y Google

6
13-a

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
8 H G
1

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

6-13-a-29.

IVLII CAESARIS SCALIGERI VIRI CLARISSIMI,

Poetices libri ſeptem.

I	HISTORICVS,
II	HYLE,
III	IDEA,
IIII	PARASCEVE,
V	CRITICVS,
VI	HYPERCRITICVS,
VII	EPINOMIS,

Ad Syluium filium.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Apud Petrum Santandreanum.

M. D. XCIV.

Digitized by Google

IVLII CÆSARIS SCALIGERI PRÆFATIO, IN LIBROS POETICES AD SYLVIVM FILIVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

POSTQVAM noſtra cura, Sylui factum eſt, vt ad prima rudiméta literarũ lectiſſimis pręceptionibus vtei ēre: nunc reliquum eſt, vt ad conſequentia ſtudia nõ vulgari via perducaris, tantò maiore opera, quò hæc ſunt illis grauiora. Ac diligentia quidem prior illa noſtra: propter & nouitates & difficultates, duorum ordinum, & (quod mirum eſſe debet) contrariorum paſſa eſt obtrectationem. Nam tametſi id ægrè ferebant omnes, penes quos ad eam vſque diem literarum extitiſſet imperium, ſeſe in ordinem ita cogi, vt quæ ſibi didiciſſent, alios docuiſſent, ſibi ſic eſſent dediſcenda, vt alios dedocere poſſent: tamen vulgus illud in duas factiones, id quod omnibus à veritate declinantibus ferè ſolet euenire, diſſipatum eſt. Quidam enim ſic arbitrabantur operis tenuitatem non decere eum qui ex

Hippocrate penderet, cum Galeno laudem, cum Platone lucem quæreret nominis ſui: in Ariſtotelis faſtu conquieſceret. Contrà alij vehementer accuſare animi turbidam elationem: quí rudia elementa rei literariç miſcuiſſem veſtigationibus ſolidæ Philoſophiæ. Id neque rei conuenire, quæ propter humiles aditus ſuos auerſa eſſet à tam profundis receſſibus illarum inquiſitionum: neque vſui eſſe poſſe ætati illi tuæ, quæ vix primam deſignabat adoleſcentiam. Quibus ego ineptis, atque è triuio calumniis cùm aliàs reſpondi epiſtola quadam, tum hîc ita dicta velim pauca hæc. Vrere id eorum ignauiam atque ſupinitatem, quum ex naturæ penitiſſimis theſauris erutæ ſunt cauſç linguç Latinæ, quæ omnibus antea ſæculis ignotæ fuiſſent, non operam noſtram, vel vt illi premebãt, abiectam, vel vt hi ventilabant: luxuriantem. Nam qui putarũt, neſcio qua fatali leuitate ſua, Varronem quoque illa molitum eſſe: ſciant, neque illum, neque illius temporis vllum vel ſolos conatus ad talem operam præſtare potuiſſe. Sed iis omiſſis, ac potius, vt meriti ſunt, ſibiipſis relictis, poſterioribus iſtis reſpondeamus. Cuius orationis articulo momenta quoque prioris reſponſionis comprehenduntur: ſcripſimus adoleſcenti egreſſo è prima literatura, atque in aditu tum oratoriæ tum dialecticæ conſtituto, ſcripſimus autem deſumptis à Philoſopho principiis pro confeſſis: quod in omni ſcientia fit inferiore. Philoſophiæ verò ſanctiones, quæ vniuerſæ

uerſæ naturæ ſūnt adminiſtrę,huic aptauimus arti,quæ ſine illius legibus atque præſcriptionibus, ante nos quàm parum fuerit vera ars, ex noſtris diſputationibus manifeſtum eſt. Et quæro de iſtis Palęmonibus,ſi definire audent, quo, cuius edicto,non audebimus nos mederi vomicis earum definitionum, quæ venenarunt animos adoleſcentum? Alexicaco Herculefuit opus ad hos Antæos extinguendos: qui deiecti,vbi terram,cuius ſoboles ſunt, retigerunt,non robur pro victoria, ſed pertinaciā reſumūt pro factione.Quamobrem noſtris cōplexibus arctatus,atque interclu ſus ſpiritus dominos ſuos vt extingueret, mei ſolius nixibus effectum eſt. Viderint igitur illi quoque alij, quantùm abeſt à philoſopho exercere in Grammaticorum plebem dictaturam ſine prouocatione:quantùm àMedico,non ſolùm conſeruare vitam,ſed animam quoque dare mortuæ literaturæ. Quum igitur pro te omnia circunſpiceremus, vt in omnibus,quantus eſt captus vtriuſque noſtrûm, ſcientiis quamplurimum tibi fieret, noſtris tum auſpiciis, tum exemplis, tum etiam præceptionibus: poſt cognitas Latinæ linguæ cauſas conſequens fuit, vt ad dialecticam atque oratoriam teipſum accingeres: ne abſque nitida mundáque ſupellectile teipſum inferres in ſacroſancta templa Iuriſprudentiæ. quæ vt ad humani generis coniunctionem atque æquabilitatem inſtituta fuit: ita neutiquam ſita eſt in rudis opinioni-

bus, aut in pertinacia potiùs, numeróve, quàm in pondere ſoliditatéque ſententiarum. Profectò veræ philoſophiæ diuina ſoboles abſque orbe illo ſcientiarum abortiua eſt. At enimuerò haudquaquam eum decet, qui bonos anteire vult, malos corrigere, non ſequi bonos vt imitetur: abſtinere à malis, ne ipſe egeat correctione. Cæterùm hoc non ſolùm fit hauſtis præceptis ex eius philoſophiæ fontibus, cuius habenis ad beatitudinis curſum animi noſtri temperantur: verumetiam tum hiſtoriarum, tum Poetarum lectione, quam qui damnarunt, agreſti atque aſpero ſupercilio bruti homines, ne in hominum quidem cenſu reponendi ſunt. Nam vt omittam omnium gentium conſenſum, regis Prophetæ cantiones, hymnum in ore Seruatoris noſtri: ſatis patet cum ipſius naturæ primordiis cantum primùm extitiſſe. Id adeò vt etiam floribus aſſignent odas Pythagorei, quibus Solem celebrent, alias quibus Lunam cæteráque ſiderà: tantò magis laudes meditentur opificis primi ſui. Videmus omnes aues plurimùm, multas totum annum exercere cantillando. Quod ſi aptis illis inter ſe atque mutuo reſponſu ſonis æquantibus inæqualitatem ſuam vis addatur orationis: quid aliud eſt quàm imago quædam illarum proportionum, quæ ſolis notæ ſunt ſapientibus? Quippe cùm ad commenſum illorum corporum atque motuum, qui cientur in cœleſti mole, cognoſcimus

ſcimus additas ineffabiles æternarum illarum mentium conſenſiones: facilè intelligimus tam diuinæ rei ſpecimen eſſe poeſim, quæ materias ipſas animet numeroſa concordia diſſimilium momentorum, quæ in leuiſſimæ dictionis flexibus continentur. Ne tam diuinam facultatem, quæ incenditur atque perficitur afflatu numinum ſuperiorum laudare potius inſtituas vulgaribus, vt alij fecerunt, argumentis hìc apud nos, quàm & in cœlis admirari tu, & aliis oſtendere maiorem quacunque humana prædicatione. Quocirca ne hac quoque parte quicquam deſiderares, quod te Deo quàm ſimillimum efficere poſſet, permagnum ſanè ac perdifficile opus aggreſſi ſumus: in quo tametſi videbamur habere vel ſocios qui laborem leuarent, vel duces qui obiurgare poſſent, fruſtrà nobis tentatum quod ipſi perfeciſſent, tamen ad excitandum nos veriùs, quàm ad iuuandum dixerim mihi fato comparatos. Nam & Horatius Artem quum inſcripſit, adeò ſine vlla docet arte, vt Satyræ propiùs totum opus illud eſſe videatur. Ariſtotelis Commentarij mutili ſunt, ne quid liberius excidat nobis. Vida, prudens ille quidem multa bene monet, quibus cautior Poeta fiat, verùm factum iam. inſtruit vt perficiat. Nos per viam rectam ad omnia diuerticula ſub ipſum vſque duximus finem. Vt qui rerum naturam ſolam in ſcenam primus

adduxerit, non ſiniſtris auſpiciis fortaſſe, cæterùm inchoatam modò rem tentarit. Qui verò aut eam noſtræ huic diligentiæ, aut illi hanc adiunxerit, non dubitamus quin & multa ſibi licere nolit, & repudiet quædam antea recepta, & admittat quæ non animaduerterat: denique caueat à multis: in aliquibus deponat metum: ſpem damnet: mutet omnino conſilia. Ordinem verò quem inſtituimus, ne hîc in mora ſim, per teipſum deprehendes. At eum neglexit Ariſtoteles, Horatius vitiauit, accuratius Vida, ſed vt optimus poeta in theatro, claudus magiſter in ſchola. Reliquum eſt vt & iam in hiſce teipſum exerceas: & fratribus (vbi feret ætas) exemplo ſis, quemadmodum nos fuimus tibi. Non enim ſunt audiendi, qui hiſce ſtudiis clamant abſumi tempus importunè, quòd ſeuerioribus ac primariis ſcientiis impendendum eſt. His enim ſi adhibeas modum, tantùm abeſt vt fatigent animum, vt etiam alacriorem te reddant ad exquiſitiores contemplationes. Et memineris iſtas bonæ famæ hirudines ideo vociferari, vt ne quod eis deeſt adſit nobis. At enimuerò nobis tam non abeſt quod eis adeſt, quàm adeſt quod non adeſt illis. Quare porrò danda eſt opera nobis, vt dum illi ad aliam ætatem tranſmittunt, aut inhiant auro, aut captant magiſtratus, aut menſarum aſſeclæ de bellorum ſumma diſputant inter patinas: nos neque illorum voluptates contempſiſſe, neque
ambi-

ambitiones carpſiſſe, ſed ſtudiorum noſtrorum nobilitatem, animorum magnitudinem ſimul, & ſimplicitatem, perſtringi noluiſſe videamur.

FRANCISCI BERALDI.

ΚΑΛΑ ἀγωνοτίνης περὶ βιβλία, τοῖς ἀρύσης
Νίκανδρος γράψεν, καὶ πόλεων τρόφιμος.
Ἀπλανέας τ' ἔπεσιν καὶ ἀλήμονας ἀστέρας ᾖσε,
Καίπερ Ἄρητος ἐὼν οὐ σοφὸς ἀστρολόγος.
Οὐχ ἧσσον ταύτην ὅδε Κάστωρ Ἰούλιος, ἴδμων
Ποιητικῆς τέχνης, ἐξεπόνησε βίβλον·
Πάντων μουσοπόλων γὰρ ἐδρέψατο κ' αὐτὸς ἄωτον
Ἄνθεσι Πιερίδων στέψατο καὶ πλοκάμους·
Οὔτε δίκην ἀκόνης ἀμβλὺν τὸν χαλκὸν ἀκάζει,
Ἤ τε τομῆς ἄϊδρις τὸ στόμ' ἄνικος ἔχει·
Κριτὴς γοῦν ἄλλων μάλα δεξιός ἐστιν ἀοιδῶν.
Τεχνίτης δεινὸς καὶ χαρίτων πρόπολος.
Αὐτὰρ Κρισπίνῳ τῷ συντάξαντι μεγίστη
Καὶ χάρις, ὃ μυρίοις παννυχίοις τε πόνοις·
Δείδιθι δὲ Κρισπῖνε μόνους κηφῆνας ἀεργούς,
Ἀλλοτρίων σίμβλων κηρία μαιομένους.

EORVM

EORVM QVÆ SINGVLIS LIBRIS PER CAPITA TRACTANTVR, INDEX.

PRIMI LIBRI QVI ET *Hiſtoricus inſcribitur,*

Capita LVII.

I Orationis neceſſitas, ortus, vſus, finis, cultus,
II Poetæ nomen. poeſeos origo, cauſæ, Efficiens, Forma, Materia.
III Poematum per modos diuiſio.
IIII Paſtoralia.
V Comœdia & Tragœdia.
VI Tragœdia.
VII Comœdiæ ſpecies.
VIII Tragœdiarum ſpecies.
IX Comœdiæ & Tragœdiæ partes.
X Mimus.
XI Tragœdiæ partes. de Choro iterum.
XII Satyra.
XIII Comicæ perſonæ.
XIIII Perſonæ certæ.
XV Mimicæ perſonæ.
XVI Tragicæ perſonæ.
XVII Satyricæ perſonæ.
XVIII Saltatio.
XIX Modi & Tibiæ.
XX Tibiæ.
XXI Theatrum.
XXII Ludi.

XXIII	Ludi Græci. Pythia.
XXIIII	Olympia.
XXV	Nemea.
XXVI	Iſthmia.
XXVII	Ludi alij minùs nobiles.
XXVIII	Ludi Romani.
XXIX	Megalenſes.
XXX	Apollinares, Liberales, Scenici.
XXXI	Circenſes.
XXXII	Cereales.
XXXIII	Taurij.
XXXIIII	Capitolini.
XXXV	Funebres.
XXXVI	Votiui.
XXXVII	Scenici Plebeij.
XXXVIII	Seculares.
XXXIX	Iuuenales.
XL	Satyra Latina.
XLI	Rhapſodia. Epos.
XLII	Parodia.
XLIII	Centones.
XLIIII	Lyrica.
XLV	Hymni.
XLVI	Dythyrambi.
XLVII	Σύνθημα, & Hyporchemata
XLVIII	Lyricorum harmoniæ & inſtrumenta.
XLIX	Chori.
L	Threni & Hymenæi, & Elegiæ, & alia.
LI	Poemata Ionica.
LII	Hilarodi.
LIII	Diræ.
LIIII	Palinodia, Ἐγκωμιαστικὰ, Ψεκτικὰ, Iambi, Silli.
LV	Cantiones.
LVI	Manipulus Poematum.
LVII	Æni, Griphi, Ænigmata, Apologi.

SECVNDI LIBRI, QVI & Hyle inſcribitur,

Capita XLII.

I Materia

I Materia poeſeos.
II De pede, metro, rhythmo.
III Pedum genera.
IIII An alij ſint pedes.
V Verſus.
VI Verſuum genera.
VII Generum enumeratio. Pyrrhichici.
VIII Iambici.
IX Iambici Scazontes.
X Trochaïca.
XI Spondaica, Moloſſica, Dactylica.
XII Anapæſtica.
XIII Choriambica, & Pæonica,
XIIII Ionica à maiori.
XV Ionica à minori.
XVI Compoſita Æclica.
XVII Λογαοιδικὰ Dactylica, & Anapæſtica.
XVIII Compoſita Choriambica.
XIX Antiſpaſtica.
XX Ionica à maiori.
XXI Ionica à minori miſta.
XXII Pœnici miſti.
XXIII Epichoriambicum, & Epionicum, & alia.
XXIIII Alia.
XXV Compoſita per cohortes.
XXVI Præceptorum quorundam recognitio.
XXVII Affectus verſuum communes.
XXVIII Affectus à quantitate.
XXIX Affectus à qualitate.
XXX Affectus à diſpoſitione.
XXXI Vitia à quantitate.
XXXII Qualitatis vitia.
XXXIII Leges communes.
XXXIIII Affectus proprij Iambici.
XXXV Trochaici.
XXXVI Anapæſtici.
XXXVII Dactylici.
XXXVIII Hendecaſyllabi.
XXXIX Ionica à maiori.
XL Elegi.
XLI Galliambi.

XLII Alij affectus.

TERTII LIBRI, QVI & Idea inſcribitur,

Capita CXXVII.

I Rerum diuiſio.
II Expreſſio perſonarum cum exemplis.
III Quaſi perſonæ.
IIII Rerum diuiſio.
V Locus.
VI Tempus.
VII Inſtrumentum.
VIII Cauſæ.
IX Modus.
XI Euentus.
XII Quemadmodum omnia exactiùs contemplemur.
XIII Perſonæ aliæ.
XIIII A ſexu.
XV Ætas.
XVI Officia.
XVII Natio ſiue gens.
XVIII Facta.
XIX OEconomia.
XX Mores.
XXI Caſus.
XXII Fortuna.
XXIII Bona corporis,& habitus.
XXIIII Oratio.
XXV De quatuor virtutibus poetæ.
XXVI Prudentia.
XXVII Efficacia.
XXVIII Varietas.
XXIX Figura.
XXX Figuræ definitio,& quę quibus artibus genera vſui ſint.
XXXI Figurarum minora genera.
XXXII Species.

XXXIII	Significatio, Æqualis tractatio.
XXXIIII	Demonſtratio, Deſcriptio, Effictio.
XXXV	Sermocinatio.
XXXVI	Attemperatio.
XXXVII	Moderatio & Correctio.
XXXVIII	Aſſeruatio.
XXXIX	Conditio.
XL	Exclamatio, Acclamatio, Iudicatio, Elogium,
XLI	Repetitio.
XLII	Frequentatio.
XLIII	Aceruatio.
XLIIII	Celeritas.
XLV	Euaſio.
XLVI	Commoratio, Amplificatio, Exaggeratio, Accumulatio.
XLVII	Coniunctio.
XLVIII	Attributio, Proſopopœia.
XLIX	Anticipatio.
L	Aſſimilatio. Exemplum, Imago, Tranſlatio, Collatio, Comparatio.
LI	Retributio, Conceſſio, Comparatio repetita.
LII	Subſtitutio.
LIII	Allegoria, Parabola.
LIIII	Præſcriptio, Interpretatio.
LV	Definitio, Etymologia.
LVI	Agnominatio, Paronomaſia, Alluſio.
LVII	Conceſſio, Epitrope.
LVIII	Confeſſio.
LIX	Antitheton.
LX	Aſſeueratio.
LXI	Excitatio, Admonitio, Detrectatio, Excluſio.
LXII	Perculſio.
LXIII	Promiſſio.
LXIIII	Diallage, Inſtantia.
LXV	Metaſtaſis, Tranſlatio, Tranſmutatio.
LXVI	Neceſſitas.
LXVII	Dicæologia. Rationabilitas.
LXVIII	Reiectio, Detrectatio, Communicatio.

CAPITA.

LXIX Execratio,Deteſtatio.

LXX Digeſtio,Diſſipatio.

LXXI Epicherema,Enthymema, Exemplum,Inductio.

LXXII Proectheſis,Præexpoſitio.

LXXIII Adnarratio.

LXXIIII Alterum genus figuratum, quæ plus dicũt quàm in re ſit.Hyperbole.

LXXV Excurſio,Egreſſio,Ecbaſis.

LXXVI Metabaſis,Tranſitio,Traiectio.

LXXVII Tertium genus figurarum, quæ minus dicunt quàm pro re.Eclipſis.

LXXVIII Periphraſis.Circumlocutio.

LXXIX Emphaſis.

LXXX Innuitio.

LXXXI Extenuatio.

LXXXII Auerſio,Caſtigatio.

LXXXIII Prohibitio,Apagoreuſis.

LXXXIIII Quartum figurarum genus, quæ aliter dicunt quàm res ſit.Allegoria.

LXXXV Vltimum figurarũ genus, quæ contrarium dicunt rei,Ironia.

LXXXVI Irriſio,Sarcaſmi ſpecies.

LXXXVII Vexatio.

LXXXVIII Apologia.

LXXXIX Apophaſis.

XC Antiphraſis.Antiphaſis.

XCI Interpellatio,Reminiſcentia,Memoratio, Admonitio.

XCII Erroris inductio.

XCIII Quæ non ſunt figuræ. Ad hilaritatem impulſio.Conciliatio.

XCIIII Purgatio.Sententia.

XCV Epilogus.

XCVI Præcepta in vnoquoque genere poematũ. Heroica.

XCVII Tragœdia,Comœdia,Mimus.

XCVIII Satyra.

XCIX Paſtoralia.

C Syluæ.

CI Epithalamium.

CII Oariſtis,

CII Oariſtis,Genethliacum.
CIII Προσευτικὸν,Ἀπευκτικὸν,Soteria.
CIII Propempticon,Apopempticon,Hodœporicon.
CV Συμβουλευτικὸν,Προτρεπτικὸν,Παραινετικὸν,Νουθετικὸν,Παραμυθητικόν.
CVI Epibaterion.
CVII Apobaterion.
CVIII Πεδιλυτήρια.
CIX Panegyricon.
CX Laus,Laudatio.
CXI Quæ quiſque laudare poſsit.
CXII Hymni.
CXIII Euocatorij,ſiue Inuocatorij.
CXIIII Ἀποπεμπτικοί.
CXV Φυσικοὶ,Μυθικοὶ,Γενεαλογικοὶ,Πεπλασμένοι.
CXVI Heroici,Pæanes,Scolia.
CXVII Dithyrambi.
CXVIII Laudationes.
CXIX Perſona.
CXX Locus.
CXXI Vrbs.
CXXII Epitaphium,Epicedium,Monodia,Inferiæ Parentalia,Threni,Neniæ.
CXXIII Conſolatio.
CXXIIII Lyrica.
CXXV Elegia.
CXXVI Epigrammata.
CXXVII Inſcriptio.

QVARTI LIBRI, QVI & Paraſceue, Capita XLIX.

I Character
II Grandiloquus.
III Affectus communes.Perſpicuitas.
IIII Cultus.
V Proprietas.
VI Venuſtas.

VII Numeroſitas.
VIII Plenitudo.
IX Floridum.
X Molle.
XI Suauis.
XII Incitatio.
XIII Puritas.
XIIII Acumen.
XV Acre.
XVI Proprij Affectus grauis Dignitas,
XVII Sonus.
XVIII Grauitas,Vehementia.
XIX Genus infimum.
XX Tenuitas,Simplicitas,Securitas.
XXI Æquabile dicendi genus,
XXII Rotunditas,Volubilitas.
XXIII Gradus in Characteribus.
XXIIII Vitioſæ formæ,Siccũ,Pingue,Trepidum.
XXV Figuræ,Periodus,Cola,Comma.
XXVI Figura,Figuræ.
XXVII Quæ ex Subticentia,Ἔλλειψις.
XXVIII Ἀσύνδετον.
XXIX Quæ ex poſitione eiuſdẽ vocis Ἀναδίπλωσις, Ἐπανάληψις, Ἐπαναφορὰ, Παλιλογία, Ταυτότης.
XXX Ἀναφορὰ,Ἐπάνοδος,Ἐπαναστροφὴ,Ἀντιστροφὴ, Συμπλοκή.
XXXI Κλίμαξ.
XXXII Quæ ex poſitione ſignificati. Synonymia, Ποικιλία.
XXXIII Quæ ex poſitione ſimilium: Alluſio,Inuerſio,Παρονομασία.
XXXIIII Quæ ex diuerſis:Πλεονασμὸς,Προσδιασάφησις, Ἔμφασις.
XXXV Περίφρασις,Μετωνυμία.
XXXVI Ἀλλοίωσις,Ἀλλαγὴ,Μεταβολὴ,Ὑποβολή.
XXXVII Quæ ex contrariorum poſitione: Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις,Ἀντιμεταβολὴ,Σύγχυσις, Πλοκὴ,Ἀντεναντίωσις.
XXXVIII Quæ ſecundum ſitum:Ὑπέρβατον,Παρεμβολὴ, Παρένθεσις,Συναίτησις,Ζεῦγμα,Χιασμός.

Quæ

XXXIX	Quæ ex quantitate, Πάρισον.
XL	Σύνθεσις, Τμῆσις.
XLI	Quę ex qualitate, Ὁμοιόπτωτον, Ὁμοιοτέλευτον.
XLII	Interrogatio, Percontatio.
XLIII	Figurarum vſus.
XLIIII	Numerus.
XLV	Ex dictionum quantitate.
XLVI	Pleni & Vacui obſeruationes.
XLVII	Ex dictionum qualitate.
XLVIII	Ex diſpoſitione.
XLIX	Ex pedum conſtitutione ex iuncturis verborum & eorum quantitatibus.

QVINTI LIBRI, QVI Criticus inſcribitur,

Capita XVII.

I	DE Imitatione & Iudicio.
II	Græcorum cum Latinis collatio.
III	Homeri & Virgilij locorum collatio: quæ ad LIX. columnas extenditur.
IIII	Comparatio locorum Virgilij & aliorum Græcorum quàm Homeri.
V	Comparatur cum Theocrito Virgilius.
VI	Virgilij loca ex Apollonio.
VII	Horatij & Græcorum comparatio.
VIII	Ouidij cum Græcis comparatio.
IX	Oppiani cum aliis comparatio.
X	Latini cum Latinis comparantur.
XI	Peſtilentia.
XII	Tempeſtas.
XIII	Diræ.
XIIII	COMPARATIONES: Leonis, Leænæ, Vrſæ, Tauri, Apri, Lupi, Equi, Serpentis, Aquilæ ac Serpentis, Phœnicis, Delphini, Feræ in cauea, Gruum, Apum, Martis, Cereris, Dianæ, Amazonum, Enceladi, Peſtilentiæ, Frondium caſus, Cometæ, Tempeſtatis, Maris, Ventorum, Niuis, Fluuiorum, Saxi auulſi, Pilæ ſaxeæ, Quercus.
XV	Lucani cum Nicandro.

XVI Comparationes cęterorum locorum variç quę ad viginti ſex columnas extēdūtur.
XVII Conferuntur principia & fines.

SEXTI LIBRI, QVI *Hypercriticus inſcribitur,* *Capita VII.*

I IVdicium de Ætatibus Poeſeos Latinæ.
II Iudicium de Poetis.
III Plautus, & Terentius.
IIII RECENTIORES, Marullus, Vegius Bigus, Augurellus, Angerianus, Fiera, Mycillus, Quintianus, Mantuanus, Dampetrus, Accius, Rogerius, Vulteius, Cordus, Moloſſus, Amaſeus, Alexander Gaidanus, Mombritius, Rhodophilus, Doletus, Verinus, Egnatius, Strozzi, Mutius, Palingenius, Pierius, Cotta, Aonius, Beatianus, Naugerius, Collatius, Alciat⁹, Caſtilioneus, Fauſtus, Bonincontrus, Lancinus, Eraſmus, Altilius, Melanchthon, Germani, Cerratus, Bembus, Politianus, Vida, Pontanus, Sannazarus, Fracaſtorius.
V QVARTA ÆTAS: Macer, Serenus, Sidonius, Calphurnius, Nemeſianus, Boetius, Auſonius, Paulinus, Claudianus.
VI TERTIA ÆTAS: Martialis, Valerius Flaccus, Statius, Iuuenalis, Perſius, Seneca, Silius, Sulpitia, Lucanus.
VII SECVNDA ÆTAS: Gratius, Cornelius Gallus, Quintilius Varus, Sabinus, Propertius, Ouidius, Tibullus, Catullus, Horatius.
De quibus omnibus iudicium vſque in finem eius libri extenditur.

SEPTIMI LIBRI, QVI *Epinomis inſcribitur.* *Primæ partis Capita VIII.*

Ratio

CAPITA.

I Ratio recenſionum.
II Rerum diuiſio.
III Vtrum Poeta doceat mores, an actiones.
IIII De partibus Tragœdiæ, & ſpeciebus.
V An figuræ dictionis ad Hiſtrioné pertineát.
VI De Dictione.
VII De Choro veteris Comœdiæ.
VIII De Poetices diuiſione.

SECVNDAE PARTIS
Capita III.

I De negligentia aut inſcitia profeſſorum.
De Temporibus in pronunciando.
De pedibus Scenæ conuenientibus.
Verſuum quorundam dimenſio ac reſtitutio.
II Quæ particulatim ſint animaduerſa.
III Quæ ex Bembi codice Terentiano.

Habes, Lector, veluti in Tabella ob oculos poſitam eorum ſummam quæ hiſce Poetices libris latius tractantur. Locos autem inſigniores authorum tam Græcorum quàm Latinorum qui hîc paſſim aut explicantur, aut emendantur, ſiquis enumerare velit, magnum eorum Indicem conficiet. Tu verò eo Indice pro omnibus fruere, qui ad calcem huius operis reiectus eſt.

A. S. D.

Muſarum ſoboles alij: non ſegnius ipſe
Scaliger, & multò fortè priore prior.
At poſthac erit (ecce nouos creat ille Poetas)
Muſarum ſoboles qui fuit antè, pater.

ΤΟΥ͂ ΑΥ̓ΤΟΥ͂,

ΤῊΝ ἈΝΑΚΆΜΠΤΟΥΣΑΝ ΓΈΝΕ-
ΣΙΝ ΣΟΦΌΣ ἜΞΑΓΟΡΕΎΕΙ.
ΟΥ̓́Τ' ἈΡΧΗ͂Σ ἈΡΧῊΝ ΣΥΝ-
ΤΕΛΈΕΙΝ ΤῸ ΤΈΛΟΣ.
ΣΚΑΛΑΝῸΣ Δ' ὍΤΕ ΜΟΥΣΟΓΕ-
ΝῊΣ, ΚΑῚ ΜΟΥΣΟΔΊΔΑΚΤΟΣ,
ἪΔ' Ἔ́ΓΕΝΑ ΜΟΎΣΑΣ, ἪΔ' Ἐ-
ΔΙΔΑΣΚΕ ΠΆΛΙΝ.

STE.

STEPHANI BOETII
GII BVRDIGALAE SE-
natoris, de Iulio Cæſare Scaligero carmen, ad Vidum Braſſacum Præſidem.

O, VIDE, verſu ſi queam ſuperſtite
Fugacis aui prorogare limites,
Factiſue laudem demereri poſteram,
Hæc vna, Vide, cura iam reſtat mihi:
Omnia parato ferre, dum vitæ breui
Memores nepotes aliquid addant gloriæ,
Quis nanque certos mortis implacabilis
Tardare ſperet ictus? quando pharmacis
Fugitare morte primus Aeſculapius
Vetat peremptus: nunc & alter Iulius
Extinctus alget, atque acerbo funere
Victor fatetur artis impotentiam.
Non hunc fefellit vlla vis recondita
Salubris herbæ, ſaltibus ſeu quam auijs
Celat niuoſus Caucaſus, ſeu quam procul
Riphæa duro contegit rupes gelu.
Hic iámque ſpectantes ad Orcum non ſemel
Animas repreßit victor, & membris ſuis
Hærere ſuccis compulit felicibus,
Nigríque auaras Ditis eluſit manus.
Quid tandem? & ipſe non minus videt modò
Viſenda cunctis ſtagna liuidæ ſtygis:
Vnúmque reſtat, viuidum nomen viri,

Immune lethi non Charonta ſentiet,
Latrantis ora nec timebit Cerberi.
Hoc ille doctis prouidus mandauerat
Seruare chartis, quas in hos, fati memor,
Pararat vſus: ſpes nec hunc fallet ſua.
Nam longa gratis Cæſarem nepotibus
Sacrabit ætas: Cæſarem teret legens
Mirator orbis. lector & dicet frequens,
Hoc incola felix Agennum claruit,
Verona ciue. At interim nos Braſſace,
Quos Cæſaris pertentat amiſſi dolor,
Extrema triſtes exequemur munera.
Te, Vide, ſatis deditum decet magis
Curare longi funeris ſolennia:
Me in veſte pulla, frigidum iuuat pio
Rigare fletu Cæſarem: non illum ego
Lugere viuus deſinam, forſan meis
Et ipſe mox luctum relicturus parem.
Æuum omne flendo ducitur mortalibus:
Miſerique luctu continenter mutuo
Lugemus, aut lugemur omnes in vicem.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER PRIMVS,

QVI ET HISTORICVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPVT I.

Orationis neceſsitas, ortus, vſus, finis, cultus.

RES OMNES noſtræ aut neceſſarij, aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur. Horum omnium natura quadam vel à principio conſtituta, vel procedente poſtea tempore vis orationis affecta eſt. neque enim potuit Homo cuius perfectio penderet è diſciplinis, eo carere inſtrumento, quod ipſum deberet efficere participem ſapientiæ. Eſt ſanè portitor animi quaſi quidam ſermo noſter, cuius communicationi ciuiles conuentus indicuntur, artes coluntur, ſapientię
II neceſſitudines homini cum hominibus intercedunt. Neceſſe enim eſt ea petere ab aliis, quibus nos egeremus: iubere infecta fieri: prohibere, proponere, diſponere, ſtatuere, abolere. Hæc prima ſermonis natura fuit. Mox amplificatus vſus atque commoditas, additis rudi atque inchoato corpori veluti dimenſionibus, præſcriptionibus, atque delineamentis: vnde dicendi certa lex orta eſt. Poſtremò ornatus tanquam mundus, ac veſtitus quiſpiam eſt adinuentus: quo iam & formata & animata ſplendeſceret materia. Vt, quemadmodum indefinito corpori apponit metiendi ſcientia latera, & angulos, & directiones: concentus verò magiſtri etiam modulos adiungunt, quos Græci ῥυθμοὺς nominãt;

ita ſermoni incondito primùm lex eas addidit, quas Regulas appellant, qui de ipſis ſcripſere: Mox etiam flexus, depreſſiones, elationes, receſſus, vmbras, lucem, melior atque elaboratior attribuit cura. Huius ergo naturæ cultus, aut quaſi arma, texit militem pro neceſſitate: aut tanquam toga Senatorem pro vtilitate, aut ad voluptatem perinde atque amictus elegantior nitidiorem ciuē. Quare fines quoque haud diſſimiles ſui habuit. quippe ob veritatem indagandam inter philoſophos expreſſit neceſſitas orationem, propter vtilitatem verò ciuili prudentia exculta eſt, ad Theatra autem eam traxit delectatio. Atque illam quidem ſapientum, circunſcriptam argumentorum contracto ambitu, breuem eſſe decuit, ac naturæ ipſius, quam explicat, parem. In foro autem, atque inter milites eſſe licuit fuſiorem, pro re, loco, tempore, perſonis, cuius ars Oratoria dicta fuit. Tertius modus genera duo haud multò diuerſa continet, quæ communem materiam habent res communi forma enarrationis, idque multo cum ornatu. Differunt autem, quòd alterius fides certa verum & profitetur & prodit, ſimpliciore filo texēs orationem. altera aut addit ficta veris, aut fictis vera imitatur, maiore ſanè apparatu. At enimuerò vtraque vti diximus, cùm officio narrandi æquè fungeretur: factum eſt tamen vt illi ſoli nomen Hiſtoriæ fuerit attributum: quippe cui ſatis eſſet ſolus ille tractus dictionis ad explicandum quæ geſta eſſent. Hanc autem Poeſim appellarunt, propterea quòd non ſolùm redderet vocibus res ipſas quæ eſſent, verùm etiam quæ non eſſent, quaſi eſſent, & quo modo eſſe vel poſſent vel deberent, repræſentaret. Quamobrem tota in imitatione ſita fuit. Hic enim finis eſt medius ad illum vltimum, qui eſt docendi cum delectatione. Nanque Poeta etiam docet, non ſolùm delectat, vt quidam arbitrabantur. Quippe omni commune hoc eſt orationi, vt audientem ſcire faciat vel rem, vel animum loquentis. Ac primùm quidem quod in cantu eſſet, oblectandi cauſa tantùm videbatur inſtitutum, ſubeſſet tamen illis modulis id, cuius gratia condimentum illud apparabatur. Poſtremò ſapientiæ quoque acceſſio facta eſt ad rudem illam priſcámque inuentionem. Adhæc vbi narrat Imperatorum conſilia tum aperta, tum vafra, quæ Græci στρατηγήματα nominant,

nominant: præterea tempeſtates, bella, fugas, artes varias, æquè omnia ad eundẽ finem: idcirco imitatur; vt doceat. Quemadmodum rectè ſtatuit Euripides apud Ariſtophanem in Ranis: interrogatus enim, quænam potiſſimùm virtus excitare queat nos ad cuiuſpiam Poetæ admirationem: Si non ſine dexteritate, inquit, ciues commonefacere ſciat, vt fiant meliores. Itaque minùs bene Plato negabat in Ione, Rhapſodum non poſſe rectè de re militari, aut nauicularia diſſerere: propterea quòd artes hæ ſint ab eo ſeparatæ. Nibilo enim peius de his ille diſputabit, quàm de iiſdem conſcripſerit poeta. Nam ſi, vt ibidem optimè ſcribit, rerum eſt Poeta imitator. Rhapſodus autem actor imitationis: qua ratione ille effinxerit, eodem modo hic poterit exprimere. An verò omnibus his, Philoſophicæ, Ciuili, Theatrali, vnus demum finis propoſitus ſit? ita ſanè eſt. vnus enim idémque omniũ finis, perſuaſio, quippe, ſicuti dicebamus, docet omnis oratio, vel rem, vel animum dicentis. Doctrinæ autem finis, ſcientia. Scientia verò non vno modo. Aut enim verè, ac ſimpliciter ſcientia eſt: Habitus animi ex concluſione peruneceſſaria, aut laxa notione: veluti cùm dicimus, Scio Eliſam Æneæ abitu ſibi mortem conſciuiſſe. Id tametſi falſum eſt: tamen pro vero acceptum eam admittit vulgò ſignificationem. Eſt autem perſuaſio, animi coniunctio cum oratione. Forma perſuaſionis, veritas: ſiue certa, ſiue ambigua. Finis opus vel intellectionis, vel actionis. Veritas autem, orationis æquatio cum re. Ne ſanè quod iactatum eſt, admittendum cenſeas, oratoris finẽ eſſe, bene dicere, non perſuadere. Non enim grammaticorum argumenta ſana ſunt. Certè ſi non perſuadet: nequaquam fit id artis vitio: ſed aut euentu, qui profectò extra oratorem eſt: quare non deſinit eſſe orator: aut propter eius culpam, quæ duplex eſſe poteſt: vel in oratione, vel in cauſa quam fouet malam. Itaque aut non erit orator, id eſt vir non bonus. Bene dicere autem nullo modo poteſt eſſe finis. Nempe eſt inſtrumentum, aut inſtrumenti modus. Finis autem non eſt, quod alterius cauſa ſit: ſed cuius gratia omnia fiunt. Bene dicit autem, vt perſuadeat. Adhæc non tuo, ſed iudicis arbitratu bene dicendum eſt: cui ſi non videare bene dicere: non ſolùm nequicquam, ſed etiam nequaquam bene dixeris. Igitur

ſine tuo fruſtratus abeas,etiam ſi fueris cõſequutus. Præterea nõ poteſt,& reus,& actor æquè bene dicere : neceſſe enim eſt, vt alteruter vel cadat cauſa, vel cecidiſſe meritus ſit:ergo non erit orator ille tuus,quem tu in benedicendo conſtituiſti. Poſtremò in eo commentario, qui κατὰ γαλην titulo aſcribitur Galeno, & in eo qui Galeni eſſe minimè dubitatur, de ratione artis Medicinæ, quam rationem ipſe vocat σύςασιν: duo eſſe artium genera colliguntur : quæ ſi Quintilianus legiſſet apud Platonem, à quo ſumpſerat Galenus, mutaſſet ſententiam de fine Oratoris: Duo ſunt igitur, vnum quod per ſeipſum conſequi poſſit finem ſuum : cuiuſmodi eſt Fabrica,Sutrina,atque aliæ tales: Alterum quod non ſemper fine ſuo potiatur: qualis eſt, Oratoria, Medicina, Nauigatoria. Quas artes appellant illi ςοχαςικάς: quaſi coniectura non certa ratione, quemadmodum dicitur in Philebo, complectantur. Quanquam equidem aliter cenſeo. Medicina enim curabiles morbos ſemper curat : medicus non ſemper, quia multis eum impedimẽtis præueniri contingat. Quare non tunc agit quâ medicus eſt. Non enim incurabilem aggrediatur ægritudinem,ne ſit negligens, ne amens, ne auarus,ne præceps. Errores quoque euenire conſueuerunt ægrotis ab ægrotis ipſis,à famulis, ab euentu:veluti aëre, ſole,rore, ira, mœrore, metu, aliis. Hunc ad modum ea ſunt, quæ Hippocrates atque alij medici vocant κατ' ἔξωθεν. Nam profectò ne ipſa natura quidem verus artifex videretur : quippe ſuo impedita fine nonunquam aberrat: veluti quum aut monſtra componit aut defecta edit corpora. Orator igitur in foro agit, vt bono bene, malo malè ſit : in concione & conciliis, vt ritè reſpublica gubernetur: in laudationibus, vt bonorum imitatione à vitiis abſtineamus: quod deinde honeſti genere opponitur, ſectemur, atque agamus. Ad quam claſſem reducuntur inuectiuæ quædam. Tametſi aliæ ab iudiciariis pendent, cuiuſmodi eæ quæ dicuntur aduerſus teſtes : aliæ à deliberatoriis, quales in Antonium & Catilinam, & quæ inſcribuntur de prouinciis conſularibus. Omnium enim finis idem. Qui verò dixêre in iudiciis finem eſſe iuſtitiam, in deliberationibus vtilitatem,in laudationibus honeſtatẽ rectè reprehenduntur à Quintiliano. Reprehenſionis autem modus etiam acutiùs perſcrutãdus. Hi igitur cùm

minùs

minùs bene, tum contra ſeipſos ſentiunt. Vnum enim alibi faciunt vtile cum honeſto. Præterea vtile, finis eſt omnium virtutum: quare etiam iuſtitiæ. Et iuſtitia cùm ſit virtus diſtribuens quantum cuique aut ſuum, aut ſatis: iccirco etiam in deliberationibus iuſtitia pro fine habebitur. Nam belli quoque ipſius finis iuſtitia eſt. Quæ igitur in bello (plurima verò ea ſunt) deliberantur, ea omnia propter iuſtitiam fiunt. Poſtremò ſi finis hominis virtus eſt: honeſtas autem aut affectio, aut forma virtutis: cuiuſque humani officij, actionis, cogitationis erit honeſtas finis. Conſultiùs etiam quàm fecerit Quintilianus, partitionis huiuſce cauſæ contẽplandæ erunt. Ille enim vt hęc tria deducat genera, diuidit ad hunc modũ. Quæ aguntur aut ſunt in iudicio, aut extra. Quæ cauſæ ſunt extra iudicium, eæ aut præterita complectuntur, aut futura: illa ad laudationem, futura pertinere ad deliberationem. At enimuero quis non videt, etiam in iudiciis tractari præterita? Quare non potuit hæc differentia iudicialis conſtituere ſpeciem ab iudiciali ſeparatam. Potiùs conuertiſſem ſic orationem, Res aut in præteritis eſt, aut in futuro. Hæc ſola pars præſcribit deliberationem: illa ſecabitur in iudicialem, & demonſtratiuam. Quanquam acuto homini ac primæ alumno, Philoſophi videantur iudicialis partes, deliberatiua & demonſtratiua. nunquam enim agitur aut defenditur reus ſine laudatione ac vituperatione vel perſonæ, vel rei, vel facti, vel dicti, vel cõſilij: quẽadmodum ne ſine deliberatione quidem. Deliberatur enim de ſupplicio rei, aut abſolutione. Quamobrem neutiquam eſſe poterunt ſpecies, aut genera cauſarum, propterea quòd nulla ſpecies alterius ſpeciei pars eſſe quit. Poſtremò haud rectè deliberatiui generis orationes ſuaſoriæ à quibuſdam ſunt appellatæ. eſt enim finis omnium ſuaſio. quid enim aliud oratio, quàm fidem facit? hoc autem eſt ſuadere. Nihilò melius ἐπιδεικτικὴ vox à Quintiliano accepta pro oſtentatione. quin fortaſſe hoc vocabulo carent Græci ad oſtentationem ſignificandam. Sanè ab ea tantum abeſt, vt apud Philoſophos pro ſimpliciſſima atque exactiſſima oſtenſione receptum ſit. Animi etiam gratia id apponendum eſt, in deliberationibus & iudiciis oratorem pendere ab auditore. Fit enim auditoris arbitratu id, cuius gratia eſt oratio inſtituta. In *Suaſio.*

genere demonſtratiuo contrarius huic euentus eſt. ſiquidem pendet auditoris animus à dicente. eſt enim quaſi iudex qui laudat, non autem ſub iudice. Atque hęc quidem præter vulgatã Rhetorũ ſententiã, ex propoſita quæſtione, dicta ſunt neceſſario: quemadmodũ à nobis alia multa lõgè accuratiùs. veluti ſi dicamus, Tranſlatitiũ ſtatum ad Coniecturalẽ referri poſſe. In vtroq. enim quum de facto conſtat, de facti authore diſputatur. Cõmune autem inter ſe id habent omnia genera orationum. Diſceptat orator in foro, de vita, vitiis, virtutibus: atque ea examinat in ſtatu qualitatis: & in eo, quo quæritur, Quid ſit. Item in conſiliis, quid ſit eligendum. Quæ omnia eodem animo tractat Philoſophus & Poeta: vterquè vel ex ſua, vel alterius perſona: quemadmodũ Socrates introducit vel Diotimã vel Aſpaſiam: & ipſum Socratem Plato. ſic etiam orator interponit proſopopœias. Laudat orator quempiã: non poteſt ſine enarratione vitæ, familiæ, nationis. Hoc cum Hiſtorico. is enim ſæpenumero addit elogia: qualia legimus de Camillo, Scipione, Hannibale, Iugurtha, Cicerone: atque interponit, quaſi decreta ſua. Sola poeſis hæc omnia complexa eſt, tantò q̃ artes illæ excellentius, ꝙ cęterę (vt dicebamus) res ipſas, vti ſunt, repræſentant, veluti auriũ pictura quadã. at poeta & naturã alterã, & fortunas plures etiã: ac demũ ſeſe iſthoc ipſo perinde ac Deũ alterũ efficit. Nã quæ omniũ opifex condidit eorum reliquę ſcientię tanquam actores ſunt:

Poetica. Poetica verò quum & ſpecioſius quæ ſunt, & quę non ſunt, eorum speciẽ ponit: videtur ſane res ipſas, nõ vt alię, quaſi Hiſtrio, narrare, ſed velut alter deus condere: vnde cũ eo cõmune nomen ipſi nõ à conſenſu hominũ, ſed à naturæ prouidẽtia inditum videatur. Quod nomen Græci ſapientes vbi cõmodiſſimè

Poetæ nomen vnde. παρὰ τὸ ποιεῖν effinxiſſent: minor maiores noſtros ſibi tam iniquos fuiſſe: vt factoris vocem, quæ illã exprimeret, maluerint oleariorum cancellis circumſcribere. cum enim ſolum qui oleum facit, quum pro conſuetudine caſtè, tũ pro ſignificatione ſtultè appellare licet.

CAPVT SECVNDVM PROSEQVITVR POETÆ nomen, POESEOS originem, CAVSAS, Efficientem, Formam, Materiam.

POetæ igitur nomẽ nõ à fingẽdo, vt putarũt, quia fictis vteretur: ſed initiò à faciendo verſu ductum eſt. ſimul

enim

enim cum ipſa natura humana extitit vis hæc numeroſa, quibus verſus clauduntur. Nullum ſanè momentũ vocis eſt, quod non habeat qualitatis modũ, & quãtitatis. *Qualitas.* Eſt *Quantitas.* in eo ſita qualitas, quod acutum & grauem ſonum appellamus. Eſt in temporis tractu quantitas, Tẽpus menſura, motus. Vox autem, aer motus. Infãs quoq. prius canit, ꝙ loquatur. videmus enim pleroſq. haud ſomnũ aliter captare. Poſtea quum maiore ſpiritu res nouas veteribus inuentis addidiſſent, illi, qui hac gloria inferiores numeroſè meditarentur ſimplices narrationes, Verſificatores tãtùm *Verſificatores.* dicti ſunt, hi autẽ Poetæ. *Poetæ.* quare ſoli ſibi Muſarũ tutelã vindicãt atq. patrociniũ quarũ ſpiritu, quæ alios lateãt, ab ipſis inueniantur. Nam Muſæ παρὰ τὸ μαιῶσθαι à Platone deductæ ſunt, quibus ſcilicet inuentio attribuatur. Alij ἀπὸ τοῦ *Muſæ vnde dicantur.* μυεῖσθαι vnde Myſtæ & Myſteria, quo verbo iudicium deſignetur. Arcana enim ſelecta ſunt, electio autẽ ab iudicio. nempe omnia quæ in opere poſita ſunt, ab intellectione, aut ab inuentione, aut ab iudicio proficiſcuntur. Verùm non quemadmodum Cicero cẽſuit in Topicis, ſed ſicuti *Cicero taxatur.* ſtatuimus nos. non enim rectè putauit Inuentionem pertinere ad Topicam tantùm, Iudiciũ autem ad Dialecticẽ. nihilò enim ſecius quæritur in demonſtratione terminus medius neceſſarius, quàm in Topicis contingens. Et ſanè Dialecticæ ſcientia eſt cõmunis omnib. generibus argumentandi. Inueſtigantur igitur quę dicẽda ſunt. Occurrũt autẽ vel bona, vel mala, vel neceſſaria, vel cõtingẽtia. quapropter tũ demũ iudicato opus eſt. Iccirco duæ tantùm Muſæ per initia creditæ à priſcis theologis, qui ſeſe earum diſcipulos cecinere, quarũ altera dicta ſit μελετὴ quæ *μελετὴ.* quidem meditãdo inueniret, altera ποιητὴ quæ inuẽta cer- *ποιητὴ.* to diſponeret iudicio. propterea verò ꝙ eruerent ex ipſis exordiis rerũ ignota vulgo monumẽta tertiã quidã adiccere, quã à memoria μνήμην nominarẽt. Iidẽ quoq. eam, quã ποιητὴν alij nuncuparẽt, nõ à faciẽdo, ſed à cãtu ἀοιδὴν appellare maluerunt, priores tamẽ plus placent. nã & abſque cãtu res ipſa poetica nihilominus ſtat. Cæterùm qui diligẽtiores ſibi viſi eſſẽt, vt hoc probarũt, ita etiã in tria diuiſere, quæ huius tertiæ eſſent officia. Triplicem nánq; Muſicã vetuſtiorẽ ſtatuêre. In Harmonia, quam ſola voce *Muſica* conſtare dicebant, in aere, quæ proficiſcerentur ab in- *triplex.* ſtrumentis, & in aqua, cuius Cteſibium authorem tradit

Vitruuius, atque Hydraulicam nominaſſe. Verùm hi quoque minùs purè tantam rem prouidêre. quippe etiam vox in aeris ictu conſtat. Eſt enim aeris percuſſio, aut quod è percuſſione, aut ipſe percuſſus aer. Præſertim quum in Tibia & fiſtula eadem, quæ & vocis materia ſit: nempe

Harmonia quid.

flatus ipſe. Quinetiam aqua neutiquam ſonum edat vllum ſine aere. Ad hęc Harmonia quum ſit ſonorum correſpondens proportio, genus erit profectò ad omnia illa.

Muſarum numerus.

Subtiliùs autem contemplanti mihi videtur Muſarum numerus à canentium numero per initia conſtitutus. Itaque eo creſcente ad quartam perſonam vſque, additam à nonnullis & quartam Muſam. Aucta deinde variis in organis artę concentionum, etiam ſeptem proditæ. Poſtremò ad nouem vſque promota frequentia in eo ſtetit: idque non ſine cauſa, eſt enim perfectiſſimus numerus:

Nouenarius numerus.

ſuper quo multi multa ex Muſicorum pręceptionibus tradidêre. Verùm argutari ſapientem virum minimè decet, Nam quemadmodum tonis nouenarium accommodabunt? octo enim tantùm ſunt τὰ διαπασῶν, non nouem. Antiqui item errarunt, qui à cœlorum numero eum numerum ductum voluerint. Nam octo tantùm quum agnoſcerent eo tempore, totidem faciebant Muſas: nonam autem matrem potiùs, aut nutricem arbitrabantur: aut ad Apollinis referebant poteſtatem. quare Mimermnus non malè Cœli filias cecinerit in Elegiis. Nihilo prudentiùs

Plutarcus taxatur.

Plutarchus, vbi multas verſauit ineptias elementorum, ſe qui veritus non eſt. ait enim tot eſſe Muſas, quot in Matris nomine, Mnemoſyne, recenſerentur literæ. ſaltem Græculas nugas mendacio condidiſſet, atque oſtendiſſet elementa illa capita eſſe nominum Muſarum, quod quia non potuit, ne illud quidem decuit voluiſſe. Iouis autem filias iidem Theologi prodidêre: propterea quòd ſimul cum vitæ noſtræ, (cuius ille author eſt) exordiis protinus extitit, vti dicebamus, Harmonia. Matrem verò Mnemoſynem autumãt eadem ratione, qua vetuſtiores illi vnam è tribus, quemadmodum ſuprà dictũ eſt, μνήμην. Id quod

Virgilius.

pudicè ac verecundè, vt ſemper, doctiſſimus innuit poeta diuino illo verſu,

Et meminiſtis enim diuæ, & memorare poteſtis.

Eſt autem è philoſophia ſumptum. ſiquidem ex actibus frequentioribus habitus fit: ex habitus memoria: ex memoriis

moriis propoſitiones:è propoſitionibus concluſiones. Itaque artes per manus tradi dictæ ſunt. Quod adeò declararunt Græci loquendi modo illo, quum dicere conſueuerunt, ὑῖες ἰατρῶν. Neque enim ſcripta edebantur, ſed certo ſacramento per ſucceſſiones ἄγραφα, quod & Pythagoreos feciſſe aiunt, & Druidas ex hiſtoriis obſeruatum eſt. & Chaldæos ſcimus ex eo, quod ſonat Cabbalæ nomen. *Cabbala.* Non minore ſanè ratione illarum nutricem Euphemen profeſſi ſunt. Sapientum nánque præmium bona fama. Sic Plato in ſuis Legibus, malam famam pro ſupplicio ſtatuit multis. Quod autem dicit idem in Ione, Poetę hoc ipſum quod ipſi ſunt, alios quoque eſſe faciunt. Quare quibus artibus ſeſe reddunt immortales, iiſdem illos quoque, quos celebrant, conſecrant immortalitati. Sic gloriatur Pindarus: ſic canit Theocritus: ſic cæteri ſunt ſecuti. Hactenus quæ ad veram philoſophiam pertinerēt, nunc animi gratia etiam hiſtoriæ quædam de poetices vetuſtate ſunt attingendæ. Ac more quidem ſuo nugantur Grammatici. nam quo argumento profiteantur poeticen ſoluta oratione antiquiorem, videamus. aiunt enim in donariis aliiſq́ue monumentis omnia ſcripta numeroſè ſanè. Num etiam quotidianam orationem illa præuenere? Pierus Macedo quòd primus & poema feciſſe, & filias inſtituiſſe dictus eſt: *Pierus Macedo.* creditus quoque fuit ab aliquibus Muſarum pater, quibus ipſe Muſarum nomina impoſuiſſet. Idem malunt alij de Oſiride Ægyptio: quem eundem & Apollinem quum faciunt, à Græcis non aberrant. *Oſiris.* A locis autem multa cognomina ſunt eis attributa. Aut in quibus primùm vel orta, vel culta poemata: aut vbi venerarentur. Nam Theſpiis primùm Pierum cecinisſe ſcribunt. In Helicone autem Muſis Otum & Ephialtem primos Aloeo genitos rem diuinam feciſſe. vnde & Theſpiades, & Heliconides nuncupatæ. Camœnæ verò apud Opicos à cantionibus. Alatæ autem effinguntur ob ingeniorum præſtantiam, atque expromptam mobilitatem. ait enim Ariſt. ἢ ἀφυῦς ἡ ποίησις, ἢ μανικοῦ. Quam ob cauſam Homerus quoque alata verba nominat. In fabulis autem memoriæ proditū eſt, Sirenas Iunonis ſuaſu cū Muſis cantu fruſtra contēdiſſe: ab ipſis enim victis, illas pro ſupplicio euulſis alarum pennis coronas capitibus impoſuiſſe. Gratiarum verò tum perpetuas ſociás, tum affines: pro

pterea ꝙ elegantioris lautioriſq. vitę authores eſſe videā-tur:non ſine ea voluptate quæ in lætitię tēperatione ſita eſt:hoc enim χάρις ſonat,quod & χαίρειν quę vox ad ſecundam valetudinē in epiſtolis atque ſalutationibus locum inuenit communi loquendi vſu. Tametſi Plato mauult εὖ πράττειν. eſt enim lætitia affectio animi in corpore ſano Cauſa affectionis eſt,quod vocant Philoſophi,obiectū, adæquatum voluntati. Per Poeſin autem reflectitur anima in ſeipſam,atque promit è cœleſti ſuo penu quod diuinitati ineſt:quę pars ne perpetuis quidem hauſtibus exhauriri poteſt quod autem & Charites, & lætitia, & Muſæ,&bona valetudo affines ſint,ex oraculi conſilio colligi poteſt.quod Argiuæ Teleſillæ datū ait Plutarchus.Eam ſummo loco natā, fuiſſe affectā morbo: qui,vt puto, quū medicorum ope maior eſſet, à diis auxilium peteret coactā reſpōſum eſt, ita demū ſanitatē reſtitutū iri,ſi Muſas coleret. ad quas quum frequenti opera animum appuliſſet,ſtatim conualuiſſe.neque ſolùm valetudinē bonā, ſed etiam robur, atque adeò imperatorium animum cōſecutam.vt muſæ etiam arma ipſa non ſolùm canāt,ſed etiam partē.Talem habes Tyrteum quoque. Quin Phrynichū, ꝙ in fabula ſaltaſſet aptè Pyrrhicam, ducem ſibi creauere Athenienſes.ſimul enim cum armatura numeri ipſi cōiuncti ſunt. Eodem fati vſa beneficio Teleſilla, victorem Cleomenem Lacedæmoniorum regem cum exercitu ad vrbem Argos aduentantem,diſpoſita in munimentis mulierum corona,multis interfectis ſummouit.Demaratum Regem alterum,qui intus iam erāt, armorum vi expulit. Poetarum autē modi tres: ſecundum ſpiritū, ſecundū ætatem,ſecūdū ſubiectū. Spiritu diuerſos eſſe ait tū Plato, tum Ariſtoteles.Alios enim naſci tales,alios natos,vel rudes,vel etiam feros atq; auerſos,furore rapi atque abſtrahi à vulgari materia.deorum opera:qui dij ipſis tanquam miniſtris vtantur. Itaque idem Plato eos & ἑρμηνέας, & ὑπηρέτας deorum vocat in Ione. Quo fit vt minus valeat eius authoritas in libris politicis: qua authoritate barbari quidam atque hiſpidi abuti velint Poetas è republica exigendos.Qui ſi eorum libellos aliquot damnat:non propterea carendum nobis eſt cæteris partibus, quæ ab ipſo quoque ad ſuorum argumentorum confirmationē ſæpenumero recitantur.Reſpiciat ipſe ſeſe quod ineptas,quot ſpurcas

χάρις. *χαίρειν.* *Lætitia.* *Argiua Teleſilla.* *Poetarum modi tres.* *Platonis locus.*

ſpurcas fabellas inſerat: quas Græcanicum ſcelus olentes ſententias indentidē inculcet. Certè Sympoſiū & Phædrū, atque alia monſtra operæpretium fuerit nunquā legiſſe. Iccirco igitur inuocant Poetæ Muſas, vt furore imbuti peragant quod opus eſt. Horum autem θεοπνεύστων duo adhuc genera animaduerti. vnū, cui cælitus aduenit illa diuina vis, aut vltro nec opinanti, aut ſimpliciter inuocanti. Quo in numero ſeipſum ponit Heſiodus. Homerus autē ponitur ab omnibus. Alterū acuit meri exhalatio, educēt animæ inſtrumenta, ſpiritus ipſos à partib. corporis materialibus. Talem ait Ennium Horatius: talem nos Horatium. de Alcæo atque Ariſtophane idem memoriæ proditū eſt. Nec Alcman caruit ea calumnia. Sophoclē quoque Æſchylo id obieciſſe: Vinū, non ipſum, eſſe illius authorem Tragœdiarū. Ab ætate autem tria genera. Vetus illud priſcum, rude, incultum: ꝙ ſui tantùm ſuſpicionem ſine nominis memoria reliquit: niſi in eo tanquam principem, Apollinem cenſeamus. Alterum illud venerandū, à quo primùm Theologia & Myſteria. inter quos Orpheus, Muſæus, Linus: Olympum quoque inter vetuſtos Plato nominat. Tertij ſeculi Homerus author & parens: Heſiodus quoque & alij. Quāquam ſi hiſtoriæ non extarent, putare potueris Muſæum Homero iuniorem: adeò ille cultior & politior eſt. Orœbantium quoque Trazenium, itémq. Phrygium Dareta ante Homerum floruiſſe ſcribit Ælianus: ſuiſque temporibus illius Iliadem in honore habitam. Ante Orpheum quoque & Muſæum idem author eſt fuiſſe Syagrum poetam, qui Troianum bellum primus ſcripſerit. Tertię claſſis Poetæ à profeſſione, quod Græci ὑποκείμενον: Barbari noſtri Philoſophi ſubiectum rectiſſimè Latinè paulò ſupinius, Argumentum vocant. Horum tot ſunt genera. quod res ipſę, de quibus ſuo loco. Artis tamen gratia ad ſumma tria faſtigia reducantur. Primū eſt Theologorū: Cuiuſmodi Orpheus & Amphion: quorū opera tā diuina fuerit, vt brutis rebus etiam mentem addidiſſe credātur. Secundū genus Philoſophorum: ídque duplex, Naturale, quale Empedocles, Nicander, Aratus, Lucretius: Morale ſecundum ſuas partes, vt Politicum ab Solone & Tyrteo. Oeconomicū ab Heſiodo: Commune à Phocyllide, Theognide, Pythagora. Tertio loco ponentur ij, de quibus omnibus mox. Quę autem de

θεοπνεύστων duo genera.

Aetates & claſſes Poetarum.

nobis dicta ſunt, ſi ad mulieres referantur, nihil mutant. Sua enim illis quoque laus. Inter quas Sappho, Corinna Pindari magiſtra, Hedyle mater Hedylogi poetæ: ſiue ille Samius fuit, ſiue Athenienſis, mater eadem Moſchyles, quæ itẽ Iamborum cantu floruit, Megaloſtrata quoque, quam amauit Alcman, & aliæ. Ad cuiuſmodi verò genera ſint referenda, Cu. Martij, & Sybillarum carmina, ſuum cuique iudicium relinquo mihi placet ſciungi: non enim facta narrant, ſed prædicunt euentura. Theologiæ pars hæc, non ſimplex cognoſcendi deos, ſed tanquam diis cognita dicendi. Quod autem ad noſtratia attinet: bello Punico ſecundo Poeticam cœpiſſe Romæ primùm, Gellius ex quorundam ſententia ſcripſit. Verſus, quia lepidi ſunt aſcripſi.

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſe bellicoſam Romuli ingentem feram.

Cæterùm conſtat Liuium Andronicum antè Fabulas dediſſe, quàm Neuium, qui ſuas ad populum dedit anno quingenteſimo decimo nono. His propoſitis atque digeſtis, aliquot ſolui poſſunt quæſtiones. *Queſtiones aliquot.* Quare dubitat Horatius, Comœdia ſitne Poema? an quia humile, à Poeſeos nomine iccirco amouenda? ſanè iudicium ineptum. Tantum enim abeſt, vt Comœdia Poema non ſit: vt penè omnium & primum, & verum exiſtimem. In eo enim ficta omnia, & materia quæſita tota. Altera: An Lucanus ſit Poeta. Sanè eſt. nugantur enim more ſuo Grammatici, quum obiiciunt, illum hiſtoriam conſcripſiſſe. Principiò, fac hiſtoriam meram: oportet eum à Liuio differre. differt autem verſu. hoc verò Poetæ eſt. Deinde quis neſcit omnibus Epicis Poetis hiſtoriam eſſe pro argumento? quam illi aut adumbratam, aut illuſtratam, certè alia facie quàm oſtendunt, ex hiſtoria conficiunt Poema. Nã quid aliud Homerus? Quid Tragicis ipſis faciemus? Sic multa Lucano ficta: Patriæ imago, quæ ſeſe offerat Cæſari: excitam ab inferis animam, atque alia talia. Quin equidẽ Liuium potiùs Poetæ nomen meruiſſe, quàm Lucanum amiſiſſe cenſeo. Nam quemadmodum Tragici rem ipſam denarrant verã: perſonis actiones, ac dicta accommodãt: ſic Liuius & Thucydides interſerunt cõciones, quæ nunquam ab iis quibus ſunt attributę, cognitæ fuerunt. Ariſtoteles quoque, qui hanc cenſuram acriùs exercuit, vt verſificatores

ficatores à Poetæ nomine ſummoueret, inter loquēdum aliter vſus eſt. ὡς ἐποίησεν, inquit, Ἐμπεδοκλῆς. quare Empedoclē quoque qui nihil fingit, appellat ποιητήν. Poeſim, autem & Poema, quidam, inter quos etiam Plutarchus, ita diſtinxêre, vt Poeſis iuſtum ſit opus: Poema puſillum. Ilias Poeſis, Margitis poema: profectò malè. Námq; Poema eſt opus ipſum: materia, inquam, quæ fit: Poeſis autē, ratio ac forma poematis, vt habeas à tribus verbi perſonis totidem nomina. Poema πεποίημαι, Poeſis πεποίησαι, Poeta πεποίηται. Quemadmodum εὕρημα, εὕρεσις, εὑρετής. Eſt igitur Ilias, Poema: Homerus, Poeta: Ratio & Forma qua Margitis facta eſt, Poeſis. Poeticè verò ſcientia, i d aſt, Habitus ex diſpoſitione præceptionum quibus docemur ad conformationem hanc, quam Poeſin appellamus: Ita habes cauſas tres, Materiam, Formam, Efficientem: & in ſuſuperiori commentario Finem, id eſt, Imitationem, ſiue vlteriorem finē, doctionem (nam quaſi non mihi liceat, ſi Cicero dixit Rectionem?) Differunt autem Poemata modis tribus. Hi ſunt, quæ imitamur, quibus imitamur, & quomodo imitamur. Imitatur Medeam eandem Ouidius in Metamorphoſi, quam Seneca in Tragœdia. Res igitur eadem, at verſus quibus imitantur, diuerſi. quippe aliter in ſcena per perſonas dramata, aliter in Epicomiſtum genus videtur. Iidem verſus in Æneide & in Tityro: Res & Modus, alij. Idem modus in Tityro, & in Comœdiis. Res & verſus non iidem.

Poeſis & poema quid differant.

POEMATVM PER MODOS diuiſio, & eorum ordo.

CAPVT III.

MOdi igitur ſic diuiduntur. Alius in narratione ſimplici conſiſtit Quale eſt Lucretij Poema. Hoc Græci διηγηματικὸν, & ἐξηγηματικὸν, & ἀποδιηγηματικόν. Alius eſt in colloquutionibus poſitus: Cuiuſmodi in Comœdiis: à Græcis διαλογητικόν, prima & ſumma ratione. nam vſu factum eſt, vt traheretur ad ſignificandum diſputationes. Quippe διάλεκτος nihil præter ſermonem deſignat. Scio autem, vti dicebamus, ad animi communicationem: διὰ enim tranſmiſſionem notat, vt διαπερῶ, διαμπερές. Quare Dialogi appellatæ ſunt ſolutæ orationes in quibus ſermo

plurium, non autem duorum tantùm, (vt peruerſè Grammatici) referretur. Diuerbia in Comœdiis vocat T. Liuius. Dialogi autem inuentor videtur Alexamenes Teius, quemadmodum ait Ariſtoteles. Nobilitauit hoc dicendi genus & argumentis illuſtribus, & diuina oratione. Diſtorſit ad Mimicam, atque etiam Momicam laſciuiam Lucianus. Ac quemadmodum eam ſolutam dictionem coluere, poſtea metris incluſam, quibus ederent fabulas: ita primus Crates Athenienſis illis exoluit vinculis: Fabulaſque ſine metro dedit. Hoc genus διαλογητικὸν, etiam ab geſtu, & actione δραματικὸν appellatum fuit. δρᾶν enim Dorica lingua ſignificat agere. Neque illud obfuerit, quòd ſedendo partes quædam expediuntur: nam & à maiore parte nominandum fuit genus hoc dictionis. & in ſeſſione quoque actio quædam eſt. Quare hiſtrio, qui eſt imitator, cùm dicatur δρᾶν, Imitatiuum hoc item genus non ſunt veriti quidã nominare: tametſi iidem vniuerſæ poeſeos finem agnouerint, imitationem. Miſtum autem eſt in quo & narrat Poeta, & introducit collocutiones. Græci μικτὸν, rectè. κοινὸν minus rectè. Compoſitum enim è partibus eſt, at nemo dicat compoſitum eſſe partibus cõmune. Ipſæ nanque partes totum ſunt. Alia quippe ratio, cùm dicimus, genus eſſe commune ſpeciebus. Sanè genus pars eſt ſpecierum: comprehendit enim eas prædicatione, non ambitu. Modos iccirco diximus, non autem ſpecies. propterea quod ij & ſimul conueniunt, & miſcentur: ſpecies autem nunquam. Dramatici autem genera complura: quæ mox ſuis locis digeremus. Antiquiſſimum, Paſtorale. proximum, Comicum, è quo natum Tragicum: miſtum autem Epicum, quod iccirco omnium eſt princeps: quia continet materias vniuerſas. Horum verò tractandorum ratio duplex: aut enim nobilitatem reſpiciemus, aut tempora quibus quicque exortum eſt. Ac nobiliſſimi quidem Hymni, & Pæanes. ſecundo loco Mele, & Odæ, & Scolia, quæ in virorum fortium laudibus verſabantur. tertio loco Epica: in quibus & Heroes ſunt, & alij minutiores. Quem ordinem cõſequetur etiam Tragœdia ſimul cum Comœdia. Comœdia tamen ſeorſum quartam ſedẽ obtinebit. inde Satyræ, poſt Exodia, Luſus, Hymenæi, Elegia, Monodia, Cantiones, Epigrammata. Quòd ſi tempora putemus ipſa: Antiquiſſimum idem, & molliſſimum

Dramatici genera.

liſſimum,& ſimpliciſſimum, & ineptiſſimum intelligemus. Præſtat autem ab hoc auſpicari naturam imitando, quæ ex ſimplicioribus cætera componit.

PASTORALIA.

CAPVT IIII.

VEtuſtiſſimum igitur Poematis genus ex antiquiſſimo viuendi more ductum eſſe par eſt. Tria verò ſæculorum genera: Paſtoris, Venatoris, Aratoris. Ac venatores quidem, quia ſunt in motu, minùs ad verba propenſi exiſtunt. Quin neutiquam fauſtum putamus in venatu loqui: nedum vt cantus aptus iudicetur. Reliqua duo genera cantiones ſuas meditata ſunt. Et ſanè Paſtores, quàm Aratores antiqui magis: quemadmodum & Varro probat:& ex Thucydide colligi poteſt. Ad hæc Arator in opere: Paſtor otioſus. Videtur autem modulatio in paſtionibus inuenta primùm, vel Naturæ impulſu, vel auicularum imitatione, vel arborum ſibilis. otium enim voluptatis, ac laſciuiæ pater. Natæ igitur duæ ſpecies Cantiuncularum. Altera cum ſinguli ſub æſtiuã reducti vmbram ſaturi canerent amores: Monoproſopos hæc. Altera cùm aut fortè, aut conſilio conueniſſent ij, quos inter vel amor vel odium excitatum fuiſſet: aut eſſet æmulatio obtrectatióve, propter vel cantum, vel gregem, vel amicam. Huius cantus duo modi. vnus quum ſine numero certo, ſine lege verſus funderent: cui non eſt iccirco nomen impoſitum: quia vulgaris eſſet, ac liber, & naturalis, neque tam quæſitus arte, quàm oblatus vltro. Alter in quo ſententias æmulas, verſus & ſimiles & pari numero reponerent. Quod iccirco appellarunt ἀμοιβαῖον: id eſt per vices reſpõſus. Quod expreſſit Poeta,

Alternis dicetis: amant alterna Camœnæ.

Tametſi ἀμοιβαδὶς verbũ apud Homerũ nõ coercet ea regula loquentẽ. vetus ſanè ſignificatio fuerat, mutandi. quę permutarẽtur, decuit eſſe æqualia. Hæc fuit cauſa vt ad fuſionẽ reſpondendi ſignificatũ admitteretur: quemadmodum in Originibus dictum eſt. Sicuti pecunia merci, & preciũ operæ par eſſe cẽſetur. Propterea verò quod imitatione aliquid repræſentabant: a ſpecie, id eſt, imagine, εἰδύλλια *Idyllia.* παρὰ τὰ εἴδη, καὶ τὰς ἰδέας dixere diminutiuo flexu, vel propter breuitatem, vel ob modeſtiam ac rei humilitatem.

Poſtea quum quædam (id quod ſapientiſſimo cuique euenire ſolet) etiam ſuis authoribus diſplicuiſſent ex incondita turba eorum, quæ meditati non eſſent ſatis, quæque ſubito calore excidiſſent, ſelecta quædam conciniora ea de cauſa ἐκλογὰς appellare placuit. Horum materia multiplex. vetuſtiſſima tamen videtur Amatoria fuiſſe: idque multis de cauſis, tum quia amoris vis à primordiis ipſis vltimis indita eſt omnibus animantibus à natura ob ſpecies perpetuandas, quæ in materia eſſent variabili corruptibiles. tum quod promiſcuè paſcebant vtriuſque ſexus mortales. Atque ij pecora quũ viderent coeuntia, illorum exemplo facilè inflammabantur. Id quod & Theocritus luſit lepidiſſimis verſibus:

ὠ πόλος οὐκ' ἐσορῇ τὰς μηκάδας οἷα βατεῦνται,
τάκεται ὀφθαλμὼς, ὅτι οὐ τράγος αὐτὸς ἐγένετο.

Poſtremò gaudiorum atque amorum numen idem Venus. Gaudia autem cantui, quàm cuiuis alio affectui faciliùs atque commodiùs comparantur. Omitto lacte & carnibus ſaturam iuuentutem anni tempeſtate, locorum ſolitudine, mœroris metúſque atque odij expertem, inuitatam, in veneris officia facillimè illectam: præſertim quum nudi aut malè tecti magna ex parte agerent. Nam & virgines ipſæ tametſi amiciebantur, tamen erat eis eiuſmodi veſtiũ vſus, quas à re ipſa φαινομηρίδας appellabãt. Quales etiam nunc ſpectamus in picturis Nympharum, quibus brachia detecta, femora quoque apparent. Eius veſtis originem inde ductam puto, quòd per initia caprinas pelles ad lumbos vtrinque cinxerint, ab humeris nodatas corio crurum anteriorum, quem amictum in Satyris item ſuo loco expreſſimus. Quid igitur facerent curis ſoluti, ſaturi, robuſto vegetóque corpore atque exercitato? Primùm itaque omnium μονοπρόσωπον Amatorium. Huic proximum Oariſtiæ, in quibus procus & puella de amore vel diſputant mutuo, vel contendũt inæquali. Cuiuſmodi eſt Idyllium molliſſimum atque candidiſſimum Theocriti. Poſt hæc famæ ambitione, aut præmiorum cupiditate, aut obtrectatione exorta contentio impulit eorum cantilenas in colloquia. A genere autem paſtionum ſortita ſunt nomina. ac quanquam ποιμὴν omnem comprehendit cuſtodiam, παρὰ τὸ ἐν ποίᾳ μένειν: tamen Opilionibus ſolis attributum maluere, vnde & ποιμενικὰ, ij

cantus,

cãtus,quib. illi ſeſe atq; alios oblectarẽt. αἰπόλια verò à capellis, quaſi αἰγοπόλια. συβώτα à ſuib. βουκολικά à bobus: quæ & nobiliſſima habita eſt. Lybies tamẽ & Scythæ, Parthiq; Myſi; item Perſæ, Arabes, Numidæ armentarios equitij primaria laude dignos cẽſuere. Horum in Græcia nomen nullum quanquam & in Theſſalia ſummus equis honos haberetur: & in ipſa Bucolici carminis parente Sicilia id armenti genus adeò ſtudioſè à natura datum, ab indigenis cultum eſt, vt aut nulli aut paucis nationibus ſecundũ eſſe cenſeatur. Huius poeſeos inuentum Perſarum tempore mentiuntur. Antiquius non eſt. excultum tamen an tunc fuiſſe iudices, fabulam ſubnectam. Perſæ bello Græciam quum premerent: Dianæ Caryatidis, quæ ſacra à virginibus fieri conſueuerant, ſunt intermiſſa. Quocirca agreſtium aliquot in fanum officij ergò ſeſe intulerũt: & peculiaribus cantiunculis Dianæ laudes dixere. Quos cantus cùm valde probari vel religio iuſſiſſet, vel numerorum lepos perſuaſiſſet: ex caſu mos, deinde etiam lex facta eſt. Caryatidis autem cognomentum à Laconiæ vico, cui Caryæ nomen erat. Ex quo verbum quoque ſaltationis καρυατίζειν. quem modũ edocti fuiſſent ab regionis illius principibus Caſtore ac Polluce. Nũc & modi & vici nomen interiit. Quinetiam Spartæ ac Lacedæmonis vocabulo ignota. Appellatur enim locus nunc à Turcis, *Miſitra*. verùm quemadmodum de tempore non conuenit: ita de loco diſceptant iidem Græci. quippe nonnulli in terra Sicilia eius carminis natalia profitẽtur. Oreſtem è Scythica Taurorum gente Dianæ ſignum deferẽtem, oraculo monitum, elui debere ſeptem fluuiorũ, qui vno de fonte erumperẽt, aqua. Cuius rei gratia in Italiam quum veniſſet, prope Rhegium inuẽtis amnibus, lotum inde in Siciliam profectũ, in pago quem Tyndaridẽ etiã Strabo nominat, Deæ ſignum ſtatuiſſe: numiniſque laudes vnà cum agreſtibus, à quibus exceptus fuerat, non ſine canticibus inſtituiſſe. Neque verò mirum à Græcis eò deductũ Oreſtem, qui eum in lucũ quoque apud Aritiã, qui fuit ad Appiæ viæ dextrã, perpulere: vbi ritu Scythico ſolennem Tauricæ Dianæ amorẽ faciendi cõſecrarit. Aliam prætereà afferunt fabulam. Syracuſis orta ſeditione mutuis vtrinque cladib. exercitã occidionẽ ab iis qui reliqui bello fuiſſent, Dianæ placandæ conſilium initum: ad quam

ciuitatis calamitatem,tanquam autorem referebant. Itaque agreſtium frequentia Deæ templum donis auctum. Numinéque & his,& cantionibus pacato,initium factum anniuerſariæ feſtiuitatis: ac propterea Dianam Lyam cognominatam. contrario ſanè vſu atque accepimus nos. Luem nanque morbũ dicimus, cuius vi corpora ſoluantur. Illi ita Deam nuncuparunt,propterea quòd inteſtinã diſcordiam ſuſtuliſſet. Alij cognomen hoc vt & fatentur, & attribuunt: ita rationem cauſamque aſſignant aliam. Ante Hieronis regnum graui morbo quum laboraret inſula, ad auerruncandam numinis iram ludos paſſim per agros, in quos captandæ liberioris auri gratia ſeſe contuliſſent,inſtitutos: Dianámque tum ea de cauſa Luam, quæ morbum luiſſet, appellatam. Apud quoſdam non Luæ,ſed Phaſelidis nomen inuenias, quod nomen Antiphemus è Græcia in Siciliam importarit. namque huius frater Lacius Argiuus coloniam miſit in montana Colophonidrum Mopſo duce. Is ibi terram emit à Cylabra paſtore indigena: in qua oppidum condidit nomine φασηλίν. Antiphemus autem ſuis auſpiciis cum ſacris, & diis patriis in Siciliam coloniam duxit: vbi Gelam vrbem ædificauit, Dianæque ludos celebrauit: quam in Mopſi memoriam ita cognominauit. Quare & Mopſi nomen in paſtorali carmine frequens eſt. Conuenit ſanè inter maiorum authorum partem, in Sicilia inuentũ carmen eiuſmodi, appellatúmque βουκολιασμὸν: cuius verbi deductiones aut fluxiones etiã apud Theocritum inuenias. Propoſitis verò præmijs certare conſueuiſſe priſcos. cæterùm non vaſis, aut bucula aut capro, aut eiuſmodi. Hoc enim poſterorum, vel luxuriæ, vel opulentiæ fuit: ſed pane, in quo eſſent ferarum expreſſæ imagines: ipſi aut ſtãtes, aut ſedentes, aut ducentes gregem, cum pera erant omnium ſeminũ referta genere, quod Græci πανσπερμίαν nominant. Habebant etiam vinum in vtre caprino: & ad manum baculum paſtoralẽ, quod Latini Pedũ, ab vſu conſiſtendi atque adhærẽdi, Græci καλαύροπα: & à venatione λαγωβόλον vocant, etiam κορύνη dictum a clauæ ſpecie, quam præ ſe fert craſſitie capitata. Nodoſus erat præterea, cuiuſmodi deſcripſit Maro, & nos nunc quoque videmus è ſpino arbore, aut corno, æneis circulis obeuntibus, atque vmbilicis adornatum. canebant autẽ coronati. Ceruorum quoq;

cornua

Diana Lya.

Phaſelis.

Mopſus.

cornu propoſita illis certaminibus legimus. Victi victori panē, perā, vtrē auferebat, atq; ex eo libabat Muſis. Victus abibat per ſuburbia ac viculos: neq; enim ei vrbē ingredi licebat. Panē quoq; rogare ad veſcēdū ex præſcripta lege mos fuit: quippe qui ſuū iuſto in certamine amiſiſſet. Victor vrbē adibat Syracuſarū, in qua manendi, quoad ei liberet, ius fuit. Tantúm verò aberat vt panē rogādo victi conditione vteretur, vt vltrò ciuiū liminatū frugibus tū vino aſpergeret, porriciens libamenta cum cantu hoc:

δέξαι τὰν ἀγαθὰν τύχαν, δέξαι ὑγίειαν,
τὰν φέρομεν παρὰ τῆς θεοῦ, τὰν ἐκαλέσατο τήνα.

E quibus percipiamus carminis luſúſque originē à peſtilentiæ ſedatione: quū in iis ſanitatē quaſi verbis conceptis profitebantur. Tranſiit deinde in artem luſus: atque etiā in quæſtū abiit. Circumire igitur prouincias, & certare in Italia qui ſe *βουκολιασταὶς* prædicarent, atque alio nomine *λυδιαστάς*. vnde & Ludibriū vox perpetua manſit Latinitati. Inter quos ea tēpeſtate præſtitit Daphnis, adeò vt heroū ritu, à paſtoribus certatim eius interitus fuerit celebratus. Sanè fratris quoque tumulū ſub eius nomine cauit diuinis carminib: Poeta. Fuit ille Mercurij & Nymphę filius cui nomen dedere natalia: in laureto enim editum ferunt. Vaccarum armentum habuit eodē è ſemine, cuius illæ quoque, quas Homerus Soli ſacras eſſe canit in Sicilia. adamatum à Nympha perditiſſimè: quæ ei cæcitatis prædixit calamitatem; ſi amorem ſuum alterius polluerer conſuetudine. Aliquanto póſt tempore filia Regis, eum, quòd eſſet omnium pulcherrimus, quum deperiret, neque alio commento potiundi ſpes eſſet, vino affectum corrupit. inde bucolicæ cantiones ex eius infelicitate. Aiunt à Steſichoro poeta Imeræo eiuſmodi argumētum tractatum primum. Vtebātur autem muſico inſtrumento: quam Græci à ſibilo *σύριγγα*, Latini ab hiatu Fiſtulam nominant: materia arundinacea, aut à cicutis petita. Singulares primùm tubuli, mox bini cohærentes lino & cera. Setas quoque (vt ad manū eſſent, quàm linū magis præſtò) pro lino in vſu fuiſſe arbitror. Poſtremò ad ſeptenos vſque: magnitudine omnes inter ſe impares, ſed proportione certa ad alæ figuram, in ſummo, quà inflabantur, æquales, inæquales quà exit ſpiritus. Deſcripſit & materiam, & modum, & numerum Poeta illo verſu:

Ludiones. *Daphnis.* *Fiſtula.*

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis, Fiſtula.

Diſpar enim hic non ad numerum: numerum enim deſignat proxima voce, *ſeptem*: ſed ad quantitatem continuam. Materia autem declaratur a cicuta. Neque enim verum eſt quod ait Seruius, cicutam eſſe internodia calamorum. Sed fructex omnibus notus caule aut vacuo, aut ea medulla, vt facilè exenterari queat. Ita Poeta noſter modeſtè contentus fuit veteri numero, Græcus audaciam exercuit: vides enim apud Theocritum (Theocritúſne ille ſit alius, alibi declaratum eſt) ingentem numerum. Eam verò pinxerunt Romæ recentiores admodum ineptè, tanquam in vtrē cannas omnes iniicientes: propterea quod ignorabant id, quod mihi quoque haud ſatis conſtat, qua ratione, quáve celeritate poſſent diſtãtia tuborum ora percurrere non ineptè. Quæ nunc Organa vulgò vocant, & referunt priſcam Syringa re ipſa, & artificio ac ſuauitate ſuperant. Fiſtulæ inuentorem Poeta deum Pana cecinit: cuius comites congeneres Satyri, cùm etiam Tytiri dicerentur, iccirco qua canerent arundinē etiam Tityrmũ Dores nominarunt. Tityros Ælianus (aliíque) Liberi patris expeditionem & comites & ſocios ſcribit: atque ita docet appellatos, ἐκ τῶν τερετισμάτων, quib. id genus biforme gaudeat. Galli & accolæ inſulani ex calamis fiſtulam fecerunt olim: quum alij ex auena compegiſſent. Afri autem Nomades non fiſtula, ſed tibia canebant in equarum paſcuis. Ea erat è lauro delibrata, atque medullata ſtridore peracuto, atque hinnitum maximè referēte. Fuere autem agreſtium carminũ genera complura. nanque aliter pro frugibus, pro vindemiis alia meditabātur. Diuerſi quoque aut moduli, aut materiæ, quum ſtarent, quum ſederent, quum gregem (ſicuti dicebamus) agerent. Sic legimus apud Theocritum ὁδοιπόροις: quod carmen πορευτικὸν appellabant, quo gregem aut in paſtum, aut ad ſtabula redeuntem proſequerentur. In eo pecora alloquebantur, canibus animos addebant a luporum inſidiis vti cauerent. Gregis principē arietē monebant: pollicebantur ſequentis diei paſcua lætiora, eáque omnia condiebāt vel iocis, vel hilaritatibus. admiſcebant interdũ amorum narrationes vel ſuorum, vel ſociorum, vel riualium. Huius πορευτικοῦ inuentum aiunt Diomi fuiſſe poetæ Siculi, cuius Epicharmus meminerit in fabula Halcyone, & in

Marginal notes: *Cicuta.* *Tityri.*

Vlyſſe

Vlyſſe naufrago. Tale carmen illud noſtrum eſt:

Ite meæ procul iſta ſecus prærupta capellæ.
Ad virides cytiſos, & potum rore ſalictum, &c.

Huius generis illud extitit poema, quod compoſuit Eriphanis poetria Menalcæ venatoris amore capta. per varios enim ſequuta ſaltus, canens ſemper atque ſæuitiã obiiciens νόμιον inſcripſit. Eius paucula illa extant verba, μακραὶ δρύες ὦ Μενάλκα. Quum verò æſtiua in vmbra otioſè agerent, aut hyberno ſole apricarentur, narrabant anni tempeſtates. tum autem pericula noxióſque euẽtus deprecabantur. Exhortabantur ad initum mares, fœminas ad fœturam. amores ſuos vel votis, vel precibus, vel conqueſtionibus, vel aſſenſionibus deſignabãt. victorem in pugna taurum aut arietem collaudabant. Inter ſe certabãt aut amici virtute, aut inimici odio, aut æmuli obtrectatione. Materia prorſus communis, laudes, vituperationes, cõuicia, criminum obiectiones. Haud diſsimile θηρευτικὸν Hyppolyti carmen apud Senecam in Tragœdia, quo canes hortatur ille ſuos. cæterùm dedit hoc poeta ſcenæ. Nam quemadmodum diximus, nos in venatu tanquam cœlitus demiſſam legem, ſilentium veneramur, Theocritus etiam pompas deſcripſit: etiam alia alij, hymnos, Herculiſcum, & ſimilia. Virgilius præter vulgaria ar- *Virgilius.*
gumenta Silenum pinxit vniuerſa penè naturã, ac ſerie fatorum. quod ne quis vituperet è Criticis, qui paucula de recentioribus diſcunt, de priſcis multa iudicant temere: ponam hîc rationem, quam ex quindecim Commentariis nullus inuentus eſt qui agnouerit. Sanè veterum monumentorum præter cæteros mortales ſcientiſſimum vbique diuinum illum virum prædicauimus, atque ita verum eſt. Quò enim quis doctior eſt, eò maiorem in eius ſcriptis deprehendit eruditionem. Itaque etiam in alia Ecloga,

Sit animus ſyluas, ſyluæ ſint conſule dignæ.

Nam etiam ſyluarum curam fuiſſe inter officia Conſulis *Syluæ.*
memoriæ proditum eſt. quemadmodum apud Tranquillum in Cæſare legimus. id quod quum ab Senatu ad occupandam extorti conſulatus authoritatẽ decretum eſſet: poſt ſyluarum mentionem, ait, *ſyluæ ſint conſule dignæ*: vt quantum depreſſiſſet Conſulis dignitatem Senatus ad ſyluarum vſque humilitatem, tantum ſuis verſibus, no-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Sileni cantus. uáque materię dignitate extollat ipſe ſyluas ad faſtigium conſulatus. De Sileni quoque cantu ſic ſcriptum eſt apud Ælianum ex Theopompi hiſtoriis. Apud Midam Phrygiæ regem multa ac præclara ex antiquorum opinionibus atque placitis enarrata. Alterum ab hoc mundo mundum exiſtere: inque eo varia, quæ inde petenda ſint. Ea verò quum eſſent ἄπορα homini ciuili, emolliuit Poeta ſa tali ſua illa dexteritate. Neque verò ex Theopompo ſolùm agnoſcas Sileni numen naturæ fatique peritum: ſed ex Athenienſium quoque atque aliorum Græcorum perſuaſione. quemadmodum candidiſſimè docet nos in ſuo ſympoſio Plato. In vindemiis autem Bacchum venerabantur: ἐπιλήνια vocabant, tanquam ad torcularia feſtum celebrantes. Extat elegantiſs. poematium Tibulli carmine elegiaco. In meſſe autem Cererem & Liberam plurimùm in ore habebant. Quod argumentum idem poeta paribus numeris ſimili expreſſit candore ſimul ac cultu. quod genus carminis nominabant ἴουλον. Extant verba

Spica. concepta quædam, πλεῖστον οὖλον ἵει, οὖλον ἵει. Spicam enim veteres ſic nominabant ab aceris tenuitate atque ariſtularum. quare

Lana. Lanam quoque eadem voce ob filorum frequentiam. Atque iccirco lanificarum bene ominantium cantiones hoc item ipſo vocabulo dictas memoriæ prodidêre. Meſſorum autem cantus λυτιέρσης fuit, quemadmodum apud Theocritum ſcriptum eſt. Ferunt Midæ

Lityerſæ. Phrygis Lytierſam Celænas habitaſſe Eum agrorum cultui quum præter modum ſtuderet, viatores ad conuiuia inuitatos cogere ſolitum, vt ſecum eſſent in opere meſſorio. pigriores etiam verberibus afficere. Alij addunt defatigatione ſopitos etiam obtruncare: eorúmque capitibus abiectis, tum inter manipulos conditis cadaueribus, canere. Nõnulli aiunt in meſſe nimio ſtudio captum atq; delaſſatũ labore interiiſſe. Quidã ab Hercule prætereũte, atque de more inuitato victũ interfectúmque, ac in Mæandrum fluuium proiectum. redarguitur hoc temporum ſupputatione. Non enim Midæ atque Herculis ſæcula conueniunt. Quocunque fato vſus ſit, illud conſtat, colonos ad patris ſolatium lugubrem cantum condidiſſe,

Mariandeni. quem poſteri anniuerſario cultu ad aras meſſorias celebrarent, hæc apud Phrygas. Maryandeni autem, qui populi ſunt finitimi Bithynis, ſimili more, alia fabula, eadem

dem anni tempeſtate facere conſueuere. Borcon, alij Borimon ſcribunt, puerum à meſſoribus aquatum miſſum nuſquam comparuiſſe. Id quod veriſimilius eſt, ſi à meſſoribus memoria repetitur, quam quod aliqui tradunt, æſtatis tempore in venatione periiſſe. Pro his tamen facere videtur, quòd Vpij regis filius eſſet, qui Iollæ quoque & Maryandeni pater fuit. Quare mendacio propius exiſtimetur, cum meſſoribus lixæ officium præſtitiſſe. Nam quod obiici poſſit in hiſtoria ſuperiore de Lytierſa qui Midam regem patrem habuerit, id ita defenderim: ſpurium enim illum prodidêre. Cæterùm vetuſtiſſimam tenuiſſe conſuetudinem palàm eſt, qua priſcorum Regum liberi armentorum cuſtodiis apponerentur. ſicuti de Paride atque Ganymede ſcriptum eſt. Is cantus Borimos, ſeu Borcos magis placet, a pueri nomine dicebatur. Haud ſanè huic abſimilis, quem Adonyma, & Adoniaſmon, & Adoniacœden vocabant apud Ægyptios in Adonidis memoriam. cuius fabula nota eſt, & conſuetudo, tum ex Theocriti poematiis, tum ex aliorum monumentis. Sicuti cantus illè gentis eiuſdem Maneros dictus ab eo, qui ipſis agriculturæ author extitiſſet: quem etiam muſarum diſcipulum autumant. ἰμανέρως in Pauſaniæ codice ſcriptum eſt. In Sicilia verò poema Perſephate dicebatur, quod quotannis canerετur Cereri Liberam quæritanti. Tale apud Theocritum Herculis in Hylæ deſiderio. Fuit & in vſu illud, quod in Horarum gratiam concinebatur: cuius authorem aiunt Theodoricum Colophonicum. Eæ autem horæ, ſintne quibus dimetimur diem, an ὧραι quæ diſtinguunt anni tempeſtates: non eſt laborandum. Hæc origo, genera, cauſæ agreſtium cantionum: quæ ſuis locis quemadmodum ſint conficiendæ ſatis declaratum eſt. Hic enim hiſtorias tractamus tantùm.

Borcon. *Adonyma.* *Maneros.*

CAPVT V.

COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

AB his orta poſtea Comœdia eſt. Quare Theocritus communi verbo vſus eſt & paſtorali, & ſcenicæ actioni. κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. Ac quemadmodum Siculi Bucolicon ſibi vindicarunt:

ita etiam ſe gerunt pro Comœdiæ authoribus. Quippe iactant ſe Magarenſium colonos, ſuúmque ciuem Epicharmum profitentur, qui ante Chonnidam & Magneten vixit: vt falsò his attribuantur initia Comœdiæ. Neque verò ſolum aſſerunt natalia, verumetiam & cultum, & nobilitatem: ſiquidem eius Poematis laus, atque gloria penes Phormin & Epicharmum ſtetit, qui primi rudem ab antiquis acceptam dicacitatem fabulis incertis, ei quaſi animam addidere. Aliud afferunt argumentum. Nam quod Attici πράττειν dicunt, Dores δρᾶν: vnde Dramata. Quod illi δήμους, Dores κώμας: vnde κωμάζειν, quod eſt per vicos vagari animi gratia. Id à cœna faciebant, vt remitterent animũ poſt negocia diurna. Ientatione enim præparca ac minima contenti (à quo etiam ientare verbum, ὅτι δεῖ ἰέναι, & vt Dores loquuntur ἴεν) haud multò largius merendabant: quod ab hora mediæ diei, in qua eum cibum caperent, appellarunt. Prandium autem, quia iterum ad opus parati eſſent illico: qua ratione à Græcis δεῖπνον dictum eſt, ὅτι δεῖ πονεῖν. ſuo igitur quiſque in opere reficiebat eo cibo vires. quo perfecto in ſero diei lautius largiúſve ſeſe accipiebant, tum vberiore epularũ apparatu, tum familiarium atque affinium ſocietate. Iccirco cœna dicta, quia κοινῇ veſcerentur: non priuato demenſo diurno. Græci δόρπον παρὰ τὸ δόρυ παύειν: militaris ſanè vox: non enim curarent corpora: neque arma deponerent, niſi opera abſoluta. Iuuentus ergo vacui temporis otio, atque licentia noctis abuſa, ſecura imperiorum vel heri, vel patroni, vel parentum per pagos (nondum enim in vrbes conuenerant) diſcurrere. Qui mos cum ipſo nomine ſimul ad nos deductus eſt. Legimus enim apud Liuiũ comeſſationes. Inde ij luſus, quos vicatim exercerẽt, παρὰ τὴν ᾠδὴν καὶ τὰς κώμας, aptè Comœdiam dixêre: quoniã nõ in paſcuis, aut in aruis, aut ad tumulos, aut ad aras canerẽt. Habes autẽ huius ſignificationis veſtigia in mutilis verſibus qui extant Epichar. Ἐκ μὲν θυσίας θοίνας πόσις: ἐκ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου θυανία: ἐκ θυανίας δίκη: ἐκ καταδίκης πέδαι τε, καὶ σφάκελος, καὶ ζημία. vbi κῶμον è potu, ex Como inſaniã ortã ſcribit. Theopõpi quoq; verba ſubnectã ex lib. I. III. hiſtoriarũ, de Philippi Macedonis intẽpeſtiua incõtinẽtia. καὶ τὸν δὲ τὴν νύκτα πᾶσαν, καὶ μεθυσθεὶς ἤδη προερχόμενος ἐκώμαζεν. vt fuerit ſub lucẽ vſque comeſſatio, tanquam Acerre

illius

illius,quem facetè deſcripſit Martialis. Lucianus quoque in Diſcategorumeno, Lunam ait ſplendere τοῖς κωμάζουσι. Ἐπικωμάζειν autem verbum eſt, ſicut apud Hippocratem, ἐπιτηκρατεῖν:cum repetitur Comeſſatio.alia ſanè res à Repotiis : quemadmodum in Originibus declaratum eſt. Eius vocis notionem expreſſere per aliud verbum, βαλλίζειν: quod rarius quidem eſt. Fortaſſe & lenones Balliones inde. Eo verbo & Alexis, & Sophron, & Epicharmus vſi ſunt in ſuis comœdiis. Quemadmodum verò in cæteris quoque ita vſu venit: vt tempus artium ſit & lima, & lex: politioribus deinde ſeculis in artē redacta, certiſque præſcripta limitibus. Itémque conſtituta loca ac tempora, in quibus ageretur. Nam quod aiunt Apollini Nomio,i. paſtorali per compita & vicos cantatum carmen, à quibus appellata ſit Comœdia : id poſtea contigiſſe arbitrandum eſt: neque tam tunc originem extitiſſe, quam ortæ rei cultum quendam. Ne erremus cum Idomeneo : qui auſus eſt affirmare, Piſiſtratidarum inuentum eſſe θαλίας & κώμους: id eſt, hilaritates, & facetias. veteri enim licentia ab aliis inuentas & inchoatas acceperunt, atque excoluerunt. Par Varronis lapſus. neque enim vt arbitratur, iccirco dictā putes, quia iuuenes quęſtus gratia vicos circumire ſoliti eſſent, in quibus fabulas recitarent. In vicis enim prius nota fuit quàm circumlata. Et profectò luſus quoque quàm quæſtus prior. Quemadmodum ne id quidem verum. Ab Epicharmo inditum nomen hoc, quum exul in Co inſula ſcriberet id genus Poematis. Ab aliis enim cum re ſimul nomen acceperat: quam ingenio ſuo fecit ille cultiorem. Tragœdiam verò eſſe rem antiquam conſtat ex hiſtoria. Ad Theſei namque ſepulchrum certaſſe Tragicos legimus. Non tamen, quod tradunt, Tragœdiam comœdia vetuſtiorem. Nam & res lætæ in cantionibus quæſitæ prius:& prius nuptiæ, quàm interitus:& potationes, quàm ſobrietates : & communis ſermo quàm ampullatus: & paſtoralis vita, quàm Regia. Probatio quoque falſa. Aiunt enim Iliadem priorem Odyſſea. Iliadem Tragœdiæ modulum, Comœdiæ Odyſſeam. Nam vt taceam, quod poſſit diſceptari, vtra ſit ſcripta prior: legendum prius Odyſſeam cenſeo. Eſt enim remiſſiore ſtylo. Adhæc, non omnia ad Homerum referenda, tanquam ad normam, cenſeo: ſed & ipſum ad nor-

mam. Præterea quis neſcit Odyſſeam eſſe veriſſimam Tragœdiam? In Iliade autem nullum Tragœdiæ filum: ſi totam ſimul conſideres. vno enim tenore perpetuæ mortes. Iam incipit a peſte: quæ plus hominum abſumpſit, quàm vniuerſum bellum. Ea definit in vnius tantùm morte: à cuius nomine nulla inſcriptio. Et quum ſit inſcriptum opus Ilias, non interit ea Ilium, ſed in Odyſſea. Contra in Odyſſeæ tractu vnus e nautis moritur Elpenor, iſque ebrius. Nam cæterorum ſociorum interitus vnico penè verbo inuoluitur ſine affectu vllo propemodum. Iam eſt imago nuptiarum, conuiuia, cantus, ſaltationes. In fine autem & proci interficiuntur: & interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς: quod Tragœdiæ proprium eſt. Poſtremò irridet eos Ariſtoteles, qui vnũ corpus vtramuis eſſe putent, tanquam fabulam vnam. Sed multas ex vtraque fabulas confieri poſſe cenſet: propterea quòd & multæ partes & multa ἐπεισόδια. Iccirco veteres excerpta toto ex corpore quaſi quædam membra recitabant. Pugnam ad naues: Catalogum: Animarum euocationem: Quæ apud Circen acta ſunt: Arma Achillis: Procorum cædes, atque eiuſmodi: quæ ſunt in Rhapſodia à nobis declarata. verùm nihil non audent iudicare Grammatici: poſtquam arti ſuæ tertiam partem κριτικὴν adiecêre. Non enim tanquam Grammaticis iudicium illud eſſe poteſt attributum: ſed exiſtimandum eſt primi Philoſophi officium: penes quem vnum ius eſt omnium ſcientiarum. Quare ſtultiſſimè nobis Grammatici nomen imponunt ex libro noſtro De cauſis linguæ Latinæ. Omnia enim illa ad libellam Philoſophiæ appenſa ſunt. Nam quemadmodum probare poteſt artifex principia ſua? Atqui probamus ibi nos, quæcunque à Grammaticis pro notis accipiuntur. verùm ita meruêre Ariſtotelis obtrectatores vt nihil niſi loquantur. Neque verò Homerus ipſe tam docuit vel Comœdiam vel Tragœdiam, quàm eſt edoctus ab agreſtibus atque aniculis in Ithaca & Chio & alibi, fabellas, quas operibus intertextas accommodaret. Argumento Heſiodus eſt, qui & illo maior natu fuit, & in agro vixit, & in vicis cecinit. Itaque Ariſtoteles nõ dixit prius inuẽtam Tragœdiã, ſed prius excultam. Serò enim Comœdiam expolitam. Tragœdiæ verò & Comœ-

diæ

diæ genus vnum commune, commune vnum nomen, Fabula. Certè hæc haud longè abeſt ab ea ſententia, quam introduxit tantùm, non etiam definiuit Plato in Sympoſio. De Comœdia illa quoque falſa Grammatici docuêre: quia eſſet poema poſitum in imitatione, totum in geſtu conſiſtere atque pronunciatione. Profectò nihilominus Comœdia eſt, etiam quum legitur vel tacitis oculis. Quin geſtus recitantium ſolus eſt: non omnes verò qui legunt, recitant. Præterea nimis iam ſæpe dictum eſt, imitationem vniuerſæ poeſeos finem eſſe. Comœdiam igitur ſic definiamus nos, poema dramaticum, negotioſum, exitu lætum, ſtylo populari. Errarunt enim qui Latinis ſic definiuêre, priuatarum perſonarum, ciuilium negotiorum comprehenſio, ſine periculo. Principio aliis quoque fabulis conuenit non dramaticis, quæ ſimplici narratione recitari poſſunt. Deinde in Comœdia ſemper eſt periculũ, alioquin exitus eſſent frigidiſſimi. Quid enim eſt aliud periculum, quàm imminentis mali aditio ſiue tentatio? Præterea non ſolùm pericula, ſed etiam damna lenonibus, riualibus, & ſeruis, & heris. quemadmodum in Aſinaria, & in Moſtellaria, ipſi quoque heri malè mulctantur. Adhæc Prætextatas Comœdiæ nomine appellare nequeant ex ea definitione. non enim ſunt priuatæ perſonæ. Poſtremò & Mimis eſt communis definitio, & Satyræ dramaticæ. Primus Crates Athenis dempto metro Comœdiam in ſoluta oſtendit oratione. Quũ igitur vnum ſint Comœdia, & Tragœdia, quod ad modum attinet: De Tragœdia quoque hoc in loco ſcribendum eſt communi narratione: quoad ſuas cuique perſonas atque actiones poſtea aſſignemus.

CAPVT VI.

TRAGOEDIA.

TRagœdia, ſicut & Comœdia in exemplis humanæ vitæ conformata, tribus ab illa differt, Perſonarum conditione, fortunarum negotiorúmque qualitate, exitu. quare ſtylo quoque differat neceſſe eſt. In illa è pagis ſumpti Chremetes, Daui, Thaides loco humili: initia turbatiuſcula: fines læti,

Sermo de medio ſumtus In Tragœdia Reges, Principes, ex vrbibus, arcibus, caſtris. Principia ſedatiora: exitus horribiles. Oratio grauis, culta, à vulgi dictione auerſa, tota facies anxia, metus, minæ, exilia, mortes. Memoriæ proditum eſt, Euripidem ab Archelao rege Macedoniæ, cuius in fide, ac clientela eſſet rogatum, vt de ſe Tragœdiam ſcriberet: Ne, inquit ille, Iupiter, ne tantum mali. Nomen traxit ab hirco nullam aliam ob cauſam, niſi quia in eius numinis honorem ageretur eiuſmodi fabula, cuius victima eſſet hircus. Eo igitur victores donati rem illi diuinam facere. Primùm ſanè agi cœptā vindemiarum tempore ſcriptū eſt, vnde occaſio data Grammaticis vti παρὰ τὸ τρύγη(ν) nomen ducerēt, quaſi τρυγῳδίαν quam vocem integram etiam apud Ariſtophanem habes, ἀχαρνεῦσι. Qui eam primus dederit, haud ita pro comperto habetur, ſatis conſtat illud, à Theſpi poeta factam nitidiorem, qui primus penſiles ſcenas in plauſtris circumegit, addiditque nudis oribus fæcem pro perſona. à quibus fæcibus vinaceis alij Tragœdiæ nomen deductum maluere. id enim ſignificat τρὺξ, quemadmodum τρύγητος vindemiam. Falluntur tamen hi quoque, quum ipſo Theſpi nomen hoc fuerit antiquius. Diſceptant hîc Grammatici, vtrius fuerit fæx, viníne an olei, & addunt fatali more ſuo nugas, fæcē eſſe aquaticū humorem vini. Sane in vino nihil longius ab aquæ natura diſtat, quàm fæx, vſque adeò vt etiam lapideſcat. Tartarum noſtrates dicunt medici. Arabes quoque vini, & aceti, atque eiuſmodi liquidiorum, Durdi vocant: olei verò

Theſal. ſicut nos, amurcam, ita illi Theſal. Hoc nomen, hæc origo. Definitio autem apud Ariſtotelem hæc, μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, οὐ δι' ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέου, καὶ φόβου περαίνουσα τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Quam nolo hîc impugnare aliter, quàm noſtram ſubnectendo. Imitatio per actiones illuſtris fortunæ, exitu infelici, oratione graui metrica. Nam quod harmoniam & melos addunt, non ſunt ea, vt philoſophi lo-

Harmonia. quuntur, de eſſentia Tragœdiæ. etenim Tragœdia in ſcena tantùm eſſet, extra ſcenam non eſſet. Quod autem di-

Melos. xit, μέγεθος ἐχούσης, poſitum eſt, ad differentiam Epopœiæ, quæ aliquando prolixa eſt. Non tamē ſemper. cuiuſmodi

vides apud Muſæum, præterea κάθαρσις vox neutiquam cuiuis materiæ ſeruit, ſicut μέγεθος: mediocritatem ſignificat hic. Paucis enim verſibus nequit ſatisfieri populi expectationi: qui eo conuenit, vt multorum dierum faſtidia, cum aliquot horarum hilaritate commutet. Quemadmodum inepta quoque eſt prolixitas: adeò vt facetè dicas illud Plautinum,

Lumbi ſedendo, oculi ſpectando dolent.

Cap. VIII. Comoediæ Species.

HÆ ſunt origines tum comœdiæ, tum tragœdiæ: deinceps vtriuſque & ſpecies, & partes videamus: à Comœdia verò incipiendum eſt. Eius ergo differentiæ aut à temporibus, aut ab argumentis. Itaque tres Comœdiæ narrantur ætates. vna vetus, quo tempore ſummum imperium penes populum fuit. *Aetates Comœdiæ.* Iccirco licuit illius ſæculi Poetis riſum aucupari ex quocunque genere iocorum, ſiue ij ſale, ſiue acerbitate aſperſi eſſent. non enim æquo ſolùm, ſed etiā libenti animo audiebat populus quę in iudicum iniquitates, prætorum mala vel facinora, vel euenta, prauorum ciuium corruptos mores dicta iacerentur. Id tum impune fuit maledicis poetis: quaſi malę famæ metu deterriti componerent animos auios à virtutibus, atque appellarent ad frugem bonam. Graſſabatur ergo ea licentia in omnes ordines, ætates, ſexus, conditiones impunè: idque non in tranſcurſu tantùm, ſed integro fabularum tractu, ac primario ſtudio. Quod in Ranis, & in Nubibus conſtat Ariſtophanis. Vexatio autem illa tametſi ſparſim, atque vt ſeſe res daret, exercebatur, ipſi tamen choro potiſſimum eſt attributa. Habuit autem hæc quoque vetus ætates duas. *Vetus Sānnyrio.* Quippe ſub Sannyrione, cuius nomen primum inter priſcos celebratur, incondita partes, ac perſonarum introductiones, neque lex erat earum numero poſita. Primum ferunt Cratinum & partes diſtinxiſſe, & actus diſpoſuiſſe, & ad tres tantùm perſonas numerum aſtrinxiſſe, neque tamen ab eo tam exactè hanc operam poſitam, quàm ſtudioſè ſuſceperat: perfectam poſtea ab Ariſtophane. At ſi quis accuratius huius quoque operam perpendat, inueniet partes diſſitas, neque diſpoſitas per actus ad eum

modum, quem ſucceſſores inſtituerunt. Quin alia quoque ratione inuenta eſt ſibi diſſimilis, ſcilicet pro cuiuſque ingenio poetarum: quæ ad trium tantùm iudicia digeſta ſunt. Cratini, Ariſtophanis, Eupolidis. Omnium enim vnus cum eſſet ſcopus, taxandi nimirum atque irri-
Cratinus. dendi, non vno modo ſunt proſecuti. Cratinus acer, &
Eupolis. aperto nudóque telo. Eupolis grauis, & confictarum nouitate perſonarum ſuſtinens acerbitatis ſuæ venuſtatem.
Ariſtophan. Ariſtophanes cum riſu mordax, nihil ſine facetiis impingens. vt & hinc diſcant Iuuenalis obtrectatores, non eſſe, quod iactant, verum. Aiunt enim illius affectatione illatam labem Satyricæ venuſtati. Quam lenem, ac placidè fluentem ideas in Horatio, in Iuuenali asperā, ac temerariam. Non enim reprehēſorem, aut obiurgatorem eſſe Satyrum, ſed ſubſannatorem, & irriſorem. haud ita eſt, quemadmodum ſuo loco diximus. Videmus enim hîc, veterū & vſum & iudicium quod ex veteri comœdia in Latinis Satyris pro lege habendum eſt. tales enim fuere & Eupolis & Cratinus. Ariſtophani verò propior Horatius. Attritis deinde populi opibus, reductáque illius inſana & licentia & inconſtantia ad Tyrannicam paucorū libidinem, continuit poetas metus potentiorum in officio benedicendi. Quocirca ſublatus chorus fuit: cuius il-
Chorus. læ videbantur eſſe præcipuè partes, vt potiſſimùm, quos liberet, læderent. Quare cùm cætera nihil mutata eſſent: manſit ſpecies quidem prior, parte tātùm deſiderata. Vnde mediæ nomen ortum eſt: nō tunc quidem, ſed poſteaquàm nouæ Comœdiæ appellatio fuit inſtituta: inter quam, & veterem illam quæ intercederet, μέση fuit nominata. Interceſſit autem & tempore, & forma: quando neque huius, neque illius faciem repræſentaret. tempore quoque poſterior fuit ſuperiore, & poſtrema prior. Quippe noua ſub Alexandro florere cœpit: cuius ætas oligarchiam ſubſecuta eſt. Chori autem loco παραβάσεις quædam fiebant, in quibus aliorum poetarum dicta, ſcriptáque ſine maleficij crimine, aut pœnæ ſuſpicione irridebantur. Cratinus itaque vnā fecit huiuſmodi, quam ὀδυσσεῖς inſcripſit, ſpecioſo ſanè titulo, plurium Vlyſſium. In ea aiunt Homeri Vlyſſeam vexatam maledicentiſſimis cenſuris. Talem quoque prodiderunt αἰολοσίκωνα Ariſtophanis. Etiam in eiuſdem Pluto Chori deſiderantur,

quod &

quod & alibi monebamus: ita tamen, vt non omiſſus, ſed exemptus videatur. Illud conſtat: Cratinum, ad priſtinam licentiam cùm eſſet auſus reuerti, βάπτας fabulam edidiſſe: vnde illi contigit interitus. Ab illis enim, in quos fuerat inuectus, captum, ac vinctum, atque in mare proiectum, ea merſione imitatum eſſe nomẽ ſuæ fabulę. Floruerunt in antiqua præter eos quos ſuprà memorauimus, Phrynichus, Theopompus, Archippus, Plato, Teleclides, Pherecrates, Stratis, Crates, alij. In media verò Philippides, Strato, Anaxilas, Mneſimachus, Epicrates Ambraciota, Nicoſtratus, Sotades, non illud monſtrum nobile impuritate ſua, ſed alius, cuius extant verſiculi de fabula, quæ inſcribebatur ἐγκλειόμεναι. In hoc Comœdiæ genere Alexis perilluſtris fuit. Quod Horatius ait: ab Accio verſus Ennij rideri: an proximè accedit ad huiuſmodi modum παραβάσεως, quam Comœdiæ huius mediæ propriam dicebamus? Nullus enim Grammaticorum quid illud rei ſit, nos docet ibi. Differt autem à veteri noua multis modis: potiſſimùm verò compoſitione. Aſtrictior enim certis legibus tàm ad argumenta quàm ad dictionẽ. nõ enim ridicula dramata in noua, vt ex qualibet materia riſum captet. Quinque partitionib. ſecta, tibicinẽ interſerit. Vocabula noua nõ fabricat ad riſum, aut ad cauillum. Et populari ſermoni de medio ſumpto propior noua fuit apud Græcos. Neque excurrit noua ad alios verſus, ſolis iambicis, aut trochaicis contenta. In veteri multas carminum ſpecies videmus. Ortã tamẽ ex antiqua nouã ſatis apparet ex iis quæ veteres memoriæ prodidère. Aiunt enim Ariſtophanem ſcripſiſſe fabulam Cocalum, cuius filum fuerit amuſſis & regula Menandro, atque Philemoni ad nouam Comœdiam comminiſcendam. Hoc vnum genus noſtri quanquam amplexi, atque imitati ſunt: tamen ſecundum ætates Comœdiæ quoque modos a temporibus notauêre: quæ eis differentias non a ſpecie ſed à ſtylo conſtituerent. Itaque veteres fabulas Liuij Andronici dicimus, Pacuuij medias, Terentij nouas, quia hic poſtremo ſeculo; ille priſco; Pacuuius medio natus eſſet. Andronicus enim primus dedit fabulam, quam Græcorum more docuit hiſtriones, ita vt eſſet in ſcena ipſe, atque eos caſtigaret. Quod per initia ſuorum ſtudiorum quum Ariſtophanes

non eſſet auſus facere, ludiones habuit duos quorum opera pro ſe ad populum vteretur Calliſtratum & Philonidam. Caſtigatus tamen conuitiis Ariſtonymi & Amipſiæ depoſuit timorē, ipſéque in ſcenam prodiit. Chorum verò an introduxerit Liuius, nondum legi. At Plinius Cæcilius veterem Comœdiam ſuo tempore Latinam recitatam ſcribit, non tamen actam. nec abſtinuit tamen noua Romanorum à cenſura atque animaduerſione vitiorum, vt eſt ſæpe apud Plautum. ſemel Terentius, nec palàm. Ancilla enim in Eunucho ait, Chæream eſſe in eo, vt patiatur, quod mœchis fieri ſolet: Quod inquit, nunquam vidi fieri, neque velim. Suſtinet hîc ſuam perſonam, quæ meretricio quæſtui daret operam, nolebat malè eſſe mœchis. Tectis verbis deinde oppugnat Romanorum negligentiam in vlciſcendis mœchis, quum ait, Se nunquam vidiſſe factum: perinde acſi dicat, non conſueſſe fieri. At Plautus tametſi ex Diphilo, Menandro, Epicharmo, Philemone, Apollodoro accipiebat, tamen addidit aliquando priſcæ acerbitatem: neque in tranſcurſu ſolùm ſed multis interdum verſibus. In Gurgulione hæc:

Terentij locus.

Tum iſti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis.
Conſtant, conferunt ſermones inter ſe tanquam drapetæ:
Obſtant, obſiſtunt, incedunt cum ſuis ſententiis.
Quos ſemper bibentes videas eſſe in œnopolio:
Vbi quid ſurripuere, operto capitulo caldum bibunt:
Triſtes atque ebrioli incedunt.

Item multis aliis locis notat ſua tempora, & nationes: neque ſolùm communes mores, ſed etiam nominatim Pelionis ineptias hiſtrionis, in Bacchidibus. Quinetiam interpoſuit *maledicam παράβασιν* in eadem: quod & ſuo monuimus loco. in his Græca veſtigia: poſtea Romanus auſus eſt emollire opicam ſeueritatem: ac nomina ſimul cum moribus inferre in ſcenam è Latio, & deducere in feſtos ludos. Itaque Marcellus & Brutus, & alij nobiles viri non ſolùm in cuneis ſpectarunt, ſed etiam in ſcena ſpectati ſunt. Vnde orta fuere genera fabularum, ab ornatu veſtitúve quem gererent nominata. Nam quemadmodum Græcas Palliatas, à Gentis veſte vocabant: ita à Romano toga Togatæ dictæ ſunt. Latinarum igitur

ſpecie: hæ. Nobi liores, quę à perſonis primariis Prętextatæ appellabantur. erat enim prætexta Magiſtratuum toga, cui purpura prætexebatur, à Græcis iccirco περιπόρφυρος. C. Meliſſus, qui fuit ab Auguſto præfectus bibliothecæ in porticu Octauiæ, edidit nouum genus Togatorum, quas Trabeatas appellauit: quemadmodum legimus in libello De clarisGrammaticis. Minus nobiles, in quibus Senatores priuati cum togis introducebātur. Vltimum genus capiebat humilem fortunam popularium negotiorum cum tunicis tantùm: quæ tamen haud quaquam Tunicatæ eadem ratione, ſed ab habitaculis nomen adeptæ ſunt. igitur Tabernariæ, quòd cum tabernis ſcenæ diſponebantur. Fuit autem ab his diuerſum genus Atellanæ, ab Atella Oſcorum oppido natura omnium maximè & iocoſa, & dicaci. Quare cum facetias ſuas in Theatra municipij intuliſſent: id gratię ſunt aſſequuti, vt in vrbem quoque transferrētur. Nihil enim pręter riſum aucupabantur etiam in ipſa verborum acerbitate. Cuiuſmodi fuit in verſu illo quem recitat Suetonius in Tiberio: cui olido hirſutóque ſenioris obſcœnitas eſſet exprobrata. verſus fuit: *Prætexta.* *Tabernariæ.*

Hircum vetulum capris naturam ligurire.

Quibus verbis fortaſſe ſubeſt etiam ſtimulus. Vt capras nominaret: quòd ille in inſula Capretis agebat. Romani igitur inter ferias Reipublicę tractationes ad animorum refectionem, minimè turpe putarunt in vicinorum abire mores. Adeò verò placuerunt, vt tametſi omnia obſcœna erant, perſona, res, oratio: tamen occœptę ſint ſentētię dicaces à ciuibus agi per ioca verſibus incōditis iactata. Quod genus poematis, quia ei deerat multum ad iuſtam Atellanę magnitudinem, tanquam pars toti conueniens inſertum fuit poſtea in Atellanas, atque ex eo facta exodia. quę cauſa fuit vt ij qui agerent Atellanas, neque hiſtrionum numero aſcriberentur, neque tribu amouerētur: quinetiam ius retinerent nomina dādi ad militiam. An verò hanc aut vnam è ſuperioribus veteres Italicam appellarint, haud ſatis conſtat: neque ſanè ita magni refert. In nono libro Dipnoſophiſtæ meminere Sciręcuiuſdam poetę natione Tarentini, qui Italicæ comœdię author fuerit. Donatus his quare addiderit Rhyntonicas, reddit rationem. quippe ab actore

Verùm actor comœdiæ genus mutare aut conſtituere quî poſſit, non video. Athenæus in tertio Rhyntonis meminit tanquam poetæ, non quaſi actoris, atque eius fabulā Amphytrionem. Idem Donatus; quemadmodum & nos, Togatas à Tabernariis ſpecie diſtinguit, alij non: quos quidem errare puto. Atque hæc quidem ſunt ſeparata genera ex Perſonis: quas tamen Pacuuium miſcuiſſe produnt, ita vt Prætextatæ argumentum Palliatæ nomine circunferret. Siquidem inſcripſit Oreſtē atque Agamemnonem. Adeò placet nouitas rerum, etiam deprauatarum. Feſtiuè (vt ſolet) Plautus Amphitruonem ſuam Tragicomœdiam appellauit: in qua perſonarum dignitas atque magnitudo Comœdiæ humilitati admiſtæ eſſent. Ab argumentis etiam poſſumus agnoſcere differentias. Amatoriæ totæ, vt Andria, Calumniatoriæ, vt Nubes, Romæ. Ciuilis fortunæ & morum, vt Theſaurus, Captiui, Aulularia. Euenta, vt Phaſma, Arcturus. Fallacioſæ, vt Miles, Pſeudolus. Alia quoque ratione: Turbulentas, negotioſas agnoſcimus, qualis Adelphi. Has motorias dixere. Alias ſedatiores: ſtatarias iccirco vocant: in quibus non ita diſcurritur. Talis Hecyra, Aſinaria. Aliæ hilares, & conuiuiales, cuiuſmodi Bacchides. Nunc ad Tragœdiarum ſpecies tranſeamus.

Rhynton. *Motoria.* *Stataria.*

TRAGOEDIARVM SPECIES.
CAPVT VIII.

Tragœdiarum ſpecies à loco duæ, Græca & Latina, quæ fuit prætextata: qualis extat Nero, Senecæ. Ab argumentorū vero generibus diuerſæ ſunt. Nā Callias Athenienſis, qui maior natu quàm Stratis fuit Tragœdiā fecit, quā Grammaticam nominauit: propterea quòd è literis & ſonum ducebat, & argumentum. Nam Chorus nihil aliud quàm ſaltatio fuit ex nominibus, & ſonis, & tēporibus, & rythmis elementorum. Quod qui exactius noſſe volet, ex Athenæo petat. Haud enim multum facit ad rē: & Latinis eſt prorſus inutilis, quanquam eius numeros adeò ſunt veteres admirati, vt memoriæ proditum ſit, eorum imitatione compoſitos eſſe verſus aliquot in Medea Euripidæ & OEdipo Sophoclis. Alia ſpecies continet Satyros miſtos Heroibus, ita vt etiam ſeueris hilariora miſceantur, cuiuſmodi Polyphemus extat Euripidæ. Menedemus

nedemus philoſophus hoc in genere poematis primas tribuit Sophocli & Achæo. Erant autem quatuor feſtiuitates, in quibus tragœdiæ agebantur. Proinde τετραλογία σατυρικὴ dicta fuit. In tribus tragœdiæ ſerie dabantur: Dionyſiis, Lenæis, Panathenæis. Quarta ſatyricæ tragœdiæ, ſcilicet Chytris.

COMOEDIÆ ET TRAGOEdiæ partes.

CAPVT IX.

Pars non vno modo intelligitur. Eſt enim quam Philoſophi appellant Eſſentialem. Ea duplex eſt, aut in re, aut in intellectu. In re, materia & forma: ab intellectu materiam referens genus: & differentia formam in definitione. Aliæ dicuntur partes vniuerſales, ſicuti ſpecies generis. Genus enim in ſuas ſpecies tanquam partes continet. Ac de his quidem iam diximus. Sunt præterea partes quantitatis, aut quaſi quantitatis, nihil enim diuiſibile, niſi quantum. Cubitus igitur eſt pars tricubiti. Quaſi quantitatis pars eſt, quum dicimus igneitatem, quæ in flamma exiſtit, partem eſſe eius quæ in maiore flamma ſit, non enim eſt per ſe diuiſibilis, ſed ratione illius quantitatis, quæ ei ſubſtat. Has nunc partes in fabulis conſiderabimus. Sunt autem enarratæ ſub communi fabulæ appellatione genera illa: Tragœdia & Comœdia. Comœdiarum ſpecies aliquot. Comœdiæ igitur partes aliæ primariæ, aliæ acceſſoriæ, aliæ attinentes. Veræ & primariæ ſunt quatuor, protaſis, epiſtaſis, cataſtaſis, cataſtrophe. Scio à nonnullis tres tantùm enumeratas, nos autem ad ſubtiliora ſemper animum appulimus. Harum partium communes portiones maiores, Actus dicuntur. verùm non penitus, neque ſemper. Actus enim quintus interdum nō eſt pars cataſtrophes, ſed æqualis ei, ſimul cùm ea ſortitur & initium & finem. Eodem modo & protaſis actum primum tam totum comprehendit quàm ab eo tota complectitur. Præterea protaſis non ſemper in primo, in ſecundo enim actu eſt apud Plautum in Milite glorioſo. Actuum autem portiones minores ſunt, quas Scenas vocant. Par ratio & in Tragœdiis. Hæ veræ & primariæ, & legitimæ. Acceſſoriæ autem, Argumentum, prologus, chorus, mimus. Attinentes verò, quas philoſophi cir-

Actus. *Scena.*

conſtantes nominant, Titulus, modi, cantus hymele ſiue ſaltatio, apparatus. Tragœdiæ neque argumentum habet, neque prologum ſeparatum, ſed in perſona aliqua ad fabulam pertinẽtem. Nam prologi comici perſona, quum lubet, extra Fabulam tota eſt: non quia ſemel quum recitauit, nuſquam præterea comparet: hoc enim etiam ad fabulam pertinens perſona interdum patitur. quemadmodum Soſia in Andria: atque iccirco προτακτικὴ, vel vt alij, προςατικὴ dicitur: verùm prologi perſonæ cum fabula nihil commune: nihilo magis, inquam, cum fabulę coniunctà negotiis, quàm choragi, quum inter actus ad epirrhemata introducitur, qualis in Gurgulione Plauti. Habet autem Tragœdia chorũ, quem nunquã amiſit: & loco Mimi, Satyrum. Cantum quoque communem cum Comœdia partem habet, & Titulum, cum ſaltatione & apparatu. Has igitur omnes ſigillatim recenſeamus.

Partes legitimæ ſunt, ſine quibus nequit Fabula conſtare, quibúſque contentam eſſe oportet. *Protaſis.* Protaſis eſt, in qua proponitur & narratur ſumma rei ſine declaratione exitus. ita enim argutior eſt animum ſemper auditoris ſuſpenſum habens ad expectationem. Si enim prædicitur exitus, frigidiuſcula fit. Tametſi ex argumẽto omnem rem tenes, tamen adeò expedita ac breuis eſt indicatio, vt non tam ſaturet animum, quàm incendat. *Epitaſis.* Epitaſis, in qua turbæ aut excitantur, aut intenduntur. *Cataſtaſis.* Cataſtaſis, eſt vigor, ac ſtatus Fabulæ, in qua res miſcetur in ea fortunæ tempeſtate, in quam ſubducta eſt. Hanc partem multi non animaduertere. neceſſaria tamen eſt. *Cataſtrophe. Prologus.* Cataſtrophe, conuerſio negotij exagitati in tranquillitatem non expectatam. His partibus additus, vti dicebamus, Prologus: quem Latinis ſolis attribuunt quidã. Pars hæc monoproſopos eſt, quæ non poteſt explicari definitione, niſi colligantur ex diuiſionibus. Vnus enim argumẽtum narrat. alius Poetæ conſilia in Fabulis, vt in Adelphis. Illum vocant ὑποθετικὸν: quia ſit idem ὑπόθεσις, ὑποκείμενον, περιοχή. talis in Aulularia. Mirum verò, ſi Prologus tota res Latina eſt, quomodo inuenit nomen Græcum. Alterum genus commendatitium. Quare συστατικὸν nominant: quia exoret auditores pro Authore, & Fabula. quoniã ſtare dicitur, aut ſtetiſſe Fabula quũ peragerctur.

quaſi

quaſi igitur confirmaret animos ſpectatorum. Huiuſmodi habes in Hecyra. Tertium genus, quum refellũtur obiectiones aduerſatiorum: vt in Andria. Aut etiam regeruntur crimina: cuiuſmodi verſus ille,

Idem ille phaſma nuper nunc dedit:

Quod propterea dixere ἀναφορικόν. Alij ſunt miſti, vt in Caſina. Trinummo autem διαπρόσωπον fecit Plautus Prologum, quem ſanè queas ἠθικὸν appellare. accommodatis ad nequitiam adoleſcentis perſonis Luxuriæ, atque Inopiæ. Quemadmodum in Rudente Arcturi, in Aulularia Laris familiaris. pro quibus fiebant machinæ, quarum impulſione repentè apparerent. Arcturum enim ſubli- miori deuectum, par eſt: quemadmodum ipſe quoque ibi profitetur. Sicuti Tragœdiarum fine, & in fine Amphitruonis earundem genere machinarum opus fuit ad producẽda Numina, quorum ope ſumma pericula, ſummæ deſperationes in meliorem ſpem reducerẽtur. Quales exitus in Sophoclis Philocteta, & apud Euripidem legimus. Quod autem ſupra diximus. Prologi perſonam ad fabulam non pertinere, id ſanè verũm fuit. At ſuo more Plautus nouas res molitus, Mercurium in Amphitruone fecit agere Prologum: qui tamen magnam deinde Fabulæ partem expedit.

Argumentum autem noua ſanè res, neque neceſſaria, niſi iis in Fabulis quarum Prologus aliud agit, neque in protaſi continetur. Profectò neque in Prologo, neque in Protaſi Andriæ oſtenditur fabulæ argumentum. Ita neque in Eunucho, neque aliis quibuſdam. Donatus Argumentationem vocat, malè. Eſt in Originibus noſtris declaratum ex Ciceronis atque aliorum obſaruatione: Argumentationem nunquam capi pro eo quod eſt ὑπόθεσις, ſed aut pro inuento quopiam ad faciendam fidem: aut, quod frequentiore in vſu inuenitur, pro inuenti illius expolitione. Id quod etiam in Topicis Seuerinus Boetius declarauit.

Titulus eſt inſcriptio nominis, non à tutando, vt aiebat Varro: ſed παρὰ τὸ τίειν. Honor enim & Titulus, idem, nomen dico tam authoris quàm Fabulæ. Quod non pronuntiabatur tantùm ab eo qui modos faciẽbat: ſed etiam proponebatur in proſcenio. Aiunt, ſi eſſet vetus Græca fabula authoris noui opera edita Lati-

nè.Fabulæ nomen præponi ſolitum. Sin eſſet aliter, authoris nomini Fabulæ nomen poſtponi, quo attentior eſſet populus ad audientiam ex vetere opinione. Argumentum autem ipſum ſub titulo etiam proponi ſolitum deſcriptum grandibus literis arbitror. Quare illud quoque argumenti genus excogitarunt, ex cuius verſuum capitibus Fabulæ nomen legeretur.

Actus. Actus eſt dictus ab actionibus cōmunibus, quia totum genus δραματικόν. eſt enim pars fabulæ continens diuerſas actiones pro diuerſitate, quas diximus, partium. Denominati autem ſunt ab ordine, qui numero quinario complectitur. neque enim plures paucioréſve quinis eſſe conuenit. Diſtinguebantur autem interuentu cuiuſpiam perſonæ nouæ olim. Poſtea verò ſæpe aliter factum inuenias. Perſonam eandem negat Donatus plus quinquies exire in proſcenium, falsò. vel ſtatim ipſa in Andria Dauus oſtendit haud ita eſſe.tum alibi ſæpe.

Scena eſt actus pars, in qua duæ pluréſve perſonæ colloquuntur, eius initium eſt aliquando ab omnium ingreſſu, aliquando ab vnius tantùm, qui deinde alium quempiam inuenit è ſcena ſuperiore: finitur autem abitu interdum omnium, nonnunquam vnius tantùm. Adeò vt ſi tres fuerint, duo reliqui ſequentem conſtituant ſcenam. aliquando vnus ſolus relinquitur ad futuram ſcenam. Nomen inuenit ex eo, quòd alia atque alia facies ſubinde appareret ex ædiculis, quæ olim quum è ramis ac frondibus conficerentur, ita ſunt ab vmbris & tabernaculis appellatæ. Et ſanè verbum militare σκηνοῦν. Et apud Timæum Locrum σκᾶνος, haud longè abeſt ab ea ſignificatione.

Chorus. Chorus eſt pars inter actum & actum. In fine tamen fabularum etiam Choros videmus. Quare tutior erit definitio quæ dicat: poſt actum, introducta cum concentu. Is tractus non fuit vniuſmodi. Sanè aliquando totus cum cantu, & motu, & geſtu, & ſaltationibus ad tibias. Miſcebatur aliquando, & verſuum, & tractuum varietate: nonnunquam etiam ſingularibus perſonis. Choro autem de Comœdia noua ſublato, explebat officium Tibicen. Id quòd in Pſeudolo Plauti ſatis patet. Erant autem cum Choro ij, qui ſaltabant in Orcheſtra: vnde nomen λόγειον etiam dictum

ſcri-

ſcribunt Grammatici quidam, malè. Erat enim λογεῖον Orcheſtræ pars. Cum quibus illi quoque aderant, qui modos faciebant, at quorum leges voces temperarent. Aiunt primos Choros ab Arcadibus inſtitutos ex Dionyſiacis tibicinibus Timothei, ac Philoxeni legibus. Nobis tamen pro comperto eſt Philoxeno Choros longè fuiſſe vetuſtiores. At iidem Arcadibus etiam totius Muſices attribuunt primordia. Chorus ſanè res adcò vetuſta fuit, vt olim actio Satyrica in Tragœdiis ſolo Choro conſtiterit. Primus autem Philammon Delphicus ad aram patriam Choros diſpoſuit in Apollinis honorem. Romæ verò, ſicuti à Polybio in xxx. ſcriptum eſt, L. Anilius deuicto ac triumphato Gentio Rege Illyriorum, in Circo Scenam extemporaneam excitandam curauit. Ludóſque edidit cum Thymelicis tum primùm, quos in Orcheſtra conſtituit. In Proſcenio autem Tibicines cum Choro. Primus Archontes in Scenam duxit cum cum Chorum. Fuit autem per initia, Monoproſopos Chorus in Fabulis. Vnus enim quiſpiam prodibat. Ciuium vitia recenſens, idque ſine cantu. Talis eſt apud Plautum Choragus in Gurgulione. Deinde alter additus, vt interrogationibus, atque reſponſionibus explerent animos varietate. Summa enim laus in Poetica, nouitas. Poſtea quaterni fuere, ita vt partirentur Chorum in paria duo, quæ iccirco Græci vocauere ζυγά. Qua in re ita euenit, quemadmodum in Tribubus Romanis. nam Romulus vniuerſum populum tres in partes quũ diuiſiſſet, vnde & Tribus appellatæ, tametſi maior deinde numerus additus eſt, manſit tamen nomen. Sic τῶ ζυγῶ vox non eſt mutata, quanquam aucto numero. In Comicis enim Chori viceni quaterni diſtincti erant in certa paria. Igitur ζυγὸν ex quaternis conſtitutũ, nomine retento priſtinam fefellit ſignificationem. Alia quoque fuit partitio, ſiue complexio in verſus, ſiue ordines: σοίχοις Græci vocant: quorum ſinguli ſenis conſtabant. Ad eum modum diſponebantur in Orcheſtra quum ſtaret Chorus: ſicuti fit in acie. Id appellabatur χοροστασία. Idem ordo quum rectà ambularet, vel exiens, vel ingrediens, hi dicebantur quadrati Chori. Quum accedebant, πάροδος vel παρόδια vocabatur: quo tempore canebant προσόδιον: quum ingrediebantur εἰσόδιον, cauſam dicebant cur adeſſent. Tum

ζυγά.

Tribus vnde dicta.

σοίχοι.

aut ſtantes canebant, quod & στάσιμον nominarũt, & συνῴδιον, tum narrabant rei euentum: aut ſtatim reuertebantur & exibant: quæ erat μετάστασις. Quòd ſi rurſus ingrediebantur ἐπιπάροδος: in qua ſi ſaltarent prolixius, erat κόρδαξ: ſi præciſius, κομμάτιον. ibi lugebant. Quum verò abibant poſtremò ἄφοδος, & ξυνέξοδος. ibi canebatur ἐξόδιον. Vtebantur Græci vnica tibia in cæteris, in ſynodio tantùm geminis: Timæus memoriæ prodidit Choros Laconicos tetragonos fuiſſe Athenienſes orbiculatos. Quos & διονυσιακοὺς appellarint illi. Siculi autem ἰαμβιστάς. Multum frequentémque eorum vſum vidimus in Illyrio, Græcia, Macedonia, Thracia: paucis locis olim in Italia, nunc in Galliis plurimum. Veteres autem non ſemper conſertis manibus, ſed aliquando ſolutis quoque in orbem diſponebantur. Conuinentes mouebantur in læuam primùm, quo motu fiebant ſeſe primum cælorum orbem imitari. De hoc ſcriptum ſatis eſt in exotericis. Sanè etiam nunc qui tripudiare ſeſe dicunt læuum pedem primùm mouent, quaſi artem profitentes à natura ſeparatã. Quippe natura dextrum mouet primùm. Daci, vt iactant ſeſe in aliis quoque multis ab opinione conſuetudinéque cæterorum diuerſos, non ſiniſtrum, ſed dextrum
στροφή. promouent. Chorus igitur motum illũ læuorſum στροφὴν
nominabãt: quam quum explerant, totidem numeris eadem veſtigia paribus temporibus relegebant. qua reuerſione ſubter labentium aduerſum motũ Planetarum re-
ἀντίστροφος. ferri profitebantur. ἀντίστροφος hæc. Eo ſpatio abſoluto ſtantes Terræ quietem repræſentabant. Quo in ſtatu
ἐπῳδός. quum diuerſa à ſuperioribus accinerent, ἐπῳδὸν nominarunt. Nũc vulgares Chori noſtri progreſſiones conciſas, & regreſſiones miniatas conficiũt, vt ego ridere ſoleo, quaſi in Epicyclis. Hæ Chori partes tum à materia, tum à forma. Mutatas tamen leges inuenias aliter alibi. nam στροφὴν ſolam in Tragicis ſæpe videmus. Alij ſuo arbitratu ſic diſpoſuere. στροφὴν. ἐπῳδὸν. ἀντίστροφον, ἐπῳδόν: vt eſſent membra quatuor. Alij ab Epodo incipere maluerũt: ita quinque facta ſunt tribus Epodis, Strophe, Antiſtrophe. Nomine ſunt abuſi: námque ἐπᾴδειν eſt accinere. Illis autem erat προᾴδειν. Quaſi nonnulli hæc, quæ præcinerentur προῳδικά. Sicuti quæ interea concinerent, μεσῳδικά, quæ recinerent παλινῳδικά, vbi verò à propoſita materia diuer-

tebã-

tebātur, ſtantes ἀντιπρόσωποι alloquebantur ſpectatores. ea παράβασις dicebatur: erátque Comicarum propria. παράβασις. Damnato à Criticis Euripide, qui hoc frequentius: Sophocle non item, qui rarius. Habebat autem παράβασις partes ſeptem. κομμάτιον, quæ erat conſtitutio breuioris partis: vnde & nomen à præciſione. Altera pars dicebatur Anapæſtica: quia olim ex ſolis anapæſtis conficiebatur: poſtea ſuppoſitis aliis pedib. nihilo ſecius nomen retinebat. Tertiam vocarunt μακρὸν, non propter tractum productiorem. erat enim breuiſſima: ſed quia vnico impetu ſine reſpiratione abſoluendum eſſet: luſerunt in nomine Ludiones ad laborem potius reſpicientes. Poſt eam erat Strophe cui Antiſtrophos reſpondebat. huic Epodos ſuccedebat, aut Epirrhema: cui antepirrhema reſpondebat. Quod XVI. non amplius verſibus conſtare, lex fuit, Ariſtophanes numerum auxit. Partiebātur autem vtrumque in Semichorum: interdum verſu anapæſtico, ſiue commatio & ſtrophe: veluti in Ranis apud Ariſtophanem. Aliquando παράβασις quartæ perſonæ attribuebatur, quod tunc παραχορήγημα dicebatur: propterea quòd eſſet diuerſio à materia ſcenica. erat enim illa perſona ſcenica. Quòd ſi non è ſcena, ſed è choro vnus loquebatur, παρασκήνιον hoc: quì extra chori & propoſitum & numerum id fieret. Quemadmodum fecit Æſchylus in Agamennone. Ita apud antiquos legi: quum tamen è choro παραχορήγημα è ſcena παρασκήνιον eſſe ego & antea putarem, & nunc etiam cenſeo. Nomina enim ipſa hoc produnt. Semichorum voco, quod Græci ἡμιχόριον, alterum chori dimidium. nam totus chorus ita dimidiatus διχορία dicebatur. Quare chori reſponſus appellatus eſt ἀντιχορία. Componebantur autem tunc pari habitu aduerſi alteris alteri. Primus Tyrteus τριχορίαν conſtituit: verùm extra ſcenam, ex impuberibus, viris, ſenibus. Partiēdi autem chori à locorū proportione alia fuit ratio. Qui ad dextram collocaretur, δεξιοστάτης: à læua, ἀριστεροστάτης: ab latere, λαυροστάτης: qui poſt hunc, τριτοστάτης. Fortaſſe λαυρόχομμος eadem ratione ea ſit, quam Galenus ἐν [illegible] lateralem σιμὸν. Conficiebat chorus ex quauis ætate, officio, ſtatu, ſexu, pueris, puellis, viris, ſenibus, fœminis, aniculis, ciuibus, peregrinis, militibus, agreſtibus, ſeruis, liberis, captiuis. Nubes quoque, & ranæ, & veſpæ, &

alia quæ volueris, quemadmodum nos olim luſimus in comœdia noſtra Vidulo: cuius chorus conſtabat Alliis, & Cepis, & Vlpicis, & Aſcaloniis, & Bulbis. Etiam duplicem fecit Ariſtophanes in eadem fabula: vnum ex Ranis, alterum ex initiatis. Anteibat chorum dux: qui inde nomen inuenit χορηγόν. Choragi apparatus χορήγιον. vnde χορηγεῖν ſuppeditare. Ille enim & omnia curabat facienda, & ſeruabat ornamenta, & producebat, & reducebat. Itaque Plautus quærenti veſtem, iubet à Chorago vtendam ſumi. Chori princeps κορυφαῖος etiam apud Ariſtotelem. Actus dedita opera confuſos ait Donatus interdum, vt ne liceret faſtidioſo ſpectatori exurgere, atque abire antequam tollerentur aulæa.

Choragus.

MIMVS.

Capvt x.

SVblato choro quemadmodum dicebamus, introducti qui modos facerent. Aliquando etiam actores extra argumentum, quorum vrbanitate adhuc magis animi laxarentur. quam introductionem etiam ἐπεισόδιον nominarunt, non ſolùm in choris. Hoc idem in Atellana dicebatur exodion: quia penitus extra fabulam eſſet. Introducti igitur quod omnia geſticulatione imitarentur, Mimi nominati: atque alij plenius παντόμιμοι. Tantum potuit apertior, atque expreſſior actio: vt generis nomen, quod eſſet poeſeως vniuerſæ, ipſi ſoli ſibi vindicarent. Sic mortalis pro homine tantùm, quum omnia nata intereāt. Ita ποιμὴν (vti diximus) opilio, quum tamen πόα omnib. paſcuis communis haberetur. Et ποιητὴς qui carmina faceret: non cuiuſque rei author. & ſicut oſtendimus, apud Latinos Factor, olei tātùm. Hoc in luſu quum poſtea quædam impenſius populo placuiſſent, auſi ſunt ſeorſum ſuis auſpiciis quam commouerant expectationem ſuſtinere, atque in eo laudem quærere, & artificis præterea nomen vindicare, Hos Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qui eo in genere excelluêre, & Planipedes ob eam cauſam quòd cothurno Tragici, ſocco autem Comœdi pedes induebant. ipſi autem nudis pedibus agebant. Huius definitio proportionem habet cum Comœdia, quæ ipſius parens exitit. Hoc enim eſt mimus ex Comœdia, quod Feſcenina carmina ex Atellana. Cui (ſicuti dicebamus)

Poeta.

Planipedes.

bamus)inter actus apponi quum eſſent ſolita:ex ea extracta atque aſſerta ſeruitute, iuſtum ſe ſibi poema fecêre. Sic Satyra prodiit ex Tragœdia: ſic è Rhapſodia, Parodia:de quibus ſuis eſt dictū locis. Eſt igitur Mimus, poema quoduis genus actionis imitans ita, vt ridiculū faciat. Cicero tamen Ethologos quum vocat à moribus, quos exprimerent:ridiculi rationem non admiſcuit. Sunto igitur duo genera, quæ etiam vicatim & oppidatim per vniuerſam Galliam mirificis artificibus circunferuntur, *Morale & ridiculum.* Falluntur qui Planipedes dictos autumant, quia ſine ædificiis humi agerent. Nam æquè in proſcenio recitabant. Quinetiam Philadelphū & Antiochum reges ſaltaſſe mimos, author eſt Athenæus. Lucianus in libro περὶ ὀρχήσεως, ὀρχηστὴν, inquit, Itali Pantomimū vocāt. Sanè de geſtu, non de ſermone loquutus eſt. Tranſlata in Italiam argumenta adeò ſalib. ac dicacitate aucta ſunt, vt vnus Publius vniuerſam Græciā ea laude ſpoliarit. Laberius autem elegātia & ſermonis puritate etiam omne Latiū prouocarit. Tametſi Gellius aliquot vocabula vt ſordida notat:Horatius autē negat eſſe pulchra poemata, nā & veri Mimi propriū eſt quædam ſordida vt affectet:& vt ex vngue leonem metiamur, legātur carmina quæ recitat Macrob. iis enim meliores non ſunt Horatij verſus illi, quib. ipſum nō vult mirari. Profectò & acriore iudicio, & puriore eloquētia Diuus Iulius quàm Horatius. adeò probauit illius dictionem, vt & equeſtri donarit dignitate: & auditor eius fuerit, ac verò lubens: & ei præ cæteris cupidè, tū ſtuduerit, tum etiam fauerit, deniq. iuſſerit iam equitē in ſcena prodire, acturū quæ ſcripſiſſet. Illos adeò verſus, qui à Macrobio recitantur, ſemel atq. iterū legendos cenſeo: vt eorum ſuauitas atque puritas de authore ſuo iudicet, non maleuoli. Erat autē apud Lacedæmonios Mimorum argumentum varium ad ridiculum. veluti imitatio furantiū poma quæ iam. In alio medici peregrini. Actores appellabantur δεικηλισταὶ apud Plutarchum. In apophthegmate Ageſilai δεικηλιστὰ ſcriptum eſt ſono Dorico. Id verbum deſignat figulos, & imitatores. Alij vocabant eos αὐτοκαβδάλους. vetus Græcia in Italia φλύακας, etiam σοφισταὶ à quibuſdam dicti Thebani ἐθελοντὰς Latinè volones Sicyonij φαλλοφόρους ab imitatione pompæ, quæ Priapo fiebat. φαλλὸς enim palum ſignificat. vnde & Latinè

Mimus.

phalanges ligna teretia, quæ ſubducendis nauibus, deducendiſque ſubdebãtur. Oſiridis quoque pompæ his erãt ſimiles. itaque φαλλοφόροι Mimi non erant perſonati, ſed fuligine obliti, & agninis amicti pellibus, quæ Peſcia dicta legimus in carmine ſaliari: vnde paſcua & paſcere, non à pecore, vt putarunt, deduximus in originibus. Ibant autem cum caniſtris, & herbis, Serpillo, Acantho, Violis, Hedera, Corollis, ſaltabántque in numerum: atque in honorem Bacchi, cuius more victores hedera coronabantur, quemadmodum Semus Delius author eſt, ita concinebant:

Paſcua vnde.

Τοὶ Βάκχε τάνδε μοῦσαν ἀγλαΐζομεν
Ἁπλοῦν ῥυθμὸν χέοντες αἰόλῳ μέλει.
Καὶ μὰν ἀπαρθένευτον. οὔ τι ταῖς πάρος
Κεχρημέναν ᾠδαῖσιν. ἀλλ' ἀκήρατον
Κατάρχομεν τὸν ὕμνον.

Inde procurrentes obuium quemque ſubſannabant. Hoc enim differebant ab Ityphallis eundo enim canebant. Ityphalli ſtantes pronuntiabãt, ebriorum perſona, & coronati. Hoc enim ebriorũ fuit: vt eſt tum alibi, tum in Menęchmis, & Sympoſio Platonis, & in vita Xenocratis de Polemone. Manuum quoque tegumenta gerebant ex floribus confecta, & tunicas albo ad medium diſtinctas à cinctura, quam cogebat velum Tarentinum, ad talos demiſſas. Silentio per oſtium ingreſſi vbi ad orcheſtræ medium euaſerant, conuertebant ſeſe ad theatrum, ac dicebant,

Ἀνάγετε: εὐρυχωρίαν ποιεῖτε τῷ θεῷ· ἐθέλει
Γὰρ ὁ θεὸς ὀρθὸς ἐσφυρωμένος διὰ μέσου
βαδίζειν. &c.

Baccho verò dicatum poema eſt ſimul & celebritas: propterea quòd ex oppido Bartiæ, cui nomen erãt ἐλαθῆρα. Pegaſus quidem myſteria detulit Athenas vnà cum Liberi patris ſigno. quod popul⁹ cùm ſegnius accepiſſet: eius contemptionis pœnas dedit. Correptæ námque ſunt morbo pudoris partes. Multis ergo fruſtrà tentatis remediis, ex oraculo φαλλοὺς, hoc eſt, perticas, atque in earũ faſtigio coriaceum genitale tũ publicè, tũ priuatis in ædibus erexerunt. ſimile quid.lã legimus in hiſtoria Palæſtinorum. Habes cantionem apud Ariſtophanem ἀχαρνεῦσι. ſed de his plus ſatis, Ariſtoteles ait τὰ φαλλικὰ eſſe

Comœ-

Comœdiæ ſobolem, puto quia Mimorum ſimillima ſint. Hæ ſunt Comœdiæ partes, de quibus hîc agendum fuit. Modi autem & cantus, & ſaltationes, & apparatus declarabuntur pòſt, quàm de Tragœdiæ partibus dictum fuerit. communes enim vtrique ſunt.

TRAGOEDIÆ PARTES.

De choro iterum.

CAPVT XI.

TRagœdiæ quoque diſtingúuntur per eadem penè membra, quibus & Comœdia. Protaſin dico, & alias item actus ac ſcenas. Protaſis autem & Cataſtrophe non differunt genere, ſed modo. Vtraque enim negotioſa. Cataſtrophe illis turbis addidit mortes aut exilia. Vtrique tamen commune, interdum exitum commiſtum habere mœrore ac lætitia. Nam in Aſinaria, & Phormione, & Caſina, & Perſa, lætos ſimul ac mœſtoſt inuenias. Quin ipſum militem malè mulctatum: de quo tamen Comœdia eſt inſcripta. nam ſi Comœdię eſt lętus exitus, & Comœdia eſt miles: Miles exitũ lætũ hábeat oportet. Sic in Antigona interficitur Mater & Adulter: at exultãt gaudio virgines. Sic & apud Euripidem ſolius Euryſthei mors lætitia multorum explet animos. In ea verò non ſemper actus noui a noua perſona conſtituuntur: quemadmodum in multis videre eſt. Vnum Calliam Athenienſem aiunt Tragœdiæ prologum addidiſſe. idem Grãmatici, qui Prologum rem totam Latinam eſſe ſcribunt. Sanè Euripides cum protaſi prologũ ferè miſcet eodem in multis filo: propter quod & à Criticis damnatus eſt. Ariſtoteles aliter partes digeſſit. ſex enim ſtatuit, Fabulã, mores, dictionem, ſententiam, apparatum, melodiam. Principiò non eſt æqua diuiſio. Námque Fabula totum ipſum eſt. Mores, qualitas fabulæ. Dictio, ornatus, aut imitatio rei, aut ſpecies. Sententia, pars dictionis. MELODIA, extra rem penitus. Tantò longius etiam apparatus. Sane cætera ad aures: apparatus ad oculos. Ille tamen quaſi partem Tragœdiæ neceſſariam numerauit τὸν τῆς ὄψεως κόσμον. At enimuerò ad Choragum pertinet id, non

ad Poetam. igitur cùm quinque ſint perſonæ, Poeta, Hiſtrio, Saltator, Modulator, Choragus: Huius erit apparatus, Modulatoris ſonus, Saltatoris geſticulatio. interdum cum cantu, Hiſtrionis actio: Poetæ autem, inuentio materiæ, formæ, ornatus dictionis. Inuentionem dico rei: formam, modum repræſentandi: ornatum, verſus ipſos cum ſuis figuris. Inuentio autem multiplex, de qua ſuo loco. ad ornatum aut ad formam pertinet digeſtio: quæ pro re variatur. exornatio quoque duplex, in re & oratione: vnde Schemata & Tropi. In re ſunt ἤθη, & πάθη, & διάνοιαι: id eſt mores, affectus, ſententiæ. verùm hæc ad inuentionem atque exornationem potius pertinent. ibi igitur de his amplius. nam hîc, quantum eſſet ſatis ad partes cognoſcendas, poſitum eſt. Partes igitur Tragœdiæ ad hunc modum. Membra ſtatuit aliter Ariſtoteles: Prologum, Epiſodium, Exodium, Choricum: cuius duas partes facit: alteram mobilem, alteram ſtabilem. Prologum ante Chori ingreſſum definit. Alio igitur modo atque in magna parte noſtratium Comœdiarum. idem enim eſt, vti ſuprà dicebamus, cum Protaſi. Ἐπεισόδιον, Tragœdiæ iuſta pars inter Choricos perpetuos cantus. Exodus iuſta pars, poſtquam nullus deinceps eſt chori cantus. Chori ingreſſus, chori integri primus ſermo. Stabilis eſt ſine Anapæſto, & Trochæo. κόμμος autem ſiue planctus, & luctus chori cõmunis cum iis qui in ſcena ſunt. ſic Ariſtoteles. De choro autem accuratiùs hæc. vetuſtiorum chorum ex quinquagenis conſtitiſſe. at poſtea quam Æſchylus Eumenides fabulam dedit, turba illa ad quindenos reducta eſt: ita vt eſſent paria, id eſt, ζυγὰ quina, externis verſibus. vnde qui cantum incipiebat, κορυφαῖος, proximus παραστάτης, tertius τριτοστάτης dicebatur. Legimus apud Laertium: eum qui cantum inciperet, altiore ſono vocis verſum quo cæteri medioeri exciperent tono, atque ſubſequerentur. Cum fiebat πάροδος, id eſt, acceſſio per paria, terni introducebantur: ſi autem fieret per verſus, quini ſeſe inferebant. Aliquando, ſicuti in Comœdia dicebamus, euenit, vt ſingulatim fieret ingreſſus. Aliter quoque quã Ariſtoteles de verſibus. ſuos enim quæque pars cùm haberet modos, in Parodis poſt decem anapæſtica acatalecta, catalecticum apponi ſolitum. Tametſi quidam citius quidam ſerius, quidam nuſquam interſeruere eiuſcemodi

[illegible]

ἐπιφθεγματικόν: ſic enim appellant. Veluti Sapphicis, nullo certo numero Adonium: Anapæſticis verò vel illum, vel Iambicum. Talis ea quoque ſunt quæ ἐφύμνια vocitarunt: qualia ſunt ἰὴ ἰὲ παιάν: & ὦ διθύραμβε, & Hymen ô Hymenæe. Ponebatur autem id poſt Strophen. Si autẽ Strophe inſereretur, μεσύμνιον dicebatur. Similia ἐφυμνίοις ἐπιφθεγματικά. vt ἰώ μοι μοι, & Nefas. & Heu. Aiunt tamen Critici Epiphthegmatica eſſe ſuperuacua: ἐφύμνια, vel μεσύμνια non. Hæc de Tragœdiæ veris partibus. Non vera pars fuit ea, quæ ad aluendas allati mœroris maculas introducebatur cum riſu & iocis, & petulantia. Ac ſicuti diximus de Feſceninis in Atellana: de Mimo in Comœdia ad augendam varietatem luſus: ſic in Tragœdiam Satyri inducti ad atrocitatem leniendã. De quibus iam dicendum eſt.

SATYRA.

CAPVT XII.

SAtyri dicti ſunt Bacchi comites, & Tityri, & Sileni. Satyros Ælianus ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quia eſſent dicaciſſimi: ſicuti σιλλοὺς παρὰ τὸ σιλλαίνειν: σιλλεῖν enim ψόγον interpretantur, μετὰ παιδιᾶς δυσαρέστου. contumeliam cum ioci acerbitate. Satyrorum id Etymon confutauimus in libris Originum. σάθυ ſalacitatem dixêre veteres. Nihil capra ſalacius. Capripedes Satyri: quos item Tityros doctos aiunt. Tityrus autem capellam ſignificauit Priſcis Æolenſibus. Icciro in Liberi patris feſtis, quibus Tragœdiæ recitarentur, nimirum numinis illius ſocij ac miniſtri cæteris ludis adiungebantur. Icciro falluntur, qui putant Satyram eſſe Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm.

A Latinis deinde accepta, atque extra ſcenam exculta. Quamobrem non à Satyra vel lege, vel lance dicta eſt, vt fruſtrà ac temerè ſatagunt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. eum lancib. enim prodibant, & caniſtellis pomorũ omni genere plenis, quib. Nymphas allicerent. Trib. modis Satyrarũ ſpecies agnoſcũtur. A generib. carminũ, à characteribus, à ratione poematis. Nã cùm eſſent aſperitatis tragicæ diuerticula, tragicorũ quoq. verſuum leges obtinuerunt. Icciro Nicolaus in viceſimo ſeptimo libro Hiſtoriarum ait à Sylla Romano ſermone

Satyricas fuiſſe comœdias ſcriptas. Sic & Lucilium aliquot confeciſſe patet ex illis verſibus Satyræ XXVII,

Salutem fictis verſibus Lucilius
Quibus poteſt, impertit ſtudioſe, & ſedulò.

Varronis quoque Satyræ illæ Menippeæ conſtabant Iambicis. Ex multis ergo ponam hos ex ea, quæ ab illo fuerat inſcripta Hercules.

Tuam fidem:
Noctu Annibalis, qui fugaui exercitum
Tutanus: hoc i utanus nomen nuncupor.
Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

Item ex eiuſdem Marcipore.

Ventique ab axe frigido tum erupérant
Phrenetici Septentrionis filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, ſyros.

Hos Lucilius numeros cum ſenariis dactylicis, catalecticis primus dicitur commutaſſe. Quò Latina tota excepto nomine facta eſt. Hæ à carminibus ſpecies. A ratione poematis tres ſunt. ſimplex διηγηματικόν, & δραματικόν, & μικτόν. Narratio ſimplex ex perſona authoris, vt prima Iuuenalis. Actiua ex perſonis cõſtituta duplex: aut enim perſonæ ſunt ſine nomine, vt prima Perſij: aut nominatę, vt Catij & Damaſippi. Miſtæ verò ſunt, vt illa pulcherrima, ac pleniſſima munditiarum, *Ibam fortè via ſacra.* A characteribus verò, vt alibi diximus, ſpecies duæ. Altera ſedatior, qualis Horatiana, ac ſermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Iuuenali & Perſio. Hi ſtrictam habent cuſpidem: illi veluti fronde contectum gerunt Thyrſum Satyrorum more, quo feriant imprudentes Hedera námque obductus contus incautos vulnerabat. hederam, quam contemnerent, non metuebant: cuſpide, quam non viderent, transfigebãtur. Eſt autem poema liberum, ſimiléque ſatyricæ naturæ: omnia ſúſque déque habens modò aliquid dicat. Itáque nec prooemium inſtituit, nec init epilogi rationẽ. Iccirco iambus aptior. Hoc enim fuit ἰαμβίζειν, quod nos maledicere: ſicut ait Ariſtoteles, & repetit Strabo. inde noſtrum Iacere, παρὰ τὸ ἰεῖν ἄχος. vnde Iacere maledicta apud Liuium. Iacere contumeliam, atque etiam iniuriam apud Ciceronem ex quo ad eandem notionem Obiicio compoſitum eſt.

Thyrſus. — *ἰαμβίζειν.* — *Iacere.*

COMICÆ PERSONÆ.

CAPVT XIII.

HActenus partes cuiuſque: nunc apparatum videamus. Is duplex eſt, aut in perſonis, aut in loco. Perſonæ tres, Agens, Saltans, Modulans. Locus eſt Theatrum. Atque Agẽs quidem potior quàm Saltãs: eſt enim vice Poetę ſcribentis loquẽs. Saltans eſt quaſi tacita locutio, quippe effictio rerũ per corporis motus, ſtatus, figuras. Poſtrema perſona, Modulãs. Nec ſanè perſona: cùm ſonus aliunde quoque quàm ab ore proficiſci queat: vt in Hydraulis olim & nunc in iis quę dicuntur organa. Eſt autẽ hęc canẽtis norma. Propterea verò quòd qui canit, verba canit: iccirco Agens duplex erit: loquẽs cum cantu, & ſine cantu. De agentibus ergò primùm dicendum eſt.

Perſona non vno modo definita eſt: verùm ad hunc locum haud magis pertinet, quàm ad librum de inuentione. In pręſentia ſatis ſic fit: Perſona eſt res animata ficta in ſcena, verę imitatrix. *Perſona.* Veram ſuo loco deſcripſimus. Qualitas hominis poſita in moribus & fortuna. Ita complectimur affectum, affectúſque rationem omnium ſexuum & conditionem. Imitatur autem nomine, corpore, moribus, dictis, factis, affectibus, habitu: Dico Rem animatam, vt à locis fictis diſtinguatur: qui vera loca nihilominus imitantur. Rem inquam animatam, voce vniuerſali: vt etiam Ranas comprehendam. perſonę enim init rationem. Sic Nubes, Aues, Veſpæ, alia. quare enim pro perſonis non accipiantur, quibus ſermones, diſputationes, conſilia ſint attributa? Idola tamen, ſiue formæ defunctorũ pro ipſis corporibus introductæ ſunt ab Euripide Polydori, ab Æſchylo Darei: an Idola hæc alia ſint ab animabus, videndum in Græcis nugis, & apud Luciani Diogenem, & in Platonis Phædone. Perſonarum diſtinctiones in Comœdia ſunt à conditione, à profeſſione, ab officio, ab ætate, à ſexu. Conditionem appello ſtatum cuiuſque fortunę. eſt enim quaſi quædam fabrica: faber autem Fortuna. Seruus, Libertus, Liber. Pater aut Filiusfamiliâs: Virgo, Cælebs, Maritus. Profeſſio eſt habitudo, qua quis præ ſe fert aliquid actionis ad viuendi rationem. Miles, Cacula, Agricola, Leno, Trapezita, Meretrix, Mercator, Nauta. Officium in Comœ-

dia haud parum diſtat ab officio Philoſophorum. Nam
illi officium ab honeſto non diſiuugunt: in Comœdia
ſuum ſe officium facere elamat Leno eùm iuuentutem
perdit. Ad eundem modũ ſcriptum eſt ab authore Rhe-
toricorum ad Herẽnium: Canes fungi officio Luporum.
Eſt igitur officium hîc, ius actionis ad quencunque ſta-
tum pertinens. Ætas eſt dimenſio vitæ variata ſecundum
concretionis mutationem. Infantia, pueritia, pubertas,
iuuentus, ſtata ætas, quam Græci ἀκμὴν vocant: ambitio-
Status aut ſi Medici recentiores reformidarunt Statum dicere, cùm
ſtata ætas. Latinum verbum ſcitiſſimum ſit: ac propterea quod ij,
quos vocant Barbaros, vſi fuerant, reiecere. Sequitur
hanc Senectus: poſt hanc Senium, ſiue decrepita æ-
tas, quam comici Capularem vocant. His nomen va-
rium accommodatum, ex agris, aut ex oppidis ſum-
ptum. Dauus, Syrus, Soſia, ſerui communes: Curſores,
Dromo. Delitioſum nomen, Storax, Pægnium. Lorario-
rum, Sparax. Coqui, Anthrax, Congrio Machærio. Leno-
nis, Chryſophagus, Lycus. Trapezitæ, Chryſotocos. Me-
retricis, Thais, Lais, Glieeriũ, Philæmis. Sunt dein Chre-
metes, Simones, Critones, Pamphili, Charini, & alij. Cor-
pus aliud militi, aliud colono, curſori, vmbratili, paraſi-
to. Corpus nunc intelligo non ſolùm corpulentiam &
molem, ſed etiam faciem, figuram, colorem. Mores, di-
cta, facta plurimùm pendent à nationibus & profeſſio-
nibus. Habitus eſt corporis tegumentum. Differentia in
materia: panni linei, lanei ſeriei: à forma Arma, Clypeus,
Machæra, Cauſia, Toga, Chlamys. Inſtrumenta, Corbes,
Trullæ, Penniculus, Cantharus, & eiuſmodi, neque labo-
ro ſi quis clypeum & machæram inter inſtrumẽta, an in-
ſtrumenta inter habitus appendices connumerarit. Sunt
præterea ab euentu, Sarcinæ, Cunæ, Ciſtellæ, Situlæ, Ta-
bellæ, & eiuſmodi. Duplex autem eſt tegumentum: aut
cum ornatu: vt Spinther, Armilla, Annulus, Mitella,
Stalagmus, Strophium, Capitium, Zona, Baltheus,
Pinnulæ: aut ſimplex, quales Bardocuculli, Chlamydes,
Pallia, Pilei. Quare non immeritò Perſona dictus eſt
habitus is fictus, qui veram imitaretur. Non quemad-
modũm refert Gellius, à perſonando: quia cætera tecti-
Gellius ora tantùm aperta eſſent, vnde vox exaudiretur: ſed
notatus. quod erat περὶ σῶμα. Primus autem, ſicuti dictum eſt
Theſpis

Theſpis, quaſi colorem inducit quendam ore fæcibus perunćto. Puto ego paſtores pellibus opertos, perſonas induiſſe. Nihilo ſecius herbarum folia grandiora ob faciem obtentá: vnde à nobis Perſonata, quia à Græcis προσωπεῖον & προσωπίς. Meſonem Megarenſem aiunt primùm perſonam excogitaſſe. quare Feſtus videtur in aliqua Comœdia legiſſe etiam aliquam perſonam eo nomine deſignatam. ſic enim ait in xi, Mæſon perſona coqui aut nautæ, A Mæſone Comœdo inuentore. traditque eiuſce rei authorem Ariſtophanem Grammaticum. idem Athenæus in quartodecimo. Apud Latinos excultam maximè perſonam ab Roſcio Gallo hiſtrione. Alij malunt Cincium & Faliſcum longè illo antiquiores, perſonatos primos egiſſe Comœdiam. Tragœdiam verò Minutium & Prototium. Addit poſtea Galericuli tum candidi, tum nigri. item virgæ in manus, non (vt aiunt) ex Homericis Poematibus, ſed à baculis paſtorum: à quibus vniuerſam poeſim effluxiſſe oſtendimus. Conſultum hominem grauioris habitus amictu tegebant. Seruum tunicula anguſta, curta, expeditior vt eſſet: non vti putarunt: ob paupertatem. nam diuitum quoque ſerui ad eundem modum adornabantur. Nunciumq; aut viatorem cum penula. Nautam caulia. Militem ſago aut chlamyde; eáque ferè purpurea, & machæra. Populus tunicatus pullatus. Paraſito pallium obuolutum. Sanè paraſitari & adulari, Græca res. itaque Græcum nomen cum Latina voce nulla commutari potuit. Talem & amictum eſſe decuit. Sed & tunica Pulla, aut nigra, aut alba à Latinis eſt introductus: alba ſanè, ſi eius ſuaſu aut technis nuptiæ tractabantur. Strigilem, & ampullam dat Plautus in Sticho. color ater ex Athenæo & Cicerone. Lenoni verſicolorem attribuere. Adoleſcentibus pro euentu & ſtatu. lætis candidamq; mœſtis obſoletã. diuiti purpuream, pauperi puniceam. eo namque colore tinctas tunicas ſeruitiis Gallicis è vaccinio ait Plinius. Afro tunicam manicatã, demiſſam: eidem inaures. Phrygibus mitellam, vittam cum redimiculis. Tunica huic qualis & Afro. Quibuſdam Exomides datæ, quibus vnica tantùm erat manica: Seruis interdum albæ Exomides, vel tunicula, quam Græci ἱματίδιον, & ἐγκόμβωμα, aut ἐπίβλημα. Pictæ Florẽti adoleſcẽtiæ: atreq;

ſenibus, interdum puniceæ genus quoddam, quam καμπύλην vocabant à flexu. Priſcis ſcenibus candidæ de more antiquitatis. Coqui veſtis duplex & rudis. rudem dico fulloniæ operæ expertem. Eunuchi veſtem non poſuere: ſed variam intelligas ex fabula Terentiana. Differentiam faciunt inter μαστροποὺς καὶ πορνοβόσκους, illo nomine deſignari ſcortorum matres: πορνοβοσκοὺς eſſe cõciliatores. Ego Lenones ac poſteriore voce dictos ſcio: quid enim aliud eſt ſcortũ alere? Fœminas ornan vitta purpurea circũ caput. Lenonibus Græcis verſicolor, vt diximus, tunica & amiculum pictum deſuper, non ſine baculo, quem ἄρεσκον vocarunt. ἀναβολή veſtis muliebris: cuius manicæ ad cubitum vſque. Altera Talaris, quã dicebant σύμμετρον. cuius ima ora erat ἁλουργὴς. ſpecies hæc purpuræ, qua eſſet prætexta, non autem cæruleo colore ſicuti putarunt recẽtiores. μήλινον colorem ſæpe commemorant in veſtibus. *Feſtucinum* vocant Veneti viridiuſculum palearem, cum vetulis dabant, & cæſium, i. cinereum. Puellis autem habitus fere peregrinus, propterea quòd tametſi erant aliquando ciues: maxima tamen ex parte pro exteris introductę ſunt vſque ad cataſtrophen. color illis byſſinus, aut candidus. Meretrici luteus: auro enim, cuius maximè cupiens eſt, ſimilis hic. Sacerdotibus albus: item iuueni heredi, ſed additę fimbriæ. Donatus author eſt, Vlyſſem palliatum ſemper introductum. addit cauſam, propterea quòd, inquit, Pallium ſit Locrorum, & Ithacenſium proprium. duo errores: commune enim fuit Græcis omnibus: quare Græcis Comœdiis nomen Palliatarum. & Vlyſſes alio habitu ſæpe fuit: cùm exercet mercaturam in Scyro: cùm interuertit ſagittis Philoctetam: cùm inſaniam ſimulat. Armatum quoque in Aiace fuiſſe par eſt, aut ſaltem Chlamydatum. Regibus & diadema & ſceptrum: Regum filiis diadema ſine ſceptro. Erat Diadema, vitta capiti obuoluta. Sceptrum, virga ære ornata. Muliebris veſtis Tragica Syrma, à cauda & tractu. item Peplum inuenias etiam virorum amictum, peplum apud alios quàm apud Euripidem: quam ob cauſam malè reprehenſum à Criticis videmus. Paraſitũ ſicuti dicebamus cum ſtrigili, aut quod alij malunt, pectine: vel cum olei vaſculo: ſicut agreſtes cum pera, pedo & pellibus. Calciamenta quoque veſtitus veniunt appellatione: eius genera duo

μαστροποὶ πορνοβόσκοι — *Veſtium colores.* — *Diadema.*

duo. Cothurnus in Tragœdiis, qui vtriuis pedi æquè accommodari poterat, craſſum aiunt adeò, vt eius acceſſione Heroum magnitudinem æquatam prodant. Heroas enim omnes mira fuiſſe proceritate apud Philoſtratum quoque legimus. Vnum Tydeum excipiunt. Si talis fuerit cothurnus, quo modo venatricem eo calciat Virgilius quam decet eſſe expeditiſſimam? Soccus humilis eſt: Italas mulieres altiſsimis vſas vidimus: quamuis diminutiua dicant voce *Soceclos.* Patris mei perfacetum dictum memini. Eiuſmodi vxorum dimidio tantùm in lectis frui maritos, altero dimidio cum ſoccis depoſito. Ἐμβάδας cothurnos appellatos, ſoccos autem ἐμβάτας. Nauticum veſtitum pinxit Plautus in Milite his verſibus, *cauſiam habeas ferrugineam, Palliolum ferrugineum.* Nam his eo or thalaſſicus. Idem & cum nexu in humero læuo expapillato brachio, Præcinctus. Ludiorum nomen in Paſtoralibus, & Græcum & peruetuſtum fuiſſe oſtendimus. Quare autem dicti ſint Hiſtriones, nondum conſtat. non enim à gente barbara: quam equidem & domi & foris penè ad omnia exactiora munera ineptam ſcio. Picardos & Francos excellere præter cæteros arbitror. Athenis in Theatro ſaltare, aut agere fabulam peregrinis neutiquam licuit. qui contra feciſſet, ei mille nummûm dicta multa fuit. Si anicula, diuina virum eloquentia Theophraſtum & agnouit & appellauit peregrinum, qua ſpe ageret Trax Athenis, aut Romæ Illyricus?

Hæc perſonarum inſignia. Agebant autem neque omnes, neque eædem vna ſemper lege. nam in ſcena cum actione temperata: in diuerbiis actuoſæ, ſine ſaltatione tamen. id enim erat Satyrorum, ac Mimorum. In canticis autem cum iis qui modos faciebant. Diuidebantur agendi munera pro captu & viribus. Qui plurima recitabat, πρωταγωνιστὴς: qui proximi laboris munere fungebatur, δευτεραγωνιστής. Illi primæ partes attribui dicebantur: hic vocabatur ſecundarius, ſicuti panis ſecundarius. ſimilis denominatio, ſed alia ratione illa de qua ſuprà: Protactica, ſiue proſtatica: cùm quæpiam perſona introducitur primo actu, neque amplius vſquam comparet, qualis Soſia in Andria. nam quod aiunt à Terentio ſæpe, à Plauto nunquam factum: hoc quidem verum, illa mera calumnia. Alia ſunt præterea genera perſo- *Protactica perſona.*

natum, quaſi in ima cera: Puella enim cùm parit, non prodit, ſed intus clamat,

Iuno Lucina fer opem ſerua me obſecro.

Alia, quæ neque apparet, neque loquitur: qualis Storax ſeruulus in Adelphis. exiens enim Mitio non exeuntem alloquitur. Sunt & quæ apparent, ſed nihil loquuntur: cuiuſmodi ſatellites in Milite, & baiuli in Andria. atque alibi. Lorarij quoque raró. In Captiuis tamen eis attribuit orationem Plautus. In mutam perſonam ambiguè luſit Martialis:

κωφὸν Paula θέλει γαμεῖν amat.

PERSONÆ CERTÆ.

CAPVT XIIII.

HÆ perſonæ in cõmuni appellatione, & earum officia, actiones, ornatus, quemadmodum ab antiquis obſeruatæ ſunt. Creuit autem poſtea licentia. vt acceptas è variorũ libidine Grãmatici pro legibus ſtatuerint; quas recitabimus non tam vt probemus, quàm ne quid omiſſum eſſe videtur. neque enim cõueniunt Comœdiç, quà Comœdia eſt, omnes: ſed vt quæque introducendas ſuadet res. Ac veteris quidẽ Comœdiç perſonç tales erãt, quales ij, qui inceſſebantur: ſicuti etiam in Tragœdiis. In noua autem & media, ad hunc pleræque modum. Senum genera multa. primum & ſecundum dixere πάππον. Prior, vt pro auo haberi poſſet fingebatur raſo capite, leni ſupercilio, decora barba, maxillis modicis, ſubtriſtis, colore candido, facie nitida. Talis fortaſſe Crito Terentianus. Alter non abſimilis, verùm habitudine meliore, obtutu intentiore, triſtis, ſubpallidus, barba compoſita, rufus, auribus flaccidis. Tertium quare appellarint ἡγεμόνα, non declarãt: cum putaſſem adoleſcentum moderatorem, niſi ridicula facie finxiſſent, quippe ſparſa coma, naſo aquilino, dextro elato ſupercilio, capillo in coronæ modum. Quartò, promiſſa barba ac denſa: quam etiam menti agitatione ſuccutiat. Capillorum habitus idem, ſupercilia immota, facies vieta. hunc πρεσβύτην nominarunt. Hermonium quoque cur aliam perſonam vocent, non ſcripſere. videtur fuiſſe Arrilator, quem poſtea Coctionem appellarunt, Galli *Machinonem*, quaſi Machinatorem; eius enim interuentu & tractatu

meroes

merces diſtrahuntur, Italia quibuſdam locis *Senſalem.* Eius facies ad hunc erat modum: obtutus acer, protenſa ſupercilia, barbatus, recaluaſter. Alter eiuſdem operę, diuerſa facie, tonſus, cuneata barba, ſic enim σφηνοπώγων. At Galenus per σφήνωσιν vbique ſignificat partium cohæſionem atque infarctionem. In terræ anguſtiis coactum ſpiritum Ariſtoteles ſecundo Meteororũ deſignauit hoc verbo ἀποσφηνοῦται. Plutarchus id declarans, τὴν σφήνωσιν dixit. Nona notio vocis apud Euthydemum Athenienſem, in libro de ſalſamẽtis: Mugilum genus, quod eſſet, τετράγωνον, σφηνία vocat: quippe qui non eſſet paſſus, vt paſſer, ſed coactus in quadratum: cuius latitudo altitudinem æquaret. Quod verò nomen fecere alij perſonæ, Licomedius, à cura & aſtu videtur ductum. multa enim attingit, quorum ſatagit negotia. huic barba criſpa, mentum oblongum, alterum ſupercilium protenſum. Haud abſimilem fecere huius faciem lenoniam. diduxere tamen buccas, atque etiam diſtorſere: contraxere præterea ſupercilia. ademere capillum, ita vt aut caluus, aut recaluaſter eſſet.

Alia ætas Adoleſcentum: quorum ſpecies item multæ, primo loco frugi ponendus eſt: qualis in Trinummo. ſic enim interpretor πάγχρηστον: corpore exercitato, colore viuidiore, quippe non in vmbra, ſed in aperto plurimùm agitat: ac rebus agendis præeſt. Itaque & rugas aliquot fronti addidere, quod indicium Phyſiognomones, optimi animi ſtatuunt. nam diſtenta in fronte cutis, remiſſæ vitæ ac vecordis frequens indicium eſt. intenta quoque ſupercilia conſideratum hominem deſignabant: quemadmodum corrugata diiudicantem. huic quoque cæſaries in orbem compoſita. Erat alter iunior, atque atrior, demiſſis ſuperciliis, corpore nihilominus exercito, & ſciens literarum. Tertius criſpus, capillorũ cirris eleganti diſpoſitione, rubore diluto, elatis ſuperciliis, frontis tractus vnica diſtinctus ruga. Quarta facies, adoleſcentis mollioris, omnium natu minimi: coma qualis Frugi. Candor vitam vmbratilem indicabat. quos Galenus vocat σκιατροφίας: hoc differunt à Gymnaſticis. educationis indulgentiam arguit: cuiuſmodi Æſchynum in Adelphis potes intelligere. *Adoleſcentũ ſpecies.*

Hæc ab ætatibus, nunc ab officio. Perſonis agre-

ſtibus. vtpote inſolatis, ater color attributus, effecti in his Labeones: rectè ſanè. at Simi, non rectè. naſutiores enim ferè ſunt. Attonſa in orbem coma. ſic enim interpretor στεφάνην χαιτῶν. non pro corona (qualis ridicula eſt in monachis) ſed pro figura capillamenti. Duo præterea militum genera, vtrique cæſaries, quàm in inceſſu quaterent, vnde & ἐπίσουροι nominati: ſic enim ſonat vox Græca potius, quàm ſi dicas, Effuſam ventis comam, vt aliis placuit. Priori nigra, qui & aſperior & glorioſior: alteri flaua, qui lenior. Totidem ad hæc hominum monſtra introduxere Græci; alterum κόλακα, adulatorem: alterum Paraſitum, qui caret Latina appellatione. nos in Comœdia Ceparum poſuimus nomen nouum Cœnaturionis: in qua Centurionem glorioſum & guloſum irridebamus. Menſarum aſſeclam legimus ad eam ſignificationem in oratione contra Salluſtium: quæ an ſit Ciceronis, dubitaui diu. vtranque tamen perſonam in vna inuenias: ita vt Paraſitus idem ſit Colax. Artes ſanè, ac pluſquam artes: non enim ſolùm docent agere, ſed etiam Pati. Paraſitica ſine aſſentatione profectò nulla. Gnathones quoque dicti à maxillarum officio. Atrum colorem dant, atque in Palæſtris exercitant. ſanè verò. Adoleſcentum enim cœnas cùm captaren, eos ſectabantur, non ſenes: quibus omnem operam præſtarent in ludo, in palæſtra, in balneis, ad venandum, quò non? offa enim, vt ille ait, monet. Itaque diſcurſo opus erat, ad portum, in arcem, ad lenam, ad templa, in theatrum, vnde colorem adipiſcerentur: cuiuſmodi & Alexis ſcribit, nitidum tamen illum, tum ob lautitiam ciborum, tum ob exercitationem. Cùm autem aduncum deſignant naſum: minus benefaciunt. illuſtris enim animi eſt. Ita ſentio, ſi ἐπίγρυπος id ſignificat: nam alij incuruum malunt. duo tamen genera docet Ariſtoteles: alterum coruo, alterum aquilæ ſimilem: illum ſanè ignobilem qui ſtatim à fronte curuatur. Addunt autem εὐπαθεῖς, id eſt, affectuoſos. Aures verò ſcitiſſimè pendulas fecere: non ab ætate, aut inedia, aut morboſo corporis habitu eas productas decuit: ſed inſolentia dominorum, quos etiam ſuos appellabãt Reges. horũ enim manibus ſæpe ſunt conuulſi. Supercilia quoque aptiſſimè intendunt: ſunt enim omnium rerum, omnium orationum

Paraſitus.

Gnathones.

omnium

omnium momentorum admiratores. Sermo, geſtus, vultus, animus in aliorum vultu atque animo ſita ſunt. Horũ genera tria animaduertimus, vnum commune, pro arbitrato Comœdodidaſcalorum: alia duo diſtincta, quorum primum appellarunt εἰκονικὸν, alterum autem Siculum: quem arbitror nulla re alia à cæteris differre, quàm veſtitu. nam εἰκονικὸς quoque erat peregrinus. Is ſine barba erat, raſus, amictu nitido. Malas quoque ei pertuſas faciebant: fuit autem nomen hoc, vt ait Polybius, apud veteres Gallos in honore. ſuos enim Poetas ſic appellaſſe ſcribit, quemadmodum σύσιτος & συσσίτια voces ſunt minimè contumelioſæ. Priſci verò Græci cum ita vocabant, cui ſacrarum epularum eligendarum cura publicè mandata erat. Quin ipſum quoque nomen ſacrum fuiſſe ait Polemo Samius, καὶ τῷ συνθοίνῳ ſimile. Quòd ſi ita eſt, eſto: quemadmodum apud Romanos collegium Epulonum. Sicut colligi poteſt ex columna quæ ſita erat in Herculis fano, quod fuit in Cynoſarge. In ea enim hæc legebãtur, τὰ δ᾽ ἐπιμήνια θυέτω ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν παρασίτων. & in Polenidæ donariis: ἄρχοντες καὶ παράσιτοι ἀνέθεσαν. Locum item in quem ſacrarum frugum primitias componendas curabant, Paraſition appellatum. Ariſtoteles in Methonenſium repub. Principibus, inquit, bini erant Paraſiti, ductorib. autẽ ſinguli. Illud quoque annotatum eſt: eos exigere ſolitos tũ certas à quibuſdã aliis portiones, tum à piſcatorib. opſonium. Primum ferũt Epicharmũ tam nobile nomen ad hoc opprobrium Comicũ tranſtuliſſe: quem ſecutus eſt Alexis. Homerus autẽ vocat εἰλαπιναστάς. Paraſitorũ genera duo quàm feſtiuè deſcribat Alexis, ἐν Κυβερνήτῃ videre operæprecium arbitror. ludens enim vera dicit. *Paraſiti.*

Δύ᾽ ἐστὶ ταυτοτικὰ παρασίτων γένη.
Ἓν μὲν τὸ κοινὸν καὶ κεκωμῳδημένον,
Οἱ μέλανες ἡμεῖς. θάτερον ζητῶ γένος,
Σατράπας, παρασίτους καὶ στρατηγοὺς ἐπιφανεῖς,
Σεμνοπαρασίτους ἐκ μέσου καλούμενον.

Et ſubdit elegantiſſimè,

Τούτου δ᾽ ἑκατέρου τῶν γενῶν, ὁ μὲν τύπος
Τῆς ἐργασίας ὡς ἐστὶ, κολακείας ἐγγύς.

Seruorum autem perſonæ ſeptem. vnus per canitiem referebat diuturna ſeruitute ac frugalitate ſeſe adeptum libertatem, talis Terentianus Soſia. Hunc quoque πάντων *Serui.*

appellabant, ſicut alterum item ἡγεμόνα, quemadmodum & ſenes.eius officium arbitror fuiſſe, deducendorum ac reducendorum herilium liberorum in palæſtram, in ludū,ad ſacra:qualis fuit ille in Phormione Geta.Rufos huiuſcemodi pædagogos fingebant Græci capillis in coronæ modum attonſis. Rufum tamen ibi Poeta Dauum facit non Getam,qui erat pædagogus. Facetè quoque protenſis dabāt ſuperciliis, nihil enim ineptius aut fucatius pædagogo. Huius natura,ingenio ſenis ducis,de quo ſuprà dictum eſt,reſpondet. Huic ſimilem faciebant eum, quem ἐπίσειστον cognominabant,niſi quod huic erat cæſaries iuſta & plena. Tertium vocant, κάτω τριχίαν,ſiue κατωτετριχωμένον,quod aut nolo,aut neſcio Latinè dicere,ruſo capillo,recaluaſter,elatis ſuperciliis.Quartus,capillo, & cute rufus itē,ſed criſpus,qua caluitiū non occupat,& ſtrabo. Addunt vnum,quem μαίσων vocabant,caluum item ac rufum. Acceperunt etiam ex alicuius Poetæ fabula, quem τέττιγα nominarunt, id eſt, cicadam, nigrū,peruerſis oculis:eiúſque in caluitio duo tréſve capillorum tractus diduxere.Ad mentum barbæ ratio par. Puerum fortaſſe in Comœdiis fecere Græci aduerſitorem ,quemadmodum verò eum appellarint, non prodidere.

Fœminarum perſonæ. Fœminarum perſonæ ad XIIII. explent ordines. Duo matronarum genera. Primā dictā aiunt λεκτικὴν, ab eloquentia. opinor, ne dicam ab ipſa loquacitate,nequaquā enim tales ſunt fœminæ.Coma ei circūfuſa,nō diſcriminata,leniter applanata ac pexa:recta ſupercilia,color cādidus.Cui fecere alterā ſimilē, præterquā capillo,qui eſſet criſpus. Totidē puellarū ſpecies diſcriminata coma, recta ſupercilia.nigra,cādor ſubpallidus.Eā quæ nō eſſet virgo,ſed pro virgine ſeſe gereret,ψευδοκόρην appellarūt. hæc ſummo in vertice nectebat comam:qualē modū,nodúmque, in Leda marmorea, Atauorū noſtrorum dono meminimus pueri faciē mulieris ſemel nuptæ affingūt. Altera ſimilis,ſine nodo comata atque diſcriminata.Duo

Meretrices. genera meretricū ab ætate,ab ornatu.ab ætate duæ:Anus & iuuenculæ.Anus duæ inter ſe ſimiles : altera natu grādior,& ad quæſtū iam inepta declarabatur ex capillo canitie aſperſo:vnde & σπαρτοπόλιος nominata:cui etiā eloquendi rationē attribuebant. alterā vocabant παλλακήν, pleniore coma circūfuſa. Iuniorū quæ maior erat, πλείων

iccirco

Iccirco ἑταιρικὸν dicta: rubicundior fuit quàm altera quã ψευδοκόρην appellabant, à cuius auribus pendebãt cincinni. Scortillum verò iuuẽculum minus comptum eſt. tæniola tantùm aſtringit caput. hæ ab ætate. Ab ornatu autem tres. Prima διάχρυσος, quæ multo luceret auro. Secũda διάμιτρος quoniã varia mitella redimeret caput. Tertia λαμπάδιον, à plexis crinib. in metæ aut faculæ modũ. Tria lenarum genera, Aniculæ omnes. vnam Lycenion à Lupa vocant. proceriuſcula, rugæ tenues, frequentes, candida, ſubpallida, ſtraba. Altera pinguis, craſſis rugis, vitta crines cohibens. Tertia domeſtica, exuctis malis, vtrinque. binos dentes aperit, Ancillularũ perſonæ duæ. maturior ætate περίκουρος dicta tunicula cãdida ſuccincta. Qui hunc locũ ſunt interpretati, αὖραν, Aurã Latinè fecerũt, at Græcis famulã ſignificat. Itẽ περίκουρον virginẽ: quaſi περὶ τὴν κόρην agentẽ. non reprehendo. Cæterùm περικεκαρμένην emptitiam dixere. Hoc autẽ idẽ eſt quod attonſam: vt etiã περίκουρος nomen inde fortaſſe. Alteri ancillulę diſcrimina ta coma: naſus ſimulus, tunicula coccina ſuccincta vt prę ſtò eſſe queat meretriculis, παράψηστος à calculis, quaſi παραψήφιστον tranſtulere. magis placet mẽſa. ψηστὸς enim abacũ ſignificat. ſic ad abacũ & ad cyathum ſtare pueros dicimus. Obſtetricem verò nutricémve nullã finxerũt iſti ſpicileguli Græculi. Illã eſſe decet amictu vulgari, anum, vegetam, rubicũdã, bibulam, tecto capite linteolo, ſuffarcinatam, manicũlis ad cubitum reductis, aut ſine manicis. Nutricem pinguem, rubicundam, hilarem, loquacem, iurgioſam, ætate integra. Matronarũ nutrices iam emeritas, anus eſſe oportet: loquaciſſimas, quæque vel herarum interpellent orationes: exploratricem, ſuſpicioſam, capite & pectore, & brachiis tectis.

Lenæ. Ancillæ.

MIMICÆ PERSONÆ.

CAPVT V.

Mimicę perſonę è foro, & tabernis & angiportis, facies atq; habitus afferũt, Cauponis, Coqui, Productoris, Sycophãtę, Militis, Meretriculę, Cõciliatricis, Curſoris, Ebrij, Stolidi, Inſani. Pictoris, Pædagogi, Surdi, Cæci, Fartoris, Circulatoris, Impoſtoris, Arrilatoris & eiuſmodi. Nunc Galli monachos adulteros, aut claſtrorum deſertores tanta venere oſtentant, vt meritò exiſtimẽt omnes eis cedere nationes, In libro De inuentione,

materias aliquot poſuimus, vt ex earum filo aliæ quoque texi poſſint.

TRAGICÆ PERSONÆ.

Caput XVI.

Tragicas autem regum, Ducum, Militum, Nunciorum haud alia forma eſſe par eſt, quam à veris ſuſtinentur. Ponunt tamen aliquas Græci adeò longè à tragica grauitate, vt ridiculæ videantur. verùm ne quid deſideretur, ne has quidem omittendas duxi. Communis omnibus grauitas & proceritas. Priuatim autem ab ætate, ſenes ſex. Primus raſa barba : iccirco ξυρίας. Omnium natu maximus, canicie candida, capillos adiacẽtes habet ſummo frontis tumori, quem Græci ὄγκον vocant. figura triãnguli ſine baſi, longis maxillis. Alter candidus canicie vniuerſali. cincinni circum caput : Barba impexa, atque iccirco compacta: propendulo ſupercilio, albido colore, breui frõtis tumore. Tertius σπαρτοπόλιος, vt ſuprà dictum eſt, pallore fuſco. Quartus, ater color, criſpa barba & coma, aſpectu aſpero, frontis prominentia magna. Quintus, coma flaua cincinnata, minore frontis tumore, colore nitido. Sextus, flauior priore, ſed pallore ægrotos repræſentante.

Senes.

Adoleſcẽtes.

Adoleſcentium perſonæ octo. Frugi primus natu maximus, imberbis, nitido colore, ſubfuſcus, denſo capillo & nigro. Secundus flauus, faſtuoſus, capilli ſummum ad frontem aſtricti. Supercilia paſſa. facies torua. Subcriſpus huic ſimilis, ſed natu minor. Quartus mollis, flauis cincinnis, candida cute, hilaris : cuiuſmodi facies deceat alicuius dei perſonam. Cui ſimilis alter iunior, ſed macilẽtior. Deinde recenſent duos: vnum pallidum, alterum ſubpallidum. Prioris formam attribuebant ſpectro in ſcenam introducto : aut ei qui è vulnere laboraret. cutis iccirco arida, color ægroti, coma ſubflaua. Subpallidus autem eadem, qua Frugi, forma : ſed ad effingendum amantem, aut ægrotum.

Serui.

Seruorum perſonæ tres. διφθερίας primus quare dictus ſit, non ponũt. pellibus accinctos in ſcenis egiſſe certum eſt. vnde & hoc nomen. Huius frons plana, ſine tumore, vitia aut mitella pexos crines candidos arcet. Facies pallorem albo dilutum oſtendit. Naſus animi præ ſe fert aſperita-

aſperitatem. ſubelatis ſuperciliis oculorum tetricus obtutus. barba ætatem grandiorem oſtendit duo præterea, quibus Nuncios exprimebãt. vnus dictus, vt in Comicis, σφηνοπώγων. vegeta ætate, frontis ſummitate lata & tumida, ambitu depreſſo, flauus, aſper, ruber. Alter reſimus, fronte tumido, flauus. è medio vertice paſſi crines, imberbis, ſubruber. *Nuncij.*

Mulierum perſonæ vndecim. Prima, in qua maxima dignitas & ætas grandiſſima cana coma frontis tumor modicus, ſubpallida itaque [illegible]χαιμος dicebatur. Secundum hanc, anicula libera, qua calamitoſam exprimebant. cutis ſubrufa, ſufflaua canicies, frons modicè extans, crines, paſſi ad clauiculas vſque pectoris. Poſt hanc, famula anicula quo loco cæteræ frõtis tumorem expreſſum habent, ex agninis pellibus vittam gerit, cutis rugoſa fuit. Altera famula μεσόκουρος, quia in medio raſa erat. Frontis ſummitas tumore caſtigato, candor ſubpallidus, mediocris canicies. Hac iunior eſt ea, quam διφθερῖτιν vocant. frõs tumore vacua. Duæ præterea, capillorum forma diuerſa. Comatam [illegible] nominant, coma nigra, pallidam, mœſto vultu. Altera, quæ non eſſet coma pleniore, ſed μεσόκουρος. Similis tonſura ei quam dicunt πρόγραφον: quidam recens violatam, alij recens tonſam malunt. nonnulli iuuenculam admodum intelligunt ſicuti mox νεαρὸν πρόσωπον. ab hoc ſignificatu eſſet nitida, ſucci plena. νεαρὸν autem πρόσωπον eſt in primo flore: qualis Danae fuit repræſentata. Duæ adhuc: quarũ vtraque κούριμος virgo dicitur, caret ea frontis exporrectione quam toties in aliis expreſſimus. Sed eius loco capillum applanatum, bipartitum, modicè circum attonſum, & cincinnatum, vnde & nomen quidam attributum arbitrantur: námque alij κούριμον potius iuuenculam interpretantur. color ſubpallidus. Altera eodem nomine & facie. Cæterùm in capillo neque diſcriminatio, neque cincinnus. *Mulieres.*

Hæ perſonæ communes. ſeorſum autem pro ſtatu cuique ac fortuna. Reges Latini cum trabea & lituo, Romani Imperatores paludati, cum purpura, & laurea, & ſtipatoribus, & igni, qui præferebatur. Reginæ cum palla & croceo velo. Pallæ facies tractitia: vnde & Syrmata, & συρτοὶ à Græcis, & πέπλοι & ποδήρεις. omnes demiſſæ. cuiuſmodi Iberas vti ſolitas ſcribunt. nunc tota Aſia & Eu- *Reges Latini.* *Imperatores Romani.* *Reginæ.*

ropa vniuerſa.purpureus bis fuit color:albo ad cubitum diſtinctus lætis:infelicib.atra palla. Tametſi exules quoque aliquando prodibāt albati: quibus tamen certa Poetarum lege fuſcæ veſtes,& atræ,& ſubuirides,& cæruleæ erant attributæ.Præter velum etiam Palliolum gerebāt: quale etiam nunc Romaniſcæ, *Sberniam* nonnulli vocāt. Breuiſſimum eſt,cum feneſtella,per quam brachium exerunt. Gallicis matronis manicatum , atque ad talos vſque demiſſum.Græci ἐπίβλημα dicunt.Multa verò nomina ἐπιβλημάτων ξυστὶς, βατραχὶς, χλανὶς, χλαμὺς, διάχρυσος χρυσόπαστος, φοινικίς. Fuit & κόλπωμα laxior amictus ſinuatus, quo Reges vtebātur. Hoc quoque pictū erat,ſicut & alia pleraque. Militare autem indumētum puniceū aut purpureum:quod ad manum aduoluebāt tum bellatores, tū venatores: ἐφαπτὶς dicebatur. Capitis ornamenta regia Diadema , & Tiara , & Galericuli. Diadema erat faſcia: qualis & nunc Ægyptiis & Mauris.nō quod vulgus ſomniat,vmbraculum.Muliebria, καλύπτρα , κεκρύφαλον. concisum vocabulum & tranſpoſita elementa: fuit enim κρυπτωκέφαλον. Faciem autem quo tegerent, παρακαλύπτρα. Penelopes velum ad eum vſum , κρήδεμνον vocat Homerus. Gerebat etiam mitellas,cum redimiculis.Haud multùm abſimilis ornatus nunc fœminis Vaſatenſibus. Priuatus amictus ἀγρηνὸν Reticulum erat implexū è lana, quo totum corpus ſuum obtegebat Tireſia. Monachorum cohors quædam tale quid ſuperinduit. Philoctetes & Telephus pannoſi.Primus Æſchylus,non (vt putant) Euripides in ſcenam tragicam ebriorum intulit ſpectaculū. in Cabiris enim introducit Iaſonis comites ebrios: ipſe fortaſſe haud multò minus cùm illa ſcriberet. Liber pater cum thyrſo & veſte crocotula: ita Plautus κροκωτόν. & cum μασχαλιστῆρι picto. Erat hoc,quod Latini Capitium in virginibus, quia pectus caperet:non capitis tegmē, vt ſcribunt recentiores.Eo verbo Philippides comicus in fabula ἀδωνιαζούσαις vſus eſt. Eodem nomine μασχαλιστὴρ, eqüi ornamentum aut monimentum,quod ab armis penderet veteres ornatus tragici, pelles hinnulorū, leonum, caprarum pantherarum.Gladij,lāceæ,arcus,coryti, pharetræ,ſceptra,currus,clauæ,caducei,armaturæ.

Capitium.

Hæ perſonæ certæ,pro libidine Poetarū, quæ vt noui quippiā afferat,ſemper mutat,vertit, inuertit. Attributæ

ſunt perſonæ etiam mutis rebus. Sic in Phaethonte loquitur Terra & Eridanus. in Argonautis, Nauis, in Prometheo, Vultur & Mons. & Mare in Ariadna. Et nos in Græca noſtra quam Delum inſcripſeramus, inſulam ipſam cum Latona colloquentem. Mors olim in Chirone & Hercule. in Oedip. Erynnyes. in Hecuba, Rabies. in Athamante; Inſania. in Oreſte, Pauor. in Io, Oeſtrus. Præterea Bellona, Contumelia, Obtrectatio, Eloquentia, Tempus, Occaſio, Fraus, Fides, Ignauia, Liuor, Fas, Nefas, Pax, Iuſtitia. Quorum alia propria huius generis fabularum: alia cuiuis communia. Galli in Mimis vtuntur non rarò: & appellant *Moralia*.

SATYRICÆ PERSONÆ.

CAPVT XVII.

IN Satyra Græca veteri Satyricæ perſonæ, Satyrus canus, Satyrus barbatus, Satyriſcus imberbis, Silenus, Papus. & ex vtroque compoſitus, tanquam mulus, Papposilenus fero aſpectu, ac terribili. Eorũ nomina, Autolycus, Burris, actus obſcœni, facies ridicula. Satyricus ornatus, Hinnulli pellis, quàm iccirco ἰζαίαν nominabãt: quia ſine rugis tota aſſidebat corpori, atq; adhęreſcebat. Pellis itẽ capræ, quam propterea αἰγῆν & τραγῆν appellabant. Comptiores pantheram induebant. Apud Verrium Flaccum ſcriptum fuit, veteres σίσυρα pelles appellaſſe. Lucilij verſum in libris Originum recitauimus, in quo Peſcia ſignificat tergus pecuinũ. quo pro amiculo vſi eſſent. Eã vocẽ poſuimus in Satyris noſtris. idẽ enim eſt quod αἰγή. pecus enim noſtrum inde, & paſco, vnde & Græcis πόκος, lana. Quin aliquib. Italiæ locis, *pocam*, vocãt lanę certum pondus. Satyri, quia putabãtur cum contis & thyrſis in Lyberi patris exercitu pręlia iniiſſe, eius generis venabula gerebant. Iccirco θυρσα διονυσιακὰ dicta ſunt à Græcis. Eos quidam eadem de cauſa militari ſago tectos introdúxere. alij tunicula punicea. Sileno craſſa tunica fœno contexta. & ἀμφίμαλλοι χιτῶνες vtrinque villoſæ. *Satyrus.*

SALTATIO.

CAPVT XVIII.

CVm in choro erant in Orcheſtra & Thimelici, i. cantores: quiq; modos faciebãt, & ſaltationes. Inter quę *Modos facientes.* *Orcheſtra.*

Saltatio primũ hiſtoriæ locum debuit obtinere. Eſt enim vetuſtior ſermone motus. Prçterea ab his tátũ Orcheſtra nomen inuenit. otioſi, cantus, mollis, inertis. Saltatio, vegeti, acris, exercitati. maximo quoque in honore fuit, propterea quòd etiam ad militarem exercitationem plurimùm facere videretur. Quapropter quemadmodum ſuprà diximus, Phrynicũ, quòd in fabula Pyrrhicam aptè ſaltaſſet, Imperatorem ſibi delegêre Athenienſes. ὄρχησιν Græci dixere Saltationem, παρὰ τὴν ὁρμὴν, καὶ τὸ ἔχειν. detracta aſpiratione, aut ἀπὸ τοῦ ὀρούειν. eſt autem motus compoſitus, numeroſus, cũ geſtu effingens rem, aut perſonam vel quam canit, vel quam tacet. Ita habes definitionem cum diuiſione & vocalis, & tacitę ſaltationis. Latini non habuere propriam vocem, ſed communem huius legibus aſtrinxere. Nam ſalire eſt moueri in ſublime, vel tãquam medium, vel tanquam metam. eius frequentatiuum ſaltare. vnde conciſum ſaltare. Græca origo verbi ἅλλεσθαι. Eum motum rudem inter paſtores primum fuiſſe credere par eſt. quem cum certis legibus & variaſſent & compoſuiſſẽt, ὄρχησιν priuato nomine vocauere. Latini rudem illum veterem, Saltum: hunc, Saltationem cùm appellaſſent: non habuere verbum ſeparatum, ſicut Græci, ὀρχεῖσθαι, ab eo quod fuerat ἅλλεσθαι. Quare apud Salluſtium audiẽs, Pſallere & ſaltare quàm neceſſe eſt probæ mulieri: nequeas tam diſtinctæ intelligere, atque ſi Græcè dicas ὀρχεῖσθαι. Saltationis meminere Plato, Homerus, Xenophõ, Strabo, Herodotus, Plutarchus, Galenus, alij innumeri. Quidam verò etiam eius genera deſcripſere: Lucianus, Pylades, Pollux, Athenæus.

ὄρχησις.

Salire.

Prima atque antiquiſſima videtur in pedibus fuiſſe. Námque agreſtes priſci multùm erant in venationibus. Itaque amabant pedum exercitia. Et ſanè ingreſſus, communior motus quàm manuum eſt. Quippe manus vni homini data eſt à natura, pedes etiam aliis. quanquam manuum vſus nobis quàm pedum prior: quia facilior. Neque enim pedes ad motum tantùm, ſed etiam ad onus: manus autem non ita: & geſtantur à pedibus: ipſæ nihil geſtant corporis. Proxima fuit manuum motio, quam χειρονομίαν appellabant. Habes hanc vocem etiam apud Iuuenalem. Poſtea pro vitæ genere ac modò, acceſſiones factę multæ, Calathi, Abaci, Rotæ, Gladij, Haſtæ, Thyrſi,

Pilę,

Pilæ,atque eiuſmodi. Nam & apud Homerum duo genera ſunt obſeruata.vnum τῶν κυβιστητήρων, quod erat ſimplex:alterum διὰ σφαίρας,quod erat cum pila. Cuius inuentum Nauſicaæ Alcinoi filiæ attribuit Agallis Corcyrenſis fœmina, quæ etiam Grammaticam olim docuit : hoc ſuæ genti gratificata. At Dicæarchus Sicyoniis. Hippaſus Lacedæmonios primos authores fuiſſe autumat. Ac de ſimplici quidem primùm ita, vt motus deſcribamus communes prius: poſterius, certa in genera partiamur. Motum in animali Ariſtoteles confieri ἐξ ὤσεως,& ἕλξεως, diuinitus,vt omnia, docuit nos. neque enim ieiuna nobis, Grammaticorum more, hiſtoria texenda eſt: ſed doctis apponenda quædam,quaſi ἐμβάμματα. Impulſu igitur,& tractu mouemur. Hæ ſunt ſummæ differentiæ minores autem,flexus procurſus,ſaltus,conquiniſcentia, diuaricatio,claudicatio,ingeniculatio,manuum connixio, conſertio,compectinatio,agitatio,commutatio, comploſio,elatio,iactatio:pedum permutatio,alternatio, ſupploſio, atque alia talia, quorum non pauca nomine carere arbitror. quis enim dicat,compernatio?atqui decuit,ſicuti diuaricatio. Aliquot meminit Galenus in ſecundo de conſeruanda ſanitate, ὀρχηστῶν αἱ σύντονοι κινήσεις, ἐν αἷς ἅλλονται μέγιστα, καὶ περιδινοῦνται στρεφόμενοι τάχιστα, καὶ ὀκλάσαντες ἐξανίστανται καὶ προσνεύουσι, καὶ διαχίζουσιν ἐπὶ πλεῖστον τὰ σκέλη. appellabant hoſce modos corporis, σχηματισμούς: in quibus non ſoli motus, ſed & quietes numerabantur, ſtantis, dormientis,cogitantis,ſedentis,feſsi,ignaui, metuentis, admirantis.etiam à partibus quibuſdam corporis. Nutus,nictus,oſcitatio,riſus,fletus,digitorum concrepatio. quæ omnia apud Græcos & Mauros etiam nunc vidimus:itémque eorum ſoboles Hiſpanos. Vaſcones crurum tantùm iactationem retinuerunt, cum tintinnabulis & crepitu digitorum. Itali ſaltum procurſum, recurſum,& verſationem. Primùm aiunt ab Æſchylo σχηματισμοὺς:in choros Tragicos translatos : veteribúſque modis nouos additos à Theleſte illius ſaltatore, Chamæleo author eſt. Alios ab aliis: nomináque indita è re ipſa. ξιφισμὸς cum enſe. καλαθισμὸς cum caniſtro. Quæ figura fuerit,quam καλαβίδες vocant, non poſuere. ita ſunt puri ac miſeri recitatores vndique : quorum princeps Pol- καλαβίδες

lux. Neque ſanè multũ laboro: haud enim magni refert, σκὼψ fuit facies ſpeculatoris in digitos erecti ſummã manum ad vmbellæ vſum ſuperciliis admouentis. eius meminit Aeſchylus in Theoris. Fuit & θερμαυστρὶς: quaſi vellet vociferari ore aperto, elatis ſuperciliis, ceruicibus inflatis. Et θαυμαστὴς, admirantis, contracto ore, & ceruice inflexa, paſſis manibus. Et μηδὸς ποσμὸς pedum motus Medorũ inſtituto. Et χεὶρ καταπρηνὴς χειρὶ, cùm manui ſubſternebatur manus. Et ξύλου παράληψις, cùm tollere quippiã volebãt. Et στρόβιλος cùm in modũ turbinis verſarẽtur: quod etiã nunc faciunt. Et ὑπογυπονισμὸς, quaſi dicas, incubitatio: cogitabũdi fuit. Et ἐγγώνιασις ingeniculatio. Firmicus, Ingeniculum ἐγγώνασιν ſignum vocauit. Sic in hiſtoriis mõſtri, nõ Imperatoris, quẽ nolo nominare honoris cauſa. Et τραχηλισμὸς, Ceruicatio, Ceruicis iactatio. Ita & ſimplex, & compoſitæ, aliquot dictæ ſunt.

Aſſa vox. Genera verò ſic veſtiganda. Aſſam vocẽ veteres dixiſſe cantũ ſine tibia aut cithara, aut lyra, Varro author eſt. Ita ſaltatio quędã ſine cãtu fuit, eáque vetuſtiſſima Deinde cantus additus, quẽ poſtea χορείαν appellarunt: τὴν μετ' ᾠδῆς ὄρχησιν Ita Chorus apud Ariſtophanem agebat cùm canebat. καὶ βούλομαι χορεῦσαι. ſaltabat enim tunc. τὸ κύκλῳ περιιόμενον. Poſtremò adiuncta inſtrumenta. Saltationis autem differentiæ ſummæ duæ, ſtataria & motoria. pro argumentis Fabularum. non quòd nõ vtraque moueatur, ſed quòd hæc magis. A quibus ſpecies illæ deductæ: Contentæ, remiſſæ, ſeriæ, molles, ridiculæ. Alia verò nomina vel ab regionibus, ἰωνικόν: vel ab inuẽtoribus, πυῤῥίχη: vel ab argumẽto ſubiecto, Achilles: vel à corporis partibus, τραχηλισμὸς: vel à modo motionis, μηδοποδισμὸς: vel ab imitatione, γέρανος: vel ab inſtrumentis, πινακίδες: ab habitu ἐνόπλιον: γυμνικὴ, cum Thyrſo, calatho, Haſta, Aratro, Abaco, olla. Sũma autẽ genera ab vſu & loco, duo. vulgaris, quæ cõiugiis ac ſacrificiis adhibebatur: & Theatralis. Huius ſpecies tres pro modo, numero, genere Fabularum. Vna in Tragœdia, quã vocarũt ἐμμέλειαν: grauis ea & compoſita: quemadmodum vox ipſa quoque declarat. Altera in Comœdia, ſolutiore licẽtia, κόρδαξ dicta. Tertia laſciua, incõſtans in Satyris appellata σίκιννις, cuius etiam meminit Euripides. Emmelia igitur grauis, & modulata, oratorum geſtu propior. Vnde Agamemnonem agens

Hylas,

Hylas,cùm ſeſe feciſſet grandiorem:correptus eſt à Pylade præceptore:ἀλλὰ σὺ μὴ , inquit , μακρὸν , οὐ μέγαν ποιεῖς. Tum ipſe expreſſit meditantem. Huius ſimile quod de Caphesia tibicine memoriæ proditum eſt. Is enim diſcipulum cecidit,qui contentiùs inflaſſet tibias : addiditque elogium ſane diuinum , οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ εὖ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Tragicæ autẽ ſaltationis figuras nominibus ferè veteres prodidere.Quarũ multas præter nomẽ eos equidem ſuſpicor ignoraſſe. Ea verò ſunt , χειρκαλαθίσκος, χεὶρ καταπρωνὴς,tametſi ſuprà ſcriptum erat, χεὶρ χειρὶ καταπρωνὴς, ξύλου παράληψις , διπλῆ, θερμαύστρις, κυβιστησις, παραβῆναι τι πλαγχ, ἰχατηρίδες. E quibus hanc,& θερμαύστριν magnum ac laborioſum motum in manibus præ ſe tuliſſe ſcribunt.Quippe θερμαύστρὶς alia ab ſuperiore,inter furioſas recẽſebatur:ſimul cum duabus aliis Cernophoro , & Mõga in illa τακίρνα ferebãt,quę interpretantur ἐσχαρίδας, hoc foculos.quia κίρνος erat poculi quoque genus. Cordax Comica,ſicuti dicebamus laſciua : vnde κορδακίζειν de licentioſa ſaltatione.Species eius : ἰδύχθυμος & ἡδίων, iucundæ ambæ,vnde & nomina. ὑπορχηματικὴ , quæ erat Cretenſium propria, plena luſus. Ex Cordace Bathyllus Alexandræus confecit ſaltationem , quã Italicam nominauit.non enim fruſtrà Iuuenalis poſuit nomen hoc illo verſu,*Chironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo.*

Quidam etiam Emmeliam huius inuentum arbitrantur. Sicinnis autem dicta,vt aliqui voluêre,à Sicinnio, quodã Barbaro:alij Cretẽſem non barbarum prodidêre. ea erat maximè motoria , geſticulatione creberrima & celerrima, potiſſimùm Satyrorum. quare Scamon dictam putabat παρὰ τὸ σείεσθαι. adde tu καὶ κινεῖσθαι. Iccirco Satyros ſaltantes dixit diuinus poeta. *Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.* Apud Gellium in Latinis monumentis,Sicinniſtrarum nomen legis eorum,qui ad tumulos modos facerent.Galenus τυμβαύλους vocat.

Theatrales hæ.extra Theatrum haud abſimiles multæ. Belli ſimulachra. Pax. Luctus. Nuptiæ. Vindemiæ. Meſſes.Acres & fortes,atque conten tæmultæ: aliæ molles,vti dicebamus. Armatas ἐνοπλίους dicebant. Variatus habitus pro more nationum. Pilum,Phalanx,Geſa, Sariſſa,Acinaces,Pelta,Parma,Scutũ,&c. Armata fuit illa,quam vocabant Pyrrhicam : Non à Pyrrho Achillis *Pyrrhica.*

filio: tametſi ab eo ſaltatam aiunt victo Eurypylo filio Telephi. quippe eius pater Achilles ante ipſum dicitur ab Ariſtotele ad Patrocli rogum eam ſaltaſſe. Itaque πυῤῥίχην ἀπὸ τῆς πυρᾶς: à Cypriis autem πρύλιν. Alij faciunt eius authores Caſtorem & Pollucem: quibus ſaltantibus Pallada feciſſe modos ſcripſit Epicharmus. Atque inde à Lacedæmoniis ad bellum cum tibia exire cœptum. Nonnulli originem quidem agnoſcunt in eodem loco, ſed inuentum aiunt Pyrrhichi Spartani fuiſſe: cuius ſententiæ dicunt Ariſtoxenum extitiſſe. eãque ſaltationem apud cæteras olim nationes vnà cum reliquis belli artibus deſitam, ſolis Lacedæmoniis perpetuam fuiſſe. Adeò nanque laborioſa erat, vt ſpem gloriæ labor extingueret. Iccirco poſteri aliis rationibus mitiorem fecere. quippe, pro lanceis Thyrſos, pro iaculis ferulas, atque etiam lampadas gerebant. quamobrem Dionyſiacam quoque appellarunt. In qua Liberi patris apud Indos geſta ſaltabant. Accinebant ſimul & pulcherrima carmina: necnon ex tibiis ὄρθιον νόμον. In priſca illa ſeuera atque aſpera, etiam puelli Lacones ſeſe exercebant, tecti perfecta, integráque armatura, quam propterea πανοπλίαν alij, ipſi παννυχίαν nominabãt. Hanc nos & ſæpe & diu corã Diuo Maximiliano iuſſu Bonifacij patrui, non ſine ſtupore totius Germaniæ repræſentauimus. Quo tẽpore aliquando vox illa Imperatoris, Hic puer ante Thoracem pro pelle, aut pro cunis habuit. Huius ſimilem aliam ab inuentore Theleſiadem dictã, memoriæ prodidere. Κῶμος verò vt in Comœdiis iocoſa, atque hilaris: ita extra Theatrum cum pugna & ictibus. ξιφισμὸς, cum gladio. Talis eſt noſtra Sciamachia. Et ποδισμὸς, à pedum motu. τετράκωμος militaris, Herculi ſacra. Sicuti Phallica Baccho: atque Ithymbi. Sic & Barillica ab inuentore in Apollinis honorem ac Dianæ. à viris ſaltabatur & mulieribus ſimul miſtis. Καλλίνικος quoque Herculi ſacra fuit. hoc enim Herculis cognomen ex Pindaro & Euripide. Tetracomon autem Athenienſibus peculiarem putant, ab eorum vicis, qui per initia quatuor numero iuncti ſunt. Eorum nomina Pyreẽſes, Phalerenſes, Oxypeteones, Thymætadæ. Thraces quoque & Cares armati ſaltabant: cúmque modum καλαυρισμὸν nominabant. Apud Lacones verò etiam ἱμβατήρια

[illegible] μέλη erant ἐνόπλια:quemadmodũ priſci Lacedæmonij Tyrtei carmina cõcinuerant. Primos Curetas ἐνόπλιον ſaltaſſe autumant:vt eo ſtrepitu Iouis obtegerent vagitum:Curetes autem iidem,qui & Corybantes. Eos Heſiodus non Cretenſes,ſed Phrygas agnoſcit, neque abeſt ab ea ſententia Callimàchus. Alij Bactrianos affirmant, atque in Idam Phrygiæ eius officij ergo accitos. Nonnulli è Colcho euocatos. Armatæ ſimilis ὄκλασμα Perſarum propria cum magna contentione. Iccirco à motionis crebritate & flexu corporis ὑγρὰν vocabant, Talis etiam μόθων: admodum laborioſa & nautica. Eiuſdem modi Laconicæ pleræq; acres,aut terribiles. Inter quas,quæ dicebatur Leo,aſpectu & impetu fero. Erat & [illegible]δία, in qua iunctis pedibus labore plurimo & conatu Picas imitabantur. Præter cæteras immanis erat illa, quam κόσμου ἐκπύρωσιν appellabant. Nero potuit ῥώμης ἐκπύρωσιν ſaltare:dignus cuius ἐκπύρωσιν ſaltaret mundus. Huius item generis & illa, quam Theſeum inſtituiſſe aiunt deuicto Minotauro, ad Labyrinthi imitationem. Ac de Labyrintho quidem nulla fabula,extat enim etiam nunc in Creta, & viſitur. Eam Saltationem Theſeus cum ſociis redux in patria luſit circum aram Deliam. Plures erant ſimul, verùm certis ordinibus: vtrinque à capitibus lecti duces verſus certos inter ſe ſubeuntes implicabant. Qualem ludum Troiam diuinus deſcripſit Poeta: non ſine ſumma eruditione appoſita Labyrinthi comparatione. Alluſit enim ad hanc Theſei ſaltationem, fatali illo pudore, ſine fuco atque oſtentatione. Pueri olim vidimus hanc ſaltari cum Thyrſis fornicatis, non ſine arte atque venuſtate. Eam Theſeus γέρανον appellauit, tum ob aciem, tum propter commutationem certis legibus ſeruatam. Neque enim ſatis ſapiunt, qui ſtoliditatem Gruibus attribuunt prouerbio communi. Eſt ſanè animal hilaritate ciuili,prudentia atque animo militari. Nam & ſeruat caſtra, & cauet pericula,& diſponit aciem,& pugnat. Sine armis verò etiam aliquot è grauibus. Quin ipſam quoque ἐμμέλειαν exarmarunt,retinebat tamen prælij ſimulachrum. Nam tametſi nudi puelli,vnde γυμνοπαιδικὴ dicta fuit, ſeſe numeroſis motibus inferebant: tamen corporis flexionibus, brachiorúmque iactationibus Palæſtræ facies erat

Eiuſdem rationis duæ quoque in Liberi patris honorem, ἰχοφορικὸς, & βακχικός. Emmelia igitur caput quaſi quoddam ac matrix. Proxima ei γυμνοπαιδική per quam ait Ariſtoxenus,contrà quàm ſupra ſcriptum eſt, veteres ſibi gradum ad Pyrricham feciſſe. vtriuſque autem comes ἀνοπάλη. Emmeliæ ſimilis,quam Arcades Cidarin nominabant ſimilis & apud Sicionios ἀλητήρ. Quo nomine vnam exercebant Ithacenſes : quam non ſine Vlyſiis fortuna,atque ærumnis conſtituiſſe arbitror, ἀλητὴρ enim mendicum ſignificat, & erronem ex Homeri verſibus Hippocratis vſu,atq; Galeni interpretatione,

Diuerſa hiſce genera leuium, & mollium,& muliebrium,& fractarum,& ridicularum,& fœdarum. Muliebris erat ἐκλακτισμα. In ea oportebat calce humerum ſuperare : vnde & nomen. Ego ὑπερλάκτισμα dixiſſem. Huic ſimilis apud Laconas βίβασις : in qua cùm pueris, tũ virginibus prēmia proponebãtur Saltu opus erat,ſed eo vt attingerent calce nates, ſaltuum numerus recenſebatur. Quare inſcriptum aiunt in quadam ſaltatione: χίλια πόκα βιβάντες, Mollium vna Σευκισμὸς, ab authore; mollis valde, & corporis inclinationibus multis varia. Hanc quoque κῶμον nominarunt. Non fuiſſe has fœdas argumento eſt, quod τὸ ἰωνικὸν Dianæ virgini ſaltabant Siculi.Et Syracuſani priuatim Dianæ χιτωνέᾳ propriam ad tibiam.Item καρυάτιδας, de quibus ſuprà in Bucolicis. Anthema quoque molliuſcula, à floribus dicta, quos hiſce numeris accinebant. πού μοι τὰ ῥόδα, μοι τὰ ἴα, πού μοι τὰ καλὰ σέλινα. Ridiculæ autem Mimis,& Satyris peculiares.quarum nomina Igdis, Mactriſmus. In hac cum alueolo prodibant,& libis,ac polentis. interdum etiam farinam effundebant,& dicebatur ἀλφίτων ἔκχυσις, Sic in aliarum Abacho,in quo carnes concidebant, κρεῶν ἐπίκοπον.Mactriſmi autē duæ habebantur,noua & vetus. veterem ἐπίκοπον vocabãt.eius meminerat Cratinus.Hanc multas fœminas exercuiſſe,quas Martypias cognominarunt. Erat etiam Sobas ab impetu dicta hoc enim σοβεῖν.Item μορφασμὸς cum plurimis ſubinde figuris Protei mutationes referebat.Sic alia omnium literarum facies repræſentabat : quamobrem στοιχεῖα vocarunt. tanta ſanè ſolertia,vt etiã componerent dictiones.Morphaſmi ſpecies fuit,σκώψ:alia ab ea quam ſuprà deſcribebamus : quæ etiam

etiam σκωπία dicta eſt. At hic auis eſt σκώψ, quem Aſionē Latini: ridicula & mirabunda circumactu capitis, & colli flexu. Imitabantur autem in hac etiam ætates. itaque ſenes exprimebāt cū ſcipionibus, ij tum ſaltatores ὑπογύπωνες nominabantur. Siquidē γύπωνες ſignificarunt ligna teretia. quo nomine dicebantur ij, qui in grallatoriis phallis ſaltabant amicti pellucida Tarētina veſte. Similis σκωπὶ eſt γλαύξ, quēadmodum aſioni noctua. Leonem quoque inter has connumerāt. Cæterùm aliam eſſe oportet hanc ab ea quas inter graues recenſebant. ſicut & Pyrrhichicā inter ridiculas imprudenter nimis tranſtulerunt.

Ex fœdis erat ἰξύωμα. nam ἰξυᾶσθαι ex lumbis & femoribus fluctuare. Criſſare Latini dicunt. Apud Hiſpanos ad huc exercetur abominando ſpectaculo. Eiuſdē modi Bactriaſmus à regione. & ἀπόκινος à motu. quod nomen, vt dicebamus, erat etiam veteris Mactriſmi. ἀπόσεισις à quaſſatione ac vibratione. στρόβιλος à verſatione. Nibilo pudicius κνισμὸς. par aut maior impudicitia in ea quam λαμπτῆρα vocabant. nudi enim cum fœdo ac ſpurco cantu prodibant. Talia Feſcenina tripudia apud Romanos: & Lupercalia proxima fœditate.

Locorum autē vel temporum ratione aliæ atque aliæ extitere. Loca appello, vt ad nuptias in Hymenęis, Ad Cyathum in Tricliniis: quæ erat ſpecies Ionicarum, & παρῴνιον dicebatur: cuius modus quidam fuit illa quam nominabant Angelicam. Erat ea extra triclinia, qua nuncium agebant. proſpectātes primū, tum autem ſuſpenſo gradu circūſpectantes. In funeribus autem Gingra, quam edebant ad cognominem tibiam. de qua ſuo loco. Ad tibias námque ſaltaſſe ſuprà diximus aliquot: Sicut & πτακίδας, & aliam nomine κελευστὸν, & τυρβασίαν, quæ componebatur numeris dithyrambicis. Tempora verò alias alia exigebant: in meſſe, peracta meſſe, vindemiis, ad focos noctes hybernas cùm excubarent. item feſtis diebus, vt non vnam cantionem, ita diuerſas agitabant ſaltationes, quas arbitratu ſuo nominabant.

A regionibus non paucæ. Italicam ſuprà memorauimus, & Tetracomon Athenienſium, & Embateriam Laconum. Legimus prætereà Perſicas, Lydias, Ponticas, Thracias, Bactrias, Moloſſicas, Theſſalicas, Arcadicas. Quarum quæ in manibus plurimùm exercebant, motum.

ab Ariſtoxeno muſico cæteris antelatę. Laconicæ, Trœzeniæ, Ionicæ, Cretenſes, Mantiniacæ, Epizephyriæ. Memphis autem, cuius (ſi diis placet) etiam Socratem ſtudioſum fuiſſe autumant, an fuerit à cognomine vrbe dicta, non ſcribunt. erant Cretenſium ὑπορχήματα, & κυβιστητῆρες propriæ. ὑπορχηματικὴ multùm conueniebat Choris concinentibus. Numerant duo præterea Cretenſium genera: Orſiten & Epicredion. Laconicarum meminit etiam Pindarus, in qua erant hæc verba: λάκαινα μὲν παρθένων ἀγέλα. Virginum enim fuit ea primùm. poſtea viri quoque additi. Canebant in ea Liberum patrem & Venerem, & Pæanas: verùm frugaliſſimis modis qui ex eo παρθένιοι appellati ſunt. Diſtinguebantur in duos, προσῳδιακοὺς καὶ ἀποστολικούς. Theſſalæ autem mulieres nudæ ſaltabāt, verenda modò tectæ, quæ ſubligacula διαζώσματα nominabāt. Quò miror apud Euripidē Peleus qua ratione potuerit Lacænarū virginū nudationes obiicere. Mira dexteritas Arcadum: quippe inermes prodibāt ita ſalientes, vt mox innumerum ſumptis armis perficerent ſaltationem Macedones armati eam quā ſuprà diximus, Teleſiadem, a cognomine inuentore. Tota hęc fuit militaris. eam Ptolemæi milites ſaltantes, Alexandrū Philippi fratrem interfecere: queādmodum memoriæ proditum eſt à Marſya. Omnium corruptiſſima Gaditana, vt hinc etiam intelligas epigramma Valerij Martialis. Eius modos produnt tres. Chironomiam à manuum agitatione: Halma a ſaltu: Lactiſma à calcitratione. Nunc quoque Hiſpani calce occiput aliáſque contingunt partes. item veſtigio terram feriunt: id quod appellant *Calceationem*. manus complodunt: earum alterutra aut vtraque in ſoni numerum pectus, femora, frontem, calcem, os, terram pulſant: digitorum crepitu, tibiarum aut tympanorum momenta aſſequuntur. Xenophon in conuiuio Seuthæ Thracis multa huiuſcemodi genera explicat. Thraces, inquit, ad tibiam ſaltabant armati: & in ſublime facili ac leui ſaltu corpora ſubiiciebant: ac gladiis ita vtebantur, vt laterum alter iceret. Nemo erat quin verum putaret vulnus, adeò compoſitè is qui percuſſus fuerat, cecidit. Tum clamor ab omnibus ſublatus eſt. Ille igitur lectis ſpoliis egreſſus eſt canēs Sitalcan. Is eſt illis cantus qui Græcis θρῆνος. Iacētem comites defuncti modo

exu-

extulerunt. Poſt hos inquit, Aenianes & Magnetes eam ſaltarunt armati ſaltationem quam καρπαίαν vocant. Argumentum tale: Quidam poſitis armis arat & ſerit, crebrò reſpectans metuentis modo. Superuenit latro, quo viſo raptim reſumptis armis pugnat pro bobus: idque in numerum & ad tibiam. Latro aratore victo vinctóq; boues abigit. Interdum latronẽ arator vincit. Perſicũ autẽ ſaltationis genus, cùm increpuiſſent peltis, cõquieſcebãt per vices, pérque vices ſurgebant, æquè verò numerosè. Quinetiam præter hæc tot támque varia, ad pilam ſaltabant: quemadmodum Corcinei. vnum pilæ genus Harpaſtum, ludum ipſum Phæninda dixere maximè laborioſum. eam Antiphanes ſic deſcripſit:

σφαῖραν λαβὼν
τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφευγ' ἅμα·
τοῦ δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
κλαγκταῖσι φωναῖς.

φαίνινδα dixere ab inuẽtore Phæneſtio: vt ſcribit Iuba, itaque idem Antiphanes ſic:

φαίνινδα παίζων ἦς ἐν φαινεςίν.

Non enim ludebant inconditè vt nunc: ſed numerosè ac compoſitis interuallis: quemadmodum ſcripſit Demoxenus de quodam adoleſcente,

τό τ' ἦθος, ἥτι πρᾶξις οὐκ ἀπὸ θεῶν, ὅσῃ
ἐν τῷ λέγειν τι, ἢ προςάπτειν ἐφαίνετο,

Non enim deducũt Grammatici παρὰ τὸ φαίνομαι verbum, ſed ab ea elegantia & efficacia illius ſaltationis. Ariſtonicus Cariſtius luſit optimè Sphæricam, id eſt, pilarẽ ſaltationem. fuit enim Alexandri Magni συσφαιριστὴς: id eſt, à pila qua ſeſe Rex ille exercebat.

Hæ ſunt origines, genera, modi ſaltationum. Non vulgare ſtudium, non obſcœnum: quippe quod à ſua dignitate neutiquam alienum Heroes arbitrati ſunt. ſanè ſaltarunt, vt diximus, & Theſeus, & Achilles, & Pyrrhus, & Socrates ipſe. Quinetiam Duris Samius in ſeptimo hiſtoriarum ſcriptum reliquit: Perſarum regem ſemel in anno ſaltare conſueuiſſe, idque temulentum: quo die ſacra deo ſuo, quem Mithrum vocabant, faceret. Rectè ſanè & ſaltatio & ebrietas conueniebat Regi illi, eo potiſſimùm die. Vaſcones enim noſtri *Mitrum* aſinũ appellant. Ea die tota præterea Aſia nulli omniũ idẽ facere fas erat,

MODI ET TIBIÆ.

CAPVT XIX.

SEquitur vt Thymelicam aggrediamur, cuius eſt forma & materia quaſi nanque materia tibia eſt. Nam tametſi & nomen & naturam obtinet inſtrumenti: tamē cùm gerit modos ipſos atque ſuſtinet, pro materia capi poteſt.nā vera materia aer eſt. De tibia igitur poſtea,de modis nunc. Duæ fuere Græciæ primariæ nationes. Græcum nomen adeò priſcum eſt, vt etiam Græcis ipſis iam deſitum ſit. Apud Ariſtotelem & Lycophronem, & Athenæum atque alios extat Recentior vox ἑλλὰς ab Hellene:cuius fuere liberi duo ἴων & δῶρος. Accepto hi à patre imperio ſuam vterq; partem ac nationē ab ſeſe denominauit. Aeolenſes inde Dorienſium coloni, quemadmodum diximus in rebus Græcis: Ionum autem Attici. Cæterùm Athenienſes Ionum appellationem abiecere: ſiue ob rerum geſtarum gloriā, ſiue quòd Iones, qui in Aſiam migrarānt, atque ibi Panionium inſtituerāt, in barbaros mores abiiſſent. At Aeolenſes in Siciliam atque Italiam delati, ita ſunt à Dorienſibus ſegregati, vt nihil de veterū morum grauitate remitterent. Integerrimi Dorienſium Lacones. Aeolenſium Theſſali: nánque à Dorienſibus, Aeoli, auſpiciis & ducti & dicti ſunt inde vt ingeniorum & morum, ita veſtium & feſtiuitatum & exercitiorum & artium non vnus modus. Quare per initia tibiarum ac modorum duplex ratio: Dorica & Ionica. Dorica vetus, magnifica, ſublimis, grauis, cōtenta, nihil habuit fuſum, nihil ſolutum, nihil hilare, nihil molle: ſed plenum, vehemens, paucis modicíſque flexibus, bellicis conueniēs numeris & motibus. Pannonum & Getarum Scytharúmque noſtris etiam temporibus talem audiuimus in Dalmatia ac Tranſſyluania & Myſia ſuperiore. Exultationem addiderunt Aeoles, tumidámque fecerunt atque audacem: quanquam veterem ſimplicitatem retinuere, neque fregere ſicut Iones. Talis eſt Germanorum, & bello apta, nec inepta conuiuiis, neque ab amoribus aliena. Itaque Laſus poeta vocauit eam ἁμαβαρύβρεμον. vtriuſq; affinis, & quaſi media efficta ab ambitioſis, dictáque icc irco ὑποδώριος: quam falsò quidam cum Aeolica eandem exiſtimarunt. Iones autem ſuis moribus ſimilem effecere, mollē fluxámq; numerorum creberrimis concisiunculis,

ciſiuncu'is.Iones intelligo poſteriores:qui molliſſimè at que,vt iocemur,nepotiſſimè vixerũt.Nam veteris Ioniç mores haurias ex illis ve bis, τῶν σωμάτων ἐπαξίαις βρενθυόμενοι, θυμοῦ πλήρεις, δυσκατάλλακτοι, φιλόνεικοι, οὐδὲν φιλάνθρωπον, οὐδὲν ἱλαρὸν ἐνδιδόντες, ἀστοργίαν ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ σκληρότητα ἐμφανίζοντες. Aiunt Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ inueniſſe σκαιὰ μέλη vt & hinc veſtiges ſiniſtrarum tibiarum appellationem,quarum Ionica ſit harmonia quia Ionicus inuentor. Quarum genus extra Græciam,Phrygum,cu us meminit in Bacchis Euripides. Et ſanè hi quum dicãtur tibiarum authores primi, rẽ ipſam quoque inſtituiſſe videntur.Aiunt tamẽ σειρίτην è Libiæ tibiis canendi primum authorem extitiſſe.Quare fruſtrà ſimul ac temerè Græca garrulitas, atque ſuperbia eam laudem ſibi arrogat,quippe Heraclides,tametſi ille Ponticus,haud Græcus fuit,in tertio de Muſica negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari.cùm tamen etiã ὑπερφρύγιον,etiam μιξολύδιον, & ὑπερμιξολύδιον inueniamus. Mixolydion tragœdiæ profitentur aptiorem:affectus enim plurimùm mouere ſolitam.Dorica grauitas & incitatio ſimul in ea erat:quã admiſcuiſſe primam Sappho, Ariſtoxenus author eſt.alij Pithoclidẽ malunt.Damõ Athenienſis eius offenſus grauitate,flexit adeò.vt illi contrariam fecerit: quam iccirco Lydiam re miſſam dici voluit.Tanto verò attentius hiſtoria ipſa cõ ſideranda eſt: cùm Dores ipſi Lydorum fuerint coloni. E Phrygia námque Pelopis ſocij in eam quæ poſtea Peloponneſus appellata eſt.tranſtulere. E Sypilo enim Lydiæ Lydi Phrygem Pelopem ſunt ſequuti. Itaq; tum alibi in Pelopõneſo,tum Lacedæmonio in agro extabant ſepulchra ſociorum Pelopis.quos magnos tumulos nominabant.Lydũ verò fuiſſe Pelopẽ etiã Pindarus docuit. tametſi Paphlagonẽ putauit Iſtrus.Antheſiõ autẽ etiã nugatur,cùm ſcribere auſus eſt,eum Olenium fuiſſe: Olenus enim Achaiæ oppidum. Aiũt Lydios modos à Cario Lydo inuẽtos,qui Iouis habitus eſt filius & Torebiç.Quare Torebum quoq; legas horũ modorum authorẽ quanquã alij ad Antyppũ referũt. Cariũ igitur illum ſiue Torebũ nactũ puellas quaſdã prope paludẽ,quã de matris nomine dixit poſtea,ab illis cantionum modos didiciſſe, quos & coleret & doceret. Quinta igitur hæc erit harmonia,

haud multum à Phrygia diſtans. minus enim incitata. Nā in Phrygiis excitabatur impetus ad inſaniā vſque. Quod etiam Philoſophus docet in octauo Politicorū, τὴν μιξολυδιστὶ afficere ὀδυρτικωτέρως, καὶ συνεστηκότως μᾶλλον. τὴν δὲ δωριστὶ μέσως μᾶλλον καὶ συνεστηκότως. ἡ δὲ φρυγιστὶ ἐνθουσιασμούς. In quinto ſententiarū Hippocratis & Platonis ſcripſit Galenus verba Poſidonij philoſophi, Damon, inquit, Mileſius cùm ad tibicinā acceſſiſſet, quæ Phrygiis modis adoleſcentes quoſdam temulentos ad furorem vſque incenderat: iuſſit ad Doricas leges tonum demittere: quo illi demulſi quieuere. Extant Teleſtę Selinuntij verſus ſuper harmonia Phrygia lepidiſſimi, quos iccirco adſcripſi:

πρῶτοι πὰρ κρατῆρας ἑλλήνων ἐν αὐλοῖς
συνοπαδοὶ πέλοπος ματρὸς ὀρείας
φρύγιον ἄεισαν νόμον.
τοὶ δ' ὀξυφώνοις πηκτίδων ψαλμοῖς
κρέκον λύδιον ὕμνον.

Erat igitur Dorica animis componendis. iccirco idem Philoſophus in eodem ita ſancit. Pueros docendos eſſe τὴν δωριστὶ, quia media, καὶ περὶ τὴν ἀνδρίαν μᾶλλον, Aeolica exultationibus: Ionica vetus aſpera, noua mollis. Phrygia & Lydia proximæ, vtraque acuta. iccirco luctibus adhibebant. Primum ferunt Olympum cecinisse Lydiis modis Epicedia. alij id adſcribunt Melanippidæ. Contra Niobes nuptiis accommodauit Lydios modos Pyndarus, negántque ab eo id primùm inſtitutum, ſed aliorum more factum.

Sunt autem Legum partes omnibus modis communes hæ. θέσις in biſſyllabis, ἄρσις in triſſyllabis. διποδία in biſſyllabis τρισήμους, id eſt, trium temporum. συζυγία tam in his quàm in polyſyllabis. βάσις in pæonibus. Nam qui aliter tradidere, vſum rationémq; ſimul ignorarunt συζυγία namque & διποδία reipſa idem. Sed in longis pedibus διποδία non dicitur. breues enim bini vnico tantùm metro comprehenduntur. συζυγία autem commune nomen ad vtranque coniunctionē & longorum & breuiorum. Erat autē θέσις ſoni demiſſio. ἄρσις elatio. βάσις æquabilitas eodem tenore procedens. Quare pæonibus & proceleumaribus adhibebatur. Ex quibus ſatis patet Thymelicos neutiquam fuiſſe accentuū ſequutos rationem, neq; enim caret ἄρσει vox hæc λόγος, tametſi & biſſylla-

ba & δίχρονος, i. duûm temporum tantùm, quemadmodum in cauſis linguæ Latinæ declaratũ eſt. In tertio Rhetoricorum Ariſtoteles appellat προαύλιον, quod barbari præludium in tibiis.

TIBIÆ.

CAPVT XX.

ANtiquiſſima tibia eſt: ac ſtatim poſt fiſtulam inter paſtores: non autem cithara, vt aiunt. Quippe Apollinis inuentum tibia. alii malunt Palladis, à qua ille ſit edoctus. Maiores hi natu quàm Mercurius, qui citharam primus cõmentus eſt ex teſtudine. Quin alij putant Hyagnidẽ ante Apollinem tibia cecinisse: deinde eius filium Marſyan tertium Olympum. Olympi & famulus & diſcipulus Hierax. qui etiam ab ſeſe leges & dederit & nominarit. Poſt hos Terpander. à quo Clonas, hunc Tegeatem Arcades, Thebani ſuum prædicabant. Poſt illum Archilocus. alij præponunt Ardalum Trœzenium Clonæ. Qui haſce temperent diſcordias, dixerint Olympum in tibiis primùm leges inſtituiſſe, ídque in Apollinis honorem quam legem à numerorum frequentia nominauit πολυκέφαλον. alij Crateti eius diſcipulo adſcribunt hoc. Olympi autem eã extitiſſe legẽ quam dixit ἁρμάτιον. vnde & alia καταδάκτυλος nominata. frequens Steſichoro Himeræo. Alij primum aiunt Pronomum Thebanum tibia ad harmoniam ceciniſſe. Omnino verò in Phrygia primas tibias agnoſcunt. Adducũt pro ſe Myſorum gentem, quę fuerit tibiæ peritiſſima. & Alcmana poetam, qui tibicines barbaro, nec alio nomine deſignarit. Sambas, Adon, Telus. Item Hipponactem, apud quem nomina eiuſdem notæ, Cion, Codalus, Babus. vnde prouerbium, κλον, ἢ βάβυς αὐλεῖ.

Tibiarum genera multa, ab inuentoribus, à ſono, à regionibus, à materia, à numero, à figura, ab vſu. Inuẽtores iam diximus: nomina verò ab illis nulla. ſolus Sirites quidam, qui in Lybia primus, vt ſuprà dicebamus, tibicẽ fuit, Lyben cognomen fecit tibiæ. Neſcio an Palladis ea fuerit quàm ἀθηνᾶ vocabant. certè nomen conuenit. Illa vſum ſcribunt Nicophelan.

A regionibus hiſtoria locupletior eſt. Syriacas audaciã atque imperiũ ſpirare prodiderunt. quare ſi vſum ſpectes,

ad leges Entheas & Orthias referantur. Syris ſimiles Bô-byces & aptæ ὀρθίοις νόμοις. Lacones,ſicut & ſaltationes, ἐμβατηρίας appellabant ſuas,quibus ad pugnas vtebãtur. Sonum autem illum Caſtorium à Caſtore Ledæ filio: Gingras ſiue Gingris. Gingros etiam dicitur, Phœnicum inuentum: Phrygiæ ſimilis,quia & Cares vſos prodidere; imprimis apta funeribus. Nam Phœnices Adonim vocabat Gingram: in cuius luctu illam ad cantum accommodabant:ſicut affini voce apud affines Ægyptios Ginglarus habita eſt,puſilla tibiola ſono acuto, ad monodias. Eoſdẽ quoq; Cares lugubrem illam quam Phryges inuenerant,funeribus adhibuiſſe. Tyrrheni non vno genere contenti. Singulari quidem canebant in ſacris eaq; ænea.tanto apud eos in honore: vt quemadmodum ſcripſit Ariſtoteles,non ſolùm ad eius ſonum pugiles certarent:verumetiam quum in nexos flagris animaduertere tur,tibiæ ſonum adiungerent. Quinetiam, quod mirere magis,coqui ipſi ad eius ſonum epulas appararẽt. Altera fuit nõ ſingularis,ſed compoſita ex duobus tubulis: quaſi inuerſa ſyrinx. Namque infernè tubus minor inflabatur bucca:vnde ſpiritus in maiorem ſubibat, mouebatq; aquam quæ intus erat:atque ex ea multiſonã edebat harmoniã. Id quod de Cteſibij quoq; Hydraula cõiicere poſſumus. Cornua tamen pro ſybia Tyrrhenos vſos,& Cretas legimus. Etiã Romani olim ad prælia:etiã Heluetij. Nũc Germani cornua è buxo effícta multis foraminibus inflant magno ſpiritu,non ſine gratia ac decore,præſertim nocturnis feſtiuitatibus. vocem namq; humanam imprimis imitantur,eámq; vehementer contentam. Ad prælia verò tibias cum tympanis. Scythæ anthropophagi & Melanchlæni,item Arimaſpi ex aquilarum ac vulturum oſſibus. Eburneas memorat Thrypho & Cicero atque Virgilius. Ex aſininis oſſibus Theatrales,atque argento. Arundineas ex Theophraſto & Plinio. Internodiũ radici proximum excidebant ad læuam tibiam, quod ſubeſſet cacumini,ad dextrã. Quò læuarum ſonum grauem agnoſcas,dextrarum acutum. Sic apud veteres ſcriptum eſt.at Latini aiunt ſiniſtras acutiores, aptáſq; rebus ludicris:itẽ Serranas:quib.aiunt foramina fuiſſe æqualia,veluti Spondiacis. Non igitur conſtant ſibi. Spondiacæ enim rerum grauiũ affines fuere. Hac de cauſa Phrygiis foramina erãt inæqualia,

inæqualia, ſicuti dactilicis, quæ ludicris adhibebantur. Dextras autem apud Romanos funeribus dicatas, quia eſſent graues, quum tamen in funeribus Barbari acutiſſimis vterentur. Dextras autem & ſiniſtras appellarunt ab lateribus vnde inflarentur. Antiquiſſima e ſambuco emedullata. Mox è crurum oſſibus hinnuleorum & capreolorum, author eſt Iubas: vnde & tibiæ nomen apud Latinos. Hoc inuentum Thebanis aſſignant quidam, quam θηρίων αὐλὸν dixerint à ferarum oſſibus, atq; ęre texerint. Alij Palladis agnoſcunt: inter quos & Callimachus: alij Pana ferunt authorem. E buxo primi Phryges excauarunt eam, quæ Berecynthia cognominata fuit: quum antea Elymos diceretur. Alexandrini è loto exenterata. cuius meminit Euripides tum alibi tum in Bacchis,

ἐν φρυγίαις βοαῖς ἐνοπαῖσι τε
λωτὸς ὅταν εὐκέλαδος
ἱερὸς ἱερὰ
παίγματα βρέμῃ.

Hanc illi patria voce φώτιγγα nominarunt. Gręci, vt eſt natio ſibi arrogans omnia, non Alexandrinis, ſed Thebanis attribuunt. Afri ſcenitæ ex lauro, ſoni acutiſſimi in paſcuis, vti diximus, equarum, Oſiridē excogitaſſe tibiā ex hederaceis internodiis multiforem: quum ante id tēporis quaterna tantùm haberet foramina. Nonnulli cætera à Diodoro Thebano addita prodidere. Hę omnes ab ſummo inflabatur directo flatu: Afri primi inuenerūt eā cui Plagion & Plagialon fecere nomen. non quòd eſſet curua, vt quidā ſūt arbitrati: ſed quia ab latere inflabatur quemadmodum & Germanica. Alij aiunt in Phrygia à Mida primùm excogitatam. Sic habes eius diſcrimina ex gentibus. Item materias. Numerum quoque. Geminas enim diximus apud Tyrrhenos: quem numerū à Marſya inſtitutum prodidere. quum antea eſſent ſingulares. Quare Monaulō cur Mercurij quidā alij Ægyptiorū inuētū fuiſſe dixerint, vidēdū eſt. Monaulos enim ſingularis tibia. Singulares autē dictæ ſunt impares: geminæ autem pares. Habes & figurā in magnitudine. nā Marſæ tibias æquales fuiſſe puto: in Tyrrhenis altera maior. prætereа vtre addito Aſcaulon factam longè diuerſa figura. apud Myſos ac Pānonas tanta acritate, vt penè tubā ſuperet. apud Gallos plenior, raucior, grauior. mollior, adeò *Monaulos.*

vt in cubiculis quoque ſine aurium offenſione audiatur.

Tibiæ dextræ ac ſiniſtræ.

A ſonis quoque vidimus differentias, dextrarum, ſiniſtrarum & aliarum. ſicut & eius quæ Magadis appellabatur, quanquam nomen hoc alius quoque ſit tabella inſtrumenti. Palæomagadis autem eodem foramine tum grauem tum acutum ſonum edere poterat. tales etiã noſtrates ſunt. Sic Dactylicæ dictæ, quibus vtebãtur ad ὑπορχήματα: Spõdaicis verò ad hymnos deorum. His æquidiſtantia erant foramina, vt ſuprà diximus: Dactylicis autẽ inæqualia interualla: qualia ſunt in temporibus pedis dactyli.

Scytalia.

Scytalia verò puſilla fuit tibia, & exigui ſurculi ſimilis, ſono prætenui, ac rei ipſi reſpõdenti. Iduthum autem nomine tenus, vt pleráq; alia ſine vlla declaratione inter tibiarum ſpecies recenſuere.

Tibiarum vſus multiplex, atque ab eo nomina. Choricæ in choris, quorũ gratia hæc omnia ſunt à nobis enarrata. Primus Sacadas Argiuus docuit choros canere tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio, ita vt ne miſcerentur. Iccirco ea lex τριμερὴς, ſiue τριμελὴς dicta alij Clonæ attribuunt inuentum hoc. Dicebantur autem leges, quia nefas eſſet aliter facere. Horum tonorum quilibet habebat cõmunes tonos veteres διάτονον & χρωματικόν. quibus Olympus addidit ἐναρμονικόν. Ab ætatibus & ſexib. tres. Virginales, quibus virgines: pueriles, quib. pueri: ἀνδρήλειοι, quibus perfectæ ętatis viri canerent. Qui modos faceret,

Choraulus

Choraulus: cui etiam fabularum artifices ſuccinuiſſe legimus. A ſeculis ſic partiuntur. Apud Lacedæmonios primùm ſub Terpandro factos modos in choris: in quibus ſaltata fuit Γυμνοπαιδία. Alterum ſeculum ſub Thaleta Gortynio, quo tempore duos floruiſſe, Polymneſtum Colophonium, & Sacadam Argiuum, qui ad Terpandri æmulationẽ non γυμνοπαιδίαν, ſed cõtraria canerent. quippe ἐνδυμάτα non nudi, ſed induti. ſub Thaleta Pęanas, ſub Polymneſto Orthia, ſub Sacada Elegias exercebant. Aliæ dictæ Nuptiales. has monaulos fuiſſe ſcribunt: ad quas canerent Hymenæos: alij binas aiunt, iunctas, impares: ac placet omẽ coniugij ſpecie. Attulere ad Monodias Græci eas quas παρατρήτους dicebant, acutum & infractum ſpirantes. Erant Funerales: erant Conuiuiales. Quinetiam quaſdam ad citharam quas compararunt, excogitarunt: atque iccirco κιθαριστηρίους cognominarunt. Conuiuiales

erant

erant pares & æquales: tæque puſillæ, ad ſignificandum æqualitatem conuiuiorum. Icćirco rotūda olim menſa, ne quem ſibi prælatum quiſpiam conquereretur. Ita δαῖς ἐΐσην ab Homero à partiendo. Et Ceres icćirco nō ſolùm ſpecifera, ſed etiā legifera appellata, cùi ob eam rē agerent θεσμοφόρια: vt eadem ſit & ciborum & iuſtitiæ inuētrix. Has epulonum tibias παροινίους appellabāt. propterea quòd vinū eſſet anima conuiuiorum. Philoxenus autem in tibiis certos conſtituit modos Primus: quos legem Locricam nominauit, à nouo Harmoniæ genere, quod receptum Pindari, ac Simonidæ tempore legimus inter leges Lyricorum. Idque dicebatur agi λοκριστί cecinerunt autem Tibicines etiam Elegiaca, quemadmodum ſuprà diximus. Fuit enim vna ex legibus ea, quā Elegon appellabāt, ſicuti ἀπόθετος, quæ remitteret, ſunt & alia nomina κωμάρχιος, δεῖος, χοινίων, κηπίων ab authoribus modorum vetuſtiorum addita poſterius, quæ πολυμνάστια dicebātur. In caſtris quoque Romanis tibiarum vſus vel cū ad concionem vocarent, vel cùm ſilentium indicerent. Argolici æſtiuo tempore in Antheſmophoriis faciebant tibiis eum modum, quem vocarunt θερέκιον: ſuum habuere Paſtores βουκολιασμὸν: in Bacchanalibus ἐπίφαλλον: in choris χορεῖον: in Panibus καλλίνικον: in Orthiis πολεμικόν: in dicacitatibus & luſibus κιδύχαμον: in ridiculis σικιννοτύβλω. Amatores ante oſtium moram cùm deprecarentur, θυρεοκοπικόν. hic Elegiis conueniebat. Idem concitatior, quum deſperata omnia: tum fores inuadebant, & κρουσίθυρος nominabatur.

THEATRVM.

CAPVT XXI.

RESTAT locus & apparatus, ſine quibus multa quæ in fabularum narratione ſunt, intelligi nequeunt. Maiores noſtri facere, quàm dicere præclarius ſemper exiſtimarūt. Quare operum geſtarúmque rerum exercitationes prælatæ generibus meditationum. Icćirco roboris atque celeritatis quum ederent ſpectacula, locum in quo ea fierent, Theatrum potius à ſpectando, quàm ἀκροατήριον ab audiendo nominarunt. Olim in diem ac locū indictū cōuenientes, qui ſpecimē firmitatis, aut dexteritatis, aut pernicitatis edituri eſſent, in medio datis nomini-

bus profitebantur. Circunfuſa turba cum iudicibus ad ſpectandum, mox alia item affluente commodè ſpectare non poterant: quòd aliis alij obiectu corporum conſpectum adimebant. Iccirco aggeſtis ceſpitibus editiorem locum ſibi puluillis auctis faciebant. Eam ob cauſam medius locus depreſſior fuit, ac propterea Cauea dictus. Habes hoc ex diuino Poeta, *Proximus vt viridante toro conſederat herbæ.* igitur per initia ſtantes ſpectabant. Poſtea ſubſellia ſibi quiſque quum ferret, his etiam pro telo dum pugnant de loco, rem agebant. M. Meſſala atque Caſſio Coss. id primùm videtur creuiſſe. Mox P. Scipione Naſica Cenſore ſublatus eſt apparatus, & mox, S. C. cautum ne cui in vrbe propiúſve mille paſſuum ſubſellia poſuiſſe, ſedéti've ludos ſpectare licitum eſſet. Primus omnium Theſpis tanquam ambulatorium Theatrum commentus eſt. Tectis enim vehiculis in ædicularum modum, in iis fabulas egit, atque agendas circumuexit. Poſtea eſt Athenis ſtructum è lapide, quum antea ſublicium fuiſſet: quo tempore inter eos quoque pro loco ad manus ventum eſt. Quare lex lata ſcitaque, vt de publico ærario viritim bonos acciperent obolos, quibus locum ſibi quiſque compararet. Primùm deſcripta cauea, circumque deſignati conſeſſus per ſimplices gradus. Poſtea Poetarùm delitiæ quum ſeſe inſinuaſſent, tam commoda & ſpecies ſeparatarũ partium, & proiectorum, & receſſuum, aut vmbraculorum, aut ambulacrorum excogitata ſunt. Itaque commentorum ſuorum imagines exhibuerũt architectis Poetæ, vt illi quid eſſet faciendum docerent, hi quo eſſet modo fabricandum expedirent. Romæ M. Scaurus Ædilis M. Scauri, qui princeps Senatus fuit, & Metellæ, quæ poſtea Syllæ nupſit, filius, auguſtiſſimum Theatrum faciendum curàuit, ſcena triplici alijalia imminente. Columnarum numerus C C C L X. Scenæ pars è marmore vitro medio tranſlucens. Signa ænea in intercolumniis M M M. Cauea cepit hominum millia octoginta. Theatri figura fuit ſemicirculi in cornua producti. Pompeij iuſſu & cura amphitheatrum, cuius vacuũ expleretur hominum quadraginta millibus. C. Curio, is cui Cæſaris partes fouit, ligneum amphitheatrum excitauit: quod ſubditis rotis penſile ex iiſdem cardinibus diduceretur medium:

dium: atque vitandi Solis cauſa etiam auerteretur: coirét que rurſus in circulum, vbi res poſceret. Habes Amphitheatri laudes apud Martialem, quod ab Auguſto deſtinatum Veſpaſianus extruxit, Titus filius dedicauit: Duo in vrbe noſtra: quorum alterum admirabile. vnum Polæ vidimus non contemnendum. Nemauſi vnum ſtructura & mole nulli ſecundum. Theatri partes veteres, vti dicebamus, cauea, & ſedilia. Mox additis aliis ſedilibus altioribus, ſcalarum quoque vſus quæſitus, & aditus. Inter ſedilia ad apicem ſcalarum, aditus ad ſedentium pedes ſpatium, in quo inambularent locum capturi. Sediliũ ordines cunei à figura. Cùm enim excurrerent ab anguſto ſpatio ad ambitum extimum ſtrictiores erãt neceſſariò quò propius accederent ad caueam. Porticus per quas eſſent inambulationes ad cuneorũ aditus. Hæ partes neceſſariæ. Nam ornamenta & multa & varia, Prolocis Actorum, & Thymelicorum excitata ſunt per initia, vmbracula pro caſis, Scenas Græci, quemádmodum ſuprà dictum eſt, vocant. Manſit nihiloſecius nomen poſtea marmoreis quoque. Hæc erant perſonarum habitacula. Locus ante ſcenam, proſcenium: in quo erant agentium diſcurſiones. Pulpita dicta, quia fuerant ab imo ſolo primùm ceſpitibus elatiora. Ita puluilli in hortis, & pulpita in caſtris. Orcheſtra, ſicuti diximus, ſaltantium chori, Thymelicorum. Nunc in Gallia ita agunt fabulas: vt omnia in conſpectu ſint. vniuerſus apparatus diſpoſitis ſublimibus ſedibus. Perſonæ ipſæ nunquam diſcedunt. qui ſilent, pro abſentibus habentur. At enimuerò perridiculum ibi ſpectatorem videre te audire, & te videre teipſum non audire, quæ alius coram te de te loquatur: quaſi ibi non ſis, vbi es. Cùm tamen maxima Poetæ vis ſit, ſuſpendere animos, atque eos facere ſemper expectantes. At hîc tibi nouum ſit nihil: vt prius ſatietas ſubrepat, quàm obrepat fames. Itaque rectè obiecit Æſchylo Euripides apud Ariſtophanem in Ranis: quod Niobem & Achillem in ſcenam introduxiſſet capite cooperto: neque vnquam vllum verbũ qui ſint loquuti. Quartuordecim primi ordines erant ſcenæ propiores: vnde clarius, atque expreſſius actores exaudiebantur. In primo ordine ſedes erant Iudicum. *Proſcenium.*

is locus ὀρχήστρα fuit appellatus: in qua qui ſederat primus eum appellauit Epicrates antiquus Comicus ὀρχηστοδιδάσκαλον. In omnibus ſedilibus ſedendi Spartanis æquale ius fuit. Solis Regibus certa loca ſpectaculis proxima, & commodiſſima: ſecundum ea Ephoris. Athenis principi ciuitatis, qui annuus erat Magiſtratus eodem modo præcipua ſedes. Cæteri ſine diſcrimine ſpectarunt diu, quoad ſenatoribus ſuus eſt attributus locus: quem βουλευτικὸν appellarunt. Sic alia pars quæ adoleſcentibus deſignabatur ἐφηβικὸν. Romæ quoque edicto cautum ab Auguſto, vt prætextatis, & pædagogis certorum cuneorum vſus eſſet. ſeuerius Maſſilienſes, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ thæatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerẽt. Primum igitur Ædiles curules qui indignum plebi æquale cum melioribus eſſe ius ſedium arbitrarentur ludis Romanis P. Corn. Scipione, T. Sempronio Longo Coſs. eam à Senatoribus ſepararunt. Cæterùm priſtina ſiue libertas, ſiue licentia plus valuit. Abolito nouo imperio nihilo ſecius cõfuſi ſpectare. Quã peruicaciã Sex. Ælius Petus, quem cãtũ Ennius poeta dicit, & L. Cornelius Cethegus, quem idem cecinit eloquentiſſimum, Cenſores caſtigare inſtituerunt, veteri edicto inſtaurato. Paulatim verò per negligentiam magiſtratuum, ac plebis pertinaciam in veterem conſuetudinem cùm rediiſſent: Attilius Seranus, & L. Scribonius Libo Ædiles Curules ludis Scenicis, & Romanis fecere diuiſa vt eſſent loca. Hoc quoque plebis inſolentia, & indulgentia patrum corruptum integrauit lex Iulia, Theatralis, & Roſcia. Primíque ordines XIIII. Senatoribus, atque Equitibus reſtituti. C. autem Gracchus etiam ferocius exercuit potentiam. quem, cùm obſeruaſſet contra morem maiorum temere patriciis, ac plebeiis ſedes occupari, accitis fabris eas demolitum eſſe memoriæ prodiderunt. Nec minus Syllæ dominatu populari ſuperbia confuſis per loca ſexibus, ordinibus, ætatibus, renouata etiam Tribunitia poteſtate, ſedendi ratio pro cenſu ac dignitate, repetita. verùm ſub C. Cæſare alia ſedendi fortuna fuit. Nam quum ille non tam ex opibus, aut natalibus, quàm ex virtute, ac meritis, & in Senatum, & in equeſtrem ordinem multos legiſſet, tantum multitudinis nequiuit XIIII. ordinibus capi.

capi. Contrà Otho Trib. pleb. potiorem cenſum, quàm virtutem duxit.pro cenſu enim loca ciuibus deſignauit: non honori,non dignitati,non ordini quicquam tribuit. excluſit nanque à primis XIIII. ordinious eum, cui ipſi, patríque auóque quadragies Seſtertiûm non fuiſſet. Item qui artẽ ludicrã exercuiſſet.Ridiculum ſanè,ſi quibus in ſcena eſſe licuiſſet,propius ſcenã eſſe non liceret, & qui alios feciſſet ſpectatores, eſſe ſpectator nõ poſſet ipſe. Certa quoque loca Tribunitiis attribuit Viatoribus: Certa iis, qui non ſua culpa decoxiſſent. Voluntarios decoctores,qui ganea,quive alea, aut ſcorto,aut luxu rem féciſſent deteriorẽ, quíque ſeſe ære obligaſſent, Athenienſium ſequutus morem toto Theatro abſtinere iuſsit.Idque vt ſeruaretur, per cuneos diſpoſuit, quos præfectos ordinum appellabat, qui excitarent,de ſede, quam quis contra legem occupaſſet, quemadmodum ad ſeditiones atque rixas cohibendas ſtatio cohortis erat in Theatro à principibus poſita:quam Nero ad ſpeciem libertatis ſuſtulit.Ante principum imperia, ei muneri propoſiti fuerant Lictores, atque viatores: quos in eodẽ officio apud Græcos ῥαβδούχους nominatos legimus. Locus inter ſenatores ſociarum gẽtium legatis datus. quo more Germanorum Legati cùm arceſſiti non eſſent, vltro ſeſe ad Senatorias ſedes conuellere,atque recepti conſedere. Barbari fuit non arceſſere: Germanum vti etiam inferiorum gentium prærogatiua: Romanum agnoſcere, quod & ſuum eſſet, & aliorum quoque eſſe vellent. Auguſtus verò etiam milites à plebe diſcretos habuit Othonis lege temperata. Qui bello ciuili attrito patrimonio equeſtrem cenſum amiſiſſent, ſi eum à parentibus accepiſſent: vti ij XIIII. ordinum ius ne amitterent, Alexandri exemplo: qui emeritis veteranis primas ſedes aſſignauit: eíſque vt ſpectarent coronati, licere voluit. Idem Auguſtus etiam fœminas ſegregauit:quibus ſuperiora loca ſunt deſignata omnibus in ludis,atque ſpectaculis præter Athletica certamina. Veſtalibus contrà Prætoris tribunal locum dedit. verùm ea paruo quoque tum tempore ſeruata eſt: ita vt Claudius princeps illam reſtituere coactus ſit. Etiam à Nerone plebi Equites antepoſiti: ſed eo euentu vt pari cura Domitianus intermiſſum edictum illud renouarit. Tanti fuêre po-

ab Ariſtoxeno muſico cæteris antelatę. Laconicæ, Trœzeniæ, Ionicæ, Cretenſes, Mantiniacæ, Epizephyriæ. Memphis autem, cuius (ſi diis placet) etiam Socratem ſtudioſum fuiſſe autumant, an fuerit à cognomine vrbe dicta, non ſcribunt. erant Cretenſium ὑπορχήματα, & αἱ κυβιστήσεις propriæ. ὑπορχηματική multùm conueniebat Choris concinentibus. Numerant duo præterea Cretenſium genera: Orſiten & Epicredion. Laconicarum meminit etiam Pindarus, in qua erant hæc verba: λάκαινα μὲν παρθένων ἀγέλα. Virginum enim fuit ea primùm. poſtea viri quoque additi. Cauebant in ea Liberum patrem & Venerem, & Pæanas: verùm frugaliſſimis modis qui ex eo παρθένιοι appellati ſunt. Diſtinguebantur in duos, προσωδιακοὺς καὶ ὑποστολικούς. Theſſalæ autem mulieres nudæ ſaltabāt, verenda modò tectæ, quæ ſubligacula διαζώσματα nominabāt. Quò miror apud Euripidē Peleus qui ratione potuerit Lacænarū virginū nudationes obiicere. Mira dexteritas Arcadum: quippe inermes prodibāt ita ſalientes, vt mox innumerum ſumptis armis perficerent ſaltationem. Macedones armati eam quā ſuprà diximus, Teleſiadem, à cognomine inuentore. Tota hęc fuit militaris. eam Ptolemæi milites ſaltantes, Alexandrū Philippi fratrem interfecere: quēadmodum memoriæ proditum eſt à Marſya. Omnium corruptiſſima Gaditana, vt hinc etiam intelligas epigramma Valerij Martialis. Eius modos produnt tres. Chironomiam à manuum agitatione: Halma à ſaltu: Lactiſma à calcitratione. Nunc quoque Hiſpani calce occiput aliáſque contingunt partes. item veſtigio terram feriunt: id quod appellant *Calceationem.* manus complodunt: earum alterutra aut vtraque in ſoni numerum pectus, femora, frontem, calcem, os, terram pulſant: digitorum crepitu, tibiarum aut tympanorum momenta aſſequuntur. Xenophon in conuiuio Seuthæ Thracis multa huiuſcemodi genera explicat. Thraces, inquit, ad tibiam ſaltabant armati: & in ſublime facili ac leui ſaltu corpora ſubiiciebant: ac gladiis ita vtebantur, vt laterum alter iceret. Nemo erat quin verum putaret vulnus, adeò compoſitè is qui percuſſus fuerat, cecidit. Tum clamor ab omnibus ſublatus eſt. Ille igitur lectis ſpoliis egreſſus eſt canēs Sitalcan. Is eſt illis cantus qui Græcis τρωαί. Iacētem comites defuncti modo

exu-

extulerunt. Poſt hos inquit, Aenianes & Magnetes eam ſaltarunt armati ſaltationem quam καρπαίαν vocant. Argumentum tale: Quidam poſitis armis arat & ſerit, crebrò reſpectans metuentis modo. Superuenit latro, quo viſo raptim reſumptis armis pugnat pro bobus: idque in numerum & ad tibiam. Latro aratore victo vinctóq; boues abigit. Interdum latronē arator vincit. Perſicū autē ſaltationis genus, cùm increpuiſſent peltis, cōquieſcebāt per vices, pérque vices ſurgebant, æquè verò numeroſè. Quinetiam præter hæc tot támque varia, ad pilam ſaltabant: quemadmodum Corcinei. vnum pilæ genus Harpaſtum, ludum ipſum Phæninda dixere maximè laborioſum. eam Antiphanes ſic deſcripſit:

σφαῖραν λαβὼν
τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ᾽ ἔφευγ᾽ ἅμα:
τοῦ δ᾽ ἐξέκρουσε, τὸν δ᾽ ἀνέστησεν πάλιν
κλαγκταῖσι φωναῖς.

φαίνινδα dixere ab inuētore Phæneſtio: vt ſcribit Iuba, itaque idem Antiphanes ſic:

φαίνινδα παίζων ἦς ἐν φαινεςίῳ.

Non enim ludebant inconditè vt nunc: ſed numeroſè ac compoſitis interuallis: quemadmodum ſcripſit Demoxenus de quodam adoleſcente,

τὸ τ᾽ ἦθος, ἥ τε προξὶς ὡς ἀπὸ θεῶν, ὅση
ἐν τῷ λέγειν τι, ἢ προθεῖν ἐφαίνετο.

Non enim deducūt Grammatici παρὰ τὸ φαίνομαι verbum, ſed ab ea elegantia & efficacia illius ſaltationis. Ariſtonicus Cariſtius luſit optimè Sphæricam, id eſt, pilarē ſaltationem. fuit enim Alexandri Magni συσφαιριστὴς: id eſt, à pila qua ſeſe Rex ille exercebat.

Hæ ſunt origines, genera, modi ſaltationum. Non vulgare ſtudium, non obſcœnum: quippe quod à ſua dignitate neutiquam alienum Heroes arbitrati ſunt. ſanè ſaltarunt, vt diximus, & Theſeus, & Achilles, & Pyrrhus, & Socrates ipſe. Quinetiam Duris Samius in ſeptimo hiſtoriarum ſcriptum reliquit: Perſarum regem ſemel in anno ſaltare conſueuiſſe, idque temulentum: quo die ſacra deo ſuo, quem Mithrum vocabant, fáceret. Rectè ſanè & ſaltatio & ebrietas conueniebat Regi illi, eo potiſſimùm die. Vaſcones enim noſtri *Mitrum* aſinū appellant. Ea die tota prętereà Aſia nulli omniū idē facere fas erat,

MODI ET TIBIÆ.

CAPVT XIX.

SEquitur vt Thymelicam aggrediamur, cuius eſt forma & materia quaſi nanque materia tibia eſt. Nam tametſi & nomen & naturam obtinet inſtrumenti: tamē cùm gerit modos ipſos atque ſuſtinet, pro materia capi poteſt. nā vera materia aer eſt. De tibia igitur poſtea, de modis nunc. Duæ fuere Græciæ primariæ nationes. Græcum nomen adeò priſcum eſt, vt etiam Græcis ipſis iam deſitum ſit. Apud Ariſtotelem & Lycophronem, & Athenæum atque alios extat Recentior vox ἑλλὰς ab Hellene: cuius fuere liberi duo ἴων & δῶρος. Accepto hi à patre imperio ſuam vterq; partem ac nationē ab ſeſe denominauit. Aeolenſes inde Dorienſium coloni, quemadmodum diximus in rebus Græcis: Ionum autem Attici. Cæterùm Athenienſes Ionum appellationem abiecere: ſiue ob rerum geſtarum gloriā, ſiue quòd Iones, qui in Aſiam migrarānt, atque ibi Panionium inſtituerāt, in barbaros mores abiiſſent. At Aeolenſes in Siciliam atque Italiam delati, ita ſunt à Dorienſibus ſegregati, vt nihil de veterū morum grauitate remitterent. Integerrimi Dorienſium Lacones. Aeolenſium Theſſali: nánque à Dorienſibus, Aeoli, auſpiciis & ducti & dicti ſunt inde vt ingeniorum & morum, ita veſtium & feſtiuitatum & exercitiorum & artium non vnus modus. Quare per initia tibiarum ac modorum duplex ratio: Dorica & Ionica. Dorica vetus, magnifica, ſublimis, grauis, cōtenta, nihil habuit fuſum, nihil ſolutum, nihil hilare, nihil molle: ſed plenum, vehemens, paucis modicíſque flexibus, bellicis conueniēs numeris & motibus. Pannonum & Getarum Scytharúmque noſtris etiam temporibus talem audiuimus in Dalmatia ac Tranſſyluania & Myſia ſuperiore. Exultationem addiderunt Aeoles, tumidámque fecerunt atque audacem: quanquam veterem ſimplicitatem retinuere, neque fregere ſicut Iones. Talis eſt Germanorum, & bello apta, nec inepta conuiuiis, neque ab amoribus aliena. Itaque Laſus poeta vocauit eam ἀμφιβαρύβρεμον. vtriuſq; affinis, & quaſi media effícta ab ambitioſis, dictáque icçirco ὑπόδωρος: quam falsò quidam cum Aeolica eandem exiſtimarunt. Iones autem ſuis moribus ſimilem effecere, mollē fluxámq; numerorum creberrimis conciſiunculis,

ciſiunculis. Iones intelligo poſteriores: qui molliſſimè atque, vt iocemur, nepotiſſimè vixerũt. Nam veteris Ionięs mores haurias ex illis verbis, τῶν σωμάτων ὀγκίαις βρενθυόμενοι, θυμοῦ πλήρεις, δυσκατάλλακτοι, φιλόνεικοι, οὐδὲν φιλάνθρωπον, οὐδὲν ἱλαρὸν ἐνδιδόντες, ἀστοργίαν ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ σκληρότητα ἐμφανίζοντες. Aiunt Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ inueniſſe σκαιὰ μέλη vt & hinc veſtiges ſiniſtrarum tibiarum appellationem, quarum Ionica ſit harmonia quia Ionicus inuentor. Quarum genus extra Græciam, Phrygum, cuius meminit in Bacchis Euripides. Et ſanè hi quum dicãtur tibiarum authores primi, rẽ ipſam quoque inſtituiſſe videntur. Aiunt tamẽ σειρὴν è Libiæ tibiis canendi primum authorem extitiſſe. Quare fruſtrà ſimul ac temerè Græca garrulitas, atque ſuperbia eam laudem ſibi arrogat, quippe Heraclides, tametſi ille Ponticus, haud Græcus fuit, in tertio de Muſica negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari. cùm tamen etiã ὑπερφρύγιον, etiam μιξολύδιον, & ὑπερμιξολύδιον inueniamus. Mixolydion tragœdiæ profitentur aptiorem: affectus enim plurimùm mouere ſolitam. Dorica grauitas & incitatio ſimul in ea erat: quã admiſcuiſſe primam Sappho, Ariſtoxenus author eſt. alij Pithoclidẽ malunt. Damõ Athenienſis eius offenſus grauitate, flexit adeò. vt illi contrariam fecerit: quam iccirco Lydiam remiſſam dici voluit. Tanto verò attentius hiſtoria ipſa cõſideranda eſt: cùm Dores ipſi Lydorum fuerint coloni. E Phrygia námque Pelopis ſocij in eam quæ poſtea Peloponneſus appellata eſt. tranſtulere. E Sypilo enim Lydiæ Lydi Phrygem Pelopem ſunt ſequuti. Itaq; tum alibi in Pelopõneſo, tum Lacedæmonio in agro extabant ſepulchra ſociorum Pelopis. quos magnos tumulos nominabant. Lydũ verò fuiſſe Pelopẽ etiã Pindarus docuit. tametſi Paphlagonẽ putauit Iſtrus. Antheſiõ autẽ etiã nugatur, cùm ſcribere auſus eſt, eum Olenium fuiſſe: Olenus enim Achaiæ oppidum. Aiũt Lydios modos à Cario Lydo inuẽtos, qui Iouis habitus eſt filius & Torebię. Quare Torebum quoq; legas horũ modorum authorẽ quanquã alij ad Antyppũ referũt. Cariũ igitur illum ſiue Torebũ nactũ puellas quaſdã prope paludẽ, quã de matris nomine dixit poſtea, ab illis cantionum modos didiciſſe, quos & coleret & doceret. Quinta igitur hæc erit harmonia,

haud multum à Phrygia diſtans. minus enim incitata. Nã in Phrygiis excitabatur impetus ad inſaniã vſque. Quod etiam Philoſophus docet in octauo Politicorũ, τὴν μιξολυδιστὶ afficere ὀδυρτικωτέρως, καὶ συνεστηκότως μᾶλλον. τὴν δὲ δωριστὶ μέσως μᾶλλον καὶ συνεστηκότως. ἡ δὲ φρυγιστὶ ἐνθουσιασμοὺς. In quinto ſententiarũ Hippocratis & Platonis ſcripſit Galenus verba Poſidonij philoſophi, Damon, inquit, Mileſius cùm ad tibicinã acceſſiſſet, quæ Phrygiis modis adoleſcentes quoſdam temulentos ad furorem vſque incenderat: iuſſit ad Doricas leges tonum demittere: quo illi demulſi quieuere: Extant Teleſtę Selinuntij verſus ſuper harmonia Phrygia lepidiſſimi, quos iccirco adſcripſi:

πρῶτοι παρὰ κρητῆρας ἑλλιώνων ἐν αὐλοῖς
συνοπαδοὶ πέλοπος ματρὸς ὀρείας
φρύγιον ἄεισαν νόμον.
τοὶ δ᾽ ὀξυφώνοις πηκτίδων ψαλμοῖς
κρέκον λύδιον ὕμνον.

Erat igitur Dorica animis componendis. iccirco idem Philoſophus in eodem ita ſancit. Pueros docendos eſſe τὴν δωριστὶ, quia media, καὶ ἔχει τὴν ἀνδρίαν μᾶλλον, Aeolica exultationibus: Ionica vetus aſpera, noua mollis. Phrygia & Lydia proximæ, vtraque acuta. iccirco luctibus adhibebant. Primum ferunt Olympum cecíniſſe Lydiis modis Epicedia. alij id adſcribunt Melanippidæ. Contra Niobes nuptiis accommodauit Lydios modos Pyndarus, negántque ab eo id primùm inſtitutum, ſed aliorum more factum.

Sunt autem Legum partes omnibus modis communes hæ. θέσις in biſſyllabis, ἄρσις in triſſyllabis. διποδία in biſſyllabis τρισήμως, id eſt, trium temporum. συζυγία tam in his quàm in polyſyllabis. βάσις in pæonibus. Nam qui aliter tradidere, vſum rationémq; ſimul ignorarunt συζυγία namque & διποδία reipſa idem. Sed in longis pedibus διποδία non dicitur. breues enim bini vnico tantùm metro comprehenduntur. συζυγία autem commune nomen ad vtranque coniunctionẽ & longorum & breuiorum. Erat autẽ θέσις ſoni demiſſio. ἄρσις elatio. βάσις æquabilitas eodem tenore procedens. Quare pæonibus & proceleumaribus adhibebatur. Ex quibus ſatis patet Thymelicos neutiquam fuiſſe accentuũ ſequutos rationem, neq; enim caret ἄρσει vox hæc λόγος, tametſi & biſſyllaba &

ba & δίχρονος, i. duûm temporum tantùm, quemadmodum in cauſis linguæ Latinæ declaratũ eſt. In tertio Rhethoricorum Ariſtoteles appellat προαύλιον, quod barbari præludium in tibiis.

TIBIÆ.

CAPVT XX.

ANtiquiſſima tibia eſt: ac ſtatim poſt fiſtulam inter paſtores: non autem cithara, vt aiunt. Quippe Apollinis inuentum tibia. alii malunt Palladis, à qua ille ſit edoctus. Maiores hi natu quàm Mercurius, qui citharam primus cõmentus eſt ex teſtudine. Quin alij putant Hyagnidẽ ante Apollinem tibia cecinisse: deinde eius filium Marſyan tertium Olympum. Olympi & famulus & diſcipulus Hierax. qui etiam ab ſeſe leges & dederit & nominarit. Poſt hos Terpander. à quo Clonas, hunc Tegeatem Arcades, Thebani ſuum prædicabant. Poſt illum Archilocus. alij præponunt Ardalum Trœzenium Clonæ. Qui haſce temperent diſcordias, dixerint Olympum in tibiis primùm leges inſtituiſſe, ídque in Apollinis honorem quam legem à numerorum frequentia nominauit πολυκέφαλον. alij Crateti eius diſcipulo adſcribunt hoc. Olympi autem eã extitiſſe legẽ quam dixit ἁρμάτιον. vnde & alia καταδάκτυλος nominata. frequens Steſichoro Himeræo. Alij primum aiunt Pronomum Thebanum tibia ad harmoniam ceciniſſe. Omnino verò in Phrygia primas tibias agnoſcunt. Adducũt pro ſe Myſorum gentem, quę fuerit tibiæ peritiſſima. & Alcmana poetam, qui tibicines barbaro, nec alio nomine deſignarit. Sambas, Adon, Telus. Item Hipponactem, apud quem nomina eiuſdem notæ, Cion, Codalus, Babus. vnde prouerbium, κίον, ἢ Βάβυς αὐλεῖ.

Tibiarum genera multa, ab inuentoribus, à ſono, à regionibus, à materia, à numero, à figura, ab vſu. Inuẽtores iam diximus: nomina verò ab illis nulla. ſolus Sirites quidam, qui in Lybia primus, vt ſuprà dicebamus, tibicẽ fuit, Lyben cognomen fecit tibiæ. Neſcio an Palladis ea fuerit quàm ἀθηνᾶ vocabant. certè nomen conuenit. Illa vſum ſcribunt Nicophelan.

A regionibus hiſtoria locupletior eſt. Syriacas audaciã atque impetũ ſpirare prodiderunt. quare ſi vſum ſpectes,

ad leges Entheas & Orthias referantur. Syris ſimiles Bō-byces & aptæ ὀρθίοις νόμοις. Lacones, ſicut & ſaltationes, ἐμβατηρίας appellabant ſuas, quibus ad pugnas vtebātur. Sonum autem illum Caſtorium à Caſtore Ledæ filio. Gingras ſiue Gingris. Gingros etiam dicitur, Phœnicum inuentum: Phrygiæ ſimilis, quia & Cares vſos prodidere, imprimis apta funeribus. Nam Phœnices Adonim vocabant Gingram: in cuius luctu illam ad cantum accommodabant: ſicut affini voce apud affines Ægyptios Ginglarus habita eſt, puſilla tibiola ſono acuto, ad monodias. Eoſdē quoq; Cares lugubrem illam quam Phryges inuenerant, funeribus adhibuiſſe. Tyrrheni non vno genere contenti. Singulari quidem canebant in ſacris eaq; ænea. tanto apud eos in bonore: vt quemadmodum ſcripſit Ariſtoteles, non ſolùm ad eius ſonum pugiles certarent: verumetiam quum in nexos flagris animaduertere tur, tibiæ ſonum adiungerent. Quinetiam, quod mirere magis, coqui ipſi ad eius ſonum epulas appararēt. Altera fuit nō ſingularis, ſed compoſita ex duobus tubulis: quaſi inuerſa ſyrinx. Námque infernè tubus minor inflabatur bucca: vnde ſpiritus in maiorem ſubibat, mouebátq; aquam quæ intus erat: atque ex ea multiſonā edebat harmoniā. Id quod de Cteſibij quoq; Hydraula cōiicere poſſumus. Cornu tamen pro ybia Tyrrhenos vſos, & Cretas legimus. Etiā Romani olim ad prælia: etiā Heluetij. Nūc Germani cornua è buxo effícta multis foraminibus inflant magno ſpiritu, non ſine gratia ac decore, præſertim nocturnis feſtiuitatibus. vocem namq; humanam imprimis imitantur, eámq; vehementer contentam. Ad prælia verò tibias cum tympanis. Scythæ anthropophagi & Melanchlæni, item Arimaſpi ex aquilarūm ac vulturum oſſibus. Eburneas memorat Thrypho & Cicero atque Virgilius. Ex aſininis oſſibus Theatrales, atque argento. Arundineas ex Theophraſto & Plinio. Internodiū radici proximum excidebant ad læuam tibiam, quod ſubeſſet cacumini, ad dextrā. Quò læuarum ſonum grauem agnóſcas, dextrarum acutum. Sic apud veteres ſcriptum eſt. at Latini aiunt ſiniſtras acutiores, aptáſq; rebus lūdicris: itē Serranas: quib. aiunt foramina fuiſſe æqualia, veluti Spondiacis. Non igitur conſtant ſibi. Spondiacæ enim rerum grauiū affines fuere. Hac de cauſa Phrygiis foramina erāt inæqualia,

inæqualia, ſicuti dactilicis, quæ ludicris adhibebantur. Dextras autem apud Romanos funeribus dicatas, quia eſſent graues, quum tamen in funeribus Barbari acutiſſimis vterentur. Dextras autem & ſiniſtras appellarunt ab lateribus vnde inflarentur. Antiquiſſima è ſambuco emedullata. Mox è crurum oſſibus hinnuleorum & capreolorum, author eſt Iubas: vnde & tibiæ nomen apud Latinos. Hoc inuentum Thebanis aſſignant quidam, quam θηρίων αὐλὸν dixerint à ferarum oſſibus, atq; ęre texerint. Alij Palladis agnoſcunt: inter quos & Callimachus: alij Pana ferunt authorem. E buxo primi Phryges excauarunt eam, quæ Berecynthia cognominata fuit: quum antea Elymos diceretur. Alexandrini è loto exenterata. cuius meminit Euripides tum alibi tum in Bacchis,

ἐν φρυγίαις βοαῖς ἐνοπαῖσί τε
λωτὸς ὅταν εὐκέλαδος
ἱερὸς ἱερὰ
παίγματα βρέμῃ.

Hanc illi patria voce φώτιγγα nominarunt. Gręci, vt eſt natio ſibi arrogans omnia, non Alexandrinis, ſed Thebanis attribuunt. Afri ſcenitæ ex lauro, ſoni acutiſſimi in paſcuis, vti diximus, equarum, Oſiridē excogitaſſe tibiā ex hederaceis internodiis multiforem: quum ante id tēporis quaterna tantùm haberet foramina. Nonnulli cætera à Diodoro Thebano addita prodidere. Hę omnes ab ſummo inflabatur directo flatu: Afri primi inuenerūt eā cui Plagion & Plagialon fecere nomen. non quòd eſſet curua, vt quidā ſūt arbitrati: ſed quia ab latere inflabatur quemadmodum & Germanica. Alij aiunt in Phrygia à Mida primùm excogitatam. Sic habes eius diſcrimina ex gentibus. Item materias. Numerum quoque. Geminas enim diximus apud Tyrrhenos: quem numerū à Marſya inſtitutum prodidere. quum antea eſſent ſingulares. Quare Monauló cur Mercurij quidā alij Ægyptiorū inuētū fuiſſe dixerint, vidēdū eſt. Monaulos enim ſingularis tibia. Singulares autē dictæ ſunt impares: geminæ autem pares. Habes & figurā in magnitudine. nā Marſæ tibias æquales fuiſſe puto: in Tyrrhenis altera maior. præterea vtre addito Aſcaulon factam longè diuerſa figura. apud Myſos ac Pānonas tanta acritate, vt penè tubā ſuperet. apud Gallos, leuior, raucior, grauior, mollior, adeò *Monaulos.*

vt in cubiculis quoque ſine aurium offenſione audiatur.

Tibiæ dextræ ac ſiniſtræ. A ſonis quoque vidimus differentias, dextrarum, ſiniſtrarum & aliarum. ſicut & eius quæ Magadis appellabatur, quanquam nomen hoc aliûs quoque ſit tabella inſtrumenti. Palæomagadis autem eodem foramine tum grauem tum acutum ſonum edere poterat. tales etiã noſtrates ſunt. Sic Dactylicæ dictæ, quibus vtebãtur ad ὑπορχήματα: Spõdaicis verò ad hymnos deorum. His æquidiſtantia erant foramina, vt ſuprà diximus: Dactylicis autẽ inæqualia interualla: qualia ſunt in temporibus pedis dactyli. *Scytalia.* Scytalia verò puſilla fuit tibia, & exigui ſurculi ſimilis, ſono prætenui, ac rei ipſi reſpõdenti. Iduthum autem nomine tenus, vt pleráq; alia ſine vlla declaratione inter tibiarum ſpecies recenſuere.

Tibiarum vſus multiplex, atque ab eo nomina. Choricæ in choris, quorũ gratia hæc omnia ſunt à nobis enarrata. Primus Sacadas Argiuus docuit choros canere tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio, ita vt ne miſcerentur. Iccirco ea lex τριμερής, ſiue τριμελής dicta alij Clonæ attribuunt inuentum hoc. Dicebantur autem leges, quia nefas eſſet aliter facere. Horum tonorum quilibet habebat cõmunes tonos veteres διάτονον & χρωματικόν. quibus Olympus addidit ἐναρμονικόν. Ab ætatibus & ſexib. tres. Virginales, quibus virgines: pueriles, quib. pueri: ἀνδρήλειοι, quibus perfectæ ętatis viri canerent. Qui modos faceret, *Choraulus* Choraulus: cui etiam fabularum artifices ſuccinuiſſe legimus. A ſeculis ſic partiuntur. Apud Lacedæmonios primùm ſub Terpandro factos modos in choris: in quibus ſaltata fuit Γυμνοπαιδία. Alterum ſeculum ſub Thaleta Gortynio, quo tempore duos floruiſſe, Polymneſtum Colophonium, & Sacadam Argiuum, qui ad Terpandri æmulationẽ non γυμνοπαιδίαν, ſed cõtraria canerent. quippe ἐνδυμάτια non nudi, ſed induti. ſub Thaleta Pęanas, ſub Polymneſto Orthia, ſub Sacada Elegias exercebant. Aliæ dictæ Nuptiales. has monaulos fuiſſe ſcribunt: ad quas canerent Hymenæos: alij binas aiunt, iunctas, impares: ac placet omẽ coniugij ſpecie. Attulere ad Monodias Græci eas quas παρεστρήνους dicebant, acutum & infractum ſpirantes. Erant Funerales: erant Conuiuiales. Quinetiam quaſdam ad citharam quas compararunt, excogitarunt: atque iccirco κιθαριστηρίους cognominarunt. Conuiuiales erant

erant pares & æquales : eæque puſillæ, ad ſignificandum æqualitatem conuiuiorum. Iccirco rotũda olim menſa, ne quem ſibi prælatum quiſpiam conquereretur. Ita δαῖς ἐΐση ab Homero à partiendo. Et Ceres iccirco nõ ſolùm ſpecifera, ſed etiã legifera appellata, cui ob eam rẽ agerent θεσμοφόρια: vt eadem ſit & ciborum & iuſtitiæ inuẽtrix. Has epulonum tibias παροινίους appellabãt. propterea quòd vinũ eſſet anima conuiuiorum. Philoxenus autem in tibiis certos conſtituit modos Primus: quos legem Locricam nominauit, à nouo Harmoniæ genere, quod receptum Pindari, ac Simonidæ tempore legimus inter leges Lyricorum. Idque dicebatur agi λοκριστί cecinerunt autem Tibicines etiam Elegiaca, quemadmodum ſuprà diximus. Fuit enim vna ex legibus ea, quã Elegon appellabãt, ſicuti ἀπόθετος, quæ remitteret, ſunt & alia nomina κωμάρχιος, δεῖος, χοινίων, κηπίων ab authoribus modorum vetuſtiorum addita poſterius, quæ πολυμνάστια dicebãtur. In caſtris quoque Romanis tibiarum vſus vel cũ ad concionem vocarent, vel cùm ſilentium indicerent. Argolici æſtiuo tempore in Antheſinophoriis faciebant tibiis eum modum, quem vocarunt θυρέκιον: ſuum habuere Paſtores βουκολιασμόν : in Bacchanalibus ἐπίφαλλον: in choris χορεῖον: in Panibus καλλίνικον : in Orthiis πολεμικόν: in dicacitatibus & luſibus ἡδύκωμον: in ridiculis σικιννοτύβην. Amatores ante oſtium moram cùm deprecarentur, θυροκοπικόν. hic Elegiis conueniebat. Idem concitatior, quum deſperata omnia: tum fores inuadebant, & κρουσίθυρος nominabatur.

THEATRVM.

CAPVT XXI.

Reſtat locus & apparatus, ſine quibus multa quæ in fabularum narratione ſunt, intelligi nequeunt. Maiores noſtri facere, quàm dicere præclarius ſemper exiſtimarũt. Quare operum geſtarúmque rerum exercitationes prælatæ generibus meditationum. Iccirco roboris atque celeritatis quum ederent ſpectacula, locum in quo ea fierent, Theatrum potius à ſpectando, quàm ἀκροατήριον ab audiendo nominarunt. Olim in diem ac locũ indictũ cõuenientes, qui ſpecimẽ firmitatis, aut dexteritatis, aut pernicitatis edituri eſſent, in medio datis nomini-

bus profitebantur. Circunfuſa turba cum iudicibus ad ſpectandum, mox alia item affluente commodè ſpectare non poterant: quòd aliis alij obiectu corporum conſpectum adimebant. Iccirco aggeſtis ceſpitibus editiorem locum ſibi pului lis auctis faciebant. Eam ob cauſam medius locus depreſſior fuit, ac propterea Cauea dictus. Habes hoc ex diuino Poeta, *Proximus vt viridante toro conſederat herbæ.* igitur per initia ſtantes ſpectabant. Poſtea ſubſellia ſibi quiſque quum ferret, his etiam pro telo dum pugnant de loco, rem agebant. M. Meſſala atque Caſſio Coſs. id primùm videtur creuiſſe. Mox P. Scipione Naſica Cenſore ſublatus eſt apparatus, & mox, S. C. cautum ne cui in vrbe propiúſve mille paſſuum ſubſellia poſuiſſe, ſedétive ludos ſpectare licitum eſſet. Primus omnium Theſpis tanquam ambulatorium Theatrum commentus eſt. Tectis enim vehiculis in ædicularum modum, in iis fabulas egit, atque agendas circumuexit. Poſtea eſt Athenis ſtructum è lapide, quum antea ſublicium fuiſſet: quo tempore inter eos quoque pro loco ad manus ventum eſt. Quare lex lata ſcitaque, vt de publico ærario viritim bonos acciperent obolos, quibus locum ſibi quiſque compararet. Primùm deſcripta cauea, circumque deſignati conſeſſus per ſimplices gradus. Poſtea Poetarum delitiæ quum ſeſe inſinuaſſent, tam commoda & ſpecies ſeparatarũ partium, & proiectorum, & receſſuum, aut vmbraculorum, aut ambulacrorum excogitata ſunt. Itaque commentorum ſuorum imagines exhibuerũt architectis Poetæ, vt illi quid eſſet faciendum docerent, hi quo eſſet modo fabricandum expedirent. Romæ M. Scaurus Ædilis M. Scauri, qui princeps Senatus fuit, & Metellæ, quæ poſtea Syllæ nupſit, filius, auguſtiſſimum Theatrum faciendum curàuit, ſcena triplici alij alia imminente. Columnarum numerus CCCLX. Scenæ pars è marmore vitro medio tranſlucens. Signa ænea in intercolumniis MMM. Cauea cepit hominum millia octoginta. Theatri figura fuit ſemicirculi in cornua producti. Pompeij iuſſu & cura amphitheatrum, cuius vacuũ expleretur hominum quadraginta millibus. C. Curio, is cui Cæſaris partes fouit, ligneum amphitheatrum excitauit: quod ſubditis rotis penſile ex iiſdem cardinibus diduceretur medium:

dium:atque vitandi Solis cauſa etiam auerteretur:coirét que rurſus in circulum, vbi res poſceret. Habes Amphitheatri laudes apud Martialem, quod ab Auguſto deſtinatum Veſpaſianus extruxit, Titus filius dedicauit: Duo in vrbe noſtra: quorum alterum admirabile. vnum Polæ vidimus non contemnendum. Nemauſi vnum ſtructura & mole nulli ſecundum. Theatri partes veteres, vti dicebamus, cauea, & ſedilia. Mox additis aliis ſedilibus altioribus, ſcalarum quoque vſus quæſitus, & additus. Inter ſedilia ad apicem ſcalarum, aditus ad-ſedentium pedes ſpatium, in quo inambularent locum capturi. Sediliũ ordines cunei à figura. Cùm enim excurrerent ab anguſto ſpatio ad ambitum extimum ſtrictiores erãt neceſſariò quò propius accederent ad caueam. Porticus per quas eſſent inambulationes ad cuneorũ aditus. Hæ partes neceſſariæ. Nam ornamenta & multa & varia, Prolocis Actorum, & Thymelicorum excitata ſunt per initia, vmbracula prò caſis, Scenas Græci, quemadmodum ſuprà dictum eſt, vocant. Manſit nihiloſecius nomen poſtea marmoreis quoque. Hæc erant perſonarum habitacula. Locus ante ſcenam, proſcenium: in quo erant agentium diſcurſiones. *Proſceniũ.* Pulpita dicta, quia fuerant ab imo ſolo primùm ceſpitibus elatiora. Ita puluilli in hortis, & pulpita in caſtris. Orcheſtra, ſicuti diximus, ſaltantium chori, Thymelicorum. Nunc in Gallia ita agunt fabulas: vt omnia in conſpectu ſint. vniuerſus apparatus diſpoſitis ſublimibus ſedibus. Perſonæ ipſæ nunquam diſcedunt. qui ſilent, pro abſentibus habentur. At enimuerò perridiculum ibi ſpectatorem videre te audire, & te videre teipſum non audire, quæ alius coram te de te loquatur: quaſi ibi non ſis, vbi es. Cùm tamen maxima Poetæ vis ſit, ſuſpendere animos, atque eos facere ſemper expectantes. At hîc tibi nouum fit nihil: vt prius ſatietas ſubrepat, quàm obrepat fames. Itaque rectè obiecit Æſchylo Euripides apud Ariſtophanem in Ranis: quod Niobem & Achillem in ſcenam introduxiſſet capite cooperto: neque vnquam vllum verbũ qui ſint loquuti. Quartuordecim primi ordines erant ſcenæ propiores: vnde clarius, atque expreſſius actores exaudiebantur. In primo ordine ſedes erant Iudicum.

capi. Contrà Otho Trib. pleb. potiorem cenſum, quàm virtutem duxit. pro cenſu enim loca ciuibus deſignauit: non honori, non dignitati, non ordini quicquam tribuit. excluſit nanque à primis XIIII. ordinibus eum, cui ipſi, patríque auóque quadragies Seſtertiûm non fuiſſet. Item qui artē ludicrā exercuiſſet. Ridiculum ſanè, ſi quibus in ſcena eſſe licuiſſet, propius ſcenā eſſe non liceret, & qui alios feciſſet ſpectatores, eſſe ſpectator nō poſſet ipſe. Certa quoque loca Tribunitiis attribuit Viatoribus: Certa iis, qui non ſua culpa decoxiſſent. Voluntarios decoctores, qui ganea, quive alea, aut ſcorto, aut luxu rem feciſſent deteriorē, quíque ſeſe ære obligaſſent, Athenienſium ſequutus morem toto Theatro abſtinere iuſsit. Idque vt ſeruaretur, per cuneos diſpoſuit, quos præfectos ordinum appellabat, qui excitarent, de ſede, quam quis contra legem occupaſſet, quemadmodum ad ſeditiones atque rixas cohibendas ſtatio cohortis erat in Theatro à principibus poſita: quam Nero ad ſpeciem libertatis ſuſtulit. Ante principum imperia, ei muneri propoſiti fuerant Lictores, atque viatores: quos in eodē officio apud Græcos ῥαβδούχοις nominatos legimus. Locus inter ſenatore ſociarum gētium legatis datus. quo more Germanorum Legati cùm arceſſiti non eſſent, vltro ſeſe ad Senatorias ſedes conuellere, atque recepti conſedere. Barbari fuit non arceſſere: Germanum vti etiam inferiorum gentium prærogatiua: Romanum agnoſcere, quod & ſuum eſſet, & aliorum quoque eſſe vellent. Auguſtus verò etiam milites à plebe diſcretos habuit Othonis lege temperata. Qui bello ciuili attrito patrimonio equeſtrem cenſum amiſiſſent, ſi eum à parentibus accepiſſent: vti ij XIIII. ordinum ius ne amitterent, Alexandri exemplo: qui emeritis veteranis primas ſedes aſſignauit: eiſque vt ſpectarent coronati, licere voluit. Idem Auguſtus etiam fœminas ſegregauit: quibus ſuperiora loca ſunt deſignata omnibus in ludis, atque ſpectaculis præter Athletica certamina. Veſtalibus contrà Prætoris tribunal locum dedit. verùm ea paruo quoque tum tempore ſeruata eſt: ita vt Claudius princeps illam reſtituere coactus ſit. Etiam à Nerone plebi Equites antepoſiti: ſed eo euentu vt pari cura Domitianus intermiſſum edictum illud renouarit. Tanti fuêre po-

puli illius ſpiritus, vt æquali cum patribus animo, quam maiore vel labore, vel periculo peperiſſent, libertatem vindicarent. Quæ plebs ſeceſſionem facere non auderet in montem ſacrum, in theatro communi, atque æquali iure ciuitatis, non ſucceſſione, ſed coitione per honeſtam atque ciuilem vim frueretur. Poſt Cæſaris dictaturam, podium Imperatori & Coſſ. proſcenia, & pulpitum oratoribus prouinciarum atque ſociorum. Quibus in locis principes interdum cum illis, quàm è podio ſpectare maluerunt. Neronem etiam in proſcenio ſediſſe legimus: Legatos in Orcheſtra aliquando. Quem morem ſuſtulit Auguſtus, quum eum locum à Libertini generis hominibus occupatum deprehendiſſet. Atque hæc quidem loca (vt ſolebat Plato & Ariſtoteles dicere) ὡς τύπῳ ad hunc modum enumerata ſunt. Exactius verò etiam ſic perſequamur. Scenarum modus priſcus ſanè atque etiam militaris: quemadmodum eſt apud Xenophontem & Thucydidem, atque in oratione Demoſthenis contra Midiam, eæ caſæ dictæ ſunt olim in Romano exercitu: vnde caſtra: non quemadmodum nugantur Grammatici, ſed ſicut à nobis dictum fuit in Originibus. Additæ poſtea partes aliquæ: eæque aut ab officio, aut à figura nominatæ. θυρὶς fuit oſtiolum, per quod quaſi è longinquo repentè apparerent peregrini. Fuit & locus quam ψαλίδα vocarunt. Verùm is cuiuſmodi eſſet, neutiquam deſcribunt. more ſuo ſanè. Sic alia pars κερκίδες: & alia à præciſione certi ſpatij κατατομή. Cæterùm hæc omnia potius vt ne neſciamus, quàm vt neceſſaria ſciamus. & puto non omnibus argumentis conueniſſe, ſicuti ne Aram quidem illam quæ appellaretur ἀγυιεύς. nam propriæ ac veræ aræ, Dextra Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia: ſiniſtra ei vel deo, vel diuo, vel heroi, vel ciui, cui fiebant ludi, aut iuſta, aut parentalia. Vnde etiam Κυμαίου Apollinis faciunt mentionem, quem celebrabant Panegyri Naueriatæ omnes Prytaneum ingredientes candidis induti veſtibus, quas iccirco Pritanicas appellabant. In iis aris verbenæ imponebantur Apollini, vt eſt in Andr. Terentiana, Baccho hederæ. Apud Græcos etiam πήγματα, etiam θυμελίδα nominant à ſacrificiis: alij θυμελίδα legunt. ea erat in Proſce-

nij

nij poſtremo cornu. Ludis funebribus ara illa ita inſcribebatur, D. M. Abaci quoque cuiuſdam faciunt mentionem ἐλεὸν appellabant. quem in locum aſcendens è choro aliquis reſpondebat: vbi canebatur, ᾠδεῖον. Ea vox apud Ciceronem & in hiſtoriis frequens: in Odeo Attici theatri Ægyptiorum regum ſtatuas fuiſſe, Pauſanias ſcripſit. Extra theatrum quoque loca dicata Muſis eodem dicta nomine. Quale Athetis à Pericle deſtinatum Muſicis certaminibus. Alexi quoque, & Plutarchus, Demoſthenes & Ariſtoteles in quarto diuinæ Philoſophiæ ᾠδίου faciunt mentionem. Pauſanias in Achaicis memoriæ prodidit, Herodæ Attici iuſſu atque impenſis: conſtructum pulcherrimum ᾠδεῖον defunctæ vxoris monumentum. ᾠδείου columnarum mentio fit in libro De formis dicendi, qui Theophraſto attribuitur. Scenarum quoque facies auctæ. nam cùm priſcę è ramis ac frondibus conſtitutæ fuiſſent cum racemis & corymbis: ac poſtea caſæ cum cellis poſtremò ad magnificētiam auctæ ſunt proiectis & mœnianis in Comœdia, in Tragœdia verò etiam prætoria, & palatia, regiæ, turres. In regiis διστεγίαι & διῆρες δωμάτιον: quanquam priuatis quoq; in ædibus inuenimus διστεγίας è quibus πορνοβοσκοί & aniculæ mulieres proſpectabant captantes negotiorū ſuorum occaſiones. In Satyrica ſcena fontes, ſpeluncæ, ambulacra, viridaria, ſyluę, receſſus, topiaria. C. Antonius & Murena ſcenam argenteam fecêre. Scenæ partes aliis aliæ. In comœdia tres. Media, potentiorū ædes inſigniores. In Satyra medius locus erat ſpeluncæ. In media ſcena habebat ὁ πρωταγωνιστής. In dextro diuerſorio ὁ δευτεραγωνιστής. Siniſtra humillimam quamque perſonam capiebat: aut fanum deſertum: aut omnino vacua. In Tragœdia dextra porta peregrinum aut hoſpitem emittebat: in ſiniſtra Carcer: media Regia. Factū verò aliquādo fuit, vt in Comœdia Græci tentorium quoque ponerent, κλισίον appellabant. Ibi nonnulli Poetæ iumentorum ſtationem deſignarunt. iccirco aditus oſtio latiore: quæ oſtia propterea dicta κλισιάδες. per ea tranſmittebant carros & iumenta. alij eiuſmodi partē ad officinæ vſum trāſtulêre: ſicut Antipho in Aceſtriis. Media vtrinque habebat alias interdum portas, quarum poſtibus

eſſent affixæ machinæ. Eæ quia pro re ac tempore circumagebantur, περίακτοι ſunt appellatæ. nam perſonarum aſpectus quum eſſet tectus à ſpectatoribus, repentè ex occaſione comparebant nuncij, & peregrini, aut ciues peregrè, exuléſve poſtliminio reuertentes. Itaque dextra machina afferebantur ea quæ extra vrbem acta factáve eſſent, aut agenda intus forent ex præſcripto propter iura ſuburbiorum, oppidorum, ciuitatum, municipiorum, coloniarum, ſociatarum, peregrinarum, pacatarum, hoſticarum. A læua machina, reddebantur quæ in vrbe iuſſu permiſſúve populi aut Principum: eóve, iiſve inuitis, geſta, acta, tranſacta fuiſſent, aut ex conſilio futura viderentur. Id quod factum eſt ab Euripide in Oreſte. Atque inter hæc eodem iure cenſebantur, ſi qua è portu afferrentur. cuiuſmodi eſt in Plautina Amphytrione, in Mercatore: in Hecyra. Priſci Tragici etiam deos aquaticos per eam introduxere, Acheloum, Thetin, Proteum, Arethuſam. Si quæ perſonæ machinis non circumagebantur, ſed pedibus accedebant, per alteram introducebantur. Duo hæc machinarum genera. Tertium ἐγκύκλημα nominabant: alij ἐξώστραι. Erat hæc ſedes ſublicis elata, ſtrata longuriis, ſuper quibus ſella. Deſtinabatur locus is ad ea recitanda, quæ ſecretò patrata eſſent in ædibus, qualia in OEdipode Sophoclis, Plauti Amphitryone, & Caſina, & aliis. Quartum genus quod in ſumma trepidatione remedia arceſſebat humanis maiora. Demiſſa nanque deos oſtendebat ex improuiſo. id quod etiam ad prouerbium rerum deſperatarum traxere, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς plurima exẽpla Tragicis omnibus, & in Plauti Amphytrione. Alterum eiuſdem machinæ officium, quum veheret per aerem Heroas: veluti Tlepolemũ Medeam, Perſeum, Bellorophontem. Idem officium in Comœdia, nomen diuerſum, κράδη enim dicebatur. qualis Cantharus ſiue Scarabæus Ariſtophanis. Eſt præterea Τέρανος machinæ genus quintum, quo rapiebantur perſonæ, γέρανος dictũ. Hoc in fabulis Aurora Memnonẽ rapuit: Boreas Orithyam. Reſtes quibus per aerẽ ferebãtur, αἰῶραι. Proxima huic alia verſatilis, vnde nomen στροφεῖον: cuius opera Heroes in deos transformabantur. Eius vſus in Hercule OEteo, & in ea quam olim feceramus, Indigete.

Fuit

Fuit & alia circunductilis, quam κεραυνοσκοπεῖον vocabant Græci. Ea valde celſa poſt ſcenam, in qua vtres calculorum pleni cum æneis vaſis, vnde fulgura exibant, tonitrus exaudiebantur, fulmina mittebantur, vt in Aiace Olleo. quare etiam βροντεῖον dicta Machinæ ſimilis, quæ non eſſet machina, Charoniæ ſcalæ: vnde ſimulachra emittebantur. quemadmodum in Hecuba Eupiridis. Priuatim quibus, è locis exiliebant Erinnyes ἀναβαθμοί, gradus imi: quales in Oedipo & Oreſte, & Athamante, & Amata noſtra. In ſcena ſpeculæ quoque de turri aut de muro affingebatur: nec abſimili ſpecie locus, quem φρυκτώριον, nominabant: ex quo facibus dabatur ſignum præſidiis, vt aduentantibus hoſtibus expedirent arma: vnde & nomen cùm alibi, tum in Rheſo. Propterea verò quòd multarum facies regionum explicabantur, neque locus aptus erat ad capiendum, diſponebant vela quædam cum abacis & picturis, non ſine nominibus: quæ certis pĕſilibus machinis ſtatuebantur. In iis montium, marium, fluminum, oppidorum ſpecies, natura, ſitus, ſtatus efficta erãt. Si quod numen introducebatur, erat locus extraordinarius, quem θεολογεῖον nominabant: qualis in Aiace Sophoclis, & in Hippolyto Euripidis. erat autem ſublimis ſine machina. Ante ſcenam quibuſdam in Theatris ambitioſioribus additę porticus ornatus gratiâ cum columnis, & periſtyliis ac faſtigiis. Ante quas proſcenium apertum videbatur, in quo agebant (vti diximus) è ſcena egreſſi. Itẽ in magnificis Theatris ſub proſcenio, hypoſcenion aliquanto depreſſius, in quod per gradus deſcendebant. Sic Græci: noſtri verò Podium inter pulpitum & proſceniũ, depreſſius proſcenio, altius pulpito. Erat autẽ pulpitum altũ ad pedes quinque. Vitruuius ædes vocat Hoſpitalia præter Regiam. Atenim non omnes præter familiam regiam hoſpites ſunt. Orcheſtræ partes erãt tres: planities, in qua chorus caneret ac ſaltaret: pulpitum in quo nihil aliùd quàm canebant aut pronuntiabant. Hemicyclium non in omnibus fabulis, ſed in quibus ad eum locum agebantur enantes è mari: vt in Rudente Plautina. Tametſi ibidem quoque fingebatur vrbs lõginqua pro rei argumento, Sic paruo momẽto traduxit exercitum Athenienſium Theſeus ſub vrbem Thebas: quæ ſanè ibi in cõſpectu ſtatuebãtur. Id quàm rectè ſcriptũ eſt in ſexto,

Pulpitum.

Orcheſtræ partes.

Græca orcheſtra fuit amplior,& ſcenarum receſſus profundiores. Pulpitum verò haud ita latum,quod appellabant λογεῖον, propterea quòd in eo ἐμματα & alia actuum interualla recitabantur. Eum locum ab Odeo diſtinguit Vitruuius,vt ſit pulpiti pars in qua canerent ᾠδεῖον:altera autem in qua aut riſum mouerent,aut cenſuram exercerēt,aut vitæ noſtræ putarēt rationes. Theatri partes præterea nullæ:niſi cellas connumeres ſubterraneas, in quibus vaſa ænea diſponebantur ad reddēdum acceptas voces pleniores. De iudicum ſedibus dictum eſt. hæc tamen animi gratia opponentur. Hiſtriones qui exciderant,aut ineptè agerēt,aut perperam pronuntiarēt, à populo non expectata iudicum ſententia exibilabātur. Hoc quoque eſt legere de Æſchine apud Demoſthenem:bene agentibus manuum plauſu fauebant. Olim quum eſſet ligneum Theatrum, calcibus pluteos tundebant: à qua pedū ſupploſione,explodere noſtrum,Græci πτερνοκοπεῖν. Idem ſignificatus alio verbo κλώζειν. item συρίττειν,quod ſibilum notat. Alterum verbū à Gracculorum voce deductū eſt, Qui rectè agebāt,dicti ſūt διεξάπωθαι,qui malè μισούμενοι.

Partes autem acceſſoriæ atque extra ordinem hæ: Parapetaſmata, quæ à Latinis vela ea carbaſina poſuit Q. Catulus: byſſina Lentulus Spinther: Nero ſtellata. Hic luxus. Primùm excogitata defendendi æſtus cauſa. Quod officium auxit Pōpeius etiam aqua deducta per ſedilia. Aulæis quoque ornauerunt. Græcum inuentū puto quia vox item Græca eſt. ea vtitur Hyperides in oratione cōtra Patroclum Præterea ſtatuebantur ſigna,& tabulæ in funeribus,& imagines. Primus Clodius Pulcher ſcenam ſignis ac tabulis ornauit, auro Trebatius, ebore Pompeius,arenam auri ſcobe ſparſit Nero. Pegmata autem erāt compacta ædificia editiora ad aliquid oſtendendum. C. Princeps in ſcenam produxit pegma ex argento. Claudius obiecit beſtiis aliquot,qui parum diligenter pegma in ſcenam produxiſſent. Etiam extra Theatrum excitabantur,vt eſt apud Valerium Martialem. A palis *Paleos*, Itali clauſtra,& pegmata:nunc *Catafalcos*,àddita aſpiratione : ſicuti ſinum maris *Golfo* pro κόλπω Theatri amphitheatríque facies atque ichnographias ſubieciſſem: verùm eas petes ab optimo ciue noſtro Saraina,& Vitruuij codicibus.

LVDI.

CAPVT XXII.

HActenus fabularum ortus, genera, partes, apparatus, Ludi autem ipſi tametſi videntur ab illis ſeparati, tamen ad apparatum ipſum maximè pertinent. Sanè Ludi ſunt tacitæ fabulæ: fabulæ verò Ludi loquentes. Omnino ludorum pars fabula eſt: quare ipſi quoque actores Ludiones dicti. De Ludis igitur quàm breuiſſimè fieri poterit, dicendum eſt. Ludi nomen à Græcis priſcis, & Ludionum ſupra ductum docuimus Multa Ludorum genera ad ſumma duo reducuntur. Vtrunque poſitum eſt in motu naturali addita poſtea arte. verùm alterũ ſimplex eſt, alterum cum æmulatione. Nam per initia vbi coiſſent temere paſtores, aliquid agebãt ſaltu, aut curſu. Tandem ve òrediit res ad obtrectationẽ, atque inde ad certamen, quum alius alij præſtare videretur. Vetuſtiſſimi Ludi apud Romanos Conſualia in honorem Neptuni: quem Conſum vocabant ſanè minus conſideratè. Quis enim putet Neptunum eſſe numen conſiliorum? Feſtus author eſt in Conſualibus Quirites ſeſe cernuos iactaſſe. fuit & ille peruetus, quum per vtres vncti ſaliebãt. Haud parua quæſtio poterit oriri: quodnam primum inter paſtores fuerit certamen. Quinque enim ſunt, curſus, lucta, ſaltus, iactus, pugilatus, in eo verſu:

Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Ac pro motus quidem ratione ſtatuendum eſt. Itaque luctam puto fuiſſe poſtremum omnium inuentum. eſt enim compoſitus: quippe ſitus in duobus, motus. Compoſita verò ſimplicibus poſteriora. curſum autem primum: mox ſaltum. Pedum initiò iactũ arbitror, mox lapidem craſſum ac grauem. Qui motus fit quaſi introrſum. contrarius autem huic iactus extrorſum, quem in diſco iaciendo exercebant. Nam ad iaculi aut pili miſſionẽ brachium pandimus, mox prorſum impellimus. cõtrà fit in diſco, manu ad pectus adducta atque extrorſum diſcluſa Pugillatus ratio eadem quæ in lucta: non enim ſine antagoniſta fieri quit. videtur autẽ ſubtilius cõtẽplãti proportio quædã inter hęc quatuor. Nã curſus motus eſt aliquo modo continuus: ſaltus diſcretus. Sic lucta motus quaſi continuus: cohæreſcunt enim. pugillatus autẽ diſcretus: sũt enim inter ict⁹ ipſos interualla. Vter igitur vetuſtior,

lucta an pugillatus? pugnis prius quàm complexu certaſſe par eſt. Is enim primus congreſſus ſolutus. Mox lucta iunctis compoſitíſque atque etiam inſertis brachiis ac manibus mutuò. Ex temeraria aut hoſtili contentione redacta eſt ad exercitationem atque æmulationem. Sic ergo digerenda ſunt. Certamen tametſi eſt plurium: tamen aliquod videtur quodammodo vnius corporis, vt curſus: aliquod duorum, vt lucta. Ratio eſt, propterea quod currere ſolus quis poteſt, pugnare nō poteſt. Vtrunque erat aut nudorum, aut tectorum. A nudis dicta Gymnaſia: quod nomen haudquaquam cōuenit literariis ludis. nuſquam enim minus quàm in tam ſanctis ſodalitatibus nudos agere conuenit. Ita certarunt Athletæ, oleo vncti, & puluere aut arena conſperſi. Quapropter Auguſtus vetuit eiuſmodi ſpectaculis fœminas intereſſe. Thucydides in primo hiſtoriarū Athletas olim ſubligatis cāpeſtribus certaſſe memoriæ prodidit: nudos autem ſua tempeſtate. Quo tamen tempore à barbaris in Aſia veterem modeſtiam ſeruatā ſcribit. Tecti verò aut veſte (vt eſt apud Hippocratem) vel etiam armis, quemadmodum docebamus in ſaltationibus. vnde ὁπλίτης δρόμος, quum in armis currerent. Aucta etiam exercitatio adiuncto inſtrumento, eóque multiplici, præter diſcum ac iaculum, de quibus ſuprà etiam equo, aut curru, aut ceſtu. illis quaſi ſociis, hoc quaſi telo. Nam pugnis nudis primùm factū eſt: itaque πύξ Græci, & πύκτης pugil: noſtra pugna inde, atque etiam pugnus: quoniam manus quæ erat antea paſſa, & μανή, vnde vox noſtra, contracta clauſis digitis effecta eſt πυκνή, denſa. Quemadmodum in Originibus dictum fuit. Pugnis, addita lora ad munimentum: propterea quòd nudi quum ferirent, ſæpe plus damni acciperent quàm facerent. Ea lora Græco vocabulo Ceſtus dicti, κεστὸν enim cingulum. breuia initiò: mox ne excuſſa exuerentur in ictibus, tum cubito tum humero alligabantur. Poſtremò ferrum plumbúmque affuſum eſt ſæuiſſimo ſpectaculo. Cerebrum enim ac guttur facillimè elidebant. Idcirco aurium munimenta induebant, ἀμφωτίδας. Tota ars ictum vitare non fuga, ſed corporis inclinationibus & flexionibus. Tum autem excipere ictum ictu ſi ſit fortior. Poſtremò ne inferre ictum fruſtrà: concidebant enim plumbi onere præcipites acti, ſi impenſius niterentur

Gymnaſia

terētur verberare. Id quod Cataphracticis præceptis docebamur iuuenes, cùm claua ferrea pugnādum eſſet. Me puero Grammatici nugabantur, Ceſtus lora ligno tereti alligata fuiſſe, quorum in ſummo appenſæ eſſent pilæ plumbeæ. Ceſtu Erycem Siculum excelluiſſe, atque ab Hercule victum. Præter cæteros artem calluiſſe Pollucem, qua fortiſſimum virum Amycum ſuperauit: Bebrycum Amycum, vt ait Theocritus & Argonautæ, atque innuit doctiſſimus Poeta in quinto Diuini operis Lucta autem Græci πάλην à concuſſione, Latini à motu, vnde luxare. Haud vno modo luctamur: aliquando amplexu mutuo ab iliis & humeris, interdum conſertis brachiis manu apprehenſis. In pugna ſolis pugnis pugili vti licebat: in lucta impulſu tantùm, & tractu, & preſſione, & ſupplantatione, vt non cæderetur concertator, ſed proſterneretur. Pugilatui propior παγκράτιον: nam pugnorum & omnium aliorum membrorum vi experiebātur: etiam calcibus, etiam genubus, etiam dentibus abutebantur. Hinc nomen quod & à Propertio poſitum eſt: curſus à quantitate variatus. Minimus fuit ſtadij vnius, quod CCXXV. paſſus capiebat. Duplex ſtadium erat in lōgum δόλιχος id quod vox ipſa declarat. Quum verò decurſum relegerent ſtadium ſine intermiſſione recurrēdo δίαυλον nominabant. Apud Platonem in octauo de Legib. δόλιχον maioris eſſe laboris quā δίαυλον ſcriptū eſt. Quum igitur præter quinque certamina ſupradicta eſſet Ceſtus, eſſet Pancratium, tamen quinque tantùm illis conſtabat πένταθλον: quod qui viciſſent, à Latinis ſunt Quinquertiones appellati: quoniā vox hæc Ars prima ſua origine robur ac fortitudinē deſignauit. Græca enim omnia, ἄρης, ἀρετὴ, ἐνάρετος. Sic Virtus à viribus apud maiores noſtros, pro fortitudine tātùm accipiebatur. Ariſtoteles in primo Rhetoricorū ita diſponit. Quæ corporis virtus attributa eſt certaminib. cōſtat magnitudine, robore, celeritate. Qui iactare certo modo crura, porróque mouere poteſt, curſor eſt. quippe celeritate valens. Qui tum premere, tum continere, is eſt luctator. qui percutiendo pellere, pugil, qui horum vtroque modo, pancratio idoneus. qui ad hæc cuncta aptus, quinquertio.

Hæc per ſe viri certamina agitabant. Opibus deinde obtinuit luxus: vt etiam equos alerent curſores. Qui pri-

tuis equis currerent κέλητες vocati: vnde & priſcum Celeris nomẽ. Sic enim Equites ſub Romulo dicti: qui poſtea Troſſuli ab oppidi nomine, quod ſua ipſi opera ſine peditatu expugnaſſent. Romæ nunc & in patria olim noſtra etiam aſellorum certamen cõmittitur, non ſine riſu. Iuncti deinde etiam bini ad currũ, & biiugij dicti: quaterni, quadrigæ, ne fallantur adoleſcentes à priſcis præceptoribus noſtris: qui nobis dicere ſoliti erãt, quadrigas & currũ eſſe idẽ. à Græcis illi, σύνωροι: hi τετράοροι, & τέθριπποι. Iunctæ etiã mulæ carrucis, quas ἀπήνας Græci nominant.

Erant præter has priuatæ quædam aliæ exercitationes in publicis Gymnaſiis: inter quas aliquot recenſet Galenus in ſecundo ὑγιεινῶν. Harum nomina ἁλτήρων ἄρσις: de quibus & Ariſtoteles, & Martialis: ἀκροχειρίζειν, πιτυλίζειν: vnde πιτύλισμα apud Iuuenalem excluſis iactabundis nugis. Eſt autem ἀκροχειρίζειν luctæ pars, cum primoribus tantùm digitis inſertis roboris faciunt periculum.

LVDI GRÆCI. PYTHIA.

CAPVT XXIII.

Lvdi igitur alij celebres, & quaſi Panegyrici, ad quos penè vniuerſum nomen Græcum confluebat. Alij certorum oppidorum quaſi priuati. celeberrimi quatuor veteres cenſuerũt eos omnes funebres. ſanè Olympici in Iouis honorem ob mortem Pelopis. Nemei Neptuno propter Archemorum. Eidem Iſthmia in honorem Melicertæ. Satis rectè hactenus fortaſſe. nõ enim Pelops moritur, ſed OEnomaus vincitur: vincit Pelops, qui ſtatuit ludos. Etiam miror hoſce quoque Olympicos Ioui, non Neptuno à Pelope nuncupatos fuiſſe: quũ victorem feciſſent equi Neptuni, nõ Iouis. Præterea Pythia Apollini dicata, quis dicat in honorem cæſi Draconis? profectò ſcelerato Draconi cum eius interfectore, eóque deo nobiliſſimo communem gloriam facere nefas arbitror. Ac tametſi Olympia præferebantur, propterea quòd ſupremo deorum numini eſſent attributa: Pythia tamen vetuſtate anteibant. quippe ab Hercule Olympia inſtituta. Alij verius tradunt: Pelopem, a quo Oenomaus curru victus fuerit anniuerſarios ludos indixiſſe: eóſq; intermiſſos, poſtea ab Hercule inſtauratos Augea malè mulctato: Hercule igitur & Pelope quum fuerit antiquior Apollo, quos ipſe ludos dicarit; illorum æquè Ludis vetuſtiores

arbitrari par eſt. nam Nemea & Iſthmia longo pòſt tempore inchoata: quare à Pythiis incipiendum. eorum originem ad hunc modum prodidit Clearchus Solenſis Ariſtotelis diſcipulus in primo libro Prouerbiorum. Latona ex Eubœæ Chalcide Apollinem Dianámque reportabat Delphos. Ad Pythonis ſpelũcam admotis veſtigiis, ab eo improniſo penè oppreſſi, niſi puello Mater animos addidiſſet, vt ſagittis quas habebat, peſtẽ illam occuparet. Acclamatio fuit, ἰὴ παῖ, ἰὴ παῖ. vnde nomen ei factum aiunt certis ſyllabis additis, παιαὶ, παιὰν, παιάνων. Narrant etiam lapidem à Latona intentatum: alij dicunt Apollini porrectum antè quàm animaduertiſſet illum cum telis eſſe. Eum poſtea lapidem in Delphis repoſitũ ſub æneì Latonæ ſigni pedibus. Strabo ex Ephori hiſtoria Pythonem latronem fuiſſe tetrum ac cruentũ, qui inceſſis itineribus infeſtam faceret prouinciam. quapropter Draconis cognomen inditum à maleficio. Tanta peſte ſoluti Delphi pro recepta libertate ludos quaſi beneficiarios celebrandos curauère. Quos ludos auctis poſtea rebus, auctos ab Amphictyonibus ſub Eurylocho, addito equeſtri ſimulatque gymnico certamine, victori præmium corona. Introducti quoque tibicines cum citharœdis. item citharîſtæ ſine cantu: quorum modos appellarunt πυθικὸν νόμον. Argumenti ratio ac tractus totus in Apollinis pugna quinque partibus conſtabat. In prima fuit ἀνάκρουσις: erat hoc proœmium. Secunda ἄμπειρα, in qua certaminis periculum Apollo faciebat expediẽs ad prælium ſeſe, attentans telorum aciem, ſuſpẽſo gradu circumſpectans, captánſque pugnæ locũ. In tertia ſeipſum ad prælium hortabatur: quare pars illa dicta κατακελευσμός. poſtrema erat δάκτυλος, à temporũ numero appellata. Quã ab imitatione ſibilantis inter moriendum ſerpentis Syringa cognominarunt. hæc ab Cithara. At verò ſeorſum ſaltatio haud illi abſimilis edebatur in totidem actus æquè diſtributa. Primus erat πεῖρα: in qua deus cati militis præ ſe fert prudentiam omnia tum circumſpiciens, tum deſignans. In ſecundo κατακελευσμός, quum hoſtem prouocat. Tertius eſt iambicus in pugna: longè id ſanè commodius quàm apud Citharœdum. Iambus enim præliator pes eſt ac ſanguinarius, quemadmodum alibi dictum eſt. Eo in actu tibia ſaltandi numeros edit bellicę

tubæ: & dentibus frendentem Pythona, qui ſagitta iam ictus eſt, exprimit. Quartus σπονδεῖος capiebat victorię celebrationem. quippe victis hoſtibus victimas cædebant, ac diis libabant. hoc autem eſt λείβειν, & σπένδειν. Poſtremus exultantis Dei, in quo tripudij certis legibus terram quatiebat: iccirco dictus καταχόρευσις. Quoniam verò Græca tractamus, hoc eſt, mendacia, & poetica, id eſt fabulas, feſtiuitatis huius origo ex aliorum quoque authorum fide narranda eſt. In faciem verſus coturnicis Iupiter Latonæ vitium obtulit, in ea terræ Atticæ parte quã ζωστῆρα nominabant. Parturiens Latona vndique ab Iunone exacta in Delum inſulam recepta eſt, quam priſci Ortygiam vocabant. Ibi editis gemellis Apolline ac Diana ſubſtitit mater, Diana in Cretam trãſmiſit, Dictynnúmque montem coluit. In Lyciam ſeſe cõtulit Apollo. Inde à Pane diuinationem quum didiciſſet, in eum oraculi ingreſſus eſt locum, vbi Nox olim, deinde Themis reſponſa dederant. Quo tempore occiſo Pythone tripodis cuſtode, oraculum ſuum fecit. Cuius corio obductus eiuſdem opera tripos inde etiam Cortina fuit appellatus. de hoc tripode quàm ægrè nobis ſatisfaciat Diodorus Siculus, alibi ſcripſimus. Ex eo certamẽ ſeptimo quoque die cõſtitutum, ille Pythicum appellauit. Mirum ſanè quum rem ſagittis cõfeciſſet, non & ſagittãdi certamen, ſed Cithara canẽdi poſuiſſe. Quanquam non eodem modo ab omnibus deſcribitur. ſic enim alij digeſſere. Vt primum vocent πεῖραν, in quo tentet pugnam. Secundus ἴαμβος, conuicio eliciens ſerpentem: ἰαμβίζειν enim λοιδορεῖν. Tertius δάκτυλος in honorẽ Bacchi, cui pes ille ſacer ſit. Quíque eo in loco ante Apollinẽ reſpõſa dediſſe ferebatur. Quartus Creticus ab Iouis incunabulis, cuius ipſe erat filius. Nomen eadẽ ratione qua Dactylus: pede enim Amphimacro conficiebatur. Quintum appellarunt μητρῷον: quoniam Telluris auiæ ſuæ ius oraculi priſcum fuit. Sextus σύριγγα. hæc certaminis cauſa, atque inſtituta. haud paruo pòſt tempore ad viarũ anguſtias, quæ in Delphos agunt Criſſæi quum infeſtum iter facerent, iis qui oraculum peterent: ſociorũ copiis adiuti Amphictyones Criſſam aggreſſi expugnarũt: alterúmque certamen addiderunt, in quo tibicines canerent. Criſſæorum exitus quominus facinora ſequerẽtur, neutiquã deterruit Cirrhæos.

neque

neque enim minora latrocinia exercere. Quare victi ab Eurylocho Theſſalo, qui ob roboris præſtantiam nouus Achilles dictus fuit, ad montem qui Cirphis nomine contra Parnaſum iacet, confugere. Eurylochus ad belli reliquias perſequendas relicta exercitus ibi parte ſub prætore Hippia, abiit ipſe, conſtituítque Gymnica certamina. Hoc factum eſt Athenis præturam agente Simone, Delphis autem Gylida. Victori pecunia præmium. Annis autem ſex poſtea debellatis reliquiis Cirrhæorum prætore Athenis Damaſio, Delphis Diodoro, redintegratis ludis coronam victori tum primùm propoſitam quidam prodidêre. verùm equidem alios, ab Apolline datam coronam, melius ſentire arbitror, eámque è lauro, cuius ille vel termites, vel taleas è Theſſalia tuliſſet. Etenim è Creta ad Tempe ſeſe contulerat, quò de Draconis cæde à Chryſotomide expiaretur. Neque verò iis aſſentior, qui coronæ vſum apud veteres nullum fuiſſe autumant. imbecilli ſanè argumento: propterea quòd inquiunt, eius nullam mentionem fecerit. Homerus: cui ne στεφάνου quidẽ vox nota fuerit. At enimuero à Promethei vſque temporibus coronæ vſum deducunt doctiores: quippe ab Ioue ſolutum vinclis, quem ille imminenti ex Thetidis concubitu periculo ſoluiſſet: Supplicij tamen veſtigiis manere iuſſis: quippe ad priſtinæ catenæ memoriam annulum ferreum geſtare, in quo lapis impactus rupem illam Caucaſi repræſentaret. At illum tam triſte monumentum non ſolùm ſapientia temperaſſe, verumetiam corona capiti impoſita hilaraſſe. vnde ſimul & coronarum & annulorum origo ducta videatur. Ego verò etiam ante Prometheum puto eos qui extiterint mortales ad æſtiua vmbracula coronas excogitaſſe: victóque in certaminibus ablatas, atque impoſitas victori, vt ea ignominia cœli incommoda pateretur. De celebrationis quoque tempore minus conuenit: minus enim per initia frequentatas legimus: quippe nono quoque anno Argonautarum tempeſtate vicit ſtadium Caſtor: pugilatu Pollux: Callais dolichon: armatum curſum Zetus, diſcum Peleus, luctam Telamon, Hercules pancratium: laurea corona victori data.

OLYMPIA.

CAPVT XXIIII.

PRoxima Olympiorum origo ſi Pelopis tempora putes. Is Hippodamiæ Oenomai filiæ fama & amore captus, in Elide apud patrem auſus eſt proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium ſuum pendere ex filiæ nuptiis, quibus artibus interitum effugere quærit, ſibi molitus eſt. Virginē petentibus propoſuit in bigarū certamine victori filię nuptias, victo mortē. Qua lege tredecim iuuenes interfecit: quemadmodū canit Pindarus, cuius interpretes etiam eorum nomina recenſuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum OEnomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum inſtituit. Hæc ita geſta ſunt ad Piſam Elidis: quæ à cognomine Endymionis filia ſic fuit appellata. Victor Cotino, quæ eſt agreſtis olea coronabatur. Hercules intermiſſum in Olympij Iouis honorem, victo Augea Elidis principe de præda atque manubiis inſtaurauit. Is enim ſterquilinia immania quum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiuſmodi commodum pollicente At poſtea mira ſapientia fluminis appulſu fimum facilè deductum vbi vidiſſet preciúmque maius opera illa ratus negaſſet, exutus eſt vita ſimul cum imperio. hæc ſanè vulgatiora. Pauſanias autem longè diligentius. Nam & duos tradit Herculis appellatione, & altius repetit, & poſt Pelopem recenſet alios. Saturno aurei ſeculi mortales deorum tum principi erexiſſe fanum. Editum Iouem ab Rhea alendum datum viris, quos è Creta accitos Idæos Dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iaſius, Idas. Herculem natu maximum commiſiſſe fratres ad curſus certamen, victorémque oleaſtro coronaſſe, cuius ibi ſylua frequens ad. ò, vt & virentes frondes ſubſternerent ad ſomnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam magnitudinem multitudinémque adoleuiſſe. Adeo more ſuo malæ fidei author eſt Grę culus. Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos ſeſe cōtulit, qui è Creta tum primùm in Elidem nauigauit?

inſigauit? Aut vbi gentium inuenias oleaſtri arborem hyperborei gelu patientem? Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia poſuiſſe, quinto quoque anno celebranda: quot ipſi fratres extitiſſent. Quin Iouem tum adoleſcentem lucta certaſſe cum Saturno de imperio, atque viciſſe. Curſu ab Apolline victum Mercuriũ, Martem verò pugilatu. Quinquageſimo autem poſt Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus è Creta veniſſe, atq; Olympicum certamen quaſi familiæ ſuæ prærogatiua inſtaurasse: arámque tum Curetibus, tum ſuæ gentis authori Herculi ſtatuiſſe, quem παραςάτην cognominari iuſſit. Hunc poſtea Clymenum Aethlio ſatus Endymion exactum regno priuauit, liberiſque ſuis in curſus certamine regnum propoſuit victori. Altero ab hoc ſeculo Pelopem quàm magnificentiſſimo apparatu eos ludos illuſtraſſe. Pelopis filiis ex Elide per vniuerſam diſperſis Peloponneſum, Amythaon Cretheo genitus, nepos Endymionis Olympia indixit. Poſt eum Pelias, & Neleus communi tum gloria tum authoritate. Poſtea Hercules Amphitryonis capta Elide, Iolaus curru vicit: Iaſius Arcas κέλητι, id eſt equo ſolo: Caſtor curſu: Pollux pugnis: Hercules lucta & pancratio. Secundum hoſce Oxylus, qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermiſſum deinde vſque ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omiſſa fuiſſe propter inſcitiam atque obliuionem. Cuius rei argumentum afferũt, quòd tum primùm ſolius curſus præmia poſita fuerint: aiúntque victorem Eliacum Corœbum. Aliquot annis pòſt in mentem veniſſe διαύλου: itaque additum priſtino curſui, quem vicit Hypenus Piſæus, ſequenti Olympiade Acanthus. Anno inde quintodecimo Pentathli, ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta poſt eam Olympiade quæ tertia & viceſima numerabatur, pugilatus redditus, quo vicit Onomaſtus Smyrnæus. Quinta & viceſima equorum curſus additus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua ab hinc Olympiade, excitatum deintegro pancratium, & equus ſingularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracuſanus Lygdamis. Cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memo-

rix prodidêre. quare & celebratum eſt eius ſepulchrum ad Laromias. Neque verò ſolùm viris, ſed pueris quoque certamina indicta ſunt. Curſus quidem ac luctæ ſeptima ac triceſima Olympiade. Lucta vicit Hippoſthenes Lacedæmonius: Polynices Elæus curſu. Pugilatum prima & quadrageſima. Superauit Philetas Sybaritanus. Quinta & ſexageſima, curſus in armis cœptus ſimul cum ſcutis. Excelluit Demaratus Hereenſis. Tertia & nonageſima bigis: quibus Eleus Euagoras victor fuit, idque equis perfectis. nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vndecenteſima Olympiade: quibus coronam tulit Sybariades Lacedæmonius. atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat. Poſtea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus ſine curru, κέλης, Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Beliſtiche nomine: ſingulari equo Lycius Tlepolemus. Centeſima quadrageſima quinta pueris conſtituto pancratio: victor fuit Phædimus Æolenſis ex vrbe Troade. Quinetiam quibuſdam aliquando inſtitutis alio tempore abſtinuêre. Triceſima enim octaua pueris Pentathlum propoſitum, poſtea deſitum eſt. Qua tempeſtate Eutelidas Lacedæmonius precium operæ tulit. Quemadmodum ἀπήνης & κάλπης curſum illum ſeptuageſima, hunc ſequenti Olympiade inſtitutos abrogauerunt quintodecimo pòſt anno. Victor ἀπήνῃ Therſius Theſſalus fuit. κάλπῃ Achæus Dymenſis. Erat autem ἀπήνη, quemadmodum diximus, iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit de qua ſucceſſor ſub ipſas metas deſiliens apprehenſis frænis ſimul cum illa decurrebat. Quemadmodum qui ἀναβάται dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant quòd equo maſculo, non fœmina vtebantur. Alio more quàm deſultores noſtri, qui equo inſidentes alterum ad manum habent, in quem è priore inſiliant. κάλπης etiam Plutarchus meminit: quòd ſimul cum gladiatorio antiquatum ſcribit. Qui certamina ipſa ponerẽt ἀγωνοθέται dicti. Ac primùm quidẽ vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus. Verùm quinquageſima Olympiade duobus ex Elyde ciuibus datus ſortitò iis fuit magiſtratus. Iudices autẽ electi nouem Olympiade quinta & viceſima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant curſum, totidem curæ erat Pentathlũ. Reliquis

certa-

certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem eſſent Eleenſibus tribus duodecim, cēteſima tertia è ſingulis tribubus ſinguli iudices electi ſunt. Ab Arcadibus deinde bello petiti victi, agrorum parte mulctati, quatuor ex eo numero de traxerunt. tot enim tribus in hoſtium venerant poteſtatem quarta ſupra centeſimam Olympiade. viceſimo tandem pòſt anno ad decem res rediit. Hi verò Iudices etiam ἀθλοφόροι etiam αἰσυμνῆται. A nonnullis verò ῥαβδούχους quoque dictos inuenias.

NEMEA. CAPVT. XXV.

ARgiuorum Nemea regio eſt, à cognomine Iouis & Lunæ filia Nympha. Alij à paſcuis armentorũ agri, quæ Iunoni ſacra eſſent. Nonnulli à Danai liberis. Ea in terra, Thebas Argiui quum peterẽt, ſiti fatigatus exercitus Hypſipylen habuit obuiã Lemni reginam geſtantem Opheltem puellũ Eurydice & Lycurgo ſatũ, qui flamen Dialis erat. quanquam Ophelten alij Creuſæ & Eupheti, prodidêre. Hypſipyles ductu, atq; indicio inuentis aquis, dum ſoluunt ad fontẽ ſitim, relictum ab ea in pratis infantem Draco necat. Illi reuerſi beluã interficiũt: & certamen indicunt funebre triennale. Primùm ſoli certarũt milites: deinde etiam populus admiſſus. Quidam falſò negarunt vel curru, vel equo ſingulari celebratos eos ludos: curru inquam δίφρῳ. nam altero currus genere quod appellant ἅρμα non negant : in illo ſella erat, in hoc non erat. Pandarus meminit in Nemeis etiã pancratij, & luctę & quinquertij, & ſtadij, & ἅρματος. Olpheten autem fatali nomine appellauit Archemoron vates Amphiaraus: concepto ac deſignato tã infelicibus auſpiciis exitio futuro. Alij eueniſſe hoc Talao Adraſti regis, qui exercitum ductabat fratri prodidêre. Æſchylus putauit Archemorum fuiſſe Nemeæ filium: qui hũc ad modũ vita functus ſit. Certaménq; illud Thebano bello fuiſſe longè vetuſtius. Certamini præſidebãt Corinthij, Argiui & Cleonæi. Alij nõ Cleonæos, ſed Deceleonæos primos pręfuiſſe ſcribũt: atq; poſt illos, Corinthios. Per initia ex olea coronã factã, datámque ad Medici belli vſque tempora. Deinde oleam cum apio commutatam: quem fruticem infelicem

putarent funeribus conuenire. Icciro Iudices pullati ſedebant. Poſtremò Hercules Nemæo Leone debellato & inſtaurauit, & correxit, Ioui ſque Nemæo dicauit.

ISTHMIA.

CAPVT XXVI.

INo & Athamas duos liberos habuêre, Learchum ac Melicertam. Learchum Athamas Iunonis opera in furorẽ actus interfecit. Quẽ eadẽ authore pari morbo affecta mater in lebetẽ feruẽtis aquę plenũ immerſit. Tam atroci exẽplo monitus Melicerta cum per Geranæã Megaræ montem regionis aufugiẽs ad rupem quæ Moluris dicebatur, perueniſſet: de ea ſeſe in mare præcipitem dedit. quẽ ſecuta mater ſimili fato perfuncta eſt. Alij tradũt matrẽ ſurrepto ex illo periculo Melicerta, cũeo ſeſe præcipitaſſe. Exceptos Nereides matrem fecêre Diuã, Leucotheam Græci, Latini Matutam vocant: Melicertam diuum, Palæmonem illi, nos Portumnum. Eędem Nereides Siſyphum monuêre, vt in honorem Melicertæ ludi ſtatuerentur. Alij etiam fabuloſius à Delphino delatum cadauer aiunt: atq; ab Siſypho, qui tũ Corinthi regnum obtinebat, inuentũ, tum propter affinitatem datũ ſepulturæ. quippe Siſyphus, & Athamas Æolo geniti. Cæterum verò propiora tradũt, qui Melicertæ cadauer fluctibus appulſum, ſcribunt ad Iſthmi locũ, cui ab iuncis nomen erat σχοινοῦντα. Peſte ex eo correptam Corinthum, oraculo monitam haud prius ceſſaturum malum, quàm Melicertæ iuſta perſoluerẽtur: ac pręterea ludi fierẽt. Igitur Amphimachi, & Denacini opera cadauere tranſlato cum celebritatis initiũ peſtilẽtiæ fuiſſet finis, paucis annis feſtiuitate celebrata ac deſita: rurſus ab numine ceſſationis poſtulati, ac peſtilentia oppreſsi, ex oraculi præceptis morem intermiſſum redintegrarunt. Pinu autem Iſthmionicas fuiſſe narrant coronatos, propterea quòd Melicertæ cadauer pineis obuolutum ſurculis inuentum eſt. Alij dicunt Neptuno ſacram pinum: vnde Phytalmij cognomen attributum autumant: iccirco quia pinus, picea, abies maritimæ rei plurimùm conueniant. Timæus ſcriptum reliquit: Apio antea coronari ſolitos victores: idque Corinthiorum iudicio. Eadem hiſtoriæ ratio ex Procle, Callimacho, Euphorione.

LVDI

LVDI ALII MINVS NOBILES.

CAPVT XXVII.

ALios quoque ludos minus illuſtres in Græcia factos legas: in quibus lebetes erant præmia, in aliis Arnacides, id eſt agninę pelles. Certorum quoque populorum feſtiuitates, vt Panionia, & panathenaica: in quibus vtriuſque ſexu flos per mutua nexis manibus ſaltabant Pyrrhichicam. Quædam verò præter hos, potius feſtiuitates, & ſacra, ſine ludis, cum pompa: qualia Adonia Athenienſibus, & Theſmophoria, atque alia, quæ inter gentium ritus à nobis narrata ſunt.

LVDI ROMANI.

CAPVT XXVIII.

LVdi Romæ qui fierent, haud continuò Romani omnes vocabantur. quemadmodum ne ſacra quidem. Eorum quidem ante vrbem conditam in Latium, atque inde poſtea Romam aducti; vt Troia, & Compitalitij: partim pòſt: inter quos antiquiſſimi Conſualia, de quibus ſuprà. Genera diuerſa à fine. quippe alij in honorē deorū: nōnulli exercitationis gratia, quibus belli ſimulacra cierentur: vt Troia, & Caſtrenſes. Quidam funebres. Aliqui votiui, vel pro victoriis, vel pro bona valetudine. Quare euenit vt ſummæ eſſent eorum differentiæ duæ: Statorum, & non Statorum: quemadmodum de feriis quoque legimus. Nam compitalia, & Paganalia non erant ſtatæ: ſed conceptis verbis indicebantur. Iccirco tametſi erant omnes publici, non tamen ære omnes publico fiebant, ſed quidam priuata pecunia. Ex voto quoque publicæ perſonæ aliquando ſua pecunia edidere: quemadmodum de M. Acilio proditum eſt. Aliqui etiam iuſſu librorum Sibyllinorum: aut reſponſis Aruſpicum: vatúmve monitis, cuiuſmodi verſus Cn Martij fuere. in quibus numerati ſunt ij, qui expiationis ergò indicebantur. Hi comprehendebantur illorum claſſe, qui diis eſſent attributi, veluti Theatrales quoque. Nam licet animi gratia conuenirent: nequaquam tamen ſine deorum titulo fiebant. Nomina igitur interdum à diis: alia aliunde: vt Iuuenales, Seculares. Ante vrbem deſignatam, à vicorum compitis, in quibus agitabant agreſtes, ludi & facti & dicti Compitalitij. intermiſſi deinde ad Seruium vſque Regem, ac per vicorum magiſ-

ſtros inſtaurati, quemadmodum à L. Piſone iterum curatum eſt, vt per eoſdem magiſtros, qui tum præfecti nominati ſunt, reſtituerentur. Tandem ſublatis collegiis ipſi pariter aboliti. Troia verò quo primùm edita tempore, habes ex Virgilio in quinto diuini operis. Ex quo Tranquilli errorem animaduertas, qui Troiam ait Pyrrhichicam fuiſſe ſaltationem. Deſignata verò vrbe Conſualia Romulus indixit: quo tempore Sabinæ raptæ ſunt. Inuenimus in vetuſtis monumentis inter cætera ludicra Conſualibus paſtores inuerſo ac vibrato corpore cernûos ſalire ſolitos, quemadmodum alibi dictum eſt. Coronatos quoque ea die ferunt equos: Neptuno enim ſacrum id animal, quem Conſum, vti ſupra diximus, nominabant. Referri ad maris mobilitatem equi naturam. vnde ἵππος oculi ægritudo, cum ſeſe continere nequit, apud Hippocratem. Alij etiam aſellis eundem honorem habitum ſcribunt. Aliis quoque diis hi Megalenſes, Appollinares, Circenſes, Saturnalia. diis inferis, Cereales, Liberalia, Martiales, Quirinales qui & Romani dicti, ſicut & alij ſub Regibus editi, qui nihil haberent peregrini. Item Auguſtales à Tiberio inſtituti. Hæc nomina à diis, & diuis. Alia à locis, in quibus numina colerentur, quales Capitolini in honorem Iouis, Iunonis Reginæ, ac Mineruæ. Poſtea priuis nominibus priui ludi, ſicut & ſacra ſeparata. ne ſiquid erroris accidiſſet: cui deo expiandam foret, ignorarent. Quibuſdam tamen fiebant ſimul, vt Cereri & Liberæ. Item geminis fratribus Græco ritu. Quos ædiles darent, in iis nō licebat vti vel tuba, vel fiſtula, vel cātu, ſed tibia tantùm, videtur autē funebres ab ipſis ſolis edi ſolitos: ſicut & Circenſes, & Apollinares. Nā Megalenſes quoque edebant, ſed non ſoli. præerant enim Prætores prætextati: vnde purpura Megalenſis. Prætor mappam candidā mittebat in eum qui aurigaret. In ludis primariæ partes quatuor. Pompa cum thenſis pro deo cui fierent. Certamina curruū. fabulæ, pugnæ in arena. Naumachia quoq; aliquādo edita. Beſtiarū genera multa ad ſpectacula tātùm nonnulla, vt Camelopardalis, & Phœnix: alia etiā ad pugnandum, Elephanti, Pantheræ, Leones, Vrſi Rhinocerotes. Scæuola primus leonum pugnas dedit. Pompeius CCCV. diuus Iulius CCCC. Cautum C. S. ne Africanos

in

in vrbem portarent. Contra quod S. Conſul. Cn. Aufidius fecit Circenſijū apparatu Auguſtus tigrem dedit. Cn. Domitius centum vrſos Numidicos cum totidem venatoribus ex Æthiopia, alij negant vllum vrſum in Numidia.

MEGALENSES.

CAPVT XXIX.

MEgalenſes magnæ matri deûm M. Iunius Brutus dicauit: vnde & Græca vox Romano flexu. Ei ex Peſſinunte auectæ is honos habitus. Iuuenibus datum vt ætatum atque ordinum omnium mores geſtu atque oratione effingerent. Ab vmbraculis, in quibus hæc agerentur, Scenicorum nomen communicatum. Nam certo nomine Scenici Libero patri peculiares erant. Ante deæ ſignum matronis ſpectatæ pudicitiæ pſallere mos fuit. Seruis intereſſe nefas. quippe pro publica libertate Roma exuta Regum ſeruitio primū inſtituti. Præſidebant, vti diximus, Prætores. Inſtitutæ etiam quas Idææ matris vocabant familias: quibus ſtipem cogere mos fuit. Id quod Prætoris edicto conſtabat his verbis. Idææ matris familias, eáſque iuſtis diebus: nequis præterea ſtipem cogito. Neque verum eſt quod ait Cato apud Ciceronem: Sodalitates ab ſe inuentas primùm. peruetus enim res fuit: quum in Megalenſibus per ſoliditates conuiuia ſunt agitata.

APOLLINARES, LIBERALES, Scenici.

CAPVT XXX.

APollinares autē, & Liberales, qui verè Scenici dicti ſunt à fabulis, quæ in frondeis tabernaculis edebantur, cuiuſmodi fuerint, Prætoris verba docent: Ludis publicis quòd ſine curriculo, & ſine corporis certamine fiat, popularem lætitiam cantu & fidibus, & tibiis moderāto, eáque cum diuino honore iungunto. Hos actos à nudis Ludionibus aliquando conſtat. Quare & Martialis iocus de fibula, & aluta, & ſubligaribus. Itaque P. Naſica Cenſor Ludiones amouit tribu propter ſordidioris operę cōtemptum. Fortaſſe hoc rectè factum ſit. Ne cenſeantur eſſe ciues Martij, qui famuli eſſent aurę geſticulatorię. at ærarios eoſdem ab illo item factos, potentiæ fuit nō pru-

dentiæ. Exigenda enim ex vrbe ars fuerat, cuius artifices damnaret. Ærarium faceret vniuerſum Popu. Romani. cuius cum aſſenſu, tum iuſſu, atque etiam fauore id admittebatur. author potius, quam actor improbandus. verum belluæ multorum capitũ id ſemper fuit peculiare, vt caput haberet nullum. Fuêre autem primùm editi T. Sulpitio Pœno, C. Licinio Coſſ. accitis ex Hetruria Ludionibus, qui ad tibiæ ſonos motus ederent compoſitos. Hos imitati è Romanis qui iam Hiſtriones Thuſco vocabulo dicti ſunt. Sic enim appellabant, quos Æolenſes Ludiaſtas. nos ſuprà diximus Ludiones. Ludias quoque fœminas legimus. Addita deinde carmina Satyrica, quæ Liuius Andron eus primus comico argumento interpolata, non ſolum excoluerit, verumetiam recitarit ipſe. Quem morem Græcorum fuiſſe ait Ariſtoteles in 3. Rhetoricorũ. Poſtremò oblæſa frequentioribus operis voce, puerum, qui ad tibiam caneret pro ſe ſtatuiſſe aiũt. Hi quum fuiſſent per incuriam intermiſſi, ac graui cœlo Ciuitas laboraret, ex Sibyllinis verſibus Punico bello ſecundo redintegrati cum iocis, & ſalutationibus, ac miſſilibus. Olei quoque congios ſingulos vicatim diſtributos prodidêre, Peculiarem ſuffitu Styracem incenſum hiſce ludis memorant. Quærebamus nos inter hæc, iidémne eſſent Scenici, & Theatrales. Ac ſanè hoc diff. rũt: quòd tametſi Græcorum imitatione, qui Athenis Dionyſia celebrarent, in honorem Liberi patris, ſicut & ſcenici, conditi ſunt: alius tamen erat habitus, alia facies. Propterea priuatis ſumptibus fiebant in populi gratiam ab iis, qui illius fauore Magiſtratum adepti eſſent. In his fabulæ nullæ: ſed luſus tantùm Heroum, ac Nympharum habitu ad tibiæ modulos. Saltantes Mænadas, & Sillones, Satyróſque ac Tityros effingebant, cum vanno, vino, ouo, & bellariis diſcurrentes more Lupercalium, ferulis obuium quemque inceſſentes.

CIRCENSES.

CAPVT XXXI.

Circenſes autem eum curriculis in Circo, & equis ad certandum: vnde Praſini, & Veneti à colore viridi & cæruleo. Edebantur præterea venationes. quemad-

quemadmodum & caſtrenſibus ludis in caſtris Prætoriis. Sicut quietiora omnia Saturno. quippe pro venabulis, & apris, cercoli, miſſilia, placentulæ, cruſtula, & alia.

CEREALES.

Capvt XXXII.

Cereales cum Circenſibus quidam temere confudêre. Nam tametſi fiebant in Circo: tamen hi Cereri, illi Neptuno deſignabantur. Ex Eleuſine ducto à Græcis more, vt eſt apud Theocritum. Pompa producebatur cum deorum ſignis, & ouo. Iſidis quoque ſacra nocturnis vigiliis imitabantur, expreſſa Cereris peregrinatione Liberam cum face quæritantis. Nocturni verò ignis vſus multis in ludis extitit. quippe in Vulcanalibus ob ignis numen. In Promethæis ob ſurreptum ignem. Ab ſolis matronis fiebant Cereales candidatis: qui color vetus in luctu matronis fuit, quemadmodum alibi diximus. Ante noctem in ſacris epulari nefás: propterea quòd, vt ait Callimachus, extrema affectam fame, ac nihiloſecius pertinacius ieiunium perpetuantem, ſolus veſper flexit, perſuaſítque vtî cibum caperet. Quũ Thenſa procederet, ſi auriga equi lorum læua manu apprehendiſſet, pro pollutis ceremoniæ habebantur. Fuit autem, vt ait Seruius, Thenſa currus, quo deorum ſimulachra portabantur, ἀπὸ τοῦ θείου. Ad eundem vſum Thenſarum meminit Cicero. *Thenſa.*

TAVRII.

Capvt XXXIII.

Diis inferis conſecrati Taurij nominati ſunt ſub Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenſes. Cognominis cauſam referunt ad taurinæ carnis eſum: quo grauidas morbis affectas, ac ludis factis liberatas aiunt. In his nihilo ſecius atque in Circenſibus obibant curſu metas.

CAPITOLINI.

CAPVT XXXIIII.

DOmitianus Ioui Capitolino triplex ludicrum poſuit: muſicum, equeſtre, gymnicum. Item in Albano Mineruæ, in quo certabant hymnis. In eo Papinius Statius ter victor. Falſò igitur produnt Publium Mimographum in eo certaſſe quippe ſub Cæſare dictatore iam grandis natu floruerat æmulus Laberij. At L. Mummius deuicta Corintho eidē Ioui Capitolino quinquennales è Græcia ludos portauerat. quos omiſſos reſtituit Nero. Horum ſimiles Caligula Lugduni, quos Miſcellos nominauit. Victus victoris laudes ſcribere cogebatur. ſunt qui addant: coactum eum ſcripta ſua delere lingua.

FVNEBRES.

CAPVT XXXV.

PRoxima deorum honoribus, funerū atque exequiarum cum ludis celebritas. Funebrium origo longè vetuſtiſſima. quippe Æneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patroclí rogum mactat inferias cum ludis. vnde etiam gladiatorum morem ortū iudicamus. Nam quum primùm captos ex hoſtibus iugularēt, vitantes fœdi ſpectaculi crudelitatem, captiuos inter ſe commiſerunt: vt penes eoſdem eſſet, & facinus & ſupplicium. Quibúſque ſors & virtus dediſſet, ſupereſſent: alij placarēt manes pu ris manibus parentantium. Scio gladiatorum originem à fratribus Hiſpanis, de quibus Liuius, ſub Scipione, alios duxiſſe: verùm ſanè apud Græcos lōgè vetuſtiorem eſſe comperimus. quippe retiarium & mirmillonem Pittaci Mitylenæi tradunt inuentum: quod petes ex hiſtoriis. Mirum igitur ſi gladiatoria res Græca eſt, quare nomen Grçcum ſignatum non habeat. Quid enim eſt μονόμαχοι? Nam μονομαχία eſt inter Romulum & Coſſum, inter Hectorem & Achillem: gladiatoria nequaquam. Primus Romanorū Iunius Brutus dicitur in defunctis patris honorem dediſſe Romæ gladiatores. Alij Appium Claudium, & M. Fuluium Coſs. an id verum ſit, ambigo. Tunc enim primùm fuêre ſontes obiecti feris in Arena, tanta immanitate, vt ab eo horrore matronæ publico edicto ſummotæ ſint. Contrà, Cretenſes gladiatorum muneri

ſpectan-

ſpectando primarias fœminas intereſſe voluere. Dabantur & à publicis magiſtratibus, & à priuatis perſonis, & cum certaminibus,& cum fabulis.In patrij funeris apparatu arenam inſperſiſſe aiũt C.Cæſarem quum ædilis eſſet:qui poſtea dictator fuit.Claudius princeps ex arbitrariis ſtatos fecit ludos funebres,quos ædiles ederẽt:ex pecunia publica de Quæſtoribus,quos Gladiatorios appellauit. Verùm poſtea illorum pertæſus immanitatem,ſuſtulit.Priuatis tamen conſuetudinis manſit ius. Ceterùm cùm ea profuſione ad inopiam multi redacti eſſent: iam antea ſub Tiberio S.C.factum fuerat,vt nemini id liceret qui minus quadringentis millibus in cenſu haberet.nam & emptis opus erat,& educatis:productis quoque in arenam alij cadebant, alij petente populo manumittebantur.Gladiatorum quoque magiſtri non ſine magno precio, qui docerent eos,conducebantur. hos Laniſtas appellabant. Tandem à Theodorico Gotthorum rege vniuerſus vſus ſablatus eſt.Quid enim inmanius quàm vitã dare hominibus,vt eam ipſi mutuis cędibus ab ſeſe auferant?Nefas erat cum gemitu vulnus accipere: iuſſos ferrum iugulo non accipere. ſanguinem ſuum eodem, quo hoſtilem,animo inſpectare.Propoſita paria Laniſta indícabat quanti:iugulatorum precia accipiebat. Cum haſtis ac rudibus prodibant. erat Rudis baculus gladiatorius, quo prima pugnæ rudimenta meditabantur:vnde & nomen.Ea manumiſſi propter fortitudinẽ ſimul cum libertate donabantur : propterea quòd ſine cruore deinceps eſſent acturi vitam. Certaminis initio poſtquam inter ſe rudibus batuiſſent,ferro nudi tranſigebant.Feſſis aut victis alia manus ſubſtituebatur: vt intelligas locum apud Quintilianum.declarat hoc Martialis eo verſu, *Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi.* Cùm indefeſſus eſſet, atque inuictus ſibi ipſe ſuccedebat.Ludibrium infelicitatis humanæ Nero cccc. Senatores, DC. Equites ad eam operam exhibuit.Alterum orbis monſtrum Domitianus etiam fœminarum pugnas noctu edidit.Qui funebres curarẽt ludos,Deſignatores dictos autumant.Apud Horatium pro eo qui præeſt funeri interpretantur.

Gladiatorÿ ludi.

Rudis gladiatorius.

Deſignatores.

VOTIVI. CAPVT XXXVI.

Votiui aut Sybillinis, quemadmodũ dicebamus,verſibus, aut Augurum præceptionibus, aut promiſſis

Imperatorũ introducebãtur: vel ante bellum, vel cõfecto bello, atq; hoſtib. deuictis. Ex iis illi fuêre quos magnos cognominarũt. M. Acilius in apparatu aduerſus Antiochũ eos celebrauit, diebus x. miſſis muneribus p̃ puluinaria. Nõ tũ tamen primum votos, ſed poſtq̃ ad Thraſymenũ pugnatũ eſt. Facti ſunt æris cccxxxiii. mil'ib. bobus albis quadringẽtis, aliiſq; hoſtiis multis procurati. Hic etiã bello Sãnitico debellato, eos populũ ſpectaſſe coronatũ. M. Craſſus ſua ædilitate coronas frõdeas aureis bracteolis imitatus populo dono dedit. Ludis magnis Græco ritu

Palma. victorib' palmæ datæ: itemq́. populo epulũ ab ædilibus.

SCENICI PLEBEII.

CAPVT XXXVII.

HIs ſimilis Scenici, de quib. diximus, pro bona populi valetudine, Sibyllæ iuſſu inſtaurati. Item Plebeij conditi poſt ſeceſſionẽ factã in mõtẽ Sacrũ, redintegrata cũ Patrib. cõcordia. eos intermiſſos L. Sylla deuictis hoſtib. reſtituit. In his quoq; Ædiles epulũ populo dabant.

SECVLARES.

CAPVT XXXVIII.

SEculares quoque pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm cõſtituti. Trinoctio bobus atris Plutoni, & Liberæ indicta lectiſternia, peruigilia, ſupplicationes. Fiebant enim ad inſtar Cereris initiorum, cum carmine & hymnis à pueris puelliſque patrinis, & matrinis in Apollinis ac Dianæ laudem. qualis extat hymnus Horatianus: & ille Catulli longè lepidiſſimus. Centeſimo quoque anno edebantur: quod temporis ſpatium ſeculi nomine comprehendebatur: quo etiã hominis vitam conſtare putabant. Horatius centũ decem annorum circuitum attribuit. Auguſtus arbitratu ſuo, non ſuo tempore edidit. Claudius princeps non tam ludos ab Auguſti tẽporibus, quàm Auguſti errorem iterauit. neq; enim amplius LXIII. annos interfuiſſe conſtat. Quare præconis vocem irriſam Tranquillus ſcribit, inuitantis populum ad eos ludos. quos nemo vidiſſet, neque viſurus eſſet. quum multi adhuc viuerent eorum qui priores ſpectarant aliquot etiam Hiſtriones, qui in illis egerant, in his producerentur. Domitianus, inita meliu temporis ratione ſeculũ quod erat ab Vrbe condita ſeptimũ celebrauit. Philippus Imperator ſuum ſeculũ ludis magnificentiſſimis

centiſſimis adornauit. Elephantos xxx. dedit, leones, tigres, alces, hyænas: gladiatorum paria mille: hippopotamum, & rhinocerotem.

IVVENALES.

CAPVT XXXIX.

NEque ſolùm huiuſmodi votis amiſſę valetudinis habita ratio: verumetiam præuentæ morborum cauſæ. Quippe iuuenes caſtè pudicéque ſub moderatorum cuſtodia quum haberentur: datum eſt eis petentibus, vt per luſum ac iocum liceret animum recreare. Poſtea natu grandiores admiſſi, etiam vtriuſque ſexus. Manſit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum eſt quod aiunt, eoſdem hoſce fuiſſe cum iis, quos Troiam ſuperius appellabamus.

SATYRA LATINA.

CAPVT XL.

HActenus fabularum origines, genera, vſus, apparatus: nunc quod reliquum eſt extra Scenam expediamus. Ac Satyræ quidem Latinæ locus hic eſſe videbatur: propterea quòd deſumpta eſſet à Græca Satyra, quæ Tragœdię ſoboles erat. Cęterùm de ea quum ſit ſatis dictum ſuprà, ad alia tranſeamus.

RHAPSODIA. EPOS.

CAPVT XLI.

RHapſodia officij nomen fuit, atque operæ. Epos autem carminis. Nam quemadmodum oratio tametſi competit omni hominum dictioni, tamen vni eloquentia attributa eſt: cuius author ſolus Orator appelletur. Ita dictio quũquam eſt communis omnium loquutioni quia eſt εἰπεῖν, & ἔπος, tamen ſolis dactylicis ſenariis magniloquis attributa fuit. Vnde ab Horatio dictum eſt, forte Epos. & Epicus poeta nobiliſſimus Varius, illis *Epicus.* verſibus:

Diceris Vario fortis, & hoſtium
Victor Mæonij carminis alite.
Quam rem cumque ferox nauibus, aut equis
Miles te duce geſſerit.

Epicorum materia declaratur, dux, miles, claſſis, equus, victoria. Verbum ſignatiſſimum, *Diceris*, quo ipſum

ἔπος exprimitur.Idem alibi:

Prima dicte mihi ſumma dicendi camœna : & Virgilius, *cui non dictus Hylas?* etiam ad alia genera carminum. At Homerus, Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα:& ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Rhapſodiæ autem cognomentum Piſiſtrati opera inuentum putant. qui quum Homeri carmina ſparſa ac diuulſa offendiſſet,atq; degeſſiſſet: à cantu & ſutura fecit vt ῥαψῳδία diceretur. Verum ſi ante Piſiſtrati tempora & nomen hoc extitit,& opera diuerſa fuit:neque illud ille inuenit: neque hoc aut primum , aut ſolum ſignificauit. Heſiodi profectò carmen extat,

Μέλπομεν ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδήν.

Quo apertè videmus ῥαψῳδεῖν eſſe verſuum ipſam commentationem. Atq; ita & Philochorus eſt interpretatus: & Nicocles ait primum omnium Heſiodum etiam ante Homerum ῥαψῳδῆσαι. Ælianus in XIII. variæ hiſtoriæ Homeri carmina diſſita ac penè diſcerpta fuiſſe ſcribit; qui particulatim canerent priſci. Pugnam ad naues δολωνείαν, vbi Vlyſſes & Diomedes abeunt ſpeculatum. ex qua Rheſi tragœdiam fecit Euripides, ſiue vt ego puto, Sophocles. ἀριστείαν Diomedis. Nauium catalogum. πατροκλείαν, in qua Patrocli gloria,& mors. λύτρα qua Priamus redimit Hectoris cadauer. Parentalia ad Patrocli tumulum. Fœderis icti violationem, quam ὁρκίων ἀφάνισιν vocant. Hæc in Iliade. Illa in Odyſſea. τὰ ἐν πύλῳ,id eſt, Telemachi peregrinatio : ſicut τὰ ἐν λακεδαίμονι. καλυψοῦς antrum. Vlyſſis nauigatio in rate. Alcinoi ἀπόλογοι. κυκλωπεία. νεκυΐα. κίρκης νίπτρα. Procorum cædes. τὰ ἐν ἀγρῷ. & alia. vt ſuprâ diximus. Lycurgum Lacedæmonium vniuerſa Homeri opera ex Ionia primum omnium in Græciam portaſſe. Quæ in duo corpora Iliadem atque Vlyſſeam compoſuerit Piſiſtratus. Hæc Ælianus in eo quo diximus libro, ſui ſanè oblitus, quippe in octauo iam ſcripſerat non Piſiſtratum,ſed Piſiſtrati filium Hipparchum primum Homeri verſus Athenas importaſſe:& Rhapſodos Panathenaicis feſtiuitatibus eos canere inſtituiſſe. Sanè virum illum equidem arbitror optimum, atque ſapientiſſimum fuiſſe Athenienſium:ita de eo Plato & bene ſentit,& magnificè ſcribit. Quare libentius accedam huic hiſtoriæ: præſertim quum lego illum Anacreonti πεντηκόντορον miſiſſe, qua & arceſſeretur, & veheretur.

Simonidem

Simonidem verò apud ſe maximo in honore habuiſſe. Quod verò pertinet ad ſententiam ſuperiorem, ſatis conſtat, non ſolùm eos qui Homericos verſus, verumetiam qui & Sophoclis & aliorum recitarent: nominatos ῥαψῳδούς. At illi neque diſperſi fuerant, neque diſiiti, quos conſuerent. Quare Homeri carmina ob excellentiam poetæ ita eſſe dicta exiſtimaui: propterea quòd & aliis præferrentur, & frequentius recitarentur ab iis qui ſunt ὁμηρίδαι appellati, ſiue ab officio, ſiue vt aliqui voluere, quod ex eius familia illius cantum tanquam hæredes circumferrent. Cinæthum verò appellatum produnt eum, qui primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit. Neque enim verum eſt quod aiunt. Demetrium Phalereum primùm dediſſe eos, quos Homeriſtas cognominarunt. Nam Homeridarum appellationem etiam apud Pindarum legimus. Plato in Ione, ῥαψῳδοὺς non ſolos cantores, aut recitatores τῶν ἐπῶν, ſed & interpretes agnoſcit. Hinc habes & illum Grammaticorum errorem, qui ἔπος ſenarium Iambicum in Epigrammate Martialis interpretantur. Eoſdem verò nō modò ῥαψῳδοὺς, ſed ῥαβδούχους quoque dictos legere eſt: itémque ῥαβδωροὺς, & ῥαβδῳδούς: quippe cum ſcipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur. Signum illud cædium & cruoris. Croceis qui Vlyſſeam: quòd eiuſmodi colore exules deſignarentur. Nam Menæchmi ſententia ne digna quidem eſt quæ refellatur: quum ait ῥαβδῳδοὺς iccirco dictos, quia verſus ipſi à quibuſdam ῥάβδοι ſint appellati. Illuſtrium autem Rhapſodorum nomina hæc, Mnaſion, Cleomenes, Hegeſias, Hermophantus: quorum aliqui non Homeri ſolius, ſed Heſiodi quoque, atque Empedoclis pronuntiarent. Neque heroica tantùm. ſed & Simonidæ, Archilochi. Illud quoque memoria dignum, quod ex vndecimo libro Valerij Martialis colligi poteſt. Heroicos poetas Romæ querna corona donari ſolitos. Eos baculos fuiſſe è lauro factos memoriæ prodidêre.

ῥαβδοῦχοι. *Rubri baculi.* *Crocei.*

PARODIA.

CAPVT XLII.

QVemadmodum Satyra ex Tragœdia, Mimus è Comœdia: ſic Parodia de Rhapſodia nata eſt, Quum enim Rhapſodi intermitterent recitationem, luſus gratia

gratia prodibant qui ad animi remiſsionem omnia illa priora inuerterent. Hos iccirco παρῳδοὺς nominarunt: quia præter rem ſeriam propoſitam alia ridicula ſubinſerrent. Eſt igitur Parodia Rhapſodia inuerſa mutatis vocibus ad ridicula ſenſum retrahens. Erat enim veluti Epirrhema aut Parabaſis, quaſi auctarium actus: vt ſit παρὰ τὴν γνωσίαν ᾠδὴν, & παρέργον, ipſa πάρεργος. Sic Alexander AEtolus & ſen ſit & ſcripſit:

ὀγκαφειδ᾽ ὀρεῦς
ὧν παρ᾽ ὁμηρείων ἀγλαΐην ἔπεων.

Suidas autem more ſuo, id eſt triuialiter (vt aiunt) interpretatur. Parodia, inquit, quum ex Tragœdia exit cantus in Comœdiam. At hoc expreſsit certo verbo Plautus in Pſeudulo: *vt paratra gædiat carnifex.* Matron poeta Græcus multa millia Homericorum verſuum ad culinam & macellum inuertit iuſto poemate. Eubœus quoque Parius quatuor edidit libros Parodiarum, qui floruit ſub Philippo. Primus autem Hegemon apud Athenienſes certauit hoc genere carminis, & vicit tum alijs, tum eo quod vocauit Gigantomachiam. Ariſtoteles Hegemonem Thaſium primum Parodias ſcripſiſſe prodidit. Alij Hipponactem inuentorem autumant: cuius reliquias, quas inueni, apponam:

μοῦσά μοι Εὐρυμέδοντ᾽ ἄδεε, τὴν ποντοχάρυβδιν,
τὴν ἐγγαστριμάχαιραν, ὅ,τ᾽ ἐσθίει οὐ κατὰ κόσμον.
ἔννεφ᾽ ὅπως ψηφῖδι κακῇ κακὸν οἶτον ὄληται
βουλῇ δημοσίῃ παρὰ θῖν᾽ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.

Vbi vides quemadmodum Homerica omnia ad hoſtis inſectationem detorta: ſicut & illa Eubœi in pugna balneorum:

βάλλοντ᾽ ἀλλήλους χαλκήρεσιν ἐγχείεσι.

Qui & pari filo, atque arte deſignauit tonſorem conuitia figulo facientem propter vxorem.

μηδὲ σὺ τοῦτ᾽ ἀγαθός περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην
μηδὲ σὺ πηλείδη.

Quia perpauci ſunt qui hoſce agnoſcant ſales, accipias interpretationem. Nam κούρη apud Homerum pro Briſeide poſita eſt: at hic tonſorem deſcribit. Et πηλείδη Homero Achilles eſt: at hîc figulus παρὰ τὸν πηλόν. Sic etiam ex Vlyſſea Cratinus in Eunœdis: quæ quia nimis multa ſunt, non deſcripſi. Talem fecimus olim nos inter ſodales no-

ſtros

ſtros Carnalium diebus,ex diuinitate Maroniana,

Prela merúmque cano: Creta quod nectar ab oris
Italiam cyathis profugum,potoria venit
Litora. & quæ ſequuntur.

Similis eſt & illa Virgilij inuerſo Catulli Epigrammate contra Aufidium Baſſum:

Sabinus ille quem videtis,hoſpites,
Ait fuiſſe Mulio celerrimus, &c. Catullianum enim illud:

Phaſellus ille,quem videtis,hoſpites,
Ait fuiſſe nauium celerrimus.

Cuius æmulatione noſtrum quoque extat.tanto difficilius quòd neque Catulli ἐκμαγεῖον,neque Virgilij deprompta mihi ponere licuit: ſed alia longè diuerſa, quæ tamen ad rem facerent,quærenda.

Boletus ille qui necauit hoſpites
Ait fuiſſe carnifex ſacerrimus.
Neque vllius furentis impetum manus
Nequiuiſſe præterire: ſiue ſicula
Opus foret necare, ſiue linteo.
Et hoc negat minacior Druentiæ
Negare ripa,vel pigrè tumens Arar.
Vel vrbs negotioſa,vel lutoſa,vel
Petita liberalis aula principis.
Vbi iſte fur Doletus antea fuit,
Rapáxque leno.Nam Genabio in iugo
Silente nocte ſibilum edidit ſuis.
Toloſa diues,& ſuperba Euxia
Tibi hæc fuiſſe,& eſſe perditiſsima
Ait Boletus impia ex origine.
Tuo ſtetiſſe dicit in ſtatumine:
Tuum excacaſſe clamat ille carcerem
Et inde tot per inſequentium manus
Se hero abdidiſſe: læua ſiue dextra
Fugaret aura: ſiue vtrunque carnifex.
Simul ſe inanis ac dediſſet in pedem.
Neque vlla vota carceralibus diis
Sibi eſſe facta,quum veniret ad mare
Toloſa abuſque: nam nihil putat deos.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Bibit quietè: ſéque deuouet tibi

Megara Alaſtor, & Megara Alaſtoris.

Fuiſſe autem Parodiam in honore apud Siculos, coniici poteſt ex eiuſdem Alexandri AEtoli elegiaco eodem:

τοῖα συρακοσίοισιν ἴχαν χάρμα. οἱ δὲ βιωτοὺς
ἔλλυον, ὀβολοῦ τέρπονται ἐκ ὀλίγου.

Perſonæ in Parodiis amantes fœminæ aut temulentæ. Item Ganeones, qui bona ſua abligurierunt. Patres eorundem Nepotum & Gurgitum Alcumiſtarum imposturæ. Luſus in malos poetas ex perſona cauponis, aut piſtoris, Irriſio mali medici ex recitatione podagrici. Omne genus Baccalorum, & Bauciarum, & Batalorum, quos Galli *Badinos*, Itali *Balullos* vocant. Introducuntur hi cum magiſtris qui præeunt aut prælegunt verſum aliquem ſerium: at illi detorquent ridiculè ad cuiuſpiam ignominiam. verùm hæc poſtea exactius.

CENTONES.

CAPVT XLIII.

HAud abſimiles Parodiis, quos Centones vocant. Deducitur enim ſenſus alius ab ſenſu priſtino verſuum: hoc parodiam refert. quorum verſuum membra hinc inde collecta quum aſſuantur, Rapſodiæ nomen repræſen-
Centones. tant. atque iccirco Centones appellati ſunt à centonibus quibus fiunt ſtragula. Tale apud Auſonium poema valde ingenioſum & lepidum, ex fruſtis Virgilianis coagmentatum. Tale etiam Probæ poetriæ Chriſtianæ: cui ab opere Centone cognomen factum eſt.

LYRICA.

CAPVT XLIIII.

PRoxima Heroicæ maieſtati Lyrica nobilitas, vt illa à cantu Rapſodia, & Epos: ita hæc Ode, & *μέλος*, & *μολ-*
Oda. *πὴ*. Neque enim ea ſine cantu atque Lyra pronuntiabant. vnde & Lyricorum appellatio. Odas quoque à canendo titulum ſuorum librorum fecit Horatius. Grammatici Pindaricas inſcripſere cantiones, *μέλη*. alij verò maluerunt
Εἴδη. *εἴδη*. vnde diminutiuũ Idyllion. quia poemata eſſent rerũ
Idyllion. quaſi ſpecies quædã. Meliãbos citat in vita Diogenis Cynici Laertius, qui ſint à Cercida Megalopolita ſcripti. Quinque ibi leguntur verſiculi, in quibus ne vnus quidẽ iambicus. Quanquam autem *μέλος* Lyricorum tantùm
Melodia. fuit: Melodia tamen eſt omnib. cantionum ſonis attributa. Sic Chamæleon in librò quem de Steſichoro ſcripſit,

μελῳδη-

μελῳδηθῶσι non ſolùm ait Lyrica, verumetiam & Archilogi, & Heſiodi, & Mimermni, Phocylidæ, & Homeri. Quare harmoniam etiam inuenias Melodiã appellatam. Lyricorum genera multa. Melos, ſiue Ode, quibus curas amatorias decantant. Primum hoc excogitaſſe Alcmana tradunt: primúmque aiunt dediſſe μέτρον ἀκόλαστον, id eſt, laſciuum. Alij dicunt Ametorem Eleutherneum primum apud ſuos ciues amatorias ceciniſſe cantilenas: cuius propterea poſteri Ametores item dicti ſunt. In hoc genere plurima fuit Sappho. Anacreon autem non ſolùm dedit hæc μέλη, ſed etiam in ipſis mella. Alia genera in laudibus Heroum, locorum laudationibus, rerum geſtarum narrationibus. Hilaritates, conuiuia. His numeris etiam pæanes ſolis diis dicti: & hymni eodem argumento, ſed ſtilo demiſſiore. Item ea quæ σκολιὰ μέλη vocata ſunt: in quibus virorum fortium laudationes continebantur, nihil à pæanibus differentia, niſi materia ſiue argumento. Canebantur Scolia in conuiuiis, ſicut alibi diximus, in quibus poculum circumlatum ᾠδὸς appellabatur. quod non liceret abſq. cãtu vel propinare vel excipere: eius meminit Tryphon grammaticus, ἐν ὀνομαστικοῖς. Præterea Dithyrambica, & quæ ab authore Sotadica, & Ithyphallica, & Choriambica in Cybelẽ, Bacchum, Silenum, Pæana, Faunum, Priapum. quale eſt Catulli venuſtiſſimum. Et Epipõpeutica quæ in pompis accinebantur. cuiuſmodi ſeculare carmen Horatianum, & Epinicia, haud abſimilia Pæanibus. A membris quoque variata. nam quædam erant ſimplicia μονόκωλα iccirco dicta, & μονόστροφα, aut στάσιμα. quippe in choris Bacchicis circularibus aut ſemper ad eundẽ modum conuertebantur, neque reuertebantur. hæc erant μονόστροφα. Aut ſtabant immobiles: ea στάσιμα. talis prima Ode Horatiana. in aliis erant duo membra, aut tria, aut plura. Habes apud Pindarũ δυαδικόκωλον, quæ etiam δυαδικὰς dicebatur. Quinetiam in Scoliis, Pæanibus, Dithyrambicis, numerus incertus pro libidine authoris. quamobrem eos lege ſolutos vocat Horatius. nulla enim fiebat conuerſio. Quemadmodum Adonio poſt tres Sapphicos poſito, ad Sapphicos reditur. de quibus conuerſionibus ſatis in Choris dictum eſt. Memoriæ quoque proditum fuit, Alcmanem quum quatuordecim ſtropharum canticum feciſſet, harum ſeptem certo metro compoſuiſ-

Scolia.

Epipompentica.

ſe: alteras ſeptem alio. Sine diſcrimine verò & ᾠδὸν, & ἀοιδὸν aliquando ſcriptum inuenias. ᾠδὸν verò pro eo quod eſt ἀοιδὸν. neq. ſolùm pro Poeta, ſed etiam pro vate. ſicuti vſus fuit Dino in Perſarum hiſtoria. cuius verba fuerunt hæc: τὴν μὲν γοῦν κύρου τῆς πρώτης ἀνδρείας, καὶ τὸν μέλλοντα πόλεμον ὅτι δὴ πρὸς Ἀστυάγην προῄδοντο οἱ ᾠδοὶ. Erant hi Perſis peculiares. ſic & ſubdit, ἀναχωρήσαντος Ἀστυάγου μετὰ τῶν φίλων, τότε Ἀγγάρης ὄνομα (οὗτος δ' ἦν τῶν ᾠδῶν ὁ ἐνδοξότατος) ᾖδεν.

Heraclides quoque ſcribit, apud Lacedæmonios Leſbium ᾠδὸν in honore habitum: ipſóſque ab oraculo iuſſos vt eum audirent. Ad Cleomenis quoque ſtatuam, eius qui Thebanus poeta fuit, ita ſcriptum legebatur: atque pro ἀοιδῷ ab hiſtoricis interpretatum. Horatianæ autem Odæ omnes ſunt ſine Epodo. Neque verò verum eſt quod Grãmatici profitentur, quoties carmini carmen accinitur, Epodon eſſe. ſic enim Elegia Epodos eſſet. item Dicola omnia. quod tamen ridiculum eſt. Neque minus falſum illud, quum altero verſu finitur ſententia, Epodon appellari: Ouidiana enim poemata pleraque Epodica eſſent. Quid quod in Horatianis Epodis id minimè obſeruatur. in his enim patet illorum error.

Epodi.

Nox erat, & cælo fulgebat Luna ſereno
Inter minora ſidera:
Quum tu magnorum numen læſura deorum.
In verba iurabas mea
Arctius, &c.

Neque diſſimilia propterea dicerentur alia Dicola, vt illa,

Non ebur neque aureum
Mea redimet in domo lacunar, & alia multa.

Ac de Epodi ratione in Choris ſatis dictum eſt. de Horatij autem inſcriptione haud ſatis conſtat. Nanque duo poſtrema poematia de Canidia monocola ſunt: quibus accinitur nihil. Quare animi gratia nobis aliquid eſt cõmentandum. Poſt cantiones aliquas ad aras deorum expletas, accedebat aliquis ſacra certis verſiculis clauſurus. Hunc appellarunt Epodon: propterea quòd poſt alias cantiones & Hymnos pronuntiabant. Id ita ſcriptum eſt in decimoſeptimo libro De officio partium humanarum apud Galenum. Itaque Horatius quum Odas ſcripſiſſet: quem illis librum addidit, rectè Epodon inſcripſit. quemadmodum

admodum Plato quoque eum quem poſt leges ſtatuebat, Ἐπινομίδα. Cuius exemplum ſecuti. hiſce in Commentariis nos quoque fecimus. Nánque in ſecundò libro ſimplici narratione quædam quaſi deſignata, in illo accuratiore opera, exactiore iudicio ita perpendimus, vt etiam cauſas afferamus. Quare librum illum vltimum Epinomidem quoque inſcribi placuit. Epinicia erant quæ in certaminibus victori canebantur. Pæanes, quibus gratulabantur diis immortalibus pro victoria in præliis, non in certaminibus. Hymni, qui ad aras diis dicebantur. Quamobrem omnia Pindarica, quæ extant, Epinicia ſunt: id quod etiam tituli declarant. Olympionicæ, Nemeonicæ, Pythionicæ. Epipompeutica, ad pompas, cuiuſmodi carmen ſeculare. Non differebant Pæanes à Scoliis, niſi acclamatione, quæ Pæanibus erat peculiaris: ἰὼ παιάν. quod Græci Epiphthegma vocabant, & ἐπίφθεγμα. tametſi hoc quoque poſtea deſitum eſt. Quò miror duo. primum quòd Athenienſes iudicio perſequuti ſunt Ariſtotelem: quoniam in Hermiam qui eſſet mortalis, tanquam in deum Pæana condidiſſet: quum tamen etiam viris fortibus daretur id. Deinde quòd defendunt Ariſtotelem: quia non fuerit Pæan, quippe in eo acclamationem nullam: ſed potius σκολιὸν μέλος. At profectò in Pæanibus pleriſque & confeſſis & receptis, nullam inueniamus acclamationem. Ponam igitur Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucũdiſſimum & pleniſſimum gratiarum:

Epinicia. *Pæanes.* *Hymni.*

Ὑγίεια πρεσβύστα μακάρων
μετὰ σοῦ ναίοιμι
τὸ λειπόμενον βιοτᾶς.
σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης.
εἰ γάρ τις ἢ πλούτου χάρις, ἢ τεκέων,
τᾶς εὐδαίμονος τ' ἀνθρώποις
βασιληίδος ἀρχᾶς, ἢ πόθων
οὓς κρυφίοις ἀφροδίτης ἄρκυσι θηρεύομεν:
ἢ εἴ τις ἄλλα θεόθεν ἀνθρώποισι τέρψις
ἢ πόνων ἀμπνοὰ πέφανται:
μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια
τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ.
σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων.

Vbi vides Pæana ſine acclamatione. Tum autẽ duûm generum agnoſcas. Alterum, quo in victoris gratulabantur cum acclamatione: alterum, quo laudes celebrant ſine acclamatione. cuiuſmodi & hic, & ille Ariſtotelis in Hermian Atarnenſem.

Ἀρετὰ πολύμοχθε
γένει βροτείῳ:
θήραμα κάλλιστον βίῳ.
σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸν, ἑλλάδι πότμος:
καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς
ἀκάμαντας. τοῖον
ἐπὶ φρένα βάλλεις
καρπόν τ' ἀθάνατον
χρυσοῦ τε κρέσσω, καὶ γονέων
μαλακαυγῆ, τοῦθ' ὕπνου.
σοῦ δ' ἕνεκεν ὁ Διὸς ἡρακλῆς
λήδας τε κοῦροι πόλλ' ἀνέτλασαν.
ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν.
σοῖς δὲ πόθοις ἀχιλλεὺς,
αἴας τ' ἀΐδαο δόμους ἦλθον.
σᾶς δ' ἕνεκα φιλίου μορφᾶς
καὶ ἀταρνέος ἔντροφος
ἡλίου χήρωσεν αὐγάς.
τοὶ γὰρ ἀοίδιμον ἔργοις
ἀθάνατόν τε μιν αὐξήσουσι μοῦσαι
μνημοσύνης θυγατέρες
Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι
φιλίας τε γέρας βεβαίας.

Vt etiam perpendas quantus vir ille fuerit in poeſi: neque ipſo Pindaro minor. Scripſit autem & in Lyſandrum Lacedæmonium vnum: qui ob dignitatem in Samo olim publicè canebatur. quemadmodum Delphis Pæan alter in Craterum Macedonem, admodulante Lyra puello impubere. Scolion autem etiam aliis adaptabatur argumentis. Quo genere carminis qui viciſſent, poculo donabantur: quod poculum ob eam cauſam à cantu illo ᾠδὸς, vt ſuprà ſcripſimus, dicebatur. quum cæteris in certaminibus acciperent Lyrici iuuencam, quam & immolabant. & hircum Tragici, quemadmodũ ſuprà dicebamus. taurum Epici. Bucolici vel vini vel lactis libatione contenti

tenti

tenti erant: ídque Apollini, Muſis, Baccho, Iuno & Gratiis. nam cætera præmia à victo auferebant, non ea ab iudice donabantur: ſicuti ſuo loco ſcriptum eſt. De Scolij nomine inter Grammaticos non conuenit. nugantur de Scolio pede: ſic enim cognominant Amphimacrum, quem tamen nihilo frequentius in illis inuenias. Confeſſum enim eſt quod dicebamus: neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre. Alij ab obliquis tibiis. de quibus tamen apud idoneos authores nulla mentio. Nonnulli putarunt carmen eſſe conuiuiale, quod à primo cœptum nequaquam à proximo, ſed ordine flexuoſo vltro citróque exciperetur. Neque hoc diſplicet: conuenit enim cum poculo, quod canenti præmium propoſitum dicebamus. Nam qui κατ᾽ ἀντίφρασιν nominatum aiunt, ludunt nos. In nuptiis cani ſolitum à diſcumbentibus lauro aut myrto coronatis, nemo dubitat. Quinetiam Timocreon Rhodius Scolium ſcripſit in vituperationem Pluti. *Scolij nomen vnde*

ὤφελες ὦ τυφλὲ πλοῦτε
μήτ᾽ ἐν γῆ, μήτ᾽ ἐν θαλάττῃ, μήτ᾽ ἐν ἠπείρῳ, ἢ
φανήμεναι.
ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν κἀχέροντα.
διὰ σὲ ἂρ πάντ᾽ ἐν ἀνθρώποις κακά.

Erat ergo Scoliorum recitatio in conuiuiis. tres enim modi; vnus, quum plures concinebant, vt in choris & nuptiis: alter, quum in conuiuiis aut feſtis ſodalitatibus ſinguli per ordinem canebant: tertius, quum in conuiuiis non ſuccedebant ſeriatim, ſed vt cuique viſum fuiſſet, à cantu myrti laurive ramus dabatur ei qui magis idoneus iudicaretur: alij malunt à primo lecto cœptum, altrinſecus primo lecto datum ramum ſimul cum cantionis iure. inde ab illo ei qui ſecundus erat in aduerſo lecto: ab hoc ei qui ex aduerſum in altero ſecundo diſcumbebat: ita erat σκολιὸν, ſicuti reptatio ſerpentum, & quaſi ſerræ dentes. Carminis verò materia non ſolùm erat in laudibus virorum fortium, vt putarunt quidam: ſed etiam in communibus ſententiis, & adagiis, & quocunque genere adhortationis ad bene beatéque viuendum. quare præter illud Timocreontis, alia quædam adſcribemus. in Veſpi Ariſtophaneis vnius initium eſt,

χρήματα καὶ βίαν κλειταγόρᾳ τε κἀμοί.

Plato in Gorgia ſcribit, Scolio cani ſolitum: ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον. τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν φυὰν γενέσθαι τρίτον δὲ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. quam ſententiam & expreſſit alia ratione Phocylides, & Ariſtoteles retulit è Delphico templo in Ethicorum ſuorum propylæa. Illud autem eſt de Aiacis virtute:

παῖ τελαμῶνος αἶαν αἰχμητὰ,
λέγουσί σ' εἰς τροίαν ἄριστον
ἐλθεῖν ἀχαιῶν, μετ' ἀχιλλέα.

Aliud de Admeto,

ἀδμάτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν,
τοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
τῶν δειλῶν δ' ἀπέχου.
δειλῶν ὀλίγα χάρις.

Etiam ab Euſtathio refertur vnum ſuper Iliados quarto, relatum ad eorum fortitudinem, qui in oppidi Lipſidrij fuerant obſidione.

αἶ αἶ λειψύδριον προδωσέταιρον,
οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας,
μάχεσθαι τε ἀγαθοὺς, καὶ εὐπατρίδας.
οἳ ποτ' ἔδειξαν, οἵων πατέρων ἔσαν.

Quod autem alia quoque argumenta detexta ſint eo poematij genere: ſatis patet ex illo quod recitatur à Plutarcho in Amatorio: id quoniam Græcas olet fœditates, indignum putaui tam puris Commentariis. Lyricorum tamen vſus plurimus in Amoribus, & Luſibus, & Potationibus: in quibus exercuit ſeſe inprimis Sappho. Quin Pindarus quoque ſcripſit ἐρωτικά. Anacreon verò excelluit adeò, vt eius dictio quouis Indicæ arundinis ſucco dulcior mihi videatur. Alcman autem amatoriarum cantionum inuentor creditus eſt: quemadmodum ſuprà memorauimus. cuius perpauxillæ reliquiæ hîc ponentur, quouis nectare ſuauiores:

ἔρως ἐμὲ δ' αὖτε κύπριδος ἕκατι γλυκὺς
κατείβων καρδίαν ἰαίνει.

Iccirco Architus, vt Chamæleon ſcribit, appellauit eũ Principem ἐρωτικῶν μελῶν. Habes ſuauiſſimum apud Horatium illud, *Donec gratus eram tibi*, & alia. Erat & Odæ ſpecies apud Laconas, qua ſiquis in flagitio deprehenſus fuiſſet, aram quandam obiens, canebat probra ſua. Aliæ fuere, quas λοκρίας ᾠδὰς nominabant: quę nihil aliud quàm adulteria & ſtupra continerent.

HYM-

HYMNI.

CAPVT XLV.

HYmni Pæanibus ſimillimi: tametſi etiam alio carminis genere cõfici cõſueuerint. quales ab Orpheo, Muſæo, Theocrito, Homero. nos quoque non parum laborauimus vt penes Latinos ea gloria minus obſcura eſſet. Quidam negarunt Iambico verſu confieri licere. Primus Anthes Anthedonius dicitur Hymnos condidiſſe. quod ſi ita eſſet, oportet eum Orpheo fuiſſe antiquiorem. Extat memoria tituli tantùm à Teleſilla facto poemate in Apolinem: quod inter Hymnos referre par eſt, Φιλελίας inſcriptum fuiſſe aiunt.

DITHYRAMBI.

CAPVT XLVI.

DIthyramborum quoque facies eadem, modi tãtùm diuerſi. In Liberi patris honorem Dithyrambum factitari ſolitum: quippe bis natus, bis exiuit è naturæ principiis, tanquam binas fores tranſmiſerit. δὶς θύρας ἀμείβων. ἅμα ἰών. Quare Archilochus ſic:

Διονύσου ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος
διθύραμβον οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας.

Vbi etiam ἐξάρξαι verbum notes animaduerſum à veteribus apud Homerum & alios in verſibus & cantionibus: quemadmodum amplius in Originibus ſcriptum eſt. Idem Archilochus alibi Dithyrambum Liberi patris famulum vocat. Alij curioſius, à Nymphis excogitatam acclamationem parturienti coxæ Iouis, λῦθι ῥάμμα: mutata ſcilicet liquida, ſicut μελετᾶν, meditari. Erat ſtilus tumidus, atque, vt ille ait, plenus deo, plenus numerorum, plenus compoſitarum vocum: quas ampullas & ſeſquipedalia Satyri noſtri appellarunt. Horatius iccirco Dithyrambos audaces vocat. Libet ponere Epigramma quod ſcripſit in octauo Commentariorum Hegeſander, refertum iocis & licentia aduerſus non tam veteres ſuos Philoſophos, quàm noſtros nouos Philaſophos:

ὀφρυανασπασίδαι, ῥινοσκαταπηξογένειοι,
σακκογενειοτρόφοι, καὶ λοπαδαρπαγίδαι,
ἱματανωπερίβαλλοι, νηλιποκαιβλεπίλαιοι,
νυκτιλαθραιοφάγοι, νυκτιπαταιπλάγιοι,
μειρακιεξαπάται, καὶ συλλαβοπευσιλαβῆται,

δέξομαι ταυρόσοφοι, ζηταρετασίαδαι.

Iccirco AEſchylus appellauit μιξοβόαν Dithyrambum eo verſu:

μιξοβόαν πρέπει διθυραμβον ὁμαρτεῖν
σύγκοινον Διονύσῳ.

Exultans igitur, & inconſtans, & tumidum: atque vt vno verbo abſoluam, totus Bacchus. Multum operæ in hoc genere poematis poſuit Ion Chius: cuius nomine ſcripſit dialogum Plato. Eius verſus vt ambitioſos lancinat Ariſtophanes. inter quos illos, ἀῶον ἱεροφοίταν ἀστέρα. & αἰθερίαν λευκόπτερυγα προάδρομον. quemadmodum & Philoxeni irridet στρεπταίγλαν. Συνθετα &

HYPORCHEMATA.

CAPVT XLVII.

Affinia his poematum genera duo. vnum cuius author fuit Andreas Lindius Cleobuli neceſſarius. (apud alios Antheas ſcriptum eſt.) Dicebatur hoc poema διὰ συνθέτων ὀνομάτων: iccirco Dithyrambo proximum. Quod imitatum aiunt poſtea Aſopodorum Philiaſium. Alterum fuit Hyporchema. laxius hoc atque remiſſius: geſtuoſum tamen, & affectuum plenum. vnum ponam Pratinæ poetæ Philiaſij pyrrhichiis refertum ob celeritatem:

Θίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τῖνα τάδε τὰ χορεύ-
ματα; τίς ὕβρις ἔμολεν
ἐπὶ διονυσιάδα
πολυπάταγα θυμέλαν;
ἐμὸς ἐμὸς ὁ βρόμιος. ἐμὲ δεῖ
κελαδεῖν:
ἐμὲ δεῖ
παταγεῖν,
ἀν' ὄρεα σύμενον
μετὰ ναϊάδων:
οἷά τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος
τὰν ἀοιδάν.
ὁ δ' αὐλὸς ὕστερον χορευέτω.
καὶ γάρ ἐσθ' ὑπηρέτης κώμων μόνον.

πυριμάχοις τε πυγμαχέαισι
νάεριγνον ἔλαφαι ςρατηλάταις.
παῖε τὸν φρυναίου ποικίλου προσαχέοντα.
φλέγε τὸν ὀλεσιαλοκάλαμον
λαλοβαρυοπαραμελορυθμοβάταν,
θυπαβυπανοδέμας πεπλασμένον νεμεδόνα.
ου δὲ δεξιοπολε
θριαμβοδιθύραμβε κισσόχαιτ' ἄναξ
ἄκουε τὰν ἐμὰν δώρειον χορείαν.

LYRICORVM HARMONIAE & inſtrumenta.

CAPVT XLVIII.

ERant autem ſuæ quoque Lyricis ſaltationes atque harmoniæ,numero tres.Pyrrhichica cũ pyrchichiis & trochæis Satyricæ ſimilis,velox,mobilis,geſtuoſa. cuiuſmodi Melos noſtrum in Cybelen & Silenum, totum ſolis pyrrhichiis conſtans.cuius initium,

Modo citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce ſuper alta loca volans.

Altera harmonia Gymnopædica dicta,Emmeliæ propior, plus habens Spondæorum & Anapæſtorum, cum interpoſitis choriambis: qualis Ode prima Horatij. Tertia Hyporchematica, miſta ex vtraque: veluti in ſuperiore cantione. quam non ſine thyrſo aut face ſaltatam puto. Canebantur autem & ad Lyram, & ad Cytharam, & ad Barbiton: vnde Pindaro dicti ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι. Lyræ inuentum Mercurio attribuunt: quum ad aridam teſtudinem offendiſſet pedem. Animaduerſo enim quem ex intentis neruis ediderat ſono, lineas chordas intendiſſe. deinde quum fratris Apollinis furto boues abegiſſet, iram atque ſupplicium nouo Chelys inuento redemiſſe: viciſsimque ab Apolline caduceum accepiſſe. Acceptam Apollo Lyram ad fiſtulæ, cuius eſſet author Pan, modulos lineis exemptis chordis, atque nerueis intentis adaptaſſe. Neruos ſeptem numero eſſe inſtituit: quot ipſe menſes in vtero fuiſſet genitricis. Quam ob cauſam ἑπτάτονον vocat Lyram Pindarus: eius interpres ἑπτάμιτον. Nam eadem chorda ſeptem alioqui ſonos edimus. Argiui mulctam dixere iis qui pluribus ſeptenis vterentur. Additam octauam ſcribit Ariſtoteles. neque

propterea tamen eam, quæ media vocabatur antè, nomen amiſiſſe. Alij ab Apolline nouichordam Lyram ſcribunt editam, à Muſarum numero, vt ait interpres Arati. Tametſi cum decachordo etiam pingebatur: quippe qui cum Muſis eſſet ipſe decimus. Nonnulli vt Lyram Mercurio attribuunt inuentori: ita citharam Apollini. Quòd ſi ita eſt: quærendum præterea quare Apollinis ſignum arcum dextra, læua Charitas habuerit: quarum vna lyram gereret, non citharam: altera tibias: tertia fiſtulam ori admoueret. Citharæ figura fuit apud Græcos primùm concinnata Cepionis tempore, qui Terpandri fuit diſcipulus: & appellata Aſias, propterea quòd à Lesbiis fuiſſet importata. Modos certos ante Archilochum primus Terpander inſtituit, & leges, quas ab ſe & à diſcipulo vocauit κηπίονα & τερπάνδρειον. A regionibus Doricis duos βοιώτιον & αἰόλιον. ideirco quia in Bœotia extitiſſe creditus eſt primus citharœdus Amphion, Iouis & Antiopes filius. A temporum autem celeritate duos τροχαῖον & ὀξὺν, qui multis conſtabat pyrrhichiis. & ſeptimum τετραοιδὸν, qui erat ex horum quatuor compoſitus, AEolio, Terpandrio, Cepione, Bœotio. Idem Terpander primus adiecit ad Heroicos verſus Lyricos modulos. Proxima his generibus inſtrumentorum alia. σκινδαψὸς, qui erat τετράχορδος, numerus Lyra inferior: vſus idem. vnde epitheton additum à Theopompo: σκινδαψὸν λυρόεντα μέγαν χείρεσσι τινάσσων. Apud Laertium pro viliſsimo inſtrumento. ἑλικὼν alterum inſtrumentum à Muſarum monte nomen ducens, chordarum numerum à numero earundem: quemadmodum ſcriptum reliquit Ptolemæus in libro de Muſicą. Barbitos tribus tendebatur chordis: quo eſt vſa multum Sappho & Alcæus: quapropter Lesboum appellat Horatius. Grauis ei ſonus extitit, & aptus Doriis: quocirca Pollux etiam βαρύμιτον dictum prodit. Erat & πηκτὶς duobus tantùm neruis. Pulſabant autem radiolo altera manu, quod plectrum à percuſsione appellarunt: altera premebant neruos certis interuallis. Primus Demopœetus Sicyonius plectri officium ad ſolam manum tranſtulit. Sic vnguibus & digitorum ſummitate etiam nunc citharæ neruos temperant. Cuius autem chordæ ferreæ, aut ex orichalco ſunt, penna modulantur. Etiam digitalia argentea induerunt, quorum extrema pennarum cuſpidibus muniantur.

niantur. Lyram non plectri percuſſione,ſed ſetarum intentarum attritu tangunt. Auctus & chordarum numerus,pro cuiuſque libidine. Nam citharæ Timotheus Mileſius addidit.Alexander quoque Citherius Pſalterium referſit chordis.Ariſtoteles trigoni Pſalterij meminit, cuius chordæ eſſent æquè intentæ omnes. Epigonus autem, quem Ambraciotam produnt à Sicyoniis donatum ciuitate,conſtruxit inſtrumentum,in quo eſſent chordæ quadraginta:quod Epigoneum ab ſe appellauit.Ab hoc quidem ſcribunt omiſſum plectri vſum,non à Demopœeto, ſicuti dicebamus. Fuit & Simi commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum,quinque & trigenta conſtabat chordis:à quibus eorum origo, quos nunc monochordos vulgus vocat.in quibus ordine digeſta plectra ſubſilientia reddunt ſonos.Additę deinde plectris coruinarum pennarum cuſpides: ex æreis filis expreſſiorem eliciunt harmoniam. me puero Clauicymbalum & Harpichordum nunc ab illis mucronibus *Spinetam* nominãt.Vetus Monochordos vnico neruo contentus erat: Arabum inuentum.Trichordos autem Aſſyriorum, quod Panduran appellabant. Pentachordos Scytharum fuit:ex cruſta pelle bubula cõfectas chordas pulſabant plectro, quod ex vngula caprina optimum habebatur. Durat etiam nunc plectri vſus in Hiſpania, & Pſalterij: cuius ſonum miſcent cum ſono tibiæ,loco tympani : quod iccirco Tympanum chordatũ vocant:Itali me puero *Tabaſſum.* Fuit & aliud ad pſallendum inſtrumentum,quod *πίλυξ* dicebatur.

CHORI.

CAPVT XLIX.

QVemadmodũ è Tragœdia Satyrã, è Comœdia Mimum è Rapſœdia Parodiã enatas,atq.eductas oſtendimus: ita non tam è iuſtis fabulis exceptos Choros dicamus,ac ſeorſum apparatos, quàm è feſtiuitatibus tranſlatos atq.inde fabularum interſitos interuallis. vetuſtiſſimum nánque poema fuit ad aras deorũ, ſimul cũ ipſa natum religione. vbi conſertis manibus ſaturi victimarum carnibus , ſacros obibant focos , precati numen , vt ſibi litare liceret.' cuiuſmodi in *Θεσμοφοριαζούσαις* Ariſtophanis. Itaque aliis quoque ſeculis inſtituti chori ſine fabulis.veluti qui dicerent Hymenæos , qui carmen ſeculare : qui ob reditum Principum vota ſoluerent. Et

in ipſis Romanis ſupplicationibus frequentes. προσόδιον igitur eodem modo ac lege, qua in theatro, genus carminis iuſto poemate, quo ibant obuiam Imperatoribus aut Regibus ingredientibus vel oppida vel caſtra. Cuiuſmodi Duris Samius ſcripſit in viceſimo ſecundo hiſtoriarum, dictum fuiſſe Demetrio ab Athenienſibus è Corcyra & Leucade reuertenti.

THRENI, ET HYMENAEI, & Elegiæ, alia.

Capvt L.

THreni duo diuerſa genera, & Hymenæi. quippe Hymenæi carmina nuptialia: ea quo dicerentur verſu, nihil referebat. Duos habes apud Catullum: alterum ſenariis dactylicis ſtatariis: alterum pẽtaſtrophis choriambicis: tanta ſuauitate & puritate, vt quantum alliciat ad legendum, tantùm deterreat ad imitandum. Totidem apud Claudianum æquè diuerſo genere carminum. Auſonius pulcherrimum atque operoſiſſimum, ex portiunculis Virgilianis. Eſt Hymen in natura muliebri membranula, quæ ſcinditur virginibus primo quoque veneris tentamento atque aditu. Inde factum nomen numini ab ſtultis Græcis. Latini Talaſſum ſiue Talaſſionẽ quare vocẽt, in ambiguo eſt. Illud cõſtat in raptu Sabinarũ nomen inuentum. Herſiliam forma præſtantiſſimam quum Romulo regi ferret vnus è paſtoribus, ne ab obuiis interciperetur, interpellantibus reſpondiſſe dicitur, eam ſeſe ferre Talaſſioni. Alij militem ſic vocatum, qui primus rapere inceperit. eúmque vbi ſeipſum acclamaſſet, alios eadem quaſi teſſera ſequutos. vnde mos deinceps ductus fuerit in nuptiarum feſtiuitatibus, peruulgatum hoc, ne quid deeſſet, noluimus omiſſum. Modus Hymenæi, vt fiat acclamatio carmine intercalari, quod ſæpenumerò eo ſolo conſtat nomine. tametſi alia quoque interponuntur: cuiuſmodi illa, *Concubine nuces da.* & *Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.* Duo Hymenæorum genera: alterum purius, alterum cum Feſcenninia licentia, impudicis vocibus inſertis. Threni autem ſonant Latine luctus. qualis ille in libris diuinis, quo deflet vates ſanctam ciuitatem. Aiunt primum Linum poetam Threnos feciſſe. alij verò propius

Hymen.

pius

plus accedere videntur. Eum Herculi ſuccẽſentem quòd eſſet ineptior ad diſcẽdum, ab irato ingratóque diſcipulo interemptum: ab reliquis diſcipulis defletũ carmine, quod ab eius nomine & nota eiulationis Ælinum appellarunt. cuius vocis etiam in luctu meminit Theocritus, Nos quoque virum tam fortem, quàm infelicem patrẽ noſtrum in agreſtibus poematiis Ælinũ appellauimus, ab eo Threno, quem diuinæ genitrici noſtræ fecimus, Primum & poſtremum omnium Euripidem aiunt abuſum Lino: à triſtibus enim ad læta tranſtuliſſe, tum ſine vlla imitatione, tum ſine vllo imitatore. Idem carmen etiam νήνιτον vocarunt, id eſt extremum, & νηνίαν eadem ratione. Quare non rectè per diphthongum ſcribunt penè omnes: quemadmodum in Originibus animaduerſum eſt. Sic tibiam quæ in funeribus adhibebatur, vocauit Pratinas Phliaſius νηνιδῶνα, vt ſuprà vidimus. Iouianus Pontanus Neniæ vocem traduxit ad Nutricias cãtilenas: propterea quòd vulgus noſtras *Bellas*, áliis locis in Italia nutrices *Nenæ* dicunt, vt opinor, à cantiunculis, quæ ſint ſimiles cantibus præficarum. Cuius carminis anguſtiis diuinus ille vir ita clauſit laſciuiam immenſi ſui ingenij, vt aliorum excluſerit audaciam. At veteres nutricum cantiones καταβαυκαλήσεις nominarunt, Baucis enim nomen in re futili. Neniam verò inuentum aiunt Phrygum, cuius rei meminerit Hipponax. Olophyrmum quoque numerant inter poemata, quę à lugentibus aut alia qua fortuna mœſtis canerentur. Quæ ad rogum dicerentur, erant Neniæ: quæ ad tumulum, Epitaphia: quæ in exequiis, quum iuſta perſoluerentur Epicedia. κήδεσθαι enim fuit curare inferias. Etiam Monodia dictus cãtus lugubris, vſu potius quàm ratione. Nánque vox ſanè latiùs patere debuit. In Monodiis ſolum affectum poſuere, ἠθοποιΐαν verò nullam, proſopopœiam nullam. Elegiam quoque in funeribus primùm dictã par eſt. id quod innuit Ouidius in funere Tibulli. Eius inuentorem neſcire ſeſe confeſſus eſt Horatius. Theoclen tamen quendam, ſiue Naxius ille, ſiue Eretrienſis fuerit, tradũt furentem effudiſſe primum Elegos: Neutiquam igitur quaſi εὐλογίαν, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας, vt ridiculè autumant Grammatici, ſed à miſeratione: ἐλεεῖν λέγειν. Iccirco miſerabiles appellauit

Megara Alaſtor, & Megara Alaſtoris.

Fuiſſe autem Parodiam in honore apud Siculos, coniici poteſt ex eiuſdem Alexandri AEtoli elegiaco eodem:

τοῖα συγκεκροτίσιον ἴχαι χάριν. οἱ δὲ βοιωτοὺς
ἔλλαυον, βίϐλῳ τέρπνοτη ἐκ ὀλίγον.

Perſonæ in Parodiis amantes fœminæ aut temulentæ. Item Ganeones, qui bona ſua abligurierunt. Patres eorundem Nepotum & Gurgitum Alcumiſtarum impoſturæ. Luſus in malos poetas ex perſona cauponis, aut piſtoris. Irriſio mali medici ex recitatione podagrici. Omne genus Baccelorum, & Banciarum, & Batalorum, quos Galli *Badinos*, Itali *Balullos* vocant. Introducuntur hi cum magiſtris qui præeunt aut prælegunt verſum aliquem ſerium: at illi detorquent ridiculè ad cuiuſpiam ignominiam. verùm hæc poſtea exactius.

CENTONES.

CAPVT XLIII.

HAud abſimiles Parodiis, quos Centones vocant. Deducitur enim ſenſus alius ab ſenſu priſtino verſuum: hoc parodiam refert. quorum verſuum membra hinc inde collecta quum aſſuantur, Rapſodiæ nomen repræſen-
Centones. tant. atque iccirco Centones appellati ſunt à centonibus quibus fiunt ſtragula. Tale apud Auſonium poema valde ingenioſum & lepidum, ex fruſtis Virgilianis coagmentatum. Tale etiam Probæ poetriæ Chriſtianæ: cui ab opere Centone cognomen factum eſt.

LYRICA.

CAPVT XLIIII.

PRoxima Heroicæ maieſtati Lyrica nobilitas, vt illa à cantu Rapſodia, & Epos: ita hæc Ode, & μέλος, & μελ-
Ode. πὴ. Neque enim ea ſine cantu atque Lyra pronuntiabant. vnde & Lyricorum appellatio. Odas quoque à canendo titulum ſuorum librorum fecit Horatius. Grammatici Pindaricas inſcripſere cantiones, μέλη. alij verò maluerunt
Εἴδη. εἴδη. vnde diminutiuũ Idyllion. quia poemata eſſent rerũ
Idyllion. quaſi ſpecies quædã. Meliãbos citat in vita Diogenis Cynici Laertius, qui ſint à Cercida Megalopolita ſcripti. Quinque ibi leguntur verſiculi, in quibus ne vnus quidẽ iambicus. Quanquam autem μέλος Lyricorum tantùm
Melodia. fuit: Melodia tamen eſt omnib. cantionum ſonis attributa. Sic Chamæleon in libro quem de Steſichoro ſcripſit,

μελῳδη-

μελῳδηθῶναι non ſolùm ait Lyrica, verumetiam & Archilogi, & Heſiodi, & Mimermni, Phocylidæ, & Homeri. Quare harmoniam etiam inuenias Melodiā appellatam. Lyricorum genera multa. Melos, ſiue Ode, quibus curas amatorias decantant. Primum hoc excogitaſſe Alcmana tradunt: primúmque aiunt dediſſe μέτρον ἀκόλαςον, id eſt, laſciuum. Alij dicunt Ametorem Eleutherneum primum apud ſuos ciues amatorias ceciniſſe cantilenas: cuius propterea poſteri Ametores item dicti ſunt. In hoc genere plurima fuit Sappho. Anacreon autem non ſolùm dedit hæc μέλη, ſed etiam in ipſis mella. Alia genera in laudibus Heroum, locorum laudationibus, rerum geſtarum narrationibus. Hilaritates, conuiuia. His numeris etiam pæanes ſolis diis dicti: & hymni eodem argumento, ſed ſtilo demiſſiore. Item ea quæ σκολιὰ μέλη vocata ſunt: in quibus virorum fortium laudationes continebantur, nihil à pæanibus differentia, niſi materia ſiue argumento. Canebantur Scolia in conuiuiis, ſicut alibi diximus, in quibus poculum circumlatum ᾠδὸς appellabatur. quod non liceret abſq. cātu vel propinare vel excipere: eius meminit Tryphon grammaticus, ὀνομαςικοῖς. Præterea Dithyrambica, & quæ ab authore Sotadica, & Ithyphallica, & Choriambica in Cybelē, Bacchum, Silenum, Pæana, Faunum, Priapum. quale eſt Catulli venuſtiſſimum. Et Epipōpeutica quæ in pompis accinebantur. cuiuſmodi ſeculare carmen Horatianum, & Epinicia, haud abſimilia Pæanibus. A membris quoque variata. nam quædam erant ſimplicia μονόκωλα iccirco dicta, & μονόςροφα, aut ςάσιμα. quippe in choris Bacchicis circularibus aut ſemper ad eundē modum conuertebantur, neque reuertebantur. hæc erant μονόςροφα. Aut ſtabant immobiles: ea ςάσιμα. talis prima Ode Horatiana. in aliis erant duo membra, aut tria, aut plura. Habes apud Pindarū δυωδεκάκωλον, quæ etiam δυαδικὰς dicebatur. Quinetiam in Scoliis, Pæanibus, Dithyrambicis, numerus incertus pro libidine authoris. quamobrem eos lege ſolutos vocat Horatius. nulla enim fiebat conuerſio. Quemadmodum Adonio poſt tres Sapphicos poſito, ad Sapphicos reditur. de quibus conuerſionibus ſatis in Choris dictum eſt. Memoriæ quoque proditum fuit, Alcmanem quum quatuordecim ſtropharum canticum feciſſet, harum ſeptem certo metro compoſuiſ-

Scolia.

Epipompeutica.

ſe:alteras ſeptem alio. Sine diſcrimine verò & ᾠδήν, & ᾠδὸν aliquandò ſcriptum inuenias. ᾠδὸν verò pro eo quod eſt ἀοιδόν. neq. ſolùm pro Poeta, ſed etiam pro vate. ſicuti vſus fuit Dino in Perſarum hiſtoria. cuius verba fuerunt hæc: τὴν μὲν χρυσῆν κίσσου τῇ πρώτῃ ἀνδρείᾳ, καὶ τὸν μέλλοντα πόλεμον ἐπῇδε πρὸς Ἀστυάγην παρόντος οἱ ᾠδοί. Erant hi Perſis peculiares. ſic & ſubdit, διαχωρίσας οὖν Ἀστυάγου μετὰ τῶν φίλων, τότε εἰρήκει ὄνομα (ἦν δ' εἷς τῶν ᾠδῶν ὁ εὐδοκιμώτατος) ᾄδειν.

Heraclides quoque ſcribit, apud Lacedæmodios Leſbium ᾠδὸν in honore habitum: ipſóſque ab oraculo iuſſos vt eum audirent. Ad Cleomenis quoque ſtatuam, eius qui Thebanus poeta fuit, ita ſcriptum legebatur: atque pro ἀοιδῷ ab hiſtoricis interpretatum. Horatianæ autem Odæ omnes ſunt ſine Epodo. Neque verò verum eſt quod Grãmatici profitentur, quoties carmini carmen accinitur, Epodon eſſe. ſic enim Elegia Epodos eſſet. item Dicola omnia. quod tamen ridiculum eſt. Neque minus falſum illud, quum altero verſu finitur ſententia, Epodon appellari: Ouidiana enim poemata pleraque Epodica eſſent. Quid quod in Horatianis Epodis id minimè obſeruatur. in his enim patet illorum error.

Epodi.

Nox erat, & cælo fulgebat Luna ſereno
Inter minora ſidera:
Quum tu magnorum numen læſura deorum.
In verba iurabas mea
Arctius, &c.

Neque diſſimilia propterea dicerentur alia Dicola, vt illa,

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar, & alia multa.

Ac de Epodi ratione in Choris ſatis dictum eſt. de Horatij autem inſcriptione haud ſatis conſtat. Nanque duo poſtrema poematia de Canidia monocola ſunt: quibus accinitur nihil. Quare animi gratia nobis aliquid eſt cõmentandum. Poſt cantiones aliquas ad aras deorum expletas, accedebat aliquis ſacra certis verſiculis clauſurus. Hunc appellarunt Epodon: propterea quòd poſt alias cantiones & Hymnos pronuntiabant. Id ita ſcriptum eſt in decimoſeptimo libro De officio partium humanarum apud Galenum. Itaque Horatius quum Odas ſcripſiſſet: quem illis librum addidit, rectè Epodon inſcripſit. quemadmodum

admodum Plato quoque eum quem poſt leges ſtatuebat, Ἐπινομίδα. Cuius exemplum ſecuti hiſce in Commentariis nos quoque fecimus. Nánque in ſecundò libro ſimplici narratione quædam quaſi deſignata, in illo accuratiore opera, exactiore iudicio ita perpendimus, vt etiam cauſas afferamus. Quare librum illum vltimum Epinomidem quoque inſcribi placuit. Epinicia erant quæ in certaminibus victori canebantur. Pæanes, quibus gratulabantur diis immortalibus pro victoria in prœliis, non in certaminibus. Hymni, qui ad aras diis dicebantur. Quamobrem omnia Pindarica, quæ extant, Epinicia ſunt: id quod etiam tituli declarant. Olympionicæ, Nemeonicæ, Pythionicæ. Epipompeutica, ad pompas, cuiuſmodi carmen ſeculare. Non differebant Pæanes à Scoliis, niſi acclamatione, quæ Pæanibus erat peculiaris: ἰὴ παιάν. quod Græci Epiphthegma vocabant, & ἐπίῤῥημα. tametſi hoc quoque poſtea deſitum eſt. Quò miror duo: primum quòd Athenienſes iudicio perſequuti ſunt Ariſtotelem: quoniam in Hermiam qui eſſet mortalis, tanquam in deum Pæana condidiſſet: quum tamen etiam viris fortibus daretur id. Deinde quòd defendunt Ariſtotelem: quia non fuerit Pæan, quippe in eo acclamationem nullam: ſed potius σκολιὸν μέλος. At profectò in Pæanibus pleriſque & confeſſis & receptis, nullam inueniamus acclamationem. Ponam igitur Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucũdiſſimum & pleniſſimum gratiarum:

Epinicia.

Pæanes.

Hymni.

Ὑγίεια πρεσβύστα μακάρων
μετὰ σοῦ ναίοιμι
τὸ λειπόμενον βιοτᾶς.
σὺ δέ μοι πρόφρων συνοίκος εἴης.
εἰ γάρ τις ἢ πλούτου χάρις, ἢ τεκέων,
τᾶς εὐδαίμονός τ' ἀνθρώποις
βασιληΐδος ἀρχᾶς, ἢ πόθων
οὓς κρυφίοις ἀφροδίτης ἄρκυσι θηρεύομεν:
ἢ εἴ τις ἄλλα θεόθεν ἀνθρώποισι τέρψις
ἢ πόνων ἀμπνοὰ πέφανται:
μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια
τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ.
σέθεν δὲ χωρὶς οὔ τις εὐδαίμων.

Vbi vides Pæana ſine acclamatione. Tum autẽ duûm generum agnoſcas. Alterum, quo in victoriis gratulabantur cum acclamatione: alterum, quo laudes celebrant ſine acclamatione. cuiuſmodi & hic, & ille Ariſtotelis in Hermian Atarnenſem.

Ἀρετὰ πολύμοχθε
γένει βροτείῳ:
θήραμα κάλλιστον βίῳ.
σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸν, ἑλλάδι πότμος!
καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς
ἀκάμαντας. τοῖον
ἐπὶ φρένα βάλλεις
καρπόν τ' ἀθάνατον
χρυσοῦ τε κρέσσω, καὶ γονέων
μαλακαυγῆ, τοῦθ' ὕπνου.
σοῦ δ' ἕνεκεν ὁ Διὸς ἡρακλῆς
λήδας τε κοῦροι πόλλ' ἀνέτλασαν.
ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν.
σοῖς δὲ πόθοις ἀχιλλεὺς,
αἴας τ' ἀΐδαο δόμους ἦλθον.
σᾶς δ' ἕνεκα φιλίου μορφᾶς
καὶ ἀταρνέος ἔντροφος
ἀελίου χήρωσεν αὐγάς.
τοιγὰρ ἀοίδιμον ἔργοις
ἀθάνατόν τε μιν αὐξήσουσι μοῦσαι
μνημοσύνης θυγατέρες
διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι
φιλίας τε γέρας βεβαίας.

Vt etiam perpendas quantus vir ille fuerit in poeſi: neque ipſo Pindaro minor. Scripſit autem & in Lyſandrum Lacedæmonium vnum: qui ob dignitatem in Samo olim publicè canebatur. quemadmodum Delphis Pæan alter in Craterum Macedonem, admodulante Lyra puello impubere. Scolion autem etiam aliis adaptabatur argumentis. Quo genere carminis qui viciſſent, poculo donabantur: quod poculum ob eam cauſam à cantu illo ᾠδὸς, vt ſuprà ſcripſimus, dicebatur. quum cæteris in certaminibus acciperent Lyrici iuuencam, quam & immolabant. & hircum Tragici, quemadmodũ ſuprà dicebamus. taurum Epici. Bucolici vel vini vel lactis libatione con-

tenti

tenti erant: idque Apollini, Muſis, Baccho, Iuno & Gratiis. nam cætera præmia à victo auferebant, non ea ab iudice donabantur: ſicuti ſuo loco ſcriptum eſt. De Scolij nomine inter Grammaticos non conuenit. nugantur de Scolio pede: ſic enim cognominant Amphimacrum, quem tamen nihilo frequentius in illis inuenias. Confeſſum enim eſt quod dicebamus: neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre. Alij ab obliquis tibiis. de quibus tamen apud idoneos authores nulla mentio. Nonnulli putarunt carmen eſſe conuiuiale, quod à primo cœptum nequaquam à proximo, ſed ordine flexuoſo vltro citróque exciperetur. Neque hoc diſplicet: conuenit enim cum poculo, quod canenti præmium propoſitum dicebamus. Nam qui κατ' ἀντίφρασιν nominatum aiunt, ludunt nos. In nuptiis cani ſolitum à diſcumbentibus lauro aut myrto coronatis, nemo dubitat. Quinetiam Timocreon Rhodius Scolium ſcripſit in vituperationem Pluti. *Scolij nomen vnde*

ὤφελές σ' ὦ τυφλὲ πλοῦτε
μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ, ἢ
φανήμεναι.
ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν κἀχέροντα.
διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Erat ergo Scoliorum recitatio in conuiuiis. tres enim modi; vnus, quum plures concinebant, vt in choris & nuptiis: alter, quum in conuiuiis aut feſtis ſodalitatibus ſinguli per ordinem canebant: tertius, quum in conuiuiis non ſuccedebant ſeriatim, ſed vt cuique viſum fuiſſet, à cantu myrti laurí ve ramus dabatur ei qui magis idoneus iudicaretur: alij malunt à primo lecto cœptum, altrinſecus primo lecto datum ramum ſimul cum cantionis iure. inde ab illo ei qui ſecundus erat in aduerſo lecto: ab hoc ei qui ex aduerſum in altero ſecundo diſcumbebat: ita erat σκολιόν, ſicuti reptatio ſerpentum, & quaſi ſerræ dentes. Carminis verò materia non ſolùm erat in laudibus virorum fortium, vt putarunt quidam: ſed etiam in communibus ſententiis, & adagiis, & quocunque genere adhortationis ad bene beatéque viuendum. quare præter illud Timocreontis, alia quædam adſcribemus. in Veſpi Ariſtophaneis vnius initium eſt,

χρήματα καὶ βίαν Κλειταγόρᾳ τε κἀμοί.

Plato in Gorgia ſcribit, Scolio cani ſolitum: ὑγιαίνειν ἀνδρὶ ἄριστον. τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν φυὴν γενέσθαι, τρίτον δὲ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. quam ſententiam & expreſſit alia ratione Phocylides, & Ariſtoteles retulit è Delphico templo in Ethicorum ſuorum propylæa. Illud autem eſt de Aiacis virtute:

παῖ τελαμῶνος αἶαν αἰχμητὰ,
λέγουσί σ' ἐς τροίαν ἄριστον
ἐλθεῖν ἀχαιῶν, μετ' ἀχιλλέα.

Aliud de Admeto,

ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν,
τοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
τῶν δειλῶν δ' ἀπέχου.
δειλῶν ὀλίγα χάρις.

Etiam ab Euſtathio refertur vnum ſuper Iliados quarto, relatum ad eorum fortitudinem, qui in oppidi Lipſidrij fuerant obſidione.

αἲ αἲ λειψύδριον προδωσέταιρον,
οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας,
μάχεσθαι τε ἀγαθοὺς, καὶ εὐπατρίδας.
οἳ ποτ' ἔδειξαν, οἵων πατέρων ἔσαν.

Quod autem alia quoque argumenta detexta ſint eo poematij genere: ſatis patet ex illo quod recitatur à Plutarcho in Amatorio: id quoniam Græcas olet fœditates, indignum putaui tam puris Commentariis. Lyricorum tamen vſus plurimus in Amoribus, & Luſibus, & Potationibus: in quibus exercuit ſeſe imprimis Sappho. Quin Pindarus quoque ſcripſit ἐρωτικά. Anacreon verò excelluit adeò, vt eius dictio quouis Indicæ arundinis ſucco dulcior mihi videatur. Alcman autem amatoriarum cantionum inuentor creditus eſt: quemadmodum ſuprà memorauimus. cuius perpauxillæ reliquiæ hîc ponentur, quouis nectare ſuauiores:

ἔρως ἐμὲ δ' αὖτε κύπριδος ἕκατι γλυκὺς
κατείβων καρδίαν ἰαίνει.

Iccirco Architus, vt Chamæleon ſcribit, appellauit eũ Principem ἐρωτικῶν μελῶν. Habes ſuauiſſimum apud Horatium illud, *Donec gratus eram tibi*, & alia. Erat & Odæ ſpecies apud Laconas, qua ſiquis in flagitio deprehenſus fuiſſet, aram quandam obiens, canebat probra ſua. Aliæ fuere, quas λοκρίας ᾠδὰς nominabant: quę nihil aliud quàm adulteria & ſtupra continerent.

HYM-

HYMNI.

Capvt XLV.

HYmni Pæanibus ſimillimi: tametſi etiam alio carminis genere cõfici cõſueuerint. quales ab Orpheo, Muſæo, Theocrito, Homero. nos quoque non parum laborauimus vt penes Latinos ea gloria minus obſcura eſſet. Quidam negarunt Iambico verſu confieri licere. Primus Anthes Anthedonius dicitur Hymnos condidiſſe. quod ſi ita eſſet, oportet eum Orpheo fuiſſe antiquiorem. Extat memoria tituli tantùm à Teleſilla facto poemate in Apolinem: quod inter Hymnos referre par eſt, Φιλελίας inſcriptum fuiſſe aiunt.

DITHYRAMBI.

Capvt XLVI.

DIthyramborum quoque facies eadem, modi tãtùm diuerſi. In Liberi patris honorem Dithyrambum factitari ſolitum: quippe bis natus, bis exiuit è naturæ principiis, tanquam binas fores tranſmiſerit. δὶς θύρας ἀμείβων. ἅμα ἰών. Quare Archilochus ſic:

Διονύσου ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος
Διθύραμβον οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας.

Vbi etiam ἐξάρξαι verbum notes animaduerſum à veteribus apud Homerum & alios in verſibus & cantionibus: quemadmodum amplius in Originibus ſcriptum eſt. Idem Archilochus alibi Dithyrambum Liberi patris famulum vocat. Alij curioſius, à Nymphis excogitatam acclamationem parturienti coxæ Iouis, λῦθι ῥάμμα: mutata ſcilicet liquida, ſicut μελετᾶν, meditari. Erat ſtilus tumidus, atque, vt ille ait, plenus deo, plenus numerorum, plenus compoſitarum vocum: quas ampullas & ſeſquipedalia Satyri noſtri appellarunt. Horatius iccirco Dithyrambos audaces vocat. Libet ponere Epigramma quod ſcripſit in octauo Commentariorum Hegeſander, refertum iocis & licentia aduerſus non tam veteres ſuos Philoſophos, quàm noſtros nouos Philaſophos:

ὀφρυανασπασίδαι, ῥινεγκατεπηξογένειοι,
σακκογενειοτρόφοι, καὶ λοπαδαρπαγίδαι,
εἱματανωπερίβαλλοι, νηλιποκαιβλεπίλαμοι,
νυκτιλαθραιοφάγοι, νυκτιπαταιπλάγιοι,
μειρακιεξαπάται, καὶ συλλαβοπευσιλαβῆται,

διξοματαιμόσοφοι, ζητεπιτησιάδαι.

Icirco AEſchylus appellauit μιξοβόαν Dithyrambum eo verſu:

μιξοβόαν πρέπει διθύραμβον ὁμαρτεῖν
σύγκοινον Διονύσῳ.

Exultans igitur, & inconſtans, & tumidum: atque vt vno verbo abſoluam, totus Bacchus. Multum operæ in hoc genere poematis poſuit Ion Chius: cuius nomine ſcripſit dialogum Plato. Eius verſus vt ambitioſos lancinat Ariſtophanes. inter quos illos, ἀοῖον ἱεροφοίταν ἀστέρα. & αἰθερίαν λευκοπτέρυγα προέδραμεν. quemadmodum & Philoxeni irridet στρεπταίγλαν. Σιωπητέα &

HYPORCHEMATA.

CAPVT XLVII.

AFfinia his poematum genera duo. vnum cuius author fuit Andreas Lindius Cleobuli neceſſarius. (apud alios Antheas ſcriptum eſt.) Dicebatur hoc poema διὰ συνθέτων ὀνομάτων: icirco Dithyrambo proximum. Quod imitatum aiunt poſtea Aſopodorum Philiaſium. Alterum fuit Hyporchema. laxius hoc atque remiſſius: geſtuoſum tamen, & affectuum plenum. vnum ponam Pratinæ poetæ Philiaſij pyrrhichiis refertum ob celeritatem:

Θίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τίνα τάδε τὰ χορεύ-
ματα; τίς ὕβρις ἔμολεν
ἐπὶ διονυσιάδα
πολυπάταγα θυμέλαν;
ἐμὸς ἐμὸς ὁ βρόμιος. ἐμὲ δεῖ
κελαδεῖν:
ἐμὲ δεῖ
παταγεῖν,
ἀν' ὄρεα ἐσύμενον
μετὰ ναϊάδων:
οἷά τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος
τὰν ἀοιδάν.
ὁ δ' αὐλὸς ὕστερον χορευέτω.
καὶ γάρ ἐσθ' ὑπηρέτης κώμοις μόνον.

πυγμα-

πυερμάχοις τε πυγμαχίαισι
πρέπειν ἐύθυμαι στρατηλάταις.
παῖε τὸν φρυναίου ποικίλου πνοανέχοντα.
φλέγε τὸν ὀλεσιαλοκάλαμον
λαλοβαρυοπαραμελορυθμοβάταν,
θυπατρυπανοδέμας πεπλασμένον νιωασδόνα.
ου δὲ δεξιοπολι
θριαμβοδιθύραμβε κισσόχαιτ' ἄναξ
ἄκουε τὰν ἐμὰν δώρειον χορείαν.

LYRICORVM HARMONIAE & inſtrumenta.

CAPVT XLVIII.

ERant autem ſuæ quoque Lyricis ſaltationes atque harmoniæ,numero tres.Pyrrhichica cũ pyrchichiis & trochæis Satyricæ ſimilis,velox,mobilis,geſtuoſa. cuiuſmodi Melos noſtrum in Cybelen & Silenum , totum ſolis pyrrhichiis conſtans.cuius initium,

Modo citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce ſuper alta loca volans.

Altera harmonia Gymnopædica dicta,Emmeliæ propior , plus habens Spondæorum & Anapæſtorum , cum interpoſitis choriambis: qualis Ode prima Horatij. Tertia Hyporchematica , miſta ex vtraque : veluti in ſuperiore cantione. quam non ſine thyrſo aut face ſaltatam puto. Canebantur autem & ad Lyram , & ad Cytharam, & ad Barbiton: vnde Pindaro dicti ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι. Lyræ inuentum Mercurio attribuunt : quum ad aridam teſtudinem offendiſſet pedem. Animaduerſo enim quem ex intentis neruis ediderat ſono , lineas chordas intendiſſe. deinde quum fratris Apollinis furto boues abegiſſet , iram atque ſupplicium nouo Chelys inuento redemiſſe : viciſsímque ab Apolline caduceum accepiſſe. Acceptam Apollo Lyram ad fiſtulæ , cuius eſſet author Pan, modulos lineis exemptis chordis , atque nerueis intentis adaptaſſe. Neruos ſeptem numero eſſe inſtituit : quot ipſe menſes in vtero fuiſſet genitricis. Quam ob cauſam ἑπτάτονον vocat Lyram Pindarus : eius interpres ἑπτάμιτον. Nam eadem chorda ſeptem alioqui ſonos edimus. Argiui mulctam dixere iis qui pluribus ſeptenis vterentur. Additam octauam ſcribit Ariſtoteles. neque

propterea tamen eam,quæ media vocabatur antè, nomen amiſiſſe. Alij ab Apolline nouichordam Lyram ſcribunt editam, à Muſarum numero, vt ait interpres Arati Tametſi cum decachordo etiam pingebatur:quippe qui cum Muſis eſſet ipſe decimus. Nonnulli vt Lyram Mercurio attribuunt inuentori: ita citharam Apollini. Quòd ſi ita eſt: quærendum prætere a quare Apollinis ſignum arcum dextra, læua Charitas habuerit: quarum vna lyram gereret, non citharam:altera tibias: tertia fiſtulam ori admoueret. Citharæ figura fuit apud Græcos primùm concinnata Cepionis tempore, qui Terpandri fuit diſcipulus: & appellata Aſias,propterea quòd à Lesbiis fuiſſet importata. Modos certos ante Archilochum primus Terpander inſtituit,& leges, quas ab ſe & à diſcipulo vocauit κώμαρχον & τερπάνδρειον. A regionibus Doricis duos βοιώτιον & αἰόλιον. iccirco quia in Bœotia extitiſſe creditus eſt primus citharœdus Amphion, Iouis & Antiopes filius. A temporum autem celeritate duos τροχαῖον & ὀξὺν, qui multis conſtabat pyrrhichiis. & ſeptimum τετραοίδιον, qui erat ex horum quatuor compoſitus, AEolio,Terpandrio,Cepione, Bœotio. Idem Terpander primus adiecit ad Heroicos verſus Lyricos modulos. Proxima his generibus inſtrumentorum alia.σκινδαψός,qui erat τετράχορδος,numerus Lyra inferior: vſus idem. vnde epitheton additum à Theopompo:σκινδαψὸν λυρόεντα μέγαν χείρεσσι τινάσσων.Apud Laertium pro viliſsimo inſtrumento. ἑλικὼν alterum inſtrumentum à Muſarum monte nomen ducens, chordarum numerum à numero earundem: quemadmodum ſcriptum reliquit Ptolemæus in libro de Muſica.Barbitos tribus tendebatur chordis:quo eſt vſa multum Sappho & Alcæus: quapropter Lesboum appellat Horatius. Grauis ei ſonus extitit,& aptus Doriis:quocirca Pollux etiam βαρύμιτον dictum prodit.Erat & πηκτὶς duobus tantùm neruis. Pulſabant autem radiolo altera manu, quod plectrum à percuſsione appellarunt: altera premebant neruos certis interuallis. Primus Demopœetus Sicyonius plectri officium ad ſolam manum tranſtulit. Sic vnguibus & digitorum ſummitate etiam nunc citharæ neruos temperant. Cuius autem chordæ ferreæ, aut ex orichalco ſunt, penna modulantur. Etiam digitalia argentea induerunt, quorum extrema pennarum cuſpidibus muniantur.

niantur. Lyram non plectri percuſſione,ſed ſetarum intentarum attritu tangunt. Auctus & chordarum numerus,pro cuiuſque libidine. Nam citharæ Timotheus Mileſius addidit.Alexander quoque Citherius Pſalterium referſit chordis.Ariſtoteles trigoni Pſalterij meminit, cuius chordæ eſſent æquè intentæ omnes. Epigonus autem, quem Ambraciotam produnt à Sicyoniis donatum ciuitate,conſtruxit inſtrumentum,in quo eſſent chordæ quadraginta:quod Epigoneum ab ſe appellauit.Ab hoc quidem ſcribunt omiſſum plectri vſum,non à Demopœeto, ſicuti dicebamus. Fuit & Simi commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum,quinque & triginta conſtabat chordis:à quibus eorum origo, quos nunc monochordos vulgus vocat.in quibus ordine digeſta plectra ſubſilientia reddunt ſonos.Additę deinde plectris coruinarum pennarum cuſpides: ex æreis filis expreſſiorem eliciunt harmoniam. me puero Clauicymbalum & Harpichordum nunc ab illis mucronibus *Spinetam* nominãt.Vetus Monochordos vnico neruo contentus erat: Arabum inuentum.Trichordos autem Aſſyriorum, quod Panduran appellabant. Pentachordos Scytharum fuit:ex cruſta pelle bubula cõfectas chordas pulſabant plectro, quod ex vngula caprina optimum habebatur. Durat etiam nunc plectri vſus in Hiſpania, & Pſalterij: cuius ſonum miſcent cum ſono tibiæ,loco tympani : quod iccirco Tympanum chordatũ vocant:Itali me puero *Tabaſſum*. Fuit & aliud ad pſallendum inſtrumentum,quod πῆλυξ dicebatur.

CHORI.

Capvt xlix.

QVemadmodũ è Tragœdia Satyrã, è Comœdia Mimum è Rapſodia Parodiã enatas,atq.eductas oſtendimus: ita non tam è iuſtis fabulis exceptos Choros dicamus, ac ſeorſum apparatos, quàm è feſtiuitatibus tranſlatos atq.inde fabularum interſitos interuallis. vetuſtiſſimum nánque poema fuit ad aras deorũ, ſimul cũ ipſa natum religione. vbi conſertis manibus ſaturi victimarum carnibus, ſacros obibant focos, precati numen, vt ſibi litare liceret.' cuiuſmodi in Θεσμοφοριαζούσαις Ariſtophanis. Itaque aliis quoque ſeculis inſtituti chori ſine fabulis.veluti qui dicerent Hymenæos, qui carmen ſecularc: qui ob reditum Principum vota ſoluerent. Et

plus accedere videntur. Eum Herculi ſuccẽſentem quòd eſſet ineptior ad diſcẽdum, ab irato ingratóque diſcipulo interemptum: ab reliquis diſcipulis defletũ carmine, quod ab eius nomine & nota eiulationis Ælinum appellarunt. cuius vocis etiam in luctu meminit Theocritus, Nos quoque virum tam fortem, quàm infelicem patrẽ noſtrum in agreſtibus poematiis Ælinũ appellauimus, ab eo Threno, quem diuinæ genitrici noſtræ fecimus. Primum & poſtremum omnium Euripidem aiunt abuſum Lino: à triſtibus enim ad læta tranſtuliſſe, tum ſine vlla imitatione, tum ſine vllo imitatore. Idem carmen etiam νήατον vocarunt, id eſt extremum, & νηνίαν eadem ratione. Quare non rectè per diphthongum ſcribunt penè omnes: quemadmodum in Originibus animaduerſum eſt. Sic tibiam quæ in funeribus adhibebatur, vocauit Pratinas Phliaſius νηνίδρα, vt ſuprà vidimus. Iouianus Pontanus Neniæ vocem traduxit ad Nutricias cãtilenas: propterea quòd vulgus noſtras *Bellas*, áliis locis in Italia nutrices *Nenas* dicunt, vt opinor, à cantiunculis, quæ ſint ſimiles cantibus præficarum. Cuius carminis anguſtiis diuinus ille vir ita clauſit laſciuiam immenſi ſui ingenij, vt aliorum excluſerit audaciam. At veteres nutricum cantiones καταβαυκαλήσεις nominarunt, Baucis enim nomen in re futili. Neniam verò inuentum aiunt Phrygum, cuius rei meminerit Hipponax. Olophyrmum quoque numerant inter poemata, quę à lugentibus aut alia qua fortuna mœſtis canerentur. Quæ ad rogum dicerentur, erant Neniæ: quæ ad tumulum, Epitaphia: quæ in exequiis, quum iuſta perſoluerentur Epicedia. κήδεσθαι enim fuit curare inferias. Etiam Monodia dictus cãtus lugubris, vſu potius quàm ratione. Nánque vox ſanè latiùs patere debuit. In Monodiis ſolum affectum poſuere, ἠθοποιΐαν verò nullam, proſopopœiam nullam. Elegiam quoque in funeribus primùm dictã par eſt. id quod innuit Ouidius in funere Tibulli. Eius inuentorem neſcire ſeſe confeſſus eſt Horatius. Theoclen tamen quendam, ſiue Naxius ille, ſiue Eretrienſis fuerit, tradũt furentem effudiſſe primum Elegos: Neutiquam igitur quaſi ἀλογίαν, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας, vt ridiculè autumant Grammatici, ſed à miſeratione: ἐλεεῖν λέγειν. Iccirco miſerabiles appellauit

Elegos Horatius ἐλεὸς quoque ea eſt nocturna auis apud Ariſtotelem, quam nos Vlulam dicimus. Simplicius quoque etymon, τὸ ἒ ἒ λέγειν. idem enim quod ἒ ἒ in Ælino. nam vtraque interiectio frequens omnibus Tragicis. Didymus definiuit Elegiã θρηνῶν ἀδόμενον πρὸς αὐλόν. eſſe enim tibiam lugubre inſtrumentum. ἐλεὸν etiam aliud ſignificare oſtẽdimus in Originibus, ex Equitibus Ariſtophanis. Tranſlatus vſus poſtea ad longè diuerſiſsima: ſcilicet ad amores, non tamen ſine ratione. Nam & frequẽs conqueſtio in amoribus & veriſsima mors, quæ à nobis amentiſſimis amentiſſimo atq. ingratiſſimo ſexui viuitur. Diffuſa deinde ſignificatio ad eum quoque qui potitus eſſet, veluti apud Ouidium,

Ite triumphales circum mea tempora lauri, &c.

Funebrium autem carminum rationes atque inſcriptiones ſimul cum argumentis eductæ fuerunt ex hiſtoriis ac fabulis, ab Adoni, Daphni, Lino, Hyla. Tripho poeta carmen fecit, quod Erigonem vocauit: à virgine quæ ſe ipſa ſuſpenderat. Quo in poemate reſtis frequens mentio. Ita Ialemos lugubre, item Idyllion ab Ialemi Calliopes filij infelicitate. Tale & Calyca Steſychori, à puella quę Euathlum deperibat adoleſcentem: pro cuius coniugio vota facit Veneri, tandem deſpecta, de Leucadia rupe præcipitem ſeſe dat. Virginis oratio pudica. nuptias optat, ſi liceat: ſi non liceat, mortem.

POEMATA IONICA.

CAPVT LI.

SVnt & alia poemata minùs ſeuera, quædam etiam impudica, vt Ionica & Sotadica, & quæ Feſcennina dicebamus ſocia Hymenæorum. Ionicus cantus in poemate quidã turpis, omnes molles. iccirco ille etiã Cinædicus appellatus à nefãda turpitudine, & Sotadicus, propter ea quòd Sotades Maronites in eo plurimùm excelluit: mox etiam eius filius Apollonius. Verùm ante eos Alexander Ætolus, & Pyres Mileſius, & Alexis. Apud Latinos Terentianus feliciſsimè vſus eſt. Sotadæ illud eſt in Ptolemæum Philadelphum, cui impiis auſpiciis inceſta nupſerat ſoror.

εἰς οὐχ ὁσίην τρυμαλιὴν τὸ κέντρον ὠθεῖς.

Quare iratum atq; ab ſorore irritatum Regem fugit.

Fugien-

Fugientem in Cauno inſula Patroclus Ptolemæi Prætor deprehenſum, atque in vas plumbeum concluſum, mari ſubmerſit. ſunt & illa Sotadę ridicula eodem genere carminis:

ὁ δ' ἀποστιγάσας τρῦμα τῆς ὄπισθε λαύρης
ἐκ διαφροφόρου φάραγγος ἐξέωσε βροντὴν
ἀλέματον, οἷον ἀροτὴρ γέρων κελᾷ βοῦς.

Extat de poematibus Ionicis vetus verbum χοιρίζεσθαι, quod interpretantur πάντα ποιεῖν ἐξωλόφρ. agebant enim adulteros, meretrices, productores, lenones, ebrios: ac de his quidem ſcribere ſuppudebat. Cæterùm verecundiam vicit operis authoritas: nequid enim quod in me eſſet, deſideraretur, cautio fuit.

HILARODI.

CAPVT LII.

Minus his fœdi Hilarodi. Inter quos Simus quũ fuiſſet præſtantiſſimus, Simodi ſunt poſtea cognominati. Prodibant in veſte candida, virili, auro coronati. Calceis primùm vſi, deinde crepidis. Similes his Aulodi, Magodi, Lyſiodi. Erat Aulodus Hilarodo per omnia ſimilis & par. Sed Hilarodus puero puellâve pſallente canebat: Aulodus tibicine modos faciente. Aulodo & Hilarodo præmium corona. tibicini & pſaltæ nulla. Ac quemadmodum hi duo ſimiles: ita Magodo & Lyſiodo argumentum idẽ, modus diuerſus. Ille muliebribus perſonis virilia negotia: Lyſiodus muliebria virilibus agere. Ille ad tympanum: hic ad cymbalum. Introducta hæc quoque inter fabulas à quibuſdam: ſicut & Mimi & Satyri. Hilarodus à Tragœdo, Magodus à Comico. Aiunt Magodos dictos ab argumento, quod primum propoſitum fuit, Mago producto. Mutata poſtea materia, nihilo ſeciùs manſit nomen.

DIRÆ. CAP. LIII.

Longè his diuerſum carmẽ quod inſcripſerũt Diras. Latini veteres, Erinnyas, ita appellabant tametſi Erinnyas Græci tres, geminas faciunt Latini Diras. Eę putabãtur vltrices deæ: quarũ numina precibus euocabantur in hoſtium perniciem. Hac de cauſa quòd poematis

genus imprecationes explicaret, eo nomine nũcupatum eſt. Itali vocant *Deſperatum carmen.* cuiuſmodi permulta grauia legimus atque illuſtria. Tale apud Virgilium ad Battarum. cuius votum omne in malis, monſtris, morbis, ſuppliciis, exiliis, interitu. Duûm generum eſt. aut quum nobis, aut quum aliis imprecamur. Exornantur ſententiis non vulgaribus, & inexpectatis, accumulatis fabulis atque hiſtoriis qualia ſcripſit Ouidius in Ibin. In Horatij Epodo aliquid imaginis eſt. Expreſſior apud Catullum in Ariadnæ conqueſtione. etiam in quarto Æneidos, & quæ fundit Statianus OEdipus, ſumpta de Græcis Tragicis Item Senecæ Theſeus ex Euripide. Hypſiphyle Iaſoni in Medeam.

PALINODIA, ἐγκωμιαστικὰ, Ψεκτικὰ, Iambi, Silli.

CAPVT LIIII.

VBi fieret conuicium ſine imprecationibus cũ vituperatione, attinebat ad Iambica, de quibus ſupra diximus. quod quis quum ſcripſiſſet, atq; cum ſcriptionis pœnituiſſet, recãtabat, appellatum id nomine Palinodiç. Certum poema, atque aliud à Choris. Argumentũ totum in laude pro congeſtis probris. Eius ferunt Steſichorum inuentorem: qui quum Helenam verſibus laceraſſet, captus iccirco oculis, reuocauit ſententiam, editis contrario carmine laudibus. quapropter oculorum vſum ei aiunt reſtitutum Negat in eo poematio verum eſſe quod & ipſe & alij ſcripſerint: Helenam cũ Paride Troiam adnauigaſſe. Talis Horatiana Ode, *O matre pulchra filia pulchrior.* Reducuntur ad genus τῶν ἐγκωμίων, ſub quo etiam Hymni recenſentur, & Pæanes. & Scolia, cuiuſmodi eſt Heroicum Tibulli ad Meſſalam: Ouidij ad Piſonem: & noſtra Sidera, tam per me clara, quàm per ſe ingrata. Laudatoria poemata non ſolis Græcis nota fuere. nanq; Poſidonius in XXIII. memoriæ prodidit, Gallos olim ſummo in honore ſecum habuiſſe Poetas cõuictores, à quibus laudarentur: quorum poemata *Bardos* appellata ſcribit, atq; ab illis cum cãtu pronunciata. vt ex Lucani verſu. Contrà, priſci Opici vocabant eos *Graſſatores*: vt ex Catonis libro de Moribus. Sub eodem genere vitu-

vituperationes, vt Silli Timonis. Varium ad id genus carminum: ſed Iambicum potiſſimùm, vt alibi diximus ἰαμβίζειν, impetere: παρὰ τὸ ἰέναι, & ἰαβάζειν, quum inſurgimus iaculationi. Non autem ab Iambe muliercula, à qua verſus vſum ſibi ſumpſerit Hipponax, & nominarit: vt ait Hephæſtio: quia lauanti lanam ſibi quum faceſſeret negotium Poeta, illo cum verſiculo amouerit, quo poſtea delectatus eſt ἄνθρωπ᾽ ἀπελθὲ τὴν σκάφην ἀνατρέπεις nam ab Apollinis vſq; cum Pythone pugna deduximus iambum alibi. Contrà, mulier illa fortaſſe à mordacitate dicta: & quòd facilè funderet verſus eiuſmodi. ἰαμβίζειν.

CANTIONES.

CAPVT LV.

FVere præterea multæ cantiones, aliæ aliis artibus, tēporibus, nationibus. Nam piſtores habebant quod canerent ad molam: ἱμαῖον vocabant. vt eſt apud Ariſtophanem in Atticis, & Callimachum in Hecale. nam ἱμαλὶς Dorienſibus fuit menſuræ genus: ἱμᾶν quoque ſignificabat trahere, & haurire apud Athenæum & Ariſtotelem. In Æliani ſeptimo de varia hiſtoria ſcriptū eſt. Pittacum admodum laudaſſe Μύλην. addidit & rationem, Propterea quòd, inquit, paruo in loco diuerſis eſſet poteſtas ad exercitandū. Laertius in eius vita ſcribit, ipſum ad molas ſeſe exercere ſolitum: nec mirum, ſordidus enim fuit. Inde & Cantilena ἐπιμύλιος. Nautæ quoque habebant ſuas. Itaque in Commentariis Ariſtophaniorum Acharnenſium νήγλαρον legimus eſſe μέλος quoddam muſicum & nauticum κελευστικόν. In Theſmophoriis quoque eiuſdem eſt, quod fœminæ quum pinſerent, cantillarent. Alia texentium telas cantilena, αἴλινος à lino, vt arbitror, appellata. ἴουλος autem ad lanificia. communi nomine cum meſſorum cantu. nanque ἴουλος quum tenuem ac frequentem rem ſignificet, tum ſpicam, tum lanam potuit deſignare: quemadmodum ad barbam quoque & ad centipedam eadem ſignificandi proportione accommodari potuit. Ἀμάλλας igitur hordeaceos manipulos diuulſos, collectos autem Ἰούλους nominabāt. Itaque Cereris quoque cognomentum fuit, in ſegete viridi Χλόη, in matura Ἰουλώ. Teleclides etiam in Amphi- ἱμαῖον.

ctyonibus ponit poematiũ, quo laborẽ canendo fallerẽt; mercenariæ operæ in agro, quum opus facerent. Balneariis ſuum item erat: vt prodidit Crates in Tolmis. Quemadmodum nunc etiam *Dulciarij Cruſtularij*. Præterea fullones & lignatores. Præficis quoque peculiare fuiſſe carmen communeque omnibus funeribus, quod priuatũ facerent mutatis nominibus defunctorum atque familiarum. id tamen inter Threnos conuenit numerare. Feſtus in lib. XI. In vindemia, cùm primùm muſtum guſtabant, ita canere mos fuit:

Cantilena Dulciariorum apud Gallos.

Omnia gratia vetus, nouum vinum bibo,

Veteri nouo morbo medeor. vnde & Meditrina dea cui libarent tunc, & Meditrinalia ſacra, à medendo. Horum naturæ proxima, quæ à Scoliotum vſu, non loco aut tempore diuerſa erant: in conuiuiis enim canebãtur. Iccirco à Græcis παροίνιον, id eſt ad cyathum. poema integrum ex his à Praxilla Sicyonia: cuius extant verſiculi duo;

οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν:
οὐδ᾽ ἀμφοτέροισι γίνεσθαι φίλον.

MANIPVLVS POEMATVM.

CAPVT LVI.

Alia quoque multa extitere olim, & poſtea exorta ſunt genera poematum. Epigrammatis nomen valde amplum ad quanuis inſcriptionem. vnde & Lemmata dicti, ſcilicet indicaturæ. Elogia in his. quoties adderetur laudatio aut vituperatio, aut vtriuſuis ratio apponeretur. Præterea Triumphalia, & alia votiua, quæ Græci ἀναθηκά. Et in feſtiuitatibus, Daphnophorica, Canephorica, Tripodiphoria, Parthenia. Item Proœmia pro Muſicis aut Poetis. ſicut & προαύλια. In quibus plurimus fuit Claudianus, ſeparato carmine à iuſto poemate. Diuinus autem Poeta vnum corpus fecit. Illa enim fuerant Proœmium, *Ille ego qui quondam*, & cætera, vt peſſima temeritate prætulerint arbitrium ſuum ij qui exemerunt ea de iudicio tanti viri. Et nugaciſſimi literatores deſinãt rixari ſuper eo Scazonte qui prælegitur,

Proœmia & Proaulia.

legitur Satyris Perſianis: quaſi Perſij non ſit. Tales ſunt operum clauſiones, quos Epilogos Græci nominant, vt apud Horatium,

Exegi monumentum ære perennius.

Et Ouidium,

Iámque opus exegi.

quæ ſunt ab iuſto opere ſeparata. At non ſeparauit idem Virgilius à Georgicis:

Ille Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope.

Nuda nomina præterea multa ponam faſceatim, nihilo enim clariùs ab authoribus tradita ſunt. Quorum plurima eatenus tantùm nota illis fuiſſe puto. In Dianam Οὐπίγγοι: ſiue, vt alibi legitur, Οὔπιγγες. Item ἱμαλίς. ad hæc ὀχεφίεια, & βάκχοι, & ἄσματα generis appellatione. Phrynicus quoque vnum vocat πτισμόν, vt Nicophron πτισμόν: opinor, erat piſtorum. Aliaque etiam ignobiliora, quæ nullum operæpretium faciunt.

ÆNI, GRIPHI, Ænigmata, Apologi.

CAPVT LVII.

Epigrammatū ſpecies multæ. Summa genera digeſta ſunt certis præceptionibus in tertio. inter ea ſunt Æni, quos aliqui Fabulas nominãt, propter fictiones: nempe quaſi picturæ quædam ſunt atque imagines rerum. Itaque rectè quidam nominarunt Allegorias: aliud enim apertè dicit, aliud ex eo innuunt ac profitentur. Ergo etiam Apologos appellare nonnulli auſi ſunt: quaſi ἀπὸ λόγου λόγος. Antiquiſsimus omnium Heſiodus: αἶνον vocauit: Æſopus, μῦθον. habes apud Horatium, & Liuium, & Diodorum, horum duæ ſpecies: vna ſimplex. ſumpta à rebus naturalibus, quaſi ab hiſtoriis, introducunt enim perinde atque in Scenam, non animalia ſolùm, ſed muta quoque, veluti gladios limas, ſerras, malleos, incudes loquentes. Altera ſpecies operoſior. quippe operti ſenſus apertis notis. Harum duæ materiæ circunferuntur: partim enim in vocibus nudis verſatur: quemadm *Apologus unde.*

modum quum excogitauimus in eodem nomine multa ſignificata: ſiue illud retrò legimus, ſiue diſsipamus in ſyllabas, ſiue alio quo modo interpolamus. Ex his libellum factum inſcripſimus Logogryphi: propterea quòd ambages eæ Griphi dictæ ſunt ab antiquis. Alia materia eſt in rebus, Ænigmatis appellatione, ab innuendo. Multa refert Athenæus, plurima fecimus nos. In quinto Conuiuialium Plutarchus vnum ponit: quod videndum eſt Scoliónne appellatum ſit ab obliquitate ſententiarum, an quòd inter epulas vicem geſſerit veri Scolij, de quo ſuprà ſatis.

Scolion ab obliquitate.

PRIMI LIBRI, QVI HISTORICVS INSCRIBITVR, FINIS.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SECVNDVS, QVI ET HYLE.

MATERIA POESEOS.

CAPVT I.

HACTENVS Poeſeos origo, genera, modi. Quæ ex antiquis eruta narrationibus, in ordinem redacta, ad iudicium reuocata ſunt. Nunc quum Poeſis duabus conſtet partibus ſubſtantialibus, materia & forma: de vtraque nobis dicendum eſt. Igitur quòd ab omnibus vulgò iactatum eſt, fortaſſe verum videatur: Rem ipſam quę ſcribitur, Poematis ipſius eſſe materiam. Sic enim argumenta, & ἀρχὰς, & ὑποθέσεις, & materias vocant, neque ſine cauſa, quippe etiam ὑποκείμενα à Græcis dicta ſunt. cæterùm à veritate longè abſunt. nam quemadmodum ſtatua Cæſaris, eſt Cæſaris imago: ita & poema quod ipſum deſcribet. at ſtatuæ materia æs eſt, aut marmor, non autem Cæſar. Cæſar autem obiectum, vt vocãt Philoſophi, & finis. Quin potius, ſi Platonem ſequamur, è contrario iudicemus. Plato enim rerum ordinem ita digeſsit. Ideã incorruptibilem, ſeparatam. Rem ab ea depromptam corruptibilem, quæ ipſius Ideę imago exiſtat. tertio loco picturam aut orationem: eodem enim modo referuntur: & ſunt imagines ſpecierũ. Quare ſicuti Idea erit forma rei noſtratis, ita res debuerit haberi pro forma picturę, & ſtatuæ, & orationis, à qua ſententia neutiquam diſcedendum cenſeo. Eſt enim conſentanea eo ipſo Ariſtotelicæ demonſtrationi: qua intelligimus balnei ſpeciem eſſe in animo architecti, antequam balneum ædificet. vbi idẽ ſit & forma & finis. Forma enim introducta in materiam, ceſſat apud naturam motus generationis: apud artificem motus fabricationis. Iccirco non rectè

materiam dediſſe nobis aiebant præceptores, propoſitis rebus quæ à uobis eſſent poemate deſignādæ. Erunt igitur res ipſæ finis noſter: quatenus earum ſpecies imponũtur in materiam Poeticæ orationis. Oratio .is autē materia quid aliud ſit quàm litera, ſyllaba & dictio ? id eſt aer, aut membrana, aut mens, in quibus ea ſint tanquam in ſubiecto. Quare in Cæſaris ſtatua æs erit materia: in Poeſi, dictio. In ſtatua forma exprimens vigorem, aut motum, aut ſtatum, aut ſeſſionem, aut eiuſmodi in Poeſi eadem omnia in lineamentis ac diſpoſitionibus dictionum. In ſtatua, toga aut arma pro ornamentis atque acceſſionibus: in Poeſi, rhythmi, ſiue numeri figuræ, pigmenta dictionum. Quocirca de Poeſeos materia in hoc libro ſcribēdum erit, in tertio de forma. in quarto d or namentis Ac quanquam à Grammaticis partes illæ ſunt tractatę, haud tamen exactè quod ad noſtram operā pertinere poſsit. nam ſyllabarum quidem quantitates & obſeruare & docere decuit: pedes verò, & numeros, & verſuum genera quũ tractāt, egreſſi fines ſuos profeſſionis mutare nomen debuere. Nos igitur de his exactiùs.

DE PEDE, METRO, Rhythmo.

CAPVT II.

PEs officij nomen eſt, dictioni attributum non tamen omni, non enim monoſyllabę quippe ſyllaba pedis articulus, articulus pedis pars, vt totius. Pars verò & totũ nuſquam idem. igitur officium pedis motus eſt, vt laxè dicam. Nam videtur vox in dictione quadā celeriù abſolui, in alia tardiùs. quare ab Horatio quoque tum *ſententiam* tum *verſum currere* dictum eſt. Ac quemadmodum non cuiuis voci competit, ita non cuiuis toti. Sunt enim voces quædam excedentes pedum pręſcriptiones, vt Iureconſultiſſimus. Quinetiam tametſi non excedit, tamē nō ſemper totus pes ex tota fit voce, ſed ex parte. ſcinduntur enim plerumq. voces ad pedes conficiēdos. quare non rectè definere pedem per dictionē, tanquam per genus. Cùm neque omni, neque toti, neque ſemper compe-

competat. Sic autem definietur: Pes ſyllabarum diſpoſitio certo numero numeroſa. Cogimur enim æquiuocis verbis vti, quæ à veteribus accepimus: ne aut monſtra fingere, aut recepta repudiare temerè videamur. Sanè numeri nomen de Mathematicis ita ſumptum eſt: vt ab Arithmeticis quantitatem ſignificet: & à Muſicis earundem quantitatum mutuum reſponſum ex proportione. Opulentius Græci, qui Arithmeticum ἀριθμὸν Muſicum, ῥυθμὸν nominant. Eſt autem Rhythmus duplex: tum in ſyllabis, tanquam in partibus propter pedes: tum in pedibus propter verſus. Quem ſic definio) Commenſus pedum inter ſe pro rei deſignatæ modo, alia nanque ſymmetria eſt, ſi ita ſit: *Muſa mihi cauſas memora*: & alia, ſi ita: *Muſa mihi memora cauſas* ſic in pedibus, alius aliis eſt reſponſus ſyllabarum. vt in exemplis, pecus, pecu. Iccirco nonnullis viſum eſt idem eſſe Metrum & Rhythmum. verùm equidem aliter cenſeo. Metron enim ſine menſura laxior eſt: quippe eſt quantitatis in materia. Rhythmus autem compoſitior & aſtrictior: nempe qualitatis in diſpoſitione. tranſlatis enim verbis, menſura verſus non mutata, Rhythmus mutabitur. Itaque nobis Latinè Rhythmum concinitatem appellare cum venia liceat: quam non à Cinno, vt vulgò omnes vtuntur: ſed à concinendo. Quare quemadmodum Varro audiendus ſit, perſpiciendum eſt: qui μέτρον & ῥυθμὸν hoc diſtare ſcripſit: quo regulam & materiam. Neutrum enim materia eſt, ſed in materia. & μέτρον quidem regula eſt: ῥυθμὸς autem etiam modus regulæ. Sicuti apud Geometram regula rectam lineam ducemus: at eam ſumptam architectus præponet, apponet, tranſponet, eriget, deprimet, circulo ſemicirculo, ouali accommodabit. Erit igitur Menſura præſcriptio tractus. Rhythmus autem præſcriptionis temperamentum. Verbi gratia, Spondæi quatuor in re graui leni, eodem ſunt tractu circumſcripti: quo alteri totidem in re graui aſpera. Rhythmi autem, id eſt præſcriptionis, temperamenta diuerſa: veluti ſi dicas, *Lenes adducentes leges*: mollis eſt verſus. at ille, *Vltrices leges crudeles*: aſperior. de vtroque igitur numero, ſcilicet quantitate & diſpoſitione, quæ in pedibus eſt, impræſentia dicemus. De altero, qui eſt in verſu, exactiſſimè ſcriptum eſt in quarto

Numerus.

libro. Secamus ergo dictionem interdum, vt poſterior pars ſuccedentis pedis initium ſit: prior autẽ antecedentis finis. Ea icцirco Cæſura quaſi ſectio dicitur, cui addidere cognomina ſecundum loca. vt ſi poſt duos pedes integros ſecaretur dictio, diceretur quintus ſemipes: ſanè rectè pro eo quòd quilibet per duos ſemipedes cõtinet. Itaque eo verſu, *Arma virúmque cano*: cæſuram agnoſcimus in poſteriore verbi ſyllaba. eſt enim ibi ſemipes ſpondæus: Græci non ἡμιποδίαν, ſed, ἡμιμερὲς dixere atque à loco πενθημιμερές. Eadem lege ſi poſt tres pedes eſſet, ἑφθημιμερές. quia ſeptimus ſemipes voce clauderetur: vt eo verſu, *Italiam fato profugus*. Erit igitur Penthemimeris quaſi ſeſtertium, continet enim duos pedes, & præterea tertio loco ſemipedem: quare autem non introduxerint obſeruationem τριτημιμερίδος conſiderandum eſt. quippe nihilo ſecius eodem verſu ſecatur poſt duos ſemipedes ſecunda dictio. *Arma virum*. Quam quæſtionem etiam deducas ad eam cæſuram quæ in nono quoque ſemipede ſtatuetur. At quamobrem hæc per ſemipedes meriti ſunt: non autem per integros pedes? Quia ſanè ſi pedibus ſingulis ſingulæ claudantur dictiones, nulla ſtructura peior eſſe videatur. verùm de his ſuo loco. In quarto nanque cauſas reddidimus.

Cæſura. — *Penthemimeris.*

PEDVM GENERA.

CAPVT III.

Res igitur cùm ſit ſyllabarũ diſpoſitio, pro ſyllabarum numero pedes erunt. quos hîc tractaturis alia via ac ratione agendum fuit, quam quemadmodũ Grãmatici conſueuere. Ratio enim à nobis rebus ipſis nudis addenda fuit. quamobrem igitur ſyllabas aliis atque aliis temporibus habemus? quid enim coegit nos non omnes eadem menſura pronuntiare? huiuſce inæqualitatis quænam extitit cauſa? Sanè in aliquibus haud ita obſcura cauſa eſt. res enim ipſæ ſuapte natura in ſyllabarũ quantitatem nos induxerunt. veluti quum dico, Celer, Citus: breuitate ac celeritate nos vti par eſt. At enimuerò iidẽ quare lenta voce fuit ſignificatum? quippe Velox neutiquam currit. ſed bis tot tẽporibus ſubſiſtit. Profectò tandem eò confugiẽdum fuerit, quò ſeſe recepit Ariſtotelis diuinum iudicium aduerſus Platonem; Loquentis arbi-

Inequalitatis cauſa in pedibus.

tractu

tratu facta pleraque: multa etiam temerè orta. Alia quoque ratio adduci poteſt: Animi notæ voces ſunt. igitur iratus quũ primùm erupit in verba, inæqualiter pronunciauit. Impetus enim non ſemper impellit: ſed hoc ipſo quod vrget, remoratur interdum linguam. Præterea quis neſcit à pueris ſermonem ortum, ſui vſum agreſtib. præbuiſſe? quem ad eum modũm acceptum in alias diſtorquere leges etiam ſapientibus religio fuit. Quare his ita poſitis, ad pedum naturam & genera accedendũ eſt. Concurrũt ſyllabæ aut duæ aut plures, à minore numero incipiendum: Duæ aut breues aut longæ, aut altera breuis, altera longa: idque vel prior vel poſterior. Breues ambæ, vt Deus. hunc Pyrrhichium vocant: vt ego arbitror, ab *Pyrrhichius.* ignea celeritate. quanquam aliter poſtea ſcriptum ſit aucto elementorum numero. Ambæ longæ. cui Spondæo nomen eſt, vt aiunt, à ſacrificiis, in quibus canẽtes eo pede vtebantur. σπένδειν enim eſt porricere libamenta. Ac ille quidẽ hoc eſſe videtur prior natura. ſimplicior nanque. Itaque is etiam cuius prima ſyllaba breuis, altera lõga: prior extitit quàm qui è contrario primam longam breuem habet ſubeuntem. Ille dicitur Iambus: de cuius *Iambus.* nomine ſatis ſuperiore libro dictum eſt: Exemplum, Ferox. Alter Trochæus à volubilitate appellatur: quem ic- *Trochæus.* circo Rotatilem aliquando nominauimus: vt, Cæſar. Exemplum Spondæi. Velox. Quæro præterea. Quum in vtrôque tam Iambo, quàm Trochæo eadem ſit quantitas temporum, quamobrem ſolum Trochæum volubilem agnouerũt: æquè enim citò euadit è faucibus Iambus. Id euenit è ſyllabarũ diſpoſitione, Iambus enim initiò celer impetũ capit, mox ſubſiſtit. contrà ſtat primùm Trochæus, deinde vrget hoc ipſo quaſi põdere ſyllabæ ſyllabam in quam incumbit: atque ea videtur ſubterlabi ſua celeritate. Itaque eſt rotæ motus compoſitus ex violẽto & naturali, nanq; vbi primo quoq impulſu ſemel mota eſt: ab ſe ipſa motus tenorem perpetuat, propterea quòd ſemper partem inferiorem ſuperioris orbis moles premit. Is etiam Choræus dicitur, quòd eſſet in choris frequens. Sic biſyllabi quatuor. Triſyllabi autem octo eadem ratione. nam aut omnes breues, aut omnes lõgæ, aut duæ breues vna longa, aut vna longa duæ breues, aut vna breuis duæ longæ, aut duæ lõgæ vna breuis, aut vna lon-

ga inter duas breues, aut vna breuis inter duas longas. Collectio eſt ita, vt à præpoſitionibus dependeat: inter, cum, ante, poſt. Vbi ſunt omnes breues, appellatur Tribrachus: quod nomen præ ſe fert pedis ſimpliciſſimam quantitatem. Pyrrhichium continet, ac præterea ſemiſſem, vt *Tabula*. Qui omnes longas continet, Moloſſum nominarunt, à natione quæ eo oblectabatur: non quidem, vt reor, ſolo, ſed inter alios frequenti alioqui iterato Spondæo idem ius debebatur. Exemplum, *Venatrix*. Is eſt qui ſeſquiſpondeus. Vnam breuem duas longas qui obtinet, Bacchius Dactylo contrarius, qui vnam longam duas breues. quibus enim in ſedibus vnus longam alter breuem habet. quibus ille breues, hic longas. Exemplum Bacchij, *Renidens*: Dactyl. *Scaliger*. Alio modo Anapęſtus Dactylo contrarius, quippe ſitu ſyllabarũ. Duas enim breues longa ſequitur: vt *Pietas*. Cui cõtrarius natura Antibacchius ſiue Palimbacchius: ſicuti erat Dactylo Bacchius. quippe duas longas vna breuis ſubit. vt *Saturnus*. Reliqui ſunt duo inter ſe eodem modo contrarij. vnus, in quo breuis vtrinque à duabus lõgis obſidetur, vt *Diuites*. Is Amphimacrus dicitur, & Creticus. alter, in quo media longa, prima & vltima breues: icicirco Amphibrachus, vt *Corinna*. Ratio nominum vulgaris. Dactyli ab articulis digitorũ. primus enim maximus quãquam cæteri duo non reſpondent, neque enim æquales ſunt in digito: ſicut dactyli ſyllabæ. Anapæſtus ἀπὸ τοῦ παίειν. quia contrà quam in Dactylo pede terram feriebant. Igitur nomina aut à quantitatibus, vt Tribrachus. Aut ab vſu, vt Spondæus. aut à motu, vt Trochæus, aut à natura, vt Iambus. à ſitu, Amphimacrus. à regione, Moloſſus, Creticus: à ſimilitudine, Dactylus, à geſtu, Anapęſtus. Bacchius quoque ab vſu: quia in Bacchi ſaltationibus. & Chorius à choris, in quibus eius eſſet vſus multus.

Tribrachus. *Moloſſus.* *Bacchius.* *Amphimacrus.* *Anapæſtus.*

AN ALII SINT PEDES.

CAPVT IIII.

AN verò præter hoſce alij ſint Pedes? Rerũ naturam ſi ſpectes, ſanè neges. Nulla quippe dictio inueniri poteſt, quę nõ horũ coniunctione aut miſtione comprehendatur: Quare igitur quadriſyllabos pedes commenti ſunt? quia nonnulla verba ex contrariis cõſtant pedibus: velut

Choriambus.

veluti Choriambus ex Trochæo & Iambo. iccirco ne hinc inde mendicaremus,ſub vnius nomine naturam illam concipere libuit. Quam hunc ad modum veſtigabimus, quo & ſuperiores. Omnes ſyllabæ breues. omnes longæ tres breues vna longa,duæ breues. duæ longæ.vna breuis tres longæ.vna longa tres breues. duæ longæ duæ breues tres longæ vna breuis.duæ longæ in medio duarum breuium.duæ breues in medio duarum longarum alternatim breues duæ & lõgæ duæ. alternatim lõgæ duæ breues duæ. Ergo nõ tanquam diuerſæ res à ſuperioribus biſyllabis recenſendi, ſed tanquam recenſiti non omittendi.

Proceleumaticus.

Duo igitur Pyrrhichij conficiunt Proceleumaticum.qui ab hortatu dictus eſt,ſiue militari,ſiue nautico:vt *Pelagus*. Duplex Spondæus, iccirco à Græcis Diſpondæus: *Venatores*. Duo Trochæi eadem ratione Ditrochæus & Dichoreus:*Imperator.* duo Iambi, *Caniculas* iccirco Græci ταυτοποδίας nominarunt:id eſt iteratos pedes:ἰαμβικὴν, τροχαϊκήν.ſic potes & Pyrrhichicã & Spondiacam dicere.Pyrrhichicus & Spondæus Ionicum à minori faciunt: *Metuentes*,à minori nanque incipit, id eſt à breuibus.Pyrrhichius & Trochæus,idem eſt quod Pęon tertius,*Sceleratus*.Pyrrhichius & Iãbus,quod Pæon,quartus,*Celeritas*.E contrario Spondæus,&Pyrrhichius,quod Ionicus à maiori,*Vepaticus*.Trochęus & Pyrrhichius,Pęon primus,*Cõtinuus*.Iãbus & Pyrrhichius, Pęon ſecũdus, *Iuuenculus*.Alij hoſce ab ordine digeſſere, non quẽadmodũ nos à natura.Ionicus à maiore.quũ duas breues totidẽ antecedũt lõgæ.à minore,quum longæ ſubſequũtur.

Pæones quatuor.

Ad hęc quatuor Pęonas,quorum vnuſquiſq.à ſede vnius longæ ſyllabæ ſortitur appellationẽ, cũ qua tres breues totum corpus conficiunt.Primus,in quo prima longa:ſecundus,in quo ſecunda.atque eodem modo alij duo,tertius &quartus.His contrarij ſunt natura Epitriti,quippe vnam breuem, tres longas habent, appellantur ab illius breuis ſede,ſicut illi à longę.Epitritus primus ex Iãbo& Spõdæo.*Senatores* ſecũdus ex Trochęo & Spõdęo,*Conditores*. Qui cognominatus eſt à Caria regione. Caricus: tametſi βαρβαροφώνους eos Homerus vocat.Tertius ex Spõdęo & Iambo,*Prudentia*:hunc Rhodiũ etiam appellarũt.

Epitritus

Quartus ex Spondæo & Trochæo,*Oratoris*.is à quibuſdã dictus μονογενής quare verò Epitriti ſint vocati,dicẽdũ eſt.

Si vocem hãc *Senatores*, in ſua tempora partiaris, ſeptem inuenientur, quorum duabus ſyllabis prioribus tria quũ attribueris, in duabus ſequentibus præter tria item vnũ reperietur. Eſt enim proportio Spondæi apud Iambũ Epitritos. Cauſa autẽ proportionis eſt ſyllaba breuis, quę deficitur vno tempore. Iccirco ab eius ſede cognomẽ a proportione nomen nacti ſunt. Eadem ratio Trochæi & Spondæi, quare etiam ſecundo Epitrito eadem conuenit appellatio. At verò de tertio & quarto quid dicemus? In quibus priores ſyllabę duę ſuperant duas poſteriores, nõ ab ipſis ſuperantur. Itaque non erunt ἐπίτριτοι, ſed προτρί-τοι. Antecedit enim proportio, non ſubſequitur. Veteres autem nihil tale veriti, ſequuti ſunt temere vniuerſitatis rationem. propterea quòd ęquè conueniret omnibus idẽ modus ſyllabarum. Quod autẽ Epitriti ea, qua diximus, de cauſa nomẽ hoc adepti fuerint, ex alio quoq; cognomine manifeſtũ eſt. Quippe à nonnullis ἐπιτάγμοι dicti, quaſi ἐπὶ τὰ χρόνοι. quoniam tempus in Muſicis eſſet, quod apud Geometras σημεῖον, & Arithmeticis Vnitas. Duæ præterea ſuperſunt coniugationes Iambi & Trochæi: ac Trochæi cum Iambo. Priore conſtituitur ille qui Antiſpaſtus vocatur. Amphibracho ſimilis ſitu, non numero. Iccirco quia breues duę in medio duarum longarum obſeſſæ ſunt: vt, Senatoris. Ratio nominis, quum à breui ad longã in proceſsit, retrahitur inde per longã ad breuem. Altera huic contraria coniugatio nobiliſsimum conſtituit pedem Choriambicum. Exemplum Scaligeri.

Ex his quæ ſuprà diximus, ſatis conſtat ſuperflua Grãmaticorum ſatagentia: qui ſex atque etiam octo ſyllabarum pedes conflauere. quum ipſi quoque quadriſyllabi nihil aliud ſint quàm biſyllaborum iuga. ac quemadmodum oſtendebamus, nulla dictio dari queat, quæ biſyllabis aut triſyllabis vel ſòlis iunctis expleri nequeat.

VERSVS.

CAPVT V.

VErſus primùm nomen declarandũ eſt: deinde definitio, tum genera: quarto loco generum enumeratio: quinto leges communes: ſexto leges propriæ, poſtremo vitia. De nomine igitur ſit: Verrere eſt idẽ quod ſulcarę aut ſcalpere: tollere aliquid è ſuperficie, ita vt depreſſio

preſsio relinquatur. In ceris igitur ſtilo quum ducerent notas frequentatiuo vſi ſunt, ſicut & agricolæ. Vertũt enim terram, quia quod ſubtus erat, ſuprà vt ſit faciũt. ſic Cicero dicit, Literas exarare. Ad eum modũ Verſus dicti ſunt lineæ illæ ſiue ſulci, quibus verba ſcribebãtur. quẽadmodũ in Originibus exactius dictũ eſt. Itaque in omni ſcriptura tractus ſinguli orationis Verſus ſũt appellati. Poſtea quũ redegiſſent cantũ ad numerum caſtigatiorem antiquũ Verſus nomen ſibi fecere peculiare. Ex his colligitur definitio: Verſus eſt diſpoſitorũ pedum certo numero caſtigata connexio. Grãmatici nugatius: Verſus eſt partium legitima diſpoſitio, & pedũ culta copulatio conſonanti ſpecie metricã exhibens regulam. Principiò vox hæc, Partium ſuperflua eſt. ſatis fuerat dicere, Pedũ, Item illa verba, Culta Copulatio, comprehendũtur illis, Legitima diſpoſitio: neq; enim lex ſine cultu, neq; cultus ſine lege. Quæ ſi non ſint idem, ergo Enniani verſus neutiquam verſus ſint: qui ſunt inculti. Nihilo meliora illa, Conſonanti ſpecie. Ridicula verò illa, Metricam exhibens regulam. non enim regulam verſus exhibet, ſed verſum regula: neque menſuram dat verſus, ſed menſura verſum.

VERSVVM GENERA.

CAPVT VI.

VErſus à numero, aut pedum, vt Senarij: aut menſurarum, Vt Dimetri: qui tamen quaternos habẽt pedes, ſed ſub binis menſuris: aut ſyllabarum, vt Hendecaſyllabi: aut à pedibus, vt Dactylici, Iambici: aut à quantitate continua, vt Longi: aut à qualitate, vt Quadrati: aut ab authore, vt Sapphici: aut à gente, vt Ionici: aut ab vſu, vt Elegiaci: aut à ſocietate, vt Lyrici. Sic habes quatuor cauſas: A fine Elegiaci. finis enim conqueſtio. Ab efficiente Aſclepiadæi. A materia, Iambici. A forma non deducas, niſi quæ cognoſcatur in ſitu ac diſpoſitione pedum, & in quantitate continua aut diſcreta. Diſpoſitio pedum depreheditur in Miſtis, de quibus mox. Nomen eſt in quantitate continua, quod dicebamus Longi. In diſcreta, Senarij. ſunt enim hæc quaſi formę, ſicuti in quantitatis modo: ac quaſi relatione, Dimetri. Et in qualitate eadem formæ proportio, Quadrati. eſt autem Menſura, quod μέτρον Diſpoſitio pedum.

Græci vocant. Hanc certa lege ſic præſcripſere, vt μέτρον ne minus eſſet quatuor temporibus. Breuiores pedes, vt Iambus, Trochæus, Tribrachus pro ſemimetris haberétur. tanto aptior huic calumniæ Pyrrhichius Itaque motum vnum ex duobus breuibus pedibus ſtatuere, atque διποδίαν appellauere: cúmque verſum Monometron dixere: quæ quaternis conſtarent, dimetra, quę ſenis, trimetra: tetrametra ex octonis. Quare coacti fuere cōminiſci certas appellationes, quibus ſignarent harum variationem quantitatum. Etenim dimetrū Iambicū ſit hoc: *Iactatio ſortis, nihil*. quia deeſt verbū, ſi addas ſic: *Iactatio ſortis nihil fit*: extat è natura Dimetri. Eodem modo ſi altera adhuc addatur ſyllaba: vt, *Iactatio ſortis nihil mihi*. Itē ſi tertia ſic: *Iactatio ſortis nihil mihi fit*. Deſit enim ſyllaba, quominus exeat in trimetrum Ideirco quatuor excogitarūt appellationes. vnam, quæ integrum præſcriberet carmen: quam vocarunt ἀκατάληκτον, quia nihil adiaceret. Cui vna deeſſet καταληκτὸν, haud ſatis ſignatè. Cū duæ deſiderarentur, βραχυκατάληκτον. vbi vna ſupereſſet ὑπερκατάληκτον. has autē nomina: ūt Gręci ἀποθέσεις, i. depoſitiones, ſiue terminationes. Quòd autē abuſi ſint vocibus, videamus. omnis enim finis tractus καταλήγει. nullus igitur ἀκατάληκτος. Veteres autem τὸ ὑπερκατάληκτον etiam ὑπέρμετρον dixere. Illud ſanè tueri nequeam. nam quod excedit perfectum non ὑπερκατάληκτον, ſed ὑπερακατάληκτον dictum oportuit. Eſt enim τὸ ἀκατάληκτον τὸ αὐτοτελές. hoc illud vna ſuperat ſyllaba. Latinè Acatalectum, perfectum dicas: Hypercatalectum, exuberans. Brachycatalectum, mutilum: Catalectum, ſemimutilum. Priſci autē noſtri ſimpliciſsimè atque commodiſsimè, Binarium, ternarium, quaternariū, quinarium, ſenarium, ſeptenarium, octonarium. Quibus deſignationibus Brachycatalecti appellationem ſuſtulēre. Quòd ſi vna ſyllaba deeſſet, idē putarunt atq. ſi alteri ſupereſſet. Exempli gratia, ſi ſenarium carmen vna ſyllaba deficeret: quinarium hypermetrum agnouerunt.

Monometer, Dimeter, Trimeter, Tetrameter.

A genere partium.

Hęc à partibus differentia ſpecierū, quæ illarū numero cōſtabant. Alia partitio eſt à partium genere. verſus enim aut puri ſunt, aut miſti. Puri, qui ſuū tātùm admittunt pedē. Miſti autē non vno modo. Etenim vel ſimilē recipiūt ſiue parē: vel diſsimilē ſimilē, vti ſuprà dicebamus, intelligo vel ſitu, vel quantitate. ſimilis eſt, ſiue par temporū quanti-

quantitate ſpondæus dactylo: iccirco eũ recipit dactylicus. An verò admittat dactylum ſpondiacus? & puto non admittere. ſegregatum enim arbitror id genus carminis ad diuina miniſteria. Anapæſtus non ſolùm temporibus, ſed etiam ſyllabis dactylo par eſt, ſitu verò contrarius. nihilominus tamen dactylus in Anapæſticos ſubit. An verò in dactylicos Anapæſtus? Rarò quidẽ: vt apud Homerum, *Βορέης, ζέφυρός τε.* & diuinum Poetam, ***Fluuiorum Rex Eridanus.*** Et Ennium, de quo citat M. Tullius, ***Auium præpetibus ſeſe pulchriſque locis dant.*** Neque ſanè ius eſſe videtur: vt contraria cõtrariorum in ſedem admittantur. Iccirco in Iambichum trochæus nũquam ſurrepit: neque in hũc ille. Tametſi Choriãbus pes ex vtroq. conflatus ſit. verùm hoc ad miſtorũ naturã reducitur. In quib, nõ ſolum diuerſi, verumetiã aduerſi pedes cõmittuntur. Grãmatici ſimplices verſus *περιωρισμένους*, miſtos *ἀπεριγράπτους*. quaſi impręſcriptos nominarunt. Item ſimplices *καταστιχικούς*, quaſi cõſtantes: quorũ partes legitimę neutiquã ſpuriis cederent: neq. ciues peregrinis. Hos bifariã veteres agnouẽre. Primarios, qui verè puri eſſent, veluti Iãbici, Dactylici, Trochaici. & alij. Alteros appellant deriuatos, *παραγωγούς*: quale Pherecratiũ: in quo tametſi non omnes dactyli, tamen haud multò diuerſus ab iis ſpondæus. Quũ enim dactylicus ſit, vnico tamen dactylo cõſtat ſingulis vtrinq; ſpondæis obſeſſo Quũ igitur nequaquam verè puri ſint, Gręci eã compoſitionem molliſſima voce temperarũt. *μονοειδῆ* enim vocauẽre: alij *κατ' ἀντιπάθειαν μίξιν*. Compoſitos iidẽ *σχηματισμένους* nominãt: quaſi fuerint prius *μονόσχημοι*. Poſtea verò figurã quampiam aliis additis lineis adepti ſint. Horum quoque ratio duplex. In quibuſdã enim certa eſt proportio, quos vocant *συνεζευγμένους*, quaſi coniugatos. qualis ſocietas eſt in Ithyphallicis. Horum duo genera, vnum quoties cuiuſcunque modi pedes cõcurrunt: quibus receptis nullam verſus obtinet faciem, cui nomen vnum attribuatur veluti in Melicis, Dithyrambicis, Hyporchematibus, Scoliis, Pæanibus. Modò enim reſpõdeant Strophis Antiſtrophi, nihil præterea curant. Hos iccirco appellarunt *συμμεμιγμένους*. Aliud genus: vbi verſus partes verſibus diuerſis partibus annectuntur. Quemadmodum ternarium Trochaicum vbi aſſuitur quaternario dactylico. exemplum ex Horatio:

Vita ſumma breuis ſpem nos vetat inchoare longam.

ἀσυναρτήτους vocant. Scio à Grammaticis imprudenter multa:inter quæ & illud,vbi digeſta ſunt ab ipſis verſuũ genera pro poëmatum ratione ac nomine. Neque enim Comicum à Tragico diſtat carmen,neque à Satyrico Heroicum:vtrobique enim menſuræ eædem. Aggrediamur deinceps ſingulas ſpecies:quibus animi atq; exercitationis gratia tam Latina quàm Græca apponemus exempla de noſtris.

GENERVM ENVMERATIO.
Pyrrhichici.
CAPVT VII.

PYrrchichius pes quũ ſit ſimpliciſſim⁹,primo loco eſt à nobis poſitus.Quare qui ex eo ſolo puri conſtarent verſus ante alios fuêre ſtatuendi. Verùm tametſi in hyporchematibus aliquot verſiculi inſerti leguntur:tamen rei difficultate olim deterriti abſiſtere maluêre. ac ſiquid, vtî dicebatur,in ſcoliis atq; eiuſmodi molirentur,perpuſillum fuit id:ac verſus ipſi minuti,curtiq; : vt poſtremæ ſyllabę indifferenti quantitate liceret eis laxare leges tot breuium ſyllabarum. Nos primi auſi ſumus longiſſimis verſibus,quippe nouenariis canere Silenũ: cuius poëmatij initium poſuimus ſuperiore libro. Hîc etiam animi gratia deſcripſimus epigramma iiſdem factum legibus:

Animula vagula miſera loca ſubige fuga.
Quid aliud aueo? lacryma pia vocat.
Perijt, & abijt animus: vt is obeat ibi
Latet vbi lapide gelida mea Roſa.

Laërtius in vita Diogenis Cynici recitat diſtichon eiuſmodi:

Διόγενες ἄγε λέγε, τίς ἔλαβέ σε μόρος,
Ἐς ἄϊδος ἔλαβέ με κυνὸς ἄγριον ὀδάξ.

IAMBICI.
CAPVT VIII.

QVemadmodum in cęteris,ſic in Iambicis minimum fuit Monometron Brachycatalecticum: vt ἰώ. Mox catalecticum. vt ἰὼ ἰώ. Tertium Acatalecticum, vt ἰοὺ, ἰού. Quartum Hypercatalecticum cognomento Ariſtophanium. Io, Triumphe. Dubitabimus Quonam modo

dabitur

dabitur ille primus pro verſu,ἰδ.Idem erit pars & totũ:ſi vnica vox verſum integrum cōprehendet.Sanè haud qua quã verſus eſt:ſed quia inter veros verſus inſeritur:nefas fuit aliter appellare.ItaqueDemetrius Phalereus in libro de Phraſi vocauit ἡμίμετρον. Etiam ſyllaba eadem licentia vſa eſt.φεῦ.ponemus deinde ſpecies quaſi per gradus.

Euripideum dimetrum brachycatalecticum ἄζηλ θεῶν πατήρ. *Da nobiles opes.*

Anacreonticum dimetrum catalecticum.ἐν βότρυσι κυθήρη. *Vino Venus caleſcit.*

Archilochium. φυγὴ κακοῖσι καὶ φόβος. *Malis metus,tremor, fuga.*

Alcaicum.ſiue vt alij Alcmanium.ὦ τέγξε τέγξε πνεύμονα οἴνῳ *Refunde cymbio falerna.*

Alcmanium alterum. ὦ χρυσομαίεγυ παρθένε χρέα. *O virgo da quod non perit datum.*

Hipponacteum.κάκιστι φιῦγε,καὶ κάκιστα πῖθι.*Cruenta vatũ nemo dicta vitat.*

Archilochium alterum.κακοῖς ἴαμβος ἐπιμάχει,θυμὸν κηλοῖ. *Malos iambus enecat,beat bonos.*

Hipponacteum alterum. ἄρης ἐν οἴνῳ φλογερὸς,ἐν λόγοις ἱερυνύς. *Peior Megera læſi lingua ſit poeta.*

Ariſtophanium alterum. γέλως τοιοῦτο φάρμακον μέγιστον ἐν βίῳ. *Pauci ſunt quid manè.quid veſper vehat ſibi.*

Anacreonticum.τῷ χρυσοπίλῳ μοῖσα χρυσομῶ ὅμιλον ἐλικόρφ. *Amor medullis inſitus ſubaſperaſcit acer.*

Ariſtophanium tertium.ἔλεγχε μηδὲν λοιδορῶν.τὸ γὰρ πλέον ἀπόταλλεσθε *Audi,& viciſſim dic. relinque ſordidis conuitia.*

Anacreonticũ alterũ.ἔρως ἰέρει γαργαλίζων σπλάγχνα, δ᾽ οὐδ᾽ ἔχων χαλῶλιν. *Lenis procaci peruicacem me manu quatit Cupido.*

Is poeta auſus eſt etiam excedere modum octonarij.Verùm neque priſcis,neq; nobis placuit.Quare de his ſatis:è quibus intelligas ab inuentoribus,aut ab iis qui frequentius vterentur à Grammaticis attributa nomina.Anacreõ catalecto dimetro quum ſæpe ſcripſiſſet, hoc eſt conſequutus,vt ab ipſo cognomen adipiſceretur. Extant apud Gellium ſuauiſſima,& ſparſa per aliorum libros quædam pleniſſima mellitæ ſimplicitatis.

ὁ μὲν θέλων μάχεσθαι,
πάρεστι γὰρ μάχεσθαι.Et acatalectica nõ minoris venuſtatis:
ἐρῶντι δ᾽ οὖν τε,μοῦλ᾽ ἐρῶ.

καὶ μαίνομαι, κοὐ μαίνομαι.

Trimetrum autem Archilochus reddit illuſtrem. Cuius extat ille tam ſuauis, quàm operoſus, quadratus:

δέξαι με κωμάζοντα δέξαι, λίσσομαί σε λίσσομαι.

Hipponactis autem vna ſyllaba minor: qui frequens eſt Comicis noſtris. qualis apud Terentium:

Si quippiam remiſerint Philumenæ dolores.

Hipponactis verò,

εἰ μοι γένοιτο παρθένος καλή τε καὶ τέρεινα. Nihil enim concinnius hoc genere carminis.

IAMBICI SCAZONTES.

CAPVT IX.

Atque hi quidem Iambi recti: qui ſcilicet ſuis ſedibus pares atque æquales habent pedes. Primus Hipponax ſenarium addito vno tempore ſexto pedi claudũ fecit. Spondæo namque pro Iambo poſito productiorem dedit, atque Scazonta nominauit. Iccirco de Hipponacte diximus in noſtra Nemeſi:

Qui claudicante fortius currit pede.

Alij eadem ratione χωλίαμβον appellant. Nonnulli Ananiæ inuentum aiunt, non Hipponactis. In his illud animaduertendum. Quoſdam relicta quintæ ſedi ſpondæi priſtina libertate, lentiorem atque adhæreſcentẽ reddidiſſe verſum. Nos id nobis neutiquam licere voluimus. quemadmodũ neque Catullus, neque Martialis: at Boetius admiſit. In quo viro diuino illud miratus ſæpe ſum. quum enim plus poſſet, minus voluit. Contrà Catullus in aliis laxiſſimæ licentiæ. Boetij illa:

Quiſquis profunda mente veſtigat verum,
In ſe reuoluat intimi lucem viſus.

Nec magis diligens Theocritus, qui in Hipponactis ipſius epitaphio ſic ſcripſit:

ὁ μουσοποιὸς ἐνθάδ' Ἱππῶναξ κεῖται
εἰ δ' ἦ πονηρὸς, μὴ ποτ' ἔρχευ τῷ τάφῳ.

Nos qui plus tria millia dedimus, experti ſumus quid in his fieri poſſit. Nullum enim carminis genus, quod facilius expeditiúſque ſeſe quærenti offerret, inuenimus.

TRO-

TROCHAICA.

Caput x.

Similis modus & ratio Trochaicorum. Minimus eorũ verſus fuit apud antiquos monometrum hypercatalecticum, quod Pancratium nominarunt, φεύγε λοιδορῶν. *Nulla iam fides.* Syllabatim cæteri creſcunt ad hunc modum:

Ithyphallicum. βάκχε, βάκχε, βάκχε. *Huc ades Lyæe.*

Euripidium. νῦν τύχη πάντων κρατεῖς, *Fors dat, & tollit datum.*

Alcmanium οἱ κακοὶ βίον ῥέζουσι. *Impius ſpernit parentes.*

Bacchyllidium. οἱ κακῶν βίοι κακῶς γέροντες. *Vita non eſt vita, ſi mala eſt.*

Sapphicum. λεσβίδες κόρης δίχορδε μελπτόν. *Tende Barbiton puella Lesbia.*

Sotadicum. πάντ' ἀρέσκειν καλὰ βούλομαι κύπρι. *Nil mihi tecum impudica nil Venus.*

Archilochium. οὐκ ἔτυμος, ἀλλά σοι τετυχὼς ἄρξει. *Ira forti forte telum mens queta.*

Sapphicum ἥλιος φλέγει πόσω ἔρως δὲ καρδίαν. *Vrit æſtus prata: cor Cupido lancinat.*

Sotadicum. οὐχ ἅλις πονηρίας ἦν: ἀρόδεις ἂν σεαυτόν. *Dira concitata fata literas trucidant.*

Archilochium. δυστυχοῦσι σοφοὶ πονοῦντες. ἀτυχεῖς κακοί. *Nulla fortuna fides: ſolet fouere peſſimos.*

Hipponactium. πῶς μάλεσι μοι τὸ καλόν. τὰ καλ' ἔχουσιν οἱ κάκιστοι. *Eſſe prauum præſtat his boni lucſame necantur.*

Anacreonticum. νῦν γέλωτι, νῦν ἔρωτι ἦμαρ ὄλβιον ἄξει αἰτίχον. *Vltimos dies venuſtulus Cupido condiat iocis,*

Quemadmodum igitur in Iambicis, ita in Trochaicis quoque authores ſibi placuerunt. Quare dimetrum catalecticum Euripidion cognominatum eſt. Alij λαυῦθιον appellarunt, Euripidæ illud eſt:

νῦν δέ μοι περὶ τείχεσιν τε θάνατος μὲν ἂν ἄρης.

Ab Archilocho autem trimetrum catalecticum. cuius illud eſt:

Ζεῦ πάτερ γάμον μὲν οὐκ ἐδαισάμην.

Tetrametron integrum Anacreon nobilitauit. extat eius illud nectareum:

κλῦθί μοι γέροντος εὐέθειρα χρυσόπεπλε κούρη.

Callimacho aũt familiare tetrametrũ hypercatalecticũ.

quale illud eiuſdem:

ὄρχεσται πολὺς ἐφ' αἰγιαλοῖ διαυγὴς ἀπ' οὐρανοῦ χιών.

Dimetrum verò catalecticum, quod ſuprà Euripidiū dicebamus, etiam Glyconium nonnulli appellarunt. Cuiuſmodi Horatianum illud:

Non ebur, neque aureum.

SPONDIACA, MOLOSSICA, Dactylica.

CAPVT XI.

Spondiacis, quemadmodum ſuprà memoratum eſt, ad aras vtebantur. Quia tamen æquabili ſono adhæreſcunt, habiti ſunt tum inſuaues, tum rudes, atque ſine artificio. non igitur admiſſi fuêre ad poemata, quaſi principes verſuum, ſed quaſi ſubſtituti aut Iambis, aut Throchæis, aut Dactylis, aut Anapæſtis. Itaque verſus ille, tametſi à Diomede recenſitus eſt pro puro ſpondiaco:

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen loco dactylici poſitus eſt. Eadem quoq; ratio fuerit Moloſſicorum. Reſtat igitur vt Dactylica videamus. Ac primùm quidem idémque minimum iam demenſi ſumus in Trochaicis. Quippe Dimeter catalecticus Dactylum conſtituit In Lyſiſtrata Ariſt.

Alterum monometrum hypercatalecticum: vt, *οὐ πάλαιοί. Viue, vale.* totus Choriambo conſtans vnico. quæ eſt vltima pars Pentametri Elegiaci.

Sequitur vſitatius dimetrum catalecticum, Adonium cognominatum. *ὦ τὸν Ἄδωνιν. Heu fuge lites.*

Poſt hunc Hymeniacum. *καλλιπάρθενε νύξ. Alme Talaſsio.*

Hinc Archilochium. *πάντα πόνος ἔχει. Omnia victor habet.*

Alcmanium. *ἄμπελα νέκταρος ὄζον. Vina acuunt Venereis vim.*

Simonidium. *ζῆλα μεγαλοφρονοῦ ἀνδρῶν. Ira tyrannica fulmen eſt.*

Alcmanium alterum. *ἡδὺ πλοῦτος ἀγλαὸς ἀρετῆς. Nequitiam meditantur opes.*

Archilochium alterum. *ζεῦ πάτερ οὐ συγγενὴς νυμφοδομεῖ. Virgo tuis oculis furit ignis.*

Alcmanium tertium. *δυστυχὰ παρθένε χαῖρε, δίδου βίον*

Nul-

Nulla quies hominis ſapientia.

Alcmanium quartum. ὄμματα μή με φύγοις τρυφερέσι φίλα. *Ex oculis animus dabit indicium.*

Steſichorium. ἄτερ, τὸ χρῆ μάρψε, αὐτέματι βασιλεῦσι. *Parce pias ſcelerare manus ſate diuis.*

Simonidium alterum. πάντοθεν ἐκ τιφέλας κρέμαται βίος. *Fide Deo ſapiens bone, non tibi: tu nihil.*

Simonidium tertium. χαῖρε πάτερ βροτοῖσι κέρτω παῖς ἠοβέρω. *Cuncta procax temere malè numina iurat amans.* Quod genus eſt ſuauiſſimum, habet enim exitum Elegiacum.

Heroicum ὡς ἐγὼ ἀητός εἰμι, θεός γε μοι ἀητός ἐστι. Quem quare pyrrhichicum appellarint, equidem neſcio nulla enim ſubeſt ratio. *Non tua vita mihi, tibi ſed mea vita parata eſt.*

Ibicium. ὕπο δείλων θανόντι σοφὸς ἔσεται, ὕπο δείλων βιῶν. *Aſpice quàm miſeros homines: male ſanus amor quatit.*

Alcmanium quintum. φείδεο σεῦ χαρίτων ἀτὴρ αἰδὼς ὀρχηστῶν γλυκερῶς. *Nulla decet rigidos reuerentia, nulla truces pietas.*

Steſichorium alterum. μήτε ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλισσα βαρὺ βίος ὃς θανατῶδες. *Prælia dira placent, ſtolidis, quibus effera mens ſtimulos dat.*

Ibicium alterum. μοῖρα διὸς θυγάτηρ χαλκομεγέθμενος ἀνδράσι ταραχὸς ἀπέταται. *Parca ferox Iouis imperio homini mala plurima condidit.*

Ibicium tertium. μελανοφρὺν χειριστα δέχου ἰυθμὸν ἄφθιτον ἐρανίων μελιόων. *Nullus honor trepidis gelidiſque: patet polus acribus ingeniis.*

ANAPÆSTICA.

CAP. XII.

QVi metiuntur Anapæſtica, ſicut Iambica, per μονομετρίαν, binos pedes comprehendendo. vehementer falluntur: errarunt enim errorem non ferendum. Idem nanque modus qui & in Dactylo.

Steſichorium primum faciunt monometron hypercatalecticum: vt Anapæſtus.

Hunc ſequitur Simonidium dimetro catalectico. σοφὸς ἀγαθός. *Sapiens bonus.*

Poſt eum Itimium, quem vocant, ſtatuunt. cuius duo pedes integri. βίος ὅδε σωά. *Ades alma ſalus.*

Choricum huic vnam addit ſyllabam θεὸς αἴθριος αἴρ-
πος. *Poetas male habetur.*

Ariſtophanium. οἶδε σοῦ χαλὸν σκιάδιον. *Quate ſtultitiam ioco.*

Ariſtophanium alterum. ἄγε δῦρο θεὰ σοὶ μέλει. *Domat omnia ſors rigida.*

Pindaricum. πάντα καλλίονα φίρ᾽ ἀοιδάν. *Animus cupidus maleſonus.*

Alcmanium. κακοκλεῖδωνα πάντας ἔχει κακός. *Stolidos quatit ambitio.*

Archilochium. ὁ σοφὸς βίοτον χαὶ ἀεὶ μελετᾷ. *Venerem & pelagus fuge. bella fuge.*

Partheniacum. αἴ τις δίος ἀνδρεῖν φίλα χαῖρε *Periit bona gloria Scal gerorum.* Hoc & à quibuſdam σιμμίειον appellatum à Simmia Rhodio poeta.

Pindaricum alterum. θαμὰ βοτρυόεντα διόνυσε ἄνδρες. *Hedera redimite virente veni Pater.*

Alcmanium alterum. γλυκερὰς δαμάτερ στυφρὸς ὄλβος ἄνθ᾽ αἰὲν τὰς *N. quit inter atrocia crimina ſtare fides.*

Steſichorium alterum. ἀείδετε χορῶν τινος ἄλσος δίς πότνιον ἰδῶ *Cytherea parens venit: ad de modos: roſa ſpiret.*

Simonideum. δῖον πιερίδες λιγυρῶν μελέων μελιχρὸν φέρειν. *Lyra ſuauiloquentibus ede ſonos teneros modis.*

Alcmanicum tertium: παντογενὴ πίστις: λυγρίσια κάλει δίας ὦ θύγατερ *Maris induciæ, teneríque malacia veris adeſt.*

Ariſtophanium alterum, quo ille plurimùm vſus eſt ob commoditatem. Nos item multa luſimus. πολύμοχθ᾽ ὑγίεια φίλα ἀπαλοθρόνε ἄμπυχι γῆς. *Veneranda hilariſque, nec orba venit, viridiſque ſenectus.*

CHORIAMBICA, ET Pæonica.

CAPVT XIII.

CHoriambica pura perquàm pauca inueni. iccirco inter compoſita repoſui, ſicut & Pæonica Antiſpaſticorum quoque ratio illis nõ adſimilis. Luſimus tamen nos puris Antiſpaſticis quædam non ſine ſale & aceto.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XIIII.

IOnicum à maiori monometrum hypercatalecticum primo loco à veteribus recenſitum eſt. ζωὴ ἀρετή.

Virtus

Virtus mea lux.

Hipponactium dimetrum brachycatalecticum Καλὸν θεὸς ἄκρ*ε*. *O reſpice finem.*

Poſt hunc dimetrum catalecticum. τίρει σοφίαν κρατεῖ. *Virtus melior regno.*

Sequitur illud dimetrum acatalecticum. καλὸς βασιλεὺς ὁ τυχεῖ *Miles quatit telum ferox.*

Hinc hypercatalecticum ὑψιβρεμέτης ζεὺς ὁλοός. *Regina ſoue me pietas.*

Trimetrum brachycatalecticum ὕδας θανάτου φρυκτὸν ἀνδρός. *Fruſtra eſt fuga, ſi fata trahunt te.*

Hoc Praxileum etiam vocat Seruius.

Trimetrum catalecticum. πολλοὶ μὲν αἰτίας θεοφανοῦντές τις, *Author generis Brenne, vetus ſalue.*

Trimetrum acatalecticum. οὔτις στεφανώσει τινὰ δοῦλον φυγεῖν. *Quænam timidis præmia, ſi ille hæc fugit?*

Trimetrum hypercatalecticum μετὰ τὴν τερίναν χεῖρα μελάνα, κατακλέπτει. *Fortuna tyrannus adimit, quod dederat.*

Sotadeum hoc vna ſyllaba maius. ὁ σκληρὸς αἴους σκάφη τοῦ δυσμαρος ἀνήρ. *Tuto maris iras videt è litore Nauta.*

Tetrametrum catalecticum. πᾶ φράζεο πῶς δ' ἀρχὰ βίου ζεὺς ὁ διδῶν λάβεσυ. *O conditor alte Ætheris, atque incola placare.*

Tetrametrum acatalecticum. ζημία μόρος τῆς ἀχαλίνων στομάτων ἀκριβής. *Fecit ſatis, ægram rabiem qui domuit fœminæ.*

IONICA A MINORI.

CAPVT XV.

MOnometrumHypercatalecticum. Ἔρχετο δῦρο. *Ades ô Clio.*

Dimetrum brachycatalecticum. μέλος οἴνου τίκτον. *Tibi ridet roſa.*

Quòd hoc vna ſuperat ſyllaba. Timocratium vocant γλυκύ ὦ λευθερίτης. *Cane muſis mihique.*

Anacreontium. ὄχλος ἄκρον κακὸν ὄζει. *Timor addit pedibus vim.*

Dimetrum hypercatalecticum. θανάτου σου ἀγαμνήσθητι. *Memor eſto benefactorum.*

Trimetrum brachycatalecticum. κύσσει μᾶτηρ μετρῶν φροντίδων. *Penitus me trahe tecum Venus.*

Trimetrum catalecticum, quod & Anacreonticum χιονόκτυπ᾽ ἄνδρον μαλινόν. *Aganippes ſoboles Virgilius.*

Trimetrum acatalecticum, quod & Sapphicum. γλυκυφόρμιγξες ὕμνοι λεσβίδος αὔρας. *Miſerorum eſt mala vitæ dare ludo.*

Trimetron hypercatalecticum. παφία φίλω ἄκοιτα γαρυτίκ. *Venus abiecta iacet decrepito vati.*

Tetrametrum brachycatalecticum. τί λέγεις θυμέ; ἔγωγ᾽; οὖρον ἀλλότριον θεός. *Lacheſis cruda meæ parce triumphus lyræ.*

Tetrametrum catalecticum, quod & Phalecium vocarunt, θερμοπόων φυγὰς αὔλων φυγάς ὅτι δίκαιος. *Mala mens magnanimos odis, & horret dominos.*

Alcmanium tetrametrum acatalecticum. κακοῦ αἷμα, κακοπράγμων, κακοπράγμων, κακοπόνημων. *Sator auguſte deorum pietatem pater auge.*

COMPOSITA AEOLICA,

CAPVT XVI.

HActenus de puris, nunc Compoſita aggrediamur. Ac primùm quidem intelligēdum eſt, quemadmodum à Compoſitorum appellatione, monometrórum nomen excludatur: quippe μέτρον vnum tantùm comprehēdit vel dactylum vel ſpondæum, vel choriambum, vel alios eiuſmodi. Iambos verò binos, aut trochæos, aut pyrrhichios. quare ſi vnus Iambus coniungatur cum dactylo, aut choriambo, aut eiuſmodi, non erit Monometria. niſi inter ſe illi coeant, ita vt Iambus cum Trochæo aut Pyrrhichio. Qua in re parum cōſideratè Grammatici loquuti ſunt. Incipiamus igitur ab iis, quæ Æolica dicta inuenio fortaſſe à varietate. tametſi alibi ſcriptum eſt Eulogica. Dactylum vnum, pluréſque in medio collocant, vtrinque ſtatuunt è biſyllabis vnum pro arbitrio. Talem habes Pherecratium, in quo dactylus vnus duobus ſpondæis obſidetur.

Mentem ſpes alit ægram.

Sic etiam plures interpones, ſi velis, circumpoſitis pyrrhichio, trochæóve, aut Iambo, aut etiam ſpondæo. quorum exempla in his.

Phœbum conſtituentem mihi carmina,
Muſa docta canet dulciſonis Calliope modis.
Nec eſt qui valeat doctilo quum ſcandere verticem,

Niſi

Niſi illi faueat deus.

Item trochæum, aut alium ante duos dactylos, aut vnum dactylum, & vnum ſpondæum.

Hymen ô Hymenæe, Hymen
Hymen, ô Hymenæe.

Suauiſſimum Sapphicum, in quo dactylus vnus ſingulis vtrinque dipodiis trochaicis clauditur. quemadmodũ vſus eſt Catullus:

Seu Sacas ſagittiferóſque Parthos.

Quam qui licentiam vocarunt Grammatici paucę fuerunt aut memorię, aut lectionis. Nam vetuſtus Sapphicus talis fuit, non autem è ſpondæo ſecunda ſede. ſic etiam vſus eſt Seneca: *An ferax varij lapidis Caryſtos.* neque enim dactylus eſt, ſed trochæus. duæ nanq; vocales in vnã coaluere. Sic priſcum illud:

κὴ τίνος θεοῦ τίνος ἀνδρὸς ἔαρ:

Eam celeritatem ſpondæi mora caſtigarunt. quemadmodum penè omnes vtuntur.

Iam ſatis terris niuis, atque diræ
Grandinis miſit pater, &c.

Perquàm concinnum & illud: quum antecedit duos dactylos Iãbus, aut trochęus, aut ſpondęus, aut pyrrhichius. latæ enim licentiæ eſt.

κέλαρος ἤῤῥιχ᾽ ὁ μαπέλας
ὀδῖνπ σκυλοκ τόνω
κύπριδος θεῖλος ὤλεσεν.

Sappho verò etiam plures. cuius ille extat verſus:

ἠρέραν μὲν ἐγὼ σέθεν ἄτι παλαι πόκα.

Scio aliter ab aliis ſecari per diuerſos pedes. Verùm hoc tibi præ oculis habeas, facillimum quenque pedem proponendũ, vt promptior ſeſe offerat oratio. Iccirco etiam cæſuræ inuentæ ſunt, vt dactylis contenti eſſemus: neque cogeremur abire ad choriambos. Pedes enim quadriſyllabi lentius ſubeunt animum ſcribentis. Itaque Aſclepiadeum illud,

Mæcenas atauis edite Regibus. nequaquam in ſecunda ſede metiti ſunt choriambo: ſed dactylo & cæſura. Tum autem duobus dactylis: non autem choriambo, & iambo. Quare & verſum illum priſcum, quem adducunt,

κὴ κνίσα πιαθυμίσαο

Illi ſecarunt per epitritum, iambos, & cæſuram: quæ

dimenſio quum ſit diſformis, neque hæret memoriæ, neque facilè ſeſe dat meditanti. Nihil autẽ infelicius quàm quum animus poetæ diſtrahitur à ſententiis numerorum difficultate. Quare nos commodi ſanè cum verſum metiti ſumus, ſpondæo, dactylo, dipodia trochaica.

ΛΟΓΑΟΙΔΙΚΑ' DACTYLICA. & Anapæſtica.

Caput XVII.

Haud diſſimilia hiſce ea quæ λογαοιδικὰ nominarunt. In quibus poſt dactylos aliquot, aliquot itẽ ſtatuunt trochæos. Binis vtriſque Alcaicum conſtat, quo frequentiſſimè vſus eſt Horatius:

Prome ſa:es ſapidos Thalia.

Maius eſt vno dactylo illud, quod Praxilleum vocant à Praxilla poetria: cuius habemus verſus illos:

ὦ διὰ τῶν θυρίδων καλὸν ἐμβλέποισα
παρθένε τὰν κεφαλὰν τὰ δ᾽ ἔνερθε νύμφα.

Quo genere aiunt vſum fuiſſe plurimum Anacreontem. Nos duos ex noſtris ſatis operoſos ponamus.

Pande ſinus Cytherea venit Cupido.
Pande Cupido ſinus, Cytherea venit.

Cæſuram autem interpoſuit Alcæus lõgè lepidiſſimis numeris. cuius hi verſus:

ἦρ᾽ ἐκ διπουλὴν τῶ τυράννω
τ᾽ ἄρματα λάμπρα κὰ κτ᾽ ἐς μυρῖνα.

Quem modum ἐγκωμιολογικὸν nominarunt, potes & aliter ſecare. Poſt duos dactylos, ſpondæo, & bacchio: vel dactylo choriambo, dipodia trochaica.

Anacreonticum autem illud ita inuerterunt, vt ſecti partes tranſponerent puſilla mutatione. atque Iambelegum appellarunt ſic:

Tempus docebit quæ facienda tibi.

Plato autem comicus non vnam vt Alcæus, ſed plures interpoſuit cæſuras: duas dactylicas primam, & poſtremam: iambicámque vnam in medio.

χαῖρε παλαιογόνων ἀνδρῶν θεατῶν σύλλογε παντοσόφων. Qui ſanè numerus valde eſt aptus auribus, & facetus.

Sine cæſuris verò etiam poſt quatuor dactylos tres trochæos. vt,

Threïcius quondam vates fide creditur canora,

Quo

Quo in verſu recentio es barbari quidam in quarta ſede ſpondæum poſuêre mala fide. nihilo ſanè meliore, quàm quum iambicos ſuos carcinomatum plenos edidêre. onam vnum verſum Archilochi propterea quòd vetuſtiſſimum eſt:

οὐκ ἔθ᾽ ὁμῶς θάλλεις ἁπαλὸν χρόα κάρφεται γὰρ ἤδη.

Alij pro dactylis quatuor iambos ſex poſuêre.

Fortuna flatu venti at ſortem truci Syluy parentem. Eadem proportio & in illo Boetij.

Si quis arcturi ſydera neſcit.

Anapæſticorum autem λογαοιδικῶν ratio penitus eadem ſi vbi erant dactyli, anapæſti ſupponantur Inter quæ etiam illud numerarunt, quod Archebuleum dictû fuit à Thebano cognomine poeta. Cuius poſtremus pes eſſet bacchius, *ἀγέτω δ᾽ ἦ ς. ὑ γὰρ ἐγὼ δίχα τῶν δ᾽ ἀείδειν.* Archebuleum etiam Aſclepiadeû illud de quo ſuprà diximus, cognominarunt. Aiunt autem Alcmanem in medio ſpondæos immiſcuiſſe.

Elegiacum quoque hiſce iiſdem legibus metiûtur, vt ſpondaicam trimetriam ſequatur dimetria anapæſtica: quam expreſsimus hic totidem vocibus, quo res eſſet magis perſpicua.

Scribas purè verſus, numeri ſubeant.

Elegiacum enim integrum eſt. iccirco accuratiores Grammatici me puero negabant cæſuram elegiacã eſſe poſſe breuem. quia ſit prior ſpondæi ſyllaba. Verùm omnis cęſura indifferens eſt. neque caret ratione: ſiſtitur enim in ea dimenſio. Et in ſaltationibus ad cæſuras pede terram feriebant.

COMPOSITA CHORIAMBICA.

CAPVT XVIII.

CHoriambica bacchio clauduntur ſuauiſſimè: vt *ἁ μανία τυράννῳ. Ira necat ſuperbos.* Ariſtophanium dixerût hoc. quòd ſi duos ponas choriambos. Anacreônteum efficies.

Μνασιζυῖς μνωστεύοντος Ὅμηρος. Si thalamum virgo fugis, ſeneſces.

Et poſt tres, ſic:

Οὐρανία σοὶ δὲ μέλος πυκνὸν ἐπαγγέλλουσα,

Plaude meos Parca dies dulciſona quiete.

Et poſt quatuor, quod vocant Callimachium.

τετραμερὲς μ᾽ ὄρα ποδὸς καλλιμάχου διεχθεοῦς ποιητοῦ.

Omnipotens fulminis author pietatis genium tuere.

Dactylus verò etiam Bacchij loco elegantiſsimè ponitur.

φοῖβε πάτερ χῶρε διδοὺς ἀγλαόφωνον βίον.

Flos Cythereæ nitida lumina ſpirat roſæ.

Martianus Capella iambicam dipodiam addidit, ſic:

Celſus equo Phœnicea veſte nitens ibat Arcas.

Idem poſt dichoriambiam ſtatuit trochaicam dipodiam catalecticam. Id quod nos quoq. fecimus in luſibus noſtris.

Sidera quæ noctiuagis vertitis polum rotis.

Anacreon autem, & tribrachum dedit primo loco, & iambum ſecundo, bacchium vltimo, interpoſitis duob. Choriambis. Cuius ille verſus, quem Horatius imitatus, vbi ſeſe ait in Olorem transformatum.

ἀναπέτομαι δὴ πρὸς ὄλυμπον πτερύγεσι κούφαις.

Aſclepiadeo autem quod ſuprà poſuimus, Martianus in prima ſede attribuit dactylum, ſapit autem Heroicũ, veluti ſi dicas,

Si tibi pro meritis ſunt bona, bene eſt.

Nam ſanè facilè efficias Elegiacum, ſic:

Si tibi pro meritis ſint bona, diues eris.

In Glyconio vnicus tantùm eſt choriambus: quod etiam Anacreonticum appellarunt quidam:

Acris mactat hiems roſam.

Quod ſi tres interpoſitos capiat choriambos, Archilochium nominant.

Fronti nulla fides, nulla fides ſceptrigero lupo.

Omnium autem ſuauiſsimũ Anacreonticum alterũ. Ex choriambo, duobus iambis, altero choriambo, & bacchio.

ἐν ποταμοῦ παρέρχομαι πάντα φέρουσα λαμπρά.

Quo Claudianus condiuit ſuum epithalamium, ſine iambis interpoſitis, ſed eorum loco choriambo.

Et Padus Electriferis admoduletur alnus. Addas iambos ſic,

Scaligerorum inanium fata ruent ſuperba.

Alij verò ab iambo cæpere, aut trochæo, aut ſpondęo & choriambos continuarunt:

Ades

Ades fatidico Dia viro Calliope.

Callimachus autem integrum poema conſcripſit eo verſu, quo Claudianus epithalamium. Ipſúmque poema Bacchum inſcripſit: ex quo verſus ille,

δαίμονες ὦ σεμνότατοι φοῖβέ τε καὶ ζεῦ διδύμων γενῆτοι.

At Philicus Corcyrenſis ſexto loco poſuit bacchiũ: cuius ille verſus.

τῇ χθονίῃ μυστικὰ δὴ μητρὶ εὖ καὶ περσεφόνῃ κεκλυμένῃ τὰ δῶρα.

Quem morem tanquam & nouum, & ſuum iactat illo verſu,

καινογράφου συνθέσεως τῆς φιλίκου γραμματικοῦ δῶρα φέρω πρὸς ὑμᾶς.

Tametſi aiunt Simmiam Rhodium poetam ante illum ſuis in poematis vſum eſſe quippe ita obſeruarunt in eo quod inſcripſit πέλεκυν & in altero quod dixit, πτέρυγας. Neque enim Theocriti eſſe patet eo verſu,

ὥραι ῥόδον γηραιὰς πουλυχρόνου μεῖον μάτηρ μολαῖς.

ANTISPASTICA.

CAPVT XIX.

IIſdem legibus poteris tibi condere genera, & totidem & plura in Antiſpaſticis. Quemadmodum erat eadem proportio in Anapæſticis & Dactylicis. Ac veluti trochaicos demta ſyllaba poteris efficere iambicos, & contra: antiſpaſticos choriambis metiri. Multò verò pauciores inuenias puros antiſpaſticos, quàm puros choriambicos. Miſcentur autem tum iambis, tum trochæis, tum cæſuris, ſicut in eo quod Dochmaicum vocant, cæſura eſt in medio, & in fine. Extat autem Phocyllidę vnus verſus,

κλύειν μαῖστε τὸν ἐγχωρίον.

Quem tamen longe facilius metiare, iambo & dactylo iteratis; ne ambages ambiamus. talis erit Latinè, ſi voles,

Peregrine pate e, atque abſtine.

Conſtituunt Pæanicum Epitrito quarto, Antiſpaſto, & iambo:

Arcum tende citus, ſpicula da.

Quem tamen commodius metiare ſpondæo, & duobus choriambis, ſic Græcum fecimus: σπεῦδε σπεῦδ' ἐπὶ τὰ καλά.

Ad eundem quoque modum ſecabitur Pherecratium eo in exemplo, quod veteres adduxêre. ſpondæis, & dactylis, & anapæſtis. neque differt a dactylo nouenario:

ἄνδρες πρόσχετε τὸν νοῦν ἐξευρήματι καινῷ συμπτύκτοις ἀναπαίστοις.

Miris etiam modis partiuntur Aſclepiadeum choriambicum, quale dicebamus. ſtatuunt enim geminas dipodias: in principio trochaicam. in fine Iambicam: in medio antiſpaſtum vnum:

ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς ἐλεφαντίναν.

Horatius autem Epitritũ quartum primo loco maluit. Quòd ſi ex primo trochæo facias iambum, fient duo antiſpaſti primi, vt pro eo quod eſt:

Sublimi feriam vertice ſidera: facias ſic:

Acuto feriam vertice ſidera:

Sic Phalecium ex Anti paſto fuit prîmùm, non ex Epitrito quarto. Non igitur abuſus eſt Catullus. vt nugantur Grammatici: ſed antiquam ſeruauit legem, quũ dixit,

Meas eſſe aliquid putare nugas.

Alcaicum autem poſt ſpondæum Antiſpaſtos habet duos, ſic:

ἀλκαῖον ἃ μοῦσα φίλα φέρβε.

Viuunt bono lilia ſub Rege.

Fuit idem poeta aliis quoque modis vſus Antiſpaſto. Claudit enim iambo, qui eſt ſemiantiſpaſtus antiſpaſtos tres. Ita fit tetrametrum brachycatalecticum,

φέρω διεγείρασιν διδύμοις ἄσμα φίλον.

Fero dulciſonam Scaligero Phœbe lyram.

in quo ſi iambum transferas vltimum ad primam ſedem: coniungas antiſpaſti partes duas ſecti. ſequentes erunt choriambi.

Catalecticum autem bacchio claudetur: cuius exemplum poſuere:

τέθνακεν ὦ Κυθέρει' ἀβρὸς ἄδωνις, τί κε θεῖμεν, Noſtrum ſic:

Hunc tuſum Adonin Veneris corda fatigat.

Hoc autem multis modis variarunt. Priapeum nanque conſtituerunt alij aliter. Agnoſcunt autem pro vero illud in quo poſt Epitritum quartum, aut Antiſpaſtum, duo ponuntur iambi loco vnius antiſpaſti. Poſtea antiſpaſtum

tiſpaſtum integrum. Vltimo loco antiſpaſtum mutilum, qui eſt bacchius, qua lege ſit catalecticus. Heroicæ caudæ ſpeciem præ ſe ferens. Quare aliter ſic metiare. Iambo, choriambo, duobus iambis, dactylo, ſpondæo.

ἄστων λυγέων δίχου τεκχάρησε πλεῖον.

Virentis decus hortuli ſunt poma Priape.

Catullus aliter formauit. Trochæo, choriambo, antiſpaſto, dactylo, ſpondæo:

O colonia quæ cupis ponte ludere longo.

Non defuere qui angelicum cognominarint à nunciorum celeritate. Facilius partiare ad hunc modum. Trochæo, dactylo, altero trochæo & cæſura. poſt quam eandem penitus repetas menſuram ſine cæſura, vel dipodia trochaica, dipodia iambica, trochæo, dactylo, ſpondæo.

Euphorion Cherrhoneſus dactyli ſedem etiam trochæo impleuit eo verſu:

οὐ βέβηλος ὁ τελεσταὶ τοῦ νέου Διονύσου. Item aliis aliter idem poeta.

κἀγὼ δ' ἐξ εὐεργεσίας ἀρχαῖον μῦθον ἔχω.

ὀδύσσων πολυκτιστὸν κτεφανῶθ᾽ ὅτι τέλμα.

Alij ex Glyconio, & Pherecratio. ita tamen vt etiam ſpondæum recipere liceat in primam ſedem. Quale noſtrum,

Læta fronde tegas tibi tenta tela Priape.

Sapphus autem recitant duo carmina huius generis, alia tamen forma. habent enim duos iambos, antiſpaſtum, iambos duos, bacchium:

γλυκεῖα μᾶτερ οὔ τοι δύναμαι κρέκην τὸν ἱστὸν

πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς βραδινὰν δι᾽ ἀφροδίταν.

Ab eadem poetria modum alterum valde nobilitatum, integro poemate. Alcæo quoque multum in vſu fuiſſe Cuius ſtructura ſit ex tribus antiſpaſtis: verùm ita, vt ſolita licentia pro primo eſſe queat Epitritus quartus, & quarto loco ταυτοποδία iambica:

μῶσαι ταὶ χαρίτεσσιν μιλίων κηδλευσιν ἀκμαί.

O Muſæ innumerum quæ choreas ducitis canentes.

Eiuſdem fabricæ alterius modi, quo vſus fuit Alcman. Anapæſtico ſimillimum admiſſo ad primam ſedem Epitrito quarto,

ἀλκμᾶνος γλυκίων μοῖσα μέλος βάπτε φρένας σοῖς.

Si me fata trahunt, quò retrahar: nolle malum, vi fit.

Huic etiam ſyllabam additam à Simmia. Ab Alcęo verò vſque ad quinque productum pedes. Cæterùm inſuauia ſunt hæc potiuſque recitanda, quàm imitanda.

IONICA A MAIORI.
CAPVT XX.

IOnica à maiori trochæo appoſito miſcuere. Cuiuſmodi Teſilla vſa eſt cum cæſura.

ἀδ' ἄρτεμις ὦ κόραι
φεύγοισα τὸν ἀλφειόν.

Sunt & pares attributi loci moloſſis, atque choriambis in eo, quod Cleonarchium nominarunt: quorum vnum recitant:

περὶ τὴν ὕδριαν ἡμῶν ἐψέφησ'; ἐγὼ πίνων.

Et quæ dicta ſunt praxillea, poſt vnum Ionicum capiunt trochæos ternos:

πλήρης μὲν ἐφαίνεθ' ἁ σελάνα.

Aeolenſium quoque modi duo. vnus duobus ionicis, & totidem trochæis,

Enſem date: da mi clypeum furenti.

Alter modus, cùm quaternos apponunt trochęos vnico ionico:

Vrge, rue, pelle, cæde, tunde, funde.

Et quo Sotades vſus fuit ex ionicis tribus, & trochęo.

Quemadmodum tribus ionicis trochaicam coniugationem, id eſt trochæos duos: quod Aeolicum item nominarunt, propterea quod Sappho id valde frequentauit:

Interitus euincam animi robore pertinaces:

Quibus tamen licentia allatum vitium aiunt prima ſyllaba correpta. Quemadmodum è contrario Ionicos trochaicis ſubdidere:

O triumphe lauro viridi tempora circumdato:

Sapphûs afferunt verſus: in quibus coniugatio trochaica ſequitur ionicum vnum. cuius tamen primæ demit vnum tempus, vbi libet,

δέδυκε μὲν ἁ σελάνα
καὶ πληϊάδες, μέσαι δὲ
νύκτες, πάρα δ' ἔρχεθ' ὥρα
ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω.

IONICA A MINORI miſta.

CAPVT XXI.

Videntur iure cõſanguinitatis trochęi miſceri potuiſſe cũ ionicis à maiori quippe eadẽ vtriſque proportio: vt ſemiſſem poſteriorẽ duplicet anterior. Ionicis autem à minore admiſcuerũt & Pæonẽ, & Moloſſum ſedibus imparibus. Ac præterea Epitritum, cum trochaicis coniugationibus. puris tamen Ionici eiuſmodi à Sappho & Alcmane produnt integra poemata ſcripta. Horatius ſemel tantum auſus. neque enim ſatis eſt numeros aut ſententias fundere: iucunda ſint oportet. Non ſolùm igitur ſemel ille, ſed etiam præparcè. Phrynichi ferunt tetramerrum cata'ecticum.

τόγε μὴν ξείνια δοῦναι, λόγος ὥσπερ λέγεται.

Et alter Phrynichus comicus, cuius etiam meminit Ariſtophanes:

ἃ δ᾽ ἀνάπαυσθ᾽ ἱερεῦσιν χαθαρθῆτε φρενόσιμεν.

Inuertunt autem ſubditis aliis pedibus multis, atque Galliambicum appellarunt: propterea quod Gallis Cybeles ſacerdotibus multa ſcripſerint eo verſu poſteri: inter quos Catullus pulcherrimum edidit, ita vt & caſtigandi, & imitandi ſuſtulerit occaſionem, cuius initium eſt,

Super alta vectus Atys celeri rate maria.

Quod carmen ſtulti Choliambicum Grammatici è triuio quidam, alij nihilo conſultius Choriambicum ſomniarunt. Veteres autem & *μητρωακὸν* à matre deûm & *ἀνακλώμενον* à recitantis geſtuoſitate, & Gallos imitantis appellarunt. Pedes autem quos ingeſſere, fuerunt Pæones & Palimbacchius. Statuunt enim in prima ſede, tertia, & quarta pæonem tertium in ſecunda Epitritum ſecundum. Recitant autem priſci aliam Ideam iucundam admodum:

γαλλαὶ μητρὸς ὀρείης φιλόθυρσοι δρομάδες
αἷς ἔντεα παταγεῖται, καὶ χάλκεα κρόταλα.

Anacreon integras cantiunculas hoc conſtruxit cuius extãt Veſtigia in brachycatalecticis, quod circumfertur:

Μεγάλῳ δ᾽ αὖτέ μ᾽ ἔρως ἔκοψεν ὥστε χαλκεὺς πελέκει.

Trimetri autem acatalectici exemplum eſt apud Sappho.

Περιπλέξαμεν ὅταν κυ περγζύσα.

Apud Anacreontem aliter formatum eſt, numeris lõgè omnium ſuauiſſimis.

ἀπό μοι θανεῖν γένοιτ'· οὐ γὰρ ἂν ἄλλη

λύσις ἐκ πόνων γένοιτ', οὐδ' ἀμὰ τῶνδε. Vbi ſolus Ionicus vltima in ſede: cætera vt voles.

Alias quoque non tam leges, quàm licentias inueniamus. Veluti quum trimetrum catalecticum vocant illud,

Διονύσου αὖραι βασσαρίδες.

Et apud Anacreontem alternis ionico & anapæſto, non ſine fatali viro illi venuſtate:

Σικελὸς κομψὸς ἀνὴρ ποτὶ τὴν ματέρ' ἔφα.

PAEONICI MISTI.

CAPVT XXII.

PAEonica miris modis miſta ſunt. In ipſis enim Pæonem rarum inuenias: ſed Bacchium, Palimbacchium, Creticum. Secundum quos pedes varia genera fecere. Atque ea quidem quæ è duobus conſtarent prioribus nonnulli a lyricis legibus amouere. Mihi non placet eorum conſiliũ. quippe Priſci Pæonicos modos etiam Rhythmicos appellarunt. præterea ſubeſt ratio. nam ſi ea quę conſtruuntur è Cretico in Lyricorum cenſum relata ſunt: etiam quæ Bacchio componuntur eandem rationem conſequi decet. quippe Creticis diſpoſitis neceſſariò Palimbacchiũ deprehendas: veluti hoc exemplo,

O Cretici frater acris lyram redde Bacchie.

Creticorum autem exempla petes è Cratini fabula, quam Trophonium inſcripſit. vbi iambos exhortatur ad excitandos Creticos,

ἔγειρε δὴ νῦν μοῦσα κρητικὸν μέλος. ita ſubdit,

χαῖρε μοῦσα· χρονία μὲν, ἥκεις ὅμως.

Per initia tamen Pæonica qui ſcriberent, Pæonas omnium ſedem fecère poſſeſſores, præter quàm vltimæ, cui Creticum peculiarem aſſignarunt. vſus fuit eo genere Ariſtophanes ſæpe. Tetrametrum afferunt è fabula quam dedit nomine *γεωργοί*:

ὦ πόλι φίλη Κέκροπος αὐτοφυὲς Ἀττική,

χαῖρε λιπαρόπεδον, ὕδωρ ἀγαθῆς χθονός.

Tametſi quartum Pæonem p imi loco poſitum animaduertis ab eodem in eadem comœdia, non tamen ſine primis totidem, altero catalectico:

ἐν ἀγορᾷ δὲ πλατάνῳ εὖ διαφυτεύσομεν,

&, *ἐν προτέραις θεσμοφοριαζούσαις*, Creticum poſuit in prima ſede,

μήτε μύστας εἰσκαλεῖν ἑλικοβοστρύχους. Mox autem in ſecunda,

μήτε χάριτας βοᾶν ἐς χορὸν ὀλυμπίας.

Alij verò etiam tres Pæonas continuarunt, & in quarta ſede ſemipæonē vt ſit tetrametrū brachycatalecticum

θυμελικαὶ ἴθι μάκαρ φιλοφρόνως ἔρα.

Pentametrum verò catalecticum edidit Theopompus comicus: quem icci rco Grammatici putarunt habere Creticum in vltima. Is verſus Theopompeus ab eo dictus, quorum vnus ille,

Πάντ' ἀγαθὰ δ' ἡ γέρων εἰδ' ἐχέτω ἐμοῖς ἐπὶ συνουσίαις.

Alcmana verò aiunt Grammatici exametrum feciſſe è ſolis creticis, quod icci rco fuerit catalecticum neceſſario: ne, inquiunt, excederet tempora triginta. Hoc enim eſſe pro firma lege receptum a poëtis. Verſum adducunt,

Ἀφροδίτα μὲν οὐκ ἔστι. μάργος δ' ἔρως οἷα παίσδει.

Vbi quem errorem primum caſtigem, neſcio. Principio non eſt verum quod aiunt XXX. temporibus cohiberi longiſſimi verſus tractum. Iam enim tum alios tum Pherecratium ſuprà recitauimus, qui numerū illū, multis excedit temporibus: *ἄνδρες πρόσχετε τὸν νοῦν ἐξευρήματι καινῷ συμπτύκτοις ἀναπαίστοις.* Deinde nego exametrum creticum acatalecticum excedere tricena tempora. Quina enim ſingulis ſi attribuas, cum numerum præciſè expleas. Tum autem quis non videt eſſe pentametrum hypermetrum: non autem exametrum catalecticum. Bacchyllidæ quoque vnum afferunt, ſed nihil ad augendum eruditionem.

Noſtrum eſt Pæonicū tetrametrum, ex duobus Pæonibus quartis in prima ſede, ac tertia, totidem ſubeuntibus alternis bacchiis. adeò compoſitum ad ſaltationem vt nihil ſuauius. Eò ſanè multum vſi ſumus. duo poiam,

Rigida quid minaris muliebres furores?

μεγαρεῖν σολας πεδόνας ἐσαπων.

Noſtrum quoque inuentum ex tribus Pæonibus, & choriambo.

Miſericorditer agenda capitis cauſa rei.

Item ex tribus trochæis & cæſura, pæone quarto, dipodia iambica.

Bacche Bacche Bacche, mi Deus eris modò bibam.

Præterea ex Pæone primo, iambo, pæone quarto, hypermetrum,

Lumina Venus ignea coruſcat.

EPICHORIAMBICVM, ET Epionicum, & alia.

CAPVT XXIII.

ITa vides confuſas miſtiones. neque hanc ab ea, quam vocant ἀνταπόδοσιν, adeò diuerſam eſſe: quin inter ionicos pęonem quoque inſertum videamus. Quare hic contra Grammaticorum ſuperſtitionem, alia continuabimus potius tanquam ſimilia, quàm addemus quaſi diuerſa.

Repetenda quædam accuratius. Inter quæ Sapphicum Hendecaſyllabum, bina dipodia trochaica obſeſſo vtrinque dactylo: quemadmodum à Catullo factum dicebamus,

Otium Catulle tibi moleſtum eſt.

Quod non licentia, ſed eruditione factum videmus exemplo inuentricis. Sapphus enim ille,

ποικιλόθρον' ἀθάνατ' ἀφροδίτα.

Quinetiam doctiores aiunt ab Eupolide vitiatũ ſuppoſito ſpondæo, verùm falluntur hi. Authorem nanque habemus eandem Sappho multis in locis. Qui autem Choriambicum ipſum vocant, ita metiuntur: vt addant tertij trochæi ſyllabam priorem dactylo præcedenti. & dant ἐπὶ præpoſitionem: quia bacchius additus ſit præter leges choriambi. vt ſit Epichoriambicum, ſicut Epionicum.

Eſt autem Epionicum ionico à maiore conſtitutum, cui additus ſit dactylus, tanquam impoſitus, ſicuti bacchius choriambo in Sapphico. præcedunt autem ionicum

cum duo iambi. ſic:

Io triumphum duc age Scaliger.

Is eſt verſus ille, quo tam frequenter vſus eſt Horatius ab Alcæo mutuatus: à quo etiam cognominatum eſt. ſecare etiam potes aliter. Poſt penthemimerim iambicam ſi ſtatuas choriambum & iambum mox: aut duos dactylos. Iccirco nonnulli πολυσχημάτιστον appellarunt. admiſit enim varios pede, & cæſuras Eupolidis arbitratu: cuius illum adducunt.

ὦ καλλίςη πόλι πασῶν ὅσας κλέων ἐφορᾷ.

Mihi non videtur cum hoc noſtro conuenire, vehementérque deceptos eſſe eos qui eundem putarunt.

Fuit & Alcaicum alterum, quod in vltima ſede habet coniugationem trocheorum. exemplum ab Horatio habes nullum. neque apud Boetium, neque Serenum, neque Terentianum. vnum è noſtris ponam.

Polum obſequendo frange puer ſuperbum.

Primam verò ſyllabam in hiſce productam dare potes veluti ſi ponas *Fatum*, vbi *Polum* dicebas.

Efficies autem Alcmanicũ ſi loco maioris ionici ſtatuas minorẽ: & ſerues iambis ſedes ſuas. Exempli gratia,

Io triumphe veni: da te mihi. quod eſt plenum venuſtatis.

Sappho autem more ſuo promiſcuum dedit, pro iambis duobus ionicum ſtatuẽs à maiore. Tum autem pæonas. & epitritos adiunxit. Illius verſus hi,

ὀχὶ ὑφ' ἀγροφυλάδι καλαὶ ἀμειβαί.
σὺν φρεῖ τᾶς πολυόλβοι ἀφροδίτας.

Euripides ex iambicis & trochaicis, vt aiunt. Reclamat tamen πανήγυρις,

δήμητρος αἶας κ) κόρης τὴν πανήγυριν σέβων,

Et alterum vna ſyllaba minus.

ἵν' ὦ λιπὼν ἱστοὺς ἐξέλαμψεν ὄψις.

Noſtrum autem inuerſum. Antecedunt trochæi tres quatuor iambos.

Nox micat ſerena, ſublustris Aethra fulgida.

Sic Alcmanis habes ſuauiſſima carmina, quemadmodum & noſtrum.

ἔστι μοι καλὰ παῖς χρυσίοισιν ἀνθέμοισιν
ἐμφερὴ ἔχοισα μορφὰν κλεῖς ἀγαπατά,
ἀντὶ τᾶς ἐγὼ οὐ λυδίαν πᾶσαν οὐδ' ἐραννὰν

κυπρίας λάβωμαι τά σοι χαλκὲς ὅδ᾽ ὁ κυθήρης.

Quorum primi tres mutili circũferebantur: nos quartum addidimus. Anacreon autem iambicis cõiugationibus addidit bacchium: vt aiunt Grammatici.

τὸν ὀνειροποιὸν ἑρμῆν στεχτῖνον εἰ καμίσει,

Mihi videtur iambicus ſimplex ſeptenarius hypermeter. Cratinus autem choriambum: quale illud noſtrum

Placat tyrannos ciuium fuſus humi cæde cruor.

ALIA.

CAPVT XXIIII.

QVòd inter Anapæſtica recenſuimus Elegiacum, rectius à nobis quàm à Grammaticis factum eſt, qui poſt Epionica poſuêre. Ne quid prętereamus quod faciat ad eruditionem, illud monebimus præter ea quæ ſuprà dicta ſunt: Elegiacum veteres non cæſura ſemper, ſed perpetuo tractu duxiſſe ad anapęſtos. Ita apud Catullum habes vnum, & alterum:

Troia virûm & virtutum omnium acerba cinis.

Quam modo qui me vnum atque vnicum amicum habuit.

Et nos in Heroibus, quum Fabricium loquẽtem faceremus, imitati ſumus oratione hiſpida antiquitatem,

Hic dominarier auſim auri etiam dominus.

Talem habes apud Callimachum,

ἱερὰ νῦν διοσκυρίδω γενεή.

Ityphallicum alterum miſtum ex dactylis quatuor & iambo; quemadmodum luſimus nos in ortis Ingratæ ex tempore inter ſodales. quorum vnum illud,

Carmina Terpſichore mala caſta fugiet.

Fecimus tunc & SATVRNICVM. ſic enim vocant: ex dimetro iambico, & Ithyphallico,

Matuta quum vehit diem, tum ſtupeſcit agmen.

Cuiuſmodi in Veſpis Ariſtophanis. Sed & ſubiratæ tunc Amicæ ludens ſimul & ſcribens alterũ poematium effudi ſimili genere carminis vno minus trochæo: cuius vltimus verſus fuit,

Si Iupiter faſtidiat, reſtat Orcus. haud diuerſum eſt ab Alcmanico, de quo iam. Archilochus huic pro iambico poſuit, quod Partheniacum nominant. Ad hunc modum tu poteris,

Quate tympana tenta Cybeles ære tinniente.

ENITO-

AENITOLOGIVM appellant, quod capit dactylos duos, trochæos tres,

Prælia dira placent truci iuuentæ.

Illud quoque noſtrum, dactylus, trocheus, dactylus, bacchius.

Si potes, in ſinu dea quieſcam.

Suauiſſimum & Alcæi illud, penthemimeri dactylica, & trochaica coniugatione,

Sæua puer Veneris cond- tela.

Archilochus maluit iambicas coniugationes: veluti ſi dicas,

Aſtra micant facibus: ſed me ſopor liquit fugax.

Tale illud Horatij,

Scribere verſiculos amore percuſſum graui.

Inuerſum autem ſic facies: vt iābos dactyli ſequantur,

Tranquilla blanditur quies ſidera dum vigilant.

Sic Horatius,

Niuéſque deducunt Iouem, nunc mare, nunc ſyluæ,

Eſt & illud ab Archilocho. Dactylus choriambos duos antecedens, ſequentibus trochaicis coniugationibus ad hunc modum,

Scaliger accipe verſus Lyricos miſtione molliores.

Quod inter Antiſpaſtica etiam connumerare potuiſti.

Eſt & alter Saturnius, quem & μείουρον vocarunt. Quo vſus fuit Liuius Andronicus in Hymno Dianæ, ſolo iambo diſtans ab Heroico, qui in ſexta ſede ſpondæum habet Tale noſtrum poematium, cuius initium:

Proditor, atque rebellis arat ſabulum Anglomedulus:

Vixq; vmbram metit, atque famem ſpuit ore rabido. quanquam Saturnium Pedianus vocat ſenarium hypercatalecticum, qualis ille,

Malum dabunt Metelli Neuio Poetæ. etiam fatidicos ex eo genere Faunos fuiſſe ſcribit Feſtus, atque Saturnium verſum dictum à numinis vetuſtate. formam non explicat.

Et illud ex Epitrito quarto, choriambis duobus, bacchio:

Te deos oro Sybarin cur properes amando.

Quem verſum ſi acrius conſideres, inuenias eundem cũ ſapphico, quem Epichoriambum dicebamus, grandio-

rē tamen interpoſito altero choriambo. ſic enim facias.

Te deos oro Sybarin amando. Excēpto altero choriambo.

Haud abſimilis apud Boetium. loco enim choriambi ponit ionicum à maiori.

Siquis Arcturi ſidera neſcit.

Eiuſdem archilochi alia quoque ponunt. Anapæſtica cęſura, & trochaica coniugatione ſeſquialtera Quem tamen adducunt, is Iambum initio habet. *ἐρχομένου χελιδόνος χᾶνια τοι γελεῖν.*

Dramatica igitur licentia factum eſt acephalum: vbi pro anapæſto iambus poſitus eſt. Quale noſtrum olim ſine cæſura ſuauiſsimum.

Comes tenera Veneris non tener Cupido.

Alij non cæſuram, ſed integrum ſpondæum interpoſuere: inter quos Cratinus, & noſtrum illud:

Relinque tubæ ſtrepitum: vates ſic iubet Lyæus.

Alcmanicum. Dactylica vel ſpondiaca indifferens cæſura, & dimiter dactylicus catalecticus. Qualis apud Boetium,

Heu quàm præcipiti merſa profundo.

Quem potes dimetiri etiam ſpōdæo primo & vltimo, inter quos duo ſint choriambi. variatur autem ita, & vt etiam pro choriambo Moloſſus ponatur apud eundem & pro ſpondæo dactylus:

Tendit in externas ire tenebras.

Venuſtiſſimus apud eundem Seuerinum, vbi tribus dactylis ſubditur iambus:

Falce rubos, filicēmque reſecat.

Iambico etiam quanto quanto libuerit, præpones Anapæſtum: vt apud eundem,

Ferit ſecta cordamo ſu.

Nec minoris ſuauitatis idem author fecit carmen ex trochæo, dactylis duobus,

Et nihil manet integrum. Quod etiam vides ex aduerſis conſtare dipodiis.

Aliæ quoque plurimæ non ſolùm ſunt, verumetiā poſſunt eſſe connexiones. quas vbi moliri auſus fueris, attende imprimis concinnitatem. Sic Terētianus vir ſanè doctus cùm inter ſe verſuum membra committit, ponit operam paulò accuratiorem. Simplicitas autem latiſſima, planiſſimáque eſt diſciplinarum via.

COM-

COMPOSITA PER cohortes.

CAPVT XXV.

VLtimus compoſitionis modus erat verſuũ diuerſorum copulatio. Sunt autem diuerſi aut genere, aut quantitate: Genere, quemadmodum in Elegia dactylico aſſuitur anapæſticus. Quantitate, veluti quum dimeter tetrametro ſubditur generis eiuſdem. Nulla verò certa lex eſt. Tuo arbitratu poeſin opulentiorẽ potes efficere hoc ſcribendi modo, iudicio tamen adhibito, nec venere neglecta. Quibus artibus temperamenta non vulgaria quæſiuere & Horatius, & Seuerinus. Hic etiam multò plura comprauit. Audendum tibi quoque eſt, quemadmodum nos quoque fecimus: qui integro ithyphallico, elegiaco ithyphallicum noſtrum ſubdidimus:

O calumniis turbidis expetita tyrannis,
Cur ſeruilia barbari pectoris arma rogas?

Sic Capella ſolo Elegiaco monocolo quum ſit vſus: contrà Virgilius vnico dactylo ſenario ſubdidit Elegiacos quatuor, diuino illo commento:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quæ verò ſubdũtur non vniuſmodi ſunt: nam aut eadem multa, aut non multa: aut diuerſa inter ſe. Horatius nunquam ſubdidit plura tribus. Catullus etiam quatuor. vides & apud Claudianũ Seuerinus non niſi vnum. Pindarus immanem numerum. De his in choris ſatis diximus primo libro. Nunc etiam ſic poſſumus.

Recurrũt aut per certa interualla: vnde Diſtropha, Triſtropha, Tetraſtropha, Polyſtropha, aut per incerta. Quibus certa interualla præſcripta ſunt, ea dicta ſunt ἀντίστροφα: & κατ' ἀντανάκλασιν. quæ ſunt liberiora, vocarunt κατ' [illegible]. quemadmodum Sapphicis multis cum ſubnectitur Adonium, aut iambicis anapæſtiſve Sapphicum. quem ordinis cõtemptum præ ſe tulit Plautus per ipitia ſuæ Amphitruonis. Quæ verò penitus non recurrunt, ἀπολελυμένα, ab aliis ἄτακτα dicta ſunt. Cuiuſmodi aiunt ab

Homero factam Margitē: in qua miſcuerit iambicis Heroica. Vbi verò diuiſio per æqualia fieret, communi voce ἰσόστροφα appellata. Cùm verò in plura ſcinderentur, ἀλλοιόστροφα. Grammaticis etiam ſuo more ſatagere licuit. Monocola enim vocarunt κατὰ στίχον. quæ verò è diuerſis conſtarēt, συστηματικά, quæ ex hiſce miſta eſſent κατὰ σχίσιν: comprehendunt enim genus κατὰ στίχον, & addunt varietatem. idcircò etiam capiunt τὸ συστηματικόν. quæ diximus ἀπολελυμένα cum μονόστροφα, tum etiam ἄστροφα vocata ſunt ab illis. Simonides in Epigrammate tria diuerſa coniunxit.

Ἴσθμια δὶς, νέμεᾳ δὶς ὀλύμπια ἐστεφανώθην
οὐ πλάτει νικῶν σώματος, ἀλλὰ τέχνῃ
ἀείστου δ' ἦμος θρασὺς ἀλκῇ πάλᾳ.

Theocritus autem etiam cum reuerſione:

Ἀρχίλοχον καὶ στᾶθι εἴσιδε τὸν πάλαι ποιητὰν
τὸν τῶν ἰάμβων, οὗ τὸ μυρίον κλέος
διῆλθε κἠπὶ νύκτα καὶ πρὸς ἀῶ.
ἦ ῥά μιν αἱ μοῦσαι καὶ ὁ δάλιος ἠγάπευν Ἀπόλλων
ὡς ἐμμελής τ' ἔγέντο, κἠπιδέξιος
ἔπεά τε ποιεῖν, πρὸς λύραν τ' ἀείδειν.

Neque verò cogeris ad primum redire verſum, aut ſequentibus ſi nolis reſpondere. Nam Simmias Rhodius in Securi, ſecūdo verſu primum retulit, quarto tertium, ſexto quintum, ſemper mutata rhythmi ratione. In Alis autem etiam aliter inſtituit. quippe primo vltimum conſonare fecit, ſecundo penultimum, tertio tertium à fine: ac ſic alios deinceps. Ouum quoque eiuſdem memorant poema. Quòd quia non extabat, nos duo dedimus animi gratia: alterum minuſculum, quaſi Philomelæ: alterum grandius, vt ſit Cycni.

OVVM	OVVM
puſillum	*grandius.*
σι-	ἐργκιοῦ
μίας	παντοδόκου
ῥόδιος	πληθυόμορφος
μ' ἐποίη-	ἀργυρέοις ὕδωρ
σεν οὐ-	ὀλκατίχων μιασόπυρ
τως	ἠοπέτωρ ἀρχόμενος
ς .	ἰδέ τι ἄρχων διφυὲς
	ὃ τὸ πάλαι συμμιῆ
	ὑποσχθεὶ κῦδος
	δ' ἄχω. τὸ δ' αὐτῶν
	σκαλοφόρω
	παιθερσεῖ.

Hoc igitur genus ſcribendi à vetuſtioribus ἀντιθετικῶς dictum fuit quo modo integram cantionem certis interuallis iuuenes edidimus Thuſco ſermone. Ac quanquam ad agnoſcendas carminum,& Stropharum,& Epodon,& Epirrhematum, & ἀναβάσεων, στιχικῶν diſtinctiones antiqui Græci multas excogitarunt notas:tamen Grammaticis ſuas triuiales ſuperſtitiones relinquamus. quas ſiquis auidius appetat,ex Ariſtophanicis fabuli côſequi poterit. Vnum id in more poſitum apud Latinos fuit: vt in Strophis apices verſuum plus marginis occuparēt. Quæ accinerentur, aut ſuccinerentur,ſubductiore linea coercerentur.Exempli gratia:

Ibis Liburnis inter al-a nauium
Amice propugnacula. Et,
Vides, vt altum ſtet niue candidum
Soracte:nec iam ſuſtineant onus
Syluæ laborantes:geluque
Flumina conſtiterint acuto?

Quare audaculi recentiores,pauci iudicij homines,in prima Horatij ode carmina ita pinxere, vt alia extarēt, alia non:ſecundum apparatum ſententiarum. Id in Heroicis, & Satyris, & Iambicis licet : in Lyricis non licebit.

PRÆCEPTORVM QVORVNdam recognitio.

Capvt xxvi.

EOrum quæ dicta ſunt partim non ſine rationib. præſcribebantur: partim dum ſequeremur antiquorum veſtigia, æqui bonique conſuluimus. Antequam igitur accedimus ad ea, quæ reliqua ſũt: quod ſupra leuiter attigimus, paulò accuratius retractemus. Quærebamus quare ἡμιμερῆ dixerint potius, quã ἡμίποδας. Nunc verò venit in mentem alterius quæſtionis. An verè ſit, vt appellant, ἡμιμερὴς. Nam ſyllaba, quæ duobus ſupereſt dactylis, vna eſt: quonammodo fuerit ſemidactylus? Ternarius quippe numerus ſecari nequit. Quòd ſi dicas bina tempora illa ſyllaba cõtineri; quibus poſsit eſſe par duabus breuibus: Acquieſcam. At iambica penthemimeris qua ratione totidem tempora continebit? Quare non iiſdem legibus ἡμιμερὲς erit cæſura iambica, quibus dactylica. Præterea conſiderandum: ſecundi pedis ſimul cum cæſura tractus, ſi priori pedi comparetur: an dici mereatur ea proportio ſeſquialtera. Continet enim ſic ſecundus pes quantum primus, ac præterea cæſurã, quod eſt dimidiũ. Nam ſi numerum ſpectes ſyllabarum: verùm ſit in iambis, falſum in dactylis, ſi tempora perpẽdas: verum ſit in dactylis, in iambis falſum. Ac viri quidem docti, quid eſſet, Seſqui, diligentiſsimè declararunt: vnde eſſet, non dixere. Nobis in Originibus ita viſũ fuit. Seſqui, fuiſſe per initia, ſemis æquum. Idem enim eſt, quod ἡμιόλιον, Semis totum. Poſtea vſu extorquente coaluiſſe ad breuitatem. Inde Terentianus nouam poſuit vocem, Seſquata. Quã vocem, Auguſtinus in libro de Muſica málefuit interpretatus. Quaſi, inquit, ſe abſq;. Veluti dicas: præter ſe, id eſt ſuam quantitatem etiam dimidio ſuperat. Quod autem aiunt, rectè dici ſeſquitertium, quia Cicero ita loquutus ſit: authoritatẽ pugnãt illi quidẽ: at eos ratio expugnat. Loquar equidem cum Cicerone, quemadmodum ille cũ populo eſt loquutus. At cum illo ſentiã, ſicut ipſi ſibi (ſic enim dicit) rectè ſentiendi rationẽ reſeruauit. Quis enim dicat ἐπίτριτον idem eſſe, & ἥμισυ ἐπίτριτον. Atqui ſeſquitertium, iſtud ipſum monſtrum eſt, perſonarum vſus authoritate apud Latinos, cuius faciem apertam deprehendis

in Græca

in Græca voce. Si eſt, Seſqui, idem quod ἡμιόλιον, ſemis ſupra æquum: quonam erit loco tertium?

AFFECTVS VERSVVM COMMunes.

CAPVT XXVII.

HÆ ſunt leges verſuum, in quibus etiã affectus nonnũquam deſignauimus. Veluti cùm dicebamus, admitti pedes peregrinos. Vel vbi Acephalos quoq; notauimus. Quare deinceps tum hoſce, tũ alios proſequamur. ſunt autem affectus partim vitia, partim virtutes: iique aut probati lege, aut permiſſi vſu, aut vſurpati licẽtia: ſũt verò vel communes vel proprij. Conſtituuntúrq; aut in partibus, aut in qualitatibus, aut in ordine ſiue diſpoſitione. In partibus, vel tanquam in dictionibus, vel tanquam in pedibus. Non enim ſemper ęquales ſunt pedib. dictiones. itaque in quantitate verſabitur res, vel continua, veluti cũ dictiones tractu metimur, vel diſcreta, veluti cũ eas numeramus. In qualitatibus contemplabimur rhythmum, ſiue concinnitatẽ. In ordinę cùm diſponentur aliter, atque aliter vel dictiones, vel pedes. Quæ à Grammaticis confusè omnia, multa curioſè potius quàm doctè, quædam etiam ſuperſtitioſè tradita ſunt. Appoſitæ falſæ definitiones. Nomina inepta indita. Quæ eſſent multis communia facta quibuſdam propria. Quibus pro ferula ſæpe Philoſophiæ regulam adhibuimus.

AFFECTVS A QVANTITATE.

CAPVT XXVIII.

A Virtutibus incipiẽdum: Rectũ enim eſt ſui iudex, & obliqui. Perfectũ igitur verſum dixere Gręci τέλειον, cui nihil deeſſet, neque oratio, neque concinnitas. qui non ſit coactus, & numeroſus tamen. ſunt autem rariſsimi cęteris, vni Maroni familiares: inter quos ille abſolutiſſimus.

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Ineptè garruli Grammatici illibatos vocant. Quin exemplum non bonum afferunt,

Depreſſo incipiat iam tum mihi taurus aratro.

Principiò, non claudit ſententiam. Item patitur colliſionẽ. Tum duo pedes totidẽ verba terminant. Præterea ſi qualitatem, aut ordinem intueare, Bucolicum reperies.

cuius rhythmus nõ ita conuenit perfectioni heroicę. Atque illi nominare hunc auſi ſunt, illibatum. quum tamẽ ita definiant: Illibatus, qui nulla aucta, aut minuta, aut amputata ſyllaba formatur. Et vox ipſa Illibati, hoc loco ſanè triuialis eſt. Nihilo verò felicius, qui perfectũ putarunt eum, quo omnes partes orationis comprehenderentur, nam & ineptũ eſſe oportet verſum eiuſmodi, & inutilem. Multas quoque Epiſtolas diuinas M. Tullij legimus, in quibus non omnes ſunt partes orationis, nõ enim Interiectio. quas qui dixerit imperfectas, verè erit Grammaticus. Eiuſmodi verſui nomen nos poſuimus, παμμερής. Exemplum hoc habe,

πρὸς δ' ἐμὲ τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέαιρε.

Ad me continuo, lu.et, ab ſ ra verte precantem.

Simili faſtidio affecere nos & altero, quod vocant πανγράμματον. quippe omnes literas tanquam tormentum inculcarunt etiam nos ineptiuimus:

Vix Phlegethon Zephyri quares modo flabra Mycillo.

Extremam verò dementiam profeſſi ſunt: quum etiã ad Dialecticam accedere auſi ſunt. ἰμαθ' βολ@, inquiunt, verſus ille eſt, qui vnum aut plura continet prædicamenta. Quiſnam verſus integrum comprehendit prædicamẽtum? aut quis non continet vnum? Quidnam dicas, non verſu, ſed verbo vnico, quod vnum prædicamentum nõ referat? Omitto nomen, quod non intelligo: niſi ſi tanquam ſepèm quampiam, aut baltheum prædicamentis circundare voluerunt.

Quare etiam πεντημερεῖς quoſdam prodidere? neque enim poteſt aliquis verſus capere pedes quinos, niſi quinarius. Sed fortaſſe fuerit is qui vocibus quinis pedes ſuos explet: ſex in Heroico, in aliis alium numerum. Plurium exempla hic animi gratia poſita ſunt:

Pentimeris.

Iuppiter omnipotens votis flectendus auaris?
Parebit eius nutibus Fatum pius
Mentem ægram ſpes falſa ſerenat.

Ad partes id quoque pertinet: quum ab vna creſcunt ſyllabatim voces. Homeri exemplum in promptu eſt:

ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενὲς ὀλβιόδαιμον.

Tale Virgilianum illud carmen eſſe potuiſſet: ad hũc modum:

Ex quibus inſignis pulcherrima Deiopeia.

Hoſce

Hoſce κλιμακίας,quaſi ſcalares appellarunt:quòd per gradus aſcenderent.Alij συριγγοειδεῖς,hoc eſt fiſtulares,à paſtorali muſico inſtrumento:de quo ſatis ſuprà.Ita enim à minima canna ad maximam vſque ſubibat. Non deſunt qui Euryalicum ei nomen fecerint.

Eiuſdem rationis erit,ſi recurrẽt quantitates:vt quinque ſyllabis deſinat in vnam.quos Tibicines nominarũt.

Vectigalibus armamenta referre iubet Rex.

Tibicinem alij verſum illum vocauere, in quo aliquid poneretur ad ſolam metri ſuſtentationem,

Aſpectans ſyluam immenſam:& ſic forte profatur.

Nam *forte* eſt pro tibicine in verſu non aũt ipſe verſus Tibicen.verùm hoc inter vitia quæ cõſiſtunt in quantitate.

AFFECTVS A QVALITATE.

CAPVT XXIX.

QValitatis virtutes ſunt,ſimplicitas,æquabilitas, maieſtas,ſonus,& eiuſmodi.

Simplices ἀπλολόγους appellamus. quo nomine etiam perfectos aliquid agnouere. Cæterùm perfectionis pars eſt ſimplicitas.quam ita hîc definio. tractus dictionis & Rhythmi ſine anxio delectu aut diſpoſitione. Eſt enim delectus in verbis anxius,veluti illud notarũt Critici Virgilianum:

Summáq; ieiuna ſanie infuſcatur arena.

Ita habes etiam nimium figuratos.In diſpoſitione etiam, quum malim anteponere Dactylũ Spondęo,quam Spondæum Dactylo in Dactylico verſu. quum tamen ſimplicitas orationis aliud poſtulet.Exempli gratia,

Conſilij fortis neruos Fortuna retundit.

Sic enim ſimplicius agas:

Fortis conſilij. Sunt igitur ἀπλολόγοι, quorum dictio, & dimenſio,& concinnitas ſimplex.ac inelaboratæ ſimilis. Iccirco ἀπλοχύμονες etiam à nonnullis. Afferunt autem exemplum non malum.

Vrbe fuit media Laurentis regia Pici,

Simplicior tamen ille Ouidianus,

Regia Solis erat ſublimibus alta columnis.

Incipit enim à recto caſu.Permulta verò inuenias eiuſmodi vt & illud,

Dic mihi Damœta,cuium pecus?an Melibœi?

Hanc ſimplicitatem etiam æquabilitatem appelles, non errabi . Videtur tamen æquabilitas in ſono tantùm. igitur eri pars ſimplicitatis. Nõ defuere quiſimplices hoſce nominarent ποιμενικούς. Si à ciuilitate duxerunt, minus rectè. nam & paſtoralia carmina, cuiuſmodi vnum poſui, talia eſſe queunt. Ad hæc, Politica, ſiue Ciuilia decet ornamentũm, interdum etiam Pompa: quæ longè abſunt à ſimplicitate. At ſi politos, non politicos intelligunt, ne id quidẽ ſemper conuenit ſimplicitati. quippe ſi anxius verſus ſit, vocibus ac numeris nimium compoſitis, aut diſpoſitis aut diſquiſitis poliend s erit, vt ſubſidant tumida, & reducatur ad jllam æquabilitatem. ſanè & politus fuerit, & erit ſimplex. at enim verò ſimplicitas illa quæ prima quaque inueſtigatione ſeſe off rt nobis, nullo pacto polienda erit. Natiua enim eſt, neque torno indiget: hoc enim eſt Polire, quod πολεῖν. Itaque Horatius Græcorum os rotundum dixit: &, *Malè tornatos incudi reddere verſus.* Quare eam ſpeciem quam κυκλοτελῆ dicũt, putem potius eandem cum politis. Exempla infinita apud poeſeos patrem inuenias. Lege totum tractum peſtilentiæ in tertio Georgicôn. Amplius verò errarunt Grammatici. malè nanque definiuerunt Politi, inquiunt, qui cohęrentẽ continuant orationem: hæc enim definitio omnibus conuenit illis, qui ſunt contrarij ἀσυνδέτοις. Cohærens ergo rudis eſſe poterit, idem Politus eſſe quî poſſit? Exemplum Cohærentis ſiue ſubeuntis, impoliti tamen:

Prætextam in ciſta mures roſere Camilli.

Hoſce κυκλοτελεῖς, teretes qui vocabit, non peſſimè faciet. ſunt autem contrarij inæqualibus: cuiuſmodi ſunt permulti Luciliani, & apud Lucretium non pauci impoliti de Ennianis tantundẽ. neque Horatius in Senariis dactylicis felicior. Hos ego voco familiares. modò enim Latinè & purè dicat, parum proſpicit quid numeris futurum ſit. Oratio pura, tractus ſcrupei,

Quî fit, Mæcenas, vt nemo quam ſibi ſortem.

Neque melius multò qui ſtr peris teretes, atque confragoſis contrarios arbitrati ſunt. aduerſantur enim ſtrepèris molles, quos μαλακοειδεῖς Græci exemplum ponitur à Quintiliano & aliis,

Mollia luteola pingens vaccinia calta.

Et noſtrum, *Luteola in viola caltula pallidula.*

Quo

Quo loco etiam malè adducunt exemplum illud,

Torua Mimalloneis inflatur tibia bombis.

Neque enim teres eſt,ſed vitioſus: atque relatus ad cenſum tumidorum,ſicut & illud Horatij,

Nec circumtenuit gaudens Bellona cruentis.

Præterea verſus ille,quem adducunt,non reſpondet definitioni.Neutiquam enim cohærent dictiones:ſed ſimul cum quarto pede finitur tertia vox ſimul cum voce quarta pes quintus.Alij verò Politicos,non vt illi,ſed qui affectus includerent,appellarunt.At hęc differentia pertinet ad ſenſum:non ad dictionem aut numerum. Sicut & ille, ἀπαρτισμένον vocant: qui comprehendit integram ſententiam.neque enim verſus affectio erit,ſed orationis.Apud quoſdam ἀπηρτημένον ſcriptum inuenio, id eſt ſuſpenſum: quia ſequentem non requirit,in hoc ipſo ſui eſt.

Haud procul ab horum natura, quos μονοσχηματικοὺς Græci nos Æquiformes. non eoſdem cum iis in quibus æquabilitatem agnoſcebamus. Hi enim ſunt etiã alio nomine ἰσόχρονοι. Hoc autem pertinet ad qualitatem. non quod tantis aut tot pedibus conſtent,ne quis decipiatur: ſed quòd ſimilibus.idem nánq.omnibus ſedib.pes. quare ſequitur τὸ ἴδιον, vt omnes ſint ἀκαταληκτικοί. mutaretur nánque figura dempta ſyllaba.Rari admodum hoc genere apud authores.

Suis & ipſa Roma viribus ruit.

Nam ille Virgilianus, tametſi pro Spondiaco ponitur à Diomede,

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen tertius pes,vt ſit Spondæus,paſſus eſt ad primam ſyllabam Synalœphen.Extat & ille Ennianus,

Olli reſpondit Rex Albai longai.

Itaque nonnullis placuit eos etiam καθαροὺς appellare. Puri nánque ſunt neque quicquam admittunt peregrini.

Maieſtas in carmine comparatur extra ſententiam ſono quodam nõ fluido,ſed ſibi ipſi conſtante: θετικῆ Græcè dicam. Maieſtatem verò Græci quo vocent, non habent.Abſint oportet à vulgari ſono:neque tamen tollantur in tumorem qualia penè omnia diuini Maronis.

It nigrum campis agmen.

Sub mœnibus vrbis aquantur.

Et quorum pars magna fui.

Quis talia fando
Myrmidonum Dolopúmve, aut duri miles Vlyſſi
Temperet à lacrymis?

Sonori ſunt itaque hi: ſed cum grauitate illa ὀγκώδει, nō turgida: ſonori nanque ſine maieſtate multi: neque tamē vitioſi. Cum maieſtate illi:

Poſtquam res Aſiæ Priamique euertere gentem
Immeritam viſum eſt ſuperis, & alia diuina.

Sine maieſtate verò,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam
Elicit: illa cadens raucum per leuia murmur
Saxa ciet: ſcatebríſque arentia temperat arua.

Quare minus commodè Grammatici definiuerunt: qui crepitant fragoſam pronūtiationem. tales enim ſunt fragoſi inter vitia connumerati ſonori autem pertinent ad magniloquentiā, quorū propriū eſt, implere aures ſine offenſa. Hęc nonnulli auſi ſunt ἠχικὰ nominare: minus aptè. Eſt enim ἠχὼ apud Ariſtotelē affectus vocis repercuſſæ. Quare hi erūt, vt quidā maluerūt, ἠχώδεις. ἠχικοὶ autē, in quib. arte id elaborarunt, vt eſſet extremæ vocis reſpōſio ac repetitio. apud Græcos hoc tentatum primùm. verùm frigidè ſanè, vt in Epigrammatibus, & apud Ariſtophanem Θεσμοφοριαζούσαις. Iccirco dixit Martialis, *Echo ſuis Græculam non recantare.* Acutius Latini, quum ponerent orationem, ab eius extremo eliciebant partem, quæ præter ſpem malum bonúmve ſignificaret. veluti ſi dicas,

Fœmina dira viri nex eſt, & terribilis lis.

Ariſtophanes in Equitibus, ex κεχίσατο, χίσατο. Itaque etiam præcedētia cola per interrogationem ſtruxerūt ita vt Echo ipſa acutiſſimè reſponderet, quemadmodum eo Epigrammate quod laboratum multo ingenio, multa arte, multo lepore, nullo pudore. Iccirco non poſui:

Quiſnam clamor? amor. quiſnam furor? vror.

& quæ ſequuntur.

Quod autem aiunt Grammatici vnam ſyllabam repręſentari parum circumſpectè loquuti ſunt. quantò nanq; plures, tantò acutius, *Faue, Aue. Magnus, Agnus, Plauſtrum Auſtrum, Fœmina, Mina.* & alia innumera. Quidam dixerunt eſſe vitioſa: quia in monoſyllabam deſinant. Is primus error non enim omnia, illud enim noſtrum inter luſus in menſa:

Quidnam

Quidnam ſignificat Scaliger? Aliger.

Ala: um podagræ mancipium eſt? ptum eſt.

Præterea quot neceſſitas concinnitatis deduxit ad monoſyllabum?

Moribund, procumbit humi bos. &c.

Inuenta ſub ilicibus ſus.

Sed dé his in quarto.

In ea repercuſſione, vt eſſet locus accõmodatior ampliori orationi, producta interdum eſt ſyllaba: aliàs correpta. Nonnunquã addita aſpiratio, aut dempta. Aliquãdo mutatus ſonus ſimul cum temporibus in diphthõgo etiam affines con onantes ſuppoſitæ, vt *Clamor, Amor. Maximus, Imus, Suſp s. H ſpes. Hamo, Amo. Aeris, Eris. Echo. Aequo.* Hi igitur art qu æſiti atque facti nequaquam erũt vitioſi quòd ſi ſubeat caſu, aut incuria, relinquatur, fortaſſe à Criticis damnabitur: vt illud Horatij,

Eſſe pares res. At Auſonij,

Exercet mentes fraternas grata malis lis,

arte factum.

Similis his æquè vitioſus Leoninus. Nominis cauſam ignoro. nã tametſi Leoni caudą eſt, tamen ea ventri non eſt, vel par, vel ſimilis. id quod talibus euenit verſibus. nã quemadmodum in Echicis cauda caudę reſpondet: ita in Leoninis cauda ventri Quamobrem æquiuocos quidam appellauere. Exempla, *Leoninus.* *Aequiuoci.*

Vir, precor vxori frater ſuccurre ſorori.

Semipriſcis adeò probati, vt ſine illis quicquid ſcriberẽt, ineptum putaretur. Recentiores illud commẽti ſunt. puto eſſe Monachi cuiuſpiam,

Hic iacet Eraſmus, fuerat qui ridiculus mus.

Sonoris proximi ſunt Vocales: iidem cum illis, niſi ſonus eſſet remiſſior. φωνηεντα Græci.

quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis

Rura tenent, &c.

AFFECTVS A DISPOSITIONE.

CAPVT XXX.

ORdo ſiue diſpoſitio pedum alia alij antefertur. De quibus in quarto accuratius ſcriptum eſt pudet autem exempla ponere. Vnus enim quiſq. ſibi deligere poteſt: veluti quũ primę ſedi vna aut plures reſpõdeãt eodẽ pede. Eos Græci ineptè ποδιμαίους. nos αἰσχρογραφοῦς, aut

ἰσομερεῖς, aut ταυτόποδες æquipedes.

Alia ratione diſponuntur ἰσόλογοι. neque enim tam pedes reſpondẽt, quàm numerus ſyllabarum vt inter affectus quantitatis etiam numerare queas. Æquidicos Latini: nos Bipartitos, nam æquidici etiam tripartiti eſſe poſſint: vt,

Multa quoque & bello paſſus dum conderet Vrbem.

Quindecim enim ſyllabis conſtitutum, in tres partes ſecare licet. bipartiti autem exemplum non bonum ponit Plutarchus ex Homero.

αἴδεσαν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι.

Redundãt enim in priore commate ſyllabæ duæ, ſi cum ſequenti comparetur. Illud potius afferendum,

πρός τε θεῶν μακάρων, πρός τε θνητῶν ἀνθρώπων.

Grammatici falſò definiuere à ſententiis, quoties per antitheta comparantur, veluti illo exemplo:

Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur

In hoc enim eſt orationis affectus, non dimenſionis.

Tantùm autem valuit ordo, vt certo modo partibus diſpoſitis, retro legendo alij euadant, qui dicuntur Reciproci. ídque aut eodem genere carminis, aut diuerſo. Ac diuerſo quidem facilius. quare è ſenario dactylico catalectico Sotadeum fieri animaduertere. id quod irriſit eo verſu Martialis,

Nec retro lego Sotadem Cinædum.

Exemplum autem habebis ex hoc,

Fata ſibi Medulus fabricans eſt perfidus hoſtis.

Eodem modo Elegiacum effici, de quo recurrat Iambicus.

Altera regreſſu metra recurſa meant.

Quorundam tamen ingenio factum eſt, vt relegendo eadem ſpecies referretur. ídque aut eodem ſenſu, aut etiam contrario. Idem ſenſus,

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore conſumptum iam cito deficiet.

Contrarius ex his,

Laus tua, non tua fraus: virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus Omnipotens.

Quemadmodum circunferuntur & illa tam operoſa: vt per eadem elementa fiat recurſus, quem ὅμωλον ſuo loco appellauimus.

Signa

Signa te ſigna temere me tangis & angis.
Roma tibi ſubitò motibus ibit amor. & illud,
Si bene te tua laus taxat, ſua laute tenebis.

Nos verſum vnum commenti ſumus, quem Proteum nominauimus: cuius verba toties ſedes cōmutare queunt: vt innumeras pené facies oſtendant:

Perfide ſperaſti diuos te fallere Proteu.

Illorum quoque natura pendet ab ordine, qui Correlatiui à Grammaticis dicti ſunt, verùm ad pedes aut ad rhythmos nihil, verba ipſa modò regunt: vbi inter ſe reſpondent.

Paſtor, Arator, Eques, Paui, Colui, Superaui.
Capras, Rus, Hoſtes, Fronde, Ligone, Manu.

Quam ſpeciem recentiores inſuaui exemplo affectauere:

Inſtruit, inducit, iacit, admouet, extimet, vrget,
Claſsica, tela, faces, tormenta, tonitrua, claſses.

Inſuaui, inquam. nam & Leoninus verſus eſt ſecundus. & verba aliquot reſpondentibus nominibus ſua quibuſque ſede, minus proprio vſu ea appellant.

Eſt & apud eoſdē ſpecies altera ſanè plebeia. Concordantes vocant, in quibus voces quædam ita ſunt communes duobus verſibus, vt ſeruiant contrariis:

Et canis		*venatur*		*ſeruat.*
	in ſyluis		*& omnia*	
Et lupus		*nutritur*		*vaſtat.*

Addiderunt huic claſſi etiam SERPENTINVM, quum reuoluitur finis eòdem vnde venerat. Ex Martiali & Ouidio,

Rumpitur inuidia quidam chariſsime Iuli:
Quod me Roma legit, rumpitur inuidia.
Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido:
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Verùm partium diſpoſitio pro toto efficit hoc. in quibuſdam verò affectum cognoſcas, tanquam totius ad totum: id eſt non tāquam pedum ad verſus, ſed tanquam verſuum ad poematium. veluti quum repetitur verſus in fine Epigrammatis, qui initiò fuerat conſtitutus. vt apud Martialem: & Catullum, & nos:

Calue peſsime, Calue peſsimorum.

Cuius naturæ atque inſtituti ſunt ij quos Intercalares

Interca-lares. dicimus. Apud Virgilium,

Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.

Apud Ouidium,

Impia quid dubitas Deianira mori?

Apud Catullum,

Concubine nuces da.

Eſt autem ſpecies eorum qui dicuntur interpoſiti. ſic enim hos definiunt. qui ſaluo ſenſu tolli poſſunt: cuiuſmodi ſunt omnia ἀποφωνήματα & προσφωνήματα Græci παρεμβεβλημένους. quo nomine etiam Spurios recenſet Cicero in Epiſtolis. Sic enim appellat Auſonius quos expunxit, quaſi non γνησίους, id eſt genuinos, ſiue germanos, ſiue ſuos. eo verſu,

Quique notas ſpuriis verſibus appoſuit.

Mutantur igitur dictionum tranſlatione aut recurſu. quemadmodum dicebamus. Non minus verò etiam temporum tranſpoſitione. námque Iambicum aiunt primum fuiſſe verſum ſenarium ex ore Latonę, ſicuti ſuprà dicebamus,

ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.

Ex quo tranſpoſitis temporibus Trochaicum efficias: ad quem modum legimus apud Strabonem.

ἴη παιὰν, ἴη παιὰν, ἴη παιάν.

Quem exceptum in ſacris ad aras pro libamentis Spondiacum fecerunt, addito non tranſpoſito tempore.

VITIA A' QVANTITATE.

CAPVT XXXI.

QVæ ſuprà memorabamus aut pro virtutibus, aut pro ſimplicibus affectibus, quæ euenta quaſi quædã atq; ἐνδεχόμενα ſunt. miſceri neceſſe fuit etiã vitiorũ animaduerſionibus: propterea quòd Grammaticorũ errores identidem fuerunt caſtigandi, quamobrem & ἠχώδεις, & Leoninos deſcripſimus, qui huc fuerant differendi. Nũc ſuo loco deſignabimus qui reliqui ſint. A quãtitate igitur, quod & ſuprà fecimus, incipiendum: quam proxima nánque ſubſtantiæ dici poteſt. nam vera ſubſtantia in carmine eſt ipſa dictio: in dictione quantitas. Eſt igitur vitium quantitatis aut in partibus principalibus, aut in partium partibus. In principalibus, veluti, quum dictiones nimis longas aut nimis curtas infercimus. Illos voca-

vocarunt μακροσκέλους:

Collacrymabantur Conſtantinopolitani
Innumerabilibus ſollicitudinibus.

Alios non animaduertere. iccirco ne nomen quidem im poſuere. Exemplum ponam,

Similis nex eſt trux, pax quid ſit ſub id, aut quo?

Eſt igitur in illis exceſſus, in his defectus. quemadmodũ & in partium partibus: veluti quum deſit aut abundat ſyllaba, vel ſyllabę. Id quod fit in principio verſus: ἀκεφάλους vocant Græci, nos Muti os. ſic enim Horatius eum cui cornu videbatur ob cicatricem à frõte euulſum. Aut in fine: μειούρους Græci, quaſi excaudatos aut cauda minutos. ſicut illi erant capite minuti. Aut in medio: κολοβοὺς Græci, & κοιλυμβίους: alij etiam λαγαροὺς, quaſi inanes aut laxos: etiam ſtrigoſos poſſis dicere.

Ἀκέφαλοι quare dicti? quippe caput carminis vna nequit eſſe ſyllaba. Capiti igitur pars deeſt, non caput carmini. Adducunt exemplum,

Fluuiorum Rex Eridanus. & ex Homero, Βορέης καὶ Ζέφυρος.

Quàm verò bene, videndum eſt. Pes enim pedem repręſentat, Anapæſtus dactylum. Hoc dixere Græci ἀντιποδίαν & ἀντιπάθειαν. & Terentianus, vir ſummo iudicio & eruditione, ita cenſuit. poni poſſe in Ionicis diuerſos pedes: Quod enim vnus amitteret, inquit, acquireret alius. non igitur eſt ἀκεφαλία, ſed ἀντιμερία in Rhythmo. Iccirco προκελευσματικὸν quoque pro Dactylo poni videmus. Neque ſolùm illum, de quo alibi, quippe vocalis meritò fit commodior, vt *Genua, Ariete.* fit enim quaſi conſonans ſecunda vocalis in vtroque: quemadmodum etiam Spondęum facias ex illa voce, *Fluuiorum.* ſed etiam manifeſtum: veluti apud Ennium,

Capitibus nutantes platanos, rectáſque cupreſſos. Βορέης quoque alibi Βορέας & Βορρῆς ſcribitur. Ἀκεφαλώτερος ille apud Ciceronem, niſi ſit mendum. Recitat autem è ſuo Mario in primo De diuinatione,

Arboris è trunco ſerpentis ſaucia morſu
Subijt ipſa feris transfigens vnguibus anguem.

Ex vero ſyllabę defectu ſequitur carminis mutatio. Iambicus ex Trochaico,

Tu dabis malum Metelle Næuio poetæ.

Dabis malum Metelle Næuio poetæ.

In medio autem ſtrigoſi illi deficiuntur ſyllaba: aut ſyllabæ parte, id eſt tempore. nam illi Maroniani, & ventre & cauda carent, caſu non conſilio: *Quem tibi iam Troia.* Aonius tamen poeta conſultò quoſdam tales fecit, id quod ad laudem, ſuo loco dicam. A Callimacho nánque commiſſum aiunt: cuius inter Senarios illud inſertum circumfertur:

τὴν οἱ φασὶ τεκόντες.

Multa exempla habes ſyllabarum aut temporum,

Omnia vincit amor: & nos cedamus Amori.

Verè illud in medio,

Limináque laurúſque Dei.

Hoc ad principium carminis: verſus finem ibi Ennius:

Hic vbi cæſa ferè ſunt millia militum octo

Eſt enim in quinta ſede trochæus, ſi legem ſeruemus. Ex Homero multa petere queas. fuit enim negligētiſſimus. In fine autem non penitus. Vltima nánque ſyllaba nullum carminis corrupit genus, neque lóga trochæum aut dactylum: neque breuis iambum aut anapæſtum. ſed in vltimæ dictionis ſyllaba penultima: vt apud Homerum.

Τρῶες δ' ἐῤῥίγησαν ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν.

Me quam amo virgo ferox fugit auia, nulla redamans.

Contraria ratione Hypermetra Miuris. iccirco appellata ἐπίκωλα κατὰ πλεονασμόν. quare autem προκεφάλους hoſce appellarunt, quorum affectus eſſet in cauda? ſanè malim eos ita dictos, quorum initia vna ſyllaba abundarent. Nam ſi coniunctio cogatur à verſu poni in fine, nihil eſt impedimento quin ſequentis verſus principio apponatur prælata orationis dignitate. Hoc fit ſæpe à Comicis: velut,

Meum gnatum ſi comparatum ita video,
Vt malit quæ volo, quàm quæ nolo velit: feram.

Hoc, inquam, fit ad hunc modum, vt vides, nulla neceſſitate cogente. vt ea ſyllaba transferatur ad præcedentis finem, quia mutilus ſit. nánque alibi eſt cauſa qua transferamus: quo ſupplementum fiat in locum ſyllabæ deficientis: vt apud Horatium ex Adonio auferimus ad integrandum Sapphicum antecedentem:

Groſphe non gemmis neque purpura-

Vena-

Venale nec auro.

Ad priorem mo lum alio loco idem,

Labitur ripâ Ioui non probante-
Vxorius amnis.

Contrà Hypermetris eſt quod demas atque induas inſe-quentis ſyllabam per coucretionem. Apud diuinum Poe tam non ſemel,

Et dulcem muſti Vulcano decoquit humorem.
Viuáq; ſulphura.
Tecta Latinorum.

Quare δολιχούρους libēter appellarim, & μειούρους: vt illud, *Et naufragum Scyllacaum.* niſi Creticum manis, *Naufragum Scyllaceum.* Concreſcunt tamen interdum duæ in vnam. Ponam exempla principij, medij, & finis:

Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata capillos.
Et leues ocreas lento ducunt argento.
Atque hinc bullato ſpoliauit Amazona baltheo.

Contrarij ieiunis illis & ſtrigoſis dicuntur περισκελεῖς & περιγάστορες, ventrioſi. ſuperiori exemplo, & illo,

Inter ſe coiſſe viros & decernere ferro: ſi ita legas. Sed alij quoque ſunt.

QVALITATIS VITIA.

CAPVT XXXII.

QValitatis vitia in ſono aut figura. Soni vitia duritas, quam in nomine fragoſi, & ſtreperi collocarũt. Ac fragoſi quidem ſunt aſperi hærentes: ab aquis ſumpta me taphora, quæ obiectu ſcopulorum aut rupium quum detinentur, franguntur atque ſonum edunt. Græcè τραχεῖς. quale illud Homeri,

τριχθά τε, τετραχθά τε διατριβεῖν ἵκμενοι χεῖρες.

Illud potes apponere,

Fraternas ſtrages, perſtrictáq; ſtrata cruore.

Streperos agnoſcas in ſimili ſono molliores quos Rauolos à raucitate ſcitiſſima voce Latini dixere. Rauim nanque τὸν βράγχον Plautus. Græci hoſce μινυροὺς. quaſi querulos aut querqueros. *At tuba terribili ſonitu procul ære canoro Increpuit.*

Contrarij ſunt his hiulci. Græci λαγαροὺς, nos inanes & laxos, Catulli illud,

Ebrioſa acini ebrioſioris. &,

Vno in lectulo erudituli ambo. &,

Inſulæ Ionio in magno.

Hoſce Græci κακοφώνους. ego potius εὐφώνους & πολυφώνους. nam κακόφωνοι ſunt ridiculi, aut incompoſiti, aut inſuaues: velut illi,

Numerum cum nauibus æquat.

Et Troica caſtra. Et qui eſt apud Ennium.

O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tuliſti.

Atque hos quidem neutiquam definias per repetitionem eiuſdem conſonantis: quemadmodum minus conſultò fecereGrammatici. Non ſunt enim ſemper vitioſi quin etiam pro virtute quæſitum id aliquando: ſicut in quarto dictum eſt,

Sale ſaxa ſonabant.

Quæq; lacus latè liquidos.

Quare genus ſummum appellabo αὐτόφωνον, aut αὐτοσύμφωνον. Speciē verò vitioſam: veluti in ſuperiorib: & in his,

Glauco & Panopeæ, & Ino Melicertæ.

Iactari quos cernis in Ionio immenſo.

Quos tamen conſtat ab ipſis Poetis affectatos: tantum abeſt vt pro vitioſis adniſerint, quos quæſitos videmus, verùm in quartò exactius. Illud nunc diſpiciamus: vitioſum hiulcum, & cum hiulcum quem poetæ probum atque etiam expetendum iudicarunt: an ſub eodem genere quod παντοσύμφωνον diximus, ſtatuere ius ſit? Atque hoc pertinet ad Metaphyſicum primò, deinde ad Moralem. nam largè dare, eſt pro genere tum prodigis tum liberalibus, differentiæ verò additæ vel bonæ vel non bonæ, conficient ſpecies probas aut prauas.

Tumiditas quoque in ſono eſt. vitium illud quidem, quod eſt contrarium ſonoris. In id vitium aſſurgunt qui plus nimio conantur: à quo fortaſſe non abeſt Papinij,

Magnanimum Aeacidem, formidatámq; Tonanti. exhaurit enim ſpiritum.

Contrarij hærentibus & fragoſis, æquè nihilominus vitioſi, Fluidi. Sunt autem Fluxi, qui non conſiſtunt, dum pronunciantur: ſed dilabūtur atque ſeſe ſubtrahunt, quaſi inertes operi. Hoc ſeculo vitium peculiare. ne moribus Epicureorum & ſolutorum animorum eſſent carmina diſſimilia. Hi cecidere ab ea virtute, quam in Teretibus agnoſcebamus:

Qui

Qui modo Naſonis fueramus quinque libelli,
Tres ſumus. Hoc illis prætulit author opus.

Figuræ vitium eſt in orationis modo duplex: aut quũ nimis ſũt figurati quaſi cincinnati, & calamiſtrati, & ſpleniati, & ſtibiati: horum multos taxat Æſchyli & Euripidæ Ariſtophanes Alij contrà adeò plebeij, vt aliquando ſordidi ſint. illos κομψοὺς, hos βδελυροὺς appellato: Illud vitium tolerabilius: rapit enim ac tenet auditorem, dum iudicat. Hoc peſsimum, aſpellit enim ab ſeſe auditorem, dum nihil quærit, nihil recipit noui. λογοειδεῖς appellatos inuenio: quaſi ſimiles ſolutæ orationi. Sæpe Catullus: vt in illis,

Troia neſas commune ſepulchrum Aſiæ atque Europæ:
Troia virûm & virtutum omnium acerba cinis.

Quod genus Horatius in ſermonibus cõſecutus, habuit imitatores multos: Iuuenalem non habuit. Addidit enim facilitatem & amœnum ſonum ſermonis puritati. Cæterùm in quarto commodius & exactius de hoc.

Ἀσυνδέτους verò quónam ponemus loco? nam partium videtur defectus. Sunt enim quorum voces ſingulæ ſingulis pedibus inchoantur ac terminantur. Quare quemadmodum oratio ἀσυνδετος eſt, cuius dictiones nulla copulatione coniunguntur, ita verſus, quorum pedes nullã vicini ſyllabam ſubeũdo finiuntur. Aliis placuit ponere inter qualitates. Sanè eſt qualitatis vitium ex partium carentia. Exemplum Homeri,

Τῦρος εἴρηκε τῆσδε, σὺ δ' ἴσχω, μήδεσι δ' ἡμῖν,
Nobis dulcia carmina, nobis dulcia vina.

An verò poſſit eſſe vitium diſpoſitionis? Non enim videtur. Tranſpoſitis enim, vti libitum fuerit, dictionibus, idem modus numeri. Euenire tamen queat, ſi mono ſyllaba intercedant. Exempli gratia,

Nobis Rex ſit talis qualis iam fuit ante.

Si enim commutentur verba, ſubibunt inter ſe pedes. Grammatici more ſuo turbas dant. afferunt enim exemplum diſiunctarum dictionum, non pedum. Hoc autem eſt orationis, non verſus,

Tectum auguſtum ingens, centum ſublime columnis.

Id quod nequaquam vitium eſt: ſed figura laudabilis. quũ enim multa habemus, fit quaſi ἀθροισμὸν vbi copula non additur. Sed de his in quarto.

Hanc ſpeciem ὑπόῤῥυθμον quare appellarint, ſubobſcurum eſt. videtur enim potius ἄῤῥυθμον. Haud tamen verum eſt, eſſe ἄῤῥυθμον, neque verò εὔρυθμον, quare ὑπόῤῥυθμον: quaſi quum dicimus, ſubſalſum.

LEGES COMMVNES.

CAPVT XXXIII.

HActenus communes affectus. Nunc ſi quæ leges ad virtutes adducunt nos, aut a vitiis amouent: tanquam affectuum cauſæ more noſtro ſubnectendæ. Eſt igitur prima lex ab antiquis ſancita atque recepta: Verſus à monoſyllabo, qua ſcilicet ratione ſuprà docebamus, ad triceſimum vſque temporum tractum deduci poſſe. Idcirco maximum verſum τριακοντάσημον vocauere. Et Demetrius Phalereus metri concinnitatem ſuo ſtomacho præſcripſit. Conſiſtere nanque poſſe iſſimùm intra Hexametrum: idque addito elogio non infaceto.

Γελοῖον γὰρ, inquit, τὸ μέτρον ἄμετρον εἶναι.

Poſtremæ ſyllabæ nulla ratio habetur, quare neque longa purum Trochaicum, neque breuis purum Iambicum vitiabit.

Vt Hypermetrorum vitentur incommoda, nulla pars à ſequenti accipiatur, aut ab illo excipiatur. Hoc tamen Lyricis & Choris Græcis nequaquàm obſeruatum eſſe, vulgare iam eſt. ſuprà poſuimus aliquot exempla. Catullus non ſolùm in Epithalamio, ſed etiam in Hendecaſyllabis licentia vſus eſt:

Quænam te mala mens, miſelle Rauide,
Agit præcipitem in meos iambos?

Aut quum id quod in priore ſupererat, tanquam legitima pars inchoabit poſteriorem: vt in illo de quo diximus, Horatij,

Groſphe non gemmis, neque purpura Venale nec auro.

Sic habes apud Simonidem in epigrammate,

ὁ μέγ' ἀθλοφόροισι φάος γῆς θ' ἡλίκ' ἀεισο-
γείτων ἴσα παρ χον ἐγὼ καὶ κρίόδι ⸗.

& Nicomachus in Elegiis.

ἦτος δ' ἢ σοι ὁ κλεινὸς αἰεὶ ἀλλα πάσαν ἀπολλο-
δωρος. γυγνώσκεις ὄνομα τοῦτο κλυόν.

Atque in his quidem pudor ac venia ob nomina. At Theo-

Theocritus,

ἐκ σίδεν ἀρχουμένους ὦ πότνια, κηδόμενοι ἀ-
πὶ ἀθανάτων αὐτοὶ πλεῖον ἔχουσι βροτοί.

Mediocrior. Cratini audacia. βάπτας,

ἀλλ' οὐχὶ δυνατόν ἐστι. οὐ γὰρ ἄλλο προ-
βύλλυμα στείζουσι.

Ariſtophanes quoque Ἀχαρνεῦσι,

ἀλλὰ νῦν λέγ' εἴ σοι δοκεῖ, τόνδε λακε-
δαιμόνιον αὐτὸν, ὅτι τῷ τρόπῳ σοῦ 'στὶ φίλον.

Ouidius autem in quarto de Ponto, dum non vult aures lancinare fœditate, laceſsiuit verſuum tractu,

Lex pedis officio, fortunáque nominis obſtat:
Quáq; meos addas, eſt via nulla modos.
Nam pudet in geminos ita nomen ſcindere verſus:
Deſinat vt prior hoc, incipiátque minor.

Deinde ab his laſciuè luſit in nomine Tuticani, quę ibi legeris. Critias quoque quum ſcriberet Elegiacum, neque Alcibiadæ, quem celebrabat, nomen dactylicis caperetur, iambicum intruſit. Ponam igitur exempli gratia potius quam concinnitatis, eſt enim duriuſculus,

Καὶ νῦν Κλεινίου υἱὸν Ἀθηναῖον στεφανώσω
Ἀλκιβιάδην νέοισιν ὑμνήσας τρόποις.
Οὐ γὰρ πως ἦν τοὔνομ' ἐφαρμόζειν ἐλεγείῳ:
Νῦν δ' ἐν ἰαμβείῳ κείσεται οὐκ ἀμέτρως.

Illud item multi curioſè ſeruatum voluêre: vt ſententiæ ſimul cum ſtrophis abſoluerentur, ſic etiam in Elegis. Verùm non ignobiles Poetæ id ſuo arbitratu neglexere. Etiam Ouidius ipſe, qui legum iſtarum fuit obſeruantiſſimus. Horatius quoque ſolutus ea cura fuit. Catullus vnicam periodum multis explicat Elegis, ſecutus Græcorum licentiam.

E Grammaticorum minutis præceptionibus ſerò euadere poſſumus. στίχον eſſe voluere partem μέτρου. quæ tamen pars neque minor eſſet trinis coniugationibus, neque maior quaternis. Quod autem minus eſſet tribus, ſi plenum erat, neque vlla ſyllaba deficiebatur, appellarunt Membrum, κῶλον. quod deficeretur κόμμα. id eſt præciſionem, ſiue melius, præciſum. Verùm hæc atque eiuſmodi, vt quiſque volet.

n.j.

AFFECTVS PROPRII Iambici.

CAPVT XXXIIII.

IAmbicorum ſedes puræ & propriæ fuere per initia, ſicut & aliorum. verùm quum Poeſis ſit imitatio naturæ, natura verò ipſa rarò ſimplicia commentetur, eáque ad compoſitiones potius perfectorum: iccirco hæc vt exactius explicarētur, admiſti neceſſariò ſunt alij pedes, quorū notis res ipſæ, quę eſſent varię, deſignari poſſent. Incertus igitur ſpōdęus ſedibus imparibus. Eius ſiue conſilij ſiue conſuetudinis ratio declarata eſt à nobis in ſeptimo horum librorum. Anapæſtus quoque ingeſſit ſeſe: non ſine magno decore. eſt enim pes admodum nobilis. íſque non ſolùm ſedibus peregrinis, id eſt, imparibus, ſed etiam legitimis. Id quod apud omnes Græcos videre eſt. De dactylo quid dicendum? nam ſi ſpondæus interponitur, quare non & dactylus? fortaſſe quia trochæo ſimilior, à longa nanque incipit. anapæſtus iambi naturam imitatur: à breui enim capit initium. Nos tamen in Nemeſi numeris ita conſuluimus, vt metum & fugam de qua loquebamur, exprimeremus. Quum itaque poſſet ſic, vel luculento carmine,

Illiberali excuſſa ſunt metu omnia.

Maluimus ad hunc modum,

Illiberali excuſſa ſunt omnia metu.

Verùm hæc potius ad quartum librum ſpectant. Apud omnes paſſim in iambicis dactylus inuenitur. In ſeptimo horum librorum poſuimus exempla, quibus in vltima ſede ſit tribrachus. Illis etiam hūc addes ex Alexidis Hippiſco fabulā,

ἰὼ, ἰδοὺ κἀγὼ τινὰ πολίτην ἡμέτερον.

Scazontes. De Scazontibus alibi diximus. Tum Græci tum è Latinis Boet us in quinta ſede ſpondæum ſtatuere (is enim in iambico recto ibi quoque collocatur) non dubitauit. Nos puriorum authoritatem ſequuti, negamus id ita factum oportere aut decere: ſed iambum ſemper ei loco deberi: ne verſus tractu ipſo tam moroſo langueſcat.

TRO-

TROCHAICI.

CAPVT XXXV.

TRochaici ad Iambicorum leges quàm proximè accedunt, admittunt enim ſpondæum, dactylum, anapæſtum tribrachum, proceleumaticũ. Eò differunt, quòd ſedes impares ſeruantur intactę: idque multo diligentius quàm in Iambicis pares.

Comici tamen noſtri tam hoſce quàm Iambicos adeò contaminarunt, vt omnibus locis hos omnes, atq; ètiam ipſum Creticum indiderint: quemadmodum fuſius in Epinomide ſcriptum eſt.

ANAPÆSTICI.

CAPVT XXXVI.

ANapæſtici lõgè laxiores, omnes enim ſibi pares admittunt pedes, dactylum, ſpondæum, proceleumaticum, nulla ſibi propria ſeruata ſede: adeò vt toto in verſu Anapæſtico ſæpe anapæſtus nullus inueniatur. Atque ex Anapæſtico Dactylus plerunque fieri queat. quemadmodum noſter ille:

Nulla fouet pietas pietatem.

Pietatem nulla fouet pietas.

Quinetiam fabularum authores Anapæſticum iambo contaminarunt: vt apud Archilochum eo verſu,

Ἐρασμονίδη χαρίλαε.

Nam quod aiunt etiam à Cratino factum, fortaſſe verum ſit: neutiquam tamen eo verſu quem adducunt ex eius fabula Vlyſſe,

Νίφος ὑερέτιον τόδ᾽ ὁρῶμαι.

Eſt enim trimetrum hypercatalecticum, quod ob quædam prouerbia, Prouerbiale cognominatum eſt.

Ποτὶ δ᾽ ἄρτεμις οὐκ ἐκόρευσε.

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοισι.

Etſi multa prouerbia aliis verſibus. Multi verſus eiuſmodi ſine prouerbiis. Dactylus tamen contra leges videtur admiſſus. Nam tametſi eſt ἰσοῤῥοπία, id eſt æquipollentia: tamen eſt ἀντιδιάθεσις, contraria diſpoſitio. Itaque in Trochaico iambus nullus, neque in iambico trochæus vllus. Spondæus autem non iniuria miſtus fuit. Eſt enim par συλλήψει: id eſt temporum comprehenſione. Quòd ſi verum eſt, non eſt verum quod dixere,

verſum illum eſſe catalecticum,

ὅτ' ἐγὼ τα δίχμα λέγων ἐώθουν.

Etenim in longa penultima duarum breuium compre-henſio eſt. Eiuſmodi tetrametra Archilochia ſuprà vocabamus: alij malunt Ariſtophania. quod nomen non quit deduci tanquam ab inuentore ſed ab vſu. Nã Cratinus ante hunc, & ante illum Epicharmus eo verſus genere vſi ſunt. atque Epicharmum quidem eiuſmodi menſura duas aiunt ſcripſiſſe fabulas. Quinetiam apud Ariſtoxenum Selinuntium. cuius ipſe quoque meminerit Epicharmus, talem verſum inueniri. Fuerunt autem huic ſimilia carmina, quæ vocarunt Laconica, in ſpondæum, non in anapæſtum deſinentia: è quibus illum circunferunt,

ἄγετ' ὦ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι.

Nihilo deteriore lege conditur proceleumatico. eſt enim ἰσόχρονος. quo vſus eſt Ariſtophanes:

τὰς ὄρεα βαθυκομα τάδ' ἐπέσυτο βροτός.

Vt non immeritò nonnulli συῤῥιχιακὸν appellarint, & ſanè ſapit hyporchemata. de quibus libro ſuperiore ſatis.

DACTYLICI.

CAPVT XXXVII.

Dactylicis caſtigatiores ſpondæum tantùm interponunt, raró proceleumaticum. Si quis alius interuenit pes, licentia eſt. Nanque & iambum & anapæſtum videmus apud Virgilium. Etiam Creticum putarunt Grammatici illum:

Inſulæ Ionio in magno.

Ego nihil minus. nam Græcorum exemplo diphthongi amittunt tempus vnum ſequente vocali. Proceleumaticus autem, quemadmodum alibi quoque diximus. aut expreſſus eſt, vt *Capitibus*: aut non, vt *Ariete*, in hac enim voce quaſi triſyllabum ſonum audis, vbi voles, facta tertia litera ex vocali conſonante: ſic & in illa, *Genua labant*. Potes enim audire, *Genua* tanquam diſſyllabum. Eadem ratio apud Horatium in nomine, *Naſidieni*: & in voce *Pituita*: ſed de his alij quoque, vt dicebamus.

Nobiliſſimus dactylicorum Senarius catalecticus, multas inuenit pro re appellationes. Heroicus dictus, qui bella caneret. Orpheus, Linus, Muſæus, Homerus, & alij

alij ad Hymnos tranſtulere. Idem Muſæus etiam ad amores, verùm tragicos. Heſiodus, Nicander, Aratus. Oppianus ad narrationes ac præceptiones. neutiquam tamen nomen illud illuſtre propterea mutauere. Dictus Heroicus etiam Pythius, quia inuentum Apollinis prædicarêt. Tradunt enim Phæmonoen primam extitiſſe quæ eo carminis genere Delphis fuerit vaticinata.

Ab ipſis dimenſionibus etiã cõſequutus eſt alias atque alias appellationes. κατενόπλιον nominarunt, cùm binis dactylis ſingulos apponis ſpondæos. inſurgit enim cum dactylo ad pugnam, & pedem figit in ſpondæo; vt manum conſerat: deinde duobus dactylis præliatur: tum quieſcit in victoria cum ſpondæo: Rarum carmen eſt:

Eruerint Danai, quæq; ipſe miſerrima vidi.

Periodicum verò eſt alternis, incipiens à dactylo:

Italiam fato profugus Lauinâque venit.

Bucolicum, vt quintæ vocis & dactyli idem ſit finis: vel dactyli, inquam, vel ſpondæi, multis exemplis.

Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.

Sapphicum dactylos quatuor duobus claudit ſpõdæis:

Claudere dactylicas acies geminus ſpondeus.

Spondiacum integrum rarum inuenias. Lucretij ille eſt in ſexto.

An cœlum nobis naturam introcorruptam.

In trimetris autem dactylicis, vt ſpondæus primo ſit loco: qualis apud Boetium,

Cum Phœbi radijs graue.

Inter quos alios eiuſmodi & quæres, & iudicabis.

HENDECASYLLABI.

CAPVT XXXVIII.

TAm Phalecij quàm Sapphici Hendecaſyllabi temporum variationes paſſi ſunt. Diximus enim Sapphicum genuinum obſidere dactylum binis vtrinque trochæis,

Seu Sacas, ſagittiferóſque Parthos.

Quem poſtea fecerunt ſtabiliorem, ſecundo trochæo in ſpondæum mutato. Phalecium autem verum iiſdem tantùm conſtare pedibus, trochæis & dactylo: quare primum eſſe trochæum oportere. quem quum in ſpondęum mutatum videret Catullus, auſus eſt etiam iambum, alij

etiam Pyrrichium ſubſtituere, neque id ineptè. Laſciui enim maximè omnium ſunt. Quibus igitur omnia canere liceret, omnibus quoque modis & poſſe & decere iudicarunt.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XXXIX.

IOnicis à maiore non minor iniuria, quàm anapæſticis facta eſt. Ita enim profitetur Terentianus, vſum ſequutus, non rationem. Pedes diuerſos inſeri poſſe: modò cõſtent tempora, neque ſedibus, neque coniugationibus vllis ſeruatis. Quare eorum quẽpiam quũ legis aliquando, nihil minus agnoſcas, atque Ionicum à maiore. Eo ille carmine & frequens eſt, & feliciter vtitur. quare qui volet inde petat. Summa tamen hæc eſt: Quum tres Ionicos à maiore pedes poſueris, ſemipedem ſubdis, id eſt duas longas. Quare quum longas omnes in breues queas reſoluere, colliges duas & viginti ſyllabas breues: quæ proceleumaticos quinque ac ſemiſſem conficiũt. Exemplum non poſuit Terentianus, ſed curtum illud,

Perit, abit auipedis animula leporis.

Nos tamen, quemadmodum dicebamus, & longiſſimos & multos dedimus. Quòd ſi primam tantùm ſyllabam longam corripias, fiet primus pes anapæſtus. exempli gratia pono verſum hunc integrum, non corruptum.

Hic integer & purus erit verſus amœnus.

Sic mutato.

Hic & integer.

Quòd ſi manente prima longa, ſecunda diſſoluatur in duas breues, fiet dactylus, ſic:

Hic breuibus & impurus erit verſus, &c.

Atque ita aliis quoque locis eueniet. quare poſt duos Ionicos, aut eorum totidem vicarias ſyllabas tres trochæos inuenias: vt in illo,

Poſt Ionicum bis poſitum dabis trochæos.

In tertio tomo de Sapientia & Beatitudine, ex ſeptem trochæis dedimus, & cum cauda Elegiaca, ad varietatem.

ELEGI.

CAPVT XL.

ELegi inter dactylicos aut anapæſticos erant ſtatuendi. Cæterùm ob varietatem diſtraximus. negant quidam

dam præciſionem ſiue cæſuram Elegiacam eſſe breuem poſſe.addunt rationem,propterea quòd ſi anapęſtis metiare,nequeat cōſiſtere. neceſſe enim eſt tertium pedem eſſe ſpondæum. Quòd ſi penthemimeris illa ſit breuis, iambus fiat. Nos in noſtris poematiis eam legem nequaquam ſeruauimus, maximorum exemplo virorum. Catulli illud eſt,

Perſpecta exigitur vnica amicitia,

Illud Propertij,

Vincere,aut vinci, hæc in amore rota eſt.

& ille,

Aut pudor ingenuus,aut retinendus amor.

Illud Tibulli,

Lacteus & mistus obriguiſſe liquor.

Hic Ouidij in quarto de Ponto,

Indigus effectus omnibus ipſe magis.

Præterea apud Simonidem in diſticho , quem modò poſuimus,id neglectum eſt.Horatius quoque in alio verſus genere æquè cęſuram illam breuem admiſit.Quinetiam Virgilius toties , non in ea ſyllaba quæ ſola relicta penè ignoratur qualis ſit , vbi non cohæreat : ſed etiam in ea quæ ſubit facitque pedis initium.

Omnia vincit Amor,& nos cedamus Amori.

Poterat enim,

Si nos cedamus.

Verum Poetæ authoritas ſeſe tuetur iudicio, ita vt temporis iacturam in ſyllaba numerorum elegātia redimat. Sed de his ſuprà quoque.

Nec,quemadmodum dicebamus,verum eſt quod aiebant:Elego ſemper finiri ſententiam, nánque ab Elegiacorum nullo id ſeruatum inuenias.

GALLIAMBI.

CAPVT XLI.

GAlliambicus faceti ſſimus ac venuſtatis pleniſſimus verſus.In prima ſede anapęſtum recipit:quem mutat in ſpondæum aliquando.Præterea etiam Creticum & proceleumaticum.In ſecunda iambum : pro quo tamen etiam anapæſtus ponitur interdum. & meliore iure tribrachus. Eadem verò licentia ſpondæus qua & anapæſtus. quare dactylus quoque ſe ingeſſit. Tertiam

ſedem haud alius ferè ſubit pes quàm iambus. Quartę & quintæ dactylus debetur: ſed ita vt à quinta nunquam dimoueatur, de quarta cedat, quod mirum eſt, etiam iambo. Sextus & vltimus locus ſemper habet anapæſtum.

ALII AFFECTVS.

CAPVT XLII.

EST & ille affectus quo verſus in verſum mutatur. Nam & hoc in natura fieri & apud Theophr. legimus De plantis, & apud Ariſtotelem De animalibus, vt aliqua ex quibuſdam fiant. Terentianus multum operæ poſuit, vt hæc doceret. additis aut interpoſitis verbis aliquot. Sed & ſuprà ſcripſimus quædam de recurrentibus, quos Anguineos aliqui vocarunt: eam quidem ob cauſam quia reflectuntur. Verùm vox minus ex analogia: tametſi reperitur apud Poetas. Et hîc addemus exemplum vnum de tranſpoſitione. fit enim permutatio ſedibus, non vocibus, vt ex trochaico iambicus effici poſſit, atque è contrario.

Optimum ius, lex amica, vox diſerta.

Diſerta vox, amica lex, ius optimum.

Verùm iam modus eſto. neq; enim grammatici ſumus, ſed Poetam creare inſtituimus.

LIBRI SECVNDI, QVI ET HYLE INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER TERTIVS, QVI ET IDEA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

RERVM DIVISIO.

CAPVT I.

QVVM igitur Poema, quemadmodum dictum eſt, imitatio quædam ſit: quatuor quærenda fuere: primum, quod imitemur: alterum, quare imitemur: tertium, quo imitemur: quartum, quomodo imitemur. Sic enim etiã acutius quàm Ariſtoteles. atque in primo quidem libro Poetices vſum oſtendimus: atque eius originem, ſimul & finem: quare imitaremur. vt ſcilicet humana vita compoſitior fiat. Quomodo autem imitemur, dicemus libro ſequenti. Nam in ſuperiore digeſta ſunt verſuum genera, ac rationes quibus imitaremur. Nunc quid imitandũ nobis ſit, videamus. Igitur vniuerſum negotium noſtrum in Res & Verba quum diuidatur, verba ipſa & partes ſunt & materia orationis, quæ iam à nobis explicata eſt: verborum autem diſpoſitio atq; apparatus, quaſi forma quædam, de qua poſtea dicemus. Res autem ipſæ finis ſunt orationis, quarum verba notæ ſunt. Quamobrem ab ipſis rebus formam illam accipiunt, qua hoc ipſum ſunt, quod ſunt. Iccirco liber hic Idea eſt à nobis inſcriptus, non iccirco quia cum Platonicis eo verſer in errore, vt putem à rebus ipſis verba natura ſua concreata eſſe: ſed quia res ipſæ quales quantæque ſunt, talem tantámque non illæ, ſed nos efficimus orationem. Sicut igitur eſt Idea picturæ Socrates: ſic Troia Homericæ Iliados. Quare iam propoſitum perſequamur. Res omnis aut eſt perſona, aut extra perſonam. Perſonam deſcribimus, aut qua ſubſtantia eſt,

aut quatenus afficitur accidentibus. Subſtantiam aut totam deſignamus, exempli gratia, quũ in bello quis o cāditur. Neque enim aut anima aut corpus deletur morte, ſed Mezentius. Anima æterna manet. Corporis verò moles an eadem ſit, quæ prius? hoc alibi declaratum eſt. Sic igitur tota ſubſtantia cadere ſolet in materiam Poeſeos. vix enim aliter. quippe Æneam, aut Achillem, aut Cæſarem, quum referam eorum potius virtutes, aut vitia, aut fortunam explicabo. Partes autem penè eodem modo conſiderantur. veluti quum animæ abitum deſcribimus,

Vitáque cum gemitu fugit indignata ſub vmbras.

&, *Purpuream vomit ille animam.* &,

Atque in ventos vita receſſit.

De corpore quoque haud diſſimilia.

Truncúmque reliquit arena. &,

Iacet ingens littore truncus.

Accidentia verò, à Philoſophis diſputatum eſt, eſſéntne animæ, an compoſiti, putà Herculis vel Cæſaris. Nam Stoicorum vanitas ridicula, qui qualitates ipſas corpora eſſe profitebantur. Ac ſanè quæ corporis eſſe dicuntur: ea ſine controuerſia illius ſunt: veluti proceritas, craſſities, atque eiuſmodi: quæ conſtituta ſunt in quantitate, qualitate, ſitū ac diſpoſitione partium & habitu. Quantitas eſt continua & diſcreta. diſcreta, veluti quum vnum vni obiicimus in prælio. quum dicis vnius nutu rem agi declaramus: interdum plurium. Continua eſt in ea quæ magnitudo appellatur:

Præſtanti corpore Turnus

Vertitur arma tenens, ac toto vertice ſuprà eſt.

Tum ea quæ de Pandaro & Bitia, quæ de Tydeo apud Homerum, ac de aliis ſcripta ſunt. Qualitatum ſpecies multæ. verùm maxima ex parte à figura & colore pingimus perſonas. quemadmodum Nireum & Therſiten Homerus. &

Excepto Laurentis corpore Turni.

Partium verò ſitum ac diſpoſitionem in eodē genere conſtituimus: veluti quum capitis verticem faſtigiatum declaramus, & dorſum gibberum, aut ſtrumam in pectore. Etiam quæ ab euentu: ſicuti quum dixit,

Moribundum extendit arena.

Italiam metire iacens.

Et

Et cernuus,& in caput,& ſupinus,& pronus,quemadmodum vbi dictum eſt,

Terram ſemel ore momordit. &,

Semianimeſque micant digiti,ferrú que retractant.

De ætate quæri poſſit,quod ad genus referenda ſit. Nã temporis tractus iu quantitate ſitus eſt.Signa verò ipſius, ſiue mauis dicere deſignationes atque accidẽtia,ſub qualitate ſunt.Velox,vegetum,tardum, lãguidum,marcidũ, canum,impube.quanquam hoc ad habitum potius. Sunt enim ſub eo multa quæ tum corpori tum ipſi toti debeãtur.Corpori,quale quod dic bamus,pubes,aut barba,aut coma,aut dentes.Toti,cuiuſmodi veſtis,equus,currus,arma,tuba,remus,aratrum,lorum flagellum, calcaria, patera, & eiuſdem rationis alia. atque etiam horum priuatio,quemadmodum vbi nudum quempiam fingimus.

Atque hæc quidem corpori: alia verò cuínam ſunt attribuenda? Nam Hippocrates & alij priſci Philoſophi animi morbos profeſſi ſunt.adeò vt ille delirium eius vitium putarit,cęterorum multi auaritiam,iracundiam:ac contrà,virtutes,prudentiam,magnanimitatẽ,& alia.Cæterùm huius rei iudicium ad ſeueriorem philoſophiæ partem ſpectat.Hîc autem pro negotij pręſentis captu ſic digeramus. Animi poteſtates duæ: intellectus, voluntas. Intellectus affectiones tres:nobiliſſima omnium,Sapientia:cuius finis,Beatitudo Huius habitus priuatio nullum habet nomen, ſi nominis vſum cum ratione compares. Inſipiens enim dicitur is vulgò qui & ſtultus,quíque temere rapitur ad actiones.tollit enim vniuerſũ hoc quod cadere poteſt in animum conſideratum. Erit igitur ille qui nullam ſapientiæ partem poſſidet. At enim verò qui poſſidet partem quampiam,nõ eſt iccirco ſapiens appellatus.quum tamen in aliis loquendi modis aliter res ſeſe habeat: quippe ἀγράμματος eſt qui nullam nouit literam. Grammaticæ tamen ſummam omnẽ qui non tenet,haud continuò ἀγράμματος. Eſt enim alius alio γραμματικώτερος: alius autem alio ſapientior, qui verè dici poſſit, inuenies neminem. Eſt enim ſapientia omnium rerum cognitio ad ſummũ bonũ, id eſt ad fruitionem vltimi primiq.qui eſt Deus,relatarum.Quarum ſanè rerũ notione qui caret, neque ſapiens erit,neque inſipiens agnoſci debet.Proximus huic affectus nobilitate eſt is, quem primariam cognatámque nobis Rationem, ſub Intellectus vocabulo *Animi poteſtates.*

nominant Philoſophi. Minor, quàm ille prior, ambitu & comprehenſione nobilium notionum: maior tamen vi ipſa quadam quæ hominis animo debetur, ineunti rationem omnium conſiderationum. Nobiſcum enim ſimul naſcuntur cognitiones quædam, quæ omnibus æquè eædem, ab omnibus æquè item probantur. Cuiuſmodi ſunt propoſitiones illæ quæ ſunt quaſi principia quædam contemplationum. quarum è numero ex quæ cum ipſo ſenſu cõiungunt intellectũ, ac tanquam vnũ efficiunt. qualis: De quacunque re alterutrum verè dici poteſt: Eſt, non eſt. & illa: Omne totum eſt maius ſua parte. Horum Intellectuum finis eſt, Scientiam conſtituere. Contrarium autem in homine, quà homo eſt, nullum habet: ſed extra hominem in iis quæ non apprehendunt. Tertius habitus eſt ſcientia, quemadmodum dicebamus, ab Intellectibus ortum ducens ad minores propoſitiones neceſſarias, à quibus cõſtituitur. Eius finis eſt apparare Intellectũ materialem, ad ſuperiores intellectiones, atque per illas ei quaſi gradum facere ad ſui coniunctionem, atque vnionẽ cum Intellectu agente. Huius contrarium non vniuſmodi. nánque priuatio dici poteſt ignorantia, vel ignoratio, vel ignaritas: verùm non vna ratione. Sanè aut tota penitus abeſt cognitio, quam ignorantiam priuationis vocabat Philoſophus: aut cognitionis quædam ineſt facies, ſed nautiquam ſuis picta coloribus. A Peripateticis ἄγνοια κακῆς διαθέσεως dicta eſt. idque duobus euenire modis poteſt vno, quód ſit falſa concluſio: non ſolùm è falſis: ſed etiam è veris. veluti ſi dicas, Quadratura circuli non eſt in Natura: falſa eſt hæc. omne enim ſpaciũ definitũ, alicui definito æquale eſſe oportet. adde rationem: Quia neſcitur ab hominibus. Hæc ratio vera eſt: quæ tamen ex ſeipſa falſam peperit ſcientiam. Altero modo, quum vera ſit aut è falſis, aut non neceſſariis. non enim eſt ſcientia, ſed opinio. neque ille qui eo habitu præditus ſit dicere queat, Scio: ſed, Ita mihi videtur. Quapropter ex Critone minus rectè Platonici quidam ſunt arbitrati δόξαν, ſiue opinionem, eſſe contrariam ſcientiæ. Nánque opinio quoque ipſa vera eſſe poteſt. atque ex veris. At verum vero contrarium nullum. verũ, quod illi & neſciunt, & irridẽt ſtultè, contrariæ ſunt forma quadam: ſcilicet quatenus neceſſarius & non neceſſarius habitus contrarij ſunt. Hęc

ſub

ſub intellectu tantùm, communi omnia ſine contemplationis. Sub voluntate verò duo ſunt habitus item: quorũ principia in animo & ab animo diriguntur ad finem, qui tam extra hominem quàm in homine eſſe quit. vnus eſt agendi, alter faciendi. Agendi habitus morales dicimus. veris atque vniuocis ſpeciebus. Faciendi habitus duo cõtinent genera non vniuoca: quippe Prudentiam & Artẽ. Nam qui prudentiam inter morales nominarunt, mali fuere Metaphyſici. Ariſtotelis enim libri De moribus, populares ſunt. quinetiam potius ſupra vtrũque modũ genúſque ſummum habituum ſtatuendam arbitror. Nánq; & iuſtitiæ & fortitudinis futurę pręuiſas temperat actiones: & totas omnium artium diſpoſitiones & digerit, & collocat. Eſt enim Habitus, præuidendi quo quicq. tempore, quoque modo agendũ ſit, vel faciendum. Et quum morales habitus non bonos efficiant: neutiquã ſola prudentia dicemur boni. neque verò quód præuiſio quædam prudentia ſit, iccirco ſub notione tantùm ac propterea inter intellectus habitus ſtatuetur, non enim hoc diſtinguuntur Morales & Contemplantes. vtriſque enim communis eſt cognitio. ſed contemplantibus in ſeipſa ſtat: moralibus ad actum exit. Ita & prudentia, pręuidet enim quæ agat. Hæc iccirco dixi, quia philoſophus lata ſatis di uiſione intellectus habitus diuiſit in hæc quinque. Neq; enim eodem modo aut ratione intellectus noſtri habitus eſt ſapiẽtia & prudẽtia. ſed de his ſatis. Quod ſupereſt eliciamus è neceſſaria diuiſione duos habitus morales, iuſtitiã & fortitudinẽ. Omnes enim res aut bonæ aut malę. nã indifferẽtes ſemper in alterutrũ vergũt. Bona igitur & appetũtur & parãtur, & ſeruantur, & cõmunicãtur. Hoc eſt opus iuſtitię. nã & ſibi & aliis habet quib. fruatur, & quib. alij vt fruantur facit. Adminiſtras aut ſocias fouet, induſtriam, parſimoniam, liberalitatem. Mala è cõtrario euitanda, fugienda, & repellenda tam ab ſe, quod habet proportionem cum eo quod eſt ſeruare bona: quàm ab aliis, quod eſt ſimile ei iuſtitiæ parti quæ communicat. Hæc ſunt officia Fortitudinis: cuius duas fecere partes: pati, quemadmodum de Achille ſcribit Homerus: aut non pati, ſicuti de Aiace proditum eſt. Comitem aut ſobolem habet magnanimitatem. Atque hęc hunc ad modum. De Temperantia verò quid dicemus? Sanè ea nullis rationi- *Temperantia.*

-buas,vt ad duos diducas fines. ad vſum communem,aut priuatum.Communē intelligo, vt vico,oppido,vrbi:Politicum vocant.Priuatum,vnius,aut ſub vno paucorum, Oeconomicum appellamus. Nam iſta noſtra monſtra, quæ Monaſticum addidere, non intelligunt Hominem eſſe animal ſociale: Solitarium verò quem Ariſtoteles μονώτην & μονήρη vocat,aut deum aut beſtiam. Apud veteres vnicum exēplum habes.ſed coacti ac deportati Philoctetæ.quem tamen ex ea quoque vita communem ad vtilitatem reduxere.Chiron etiā,qui ſecretam à reliquis mortalibus vitā ageret,nō tamen ſine illis eſſe voluit,ſiue ipſi ſeſe ſocios,ſiue etiam diſcipulos eſſe vellēt. Hoc autem vniuerſum viuendi genus ad veterem diuiſionē accommodare poteris,vrbanum,ruſticum,militarem:in quibus omnium perſonarum ſtatum atque conditionē & agnoſcere & deſcribere conueniat.

Extra perſonam habes cætera omnia:Corpora,vt enſem,equum,librum:non corpora,vt orationem, præliū, ſacrificium:Locum,in cœlo,terra,aqua,aere, igni.Tempus, & temporis partes atque occaſiones.Euentus. Hæc autem aut ſine perſona ſunt,vt ventus,fluuius:aut à perſona proficiſcuntur,vt pugna,pax:aut perſonæ ſunt, vt clypeus:aut cum perſona, vt tempeſtas,ſerenum,fulmē, pluuia.

A duobus autē principiis manare atq. pendere cuncta intelligēdū eſt. Alterū eſt Natura,alterū Fatū.Natura eſt quo quicq; cōſtat.Fatū quo quicque fit.Itaq.omnibus in rebus per Naturā eſt,τὸ εἶναι.Priuatim autē in perſonis eſt τὸ ἦθος, καὶ ἡ ζωή.Nam qui voluntatem noſtrā Fati ſeruam aiunt,vehementer errant.In Fato autem eſt id,quod Fortunam & quod Caſum vocant.Eſt autem ἦθος qualiſcunque affectio, à qua ἔθος id eſt mos pendet.eſt enim ἦθος iracundia, conſuetudo autē iraſcendi ἔθος. quare neque in anima neque arbores tametſi ſunt animantes, habent ἦθος,ſed πάθος:quemadmodum etiam docuit Theophraſtus. differt autem ἦθος & πάθος non ſolùm gradibus, vt aiunt,ita vt πάθος ſit ἦθος vehemēs,ſed quia ἦθος eſt principium agendi,πάθος autem patiendi.Itaque qui perturbatur,πάθος habet:vt inuidus,qui perturbat,ἦθος:vt iracundus.Ac quanquam in omnibus eſt perturbatio, tam iis qui perturbant alios,quàm iis,qui ab aliis perturban-

tur:tamen qui propriè loquentur, ita dicẽt: vt ἦθος exeat ad actionem: πάθος comparet ad receptionẽ: & ſit πάθος τοῦ ἤθους fundamentum. Cùm video miſerum, patior. Ea eſt quidem miſericordia, quæ creat munificentiam. erit hęc ἦθος Sic patior accepta iniuria Hoc parit fortitudinẽ ad depulſionem ἦθος eſt fortitudo. Illud quoque animaduertendum eſt, χίσιν & ἕξιν idem eſſe quod ἦθος. ἦθος tamen eſſe à natura. χίσιν autem à conſuetudine potius. χίσιν quoque non differre ab eo quod eſt ἕξις, niſi quòd ἕξις eſt iam confirmata habitudo. χίσις autem & parabilis & delebilis. Ac fuere quidẽ nonnulli ex antiquis quibus neque Fortuna, neq; Caſus quicquam eſſent præter Fatum. omnia enim ex cauſarum pendere connexione. Alij maluere talia eſſe quædam: quædam verò ſine cauſa neceſſaria euenire: quę ſi eſſe poſſent in cõſultatione poſita, Fortunam fecerunt authorem: ſin temere atque ab inanimis proficiſcerentur. exempli gratia, Montis ruina: Caſum nominarunt.

EXPRESSIO PERSONARVM cum exemplis.

Capvt II.

HÆc quę natura ita cõſtant, in Naturæ ſinu inueſtiganda, atque inde eruta ſub oculis hominum ſubiicienda erũt. id quod vt quàm commodiſsimè faciamus, petendá ſunt exempla ab eo, qui ſolus Poetæ nomine dignus eſt. Virgiliũ intelligo: è cuius diuino Poemate ſtatuemus varia genera perſonarum. Conſtituuntur autem vel ex neceſſario, vel ex veriſimili: in quibus eodem tenore ſeruandũ quodcunque propoſitum fuerit ab initio.

Neceſsitas Eſt autem neceſſitas aut ſimpliciter, aut ex aliis pendẽs. Simplex neceſsitas rara eſt in rebus humanis. Proportionem tamen habet quandam in vitæ tuitione. Proxima huic, qua dignitatem vindicamus. Quæ verò aliunde pẽdet, eſt: veluti cũ Æneas profugus à ſolo patrio nihil nõ molitur, vt alieno potiatur. Cæterùm qui ſit iuſtus, pius, fortis, nobilis, neutiquã malis artibus affectet id, ſed iure aliquo conſequatur. ita regni particeps, Carthagini. In Italia quia inde Dardanus: & Latini gener. A veriſimili, nemo quæ deducenda ſunt, ignorat. Natura in his ante

oculos

oculos habenda eſt. Sunt igitur aut ſimpliciter pictę, aut cum iis quæ ad eas pertinent. Qualia ſunt, Genus, patria, conditio, fortunæ, animus, geſta, ars, habitus, & alia eiuſmodi, quæ nonnulli græcorum περιστάσεις, noſtri barbari iccirco circunſtantias appellarunt, Ariſtoteles τὰ κύκλῳ: Narratio ſimplex.

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Inceßit

Adduntur, vt dicebam, mores, ſexus, ætas, officium:

Huic coniunx Sichæus erat ditißimus agri
Phœnicum, Statum à coniugio habes. Fortunam à diuitiis, Genus à Phœnicia. addit affectum.
Et magno miſera dilectus amore. Tum autem fortuna & habitus vitioſi:

Sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, ſcelere ante alios immanior omnes.

Contrà alibi virtutem cum fortunis & euentu. *Cadit & Ripheus ditißimus agri Qui fuit in Teucris, & ſeruãtißimus æqui.* In VIII. lib. autem ſtatus, fortunæ, ætas cum facto viri ſtudioſi, & euentu:

Seniórque Galeſus
Dum paci medium ſe offert: iuſtißimus vnus
Qui fuit, Auſoniiſque olim ditißimus aruis.

Itẽ officiũ, & affectũ conſanguinitatis, atq. pietatis:

Panthus Othryades Phœbi Triuiæque ſacerdos,
Sacra manu, victóſque deos paruúmque nepotem
Ipſe trahit. Neque enim ſuorum oblitus, neque ſacrorum vir pius. nãque & deos fert, qui ambulare nequibant: & nepotem trahit, qui aui paſſus æquare nõ poſſet: ſummo in vitæ diſcrimine, ſui & conſilij & operæ participes alios fecit.

Perſonam verò cum habitu multis in locis habes, venatricis:

Nanque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum
Venatrix: dederátque comam diffundere ventis.

Militaris verò in Mezentio, Turno, Æneа: atque aliter in Camilla, & Penthеſilea. & in clypeo,

Virgatis lucent ſagulis. & in XI.
Procul Ornitus armis
Ignotis & equo venator Iapyge fertur.
Cui pellis latos humeros erepta iuuenci

Pugnatori caput operit: caput ingens oris hiatus,
Et malæ texere lapi cum dentibus albis.

Chlorei quoque habitum ſic:

Aureus ex humeris ſonat arcus, & aurea vati
Caſſida tum croceam chlamydé que, ſinúſque crepantes
Carbaſeos fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Sic multa quoq. ad eundem modum deſcribuntur in Clypei hiſtoriis, quemadmodum contrà, nudos quoſdã vt in pugillatu. Et de Herminio.

Nudo cui vertice fulua
Cæſaries, nudíque humeri.

& habitus ipſius corporis,

Aurea cæſaries ollis, atque aurea veſtis. &
Olli ingens barba reluxit. &
Magna oſſa lacertóſque Exuit. & de Pandaro,
Impubéſque immani vulnere malas. &
Ipſe caput niuei fultum Pallantis & ora,
Ora modis pallentia miris. & Æneas,
Os humeróſque deo ſimilis. Nanque ipſa decoram
Cæſariem nato Genitrix, luménque iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores, & de Cupidine,
Flagrantéſque dei vultus, ſimulatáque verba.

Animi verò habitus, & ab eo manans actus, vt de Cyclope,

Viſceribus miſerorum, & ſanguine veſcitur atro.

& de Mezentio,

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis, &c.

Ita aliter agreſtes deſcribuntur, vt in octauo diuinitus,

Génſque virum truncis & duro robore nata,
Queis neque mos, neque cultus erat: nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami atque aſper victu venatus alebat.

Contrà vmbratilem perſonam, & domi factioſam facito, ac ſui confidentem, atque alienæ gloriæ obtrectatricem, Qualia de Drance ſcribit,

Largus opum, & lingua melior: ſed frigida bello
Dextera: Conſiliis habitus non futilis author:
Seditione potens.

Interdum verò nõ deſcription e perſonæ, ſed appoſito facto

facto eam declarabis, quemadmodum in primo cuiuſmodi eſſet Bitias ex illo cognoſces,

Ille impiger hauſit
Spumantem pateram, & pleno ſe proluit auro.

Sic Iopam intelligis bonum poetam, bonúmque philoſophum ex iis quæ ibi deſcribuntur.

Hic canit errantem lunam, ſoliſque labores, &c.

Maximè verò confert ad poematis cōdimentū, quod de genere, & patre, ac patria poni ſolet. Quorū exempla erues è catalogo vtriuſque exercitus tam Turni, quam Aeneæ. Sic Caci Vulcanum patrem facit, ſic Cæculi. Drancis genus condiuit varietate:

Genus huic materna à ſtirpe ſuperbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

Sic de Auentino.

Addimus autem quaſdam quaſi cauſas interdum: quare aut tales ſint: aut ſic faciant. vtque aut habituum, aut facti ſint cauſæ. Itaque cum Daretis perſonam audacem, ac militarem: & pugilem deſcriberet,

Continuò vaſtis cum viribus effert
Ora Dares, magnóque virum cum murmure tollit.

Addit igitur cauſam & ſuſceptę prouincię, & murmurantis vulgi. ſic enim prædicabant,

Solus qui Paridem ſolitus contendere contra.

Deinde repetiuit primordia pugilatus: cuius gloriam Amycus, magnis eo in genere pugnę rebus geſtis ſibi attribuerat. Itaque addidit & gentem, & nomen.

Victorem Buten, immani corpore qui ſe
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
Perculit, & fulua moribundum extendit arena.

Quinetiā fatum apponimus aliquādò, vel nudis epithetis, vel longiore oratione. Epitheta nuda. *pius Aeneas: miſerrima Dido: pulcher Iulus.* oratio fuſior de Meſapo.

Quem neque fas igni cuiquam nec ſternere ferro.

Et de Vmbrone, qui ſerpentum tollebat noxas,

At non Dardaniæ medicari cuſpidis ictum Eualuit.

Euentum quoque poſt fatum adiungere ſolemus,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

Ætatem verò ſic diſtingues: vt tametſi cuiuis hominum ſtatui eandem aſcribis: non continuò tamen eiuſdē

modi ſtatuas. Itaque agreſtem duriorem, ac firmiorem dabis auditori ſenem: quíque nõ tam in opere ſenuerit, quàm cum opere conſenuerit. Cuiuſmodi Charon pingitur. Quos verſus ſubieci neceſſariò propterea quòd in his, & ætas, & habitus, & habitudo, & officium, & inſtrumenta continebantur,

Cui plurima mento

Canicies: addidit, *inculta*: & *iacet*: ſcilicet neglecta. *Stant lumina flamma*, id eſt, rigida. σκληρόφθαλμον enim delineauit. Cuiuſmodi homines vel crudeles, vel pertinaces, vel impudentes iudicamus.

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

non fibula: ſicuti de Chloreo illo ſacerdote ſuprà dicebamus. Deinde attribuit ex officio inſtrumenta,

Ipſe ratem conto ſubigit, veliſque miniſtrat,

Et ferruginea ſubuectat corpora cymba. vt ne remum quidem dederit in craſſa ac lentâ palude nauiganti. Ætatem quoque peculiarem. *Sed cruda deo, viridíſq; ſenectus.* Quales à veteribus Græcis dicti ſunt ὠμογέροντες.

Quòd ſi aſcribes officium quodpiam rarum, atque inuſitatum: licebit tibi ſubtilius atque accuratius ſcribere. Sin erit commune, ac vulgatum, ſimpliciſſima, ac breuiſſima narratione contentus eris. Itaque Magæ perſonam Poeta cũ vellet introducere, & artis tetigit capita, & ex hiſtoria vetere ortum repetiuit, ſumma ſanè prudentia: quò rem faceret credibiliorem. Quinetiam vbi Magæ narrat ſcientiã ipſe nullam aſſerit, ſed ſpem affert ex pollicitis perſonæ magna atque præclara de ſe ipſa prædicãtis Qui mos horum eſt impoſtorum.

Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos
Heſperidum templi cuſtos, epuláſque draconi
Quæ dabat: & ſacros ſeruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, ſoporiferúmque papauer.
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas velit: aſt alÿ duras inducere curas:
Siſtere aquam fluuiis: & vertere ſidera retro:
Nocturnóſque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

At eiuſmodi miracula quum agnoſcit in Mercurio, quia deus eſt, ſimpliciore ſignauit oratione ſic & minoris operę functionem in augure longè adhuc ſimplicius:

Rex

Rex idem, ac Regi Turno gratiſſimus augur.
Sed non augurio potuit depellere peſtem.

Humilem quoque perſonam, atque eius officium non ſine Ethopœia, & Oeconomia. Sic enim de fœmina paupere, & induſtria, in octauo,

-ceu fœmina primum,
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
Impoſitum cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Noctem addens operi famulásque ad lumina longo
Exercet penſo: caſtum vt ſeruare cubile
Coniugis, & poſſit paruos educere natos.

Aliunde quoque alias excipies, quarum exemplo cõparare tibi poſſis aliarum expreſſionem. Nunc alia aggrediamur.

QVASI PERSONÆ.

CAPVT III.

DE perſonis igitur hæc. Sũt autem præterea quædam quaſi perſonæ, vt perſonæ fictæ. Qualis apud Maronem Fama: apud Ouidium Fames: operoſæ æquè deſcriptæ ab vtroque. verum Virgilius in quinto ſimpliciſſimè ſomnum deſcripſit,

Quum leuis ætherijs delapſus ſomnus ab oris. & de Iride,
Mille trahens varios aduerſo ſole colores.

Ouidius autem ſomnum ambitioſiſſimè. Item quæ ad perſonarum naturam propius accedunt. cuiuſmodi Alecto. Lepidiſſimè verò diuinus Poeta, quum haud ignoraret Atlantem eſſe montem altiſſimum: eiuſdémque nominis virum, qui ibi regnarit: vtrunque ſimul deſcripſit in vno: ita vt dum mõtem depingit, apponat humani corporis appellationes quaſdam quibuſdam partibus attributas. Nam latera ardua communi ſignificato vel de viro, vel de mõte dicere licuit ſicut & verticẽ, atque etiam caput, quanquam duriuſculè. At vbi ait,

Nix humeros infuſa tegit: tum flumina mento
Præcipitant, &, glacie riget horrida barba.

Ea vocabula nominauit, quæ hominis intereſſent: Itaque audacter etiam Senem appellare potuerit. His ſimilia ſunt, Sirenes, Harpyiæ, Diræ. Sed & in fabulis aliæ. apud Plautum Inopia, Luxuria, Lar, Arcturus. apud Aeſchylum, Vis, Neceſſitas, apud Ariſtophanem, Fas, Nefáſque.

paulò remotiora, Cerberus, Equi Turni & Achilli. Ceruus in ſeptimo, Equus Eliſę, Aſcanij. Serpentes Laocoontis. In quibus enarrandis animaduertes plus minúſue operæ poſitum. Nam Eliſæ,

Stat ſonipes, ac fræna ferox ſpumantia mandit:

At Aſcanij Acrem equum vocat. non Ferocem ex farragine, & hordeo, vt ille Eliſæ. Eliſæ, qui tametſi fræna mandit, & ſpumas edit, tamẽ eodem in veſtigio ſtat. Deſcriptio autem illa ex arte & rei cognitione.

-quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, veſtigia primi
Alba pedis frontémque oſtentans arduus albam.

Intellige enim frontem ſtella candida ſpectabilem, non autem totam albam. deteriores enim ſunt. Maiore affectu quàm cura deſignauit equum Mezentij:

-hoc decus illi:
Hoc ſolamen erat: hoc bellis victor abibat Omnibus.

vt & felicem faceret equum, non ſolùm fortem. quem etiam fidelem agnouit quum mœrentem dixit. Sic etiam Pallantis equum flentem. Turni verò equi deſcribuntur, non ſine hyperbole:

Pilumno quos ipſa decus dedit Orithyia,
Qui candore niues anteirent, curſibus auras.

At Æneæ equi attribuuntur etiam ſupra omnium naturam.

-geminóſque iugales
Semine ab ætherio ſpirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

RERVM DIVISIO,

CAPVT IIII.

RES, tametſi omne quod eſt, dici poteſt: ita vt etiã ſub ea perſonæ comprehendantur: tamen diſciplinę cauſa, nõ ſolùm à perſonis, ſed etiam à factis & ab operibus ipſis in præſentia ſeparabimus. Facta igitur ſeu opera, ſicuti dicebamus, aut ſunt, dum fiunt: aut poſtquam facta ſunt,

ſunt. Habent verò cauſam efficientem duplicem, naturam,& artẽ. Naturæ opus,quod eſt,dum fluit: generatio, corruptio,motus,augmentatio,diminutio,alteratio,diſpoſitio. Alterius generis ſunt, id quod iam generatum, aut corruptum,aut motũ, aut auctum, aut diminutum, aut alteratum,aut diſpoſitum. exempli gratia,homo genitus:homo corruptus ex quo cadauer factum eſt.Lapis, arbor:aqua,arena.Id tamen hic eſt conſiderandum. Natura enim laxa nunc accipitur ſignificatione etiam pro natura prima,id eſt Deo.Iccirco & quæ ille fecit,effecítque vti ſint immutabilia: & quæ ordine naturæ fiunt, vtraque pro factis accipienda ſunt. Quæ tamen libentius, & frequentius, & vulgatius rerum nomine appellantur: quia poſteaquam facta ſunt,videntur à vulgo: dum fiunt, ignorantur, quare & cœlum, & elementa, & animæ in eum cenſum venient. Apertius autem quęcunque ab arte efficiuntur, putà, vel nauis, vel nauigatio. Igitur de his omnibus ſcribendum eſt.

Quæ naturæ ſunt, ita deſcribenda erunt: vt nihil non veriſimile videatur. Quæ verò arte fiunt, etiam cultus plurimus iis adhiberi poteſt. vt

Pictus acu tunicas.

Quę autem ſupra fidem deſcribuntur,ea cuipiam deo ſunt attribuenda. Qualis Turni galea:Vulcani igitur eſto opus. Sic Equi Æneæ de genere eorum qui Solis vehunt currum.quippe Circes opera. Quod neutiquam ſapienter Critici reprehendunt. Nam eadem ratione potuit Circe ſuffurari ſemen equorum, qua Solis eſſe filia. Illud quoque Callimachi damnant iidem. quòd Ceruæ cornua attribuerit. Cur enim non? cui etiam credas cantanti aurea fuiſſe illa? præterquàm quòd in Gallia Cerua item cum cornibus noſtris temporibus & viſa, & capta eſt, cuius etiam nunc ſeruatur caput. Sic quum loquitur Achillis equus: à Pallade datum ſermonem. Quum mutantur in Nymphas naues,à Cybele opus fuit.

Naturæ factum Tempeſtas illa in primo,quę adeò luculenta eſt, vt ne à natura quidẽ illuſtrius cõmitti queat. Peſtilentia in 3. Æneidos, & in 3. Georgicôn. alterum genus operis naturalis eſt, Mons, Fluuius,Portus. cuiuſmodi in primo:quo in loco tametſi nullus vnquã extitit,

tamen ſatis eſt talem eſſe potuiſſe. Nam etiam nũc cum aquis dulcibus aliquot videmus.

Artis autem opera multa ſunt, Aedes, Ara, Vrbs, Templum, Enſis, Iaculum, Aratrum, Nauis, & eiuſmodi. vt agger, alueus, foſſæ, pinnæ, propugnacula. Alterius generis, ædificatio, nauigatio, prȩlium, fœdus, altercatio, iudicia, mercaturæ, ſacrificia, votaq. Hæc omnia quæ imiteris, habes apud alteram naturam, id eſt, Virgilium. In primo vrbẽ ædificat, in ſecundo diruit: in tertio naues molitur, in primo deſtruit, in octauo arma fabricat, in multis locis diſcindit. In ſeptimo procurat munitiones: quas haud multò pòſt oppugnat. Actiones quoque & negotia, vel ciuilia, vel ſacra, vel militaria item multis in locis. Nauigationem, venationem, obſidionem, oppugnationem, exilium, fugam, impreſſionem, amores, ludos, vaticinia, ſacrificia: auſpicia vrbis in octauo. Concilium inter cœlites, alterum inter mortales, legationem, ſocietates militares, funeris pompam: fœdus ictum, fœdus turbatum. Mortes autem quas frequentes neceſſe erat deſcribere, nunquam eiuſdem modi. Fato ſuo fungitur Anchiſes. Miſenus ab æmulo Tritone ob inuidiam & temeritatem. Palinurus ob fidem. Lauſus ob pietatem. Mezentius ob vltionem. Pallas ob audaciam. Aruns ob perfidiam Camilla ob fortitudinem. Turnus ob auaritiam, & gloriam ſpoliis detractis. videbis quoque in ipſis præliis tot diuerſos modos, quot intereunt viri. Præterea aliter cædẽ ab inſidiis. quum Sichæus obtruncatur in primo. & in tertio Pyrrhus. Hi igitur incauti, & ante aras nec opinantes: at longè aliter in ſeptimo:

Hic iuuenis primam ante aciem ſtridente ſagitta
Sternitur.

Eſt enim in prima acie, & iuuenis, id eſt, audax. Addimus autem interdum cauſas nominatim: ſunt enim tempeſtatis effectores.

Vnà Eurúſque notúſque ruunt, crebérque procellis Africus.

Item cauſam finalem,

Hoc metuens arcebat longè Latio.

Interdum rem ipſam præcisè ponimus ſine cauſa, vt in illis,

Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber
Noctem hyemémque ferens,

Illud

Illud verò cum cauſa, vbi Æolus ventos immittit. etiam cauſa ipſa prima: Iuno enim mouit Æolum. Quin & ipſa mora eſt tum ab iniuriis ibi enumeratis, tum ab officio, quod præſtare volebat Carthagini. Interdum verò etiam τὸ συναίτιον. Nam in tertio Georgicôn peſtilentiam ſine cauſa poſuit, in tertio Æneidos non tacuit:

Tum ſteriles exurere Sirius agros.

Atque hæc quidem ita ſcribuntur, vt ſunt: ea verò quę ocůlis ſubiici nequeunt, arte quadam occupantur. Hectoris enim raptationem non poterat pingere pictor in primo Æneidos: nanque ter eum raptauit Achilles: itaque per tempus declarauit,

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

Eſt etiam facti οἰκονομία, ordo. Quem interdũ peruertimus ad tollendam ſatietatem. Nam quantum ineptiarum effudiſſet in aures auditorum, ſi dum fabricaret Æneas naues, interpoſuiſſet Cybeles concilium? At eius rei fabulam coúſque diſtulit, vbi naues ipſæ vrendæ eſſent. Sic & Cami la quum adducit turmas ſuas, eius natalia non deſcripſit, quemadmodũ Cæculi, & aliorum in Catalogô: ſed ex Dianæ narratione quàm aptè non eſt diſputandum. Nam Critici hoc damnantes, nihil aliud quàm Grammatici ſunt. Simul hiſtoriam texit: ſimul addit cauſam, propter quam velit de Arunte ſumi ſupplicium. Aliquando autem ſeruatur ordo diligentiſſimè: quem velim contemplêre in quarto. Dido primùm per ſe tentat Æneam auertere à ſententia, vbi non procedit, per Annam. hæc preces: quas fruſtrà eſſe quum videt, ad minas ſe conuertit. tum ſpe: at flectere vbi deſperat, mortem orat. Quam quum haud impetrat, decernit à ſe ipſa. Tempus eligit, & modum, poſtremò peragit. Quo in dramate habes omnia, perſonam, conſilium, factum, cauſas, tempus, locum, modum, affectum, inſtrumentum, euentum.

LOCVS.

CAPVT V.

Loci deſcriptio erit aut ſimplex, aut cum ſuperficie. Eſt autem ſuperficies non illa mathematicorum, id eſt extremitas lata corporis: ſed quòd à Iureconſultis vſurpatum eſt, murus, nemus, ara, meta. Interdum etiam

tamen ſatis eſt talem eſſe potuiſſe. Nam etiam nũc cum aquis dulcibus aliquot videmus.

Artis autem opera multa ſunt, Aedes, Ara, Vrbs, Templum, Enſis, Iaculum, Aratrum, Nauis, & eiuſmodi. vt agger, alueus, foſſæ, pinnæ, propugnacula. Alterius generis, ædificatio, nauigatio, prælium, fœdus, altercatio, iudicia, mercaturæ, ſacrificia, votą. Hæc omnia quæ imiteris, habes apud alteram naturam, id eſt, Virgilium. In primo vrbẽ ædificat, in ſecundo diruit: in tertio naues molitur, in primo deſtruit, in octauo arma fabricat, in multis locis diſcindit. In ſeptimo procurat munitiones: quas haud multò pòſt oppugnat. Actiones quoque & negotia, vel ciuilia, vel ſacra, vel militaria item multis in locis. Nauigationem, venationem, obſidionem, oppugnationem, exilium, fugam, impreſſionem, amores, ludos, vaticinia, ſacrificia: auſpicia vrbis in octauo. Concilium inter cœlites, alterum inter mortales, legationem, ſocietates militares, funeris pompam: fœdus ictum, fœdus turbatum. Mortes autem quas frequentes neceſſe erat deſcribere, nunquam eiuſdem modi. Fato ſuo fungitur Anchiſes. Miſenus ab æmulo Tritone ob inuidiam & temeritatem. Palinurus ob fidem. Lauſus ob pietatem. Mezentius ob vltionem. Pallas ob audaciam. Aruns ob perfidiam Camilla ob fortitudinem. Turnus ob auaritiam, & gloriam ſpoliis detractis. videbis quoque in ipſis præliis tot diuerſos modos, quot intereunt viri. Prætetea aliter cædẽ ab inſidiis. quum Sichæus obtruncatur in primo. & in tertio Pyrrhus. Hi igitur incauti, & ante aras nec opinantes: at longè aliter in ſeptimo:

Hic iuuenis primam ante aciem ſtridente ſagitta
Sternitur.

Eſt enim in prima acie, & iuuenis, id eſt, audax. Addimus autem interdum cauſas nominatim: ſunt enim tempeſtatis effectores.

Vnà Eurúſque notúſque ruunt, crebérque procellis Africus.

Item cauſam finalem,

Hoc metuens arcebat longè Latio.

Interdum rem ipſam præcisè ponimus ſine cauſa, vt in illis,

Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber
Noctem hyemémque ferens,

Illud

Illud verò cum cauſa, vbi Æolus ventos immittit. etiam cauſa ipſa prima: Iuno enim mouit Æolum. Quin & ipſa mota eſt tum ab iniuriis ibi enumeratis, tum ab officio, quod præſtare volebat Carthagini. Interdum verò etiam τὸ συναίτιον. Nam in tertio Georgicôn peſtilentiam ſine cauſa poſuit, in tertio Æneidos non tacuit:

Tum ſteriles exurere Sirius agros.

Atque hæc quidem ita ſcribuntur, vt ſunt: ea verò quę ocdlis ſubiici nequeunt, arte quadam occupantur. Hectoris enim raptationem non poterat pingere pictor in primo Æneidos: nanque ter eum raptauit Achilles: itaque per tempus declarauit,

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

Eſt etiam facti οἰκονομία, ordo. Quem interdū peruertimus ad tollendam ſatietatem. Nam quantum ineptiarum effudiſſet in aures auditorum, ſi dum fabricaret Æneas naues, interpoſuiſſet Cybeles concilium? At eius rei fabulam coúſque diſtulit, vbi naues ipſæ vrendæ eſſent. Sic & Camilla quum adducit turmas ſuas, eius natalia non deſcripſit, quemadmodū Cæculi, & aliorum in Catalogô: ſed ex Dianæ narratione quàm aptè non eſt diſputandum. Nam Critici hoc damnantes, nihil aliud quàm Grammatici ſunt. Simul hiſtoriam texit: ſimul addit cauſam, propter quàm velit de Arunte ſumi ſupplicium. Aliquando autem ſeruatur ordo diligentiſſimè: quem velim contemplêre in quarto. Dido primùm per ſe tentat Æneam auertere à ſententia, vbi non procedit, per Annam. hæ preces: quas fruſtrà eſſe quum videt, ad minas ſe conuertit. tum ſpe: at flectere vbi deſperat, mortem orat. Quam quum haud impetrat, decernit à ſeipſa. Tempus eligit, & modum, poſtremò peragit. Quo in dramate habes omnia, perſonam, conſilium, factum, cauſas, tempus, locum, modum, affectum, inſtrumentum, euentum.

LOCVS.

CAPVT V.

LOci deſcriptio erit aut ſimplex, aut cum ſuperficie. Eſt autem ſuperficies non illa mathematicorum, id eſt extremitas lata corporis: ſed quòd à Iureconſultis vſurpatum eſt, murus, nemus, ara, meta. Interdum etiam

adiungimus vſum,& commoda,atque incommoda. Locus ſimplex:

Portus ab acceſſu ventorum immotus & ingens.

In eodem operoſius:

Portus ab eo fluctu curuatur in arcum,

Adhuc autem nitidius,in primo,

Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum Efficit. & quæ ſequuntur:cum ſuperficie.

Lucus in Vrbe fuit media. Vſus autem & conditio, in quinto:

Eſt procul in pelago ſaxum ſpumantia contra
Littora,quod tumidis ſubmerſum tunditur olim
Fluctibus, hyberni condunt vbi ſidera Cauri.
Tranquillo ſilet,immotáque attollitur vnda
Campus,& apricis ſtatio gratiſſima mergis,

Interdum additur nomen,

Eſt in conſpectu Tenedos notiſſima fama
Diues opum Admiſcuit & fortunam,
Priami dum regna manebant.
Nunc tantùm ſinus & ſtatio malefida carinis,

Sic Italiam deſcribit,in primo: & nominis mutationẽ narrat Sic Thraciam, in tertio: & nomen ponit non directa oratione.neque enim ait,Thracia dicitur,ſed *Thraces arant.* Vſum quoque,in ſecundo,

Limen erat,cacæq; fores,& peruius vſus:
Tectorum inter ſe. & quæ ſequuntur. Sic in XII,locus, vbi Turnus educit copias:

Eſt curuo anfractu vallis,accommoda fraudi,
Armorúmque dolis:quam denſis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus;tenuis quaſemita ducit,
Anguſtæq; ferunt fauces,aditúſque maligni
Hanc ſuper in ſpeculis,ſummóque in vertice montis
Planities ignota iacet,tutíque receptus:
Seu dextra,læuáque velis occurrere pugnæ:
Siue inſtare iugis & grandia voluere ſaxa.

Ætna quoque mons,& caſtra,& Carthago, & alia loca poterunt tibi eſſe exemplo:quò diuinitatem illius viri queas imitari:quemadmodum ex illis,

Eſt locus Italiæ in medio ſub montibus altis
Nobilis,& fama multis memoratus in oris,
Amſancti valles:denſis hunc frondibus atrum

Vrget

Vrget vtrinque latus nemoris,mediòque fragoſus
Dat ſonitum ſaxis,& toto vertice torrens.
Hic ſpecus horrendum,& ſæui ſpiracula Ditis
Monſtrantur,ruptóque ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces.

TEMPVS.

CAPVT VI.

TEmporum autem ſic inibis rationem. Modò enim annorum ſeriem diſpones: modò anni partes : alias habitudines,quas καταστάσεις Græci vocant. Quemadmodum in tertio & peſtilentem, & ſterilem pingit annum. Aliquando temporis articulos vel in die,vel in nocte.Idque aut ſimpliciter , aut cum ἀεισδος ſerenitatis, nubili, Lunæ, ſtellarum, tempeſtatum. Vſum quoque,& commoda,aut incommoda.veluti diem operi, ſerum quieti: noctem ſomno, conſiliis, inſidiis, furtis, ſomniis:Auroram lætam hilaris : mœſtis importunam. Quo tempore etiam euenta noua commiſceris. miſcebis etiam , aut peruertes naturas. Exempli gratia, quum dabis vigilias nocti:quippe rebus perturbatis. aut attribues diei ceſſationem:idem quod deſidibus,an feſſis deſignandum erit. Annorum ſeries ſimpliciſſimè,in primo:

Hic iam tercentum totos dominabitur annos. Sic,
Tertia dum latio regnantem viderit æſtas,
Ternáque tranſierint Rutulis hyberna ſubactis.

Anni verò partes fuſius.ſic hyemem cum anno ſcripſit ille,in quarto: **Anni partes.**

Interea magnum Sol circumuoluitur annum:
Et glacialis hyems Aquilonibus aſperat vndas.

& in primo Georgicôn:

Vere nouo gelidis canus cum montibus humor
Soluitur,& putris Zephyro ſe gleba reſoluit.

Noctis autem vſum pauperioribus etiam ad opus : vt in octauo, **Noctis vſus.**

Inde vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat ſomnum.Ceu fœmina primum,
Cui tolerare colo vitam,tenuíque Minerua,
Impoſitum cinerem,& ſopitos ſuſcitat ignes,
Noctem addens operi:famuláſque ad lumina longo
Exercet penſo:caſtum vt ſeruare cubile
Coniugis, & poſſit paruos educere natos. Alius finis in

tertio Georgicôn,

Hic noctem ludo ducunt: & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea ſorbis.

At Eliſæ curas affert nox, quæ aliis ſomnum:

Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora:
At non infelix animi Phœniſſa nec vnquam
Soluitur in ſomnos: oculiſve, aut pectore noctem
Accipit. Conſiliis verò atque inſidiis in nono:
Cætera per terras omnes animalia ſomno
Lenibat curas, & corda oblita laborum:
Ductores Teucrum primi, & delecta iuuentus
Conſilium ſummis Regni de rebus habebant. Poſtea emittunt Niſum, & Euryalum. Somniis autem in ſecundo,
Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuûm gratiſſima ſerpit:
In ſomnis ecce ante oculos mœſtiſſimus Hector,

Matutinũ tempus.

Manè autem euentis, vt in tertio:

Poſtera iámque dies primo ſurgebat Eoo:
Humentémque Aurora polo dimouerat vmbram:
Ignoti noua forma viri. Et in eodem:
Iámque rubeſcebat ſtellis Aurora fugatis:
Quum procul obſcuros colles, humilémque videmus
Italiam. & in quarto,
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Regina è ſpeculis vt primùm albeſcere lucem
Vidit: & æquatis claſſem procedere velis.

Serum diei.

Serum autem diei receptui, & quieti, vt in tertio,

Sol ruit interea, & montes vmbrantur opaci:
Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
Sortiti remos: paſſímque in littore ſicco
Corpora curamus, feſſos ſopor occupat artus.

Temporis autem qualitates multum afferunt decoris: quemadmodum vbi lucidam: aut obſcuram, aut ſubluſtrem noctem canimus: vt in tertio,

Nam neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus æthra
Siderea polus: obſcuro ſed nubila cælo. &,
-manifeſto lumine, quà ſe
Clara per inſertas fundebat Luna feneſtras. &,
Et Lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Ha-

Habes etiam temporis effectus quoſdam, nōn ſolùm affectus: vt in ſexto,

Quàm multæ glomerantur aues, quas frigidus annus
Trans Pontum fugat, & terris immittit apricis.

INSTRVMENTVM.

CAPVT VII.

INſtrumentum inter cauſas numerat Plato: cuius ſentẽtiam non temere ſequi debemus. Sub efficiente enim continetur. neque pura cauſa eſt: non enim mouet, niſi moueatur. Habent quoque ordinem inter ſe. Nam quędam ſunt naturalia, atque iccirco anteponuntur artificialibus. Exempli gratia, quum Indi lapide expoliunt, atque etiam faciunt ſagittas. Arte etiam facta alia aliis priora: veluti Malleus antecedit Enſem. Diuiduntur etiam hoc, quòd quædam ſunt inſtrumenta ad agendum, vt fiſtula, nauis, currus: quædam ad faciendum, vt malleus, incus: Item alia ratione. aliqua enim ſunt ad perfectionem cōparata, veluti acus, malleus: aliqua ad deſtruendum, ſicut enſis, & alia telorum genera. Faciunt tamen aliquid hæc quoque, putà ex homine cadauer. Sunt & alia tanquam inſtrumenta. vt equus. quæ omnia aliter atque aliter tibi enarranda erunt. Habes inſtrumentum naturale illa deſcriptione, ex duodecimo.

- ſaxum circumſpicit ingens:
Saxum antiquum ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

Vides enim quibus gratiis adornauit inſtrumentum, quod ſimplex, ac rude ab aliis commodis ciuilibus, ſeu potius ruſticis ad vſum belli transferret. quare addidit & illa,

Vix illud lecti biſſex ceruice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
Ille manu raptum trepida torquebat in hoſtem.

Aſt longè aliter arte factum,

Iámque diu dum terga dabant palantia Teucri,
Sufficit. Poſtquam arma dei ad Vulcania ventum eſt.
Mortalis mucro, glacies ceu futilis ictu
Diſsiluit, fulua reſplendent fragmina arena. Sic de haſta,
Actoris Aurunci ſpolium, quaſſátque trementem,

Habes verò multa arma Aeneæ, clypeum: Turni galeam: enſem Dauni: talaria Mercurij, virgam, ſceptrum, lituum: & Miſeni *remúmque tubámque*, & multa alia: inter quæ etiam *fatalis ramus*, in ſexto ſuum obtinet locum.

CAVSÆ. CAPVT VIII.

QVum res omnes cauſam habeant quampiam, adeò vt ne ipſæ quidem cauſæ careāt cauſis: omniū enim rerum naturæ ad vnum Deum referūtur: cauſarum quoque genera & inſpicienda, & digerēda erūt. Prima cauſa eſſe finis dicitur. Hunc enim moueri efficientem ad opus ipſum. Nobiliſſimam eſſe itaque ſecundo loco efficientem, tertio formam, poſtremam cenſeri materiam. Ac finis quidem atque forma idem aliquando ſunt. Natura enim quum molitur hominem, pro fine habere dicitur formam ipſam. eſt ſanè forma finis generationis. Finis igitur Aeneæ nauigationis Italia. Habuit tamen principium ruinam Troiæ. Forma autem nauigandi potius intellectione comprehēditur, quā extet re. Eſt enim nauigatio actio. Actionis autem vera forma nulla: quemadmodum ne materia quidem. ſunt autem formæ aliæ naturales, aliæ artificiales. Naturales illæ, *Geminíque minantur in cælum ſcopuli.* Artificiales illæ, *Inſtar montis equum.* *Tres imbris torti radios.* Materia naturalis, *Viuóque ſedilia ſaxo.* Artificialis. *Sectáque intexunt abiete coſtas.* Finis, *Votum pro reditu.* Efficiens, *Et ipſe doli fabricator Epeus.*

MODVS. CAPVT IX.

MOdus interdum ſignificat, quod Græci μέτρον, id eſt mediocritatē. Sic enim dicimus, modicè, citra modū, ſupra modū, intra modū. Aliquādo latior ac fuſior vis: quæ haud facilè definiri poteſt. Eſt enim in omnibus penè prædicamentis. Nā dicimus aliquo modo differre Circulū ab Hecatóagono. quippe angulis. Et dicimus alio modo currere Leporē, alio Equū, alio Cancrum. Alio modo eſſe filium Cæſaris Auguſtum, & alio Cæſarionē, alio modo creſcere ſpongiā in aquis antequā auellatur, alio in menſa poſt cōpreſſionem Sic igitur intelligemus modi notionē: præſcriptionem cuiuſque rei, ſiue ſuam, veluti quum lapis ſua natura tantus, & talis figuræ,

talis

talis ſitus,hoc in loco:ſiue ab alio impoſitā,veluti quum ex eo lapide factum eſt ſigillum Mercurij,bipedale, pictum minio,ſtans in templo. Ea præſcriptio tam animæ in moribus, quàm corporis accidentibus. in rebus inanimis in tempore,loco,factis, dictis,& aliis ſi qua ſunt. Igitur quū ira ſit animi perturbatio,modo alio plebeius alio nobilis iraſcetur. aliter è vulgo quiſpiam, aliter ſapiens.itaque Æneas in ſecundo,

Exarſere ignes animo:ſubit ira,cadentem

Vlciſci patriam. Aliter idem iraſcitur ob amici atque hoſpitis mortem,in XII,

Furiis accenſus, & ira terribilis. Aliter furit Turnus:

Talibus exarſit dictis violentia Turni. Alia eſt Iunonis ira in primo:alia in ſeptimo, poſtquam Troes potiuntur *Tibridis alueo* :alia in decimo, Veneris oratione ſtimulata. alia Eliſæ quum abitum Æneæ aut timet futurum, aut factum dolet. Quibus è locis id aſſequimur,modum eſſe in accidentibus, quod differentiam in ſubſtantiis. Quare quò eſt Aeneas alius à Turno, differentiam dicimus,eſt enim alia ſubſtantia. Hoc verò, quò ille differt à ſeipſo, quum ei nauiganti *ſoluuntur frigore membra*, & quum *furiis accenſus & ira* Turnum interficit: id modum dicemus, cuius rei exempla facilè ſumes. Iam quod primo quoq. loco ſeſe offeret. perſequemur. De varietate ſuo loco dictum eſt:quæ vniuerſa cōſtituitur modis neque ſolùm id, quod eſt totum, à toto altero diuerſum conſtituitur:ſed etiam partes. quemadmodum videmus Æneæ nauigationem:in primo, turbulentam, in aliis ſecundam. Semper autem id vnum expetere, vt naues incolumes curſum teneant, & in tuta ſe recipiant. At longè diuerſus animus Tarchontis: quippe in ſolis armis ſpem ac gloriam ponere.interi tum nauium,ſi aliter euenire nequeat,ſimul cum ſalute ſociorum coniungere:at enim vir fortis, *Varietas.*

Frangere nec puppim tali ſtatione recuſo.

Differre verò partes ſatis patet: quum naues quædam præter pauorem nihil mali paſſæ ſunt: nonnullæ arenæ aggeribus circumſeptæ etiam deſperabant. alias *vicit hyems*.vnam fluctibus in mediis obrutam videre. ſic cætera conſiderabis. Dido enim deducitur in venationem ab Iunone,& Venere ob cōiugium. iccirco neque fera-

rum interitus, neque venationis exitus deſcribitur. At verò Aſcanius cùm in Latio venatur, ceruum ſauciat. ex eo enim belli primi motus excitati ſunt. Alia ratio in primo, vbi dandum erat aliquid Teucris quod ederent. ſine canibus, aut conatibus, ſeptem confecit commodi atque vtilitatis, non voluptatis cauſa. Iam verò quot orationum genera? Ilionei in primo habes luculentam. Habes & Venuli, quæ mera narratio, habes in concilio deorum, in concilio Latini deliberatiuas. Sunt & apud Latinũ & apud Euandrũ à Teucris quas omnes inter ſe conferes, vt earum modos, quibus differunt, obſeruatos habeas tibi pro exemplis ad diuinitatem illius viri conſequendam. Quũ verò tota illa pars, quæ ſexũ ſequitur librum, in cædibus poſita ſit: videamus quibus condimentis eiuſdem cibi leuarit faſtidium. Omitto quę in excidio Troiano dicuntur: videamus cætera. Almon ſic interficitur ſagitta.

-ſub gutture vulnus & vdæ Vocis iter.

At Rhamnes dormiens. Ex duobus verò æquali in fortuna conſtitutis, alter fortior in hoſtes ruit *moriturus Helenor*: alter melior pedibus *fuga ſalutem Quæſiuit Lycus.* Lucetium ſaxo Ilioneus: at alter Latagum, *ſaxo atque ingentis fragmine montis Occupatus.* Aliter,

Præcipitem ſcopulo, atque ingentis turbine ſaxi
Excutit, effuditque ſolo. Hunc lora, & iuga ſubter
Prouoluere rotæ. crebro ſuper vngula pulſu
Incita, nec domini memorum proculcat equorum.

Remulum Aſcanius ſagitta interficit: at Bitiam neque ſagitta neque iaculo ob corporis immanitatem, ſed phalarica. Enſe autem Pandarum, ſed à Turno:

Mediam ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit. Haud diſsimile quàm diſsimili modo,

-ille ſecuri
Aduerſi frontem mediam, mentúmque reducta
Diſiicit, & ſparſo latè rigat arma cruore;

Lynceo caput abſcindit Turnus cum galea. nec minus alibi,

-currúque abſciſſa duorum
Suſpendit capita, & rorantia ſanguine portat.

Thoantis oſſa diſpergit *cerebro permiſta cruento.*
& alibi,

Tum

& alibi,

Tum validam perque arma viro, perque oſſa ſecurim
Altior inſurgens. Oranti, & multa precanti
Congeminat vulnus calido rigat ora cerebro. Illáque ſimilia diſſimili modo:

Siſtit equos biiuges & curru deſilit, atque
Semianimi, lapſóque ſuperuenit: & pede collo
Impreſſo, dextra mucronem extorquet, & alto
Fulgentem tinxit iugulo. Sic,

-lapſúmque ſuperſtans
Immolat, ingentíque vmbra tegit. Arma Sereſtus
Lecta refert humeris, tibi rex Gradiue trophæum.
Tum ſuper abiectum poſito pede nixus, & haſta.

Item illa ſimilia:

Haſtam intorſit equo: ferrúmque ſub aure reliquit.
Quo ſonipes ictu furit arduus: altáque iactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura,
Voluitur ille excuſſus humi. Parem caſum aliis ambiuit modis:

Iam tandem erumpit, & inter
Bellatoris equi caua tempora conijcit haſtam.
Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat: effuſumque equitem ſuper ipſe ſequutus
Implicat, eiectóque incumbit cernuus armo.

Addidit alia ornamenta iis quæ dicebamus: quum faceret victorem victo imminere, & genu aut pede premere:

-venienti Ebuſo, plagámque ferenti
Occupat os flammis. illi ingens barba reluxit,
Nidorémque ambuſta dedit. ſuper ipſe ſequutus
Cæſariem læua turbati corripit hoſtis,
Impreſſoque genu nitens terræ applicat ipſum.
Sic rigido latus enſe ferit. Haud ita multum abeſt.

-galeam læua tenet, atque reflexa Ceruice orantis
capulo tenus abdidit enſem. Ab haſtis quoque vulnera;

Olli per galeam fixo ſtetit haſta cerebro.
-latos huic haſta per armos
Acta tremit: duplicátque, virum transfixa, dolorem.

Sic *Haſta ſub exertam donec perlata papillam*
Hæſit, virgineúmque altè bibit acta cruorem. Nec minus illa:

Buten aduerſum cuſpide fixit
Loricam galeámque inter: quà colla ſedentis
Lucent: & læuo dependet parma lacerto.
Item alia genera:
Anxuris enſe ſiniſtram,
Et totum clypei ferro deiecerat orbem. ſicut illa,
Excipit in latus: & quà fata celerrima, crudo
Tranſadigit coſtas, & crates pectoris enſe.

Atque hæc quidem in ipſo prælio quaſi æquali vel ſorte, vel animo. vbi verò noui quippiam ſuperuenit: aliter pugnant, aut ad pugnandum mouentur. Quemadmodum fuſis Volſcis, interfecta Camilla, Turnus præceps fertur in prælium, niſi nox dirimat acies. Sic mouetur Mezentius filio interempto. Sic ruit AEneas audita Pallantis cæde. Itaque diuinus Poeta, neque metitur, neque ponderat plagas: ſed præſenti opera,

Proxima quæque metit ferro. ac tanto terrore complet, vt ei vacet etiam octo iuuenes viuos capere ad Pallantis inferias. Quemadmodum verò nobis laborandum ſit ad varietatem, docuit ipſe illis verſibus,

Treis quoque Threicios Boreæ de gente ſuprema.
Et tres quos Idas pater, & patria Iſmara miſit
Per varios ſternit caſus. Non enim vno modo ſtrauit eos.

Mortis quoque ipſius varij modi ſunt animaduertendi. Nam quum mors ſit vitæ priuatio, ea fit per ſeparationem animæ à corpore. neque enim verum eſt quod aiunt Platonici: ſeparationem eſſe duplicem. vnam quam dicunt eſſe animæ à corpore: aliam quæ ſit corporis ab anima. à corpore animam ſeparari per ecſtaſin. corpus ab anima per mortem. Verùm hæ meræ picturæ ſunt garrientium: æquè enim alterum ab altero ſeparari dicitur. non enim fit, quemadmodum quum abſtrahimus intellectu accidentia à ſubſtantia. aut ſubſtantias ab eo quod appellant philoſophi Hìc, & Nunc. Sed corpus vbi ſemel ſine anima eſt, fit cadauer. Ecſtaſis autem fit poteſtatis tantùm, non autem eſſentiæ. Hæc ſcripſi vt intelligeremus, mortem eſſe vnius tantùm modi: acceſſiones autem non vnius. Itaque & quæ adduximus oſtendunt, & quæ adducemus:

Olli dura quies oculos, ac ferreus vrget

Somnus;

Somnus:in æternam clauduntur lumina noctem.
&, *Terram ſemel ore momordit.* &,
Purpuream vomit ille animam. &,
Cedit ſemianimis Rutilorum calcibus arua. &,
Vna eadémque via ſanguiſque animúſque ſequuntur. &,
-calcibus atram
Tundit humum expirans,infractáque tela cruentat. &,
Iugulóque haud inſcius accipit enſem,
Vndantíque animam diffundit in arma cruore. &,
Sanguinn ille vomens,riuos cadit,atque cruentam
Mandit humum,moriénſque ſuo ſe in ſanguine verſat. &,
-tum frigida toto
Paulatim exoluit ſe corpore:lentáque colla,
Et captum leto poſuit caput,arma relinquens:
Vitáque cum gemitu fugit indignata ſub vmbras.

Aliarum quoque tum rerum, tum actionum modos obſeruare nequaquam difficile eſt. ſed de his ſatis. Nam de vaaietate quum loquemur, & hæc deſignabimus leuiter,& alia erunt declaranda.

EVENTVS.

CAPVT XI.

Est autem quemadmodũ dicebamus, præter ipſas res, prætérque actiones haſce quæ à nobis proficiſcũtur tertium quiddã quod Fatum appellarunt: ſeriem quãdam connexionémque cauſarum, quibus tum res, tum actiones,& initium, & exitum ſortiuntur. Hunc exitum, Euentum veteres nominarunt: quem vel fortuna, vel caſu perfici voluêre. Quare ſi res ipſas putes, & veteris exitum,& initium nouæ Troiæ inuenies. Dardani quoque peregrinationem eiuſmodi fuiſſe, vt eius nepotes eaſdem repeterent terras, quas ille reliquiſſet. Maximè verò nobis ſtudendum eſt, vt rerum exitus aliter cadat, quàm res ipſæ interea pollicentur (aut ſi neceſſe eſt, ita futurum, quemadmodum à principio viſum fuerit) efficiundum vt media ipſa tempora, ſpes, cogitationes, actiones in ſummas adducantur difficultates. Habes prioris formæ exempla multa. Nam & claſſis ſeruatur à tempeſtate, quam tamen deûm Regina concitarat,

& eripitur ex incendio atque excidio Ilij AEneas, quum tamen & pugnaſſet, & reuerſus eſſet. & Eliſæ nuptiæ funere finiuntur. & amittit Pallantem AEneas, cuius armis & ſocietatibus, ac conſiliis potuit vincere Latinos. namque & ſuos Euander dedit:& arma Hethruſca conciliauit. Alterius fortunæ exemplum eſt,quum menſas deuorarūt. Quantum metum quàm facilis exitus diſoluit. & illud: quum AEneas Italicarum rerum eſſet potiturus. potitus ille quidem eſt:at quanta iactura, quibus ærumnis, quot cladibus?omnia denique ſint exquiſita:nihil vulgare.

QVEMADMODVM EXActius omnia contemplemur.

CAPVT XII.

HActenus corū omnium quæ in vita humana aut eſſe aut euenire poſſunt,naturā cōtemplati ſumus: cæterum filo paulò craſſiore. deducti namque ſumus per ſummam rerū, quarum exēpla ex diuino illo viro peteremus Nunc verò quoniā perfectum Poetam inſtituimus, magnoperè nobis conandum eſt, vt exactius omnia cognoſcamus. Id quod vt commodius fiat, paulò altius nobis ordiendum puto. Eſt in omni rerum genere vnum primum ac rectum, ad cuius tum normam tum rationem cætera dirigenda ſunt. Quare quò melius alia videamus: principis perſonæ mens, dicta, facta, ſors contemplanda erunt: cuius dimenſionibus reliquarum proportiones metiamur. Quum igitur facere AEneam inſtituerit perfectiſſimum : hominiſque perfectio conſummetur contemplatione, atque actione: ipſáque actio ſit aut in ſe,vt abſtinentia, aut etiam foras ſeſe det, vt aliæ virtutes. vtriuſque autem tam contemplationis, quam actionis,ſiue finis,ſiue materia, ſiue (vt vocant) obiectum ſit ſocietas : eáque exiſtat aut pars, vt œconomia, aut totum, vt politia: huiúſque partes exerceantur vel in pace, vel in bello: atque in vtroque ſemper diuinam rem pro duce habeamus : oſtendam tibi omnia hæc vno in AEnea cognita fuiſſe. neque id temerè. dictus enim eſt fuiſſe omniū ſui temporis ſapientiſſimus. Quare & bellum diſſuaſit,vt iuſtus: & in bello pugnauit, vt fortis: & ſuperſtes fuit ſatis patriæ, vt felix : & repoſuit patriam,

vt

vt gratus:& perpetuauit ſacra,vt pius,Non eſt igitur Homerus audiendus, qui à Venere AEneam quaſi αἰνῶ triſtiore auſpicio ſcribit appellatum: ſed quod ab omni, vt inquit ille,parte laudandus erat.hoc enim eſt αἰνεῖν. Quod autem eum principem & agnoſcat, & faciat: ſatis patet tum ex aliis,tum ex illis,

Rex erat AEneas nobis,quo iuſtior alter
Nec pietate fuit,nec bello maior & armis. &,
Aeneadáſque meo nomen de nomine fingo.

Quare & ei attribuit auſpicia,

Aſpice biſſenos lætantes agmine Cygnos.

Boni præterea Principis totam curam pro republica eſſe oportet: quaſi ille vnus è populo ſit, non tanquam ei onus impoſitum,vt tyrannus: ſed perinde quaſi caput,nõ ſarcina. Itaque appellat ipſos Socios. Ergo & ſcopulum conſcendit ipſemet,quo ſit laboris particeps,& ſuis oculis quæ ſit fortuna rebus ſpeculatur. Quamobrem etiam, in decimo,quum claſſem ducit,tum pernox & vigilat,& clauo aſſidet.Sic enim ait,

Ipſe ſedens clauumque regit,velíſque miniſtrat.

Id quod amiſſo quoque Palinuro facit. Solus enim ſenſit ſpoliatam magiſtro nauem fluitare. Sedentem autem maluit:quia ſedendo euadit anima ſapientior. quinetiam felicem adeò, atque cordatum deſignat, vt nunquam coactus ſit de quoquam ſumere ſupplicium, ſicut Vlyſſes, qui è ſuis habuit à quo caſtigaretur. Sapientis enim ſimul ac felicis principis eſt, prohibere maleficia quàm patrata potius punire.quod ſi memineris quàm ex æquo & bono fert iudicium in ludis,admirabere profectò diuini viri dexteritatem. Nam qui aduerſa fortuna impediti non vicêre, eos nihilominus afficit donis. vt maximus Poeta maximum virum etiam fortunæ dominum oſtentet, aut ſaltem moderatorem. quinetiam quum in certaminibus laborent omnes, non videtur decere id ſine præmio effici debere. Nam victoria vnius tantùm eſt,labor omnium.Ergo præmium victori eſto,victis ſolatium: quapropter & illa verba dixit magnanima,ac deo digna,

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Et victum Dareta luculentiore auget dono quàm victorem: vt oſtendat virtutem ſibiipſam & pretium &

præmium eſſe. Icirco in legibus propoſita ſunt criminibus ſupplicia. virtutibus nihil datur. Congruit etiam cum exemplis hiſtoriarum regis AEneæ ſapientia. Canenſi clade quum Paulus ſeipſum interfeciſſet. Senatus Varroni, qui alter erat conſul reuerſo gratias egit, quòd de Repub. non deſperaſſet. Ita AEneas Sergeſto præmium dat, non tanquam victori, ſed obſeruatam, reductámque triremem.

Hactenus inſpiciendam tibi perſonam propoſui, quæ ciuilibus actionibus ſeipſam præſtare potuit accommodam. Altera tamen erat hæc pars felicitatis atque perfectionis. Prior autem illa quæ in contéplatione erat conſtituta. quam non poteſt Poeta ſine ineptiis declarare, ſi velit quaſi in ſcholis, oſtentare ſophiſtã de rerum natura diſputantem. Cæterùm quoad fieri decuit, parcè ac ſobriè ſuo more attigit. Nam & naturam AEneæ notam fuiſſe apud Virgilium declarabimus, & deum. Ac dei quidẽ vis atque imperium nequaquam ei potuit ignotum eſſe, qui & ſacra procuraret, & religionem transferret etiam in terram hoſticã. Cuius cultum vel patriis doceret ceremoniis volentes, vel etiam inuitos armis cogeret ad capeſſendum. Rerum autẽ naturam calluiſſe, id verò non iam vno ex loco planè conſtat. veluti in tertio quum diducit animum ad vtrámque partem contemplationis. de Angue enim ſic,

Incertus geniumne loci, famulumne parentis.

Sed & crinitus ille Iopas quámnam ſuis è carminibus attuliſſet Aeneæ voluptatem, niſi illa calleret, *Errantem Lunam: Solis labores: Vnde hominum genus, & pecudes*, & reliqua. Preterea quum viderent Harpyas, atque vna ex ipſis ſeſe diceret maximam furiarum, ſumma modeſtia paríque ſcientia dixit,

Siue deæ, ſeu ſint diræ, obſcœnæque volucres.

De AEtna verò, tantorúmque cauſis incendiorũ quum permulta ſint à philoſophis diſputata, rémque ipſam graphicè deſignaſſet, addidit,

Fama eſt Enceladi ſemuſtum fulmine corpus

Vrgeri mole hac: & quæ ſequuntur. Apertius verò fluuiorum originem, quum ait,

Nymphæ Laurentes Nymphæ, genus amnibus vnde eſt.

Sed

Sed & quis non videt difficillimam omnium materiam ac maximè cõtrouerſam fuiſſe Aeneæ liquidiſſimã? quippe de anima cũ tot tãtique philoſophi multa quæſierint: ille neque pauciora, neq. obſcuriora ſciuit, quàm quæ ab Aegyptiis, Chaldæis, Indis ſapientibus prodita ſunt. In ſexto enim, quæ hic ignorabat, ita didicit, vt ea poſtea docere potuerit. Quare nulli eſſe dubiũ oportet, quin vtranque perfectionis partẽ ad ſummam ſapientiæ contulerit Aeneas. Reliquas igitur deinceps videamus.

Habes igitur politicam Principis perſonã. Nunc eiuſdem ratio reddenda eſt tãquam ciuis. In quo aliæ virtutes eſſe quum debent, tũ pietas & fortitudo primas ſibi partes vindicare ſolent. Eſt autẽ pietas vox ambigua. nã erga deos bene affectus, dicitur pius: quibus diis bene neque velle, neque facere poſſumus. Hoc quoque non vno loco damnauit Plato, quod quiſpiã Deum putet noſtri noſtrorúmve indigentẽ eſſe. Erga homines autem pietas eſt affectus, quo bene illis vel à nobis, vel noſtrã opera votóve ſit. Iccirco temerè à multis eius definitio allata eſt. Exiſtit autem pietas aut in affectu, aut in officio: ac diſtribuitur humanis animis aut erga deos, aut erga patriã, aut erga parẽtes, vxorẽ, liberos, affines, amicos. Ac quanquam nullum cõmune genus eſt ſacris, & profanis atque iccirco alia eſt propenſio noſtra ab benefaciendũ hominibus, alia ad colendum Deum: tamen ſi acrius intueare, quandam inuenias latentem proportionem. Ita enim thus Deo damus, non quaſi egeat, ſed quaſi ſi cuius indigeret rei quæ penes nos eſt, eius nos illi copiã facturi ſimus. Ita laudes canimus, non perinde atque ipſarum egens ſit, aut quibus poſſit augeſcere: ſed vt ex eius cognitione meliores interea ac denique felices euadamus. Itaque pietas ſui-ipſius modulus quidem ac norma eſt. Nam & quum homini benefacimus, quippe homines ipſimet tanquam nobiſipſis facimus: quum erga Deum eodem modo animati ſumus, in nos ipſos, beneficium illud ab infinito bono remeans ad authorem, redundat. Verùm hæc fortaſſe, more noſtro ſubtilius. Planiore verò Minerua ſic agamus. Pietas interdum miſericordiam quandam ſignificat: interdum propenſionem certi cultus. Cultus igitur diuinus erit ſuo modo. Neceſſitudinum autem obſeruãtia erit pietas per proportionem ad

Pietas.

priorem. Hæc tria genera exequutus eſt Poeta in Heroe ſuo. Miſericorditer, in primo, quum

Amiſſos ſocios vario ſermone requirunt,

Præcipuè pius Aeneas. vt & *pius* ſit, quia *præcipuè*: & *præcipuè*, quia *pius*. Idem Hectoris cadauer pictum, & Regem ſuum ſupplicem vbi vidit, dat ei gemitum, non ſolum commouetur. Magnum verò affectum, qui etiam impediat orationem. Ad lamenta nanque Andromaches præ pietate vix reſpondet. Ait enim,

-vix pauca furenti

Subijcio, & raris turbatus vocibus hiſco. Pertinet & illud ad pietatem debitam neceſſitudinibus. Neque enim ſolùm iuſta facit patri, ſed etiam nutricem ſepelit, eiúſque tumulum oppido illuſtri auget. Præterea Miſeni ſepulchrum conſtituit. Pallanta etiam luget de vxore verò,

Auſus quinetiam voces iactare per vmbram

Impleui clamore vias. Vt profectò me horror capiat, atque etiam quatiat: vbi videre atque audire videar, in nocte, inter hoſtes, fortem ſimul atque pium virum etiam clamore chariſſimam vxorem quærere, talis ille ſuis. Quinetiam hoſtibus fuit, & placidus, & lenis, & clemens, & pius. nanque & Lauſum miſeratur interemptum. Et oratoribus ſepulturæ veniam petentibus, etiam pacem offert viuis, cæleſtibus illis verſibus,

Pacémne exanimis, & mortis ſorte peremptis

Oratis? Equidem & viuis concedere vellem.

Diuinus igitur Poeta commotum facit illum miſeriis alienis. is eſt primus limes pietatis. Addit etiam quaſi gradus quoſdam affectus: quum dicit, *Turbatus.* Præterea *gemitum*, ſed *ab imo pectore.* Poſtremò etiam *lacrymas* multis in locis. Flet enim & Palinurum, & Pallantem. & quum diſcedens è Sicilia ciues ſuos ibi relinquit. At idem ſiccis oculis Eliſam flentem audit. neque enim conſuetudine ſtupri moueri decuit pium virum: vbi verò apud inferum ſui cauſa extinctam reſciuit, lacrymas fundit, additis illis verbis,

Funeris heu tibi cauſa fui.

Quinetiam abeunt, atque auerſante, non ſolùm lacrymatur, ſed & proſequitur eam, & longè, & miſeratur. Erga patrem verò qualis? nanque Priamum cæſum vbi vidit, *-ſubiit chari genitoris imago.* Inde actutum eo:

at verò

at verò Anchiſe pertinace ad manendum: mauult mori. omnia enim illius cauſa poſt habuiſſe: *Rurſus in arma feror* Illam verò pietatem cuiuſmodi? patrem enim filio prætulit. Sunt in nobis inſita zopyra quædam, id eſt ſemina æternitatis: quam quum haud poſſimus per nos comparare, generis propagatione aſſequimur Hæc eſt cauſa propterquam chariores nobis ſunt liberi quàm parentes. in patre enim deſinit, quod incipit in filio. At pius Aeneas qui à patre accepit vitam, patris vitam præfert vitæ filij. cui nihil debet, & ſatis dedit. Quapropter humeris impoſitum patrem gerit: filium vix qui ſequi poſſit, *pone trahit* verius, quam *ducit*. de quo tamen alibi,

Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

Et cuius gratia certum ſibi paratumque regnum Carthaginis relinquit, vt incertum quærat armis. Itaque de illo, non ſe in fœdere,

Cedet Iulus agris. Et in ſummis periculis præcepta fundit,

Diſce puer virtutem ex me, verúmque laborem,
Fortunam ex alijs.

In deorum autem cultu quantus fuerit, multis locis patet:

Sum pius Aeneas raptos qui ex hoſte penates
Claſſe veho mecum, &
Sacra ſuóſque tibi commendat Troia penates.

Et è cæde recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero. &
Sic fatus meritos aris mactauit honores
Taurum Neptuno, &c. & in quinto.
Hæc memorans cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Pergameumque larem, & canæ penetralia Veſtæ
Farre pio, & plena ſupplex veneratur acerra.

Quum autem ſapientiæ duæ ſint partes, facere, & docere: non ſolùm fecit Aeneas quæ ad pietatem pertinebant, ſed etiam & docuit, & profeſſus eſt: Omnia enim euenta, & caſus deo attribuit. Nam quum Italiam peteret, atque in Siciliam delatus eſſet, nullam paſſus perturbationem, ait,

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine diuum. & illa monita,

Non vires alias, conuerſáque numina ſentis?
Cede deo. Quibus verbis ne Socrates quidem vnquam protulit meliora.

Hi igitur ſunt affectus. Officia verò, ſiue miniſteria, quæ ad deorum immortalium cultum pertinent deinceps cognoſcemus. Pontifex enim ſimul oſtenditur, atque augur. ait enim,

Auguriis agimur diuum. Capit etiam ab Harpyia augurium in tertio: & à fulmine tam in primo quàm in octauo. & à flamma Aſcanij. Itaque etiam vaticinatus eſt:
-Heu quantæ clades Laurentibus inſtant:
Quas pœnas mihi Turne dabis?

In primo quoque coniecturam facit: atque ex pictura quaſi omen capit:
Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama ſalutem.

Sic etiam in tertio prædicit imperium Romanum in Epiro, tum colonias ac municipia legibus communicatis. Ait enim, *Vnam faciemus vtramque.*

Pontificatus autem multis deſcribitur locis: tum iis quos ſuprà diximus, tum aliis:

Hos cape fatorum comites. & in duodecimo inter fœderis conuentiones, *Sacra deóſque dabo.* Itaque ipſemet ſacra facit, & Phœbo, & Neptuno, & Iunoni ipſi mactat ſuem: & bellum facturus litat illis verſibus,
Et primùm Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternúmque larem, paruóſque penates.

Et in Italia quum primum poſuit pedem, alia alij exequuntur, ac curant quæ ad œconomiam ſpectant: ipſe Apollinis templum ac Dianæ lucum adit. Quamobrem antiqua eruditione, more ſuo, modeſtè diſſimulata, diuinus Poeta ad eum loquentem facit Cymodoceam certis verbis, quibus mos erat veſtali affari Regem ſacrorum, *Vigiláſne Rex? vigila.* Ita apud Poetam, *Vigiláſne deum gens Aeneæ? vigila.*

Neque verò ita pontificis officio fungebatur: quemadmodum noſtri nunc faciunt, qui aut ignorãt diuinas præceptiones, aut ſi notas habent, ſeſe eas ignorare volunt. ſed & rectè ac ritè quæ opus ſunt, facit: & præ ſe fert illam integritatem, quæ tãtæ dignitati debeatur. veluti illis verſibus, quorum aliquot recitabamus,
Tu genitor cape ſacra manu, patrióſque penates,

Me

Me bello è tanto digreſſum, ac cæde re. enti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero. Modum quoque ſacrorum indicit in quinto,
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.

Quare non eſt mirum ſi etiam attribuit ei Poeta diuinitatem. quippe qui & dea natus eſſet: & à Nympha appellaretur, *Gens deorum*: & eſſet dictus, *certiſſima proles Iouis*: & futurum Indigetem fata pollicerentur. Atque hæc omnia apertè: ſub eruditione autem, quum etiam à diis ei ſomnia mittũtur. Sic.n. in ſomniis apparet Hector: ſic pater Anchiſes: ſic ipſi dij in tertio penates. Id quod Xenoph. non niſi diuinis viris cælitus euenire ſcriptum reliquit.

Fortitudo autem quum ſit animi conſtantia in aduerſis: duobus, quemadmodum dicebamus, contingere poteſt modis aut cõtemnendo, & durando: aut obuiam eundo, & expugnando. Ita fortis Achilles quum pertulit Agamemnonis iniuriam: fortis Aiax, qui non eſt paſſus iudicij iniquitaté. vterque enim ſuperat: maiórque eſt ipſo incommodo. vtranque ſpeciem exhauſit AEneas, qui etiam doceat alios:

Durate. &, *Superanda omnis fortuna ferendo eſt.*

Etiam vt ſe, vel parem obiiciat fortunæ, vel conſtituat ſuperiorem. Quemadmodum verò & ſubeat pericula, & obeat quoque multis locis luculentiſſimè ſcriptum eſt. Siue in locorum ſint difficultatibus. Quid enim tetrius Tartaro? & tamen adiit. At quo animo? ducem Sibyllam *non timidis vadentem paſſibus æquat.* ſiue immineant à perſonis: ídque vtroque ſanè modo: vel iuſto bello, vel certamine ſingulari. Et iubet, & oſtendit, & facit:

Iámque adeò exierat portis equitatus apertis:
AEneas inter primos.

Neque enim, vt Pyrrhus, ipſe ipſi cauit loco. quemadmodum iocatur Terentius. Intelligas verò eiuſmodi fortitudinem, interdum ſimplicem, & rectam, interdum miſtam cum iuſta ira: aliquando cum pietate. Molliorem quoque factam ſecundiore fortuna. quippe in quarto paulò delicatiorem oſtendit. Nam tametſi vt Rex, nouabat tecta: vt imperator, fundabat arces: tamé non erat aſpernatus nitidiorem cultum: cui & enſis eſſet fulua ſtellatus iaſpide, & chlamyde purpurea fulgeret. At vbi puluis, & cãpus vocat, diſciplinæ militaris reuocato rigore humi

cubat, humi cibum capit: pomis agreſtibus, ac ſimplici victu contentus eſt. Quinetiam media in tempeſtate deteſtatus ignobile mortis genus, mortem optat, nedum vt pertimeſcat. Ita non horret mortem, ſed ignominiam adeò, vt etiam exactæ vitæ partem cum morte iam commutatam eſſe conſtanter exoptet. In re item dubia, ac penè deſperata videbis quantum gerat animi. In duodecimo enim cùm ſagitta ictus eſſet, neq. euelli poſſet cuſpis,

Sæuit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere. Ipſemet ſibi ſcilicet. & addit,
Auxilioque viam, quæ proxima, poſcit.
& illud magnanimum,
Enſe ſecent lato vulnus, teliq; latebras
Reſcindant penitus.

Hoc eſſe poterat, vt pro ſe tantùm faceret non quo aliis conſuleret. At enimuerò longè alia ratio: ait enim,
Seſeque in bella remittant.

Quo tempore ne ſedit quidem ad quieſcendum. Ait, enim,
Stabat acerba fremens, ingentem nixus in haſtam.
Idémque &,
Concurſu iuuenum, & multùm mœrentis Iuli
Lacrymis immobilis.

Sui igitur contemptor, gloriæ dominus, ciuium ſeruator ſæuit hic. At idem quum datur occaſio eadem fortitudine lenis & clemens, non factionibus, ſed virtute victor. Rupto enim fœdere dextram tendebat, eámque inermē. Et nudato capite, atque ſuos clamore vocabat, *O cohibite iras.* Sic vniuerſæ rei bellicæ vera vnicáque gloria C. Iulius Cæſar in prælio Pharſalico nuda manu & capite clamabat, Parcite ciuibus. Acuit eam fortitudinem in ſumma rerum trepidatione, atque deſperatione ita, vt etiam exeat in audaciam,

Arma amens capio, nec ſat rationis in armis.

Quippe ſolus, quo? quibus? neque dux, neque ſub duce. Sperat tamen, proponítque ſibi factum viri fortis, ſed *glomerare manum*, id eſt ciues cogere: apponit conſilium, *Et concurrere in arcem.* adiungit ferociam, quaſi ſtimulum virorum fortium, *Furor iráque mentem Præcipitant.* Itaque concludit. *Pulchrumque mori ſuccurrit in armis.* Præterea quum ſtratagema ſit, vafrum commentum Imperatoris,

vis

vis belluarum, conſiliũ hominis: ita admiſit Corœbi ſententiam de clypeis mutandis, vt præſenti vtilitate non cõtaminaret perpetuam fortitudinem. Itaque magnanimitas prohibuit eum quominus eſſet illius conſilij author: rerum experientia perſuaſit, vt fortunæ melioris arriperet occaſionem. In aduerſa igitur firmus: in ſecunda nunquã temerarius. ſed ne illa quidem oblata continuò confidens animi. Euandro enim auxilia pollicente nequaquam ſoluitur a curis: ſed ipſe & Achates,

-multa ſuo triſti cum corde putabant,
Ni ſignum cælo Cytherea dediſſet aperto.

Pietate verò tum condiuit fortitudinem: quum Lauſo, quia patrem texerat, nòluit afferre mortem: ſed & monuit ipſum, atque etiam increpuit,

Quo moriture ruis? Fallit te incautum pietas tua.

Tandem verò non niſi irritatus eum morte affecit, & coactus, & inuitus. Dementi enim & inſultanti iuueni quid faceret? *ſæuæ iamque altius iræ,*
Dardanio ſurgunt ductori. paulatim ſcilicet, non temerè. Quapropter redit ad clementiam ſuam ſimul, atque moderationem,

At verò vt vultum vidit morientis, & ora.
Ingemuit. & addit, miſerans grauiter: *dextrámque tetendit.*
Quin & mox eum ipſe terra ſubleuat; non ſolum donat cadauer patri, ſed ſimul etiam cum armis.

Eſt autẽ fortitudinis vel ſpecies, vel perfectio magnanimitas. Ea eſt virtus quæ nihil ſordidi vel probat, vel patitur. Magnum ſanè factum illud, quum penè iam expugnatam vrbem, ipſámque victoriam è manibus amittit, vt cum fortiſſimo hoſte ancipiti ſanè prælio congrediatur, *Magnanimitas.*

At pater Aeneas audito nomine Turni,
Deſerit & muros, & ſummas deſerit arces.

Audito tantùm nomine, etiam ipſas arces, quas penè in manibus habebat, omittit: anteponítque certam virtutẽ non minus certæ fortunæ. Quare neque deprecantem Turnum interficit, donec alteram fortitudinis partẽ potiorem ducat: vltionem ſcilicet neceſſitudinum. Itaque ne ſe quidem authorem vult facere, vt alibi: *Aeneæ magni dextra cadis.* Sed reiecit in neceſſitatẽ, pulcherrima nempe figura etiam a Rutilio deſcripta:

Pallas te hoc vulnere Pallas, Immolat, tanquam inferias

illi pro victima, non tanquam hoſtem qui bellum intulerit: non riualem qui vxorem petat: non fortunarum depopulatorem qui regno fatali arceat.

Hæ ſunt certæ perſonæ virtutes, militis, imperatoris, pontificis. Quæ verò etiam cuiuis ciuium communes eſſent nulla caruit: temperãtia, prudentia, induſtria, ſolertia. Quid enim modeſtius quàm ea quę Græci λύτρα, & ἄποινα, vulgus Italicum *Talionem*, Gallia paulò corruptiore vocabulo *redemptionem*, negligere. Nam & iure belli redemptitiam pecuniam accipere poſſumus: & AEneas noluit. haud diſſimilis Pyrrhus, cuius vox illa regia,

Rançon.

Non cauponantes bellum, ſed belligerantes.

Iccirco & Lauſum dono dedit ſine precio: & hoc, & cæteris omnibus virtutibus fero Achille maior, qui filium patri auro vendidit: & auri atque argenti talenta pollicenti, ait,

Auri atque argenti memoras quæ multa talenta.
Gnatis parce tuis.

Cæterùm diuitiarum contemptus etiam in multis fuit: quorum animum haud facilè perſpectum habeas. quippe aliis id perſuaſit ſapientia: nonnullis ſtultitia. ſunt & quos ignauia cohibet ab induſtria: ſic enim diuinus Poeta,

-alitur vitium viuitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat: & meliora deos ſedet omnia poſcens.

Mentis tamen altitudinem fuiſſe in AEnea ad eam perfectionem conſequẽdam oſtẽdunt cæteræ actiones. Quotus enim quiſque ſibi de gloria, aut victoriæ opinione demat? atqui ille quum de ſe ac Turno verba facit,

Si bellum finire manu, ſi pellere Teucros
Apparat, his mecum decuit concurre telis.

Non addidit, Ego illũ interfeciſſem: ſed modeſtiſſimè,

Viueret cui vitam Deus & Fortuna dediſſet.

Cuiuſmodi animi temperationem & retinet & præ ſe fert in legibus fœderis. Nam ſi ſum victus, inquit, cedam: ſi vincam, haud peto vt cedant victi. neque volo imperare non cedentibus, id quod etiam minus eſt: creſcit igitur ſemper modeſtia: ſed ſocij vt ſint volo. Imò, ait. *ſocer arma Latinus habeto: Imperium ſolenne ſocer.* Neque iubeo vt laborent Latini: id quod Drances pollicebatur: *ſaxáque ſubuectare humeris iuuabit.* ſed *mihi*, inquit, *mænia Teucri Cõſtituent.*

ſtituent. Neque gloriam mihi poſco ex nominis impoſitione:ſed id quoque ipſis concedo victis:*Vrbíque dabit Lauinia nomen* Gratiſſimo quoque animo fuiſſe oſtenditur, quum tam luculentis verbis,in primo,gratias agit Reginæ ob clementer auditam legationem, atque ſocios receptos,& quum in quarto, *-ego te,quæ plurima fando*
Ennumerare vales,nunquam Regina negabo
Promeritam.

Pollicetur etiam æternam apud ſe memoriã beneficij:
Dum memor ipſe mei,dum ſpiritus hos reget artus.

Ne verò crudelem aut ingratum putes, vbi dicitur, *ſed nullis ille mouetur Fletibus.* Reiectus enim eſt & effectus & cauſa in deos illis verſibus:
Fata obſtant,placidáſque viri deus obſtruit aures.

Ita placidæ ſuapte natura erant aures,Fato autem factę duræ.

Induſtriam verò homo vnquam nullus maiorem præ ſe tulit:ſiue œconomiam intuearis, tum in primo tum in octauo:ſiue artes alias. Nam & nauium ſtructuræ præfuit, & vrbem condidit, & nauigandi calluit rationem. Facundiam verò quis nõ miretur?quippe in omni genere orationis excelluit. Nam & demonſtratiuo vtitur,in primo, ad Reginam, & ſuaſorio multis in locis, & forenſi quum Reginæ refellit obiectiones.

Neque verò ſunt audiendi Stoici,ſiue plumbeos ſiue illi ferreos ſibi fingant homines. Nam ſi eorum Sapiens immobilis eſt animo, etiam corpore caudex erit. Neque enim quicquã officij à me proficiſci poteſt, niſi mouear. Si pater excidit in voraginem,dabo manum. Quare? Si excindatur patria,non propugnabo. quomodo ero iuſtus aut liberalis? Sed illorum nugæ ſatis patent: qui quum peccata paria facerent omnia, pares quoque virtutes efficiant neceſſe eſt.paria igitur officia. Quónam igitur cõſilio dirimunt ſpecies officiorum, vt alia ſint mediocria, alia ſumma? Hæc propterea ſcribo,ne obſtrepant Aeneæ aduerſus Helenam iraſcenti. Nam & ipſe ibi diſputat: & ita mouetur, vt vincat melior ſententia: quam diuinus Poeta meritò aſcribit deæ. Neque enim aliud ratio eſt in mente humana, qua ſuperantur affectus, quàm radius quidam, vt ita dicam, primæ illius Lucis, ſine qua omnia ſanè meritò & dicuntur tenebræ, & exiſtunt. Diſpu- *Stoici.*

rationem ecce qualem:

- námque etſi nullum memorabile nomen

Fœminea in pœna eſt, neque habet victoria laudem.

Non quærit igitur aut nomē aut laudem, ſed iuſtitiam vt ſuorum deleat ignominiam. Quis enim patiatur affines ſuas fœminas primarias premi ſeruitio impudicæ mulieris? Igitur rectè interpretatur factum ſuum ſic: *Extinxiſſe nefas*. Nullius enim non intereſt nefas tollere. vir enim iuſtus nullum malum ſupereſſe pati debet. Quare Grammaticuli, qui hoſce luculentiſſimos operoſiſſimóſque verſus ſublatos voluere, vulgaribus moti affectibus, ignoratis rationibus iuſtitiam de Sapiente ſuo abſtulere.

Habemus igitur vno in Aenea tanquam ideam illam Socraticam cuiuſcunque perſonæ: cuius perfectio naturam ipſam in genere æmulari, in ſingularibus priuíſque indiuiduis etiam ſuperare videatur. Verùm quia & ſexu aliæ differunt, & ſtatu nonnullæ, cuiuſmodi eas item deſcribere poſſis, videamus.

PERSONAE ALIAE.

CAPVT XIII.

Agreſtis. ORdiamur à multitudine, quam in agreſtem: vrbanam, militarem diſtingues. Agreſtem, ſtupidam, credulam, timidam, peruicacem, indocilem, ſui confidentem;

Vrbana. contemptus ſuſpicacem ſimul atque deteſtatricem. Vrbanam ſupinam, pauidam, tumidam, mollem, ignauá, verbis quam factis promptiorem, luxu atque otio feram, ſuperbam non reſiſtentibus, demiſſam inſtantibus, crocodili naturá.

Militaris. Militarem maleficam, intētam motibus exprobratricem operum ſuorum, glorioſam, vanam, otium quærat, quæſitum rumpat. In vniuerſum verò multitudinem omnem infidam, inuidam, indulgentem genio rebus ſecundis, fractam in aduerſis, ſubitæ pœnitentiæ, ducis appetentem, appetiti recuſantem. facit vt non faciat: ſatagit vt nihil agat. ſeruit vt ne pareat. Eſt enim δημοκρατία tyrannis multorum capitum. Agreſtis exempla excipies duræ, inconditæ, facilè excitabilis: in ſeptimo,

Improuiſi adſunt: hic torre armatus obuſto,

Stipitis hic grauidi nodis.

Aduerte deinde aſperitatem, eámque præcipitem, *Rimant telum ira facit, quod ſcilicet cuique repertum eſt.* & quæ ſequuntur.

ſequuntur. Vrbanam autem vides ibi tumultuantem:

Ac veluti magno in populo quum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſæuitque animis ignobile vulgus,
Iámque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.

Inconſideratam verò, & corporis affectibus obnoxiã, in eodem:

Illi ſe prædæ accingunt, dapibúſque futuris.

Neque priùs amiſſorum ſociorum cura ſubit, atque cogitatio quam

Poſtquam exempta fames epulis menſæque remotæ.

Improuiſo autem euentu perterrentur, atque animũ deſpondent, vt in tertio ad Harpyiæ vocem,

At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis
Diriguit, cecidere animi, nec iam amplius armis,
Sed votis precibúſque iubent expoſcere pacem.

Adeóque deiecto animo ſunt, vt *Siue deæ*, rectè hactenus ac piè: ſed quid ſequitur? *Seu ſint diræ obſcenæue volucres.*

Factioſam verò ibi:

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

& in duodecimo,

Exoritur trepidos inter diſcordia ciues.
Vrbem alij reſerare iubent, & pandere portas
Dardanidis, ipſúmque trahunt in mœnia regem.
Arma ferunt alij, & pergunt defendere muros.

Inconſtantem autem in tertio,

Ipſæ iam matres, ipſi quibus aſpera quondam
Viſa maris facies, & non tolerabile numen:
Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem.

Militarem quoque inconſtantiam in XII,

Ipſi Laurentes mutati, ipſíque Latini:
Qui ſibi iam requiem pugnæ, rebúſque ſalutem
Sperabant: nunc arma volunt, fœdúſque precantur
Infectum: & Turni ſortem miſerantur iniquam.

Vide pœnitentiam namque in vndecimo,

Hic matres, miſeræque nurus, hic chara nepotum
Pectora mærentum, puerique parentibus orbi,
Dirum execrantur bellum, Turníque hymenæos.
Ipſum armis, ipſúmque iubent decernere ferro:
Qui regnum Italiæ, & primos ſibi poſcat honores.

A SEXV.

CAPVT XIIII.

PRoxima huic naturæ fœmina eſt, infida, ſuſpicax, inconſtans, inſidioſa, ſimulatrix, ſuperſtitioſa, cui ſi potentia adiuncta eſt, ſit intolerabilis. Aſpice Iunonem in primo ſeipſam commendantem,

Aſt ego, quæ diuûm incedo Regina, Iouiſque
Et ſoror & coniux.

Et in ſeptimo,

Stetit acri fixa dolore.

Talem etiam obſeruabis Amatam, quę poſtulabat ſua vt conſilia obuiam irent etiam Fatis ipſis. Itaque eædē audent omnia, non fortitudine atque animi præſentia. ſed inſania atque vecordia, atque iudicij peruerſitate. Quare etiam ſeſe illa ſuſpendit, ſerua facta mortis potius ignominioſæ, quàm vt præter libidinem ſuam aucti imperij florentes videret res. Vult autem fœmina ſemper, ſi queat, ſuo nutu res ferri. itaque ſic deſcribit eius amentiam:

Quam ſuper aduentu Aeneæ, Turnique hymenæis
Ardentem curæque iræque coquebant.

Et Iuno,

Haud equidem metuam implorare quod vſquam eſt:
Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

Adeò vt etiam demittat ſe ſupplicem deterioribus, Æolo & Furiæ. Quin quum extremus ſupremúſque omnium affectuum in fœmina ſit zelotypia, cæca Iuno ad Teucrorum odium acuitur obliuione pellicis. Vt enim Æneæ noceat cum Iuturna fœdus init.

Superſtitioſam agnoſces ex octauo,

Vota metu duplicant matres.

Affectum verò exuberantem, in eodem:

Stant pauidæ in muris matres, oculíſque ſequuntur
Pulueream nubem.

Pœnitentiam verò in quinto, exuſta claſſe:

Aſt illæ diuerſa metu per littora paſſim
Diffugiunt.

& addit, *Piget incæpti.* & quod maius eſt, *lucis.*

Omnino autem nihil mediocre in hoc ſexu. Semper enim, vt eſt in noſtro prouerbio, aut minus quàm canem, aut plus quam ſenionem iacit. Ergo non ſolùm

gemitus

gemitus & lacrymæ.ſed etiam plăctus,&veſtium ſciſſio, & vlulatus attribuuntur.Oſtentator ſexus ille cuiuſcúnque fortunæ affectibus maximè vehementiſſiméque expreſſis:

Amplexæque tenent poſtes,atque oſcula figunt.

Sic etiam Andromache vbi Aeneam vidit, *Impleuit clamore locum.*non enim mediocris vox,clamor: nec mediocris clamor,qui locum implet.

Quòd autem ad earum virtutes pertinet,duplicem modum deſignare poſſis.quippe aut virilem,aut ſuauem ac lenem. Propria fœminæ virtus pudicitia eſt & pudor. Pudor eſt metus reprehenſionis: Pudicitia, eſt conſtans abſtinentia à venere prohibita, nam caſtitas eſt conſtans abſtinentia à quacunque venere. Pudorem cognoſces in Lauinia:

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagranteis perfuſa genas:cui plurimus ignem
Subiecit rubor,& calefacta per oſſa cucurrit.

& alibi,

Cauſa mali tanti,oculos deiecta decoros.

Pudicam verò finges ex Andromachæ ſpecie, quam quũ Aeneas appellaſſet.ita vt Hectoris memoriam excitaret: addidiſſétque noui coniugij mentionem,ſic:

Hectoris Andromache,Pyrrhin' connubia ſeruas?

Statim intelligis, *Deiecit vultum: & voce* quidem *loquutà eſt*,ſed *demiſſa*.Quæ tamen antea clamore compleſſet locum. Luculentum exemplum tibi præbet Dido. quæ vt à caſtitatis propoſito auelleretur:opus fuit deo,ſed ipſomet Cupidine,ſed præſente,ſed virus per oſcula inſpirãte.Iccirco etiam Iuno Venúſque conuenere ad illum animum expugnãdum.Speluncam quoque obſcuram, loco ſolo ac deſerto, & cum ſignis Iunonis ac Nympharum vlulatu. Quin vocat coniugium. Sic ſcriptum oportuit de ea, quæ Sichæi memoriam Hiarbæ regno putarat potiorem. Quibus modis extorta eſt illius voluntas. neque enim ſatis erat quòd natus dea, quòd *Os humeróſque deo ſimilis.* Quare nunquam aliter loquitur de Aenea, atque de marito.

Ne cui me vellem vinclo ſociare iugali &
agnoſco veteris veſtigia flammæ.

vt aut in Aenea Sichæum amet, aut Aeneam in Sichæo.

Poſtremò concludit non facturam. neque ſanè feciſſet: verùm non ſolùm Anna, ſed etiam Aſtra ipſa impulerunt.

In ædibus autem aſſignabis diligentiam, & ſedulitaté, & curam anxiam, & parſimoniam attribues. in operibus verò ſolertiam. vt in Euryali matre, atque Eliſa, &,

Iliadúmque labor veſtes,

&, *Fert picturatas auri ſub tegmine veſtes.*

&, *Phrygiam Aſcanio chlamydem.* &, *Textilibus onerat donis,*

Sedulitas ac frugalitas, in octauo: vbi comparat Vulcanum fœminæ diligenti & parcæ. qualem etiam habes in Andria & Heautontimorumeno Terentianis.

Viriles porrò artes virtuteſque, & affectus atque officia dabis mulieribus, aut ex inſtitutione: quem in modum extruxit Metabus Camillã. Aut ex natura: qua freta eluſit Pygmalionem Dido: factáque eſt princeps populi. Aut ex deſperatione, qualis Euryali mater:

-muros amens atque agmina curſu
Prima petit.

Neque enim ætas impediebat quominus curreret, etiam in primam aciem,

-non illa virùm, non illa pericli,
Telorúmq; memor. Non igitur ob fortitudinem. nánque vir fortis & periculum agnoſcit, & capeſſit. at imbellis audet, quia aut ignarus, aut immemor periculi. Ita in vndecimo,

Ipſæ de muris ſummo certamine matres
Tela manu iaciunt: ſed trepidæ, vt intelligas naturam pugnare cum neceſſitate: quã adductæ,

-Primæq; mori pro mœnibus ardent.

Præcipites verò in fletum atque cõqueſtioné fœminæ. Sic enim τὸ θῆλυ appellat Ariſtoteles μεμψίμοιρον: inſatiabilis enim eſt ſexus ille rerum omnium: vt neque appetens pacari, neque plenus expleri poſſit. Nunquam ſanè ſorti ſuæ acquieſcit. Hos tamen affectus temperabimus loco, tempore, caſibus. aliter nanque flebit mater amiſſo filio, vt Euryali mater; aliter amiſſo amãte Dido. Aliter ea cui ex præſenti re amiſſæ rei memoria renouatur. ſemper enim comparationes facit muliebre genus. velut Andromache,

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,

Sic

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Eſt nanque & fœmina & mater. Nec minus ipſa Venus tanquam mater, narrante Ænea miſerias ſuas,

Ignotus, egens Libyæ deſerta peragro,
Europa atque Aſia pulſus: commota,
nec plura querentem
Paſſa, medio ſic interfata dolore eſt.

Quod autem de fœmineis affectibus dicimus, id in viris quoque conſiderabis. Affinitatis enim & odij, aut amicitiæ affectus aliam quaſi faciem imponunt dignitatibus perſonarum: quemadmodum etiam caſus, ſiqui ſunt atrociores. Quamobrem in claſſis incendio ſcidit Æneas veſtem. In extremo etiam periculo *it ſciſſa veſte Latinus*: quod alioqui indecorum eſt. Fuit tamen veterum mos ille, quemadmodum etiam in ſacris libris legere eſt. Par affectus Euãdro, quem in funere filij *p. tu eſt vi nulla tenere*: ſed & procumbit ſuper, & procubans hæret: neque auelli vult: & lacrymans ac gemens vix fari potuit.

ÆTAS.

CAPVT XV.

AB ætate diuerſa erues exẽpla. Nã prima pueritia luſibus intenta eſt. Quam pudenter deſcribes, ne ineptias. pauci nanque probant Homerum: nemo poteſt defendere, quum Phœnix exprobrat infantiam Achilli:

Πολλάκι μοι κατέδευσας ἐπὶ στήθεσι χιτῶνα
οἴνου ἀποβλύζων ἐν νηπιέῃ ἀλεγεινῇ.

Parum enim differt ab iis quæ Ariſtophanes in Nubibus βρῦν, μαμμᾶν, κακκᾶν. Verum ſanè nobis coluntur, vt ait Martialis, *Muſæ ſeueriores.* Parciſſimè Poeta in quarto, *ſiquis mihi paruulus aula Luderet Æneas.* At ætas adultior in ſtudia cuiuſcunque generis impenſius incumbit. ſoluta tamẽ ſtudia illa eſſe oportet, & animi gratia potiùs quàm ſeueriore quæſita cultu:

At puer Aſcanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo: iámque hos curſu, iam præterit illos,
Spumantémque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem.

Maturior autem factus etiam venatur. Tum iam grandior Numanum interficit: poſtea etiam eum educit à caſtris Poeta.

Adoleſcentiæ perpauca exempla habes ex Poeta noſtro, vt lacrymas Euryali: at effinges ex præceptis his: Fertur atque etiam impellitur ætas prima hæc tum facilè, tum vehementer, ad ea quæ concupiſcit. Concupiſcit autem & ſtatim, & multa potita contemnit. ad alia animum appellit. Præceps potius animus quam magna voluens. Iram atque animum ipſum in fronte atque ore gerunt. Anteuertit impetus deliberationi, facta verbis, pœnitentia perfectioni. Honoris atque prælationis exactores importuni, potius quàm ſeduli vindicatores. Contemptus vltores: ipſi contemptores diuerſorum à ſuis ſtudiorum. Laudatoribus ſuis fauent: odêre monitores. Potentiæ ſtudioſi, opum negligentes. ſpe enim alunt fiduciam ſui. Liberalitatem exercent, ignari fortunæ deterioris. Omnino ſimplicitatem & à ſe profitentur, & ab aliis exigunt. Parum ſuſpicaces: creduli multùm. Honeſta vtilibus anteponunt. nondum enim acuit eos rerum experientia, Sibiipſis lex ſunt. Sodalitatum atque ſocietatum ſtudioſi, ſibi ita viuunt, vt credi velint aliis quoque viuere. Denique nihil mediocre. Alienarum miſeriarum pii obſeruatores, ſuarum ſecuri. In iocos ſoluti. Verecundiæ obnoxij in erroribus: elati in benefactis.

Iuuenis autem frequentiſſimè ferox, atque etiam violentus. Ferox Turnus etiam Furiæ exprobrat ſenectutem: deinde ad arma vniuerſum concitat Latium. Itaque eum ardentem appellat Poeta. & in duodecimo,

Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit.

Sic audax Lauſus, atque etiam Æneæ inſultans. Pallas verò nihil Turni vim metuit: cuius animum deſcribit,

-audax quos rumpere Pallas

Sacra vetat: raptóque volat telo obuius ipſe.

Cupidum quoque laudis, vbi Turni petit ſpolia. Euryalus quoque ſeipſum offert periculo, tantum abeſt vt pertimeſcat. Rarò igitur modum ſtatuit appetentiæ ſuæ iuuenis. Euander id de ſe ipſo,

-mihi mens iuuenili ardebat amore

Compellare virum, & dextræ coniungere dextram:

Acceſſi.

Facilis iræ: prompta vltio, ac parata. Gyas in quinto,

Tum verò exarſit iuueni dolor oſſibus ingens.

Ira

Ira hactenus: vide quid ſequatur:

Nec lachrymis caruere genæ:

Indignatione enim citius quàm pietate iuueni excidunt lacrymæ. Addit illico factum & vltionem,

Oblitus decoriſque ſui ſociúmque ſalutis,

In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.

Omnino autem iuuenis natura inter adoleſcentiæ ac ſenectutis tẽpora vt media eſt, ita & particeps tum vitiorum, tum virtutum: ſcilicet affectuum atque propenſionum. Itaque Euryalus ita adoleſcens, vt iam eſſet ætatę firmiore, aliter afficitur ac lacrymatur quum in metu eſt, ne ſibi victoriæ præmium præripiatur. Aliter Iulus in Euryali luctu. Ætatis autem huius penè cognatum ac perpetuum vitium, inconſideratio. item præceps temerariáque occupatio iudiciorum. Id quod notat in Polo Quintilianus. Pudẽtius, in nono: Aſcanius, vbi Niſo atq; Euryalo præmia polliceretur Alethes, vt bene inſtitutus tacuit: tametſi & Regius filius, is penes quum eſſet arbitrium dandorum præmiorum. Excepit itaque mox orationem: verùm non ſine nota ſpei iuuenilis,

Ille, vides, quo Turnus equo, quibus ibat in armis?

Senilis ætas maxima ex parte moribus eſt contraria adoleſcentiæ. Ergo quòd diu vixerint, parum ſperant, pauca moliuntur: præteritis gaudent, quæ ſola probant præ iis quæ præſentia ſunt: quibus non acquieſcunt. Nouatum rerum obtrectatores, ſemper habent quod obiiciant. Soliciti officiorum exactores. Ad rem attenti. Lenti ac difficiles ad perſuaſiones. Cauti, atque etiam ſuſpicioſi. multa enim indignè aut ſe aut alios perpeſſos meminere. Ac quemadmodum adoleſcentes ſpe, ita ſenes memoria metiuntur omnia. Raro affirmant ea quorum non habeant exemplum in memoria. rarius deiiciuntur de ſententia. rariſſimè ſibi alias anteferri patiuntur ætates. Meticuloſi, pertinaci vlterioris vitæ expectatione. queruli. Odia hoſtiliter exercent, atque etiam conuicia. Garruli, triſtes, importuni interpellatores, ſemper etiam quippiam imminentis mali minitantur. Quamobrem exercet frequentiſſimas comparationes. ſic Priamus,

At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles

Talis in hoſte fuit Priamo.

Entellus de ceſtibus.

Hu m gnum Alcidem contra ſtetit.

Statim de ſeipſo,

-his ego ſuetus,

Dum melior vires ſanguis dabat.

Euander,

O mihi præt ritos ref rat ſi Iupiter annos,&c.

Conſilium quoque attribuas & ſapientiam iuuenilium furorum temperatricem,vt in Latino,

O præſtans animi iuuenis quantùm ipſe feroci

V irtute exuperas:tanto me impenſius æquum eſt

Conſulere.

Obſeruabis & fortis viri excuſationem à militiæ muneribus propter ætatem. ſic Entellus,

non laudis amor neque gloria ceſſit.

Pulſa metu:ſed enim gelidus tardante ſenecta

Sanguis hæret.

Quin præmio non adduceretur, ſi eſſet iuuenis, ſed laudis amore:

Haud equidem pretio inductus,pulchróque iuuenco

V eniſſem & addit, *nec dona moror.*

Contrà Latinus in ſignum fœderis atque amicitiæ: *Munera nec ſperno.* Satagunt etiam ſenes in præſagiis, & prudentiæ artes colunt. Sic Anchiſes interpretatur ex oraculo profectionem in Cretam:poſtea redintegrato conſilio,ait,

Séque nouo veterum deceptum errore locorum.

Sic ſæpe faciunt ſenes: vt ineptam orationem noua corrigant.

OFFICIA.

CAPVT XVI.

AB officiis autem & inſtitutis aliam ineas rationem, quippe ciuis vmbratilis Drances eloquio non contemnedus,eo ſolo vtebatur,& aduerſus Turnum & erga Æneam. Qua de re tametſi diximus aliquid in perſonarum tractatione,tamen quia multùm oportet eſſe attentum Poetam ad decorum, hîc quoque aliquid conſiderabimus.Militiæ igitur officium tametſi vnum habet finem, patriam tuendi: tamen tot ſecum affert tum vitia,

tum

tũm incõmoda, vix vt vno capite poſſint explicari. Mirum quod Virgilius vnum tantùm Mezentium deorum contemptorem facit. Nunc enim qui quàm maximè abeſt à cultu diuino, tam proximè vult videri acceſſiſſe ad viri fortis opinionem. Innatus ſanè contemptus & legum & rationis. Suarum conſuetudinum,morum,ſtulticiarum commendatores, aliena iudicia pro ridiculis habent. Omnium rerum obliuioſi præterquam contumeliæ dicendæ, iniuriæ faciendæ, rapinæ exercendæ, debitum negando, depoſitum abiurando,rem minis atque etiam plagis ſoluendo. Virtutes autem illæ animi præſentia,motus initiò mediocris,qui ſimul cum ærumna creſcat atque incendatur. Nunquam decoris ſui immemor:gloriam ſuam præ oculis,Ducis imperium,Reipublicæ commoda ante oculos habeat. ſuperetur, non vincatur: victus non fateatur. neque enim tam placet Turnus illis:

-viciſti & victum tendere palmas
Auſonij videre.

& illud, *tua eſt Lauinia coniux*:quàm Troilus,qui & puer & *impar magno congreſſus Achilli*: & deiectus de curru, *Lora* tamen *tenet* adhuc. Iactabundus tamen ſemper miles, ſpe euentum præcipit fiducia ſui. Dares

Oſtentat latos humeros,alternáque iactat
Brachia.

Itaque alacer non tam adepta, quàm præcepta opinione victoria.

Ergo alacris,cunctóſque putans excedere pugna,
Aeneæ ſtetit ante pedes.

Item impatiens: *-nec plura moratus.* iam quaſi victor *Laeua cornu tenet.* &, *Ducere dona iube.* Solicitus verò in aduerſa fortuna, quales in obſidione Troiani: ſolutus in ſecunda,vt Rutili:

-fusíque per herbam
Indulgent vino,& vertunt crateras ahenos,
&, noctem cuſtodia ducit.
Inſomnem ludo. Mox,autem, *-Lumina rara micant.*

Tandem,

ſomno vinóque ſepulti
Procubuere. itaque *Silent latè loca*

Hoſtilis autem frequens exprobratio: laudis diminutio

aut contemptio:& probri attributio,

O veræ Phrygiæ: neque enim Phryges.

Quare non ſolùm milites, ſed etiam alio quouis modo inimici & ſentiunt, & loquuntur. Hac conſuetudine Amata prædonẽ vocat Æneam: Teucris obiicit exilium. Latronem Æneam matres laurentes. eundem Semiuirum Turnus. Adiungitur verò affectus acrior interdum adeò, vt audito ſolo nomine hoſtis, execremur. Horatius id oſtendit, quum ait,

Parentibúſque abominatus Annibal.

Sic & patriam & gentem odio habemus. quemadmodum in tertio eſt apud Poetam,

Et terram altricem diri execramur Vlyſſu.

Peculiaris militi ea exprobratio, quæ fit hoſte interempto: de qua inter figuras: Sarcaſmon enim Græci vocant. Ea nihilominus ante cædem fieri ſolet. frequens, vt ſuo loco. Neoptolemus,

-referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori, illi mea triſtia facta,
Degenerémque Neoptolemum narrare memento.

& poſt cædem Æneas,

Iſtic nunc metuende iace, nunc te optima mater
Condet humo.

Idem Lucago, Camilla Liguri, Et Turnus,

-quam bello Troiane petiſti,
Italiam metire iacens.

Magna illuſione atque acerba. quippe Italiæ poſſeſſionem dat ei. Haud tamen ſemper conuenit, vel propter perſonarum rationem, vel propter varietatem. quare Æneas ibi nihil amplius quàm

Pallas, te, hoc vulnere Pallas Immolat.

& Turnus occiſo Pallante quaſi Epicedium canit,

-qualem meruit Pallanta remitto.

Remiſſus & Lauſus eodem modo:

Arma quibus lætatus, habe.

At Turni quę ſequuntur paulò acerbiora, ſed tamen ſine Sarcaſmo, contrà quàm Grammatici exiſtimarunt:

-haud illi ſtabunt Æneia paruo Hoſpitia.

Priuatim verò qui exercitus curam gerunt, aut claſſis, aut vrbis, plus tribuunt conſilio, diligentiæ, prudentiæ. Arte, non impetu volunt vincere. quemadmodũ Turnus

in

in ſumma ciuium trepidatione,neque ſe deſerit, & alios confirmat.tum omnia prouidet,omnia diſponit. nam & in campos equitatum effundit aptiſſimè:& Catili Coræque fratris ductu firmat vrbis aditum.In muris coronam propugnatorum diſponit.ipſe cum robore exercitus capit locum ad ſigna inferenda. Tum aſtu imperatorio, quod Stratagema vocant,fauces occupat,ad inſidias ipſo in ſaltu concidens,vnde Æneam iuga ſumma ſuperātem excipiat incautum.

Eiuſdem imperatoris officium eſt,ſumma in deſperatione animos addere,ac facere iacturam vilioris rei ad victoriam conſequendam. Quare Tarchontem fortiſſimū Thuſcorum ducem ita deſcribit præfectum claſſi: vt & moneat ſocios quo impetu litus occupent,& ſubdat.

Frangere nec tali puppim ſtatione recuſo.

Alius animus claſſis gubernatori.Maturum cōſilium dabis ei:& ipſum fortunæ obſequentem facies: quo cedendo vincat.Propterea.in quinto Palinurus,quum Italiam capere nō poteſt,in Siciliam curſum tenet.Vigilem quoque oportet eſſe,& anxium vel à tempore,vel ab arte. Ideóque, in tertio,

Necdum orbem medium nox horis acta ſubibat:
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus,& omnes
Explorat ventos:atque auribus aera captat.

Mira diligētia,quum dicit *omnes:* quum *explorat*, ſolertia: quum *aerem*, omnibus communē ſibi proprium aſcribit præceptorem,ars:quum notat *ſidera*, peritia:quum addit *cuncta*, perfectio. vt intelligas non immeritò Poetarum regem à nobis vbique Maronem prædicari. Artis autem explicationem petes,ex quinto, *Virgilius poetarum rex.*

Colligere arma iubet,validiſque incumbere remis:
Obliquátque ſinus.

Illud in nautis peculiare duros vt facias,ſæpe etiam pertinaces.Memineris Mænetem & appellatum & monitum à ſuo Principe,parere noluiſſe. haud iccirco facit iuſſa: ſed *cæca ſaxa timens, proram pelagi detorquet ad vndas.* Peſſimum omnium genus hominum experti ſumus in ipſa nauigatione.Deum ipſum pro ludo in tranquillo curſu,in aduerſo pro hoſte aut pro pecude habent. Quas non audiuimus contumelias? quæ non execrabilia verba? haud multùm abeſt illud Palinuri, *Nautarum blaſphemæ voces.*

-non ſi mihi Iuppiter author
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cœlo.

Itaque imperioſam perſonam nauticam in Charõte quoque notabis,

Quiſquis es armatus, qui noſtra ad limina tendis,
Fare age, quid venis. Satis erat: addidit,
Iámque iſthinc: & amplius, *Et comprime greſſum.*

Nihil ſanè præterea potuit: niſi diceret, *abi.*

Sunt & alia ciuilia officia. Iudex, Sacerdos, Orator, Medicus, Faber de quibus omnibus nonnihil dicendum, exempláque ponenda.

Iudicem efficies taciturnum, patientem auſcultationum, moderatorem rerum propoſitarum. Talem legis Iouem in conſilio deorum: talem Latinum in conſilio. Eius virtus iuſtitia: æquitas, quam Græci ἐπιείκειαν vocant: rerum ſcientia: calliditas ad cautiones. Vitia præceps reſponſio, impatientia, auaritia, factio, fauor, dilatio & ampliatio in re liquida.

Sacerdotis nomen amplum ad Pontifices, Flamines, & eos qui Reges appellabantur: ſub qua ſpecie Vates, Augurésque neutiquam comprehenduntur. Tamen quum videamus Augures ipſos ſacra facere plerunque, hîc compendij gratia Sacerdotibus adiungemus. Eorũ ritus aliis alius tam in ſacrificiis quàm in victimis, in veſtibus quoque non vnus modus. Exemplum vnum habes, in duodecimo,

-purâque in veſte ſacerdos
Setigeræ fœtum ſuis, intonſámque bidentem
Attulit admouitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad ſurgentem conuerſi lumina ſolem,
Dant fruges manibus ſalſas: & tempora ferro
Summa notant pecudum, paterı́ſque altaria libant.

Vates atque Augures.

Vatis autem obſeruationes continentur Auſpiciis, Auguriis, Ominibus, Extiſpiciis, Aſtris, Pũctis, ignibus, Animarum euocationibus: de quibus in libris magicis multa præclarè, aliqua ſuperſtitioſè, non pauca ridiculè ſcripta ſunt. Multi etiam ſomnia addiderunt. quidam ſolo Enthuſiaſmo implentur deo, futuráque prædicunt. Tales Sibyllę quarum & numeros & carmina prodidit Lactantius. Eo in numero Caſſandra, Helenus, Bacis, Martius apud Latinos: prætérea Phœbades omnes, quarum nomina,

na, reſponſa, modos, eorúmque cauſas excipies ex Herodoto, Plutarcho, Cicerone, & aliis. Heleni vaticinium pacatius, Sibyllæ operoſius. Ille enim nullo actus furore futura explicat Aeneæ. at Sibyllæ

-non vultus, non color vnus,
Non comptæ manſere comæ: ſed pectus anhelum.
Et rabie fera corda tument, maiórque videri
Nec mortale ſonans.

Videtur autem omnium antiquiſsimum Auſpicium. facillimum enim & ſimpliciſsimum Auiũ genera, numerum, volatum notare. Eius faciem habes, in primo,

Aſpice byſſenos lætantes aëre cygnos, & quæ ſequuntur. Itẽ in duodecimo:

Námque volans rubra fuluus Iouis ales in Æthra.
Littoreas agitabat aues turbámque ſonantem
Agminis aligeri: ſubitò quum lapſus ad vndas
Cygnum excellentem pedibus rapit improbus vncis, &c.

Superſunt etiam Enniani verſus de Romuli Remíq. auſpicio in condenda Vrbe: quos recitat M. Tullius. Miſcẽtur autem ſimul, vt in auſpicio ſit etiã Augurium: quemadmodum in primo: neque enim ſolùm obſeruat alarum ſonitum, ſed etiam cantum: notabis etiam *cœtum*, nõ diſperſos. & volandi modum, *cinxere:*

Vt reduces illi ludunt ſtridentibus alis:
Et cœtu cinxere polum, cantúſque dedere.

Ómen autem eſt, quod ab hominis ore excipitur: Eiuſmodi legis, in ſeptimo,

Heu, menſas etiam conſumimus, inquit Iulus,

Tum Æneas qui eſſet pontifex & ſciens auguriorum,

-ea vox audita laborum
Prima tulit finem, primámque loquentis ab ore
Eripuit pater.

Eripuit auiditatem notat imponendi finem tot expectationibus. Nam Græci lenius, ἐδέξατο τὸ ῥηθέν. Extiſpicinam, in quarto,

Aut ante ora deûm pingues ſpatiatur ad aras,
Inſtaurátque diem donis, pecudúmque recluſis
Pectoribus inhians, ſpirantia conſulit exta.

Aſtrologos verò ſi inducas, nequaquã explicabis ſtatus, aut progreſsiones, aut regreſsiones, aut cõiũctiones, aut obiectiones ſiderum: id enim eſt oſtentatoris & inepti-

Sed ſi quid attigeris, id ſanè parcè. Rem verò ipſam oblines quaſi coloribus viuidioribus: veluti ſi ſic dicas. Iouē nolle aut velle: Venerem infenſam aut propitiam. Induces verò cauſas, cuiuſmodi apparēt in tota Aeneide acrius contemplanti. Iouis Aeneas nepos, eum ſanè fautorem habet iam matrē Venerem, cuius ſuaſu ac ductu it Carthaginē, comiter excipitur, opibus iuuatur, Regina etiā fruitur, conſors imperii fit: iccirco ait illum, non Eliſam vrbem condere, *Pulchrámque vxorius vrbem Extruis.* Propterea quòd in medio cœli coniuncta fuit cum Ioue Venus: quæ erat partium principalium in eius genitura domina. A fœmina igitur regnum: quemadmodum & à Lauinia. Iuno vero ea eſt quam Aſtrologi partem fortunæ vocāt: ac propterea Iuno hera dicta fuit ab Hethruſcis diſciplinis. & ſimplici appellatione vocat heram Fortunā Ennius, in oratione Pyrrhi ad Romanos legatos, *Vóſne velit, an me regnare Hera.* Ea parte Fortunæ comprehenditur etiam regni ſors. Itaque in genitura Aeneæ, quum eſſet à Marte infeſtata: & ſerus fuit euentus, & diu profugus quæſiuit terras alienas, propterea quòd in nona conſtituta eſſet, malo etiam exitu. Tandem enim Aeneas in Aniene fluuio periit. Haud diſſimile fatum Romulo, & Cæſari, & Alexādro, & Annibali, & Scipioni, & Iugurthę, & Mithridati, atque aliis innumeris. perquam enim pauci viri ex iis qui clari atque illuſtres tum virtutibus tum fortuna habiti ſunt: quos nō infelix exitus tanquam pro exemplo Fors oſtentauerit poſteritati. Quin penè omnes aut extra ſolum patrium, aut violēta morte periere. hęc tu igitur tum narrabis parcè, tum diſpones aptè: omnia verò ſuauiter condies. Nudæ nánq; res διδασκαλικῶν, id eſt, artiū pręceptiones potius olēt: apparatus ſolius Poetę eſt.

Eſt præterea quiddam, quod neque auſpiciis, neque ſuperiorum generū vllo alio ſtatim continetur. ſed, vt Philoſophi dicunt, quaſi per analogiam. quale eſt in primo, inuentum caput equi in arce condita Carthaginis. & in tertio, quum Italia ſeſe oſtendiſſet, equi primi conſpecti ſunt: id quod interpretatus eſt Anchiſes pro futuro bello, ſed ad futurum nihilominus imperium.

Ne ſomniorū quidem omiſit ille partem. ſed Latinus Rex oracula Fauni conſulit, pellibus inſtratis incubans.

Vmbrarum verò euocationē Homerus exequutus eſt.

&

& Lucanus. His longè melius vir diuinus, qui Æneam ad inferos duxit & reduxit. neque enim ſi Orpheo id cōtigit, nō etiam Æneæ potuit euenire: vt Herculem taceā, & Theſeum ac Pirithoum. Non tamen hanc ignorauit artem Poeta. nam & Mercurij potentiæ id attribuit. *Hac animas ille euocat Orco.* haud ſine magna rerum ſcientia. ſunt enim eiuſcemodi homines omnes Mercurij diſcipuli, non tamen abſque Saturni miniſterio. eiuſdem quoq. artis profeſsionem aſsignat ſagæ illi, de qua Dido apud Annam verba facit.

Sequitur Orator, de qua adeò multa veteres tū Græci tum Latini, vt hîc nobis pauca dicenda ſint. Duplicem tamen intelligas Oratorem: alterum virum bonum, prudentem, ſapientem: cuius conſilio atque oratione vniuerſus reipublicæ ſtatus temperetur, Talem intellexit diuinus Vates:

Tum pietate grauem ac meritis ſi fortè virum quem
Conſpexere, ſilent, arrectiſque auribus aſtant.

Tales celebrauit Ennius Lælium, Cethegum, & Ælium Sextum, tribus diuerſis locis. Cethegum enim appellauit Medullam perſuaſionis. de Lælio, *Mitis ſapientia Læle.* de Ælio mira illa: *Egregiè cordatus homo catus Aelius Sextus.* Duos ſibi finxit maximus Poeta: Ilioneum & Venulum: quorum ſapientiam atque facundiam ex vtriuſque orationibus intelligere poteris.

Alterum genus Oratoris, nomine tantùm non re. neq. enim dignus eſt qui cum illo commune quicquam habere videatur. ſed fori tintinnabula potius. Alienarum fortunarum, atque etiam capitis mercatores, ac potius māgones. Quæ monſtra generis humani apud nos alit natura, vt inter ſuperos oſtentet diram ſpeciem Tartari inferni. Vulturij, Harpyiæq. crumenimulgę: qui ne ſanguine quidem miſerorum exaturari queāt. Nam quónā pacto viri boni erunt duo, quorum alter, Eſt: alter, Non: de eadē re vociferatur? Ac Scholaſticis quidē ea verba frequētia: verùm ſine cuiuſquam diſpendio. At in foro, nō niſi ſine pernicie diſputatur, eóque res adductę ſunt, vt qui vincit, ei longinquitatis tędio victoria ſit inſuauis: & impenſarū onus opprimat rei cōtrouerſæ vtilitatē. Hoſce in Comœdias introducere poteris: quemadmodū & impurorum alia hominum genera: quos Chryſalos, Chry-

ſophagos, Labraces nomina, quales ſunt, oſtendunt.

Poſt Oratorem Medicus. Quorum vter vtri præferendus ſit, ambigunt. verùm iudicij modus ex rationibus accipiendus eſt. Neceſſarius enim magis Medicus. Nam ſane Orator ſibi quiſque eſſe poteſt. actiones enim quæ legibus tẽperantur, a voluntate noſtra pendent. at valetudo nequaquam. Præterea in ciuitate regenda morali tantùm philoſophia opus eſt. in qua moderator ille populi, vt rempublicam ſapienter tractet, exercitatum eſſe ſatis eſt. In Medico verò nulla eſſe poteſt perfectio ſine illa encyclopædia: quæ homini via munit ad felicitatẽ. Medicum effinges doctum, probum, lenem, diligentem, maturum, fortunatum, Deo fretum, non ſua vel ſcientia, vel opera, vel ſucceſſu tumidũ. non cuiuſmodi vulgo turbã videmus à primis literarum rudimẽtis cõtinuò ſeipſam eo nomine venditantem, inuidam, maledicam, obtrectatricem, nouam ſpeciem Cynicorum, auaram, temulẽtã, ſupinam, ignauam ſimul atque ignaram. Virgilianus Iapis ideam boni viri præ ſe fert:

Pæonium in morem ſenior ſuccinctus amictu,
Multa manu medica, Phœbíque potentibus herbis
Nequicquam trepidat.

Nánque receptum ac probatum agnoſcit: quum ei Pæonium tribuit amictum. neque enim omnibus licebat: & ſeniorem dicit, vt longa rerũ experientia munitum declararet. Herbas quoque potentes, eáſque non temerè quæſitas, ſed quas Phœbus commendarit. Trepidatio autem illa diligentiæ ſignũ eſt. De fortuna quoque ſubdit,

Nulla viam fortuna regit, nihil author Apollo
Subuenit. Dei enim opus eſt: opera autem noſtra. Quare perfecta re & gratias agit diis, & eorũ poteſtati beneficium aſcribit,

Non hæc humanis opibus, non arte magiſtra
Proueniunt: neque te Aenea mea dextera ſeruat:
Maior agit deus.

Fabros autem cuiuſcunque generis præſtabis ſedulos in re ſedata, in vrgente diligentes. Vulcani officinam cõſules, in octauo: vbi etiam vigilãdi morem inuenies. Laborem arti miſcebis. materiam aptam dabis, opus materiæ impones. Aliter inſtaurant claſſem, in quarto, in fabricata fugæ ſtudio: aliter fabricauerant ad Antandrum. ad hæc exempla

exempla tuam operam accommodabis.

NATIO SIVE GENS.

CAPVT XVII.

Speciofiſsima pars reſtat:de qua pauca,ſed quæ maximè ſignata ſint. Vides haſce faculas cœleſtes, quæ aſtra,ac ſidera, ſtelláſque appellamus?in iis nō tā luminis vis,aut rotationū indefeſſæ ſtatæq́ vertigines admiratio nem in nobis facere debent, quàm temeraria illa quaſi diſperſio. Nam quum in rebus priuis ita natura comparatum ſit, vt ordine quodam certo collocatarum partiū prudens diſpoſitio eſſe videatur. Quare non idē in opere tum omnium pulcherrimo, tum cæterorum omniū operum authore? Cœlum dico, cuius partes illę ſplēdidę neque paribus molibus, neq. paribus interuallis inter ſe diſtant. Vt ſi quis locus fortuitæ occupationi Epicureorum detur in natura, hac maximè in parte totū hoc ſibi vindicare poſſe appareat. At in cęteris rebus animaduertere eſt tum natura tū arte conſtitutis iuſtas quaſdā dimenſiones,ſpatiorum reſponſus,partium loca ac magnitudines operibus debitas,atq. obſeruatas. Nam quòd naſus ſolus eſſet,in medio fuit conſtitutus, oculos,quod gemini, item aures,vtrinque deſignatis diſtantium tractuum terminis,collocatos,idem contemplere in curru, in naui,in ædibus ſcitè fabricatis. Quid igitur in cauſa? quum ſapiens opifex terrā cæteráque elementa animantum generi deſtinaſſet:noluit omnia ſimilia facere, propterea quòd vnum omnia fuiſſent, idcirco non ſumma ſolùm faſtigia naturarum,quæ genera appellamus diſſimilia ac diuerſa finxit:ſed ſpecies quoque imas ipſas,atque etiam in illis ea quæ indiuidua nominantur. Quare quum ſubſtantiam, quæ vniuerſæ cuipiam ſpeciei vna eſſet,variare vellet: appoſuit ea quę Philoſophi vocant Accidentia:quibus eidem materię,quę ſubeſſet:eidem formæ,per quam illa hoc quod eſt,eſſet,aliam atque aliam imponeret faciem. Quòd ad opus moliendum, loca ipſa in quibus illa exiſterent ſic apparauit:vt à ſecūdis cauſis penderent omnia,ſuo vnius iuſſu tamen, quibus rationibus diſſita illa ſpatiis,diuerſa magnitudinibus lumina,diuerſos quoque locorū efficeret Genios:quibus animātes formis eędem,variis ac diuerſis idem differrent acciden

tibus. Quamobrem fluuio aut monte diſtinctos populos adeò diſsimiles inuenias, vt quantum addere debeat vicinia ad charitatem: tantùm ſidera diſtrahant ad perniciē. Gentium itaque ac populorum ingenia tum ex hiſtoriis tum ex prouerbiis atque ex ore vulgi excipienda cēſeo. Ne tamen tibi tantùm negotij exhibeat conquiſitio, pauca ſubnectam. Aſianorum luxus, Africanorum perfidia, *Nationum diuerſi mores.* Europæorum (hoc enim volo mihi dari) acritas. Hæ primæ maximæque diuiſiones. Aliæ proximæ ſic: Montani aſperi, Cāpeſtres molliores, deſides. Maritimi prædones, miſtis tamen moribus. eadem ratione Inſulani quoque. Deinde hæ: Indi mobiles, ingenioſi magicæ ſtudioſi, numero fidentes Aſſyrij, Syri, ſuperſtitioſi, Perſæ, Medi, Bactriani, Parthi, Scythæ, ſibi: Phryges, Cares, Cappadoces, Armeni, Pamphilij, mercenarij atque aliis bellicoſi. Ægyptij, ignaui, molles, ſtolidi, pauidi. Afri, acres infidi, inquieti Æthiopes. animoſi, pertinaces, vitę mortiſq. iuxtà contemptores. Thraces, Myſi, Arabes, Moſchouitæ, Pæones, Hungari, prædones. Illyrij, Liburni, Dalmatæ. iactabundi. Germani fortes, ſimplices, animarum prodigi, veri amici, veríque hoſtes. Suetij, Noruegij, Gruntlandij, Gotti, beluæ. Scoti non minus. Angli, perfidi, inflati, feri, contemptores, ſtolidi, amentes, inertes, inhoſpitales, immanes. Itali cūctatores, irriſores, factioſi, alieni ſibiipſis, bellicoſi coacti, ſerui vt ne ſeruiant, Dei contemptores. Galli, ad rem attenti, mobiles, leues, humani, hoſpitales prodigi, lauti bellicoſi, hoſtiū contemptores, atque iccirco ſui negligentes, imparati, audaces, cedentes labori, equites omniū lōgè optimi. Hiſpanis victus aſper domi, alienis menſis largi, alacres, bibaces, loquaces, iactabundi, faſtus tartareus, ſuperciliū cerbereum, auaritia immanis, paupertate fortes, fidei firmitas ex precio, omnibus nationibus & inuidentes & inuiſi. Vna natio illos ſuperat animi prauitate, magnitudine vincitur, Ligures.

FACTA.

CAPVT XVIII.

POlitiam verò ipſam, vel quæ ſit, vel in qua iam facta ſi aliquid ita inſtrues In condendis vrbibus aut claſſibus apparabis ſacra, auſpicia, ludos, ouationes, bene ominantium vota, ſpes bonas, ſtudium, diligentiam, o-

peram, artem:

Inſtant ardentes Tyrij: pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus ſubuoluere ſaxa:
Pars optare locum tecto, & concludere ſulco.

Hactenus corpus ciuitatis: nunc ipſum quaſi animum addit.

Iura magiſtratúmque legunt, ſanctúmque ſenatum.

Tum addit ornamenta, theatrum, & columnas, & ſcenas. Ita complexus eſt diuinus ille vir, Vtile, muris ac domibus. Neceſſarium, ſine quo ſocietas humana, quam Ciuitatis complectimur appellatione, ſtare non poteſt: legibus. Decorem ac delectabile, ludis. Eandem faciem pingit, in quinto, *Sortitúrque domos.* Vbi etiam æquitatem vides. Sorte enim quod cuique obtigit, leuat inuidia Principis animum. Secundo loco,

Ind iſque forum, & patribus dat iura vocatis.

Neque verò quum in partes ac plebem partitus vrbem fueris, quam comprehendes ſub profano: alteram partē meliorem Ciuitatis omiſeris. Habes enim exemplum,

Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat donis opulentum, & numine diuæ.
Aerea cui gradibus ſurgebant limina.

Quo loco tria quoque illa complexus eſt: Materia eſt, æs, cementa, marmor, cum figura liminis, trabium, cardinū, valuarum, teſtudinis, hoc eſt corpus. Anima templi quid erit? Numen ipſum. iccirco dixit *opulentum numine.* Dona verò ad decorē: vt & hinc ſcias quàm leuiter Virgilium Grammatici excurrant. Haud diſſimilis in quinto,

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ. Et quum alteram pietatis partem abſoluit, alteram exhaurit,

-tumulóque ſacerdos
Et lucus latè ſacer additur Anchiſeo.

Neque verò idem modus aut vbiq; aut ſemper. Illæ nāque vrbes per otium condebantur atque in pace Carthago in ſolo empto: Aceſta inter conſanguineos: vtraque in ſua terra. At in Italia, bello imminente, in gente ignota, etiam hoſtili, ſatis habuit deponere deos penates in tentoriorum penetralibus ídque per Apoſiopeſin intelligas potius quàm audias. Quod autem acrius vrgebat, maturè peragit.

-ipſe humili deſignat mœnia foſſa,
Molitúrque locum, primáſque in litore ſedes
Caſtrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

In vrbe autem iam conſtituta, potiſsimum ſtatues conſilium, Sic & in nono. & in cõſilio ſunt. & in vndecimo, Latinus de ſumma rerum cõſulit, & in decimo, de pace, atque concordia Cœlitũ agit Iupiter. Ad idem genus diſceptatio Turni atque Drancis refertur. Secundo loco, vt apparatus ſit militaris cum munimentis. eſt enim bellũ pacis pater. Quare diſciplina atque exercitatione opus eſt. Iccirco Principem vbique audis. Iouem in cœlo, Laurenti Latinum, in caſtris Æneam, eo abſente Iulum, ſed cum mandatis & conſiliariis propter ætatem. Nuſquam autem populi temeritatem Maro. quam δημοκρατίαν Græci, nos δημοκρασίαν dicimus: Eo ſolo differũt à tyrannide, quód tyrannus vnus. Exercitationes autem in nono, in oratione Numani Quæ quoniam neceſſaria eſt bene inſtitutæ ciuitati, indicaui: quia eſſet prolixior, non poſui. Veteris diſciplinæ veſtigia apud Germanos penè ſolos manſit in Occidente, Myſi quoque & Scythæ eodẽ modo degunt, noſtratibus nihil præter luxum. & iactantiã, ludum, & Dei contemptum reliqui factum eſt.

Bella verò quemadmodum indicantur, aut fiant: toto penè ópere deprehendes. In ſeptimo,

Mos erat Heſperio in Latio, quem protinus vrbes
Albanæ coluere ſacrum, nunc maxima rerum
Roma colit. Cùm prima mouent in prælia Martem,
Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum:
Hyrcaniſue, Arabiſue parant, ſeu tendere in Indos
Auroramque ſequi: Parthóſue repoſcere ſigna.
Sunt geminæ belli portæ. ſic nomine dicunt,
Relligione ſacræ, & ſæui formidine Martis.
Centum ærei claudunt vectes, æternáque ferri
Robora: nec cuſtos abſiſtit limine Ianus.
Has, vbi certa ſedet patribus ſententia pugnæ;
Ipſe Quirinali trabea cinctúque Gabino:
Inſignis reſerat ſtridentia limina Conſul.
Ipſe vocat pugnas: ſequitur tum cætera pubes:
Aereáque aſſenſu conſpirant cornua rauco.

Modum prætérea bellum indicendi, res repetendi accipies ex hiſtoria T. Liuii. In ipſo autem bello inſtrumẽta cuiuſcun-

cuiuſcunque modi, apparatus, commeatus, conſilia, aſtus Imperatorum, fors, virtúſque ſimul miſtæ. Tum ex antiquis narrationibus, cum ex nouis annalibus aliis nominibus paululum deflexis modis, moribus, inſtitutis, euentis, ad ea quæ propoſueris, adducentur.

OECONOMIA.

CAPVT XIX.

OEconomia, vt pars eſt politiæ: ſicut domus, vrbis: ita antiquior, vt pars toto. Non differt à politia niſi magnitudine, atque negotiorum proportione. Hůmiliore igitur opera eam tranſiges. Atque vt eius neſcius ne ſis modi: apponam loca aliquot. Ex primo,

Ac primùm ſilicis ſcintillam excudit Achates
Suſcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Quæ Ariſtoteles vocat ὑπεκκαύματα.

Tum cererem corruptam vndis, cerealiáque arma
Expediunt feſſi rerum, frugéſque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere ſaxo.

Neq. putes quod fecere Grammatici, ordinem inuerſum ibi. Cererem enim corruptam vndis prius ſiccatam oportuit quàm molitam. Quæ fuit cauſa vt opus incœperit ab igni excudendo. Officia verò ac miniſteria partiere. Æneas ceruos dedit: ſic penum paterfamiliâs. familia verò operas:

Tergora diripiunt coſtis. Pars infruſta ſecant.

Ad eundem modum & apud Eliſam,

Dant famuli manibus lymphas. Cererem expediunt, ferũt mantilia: penum ſtruunt: ignem procurant: dapes ferũt: dant vina: Iopas canit: Dido libat: ſancit fœdus: Bitias ſe proluit. Ibi vides Nautas, hîc luxum regium. At in ſeptimo parſimonia militaris,

Corpora ſub ramis deponunt arboris altæ,
Inſtituúntque dapes, & adorea liba per herbam
Subjiciunt epulis,
Et cereale ſolum pomis agreſtibus augent.

Otium autem vtique tolles. neque enim decet bene moratam familiam otiari. Non matronæ ipſæ operis ſunt immunes. Andromachæ veſtes legis picturatas. Circe *arguto tenues percurrit pectine telas.* Dido ſua manu factas chlamydes dat. Euryali mater excubat in opere. & in

octauo. fœmina vitam colo tolerat, atque alit familiam.

Eſt autẽ œconomiæ pars agricultura & venatio: quarum vtraque molliſſimè deſcribi debet. Illa modice attingi: venatio fuſiùs dici, niſi tempus aut res aliæ ſint impedimento. Agriculturam itaque perſtrinxit in tertio. *& victum ſeges ægra negabat.* Ineptè enim deduxiſſet in agrũ ciues cum aratro. Venationes tres conſiderabis tribus diuerſis admodum modis explicatas. In primo fortuita eſt: ſagittis ſimpliciſſimè peragitur res. Neque enim decuit naufragum amiſſis nauibus ac ſociis, maiore animo quã ſpe, aliter venari. In quarto conſultò, & cum apparatu. nulla tamen præda deſcribitur. nuſquam enim ineptientem vidimus Maronem, ſolum omnium poetarum. Sanè ad Eliſæ, non ad ferarum capturam inſtructa fuit illa venatio ab Iunone & Venere. In ſeptimo verò ex neceſſitate egrediuntur in ſyluas. carebant enim commeatu. quibus ex locis maximam prẹſtantiſſimámque ſcribendi rationem ex illius diuini viri prudentia mutuabere.

MORES.

CAPVT XX.

QVanquam de virtutibus, vt mihi videbatur, ſatis eſt dictum: tamẽ quò perfectionem illam aſſequamur, etiam mores ipſos contemplemur. Mores ſunt affectus animalibus connati: ἕξεις, & ἤθη dices. At ἤθη ἃ natura, videntur eſſe τῶν ἕξεων fundamenta. ἕξεις enim ex frequentatis actionibus. Affectus ſunt qualitates quæ proficiſcuntur à moribus, & antecedunt actiones: ita vt ſint actus primi interiores: ſic enim in libris de anima vocantur. Iracundia ἦθος eſt. Iraſcentia affectus, aut actus interior. Cædes autem, actus exterior. ſunt autem duplices: à virtute & à vitio. Sic autèm digeres:

Primum motum aut emendabis à virtute: veluti Æneas, quum de Helenæ interitu cogitat, abſiſtit dei conſilio. Aut lenies: ſicuti Pallas quum nimiam præ ſe tulit audaciam: telo enim rapto ſolus obuiam multis exiit: audita tantùm hoſpitum oratione: ſumma ciuilitate, *Egredere,* inquit, & *ô quicunque es*, magna ſanè humanitate ignotum. Summam verò modeſtiam bene nato, bene inſtitutóque adoleſcenti attribuit: qui patri reſpondẽdi munus reliquit. ait enim, *corámq. parentem Alloquere.* Nihil ſimplicius

plicius. vbi verò procedit oratio, etiam Hoſpitem vocat. Quia ſe vltrò obtulerat, atque etiam nobiliſſimo animo dextrã dedit. Nullis pfectò philoſophorũ pręceptis aut melior aut ciuilior euadere potes, quã ex Virgil. lectiõe. Ciui optimo eiuſmodi animum dabis, vt pro patria mori velit. Quapropter Anchiſes exciſa Troia negat ſe velle eſſe ſuperſtitem. Habes & illa verba maximi momenti: *Pulchrũque mori ſuccurrit in armis.* Laocoontis verba audies, qui nihilo minore affectu inflammatus eſſe videbatur. & mulieres Laurentes *primæque mori pro mœnibus ardent.* Iiſdem legibus hero ſeruus, herus ſeruo prouiſum curat. Rex pro populo, pro Rege populus audet extrema Palinurus,

Non vllum pro me tantum cepiſſe timorem:
Quàm tua ne ſpoliata armis, excuſſa magiſtro,
Deficeret nauis, tantis ſurgentibus vndis.

Palinurus, inquam. at quo in loco? qui ipſe mediis in fluctibus obiectus imminenti morte nulla ſpe euaſionis tenebatur. Eſt igitur ſumma ac prima coniunctio neceſſitudinis inter Patriã & Ciues. huic proxima cognationũ. Iccirco liberos æquè metuentes facies parentum rebus. Sępius verò & impenſius parẽtes liberis: quemadmodum ſuprà declaratũ eſt. Miſcebis etiam affectus. aliter enim aſtat Aſcanius ſaucio patri, ſummũ in diſcrimẽ adductis rebus: ſic pingitur à Poeta vir fortis. *Et multùm mœrentis Iuli.* nam neque eiulatum intelligis, ſed mœrorem tantùm. Aliter Lauinia flentem matrem audit: in x I I.

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor. Aliter Aſcanio ſperat Æneas,
Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

Aliter Amata Turno timet, quaſi filio: eam enim appellat Matrem,

At Regina noua pugnæ conterrita ſorte,
Flebat.

Priamus in Politę cęde omnia obliuiſcitur pręter filium, Regiam dignitatem, vitam. Idem pro filij cadauere caſtra hoſtium tranſmittit ſecurus periculi, inermis, ſupplex, ad hoſtis pedes abiectus, proſtratus. Laocoon manifeſto in diſcrimine auxilium natis fert: contẽnens potius mortem certam, quàm ſperans vltionem. Mezentius

nato interfecto mori vult. Ecce quot exempla patrum. Nam vnum habes filij. Protexit enim Lauſus patrem, quemadmodum & nos noſtrum, quanquam alio & fato & facto. Amicitiæ igitur ius, aut inter æquales, aut inter inæquales. & aut ſimplex, vt inter ignotos: aut deductũ, vt inter cognatos, affines, ciues. Simplex inter notos ſine affinitate qualis Niſi & Euryali. Ille neque in periculo deſeruit adoleſcentem: & deprecatus eſt ſibi illius mortem. Talia exempla Pyladæ, & eius qui pro amico vadatus fuerat: niſi ille rediiſſet. Haud abſimilem imaginem eliciamus ex congreſſu Heleni, atque Æneæ ſimul & Andromaches neque enim auelli quibant:

Idémque dies altérque dies proceſſit: & auræ
Vela vocant,

Inde tot congerunt dona diſcedenti: tot interueniunt orationes. neque enim expleri poſſunt. Idem modus in populo, qui vltrò ſeſe nouæ vrbi aſcribendum curarat: abeuntibus ſuis abire vult ſimul. Suprà poſuimus hoc pro inconſtantia, rectè: nunc pro inconſtantiæ cauſa.

Pauló diuerſior ab hac amicitiæ ſimplicitate Amor ille qui Veneris cauſa coniungit nos. quum tamen Amicitiæ veræ imaginem quampiam repræſentet: hîc apponamus præceptiones. Principiò ſine ratione fit: oculis aut auribus inſinuat ſeſe. Hi ſunt aditus furoris huius. capimur enim aut viſu aut fama. hæc poſtea illius miniſtra eſt. ſuſpicio comes, & metus amittendi, ζηλοτυπίας Græci vocant. Cicero interpretatur obtrectationem, minus

ζηλοτυπία. plenè. nam ζηλοτυπία eſt imago æmulationis: id eſt metus riualitatis: Obtrectatio autem lata vox eſt. Icci co Poeta doctiſſimus duas ſimul iunxit voces ἀλλήλαις ἀσυμπαθούσας. *Omnia tuta timens.* Non enim id ſignificat: vt timeat omnia, ne minus tuta ſint: ſed illud, Etiam quæ tuta ſunt, timens, imò verò omnia. Omnia igitur timere facies, omnia ſperare, addictum cuicunque generi ſuperſtitionis. Quamobrem illa dixerat Poeta, *Quis fallere poſſit amantem?* &, *At Regina dolos præſenſit.* &, *motúſque excepit prima futuros.* Icci co vt excutiant metum hunc, certant frequentia obſequiorum: quibus ſibi amatam deuinciant. Nihil autem mediocre. nanque & rem & affectum & conatum vel præ ſe ferunt, vel etiam oſtentant. vnde Dido,

Nunc

Nunc media Aeneam ſecum per mœnia ducit:
Sidoniáſque oſtentat opes, vrbémque paratam.

Conuenit enim Æneam inopem ac profugum, & opibus & regno detineri. Ipſe de ſe ſanè dixerat: *Ipſe eiectus, eg.ns, Libyæ deſerta peragro* &, *rerum omnium egenos, Vrbe, domo ſocias.* Item quærenti nouas terras, nouam vrbem condituro, vrbem oſtentat paratam. Iam enim ille dixerat, *O fortunati quorum iam mœnia ſurgunt.*

& in tertio,

Viuite felices, quibus eſt fortuna peracta Iam ſua.

& Iuno Veneri.

- Cauſáſque innecte morandi.

Superſtitionem verò:

Aut ante ora deûm pingues ſpatiatur ad aras. &,
Inſtaurátque diem donis, pecudúmque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

Affectum autem contemplandi,

-pendétque iterum narrantis ab ore.

Quapropter aut ſimilium aſpectu capiuntur, aut ſeruant pignora: annulos, veſtes, epiſtolas, etiam enſem Dido. Similitudo autem: *ſaltem mihi paruulus aula Luderet Aeneas qui te tantùm ore referret.* &,

Aut gremio Aſcanium genitoris imagine capta,
Detinet: infandum ſi fallere poſſit amorem.

Quinetiam ſi deſint ea, fingimus ante oculos amatam rem. cuius ſpecies ſemper verſetur intus. quod & ibi reperies:

Sola domo mœret vacua, ſtratíſque relictis
Incubat, illum abſens abſentem auditque vidétque.

Mirificus verò affectus ille,

Incipit effari, mediáque in voce reſiſtit. Adeò enim perturbato ſunt animo, vt etiam ſuiipſius obliuiſcantur. Itaque etiã in amentiam quandã incidunt, qui morbus à Medicis ἔρως dicitur. Oritur ergo negligentia rerum maxima,

Non cœptæ aſſurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúſve aut propugnacula bello
Tuta parant. Hi ſunt affectus primi: ſequitur is, quo tentant amoris finem: aut quum primùm potiti, deinde excluſi ſunt,

Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur. Mirum verbum. Liber enim nullus amans,

eſt: neque ſuus, ſed ſibi alienus. Icc irco addit odioſum verbum, *ſupplex*. Item quòd minimè decet hominem ſui compotem, *Animum ſummittere amori*: id eſt videre & commodum & decorum, vtrunque agnoſcere, vtrunque negligere.

Tertio loco, aut victoria aut deſperatio. In victoria exultant primò, mox languent. Hiſpanus tyrannidem exercet: Gallus contemnit, atque etiam vulgò iactat, non ſolùm obiicit: Italus amens fit. Deſperatis rebus quidam agunt quod Dido,

Mortem orant, tædet cœli conuexa tueri.

Tandem verò fiunt audaces,

Ergo vbi concepit furias, euicta dolore,

Decreuitque mori. Vt amor dolorem pariat, qui ſit maior quàm mortis metus. tandem nonnulli ſibi manus violentas attulere. id quod in Eliſa legis: & de multis narratur in fabulis Ouidianis.

De fortitudine quæ ſentirem, in perſona Æneę declaraui. Nunc modos quoſdam in aliorum moribus videamus. nam tametſi metus abeſt aliquando. tamen ex immanitate rerum ſtupor occupat. id quod euenit Turno, in XII. Sed quo oris habitu, aut quibus motibus obſeruandum eſt.

Obſtupuit varia confuſus imagine rerum
Turnus, & obtutu tacito ſtetit. æſtuat ingens
Imo in corde pudor, miſtóque inſania luctu.
Et furiis agitatus amor, & conſcia virtus.

Primus hic motus, qualis in illo prouerbio, Furor fit læſa ſæpius patientia. Attende hinc conſilium viri fortis,

Vt primùm diſcuſſæ vmbræ, & lux reddita menti eſt:
Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit
Turbidus.

Non deiecit animum rei difficultas, ſed inflammauit. Eſt enim viri fortis proprium, nullum vel fatum vel fortunam detrectare, etiam deteriorem. Iccirco idem Turnus,

Quò deus & quò dura vocat fortuna ſequamur.

Qui etiam durā vult vltrò ſequi, non ab ea inuitus trahi. *Stat conferre manum Aeneæ, ſtat quicquid acerbi eſt, Morte pati.*

At quomodo *pati?* Morte, inquit. vt profecto quoties ea lego, horror animum occupet: deinde impellat ad idem agendum, atque etiam quaſi in ipſa ſtatuat actione:

-nec me indecorem Germana videbis

Amplius.

Talia verba Alfonſo Ferrariæ duci in cladis Rauennatis procinctu quum eſſemus, frater meus, vir fortiſſimus atque multis præliis clariſſimus, ſempérque victor, Titus Scaliger, ſeſe cohortanti atque patris Benedicti geſta in memoriam reuocanti, dixit, ſe aut morte maiorum ſuorum illuſtrem gloriam inſtauraturum, aut vita fortunam ſuperaturum. Eodem animi apparatu deſerit & mœſtam Turnus, & ſororem: ídque rapido curſu. non feſſus tot ærumnis, non cunctabundus in diſcrimine, non metuens in re deteriore, etiam *medis agmina rumpit.*

Coniunges etiam in aliquo cum fortitudine modeſtiam, cuius forma componitur in Mneſtheo Virgiliano. Is enim quum ſecundum Æneam ſit in prima fortitudinis commendatione, vult vincere nauali certamine. Hic eſt fortitudinis finis. petit tamen id á ſociis: hoc modeſti eſt. Vox illa magni & cordati viri, *Extremos rediſſe pudet*. & illis attribuit, *Hoc vincite.* nec defuit hiſce virtutibus pietas: quum ſpem omnem in numine ponit: *Sed ſuperent quibus hoc Neptune dediſti.* Eadem ratione ſtatues eandem fortitudinem cum bona fortuna, cum aduerſa, cum neceſſitate, opibus, inopia, gratia. inuidia, ſtatu hominum: verbi gratia in Principe, aut ſub Principe, indigena, inquilino, profugo. Item cum vitiis animi nonnunquam. Superbia nánque ſæpenumeró fortem comitatur: præterea pertinacia, peruicacia, contumacia contemptus. Sæpe egreditur è laudato illo medio, atque inficitur temeritate. quemadmodum Poeta Miſenum quum Heroem fortiſſimum appellaſſet, ſuperbum tamen agnoſcit, ac dementem vocat. Ita Mezentium non minus fortem virum facta oſtendunt: immanem tamen atque impium notat. Meſſapum fortem ſimpliciter, & Tarchontem. Temperari quoque poteſt virtus hæc, non alterius virtutis aut vitij miſtione, ſed tanquam gradu quodam: veluti audentia, acritate, maturitate, cunctatione. Qua ratione vocat Audacem Rutulum Turnum, quia non accederet ad Æneæ fortitudinē

& Aſilam Mneſtheúmque Acres. Dementiam verò ſine fortitudine, ſed inani gloriæ adiunctam in Salmoneo, quid enim ſtultius aut inſanius eo, qui

nimbos, & non imitabile fulmen,
Ære, & cornipedum curſu ſimularat equorum.
idémque ſibi diuûm poſcebat honores.

Tales belluas irrideas ſub corio Alexandri, Domitiani, Cambyſæ, aliorum. Obtunditur ergo eius fortitudinis habitus interdum multis de cauſis. quarum aliquot exempli gratia narratæ ſunt: aliquot hinc etiam recenſeamus. Sunt igitur cognata nobis ſemina quædam immortalitatis: cuius adeò appetẽtes ſumus, vt & ſepulturę proſpiciamus: & nolimus cadauer noſtrum malè haberi. Non quemadmodum vecordes quidam, quorum ſententia illa ſtulta: animam noſtram à corpore ſolutam interire: atq. iccirco nos eſſe ſolicitos eiuſcemodi diuturnitatis. Sanè harum pecudum animi tam inſipidi nunquam vixerunt ipſi cum ſuis ſententiis. Humanum verò ingenium, quod animæ noſtræ vis eſt, quum ſe ſciat immortale, optat illud quoque, vt corpus ipſum quoque & comes, & domicilium ſuum, quoad fieri poſſit, eadem felicitate perfruatur. Ædificat iccirco pyramides, eíque ita condito imponit, vt ſi non vniuerſa temporum ſpatia æquare poſſit, aliqua tamen quàm maximè longinqua ſuperet. Mezentius itaque id procurat orans, qui mortem non deprecatur: *Nullum*, inquit, *in cæde nefas.* id ſupplex, *Vnum oro,*

Corpus humo patiare tegi: ſcio acerba meorum
Circunſtare odia: hunc oro defende furorem:
Et me conſortem nati concede ſepulchro.

Dicent hîc Philoſophi non omnes, ſed naturæ oblatratores. Quid tum poſtea? iam cadauer neque ſentit: neque tuum eſt amplius. at fuit. At nunc ſenſus eſt mihi viuenti earum incommoditatum, quas paſſurum ſit cadauer meum. Idcirco veri ac ſani Poetæ ſuas perſonas pingunt, cuiuſmodi expoſitæ ſunt à natura: non quales ferrei quidam fingunt. Neque enim ſcio an verum ſit quod tu ita iudicas: quum contrarium videam in naturæ ipſius penetralibus. Ergo ne Turnum quidem tanto robore, tali genere, tot rebus geſtis clarum exemit Poeta ex eiuſdem matris affectibus, id eſt, naturæ. Tametſi enim

fuit

fuit vir fortiſſimus, tamen ipſo in aditu mortis homo viſus eſt. verùm enimuerò nequaquam ſe proſternit ad Æneæ genua quemadmodum Magus in decimo: ſed negauit ſe deprecari, quinetiam non pro ſe, quippe magnanimus: ſed pro patre, vt ſit pius. At ſanè ſapiens fortitudo: quæ victoriam non in morte, ſed in facto ponit. Ideo dicit, *Viciſti: & tua eſt Lauinia*, neque ſolùm tua, ſed *coniunx*. Quid aliud vis? quid tibi ex interitu meo emolumenti euenire poſſit? hæc enim eſt belli cauſa: hic pugnæ noſtrę finis: nō autem mea mors. Addit etiam quod dicebamus, *Seu corpus ſpoliatum lumine mauis*, *Redde meis.* hoc enim meritus erat eſſe, quod ipſe erga Pallantem fuiſſet. Patri enim corpus remiſerat etiam cum armis. Dignus profectò qui aut vinceret, aut diuinis tantùm armis, neque aliis vinceretur.

Proximum temeritatis vitiū, Iracundia. Hoc enim vterque commune habent: ſui compotes vt ne ſint. Deos iuxta, atque homines contemptui habeant. Cuiuſmodi barbarus Hiarbas etiam cum exprobratione:

Iuppiter omnipotens cui nunc Mauruſia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
Aſpicis hæc? & addit contemptum,
Non timeris, inquit, *cum fulmina torques.*

Exprobratio autem frequens in amore eſt. ſic Dido de Ænea. *eiectum littore, egentem Excepi.* Animum enim ira impedit: vt non ſolùm non ſentiat: ſed etiam vt non loquatur. Sic Æneam Dido ex ſententia non reſpondentem,

Talia dicentem iampridem auerſa tuetur
Huc illuc voluens oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis: donec collecti ſpiritus, atque adeò infracti erumpāt. Deſcribes verò irati vultum: & colorem aut pallidum, aut igneum, celerem oculorum motum, aut contrà intentos, fluctuantem animum, incertum conſilij, certum vltionis. Etiam furorem admiſcebis nōnunquam: ſequeriſq́ue veſtigia diuini Poetæ, qui Turni ferociam ſic deſcripſit:

His agitur furiis: totóque ardentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis.

At verſutiam, dolumq́; mutuabere ex animo minus forti. Equidem comparare ſolitus ſum Verſutum artifici

Fortem naturæ. Apertè nanque agunt hi: Ars autem quæſitis argumentis. Mirifice verò Poeta cùm & Achillis fortitudinem, & Vlyſſis prudentiam in vno Aenea exprimere conaretur: ac præterea augeret pietate: illius temeritatem ademit, huic ſuſtulit verſutiam, tranſtulitque temeritatem in Turnum, verſutiam in Sinonem: vtrumque aut Græcum, aut Græcia oriundum. Vafriciem autem ſic deſignabis:

qui ſe ignotum venientibus vltrò
Obtulerat, fidens animi: atque in vtrumque paratus,
Seu verſare dolos, ſeu certæ occumbere morti.

Vbi intelliges hoc hominum genere nihil eſſe formidoloſius, ſi aperta virtute agendum ſit. Nihil audacius, cùm ſperent fraudibus ſuis ſibi è ſentẽtia proceſſurum. Igitur eum quoque qui eſſet futilis, ne mors quidem deterruit. Orationẽ illis attribues fictam quidem, ſed veris miſtã. Quorum luce mendaciorum tenebræ colorentur. Palamedis igitur hiſtoriã prætexit vniuerſam Troianis ipſis: vt inde & odia cum Vlyſſe queat exercere: & ab ipſo viciſſim accipere iniuriam. Is eſt orationis ſuccus. Modus autem, quem ductum quidam Rhetores vocant: cùm & miſerationem mouet: & negat ſibi apud Græcos vllum eſſe relictum locum, vel cùm interrumpit orationem ita, vt expectatione ſuſpẽſum iugulet auditorẽ. Poſt hæc exutus vinculis tanquam beneficio magno gratiam relaturus, pandit Græcorum conſilia, quaſi ſolutus ſacramento: propterea quòd iam dixerat Priamus: *Noſter eris.* Illud etiam animaduertes in mendaciis: ferè enim prætexunt obteſtationes. Vt cùm Deum fefellerint primùm, tutius deinde ſperent ſeſe homines decepturos.

Auaritia. De Auaritia quoque aliquid eſt dicendum. Quæ eſt habendi cupido ſine modo. verſus ille eſt quouis auro precioſior:

Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Eius imaginem nullo ex authore commodius elicere potes, quàm ex Plautino Euclione. temperatius tamen tu. ſeruiuit enim ille ſcenæ, ſumma eorum ingeniorum, vt attentiores ſint ad rem, quàm ad valetudinem, opes in oculis, in animo, in verbis: impietas inde ſequitur, & furor, & væcordia. Impius Pygmalion, qui & affinitatis ius contempſerit, *ſecurus amorum Germanæ,*

mane, & incautum, atque etiã ante aras interfecerit. Mẽdacium quoque attribues. Sic enim ille:

-fa[illegible] unque diu celauit, & ægram
Multa malu[illegible] si[illegible]ulans falſa ſpe luſit amantem.

Perfidia. Polymneſtor accifis rebus Troianis fas omne abrumpit: & hoſpitem n[illegible]cat, vt auro potiatur. Omnium exitus infelix. Pygmalion amiſit & theſaurum, & ſororem, & claſſem, & meliorem partem ciuitatis. Polymneſtor ab Hecuba effoſſis oculis malè mulctatus eſt. *Perfidia.*

Neque tacenda ambitio. Honor enim tanquam beatitudo a multis exiſtimatus. Cuius cupiditate nimia qui capiuntur, dicti ſunt Ambitioſi: propterea quòd nihil relinquunt intentatum, mouent omnia, non ſolùm omnem lapidem, quemadmodum in prouerbio eſt, vt cæteris antecellant. hoc vitium eſt. Cuius contrarium multis vocibus declarari, nulla ſignata appellatione circunſcribi poteſt. Nam ſocordia, & ignauia, & inertia, & illud comprehendit, & cum illo alia. Humilitas quoque non reſpondet. Sic ne virtus ea quidem quæ in medio eſt, vllo certo nomine, quod equidem ſciam concipitur à Latinis. Appetitus honoris moderatus. Sic ſuperſtitio ſatisfacit ad notandum eum habitum quo metuimus aut Deũ ſine ratione, aut ei opera attribuimus ad noſtrum incommodum, quæ opera ne cogitauit quidem vnquam ille. Exempla vtriuſque inſaniæ apponam. Deum formido ad hunc modum, colo ſacris, oro precibus, vt ne ante centeſimum annum moriar. Hoc eſt exemplum primi. Alterius hoc, vereor ne iubeat terræ, vt hiatu me abſorbeat. Eius vitij contrarium fortaſſe ſit impietas: contemptus Dei. Non tamen per omnia reſpondet ſuperſtitioni. Græci ἄθεον dicunt & ἀθεότητα, non malè penitus, non penitus rectè: nam ἄθεος ſit is, qui deum negat eſſe, quod Latini vnico vocabulo exprimere nequeunt. At qui tum credit, tum profitetur, ſed ita vt noſtra curare neget: is neutiquam ἄθεος dici meretur, ſed maleſanus. virtus verò in horum medio conſtituta lectiſſimo nomine deſcribitur in concreto, Religioſus: nam religioſitas paulò duriuſculum. Ambitionem in Numano animaduertes: ſuperſtitionem in Heleno: haud eam quidẽ quæ Dei cultum excedit: ſed illam qua

Ambitio. *Superſtitio.* *ἀθεότης.* *Religioſus.*

patriam nimis veneramur. velut ille, in tertio, quum Troiam & Xanthi riuum, quanquam arentē effinxerit. Qui affectus nec ab ipſa ambitione admodum diſtat. Eſt enim affectus immoderatus, quantus in iis quoque qui defunctorum amicorum atque auorum circumferūt imagines.

CASVS.

CAPVT XXI.

SVbitis caſibus illico adnectenda conſternatio puſillanimis: ſtupor magnanimis: ex admiratione, non ex perculſione, qualis in Aenea: *Obſtupui: ſteteruntque comæ.* videbat enim ſanguinem è ſtipite manare. Aliter Pallas obſtupeſcit audito nomine Troianorum. Repētino Æneæ aſpectu obſtupuit Eliſa. At Æneas intellecta Polymneſtoris immanitate etiam expaueſcit: *Poſtquam,* inquit, *pauor oſſa reliquit.* Suis enim timebat in terra barbara atque impia. Euryali mater longè vehementius percellitur quippe mater, fœmina, anus,

Excuſſi manibus radij, reuolutáque penſa.

Non depoſuit. ſed excuſſi: neque repoſuit, ſed, reuoluta.

FORTVNA.

CAPVT XXII.

AB vtraque fortuna rerum perſonarúmque perduces exitum. Qua ratione profugus ita deſcribetur, vt multas capeſſat prouincias. nihil recuſet laboris: ſperet, deſperet, metuat, confidat. Circunferat in animo, atque in oratione prçteritæ fortunç imaginem: futurç ſpē ſibi fingat conſilio. artibus, votis. Cuiuſmodi videmus Æneam, Euandrum, Mezentium, Diomedem, vario animo, ac fortuna, eodem fine. Quietem namque turba emunt: & vitam obiiciunt periculis, vt ſine periculo viuant. Nam Mezentius bello perſequitur ciues. Æneas illatum vlciſcitur, Euandro ſupplex Græco. Grçcus exul cum profugo Ænea Troiano ſocia arma iungit. Diomedes parta terra potiri ſatis habet, nihil vltra petit. ſemel expertus fortunam. Affectus infelici extra ordinem dandi ſunt, vt Caſſandræ:

Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtrà:
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.

Quos

Quos verſus, vtpote diuinos, à ſeipſo è ſua Ciri poeta mutuatus eſt.

BONA CORPORIS, & habitus.

CAPVT XXIII.

EX his licet explicare multa variáque, ſed illuſtria omnia exempla, vel virtutum, vel vitiorum, vel formæ, Quibus adiunges bona corporis, & habitus veſtium, aut armorum, quemadmodum in Ænea diximus: ita & ex aliis:

-námque ipſa decoram
Cæſariem, & lætos oculis afflarat honores. &
-quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni. &
Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice ſuprà eſt:

Et eum affectibus ab ætate,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæque decoræ.

Ita veſtitus, ornatúſque alij alius ſimplex Camillæ venatrici. In Venere venatrice paulò accuratior. Incomptior, atque agreſtior Aceſtæ: Occurrit enim Æneæ,

Horridus in iaculis, & pelle Lybiſtidis vrſæ.

Nautæ ſeni, eidémque apud inferos,

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Pro loco autem Achæmenidis mirus amictus: *Conſertum tegmen ſpinis.* Reſpondeat enim inter ſe omnia hæc: *dira illuuies promiſſáque barba.* Tum victus ex baccis agreſtibus, & cornis lapidoſis. Nitidior Gallis,

Virgatis lucent ſagulis. &,

ſcutis protecti corpora longis. Alia quoque in catalogis: quæ in præceptionibus varietatis recenſita ſunt. Sacerdotis autem habitus inſignis ille,

Nec procul Æmonides Phœbi, Triuiæque ſacerdos
Infula cui ſacra redimibat tempora vitta.
Totus collucens veſte, atque inſignibus armis.

Maiore apparatu Chloreus Cybeles: Quippe Phryx. Cuius deſcriptionem accipies ex XI. pulcherrimam, atque luculentiſſimam.

ORATIO.

CAPVT XXIIII.

Affinis maximè perſonæ oratio eſt: quippe homini neceſſaria, qui ſit animal ſociale. Ea duplex eſt: vna quotidiana, quæ eſt animi interpres, & color quaſi quidā morſi: altera elaborata, ac picta, quæ non ſequitur naturam dicentis: ſed pro re dirigitur arbitrio vario, ac ſæpe contrario ei, qui loquitur. Hæc ab oratoribus petenda eſt, venit tamen in poema ſæpe, quemadmodum & altera: habétque eáſdem differentias, quas perſona: à ſtatu, moribus, nationibus, caſibus, fortuna. Quæ fuit cauſa vt cùm hæc digereremus ſuprà, nōnihil orationis interdum interſertum ſit. Qualis igitur perſona, talis ei debetur oratio. Princeps pro ſuis, ſe non neglecto. In ſecundis elatos caſtigabit: errantes corriget, peccantes ſupplicio afficiet: ſi ſint pertinaces, poſtquā ignouerit, dolos deteſtabitur: in aduerſis cōſolabitur: proſtratos eriget: abiectos æquabit ſibi, *O ſocij*: ſic enim eos appellat Æneas. Itaq. & participes futuri boni, Popularis populi cōmoda ſibi anteponet: vt Tarchō, Paulus, Valerius, Cocles, Curtius Scæuola. Tyrannus contrà, aut non alloquetur, aut minabitur, aut perterrefaciet: ſua tollet: populum pro ſordibus habebit, iratus minabitur, obiurgabit, indignabitur, exprobrabit, homines accuſabit, deos incuſabit. Fœmina lamentabitur, conqueretur ſe deſtitutam: petet auxilium: implorabit omnia, ad deos ſua vota referet, vlciſcendi conſilium etiam nefarium inibit. Miles contemnet alios: ſeſe extollet: & ſibi & aliis pollicebitur. Perturbatus trepidabit: ſibi contradicet: repetet, repudiabit. Amans ſperabit, deſperabit, diſsipabit cogitationes, nouas inducet, tranſmittet, peruertet, euertet: concludet prius quàm proponat. In iis autem orationibus, quæ ſedato animo efferuntur: niſi res inſtent (tunc enim ſunt ſimpliciores) ſtatues propoſitionem: addes cauſam: ídque cum procœmio, aut inſinuatione: quæ ex oratorum præceptis comparabis. Narrationem appones ſimpliciſsimam: niſi res, quaſi in foro diſceptetur. Vt in armorum iudicio apud Ouid. diuinæ enim ſunt orationes illæ duæ. Et in X. Æneid. inter Iunonem ac Venerem. Et in XI inter Drancem ac Turnum. vbi & probationes, & eluſiones, & refutationes & con-

concluſiones cum affectibus indignantis, vel deſperãtis, vel contemnentis, vel miſerantis, vel conquerentis diſponentur. Quæ vt ſubtilius cognoſcantur, paucis exemplis opus eſt.

Indignatur Iuno ſine proœmio, in primo: ſed ex abrupto, vt aiunt: idque per Interrogationem, nihil proponit, ſed ſupponit,

-méne incœpto, deſiſtere victam?

At nõ propoſuit incœptum illud: tum quia irata eſt, tum quia ſecum loquitur. Mox tamen aliquid explicat, vt auditori ſatisfaciat,

Nec poſſe Italia Teucrorum auertere Regem:

Confirmat propoſitum per detractionem obiectionis, *Nam fata obſtabant.* At exemplo appoſito demonſtrat aliàs id factitatum, idque à minore numine, præterea minore in re, minore merito, fortioribus inſtrumentis. Iccirco dixit, *Pallas.* & ſubdit de ſe, per collationem efficientis,

Aſt ego, quæ Diuûm incedo Regina, Iouíſque
Et ſoror & coniunx.

Factum quoque exacerbat ſupplicij immanitate. Duo enim extrema ſunt, exurere igni, & aqua necare. immane enim eſt, Elemẽta puriſſima fieri noxia. At ipſa huic aut eiuſmodi crudelitati oſtendit ſeſe non ſtudere, ſatis ſibi futurum fuiſſe, ſi auertere poſſet Teucrum non Italum, ab Italia non à Troia. Dixit autem Regem Teucrorum, non Teucros, vt vnius perſonę appellatione rem oſtenderet faciliorem. Præterea æquum videtur, vt ſi Teucrorũ Rex eſt, extra Teucrorum gentem ne quærat regnum. Poſuit etiam claſſem Argiuorum, ſcilicet victorum. At Teucri victi. Adhæc totam gentem perdidit ob vnius noxam tantùm, eiúſque non ſui compotis, ſed furioſi. minus enim ſupplicij meretur. Et populus nihil pro rege. Adde quòd Aiax iſte non fuit magnus ille Telamonius, ſed ψιλός. Oilei, vt nequaquam populi interitus debuerit interuenire. Amplificat deinde factum Palladis: quæ fulmen non ſuum, ſed Iouis iaculata ſit. Idque è nubibus, quæ in regno ac poteſtate Iunonis ſunt. Addit etiam tempus. Nanque illico de Aiace ſupplicium ſumpſit:

Aſt ego tot annos bella gero &c.

octauo. fœmina vitam colo tolerat, atque alit familiam.

Eſt autẽ œconomiæ pars agricultura & venatio: quarum vtraque molliſſimè deſcribi debet. Illa modice attingi: venatio fuſiùs dici, niſi tempus aut res aliæ ſint impedimento. Agriculturam itaque perſtrinxit in tertio. *& victum ſeges ægra negabat.* Ineptè enim deduxiſſet in agrũ ciues cum aratro. Venationes tres conſiderabis tribus diuerſis admodum modis explicatas. In primo fortuita eſt: ſagittis ſimpliciſſimè peragitur res. Neque enim decuit naufragum amiſſis nauibus ac ſociis, maiore animo quã ſpe, aliter venari. In quarto conſultò, & cum apparatu. nulla tamen præda deſcribitur. nuſquam enim ineptientem vidimus Maronem, ſolum omnium poetarum. Sanè ad Eliſæ, non ad ferarum capturam inſtructa fuit illa venatio ab Iunone & Venere. In ſeptimo verò ex neceſſitate egrediuntur in ſyluas. carebant enim commeatu. quibus ex locis maximam prę ſtantiſſimámque ſcribendi rationem ex illius diuini viri prudentia mutuabere.

MORES.

CAPVT XX.

Qvanquam de virtutibus, vt mihi videbatur, ſatis eſt dictum: tamẽ quò perfectionem illam aſſequamur, etiam mores ipſos contemplemur. Mores ſunt affectus animalibus connati: ἕξεις, & ἤθη dices. At ἤθη à natura, videntur eſſe τῶν ἕξεων fundamenta. ἕξεις enim ex frequentatis actionibus. Affectus ſunt qualitates quæ proficiſcuntur à moribus, & antecedunt actiones: ita vt ſint actus primi interiores: ſic enim in libris de anima vocantur. Iracundia ἦθος eſt. Iraſcentia affectus, aut actus interior. Cædes autem, actus exterior. ſunt autem duplices: à virtute & à vitio. Sic autẽm digeres:

Primum motum aut emendabis à virtute: veluti Æneas, quum de Helenæ interitu cogitat, abſiſtit dei conſilio. Aut lenies: ſicuti Pallas quum nimiam præ ſe tulit audaciam: telo enim rapto ſolus obuiam multis exiit: audita tantùm hoſpitum oratione: ſumma ciuilitate, *Egredere*, inquit, & *ò quicunque es*, magna ſanè humanitate ignotum. Summam verò modeſtiam bene nato, bene inſtitutóque adoleſcenti attribuit: qui patri reſpondẽdi munus reliquit. ait enim, *corámq. parentem Alloquere.* Nihil ſimplicius

plicius. vbi verò procedit oratio, etiam Hoſpitem vocat. Quia ſe vltrò obtulerat, atque etiam nobiliſſimo animo dextrā dedit. Nullis profectò Philoſophorū preceptis aut melior aut ciuilior eſſe queas, quā ex Virgil. lectiōe. Ciui optimo eiuſmodi animum dabis, vt pro patria mori velit. Quapropter Anchiſes exciſa Troia negat ſe velle eſſe ſuperſtitem. Habes & illa verba maximi momenti: *Pulchrúmque mori ſuccurrit in armis.* Laocoontis verba audies, qui nihilo minore affectu inflammatus eſſe videbatur. & mulieres Laurentes *primæque mori pro mœnibus ardent.* Iiſdem legibus hero ſeruus, herus ſeruo prouiſum curat. Rex pro populo, pro Rege populus audet extrema Palinurus,

Non vllum pro me tantum cepiſſe timorem:
Quàm tua ne ſpoliata armis, excuſſa magiſtro,
Deficeret nauis, tantis ſurgentibus vndis.

Palinurus, inquam, at quo in loco? qui ipſe mediis in fluctibus obiectus imminenti morte nulla ſpe euaſionis tenebatur. Eſt igitur ſumma ac prima coniunctio neceſſitudinis inter Patriā & Ciues. huic proxima cognationū. Iccirco liberos æquè metuentes facies parentum rebus. Sępius verò & impenſius parētes liberis: quemadmodum ſuprà declaratū eſt. Miſcebis etiam affectus. aliter enim aſtat Aſcanius ſaucio patri, ſummū in diſcrimē adductis rebus: ſic pingitur à Poeta vir fortis. *Et multùm mœrentis Iuli.* nam neque eiulatum intelligis, ſed mœrorem tantùm, Aliter Lauinia flentem matrem audit: in x I I.

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor. Aliter Aſcanio ſperat Æneas,
Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

Aliter Amata Turno timet, quaſi filio: eam enim appellat Matrem,

At Regina noua pugnæ conterrita ſorte,
Flebat.

Priamus in Politę cęde omnia obliuiſcitur pręter filium, Regiam dignitatem, vitam. Idem pro filij cadauere caſtra hoſtium tranſmittit ſecurus periculi, inermis, ſupplex, ad hoſtis pedes abiectus, proſtratus. Laocoon manifeſto in diſcrimine auxilium natis fert: contēnens potius mortem certam, quàm ſperans vltionem. Mezentius

nato interfecto mori vult. Ecce quot exempla patrum. Nam vnum habes filij. Protexit enim Lauſus patrem, quemadmodum & nos noſtrum, quanquam alio & fato & facto. Amicitiæ igitur ius, aut inter æquales, aut inter inæquales. & aut ſimplex, vt inter ignotos: aut deductũ, vt inter cognatos, affines, ciues. Simplex inter notos ſine affinitate qualis Niſi & Euryali. Ille neque in periculo deſeruit adoleſcentem: & deprecatus eſt ſibi illius mortem. Talia exempla Pyladæ, & eius qui pro amico vadatus fuerat: niſi ille rediiſſet. Haud abſimilem imaginem eliciamus ex congreſſu Heleni, atque Æneæ ſimul & Andromaches. neque enim auelli quibant:

Iámque dies altérque dies proceſſit: & auræ
Vela vocant,

Inde tot congerunt dona diſcedenti: tot interueniunt orationes. neque enim expleri poſſunt. Idem modus in populo, qui vltrò ſeſe nouæ vrbi aſcribendum curarat: abeuntibus ſuis abire vult ſimul. Suprà poſuimus hoc pro inconſtantia, rectè: nunc pro inconſtantiæ cauſa.

Paulò diuerſior ab hac amicitiæ ſimplicitate Amor ille qui Veneris cauſa coniungit nos. quum tamen Amicitiæ veræ imaginem quampiam repræſentet: hic apponamus præceptiones. Principiò ſine ratione fit: oculis aut auribus inſinuat ſeſe. Hi ſunt aditus furoris huius. capimur enim aut viſu aut fama. hæc poſtea illius miniſtra eſt. ſuſpicio comes, & metus amittendi, ζηλοτυπίας Græci vocant. Cicero interpretatur obtrectationem, minus plenè. nam ζηλοτυπία eſt imago æmulationis: id eſt metus riualitatis: Obtrectatio autem lata vox eſt. Icci rco Poeta doctiſſimus duas ſimul junxit voces ἀλλήλαις ἀσυμπαθούσας. *Omnia tuta timens.* Non enim id ſignificat: vt timeat omnia, ne minus tuta ſint: ſed illud, Etiam quæ tuta ſunt, timens, imó verò omnia. Omnia igitur timere facies, omnia ſperare, addictum cuicunque generi ſuperſtitionis. Quamobrem illa dixerat Poeta, *Quis fallere poſſit amantem?* &, *At Regina dolos præſenſit.* &, *-motúſque excepit prima futuros.* Iccirco vt excutiant metum hunc, certant frequentia obſequiorum: quibus ſibi amatam deuinciant. Nihil autem mediocre. nánque & rem & affectum & conatum vel præ ſe ferunt, vel etiam oſtentant. vnde Dido,

ζηλοτυπία.

Nunc

Nunc media Aeneam ſecum per mœnia ducit:
Sidoniáſque oſtentat opes, vrbémque paratam.

Conuenit enim Æneam inopem ac profugum, & opibus & regno detineri. Ipſe de ſe ſanè dixerat: *Ipſe eiectus, egens, Libyæ deſerta peragro* &, *rerum omnium egenos, Vrbe, domo ſocias.* Item quærenti nouas terras, nouam vrbem condituro, vrbem oſtentat paratam Iam enim ille dixerat, *O fortunati quorum iam mœnia ſurgunt.*

& in tertio,

Viuite felices, quibus eſt fortuna peracta Iam ſua.

& Iuno Veneri.

- Cauſáſque innecte morandi.

Superſtitionem verò:

Aut ante ora deûm pingues ſpatiatur ad aras. &,
Inſtauratque diem donis, pecudúmque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

Affectum autem contemplandi,

-pendétque iterum narrantis ab ore.

Quapropter aut ſimilium aſpectu capiuntur, aut ſeruant pignora: annulos, veſtes, epiſtolas, etiam enſem Dido. Similitudo autem: *- ſaltem mihi paruulus aula Luderet Aeneas. qui te tantùm ore referret.* &,

Aut gremio Aſcanium genitoris imagine capta,
Detinet; infandum ſi fallere poſſit amorem.

Quinetiam ſi deſint ea, fingimus ante oculos amatam rem. cuius ſpecies ſemper verſetur intus. quod & ibi reperies:

Sola domo mœret vacua, ſtratíſque relictis
Incubat, illum abſens abſentem auditque vidétque.

Mirificus verò affectus ille,

Incipit effari, mediáque in voce reſiſtit. Adeò enim perturbato ſunt animo, vt etiam ſuiipſius obliuiſcantur. Itaque etiã in amentiam quandã incidunt, qui morbus à Medicis ἔρως dicitur. Oritur ergo negligentia rerum maxima,

Non cœptæ aſſurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúſve aut propugnacula bello
Tuta parant. Hi ſunt affectus primi: ſequitur is, quo tentant amoris finem: aut quum primùm potiti, deinde excluſi ſunt,

Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur. Mirum verbum. Liber enim nullus amans,

eſt: neque ſuus, ſed ſibi alienus. Iccirco addit odioſum verbum, *ſupplex*. Item quòd minimè decet hominem ſui compotem, *Animum ſummittere amori*: id eſt videre & commodum & decorum, vtrunque agnoſcere, vtrunque negligere.

Tertio loco, aut victoria aut deſperatio. In victoria exultant primò, mox languent. Hiſpanus tyrannidem exercet: Gallus contemnit, atque etiam vulgò iactat, non ſolùm obiicit: Italus amens fit. Deſperatis rebus quidam agunt quod Dido,

Mortem orant, tædet cœli conuexa tueri.

Tandem verò fiunt audaces,

Ergo vbi concepit furias, euicta dolore,

Decreuitque mori. Vt amor dolorem pariat, qui ſit maior quàm mortis metus. tandem nonnulli ſibi manus violentas attulere. id quod in Eliſa legis: & de multis narratur in fabulis Ouidianis.

De fortitudine quæ ſentirem, in perſona Æneę declaraui. Nunc modos quoſdam in aliorum moribus videamus. nam tametſi metus abeſt aliquando, tamen ex immanitate rerum ſtupor occupat. id quod euenit Turno, in x i i. Sed quo oris habitu, aut quibus motibus obſeruandum eſt.

Obſtupuit varia confuſus imagine rerum
Turnus: & obtutu tacito ſtetit. æſtuat ingens
Imo in corde pudor, miſtóque inſania luctu.
Et furiis agitatus amor, & conſcia virtus.

Primus hic motus, qualis in illo prouerbio, Furor fit læſa ſæpius patientia. Attende hinc conſilium viri fortis,

Vt primùm diſcuſſæ vmbræ, & lux reddita menti eſt:
Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit
Turbidus.

Non deiecit animum rei difficultas, ſed inflammauit. Eſt enim viri fortis proprium, nullum vel fatum vel fortunam detrectare, etiam deteriorem. Iccirco idem Turnus,

Quò deus & quò dura vocat fortuna ſequamur.

Qui etiam durā vult vltrò ſequi, non ab ea inuitus trahi. *Stat conferre manum Aeneæ, ſtat quicquid acerbi eſt, Morte pati.*

At

At quomodo *pati*? Morte, inquit. vt profecto quoties ea lego, horror animum occupet: deinde impellat ad idem agendum, atque etiam quaſi in ipſa ſtatuat actione:

-nec me indecorem Germana videbis

Amplius.

Talia verba Alfonſo Ferrariæ duci in cladis Rauennatis procinctu quum eſſemus, frater meus, vir fortiſſimus atque multis prælijs clariſſimus, ſempérque victor, Titus Scaliger, ſeſe cohortanti atque patris Benedicti geſta in memoriam reuocanti, dixit, ſe aut morte maiorum ſuorum illuſtrem gloriam inſtauraturum, aut vita fortunam ſuperaturum. Eodem animi apparatu deſerit & mœſtam Turnus, & ſororem: idque rapido curſu. non feſſus tot ærumnis, non cunctabundus in diſcrimine, non metuens in re deteriore, etiam *medi agmina rumpit.*

Coniunges etiam in aliquo cum fortitudine modeſtiam, cuius forma componitur in MneſtheoVirgiliano. Is enim quum ſecundum Æneam ſit in prima fortitudinis commendatione, vult vincere nauali certamine. Hic eſt fortitudinis finis. petit tamen id à ſocijs: hoc modeſti eſt. Vox illa magni & cordati viri, *Extremos rediiſſe pudet*, & illis attribuit, *Hoc vincite*. nec defuit hiſce virtutibus pietas: quum ſpem omnem in numine ponit: *Sed ſuperent quibus hoc Neptune dediſti.* Eadem ratione ſtatues eandem fortitudinem cum bona fortuna, cum aduerſa, cum neceſſitate, opibus, inopia, gratia, inuidia, ſtatu hominum: verbi gratia in Principe, aut ſub Principe, indigena, inquilino, profugo. Item cum vitiis animi nonnunquam. Superbia nánque ſæpenumerò fortem comitatur: præterea pertinacia, peruicacia, contumacia contemptus. Sæpe egreditur è laudato illo medio, atque inficitur temeritate. quemadmodum Poeta Miſenum quum Heroem fortiſſimum appellaſſet, ſuperbum tamen agnoſcit, ac dementem vocat. Ita Mezentium non minus fortem virum facta oſtendunt: immanem tamen atque impium notat. Meſſapum fortem ſimpliciter, & Tarchontem. Temperari quoque poteſt virtus hæc, non alterius virtutis aut vitij miſtione, ſed tanquam gradu quodam: veluti audentia, acritate, maturitate, cunctatione. Qua ratione vocat Audacem Rutulum Turnum, quia non accederet ad Æneæ fortitudinẽ.

& Aſilam Mneſtheúmque Acres. Dementiam verò ſine fortitudine, ſed inani gloriæ adiunctam in Salmoneo, quid enim ſtultius aut inſanius eo, qui

nimbos, & non imitabile fulmen,
Ære, & cornipedum curſu ſimularat equorum,
idémque ſibi diuûm poſcebat honores.

Tales belluas irrideas ſub corio Alexandri, Domitiani, Cambyſæ, aliorum. Obtunditur ergo eius fortitudinis habitus interdum multis de cauſis. quarum aliquot exempli gratia narratæ ſunt: aliquot hinc etiam recenſeamus. Sunt igitur cognata nobis ſemina quædam immortalitatis: cuius adeò appetẽtes ſumus, vt & ſepulturę proſpiciamus: & nolimus cadauer noſtrum malè haberi. Non quemadmodum væcordes quidam, quorum ſententia illa ſtulta: animam noſtram à corpore ſolutam interire: atq. iccirco nos eſſe ſolicitos eiuſeemodi diuturnitatis. Sanè harum pecudum animi tam inſipidi nunquam vixerunt ipſi cum ſuis ſententiis. Humanum verò ingenium, quod animæ noſtræ vis eſt, quum ſe ſciat immortale, optat illud quoque, vt corpus ipſum quoque & comes, & domicilium ſuum, quoad fieri poſſit, eadem felicitate perfruatur. Ædificat iccirco pyramides, eíque ita condito imponit, vt ſi non vniuerſa temporum ſpatia æquare poſſit, aliqua tamen quàm maximè longinqua ſuperet. Mezentius itaque id procurat orans, qui mortem non deprecatur: *Nullum*, inquit, *in cæde nefas.* id ſupplex, *Vnum oro,*

Corpus humo patiare tegi: ſcio acerba meorum
Circumſtare odia: hunc oro defende furorem:
Et me conſortem nati concede ſepulchro.

Dicent hîc Philoſophi non omnes, ſed naturæ oblatratores. Quid tum poſtea? iam cadauer neque ſentit: neque tuum eſt amplius. at fuit. At nunc ſenſus eſt mihi viuenti earum incommoditatum, quas paſſurum ſit cadauer meum. Idcirco veri ac ſani Poetæ ſuas perſonas pingunt, euiuſmodi expoſitæ ſunt à natura: non quales ferrei quidam fingunt. Neque enim ſcio an verum ſit quod tu ita iudicas: quum contrarium videam in naturæ ipſius penetralibus. Ergo ne Turnum quidem tanto robore, tali genere, tot rebus geſtis clarum exemit Poeta ex eiuſdem matris affectibus, id eſt, naturæ. Tametſi enim

fuit

fuit vir fortiſſimus, tamen ipſo in aditu mortis homo viſus eſt. verùm enimuerò nequaquam ſe proſternit ad Æneæ genua quemadmodum Magus in decimo: ſed negauit ſe deprecari, quinetiam non pro ſe, quippe magnanimus: ſed pro patre, vt ſit pius. At ſanè ſapiens fortitudo: quæ victoriam non in morte, ſed in facto ponit. Ideo dicit, *Viciſti: & tua eſt Lauinia*, neque ſolùm tua, ſed *coniunx*. Quid aliud vis? quid tibi ex interitu meo emolumenti euenire poſſit? hæc enim eſt belli cauſa: hic pugnæ noſtrę finis: nō autem mea mors. Addit etiam quod dicebamus, *Seu corpus ſpoliatum lumine mauis, Redde meis.* hoc enim meritus erat eſſe, quod ipſe erga Pallantem fuiſſet. Patri enim corpus remiſerat etiam cum armis. Dignus profectò qui aut vinceret, aut diuinis tantùm armis, neque aliis vinceretur.

Proximum temeritatis vitiū, Iracundia. Hoc enim vterque commune habent: ſui compotes vt ne ſint. Deos iuxta, atque homines contemptui habeant. Cuiuſmodi barbarus Hiarbas etiam cum exprobratione:

Iuppiter omnipotens cui nunc Mauruſia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
Aſpicis hæc? & addit contemptum,
Non timeris, inquit, *cum fulmina torques.*

Exprobratio autem frequens in amore eſt. ſic Dido de Ænea. *eiectum littore, egentem Excepi.* Animum enim ira impedit: vt non ſolùm non ſentiat: ſed etiam vt non loquatur. Sic Æneam Dido ex ſententia non reſpondentem,

Talia dicentem iampridem auerſa tuetur
Huc illuc voluens oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis: donec collecti ſpiritus, atque adeò infracti erumpāt. Deſcribes verò irati vultum: & colorem aut pallidum, aut igneum, celerem oculorum motum, aut contrà intentos, fluctuantem animum, incertum conſilij, certum vltionis. Etiam furorem admiſcebis nōnunquam: ſequeriſque veſtigia diuini Poetæ, qui Turni ferociam ſic deſcripſit:

His agitur furiis: totóque ardentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis.

At verſutiam, dolumq; mutuabere ex animo minus forti. Equidem comparare ſolitus ſum Verſutum artifici

Fortem naturæ. Apertè nánque agunt hi: Ars autem quæſitis argumentis. Mirificè verò Poeta cùm & Achillis fortitudinem, & Vlyſſis prudentiam in vno Aenea exprimere conaretur: & præterea augeret pietate: illius temeritatem ademit, huius ſuſtulit verſutiam, tranſtulitque temeritatem in Turnum, verſutiam in Sinonem: vtrumque aut Græcum, aut Græcia oriundum. Vafriciem autem ſic deſignabis:

qui ſe ignotum venientibus vltrò
Obtulerat, fidens animi: atque in vtrumque paratus,
Seu verſare dolos, ſeu certæ occumbere morti

Vbi intelliges hoc hominum genere nihil eſſe formidoloſius, ſi aperta virtute agendum ſit. Nihil audacius, cùm ſperent fraudibus ſuis ſibi è ſentētia proceſſurum. Igitur eum quoque qui eſſet futilis, ne mors quidem deterruit. Orationē illis attribues fictam quidem, ſed veris miſtā. Quorum luce mendaciorum tenebræ colorentur. Palamedis igitur hiſtoriā prætexit vniuerſam Troianis ipſis: vt inde & odia cum Vlyſſe queat exercere: & ab ipſo viciſſim accipere iniuriam. Is eſt orationis ſuccus. Modus autem, quem ductum quidam Rhetores vocant: cùm & miſerationem mouet: & negat ſibi apud Græcos vllum eſſe relictum locum, vel cùm interrumpit orationem ita, vt expectatione ſuſpēſum iugulet auditorē. Poſt hæc exutus vinculis tanquam beneficio magno gratiam relaturus, pandit Græcorum conſilia, quaſi ſolutus ſacramento: propterea quòd iam dixerat Priamus: *Noſter eris.* Illud etiam animaduertes in mendaciis: ferè enim prætexunt obteſtationes. Vt cùm Deum fefellerint primùm, tutius deinde ſperent ſeſe homines decepturos.

Auaritia. De Auaritia quoque aliquid eſt dicendum. Quæ eſt habendi cupido ſine modo. verſus ille eſt quouis auro precioſior:

Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Eius imaginem nullo ex authore commodius elicere potes, quàm ex Plautino Euclione. temperatius tamen tu. ſeruiuit enim ille ſcenæ, ſumma eorum ingeniorum, vt attentiores ſint ad rem, quàm ad valetudinem, opes in oculis, in animo, in verbis: impietas inde ſequitur, & furor, & væcordia. Impius Pygmalion, qui & affinitatis ius contempſerit, *ſecurus amorum Germanæ,*

mane, & incautum, atque etiã ante aras interfecerit. Mẽdacium quoque attribues. Sic enim ille:

Factumque diu celauit, & ægram
Multa malus ſimulans falſa ſpe luſit amantem.

Perfidia. Polymneſtor acciſis rebus Troianis fas omne abrumpit: & hoſpitem necat, vt auro potiatur. Omnium exitus infelix. Pygmalion amiſit & theſaurum, & ſororem, & claſſem, & meliorem partem ciuitatis. Polymneſtor ab Hecuba effoſſis oculis malè mulctatus eſt. *Perfidia.*

Neque tacenda ambitio. Honor enim tanquam beatitudo a multis exiſtimatus. Cuius cupiditate nimia qui capiuntur, dicti ſunt Ambitioſi: propterea quòd nihil relinquunt intentatum, mouent omnia, non ſolùm omnem lapidem, quemadmodum in prouerbio eſt, vt cæteris antecellant. hoc vitium eſt. Cuius contrarium multis vocibus declarari, nulla ſignata appellatione circunſcribi poteſt. Nam ſocordia, & ignauia, & inertia, & illud comprehendit, & cum illo alia. Humilitas quoque non reſpondet. Sic ne virtus ea quidem quæ in medio eſt, vllo certo nomine, quod equidem ſciam concipitur à Latinis. Appetitus honoris moderatus. Sic ſuperſtitio ſatisfacit ad notandum eum habitum quo metuimus aut Deũ ſine ratione, aut ei opera attribuimus ad noſtrum incommodum, quæ opera ne cogitauit quidem vnquam ille. Exempla vtriuſque inſaniæ apponam. Deum formido ad hunc modum, colo ſacris, oro precibus, vt ne ante centeſimum annum moriar. Hoc eſt exemplum primi. Alterius hoc, vereor ne iubeat terræ, vt hiatu me abſorbeat. Eius vitij contrarium fortaſſe ſit impietas: contemptus Dei. Non tamen per omnia reſpondet ſuperſtitioni. Græci ἄθεον dicunt & ἀθεότητα, non malè penitus, non penitus rectè: nam ἄθεος ſit is, qui deum negat eſſe, quod Latini vnico vocabulo exprimere nequeunt. At qui tum credit, tum profitetur, ſed ita vt noſtra curare negetis neutiquam ἄθεος dici meretur, ſed maleſanus. virtus verò in horum medio conſtituta lectiſſimo nomine deſcribitur in concreto, Religioſus: nam religioſitas paulò duriuſculum. Ambitionem in Numano animaduertes: ſuperſtitionem in Heleno: haud eam quidẽ quæ Dei cultum excedit: ſed illam qua

Ambitio.

Superſtitio.

ἀθεότης.

Religioſus.

patriam nimis veneramur. velut ille, in tertio, quum Troiam & Xanthi riuum, quanquam arentē finxerit. Qui affectus nec ab ipſa ambitione admodum diſtat. Eſt enim affectus immoderatus, quantus in iis quoque qui defunctorum amicorum atque auorum circumferūt imagines.

CASVS.

CAPVT XXI.

Svbitis caſibus illico adnectenda conſternatio puſillanimis: ſtupor magnanimis: ex admiratione, non ex perculſione, qualis in Aenea: *Obſtupui: ſteterúntque coma.* videbat enim ſanguinem è ſtipite manare. Aliter Pallas obſtupeſcit audito nomine Troianorum. Repētino Æneæ aſpectu obſtupuit Eliſa. At Æneas intellecta Polymneſtoris immanitate etiam expaueſcit: *Poſtquam*, inquit, *pauor oſſa reliquit.* Suis enim timebat in terra barbara atque impia. Euryali mater longè vehementius percellitur quippe mater, fœmina, anus,

Excuſſi manibus radij, reuolutáque penſa.

Non depoſuit, ſed excuſſi: neque repoſuit, ſed, reuoluta.

FORTVNA.

CAPVT XXII.

AB vtraque fortuna rerum perſonarúmque perduces exitum. Qua ratione profugus ita deſcribetur, vt multas capeſſat prouincias, nihil recuſet laboris: ſperet, deſperet, metuat, confidat. Circunferat in animo, atque in oratione præteritæ fortunę imaginem: futurę ſpē ſibi fingat conſilio, artibus, votis. Cuiuſmodi videmus Æneam, Euandrum, Mezentium, Diomedem, vario animo, ac fortuna, eodem fine. Quietem nanque turba emunt: & vitam obiiciunt periculis, vt ſine periculo viuant. Nam Mezentius bello perſequitur ciues. Æneas illatum vleiſcitur, Euandro ſupplex Græco. Grecus exul cum profugo Ænea Troiano ſocia arma iungit. Diomedes parta terra potiri ſatis habet, nihil vltra petit. ſemel expertus fortunam. Affectus infelici extra ordinem dandi ſunt, vt Caſſandræ:

Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtrà:
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.

Quos

Quos verſus, vtpote diuinos, à ſeipſo è ſua Ciri poeta mutuatus eſt.

BONA CORPORIS, & habitus.

CAPVT XXIII.

EX his licet explicare multa variáque, ſed illuſtria omnia exempla, vel virtutum, vel vitiorum, vel fortunæ, Quibus adiunges bona corporis, & habitus veſtium, aut armorum, quemadmodum in Ænea diximus: ita & ex aliis:

-námque ipſa decoram
Cæſariem, & latos oculis afflarat honores. &
-quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni. &
Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice ſuprà eſt:

Et cum affectibus ab ætate,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæque decoræ.

Ita veſtitus, ornatúſque alij alius ſimplex Camillæ venatrici. In Venere venatrice paulò accuratior. Incomptior, atque agreſtior Aceſtæ: Occurrit enim Æneæ,

Horridus in iaculis, & pelle Lybiſtidis vrſæ.

Nautæ ſeni, eidémque apud inferos,

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Pro loco autem Achæmenidis mirus amictus: *Conſertum tegmen ſpinis.* Reſpondent enim inter ſe omnia hæc: *dira illuuies promiſſáque barba.* Tum victus ex baccis agreſtibus, & cornis lapidoſis. Nitidior Gallis,

Virgatis lucent ſagulis. &,

ſcutis protecti corpora longis. Alia quoque in catalogis: quæ in præceptionibus varietatis recenſita ſunt. Sacerdotis autem habitus inſignis ille,

Nec procul Aemonides Phœbi, Triuiæque ſacerdos
Inſula cui ſacra dirimebat tempora vitta.
Totus collucens veſte, atque inſignibus armis.

Maiore apparatu Chloreus Cybeles: Quippe Phryx. Cuius deſcriptionem accipies ex x i. pulcherrimam, atque luculentiſſimam.

concluſiones cum affectibus indignantis, vel deſperãtis, vel contemnentis, vel miſerantis, vel conquerentis diſponentur. Quæ vt ſubtilius cognoſcantur, paucis exemplis opus eſt.

Indignatur Iuno ſine prooemio, in primo: ſed ex abrupto, vt aiunt: idque per Interrogationem, nihil proponit, ſed ſupponit,

-méue incœpto, deſiſtere victam?

At nõ propoſuit incœptum illud: tum quia irata eſt, tum quia ſecum loquitur. Mox tamen aliquid explicat, vt auditori ſatiſfaciat,

Nec poſſe Italia Teucrorum auertere Regem:

Confirmat propoſitum per detractionem obiectionis, *Nam fata obſtabant.* At exemplo appoſito demonſtrat aliàs id factitatum, ídque à minore numine, præterea minore in re, minore merito, fortioribus inſtrumentis. Iccirco dixit, *Pallas.* & ſubdit de ſe, per collationem efficientis,

Aſt ego, quæ Diuûm incedo Regina, Iouíſque
Et ſoror & coniunx,

Factum quoque exacerbat ſupplicij immanitate. Duo enim extrema ſunt, exurere igni, & aqua necare. immane enim eſt, Elemẽta puriſſima fieri noxia. At ipſa huic aut eiuſmodi crudelitati oſtendit ſeſe non ſtudere, ſatis ſibi futurum fuiſſe, ſi auertere poſſet Teucrum non Italum, ab Italia non à Troia. Dixit autem Regem Teucrorum, non Teucros, vt vnius perſonę appellatione rem oſtenderet faciliorem. Præterea æquum videtur, vt ſi Teucrorũ Rex eſt, extra Teucrorum gentem ne quærat regnum. Poſuit etiam claſſem Argiuorum, ſcilicet victorum. At Teucri victi. Adhæc totam gentem perdidit ob vnius noxam tantùm, eiúſque non ſui compotis, ſed furioſi. minus enim ſupplicij meretur. Et populus nihil pro rege. Adde quòd Aiax iſte non fuit magnus ille Telamonius, ſed ✝ınὸς Oilei, vt nequicquam populi interitus debuerit interuenire. Amplificat deinde factum Palladis: quæ fulmen non ſuum, ſed Iouis iaculata ſit. Idque è nubibus, quæ in regno ac poteſtate Iunonis ſunt. Addit etiam tempus. Nanque illico de Aiace ſupplicium ſumpſit:

Aſt ego tot annos bella gero &c.

-vna cum gente.

Concluſio autem eſt per indignationem.

-& quiſquam numen Iunonis adoret?

Ad hanc formam orationis dirigendus erit animus irati. Talis eiuſdem numinis in ſeptimo quoque, Maiore in euentu etiam acerbior, atque adeò atrocior oratio. Quippe in ſuperiore pectus tantùm incenſum habuit: &,

Aeternum ſeruabat ſub pectore vulnus.

Hîc verò, *-ſtetit acri fixa dolore,*

Tum, *quaſſans caput.* vt & iter incœptum intermiſerit, ac ſteterit: & dolorem acceperit, ſed ab eo fixa, & acri. Et caput quaſſarit. Exacerbationis autem cauſam diuinus poeta poſuit. Sanè Aeneam incolumem à tempeſtatibus: præterea lætum ſtatuit. Quin molitur tecta: & claſſem, quam diſiiciendam curauerat, in tuto videt. Quin eam à Troianis haud amplius tanti fieri: ſed ipſos

-fidere terræ.

Non igitur ab inceepto, vt ſuprà:

Mene incæpto: neque molliter agit, vt auertat Italia: ſed à perſona rei, per contemptum atque exprobrationem: *Heu ſtirpem inuiſam.*

Oſtendit autem facinoris indignitatem: cùm Troiani etiam naturam ipſam ſuperauerint. Incenſi ſunt: non tamen cremati. Capti: non potuere capi. Neque ignis, neq; aqua retinuit. Vires omnes terræ, ac cœli minores ipſis. Exemplum ponit Dianæ, vt in ſuperiore Palladis. Tandem animi iniquitatem in concluſione.

Non rumpam fata? at differam. &,

Sanguine Troiano, ac Rutulo dotabere virgo.

Eliſæ autem oratio amantis quidem, ſed tam varia, quàm varius Amoris circuitus. non enim dicam, ſtatus, in quo nihil, ne momento quidem ſtabile eſt. In principio apud Annam init animi ſui, motúſque rationem. Sic enim deſuetæ perſonæ motus primus. Deinde obiurgantis, tum exprobrantis. Poſtrema deſperãtis. Hæc in irata. Vbi igitur obiurgat, ab ipſo ſtatim facto incipit: idq; per interrogationem:

Diſſimulare etiam ſperaſti perfide tantum
Poſſe nefas?

Vbi & ſuam prudentiam, ſiue attentionem deſignat: & obiicit diſſimulationem. Et appellat,

nefas.

nefas, & addit, *tantum*. *Perfidum* etiam appellat, & confidentem, eo verbo: *Speraſti*. & ingratum, cùm dixit: *Tacitus*, Quaſi ſit fuga, non diſceſſio. Omnia illa augent. Terra mea, non tua. Poſt hæc probat propoſita. primùm perfidiam. *-nec te data dextera quondam.*
Deinde nefas, *Noſter amor*. Noſter, inquit, ergo mutuus. quem ego non opprimo, nec tu debes opprimere. Tum ingratum, Omnia poſthabui tibi. Moderatior tamen efficienda eiuſmodi oratio eſt tantiſper, dum amantem adhuc ſpes tenet perſuaſionis. In ſequenti verò ſublata ſpe, acerbior, & acrior, & amarulentior. Itaque hîc annumerat merita parcè, & cum modo,

Te propter Lybicæ gentes odêre.

Magnum illud Libycæ in Libya habitanti, nouæ cum paucis, & numero plurali, *Gentes & propter te*, vnum ſcilicet. Qui ſi me odêre, tu amare debes. Si inſtant periculis, tu defendere: quippe illis tu me ipſe obiecisti. Addit etiam Numidas, & quidem tyrannos. odioſum nomen, & cuius cum poteſtate coniunctum ſit (vt ita dicam) ius maleficij. ſed quod maximum. Tyrij ipſi infenſi: quorum ceruicibus te dominum impoſui. Pudicitiam verò vltimo poſuit loco: tum vt creſceret oratio: tum quia faucibus hærebat: pudebátque edere. Omnis autem ſuaſoria cùm nitatur, vtili, facili, honeſto, ac propterea multæ interſint pollicitationes: in hac nihil pollicetur, quia exprobrat data. Honeſtum verò prætendit, cùm ait: *connubia, & Hymenæos*. At facile factu, quod orat, oſtendit: qui in regno ſit, ei non eſſe quærendum regnum. vtile: quia tutò teneret, quod habebat: non tutò quæreret, quod aberat. Partem etiam rerum petimus interdum, vbi totum ferre non poſſumus. Igitur hoc agit: nec ſaltem aduerſis Aquilonibus nauiget. expectet, dum ceſſent. veluti cùm per Annam ſororem orat,

Tempus inane peto.

Expectet facilémque fugam.

Nam ſanè ex Africa in Italiam flante Aquilone curſus teneri nequit. Illud quoque ad petitionis portionem pertinet:

Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet

Ante fugam ſoboles. vbi id etiam notabis. ſemper

enim appellat *fugam* non abitum. Multa verò ſunt loca in quibus orantis ſermo ſedem capere valeat. Inter quæ, beneficiorum commemoratio, excitatio ſpei ad futura. Omnium autem princeps obteſtatio. Igitur per lacrymas ſuas: ſicut & Amata Turnum. Conuenit etiam vt, cùm orat vti ſeſe tueatur, per dextram obteſtetur. nam nihil, inquit, mihi à me ſupereſt, præter lacrymas, nihil præſidij à prouincia, præter tuam dextram. Comparationem deinde meritorum facit: ſed per conditionalem vt modeſtiæ conſulat:

Si bene quid de te merui.

Hoc dum vult perſuadere: nam in altera oratione exprobrat: admiſcet etiam amantis & verba, & affectum.

-fuit aut tibi quicquam

-Dulce meum. Talis oratio Pelopis ad Neptunum apud Pindarum. Poſtea ponit explicationem petitionis: *Miſerere domus*: non pro ſe orat, ſed pro domo: cuius ipſum non ſolùm participem, ſed etiam principem fecerat. Addit cauſam miſerandi, *labentis*. Acuit deinde orationem: cùm mortem ſuam ob eius diſceſſum prædicit. Mirificam verò (vt ſemper) artem: primo nánque loco dicit: *moritura*. hoc futurum eſt. Mox *morientem*. Hoc & amplius, & præſentius, & iam in oculis. Sicut prius *decedere terra*. Tum autem *deſeris*. Obiicit enim deſertoris nomen à quo vehementer abhorret animus militaris. ſic deſertorem Aſiæ vocat eum Turnus ſignato verbo. Item dixit: *hoſpes*. quoniam ſcilicet non amplius es maritus. Ego enim te feci ex hoſpite maritum: tu te ex marito hoſpitem. ſimile illud in Tragœdiis, vbi Iuno ſeſe Tonantis ſororem appellat: quod nomen ſolum ſibi reliqui factum ſit: quia coniugis titulum pellices ſubripuerint. Quibus verbis & crudelitas, & perfidia exprobratur. ſimul vbi exoptat ex eo ſobolem, quæ ore tantùm referat: non etiam animo ſimilis ſit. Nam deſerta quidem ſic quoque eſſem: ſed tamen non viderer.

Perpendamus alteram orationem longè concitatiorem. Negat enim illum Dea natum. imò verò ne Dardano quidem. Id quod facilius eſſe potuit, nec tamen eſt. Verùm ob duritiam, è cautibus ortum ait. Ob ſæuitiam, nutrices agnoſcit tigres. Exprobrat verò diſſimiles affectus. Num ingemuit? at ego flebam. Quod

ſupereſt, deſperantium more iram omnem effundit in Deos. A quibus negat æquis oculis aſpici mortalia. Exprobrationis ſemina communibus in locis poſita ſunt. *eiectum*: non ſatis. Addit *littore*. vnde nihil ſubſidij ſperare poterat. Quemadmodum eſt in exemplis rhetorum Græcorum. τὰ παρὰ θάλασσαν φ.ϐεϱὲ, ἐρημίας ἔται. Auget: *egentem excepi*, non expuli, Exceptum non dimiſi, ſed *locaui*. Vbi? *in parte regni*, contra omnem humanũm morem. regnum enim duos nunquam cepit: ac ne fratres quidẽ. Ac propterea quòd Æneas non erat priuata perſona, non ſolum obiectat priuata beneficia, ſed etiam ciuilia commoda, & ſuis communia:

Socios, inquit, *à morte reduxi*.

pro quorũ ſalute reponi oportuit abs te gratiam mihi, eorum enim Rex es. Id quod tibi ſemper laborandum eſt, mea vnius opera defunctum eſt. excitat autem memoriam acerbiſſima recordatione, Amiſſam, inquit, refeci claſſem. Hîc Ouid. aut alius quis laxaſſet habenas ingenio, ac dixiſſet, Claſſem refeci qua me deſereres. Parcius diuinus poeta. maluit enim hoc relinquere cogitandum, quia dolor ſupprimebat. Quare etiam verbum ſubtieuit. Poſt hęc vtitur Ironia per reiectionem. vt apud Terentium, *Id populus curat ſcilicet*. Sic irridet, quaſi falſum, quod pro ſe adduxerat Æneas, qui profectionis crimen in deos reiiciebat. Poſtremò quod reliquum eſt, deſperat, contemnit, abiicit. Neque te teneo. abi. *Neque dicta refello*: quia non merentur. Tandem verò minatur: & ſibi ex hoc mortem, & ex ipſa illi Diras, quę nequeunt vlla victima expiari:

Omnibus vmbra locis adero. dabis improbe pœnas.

Abrumpit tandem in minis orationem. Quare nequit Æneas reſpondere, ſicut ante fecerat: cuius tota oratio conſiſtebat in dilutione exprobrationis, & tranſlatione criminis in Fata. Interpretatur enim res ipſas ſubtiliſſimè. Is nánque eſt cauſæ ſtatus relatus ad qualitatem. Itaque etiam cum inſinuatione ingreditur: & appellat *Reginam*, non coniugem: & memorem ſe pollicetur beneficiorum, vt aliuſmodi relaturus ſit ólim gratiam, quàm nunc faceret manendo. hoc ſatis eſſe debet inter bene inſtitutos ciues. Nõ enim datur beneficium ſpe tantundẽ recipiendi, ſed ſimplici animo, non opera venali, Ic-

circo gratiæ & nudæ ſunt, & tres. vt qui beneficio prior certat: vbi quippiam viciſſim recipit, de integro itidem refundat. Ea de cauſa priſci Latini ſtrenam quaſi trenam ſunt interpretati: à tertia officij repræſentatione. Diluit autem nomen coniugis, & coniugij: vt ſubtrahat ſe crimini impietatis. Quis enim coniugem ſine impietate poſſit deſerere? & appellat fœdus: quod tamen negando tollit. Dum hæc dicit, temperata vtitur oratione primùm: quàm deinde excitat argumentis, atque interrogatiunculis. A maiori, ſi non fuit fas in priſtina terra, quæ auita fuit mihi, vel regnum reparare, vel ſaltem conſiſtere: magnum quiddam eſſe oportet, quod mihi certam diſtinet: eámque aliam à Carthagine immobilibus fatis deſignatam. Obſerua verò efficaciſſimam collationem. Etenim tu, ſi non petis Italiam, ſed fato tibi attributæ Carthagini acquieſcis: quare vis nos deſerere ſortem noſtram? verbis autem inuidioribus animat ſententiam:

Quæ tandem Auſonia Teucros conſiſtere terra
Inuidia eſt?

Non quaſi hîc nos velis: ſed quaſi ibi illos nolis. Resonat poſtremò abeundi neceſſitatem non iam per Fata: nam & incerta ſunt aliquãdo nobis, & obſcura ob vetuſtatem, & communia nimis: ſed Iouem illico authorem præſentem facit, atque Anchiſem. Quódque maius ſit horum nihil pro ſe ſtudere: Aſcanio hæc omnia laborari quibus ambitionem à ſe aufert: quam nefas erat amicitia eſſe potiorem. Conſenſu verborum adauget ſententiam: cùm appellat puerum: & adiungit affectum: *Capitiſque iniuria chari.*

Extruendi verò iiſdem legibus, atque rationibus gradus illi quaſi quidam, & animorum & orationum. Vides primam ſuaſoriam, ſecundam exprobratoriam, tertiam tumultuãtem in deliberatione ab animo ſpe ſpoliato, interceptæ ſententiæ, conciſæ, contortæ. Fertur, refertur, rapitur. Crebræ interrogationes, conſiliorum mutationes, petitio, repetitio, correctio. Incipit autem miſerorum more per interrogationem: Quid agam? an ſic manendum? non poteſt. Inſtant enim gentes Lybicæ. An illæ ſuppliciter adeundæ? Quî fiet? Contempti à me, faſtus mei memores flecti nolent. An cum Troianis

abeundum?

abeundum ... fruſtra tentabitur. ingrati enim ſunt. obliti veterum beneficiorum, quum me inuitam relinquunt. Me in regno meo contemptui habuere: ergo in ſuo quid facient? Quin non recipient. Iccirco dixit ſuperbas rates, Et ſe irriſam. Eóſque Laomedontiades: periuros ſcilicet. An extrema audēda mihi, ipſíſque bello perſequendi? At hoc quid eſt conſilij? Equidem ciues hoſce vix è Sidonia reuelli. verbum odioſum non dixit auexi: ſed è Tyranni manibus reuelli. quónam igitur animo obiectem rurſus eos, vel belli, vel pelagi periculis? Igitur cōcludit, *Morere*, Induxit colorē deſperationi, *vt merita es.* Cauſam verò à ſe reiicit in Annam ſororem. Quippe ſuapte natura caſta fœmina alienū crimen in ſe ſua morte tolli vult. vbi artem viri incomparabilis præterire mihi religio eſt. Caſtæ namque huiuſce viraginis oratio, etiam de amantis fuga conquerens, nihilo ſecius in Sichæi mariti memoriam deſinit: cuius manibus deuouet corpus: quod morte luat ſupplicium fidei temeratę. Non minor in illis ars. cùm mortem nominaſſet, multa verba interpoſuit, antequam cauſam redderet: tum ob mortis nomen quod eſt natura ſua animātum generi formidabile: tum quia memoria amiſſæ pudicitiæ vehementer obſtabat. Poſtea verò quàm abeuntem videt claſſem, tum verò tota fluctuat oratio, quam ſimul cum cæteris ex noſtra diligentia metiri poteris. neque enim hic omnia perſequi volumus, vel licet: id enim interpretis eſt: ſed formula quaſi quædam perpendendæ Virgilianę diuinitatis ad hunc ſane modum præſcripta ſit ſtudioſis, quæ à nullo antè nos explicata fuit.

Longè alia & mēs, & ratio, & oratio irati Hiarbæ. perturbata ſanè. quippe prius oſtendit rem quam declaret, quum dixit: *Aſpicis hæc?* Et poſt duos verſus narrat. Iratus enim omnia in oculis, atque in ore habet:

Fœmina quæ noſtris. &c.

Incipit autem ab exprobratione officiorum. quaſi ingratum bonis accuſet Iouem:

cui nunc Maurusia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem.

Sequitur altera exprobratio negligentiæ, aut impotentiæ: *Cum fulmina torques. Nequicquam horremus,* Extenuat autem meritum perſonæ aduerſarij, à ſexu,

fœmina: à fortuna, *errans*. Deinde cùm poſuit vrbem: extenuauit factum. quippe, *exiguam*: &, *precio*: & *accepit*: &, *littus*: &, *arandum*. Non enim niſi ſumma inopia ad id cogimur. Item accepit loci leges: quo nihil plus ſapit ſeruilem animum, aut infelicem. Suam verò perſonam commendat: *in noſtris finibus*. Auget inuidiam à rei indignitate, *Connubia noſtra repulit*: quid? Maritum indigenam noluit: dominum recepit peregrinum. recepit verò regni & fortuiti & precarij dominum. At ego illam in regnum ſtabile, patrium, & auitum ſociam elegeram. Ego illam augebam, illa ſe attenuauit. Contemptus præterea perſonæ alterius aduerſarij, a natione. Iratus itaque pendentem reliquit orationem, nihil enim concluſit, ſed exprobrando dixit:

nos tibi fruſtrà munera ferimus.

Diuerſa ab hac Æneæ ira aduerſus Helenam. Alia Turni aduerſus Drancem. Eſt autem oratio illa Æneæ deliberatiua. Ponit igitur ſuaſiones ad cædem, quā meditabatur: atque eas magnas ſanè, *Occiderit Priamus*. Magnum eſt carere principe. Addit, *ferro*. Quid patriæ excidium? Quid Dardanium toties ſudaſſe littus ſanguine. quid mirum ſi vna pereat: propter quam tot interiere? Et cum illis duo rerum omnium maxima: pudor, ac libertas. Matronæ: inquit, noſtræ ſeruæ erunt? Hæc earum erit domina? Rationes in contrarium. Fœminæ mors non decet virum fortem. Solutio obiectionum. *Exſtinxiſſe nefas*: non fœminam, ſed crimen: pertinet ad virum iuſtum: & ſupplicium ſumere de facinoroſo, & pro ſuis, & pro patria, ad virum fortem. Hîc ſileant Grammatici.

Turni autē oratio tota eſt in recriminatione. Magna autem in eo ars. Cùm enim obiecta à Drance nequiret inficiari: tot eius cauſa cæſa millia ciuium, bello, bellíque meritis, ac naturæ id attribuit. Eſt igitur tranſlatio criminis. Duo ergo agit, vnum, vt rem leniat per indignitatem perſonæ obiicientis. Cùm enim oſtendit eum imbellem: non mirum ſi miratur is, quempiam in bello mori. Alterum eſt, cùm declarat, idem quoque Troianis eueniſſe, Quare non onerat Turnū is euentus: qui etiam hoſtibus communis fuit. Totus autem ductus: ſic enim vocant rhetores modum & colorem orationis: eſt & iracundi, & ſuperbi. partim nanque contemnit, partim irridet:

det. ἠθολογία verò eſt viri fortis ad imbellem, virturis pro fortuna exprobratorem. Iccirco illa alti animi: Nũquam animam iſtam talem amittes: non ſine geſtu: cum dixit, *dextra hac.* Item illud abnuentis. *Abſiſte moueri.* Contemptus verò tanquam rei nihili,

habitet tecum & ſit pectore in iſto.

Scilicet futilis in imbelli.

Aliter Venus & Iuno inter ſe iraſcuntur. Altercationi ſanè illa propior cauſa eſt. Tales nánque iræ fœmineæ, & obtrectationes.

Sedati autem animi, ac maturi petendum exemplum ex oratione Latini cum affectibus ciuilibus & prudentibus.

O praſtans animi iuuenis, quantum ipſe feroci
Virtute exuperas: tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere, atque omnes metuentem expendere caſus.

Atque ferox reſpondet animo & militis, & iuuenis: nihil enim dici poteſt confidentius.

Quam pro me curam geris, hanc pater optime pro me
Deponas: letúmq; ſinas pro laude paciſci.
Et nos tela pater, ferrúmq; haud debile dextra.
Spargimus. Non ſolùm gerimus. Et addit mira figura.
& noſtro ſequitur de vulnere ſanguis.

Per animus Æneam per nuntium prouocantis.

Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta Tyranno. & addit, *haud placitura.* Sarcaſmi quoque de quibus ſuprà diximus, huiuſce generis ſunt.

Eorum verò, qui in extremis periculis vel animum deſponderunt, vel ſpe depoſita mortem aut orant, aut optant, aut queruntur, aut contẽnunt, videbis varios affectus. Ecce in milite, eóque forti, ac bono: tamen acciſis rebus.

Dolus an virtus quis in hoſte requirat?

Et illud, *pulchrúmque mori ſuccurrit in armis.*

Alio modo deſperat Anchiſes euerſa patria. Tota eius oratio eſt in contemptu mortis. Alio Mezentius, *Hoſtis amare quid increpitas?* Alia oratio Mneſthei trepidantis pro victoria. Eliſæ verò ſuprema oratio & amantis, & infelicis plena affectuum, & miſerationis: quouis arundinis Indicæ ſucco ſuauior.

Dulces exuuiæ, dum fata, deúſque ſinebant,
Accipite hanc animam, méque his exoluite curis.

Vixi: Et quæ ſequuntur omni nectare, omníque ambroſia potiora.

Precatoriæ autem orationes non omnes ſub eodem genere cenſentur. nam preces aut ad hominem aut ad Deum diriguntur. Finis igitur diuerſis formis. quare & ipſæ ſpecies, eſt enim motus principiũ, & finis, & mediũ, generis eiuſdem. At Deus precibus meis nõ mouetur. ſed ab æterno: vt loquuntur: ſciebat me precaturum. omnia illi ſemper præſentia. reducuntur tamen hę orationes ad illas per Analogiam. Quemadmodum vſus imperatiui modi, cùm refertur ad eundem Deum. Suaſoria igitur eſt verum genus ad petitoriam, ad precatorias autem non vna ratione. Habes diuinas precationes, earúmque genera in ſacris, in fœderibus, in votis: afferúntque plurimum luminis poemati. In fœdere hoſpitij inter Eliſam, & Æneam, in primo. in ſecundo Anchiſes in portento Iouem precatur:

Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris vllis:
Aſpice nos.

Vt propter preces aſpiceret benignus, ſed appoſuit ea, quibus ob pietatem conſequi mereretur. In tertio ad Apollinem Exulis oratio ſedem quærentis, & errandi finem. In quinto ad Iouem proincenſa claſſe. Peregrini autem in tertio,

Dij maris & terræ, tempeſtatúmque potentes
Ferte viam vento facilem, & ſpirate ſecundi.

In ſexto verò Italia potitus gratias commemoratis beneficiis: atque expoſcit pacem futuris rebus. At in metu illa ex vndecimo:

Armipotens belli præſes Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonis, & illum
Pronum ſterne ſolo. Animaduertes etiam orationes Pallantis, & aliorum in præliis. Item regum, in duodecimo, ad quarum modum componendi ſunt animi: vt efficacem reddamus orationem, quæ in aliis poetis aut friget, aut exultat. Maroniani flores igitur nobis delibandi ſunt, ſi cœleſtia mella conficere volemus. ſed de orationibus, quę aut perſonarum ſtatibus, aut affectibus ſeruiũt hæc exempla ſunt ſatis. nánque omnia exequi genera, rhetoris potius eſt officium. Nunc ad alia tranſeamus.

DE QVATVOR VIRTVTIBVS poetæ.

CAPVT XXV.

HActenus rerum ideæ quemadmodum ex ipſa natura exciperentur, Virgilianis oſtendimus exemplis. Ita enim eius poeſi eueniſſe cenſeo, ſicut & picturis. Nam plaſtæ, & ii qui coloribus vtũtur, ex ipſis rebus capeſſunt notione*. quibus lineamẽta, lucem, vmbram, receſſus imitentur. Quod in quibuſque præſtantiſſimum inueniunt, è multis in vnum opus ſuum transferunt: ita vt non à natura didiciſſe, ſed cum ea certaſſe, aut potius illi dare leges potuiſſe videantur. Quis enim putet vllam vnquam talém fuiſſe fœminæ cuiuſpiam pulchritudinẽ, in qua aliquid non deſideraretur ab iudice non vulgari? Nã tametſi in ipſis naturæ normis atque dimenſionibus vniuerſa perfectio eſt: tamen vtriuſque parentis miſtio, tempus, cœlum, locus multa afferunt impedimenta. Itaque nõ ex ipſius naturæ opere vno potuimus exempla capere, quæ ex vna Virgiliana idea mutuati ſumus. Nunc reliquũ eſt vt tam diuinas opes ſcitè, atque ſapienter diſponere conemur. Quod, vt efficere poſſimus, inde nobis initium ſumendum eſt.

Cùm priſci oratores id agerent modò vt mouerent: inconditè nánque ſuadebant. Poetæ verò vt oblectarent tantùm: cantiunculis enim ſolis otium tranſigebant. vtrique ab alteris poſtea id, quo carebant, mutuati ſunt. Numeros enim primus addidiſſe Iſocrates incõditę orationi dictus eſt. Quanquam qui accuratius rem ipſam ex literarum monumentis eruerunt: eam laudem attribuunt Thraſymacho: cuius diligentia aucta ſit à Gorgia: poſtremò ab eo quem dicebamus, Iſocrate perfecta. Poetarum autẽ numeris, ac ſonis addita fuit anima poſtea, cùm ex agris in vrbẽm trãſlati eſſent, appoſitis fabellis pro exẽplo, ſententiis pro præceptione. Id quod Horatius rectiſſimè expreſſit eo verſu:

Omne tulit punctum qui miſcuit vtile dulci.

vt tota Poeſeos vis duobus capitibus abſoluatur, docendo, & delectando. Quorũ vtrumque conſecuturi ſunt ii, qui & res vero propiores, ac ſibiipſis ſemper cõueniẽtes exequuti fuerint, & operam dederint vt omnia varietate

condiantur. Nihil enim infelicius, quàm ſaturare auditorem antè quam expleatur. Quæ enim epulæ quibus faſtidium pro voluptate pariatur? Tertia res ea eſt quam ego Efficaciam, Græci quo deſignent nomine ſuo loco dictum eſt. Eam paucis in Poetis reperies. Eſt autem vis quædam tum rerum, tum verborum, quæ etiam nolentem propellit ad audiendum. Quarta eſt ſuauitas, quæ efficaciæ illius vim vegetam deducit ex aſperitate, cui ſæpenumero eſt affinis, ad certam temperationem. Hæc igitur eſto ſumma ſic: Poetæ prudentia, varietas, efficacia, ſuauitas.

Efficacia.

PRVDENTIA.

CAPVT XXVI.

PRudẽtia philoſophis habitus eſt, quo futura ex factis proſpicimus. verùm eius vocis ſignificatio amplificata fuit: vt eum quoque comprehẽderet habitum, qui deduceret omnia ſua facta ac dicta è rationib. ad fines ſuos ſine offenſione. Dicimus enim prudenter factum ab imperatore, vbi rectè exercitus partes diſpoſuerit: tametſi ſimiles ordines acierum nunquam antea notos habuerit. Eſt igitur prudentiæ pars qua futuræ victoriæ conſultum curat ex diſciplina militarĩ, non ex anteg eſſis actionibus. Quare is habitus omnibus artibus communis ſit neceſſe eſt. Primus enim ſutor calcearius non ſolùm tegmen impoſuit pedi, verùm etiam ſubſtrauit ſoleã, quam antea nunquam viderat: vt ab incommoditatibus illum faceret tutum. Hac ratione prudentem poetam eſſe volumus, cuius feſtiuitas, laſciuia, ſeueritas, humilitas, ciuilitas, magniloquentia, vel in re, vel in verbis, ſuo loco, tẽpore, modo diſpoſitæ ſint. Quod igitur monebamus, id imprimis animaduertendum eſt: vt imitatio rẽ ſequatur: conſtantia imitationem comitetur. niſi cùm inconſtantẽ quempiam finxeris: veluti Ligurẽ aut fœminã: illi enim polypi ſunt: hæ chamæleontes. tunc enim licet abſcedere ab hiſce legibus. Quod tametſi ita fiet: nihilominus tamen manet conſtantia tua in illorum incõſtantia ſemper deſcribenda. Hęc igitur prudẽtia ad tria potiſſimùm capita reducenda eſt. rerum enim naturam cùm explicamus, Phyſiologia dicitur: cùm Fati, Aſtrologia: cùm Dei, Theologia. Natura ergo tam lata eſt, vt etiam cœlorum

lorum ipſorum motus comprehendat. tum tempora, loca, & quæ in eis, vel mouentur, vel quieſcunt: de quibus cum ſeſe obtulerit aliquid, ſine oſtentatione breuiter, ac parce attinges. Quemadmodum fecit deus ille poetarum;

Principiò cœlum & terras campóſque liquentes
Lucentémque globum Lunæ Titaniáque aſtra
Spiritus intus alit: totámque infuſa per artus
Mens agitat molem: & magno ſe corpore miſcet.

Et illa diuina,

Haud equidem credo quia ſit diuinitus illis
Ingenium, & rerum fato prudentia maior. quæ antea ab

Epicuro. Deinde,

Verùm vbi tempeſtas & cœli mobilis humor
Denſet, erúntque rara modò, & quæ denſa relaxat:
Mutant ſe ſpecies animorum: & corpora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat
Concipiunt. Hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui. & illa,
Vere magis quia vere calor redit oſsibus,

Item quę de anima diſputat, & ſcitè dicũtur ex Platonicis, & aptè ibi collocata ſunt. Nam & Æneę interroganti, déque re difficillima, atque etiam nũc vel ignota, vel maximè controuerſa dubitanti, & inter animas, & in loco animis attributo, & ab vna animarum diſſeruntur. Anni quoque partes, ac tempora, & cognoſcenda. & deſcribenda. Manè, ſerum, creperum, cõcubitum, intempeſtum, conticinium, diluculum. meridies: eorúmque tum naturæ, tum effectiones. Nec minus eæ, quas ὥρας Græci vocant, propterea quòd annum partiuntur, eiúſque partibus fines ſtatuunt. Ver (dico) hyems, ęſtas, autumnus. Ventorum quoque numerus, nomina, naturę, loca, non tam deſcribere, quàm attingere, ne cum Heſiodo reprehendi merearis, qui aut tres tantùm nouiſſe videtur ventos, aut non rectè diſpoſuiſſe. *Nota in Heſiodũ.* In quibus omnibus illud in primis cauendum eſt, ne ineptè diſcurras, niſi libros componas eam ad rem deſtinatos. Quemadmodum Ouid fecit in lib. Transformationum: & Lucanus, Præter hęc particulares naturæ omniũ, quoad fieri poteſt, rerum ſunt cognoſcẽdę. Nam & in equo lethale vulnus agnouit, quod fit in temporibus Maro: & Dictamũ

deſcribit. Et leoni attribuit magnanimitatem: Lupo animum prædatorem, Delphinorum laſciuum canit luſum: Harpyiam fœdam dicit: vagam Hirundinem: Equum alacrem, Humanam vitam nemo melius, ac prudentius. verùm pauci eam artem declararunt. Grammatici enim in cymbis quidem ſunt, mariſque tranſmittunt ſuperficiem Maroniani: nihil tamen expiſcantur. ſolus Donatus meritus eſt, qui poetarum anima diceretur. Loca igitur ipſa aliquot, vt quæque in mentem venerint, adducemus. Principio Æneę clypeum maiore opera deſcribit, quàm Turni: propterea quòd maior Heros ſecutus imaginem Pythagoricæ diſciplinæ, quæ minoris hominis minorem quoque Genium eſſe cenſet. Quid perpetuus ille diuini viri pudor, modus, caſtitas orationis: nonne ſumma prudentia eſt? Qualis & in ſecundo,

Tunc etiam fatis apperit Caſſandra futuris
Ora Dei iuſſu, non vnquam credita Teucris.

Hîc Lucanus dediſſet declamationem. quemadmodum de temporibus Syllanis. nam tametſi & ſenex ibi narrat & licet poetæ coniungere tempora cum temporibus: tamen longus eſt. & tędij pater. etiam cùm vera fictis tegimus, aut adumbramus, aut illuſtramus. Amiſſa in tumultu, atque inſolentia militari Creuſa, fingit eam à Cybele retentā illis mirificis verſibus, quin neceſſe erat eum, qui recipiendus eſſet à fœmina, quaſi ab vxore, priorē amittere vxorem. Deinde propterea quòd alteris nuptiis nouum imperium erat comparandum. Præterea ex ſanguine altera ſaltem ex parte Italo, inſtituenda erat ſeries regum Italorum. Ad hæc qui Sibyllæ adibant locum, atq. ex Auerno reſponſa petebant, iis humana anima orcho litandum erat. Iccirco Miſenum ab orcho raptum, à Tritone eóque tanquam artis eiuſdem æmulo exceptum dicit. Verum eſt ex hiſtoriis à Turno exuſtam claſſem: id adumbrauit transformatione. Cùm vellet Camillam fortiſſimam, atque congreſſu inuictam oſtendere, nunquam obiicit Æneæ: & ex inſidiis telo petitam miſſili cadere facit. Eadem prudentia noluit Pallantem Lauſúmque committere, ne cui detraheretur, ſed vtrumque à fortiſſimo hoſte interfici. Turnum quoque nonniſi Vulcani præſidio, & immiſſis diris, & fatali priuatum enſe Æneę manu interire. ita claſſi periculū ſolum ab igne in Sici-

lia.

lia,ea enim adhuc egebit, in Italia non egebat,non periculum modò ibi,ſed etiam pernicies. Neque verò temerè bellum auſpicatur Aeneas ſed quaſi Herculi auſpiciis:idque non ſine ratione. Principio Hercules peregrinus: ideóque ei templa extra vrbem dicantur. In Italia Hercules indigenam furem mactauit: ita Æneas Turnum tanquam prædonem. Reſpondere autem omnia inter ſe cùm alibi,tum illis locis. Camillæ curſu ait ne ſegetes quidem lædi: ergo ligurem in equo ſed nõ præuertit pedes ipſa: eique ſe oppoſuit, ac deinde morte affecit. Æneas vbique pius: Turnus vbique ferox, Tarchon fortis, Meſſapus acer: Mneſtheus audax: Achates fidus. Illa verò cuiuſmodi? nullis Æneas mouetur Eliſæ fletibus,in quarto: ita viciſsim in ſexto,illo lacrymante atque etiam orante nihilo melius mouetur ipſa,quare & Æneam quercui:& Didonẽ ſilici comparauit. Æneæ quoque Vlyſſis prudentiam cùm aſcribat: animum tamen longè feliciorem dat. Ille apud Circem deſidet ſub adulterio, hic ſub coniugio. Achillis item perſonam cùm attribuat: potuiſſet fugientem Turnum curſu apprehendere: at fecit non poſſe, quia vulnere tardior. Ne Turno quidem eam ademit gloriam: neque enim potuit dignoſci. Illud maximè circunſpectum Æneam vulnerari permiſit. vix enim credi poteſt à bono milite:militem bonum tot in congreſſibus,tot è præliis ſine vulnere abire. Condiuit tamen, primùm non comminus: deinde incerto authore, quaſi eam quoque gloriam formidaret hoſtis: nedum aut occuparet alienam,aut iactaret ſuam. Ita patitur fortunam præliorum vir fortis: & ſalua eſt perſonæ dignitas. Nequeo & id ſatis laudare. abſentem enim Turnum, & Aeneam facit in XI,vt & Tarchontis,& Camillę oſtentet facinora. Sic & abſente Aenea Turnum caſtra inuadere:atque intra ipſa tam fortiter facere. eò quoque & illud pertinet: Cùm aptat hiſtorias ſui temporis imagini veterum hiſtoriarum. Venulum ex equo detractum ſcribit à Tarchonte atque curſu ablatum. Idẽ ſibi eueniſſe ait Cæſar in Ephemeride,quemadmodum Seruius memorię prodidit. Æneas dextra nuda iubet à cæde abſtinere: idem Cæſar Pharſalico in conflictu,atque illis verbis: *parcite ciuibus*. ſic & mores cùm repræſentat, veluti ad Fauni ora;

cula: & bellis indicendis, *vina coronant. Nautæ puppibus impoſuêre coronas.* Dido in conuiuio libat hoſpiti Ioui. libat, non bibit: mos Romanarum fœminarum. Mos operiendi caput in ſacris. Aras tenendi, ſacrificandi Herculi extra muros: quia fuit penè ſemper peregrinus. Helenus vittas reſoluit ſacrati capitis, vaticinaturus. Præterea eruditio non affectata. Tacitæ Amyclæ. Camerina. Bebrycia gens in ceſtu: Aclides. Saguli, Sparus. Pero. Vrbium origines, Petiliæ, Salentinorum, & aliorum: & quemadmodum Cocles in Tyberim ſe immittit. ſic & Turnus. Nudato capite Aſcanius: ſic aliquando in acie Cæſar. Deciorum perſonæ in Turno. *Turnus ego deuoueo*, &c. Summa & illa prudentia: Cùm docere quippiam vult auditorem: neque licet per contextum argumenti: introducit aliquem alteri narrantem: tametſi hoc idem ille alter non ignoret. Ita Neptunus Æneã ſibi fuiſſe curæ bello Troiano: atque ab ſeſe letho ſubtractum narrat Veneri. Id quod paulò moroſiores ſi vitium putent: ſanè temerè audeant. Fit enim tanquam per commemorationem. vbique verò aliquid iacit ſemi num ad futuram meſſem: vt auditorem quaſi prægustatione alliciat ad epulas. ſic, *Forſitan & Priami fuerint quæ fata requiras.* quia iam dixerat. *Multa ſuper Priamo rogitans*: ſimilis præparatio in primo: Cùm enim recipiendus eſſet Æneas: proponit hoc intelligendũ ex pictura: in ea nanque ipſe quoque pictus erat. Et de fortuna Eliſæ, *Ille dies primus lethi, primúſque malorum cauſa fuit*, prædicit enim de Baltheo in x. *Quo nunc Turnus ouat ſpolio.* Palinurum quoque inuenio tacitè prædicentem mortem ſuam quaſi vaticinio: *non ſi mihi Iuppiter author Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cælo.* Itaque ne contigit quidem, aut manibus tantùm contigit, & cadauere. Eſt

προοικον. hęc προοικονομία apparatus futuri argumenti: quem nonniſi diuini animi vel cõminiſcuntur, vel intelligunt. Quaſi igitur argumentum obtenditur toti fabulæ in Heleni vaticinio. In ſexto, apud Anchiſem, futuri quoque imperij tanquam imago quædã fuit. Romani enim dominatus ſpecies in Ænea Romę fundatore: cùm eſt Carthaginis dominus, & cùm dixit: *Nõ cœptæ aſſurgunt turres*: ſimulachrum futuri excidii. Æneę nanque Genius vrbis illius Genio contrarius erat. Et conuerſum imperij

fatum

fatum in Græciam:cuius figuram ponit in Heleno. Nam & Troianus regnat in Græcia:& a fratre nominat Chaoniam. Tum autem concordia,conſenſioque hiſtoriarum in portentis Iuli,Lauiniç Tulli Hoſtilij,L.Martij de flamma. Item reſponſus, ſeriéſque fatorum. Quippe vt ad Troiam Græci,ac Troiani pro fœmina,quam Græci repetunt raptam:ita ad Laurentum promiſſam repetit Aeneas Troianus,ac tanquam à Turno raptam. Turnus Græcus defendit:vincit Troianus.Omen quoque futurorum triumphorum egreſſos in Italiam Palladis templum excipit primùm.Ita neque otioſè,neque temere dixit, *ouantes.* equos trænari ſolitos,ac iungi ſub concordia:ſignum eſſe populi bellicoſi:& *δημοκρατίας* ſub legibus. Morituri quoque vaticinantur. ſicut Dido, *Littora littoribus contraria.* Orodes Mezentio.

Hæc de Phyſiologia. Aſtrologia verò, atque Theologia ſunt affines adeò, vt pro vna & capi & tractari mereantur. Igitur Aſtrorũ curſus apertè ponere aut inepti eſt aut Aſtrologiam profitentis: vt Arati, & aliorum. At eo in opere, quod primarium argumentum aliud habet,fabulis condire oportet. Siderum igitur cùm haberet notam poteſtatem: eorum coniunctiones, ſitus, ſtationes, aſpectiones tàm pudenter ſcripſit, vt nemo melius. Quemadmodum igitur alibi demonſtrauimus: hic quoque intelligas Iouem ſummum numen, beneficum: ſed ita, vt Marti partes delegatas ne tollat. ergo permittit vt Lauſus intereat in prælio. Habet autem Iupiter intellectionem, voluntatem, poteſtatem. Intellectio eſt Pallas: eius enim è cerebro natam autumant. Quamobrem ſola deorum fulmina iaculatur:ſicut & pater. Id quod habes ex poeta in primo: ex Callimacho in hymno, & aliis. Voluntas eſt Iuno, eadem (vti dicebamus) quæ & Fortuna. Coniunx, & ſoror ſummi numinis. Quòd ſi fingitur aliquando alter vel agere, vel ſentire, vel velle, quàm ab illo vel factum, vel iuſſum,vel præſcriptum ſit:hoc fit propterea, non quòd inter ſe diſſideant: ab ſe ipſo enim nequit abſcedere Iupiter in ſententiis: quippe dicit: *nec me ſententia vertit:* ſed quia rerum euenta nequaquam ab illo ſolo dependent. ſunt enim ſidera duo quæ Infortunia dicuntur ab Aſtrologis. Horum aſperitate corroboratur Fati

Aſtrologia. *Theologia.*

vir ad impedimenta virtutum, huius fati adminiſtra ea eſt. quam ſub Iunonis nomine Fortunam nuncupamus: Aſtrologi verò partem Fortunę vocant. Ac Martis quidē perſonā in bella non deduxit Poeta noſter: noluit enim in hoc Homerum imitari: ſed è cœlo vim tātùm immittit. Non minoris dexteritatis, cùm in conqueſtionibus, ac maleficiis nominat Saturnum:

Aut Saturnius hæc oculis pater aſpicit æquis. &, *Saturnia Iuno*, cùm aliquid incōmodi, aut per ſe aut per Iridē molitur. eſt enim Saturnus maior fortuna mala. Lunæ quoque poteſtatem non ſolùm in cultu, & ſacrificiis, ſed etiā in ipſa vi ſub Dianæ nomine celebrauit. Luna enim in ſeptima & octaua domo interficit ita Aruns occiſus eſt. Habent autem hęc tria ſydera ſuum quodque nuncium, Iupiter Mercurium, Iuno Irin, Luna Opin. Atque illorū hæ ſunt poteſtates. Neque enim par eſt, deſcendere è cœlo ſidera: ſed quod aiunt Aſtrologi, influere. Intermiſcebis autem non niſi magnis negotiis, ſummíſque neceſſitatibus. neque enim oportet ſic temere pati viros fortes, aut morte affici vulgari. Æneæ igitur Genium quoque aſcripſit, quem Achatem vocat, eſt enim ἄχθ-ατης. Non quò vir tantus mœreat, ſed quòd inter tot ærumnas ad ſummam virtutem perpetuandam excitetur, Legimus autem in libris Pythagoreorum quos Platonici (vt de Roma Auguſtus) è lateritiis aureos fecerunt: duos aſſiſtere nobis Genios, alterum bonum, alterum malum. Boni ductu atque conſiliis boni viri ac lecti, cōiungunt ſeſe deo, à quo illum miniſtrum, atque ſequeſtrum acceperunt. Is Heroibus quibuſdam ſeſe oſtendit. Aliis nunquam viſus, ſed auditus eſt. Id quod non vno in loco apud Platonem de ſuo Socrates profitetur: quibuſdam diuinis ingeniis, neque videtur, neque auditur, ſed ſeipſum ita offert, atque ingerit, vt ſua luce retegat intellectiones rerum arcanarum, quas deſcribant. Quapropter euenit ſæpenumero: vt cùm deferbuerit calor ille cœleſtis in nobis, noſmetipſi noſtra illa vel admiremur, vel nō agnoſcamus: aliqua etiam non intelligamus ad eam rationem, ad quam directa dictatáque ſunt ab illo. Neque aliter puto contigiſſe Platoni: cuius ſcriptis additum ſit lumen ab interpretibus multò maius, quàm quantum plebeiis iudiciis debeatur. Ego verò, qui ne

Genij Pythagorei.

cum

cum minimis quidem me conferendum cenſeo: ſi quid vnquam nobis excidit imprudentibus, tantundem poſtea non ſperem à me præſtari poſſe. Quæ cauſa eſt: vt ad ſcriptionem, aut commentationem nunquam accingamur, niſi ab ipſo Genio inuitati: qui nobiſcum intus loquitur, neque auditur, oſtendens diuinitatis latè patentes campos in animis noſtris: quos ab officiis corporis ſuſpenſos atque abſtractos aliis diſtinet functionibus: vt non penitus temere dixerit, Qui Ariſtotelis intellectum agentem eundem eum Platonico Genio exiſtimauit. vtriuſque habemus exemplum in hiſtoriis. nánque malus Bruto apparuit, eique infelicem prædixit exitum: Philippis, inquit, me videbis. Bonus Cæſari, cùm traiecit Rubiconem: viam ei oſtendens ad id, in quo ſummam ſtatuerat beatitudinis. eum deſcripſit Niſus illis verbis: *An ſua cuique deus fit dira cupido?* malus Genius fuit Dira miſſa Turno in auis faciem mutata. Veneris autem filius Æneas dictus, propterea quòd eius Horoſcopi erat domina. idque cum Ioue. Siue vterque cum Marte domini partium Solis, & Lunæ, & Horoſcopi, quem Arabes ſua lingua, Potentem vocant. Iccirco ſaluus abiit à Troia ex bello propter fœminam conflato. Itaque iam tum primùm fœmina non nocuit eius vitæ. Veneris beneficio eripitur è manibus Diomedis: quia eo anno erat Venus in octaua. Venus infortunata in excidio eripit quidem à morte, ſed in patria nequit retinere. Poſtea meliore fato in Africa recipitur à fœmina. Sequenti anno Venus minus bene collocata, non poteſt, quin amittat claſſem Æneas, & fœminæ auſpiciis, & fœminarum manu. Meliori numine conciliato in Italia regno potitur ob fœminam. Ita etiam Venus cum Ioue in medio cœli coniuncta eripuit eum è naufragio. Tum ex Pœnorum perfidia Mercurij interuentu: qui Punicæ genti præeſt. Iccirco rectiſſimè illud,

-ponúntque ferocia Pœni Corda volente deo.

EFFICACIA.

CAPVT XXVII.

Efficaciam Græci ἐνέργειαν vocant. Ea eſt vis orationis repræſentantis rē excellenti modo. Intelligo nūc non verborum virtutem, ſed Idearum, quę rerum ſpecies ſunt. Nam tametſi in verbis eſſe videtur; tamen in rebus

ipſis eſt primò. exẽpli gratia, facies, exterritæ, ſtupidæ, furibundæ ſimul matris Euryali. Eius vitia duo extrema.

κακοζηλία. Alterum κακοζηλία, quam affectationem voco. Eſt autem affectatio conatus ſupra vires, & ſupra rem. Alterum languor. Græcè dicam πέπειρον. Quam vocem intelligit, qui in philoſophia eſt exercitatus. Eſt enim contraria vegeto, ſicut ἀκμία. In cacozelia igitur neceſſe eſt nos ineptire. Aut enim turgebimus, vt Statius: aut obſcurabimus, vt Lucanus: aut atteremus, vt Silius. Arroſit enim hic carmina ſua, non limauit. Exultat autem Lucanus, neque ſcit abſiſtere. Contrà, languida poeſis, & fluxa ea eſt, quã nunc hoc ſeculo inſtituêre. elabitur enim ex auribus, neque ſui veſtigium relinquit vllum, nuſquam hæret palato, ſine aceto, & ſale tota. Media eſt, quam ſelegit Maro ex horrida vetuſtate tanquam auri nitellas ex arena. Quas ita compoſuit, vt ſi quid addas, aut mutes, id ſanè arena ſit. ſi demas, deſtruas. Lucani oratio ſuperba, & minax, auditorem inuitum atque alibi animo hærentem vbi vult tenere, aut trahere, abigit: Tyranno haud abſimilis, qui mauult metui, quàm amari. Verum de his in quinto & ſexto. De efficacia verò, cùm ſupra poſuerimus in quarto loco hîc potius ſcribere volumus, quia cum prudentia plus habet neceſſitudinis quam varietas. ſuprà autem in diuiſione varietatem anteponebamus ei, propterea quòd varietas omni generi poematum eſt neceſſaria: efficacia nonniſi operoſioribus. Efficacia eſt, aut in facto, aut in dicto, aut in animo. Factum ſicuti ſupra, voco qualemcunque rem. Itaque & πρᾶγμα & χρῆμα Græci dicunt. In Re eſt veluti: *Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis.* &, *Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.*

Famę ſpecies. Caducei poteſtas. Inferorum loca. Sagitta Aceſtæ ignita. Turnus incluſus in caſtris Troianorum. Ætnæ incendia. Euaſio Æneæ. Flamma circum Aſcanij tempora. Turni galea. enſis eius fractus. Imber ad nauium incendia. Manifeſtior autem atque illuſtrior in factis, *Succedóque oneri.* Equidem videor patrem meum virum fortiſſimum geſtare. *-dextræ ſe paruus Iulus Implicuit, ſequitúrque patrem non paſſibus æquis*: Hîc autem videor trahi. Nam quid eſt *Implicuit*, Certè me miſeret. Ibi verò totus horreo: *Auſus quinetiam voces iactare*

per

per umbram Implens clamore vias. Quid in illis? *operúmque laborem Partibus æquabat iuſtis. Neque enim patrius conſiſtere mentem Paſſus amor. Hic lacrymis vitam damus, & miſeriſcimus vltrò.* Iam qui eſt pater illum verſum quanti faciat videbit: Qui ſcit Sinonem excidium Troiæ allaturum, doleat malis benefieri: ſicut & nos hoc tempore. Quis non animo Æneam ibi comitetur? *Vadimus haud dubiam in mortem per tela, per hoſtes.* Quis non mouetur illis?

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos:
Plurima pérque vias ſternuntur inertia paßim
Corpora, pérque domos, & relligioſa domorum
Limina. Certè & illa rapiunt me, ac torquent,
At trepida, & cœptis immanibus effera Dido,
Sanguineam voluens aciem, maculíſque trementes
Interfuſa genas, & pallida morte futura
Interiora domus irrumpit limina, & altos
Conſcendit furibunda rogos, enſémque recludit
Dardanium, non hos quæſitum munus in vſus.
Hic poſtquam Iliacas veſtes, notúmque cubile
Conſpexit, paulum lacrymis & mente morata
Incubúitque toro, dixítque nouißima verba.

Satis profectò ſola hæc ad excitandum animum poetarum, vt nihil vulgare ſonent, *trepidat*, quia cœpta immania ſunt, *effera* quia audet. *acies ſanguinea* homicidæ proprium. *tremunt genæ* ex ſanguinis diſcurſu. *maculæ* ſunt, non continuus rubor, quia cõtrarium naturæ eſt vt idem ſibi noceat: idem ſit agens & patiens. Icciro in pugna animi pugna humorum. Pallor tamen validior ob mortem. *irrumpit. furibunda, enſem*, fœmina? *munus* verò illud? *Iliacæ veſtes*, & notę voluptates. neque illico lacrymatur, fluctuat enim animus amentia. *incubuit*, iam illa mihi nunc ante oculos eſt. Cum verò non ſatis habent ignem iniicere claſſi, in qua & ſtuppa eſt, & pix: ſed ſpoliant aras, frondem, ac virgulta, facéſque etiam addunt: nonne augetur factum vatis ingenio? Hoc igitur eſt efficacia. Aſpice mihi iuuenem, & fortem, & religioſum, & acrem: *audax quos rumpere Pallas Sacra vetat, raptóque volat telo obuius ipſe: vetat ſacra rumpere. rapit telum*, non ſumit. *volat*, ipſe non alius eius iuſſu. Adſum etiam Niſo, quis enim recuſet eſſe tali cum viro?

At Niſus ruit in medios, ſolúmque per omnes

Volſcentem petit: in ſolo Volſcente moratur.
Quem circum glomerati hoſtes hinc comminus atque hinc
Proturbant, inſtat non ſegnius, ac rotat enſem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerſo: & moriens animam abſtulit hoſti. & animaduertes morientem interficere. In quibus pro ſe quiſque rerum efficaciam contempletur. neque enim ſumus interpretes: ſed oſtendiſſe loca, ſatis ſit. Etiam cùm Venulum inter brachia Tarchontis audio, video quoque, *Volat igneus æquore Tarchon Arma viruḿque ferens.* Expectes etiam Æneæ mortem inde:

Emicat hic impunè putans & corpore toto
Altè ſublatum conſurgit Turnus in enſem:
Et ferit, exclamant Troes trepidique Latini,
Arrectæq; amborum acies. Antequam dicat enſem fractum, audis *conſurgit*, ſed *altè*, *& corpore toto*. & audi plagam, *& ferit*, interrumpit narrationem clamor vtriuſque exercitus. & tu pendes. ſolus Maro verus poeta eſt. Illa in viro forti. *non vlla iniecta mouebant Tela*: in viro pio, *Nunc omnes terrent auræ.* & addit, *ſonus excitat omnis.* ſatis erat: hoc addidit, *ſuſpenſum.* Apponit cauſam aliam à ſe *comitique onerique timentem*: & id, *collectu omnibus vna Defuit.* vides. *omnibus*, vides, *vna*: &, *collectu*: &, *defuit*: Tum quæ ſequuntur. *quem non incuſaui* ponit; *hominum*, ponit, *deorum*, adiungit, *amens*, poſtremò nihil acerbius ſibi vidiſſe ait: *Aut quid in euerſa vidi crudelius vrbe?* nihil marito funeſtius, quàm vxorem amittere: nihil turpius viro forti, quàm prodere hoſtibus: quare: *ſtat caſus renouare omnes.* Hæc in facto, in verbis autem, & ſententiis, & extra ſententias. Maximam verò efficaciam præ ſe ferunt epiphonemata, aut Proſphonemata: *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.* in ſupplici cum pollicitis. *argenti auríque talenta.* Cum ceſſione victoriæ: *viciſti tua eſt Lauinia coniunx.* Cum miſeratione: *fuit & tibi talis Anchiſes genitor.* Cum perturbatione, an conſilio? nam talem dicimus, cùm eum propoſuimus, cuius ſimilem dicere volumus: At ipſe pôſt ponit: *Dauni miſerere ſenectæ*: éſtne igitur trepidatio: an conſultò anchiſem priorem nominauit patrem, quàm Daunum hoſtis patrem? profectò cum Virgilio nullus arte, aut iudicio comparandus. Superbi, *hoſtis amare quid increpitas?* Labefactatē

animi:

animi: *ſolus hic inflexit ſenſus.* Reſipiſcentis: *Sed mihi vel*
tellus optem prius ima dehiſcat, Ante pudor, quàm te violem:
Explorantis extremum fatum: *Iuppiter omnipotens precibus*
ſi flecteris vllis, Aſpice nos. hoc tantum. *Iuppiter omnipotens*
ſi non exoſus ad vnum es Teucros. Moderati: *& ſi pietate mere-*
mur, Da deinde auxilium, addita etiam illa voce *Pater*, ſuæ
dignitatis memor *Ipſe manu mortem inueniam* Pij filij: *Na-*
tum ante ora patris patrem qui obtruncat ad aras, & patri nar-
rat, & filium ante patris ora cæſum. In ſententiis autem,
Vſque adeòne mori miſerum eſt? &, *Vna ſalus victis nullam*
ſperare ſalutem: video enim coram deſperatæ vitæ viros
fortes eſſe animę prodigos, vt animam ne amittant. Illud
quoque quaſi ſententia, *Nón obtuſa adeò gestamus pectora*
pœnis. Excitatur verò etiam in apparatu epithetorum id
quod nos Græcè volumus epitheſin appellari. qui volet
vtetur. Afferet enim tempus vel authoritatem, vel gra-
tiam, vel veniam. Iã eſt ante nos animaduerſum epithe-
ta, aut diſtinguere, aut addere, aut minuere. verùm ij fal-
luntur, qui ad eloquutionem tantùm pertinere arbitrati
ſunt. Eſt enim in re, cùm dico, pium, iuſtum. In elocutio-
ne autem, ſi flexum addam, aut mutem, aut circũloquar,
vt vir miræ fortitudinis, potiùs quàm fortem. Diſtinguit
igitur epithetum ambigua: vt apud Poetam, *nigra* hirun-
do, ad differentiam Ripariarum, quę ſpeciẹs eſt hirundi-
nis nõ nigræ, neque ædibus aſſuetæ. Neque enim Gram-
matici rectè locum illum interpretantur, Auget, vt *pius*
Aeneas. Minuit, *Frigida bello dextera*. Interdum eſt æ-
qualis, vt Homo riſibilis. ad ſolum enim hominem ea
pertinet natura. hanc quoque partem ignorauère Gram-
matici. Accipiuntur autem ab euentu non ſolùm præ-
terito: id enim parum efficax eſt: ſed etiam à futuro,
quod rem ponit ob oculos, *miſerrima Dido*. A ſpe: Tur-
nus enim quòd volebat, Tolumnium fęlicem vocat,
qui tamen haud multò pòſt interfectus eſt: ſucceſſum
enim virtuti & moribus ſperabat. Adiuuatur verò
multùm figuris, præſertim Hyperbole, & Tranſlatione:
vt ferreum pectus. Interdum mediocribus appellationi-
bus, vt placida pax: habet enim pax commoda lon-
gè maiora. talia *periura mœnia Troiæ*, per indignatio-
nem. Per contemptum, *ſemiuirum Aeneam*. Sunt au-
tem epithetorum modi duo: vnus hic, quem diximus;

vulgaris:alter proprius quorundam, vt *Phœbus Apollo*:eſt enim Phœbi epithetum Apollo cùm eſt V*e*deus:& Pæan cùm eſt bonum numen:illud à perdendo,hoc à ſanando. Aliquãdo autem eſt ſimplex:vt in ſuperioribus:aliquando in oratione per appoſitionem:vt apud Horatium:

herba Lapathi prata amantis.

Eſt & alius modus,quaſi epithetum:vt *pater Aeneas*.Item alius in obliqua oratione:

Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus,

ergo prim⁹. Hoc enim attributũ aliis refertur ad ipſum. verùm hęc cõiungemus cum figuris dictionis, quib. hæc quoq; addes:Ex vſu contraria ſignificante:*horrentia Martis Arma*:imò horribilia. *penetrabile frigus*: imò penetrans. Poſſumus etiam ex epithetis antitheta conſtituere: quæ item pertinent ad ſententiam, non ad elocutionem : niſi ſint ἰσόκωλα, & ὁμοιόπτωτα, aut ὁμοιοκατάληκτα : tunc enim ſunt dictionis. Ad hanc rationem,cùm dixit *gracili modulatus auena*,oppoſuit illi : *cano*. eſt enim hoc verbum longè illo præſtantius : iccirco Muſarum Calliope regina: quia cæteræ modulantur.Illa canit,tametſi in Georgicis, *Tityre te patulæ cecini*, &c. paſſim horũ omnium exempla carpes : neque enim omnia nobis deſcribenda ſunt: quibus ſatis eſſe debent artis capita,atque pręceptiones.verùm vno aut altero excitatus,in aliis teipſum exerceto. veluti illo, *primus ab oris Troiæ*. nouam igitur rem narrat. quare conſequitur attentionem.Sic *profugus* non meritò, ſed *fato*:*eſt enim inſignis pietate vir*, Sæui dolores. Flammatum cor irati. Placidũ os pacati. Quin etiam ἀντωνυμίας: Regina Deûm,Nate dea, Satus Anchiſa, Troes, Laomedontiadæ,Dardanidæ,Æneadæ,nunquam temere,ſed ex moribus & affectibus. Non vt Homerus, qui etiam coquinam procurantem Achillẽ vocat celerẽ. Sed Æneam aliquando pium audimus,aliquando patrẽ:item fortem, & Mauortium. ſunt autem & alia quędam epitheta,quæ ab eruditione ducuntur,ea multum luminis afferũt orationi Vina Aruiſia. Cautes Marpeſia. Vates Amphryſia. Non eſt verum quod aiunt Grammatici, epithetum excludi in voce,intelligi in ſignificato,illo exemplo:

-molémque & montes inſuper altos Impoſuit:

id eſt(aiunt) moleſtos montes : nugæ enim ſunt ſomniáque delirantium:ſed eſt expoſitio : *molem*,quam molem?

montes

montes altos, id eſt molem altorum montium. ſic *Italiam venit*, qua parte? *Lauina littora*. Epithetorum naturam etiam ſic conſiderabis. Quædam enim ſunt neceſſaria: vt pater patratus. quædam vſu tantùm: vt Iupiter Opt. Max. Alia ad nitorem modò, vt *tempeſtatéſque ſonoras*. ſimile neceſſario illud, quod afferre cauſam, aut rationem videtur,

ſæuæ memorem Iunonis ob iram.

niſi meminiſſet: non iraſceretur. Idcirco

-manet alta mente repoſtum: & niſi fuiſſet *ſæua*, tametſi memor tamen non iraſceretur. Illud in primis aduertendum eſt: epitheta quæ in oratione ſoluta creāt κακοζηλίας ſæpe, ſæpe illuſtrant poetę ſplendorem, perinde atq; fimbriæ veſtem militarem. Si cui datum fuerit à natura, vti noua excogitet, is ſurripuerit gloriam priſcis, gloriæ cauſam poſteris præripuerit. verecunda tamen ſunto, atque apta ſimul: & quæ vbi pepererint admirationem, etiam grata ſint. Eſt & in apoſtrophe, & in interrogatione tanta efficacia: vt ſubſilire faciat animum auditoris. quæ vbi coniunctæ ſunt: nihil deeſt ad ſummam vim. Cum enim lego illa ex ſecundo, cæteras omnes mihi excutiunt cogitationes, *Hocce erat alma parens, quòd me per tela per ignes, Eripis?*

Apoſtrophe ſimilis, *Hic me pater optime feſſum deſeris?* Interrogatio ſimplex, *Quid primùm deſerta querar?* Per admirationem,

Quem primum, quem poſtremum aſpera virgo

Deijcis? Per dubitationem plus mouet,

Quid faceret, quò ſe rapta ſe coniuge ferret? De Niſo, *Quid faciat? qua vi iuuenem, quibus audeat armis Eripere?* Acclamationes vt diximus, & exclamationes ſimplices. *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus*, *O terque quaterq; beati.* *O fortunati quorum iam mœnia ſurgunt*, ex perſona poetæ. *O fortunati nimium ſua ſi bona norint Agricolæ.* Cum indignatione, *O nunquam doliturj.* Cum contemptu, *O veræ Phrygiæ, neque enim Phryges.* Cum voto, *O ſi nunc nobis ille aureus arbore ramus Oſtendat nemore in tanto.* Cum admiratione, *Tantæne animis cæleſtib. iræ!* Succlamatio: *Ne mihi tum liceat ſub dio carpere ſomnos?* Et cū ſentētia, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames?* Cū elogio, *Fortunati ambo, ſiquid mea carmina poſſūt.* Efficacia ex attrectatione, *Vidi egomet,*

magna me voce vocantem Numanum. Et Achemenides in tertio, de Cyclope. & ex perſona Poetæ de ſeminibus, in primo Georgicorũ, *Vidi ego lecta diu* &c. Directio quoque orationis ad res brutas, mirum quantum afficiat: *Rhœbe diu, res ſi qua diu mortalibus vlla eſt.* Eſt ad inanimas maiore motu, *O nunquam fruſtrata conatus Haſta meos.* Et in duodecimo, *Túque optima ferrum Terra tene.* Sed illa cui ferreo lacrymas non excitent? *Dulces exuuiæ dum fata deúſque ſinebant.* Ab hiſce igitur duci poterit efficacia in re, in facto, in oratione. At in cogitatione, aut vultu, aut geſtu, aut opinione eodem modo: Latinus cogitabundus, *defixa obtutu tenet ora Latinus.* Sibyllæ *non vultus, non color vnus, non comptæ manſere comæ.* Pudor in Deiphobo, *Pauitantem ad dira tegentem Supplicia.* Ira in Turno: *Totóque loquentis ab ore Scintillæ abſiſtunt, oculis micat acribus ignis.* Cuiuſmodi faciem deſcribes aut pinges ibi. *Collectam exilio pubem, & miſerabile vulgus.* His adiunges ſciſſam veſtem vel Latini vel Æneæ. Tum autem comas, genáſve laniatas, ſuſpiria, gemitus, lacrymas, clamores, obteſtationes, vlulatus.

VARIETAS.

CAPVT XXVIII.

SEquitur vt de varietate dicamus: cuius vſus atque præceptiones tam difficiles ſunt, quàm non facilè fit, vt res eadem varijs intellectionibus comprehendatur. Cæterùm & ſcitè & acutè quoad fieri poteſt, ineunda eſt nobis ratio tractationis. Qua in parte eundem nobis eligemus ducem, qui tametſi aut ſuus, aut ęquè omnium eſt: tamen nos eum toties meditando, admirando, tranſcribendo, noſtrum faciemus. quemadmodum auſus fuit olim Chryſippus dicere, ſe Euripidæ Medeam feciſſe ſuam. Igitur quum ſemper ſit ille ſublimi ſpiritu, & generoſa oratione: nuſquam tamen eſt ſui ſimilis. Librorum quidem exitus omnes Tragici ſunt, præter primũ. Tam diuerſa tamen rerum compoſitione, vt in animis ingeniíſque diuinis mirificam excitet admirationem: tanta támque diuerſa varietas eſt. In ſecũdo Creuſa eripitur, vt inter deas ſit. In tertio, vulgari morte Anchiſes. In quarto, ſeipſam Dido interficit. In quinto, Palinurus in mare deturbatur. In ſexto, Marcello tanquam mortuo canit epicedium. In ſeptimo,

Virgilius.

Æneidos libri.

ſeptimo,corũ catalogus,qui ad interitum eunt. In octauo,ad clypei picturam,multas mortes,Cleopatrę exitiũ, & gentes victas. In nono, Troianorum ſtragem in ſuis caſtris.In decimo,Mezẽtius ab Ænea interficitur.In vndecimo, delentur Volſcorum acies, Camillæ mors. In duodecimo Turnus ab Ænea morte afficitur. Vbi tot caſuum facies,nulla alij ſimilis,niſi Turni ac Mezentij interitus:verùm ipſius mortis modus non idem: pugna verò tam diuerſa:vix vt eundem exitum expectandum putes. Quin poſteriores libri quum præter prælia ac cædes vix contineant aliud:tanta eorum tamen eſt diſſimilitudo,vt aliud argumentum eſſe videatur.Caſtra oppugnata, vrbs obſeſſa,prȩlia ruſtica,militaria,equitum,peditũ auxilia, præſidia,ſubſidia. Duo cæſorum epicedia: verùm illud Euryali tam breue,quàm hoc Pallantis exornatum.Vulnera nuſquam eadem: ſed & tam variis inſtrumentis, vt mirum ſit:ſaxo,torre,claua,bipenni,ſude,cratere,conto, ſparo,iaculo,ſagitta,phalarica,haſta,lancea,enſe:iugulũ, caput,femur,pectus,poples,manus,genu: aduerſi,auerſi, ab latere,ſtantis,iacẽtis,currentis,fugientis,cõgreſſi,dormientis,latitantis,taciti, clamantis, iactantis, precantis, deprecantis,exprobrantis,minantis,timidi,audacis,vlciſcentis:in equo,in curru,in muro,in campo,in tentoriis, in ſacris,in vigiliis,die,noctu. Leuia prælia,iuſta prælia, inſidiæ:ex acie,ex turmis,ſingulari certamine. Tantum nauale prælium nullum poſuit.nunquam enim naues habuit Latinus. Captiuos quoque nullos voluit. præterquã quos ad Pallantis rapit inferias. Vnum Venulum habes, quem viuum aufert Tarchon: cuius rei exitum quum haud ponit,nonne vir eſt incomparabilis? Hæc eſt varietas quæ hiſcentem perducit auditorum ad finem vſque. Præterea quum alius à Poeta quàm ab hiſtoriis ordo inſtituatur, id omnino propter varietatẽ factũ eſt. Etenim Homerus annos illos decẽ ſi eſſet exequutus,nihil aliud quàm præliis prælia,aliis alia accumulaſſet, quare in decimo omnia eiuſmodi geſta complectitur. Quòd ſi quid antea euenit,repetitur per narrationem.ſic diuinus Poeta per picturam primò quaſi παρεχρονικῶς eorum quæ iam facta eſſent;quæ autem futura, in clypeo; & in ſexto.itẽ quum Actios ludos celebrat.& quæ Veneri Iupiter pollicetur. Ita diſcerpta neque afferunt faſtidium,& ſuſpen-

ſum tenent auditorem ſi enim partem nunc audio, quod reliquum eſt aueo intelligere. Sed mirificũ afferunt orna mẽt(um) inexpectatæ varietates, & eluſiones portẽtorum. nam Helenus, *Auxilium, Quod minimè reris, Graia pandetur ab vrbe.* & Harpyræ minæ. quid enim dirum magis quàm eò adduci, vt cogamur aridis lignis veſci? Ergo quis crederet Euandrum Græcum afferre auxilium Troiano? quemadmodum Diomedes Græcus negat aduerſus Troianum: tali aduerſus Italo pro peregrino. Nam tametſi Thuſci tunc non erant in Italia, tenuioribus tamen terminis diſſepiuntur, quàm vt inter ſe alieno animo eſſe debeant. Verùm hoc fatale fuit ſemper miſerrimæ amentiſſimaque nationi noſtræ, vt perpetuò mallemus dominos peregrinos.

Portentum verò & placido & faceto euentu, aut eluſum aut ſolutum eſt: quòd cruſtæ aut farinaceæ placentę pro menſis ſubiectę fuiſſent. Illud quoque ad varietatẽ: Quũ Romanos ita Pœnus excipit, vt etiam efficeret claſſem. At naualı prælio Duilii auſpiciis primùm ſunt acciſæ res Carthaginenſium. Præterea Lauſus cum patre in prælio. Pallas ſine patre, ſub Aenea pro patre. Pallas cum Lauſo non cõgreditur, ne alter alteri præferatur: ſed maioris herois manu cadat vterq;: ſicuti dicebamus. Quid amœnius illa varietate, quum excluſere caſtris ſuos Troiani, Turnum autem incluſere? Rutuli quoque Euryalũ occidunt: Niſus vult mori: victorẽ interficit moriturus: ſpolia receperunt Rutuli, quæ illi Meſſapo & Rhamneti abſtulerant. Hanc tantam in Poeſi virtutem conſequi vt poſſimus, fugienda eſt eiuſdem rei facies iterata, quoad fieri poteſt. hoc primùm caput eſt. Si enim res ſunt diuerſæ, ipſa quoque narratio non vna erit. Igitur peſtilentiam, tempeſtatem, obſidionem, altercationem, legationem, ludos ſingulare certamen fœderis ceremonię: conuiuium, concilium, funus, funebrem orationẽ, trophęum ſemel deſcripſit. Pugnas verò multas quũ diuturna narratione ſuſcepiſſet explicandas: quantum vel vnquam euenit, vel ab homine excogitari poſſit, quod modò cum decore atque maieſtate canendum ſit, ſuo quoque loco, tempore, modo, denique natura diſpoſuit. Quæ nolo hîc recitare, propterea quod in ſuperioribus omnia recenſita ſunt: ad quæ varietatis præcepta dirigenda erũt. Ceterùm

rùm pars operoſiſsima quæ reliqua eſt, nunc ſeſe pertractandam nobis offert, natura ſcilicet figurarum: ſine quibus neque efficax, neque varium, neque ſuaue poteſt eſſe quicquam. At tametſi videtur hæc cognitio atq. vſus figurarum, tum prudentiam, tum efficaciam, tum ſuauitatem vel commendare vehemẽter, vel etiam maxima ex parte conficere: atque iccirco poſt omnes deſcribẽda videbatur: ea tamen eius eſt cum varietate neceſſitudo: vt figurę penè eſſẽtia varietas ſit. Sic enim laxiore notione deſcribi poteſt: Figura eſt varietas in re aut oratione, à communi vſu deflexa. verùm vt acutius atque elegãtius intelligamus, ſic nobis incipiendum eſt.

FIGVRA.

CAPVT XXIX.

QVum re & verbo omnis conſtet oratio, & figura in vtroque reperiatur: ab vniuerſali definitione iacienda fundamenta primùm, vt eius eſſentiam agnoſcamus. Deinde quibus artibus figurarum ſit vſus: ſic enim in ſumma ac prima genera partiemur. Tertio loco minora genera diſtinguemus. Quarto, quę ad Poeſin pertinent in ſuas ac certas ſpecies diuidemus. Quarum partes poſtremò ſuis nominibus ac finitionibus notas, luculentis exemplis notiores faciemus.

FIGVRÆ DEFINITIO: ET QVÆ QVIBVS ARTIBVS GENERA vſui ſint.

CAPVT XXX.

FIgura eſt notionũ quę in mente ſunt, tolerabilis delineatio, alia ab vſu communi. Notiones voco rerũ *Notiones.* ſpecies externarum, quæ per ſenſus delatæ, in animo repræſentantur. Harum ſpecierum lineamenta communia ſunt, qualia in rebus ipſis. Igitur oculi cuiuſpiam iracũdi quum ſint ſanguinei, accipiam eos in meam cogitationem, atque à ſimilitudine flammę dicam Inflammatos, & ignem ab ipſis micare. Ecce alia lineamẽta, quàm quę vulgò conſpicimus. Intelligo autem lineamenta eadem licentia, qua & figurę vox recepta eſt. nánque in corporibus naturalibus eſt quantitas, quam gerit ſubſtãtia. Ea quãtitas eſt finita, is finis eiúſq. modus atque pręſcriptio

Delineatio. figura eſt. Quum igitur dico delineationem, nõ intelligo lineam nudam, ſed eius quoque ſobolem circunſcriptam ſuperficiem. Præterea quum colores aliud ſint à ſuperficie: tamẽ quum ſuperficiem per colores videamus, delineationem hanc & ad eos, & ad alia accidentia referemus. Quinetiam quum ſubſtantia, qua ſubſtantia eſt, non habeat à ſuperficie circumſcriptionẽ: hoc enim eſt proprium quantitatis ſolius: tamen quia æquè atque res omnes aliæ pręter Deum, finita eſt: neceſſariò admittit aliquam præſcriptionem. Cuius terminus ſi nõ eſt linea, aut à linea: at eſt aliquid vel illi ſimile: vel cui ſimilis illa ſit. cuius nomen quia nõdum eſt excogitatum patiamur appellari delineationem: per quandam quaſi analogiam. Sanè illæ mentes æternæ atq; immateriales, à quibus indefeſsis rotationibus cœleſtes voluuntur orbes: ſi neque inſunt illis, neque vel per ſe, vel per accidens mouẽtur: ſed aſſiſtunt nuſquam miſtæ: finitæ per ſe ſunt, non per orbium molem, quemadmodum arboris anima ad eius materiæ finem finitur. Ergo aliquid & ſuperficiei & figuræ ſimile ſit neceſſe eſt. Quare animam quoque noſtrã, quę ex illarum ordine ac cenſu item eſt, vbi cogitatione apprehendam: ſi aliis delineationibus quàm quę vulgò concipiuntur, ſi ſe inſinuet: figuratè à me dicetur contẽplari. Et quoniam tam doctè hæc ſcribimus, ne quis mihi obiiciat illa verba, quum diximus notiones à nobis intelligi, quæ in animum miniſterio ac delatione ſenſuum deferuntur: atque iccirco obiiciant, neque animam noſtram, neque mentes illas iis vis ſubire in nos: reſpondemus, paulò laxius eſſe loquutos: ne rem per ſe difficilẽ obſcuraremus. Species enim aut ipſæ abſque medio imprimuntur: aut per diſcurſum poſtea illa etiam quę extra omnẽ ſenſum exiſtunt, veluti vniuerſalia, ſed de his ſatis. Ergo figura in corporibus conſiderata, communicauit nomen ſuũ in notionibus, ſicut & naturã. Notiones autẽ quũ ſint & partes & cauſæ ſcientiarũ, formãt enim concluſionẽ propoſitiones: quot erunt ſcientiæ, tot erũt genera ſumma figurarum. Scientias nunc eas hîc dico: quæ vtuntur notionibus ad enuntiationes. quarum princeps Dialectica figuras ſuas habet: quæ ſũt diſpoſitiones medij termini: ſic enim appellauit Ariſtoteles: quod nũc irrident quidam amentes. Grammatica ſuas agnoſcit

ſeorſum:

ſeorſum, quæ ſunt Grammaticaliũ legũ deflexiones ad neceſſariam abuſionem. & inter haſce duas, vna ſumma ſcientia tertia, cui nomen inditum nondum eſt, quis vtuntur figuris. Sub qua ſcientia tres iſtæ notæ comprehanduntur. oratoria, hiſtorica, poetica. in quarum ambitu communi communium quoque figurarum, tanquam publicæ ſuppellectilis vſus continetur. Sic habes definitionem, & genera ſumma.

FIGVRARVM MINORA genera.

CAPVT XXXI.

SEcunda ac minora genera ſunt, quæ apud omnes extſtunt authores. Aliæ nanque ſũt figurę rerũ, alię verò verborũ exempli gratia: Senex libidinoſus, aliter accipitur ſenex quàm cõmuni opinione. hęc figura eſt in re. In verbo autẽ ſiquis dicat, Magnanimus Cæſar. eſt.n. figura cõpoſitionis. Poteſt aũt aliqua eſſe vtriq. generi cõmunis: vt Emphaſis: eſt enim in re ſi dicam, Pater orbus flet. In verbo, Ille ego ſum Cæſar, in vtroque. Ille ego omnipotens Deus: An verò vna figura ſit communis, & rei & verbis? ſi ſunt vera hæc genera, figura ſcientiæ, figura dictionis: non poteſt vna eſſe. & ſanè puto duas. Rei enim res eſt: verborũ autem affectus ab rebus alij. Græci illas σχήματα διανοίας, haſce σχήματα λέξεως. alij illas ſimplici nomine σχήματα, has ęquè ſimplici τρόπους. Non igitur rectè factum ſit à Quintiliano: qui in octauo τρόπους, quum per ſpecies recenſuit: in nono docet, quomodo ſpecies ſunt figuræ nã & à Græcis, qui harum rerum inuentores extitere, diſſentit: & in octauo, quid eſſet figura deſcribere debuit: ibique diuidere in Tropũ & Schema. quanquam quid rei ſit hoc? ſi σχῆματος facit ſpeciem τρόπον, quomodo tropum à ſchemate diſtinguet? vt idem ſit & genus & ſpecies ſuiipſius. Alexander quoque Rhetor, eadem negligentia vtitur. nam vtrunque appellat σχῆμα τὸ τῆς διανοίας, καὶ τὸ τῆς λέξεως. & tamen quum definit σχῆμα διανοίας ἐξάλλαξις, inquit, ἄνευ τρόπου. Quòd autem ſic definit, ἐξάλλαξις εἰς τὸ κρεῖττον, nequaquam verum eſt: non enim conuenit omnibus tropis. Haud ſanè melior eſt oratio ἀσυνδέτως quam coniuncta. Neque figuris διανοίας omnibus: non enim melius eſt alloqui rem mutam, quàm ſilere: imò amentis eſt: ſed πρὸς τὸ ἡδὺ dictum

oportuit. Ratio autem quare id addiderit, eſt: quia Soloeciſmum & Barbariſmum ait itidem eſſe ἐξαλλάξεις, mutationes: verùm nequaquam εἰς τὸ χεῖρον. illum quidem orationis: Barbariſmum autem ſingulorum verborum. Ergo illud quoque ab eo animaduertendum eſt. namque ea figura quæ in re eſt, non habet neceſſariam illam diſtinctionem: neque enim in re poteſt fieri vel Barbariſmus vel Solœciſmus. Nos, vt omnibus generibus figurarum communem afferremus definitionem: diximus tolerabilem delineationem, id eſt inoffenſam. quam vocem, ſi plus placet, pro illa ſubſtituas: etiam probam ponere poteramus, nec pœnitet. Nihilo felicius aut conſultius Trapezuntius: qui in libro quinto quum de eloquutione doceret, figuras ſenſus admiſcuit, quarum tamen natura tota in re eſt, atque ad inuentionem pertinent. M. quoque Gallio malè diſpoſuit. in quarto nanque ad Herennium, priore tractatu, figuras eloquutionis recenſuit: eas quæ eſſent ſententię, poſteriore. Sunt enim res verbis, quæque in rebus ſunt, iis quæ verbis inſunt, omnia priora natura, tempore, cognitione, vſu. Nam & figuratè exprimunt muti intellectiones ſuas ſine vllis verbis. Quid ipſæ ſaltationes, quas ſine verbis vllis ſaltant Hiſpani? adeò enim figuris ſcatent, vt Poetam aut Hiſtoricum loqui putes. Per initia ſtudiorum meorum multi dati ſunt nobis præceptores à diuo Maximiliano Cæſare, quem honoris cauſa nomino, viri ſancti, ſed impolitioribus natiſeculis. ij nos docebant rhetoricos colores, eoſdē eſſe quos etiam figuras vocarent. Idque Trapezuntius quoque ait in quinto, Colores vulgò exornationes dici: verùm in tertio, aliud intelligit χρῶμα ad cauſam & ſtatum coniecturalem quem ſine illo conſiſtere poſſe negat. Quintilianus in quarto, Colorem vocat conatum Oratoris, quo turpè factum tegit aut tollit. ſic & Iuuenalis. aliter Cicero, Orationis colorē & ſuccū dicit in libro de Orat. & in libro de claris Oratoribus, Colorem venuſtatis: Nitorem enim hîc intelligit & ſplendorē, totúmque apparatum orationis. At Dionyſius Halycarnaſſeus: iudicialis orationis genera tria eſſe dicit, quæ χήματα nominat: recentiores, ductus: vnum rectum, quum dicimus id quod ſentimus, alterum obliquum, vbi dicimus aliter atque ſenti-

ſentimus:tertium cõtrarium, quo contrà dicimus quàm ſentiamus. Tertij generis exemplum habes apud Homerum, quum Agamemnon ſuadet fugam: ſecundi, à Sinone Virgiliano. Primi frequens ac vulgatus vſus. eiuſmodi orationem rectam, vocat ille ἀπερίττωτον, quaſi facie liberali, aitque à Rhetoribus χρῶμα appellatam: cæterùm quam ob cauſam, negat ſe ſanè ſcire. Memineris etiam ab eodem Gallione, characteres figuræ nomine appellari. ſed de hoc in ſequenti lib. Nunc ad ſpecies transeamus.

SPECIES. CAPVT XXXII.

Figuras quidem ante nos ad certas ſpecies nemo deduxit; ſed vt quæque ſeſe offerebat, ita explicarunt. quippe ignari Philoſophiæ, vſum tantũ accepere, earum cauſas ignotas habuere. Nos igitur, quæ ad Poeſim noſtram faciunt, in ſpecies certas redigamus, redactáſque digeramus. ad quas cæteras quoque ſuas Oratores ipſi reducere poterunt. Significatur aut id quod eſt, aut contrariũ. Si id quod eſt, aut æquè, aut plus, aut minus, aut aliter. quippe aut vnã rem pluribus verbis, aut plures vno. Contrarium ſignificatur, vt per Antiphraſin. Æquè ſignificatur, vt per Tractationẽ. Plus, vt per Hyperbolẽ. Minus, vt per Detractionẽ. Aliter, vt per Allegoriam. Vnam rem pluribus, vt Periphraſi. Plures vno verbo, vt Collectione: eques pro equitatu. Cæteræ omnes ad has reducentur.

SIGNIFICATIO ÆQVALIS Tractatio.

CAPVT XXXIII.

IN quibus ęquatur ſignificatio rei ſignificatæ, ſunt, Tractatio, Imago, Similitudo, Comparatio, & alię huiuſmodi, quæ aut cum his ad genus, aut ad has ſub genere referuntur. De quibus conſequenter dicemus poſt has. Tractationem videtur Cicero appellare, quam Græci διατύπωσιν & ὑποτύπωσιν, ſi tenuior ſit. Ad verbum potes dicere, Deformationem: ad hunc nánque ſignificãdi modum etiam Quintilianus vtitur. Eſt autem Tractatio, quum rem ſub oculis ponimus, luculenta narratione perſequẽtes eas partes, quæ εἰδολογίαν maximè comprehendunt in perſonis: in locis autem notabiles quaſdam diſpoſitiones. τύπος enim faciem & formulam quandam ſignificat: & id quod architecti modulum, vulgus Italicum

adhuc magis diminutiua voce dicunt, *Modellum*, ad cuius lineaturas atque dimenſiones totius operis ratio dirigitur. M. Gallio διατύπωσιν, perſonæ accuratam ad-

Notatio. modum ac feſtiuam poſuit in quarto, quam appellauit Notationem. Cæterùm vox hæc Notatio & Nota, in deteriorem partem frequentius, vt notæ Criticorum: *Quique notas ſpuriis verſibus appoſuit*, de Ariſtarcho Auſonius, & Notas cenſorias legimus, & Notatos ciues. Quare non rectè fecerunt Medici recentiores, qui quum in veteribus tranſlationibus barbaris, Signi vocem legerẽt, minus idoneam exiſtimauerunt: ac pro eo Notam appellare maluerunt, quum tamen omnes Rhetores ad argumenti indiciiq; ſignificatum paſsim vtantur illa. Alij etiã ἀπόδειξιν, id eſt, demonſtrationem, nominare malue-

ὑποτύπωσις. runt. Eſt autem minutior, dilutior ac ſimplicior ὑποτύπωσις, vt,

Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber,

Noctem hyemémque ferens, & inhorruit vmbra tenebris.

διατύπωσις. Subdelineationem potes dicere. at διατύπωσις accuratior perſequitur enim omnia, lecta tamen in graui genere dicendi: in imo omnia penitus, vt in Hymno Cereris Callimachus. Virgilius tempeſtatẽ in primo per διατύπωσιν repræſentat. Icci rco dicta etiã à Græcis eſt ἀκρίβεια: quũ exactior atque expreſsior eſt oratio. Itaque eam γραφικῶς deductam iidẽ quoque aiunt, & deſignauit Plautus hoc verbo, quod hominem ad vnguem factum Horatius.

Ἀκριβές. Eſt enim ἀκριβές, τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαῖνον. Exactum Latini dicunt, id eſt abſolutum. ſicuti Terentius, Defunctum, quod opera noſtra amplius non eget, ſed eſt ei ſuprema manus impoſita. ἀκριβῆ febrem tertianam puram noſtri barbari rectiſſimè appellabant. Recentes nouatores ea voce puriſſima repudiata, Exquiſitam dicere maluerunt, vocabulo ſatis infelici. equidem puto neminem tam fatuum, vt febrem exquirat. Eſt & illa ὑποτύπωσις valde ſimplex.

Conſtitit in digitos extemplò: arrectus vterque.

Illa autem διατύπωσις, vbi anguium amplexu morſúque necatur Laocoon ipſe & liberi eius. Præterea, in quinto; raptus Ganymedis, *Longæui palmas nequicquam ad ſidera tollunt Cuſtodes.* Vides ἦθος: quia & ſenum intereſt, amiſſa requirere, & cuſtodũ ſarcire dãna. & πάθος, *Tollunt palmas,*

palmas: item amplius, *Nequicquam.* Illud verò exactiſſimum, *ſæuitque canum latratus ad auras.* vbi & Phyſiologia eſt, à fide canis & expreſſio eius miro carmine. quis enim ex pictura viſu percipiat latratũ? Illa quoque ἀκριβολογία illuſtris, vbi & loricæ grauitatem circunſcribit, & Demolei fortitudinem:

Vix illam famuli Phegeus Sagariſque ferebant,
Multiplicem connixi humeris. Indutus at olim
Demoleos curſu palantes Troas agebat. Vnde & illò te conferas: Si Demoleo victor detraxit, quantum putes Æneã? Duces autem figuram hãc per mores, ætates, affectus, iis legibus quas præſcripſimus in perſonarum ratione. fortunas, euentus, conſilia. ſicuti in duodecimo, de Turno,

Poſcit equos, gaudétque tuens ante ora frementes.

Hac eadem figura explicantur dantúrque in lucem quædam, quæ ex contextu intelligi nequeunt, vt *At ramum hunc, aperit ramum qui veſte latebat.* ſeipſum in Ciri imitatus, vt & aliàs. Ita quia mos eſſet in ſacris aras tenere: neque id explicuerat narratione. apponit per ὑποτύπωσιν ex perſona Latini *Tango aras.* Tale & illud (*Sceptrum nam fortè gerebat.*) neque enim id intellexiſſes apud Virgilium ſicut apud Homerum. Sceptrum enim ſemper gerunt concionantes, Reges & ductores.

DEMONSTRATIO,
Deſcriptio, Effictio.

CAPVT XXXIIII.

IN perſona igitur vbi conſiſtit, Tractationem dicere maluerunt. Quæ verò in re verſaretur, Demonſtrationem. veluti quum loca deſcribimus ambitioſiùs, ita vt ſub oculis ſubiiciantur. Diuerſam quoque ab hiſce ſpecie, genere autem eandem dixere Deſcriptionem. quam M. Gallio definit, perſpicuam rei expoſitionem. Quæ verò minutius circa perſonam verſaretur, Effictionem. Non quòd ſit ficta, id eſt falſa: ſed quaſi effigiationem. Effictio enim eſt pars fictionis in Proſopopœia. Effigiatio eſt in Therſite, & in Lauſo, & Turno, & Darete.

SERMOCINATIO.
CAPVT XXXV.

HVic adiuncta eſt Sermocinatio, quum certus attribuitur ſermo perſonæ: qualis Numano,

Volſcentem petit: in ſolo Volſcente moratur.
Quem circum glomerati hoſtes hinc comminus atque hinc
Proturbant, inſtat non ſegnius, ac rotat enſem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerſo: & moriens animam abſtulit hoſti. & animaduertes morientem interficere. In quibus pro ſe quiſque rerum efficaciam contempletur. neque enim ſumus interpretes: ſed oſtendiſſe loca, ſatis ſit. Etiam cùm Venulum inter brachia Tarchontis audio, video quoque, *Volat igneus æquore Tarchon Arma virũ vnàque ferens.* Expectes etiam Æneæ mortem inde:

Emicat hic impunè putans & corpore toto
Altè ſublatum conſurgit Turnus in enſem:
Et ferit, exclamant Troes trepidique Latini,
Arrectæq; amborum acies. Antequam dicat enſem fractum, audis *conſurgit*, ſed *altè, & corpore toto*. & audi plagam, *& ferit*, interrumpit narrationem clamor vtriuſque exercitus. & tu pendes. ſolus Maro verus poeta eſt. Illa in viro forti. *non vlla iniecta mouebant Tela*: in viro pio, *Nunc omnes terrent auræ.* & addit, *ſonus excitat omnis.* ſatis erat: hoc addidit, *ſuſpenſum.* Apponit cauſam aliam à ſe *comitique onerique timentem*: & id, *collectis omnibus vna Defuit.* vides. *omnibus*, vides, *vna*: &, *collectis*: &, *defuit*: Tum quæ ſequuntur. *quem non incuſaui* ponit; *hominum*, ponit, *deorum*, adiungit, *amens*, poſtremò nihil acerbius ſibi vidiſſe ait: *Aut quid in euerſa vidi crudelius vrbe?* nihil marito funeſtius, quàm vxorem amittere: nihil turpius viro forti, quàm prodere hoſtibus: quare: *ſtat caſus renouare omnes.* Hæc in facto, in verbis autem, & ſententiis, & extra ſententias. Maximam verò efficaciam præ ſe ferunt epiphonemata, aut Proſphonemata: *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.* in ſupplici cum pollicitis. *argenti aurique talenta.* Cum ceſſione victoriæ: *viciſti tua eſt Lauinia coniunx.* Cum miſeratione: *fuit & tibi talis Anchiſes genitor.* Cum perturbatione, an conſilio? nam talem dicimus, cùm eum propoſuimus, cuius ſimilem dicere volumus: At ipſe pòſt ponit. *Dauni miſerere ſenectæ*: éſtne igitur trepidatio: an conſultò anchiſem priorem nominauit patrem, quàm Daunum hoſtis patrem? profectò cum Virgilio nullus arte, aut iudicio comparandus. Superbi, *hoſtis amare quid increpitas?* Labefactatẽ animi:

animi: *ſolus hic inflexit ſenſus.* Reſipiſcentis: *Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat, Ante pudor, quàm te violem:* Explorantis extremum fatum: *Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris vllis, Aſpice nos.* hoc tantum. *Iuppiter omnipotens ſi non exoſus ad vnum es Teucros.* Moderati: *& ſi pietate meremur, Da deinde auxilium,* addita etiam illa voce *Pater,* ſuæ dignitatis memor *Ipſe manu mortem inuenam* Pij filij: *Natum ante ora patris patrem qui obtruncat ad aras,* & patri narrat, & filium ante patris ora cæſum. In ſententiis autem, *Vſque adeóne mori miſerum eſt?* &, *Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem*: video enim coram deſperatæ vitæ viros fortes eſſe animę prodigos, vt animam ne amittant. Illud quoque quaſi ſententia, *Nón obtuſa adeò geſtamus pectora pœni.* Excitatur verò etiam in apparatu epithetorum id quod nos Græcè volumus epitheſin appellari. qui volet vtetur. Afferet enim tempus vel authoritatem, vel gratiam, vel veniam. Iã eſt ante nos animaduerſum epitheta, aut diſtinguere, aut addere, aut minuere. verùm ij falluntur, qui ad eloquutionem tantùm pertinere arbitrati ſunt. Eſt enim in re, cum dico, pium, iuſtum. In elocutione autem, ſi flexum addam, aut mutem, aut circũloquar, vt vir miræ fortitudinis, potiùs quàm fortem. Diſtinguit igitur epithetum ambigua: vt apud Poetam, *nigra* hirundo, ad differentiam Ripariarum, quę ſpeciçs eſt hirundinis nõ nigræ, neque ædibus aſſuetæ. Neque enim Grammatici rectè locum illum interpretantur, Auget, vt *pius Aeneas.* Minuit, *Frigida bello dextera.* Interdum eſt æqualis, vt Homo riſiuus. ad ſolum enim hominem ea pertinet natura. hanc quoque partem ignorauère Grammatici. Accipiuntur autem ab euentu non ſolùm præterito: id enim parum efficax eſt: ſed etiam à futuro, quod rem ponit ob oculos, *miſerrima Dido.* A ſpe: Turnus enim quòd volebat, Tolumnium felicem vocat, qui tamen haud multò pòſt interfectus eſt: ſucceſſum enim virtuti & moribus ſperabat. Adiuuatur verò multùm figuris, præſertim Hyperbole, & Tranſlatione: vt ferreum pectus. Interdum mediocribus appellationibus, vt placida pax: habet enim pax commoda longè maiora. talia *periura mœnia Troiæ,* per indignationem. Per contemptum, *ſemiuirum Aeneam.* Sunt autem epithetorum modi duo: vnus hic, quem diximus,

vulgaris:alter proprius quorundam,vt *Phœbus Apollo*:eſt enim Phœbi epithetum Apollo cùm eſt Vedeus:& Pæan cùm eſt bonum numen:illud à perdendo,hoc à ſanando. Aliquãdo autem eſt ſimplex:vt in ſuperioribus:aliquando in oratione per appoſitionem:vt apud Horatium:

herba Lapathi prata amantis.

Eſt & alius modus,quaſi epithetum:vt *pater Aeneas*.Item alius in obliqua oratione:

Ipſe inter primos praſtanti corpore Turnus,

ergo prim⁹. Hoc enim attributũ aliis refertur ad ipſum. verùm hęc cõiungemus cum figuris dictionis, quib.hæc quoq; addes:Ex vſu contraria ſignificante:*horrentia Martis Arma*:imò horribilia. *penetrabile frigus*: imò penetrans. Poſſumus etiam ex epithetis antitheta conſtituere: quæ item pertinent ad ſententiam, non ad elocutionem : niſi ſint ἰσόκωλα, & ὁμοιόπτωτα, aut ὁμοιοκατάληκτα : tunc enim ſunt dictionis. Ad hanc rationem,cùm dixit *gracili modulatus auena*,oppoſuit illi : *cano*. eſt enim hoc verbum longè illo præſtantius:iccirco Muſarum Calliope regina: quia cæteræ modulantur.Illa canit,tametſi in Georgicis, *Tityre te patulæ cecini*, &c. paſſim horũ omnium exempla carpes : neque enim omnia nobis deſcribenda ſunt: quibus ſatis eſſe debent artis capita,atque pręceptiones.verùm vno aut altero excitatus,in aliis teipſum exerceto. veluti illo, *primus ab oris Troiæ.* nouam igitur rem narrat. quare conſequitur attentionem.Sic *profugus* non meritò. ſed *fato:eſt enim inſignis pietate vir*, Sæui dolores. Flammatum cor irati. Placidũ os pacati. Quin etiam ἀντωνυμίας: Regina Deûm,Nate dea, Satus Anchiſa, Troes, Laomedontiadæ,Dardanidæ,Æneadæ,nunquam temere,ſed ex moribus & affectibus. Non vt Homerus, qui etiam coquinam procurantem Achillẽ vocat celerẽ. Sed Æneam aliquando pium audimus,aliquando patrẽ:item fortem, & Mauortium. Sunt autem & alia quędam epitheta,quæ ab eruditione ducuntur,ea multum luminis afferũt orationi. Vina Aruiſia. Cautes Marpeſia. Vates Amphryſia. Non eſt verum quod aiunt Grammatici, epithetum excludi in voce,intelligi in ſignificato,illo exemplo:

-molémque & montes inſuper altos Impoſuit:

id eſt(aiunt) moleſtos montes: nugæ enim ſunt ſomniáque delirantium:ſed eſt expoſitio : *molem*,quam molem?

montes

montes altos, id eſt molem altorum montium. ſic *Italiam venit*, qua parte? *Lauina littora*. Epithetorum naturam etiam ſic conſiderabis. Quædam enim ſunt neceſſaria: vt pater patratus. quædam vſu tantùm: vt Iupiter Opt. Max. Alia ad nitorem modò, *ut tempeſtatéſque ſonoras*. ſimile neceſſario illud, quod afferre cauſam, aut rationem videtur,

ſæuæ memorem Iunonis ob iram.

niſi meminiſſet: non iraſceretur. Idcirco

-manet alta mente repoſtum: & niſi fuiſſet *ſæua*, tametſi memor tamen non iraſceretur. Illud in primis aduertendum eſt: epitheta quæ in oratione ſoluta creãt κακοζηλίαν ſæpe, ſæpe illuſtrant poetę ſplendorem, perinde atq fimbriæ veſtem militarem. Si cui datum fuerit à natura, vti noua excogitet, is ſurripuerit gloriam priſcis, gloriæ cauſam poſteris præripuerit. verecunda tamen ſunto, atque apta ſimul: & quæ vbi pepererint admirationem, etiam grata ſint. Eſt & in apoſtrophe, & in interrogatione tanta efficacia: vt ſubſilire faciat animum auditoris. quæ vbi coniunctæ ſunt: nihil deeſt ad ſummam vim. Cum enim lego illa ex ſecundo, cæteras omnes mihi excutiunt cogitationes, *Hocce erat alma parens, quòd me per tela per ignes, Eripis?*

Apoſtrophe ſimilis, *Hîc me pater optime feſſum deſeris?* Interrogatio ſimplex, *Quid primùm deſerta querar?* Per admirationem,

Quem primum, quem poſtremum aſpera virgo

Deiicis? Per dubitationem plus mouet,

Quid faceret, quò bis rapta ſe coniuge ferret? De Niſo, *Quid faciat? qua vi iuuenem, quibus audeat armis Eripere?* Acclamationes vt diximus, & exclamationes ſimplices. *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus*, *O térque quatérq; beati.* *O fortunati quorum iam mœnia ſurgunt*, ex perſona poetæ. *O fortunati nimium ſua ſi bona norint Agricolæ.* Cum indignatione, *O nunquam doliturі.* Cum contemptu, *O vere Phrygiæ, neque enim Phryges.* Cum voto, *O ſi nunc nobis ille aureus arbore ramus Oſtendat nemore in tanto.* Cum admiratione, *Tantæne animis cæleſtib. iræ!* Succlamatio: *Ne mihi tum liceat ſub dio carpere ſomnos?* Et cũ ſentẽtia, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames?* Cũ elogio, *Fortunati ambo, ſiquid mea carmina poſſũt.* Efficacia ex attrectatione, *Vidi egomet,*

magna me voce vocantem Numanum. Et Achemenides in tertio, de Cyclope. & ex perſona Poetæ de feminibus, in primo Georgicorũ, *Vidi ego lecta diu* &c. Directio quoque orationis ad res brutas, mirum quantum afficiat: *Rhœbe diu, res ſi qua diu mortalibus vlla eſt.* Eſt ad inanimas maiore motu, *O nunquam fruſtrata conatus Haſta meos.* Et in duodecimo, *Túque optima ferrum Terra tene.* Sed illa cui ferreo lacrymas non excitent? *Dulces exuuiæ dum fata deúſque ſinebant.* Ab hiſce igitur duci poterit efficacia in re, in facto, in oratione. At in cogitatione, aut vultu, aut geſtu, aut opinione eodem modo: Latinus cogitabundus, *defixa obtutu tenet ora Latinus.* Sibyllæ *non vultus, non color vnus, non comptæ manſere comæ.* Pudor in Deiphobo, *Pauitantem ad dira tegentem Supplicia.* Ira in Turno. *Totóque loquentis ab ore Scintillæ abſiſtunt, oculis micat acribus ignis.* Cuiuſmodi faciem deſcribes aut pinges ibi. *Collectam exilio pubem, & miſerabile vulgus.* His adiunges ſciſſam veſtem vel Latini vel Æneæ. Tum autem comas, genáſve laniatas, ſuſpiria, gemitus, lacrymas, clamores, obteſtationes, vlulatus.

VARIETAS.

CAPVT XXVIII.

SEquitur vt de varietate dicamus: cuius vſus atque præceptiones tam difficiles ſunt, quàm non facilè fit, vt res eadem varijs intellectionibus comprehendatur. Cæterùm & ſcitè & acutè quoad fieri poteſt, ineunda eſt nobis ratio tractationis. Qua in parte eundem nobis eligemus ducem, qui tametſi aut ſuus, aut ęquè omnium eſt: tamen nos eum toties meditando, admirando, tranſcribendo, noſtrum faciemus. quemadmodum auſus fuit olim Chryſippus dicere, ſe Euripidæ Medeam feciſſe ſuam. Igitur quum ſemper ſit ille ſublimi ſpiritu, & generoſa oratione: nuſquam tamen eſt ſui ſimilis. Librorum quidem exitus omnes Tragici ſunt, præter primũ. Tam diuerſa tamen rerum compoſitione, vt in animis ingeniiſque diuinis mirificam excitet admirationem: tanta támque diuerſa varietas eſt. In ſecũdo Creuſa eripitur, vt inter deas ſit. In tertio, vulgari morte Anchiſes. In quarto, ſeipſam Dido interficit. In quinto, Palinurus in mare deturbatur. In ſexto, Marcello tanquam mortuo canit epicedium. In ſeptimo,

Virgilius.

Æneidos libri.

ſeptimo,eorũ catalogus,qui ad interitum eunt. In octauo,ad clypei picturam,multas mortes,Cleopatrę exitiũ, & gentes victas. In nono, Troianorum ſtragem in ſuis caſtris. In decimo,Mezētius ab Ænea interficitur. In vndecimo, delentur Volſcorum acies, Camillæ mors. In duodecimo Turnus ab Ænea morte afficitur. Vbi tot caſuum facies,nulla alij ſimilis,niſi Turni ac Mezentij interitus: verùm ipſius mortis modus non idem: pugna verò tam diuerſa: vix vt eundem exitum expectandum putes. Quin poſteriores libri quum præter prælia ac cædes vix contineant aliud: tanta eorum tamen eſt diſſimilitudo,vt aliud argumentum eſſe videatur. Caſtra oppugnata, vrbs obſeſſa,prælia ruſtica,militaria,equitum,peditũ auxilia, præſidia,ſubſidia. Duo cæſorum epicedia: verùm illud Euryali tam breue,quàm hoc Pallantis exornatum. Vulnera nuſquam eadem: ſed & tam variis inſtrumentis, vt mirum ſit: ſaxo,torre,claua,bipenni,ſude,cratere,conto, ſparo,iaculo,ſagitta,phalarica,haſta,lancea,enſe: iugulũ, caput,femur,pectus,poples,manus,genu: aduerſi,auerſi, ab latere,ſtantis,iacētis,currentis,fugientis,cõgreſſi,dormientis,latitantis,taciti, clamantis, iactantis, precantis, deprecantis,exprobrantis,minantis,timidi,audacis,vlciſcentis: in equo,in curru,in muro,in campo,in tentoriis, in ſacris,in vigiliis,die,noctu. Leuia prælia,iuſta prælia, inſidiæ: ex acie,ex turmis,ſingulari certamine. Tantum nauale prælium nullum poſuit. nunquam enim naues habuit Latinus. Captiuos quoque nullos voluit. præterquã quos ad Pallantis rapit inferias. Vnum Venulum habes, quem viuum aufert Tarchon: cuius rei exitum quum haud ponit,nonne vir eſt incomparabilis? Hæc eſt varietas quæ biſcentem perducit auditorum ad finem vſque. Præterea quum alius à Poeta quàm ab hiſtoriis ordo inſtituatur, id omnino propter varietatẽ factũ eſt. Etenim Homerus annos illos decẽ ſi eſſet exequutus,nihil aliud quàm præliis prælia,aliis alia accumulaſſet, quare in decimo omnia eiuſmodi geſta complectitur. Quòd ſi quid antea euenit,repetitur per narrationem. ſic diuinus Poeta per picturam primò quaſi παρεκτικῶς eorum quæ iam facta eſſent; quæ autem futura, in clypeo; & in ſexto. itẽ quum Actios ludos celebrat. & quæ Veneri Iupiter pollicetur. Ita diſcerpta neque afferunt faſtidium,& ſuſpen-

ſum tenent auditorem. ſi enim partem nunc audio, quod reliquum eſt aueo intelligere. Sed mirificũ afferunt ornamẽta inexpectatæ varietates, & eluſiones portẽtorum. nam Helenus, *Auxilium, Quod minimè reris, Graia pandetur ab vrbe.* & Harpyræ minæ. quid enim dirum magis quam eò adduci, vt cogamur aridis lignis veſci? Ergo quis crederet Euandrum Græcum afferre auxilium Troiano? quemadmodum Diomedes Græcus negat aduerſus Troianum: tali aduerſus Italos pro peregrino. Nam tametſi Thuſci tunc non erant in Italia, tenuioribus tamen terminis diſſepiuntur, quàm vt inter ſe alieno animo eſſe debeant. Verùm hoc fatale fuit ſemper miſerrimæ amentiſſimaque nationi noſtræ, vt perpetuò mallẽmus dominos peregrinos.

Portentum verò & placido & faceto euentu, aut eluſum aut ſolutum eſt: quòd cruſtæ aut farinaceæ placentę pro menſis ſubiectę fuiſſent. Illud quoque ad varietatẽ: Quũ Romanos ita Pœnus excipit, vt etiam efficiat claſſem. At naualı prælio Duilii auſpiciis primùm ſunt acciſæ res Carthaginenſium. Præterea Lauſus cum patre in prælio. Pallas ſine patre, ſub Aenea pro patre. Pallas cum Lauſo non cõgreditur, ne alter alteri præferatur: ſed maioris herois manu cadat vterq;: ſicuti dicebamus. Quid amœnius illa varietate, quum excluſere caſtris ſuos Troiani, Turnum autem incluſere? Rutuli quoque Euryalũ occidunt: Niſus vult mori: victorẽ interficit moriturus: ſpolia receperunt Rutuli, quæ illi Meſſapo & Rhamneti abſtulerant. Hanc tantam in Poeſi virtutem conſequi vt poſſimus, fugienda eſt eiuſdem rei facies iterata, quoad fieri poteſt. hoc primùm caput eſt. Si enim res ſunt diuerſæ, ipſa quoque narratio non vna erit. Igitur peſtilentiam, tempeſtatem, obſidionem, altercationem, legationem, ludos, ſingulare certamen, fœderis ceremonię: conuiuium, concilium, funus, funebrem orationẽ, trophęum ſemel deſcripſit. Pugnas verò multas quũ diuturna narratione ſuſcepiſſet explicandas: quantum vel vnquam euenit, vel ab homine excogitari poſſit, quod modò cum decore atque maieſtate canendum ſit, ſuo quoque loco, tempore, modo, denique natura diſpoſuit. Quæ nolo hîc recitare, propterea quod in ſuperioribus omnia recenſita ſunt: ad quæ varietatis præcepta dirigenda erũt. Cęterùm

rùm

rùm pars operoſiſsima quæ reliqua eſt, nunc ſeſe pertractandam nobis offert, natura ſcilicet figurarum: ſine quibus neque efficax, neque varium, neque ſuaue poteſt eſſe quicquam. At tametſi videtur hæc cognitio atq. vſus figurarum, tum prudentiam, tum efficaciam, tum ſuauitatem vel commendare vehemẽter, vel etiam maxima ex parte conficere: atque idcirco poſt omnes deſcribẽda videbatur: ea tamen eius eſt cum varietate neceſſitudo: vt figurę penè eſſẽtia varietas ſit. Sic enim laxiore notione deſcribi poteſt: Figura eſt varietas in re aut oratione, à communi vſu deflexa. verùm vt acutius atque elegãtius intelligamus, ſic nobis incipiendum eſt.

FIGVRA.

CAPVT XXIX.

QVum re & verbo omnis conſtet oratio, & figura in vtroque reperiatur: ab vniuerſali definitione iacienda fundamenta primùm, vt eius eſſentiam agnoſcamus. Deinde quibus artibus figurarum ſit vſus: ſic enim in ſumma ac prima genera partiemur. Tertio loco minora genera diſtinguemus. Quarto, quę ad Poeſin pertinent in ſuas ac certas ſpecies diuidemus. Quarum partes poſtremò ſuis nominibus ac finitionibus notas, luculentis exemplis notiores faciemus.

FIGVRÆ DEFINITIO: ET QVÆ QVIBVS ARTIBVS GENERA vſui ſint.

CAPVT XXX.

FIgura eſt notionũ quę in mente ſunt, tolerabilis delineatio, alia ab vſu communi. Notiones voco rerũ ſpecies externarum, quæ per ſenſus delatæ, in animo repræſentantur. Harum ſpecierum lineamenta communia ſunt, qualia in rebus ipſis. Igitur oculi cuiuſpiam iracũdi quum ſint ſanguinei, accipiam eos in meam cogitationem, atque à ſimilitudine flammę dicam inflammatos, & ignem ab ipſis micare. Ecce alia lineamẽta, quàm quę vulgò conſpicimus. Intelligo autem lineamenta eadem licentia, qua & figurę vox recepta eſt. nánque in corporibus naturalibus eſt quantitas, quam gerit ſubſtãtia. Ea quãtitas eſt finita, is finis eiúſq. modus atque preſcriptio *Notiones.*

Delineatio. figura eſt. Quum igitur dico delineationem, nõ intelligo lineam nudam, ſed eius quoque ſobolem circunſcriptam ſuperficiem. Prærerea quum colores aliud ſint a ſuperficie: tamẽ quum ſuperficiem per colores videamus, delineationem hanc & ad eos, & ad alia accidentia referemus. Quinetiam quum ſubſtantia, qua ſubſtantia eſt, non habeat à ſuperficie circumſcriptionẽ: hoc enim eſt proprium quantitatis ſolius: tamen quia æquè atque res omnes aliæ præter Deum, finita eſt: neceſſariò admittit aliquam præſcriptionem. Cuius terminus ſi nõ eſt linea, aut à linea: at eſt aliquid vel illi ſimile: vel cui ſimilis illa ſit. cuius nomen quia nõdum eſt excogitatum patiamur appellari delineationem: per quandam quaſi analogiam. Sanè illæ mentes æternæ atq; immateriales, à quibus indefeſsis rotationibus cœleſtes voluuntur orbes: ſi neque inſunt illis, neque vel per ſe, vel per accidens mouẽtur: ſed aſſiſtunt nuſquam miſtæ: finitæ per ſe ſunt, non per orbium molem, quemadmodum arboris anima ad eius materiæ finem finitur. Ergo aliquid & ſuperficiei & figuræ ſimile ſit neceſſe eſt. Quare animam quoque noſtrã, quę ex illarum ordine ac cenſu item eſt, vbi cogitatione apprehendam: ſi aliis delineationibus quàm quę vulgò concipiuntur, ſi ſe inſinuet: figuratè à me dicetur contẽplari. Et quoniam tam doctè hæc ſcribimus, ne quis mihi obiiciat illa verba, quum diximus notiones à nobis intelligi, quæ in animum miniſterio ac delatione ſenſuum deferuntur: atque iccirco obiiciant, neque animam noſtram, neque mentes illas iis vis ſubire in nos: reſpondemus, paulò laxius eſſe loquutos: ne rem per ſe difficilẽ obſcuraremus. Species enim aut ipſæ abſque medio imprimuntur: aut per diſcurſum poſtea illa etiam quę extra omnẽ ſenſum exiſtunt, veluti vniuerſalia, ſed de his ſatis. Ergo figura in corporibus conſiderata, communicauit nomen ſuũ in notionibus, ſicut & naturã. Notiones autẽ quũ ſint & partes & cauſæ ſcientiarũ, formãt enim concluſionẽ propoſitiones: quot erunt ſcientiæ, tot erũt genera ſumma figurarum. Scientias nunc eas hic dico: quæ vtuntur notionibus ad enunciationes. quarum princeps Dialectica figuras ſuas habet: quæ ſũt diſpoſitiones medij termini: ſic enim appellauit Ariſtoteles: quod nũc irrident quidam amentes. Grammatica ſuas agnoſcit

ſeorſum:

ſeorſum,quæ ſunt Grammaticaliū legū deflexiones ad neceſſariam abuſionem. & inter haſce duas. vna ſumma ſcientia tertia,cui nomen inditum nondum eſt, iis vtuntur figuris.Sub qua ſcientia tres iſtæ notæ comprehenduntur.oratoria,hiſtorica,poetica.in quarum ambitu communi.communium quoque figurarum,tanquam publicæ ſuppellectilis vſus continetur.Sic habes definitionem,& genera ſumma.

FIGVRARVM MINORA genera.

CAPVT XXXI.

Secunda ac minora genera ſunt,quæ apud omnes extiſtunt authores.Aliæ nanque ſūt figurę rerū,alię verò verborū. exempli gratia: Senex libidinoſus,aliter accipitur ſenex quàm cōmuni opinione.hęc figura eſt in re. In verbo autē ſiquis dicat,Magnanimus Cæſar.eſt.n.figura cōpoſitionis.Poteſt aūt aliqua eſſe vtriq.generi cōmunis:vt Emphaſis:eſt enim in re ſi dicam, Pater orbus flet. In verbo, Ille ego ſum Cæſar,in vtroque.Ille egō omnipotens Deus: An verò vna figura ſit communis, & rei & verbis?ſi ſunt vera hæc genera, figura ſcientiæ, figura dictionis: non poteſt vna eſſe.& ſanè puto duas. Rei enim res eſt:verborū autem affectus ab rebus alij. Græci illas σχήματα διανοίας, haſce σχήματα λέξεως.alij illas ſimplici nomine σχήματα, has ęquè ſimplici τρόπους. Non igitur rectè factum ſit à Quintiliano: qui in octauo τρόπους,quum per ſpecies recenſuit:in nono docet, quomodo ſpecies ſunt figuræ nā & à Græcis, qui harum rerum inuentores extitere,diſſentit:&in octauo,quid eſſet figura deſcribere debuit: ibique diuidere in Tropū & Schema.quanquam quid rei ſit hoc?ſi σχῆματος facit ſpeciem τρόπον;quomodo tropum à ſchemate diſtinguet?vt idem ſit & genus & ſpecies ſui ipſius.Alexander quoque Rhetor,eadem negligentia vtitur. nam vtrunque appellat σχῆμα τὸ τῆς διανοίας, καὶ τὸ τῆς λέξεως. & tamen quum definit σχῆμα διανοίας ἐξάλλαξις,inquit,ἄνευ τρόπου.Quòd autem ſic definit,ἐξάλλαξις εἰς τὸ κρεῖττον, nequaquam verum eſt: non enim conuenit omnibus tropis. Haud ſanè melior eſt oratio ἀσύνδετος quam coniuncta. Neque figuris διανοίας omnibus: non enim melius eſt alloqui rem mutam, quàm ſilere:imò amentis eſt: ſed πρὸς τὸ ἡδὺ dictum

oportuit. Ratio autem quare id addiderit, eſt: quia Solœciſmum & Barbariſmum ait itidem eſſe ἐξαλλάξεις, mutationes: verùm nequaquam εἰς τὸ χεῖρον. illum quidem orationis: Barbariſmum autem ſingulorum verborum. Ergo illud quoque ab eo animaduertendum eſt. namque ea figura quæ in re eſt, non habet neceſſariam illam diſtinctionem: neque enim in re poteſt fieri vel Barbariſmus vel Solœciſmus. Nos, vt omnibus generibus figurarum communem afferremus definitionem: diximus tolerabilem delineationem, id eſt inoffenſam. quam vocem, ſi plus placet, pro illa ſubſtituas: etiam probam ponere poteramus, nec pœnitet. Nihilo felicius aut conſultius Trapezuntius: qui in libro quinto quum de eloquutione doceret, figuras ſenſus admiſcuit, quarum tamen natura tota in re eſt, atque ad inuentionem pertinent. M. quoque Gallio malè diſpoſuit. in quarto nanque ad Herennium, priore tractatu, figuras eloquutionis recenſuit: eas quæ eſſent ſententię, poſteriore. Sunt enim res verbis, quæque in rebus ſunt, iis quæ verbis inſunt, omnia priora natura, tempore, cognitione, vſu. Nam & figuratè exprimunt muti intellectiones ſuas ſine vllis verbis. Quid ipſæ ſaltationes, quas ſine verbis vllis ſaltant Hiſpani? adeò enim figuris ſcatent, vt Poetam aut Hiſtoricum loqui putes. Per initia ſtudiorum meorum multi dati ſunt nobis præceptores à diuo Maximiliano Cæſare, quem honoris cauſa nomino, viri ſancti, ſed impolitioribus natiſeculis. ij nos docebant rhetoricos colores, eoſdē eſſe quos etiam figuras vocarent. Idque Trapezuntius quoque ait in quinto, Colores vulgò exornationes dici: verùm in tertio, aliud intelligit χρῶμα ad cauſam & ſtatum coniecturalem quem ſine illo conſiſtere poſſe negat. Quintilianus in quarto, Colorem vocat conatum Oratoris, quo turpe factum regit aut tollit. ſic & Iuuenalis. aliter Cicero, Orationis colorē & ſuccū dicit in libro de Orat. & in libro de claris Oratoribus, Colorem venuſtatis: Nitorem enim hîc intelligit & ſplendorē, totúmque apparatum orationis. At Dionyſius Halycarnaſſeus: iudicialis orationis genera tria eſſe dicit, quæ χήματα nominat: recentiores, ductus: vnum rectum, quum dicimus id quod ſentimus, alterum obliquum, vbi dicimus aliter atque ſenti-

ſentimus:tertium cõtrarium, quo contrà dicimus quàm ſentiamus. Tertij generis exemplum habes apud Homerum,quum Agamemnon ſuadet fugam:ſecundi,à Sinone Virgiliano.Primi frequens ac vulgatus vſus.eiuſmodi orationem rectam,vocat ille ἀπρόσωπον,quaſi facie liberali,aitque à Rhetoribus χρῶμα appellatam:cæterùm quam ob cauſam,negat ſe ſanè ſcire. Memineris etiam ab eodem Gallione, characteres figuræ nomine appellari. ſed de hoc in ſequenti lib. Nunc ad ſpecies tranſeamus.

SPECIES. CAPVT XXXII.

Figuras quidem ante nos ad certas ſpecies nemo dedu xit;ſed vt quæque ſeſe offerebat,ita explicarunt.quippe ignari Philoſophiæ, vſum tantũ accepere,earum cauſas ignotas habuere.Nos igitur,quæ ad Poeſim noſtram faciunt,in ſpecies certas redigamus,redactáſque digeramus.ad quas cæteras quoque ſuas Oratores ipſi reducere poterunt.Significatur aut id quod eſt,aut contrariũ.Si id quod eſt, aut æquè, aut plus,aut minus,aut aliter.quippe aut vnã rem pluribus verbis,aut plures vno.Contrarium ſignificatur,vt per Antiphraſin.Æquè ſignificatur,vt per Tractationẽ.Plus,vt per Hyperbolẽ. Minus,vt per Detractionẽ.Aliter,vt per Allegoriam. Vnam rem pluribus,vt Periphraſi,Plures vno verbo , vt Collectione : eques pro equitatu.Cæteræ omnes ad has reducentur.

SIGNIFICATIO ÆQVALIS Tractatio.

CAPVT XXXIII.

IN quibus ęquatur ſignificatio rei ſignificatæ,ſunt,Tractatio,Imago,Similitudo,Comparatio,& alię huiuſmodi,quæ aut cum his ad genus, aut ad has ſub genere referuntur.De quibus conſequenter dicemus poſt has. Tractationem videtur Cicero appellare , quam Græci διατύπωσιν & ὑποτύπωσιν,ſi tenuior ſit. Ad verbum potes dicere,Deformationem: ad hunc nánque ſignificãdi modum etiam Quintilianus vtitur. Eſt autem Tractatio , quum rem ſub oculis ponimus,luculenta narratione perſequẽtes eas partes, quæ ἠθολογίαν maximè comprehendunt in perſonis : in locis autem notabiles quaſdam diſpoſitiones. τύπος enim faciem & formulam quandam ſignificat : & id quod architecti modulum , vulgus Italicum

palmas: item amplius, *Nequicquam.* Illud verò exactiſſimum, *ſæuitque canum latratus ad auras.* vbi & Phyſiologia eſt, à fide canis & expreſſio eius miro carmine. quis enim ex pictura viſu percipiat latratū? Illa quoque ἀκριβολογία illuſtris, vbi & loricæ grauitatem circunſcribit, & Demolei fortitudinem:

Vix illam famuli Phegeus Sagariſque ferebant,
Multiplicem connixi humeris. Indutus at olim
Demoleos curſu palantes Troas agebat. Vnde & illò te conferas: Si Demoleo victor detraxit, quantum putes Æneā? Duces autem figuram hāc per mores, ætates, affectus, iis legibus quas præſcripſimus in perſonarum ratione. fortunas, euentus, conſilia. ſicuti in duodecimo, de Turno,

Poſcit equos, gaudétque tuens ante ora frementes.

Hac eadem figura explicantur dantúrque in lucem quædam, quæ ex contextu intelligi nequeunt, vt *At ramum hunc, aperit ramum qui veſte latebat.* ſeipſum in Ciri imitatus, vt & aliàs. Ita quia mos eſſet in ſacris aras tenere: neque id explicuerat narratione. apponit per ὑποτύπωσιν ex perſona Latini *Tango aras.* Tale & illud (*Sceptrum nam fortè gerebat.*) neque enim id intellexiſſes apud Virgilium ſicut apud Homerum. Sceptrum enim ſemper gerunt concionantes, Reges & ductores.

DEMONSTRATIO,
Deſcriptio, Effictio.

CAPVT XXXIIII.

IN perſona igitur vbi conſiſtit, Tractationem dicere maluerunt. Quæ verò in re verſaretur, Demonſtrationem. veluti quum loca deſcribimus ambitioſiùs, ita vt ſub oculis ſubiiciantur. Diuerſam quoque ab hiſce ſpecie, genere autem eandem dixere Deſcriptionem. quam M. Gallio definit, perſpicuam rei expoſitionem. Quæ verò minutius circa perſonam verſaretur, Effictionem. Non quòd ſit ficta, id eſt falſa: ſed quaſi effigiationem. Effictio enim eſt pars fictionis in Proſopopœia. Effigiatio eſt in Therſite, & in Lauſo, & Turno, & Darete.

SERMOCINATIO.

CAPVT XXXV.

HVic adiuncta eſt Sermocinatio, quum certus attribuitur ſermo perſonæ: qualis Numano,

Non pudet obſidione iterum valléque teneri,
Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?
En qui noſtra ſibi bello connubia poſcunt!

Quia nuper Turni germanã thalamo ſociatus habebat. Orationes enim quodam modo picturę ſunt animorum. & qualisquiſque eſt, ita loquitur. & in obliquo,

Muranum: hic atauos & auorum antiqua ſonantem
Nomina.

ATTEMPERATIO.

CAPVT XXXVI.

TRactationis pars eſt Attemperatio: quæ fit quum ei, quod dictũ eſt, modus ſtatuitur. Circunſcriptionem quoque nonnunquam nos eam appellauimus. apponitur enim ſententiæ linea ac meta: aut ex perſona introducta, aut ex perſona Poetæ. Et accedit, ſi ſpectes collocationẽ, ad vim Parentheſis. Sic Palinurus in quinto, quum ſentẽtiam ſuã delinearet, *Nec littora longè Fida fraterna Erycis:* interpoſuit, *reor.* Sic Iupiter in primo, *Fatebor:* Venus in eodem, *Haud credo.* & Dido, *Credo equidem, nec vana fides* Ex perſona Poetæ, *vt perhibent,* &, *fama eſt:* &, *mirabile viſu:* &, *ſi credere dignum eſt.* Transferimus etiam in narrationes, eíſque miſcemus. veluti fecit Poeta de Cæculo, *Vulcano genitum, pecora inter agreſtia Regem. Inuentúmque focis omnis quem credidit ætas.* Nec abhorret ab hac natura illa, *Eloquar? an ſileam?* &, *Quem primum, quem poſtremum aſpera virgo, Deÿcis?* non enim attemperat quod dictum eſt, ſed quod dici poteſt.

MODERATIO ET CORRECTIO.

CAPVT XXXVII.

SIc aut eædem cum ſuperiori Moderatio & Correctio: aut eius modi quaſi quidã ſunt: Græcus μετάνοιαν, quaſi pœnitentiam vocat. Corrigimus autem quod dictum eſt: *ſed prius ima dehiſcat Terra mihi quàm te pudor violem.* aut repetimus vt corrigamus: Parthus ſiue Cydon per ſubdiſiunctionem. Simplex autem illa Sinonis, *Sed quid ego?* Hanc etiam προδιόρθωσιν rectè nominant. nam Aquila Rhetor malè poſuit pro hac exemplum διατυπώσεως.

ASSEVERATIO.

CAPVT XXXVIII.

HAud longè abeſt ab Attemperatione Aſſeueratio, ſed ita: Attemperatio moderatur: at non abſcedit tamen à propoſito & prima ſignificatione. Aſſeueratio autem eodem modo hæret: ſed non mutat quicquam. In illo ſimilis, in hoc contraria. Huius generis eſt, *Námque potes.* Sic enim Æneas ad Sibyllam. Palinurus Æneæ: Horatius ad Canidiam. hanc etiam Obteſtationem dicere poſſumus. In qua interuenit iurandi modus: non idem omnibus, ſed pro arte, ſexu, ſtatu, ætate. Sic nauta Palinurus, *Maria aſpera iuro.* At Aſcanius bene inſtitutus patrem imitatur, quippe etiamnum adoleſcens,

Per caput hoc iuro per quod pater antè ſolebat.

Æneas autem pontifex maximus, de Ioue & Mercurio, *Teſtor vtrúmque caput.* Amans autem Dido, & Amata regina genero metuens. *Per has lacrymas.* Interdum à perſona ad quam ſermo dirigitur: ad virum fortem, Per dextram tuam te oramus. Per muſas, per virtutes, genus, &c.

CONDITIO.

CAPVT XXXIX.

COrrectioni ſimilior ea eſt, quam Conditionem voco. *Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus,* Subticet poſitionem ex conditione. Alibi autem ſubiungit, *Heu miſerande puer. ſi qua fata aſpera rumpas, Tu Marcellus eris.*

EXCLAMATIO, ACCLAmatio, Iudicatio, Elogium.

CAPVT XL.

AFfinis huic adeò eſt Exclamatio, vt cum ipſa ſæpius ad hunc eundē finem coniungatur. *O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos.* par enim erat dolentis nota in ſuperiori, *Heu miſerande puer. Hei mihi, qualis erat, quantùm mutatus ab illo Hectore.* & ſine nota exclamationis, *Fortunate ſenex, Ergo tua rura manebunt.* Eſt enim quaſi Acclamatio: quum poſt rem aut factum, ſubditur ſententia cum admiratione: vt, *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.* Et ſine admiratione, Expreſſio rei occultę: *Latonæ tacitū pertentant gaudia pectus.* Sunt ſanè exclamationes in παθολογίᾳ. Acclamationes autem per εἰδωλοποιΐαν, *Dij talia Graiis Inſtaurate.* Interdum ex perſona Poetæ. *Dij*

meliora piis:erroréınque hoſtibus illū, προαφωνίασις à Græcis. Coniuncta huic Iudicatio, quum Poetæ iudicium apponitur. *Heu vatum ignaræ mentes.* &, *Nec mihi tum libeat ſub dio carpere ſomnos.* Et cum ſententia incluſa. *Non ignara male miſeris ſuccurrere diſco.* Eſt & illud iudicium,

Vix illud lecti bis ſex ceruice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Cum exclamatione, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames?* Et cum admiratione, *At tu dictis Albane maneres.* Elogium autem nomine Latino caret: neque enim ſolùm laudem, ſed etiam vituperationem poteſt continere; quæ ex opinione ac iudicio Poetæ proficiſcitur. De Niſo & Euryalo,

Fortunati ambo. ſi quid mea carmina poſſunt,
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo:
Dum domus Aeneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet: imperiúmque pater Romanus habebit.

Eſt autem quaſi epicedium, non ſolùm elogium. ſicut & illud,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus. Inueniemus etiam elogium extra perſonam Poetæ implicitum aliis orationibus: vt in verbis Turni, *Qualem meruit Pallanta remitto.* In malam verò partem, ac per vituperationem,

Nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villoſáque ſetis
Pectora ſemiferi, atque extinctos faucibus ignes.

Miſtum ex vtroque,

Filius huic iuxta Lauſus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni:
Lauſus equûm domitor, debellatórque ferarum.

Mox -*dignus patriis qui lætior eſſet*
Imperiis, & cui pater haud Mezentius eſſet.

Indifferens autem elogium ſuper Priamo interempto,

-*hic exitus illum*
Sorte tulit, Troiam incenſam & prolapſa videntem
Pergama, tot quondam populis terríſque ſuperbum
Regnatorem Aſiæ. Iacet ingens littore truncus,
Auulſúmque humeris caput, & ſine nomine corpus.

REPETITIO.

CAPVT XLI.

FIt igitur Deformatio interdum ſimplex, aliquando cum ſuperioribus, nonnunquam cum repetitione, aut anticipatione, aut comparatione. Eſt autem Repetitio, eiuſdem rei geminatio: quæ interdum iiſdem verbis, ſæpe etiam aliis iterum ponitur, ſæpe etiam & tertiò. Maxima ea efficacia, & quæ auditorum aures expugnet. Atque illa quidem vulgaris: *Me, me, adſum qui feci*. Quæ verò aliis fit verbis, ineptè nimis à Seneca irridetur. Is enim Mōtanum Ouidium oratorum vocabat, propterea quòd ſententias repetitas inculcaret. Nemo tamen eſt vel Oratorum vel Poetarum, quin id committat. Quid caſtius iudicio Virgiliano? is tamen non ſemel,

Me pater Anchiſes, quoties humentibus vmbris
Nox operit terras, quoties aſtra ignea ſurgunt. &,
Quantum in connubio nata, Thaia ubique moratur.
&, *-quum Iuppiter horridus Auſtris*
Torquet aquoſam hyemem, & cælo caua nubila rumpit. &,
Iam grauis æquabat luctus, & mutua Maners
Funera: cedebant pariter, pariterque ruebant.

& alibi multa eiuſmodi. Fit etiam repetitio per conſequentiam: vt in ſeptimo, *Iam fidere terræ, Deſeruiſſe rates.* Qui terræ fidit, nauium parum curæ gerit. Etiam per contraria fit illud conſequens nonnunquam: vt in ſecundo Georgicōn,

-qua parte calores
Auſtrum tulerit, quæ terga obuerterit axi. Nam ſi Auſtrum altera ſpectat parte, altera Septentrionibus obuertere neceſſe eſt. Repetimus etiam per proportionem. Eſt autem Proportio, reſponſus rei ad rem in ſimili diſſimilitudine. Qualia enim ſunt Quatuor & Decem, talia Duo & Quinque. Reſpondent igitur inter ſe Binarius & Quinarius: in quorū diſsimilitudine eſt ſimilitudo, quia ille Quaternarij dimidium eſt, hic Denarij. Hoc quoque reperietur: in illa repetitione,

-en ipſe capellas
Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco.

E maiori minorem infert: nam dixerat *capellas*: ſubdit *hanc*. reſpondet etiam aduerbium *vix*: in quo repetitur

ſenſus illius, *eger*. Maiorem à minori ibi, *Ille meas errare boues, vt cernis.* ſatis erat, repetit animi ſecuritatem maiore ſenſu: *& ipſum*

Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.

FREQVENTATIO.

CAPVT XLII.

FRequentatio autem eſt multiplicata repetitio, quæ maximè datur iratis. Gallio mauult ſignificare eorum collectionem, quæ ſparſim dicta ſunt. Ego perſto in priore ſententia. Neque diſpliceat ſi quis πύκνωσιν apud Græcos appellarit, quid enim ſit πυκνὸν & ἀραιὸν, ex Philoſophis alibi. at eſt in Equitibus Ariſtophanis, πυκνίτης & πνύξ.

Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?
Aut ego tela dedi, fouíve cupidine bella?

ACERVATIO.

CAP. XLIII.

EAdem ſit fortaſſe Aceruatio: ſic enim interpretamur συναθροισμὸν, & quam iidem dicunt πολυσύνδετον, minus ſignata voce:

Vrbem Troianam primùm, dulcéſque meorum
Relliquias colerem: & Priami tecta alta manerent:
Et recidiua manu poſuiſſem pergama Teucris.

Non eſt autem eadem quæ πολυσύνδετος: ea enim eſt λέξεως. Quòd ſi mauis ab hac diuerſam eſſe συναθροισμὸν, interpretabor πολυσύνδετον coaceruationem: συναθροισμὸν autem, coagmentationem,

Amiſſam claſſem, ſocios à morte reduxi. & alia quæ ibi dicuntur. Differet igitur ab Aceruatione: quia illa ſedatior & humilioris argumenti. Coagmentatio incitatior: ſicut in duodecimo,

Verte omnes te te in facies: & contrahe quicquid
Siue animis, ſiue arte vales: opta ardua pennis
Aſtra ſequi, clauſúmque caua te condere terra.

Aceruatio quoque non ſemper ordinem præſcribit, & σωρὸς dicitur à quibuſdam: vnde σωρείτης aceruus Chryſippi dicitur à Perſio. σύναψιν coagmentationem nonnullis placuit appellare.

σωρείτης.

CELE-

CELERITAS.

CAPVT XLIIII.

HViuſmodi faciem præ ſe fert quam Græci γοργότητα, nos expeditionem & Celeritatem, & præcipitationem diximus aliquando. Commodiſſimè verò Impreſſionem ἐπιτρόχασμα nonnulli, i. procurſionem. Fit autem tam cum copulatiuis quàm ſine copula.

-fuit Ilium, & ingens
Gloria Dardaneæ. ferus omnia Iuppiter Argos
Tranſtulit. incenſa Danai dominantur in vrbe.

Cum copula cædes illa ab vno,

Alcandrúmque, Haliúmque, Noemonáque, Prytanímque.

Effuſa ibi,

Non arma expedient? totáque ex vrbe ſequentur?
Diripiéntque rates alij naualibus? ite,
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

& mox,

Quem metui moritura? faces in caſtra tuliſſem,
Impleſſémque foros flammis. natúmque patrémque
Cum genere extinxem, memet ſuper ipſa dediſſem.

Mira in decimo, ac diuina,

At Pallas magnis emittit viribus haſtam,
Vagináque caua fulgentem diripit enſem:
Illa volat. Tanta præcipitatio, vt illico haſta emiſſa gladium diſtrinxerit.

EVASIO.

CAPVT XLV.

HVic ſimilis ea eſt, quam ſimul cum aliis non paucis primi nos & agnouimus, & nominauimus Euaſionem. Fit autem quum delibamus res, neque inſiſtimus, *Vtere ſorte tua.* Noluit inſiſtere in illa permiſſione ſuæ cædis, ſed ſubaccruauit,

-fuit & tibi talis Anchiſes genitor.

COMMORATIO, AMPLIFICATIO, Exaggeratio, Accumulatio.

CAPVT XLVI.

MIrum quum Gorgoteta adiũximus repetitionibus, quo cõſilio audeamus dicere eius ſimilẽ Euaſionẽ,

contraria enim videtur. Nam γεγῶνιε multa quaſi faſceatim: Euaſio vnum vix, atque abit. Acutius tamen cõtemplanti videbitur eadem in vi quidem, nõ in verbis. Multa enim comprehendit Euaſio, quæ non explicat. Coaceruationis autem comes, aut affinis, Commoratio. A qua non longè abeſt Amplificatio, quæ & Exaggeratio & accumulatio eſt. ſed Accumulatio humilior, & ſimilis Aceruationi. Exaggeratio & Amplificatio pleniores. Eſt autem Commoratio, quum eandem materiam aut alia facie oſtendimus: aut per partes diſcurrimus. vbi poteſt animaduerti, harum omnium Tractationem quandam quaſi matrem eſſe: cuius exemplum habes,

Vipereo generi, & grauiter ſpirantibus Hydris,
Spargere qui ſomnos cantúque manúque ſolebat:
Mulcebátque iras & morſus arte leuabat.

Neque enim rectè putat Gallio Commorationem figuram non eſſe neque ab vlla cauſæ parte ſeparari: ſed tanquam ſanguinem perfuſum per totum corpus. Nã tametſi cauſæ quędam id poſtulent, vt à materia nunquam auellamur: tamen ſunt partes quædam, in quibus ſi fueris commoratus, aurem animúmque iudicis auertas. Idem Commorationis ſpeciem dixit, Expolitionem. quod nihilo melius probamus, nánque expolitio ad Characterẽ pertinet: neque figura eſt, neque ductus orationis, ſed loquutionis facies, ac cutis quædam. Idem eiuſdem error, quum ſcripſit Breuitatem eſſe figuram. Eſt enim eodem modo atque ratione Character, ſiue forma, ſiue modus dicendi. nam ſanè Amplificatio, quæ figura eſt neutiquã opponitur breuitati. Sed breuis ſtilus eſt contrarius τῷ ἀδρῷ, id eſt pleno & opulento. Amplificatio autem aduerſam ſibi habet Perſtrictionem. quæ aut ſoror eſt Euaſionis aut comes, omnino cognata. nam breuitas ſine figura eſt, Troia euerſa. Euaſio autem ſiue Perſtrictio eſt breuitas figurata, *Et campos vbi Troia fuit.* Verſus diuinus, in tertio quem adeò probauit, vt ſeipſum in decimo ſit imitatus. *Atque ſolum quo Troia fuit.* Amplificatio autem fit, quum id quod pro toto poſitũ eſt, aggeſtis partibus maiore mole oſtentamus: aut quum poſita parte, aliis appoſitis effundimus in amplitudinem. Quinetiam alio modo componitur, quum facto aut re poſita, addimus cauſas, conſilia, euenta. Denique ſimplicitati maximè oppoſita

eſt.

eſt. Ecce ſimplicitatem,

Multa tibi ante aras noſtra cadet hoſtia dextra.

Ecce parem materiam amplificatam,

Te quoque magna manent regnis penetralia noſtris:
Hic ego námque tuas ſortes arcanáque fata
Dicta mea genti ponam, lectóſque ſacrabo
Alma viros. Etiam exempla factorum quum ſubdun-tur, fit Amplificatio,

Si potuit manes arceſſere coniugis Orpheus
Threicia fretus cithara fidibúſque canoris,
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; redítque viam toties. quid Theſea magnum,
Aut memorem Alciden? παρεκύξωσις à quibuſdam dicta fuit: verùm ἐπαύξησις plus placet. nam παρεκυκμασμὶ diminutionem notat.

Exaggerationis autem finis & vſus pro affectibus. In laudem,

-heu quibus ille
Iactatus fatis, quæ bella exhauſta canebat.

In inuidiam,

Amiſſam claſſem, ſocios à morte reduxi.

Indignatio,

Ferte citi flammas, &c.

Multæ enim figuræ ſimul coniungi poſſunt: ſicut in lamentatione matris Euryali: Metus,

Me, me, adſum qui feci, in me conuertite tela,
O Rutuli, mea fraus omnis. nihil iſte nec auſus,
Nec potuit. cœlum hoc & ſidera conſcia teſtor:
Tantum infelicem nimium dilexit amicum.

CÓNIVNCTIO.

CAPVT XLVII.

NEc longè ab hiſce diuerſa Coniunctio diuerſarum rerum, quę à Græcis συγκινδύνωσις duro vocabulo: Cómiſtio, Confuſio: molliuſculè, Cinnus. Aliquando cum diſtributione & oppoſitione contrariorum: veluti ſi dicas, Deprecatur timidus vt lædat: precatur fortis vt iuuet. Poeta pictius loquutus eſt, in vndecimo,

-ſolum Aeneas vocat, & vocet oro.
Nec Drances potius ſiue eſt hæc ira deorum,
Morte luat: ſiue eſt virtus vel gloria, tollat.

Quibus carminibus nihil ſimplicius ſimul atque elaboratius. Nata quidem talia videntur, ſed non ſine fabrica naturæ. Attribuit Dranci imbelli, & ſibi forti vel fortunam ad moriendum, quam ille explere nequeat: vel virtutem ad ſuperandum, quæ cum ille nihil habeat neceſſitudinis. ita duabus perſonis ſimul iunctis atque confuſis, adhibet diuerſos euentus ex diſtributione. Ibi autem ſimplicior & manifeſtior,

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi,
Quique ſacerdotes caſti, dum vita manebat,
Quique pij vates, & Phœbo digna loquuti,
Quique ſui memores alios fecere merendo.

Et in contrariam ſententiam quæ dicuntur ibidem de ſceleratis.

ATTRIBVTIO, PROSOPOPŒIA.

CAPVT XLVIII.

DEformationis, ſiue διατυπώσεως pars Attributio quoque eſt. & fit quoties Rei aut Perſonæ attribuimus rem, aut perſonam, aut modum, aut orationem. Rei res, vt anno ſterilitas, aeri tempeſtas, nocti ſilẽtium, ſaxo aſperitas: idq; non ſolis nudiſve epithetis: ſed de narratione. Exempli gratia, non dicam nox obſcura, ſed

Nam neque erant aſtrorum ignes, neque lucidus æthra
Siderea polus:
Sed lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Perſona perſ[illegible]æ,

Rex A[illegible]obis, quo iuſtior alter
Nec pietate [illegible], nec bello maior & armis.

Perſona rei, vt loco, aut tempori, aut alij,

Regina templum forma pulcherrima Dido
Inceſſit. magna iuuenum ſtipante caterua.

Perſonæ res,

hic illius arma,
Hic currus fuit, hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, iam tum tendit, ue fouétque.

Sermo quoque attribuitur perſonæ tam nominatæ, quàm non nominatæ,

Hic Dolopum manus, hic ſæuus tendebat Vlyſſes,

Eſt

Eſt enim ſermo vulgo attributus: atque hîc quidem in recto, in obliquo verò ibi,

Veniſſe Aeneam Troiano à ſanguine cretum,
Cui ſe pulchra viro dignetur iungere Dido.

Vbi Poetæ obſeruanda eſt dexteritas. Si enim recta eſſet oratio, oporteret famam introducere, quæ Hiarbã alloqueretur.

Proſopopœia verò duplex eſt, Primus modus, vbi ficta perſona introducitur, vt Fama à Virgilio, & Fames ab Ouidio. Hæc non eſt figura. ſed pars argumenti poetici. hanc fictionem appellat Quintilianus ἰδέαν: vt Dirarum, & Irę, & Furoris, quales multæ in Scenis à nobis in fine huius libri declaratę ſunt. Alterũ genus Proſopopœiæ, vbi non perſona fingitur eo modo, ſed orationis attributione. quæ adeò pertinet ad διατύπωσιν, vt ſuprà eius partẽ fecerimus Sermocinationẽ. Duæ tamen ſpecies agnoſcendæ, namque ſi attribuam Æneę orationem, erit ſermocinatio: propterea quòd vera perſona eſt. quòd ſi extra argumentum introducatur: veluti quum Æneas ait ſeſe à patre per ſomnium obiurgari: ſanè eſt Proſopopœia introducit enim aliã perſonam, pręter ſuã & Eliſæ. præſertim ſi rei mutę ſermo attribuatur: vt Demoſthenes ait, Negotium ipſum φωνὴν ἀφιέναι. Sic terra loquitur in II. Metamorphoſeôn. Eſt & alius modus, quo non oratio, ſed ſenſus rei brutæ aſſignatur, ex re enim, quæ non eſt perſona, fit perſona: vt

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi flevere lacus

Cui modo cohæret ille quoque quando alloquimur brutam rem, quæ non intelligit, quaſi intel[illegible]. veluti Mezentius equum, Turnus haſtam. Quo loco illud acutius contemplandum. Primum enim membrum ſummæ diuiſionis figurarum eſt. Quum dicitur quantum in re eſt, ita vt æquet rem oratio: nos tamen attributionis partẽ hãc, quę plus dicit quàm in re ſit, hîc admiſcuimus: quod nobis fraudi eſſe non debet apud æquos rerũ æſtimatores. Huc enim traxit vis & natura διατυπώσεως neque permiſit tractationem hanc differre, ne res diſtraherentur. quare ſtudioſi intererit hanc partem ita hîc legere, vt ſi malit eſſe alibi, cogitatione aptet ſua. Quintilianus ſcribit, oportere eius perſonæ cui attribuitur oratio, habitũ

deſcribi:alioqui noneſſe Proſopopœiam,ſed διαλογισμόν. Mihi videtur omnis oratio eſſe διαλογισμός: Perſonæ verò habitum nequaquam pingi debere,ſed orationem per ſe ſatis poſſe ad perſonam illam declarandam, Cicero tamen pro M.Cælio ita pingit Appium cenſorem,vt ibi ille apparere videatur. Quare ſi cui Quintiliani ſententia magis placeat,ne mihi quidem diſplicet. Similes illis ſuperioribus attributionibus ſunt aliloquutiones,quę ad abſentes diriguntur, qualis Æneæ ad Palinurum iam non exaudientem.& Apoſtrophę quædam. Cuius figuræ modi duo:vnus in quo cohæret oratio. vt, *Tuus ô clariſsime frater,Pandare* Connexus enim hic ſenſus eſt. Alter non cohærens & durius:qualis ille in laudibus Italię, *Hinc albi Clitumne greges.* dicendum enim fuerat, *Atque tui Clitumne greges.* verùm hæc etiam cum figura loquutionis conuenit.

ANTICIPATIO.

Capvt xlix.

SVprà diximus διατύπωσιν fieri per Anticipationē:quæ nunc eſt declaranda. Triplex eius ſpecies: vna Grammaticorum,de qua in libris De cauſis ſatis. Altera Oratorum,quum præripimus id quod ab aduerſario adduci poteſt.vnde appellata eſt à nobis præuentio. Tertia,quę impręſentia explicanda eſt.omnes à Gręcis προλήψεις dicuntur. Fit autem à Poeta,quoties ſuæ perſonę circūſtantias attribuit ei perſonę aut loco,cui per ſe non cōpetit. Circunſtantia perſonæ multiplex eſt:atque inter cęteras tempus,& ea quę ad ſeculum cuiuſque pertinēt. Iccirco ſi dicam expugnatum oppidū bombardis tempore Æneæ, πρόληψις erit, ſiue pręſumptio:propterea quòd quæ tormenta bellica ſic vocant, tunc non erant:nunc ſunt. Vtuntur autē ea figura duobus modis:vnus eſt mollior, quum Poeta loquitur, *Italiam fato profugus. Lauináque venit Littora.* etenim illò quum appulit Æneas,nondum Lauina littora dicebantur.hoc tamen tolerabile eſt:ſubintelligas enim,quæ poſtea Lauina dicta ſunt. Alter modus duriuſculus,vbi Poeta perſonę attribuit orationem,quæ mentionem faciat cuiuſpiam rei tunc nō exiſtentis: aut ſi erat, nequaquam eo nomine vocabatur,quo illam appellare facit.exempli gratia,Palinurus Æneā rogat, vti

ſuum

ſuum corpus afficiat ſepultura. deſignat locum, *Portus*, inquit, *requir Velinos*: portus quidem erant, nomen autem aliud. Eſt igitur Anticipatio, quia Virgilij tempore ſic nominabâtur. Durior tamen, vt dicebamus, eſt. quippe loquitur Palinurus, cui oratio è reipſa, quę ſuę tempeſtati conueniret, attribui neceſſe eſt.

ASSIMILATIO, EXEMPLVM, IMAGO, TRANSLATIO, COLLATIO, Comparatio.

CAPVT I.

NOmen quatuor ſpeciebus commune veteres non poſuere. nos Aſſimilationem vocamus: quæ continet, Exemplum, Imaginem, Collationem, Comparationem. Ac quanquam multis videtur Exemplum nõ eſſe figura, eſt tamen acrius intuenti. Nihilo ſanè minus quã ipſa ὑποτύπωσις. Quare à Gręcis παράδειγμα quoque dictum fuit, propterea quòd rem ipſam iam poſitam etiamnum ſua ſpecie indicaret:

Antenor potuit, mediis elapſus Achiuis,
Regna Liburnorum & fontem ſuperare Timaui.

&, - *Palláſne exurere claſſem*
Argiuum, atque ipſos potuit ſummergere Ponto?

&, - *Mars perdere gentem*
Immanem Lapithum valuit.

Hæc enim ſunt exempla, quoties hiſtoriæ aut fabulæ argumento ſimili declaramus materiam, aut iam poſitam, aut quę iam ponetur. Sane omnium illud commune eſt, vt componatur aut res rei, aut perſona perſonæ: aut perſona rei, aut perſonæ res. Ergo facta factis, loca locis, tẽpora temporibus. Interdũ verò ſimul omnia miſcentur. Fit autem eiuſmodi relatio aut per æqualitatem, aut per exceſſum. Æqualitas, Talis, Qualis, Tantus, Quãtus, Vt, Qualiter, Ceu, Sic, atque eiuſmodi. Per exceſſum autem, vt in V,

Non ſic præcipites biiugo certamine campum Corripuere,

Quod eſt in Collatione & in Imagine. *Præruptus aquæ mons.* Eſt enim Imago poſita frequens in Tranſlatione. hanc Græci μεταφορὰν, illam εἰκόνα vocant. Eſt autẽ Tranſlatio, quoties è re in rẽ transferimus id quod eſt, vt, *Inſtar montis equum.* & in II. Georg. *vnda ſalutantum.* Simplicior

verò ſine tranſlatione, *Os, humeróſque deo ſimilis.* & , *O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago.* Talia ſunt illa loca quæ per ὁμοιοπάθειαν in affectus flexa ſunt: *Fuit & tibi talis Anchiſes genitor.* Itē. *Subijt chari genitoris imago.* & , *Patriæ ſtrinxit pietatis imago.* & , *Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.* & in XII de Turni equis. *Qui candore niues anteirent, curſib. auras.* Illud quoq. ex imagine , *At medias inter cædes exultat Amazon.* & illud, *Et nunc ille Paris,* & illud , *Mitis vt in morem ſtagni placidæq; paludis Sterneret æquor aquis, remo vt luctamē abeſſet.* Eſt & quidā modus Imaginis in cōtrariis, *Qui Bauiū non odit, amet tua carmina Meui.* Differt autē ab Exēplo, propterea quòd exemplū ponitur vt aliquid tale fiat: imago autem nullum talem finem habet: ſed vt duæ res ſub vna atque æquali intellectione comprehendātur propter aſsimilationem, quæ dicitur ὁμοίωσις.

Collatio verò & Comparatio , vtraque ponit duas res ſeparatas, alteram vnde, alteram quò. Illa vocatur à Græcis συμβολή, Comparatio σύγκρισις Cæterùm vox συμβολῆς duriuſcula eſt, & coniectionem ſignificat. Nos eiuſmodi impetū molliore vocabulo reduximus ad æquabilitatē: ſed illi vendibilem fecere vocem illam προβολή, συμβολή, ὑπερβολή. mihi nunquam placuit. Σύγκρισις autem aptius atque acrius: non enim comparatur tantùm , ſed etiam comparata iudicantur Differunt autem inter ſe: quia Cōparatio ſtatuit rem notam, cui comparetur id quo de ſermo eſt: iſque tranſitus appellatur à Græcis ἐφάρμοσις , id eſt, Adaptatio. vt , *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cinthi Exercet Diana choros.* Poſtea reddit, *Talis erat Dido* : Collatio verò è contrario, rē ponit priore loco, quam conferat ſequenti , quę cōnexio dicitur ἀνταπόδοσις. Neque enim ſe cōparat Iuno Mineruę, ſed Mineruam ſibi. itaque quum de Minerua dixit, de ſe ſubdit , *Aſt ego quæ diuûm incedo Regina.* Habent verò aliam quoque differentiam: Comparatio ſemper habet ſimilitudinē, Collatio etiam diſsimilitudinem. vt ibi: maiorem enim ſeſe prædicat Iuno quàm Minerua ſit. Ita cum Aiace confert Æneā ibi. Venus autem ſe cum Diomede, in decimo , *Mortalia demoror arma.* & , *Mortalin' decuit violare vulnere Diuam?* Simplicior in Miſeno, Hectoris & Æneæ, *Non inferiora ſecutus.* & in vndecimò, quū Diomedes Hectori cōfert Æneā,

Hectoris Æneæque manu victoria Graiûm

Hæſit

Hæſit. Eſt & illa Mezentij cum Orode,

Haud furto melior, ſed fortibus armis. & illa in XII,

Indignum eſt Italos Troiam circundare flammis

Naſcentem: & patria Turnum conſiſtere terra.

Eſt enim collatio ab honeſto: ſicut illa ab vtili,

Si Turno extincto ſocios ſum accire paratus:

Cur non incolumi potius certamina tollo?

Collatio loci,

Hic ſegetes, illic veniunt feliciùs vuæ.

Temporis, *Luce palàm certum eſt.* Græcorum noctem in excidio Troiæ confert Turnus cum diurna ſua oppugnatione. Euentus,

Longè illi dea mater erit. Nánque ſemota Veneris potentia, haud ſic abiturum eſſe Aeneæ, vt ſeruetur. Totáque pars illa confert & perſonas, & merita, & facta:

Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater. &,

Quid face Troianos atra vim ferre Latinis,

Arua aliena iugo premere, atque auertere prædas,

Illa perſonarum,

Nec verò Alcides tantum telluris obiuit,

Fixerit æripedem ceruam licet. Sicut illa:

Excudent alij ſpirantia mollius æra. Eſt & collationis modus in auguriis, quemadmodum in primo: non enim eſt comparatio:

Aſpice biſſenos lætantes agmine cygnos.

& in augurio Aquilæ, quam Tolumnius obſeruabat. refertur enim aquila ad Aeneam: peregrina ſanè auis, & alienis imminens fortunis: ſerpens Turno, quippe terrigena ſerpens eſt: Turnus item opicus. Tale eſt inſomnium Penelopes. ita in his obſcurior, in cygnis autem apertior. eſt enim ἀνταπόδοσις. *Aſpice biſſenos*, eſt prior pars: altera pars, quæ ἀνταπόδοσις, *Haud aliter puppéſque tuæ.* Maximè verò pertinet ad Oratores Collationis modus is qui fit per antitheta, qualem & ſuprà diximus, & videmus in quarto,

ſi te Carthaginis arces,

Phœniſſam, Libycæque aſpectus detinet vrbis,

Quæ tandem Auſonia Teucros conſiſtere terra

Inuidia eſt? Reſpondent enim partes inter ſe ſumma cũ efficacia: vt ſit, Phœniſſam in Libya retineri atq; delectari: cui reſpõdet Teucros in Auſonia. Iccirco cõcludit,

& me fas extera quærere regna.

x.ij.

RETRIBVTIO, CONCESSIO, Comparatio repetita.

CAPVT LI.

COllationis ſpeciem *ἀνταναγωγὴν* dicere Græci: nos Retributionem interpretati ſumus. alij maluerunt Compenſationem: quippe eſt enarratio criminis aut alterius facti altero crimine aut facto aduerſariorum, quoties noſtrum diluere non poſſumus. Ita enim demum euadimus, vt opponamus tantundem,

Non ego te vidi Damonis, peſſime, caprum
Excipere inſidiis: Quia dixerat aduerſarius,
- quum tu Daphnidis arcum Fregiſti.

Huius figuræ pars ea eſt, quam aliqui Permiſſionem, alij Conceſſionem vocant. Concedimus enim manifeſtè quæ ſine pudoris diſpendio negari nequeũt: tum meritis alterius cauſæ obruimus peccatum, vt Turnus non ſemel,

Sin & Troianis cum multo gloria venit
Sanguine. &,
Non erit Auxilio nobis Aetolus & Arpi:
Ac Meſſapus erat, felixque Tolumnius.

Habet etiam occultã Antitheſim, & adornatur extenuatione. gloria enim non eſt potior vita aut ſanguine, præſertim quum dicit *multo*: & addit, *venit*. labor enim in motu. & agnouit Aetolum, non Italum. Quid mirum ſi nolit aduena mittere auxilia? & auxit ex altera parte, quum Tolumnium Felicem appellauit. Quę & cuiuſmodi cùm magno ingenio, ſumma arte à diuino viro elaborata, ne à Donato quidem, omnium interpretum diligentiſſimo, ſignificata ſint: magnum operæprecium futurum ſpero, ſiquis hæc noſtra præcepta conferat ad ſuas lucubrationes.

Comparatio verò aut ſimplex eſt, aut partes habet. Simplex eſt illa,

Qualis mugitus, fugit quum ſaucius aram
Taurus, & incerta excuſſit ceruice ſecurim.

Interdum conſtat duabus partibus, Protaſi & Antapodoſi: vt, Qualis ad Eurotam Diana, talis Dido Carthagini. Fit autem & per affirmationem, & per negationem. illa vulgaris: huius exemplum, *-haud alia eſt Turni venientis imago.* Eſt igitur tota hęc orationis pars Antapodoſis, quaſi com-

compenſatio. Alij dicere maluerunt ἐφαρμοσιν: quemadmodum ſuprà monuimus, id eſt Adaptationem. Videtur tamen acutius contemplanti ἀνταπόδοσις non ipſa pars, ſed ratio quæ docet partem ipſam adaptare. vt Antapodoſis ſit corpus ipſum orationis additum corpori priori: Epharmoſis autem opera ipſa qua cōiungimus Retributionem Propoſitioni. Aliquando autem tertiam quoque partem habet, quam vocamus Epiphonema, quaſi Acclamationem cuius naturam alibi etiam diximus, ídque ſuo loco. Non enim Comparationis propria pars eſt, ſed tanquam figura figuræ addita, vt comparatio cum Epiphonemate ſit figura figurata. talis in I,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Non neceſſe tamen eſt Epiphonema omni ex parte conuenire cōparatæ rei: quemadmodū videmus in decimo, *Ille ſedens victor, flammas deſpectat inanes.* Hîc enim ſedenti paſtori nō ſedentem Pallantem cōparauit. Quemadmodum verò ſuprà diximus, hîc quoq; de comparatione agendum eſt. Perſonarum, Dido Dianæ, in primo: in quarto: Pentheo atque Oreſtæ. Eadem quaſi perſonæ, vt ceruæ. In quarto, Æneas quercui immobili atque ventis inuictæ. alibi, Latius ſcopulo: Bitias pilæ ſaxeæ: comparantur perſonæ rebus. Res rei, Troiæ ruina orni ruinæ. Factum facto, Pacatio maris à Neptuno ſedationi tumultus popularis ab Oratore. Tempus tempori, de Vulcano & fœmina ſedula: *Hoc tunc ignipotens.* Locus loco, aliquādo cum perſona, aliquando ſine. Cum perſona. Tyburis colles cum Homole atque Othry montibus: è quibus illinc Catillus & Coras deſcendunt: *Hinc duo nubigenæ Centauri.* Sine perſona rara fit locorum inter ſe comparatio. Loci tamen cum facto, in quinto, quum implicatam Troiæ decurſionem comparat cum Labyrintho. Sæpe omnia miſta ſunt. Perſona, res, virtus, factum, euentus. tempus, locus, vt in x.

Ac veluti optato ventis æſtate coortis,
Diſperſa immittit ſyluis incendia paſtor:
Correptis ſubitò mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos.

Omniū hîc fit mētio. *Paſtor* eſt perſona: res, ignis, virtus, venti: factū, incendij: euentus, *correptis ſubitò*: tempus æſtatis; locus, ſyluæ, ac præter hæc omnia, fortuna: *optato.* Sic

optabant auxilium Arcades:perſona & virtus, Pallantis: factum, cædes, res, arma: euentus, timor, fuga hoſtium tempus prælij: locus campi.

Atque hæc ſanè Comparationis natura eſt: cuius vſum è iudicio ita pendere debet, vt modò æqualia, modò inæqualia comparentur. Æqualitatem nunc accipio laxo ſignificatu, etiam in qualitate, etiam in ſubſtantia. ſic & inæqualitatem. ſic Turnũ Marti: Troianos formicis. Sic habes Apes, Mergum, Ceruam, Taurum, Delphinos: hæc omnia pro iis affectibus, quos homini cum cæteris animantibus natura communes fecit. Etiam rebus aliis quę affectu careant: certis tamē prędıtæ ſint qualitatibus, cuiuſmodi mare eſt. & à priuatione. Eliſam enim nihil reſpondentem comparat ſaxo, Latini pertinaciam ſcopulo, quæ motu & ſenſu carent. Quum autem ſermonis caſtitas, & lux omnibus Poematum locis debetur, tum eſt maximè obſeruanda procurandáque in comparationibus: idque ſine affectatione. Itaque aut puræ ſunt, aut plenæ, aut mediæ. Pura illa in primo,

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum, Pariúſue lapis circundatur auro,

& illa in duodecimo,

Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur: aut miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſa.

Plenæ verò ac magniloquæ, vt illa ex decimo,

Ac velut ille canum morſu de montibus altis
Actus aper, multos Veſulus quem pinifer annos
Defendit multóſque palus Laurentia, ſylua.
Paſtus arundinea. Poſtquam inter retia ventum eſt,
Subſtitit, infremuitque ferox & inhorruit armos.
Nec quicquam iraſci, propiúſue accedere virtus:
Sed iaculis tutiſque procul clamoribus inſtant.

Mediæ ac temperatæ exemplum eſt in primo, de Eliſa & Diana. quare Lupum, Leonem, Aquilam nominabimus. Mergum nequaquã, ne cãdor ille caſtitáſque defœdetur. Adeò enim plebeia vox eſt, vt qui hirundinē, apes, formicas ſuis vocabulis appellarit, illã refugerit, rē nõ ſit aſper natus, quãverborũ ambitu expreſſerit in quarto: cui Mercurium ſimilē dicebat, in cõparatione ſcilicet. nam ſeorſum in quinto nominauit. Quod verò de comparatione

præcipio,

præcipio. idẽ quoq; ſentio de Imagine & aliis, ſi qua ſunt, generibus Aſſimilationis. Sunt enim adeò propinquæ, vt ambiguum multorum fecerint iudicium. adeò vt illi,

inde lupi ceu Raptores atra in nebula, & quæ ſequuntur: ſi Plutarchũ conſulas, accipienda ſit tibi pro Imagine. verùm nos, vt opinor, aptius ac ſubtilius. Tranſlationibus igitur, & attributionibus, & circumloquutionibus vtendum, ne ſordeſcat oratio in re vili: à qua etiam conſultius quàm Homerus, vt ferè ſemper, abſtinuit noſter: qui neque muſcam nominauit, neque aſinum, ſicut ille: neque earum ſordium colluuiem dignam putauit ſua maieſtate. Maximè verò ſtudẽdum eſt, vt aliquid proprij ac certi: ſed neq; vulgaris, neque tamen affectati aut abſtruſi apponamus. Sic enim Raptores lupos vocat deus iſte Poetarum, eóſque atra in nebula. tunc enim ad prædas potiſſimùm incitantur. Sic de leone, *ſuadet vaſana fames, manditque trahitque*. De apro, *& inhorruit armos*. & illud, *Caudamque remulcens, Subiecit pauitantẽ vtero, ſyluáſque petiuit*. Nihil enim lupo formidoloſius, vbi libera fuga, poteſt effugere vltores maleficiorum, & in ſuperiore, *Quos improba ventris Exegit cæcos rabies*: neq; enim ſaturi venantur. contrà, feles generoſi, ſi famelici ſint, lãguent, atque ad prædã ſunt ignauiores: nitidiores, animi gratia venantur. Sic canes leporarij nobiles, dominis, nõ ſibi capiunt feras. In affectibus autem comparationes eſſe decet molles atque ſuaues. qualis illa diuina in quarto Georg.

Qualis populea mærens Philomela ſub vmbra
Amiſſos queritur fœtus.

Et illa ex vndecimo, quouis nectare dulcior,

Qualem virgineo demeſſum pollice florem.

& illa ex nono,

Purpureus veluti quum flos ſuccíſus aratro.
Languescit moriens: laſſó ve papauera collo,
Demiſere caput, pluuia quum fortè grauantur. & illa,
Seu mollis violæ, ſeu languentis hyacinthi. & illa,
Argentum Pariúſve lapis circundatur auro.

& in ſexto,

Quàm multa in ſyluis Autumni frigore primo,
Lapſa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto,
Quàm multa glomerantur aues quas frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Multę quoque ſimul ponuntur aliquando: verùm rarius, Comparationes: Imagines aptiores ſunt ob breuitatem: veluti in II. Georg. duæ,

Quem qui ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
Diſcere, quàm multæ Zephyro turbantur arenæ:
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus:
Noſſe, quot Ionij veniant ad littora fluctus.

Sicuti comparationes ſiue collationes tres, in quarto Georg.

Frigidus vt quondam ſyluis immurmurat Auſter:
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus vndis:
Aeſtuat vt clauſis rapidus fornacibus ignis.

Ergo quemadmodum dicebamus, ſi pictiores magis placeant, temperentur ita, vt ne luxuriēt: ac neceſſaria, non addita videantur: cuiuſmodi ſunt ea, quæ de equo canit diuinus Poeta,

Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus.

Quod enim ſequitur, ex Phyſiologia ductum eſt,

Aut ille in paſtus, armentáque tendit equarum:
Aut aſſuetus aquæ perfundi flumine noto,

Emicat. Deinde exultantis illa, *arrectiſque fremit ceruicibus altè Luxurians.* Tum autem delectatio, *Ludúntque iubæ per colla per armos.* Turno igitur equum hîc: equum verò Aquiloni in tertio Georg. tanta támque accurata venuſtate, vt nihil ſuprà:

Qualis Hyperboreis Aquilo quum denſus ab oris
Incubuit, Scythiæq; hyemes atque arida differt
Nubila tum ſegetes altæ campique natantes
Lenibus horreſcunt flabris, ſummæq; ſonorem
Dant ſyluæ, longíque vrgent ad littora fluctus.
Ille volat, ſimul arua, fuga, ſimul æquora verrens.

Vbi videatur ineptis fortaſſe tractus aliquis otioſus. Cęterùm nullo non loco natura ipſa loquitur. Principiò dixit eum *denſum*: non quaſi nubilum, vt ibi interpretantur triuiales. Boreas enim ſudus eſt, ideirco, ex natura ipſa ducta verba illa, *atque arida differt Nubila,* Seruius quoque diſſimulauit: Mancinellus recitãdo alienas infitias, ſuam prodit: qui Hyperboreos populos dictos ait, quia humanæ vitæ excedant modum. Sed *denſus* appellatur à Poeta mirabili ratione. quum enim eſt furibundus,

bundus, inæqualiter flat: vbi verò *lenis*, æquabiliter adeò, vt in ſe totus coactus atque condenſatus excurrat. Mirificam verò rem prætetiere Critici. Omitto nugas veterum, qui montes Hyperboreos finxere ſupra Scythiam: quibus tamen partibus nihil planius. Toto tractus paludes paſſim occupant, vndé Tanais & Borysthenes erumpunt. Cæterùm Aquilo, qui Boreas eſt, quomodo ab Hyperboreis ſpirat oris? neq; enim ex iis locis flare poteſt, quæ ſupra ipſum eſſe dicũtur. Eadem negligentia, lõgos fluctus vnus diſſimulauit: alter omiſit reddere rationẽ: tertius ineptiuit: In longum, inquit, tracti. At nullus non fluctus in longum trahitur. ſed ita illud erutum e Phyſicis eſt. Qui ab Aquilone ſæuiente fluctus excitãtur, curueſcunt, ac breues ſunt: quos verò lenis Boreas impellit, verruntur, vt & hic dicit, atque longo tractu raduntur.

Epiphonematum quoque cohæſio ſit, non quaſi affixio: vt ex ipſa comparatione enata videantur. Quia Diana pulchra eſt, Latona lætatur. Quia equus currit, ludunt iubæ per colla. Quia leo vorauit ceruum, *lauit improba teter Ora cruor*. In ſecũdo autem, in receſſu eſt Epiphonema. vbi dicit, *lupi* ceu raptores, adiunxit, *catulíque relicti Faucibus expectant ſiccis*. Rei quidem pars eſt, verùm obſcurius cohæret. Voluit intelligi luparum ſæuitiam augeri ob catulorum charitatem, quos ſciant expectatione macerari. non omnia tamen Epiphonemata ad rem comparatam vtique referuntur. nãque Latonæ pectus tentãt gaudia propter Dianam: cuius pectus gaudeat ob Eliſam, nullum vides.

SVBSTITVTIO.

CAPVT LII.

QVo nomine alio quàm Subſtitutionis appellarem Grçcorum παραδιαστολὴν neſciebam. Eſt autem quaſi facies quædam vel Comparationis vel Collationis. Fit enim per ἀντιπάθειαν, quoties propoſitis certis rebus vel coniunctis, vel diſiunctis, apponimus totidem vel coniuncta: vel diſiuncta, ſed diuerſa aut contraria: vt,

Pro molli viola, pro purpureo Narciſſo,
Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

ALLEGORIA, PARABOLA.

CAPVT LIII.

Diuiſionis hoc primum erat membrum, ſub quo figuræ illæ continebantur: quarum ſignificatio eſſet æqualis rei ſignificatę. Nunc vero quũ videamus eam figuram, quæ Allegoria dicitur à Græcis, eandẽ eſſe quam παραβολὴν: Parabolam verò eandem item cum Comparatione: hoc enim nomen ipſum quoque ſonat. quónam modo fiat: vt Allegoria ſit figura qua aliud dicimus, aliud intelligimus? id quod ſub alio mẽbro diuiſionis recenſebatur. Sanè ita accipiendum eſt. Comparationis, quemadmodum dicebamus, eſſe partes duas. puta quæ de Mezentio dicuntur, & quæ de leone. huic ille comparatur. Quòd ſi hæc ſola ponitur, prior autem nulla, Allegoria eſt. ita vt Allegoriam alteram Comparationis partem dicamus: non quæ ipſam componit Comparationem, ſed quæ per ſe ipſam poſita, alio modo rẽ digerit. Exemplũ declarabit. Si Mezentium non deſcribam, eiúſque tum robur tum animos indicare velim: ad hunc potiſſimũ dicã modũ per Allegoriam. Leo impaſtus inter armẽta ſæuit. omnia proſternit, totus fit cruẽtus ſuadẽte fame. Hęc figura nõ cõtinetur ſub hoc genere, quod nunc tractamus: aliud enim dicit quàm Mezentium, quem tamen deſignat. Ambiguè igitur accipietur Allegoriæ nomen pro hac figura, & pro Comparationis parte. Eam figuram Latini nõdum nominarunt. nos auſi ſumus dicere prętextũ: prætexit enim alij aliud. Continet autem μῦθον, ſiue fabulã, & χρεῖαν: de quibus Græci rhetores, vt habes apud M. Meneniũ in Liuij hiſtoriis exemplum. Concipiuntur etiam ſub Allegoria quædam genera Prouerbiorum: ea ſanè quæ ex vna ſignificatione multis ſententiis adaptantur. Exempli gratia, Frons eſt occipitio prior: id ſignificatur his verbis, quod apertè cognoſcitur in capitibus animalium. quo ex loco educuntur quaſi lineæ quædam à puncto circuli medio ad ambitum multarum ſententiarum. veluti ſi petas penulam meam pluuio tẽpore: obiiciam eam parœmiã ita, vt ego ſim quaſi frons, tu quaſi occiput. Ad eundem modum, ſi roges verũ prius ſit, cultus diuinus, an diuitiæ. & alia talia, quæ ſuis locis & ab aliis, quanquam loquaciſſimis,

ieiunè,

ieiunè,& à nobis plenè declarata ſunt.

PRÆSCRIPTIO, INTERpretatio.

CAPVT LIIII.

TOt inter ſpecies quæ ad διατύπωσιν referebantur, Præſcriptio quoq; eſt connumeranda. Eam ſi quis adiunxerit Moderationi, mea quidē ſententia non errabit. eiuſdē enim generis eſt & cum illa,& cū Emendatione. Quippe poſitis multis quædam ſecludit, alia admittit: iccirco Græci ὁρισμὸν, Quintilianus Finitionem vocat. *Non erit auxilio nobis Aetolus, & Arpi:*

At Meſſapus erit. Ita præſcribit fortunam ſuam viris fortibus,& felicibus,& delectis. ait enim: *felixque Tolumnius*, & mox, *delectos Latio & Laurentibus arua*. Atque excludit Ætolos cum Diomede: quaſi ad rem nihil pertineant, ſed temerario conſilio ſint implorati. Interdum verò non multa ponit, quę diſcernat: ſed aliquid præſuponit, aut ab alio dictum interpretatur. Quemadmodum vbi Dido coniugium dixit: *Coniugiúmque vocat*, ait Æneas, *nec coniugii vnquam Prætendi tedas.* Quam orationem cum explicamus, dicitur Interpretatio. veluti Turnus nauium conuerſionem:

Troianos hæc monſtra petunt. his Iupiter ipſis

Auxilium eripuit. Id quod appoſitu aut lucidiorum vocabulorum, aut quæ totum certis partibus præſcribant, fit. Sicut ibi: *Italiam fato profugus*: explicat: *Lauináque venit Littora.* &, *moléinque & montes inſuper altos Impoſuit.*

DEFINITIO, ETYMOLOGIA.

CAPVT LV.

ARctior etiānum Definitio eſt: quippe rē ipſam vel nudam vel cum apparatu deſignat. ad quam diluēdam vtimur in contrarium interpretatione. Nam filiam Æneæ Latinus per oratores in ſeptimo cùm obtuliſſet, generi nomen detulit ſimul cum definitione hac:

Eſt mihi nata, viro gentis quam iungere noſtræ

Non patrio ex adyto ſortes, non plurima cælo

Monſtra ſinunt. Nuptiæ enim ſunt hoc, quod ait, *Natam viro iungere.* vir igitur gener. Quam ad diluendam, vtitur Amata interpretatione:

Exulibus ne datur ducenda Lauinia Teucris ? non enim coniunx,ſed

Perfidus alta petens abducta virgine prædo.

Cùm igitur definitio ſit duplex. χρήματος ϰ̀ ὀνόματος, rei definitio ea eſt quã diximus. Nominis autẽ definitio eſt quam Etymologiam vocant. hanc ego nominis rationem vbique ſum interpretatus. nam Veriloquium quonammodo dicas ? Veritas enim vnica in voce non conſiſtit,ſed integra,& perfecta oratione.Niſi intelligas quẽadmodum in prima philoſophia declaratum eſt: verum, & vnum idem eſſe. Cæterùm neque notant hoc Grammatici , neque ad id aſpexere : ſed quòd nominis ſignificatum reſponderet ſuis principiis, à quibus originem duxiſſet:verum eſſe non ineptè ſunt arbitrati. Exempli gratia. Princeps quòd eſſet primum caput : verum nomen officij dixere,pro certo & apto. Hac figura Virgilius ſæpenumero vſus eſt:vt in quinto,vbi deducit nomina familiarum, à Mneſtheo. Sergeſto,Cloanto. Item de Carthagine,quare Byrſam nominarint. &,

Iulius à magno demiſſum nomen Iulo. &,

Latium, his quoniam latuiſſet in oris, & *Aornon*: quòd interuentu Aeolicæ conſonantis,Auernum poſtea dixêre.

Aſſociatur verò Perſcriptio interdum ſententiæ : veluti cùm Iupiter humanam vitam ex Fato circunſcribit.

Stat ſua cuique dies,breue & irreparabile tempus.

Aliquando iuncta παῤῥησίᾳ vt in X I. *Dicam equidem. licet ille mihi mortémque minetur.* Hac enim loquendi libertate Turni animum,atque violentiam interpretatur.Quæ figura videtur à M. Tullio Effrænatio appellari , dura tamen ſanè voce,atque indigna viro vel ſapienti,vel etiam ciuili,à quo neutiquam auferas παῤῥησίαν. ſat poeta interpretatur:*Det*,inquit,*libertatem fandi.*

AGNOMINATIO , PARONOmaſia, Alluſio.

CAPVT LVI.

AD Præſcriptionem,Interpretationẽ,Emẽdationem, ſiue ſeorſum poſitas,ſiue miſtas pertinet Paronomaſia,quam vocamus nos Agnominationem. Quæ tametſi

eſt in

eſt in re, tamen baud ſcio an ſine figura dictionis ſtatui poſſit. quippe eſt alluſio rei à re deducta cum præſcriptione, mutatis aut additis, aut detractis elementis. ea rarò conuenit grauioribus poematibus, Epigrãmati, & Satyræ, & Comœdiæ maior neceſſitudo. Mutamus elementa, vt nõ eſt Gallus, ſed Callus: de homine duro. Galli enim leues ac faciles ſunt. Additis, vt Dyſpari, Dèmptis, vt Scaliger, Aliger. Deductionibus etiam vtimur: quemadmodũ apud Martialem: *Non es vitioſus Zoile, ſed vitium.* Nam apud eundem illa eſt interpretatio ſiue paronomaſia: *Non es bonus, ſed optimus malorum.* Quæ verò eſt ſimplex alluſio, inter figuras dictionis frequentius ponitur: tametſi ne ab hoc quidem rerum ordine diuelli queat: quale illud Ciceronis: Res inuiſæ viſæ ſunt nobis Brute: Et apud Poetam: *Lybicis teris otia terris.* Frequẽtes in ea priſci. Et Plautus interdum immodicus. Biſquæſitum vulgus Italicum corrupta voce dicit *Beſchir Zo*: ſic enim pronũciant, quòd Galli ſcriberent, Biſquiſitio: propterea quòd quaſi idem bis repetitur.

CONCESSIO, EPITROPE.

CAPVT LVII.

PRæſcriptioni affinis eſt ea, quam Græci ἐπιτροπὴν, nobis placet Conceſſionem nominare: nõ vt verbum verbo, ſed vt rem explicemus. fit cùm quippiam petimus quòd ſi non poſſumus interpretari, partem concedimus, vt reliquum feramus. Eius exemplum petendum in deorum concilio. Iupiter iudex. Venus agit cauſam Troianorum: petit imperium fatale. Iuno impedit. ſic igitur imperium cedit, vt Aſcanij ſalutem petat:

Nil ſuper imperio moneor. ſperauimus iſta.
Si nulla eſt regio Teucris, quem det tua coniunx:
liceat dimittere ab armis
Incolumen Aſcanium: liceat ſupereſſe nepotem.

neque ſolùm in iudiciis cùm verſamur, ſed etiam in aliis vitæ officiis. ſic in quarto. vbi non poteſt impetrare Dido vt maneat Aeneas: abitum concedit ei, *tempus*, inquit, *inane peto.*

CONFESSIO.

CAPVT LVIII.

AC conceſſio quidem partem, Confeſſio verò totum dat. Hãc Græci προσομολογίας vocant: idque nõ fit ſine

interpretatione. Ad hunc modum Iuno fatetur Troianos obſeſſos. Diluit: quia fuerint prædones in terra aliena. Nec quærit verum, aut quid: ſed quale. Sic Ligarium Cicero fuiſſe in Africa contra Cæſarem. Diluit, hoc aliis quoque à Cæſare ignotum.

ANTITHETON.

CAPVT LIX.

ANtithetō quoq; tollit alia re cōtraria poſita. Quāobrem ad præſcriptionem quoque reduci poteſt. Eam figuram Latinè quo dicas nomine, nondum compertū habeo: niſi non diſplicet Contrapoſitio, talis, in X.

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

ASSEVERATIO.

CAPVT LX.

SVprà præſcripſimus, interpretati ſumus, dedimus vt ferremus: ſimiles omniū facies: perſtamus enim certis locis Nūc offert ſeſe harū naturę perſimilis Aſſeueratio, nec abſimilis aliqua ratione Etymologiæ. Nánque poſito nomine, aut re, addimus aut cauſam, aut explicationem. Sic in aſſeueratione continuamus ſententiam argumento euidentiore, vt:

Et quorum pars magna fui. & illud,

Et meminiſtis enim Diuæ, & memorare poteſtis.

& addit maiorem aſſeuerationem:

Ad nos vix tenuis rerum perlabitur aura.

Græci ἐπιφορὰν κατασκευαστικὴν vocant.

EXCITATIO. ADMONITIO, Detrectatio, Excluſio.

CAPVT LXI.

PAr huic Excitatio, quam ἔγερσιν dicunt Græci quoties languentem auditoris animum, aut tædio affectum excitamus. Hoc fit tū per Epiphonemata, de quibus ſuo loco dictum eſt: tum per nouas inuocationes: *Nunc age qui reges Erato.* &, *Pandite nunc Helicona Deæ.* &,

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oráque centum,

Ferrea vox. etiam admonitionibus.

Fuge torua citus, fuge murmura paſtor. &,

Ne mihi tum libeat ſub dio carpere ſomnos.

Quæ figura ſeorſum à Græcis παραίνεσις dicitur: ſed ita, ſi affirmatiua ſit: ſin autem negans, aut prohibens: appellatur

tur à quibuſdam Detrectatio: quoties adeptum curamus nobis aliquid incommodi, aut inutilis, aut inhoneſti: vt illa quam ponebamus, *Ne mihi tum libeat ſub dio carpere ſomnos.* quòd ſi non à nobis ma'um, ſed ab aduerſariis bonum ablatum volumus, eiuſcemodi ademptionem Excluſionem nominarunt. cuiuſmodi eſt in vndecimo,

Nec Drances potius, ſiue eſt hæc ira Deorum,
Morte luat: ſiue eſt virtus & gloria, tollat.

PERCVLSIO.

CAPVT LXII.

AD eundem finem pertinet, quam Græci κατάπληξιν, nos Perculſionem, alij Comminationem, paulò languidius. Cicero Iudicibus comminatur, cùm ait: in ſermone populi rumorem verſari de iudiciorum corruptione. Percellit verò Catilinam: Iandudū iuſſum oportuit te in carcerem duci. Et apud Poetam in X,

Adueniet iuſtum pugnæ, ne arcerſite, tempus,
Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
Exitium magnum atque Alpes immittet apertas.

& mox idem,

Quæ cuique eſt fortuna hodie, quam quiſque ſecat
ſpem
Tros, Rutulúſve fuat, nullo diſcrimine habebo.

& in primo. *quos ego.* &,

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

PROMISSIO.

CAPVT LXIII.

HVic ſimilis genere, cōtraria differētiis. Promiſſio, ea duplex eſt. Altera in colore orationis: vt *Connubio iungam ſtabili, propriámque dicabo.* Hîc figura nulla. Altera eſt pars propoſitionum, ac miſta dilationi: vt mox dicā. & apud poetam in Sileno, *Huic aliud mercedis erit.* Aliquando ſimplex, vt,

Vobis animam hanc ſoceróque Latino
Turnus ego haud vlli veterum virtute ſecundus
Deuoueo.

DIALLAGE, INSTANTIA.

CAPVT LXIIII.

GRæci adiunxere Exaggerationi eā quā διαλλαγὴν vocant. Atque ita deſcribunt. Quando multa argu-

menta ad vnum finem tēdunt, verùm neque nomen cōuenit: ſignificat enim Conciliationem: vt eſt frequens hiſtoricis, & apud Demoſthenem in oratione contra Neæram: neque eſt figura. ſed tractus integer orationis: qualis eſt Eliſæ ad Æneam. Quem ego tractum appellare ſolitus ſum Græcè ἐνςασιν: ſic enim ἐνςατικὸν vi um operoſi iudicij vocat Ariſtoteles, & Latinè ſi pateris, inſtantiam.

METASTASIS, TRANSLAtio, tranſmutatio.

CAPVT LXV.

AD Excluſionem adiungi, atque aptari poteſt Metaſtaſis. Quę cùm ſit duplex. vnam oratoribus relinquimus. altera vtuntur etiam poetæ. Eſt enim Metaſtaſis noſtra imago ſtatus eius, quā Tranſlationem vocant rhetores. Differt autem à ſtatu illo. quatenus totius cauſæ is eſt fundamentum, Metaſtaſis autem partis tantùm modus. Iunoni dat poeta per interrogationem:

Aeneam hominum quiſquam diuû que ſubegit

Bella ſequi? &, *num linquere caſtra Hortati ſumus*? Tranſmutationem interpretati ſunt paulò duriuſculè, quanquam tranſmouere verbum appoſitè id aſſequatur: vt apud Terentium, tranſmouere gloriam. Tranſmotio tamen minus arridet: neque Tranſmiſsio admodum ineptum.

NECESSITAS.

CAPVT LXVI.

HVius figurę motus conſiſtit in ea, quā Gręci pro figura agnouere, atque ἀνάγκην nominarunt Cùm reiicimus factum in ſuas cauſas: Fatū, Naturā, Mores, Leges. Tempus, Locum, Aetatē, Conditionē. Habet enim maximam vim apud pleróſque: præſertim Platonicos, qui eam Deam deorū, aut potius Tyrannam ſibi finxere. Ea vtitur poeta multis in locis: *Stat ſua cuique dies*, &, *ſic voluere parcæ*, &, *fata viam inuenient*, & Æneas abeundi voluntatem in Iouis imperium. A natura: *varium & mutabile ſemper Fœmina.* ergo abeundū. A moribus, *pulchrúmque mori ſuccurrit in armis.* Igitur mors appetenda viro forti: pulchra enim expetuntur. A legibus, *At tu dictis Albane maneres.* non igitur iniuſtus, aut crudelis Romanus

rex,

rex: Ab ætate, Pallas, *aut ego iam ſpoliis laudabor opimis, Aut letho inſigni.* A loco, *In regnis hoc auſa tuis.* Neceſſariò igitur debuit reſiſtere. A tempore, Neceſſariò manendum in Africa Æneæ oſtendit Dido flantibus Aquilonibus aduerſis. Hæc pro figura ab antiquis agnita eſt, mihi ea ſententia non probatur. nullus enim color ibi, nulla mutatio orationis, δεινότης potius, ſiue magis placet, δείνωσις. Argumenta enim ſunt arma orationis, & nerui. Eſt autem eius vſus duplex: alter ab accuſatore, quam iccirco dixere Græci κατηγορίαν, Accuſationem. quemadmodum Iupiter in primo Vlyſſeæ, humanarum rerum euentus ait ab hominum animis proficiſci. Alter eſt ab eo qui defendit: Græci ἀντεγκλήματα, nos Excuſationem vocare poſſumus, cuius exempla vides ſuprà.

DICÆOLOGIA, RATIOnabilitas.

CAPVT LXVII.

Est autem huic cognata δικαιολογία: eam enim ſępe cõſequitur. Fit autem cùm rem ipſam vel confeſſam, vel non controuerſam petimus, ſequitur enim factum hoc, aut quod fieri debet, neceſſitatem, ſic,

Si ſine pace tua, atque inuito numine Troes
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio: ſin tot reſponſa ſequuti,
Quæ ſuperi manéſque dabant, cur nunc tua quiſque
Flectere iuſſa poteſt?

Vbi ex contrariis ſententiis poſitis altera deſtructa, alterã iure ipſo ſtare neceſſe eſt. Iccirco δίκαιον λόγον Grçci, nos interpretati ſumus Rationabilitatem. Verùm equidem ne hanc quidem figuram puto. ſed modum orationis ductum è ſtatu qualitatis. Ac quanquam eſt moderatio quędam atque mediocritas τῆς παῤῥησίας, quam figurã confeſſi ſumus: tamen vt res pleniùs intelligatur, ad hunc modum diſtinguenda eſt. παῤῥησία duplex. vna Libertas, quam præ ſe fert orator tota oratione. Ea nulla figura eſt. Altera, eſt oſtentatio huiuſce libertatis, & color ipſius, atq̃ue hæc eſt figũra. Conſiſtit autem in aperta perſonæ ſimplicitate, vel vera vel ſimulata, & cauſæ bonitate, aut iudicis clementia. Quamobrem vocauit eam Cornificius Licentiam, non libertatem, laxè nimis tamen, non enim vniuſmodi ſemper eſt. Aliquando

enim valde prudens eſt,ac circunſpecta.veluti cum cuipiam euenturam noxam oſtendimus ex eius virtutibus. Tibi mortē afferet iſta tua clementia Cæſar, & iis, quos amas,exitio erit.Cuius exemplum ex iis verſibus, quos ſuprà poſuimus:

Cur nunc tua quiſquam Vertere iuſſa poteſt.

Videtur enim ibi iam non Æneæ: aut Troianorum, ſed Iouis agere cauſam.cuius potentia ab alia maiore minoris dei potentia ſubuertatur.

REIECTIO, DETRECTATIO, COMMUNICATIO.

CAPVT LXVIII.

PVlchrè cum Metaſtaſi conuenit Reiectio, Detrectatio,atque communicatio,ea duplex eſt.Vbi nō poſſumus aut inficiari, aut transferre: quare ne grauemur, participē facimus aut conſilij,aut facti eiuſdem aduerſarium. Sic Tuberonem onerat M.Tullius.Quinetiam in eadem oratione cum Iudice communicauit crimen item diuinitus. Quid aliud voluimus nos, quàm quod tu voluiſti Cęſar? Sic apud Poetam. Fatali iuſſu Iouis Æneas pugnat. Non igitur premi poteſt ab Iunone inuidia,niſi Iuno damnet Iouē quoque.Communicatio autē cum aduerſario.Iuno quæ incendit bellum, communicat cum Venere accuſante,quę belli cauſam dedit.Aliud eſt genus Communicationis,quotiesconſilium noſtrum cum auditoribus ita facimus cōmune,vt id ab ipſis quaſi petamus: vt ibi, *Quid facerem? neque ego Alcippen,neque Phyllida habebam.*

EXECRATIO, DETESTATIO.

CAPVT LXIX.

AB Reiectione haud longè abeſt Execratio,ac Deteſtatio,adeò inter ſe ſimiles,vt vel altera pro altera, vel vtraq; pro vna capi poſſe videatur.nam quemadmodum improbatur, quod reiicitur: ita id à quo abhorremus,vel execramur vel deteſtamur.ſic

-Dij talem terris auertite peſtem. &,

Dij meliora piis, errorémque hoſtibus illum.

Pro execrationibus accipere licet.Illud autem,

-quod dij prius omen in ipſum Conuertant: Reiectio eſt cum deteſtatione.

DI-

DIGESTIO, DISSIPATIO.

CAPVT LXX.

TOt habuit aut ſpecies, aut modos, aut affinitates, aut aſſeclas, διατυπώσεις, quæ ſuis terminis cōtinerentur. Quod ſi poſita deſcriptio tota primùm, deinde reſumitur, ita vt non fiat repetitio, de qua dictum eſt: ſed vt eius partes aut acutius, aut fuſius exequamur, aut in ordinem redigamus, ea à Græcis ἀνάδοσις, & διάδοσις dicitur, à nobis Digeſtio: ſin autem ordo abſit, & cōfuſè vt quidque ſeſe obtulit effundimus, Diſſipatio vocatur à Latinis, à Græcis poteſt διασπορὰ vel διασκόρπισις. Eſt igitur Digeſtio diſtributio, niſi mauis Digeſtionem eſſe totam orationem figuratam, ſic pius, fortis, ſapiens Benedictus Scaliger pater. Deum enim coluit: Patriam tutatus eſt: vtráque fortunam magnanimitate temperauit. Diſtributionem autem alteram tantùm partem: Deum coluit, &c. Diſtribuit enim facta titulis. Cuius figuræ modus eſt, vt creſcat ſemper oratio.

ARGVMENTATIO, EPICHIrema, enthymema, Exemplum, Inductio.

CAPVT LXXI.

EſT igitur, vt videmus, Diſtributio quaſi facies quædam argumentationis eius quod vocant Enthymema ſic enim fit Pius, fortis, ſapiens, Deum coluit: hoſtes contudit, fortunam vtramque ſuperauit. Idem eſt, atque ſi dicas, Deum coluit, ergo pius. Hoſtes fregit, ergo fortis. Fortunam vicit, ergo ſapiens. Hoc planè Enthymema eſt. Quippe Syllogiſmus eſt oratio ex tribus propoſitionibus: colligit enim ex maiore, & minore concluſionem Enthymema verò ſyllogiſmus mutilus, cùm altera ex duabus prioribus propoſitionibus in animo ſuppreſſa, altera cùm concluſione enunciatur. Contrà Epichirema: cùm probationes tam maioris, quàm minoris apponuntur. Quod maximè pertinet ad efficaciam orationis. nos Latinè Aggreſſionem nominare auſi ſumus. Atque ita ſcribimus vt in noſtris Originibus docuimus: non quemadmodum vulgò circunfertur etiam à doctis, nam ea diphthongus ſequēte vocali pronunciatur ſicut eſt in καλλιόπεια Calliopea, σπονδεῖος Spondeus,

ſequente conſonante verò, ſicut eſt in τυδείδης Tydides. ſic ἀπιχείρημα. Has autem figuras eſſe multi negauere. quorum error ex eo deprehenditur, quòd ita definitur figura: delineatio proba orationis à vulgato vſu aliena. Quid autem magis remotum à familiari popularitate, quàm vniuerſa ſpecies argumentationis? Eſt enim argumentum corpus ipſum orationis: argumentatio autem forma ac vis, qua conſtruitur argumentum. Quemadmodum Fundatio, & Fundamentum: & Excretio, & Excrementum. Qui aliter accipiunt abutuntur: pauci enim Latina purè loquuntur. An ſatisfecerit hac in re Boetius, videbis in Commentariis Topicorum. Argumentationis autem ſpecies omnes adeò figuræ ſunt: vt à Philoſophis ipſis, claſſes illæ in quibus quæque cenſerentur, figuræ ſint appellatæ. Sunt autem, Syllogiſmus, Epichirema, Enthymema, Inductio, Exemplum. Ac de exemplo quidem in comparationibus ſatis dictum eſto. Eſt enim cùm ex ampla materia (inde enim videtur nomen ductũ) adducimus in vnum duo ſimilia. Inductio verò cùm ad aliquid probandum plura ſuperinducuntur. veluti Turnus facit: vbi victoriam ſe de Troianis relaturum prædicat, poſtquam dicit eos bis victos. Sic Æneas Alcidem, & Theſeum deſcendiſſe ad inferos: ſe quoque eodem iure poſſe. quanquam hîc exempla cum inductione. Exemplo vtitur Venus.

Argumentum. Argumentatio.

Antenor potuit mediis elapſus Achiuis. &c. Enthymema in illis habes Iunonis verbis, *Diuûm Regina, Iouis coniunx*, non poſſum debellare Troianos: ergo Numen meum non eſt adorandum. Subticuit maiorem propoſitionem, Numen ſine poteſtate quę ei attribuitur, non eſt adorandum. ſyllogiſmum ibi. Pius eſt Æneas: Dij curant pios: ergo non fuit Æneas adigendus ad tot labores adeundos. Epichirema Pallantis pulcherrimum.

Quò fugitis ſocij? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, deuictáque bella,
Spémque meam, patriæ quæ nunc ſubit æmula laudis:
Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hoſtes
Eſt via: qua globus ille virûm denſiſſimus vrget:
Hac vos, & Pallanta ducem patria alta repoſcit.
Numina nulla premunt: mortali vrgemur ab hoſte:
Mortales totidem nobis animæq; manúſq;.

Sic

Sic igitur explicandum. Concluſio hæc: non fugiendum, illis verbis: *Fidite ne pedibus.* maior propoſitio: Nullus vir generoſus fugit: ideo dixit: *rumpenda per hoſtes. Eſt via.* minor: vos generoſi. Iccirco ait, *per vos & fortia facta.* Probatio maioris: *Mortali vrgemur ab hoſte.* ſi enim eſſent numina inuicta, fugiendum fortaſſe fuerit. At, *Mortales totidem nobis tum animæ, tum manus* probatio minoris, *vos patria alta repoſcit.* Syllogiſmi autem ſpecies neutiquam poeſim ingrediuntur niſi fortaſſe ſit topicus. verùm parcius hoc agitandum, ſobriam enim decet eſſe ſcientiam, eiuſdem præcepta. nimium nánque acumen cùm admirationem, tum odium parit. Illud animaduertendum eſt. Conſequentem ab oratoribus eam vocari orationem in argumento, quam noſtrates vel minorem propoſitionem, vel aſſumptum nominant. Eam verò quæ hanc antecedit primo loco, & maior à Dialecticis dicitur, ſub propoſitionis vocabulo agnoſcere: quippe quæ ante alias, quaſi pro aliis ponatur. Rectè ſanè hactenus. at verò eorum quidàm cum figuram putant eſſe Conſequentem illam, non rectè ſentiunt: Eſt enim figuræ totius pars non figura. Falluntur item qui exiſtimarunt, Enthymema propoſitionem eſſe cum adiuncta probatione, nulla concluſione appoſita, ſed in animo ſeruata: vnde nomen Enthymematis aſcribendum ſit. Cæterùm hæc eſt potius reticentia: de qua ſuo loco. cuiuſmodi eſt in oratione Hiarbæ: conuenit enim affectibus. Nam proponit iniuriam ſibi ab Eliſa factam: quam & probat à rei notitia. Hæc apud aras conqueritur Iouem alloquens. nihil tamen concludit. Nihil ſanè Iouem orat.

PROECTHESIS, PRAEEXPOSITIO.

CAPVT LXXII.

IN luce ac vi Enthymematis verſatur ea figura, quæ à Græcis προέκθεσις appellatur. quippe primo loco expoſito eo quod fieri, vel non fieri debuit. Secũdo loco quod contrà vel factum ſit, vel extiterit ſubinferimus. Habet enim naturam concluſionis à contrario. vt pater fuit, & occidit: ſic

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Nam illatio recta fuerit, *pacem orare manu*, oblatam pacem,admittere:quia qui petit pacem,appetit.

ADNARRATIO.

CAPVT LXXIII.

PRæ ſe fert adnarratio nonnihil cõſanguinitatis cum Procthesi,differt autem quia ab eodem fit Præexpoſitio, & eius contrarium inducitur. At in Adnarratione non ab eodem. ſed cùm ab aduerſario narratũ eſt,ſubtexitur à reo alia narratio cuius facies priorẽ aut oppugnet aut detorqueat,aut interpretetur,aut obſcuret,aut adumbret.Græci pleniſſimè παρεκτείνων, vt & ſubſtituta narratio indicetur,& contraria. Nobis non licet tot vno verbo,neque ſi liceat,velim. Non enim ſemper cõtraria eſt. ſed.vti dicebamus,aliis coloribus picta.Cuiuſmodi apponit Iuno priori Veneris narrationi,in X.

ALTERVM GENVS FIGVRARVM, QVAE PLVS DICVNT, QVAM in re ſit.Hyperbole.

CAPVT LXXIIII.

HActenus primum figurarum genus expeditum ſit: quòd eas comprehendit, quæ quantum in re eſt, ſignificant.Nunc alteram partem videamus earum,quibus plus, quàm in re ſit,deſignatur. ὑπερβολὴ Ariſtoteles in Quæſtionibus accipit pro vtroque exceſſu:quive ad exuberantiam,quive ad defectum tendat: quippe vtroq; excedit medium,ſiue mediocritatem.Nos eũ tãtùm exceſſum dicimus,qui redundantiam denotat.Id figuræ nomẽ eſt:quoties rem rerum ambitu,aut maiore natura extollimus.Cicero ſuperlata, Græci ſuperiacta maiore vi vocis.Et multum conſiſtit in attributione: *It clamor cœlo*,&, *ferit aurea ſidera clamor*,&,*præruptus aquæ mons*, ſanè maior natura attribuitur. rerum verò ambitu ſic excedimus rem,quemadmodum de equis:

Qui candore niues anteirent,curſibus auras,

Manifeſtius adhuc de Camilla,

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina:nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium curſu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter,celeres nec tingeret æquore plantas.

EXCVR-

EXCVRSIO, EGRESSIO, Ecβaſis.

CAPVT LXXV.

ATque vnius quidem rei natura cùm augeſcit præter modum, Hyperbole eſt, cùm verò additur aliquid præter propoſitum, ita vt excedamus ab inſtituta oratione, Ecβaſis dicitur à Græcis, Latinè Digreſſio, ſiue Egreſſio. Nonnulli Excurſionem dicere maluere. Multus in ea Herodotus. Multus Homerus inſertis alienis ab re narrationibus. Noſter adeò parcus, vt ſemel tantum: quippe vbi Diana Camillæ narrat ortum, atque vitam.

METABASIS, TRANSitio, Traiectio.

CAP. LXXVI.

HAud penitus cohæret huic naturæ Metabaſis, haud penitus abhorret ab ea. Nam tametſi neque addit plus quàm par ſit: neque à propoſito excedit: tamen præterea, quæ dicta ſunt, dicit alia ita, vt ab illis digreſſa, in alia tranſeat, quæ addat prioribus: itaque licet non dicat plus quàm in re eſt: tamen dicit præter rem propoſitam, aliud. Adeò verò frequens eſt, vix vt egeat exemplis: *Atque ea diuerſa penitus dum parte geruntur.* Connectit enim quæ ſequuntur cum ſuperioribus. & illud:

Iunonem interea compellat Iuppiter vltro.

Sunt & inuocationes: quas ſuprà memoraui, generis, atque vſus eiuſdem: *Pandite nunc Helicona deæ. Nunc age qui reges Erato.* Traiectionem ponit Cicero in 3. de Oratore verum quid ſit non declarat. Quintilianus ne nominat quidem. Trapezuntius putat eſſe Hyperbati ſpeciem: cum verbis verba interponuntur. ſi ita ſit: tropus erit, non hæc, quæ hîc Tranſitio à nobis, Tranſitus dicitur à Fabio. Cuius modum præter ſuperiorem, illum dicit. quoties quaſi nos ipſos excitamus ad aliquid inſerendum. vt, *& quis fuit alter, Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem?* verùm inepte vel ab eo vel ab aliis ſchema negatur eſſe. Nihil enim magis figuratum, quàm ſimulatio, aut diſſimulatio: præſertim cùm id quod planè dici poteſt, delineatur per interrogationem.

TERTIVM GENVS FIGVRARVM, QVÆ MINVS DICVNT QVAM PRO re, Eclipſis.

CAPVT LXXVII.

TErtium ſequitur figurarũ genus quæ minus dicunt quàm pro re: quarũ princeps eſt Eclipſis apud Græcos. Defectum nos dicimus, vt *Quos ego*, & in V. *Quanquam ô.* ſeruit igitur maximè affectibus. In priore exẽplo, iræ: in altero, ambitioni. In illo autem *Nouimus & qui te*: pudori. eandem vocare queas Suppreſſionem, vel eius facere ſpeciem. Hîc enim eſt verbi Suppreſſio: defectus autẽ rei totius eſt: veluti cùm Æneæ concubitus cum Eliſa non refertur. Et alibi ſæpe, quæ dicitur ὑποσιώπησις. Nam quicunque in præliis obeunt, neque in catalogo recenſiti ſunt, per ὑποσιώπησιν numerati intelliguntur, & è contrario, qui in catalogo nominati, omnes in prœliis fuiſſe creduntur, tametſi non omnium mentio facta eſt: vt garrire deſinant Grammatici qui ſuper hoc litigant, & pro vitio obiiciunt diuino Poetæ, poeſeos ipſius decori, vt patet, ignari ſic & adueniunt Carthaginẽ ſocij poſt naufragium & Turni reuerſio ex Ardea, poſtquam eò naui delatus fuiſſet. Aliquando igitur ſimplex eſt omiſſio: interdum ab ipſo poeta recitatur: Quemadmodum in ſexto: *nisi iam præmiſſus Achates Afforet.* Neque enim dixerat præmiſſum: & nũc dicit *poſtquam venit.* Hæc autem qui voluerit acutius interpretari, diſtinguet Reticẽtiam à Subticentia. vt vbi nihil dicitur, Reticentia ſit: quam oſtendebamus in iis qui in catalogo poſiti, in pugnis non nominantur. Subticentia verò, quale eſt, quod de Achate præmiſſo monet poeta: ad id enim loci ſubticuerat. Sunt autem eodem modo ſpecies, Abſciſſio, & Suſpẽſio, & Præciſio. Abſciſſio: vt

Reticẽtia. *Subticẽtia.*

-quem das finem Rex magne laborum?

Non enim addit, quod potuit: Nihil amplius ſperãdum, niſi, iam conſtet quemadmodum animatus ſis. Sic etiam Hiarbæ obteſtatio abſciſſa eſt, vti ſuprà dicebamus. Suſpenſio autem eſt in oratione Sinonis,

Sed quid ego hæc nequicquam ingrata reuoluo.
Quidue moror? ſi omnes vno ordine habetis Achiuos?

Suſpendit enim, quam reſumeret poſtea orationem.

Prçciſio autem eſt decurtatio. Sic enim loquitur Cicero. præciſè, id eſt breuiter. Decurtata ſanè oratio eſt, quales ſine verbo ſuprà adduximus. Cæterùm per Conceptionem quoque fit quam Græci dicunt σύλληψιν. quoties vel numerus ſingularis multitudinem ſignificat, vel vnum genus etiam alterum comprehendit, quarum duarum vno verbo exempla ex Græcis hiſtoriis ſubnecti queunt. ponunt enim τὴν ἵππον, pro eo quod eſt, καὶ τοὺς καὶ τὰς ἵππους: neq; ſolos equos, ſed equitem quoque. Sic à poeta ſæpenumero ponitur hoſtis pro hoſtibus. etiam ille modus alius eſt, cùm verbum ambiguum damus, quo pluresvna res declarantur. Aliter nanque ab aliis exponitur verſus ille, *-tranſuerſa tuentibus hircus.* Ad hoc, committitur eadem mutilatio per aliam ſpeciem, cui nomen fecimus nos Conſequentiam. cùm certis verbis poſitis, & illud quod ea ſignificant, & aliud, quod conſequitur, ſignificatur. verbi gratia, ſi quæras de quopiam, eſtne vir bonus, reſpódebo, Ligur eſt. ſignificat enim patriam, quam deſignationem ſtatim nequitia, atque perfidia conſequitur. Sic Turnus,

-& noſtro ſequitur de vulnere ſanguis.

Vult præterea intelligi Æneam ab ſe quoq; vinci poſſe. Addiderunt etiam ſuperioribus ſpeciebus Interruptionem, quam à Græcis vocatam aiunt παρασιώπησιν, cum interrupta oratione, aliquid ſubditur,

O fortunati quorum iam mœnia ſurgunt.

Non continuauit, quæ dictabat animus, quippe alibi. *-requies ea parta laborum* &, *-quibus eſt fortuna peracta Iam ſua.* &

Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum.

Ad ſuſpenſionem quoque illud referemus, cùm incertus relinquitur auditor, an Æneas ſimul cum aliis clypeum mutauerit, in ſecũdo. poſtremò eſt illa ſpecies, quam παράλειψιν Græci nos Omiſſionem appellamus: Cùm res omittitur, quæ adeò neceſſaria eſt, vt etiam non relata intelligatur. Neq; enim Æneas reficit naues niſi in Africa poſt naufragium, & in Sicilia poſt incendium. At per annos decem quot partes, quot armamenta reſtituenda ſunt? ſic non ſemper legimus quoties cibum capiant, aliáque naturæ neceſſaria expediant. Id quod ſanè figura eſt. nam plebeia oratio nihil omitteret.

PERIPHRASIS, CIRCVM-locutio,

CAPVT LXXVIII.

EST & alia ratiò ſubticendi: verùm quia eius nomen contrario ſignificato etiam commune eſſe poteſt: ſeiunximus. ſanè Periphraſis duobus modis cõtrariis fit. eſt enim Circũlocutio qua multis verbis ambimus rem deſignatam. Cæterùm aliquando vt obumbremus, ita tamen vt cerni atque intelligi poſſit: aliquando vt magis perſpicuam faciamus. Atque hic quidem poſterior modus ad Hyperbolem potius ſpectat. Nam tametſi nõ niſi quod in re eſt, deſcribitur: tamen additur aliquid ei, quod ſimpliciter intelligi poteſt. Etenim *Nate dea: & ſatus Anchiſa: & Tros Anchiſiade*, periphraſticè dicitur de eo, quòd ſimpliciter Æneas, intelligitur. Ita neſcio quid maius concipi videtur. Tamen quia non penitus exceſſus ſtatuitur: è capite de Hyperbole, cui non conueniebat, tranſtulimus ad hunc locum, vbi ſub ambiguo nomine comprehenderetur. Quòd ſi cui plus placet, vt ibi ſit, non laboramus. Maximas enim paſſi ſumus difficultates, vt primi omnium certis quæque limitibus genera comprehenderemus. Prior autem modus Circumloquutionis mera reticentia eſt. Quemadmodum Dido cùm dicere vellet, *amo*, multa verba facit, ſed omnia minora, quàm quantum illud eſt apud pudicam mulierem. *ſolus hic inflexit ſenſus.* Nondum *animum*. Mox à ſenſibus, *animùmque labantem Impulit.* non autem deiecit, at euertit. euerterat tamen.

EMPHASIS.

CAPVT LXXIX.

POnitur à M. Tullio figura quædã neque nominatur: Cùm, inquit, plus intelligitur, quàm dicatur. Quintilianus Emphaſin interpretatur. Cæterùm Emphaſis non vniuſmodi eſt. Interdum nánque talis eſt, vt, *quos ego.* Emphaſis eſt in pronomine: cuius ſignificatio anguſta in Oſtenſione eſt: ſic enim Latinè Græca illa vox dabitur nobis: ex his porrò anguſtiis effuſum erit ſignificatũ ad illa, Ego Neptunus: Maris deus: cuius potentia tanta eſt, vt etiam ventos caſtigare poſſim: præſertim ex Thaletis ſententia, qui aquam omnium rerum, nedum ventorum elemen-

elementum profitebatur. Et ſanè Ventus ſi vapor, aut à vapore eſt:& vapor ſiue exhalatio inter aquam,& aerem affinis vtrique natura quędam. non t mere aquarum numen explicat vim ſuam ſub oſtenſione ſuæ perſonæ per pronomen, ego nonnunquam verò fit multis appoſitis verbis ad efficaciam. Quid enim aliud eſt *Hectorei ſocij*: niſi vt quemadmodum hortatur, inſurgunt remi: id eſt, fortiſſimi. nec minoris eſt in 3 perſona tanquam de alio, appoſito nomine. non pronomine, vt in 5. *quæ munera Niſo Digna dabis prima merui qui laude coronam.*

INNVITIO.

CAPVT LXXX.

PRæter veterum diligentiam non pauca nos aut inueſtigauimus, aut commenti ſumus. inter quæ, etiã illum Reticentiæ modũ, qui non tam defectu, quam veluti ex quadam circuitione, excitat vlteriorem pleniorémq; intellectionem. Quam figuram propterea nouo nomine diximus Innuitionem. Talis in 4. Dido: quanquam enim coniugii pœnitebat eam: tamen vt aliquo modo contexeret excuſationem cum accuſatione. ſic loquuta eſt: *Nõ licuit thalami expertem ſine crimine vitam Degere more feræ.* Quid enim aptius ad excuſandum, quàm oſtendere vitam illam quam optabat eſſe ferarum, ac brutorum vitam? Hanc autem hominum: ac propterea non damnandam. ἔννοια Græcè fortaſſe poſſis.

EXTENVATIO.

CAPVT LXXXI.

QVinetiam cùm detrahimus, vel odio vel inuidia, vel faſtidio, vel contemptu, pingitur eiuſdem figuræ facies, appellatúrque Extenuatio. Fitque duobus modis. Aliquando enim vera dicuntur: atque rei æqualis eſt ſignificatio, ſed pro re, loco, aut tempore minor eſt oratio, quàm propoſito conueniat. Verum ſanè erat Troianos bis victos fuiſſe. Ergo gentem bis victam cùm vocat eos Turnus, nihil de re detrahit. Cæterùm importuna obiectio efficit, vt de præſenti laude bellica eis multum adimatur. Alio modo fit cùm ex natione, aut familia integra colligitur vnius aut pluriũ crimen quod ad alterũ eiuſdẽ vel familię, vel nationis pro probro adducatur. Sic

Laomedontiadas vocat Troianos Dido à periurio Laomedontis Æneam ſimilis inſimulans criminis. & Semiuiri Phrygis: propter Cybeles Gallos. Fit etiam tertio modo: veluti Hiarbas: *cui littus arandum.* non dixit terram aut agrum, aut aruum. ſic Latronem, non regem vocant Laurẽtes matres Æneam. Ratio ac lex huius eſt, vt quod in genere, aut ſpecie vltimum, ac deterrimum eſt, attribuamus ſuperiori, aut meliori. Nam quod peſſimum & ineptiſſimum arationi eſt, litus eſt. hæc igitur ſimplex. compoſita verò interdum eſt per Collationem: *Non Diomedis equos non currus cernis Achilli.* Ibi enim maiora atque atrociora, ille polliceri. & Turnus: *nec equi cæca condemur in aluo.* Pingitur etiam hæc eadem figura per expoſitionem: vbi ibi, *-dum Troia tentat Arma fugæ fidens, & cælum territat armis.* Rem enim ipſa iactantia maiorem oſtendit. Ac ſanè terrere cœlum armis, permagnum quiddam eſt. Cæterùm quia vanus animi tumor ille: quòd declaratur illis verbis: fugæ fidens: minora ſanè omnia in oratione, quàm in euentu belli, ſimilis Extenuatio eſt in Eliſæ oratione, vbi profectionis Æneæ cauſas eleuat: *ſcilicet is ſuperis labor eſt: ea cura quietos Sollicitat.* Illam quoque extenuationem aiunt eſſe apud eandem: *Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet Ante fugam ſoboles, quæ te tantùm ore referret.* Mihi verò non videtur. quippe nihil extenuat. An verò cùm hæc coniũctio, ſaltem, ponetur: erit Extenuatio? nequaquam. neque enim minus dicit, quàm in re ſit. neque in ea parte: *qui te tantùm ore referret.* nihilo nanque verius Extenuatio eſt, quàm ſi quis tibi debeat talentum: à quo exigas drachmam duntaxat. verùm hæc eſt natura precationis. vt totum ferre ſi nequeamus, rogemus partẽ. Neſcio an ſit hæc figura, quam Optationem legimus apud M.T. Talem habes in Pallante cum Turno congreſſuro, ſimilis & Eliſæ, *Felix heu nimiùm felix. ſi littora tantùm Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.* Idem enim repræſentat, quod ei fuerat optandum.

AVERSIO, CASTIGATIO.

CAPVT LXXXII.

NOn eſt igitur Attenuatio rei: ſed attenuatæ rei repræſentatio. Quemadmodũ fit in alia figura, quam aliqui Auerſionem, nos Amotionem appellamus. Cùm eiicimus

Amotio.

eiicimus

reiicimus aliquid, vt aut ſimile meliore cauſa, aut cōtrarium reponamus. *Non ego cum Danais Troianam excindere gentem Aulide iuraui*, Amouet enim hoc, quod negat, vt ſuperinductorum meritorum pręmia petat, à cuius vi, atque natura non abhorret illa cui nondū nomen indidere, quam ego Auerſionē potius appellarim. Cuiuſmodi in VI, *Ne pueri ne tanta animis aſſueſcite bella*, etiamſi Caſtigationem velis dicere, haud diſplicet. Apertius alibi: *Auerſio.*

O quæ ſatis ima dehiſcat Terra mihi. &
Sed pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi, noctémque profundam:
Ante pudor quàm te violem, aut tua iura reſoluam,

Et in oratione Turni ad Drancem,

Nunquam animam dextra hac: abſiſte moueri:
Amittes, habitet tecum & ſit corpore in iſto.

PROHIBITIO, APAGOREVSIS.

CAPVT LXXXIII.

EIuſdem fili ἀπαγόρευσις, id eſt Prohibitio, multis ea modis fit interdum aperta:

Nec Drances potius, ſiue hac eſt ira deorum:
Morte luat: ſiue eſt virtus & gloria, tollat.

Aliquando per excuſationem:

Quis talia fando Myrmidonum, Dolopúmue, aut duri miles Vlyſſi,
Temperet à lachrymis? Vt excuſaret ſe à memoria veterum calamitatum. Interdum per deprecationem, etiam cum obſecratione, aut obteſtatione, vt in oratione Eliſæ ad Æneam, & Turni morituri. Nonnunquam cum voto. *Dij talem terris auertite peſtem.* Etiam per Interrogationem: *cur indecores in limine primo Deficimus?* Idem enim atque ſi dixiſſet, Ne deficiamus.

QVARTVM FIGVRARVM GENVS, QVÆ ALITER DICVNT, QVAM res ſit, Allegoria, Alluſio.

CAPVT LXXXIIII.

IDem exemplum ſcio à nobis poſitum pluribus figuris quod euenit propter ſpecierum neceſsitudinem quemadmodum in Lyciſca & Lupi & Canis ſpecies duæ diuerſæ factæ ſub vna. ſic eadē figura diuerſis in generibus in-

uenitur,propterea quòd non verę ſunt differētiæ in omnibus,ſed in pleráſque modi tātùm.Hac ratione tractata eſt à nobis Allegoria in capite de Cōparatione,cuius illa tunc erat pars: neque aliud intelligi volebat præter id quod diceretur. Etenim de equo, aut leone,aut quercu, aut ſcopulo cùm ſcribimus,Equum,Leonem,Quercum, Scopulum accipi volumus.Iccirco,res ipſa eſt eadē quæ in Allegoria:modus alius.At hic vera eſt Allegoria,& cuius nomen cum definitione congruit Figura aliud dicēs, aliud intelligens ſimile: quàm Alluſionem Latinè libet appellare. Eius ſpecies ſunt, ἀπόλογος, αἶνος, μῦθος, παροιμία. Videtur autem Apologus eſſe genus ad αἶνον & μῦθον. Eſt autem Apologus narratio ficta de re quapiam cum attributione πάθους aut ἤθους, vel cum oratione vel ſine: vt ex ea aliquid ad humana commoda deſignetur. neque longa eſt definitio: quia includit in ſe diuiſiones,atque differentias πάθους, ἤθους, cum oratione,& ſine Quatuor igitur ſunt communia tum Aeno,tum Mytho. Sunt autem eæ ſpecies duæ, quas ita Grammatici definiere, atque inter ſe diſtinctas voluere. Mythos, oratio falſa repræſentans veritatem.cúmque etiam Aphthonius ſic definit, εἰκονίζων τὴν ἀλήθειαν cum imagine veritatis. noſtri Fabullam vocant: atque deſcribunt orationem falſam vero ſimilem:ab hac Aenon diſtinguūt iidem quòd Aenos non ad pueros ſed ad viros dirigatur. Neque ſolùm habeat ψυχαγωγίαν,i.perſuaſionem: ſed etiam παραίνεσιν,i.exhortationem,vnde nomē ſit aſſecutus. Nos more noſtro omnia diſcutiamus.ἀπολογεῖν eſt vero primóq; ſignificatu refellere. vnde defenſiones, ἀπολογίαι dictæ,non quòd id deſignet verbum:ſed quia non poteſt defenſio conſiſtere ſine refutatione. Non eſt igitur ἀπολογία ſola, quæ etiam philoſophorum competit diſceptationibus,quoties contradicitur.Factū tamē eſt alio vſu, vti ἀπόλογος diceretur ea oratio à qua primus & verus ſenſus alij ſententiæ accommodaretur: quòd ergo ab illo in hanc proficiſceretur,iccirco ἀπὸ & λέγειν ſimul cōiunxere: ſuprà rei rationem,quæ eſt definitio,dedimus:nunc nominis rationem ſubdidimus,quę eſt Etymologia.Fabulę autem definitio falſa eſt.nam ſi μῦθος eſt, cùm Lupus Agnúſque ineunt ſocietatem,atque putant ſuę vterque vitæ rationes:quonammodo aut veriſimilis eſt, aut τὴν ἀλήθειαν εἰκονίζει?

præ-

prẹterea quis eſt adeò tardus: vt Ænon à Mytho ſeparet, propterea quod μῦθος tantùm pueris ſit præſcriptus? Poſtremò cùm quid Aenos ſit, à nobis declaratum fuerit, ſatis conſtabit non eſſe verũ præter ψυχαγωγίαν, afferre etiã παραίνεσιν. Et ſanè αἶνος ignota multis vox, & à maxima authorũ parte prætcrita ac pro laude quidem vulgatiſſima eſt: at pro eo, quod hic ſtatuimus, rara. Significauit igitur dictum non qualecunque, ſed laude dignum atq; admiratione, neq; id quodcũque, ſed id tãtùm quod propter obſcuritatem ſolis ſapientibus notũ eſſet, vnde apertius, ac vulgatius vocabulum ęnigma, à verbo inde ducto αἰνίζειν, ſiue αἰνίττειν. Iccirco αἰνὸν quoq; graue ſignificauit. Et aiunt autẽ idẽ eſſe aliquando αἶνον quod αἴνιγμα. Quare ſi ita eſt: neutiquã vel ψυχαγωγίαν, vel παραίνεσιν ſemper habebit. Quæ ſi aliquando non habeat: non erit differentia qua à Mytho diſtinguatur. Idem verò eſſe quod Ænigma, illo exemplo patet apud eundem authorem Suidam, vir non vir, percuſſit auem non auem, lapide non lapide, ſedentem ſuper ligno non ligno. id eſt, Eunuchus, veſpertilionem, pumice, ſuper ferula. Ego puto idem eſſe Ænon & Mython, ſed hanc vocem eſſe tritam magis: illam antiquiorem. Etenim apud Heſiodum primùm legimus: apud alios, qui illum ſecuti ſunt, *Aenigma.* ratius. Eſt autem Ænigma, oratio obſcura, rem notam, *Griphus.* quam ſignificat ambagibus tegens. Idem etiam Griphus dictus eſt. Translatione ſumpta à ſcirpeis piſcatorum labyrinthis, diſtinxere tamen Grammatici. Pollux enim ait Ænigma eſſe vel ridiculum, vel iocoſum. Griphum autem non ſine eruditione. hoc enim eſt σπουδαῖόν τι. Circunferri ea conſueuiſſe in priſcorum conuiuiis propoſita qui ſoluiſſet, donatum carnium certa portione, qui ignoraſſet poculum muriæ haurire cogi ſolitum. Atheneus æquè iocularem Griphum agnoſcit. Hoc enim eſt παίζειν. Igitur iſtorũ definitio cùm ſit haud proba: ſic potius eſt. Narratio ficta relata ad veritatem erit Fabula. Eſt autem nomen ambiguum. Nam & hoc quod dicimus hîc, ſignificat: & eas narrationes, quæ ſunt mera priſcorum figmenta: qualia apud Heſiodũ, & Ouidium, & Callimachum, & Lycophronem, & Homerum, atque etiam Herodotum ſcripta ſunt. Veritatis nanque Græcis cura nulla. In eorum autem quibuſdam quaſi inuolucris contectæ ſunt res aliquando naturales.

de quibus & [illegible] phatus, & alij. Nec multum ab [illegible] ſunt Hieroglyphica [illegible] quę apud Orũ vetere [illegible] commenti. Fabulæ genere ab inuentoribus, aut ab [illegible] frequenti nationum à Cypro, à Cypro, Æſopea, a materia, λογικὸς μῦθος, Rationalis [illegible], ab effectu: [illegible] ſta ex vtroque: vt Rationalis perſonas introducat. Ethica committat animalia. miſta vtrumque. verùm ſane [illegible] probatur nobis ea diuiſio. nanque etiam cum homines introducuntur, aſſignantur affectus: & cùm animalia [illegible] cribuntur & ratio, & oratio. Et præter animalia etiam [illegible] bare, etiam ollæ, etiam lima ab Æſopo adducitur. Filia fictilis æneum lebetem alloquitur. Quercus [illegible] colloquuntur. Item Abies, & Arundo. Etiam [illegible] ter, & Ranæ, Et Sol, & Luna, & mare, & terr[illegible] es autem tres. prima προμύθιον, poſtrema ἐπιμύθιον, quę vna ſunt: neque differunt niſi loco, ſicut Lucifer & Noctifer. Eſt autem oratio In qua fabulę vtilitas declaratur. Sũt igitur duæ tãtũ partes, μῦθος, & προμύθιον. ſic enim libet appellare τοῦ μύθου explicationem, quæ vel antè vel pòſt ſolita eſt poni. Parœmia verò eſt, quod Latini prouerbium, quare Grammatici, i. Donatus: & is Gracculus, qui Donati adducit definitionem, æquè ineptiunt. Parœmia, inquit, eſt accommodatum rebus, temporibúſque prouerbium. quæ tam bellè compoſita ſunt atque ſi quis dicat ἄνθρωπος eſt ratione vtens Homo. Hi ſunt qui ſine alis in cœlum euolarunt: qui irrident ſtudia philoſophorum, ignaui latratores omnium ſcientiarum, quas tamen profeſsi eſſe videri volunt. quorum errores multis in locis numerum verſuum penè ſuperant. Cęterùm ignauis ac ſupinis hominibus vaporarij iſti cõpilatores relinquendi ſunt. quare verò non addiderunt etiam, Loci, [illegible] ſi rebus & temporibus debet Prouerbium accommodari: cur omiſſa ſunt loca? an quia rerum nomine comprehendebantur? Quid tempora? nónne item res ſunt. nihilo felicius cũ ſuo Diomede. Parœmia eſt prouerbii vulgaris vſurpatio: vt iam non ſit idẽ Parœmia, [illegible] Prouerbium: ſed Parœmia vſurpatio prouerbij. ſic [illegible] ó ſit equus, ſed equi vſurpatio. prętereà quomodo [illegible] ris? ſunt enim quędã Parœmię adeò abſtruſę eruditione, vt à nemine ſint declaratę, vſus tantùm quaſi promulgatus. Qualis de Delio natatore, tum aliæ multæ. Si igitur non

Parœmia

poſſunt introduci, eorum phaſmata, ſiue idola, quę ſpecia ſubueniunt: vt Polydori, vt Darij apud Æſchylum, quod & ſuprà dicebamus. Sic Ceyx apud Ouidium apparet Halcyone. Ex qua fabula ſi Tragœdiam contexes: neutiquam à digreſſu Ceycis incipito. Quum enim Scenicum negotium totum ſex octóve horis peragatur, haud verìſimile eſt, & ortam tempeſtatem, & obrutam nauem in maris tractu, vnde terræ conſpectus nullus. Primus actus eſto conqueſtio, deinde Chorus deteſtans nauigationes. Secundus actus, Sacerdos cum votis, colloquens cum Halcyone & nutrice: aræ, ignis, cętera ... tiæ. hinc Chorus vota approbans. Tertius actus, Nuncius de orta tempeſtate cum ... tibus. hinc Chorus, exempla adducens naufragiorum: multa apoſtrophe ad Neptunum. Quartus actus, turbulentus, vera iam fama: Naufragia ... nautis, mercatoribus. hinc Chorus rem ... d functum ſit deplorans. Quintus actus. Halcyone anxia mare ſpectans, cadauer procul videt. hinc mutatio viridſque. quum ipſa ſibi manus cōſciſcere vellet. Quæ exempli gratia pro formula poſita, augebis aliis perſonis. Illud verò maximè inſpiciendum eſt. Cuiuſmodi vtaris inſcriptione. nanque ab eo facto, aut ab ea perſona, quæ eſt celeberrima dignitate & infelicitate, aut quę plurimùm verſatur in toto argumento, titulus eſt imponendus, Quare Hecuba dicitur illa Euripidæ, quia ab initio ad calcem vſque eſt. Verùm quum Tragœdiæ ſit infelix exitus, & Tragœdia ſit Hecuba, oportuit Hecubam in fine quàm in principio mœſtiorē. Id autem nequaquam fit: ... tione enim paulo minus triſtis. Non igitur rectè Troas inſcribitur apud Senecam. Nihil enim de Troia. ſic neque à Choris hęc ... cribebatur. Quid enim Phœniſſæ in tanta clade Thebanorum ... ertim tam longè repetita appellatione. Iam enim ... ebanæ erant, non Phœniſſæ. Sic neque Trachiniæ. quid enim à mulieribus rogus Herculis? nam Trachiniarum malus caſus nullus. Melius igitur Euripides quam Sophocles, Hercules Oetæus. Melius quàm Euripides Æſchylus ἱκέτιδας, ſed neque Æſchylus rectè Eumenides: nihil enim patiuntur. melius Euripides. ... es, vt videantur certatim eidem argumēto aliud indidiſſe nomina. Cæterùm omnes artes rudiores

Inſcriptio & titulus quales.

ronato, Choros octo videtur adduxiſſe, atque eos adeò inæquales, vt primus ex nouem verſiculis, ſecundus ex octo, tertius ex multis, cũ Phædræ oratione miſtis: quartus ex multis ſine interpellatione: quintus paucis: ſextus multis: ſeptimus non multis: octauus multis. Totidem in Alceſti, neque valde ab illis diſſimilibus. In Iphigenia in Tauris, ſex manifeſti. in Troadibus haud facilè diſtingues. Eſt autem modus Choris apponendus. Primus Chorus Iphigeniæ in Aulide plus centum quinquaginta verſibus conſtat. In Aeſchyli Agamemnone ſupra ducentos legas. Neque id negligendum, vt Chori materia ſemper ducatur ex idea argumenti vel totius fabulæ, vel præſentis fortunæ, loci, perſonæ, & eiuſmodi. id quod optimè ab Euripide ſeruatum, à Sophocle neglectum eſt. Non ſemper canit Chorus: ſed omneis interdum loquuntur, aliquando vnus. Videmus ergo & Iambicis loqui, & inter diuerbia verſari. Sicuti contrà, perſonas colloqui & cum Choro & inter ſe eo genere verſiculorum, quod Choris attribui conſueuit. Conſtare autem poteſt quouis carminum genere. Sophocles anapæſticorum obſeruantior. In iis enim quæ extant, rariorem trochaicum inuenias, vt in Oedipo tyranno, quibus claudit fabulam. quibus crebrius vtitur & Euripides & Aeſchylus. Vſus Chori præter eum quem dicebamus, ille quoque eſt: vt poſt longam cuiuſpiam orationem, bini Iambici ab eo apponantur. In fabulæ fine frequentius anapæſtici tetrametri acatalectici, quorum vltimus trimeter hypercatalecticus magna ex parte. non enim ſemper: vt in Iphigenia in Aulide. In fine tamen Ionis trochaici ſunt. Feſtiuus ille profectò. qui multas ſuas clauſit eadem ſententia iiſdem verſiculis,

Τῶν δ' ἀδυνάτων πόρον εὗρε θεός,
Τοιόνδ' ἀπέβη τόδε πρᾶγμα.

Quippe Alceſtin, Andromachen, Bacchas, Helenam. Erat autem multiplex officium Chori. Interdum conſolatur: aliquando luget ſimul; reprehendit, præſagit, admiratur, indicat, admonet, diſcit vt doceat, eligit, ſperat, dubitat. Denique Chori omnino eſt ἠθοποιΐα & πάθος. Negat Ariſtoteles αὐτουργοὺς habuiſſe Choros tragicos, quia non in narratione ſimplici, ſed in imitatione verſarentur. Itaque etiam leges illas quas

νόμους dicebamus, ab eis ſuſtulit: permiſit cantiones. neque hanc ob cauſam harmonias illas duas admiſiſſe, τὴν ὑποδωριστὶ, καὶ τὴν ὑποφρυγιστί. Quia, inquit, eiuſmodi harmoniæ non conſtant, cantionum formulis quę dicũtur μέλη, quæ potiſſimùm pertinent ad Choros. Sed propterea quòd Chori ſint in primis, vti dicebamus, ἠθικοὶ, illam quæ vocabatur φρυγιστὶ, eis maximè competere. ea nánque actiones aptiſſimè reprę ſentari. Abolet etiam ab vſu Chori τὴν ὑποδωριστὶ: quòd hæc, vt ſuo loco monebamus, magnifica eſſet ac ſtataria: quorum neutrum conueniat Choris. Sed præter cæteras eam citharœdi ſibi vindicarint. Scenicis igitur negotiis aptari hypodorion: quoniam ea interſint Regum atque Heroum. Phrygium decere perſonas humiliores: è quibus Chori conſtẽt. quæ fuit cauſa vt eorum animi demitterentur ad lamentabiles conqueſtiones in canticis, quæ à turbulentis abhorrerent. Contrà Hypophrygion ad Bacchanales commotiones atque perculſiones. Quum igitur Chorus ſit otioſus curator rerum atque euentorum quæ in fabulis exciperentur (ſic enim illius interpretor κηδευτὴς ἄπρακτος) non ei competebat harmonia πρακτικὴ, qualis hypodorion & hypophrygion, id eſt negotioſa: ſiue, vt opici ſolebant, exitioſa. Chorus nánque profitetur affectus ſolos beneuolentiæ erga illos quorum eſſet aſſecla. Ipſam enim cantionem, quæ ſuapte natura mollis ſit ac lenis, ne faceremus aſperam atque motibus concitatam, cautio fuit.

Quod autem de Prologo ſcriptũ eſt in primo, nequaquam pro ea parte recipitur in Tragœdiis, quæ eſt apud Comicos ſeparata: ſed pro ea quæ Protaſis dicitur, qualis eſt in Andria Terẽtiana. Cuius quidem propoſitionis atq. argumenti narrandi ſtudioſum fuiſſe dicunt Euripidem. Frequens enim apud illum. In Rheſo (ſi tamen eius Poetæ Rheſus eſt) nullus Prologus. Hæ rationes igitur ac partes, earúmque modi Tragœdiis, quas neque, ſicuti dicebamus, ſimplices oportet eſſe, neque verò monſtroſas, cuiuſmodi reprehendunt apud Æſchylum: qui in ſcena ſedere fecit Achillem, Niobem verò etiam opertam: quorum neutri vllam attribuerit orationem. Id quod eo conſilio commentum ferunt æmuli, quo ſpectatores animi penderent, atque expectarent, quorſum tandem,

aut

aut qualem in orationem eorum erumperet ſilentium. tum interea ſtaret fabula, etiam ſi minus placeret. Sed hic occurret aliquis, Poſitam eſſe in poeſeωs definitione delectationem. at in Tragœdia mœror, luctus, planctus, miſeriæ, quî poſſint oblectare? Quia enim non in lætitia ſola iucunditas ſita eſt, ſed ex quacunque diſciplinæ adeptione capi poteſt. Diſcit autem ſpectator. quemadmodum picturarum quoque facies horribiles nihilò ſecius ſpectantur & iuuant.

Comœdiæ autem ratio non vna fuit. quidā enim modò riſum captarent, nihil cætera curabant: qualis fortaſſe fuit Epicharmus. eius enim ad exemplum properare Plautum ſcribit Horatius. Quòd ſi Apollodorus aut Menander eiuſmodi exiſtunt, qualis eorum Terentius imitator: ſanè ſunt languidiores. vt non temerè ſcriptum ſit, à Philemone Menandrum ſæpenumerò populi iudicio ſuperatum. Erant enim Iudices, quorum ſententia palma deferebatur victori: quum in ludis publicis plures Poetæ certarent. Ita ſe declarat Heſiodus viciſſe. ita ſæpe optat in parabaſi aut epirrhemate victoriā Ariſtophanes, cuius Commentarij ea in fabula, quæ Pax inſcribitur, aiunt illos ῥαβδούχους appellatos: quos etiam αἰσυμνήτας alibi diximus in certaminibus. Tametſi verius eſſe quod alij dicunt, exiſtimo: ῥαβδούχους fuiſſe magiſtratum ſimilem Ædilibus, aut Ædilium apparitores: qui darent operam ne quid noui fieret inter ſpectatores, vtque ſuo quiſque ſederet loco. inter quos Oceanum nominat Martialis. Ac veteris quidē Comœdiæ argumenta omnia ſalſa, feſtiua, mordacia, maledica: vt quocunque verbo pronuntiato, illico capiatur occaſio ad aliquid ſubſannandum. Quid alij ea in parte valuerint, quia nihil extet, parum conſtat: quantus fuerit Ariſtophanes, ſatis ex eius ſcriptis patet. Nihil ferè à quoquam dicitur, quod non ad alicuius perniciem accommodetur. Omnia oportet eſſe aut noua, aut repentina. Quid enim nouum magis, quàm vrbis ædificatæ reſpublica in aere? exitus omnis ad illius aduerſus quem ſcripta eſt fabula, probrūm atque vituperationem, aut irriſionem. Qui riſus ex incendio Phrontiſterij in Nubibus? Qualis fortunæ commutatio in iuuene & anu à lepidiſſimo Pluto? Cuiuſmodi traductio Cleonis & Lamachi. Quanta

Epicharmus.

Menander.

expectatio in iudicio Liberi de eligendo tragico Poeta? multi enim ex ſpectatoribus Euripidæ, alij Æſchylo fauebant. Quæ Poetæ prudentia, ne quem è populo offenderet, apud quem ſine controuerſia Sophocles plurimi fieret? Sententiæ verò ipſæ ancipites ſemper, quas, ob riſum deinde aliquis in deteriorem vertat partem: aut in meliorem propter admirationem. Dixit Æſchylus cum Euripide ſimul mortuam Tragœdiam: quàm id eſt ambiguum? poteſt ſanè intelligi poſt Euripidem nullum relictum tragicum Poetam. at aliter ſeſe habet res. Sciuerat populus Athenienſes, vt ſolius Æſchyli fabulæ poſt eius mortem referrentur: quare eius poemata etiamnum viuebant. Riſus autem frequens etiam ex parodia. quum ſerium verſum deflectunt in ridiculum. Exempli gratia vnum ponam ex Acharnenſibus. in armorum iudicio apud Æſchylum ille fuit.

Δέσποινα πεντήκοντα νηρεΐδων χορῶν.

Ad anguillam à Thetide tranſtulit Poeta,

Πρέσβειρα πεντήκοντα κωπαΐδων κορῶν.

Similis modus vbi Lamachus petit arma à puero: Dicæopolis, qui bellica & irrideret propter incommoda, & deteſtaretur propter atrocitatem: pacémque iccirco & procuraret & ſuaderet. contrà totidem verſibus ac penè verbis petit inſtrumenta culinaria. Illud verò feſtiuiſſimum, quum detracturus è lancea thecam, iubet puero vt altrinſecus teneat, quoad educat ipſe. Verũ Dicæopolis imperat puero vt teneat, quo ipſe turdos eximat. Vides enim facti ſimilitudinem ad vnguem: rerum tantam diſſimilitudinem, quanta videtur inter curam viuendi & ambitionem moriendi. Cætera per ſe quiſque aut ex illo petat ad imitationem, aut noua inueniat, quæ alij queant imitari. Qualem fabulam ſcripſeramus nos, cui Senio nomen fecimus: in qua Batauo tintinnabulo ſonum ſuſtulimus. tanta rerum nouarum inuentione, vt ſeptem Eraſmis non vni potuerit eſſe ſatis. Ex hac veteri potiſſimùm Mimi orti ſunt. Perpauxillum nánque differunt. Omne perſonarum genus introducere licet. Quatuor etiam in eadem Scena loqui, nulla religio eſt. Vel animaduertas quum excitat in Ranis Ariſtophanes cadauer, & facit loqui. Quot perſonæ ſubinde in fine Pluti? quot in Auibus? etiam Mercurius ipſe. item in

aliis,

aliis. Quin non ſola Parabaſis, aut Epirrhema, aut Antirrhema ad populum verba facit: ſed etiam perſonæ ipſæ in diuerbiis. Quum igitur noua Comœdia caſtigatior ſit, nihilo tamen ſecius & in Mercatore & in aliis, Plautinæ perſonæ cum ſpectatoribus ſermonem ſerunt, nulla ſane populi offenſione: quippe non ad diſcendam ſermonis puritatem eò confluebant, ſed ad animum riſu ac iocis relaxandum. Quò factum eſt vt & lectiſſimam orationem, & artem ſummam Terentij multorum Comicorum facetiis poſtponerent. Nam qui Terentij ſtudioſi aduerſus Volcatium Sedigitum, eum anteponunt iis quos ipſe illi prætuliſſet, non peſſimè faciunt, non rectè tamen ſentiunt. Quid enim mea ſi Attilius, vt aiunt ex Ciceronis iuditio, ferrum aut lapides loquatur: ſanè puto vnumquenque ipſorum ſuis temporibus, quod ad loquendi rationem pertinet, ſatisfeciſſe: at res putentur ipſæ: profectò languidiores erunt Terentianæ. Cur igitur nos pluris hunc quàm Plautum, facimus? Propterea quòd ſummum nobis nunc ſtudium eſt bene loquendi: rerum plurimarum non ſolùm notitia ſcientiam, verùm etiam nobis inuentio gloriam attulit. Quamobrem M. quoque Tullius in prima eſt hodie commendatione: Seneca à paucis probatur. Quum tamen pauxillum ſapientiæ vel ſumma optimáque dicendi ratione longè ſit præſtantius. In noua igitur Nuptiæ & Amores maxima ex parte: Riualitates multæ: Virgines emptæ à lenonibus, quæ ſint liberæ, quæque liberæ inueniantur, aut annulo, aut crepundiis, aut nutricibus, à patre, à matre, ab amatore, à fratre, ſemper cum lenonum infortunio Cæterùm, vel ex Authoribus, vel ipſius vitæ noſtræ exēplis ſibi quiſque quantum volet, ſumet. Differt autē à Tragœdia in eo quoque. Illa enim accipit ex hiſtoria & rem & nomina primaria: vt Agamemnonis, Herculis, Hecubæ aliqua affingit: at Comœdia fingit omnia, atque perſonis, maxima ex parte, pro re imponit nomina. *ἐπεισόδια* verò ne putes eſſe Tragœdiæ aut Comœdiæ tantùm. quodcunque enim introducitur præter propoſitū argumentū, eo nomine ab Ariſtotele ſignificatur. Sic ergo veſtis Ariadnæ apud Catullum, & apud Virgilium Camillæ natalia clypei cælatura, apud Sophoclem recenſio procerum in Philocteta. Io in Æſchyli Prometheo. Fabula.

Europæ & Hypermeſtræ apud Horatium.

Chori autem ratio ita eſt nobis ineunda, ac partes quidem ipſius in primo libro exactius ſunt declaratæ. nunc earum vſum certis præſcriptionibus inſtituamus. In Pluto Chorum introducit Ariſtophanes paucula concinens. Mox cum perſonis vnum aut alterum verſum edit. duobus quoque verſibus idem fabulam claudit. Reliqua in fabula nullus, ſatis tamen conſtat aut exemptum aut nunquam interpoſitum: vt iam tum eius ſit vſus interdictus, nánque Ariſtophani dies eſt dictus, quòd coram legatis laceraſſet mores ciuitatis. Interſtitia ſanè chori ſine choro à Criticis notata ſunt. In Commatio igitur alloquitur chorus aliquam è perſonis. ſubditur Parabaſis, in qua mouetur chorus è loco vbi erat: & ad populum conuerſus, aut ex ſua, aut ex Poetæ perſona dicit aliquid de ſe, de ſuis ſtudiis, de furtis ineptiiſue aliorum Poetarum. Taxat, tollit, deprimit pro arbitratu ſuo, vel ex fama, rumoréue aliquem è ciuibus, aut vniuerſæ mores ciuitatis, aut aliud tale quid agit. Idque tum Trochaicis, tum Anapæſticis. etiam Senariis dactylicis, vt apud Cratinum obſeruatum eſt. Sequitur tertio loco ᾠδὴ, quę interdum canitur cum conuerſione, id eſt cum ſtrophe, interdum ſine motu: ídque quocunque genere verſiculorum ſolutorum: quales apud Melicos Poetas metimur, aliquando tetrametris Anapæſticis. Finita Strophe conſiſtunt ad ſpectatores conuerſi denuò: ibique aliquid profitentur noui Trochaicis, aut Anapæſticis longis, aut etiam Dactylicis. hoc dicitur Epirrhema. Poſt Epirrhema relegunt veſtigia Strophes motu contrario, totidem verſiculis atque numeris, quot qualéſue fuerant in Strophe. quare appellatur Antiſtrophe à motu, ἀντῳδὴ à cantu cantui reſpondente. Qua expleta cōſiſtunt vt reſpondeant Epirrhemati, tum quietis ſimilitudine, tum numeris. Igitur hęc inter ſe reſpondent, Commation verò & Parabaſis nulli. Quin ipſam Parabaſin poſt longos verſus multos claudunt aliquando verſiculis aliquot. Plato verò comicus Strophen & Parabaſin ita miſcuit, vt vertendo loqueretur. in qua eſſet tum verſio Strophes, tum ſermo Parabaſis, in fabula [illegible]: cuius verba iccirco,

Εἰ μὲν μὴ λίαν ἄνδρες

ὑπαλυξαζόμενον στρέψει δῦες,

ὡς αὖ παράβλην εἰς λέξιν τοιάνδ᾽ ἐγώ: ſunt. στρέψαι ob στροφὴν & παράβλην propter παράβασιν. Nonnunquam introducta chori Strophe pauculis verſibus, poſtea interponunt perſonam cum prolixa oratione. poſt quam Strophe reſpōdet chorus per Antiſtrophen. interdum canit Strophe cum verſiculis: poſtquam cōſiſtit: quare σύστημα vocatur. Tertio loco dant Antiſtrophen: quarto alterum σύστημα priori reſpondens. Habere videtur ergo σύστημα naturam τοῦ ἐπῳδοῦ Lyricorum. Ne tamen putes eundem eſſe ἐπῳδὸν & ἐπῳδήν. Nam quemadmodū alibi dictū eſt προῳδὴ erat ex aliquot verſibus longis magna ex parte. Deinde Strophe. tertio loco μεσῳδὴ reſpondens τῇ προῳδῇ. quarto Antiſtrophe, reſpōdens Strophę. poſtremo ἐπῳδὴ par duab. odis ſuperioribus. ἐπῳδὴν tamē etiā ἐπῳδὸν dictā lego. ſicut & προῳδὴν προῳδόν: ſed eam tantùm cui non reſpōderet alia ode, neque in medio, neque in fine. Cui ſubdebatur Strophe cum Antiſtrophe: atque his in fine loco ἐπῳδοῦ σύστημα. Aliquādo Strophe ex verſiculis aliquot. quib. ſubdūtur longi verſus. poſt quos Antiſtrophe per omnia par. Eſt etiam modus alius longè diuerſus, ponunt enim χοροδιδάσκαλον in quo loquitur de re ipſa & perſonis. deinde Strophas alias ſuper alias, vel ſine ſyſtemate, vel ſyſtemate interpoſito. Quin etiā poſt Strophen ſtatim προῳδὴν. Sunt igitur omnes hi Chori compoſiti, ſæpe tamē etiam ſimplices inuenias: vbi ſine motu, ſine Parabaſi, aut Epirrhemate canit. Sophocles in Philoctete multos poſuit verſus ex perſonis Neoptolemi ac Philoctetę, inter duos Choros: quorū variis vterq; numeris cōſtituitur, nuſquā ſimilibus inter ſe. at ipſi integri alter alteri reſpondet. Atque hæc quidem præceptionis cauſa. nam ſi quis aliter nūc fecerit puto ei licere poſſe, quemadmodum ſibi licuiſſe voluerūt illi. Illud nequaquam negligēdum eſt, propterea quòd fabulę ſcribūtur non ſolùm vt agantur, verùm etiā vt legantur: multa ponuntur à Poeta, facilius à lectoribus vt intelligantur. Exempli gratia quod eſt in Amphitruone Plauti: vbi Iupiter, & Amphitruo cicatricem detegit. Etenim cùm in Scena eſsēt: ſitis erat ſi detegerent. ſcriptum eſt tamen, *Deteximus: vide.* Eadem artę Mercurius Vulcano narrat ſe perueniſſe in Scythiæ deſerta, vt id intelligeret & tūc ſpectatores, & poſtea lecto-

res apud Æſchylum. neque enim id erat Vulcano ignotum, qui eſſet deus, quique ab Ioue iuſſionem illam acceperat. De Mimo ſatis dictū puta, quum de veteri diximus Comœdia: nunc Satyræ præcepta aggrediamur.

SATYRA.

CAPVT XCVIII.

SAtyram non eſſe Latinam rem, quemadmodum profeſſi ſunt, ſuo loco monuimus. Impræſentia ponamus præcepta inuentionum. Principiò id eſt edicendum, ne quod fecit Perſius, abſtruſam oſtentes eruditionē. quum enim id vnum ſtudeamus, vt meliores fiant boni, mali à nequitia deterreamur: quónam conſilio eam inſtituam orationem, quæ ab auditore non intelligatur? Alterum eſt non minoris precij præceptum: vt ne, dum vitia inſectamur, eas ponamus voces, è quibus qui legūt, euadant deteriores. nam ſanè fœditates nemo bonus nominare debet, nedum vt literis mandet. Quid enim cogitet adoleſcens, qui certarum ignarus obſcœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda, quàm monſtroſo ſunt ingenio ij qui ea ſcriptis ſuis audent inſerere? Malo igitur non reprehendere vitia deteſtanda, quàm in execranda oratione mereri reprehenſionē. Siquis igitur aliena peccata inſectetur: ea modeſtia vtatur, ne ſuum librum efficiat eo nequiorem, de quo verba facit. Quid enim tetrius quibuſdam verſibus Iuuenalis, propter quorum inſolentiam vel iuſſerim vel optarim toto opere abſtinere virū bonū. Sunt tamen inculpata argumenta quædam, in quibus hoc Poematis genere oblectare poſſis etiam caſta ingenia. quòd ſi aggrediare, intelligendū tibi quot qualéſue ſint huiuſcemodi ſcriptionis ſpecies. Vnum genus eſt quod diuiditur per Ideas. quippe graues perſonæ tractantur, grauéſque res aliquando, aliquandò verò tenues. Sic aut atroces aut ridiculæ. Atrox eſt res veneficium: tenuis Naſidieni cœna. Perſonæ varietas in Vlyſſ, Dauo, Meſſò, Sarmēto. Alterum genus quod diuiditur per modos. Narratio ſimplex in prima Iuuenalis: Dramatica, i. per diuerbia in Horatianis quibuſdam, ſine Poetę perſona. Et tertia miſta ex vtraque, qualis illa venuſtiſſima: *Egreſſum magna me cepit Aritia Roma*. Tertium genus, quod diuiditur per Characteres. nánque Iuuenalis ardet, inſtat apertè, iugulat. Perſius inſultat. Horatius irridet. iccirco

illi

illi Satyras inſcripſere: hic Sermonis titulo cōtētus fuit. Surrepit enim atque inſinuat ſeſe in eius gremium, quem mordere vult. Hoc differunt. commune autem omnib. eſt profiteri ſeſe omnium penè hoſtem, pauciſſimorum parciſſimum laudatorem. ſe quoque vulnerare, vt alios inte ficere liceat. nam ne amicis quidem parcunt. Ingratus Horatius, atque animo barbaro, atque ſeruili: qui ne à Mœcenate quidem abſtinere potuit: ſiquidem quod aiunt verum eſt, Malchinum ab eo appellatum, cuius demiſſas notaret tunicas. Ager enim Sabinus, quo canicula illa à diuino viro donata fuerat, tantus tantique erat, vt obiectu ſuo poſſet malefici oculi viſum intercipere. quò minus tunicarum demiſſione offenderetur. Partes in Satyra nullæ: quarum legibus ad certum numerum, certámue diſpoſitionem deducaris. Nullum prooœmium ſi non vis. abrupta omnia, non tamen nō cohærentia. nánq; aut eiuſdē vitij multos damnas, aut multorū vnū: aut miſces. Verba vulgaria aut ſordida, interdū éque macello petita, Latina tamen, aut Græca, aut ei genti familiaria, quā inceſſis: quemadmodum Maſtrucatos latrunculos vocat Cicero. Tanto magis Satyro licebit. An verò liceat Græca Latinis interſerere? ſanè hoc irridet Horatius. Interpoſuit tamen Iuuenalis ſemel atque iterum. verùm ſemel, vbi referebat amantium lenocinia: qui putidula ac Græcula vterentur oratione. ζωὴ ϗ ψυχή. Iterum autem prudentiſſimè. nam rectè Auſonius. Dicere enim Latinè flagitia neutiquam decet. Stilus quoq; tametſi pro re altior, aut depreſſior, aut laſciuior: tenuis tamē atq; humilis, atq; de medio ſumptus, lōgè tamē melius arridet ſi cū Romana puritate iuncturæ ſint molliuſculæ. quales Iuuenalis feliciſſimè eſt conſequutus. duriuſculus Perſius, Horatius modò ſententiæ lacertos expreſſos oſtēdat ſermone vulgato, ſed lecto tamen: parum curat numeros. verum hoc in ſequenti lib. aptius atque opportunius.

PASTORALIA.

CAPVT XCIX.

PAſtoralia continent, vti ſuo loco dictum eſt, Bucolica, Arationes, Meſſes, Fœniſecia, Lignatoria, Viatoria, Capraria, Ouilia, Holitoria. quibus magnus vir Sanazarus ex Theocrito etiam addidit Piſcatoria: nos

etiam Villica. Quorum omnium argumenta inter ſe ſunt varia. Commune autem illud habent: vt cuiuſcunque generis negotium ſemper retrahant ad agrorum naturam. iccirco pręter nemora & agros, ſiquid ex vrbe oblatum canant: ita tractent, vt quaſi in agro ortum, aut inuentum, aut actum dicant. ergo Altercationes, Gaudia, Gratulationes, Amores, Preces, Conqueſtiones, Cantus amatorij, Monodię, Vota, Euentorum recitationes, Pompæ ruſticæ, Laudationes, Oaryſtiæ, Proci & puellæ diſputationes. Quemadmodum verò dicebamus, quodcunque proceſſerit, ſub agreſti perſona comparandum eſt. quare diuinus Poeta quum ad Pollionem Saloninum ſeculi vellet deducere tranquillitatem à libris vſq; ipſis Sybillinis. hæc omnia Silenum canentem finxit: haud ſanè temerè: tametſi à Grammaticis commentariis nihil ſit animaduerſum. Eſt enim, vt videmus in Platonis cõuiuio, Silenus reconditæ atque compoſitæ ſapientiæ deus. Ex Æliani quoque hiſtoria ſatis eſt de eius narratione ad Midam regem à nobis proditum in 1. libro. Ita prudens Poeta neque ſyluas egreſſus eſt. & magna potuit in ſyluis loqui ex ore dei ſyluatici quidem, ſed myſtici. paulò grandiuſcula Bubulcis attribuũtur: minora Opilionibus & Caprariis: tenuior ſtilus Holitoribus Frondatur, Vindemiator, Meſſor, Lignator, Fœniſeca nunquam in opere loquuntur: ne Arator quidem. Viatores aut colloquuntur aut concinunt. Per Hyemem verò ad focum finximus nos nouo modo Aniculas, & puellas, quæ Villica inſcripſimus. verùm quum minus eſſent placita, meritò abdicata ſunt.

SYLVÆ.

Capvt c.

Materiam ὕλην dixerunt Græci, inde ſylua nobis: innumeris enim penè vel operibus vel officiis ſuppeditatur à lignis materia. Grammatici recẽtiores, quòd inueniſſent in libris vetuſtioribus alia vocali quã Græca ſcriptum, a ſilẽdo deductum maluere. ſanè ridiculè. Nuſquam enim minus quàm in ſyluis ſilentium. minima nanque aura maximi ſtrepitus excitãtur. Poematia ergo quędam, vt docet Quintilianus, ſubitọ excuſſa calore ſyluas nominarunt veteres, vel à multiplici materia, vel à frequentia

Syluæ.

quentia

quentia rerum inculcatarum, vel ab ipſis rudimẽtis:rudia nanque Poemata, & ſanè effuſa, poſtea caſtigabant. Quum igitur cuiuſcunque rei argumẽto accepto afflari poſsis ad meditandam atque illico pronunciandã ſyluã: operæprecium erit nos hic ponere ſua cuiuſque loci præcepta, quorum delineationibus tot támque diuerſæ facies figuras proprias adipiſcantur.

EPITHALAMION.

CAPVT CI.

Laudationum præcepta cuipiam fortaſſe videbuntur diſponenda: propterea quòd cuiuis ſyluarum materiæ congruant, ſiue locum celebres: ſiue perſonam, ſiue factum, ſiue fortunam. Item in conſolationibus latè patet locus laudibus. verùm à dicendi magiſtris atque ex eorum libris eiuſmodi inſtitutiones petendæ ſunt. Vna tantùm lex eſto: cuius obſeruatione numeros omnes explere poſsis vniuerſæ laudationis. neceſsitas, vtilitas, delectatio. hęc capita cõſpicienda, atque aut ex vero afferẽda, aut ex veriſimili confingenda. Eligendum verò quod maximè ſit illuſtre. nam ſi quæ ſunt proxima, minus nobilia videntur, longinqua petenda ſunt: cætera aut adũbranda, aut ſilentio inuoluenda. Denique pro Poematis argumentíque dignitate caput hoc exequendum: ſiue Epithalamio accommodes, ſiue Genethliaco: ſiue aggrediare Propempticon, ſiue ineas conſolandi rationẽ. Epithalamium carmen igitur eſt, quo nuptiæ celebrantur: à Thalamo dictum eſt autem θάλαμος cubiculũ nuptiale primo ſuo ſignificatu, παρὰ τὸ θάλλειν ἅμα, quod eſt ſimul genialem vitam agere. Hoc Poematis genus à Græcis eſt etiam γαμήλιον appellatum. Dicas enim γάμον nuptias, παρὰ τὸ γάνυσθαι ἅμα. Idem igitur ſonat quod & illud, niſi mauis παρὰ τὸ ζευγᾶν. Eius carminis argumentum conſiſtit è ſpõſi ſpõſæq; deſideriis. Verùm illius apertè dices ſtudia, curas, celebritates cantionum, ludorum, armorum: virginis gratia facta omnia. huius autem animum tectis indiciis, cõditis ſuſpicionibus innues potius quàm profiteberis. Expugnatũ caſtiſſimum pectus pietate erga iuuenem tabeſcentem: cuius virtutes commemorando excitabis excuſationem. Aliquando finges à Venere aut Cupidine vi coactam: quæ pridem eorum regnum contemptui habuiſſet. Secũdo loco explicabũtur laudes vtriuſ-

quę à Patria, Genere, animi ſtudiis, corporis præſtantia. Tertius bene ominabatur. quarti laſciuia luſúſque eſt totius, alterutrum aut vtrunque blandè appellando: modeſtius virginē. haud modeſtiſſimè tamē obiiciendo quędā puta prælij futuri metum, victoriam, è lacrymis riſum, è ſpe lætitiam certam. Quinto loco ſobolem pollicetur, vota facit, vaticinatur. Poſtrema pars exhortationē continet ad ſomnum: ac ſomnū quidem aliis, illis verò vigiliam. Thalamus ipſe interea laudatur, aut ſine laude pingitur, aut nuptæ veſtis, aut παςὸς, i. velū tori maritalis, cuius obtentu ſacra illa pudentius peraguntur. Intermiſcētur verò etiam ioci petulantiores, quæ ab antiquis Feſcennina carmina dicebātur. Nominis moríſq. origo à Campaniæ oppido Feſcenio, vel vt alij malunt Sabinorum. ſic deducit Feſtus. nam quod addit à Faſcino quoque dicta credi poſſe, minus probant verba ipſa, quę non laſciua ſolū, ſed ſubturpicula quoque ſæpe audiūtur. in illis enim aliud quàm faſcinū ſubintelligas: niſi iocari mauis, atque non βάσκανον, ſed Horatianum agnoſcere faſcinū. Cęterū hoc faſcinum in nuptiis & admittitur & vltrò arceſſitur: neceſſariū nanque eſt. faſcinum autē illud cantibus, votis, medicamentis arcetur. Quare mariti ædes eius ergò ita muniebant, vt poſtes vittis laneis adornati, oleo, aut adipe ſuillo lupinóve inungerentur. Quòd ſi in ipſa adhortatione laudare velis nuptias, tum exemplis ages ab hiſtoriis: tum naturalium rerum principia poteris aſpergere. ergo Pelei ac Thetidis felicem canes coniunctionem: quam præſentia ſua dij omnes dignati ſint: cuius celebritatē Parcæ ipſæ ſuo cantu fecerint auctiorem: è qua omniū mortaliū fortiſſimus Achilles ortus ſit. Liberi patris atq; Ariadnæ torū. Satyrorū Silenorúmq; laſciuia illuſtrē in mediū afferes. Herculis atq; Hebes coniugiū licebit memorare: cui nihilo ſecius aſtiterit vniuerſus deorū cœtus. In quo Pyrrhicā ſaltauerit Mars: Mercurius palæſtricos ediderit motus: Apollo cecinerit Hymenæum: Venus pronuba fuerit: Gratię tulerīt tedas: Muſæ modos fecerīt: Sol fuerit œconomus: Diana ſtruxerit. E ritib. etiā nuptiarū, laudib. aliquid addi poterit. Etenim Flamē Dialis apud Romanos mortua vxore ſacerdotio ſe abdicabat. De rerū verò natura educes Amorē atque amicitiā à primordiis ipſis atque rudimētis mundi. qua tempeſtate

post

poſt digeſtum Chaos, Cœli terræq; ſunt nuptię celebratæ. Quorum coniunctione & tunc ſpecies omnes productæ ſunt:& ad eorum imitationem generando propagatæ: vt quod materia prohibebat, formarum ordinata ſucceſsio adipiſceretur immortalitatem. Amoris præterea multa laus peti poteſt è Platonis Sympoſio: ſed ita vt & quæ dicuntur ibi, & quæ à nobis hic allata ſunt, à prudenti Poeta diſſimulentur. Quid enim? ſi hinc hæc ſibi quiſque depromat præcepta, vnum atque idem omnes ſanè dicēt. Alloquemur etiā per Epiphonemata Hymenæum: quem tanquam nuptiarum deum per intercalares verſus inuocant aliquando: nonnunquam in ipſo ſtatim carminis aditu. addimus eius laudes, miſcemus ioca. Ab ea pellicula, quę in virginum natura obtenditur, eius ducunt appellationē: Latinis Talaſſio dictus eſt. Cauſam afferunt è raptu Sabinarum. quæ hiſtoria eſt etiam à Plutarcho ſcripta. ambigit tamen indéne an à lanificio ducta ſit ea vox: τοὺς ταλάρους enim etiam ταλάσους vocatos ait, in quibus lana contineretur. vnde & ταλασιουργοὶ lanarij opifices. haud ſanè ineptè: Nouę enim nuptæ pellem cum vellere ſubſterni, lana, quemadmodum dicebamus, poſtes obnubi: colum in pompa, vti mox dicemus, ferri. quaſi verò ad opus faciendum, non ad deponendam virginitatē deduceretur: aut ſanè quod eiuſmodi argumētis ſedulitas futuræ matrisfamilias deſignaretur. ſicut apud Græcos etiam cribrum pręferebatur, & ante thalamum piſtillum alligabatur. Non id Romæ. facta enim de raptu cum Sabinis pace, inter eos conuenit ne eorum vxores molerent, nève coquinam facerent. A lana igitur ſic Talaſsionē deducunt. il'ud tamē ſecretioris fortaſſe fuerit eruditionis τάλιν τὴν μελλονύμφην, i. deſpōſatā virginē dicebāt veteres, quare eadē vocis veſtigia cum Talaſsio maximā habere vidētur affinitatē. ſed de hoc amplius in Originibus. Ea voce vſus eſt Sophocles in Antigona: atque hęc quidē ad hunc modū. Cęterùm vt multis è locis argumēti varietas excipi queat: rē ipſā, quēadmodū apud Romanos apúdq. exteros fieret, indicabimus. Nuptiarū dies erāt legitimi tres. Prim⁹ à Gręcis dicebatur προαύλια. προαύλια.
nō peſſime Latinè à nobis Deſpōſalia: in eo enim deſpōdebatur virgo. Alter dies appellabatur ἐπαύλια in quo nuptiæ fiebant, Latinè potes. Decubationem. ſic enim erat ἐπαύλια.

in legibus flaminis Dialis: De lecto ſuo trinoctiũ ne decubato. In ſoceri nanque ædes tranſibat ſponſus, vbi fiebant nuptiæ. qui cum illò deducebat, dicebatur Paranymphus. Diem tertium ἐπαύλια, Latini Repotia. In quo ſponſi affines de ſuo faciebant conuiuium: ita verò demum in ſoceri ſponſo thalamus adornabatur. vbi fierẽt nuptiæ, ſi ſponſa eſſet virgo. Quæ viro tunc dona dabat, iccirco eadem voce dicta ἐπαύλια: inter quæ dona veſtis etiam eadem appellatione, ἐπαυλιστήρια. Si autem vidua eſſet, ad ſponſum ducebatur, quin deducebat Nymphagogus nominabatur. Apud Rhodios mos erat per præconẽ ſponſas accerſiri. ſponſus domi ſedens aduenientem excipiebat. In prima verò die vbi deſpõſatio futura eſſet, nobiliores familiæ non niſi auſpicatò conueniebãt. Optima auguria à turture & cornice: ita verò demum, ſi par integrum apparuiſſet, ſingulares autem vidiſſe, pro peſſimo habebatur, iccirco in ritibus antiquis, ait Orus Apollo, tenuiſſe conſuetudinem, hæc vt verba in nuptiis accinerẽtur, ἐκκόρει κόρη κορώνην, quibus ex felici domo cornix ſingularis. i. vidua, vt exigeretur, ancillæ imperabatur. quamobrem in commentariis Pindaricis non rectè ſcriptum eſt in plurali κορώνας: coniunctio enim auſpicatiſſima. Sanè vtrunque animal adeò ſui coniugis ſtudioſum, vt eo morte affecto, ſuperſtes nullius appetat præterea cõiunctionem. Cornix verò adeò caſta, vt nullam coitus perſequi fœditatem, ore cõcipere credita ſit, tametſi opinio hæc in III. De generatione animaliũ reprehenſa ſit. Non parum gratiæ ex hiſce auibus Poemati adiungetur. Poſt auſpicia, ſacra faciebant, porcumq. Iunoni immolabant: quam τελείαν fas erat nuncupare. Prętérque eã inuocabant Iouem τέλειον, Venerem, Dianam Cinxiam, Suadelam, ac δία quidam τέλειον. & ἥραν τελείαν vnus & alter Iouem adultum & Iunonẽ adultã ſunt interpretati, minus ſanè bene. Vt quid? an quia nõ niſi adultis nubere atque vxorem ducere licet? Alij τὸ προτελεῖν: quod verbũ attribuit Pollux ſpõſalibus ſacrificiis, initiari Latinè dixerunt: τελεταὶ enim ſic dicebantur. Verùm haud ita eſt. τέλος veteres aiunt idem fuiſſe quod & γάμος, propterea quòd humanæ vitę perpetuatio nuptiarum merito perficeretur. iccirco τέλειον nuptiale ſacrificium & nuptiarum diem æquè dixerunt. atque etiam tum à nuptiis tum ab

carum

earum numine idem ſacrificium προτέλεια, vt ait idē Pollux. προαύλια verò ſacrificium pridianum. Quam vocem etiam apud Lucianum habes περὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ συνόντων. Igitur profectò erit Ζεὺς τέλειος Iupiter nuptialis. quibus diis deabúſque comæ partem virginis tanquā primitias offerebant. Hoſtiæ verò exemptum fel circum aram proiici ſolitum. Cæteræ autem partes adoleri. quod expectationē faceret futuræ inter cōiuges tranquillitatis. Abſoluto ſacrificio diei nuptialis in ſoceri ędes deducebatur ſpōſus ab eo quē Græci παράνυμφον quaſi eius aſſeclā nominarunt aliqui etiam νυμφευτὴν alij πάροχον vocabāt. quemadmodum mulier quæ ſponſæ aderat, προμνήστρια dicebatur illis, nobis Pronuba. Ad quod etiam carmen diuertere tuum poterit. Quum autem feſtiuitas ſub veſperum, aut noctu potiſsimùm celebraretur: de illius temporis cōmoditate nonnihil dicere ſoliti ſunt Poetæ. De mora noctis ſegnioris, Ad ſidera, ad Luciferum, ad Lunam conuertetur oratio. quumque priſci putarent Aquā rerum omnium elementum eſſe. Ignem verò formā: vtrunque in limine poſitum ab vtroque manu tāgebatur: ipſaque nupta eiuſdem aquæ aſperſione luſtrabatur. Tum ex eo igni faces accendebantur ab ædilibus quinq; numero, quot & illos fuiſſe Varro autumat, vt ſcribit Plutarchus, quas faces Cereos appellarent. Sanè vnius tantùm cerei mentionem facit Plautus, eas faces alię gētes ex picea pineave teda cædere. Romanos paſtores raptis Sabinis ex ſpina arbore temerè inuenta confeciſſe: quam materiam poſteri quoque expetiuerint. Alij malunt facularum numerum à numero deorum coniugalium. Ædiles enim tres tantùm fuiſſe, non quinque, accendes igitur hinc tuum ſpiritum ad Poeſeos venuſtatē. Spinæ arboris naturam attinges, eius ignem neutiquā eſſe olidum fumiferúmque, vt ex teda, quanquam miſeram admodum flammam è ſpina elici poſſe ſcio. Iam inde adornabatur atque comebatur virgo: cuius comam haſtę cuſpide diſcriminabāt. Plutarchus cauſas aſſignat, tum verò operiebatur virgini caput atque facies: vnde ab obnubendo nuptiæ dictæ ſunt. Id velum à Græcis ἑανὸς & καλύπτρα, à Latinis Flāmeum, propterea quòd lutei coloris eſſet, vt ne virginis pudor proderetur, aut ſi quid animaduerteretur in facie ruboris, is è velo color, non è

genis emicare putaretur. Ferreum ibi annulum ſine gē-
ma dabat ei vir. Gemma aberat, vt rei deſcriberet ſim-
plicitatem. Materia ad conſtantiam ſpectabat. Forma an
nuli ad perpetuam vnctionem. contrà, ſponſa ex tribus
aſſibus, quorum vnum in manu alterum in pede, ter-
tium in ſacciperio ferebat: primum ſponſo dabat, quaſi
eum ſibi illo pretio coemptum eſſet habitura: alterū in
foco diis Laribus deponebat: quem & igni luculento, &
corollis ſua manu (namque alia non licebat) plexis, vt ait
Plautus, augebat. Tertium in vicino compito fodiebat.
Far quoq. toſtum præferebāt, tametſi nō omnibus in nu
ptiis, ſed in iis dūtaxat, in quibus viro virgo dabatur vſui
tantùm, non autem mancipio: atque icirco appellaba-
Cōfarrea-tio. tur ius eiuſmodi nuptiarum, Confarreatio. Alius verò
modus quum ſine farre dabatur à Pronuba virgo in ma-
num viri. ea hoc iure tranſibat in mariti familiam, atq.
matrisfamiliæ nomen conſequebatur. non enim vſui ſo
lùm, ſed etiam mancipio dabatur quos ritus & Lucretius
innuit illo verſu, *V itáque mancipio nulli datur, omnibus*
Coemptio. *vſu.* Is nubendi modus, Coemptio vocata eſt: de qua
modò dicebamus. Reliquum erat vt conuiuij ratio inire
tur. Parata ergo cœna nuptiali ex Hetruſca diſciplina
porcum mactabant, qui etiam ad acuendam venerem
bulbos, pineos, nucleos, erucas, piper, præter cæteras epu
las apponebant. ab Hetruria hæc. alij alia, vt dicemus.
Inde dicebatur Hymenæus cū choreis. ita vt vnus quiſ-
piam caneret, quoad Epiphonema ſubinferret, quo pro-
nunciato vniuerſa chorea Hymenæum totidē numeris
recinebat: Interea totquot diximus cum Facibus Patri-
mi & Matrimi aſtabant. vbi ſatis & cantus, & ſaltatio-
num iam pronuba manu apprehenſa ſponſæ ad Genia-
lem ducebat lectum. ſic enim appellabatur, ſic à Catul-
lo dictum puluinar eſt, vt reor à generando. à Græcis
παράβυστος ille torus, propterea quòd velo eſſet obtectus
de quo ſuprà dicebamus. eum lectum duabus culcitris
adornauerat iam fœmina, quam & νυμφεύτριαι, & θαλα-
μεύτριαι Græci vocitarunt. Ad eum perducta à ſponſo
detegebatur: à quo etiam eius detectionis cauſa dona
accipiebat, quæ & icirco ἀνακαλυπτήρια, & quia tunc
ab eo quaſi primùm videretur ὀπτήρια, quoque: & quod
eam alloqueretur, προσφθεγκτήρια etiam dicta ſunt. Nam
ſanè

ſanè ὀπτήρια apud Callimachum dona ſunt affinium & parentum, cùm primùm infantes vident. ſicuti μαίωτρα, quæ darentur obſtetricibus,& σῶτρα ſeruatoribus,& λύτρα ſiue ἄποινα, liberatoribus, & δίδακτρα præceptoribus. Antecedebant autem ſponſam ad lectum vſque δᾳδοφόροι illi,ſiue faciferi:duóque præterea,qui colum,vt dicebamus,cum lana,&fuſum ferrent cum ſtamine:tanquam operis, in quo futura eſſet, auſpicia. De cribro quoque ac piſtillo Græco ritu ſuprà ſatis dictum eſt. Ad hæc alij mundum muliebrem, aurum, ſpintheres, ſtalagmia: præterea pelues, pectines, ſpeculum, ſandalia, atque id genus alia, quæ præter dotem dicuntur ab iureconſultis parapherna. Eam luxuriam ad trium tantùm veſtium modum, ac modici precij vaſa aliquot à Solone reductam, memoriæ proditum eſt. Ibi pronuba accepta vna ex facibus Lucernam coniugalem peruigilem, pernoctémque futuram accendebat: atque illico faces extinguere mos erat: eas verò ne ſub lecto conderent, néve ſeruatas ad rogum ſtruendum deferrent, pro auſpicatiſſima lege habebatur. Cunctabundæ virgini promueſtria duobus digitis cingulum ſoluit,quod Dianę ob eam cauſam λυσιζώνη,à Latinis Cinxiæ cognominatæ dicabat. erat autem cingulum illud ex ouilia contextum lana, eóque nexum nodo,qui Herculaneus vocabatur:propterea quòd Heros ille fœcundiſſimus ab antiquis creditus ſit: quippe cui ſeptuaginta liberi ſuperſtites fuiſſent, quippe ſeptem diebus quinquaginta Theſtiæ filias è virginibus mulieres feciſſet. De virginum cinctu ambigitur: quidam enim dixere, cingi ſolitam virginem in ipſo ſponſalium apparatu. quæ tamen ſententia Catulli authoritate deletur. quippe in Hendecaſyllabis Atalantam virginem non in ipſis nuptiis à pronuba aut alio cinctam innuit. ſed tanquam mos is fuerit virginibus, nunquam diſcinctam proceſſiſſe: verſus autem indicij ille eſt. *Quæ Zonam ſoluit diu ligatam.* Vbi omnes diſceſſiſſent, ſponſus clauſa ianua diſponebat cuſtodes foris, quorum opera muliercularum importuna vel pietas vel ſimulatio à foribus arceretur: ſi qua commoueretur virginis clamore, quum intus vim pateretur. interea iuuentus cum nucibus, quas cum ſtrepitu, fremitu, cantu ſpargerent, quarum mentionem habes & apud *Nuces in nuptiis.*

Virgilium,& in Epithalamio Catulli, Cauſam aliter alij agnoſcunt: vel quia (inquiunt) quaſi tripudium faciunt iactæ nuces: vel propterea quòd illæ putamine, cute, teſta, corio, medullam tegunt: vti pari munimento à coniugibus protegantur fœtus. Alij exiſtimarunt earum ſtrepitu virginis gemitus in illa vi obrui poſſe: atque iccirco id veteres commentos eſſe. Noſtra tamen ſententia minus vulgaris. Nucibus olim priſcos luſiſſe, tum nos quoque in pueritia noſtra certum eſt. Proinde Perſius per illa verba, *Nucibus facimus quæcunque relictis*, oſtendit è primori ætate egreſſionem. Spargi nuces igitur: id eſt omittendas animi laxationes, nouáque œconomiæ ſtudia auſpicanda. Poſterum diem, qui à nobis ἐπαύλια, quaſi nuptiarum appendix Græca voce dicebatur: à nouis atque

Repotia. iteratis epulis Latinè Repotia nominarunt. In eo nánque ſponſi affines conuiuium inſtaurabant. is dies nouæ nuptæ initium erat iuris quod in familiam eſſet habitura quàm ob cauſam clauis dabatur illi, ad dominium potius atque poſſeſſionem, quàm ad deſignandam vt aiunt partus facilitatem. Quidam putarunt, id quod etiam vero ſimilius eſt, non quum in thalamum, ſed Repotiorum die, quo è patris ædibus in ſponſi domum deduceretur: pompam illam, de qua ſuprà diximus, explicari conſueuiſſe. Cum donis enim tunc procedere ſolitam par eſt: quæ dona ipſa marito ferret. Ea ſanè φέρνη vocabant Græci: quæ verò ei rependeret maritus, ἕδνα. Quinetiam ſimul cum illis vas quoque à ſocero, opertum illud atque oppletum minuta ſupellectili: in quo etiam virginis eſſent crepundia. Vaſi nomen Camillus. ita enim miniſtros appellabant priſci. Poſteaquàm verò in mariti iam eſſet, ecce à patre dona iterum, quæ ἐπαύλια δῶρα nominarunt. Iam illud nunc quoque aliquot Italiæ locis ſeruari vidimus, vt egrediens paterna domo nupta pedem tol-

Cur limen non tangat ſponſa. lat, neve attingat limen. Ei rei diuerſas cauſas aſſignarunt: mihi illa propior vero videtur. ne Magicis pharmacis lædi poſſet, quæ ſub limine ad deſtruendam coniugũ vel concordiam vel vim genitalem, defodi ſolent à veneficis. Hîc vides quot quãtáque loca tibi tuóque carmini ſuppeditentur. Varia nánque nec contemnenda eruditione poteris aſpergere. nũc ſimplici narratione, nũc per Apoſtrophẽ modò ad hoc, modò ad illud numeros tuos aptans.

aptans.etiam de tempore aliquid apponere. Maio enim menſe Plutarchus non nupſiſſe priſcos prodidit:Ouidius malas tantùm eo mēſe nubere ſolitas. atque ex eo etiam prouerbium iactatū ſcribit: illud quoque fuiſſe in more poſitum, vti viduæ feſtis publicis diebus nuberent, virgines non propterea quòd populi publica celebritate occupati nihil intererat viduarum matrimonia ſpectare. at quia virginibus adeſſe opus erat, non fuit æquum aliis maioribus feſtiuitatibus diſtineri. Malè ominatis etiam diebus connubia interdicebantur: poſtridie Calendarum, Nonarum, Iduum. Præterea quo die occiſo Remo parentabant, quod feſtum ab eo Remuria primum, poſtea Lemuria dictum fuit. Ceterùm ex aliis antiquorum ritibus, qui apud diuerſas nationes obſeruarētur, multum luminis poemati afferetur. quorum aliquot illuſtriores hic explicandos curauimus. Perſarum matrimonia non niſi vere ineunte legitima erant, Græcis, Macedonibus, Thracibus, Triballis, Pæonibus mos fuit: ipſa in conuentione ſponſum ſpōſámque panis gladio diuiſi guſtare particulam. Græci non pueris, ſed ſponſi ſponſæque matribus geſtandas tradebant faces. Galatæ non ex pane ſumere, ſed ex eodem poculo potare ſoliti, quum in manum conuenirent. Apud Lacedæmonios pronuba ſpōſam in veſte virili, raſo capite in cubiculo ſolam ſponſo offerebat: atque ei ſine vllis facibus rem peragendam permittebat. contrà, in Coo inſula ſponſus veſte muliebri. Quin eorundem Lacedæmoniorum conſuetudo longè maioris licentiæ quippe liberi adoleſcentes cum totidem virginibus in perobſcuro incluſi loco, quā quiſque nactus eſſet, eā in matrimoniū, atque indotatā quidē, ſibi abducebat domū. quòd vel conſiliū vel fortunā nemini vel culpare vel mutare licitum fuit: nullus enim pœnitētiæ locus relinquebatur. Quamobrem Lyſandro quoque mulctā dixerunt Ephori, propterea quòd cū ea quæ obtigiſſet, diuortiū faceret, vt haberet pulchriorem. Carthaginēſium tenuit cōſuetudo, ne prius matrimonio iungerētur quàm Thynni conciſa guſtaſſent fruſta. In cœna Atheniēſibus è Solonis præſcripto malū Cydonium eſitandum apponebatur. Odores quoque addebantur à Babyloniis: Perſæ mala cum medulla Camelina. Scribit Athenæus in IIII. popularibus ſuis Naucratitis lege cautū, ne in cœna nu-

ptiali, aut ouum,aut μελίπηκτον quippiam,i.è melle bellarium inferretur. Athenis ingredienti ſponſo in caput ex editiore loco,ficus.palmulę,legumina ſpargebantur.nũc quibuſdam locis etiam triticum demittunt. Lacedæmoniorum virgines nullo vtebantur flammeo: Viduæ quæ nuberent, facie velata, capite operto prodibant. Illud imprimis ad Coniugij facit commendationem: quippe apud eoſdem feſto die quodam Cælibes à mulieribus circum Aram tracti, cædebantur flagris: qua ex ignominia ad dandam liberis operam excitarentur. Cecropis quoque meminiſſe conueniet:qui primus Athenis vagam atque incertam venerem ad vnius cum vna cõiunctionem reductam caſtigauit. Namquòd aiunt de Socrate, duas illi vxores fuiſſe, Xantippen & Myrto, falsum eſſe cùm

Lapones. alij tum Rhodius prodidit Panætius. Sunt Lapones populi Septentrionales ad Sueciam: ij(vt olim Romani) ignem præferunt in nuptiis,ac præterea ſilicem. De igni conſtat: nihil enim magis neceſſarium illi regioni. quare ad eius quoque reparationem puto ſilicem comparari. In Bœotias ſponſas aiunt aſparago coronatas: quò depoſita feritate, ad alterius voluntatem manſueſcere diſcerent. quippe ex Corruda aſparagus altilis atque eſculentus ſit. Nihil etiam te prohibebit quàm molliſſimo car-

Duo fontes Attici. mine duos Atticos fontes appellare, Callirhoën & Enneacrunon,è quibus hauriebatur aqua,vnde fierent virgini lauacra antequam in lectum reclinaretur. Neque prætereundum,quòd Græcorum ſponſæ nobiliores rheda vehebantur ad ſponſum (ſi qua pedibus incederet, χαμαίπους appellabatur)cuius rhedæ axis pro foribus combureretur argumento conſtantiæ atque moderationis: ne coniunctionis alienæ,néve noui coniugij fluctuantem animum occuparet cogitatio. néue hac illac euagandi: quod vitium maximè eſt fœminis familiare,caperet impetus. Poſtridie nuptiarum, in oppido Leptæ mos fuit vt ad ſocrum ſponſa mitteret ollam petitum.roganti reſponderent familiares: neque habere ſeſe:& ſi haberent, non daturos. Quo iam inde ferendis ſocrus (difficiles enim magna ex parte ſunt) moribus aſſuefieret. Sed de his ſatis.

Carmen multiplex in nuptiis. Eſt autem carmen multiplex: nam ipſo in conuiuio Scolia canebantur: de quibus inter Pæanes iam dictum eſt.

eſt. Poſt cœnam Epithalamium, quum in cubiculum deducebatur. Tertium genus apud Poetas, quo res ipſa deſcribitur. cuiuſmodi eſt apud Muſæum de Leãdro. Apud Ouid. in nuptiis Orphei, apud Statium Stellæ. Tale fecit Claudianus de Honorio & Maria. Tale eſt operoſum illud Auſonij. Poſtremum genus miſtum eſt, & ex narratione & ex cantione. quale pulcherrimum illud Catulli, quod malè inſcripſit Argonautica. Eſt enim Pelei Epithalamium miſtum. Quin extat & Claudiani Epithalamium ſuauiſſimum, eius generis quod canebatur. Quare vt iam te expediam, exempla aliquot ponam ex Catullo: quorum in veſtigiis ita pedem ponere poſſis, vt gloriȩ illius metam facilius contingere liceat. Tria diuerſa initia, Ad Hymenæum ſtatim:

Collis ô Heliconij
Cultor, Vraniæ decus,
Qui rapis teneram ad virum,
Virginem, ô Hymenæe? Alterum autem initium à tempore, ad iuuenes,

Veſper adeſt, iuuenes conſurgite, veſper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Tertium ad ipſum Peleum,

O decus eximium, & magnis virtutibus augens
Aemathiæ columen Peleu Flammei mentionem illis verbis, *Flammeum cape.* Claudianus, quia Heroico pedi hoc numero ſeruire non poterat, dixit alio,

Flammea virgineis accommodat ipſa capillis.

De curru quæ diximus ſuprà, idem quoque ita ſcripſit,

-pilentáque ſacra Præradiant ductura Nurum. verùm ſanè ibi in fortuna Imperatoria. Catullus tedam Hymenæo attribuit: nam quidem quia vnus:

-manu pineam quate tedam. non tamen ſolam: ait enim,

Viden' vt faces ſplendidas quatiunt comas? Carmen autem Amœbæum, non ſolùm cum Hymenæi nomine, ſed etiam aliud, vt

Currite ducentes ſub tegmina, currite fuſi. Neque verò vnum, ſed diuerſa in eodem Poemate: vt apud eundem,

Quis huic deo comparier auſit? &,
Abit dies? prodeas noua nupta. &,
Concubine nuces da. Quos verſus virgines à cantore auditos recinebant, ait enim,

Vos item ſimul integræ
Virgines. quibus aduenit
Par dies: agite in modum
Dicite, ô Hymenee Hymen,
Hymen ô Hymenæe. & in altero Epithalamio,
Aſpicite innuptæ ſecum vt meditata requirunt.
&, *Dicere iam incipient, iam reſpondere decebit,*
Hymen ô Hymenæe, Hymen ades ô Hymenæe.

Verbum quoque ἀπαυλίζειν, quod ſuprà poſuimus, atque ex libris Pontificiis priſcis, decubare interpretabamur: ipſe, ſecubare,

A tuis teneris volet
Secubare papillis. Feſceninæ autem licentiæ imaginem quandam expreſſit: quam vt cognoſcas, appoſui: nō vt imitere,

Ne diu taceat procax:

Feſcenina loquutio, & quæ ſequuntur, malo nánque abſtineas me præceptore, aut condias pudore liberali. Magno enim in periculo tum famæ, tum vitæ verſatur. qui impudicè loquitur: vtq; cuiuſmodi eſt oratio, talis quoque mens eſſe videatur. De eo quoque quod recitabamus, ne nupta pede limen attingeret,

Transfer omine cum bono,
Limen aureolos pedes. Vbi non videtur in paterna domo tranſigi: ſi verum eſt quod aiunt, Tranſmitti à noua nupta limen: vt quaſi inuitam à patriis ædibus eam diſcedere appareat. Vota autem pro liberis,

Torquatus, volo, paruulus
Matris è gremio ſuæ
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem.

In Argonautico autem penè totum carmen pro ea materia eſt. Claudianus quoque,

Sic natus in oſtro
Paruus Honoriades genibus conſidat auitis.

Ariſtophanes autem fabulam, quam inſcripſit Pax, clauſit choro: cui præter vota quędam atque precationes attribuit ludicrum quendam Hymenæum. quemadmodum & in alia cui nomen fecit Aues. Catulli verò carmen Glyconium dicolon eſt ex Glyconiis quatuor & quinto Pherecratio, pentaſtrophon. Quod autem

aliquando,

aliquando, Trochæi loco Spondæum ponit in prima, id veterum facit exemplo: quemadmodum & in ſecũda ſede pro Dactylo, velut in illo, *Nutriunt humore.* ſimilem nánque oden habes apud Ariſtophanem in fabula, Equitibus. In qua etiam maiorem licentiam animaduertas. Etenim pro dactylo amphibrachion poſuit in illo τοῖς ἀφικνουμένοισι. Nec minus in alio amphimacrum, ὡς εἰ μὴ γλώσσῃ δ' αὖτ' ἐν. & ibi ςῆσαι σκελῆ δύω χρησίμω.

OARISTVS, GENETHLIACVM.

CAPVT CII.

AEquum fuit poſt Nuptias primo quoque tempore tractare natalia liberorum: niſi cuipiam plus libeat effingere confabulationes quæ inter virum, atque vxorem fieri conſueuere. quas oariſtyas veteres appellarũt. Cuiuſmodi habes apud Homerum Hectoris & Andromaches. verùm id vnum exemplum memini: íque in opere iuſto: non autem in Poematio ſeparato. Quod ſi quis ea perſtet in ſentẽtia vt is ei locus debeatur: non laboro. Verùm idem ſciat, æquali ratione præponendas Epithalamio ſuſurrationes inter procum & puellam. Quale genus poematis habes apud Theocritum. Nos quoq; aliquid conati ſumus in Nymphis noſtris indigenis. vtriuſque præcepta adeò varia ſunt, vt penè omni ex vita duci poſſint. Argumentum ac materia penè eadem. vita quemadmodum ſuo loco deſcripſimus in perſonarum tractatione, aut ciuilis, aut militaris, aut ruſtica. pro quibus tibi in diuerſa opera ſtandum eſt. Genethliaci verò natura atque ratio, & multorum habet imitationes, & vias penè innumeras vnde ducantur. Duo tamen primaria capita: alterum à maioribus: alterum à ſpe ipſius infantis. Multæ vtriuſque περιςάσεις. Neque enim ſtemmata, aut res geſtę ſine locis: in quibus amœniſſima Poeſeωs diuerticula ſæpe reperiuntur. neque ſpes ſine comparatione virtutum præteritarum cum futuris. ſic enim potuiſſent priſci poetæ canere Genethliacum Q. F. Maximi. Sic potuit Statius Lucanum celebrare. Etiam ab oraculis, & auguriis & ſomniis parentum. Etiam ſi hæc non adſint argumentis noſtris: tamen aliqua attingere, atque adducere ad exornationem. Ad hanc

cōſiderationem pęrtinent Cyri, ac Romuli natalia: quorum vterque expoſitus, à feris nutritus, maximorum regnorum iecerunt fundamenta. Diuinus poeta eruit è Sibyllinis vaticinationibus laudes Salonini. Communes loci: dies, tempus, temporis partes. Diem intelligo, vt feſta aliquot, Saturnalia, Liberalia, Floralia, qua die Mecœnas niſi fallor, Licet Auroram, Solem, Noctem, Aſtra alloqui, Temporis partes, Ver genitale, Hyemem gen alem, Æſtatem opulētam, Autumnum fructiferum: cuius numen Pomona afferet verſibus iucunditatem. Plurima in ore Lucina, & Parcæ in carmine heroico. Si lyricum pangis, ad amœniuſcula potes te demittere: atq; etiam ad inferiora ſi Hendecaſyllabos canis. Ex Varrone, & Gellio educere potes minora numina: qualis Morta, Eduſa, Potina. Omnino verò Genium celebrabis: quippe naſcentibus nobis ſuus cuiq; datur. Vnde & dies Natalitius idem & Genialis dicitur. Vocabis eum igitur ad ſacrificium, cui offeres & merū, & corollas. Neque enim hoſtiam licet cædere. vt quid enim? Qui tum vitam primùm adeptus es, alij ſuam adimas? Iccirco ad aram Deliam vllam cædere hoſtiam nefas erat: propterea quòd nuncupata erat Apollini Genitori. Priſca quoque monumenta ab illo repetes. cuius natalia ex Callimachi hymno in Delum excipere poteris. A quo non minus Iouis incunabula cū Rhea & Corybantibus, ac Dactylis Idæis. Quinetiam ſi reconditæ ſtudes eruditioni: prętet Amaltheam capellā, cuius lacte imbutum illum prædicāt: habes etiam ſuem, cuius grunnitu produnt Cretenſes infantis vagitum occultatum. Quamobrem Præſiis eius inſulæ popularibus animal illud non ſolùm ſumma in veneratione, verumetiam diuino cultu obſeruatum. Ei enim ab illis ſolennia ſacra facta Athenæus authorest. De Liberi verò patris natalibus quid dicā tibi? quot inde illecebras, ad permulcendos auditorum animos mutuare licebit tibi? Adſunt Nymphæ, Bacchæ, Sileni, Satyri, Pantheræ, Currus. etiam Cupido exhibere quit carminib' tuis ſui ortus initia: quo tempore cum è Chao exiluit primus, omnia comparibus ſuis cohæſerunt. Generatio parit immortalitatem, accepta parētum ſemina perficit: in quibus illos ſuapte natura deficientes, rediuiuos repræſentat. Quòd quotidiana indiuidua poſcenti dependunt Fato, in aliorum ſubeuntium

Mecœnas Floralibus feſtis natus.

tium inſtauratione ſpecies reſtituit. Quid aliud eſt æternitas, quàm continuata generatio? quodcunque mutat, generat. Augmétatio quantitatis, alteratio qualitatis, generatio eſt. nihilò ſecius loci mutatio. Sermo verborum: cogitatio notionum: prudentia conſiliorum, bellum pacis, diligentia opulentiæ, virtus beatitudinis genitrix eſt. quid quòd Deo cùm deeſſet nihil, ipſe ſibi eſſet omnia, ex nihilo voluit eſſe aliqua, quæ hoc ipſum quod ipſe eſt, & eſſent, & non eſſent. ídque per generationem Quanquam ambiguè dicitur γένεσις, apud Platonem, de mundo cùm à Deo ille ait genitum: & de iis, quæ in mundo à nobis dicuntur generari. In hæc rapuit me calor poëticus: vt quēadmodum cætera omnia, quę noſtris commentationibus continentur: ita hæc quoque pars quàm maximè à vulgo abhorreret. Quare iam ſit ſatis.

Προσευτικὸν Ἀπευτικὸν, Soteria.

CAPVT CIII.

NAtum hominem multa variáque ſequuntur euenta. conditio, ſtatus, negotia, valetudo, mors. quæ omnia Syluarum materia eſſe ſolent. Itaque laudantur Conſulatus, victoriæ, triumphi, ſtatuæ, feſta, ludi, togæ puræ, bullæ, prætextæ, prædia, naues. laudantur, inquam, pro conditione, ſtatúve perſonarum In negotiis ſunt Exhortationes, proſecutiones, conſolationes, votorum ſuſceptiones. Quare & in bellum profecturos proſequimur beneominata oratione: neque eos ſolos, ſed etiam quomodocúnque peregrè futuros. Pro quibus vota quoque ſuſcipere ius, fáſque eſt. Quemadmodum pro ægrotis. quod carmen ſuis Lyricis inſeruit Horatius. Aliis titulos fecêre, Propempticon, Protrepticon. Paramytheticon: huic προσευτικὸν, Latinè Votiuum Nauiganti idem Horatius: *Sic te diua potens Cypri.* ad bellum eunti Meſſallæ,

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Ægrotanti, Mecœnati,
Quid me querelis exanimas tuis.

Et pro ſeipſo Tibullus. Recepto verò duce atque exercitu incolumi ſacrificabant Soteria. ſicut & amico aut patre, aut filio, aut marito reſtituta ſanitate. cuiuſmodi cecinit Statius. quod ab Orpheo primùm factum memo-

riæ prodidere. eſt autem in genere τῶν εὐχαριστικῶν, id eſt, eorum quib' agimus gratias, ſcilicet Diis immortalibus. Proſeuctico autem cognatum ἀπευκτικόν. idem nánque filum orationis, idem modus, tenor: finis diuerſus. Nam Proſeuctico petimus aliquid fieri, aut eſſe. Apeuctico aliquid non fieri, aut non eſſe. Sunt igitur congeneres orationes. vtraque petit ſanè fieri quod non eſt. ſed Proſeuctica fieri bonum ſimpliciter: Apeuctica fieri bonũ ſublato malo. Prioris modi multa diximus; & illud Virgilij eſt:

Armipotens belli præſes Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonis.

Alterius generis apud Catullum de re præterita:

Iuppiter omnipotens, vtinam ne tempore primo
Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent littora puppes.

Et illud, in VI. Æneidos ſimile differt enim ſola breuitate.

-ne ſæui magna ſacerdos.

Et apertius, in tertio:

Dij prohibete minas. Dij talem auertite caſum
Et placidi ſeruate pios.

Vocantur autem etiam ἀποτρόπαια carmina: quæ ad auertendam auerruncandámve infenſorum numinum iram comparantur. Supplex eſt Proſeucticon: petit enim. omnis autem qui petit, eget: minor igitur eſt hoc ipſo, quàm is à quo petit. ſuauis igitur oratio petitioni accommodanda. Ipſa argumenta condita humilitate, ne videaris velle vim facere, atque extorquere. Inſinuatione opus eſt, & occulta ſurreptione. Decet etiam Poetam profiteri ſe eſſe beneficiarium illius quem appellat. Vita, dignitas, opes, tria ſunt primaria. horum vnum, aut omnia ei abs re deberi. In Apeuctico aſſurgere licet altius, atque inſtare. Miſeratio nanque maior mouetur in periculis, aut alia qua re atroci. In Soteriis liber animus à malo, aut a metu, ſeruus eius cuius opera tam bene affectus eſt. exultans lætitia: narrans commoda: omnia ſtudioſè amplificans. figuris comptis, acribus, frequentibus.

PROPEMPTICON, Apopempticon, Hodœporicon. CAPVT CIIII.

PRopempticon quoque in genere Proſeuctici continetur. Eſt enim Poema quo proſequimur abeuntes,

votis,vel bonis ominibus. Sumemus autem argumētum à tempore,loco,officio,comitatu.Suppeditabitur enim à tempore canendi materia:etiam initia poematis,aliquādo,quibus affamur ventos,diem,noctem,ver & alia hyemis incommoda deprecabimur. Loci ratio duplex,quò, & qua. Exemplum tibi ad carmen tuum variis pingendum coloribus ex Aeſchyli Prometheo ſumes, à quo Io vaticinium audit fugæ ſuæ. Iiſdem veſtigiis deduces argumētum.veluti ſi diſcedens Roma Veronam petat. Huiuſce vrbis diuinitatem collaudabis, ſitum incomparabilem.Atheſis amœnitatem,Vetera monumenta.Aquæductus,Pontes,Theatra. Alterius loci ratio,qua illi eſt iter faciundum.Apēninus,quem tot fluuiorum patrem appellare poteris,imprimis ſeſe offeret. Deinde Florentia omnium penè vrbium elegantiſſima. Tum Padus fluuiorum rex:poſtremò Ferraria,qua nihil mundius,nihil illuſtrius videt Sol. vniuerſa quoque natura locorum alias, atque alias admittunt dicendi occaſiones.Etenim ei ſi eſt nauigandum:quot,quanta è mari? votum aduerſus pericula:ſacrificia tempeſtatibus. Neptunus,Nereides,Delphin,Pompilus,Aquilones,Cauri,Auræ tibi præſto ſunt. ab officio,veluti ſi Legatus,ſi cum imperio,aut exercitu: ſi pro pace.ilico ſeſe tibi dabūt Viri laudes:electū è multis genus,virtus,fortuna. Diuertes deinde ad ſocios,comites,collegas:quorum è virtutibus illius agnoſces commoda. Eſt igitur laudandi occaſio cum ea parte coniuncta.nam qui Propemptici ſpeciem fecere vnam,ἐγκωμιαστικὸν,nihilo melius iudicarunt,quàm ij,qui nobis eloquētię candidatis affirmabant orationem pro lege Manilia eſſe in genere demōſtratiuo. Quid?admittemúſne illam quoque diuiſionem?Partiuntur enim προπεμπτικὸν in duo: in ἐρωτικὸν,& συμβουλευτικὸν.Aiunt Amatorium Propempticum eſſe,cùm amicus amico dat hoc, vt eiuſmodi carmine eius celebret abitionem. Quòd ſi maior proſequitur minorem abeuntem : illud eſſe συμβουλευτικὸν: propterea quòd ad præſtantioris dignitatem pertineat dare conſilium inferiori. quam Sophiſtarum ſuperſtitionem vides omnino carere iudicio. Si enim ita ſit, minimè dubium eſt,quin etiam à quocunque vitæ vel genere, vel officio, ducendæ penè innumeræ ſint ſpecies. ſumma poematis huius eſt εὐφημία. Cui vel ἤθη, vel πάθη poſſint adhærere

tum multa,tum varia. Si enim Comicum abeuntem appelles qui paruulos relinquat liberos, etiam conſolatione vtendum fuerit, etiam promiſſis eius expectatio de tua fide onerãda.ſi amicam propemptico alloquêre:quales tibi affectus vel mouendi,vel declarandi?Quas attinges tum fabulas,tum hiſtorias. Qui flores ex intima rerum natura delibandi? Ab animalibus, à plantis, ab elementis ipſis:quorum conditio vniuerſa ſpectat ad vnionem. quare tibi illum dederit Fatum, vt auferret? Quod amplius tibi ſperandum: quo viuendum modo, qui ſine teipſo ſis futurus? Eſto igitur hoc ἐρωτικόν. Qui ſi in exiliũ miſſo amico,vel filio,vel patri eiuſcemodi pares Poema? nónne meritò hæc item pars ſpeciei certæ nomen ſibi vindicabit? Quis igitur dicat προσπεμπτικὸν φυγαδικόν: A cuius agnoſcas ab hoc genere genus illud diuerſum, quod non ei qui manet attribuitur, tanquam προπέμποντι τὸν ἀπερχόμενον:ſed ei qui abit: qui amicos,quos relinquit alloquitur. Eiuſmodi feliciſſimum ſimul atque miſerrimum Ouidij fecit ingenium. Abiens enim in exilium, cuius erat is dignior, qui illum relegabat: diuina illa excuſſit, quorum initium eſt:

Cùm ſubit illius triſtiſſima mortis imago.

Etenim hanc elegiam ſi cum ſuperiore, in qua deſcribitur nobilis illa tempeſtas quiſpiam coniungat:ex vtraque abeuntis Naſonis condet ἀντιπροπεμπτικὸν ſingulare. Quod hunc ad modum nominare libuit nobis, quia viciſſim Propemptico reſpondet. E Statio multa poteris contemplari:nec tua facere minora. apopempticon non eſt niſi nomine diuerſum:res eadem.

Συμβουλευτικόν, Προτρεπτικόν, Παραινετικόν, Νουθετικόν, Παραμυθητικόν.

CAPVT CV.

CVm omne genus orationis ad deliberatiuum reduxerimus:finis enim iudicij eſt Iuſtitia. Iuſtitia ab electione. Electio à deliberatione. Item Laudationis finis, imitatio:tum ſuperiora, tum hæc ipſa, quæ deinceps recenſebimus ſub deliberãdi genere continebuntur. Quippe nuptiale carmen facilè ſub illo collocatur. Non minus Geniale. Eſt enim ſub Euchariſtico. Gratias Deo Opt. Max. cuius beneficio liberis aucti ſimus,

Tanto

Tanto magis προτρεπτικὸν, quod AdhortatiuumLatini. ſub quo ſtatuetur παραινετικὸν, νουθετικὸν, παραμυθητικόν. Eſt enim Paræneticon quod præcepta cõtinet Sapientiæ. Nutheticum, quod cuiuſcunque modi complectitur admonitiones. Paramytheticon, quo aliquem conſolamur. adhortamur enim ad animi compoſitionem, atque tranquillitatem. Neque differt Adhortatio à Dehortatione, niſi quemadmodum Suaſio, & Diſſuaſio. Hæc verò ita, ſunt diuerſa, vt affirmatio à negatione. Nam qui negat, hoc ipſo, quo negat, affirmat négationem. Et qui diſſuadet, ſuadet non eſſe faciendum. Omnibus autem his tũ laus, tum vituperatio adiunctæ ſunt. quæ ſũt quaſi calcaria quædam ad electionem. Id quod in Parænetico tam perſpicuè patet, vt etiam in ipſa voce laudis vocabulum conſtituatur. Protrepticon igitur tot modos aut ſpecies continet, quot habet fines. Iam verò à nobis ſæpe declaratum eſt. vnum eſſe finem noſtrum extra nos, Deum Vnum in nobis vltimum, Beatitudinem, quæ appetiti boni fruitio eſt. Sunt autem bona, Animi, Corporis, Fortunæ. ad quę cùm animum appulerimus, inchoatæ cuiuſdã beatitudinis affectio eſt. Ad quam conſequendam mouemur aut ea, quę in mente noſtra eſt, ratione: aut extrinſecus aliorum impulſu. Is verò dicitur Hortatio, quia Græci ſic loquuti ſunt. Eſt enim ὁρμὴ impetus. Aut igitur eſt adhortatio ad rem vel actionem quampiam ſine comparatione atque deliberatione electionis, eiuſmodi Idea eſt τοῦ προτρεπτικοῦ. Exempli gratia, ſi tibi dem conſilium vt ineas militandi rationem ita, vt neque cum otio, neque cum ſtudiis literarum. neque cum quęſtu mercaturę comparem. Aut eſt admonitio ſimplex qua iuſtruaris ad aliquam prouinciam capeſſendam. Cuiuſmodi eſt oratio Q. Fratris ad M. Tullium de petitione cõſulatus hoc eſt τοῦ νουθετικοῦ, aut eſt cum pręceptionibus. Hoc eſt τοῦ παραινετικοῦ, ſiue παραγγελματικοῦ, qualis eſt Iſocratis ad Demonicum: & Plutarchi παραγγέλματα. Cum igitur bellum ſuſcipiendum eſt, dubitaturq. faciendúmne ſit: ea oratio eſt planè deliberatiua, à Gręcis συμβουλευτικὴ. Cuiuſmodi in XI. Agit enim Latinus de conſilio belli continuandi: quod idem eſt, atque in ſuſcipiendo:

Antè quidem ſumma de re ſtatuiſſe Latini:
Et vellem, & fuerat melius: non tempore tali

Cogere concilium, cùm muros obſidet hoſtis.

Hoc Poematis genus non cadit in ſyluas. Conflato autem bello, protrepticis carminibus locus eſt. Neq. enim amplius eſt electio, ſed iter ad finem. Hoc carmine ſyluam cõponere licebit quò vel Imperator, vel vniuerſus exercitus ad victoriam excitetur. Gerit autem quendã, vt ita dicam, vultum Propemptici. Simul addit impetum ſumptis argumentis à patriæ charitate, Focis, Aris, Penatibus. Rebus geſtis, periculis impẽdẽtibus, ſeruitij, ignominiæ, propoſita ſpe quietis, opulentiæ, honoris, Benẽominata verba huic conueniunt. Votis quoque claudere poteris, cum appellatione numinum: quorum in tutela gens eſt. Excutienda loca ſuaſoriarũ, à neceſſario, vtili, honeſto. Hoc eſt protrepticon, νουθετητικὸν verò ſi addas ad Protrepticon: rationes aggrediẽdi hoſtes, cauendi ab illis, debellandi, παραινετικὸν autem ſi adiungas Nutheteticо, præceptiones. Eſt autem Protrepticon generis nomẽ ad multas actiones, neque propterea nomẽ mutauit niſi in re maritima. Id enim ἐπικάλδιον Græcis libuit appellare. Talis apud Poetam in V.

-nunc nunc inſurgite remis
Hectorei ſocij, Troiæ quos ſorte ſuprema
Delegi comites, nunc illas promite vires,
Nunc animos quibus in Getulis Syrtibus vſi,
Ioniôque mari, Maleæque ſequacibus vndis.
Non iam prima peto Mneſtheus, neque vincere certo,
Quanquam ô, Sed ſuperent, quibus hoc Neptune dediſti.
Extremos pudeat rediiſſe. Hoc vincite ciues,
Et prohibete nefas.

EPIBATERION.

CAPVT CVI.

CVm quis longam poſt peregrinationem, aut diuturno poſtliminio in patriam reuerſus eſſet, certa die ciuibus conuocatis aut habebat orationem: aut canebat carmen: de illuſtribus viris dico. Id poematis genus ἐπιβατήριον dicebatur, ὅτι ἐπιβεβήκει εἰς τὴν πατρίδα. Ea in ciuitate aut erat princeps, aut Præfectus à principe impoſitus aut Reſpublica. Ergo & principem, & præfectũ celebrabant. ſanè poſt lætum prooemium, quódque oſtenderet omnium deſideriorum finem. Is enim eſt huius Poe-

matis modus, vt diis agat gratias, quorum beneficio bis natus ſibi videatur is, qui illa canit Epibateria: & ciues benignè appellet: quorum animos ex frequentia, ex vultu, ex plauſibus deprehendat: atque agnoſcat. Quòd ſi poſtliminio reuerſus hoc agere aggrediatur, maiores addet affectus. Patrios primùm lares ſalutabit, quorum ante aras focóſque primùm hauſerit cœlum. Eúmque diẽ quaſi natalem ſuum colet. Tum verò conuerſus ad ciuitatem, ordietur laudes tanquam parentis, tanquam altricis. Ab ipſo conditore ſumet initium. à matrice vrbe, ſi colonia ſit. A beneficio & magnitudine vrbis Imperatoriæ, prętoriæue ſi ſit municipium. Cùm autem hominum conuẽtus propterea ſint inſtituti: vt & tutius, & cõmodius viuerent: à ſitu maximum capiet argumentum. Situs verò etiam loci naturam demonſtrat. Locum intelligo Regionem, ſitum regionis partem. regio commendatur à ſeipſa ob fertilitatem: & ſi non ſit fertilis, ab iis commoditatibus, quibus vtimur ad ea, quæ ſunt neceſſaria importanda. vt à mari, fluminibus, camporum planicie. Altera commẽdationis ratio ab aſperitate, quia inuia atq. inacceſſa, tutiores incolas faciat. Hæc à ſeipſa habet. Cæterùm & à vicinis, ſiquidem boni ſint: ſic laudis patet aditus. Sin mali, illorum vituperatione magis etiámnum laudatur ipſa: quorum nequitiæ neutiquam particeps ſit. Vrbis autem ſitus tribus potiſſimum probatur cauſis, ſanitate, munimento, voluptate. Sana vrbs creditur alia aliis. Illud ſine controuerſia, in aere perflabili. Id ſane diſputant, editáne loca, an latè patentes campi aptiores exiſtant ad tuendam ſanitatem. ſuas vtrique afferunt rationes. Quòd ſi in plano ſita cedat aeris præſtantia ei, quæ in monte poſita eſt: at enimuerò facilitate commoditatéque commeatuum, atque ſubuectionum ſuperior eſſe videbitur. Quòd ad munitiones attinet, id vel in natura, vel in opere poſitum eſt. Priſcis celſa loca munita oſtendit natura, quibus ars adderet pauca. In planis conſtitutæ, foſsis atque muris ſuã debent ſecuritatem. Nunc hæ probantur magis in re militari. Quæ ſunt in collibus, difficilius emittunt milites ad obſidiones impediendas: Faciliùs è ſuperiore loco detectos hoſtes petunt miſsilibus. Quę in planis, faciliores habẽt exitus, minus commodè tectos aggeribus inimi-

cos inceſſere queunt. Ita in vtramque partem diducere poteris orationem. Quinetiam ſi muris cinctus non ſit vicus natalis tuus: nam ex iis maximi quoq. viri prodiere: & ſanitatem laudabis, quæ à murorum clauſtris malè ſæpe afficitur. Et libertatem celebrabis, quæ non cohibeatur, tanquam pecora præſepibus. Aurea ætate ſic habitaſſe mortales. Ad eum modum & vixiſſe, & regnaſſe Lacedæmonios. Apud Scythas nihil commendari magis quàm carere mœnibus. In fide, audacia, robore ciuium perpetuum eſſe imperium. Intra murum deliteſcere, fugæ perquàm eſſe ſimillimum, à voluptate locus dabitur argumentis, ſi vicinæ ſint ſyluæ, colles, frugiferi fontes, prata rigua, horti. Templa, ædes, portus, porticus, magnificè ſtructa omnia. Igitur vetuſtatis finis Nobilitas. Nouitatis neceſsitas. Neque enim ſine maxima prudentia, maxima vſus ſpe, adduci potuiſſe accolas: vt relictis ſuis certis ſedibus eò commigrarent. Sanitatis finis, vita. Munitionis Libertas, Imperium. Ornatus atque magnificentiæ, Voluptas, ſine qua nullius rei poſſeſsio vera dicitur.

Voluptas. Eſt enim voluptas fruitio boni expetiti. Quam qui damnarunt, neſciuere quid eſſet rerum finis. Hæc igitur ab ipſa quaſi materia vrbis. Forma verò ipſius ipſi ciues exiſtunt, à quorū corporibus, animis, fortunis excitabis ad laudes auditores: ſi corpore delicati ſunt: venuſtas hîc habebit partes primas. Sin aſperiores fuerint, robur prædicabitur. Si abſit à fœminis pulchritudo, ea prætermiſſa ad animorum laudationem aduolabis: Sedulitatem, ſobrietatem, caſtitatem. Pæonum fœminæ ex Herodoto in memoria habendæ: ex aliis Patauinæ, Romanæ, Spartanæ, Cimbræ. Præterea virorum ſtudia in armis, in literis, in artibus, in mercaturis Leges, mores, cōſuetudines, res geſtæ: ſi quæ ſunt illuſtriores, ac maximæ dignæ memoratu Parcè omnia, ac breuiter: ne in πανήγυρει excreſcat oratio. Quinque imprimis commemoranda ſunt. Erga Deum pietas, Inter ciues concordia. Peregrinis hoſpitalitas, Subditis humanitas. Contra hoſtes fortitudo. in fine Poematis, bene precari patriæ. ſeſe illi deuouere.

APOBATERION.

CAPVT CVII.

CONtrà, Apobaterion carmen erit:quo diſcedentes vtuntur. Diſcedimus autem aut à patria,aut ab aliena. Si à patria, aut officij, aut peregrinationis, aut exilij cauſa. Si ab aliena,aut ad alienam,aut ad patriam. Atque ita vt ea in terra aut ſedem fixerimus,aut non, ſed quaſi in diem vixerimus. Varia ſanè materia,varióque tractanda modo: verùm cuius ſumma ſit affectus omnibus ſanè communis. ita tamen vt in quibuſdam ſit verus, in aliis fictus. Nam qui à patria diſcedit ſanè habet multa, quæ eum commoueant. qui redit in patriam,quid ei poteſt tunc vlla in terra relinqui, quod præſenti voluptate deſiderij faces queat extinguere? Cætera, quæ inter hæc ſunt,vt media natura eorum eſt,ita partem capere debēt eius tractationis,in quam magis vergunt.Exempli gratia ſi apud Gallos, quæ gens eſt & opulentiſſima & humaniſſima, legatum: agens Romam ſit rediturus: non eodem afficietur modo,quo nos in Vaſconia profugi;ſi fortunæ imperio in veterem patriam reuocemur.Huius generis eſt AEneæ oratio ad Helenum, atque Andromachen. Qui iturus eſt in exilium commiſeratione interdum etiam lapides ipſos mouet. Qui ab ſenatu,aut rege, vel legatus,vel cum exercitu mittitur,temperatiore vtitur oratione. Hæc à ſyluis & cantu muſico valde ſunt aliena. verùm ſi grande poema pangis, ad hunc maximè modum introducendæ ſunt perſonæ.Quòd ſi quis Poeta & ſit,& à patria habeatur:ei ſanè carminibus pro oratione vti licet. Proponitur populi fides, clementia,pietas: quibus familia,vxor,liberi commendentur. Oratio quæ Ciceroni aſcripta eſt, ad Equites priuſquàm iret in exilium, tametſi illius non eſt,tamen eam talem cenſeo,ex qua multùm fructus ad tuum Apobaterion capere poſſis: Decedens aliena terrâ,in qua diu vixeris,eam patriæ nomine appellabis,ſalutabis. Beneficiorum memoriam æternam fore polliceberis. quanquam veterem verámque petas patriam: tamen te bis natum exiſtimare. Hîc meliora natalia iam adulto, atque intelligenti: ibi vulgatiora. Hîc te ſemper futurum, vbi inueneris id, quod vbi fueras denegabatur. Cœlum ipſum, inquam,quod ibi ablatum hic recuperaui. Claudes poema bene ominatis verbis, fauſtiſque precationibus. Genus hoc poematis ſiue orationis,quare àGræcis dicendi ma-

giſtris ἐπιταφικὸν ſit appellatum, ſanè neſcio. quid enim in hoc potius, quàm in aliis mihi ſit componendum. Nobis ita libuit ἐπιβατήρια vocare, quomodo ἐπιβατήρια id, quo reditus in patriam celebratur.

Παιδευτήρια.

Capvt cviii.

INter εὐχαριστικὰ nihil prius, nihil ſanctius eo poemate quod à nobis Græcè dicitur παιδευτήριον quo præceptoribus noſtris gratias agimus, déque cœleſti ad diuina ſemēte ab illis facta vberē meſſem grati reddimus. quid enim optabilius à Deo opt. max. huic brutæ atq; incompoſitæ materiæ tribui poteſt, quàm forma illa, quam ſui ſimilem fecit ipſe, vt nos eius ſimiles euaderemus? Quid ergo conducibilius homo homini præſtare queat: quàm illum ipſum animum, qui nos aptos facit atque procliues ad beatitudinem, ita colere, vt eam & cognoſcere & expetere, & conſequi valeamus? Hoc igitur quod eſſe debemus, Dei benignitati: hoc, quod ſumus præceptorum noſtrorum beneficio acceptum ferre oportet. Ergo cùm tyrociniorum noſtrorum tam in armis, quàm in ſtudiis literarum tot tantáque rudimenta multis viris tum ſanctis, tum fortibus debeamus: primis adoleſcentiæ noſtræ auſpiciis commemoratis, in laudes continuò inſtitutorum abeundum eſt. Quorum & fides, & probitas, & ſolertia, & ſapientia, & æquanimitas, & ſedulitas frequentes illuſtréſque ſententias ſuppeditabunt. Imprimis verò liberalitas, qualis Socratis erga diſcipulos ſuos: quorum opibus ne nummo quidem ditior factus fuit. Non quemadmodum Gorgias, aut Hippias, aut Protagoras. Chironem quoque adduces, & Phœnicem, Achillis vtrunque moderatorem. Ariſtotelem Alexandri, aliorum alios. Neque ſolùm artifices, ſed & artes ipſæ locos tibi communes dabunt. Quarum laudibus multum refert ſi addas inuentores: quicunque vel ex Plinio, vel ex aliorum narrationibus erui poterunt. Eorum namque ſplendore multū ſæpenumero lucis adducitur Poemati. Cęterùm propterea quòd penè in omnibus cum cætero argumento laudationum quoque rationes coniunctæ ſunt: videamus tandem quibus legibus Panegyricum Poema confici conſueuerit.

PANE-

PANEGYRICON.

CAPVT CIX.

VEteres Græcos tenuit conſuetudo, certis vt celebritatibus vnum in locum vniuerſi cõuenirent: vt eorum animi vel præceptionibus ſapientum, vel fortium æmulatione, componerentur, atque colerentur: vel ludorũ feſtiuitatibus laxarentur. Námque tum Poetæ, tum oratores, tum Aretalogi, tum hiſtorici ſuas recitabant lucubrationes. Legimus enim ſuas muſas proprio ore Herodotum pronuntiaſſe. Heſiodus verò etiam ſe victorem fuiſſe prædicat. Præterea currus, athletæ, equi: cæteráq; id genus, quæ in primo libro à nobis narrata ſunt. Adhæc fabulæ multæ dabantur vel à Tragicis, vel à Comicis. Quorum iocis, & præteritorum laborũ laſſitudo, & præſentis moræ tædiũ tolleretur. Nomen igitur generis πανήγυρις ὅτι πάντας ἤγυρεν, i. omnes congregabat. eiuſdẽ enim originis eſt, ἄγυρις, ἀγείρειν, ἀγορά. Fuit autẽ mos Græcis addere vocem illam πᾶν multis verbis vbi vniuerſitatem conſignificare vellent: quemadmodum fuſius in Originibus dictum eſt. ſic παμβασιλεὺς, πανδίχις, παμπόνηρε, πανέλληνες, quo vocabulo vſum eſſe Archilochum author eſt Strabo in octauo. Itaque & Athenienſes cùm ex omnibus vicis ad ludos conuenirent, παναθήναια celebrabant: & ad Heliconium Neptunum Iones Panionia: ſicut idem prodidit. Ab ipſo igitur Deo eiúſque potentia tibi carmen auſpicari licet: parcè tamen: vulgata námque res eſt admodum, niſi ex abdita quapiam eruditione aliquid erutum promas. verùm ſine oſtentatione, atque arrogantia: itidémque ne anxios habeas auditorum animos in ipſa hiſtoriæ quæſtione. quod vitium quorũdam poetarum vel maximum exiſtit: qui dum malunt admirationi eſſe, quàm intelligi, pro attentione quam captent, odium conſequantur. Deinde ad Gẽtis laudes: quarum leges in ſuperiore commentatione poſitæ ſunt. Hîc res geſtas mos eſt oratoribus liberius explicare: non ſolùm quod ea res faciat ad laudationem, ſed etiam vt incitentur animi ciuium ad ſimiles & exercitationes & glorias. quo loco non hiſtorias modò veras, ſed fabellas quoque inſerere plurimum confert aurium voluptati. Atque ex his excitari poteſt modus comparationum. Plurimum ſanè ſplendoris affert

rebus noſtris alienæ lux laudis. Tertius locus continet celebritatis ipſius commẽdationem,quam pro cuiuſque rei ſtudio deduces in tuos numeros.Sunt enim Gymnica certamina ad robur augendum exercitationibus. Sunt Muſica ad robur redintegrãdum ex remiſſione. Sunt incondita quædam alia, quæ ſimul cum feriis ludum connectunt. Cuiuſmodi legimus Conſualia, in quibus cernui paſtores ſaliebant. Et illa quæ à Varrone tradita, à poetis repetita: *unctos ſalire per utres*. Et quę noſtris temporibus fiunt, cùm quis in ſcrobe, aut circulo ponit vnum pedem,alterum ſuſpenſum habet. Colluctator vno item ſtans pede, atque eo ſaliens aggreditur expectantem. Vter eo, qui ſuſpenſus eſt, pede terram attigerit, pro victo habetur. Si aggreſſor,abit: alius ſuccedit, ille adhuc manet. Si is qui in circulo ſtat,vincatur, abit, qui eum aggreſſus eſt, in eam ſubit ſtationem. vetus profectò exercitandi genus, & quod legimus de Milone Crotoniata. Stans enim in pelle vncta oleo, aggredientes propulſabat. Ipſe de veſtigio ne tantillum quidem. Alia quoque leges apud Pollucem, quæ in conuentibus feſtis fieri conſueuerant. Eorum iucunditate carmina tua poteris aſpergere. Addes iis poſt hęc certatorum pręmia. Præconis voce declarationes primùm quibus tũ Athleta, tum patria, atque parentes beati pronuntiabantur. Dona deinde alij alia, Lebetes, pelles, coronæ: quemadmodum è Pindaro colligi poteſt. Coronarum materia varia. E quercu. Eius laus multa. Victus priſcus, Olea non minore prædicatione. Ex ea enim veteres Trophea erigere ſoliti. Ea ſeſe coronauit Pallas Neptuno ſuperato. Quid? ſterilis arbor eſt, vnde coronæ fiant, veluti Picea, Apium, Cypreſſus: ex his enim nullus vſus ad veſcendum nobis. Tum verò vis orationis, quò ſe intendat, habet. Pro ſe ſatis præſtare virtutem ſibi. Non eſſe precium coronam, ſed præmium. Quin ne præmium quidem, ſi ab emendo dicatur: ſed indicium tantum, ac teſtimonium. Secundum hæc præſidem certaminis atque celebritatis appellabis: ſiue is ſit Rex, ſiue præfectus, ſiue plures, vt apud Græcos olim αἰσυμνῆται tum alij, tum Amphictyones. Legimus etiam multos priuatos viros, edidiſſe ludos publicos, vel ad augendam nominis magnificentiam: vel ad eluendam auaritiæ

ritiæ maculam. Quemadmodum iis facere mos fuit, qui Decumam Herculi pollucebant. neque enim epulum ſine aliquo ludorum genere dabatur. Tum autem qui parentibus aut patronis ludos funebres faciendos curabāt. Poſtrema Poematis pars in votis, atque exhortationibus ſita eſt. Diſcedant bonis ominibus, memores tam felicis diei, cuius tractum breuem longinquæ vitæ inerti anteponendum putent. Si quid ſpectarint glorioſi, ad idem ſeſe comparent: ſin quippiam ſeſe obtulerit, cuius offenſione ſit animus alienatus: eo relicto tanto acrius ad virtutem accingantur. Panegyricus igitur eſt oratio laudatoria quæ dici conſueuit apud multitudinem congregatam. Differtque ab aliis orationibus demonſtratiuis: propterea quòd multæ ſcribi poſsūt de cuiuſpiam laudibus, quæ nunquam recitatæ, ſola lectione cōtentæ ſunt. Quales Euagoras Iſocratis, & de laudibus Helenæ, atq. Buſiridis quinetiam ſi pronūcientur apud aliquot auditores: ne tum quidem Panegyrici nomen obtinebunt. Plinius quoq; Traianum laudaturus, illuſtri titulo auxit orationē ſuam. Neque enim vniuerſo populo cōuocato, ſed Patribus tātùm cōſcriptis in Senatu dixit de principis laudibus. Præſertim cùm totius argumenti vis poſita ſit in genere τῶ ἀχαριστικῶν. Eum enim finem ſpectat, vt pro Conſulatu gratias agat Traiano: ac propterea in laudes eius adducatur. Quod vt melius intelligatur, de generibus laudatoriarum aliis agendum eſt.

LAVS,

Laudatio.

CAPVT CX.

Ἔπαινον igitur aliud dicunt Græci, aliud ἐγκώμιον. Falluntur enim, qui idem putant: quod vt clarius pateat à Nominis ratione, rationem rei, quod vocat Ariſtoteles τὸ τί ἦν εἶναι venari oportet. Eſt igitur αἶνος quemadmodum ſuprà dicebamus, idem quod μῦθος. Μῦθος autem idem, quod dictum, aut ſermo: vt veteres loquebātur. Nam poſtea vtriuſque ſignificatio ad fabellarū anguſtias redacta eſt. Ergo cùm de re quapiam αἶνος eſſet propoſitus: auditorum conſenſus expreſſus oratione ἔπαινος appellabatur. quaſi prioris narrationis additamentum. Nullum enim pulchrius auctarium orationis, quàm comprobatio ἔπαινος.

dictorum. Inde tractum eſt: vt hoc teſtimonium, vel bonæ rei, vel bene cuiuſpiã facti, dictive ἔπαινος vocaretur. Satis igitur erat & breuitas orationis, & paucitas comprobantium: cõprehendebatur autem veritatem, atque ab ea comprehendebatur. Hoc à Latinis laus dicta fuit vetere voce Æolica: cuius compoſita durant adhuc, ἀπολαύω. fuit enim λαύω fruor. Nullus ſanè maior

Laus. fructus ex virtute, aut actione illius, quàm laus ſic itaque definiere ἔπαινος μαρτυρία τινὸς ἀπ᾽ ἀρετῆς: atque eodem filo alij. λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. quanquam mihi videtur vox illa, μέγεθος, eſſe ſuperuacanea Satis enim eſt vt ſit. vel teſtimonium, vel iudicium virtutis nam virtutis magnitudo, ſiue alius quis modus nequaquam ingreditur definitionem. Sed magnæ virtutis magna quoque laus eſſe poteſt. Erit igitur laus & ſimplicis rei, & ſimplici nudáque oratione, & ſemper vera, vt volunt. Tametſi nobis aliter iudicatur. Euenit enim vt etiam teſtes mentiantur: aut fallantur ſaltem ij, qui vel amici, vel poſſeſſionis ſuæ laudem proferunt. Sed mea quidem ſententia, tum vera, tum falſa oratio de cuiuſpiam perfectione: modò ſit ſine ornatu, ſimplex ac breuis, ἔπαινος erit. Dico autem perfectionem, non virtutem, vt illi, propterea quòd etiam ab arte quapiam, quæ à virtutis natura alia eſt, laus proficiſci poteſt. Quemadmodum ne iis quidem aſſentior, qui vnius tãtum virtutis ἔπαινον eſſe autumant. Quippe ſi quis hunc αἶνον mihi narret: Benedictus Scaliger cum Matthia Coruino Rege Turcarum exercitus multos fudit: Equitem è ſuis nullum ſtipendiis, vt alij faciebant, defraudauit: Dei opt. max. cultum, præter morem militarem, prima ſummáque habuit in commendatione: ſubditorum multis, quos Bonifacius frater ſupplicio dignos iudicabat, ignouit: hunc ego ἔπαινον appendam. Benedictus igitur Scaliger Fortis, Iuſtus, Pius, Clemens fuit. Sanè hæc laus & de multis tamen. At

ἐγκώμιον. ἐγκώμιον puſilla quædam quaſi πανήγυρις eſt. Quippe ἐν ταῖς κώμαις tribulibus audientibus cùm laudes alicuius ita recenſebantur, vt longiuſculè procederet oratio: ἐγκώμιον appellarunt, quæ neque breuis, neque ſimplex eſſet: ſed figuris ac numeris ornata, certis diuiſa partibus, locis digeſta ſuis eſſet, quare eadem ſanè res: modus non idem. Omniſque ἐγκωμιάζων ἐπαινεῖ, non autem è conuerſo.

uerſo. Ac ſanè ἔπαινος videtur ἐγκωμίου pars, & ἐγκώμιον multi ἐπαίνοι. atque ἔπαινος quidem perſuadere poteſt, non quærit tamen. ἐγκώμιον ſemper vult: affert enim rationes, quibus credas ita eſſe, vti dicitur. quare vel exercitationis, vel officij cauſa multa ἐγκώμια ſcripta ſunt: quibus ἄτοπα, i. res damnati argumenti, quæque nullum artis admitterent locum, etiam nefaria quædam commendarentur cuiuſmodi eſt oratio de Buſiride, de febre quartana, de peſtilentia. Quædam etiam ridiculæ, de caluitio, de ventris crepitu, de muſca, de culice, de anſere. Ex officio verò vt ſi filius Phalarin, aut legatus laudet. Ariſtot. ἔπαινον virtutum eſſe ait, ἐγκώμιον verò factorum. μακαρισμὸν hominum beatorum, id eſt, diuitum, εὐδαιμονισμὸν, deorum. Facit etiam in Eth. τὸ τιμητὸν pluris quàm τὸ ἐπαινετόν. Quemadmodum verò Latinè dicas ἐγκώμιον haud ſanè in mentem venit, niſi ſit, Laudatio. Inſcribuntur tamen ſæpius de laudibus. quæ igitur vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον conſequantur Græci κλέος & δόξαν ſi à virtute proficiſcantur: ſi ab alia cauſa, puta à pulchritudine, à curſura, à cantu, à fabrica & eiuſmodi τὸ ἐπίσημον appellarunt. κλέος ſanè eſſe, τὴν ἀπὸ ἀρετῆς ἐπιφάνειαν καὶ εἰ παρ' ὀλίγοις, δόξαν autem τὴν παρὰ πολλοῖς. Quare κλέος gloriam potes dicere: δόξαν dignitatem, vnde ἄδοξοι & ἔνδοξοι, de quibus etiam apud Gellium ex Enniano carmine. ἐπίσημον autem nobilitatem ad amuſſim deſignat. Ita dicimus nobilem citharœdum. Nobilitas ex laude, laus ex artis perfectione. Fecerunt autem εὐλογίαν ſpeciem ἐπαίνου, quam nos aptiſſimè prædicationem appellamus. Sic enim vtitur Cicero. Nam verbo benedicendi barbari in ſacris libris ſæpe ſunt abuſi. Quinetiam cùm quis de ſeipſo prædicaret aliud finxere verbum feliciſſimum ἀει αὐτολογεῖν, quod eidem ſuum conſulatum toties ventilanti, maximè potuit conuenire. ex his patet non eſſe verùm, quod aiunt, ἔπαινον eſſe περὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. ἐγκώμιον autem τῶν πράξεων τῶν σπουδαίων, nam actionum ſua ſimplex, breuiſque laus eſt. Et rerum legimus Laudationes vt Herculis, Helenes Romæ. Illud præterea quàm iſti diligentius. Námque cùm τῷ ἐπαίνῳ aliud quàm τῷ ἐγκωμίῳ contrarium agnoſcerent, vna tamen voce vtrunque appellarunt, ψόγον. Nos verò ψόγον τῷ ἐπαίνῳ, & τῷ ἐγκωμίῳ τὴν κατηγορίαν. Qua voce vtitur ad

κλέος.
δόξα.
ἐπίσημον.

hunc ſenſum in Phædro Plato. Ariſtoteles autem τὸ ψέγειν, etiam κακολογεῖν & τὸ ἐπαινεῖν etiam εὐλογεῖν. Hæc igitur de laudationibus. Nunc earum genera ſecundum rerum partitiones explicanda ſunt.

QVÆ quiſque laudare poſſit.

CAPVT CXI.

QVæcunque ſunt, Dei opt. max. beneficio ſunt. Cœlum, Elementa, quæque ab iis, quæque ex iis, quæque in iis exiſtunt. A cœli nanque vi, vis hæc inferior vniuerſa pendet, à motu motus, à quiete quies. Ab elementorũ formis per certas qualitates multæ ſunt actiones, calefactio, infrigidatio, humectatio, deſiccatio, elatio, depreſſio. Ex Cœlo nihil fit, ex elementis omnia materialia. In Cœlo aſtra ſunt: Cœlum ipſum diuinum animal continet & globum hunc, quem videmus, & Mentem illam, qua rotatur gyris ſempiternis. In elementis omnibus aliquid ineſt Animalium, plantarum, gemmarum, lapidum, metallorum. Cætera omnia vulgò etiam nota. In igne verò animantes aliquas viuere tum ex aliorum hiſtoriis, tum ex Ariſtotelis fide perſuaſum eſt. Ac quemadmodum elementorum actiones agnoſcebamus, ita etiam eorum, quæ ex elementis facta ab ipſo Cœlo diuina principia ad agendum conſequuta ſunt. Neque enim formæ vllæ vel à materia ſunt, quemadmodum quidam Philoſophi exiſtimarunt: vel ab elementorum miſtione. Si enim auri forma ab elementorum miſtione eſſet, nihil eſſet aliud aurum, quàm elementa. igitur homo quoque nihil ſanè aliud. Quod ſi fateri coguntur in homine formam eſſe præter elementa: ad eandem rationem in auro quoque. Formæ igitur omnes ab eodem opifice, à quo & materia. Quare Animantium actiones nihilò ſecius celebrabuntur: Equi vigor, Canis fides, Pſittaci cantus, Paſſeris nequitia, Cicurati leonis lenitas atque manſuetudo, Præcipuè verò hominis opera, officia, conſilia, actiones. De quibus omnibus via ac ratio præſcribenda eſt.

HYMNI.
CAPVT CXII.

AC Dei quidem laus ſemper in toto animo, vniuerſáque cogitatione noſtra verſari debet. Quicquid ſine eius communione facias, id verò factum ne putes. quantò magis appellendus animus ad eas modulationes, quæ quantum illius complectuntur, tantùm eius cōcipiunt diuinitatis: fiúntque illorum affines cōcentuum, qui cœleſtibus anfractibus atque rotationibus ſunt ab opifice attributi. Dicitur autem Dei laudatio à Græcis ὕμνος, à Latinis celebratio. Vnus igitur ille cùm ſit, idémque trinus, vel vt ſolùm canere, vel perſonas ſeorſim celebrare ius eſt homini Chriſtiano: additis verecundè proprietatibus. Non vt diſputatores moroſi: ſed vt pij Poetæ facere conſueuere. Id quod poſt alios multos nos quoque conati ſumus. Nanque in Deum patrem Hymnum cùm ſcriberemus: tanquam rerum omnium conditorem ab orbis ipſius creatione, ad nos noſtráque vſque duximus. Deum verò filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum tanquam humani generis Seruatorem. In quo abduximus animum noſtrum à corporis carcere ad liberos campos contemplationis, quæ me in illum transformaret. Tum autem ſanctiſſimi Spiritus ineffabilis vigor ille tanto ardore celebratus eſt, vt cùm leniſſimis numeris eſſet inchoatus hymnus, repētino diuini ignis impetu cōflagrarit. In Deo quicquid eſt, ipſemet eſt Deus: cognitionis autem noſtræ imbecillitate, horum inferiorum exemplo atq; imagine quaſi multa diſtinguuntur. Intellectus à quo voluntas, poſt quam potentia. verùm neque antè, neque pòſt quicquam. Sed non ſolùm ſimul, verùm etiam vnum. A quo duo duxerunt veteres maxima rerum actionúmq; omnium principia: Naturam, & Fortunam. Natura enim eſt, Potentia Dei: Fortuna verò voluntas.

Veteres igitur Theologi Orpheus, Linus, Muſæus, nō ſolùm hæc quæ maxima, & prima ſunt, ſed etiam alias minutiores poteſtates ita diuiſere, vt varia ac diuerſa numina, quos item deos appellarent, conſtituerent. quare Iouem ſummum deum cùm agnoſcerent, cæterorum finxerunt patrem: è quo ſcilicet omnia profecta eſſent. Ita Palladem, Martem, Vulcanum, Proſerpinam, Venerem, Bacchũ pro iis officiis, quæ vnũ in vno ſunt à nobis

cognita. Quamobrem nequaquam mirum videatur: ſi Hymnorum naturam varia in genera ſunt partiti. in κλητικούς, ἀποπεμπτικούς, φυσικούς, μυθικούς, γενεαλογικούς, πεπλασμένους, εὐκτικούς, ἀπευκτικούς, μικτούς. Ad quæ genera ſi παιᾶνες & προσῴδια non reducuntur, diuerſarum rationum ſpecies cum illis connumerabuntur. Didymus enim author eſt hymnos cum Cithara, προσῴδια cum tibia ad aras ab Athenienſibus cani ſolitos.

EVOCATORII, SIVE Inuocatorij.

CAPVT CXIII.

Evocatorij, ſiue κλητικοὶ, dicuntur à Græcis ij, quibus deos vel inuocamus, vel etiam euocamus. Nō quemadmodum priſci Romani cùm eorum oppidorum, vrbiúmue, quę obſiderent, numina euocabant. ſed quo modo Orpheus in Hippan liberi patris nutricem, vbi non vnius loci facit mentionem:

Κλῦθί μου εὐχομένης χθονία μῆτερ βασίλεια,
Εἴτε σύγ' ἐν φρυγίῃ κατέχεις ἴδης ὄρος ἁγνόν,
Εἴτε Τμῶλος τέρπει σε, καλὸν Λυδοῖσι θόασμα
Ἔρχεο πρὸς τελετάς. Sunt autem omnes Euocatorij votiui. Quemadmodum primus ſtatim, in quo idem omnes deos ſuos inuocat. Apponunt enim preces in fine. tales omnes Procli hymni. In principio igitur: κικλήσκω, καλῶ, ἐπικέκλομαι, κλῄζω. Clauduntur autem petitione. παρεῖναι τελεταῖς ὁσίαις. ſicut ad Lucinam, δίδου γονὰς καὶ σῷζε. Sic cùm dixit, ἐκ προκαλοῦμαι, concludit. βαῖνε γεγηθὼς εἰς τελετὴν ἁγίαν &, ἠδ' ἐὺ δὲ βίον μύσταισι προφαίνοις, & ἀγαθὴν ὄπασον βιότοιο τελευτήν. &, αἰτοῦμαι θυσίαις καὶ εὐχωλαῖς λιτανεύειν.

Ἀποπεμπτικοί.

CAPVT CXIIII.

Latinè ſatis commodè dici nequit τὸ ἀποπεμπτικόν. amittere, emittere, allegare, amandare verba ſatis id ſignificant: vocis flexus inſuauis eſt. Proinde veteres Poetæ ne προπεμπτικὸν quidem Latinè potius, quàm Græcè dicere voluerunt. Rariſſimus horum hymnorum vſus: Quippe ex Homeri in hymno in Appollinem multas inuenias eius dei peregrinationes. Quamobrem Cùm ex iis locis abiret, in quæ veniſſet, ἀποπεμπτικῷ

ὕμνῳ

ὕμνῳ eum populi proſequebantur. Præterea certi dies fa ſti apud Priſcos fuere, in quibus quidam dij quaſi antea aduenissent, compoſitis carminibus ad ſuam quiſque patriam, dimittebantur. Cum enim multorum locorũ patrocinium ſuſcepiſſent: partiri tempora æquũ fuit: vt alibi aliàs præeſſent ſedibus ſuis. Itaque apud Delios, & Mileſios Apollinis, apud Argiuos Dianæ feſta quædam celebrata ſunt, quæ ἀποδημίαι dicebãtur. Quaſi eo potiſſimum tempore inter eos numina illa verſarentur. Igitur poſtremo feſtorum die, quaſi abeuntes deos ſuos ad aras certis hymnis proſequebantur: qui ea de cauſa dicti ſunt ἀποπεμπτικοὶ: quemadmodum ſuprà diximus diſcedentibus amicis προπεμπτικούς. Aiunt à Bacchylide Lyrico Poeta huiuſce generis hymnos eſſe conſcriptos. Statuũt autem differentiam inter κλητικοὺς & ἀποπεμπτικοὺς, quòd illos breues eſſe conueniat, hos autẽ prolixiores. Quaſi mora deſiderium abeuntis condiat. Cùm enim inuocamus, Volumus quàm celerrimè eos aduenire: cùm decedunt, tardiſſimè amoueri.

Φυσικοὶ, Μυθικοὶ, Γενεαλογικοὶ, Πεπλασμένοι.

CAPVT CXV.

QVemadmodum εὐκτικοὶ ſunt partes τῶν κλητικῶν. neque enim, vti dicebamus, inuocantur dij, niſi vt opem ferant, ita φυσικῶν partes ſunt οἱ πεπλασμένοι. Ficti nánque ſunt: quemadmodum, Dies, Nox, Tempeſtas, Iuſtitia, Lex, Virtus, Honor, Fama. Orpheus autem mortem quoque celebrat pro numine. Hæc itaque omnia naturalia ſunt. Sic & Marullus Cœlum, elementáque Hymnis canit, ſic Apollinem Solem dicis. Dianam Lunam: Iunonem aerem: Iouem ætherem: Saturnum tempus: Venerem calorem genitalem: Martem ſanguinis efferueſcentiam: Mercurium ingenij dexteritatem. Horum duo genera. Alterum, quod celebrat tantùm, neq; exponit. Alterum quod rei naturam explicat, vt illud Poetæ,

-vos ô clariſſima mundi
Sidera, labentem Cœlo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres. Hactenus inuocatio nunc expoſitio. *-veſtro ſi munere tellus*
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta.

Poculáque inuentis Acheloïa miſcuit vuis.

Qui Sol, & Luna ducunt annum:formántque ſata ſua vi. Lucretius quoque multa interpretatur. Hoc genus complectitur, & μυθικὰς & φυσιολογικάς. Ex Genealogicis educitur aut origo, aut cauſa cuiuſque poteſtatis. Exempli gratia Bacchi ortus Iouis filius, qui Iupiter æther eſt Semele arſit. Vtrumq; vim igneam vini oſtendit. Præterea immaturum fœtum, niſi ſucco abũdet. Vritur enim vitis ſine humore. Iccirco exemptum, in coxa inſutum, perficit Iupiter. Iupiter, inquam, aut, quemadmodum mauult Orpheus, Saturni filius Sabazius. Sic enim ſcribit,

Κλῦθι πάτερ κρόνου υἱὲ Σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον,
Ὃς Βάκχον Διόνυσον ἐρίβρομον, εἰραφιώτην
Μηρῷ ἐγκατέρραψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἠγάθεον παρ, Ἵππαν καλλιπάρηον.

Eodem modo etiam μυθικοὶ, ſiue, vt ego ſolitus ſum appellare, μυστικοί. Officia nanque & opera numinibus attributa multa tegunt arcana manifeſtis inuolucris. Pugna deorum aduerſus Titanas. Sunt enim Titanes exhalationes, vapores, fumi: quas, quóſque diſcutiunt aſtra. Coniugium Iouis, & Iunonis: id eſt, ætheris, & aeris. Diſcordiæ inter eos, ob alterius humiditatem, alteriu ſiccitatem. & alia talia. In quibus raræ fiunt petitiones. Cognomina verò multa: quot apud Orpheum videre eſt. Suntitaque φυσιολογικοὶ fabuloſorum, ſiue hiſtoricorum partes: non enim ſemper fabula cum natalibus: natalia verò cum fabula ſemper. Fictorum verò numinum ratio mollis ſit: non coacta, non inſuauis, neque enim delectat me fictio illa: cùm Iouis caput ſcindit ſecuri Vulcanus, vt pariat Palladem. ac ne antiquis illud quidem probatum. Apud quos damnatur in primis illa, quam περιεργίαν vocant. Nã προὔργον, quod pro opere eſt: πάρεργον, quod extra opus: περίεργον quod ſupra opus. Prohibent igitur ineptam affectationem. Quemadmodum aiunt à quibuſdam factum eſſe: qui Zelotypiæ numen cùm fingerent: velum ei attribuerunt, Inuidiam: Pro cingulo autem litem. Sunt autem duo genera eiuſmodi numinum, alterum, quod cum diis habet coniunctionem: Alterum, quod ad naturam noſtram maximè pertinet. Primæ claſſis ſunt, venti, horæ, tempeſtates, fortuna & eiuſmodi. In his & res & ſtilos grauiores eſſe oportet. Secũdi modi ſunt, ſomnus, vigi-

vigilia, paupertas, ſanitas, rumor, obtrectatio, luxuria. quibus humiliores tũ fictiones, tum numeri ſunt attribuendi. Qui verò ἀπευκτικοὶ, vel προσευκτικοὶ dicti ſunt Hymni: eorum præcepta tum in ἀπευκτικοῖς, tum in ſuperioribus ſyluis poſita ſunt. Miſſi autẽ cuiuſmodi ſint, ſatis patet ex his. Inuocant enim, narrant natalia, geſta, aras, vota concipiunt. Qualis Callimachi in Delum. In Cererem inuocatio, & preces poſt fabulã. Homeri hymni nulli inuocant: partim narrant natalia & geſta: vt Apollinis: partim geſta tantùm, vt Bacchi. Alij ſolùm laudant etiam ſine inuocatione: vt maxima eorundem pars. quare hæc quoque ſpecies ſeparata à cęteris ſtatuẽda eſt. in qua illud ſolum verbum ἀείδω, aut κλείζω, Theocritus verò verbo vſus eſt in Caſtoris, & Pollucis, ὑμνεῖν.

HEROICI, Pæanes, Scolia.

CAPVT CXVI.

A Modo igitur eæ ſpecies diuerſæ circa materiam vnam tantùm: quippe deos. A materia verò illa ſpecies, qua Heroes celebrantur. Quemadmodum Hercules, Cabiri. Corybantes ſiue Dactyli Idæi, Semele, Helena. Quam Steſichorus cùm ode quadam vituperaſſet, atque vt mentiuntur more ſuo Græci, oculis propterea captus eſſet: recantauit carmen. quod iccirco inſcripſit Palinodiam: cuius initium eſt apud Platonem in Phædro:

οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος.
οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσσέλμοις:
οὐδ' ἵκεο πέργαμα Τροίας.

Eſt autem Latinè παλινῳδία, Recantatio, veluti ex Horatiana ode colligi poteſt. In ſua nanque Palinodia dicit:

Fias recantatu amica opprobriis.

In Heroicis Hymnis eadẽ ratio Genealogiæ: Qualis in Theocriti Heraclisco. Frequentior tamen geſtorum narratio, vt in Heſiodi aſpide, & in Hercule Leonicida. ex facto etiam Hippan celebrat Orpheus: Igitur cùm Heroes ab antiquis ἡμίθεοι καὶ ἡμιθνῆτες crediti ſint: ſanè iocundum nobis eſt, vt non verè hymnos dicamus eorum celebrationes, ſed ἡμιύμνους. Quibus autem modis Pęanes, quibúſque Scolia canerentur, ſuo loco dictum eſt. Nam quòd ad materiam attinet ab hymnis differunt nihil,

DITHYRAMBI.

Capvt cxvii.

AB his haud longè abſunt Dithyrambi, eorum argumēta duxerunt originem à Baccho. Ideo philoſophus in 8. Politicorum. ὁ διθύραμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ φρύγιον. Et fruſtrà Philoxenum tentaſſe τῇ δωριστὶ harmoniæ aptare dithyrambum, raptúmque ab eius natura in φρυγιστί. itaq; ταύτην τὴν ἁρμονίαν ἐν φρυγιστὶ μάλιστα λαμβάνειν τὸ πρέπον. In vndeuigeſima ſectione, negat ſuo tempore διθυράμβους habuiſſe ἀντιστρόφους. ſed olim habuiſſe: quo tempore οἱ ἐλεύθεροι ἐχόρευον αὐτοὶ καὶ ἐν ἁρμονίᾳ μᾶλλον ᾖδον. vt poſtea videantur conductitias operas ad chorum ſerui preſtitiſſe. Rationē reddit quare deſita ſit ἀντίστροφος. quia facti eſſent μιμητικοί. Quoniam in choris eſſent ἀντίστροφα, ἐν τοῖς ἀπὸ σκηνῆς non eſſent, id eſt, in diuerbiis, & allocutionibus. Itaque Tragica non habere ἀντίστροφα: neque eis aptam eſſe τὴν ὑποδωριστί, neque τὴν ὑποφρυγιστί.

LAVDATIONES.

Capvt cxviii.

HVnc igitur ad modū & dij, & Semidei celebrantur. Cęteræ commendationes orationibus comprehenſæ dicuntur laudationes. quarum naturam communem ſuprà declarauimus. Nunc materiarum modos ſic diuidamus, quæ laudantur, ſunt, aut ἔνδοξα, aut ἄδοξα, aut ἀμφίδοξα, aut παράδοξα. Endoxa voco Latinè nobilia. id eſt, quorum laus nota eſt. ἄδοξα autem ignobilia. Illaudatum Buſiridem ἄδοξον dixit Virgilius. Ennius ex Hecuba Euripidæ. τὸν ἀδοξοῦντα ignobilem, opulentum τὸν δοκοῦντα tranſtulit. Id reprehendit Gellius: negat enim omnes ignobiles ἀδοξεῖν: & omnes opulentos εὐδοξεῖν. Sanè dimidio eius ſententiæ accedo. non enim omnes opulenti εὐδοξοῦσι. ſūt enim multi opibus differti ignobiles. At verò ἄδοξον ſiue ἀδοξοῦντα ſanè ignobilem interpretor. Sunt igitur ἄδοξα argumenta quædam, quę nullam admittūt laudationem. ἔνδοξα igitur cùm per ſe clara, atque nobilia ſunt, quare laudantur? quippe dij immortales nullius egent noſtræ laudis. Nō enim Sol aut Luna, cæteráve ſidera maiora, auctiora, notioráve euadunt noſtris laudationibus. tantò minus verus ille vnus Deus. Sanè non omnibus omnino omnia nota ſunt. Ille ſanè non eget

audito-

auditores eius indigent cognitionis, qua illius ſimiles fiant. quin ille ipſemet, qui condit, componítque illas Dei laudes, eundem capit, quem auditor, fructum. Neq. enim ex animo quicquã in orationẽ exire poteſt, quod ipſius mentis prius non extiterit forma quaſi quædã tametſi accidentalis. ἄδοξα igitur ſunt, & ſuapte natura ignobilia, & quæ ab arte prædicationis cultum quam difficillimè queunt accipere. Cuiuſmodi genus cauſarũ in duas partimur ſpecies. Vna eſt vilis & ἄτιμος. put. ſi vẽtris crepitum, aut ructũ, ſtercúſve laudare inſtitueris. altera eſt, quam ἀσύστατον Rhetores: idẽ Gellius parum cõſiſtentem cauſam videtur interpretari quam Græcè ἄπορον vocat, id eſt. vt ipſe dicit, inexplicabilem. Verùm tertiam adhuc ſpeciem intelligemus. Eſt enim hæc ſecũda in duas diuiſa. Altera eſt ἄπορος vera, i. quæ nulla ſubminiſtrat argumenta. Inopẽ appellare potes. exempli gratia, Parricidium. Quod tamen, ſi per verecundiã liceret nefaria illa quidem, non inepta tamẽ oratione laudarẽ, nedum defenderem. Altera eſt ἀπερίοιστος, id eſt, vt ille ait, inextricabilis. exempli gratia illa, quã ipſe affert. Septem iudices de homicidio cognoſcant. Rata ſententia eſto, quę à pluribus. Duo cẽſent pecunia, duo exilio mulctandum Tres morte afficiendũ. Difficultas eſt: quia accuſator dicat tres ſimul hic eſſe. in aliis ſententiis binos. Reus contrà. quatuor à morte abſoluere: Tres tantùm mortis damnare. ἀμφίδοξα autem quæ dubitationem, & diſceptationem vtrinque capiunt, Veluti Monarchię laudatio, belli. nauigationis. παράδοξα verò quæ præter vulgi opinionem, vt mortem ſiquis laudet, & paupertatem anteferat Tyrãnidi. Cęterùm oratori tribus hiſce poſtremis relictis ἔνδοξα tantùm, hoc eſt laude digna, in Syluis noſtris excepta poeticis numeris ornãda ſunt. Sunt autẽ hęc: Perſona, actio, locus, tempus. Sub Perſona comprehenditur etiã quaſi perſona, equus, canis, leo, turdus, pſittacus, laurus, platanus, roſa. Actionis autem non ſolùm fluxus ille, vt curſus, ſcriptio: ſed etiã finis ipſius: i. opus vt ſtatua, pictura, enſis, currus, & eiuſmodi.

PERSONA.

CAPVT CXIX.

AC perſonæ quidẽ laus tametſi ab iis, quę ſuprà dicta ſunt argumẽtis duci poteſt: tamen breuiſsimis ma-

ximéque neceſſariis locis hîc eam cõſtituemus. Natura, Fortuna, Inſtitutio, Actiones, Circunſtantiæ. Natura comprehendit Genus, Corpus: Animum. Fortuna, Opes, Inſtitutio & fidem facit naturæ. & addit, Actiones naturam perficiunt, & inſtitutionem. Circũſtantiæ continentur loco, tempore, modo, cauſa. quæ & ſi ſcio à Rhetoribus aliter explicata: mihi tamen noſtra potiùs acutè prodere, quàm aliena ſupinè ſequi, ſemper in animo fuit. Genus intelligo parentes, auos, affines. Corporis bona quatuor, Sanitas, Robur, Agilitas, Pulchritudo. Animum commẽdant habitus duo, perfecta contẽplatio, cuius finis cognitio: & perfecta voluntas, cuius finis actio. Opes ſunt aut cũ imperio aut priuatæ. Imperium aut ſingulare, aut cum aliis cõmune. Singulare aut iuſtũ, vt regnũ: aut violentum, vt Tyrannis, commune aut cum optimatibus: vt in Ariſtocratia: aut cum omnibus, vt in popularitate, quę à Græcis dicitur Democratia. Inſtitutio naturę bona auget: vt Chiron, & Phœnix. Actiones aut publicæ, aut priuatæ, vt bellum, legatio, agricultura, nauigatio: quę omnia laudantur à fine. Priuatarum actionum quarundam manet finis, aliarum aboletur. Manere nunc dicimus eum, qui ſenſui ſubiectus eſt, quales ſunt fines artium multarum, quę opera dicuntur, vt naues, ædificia, ſtatuæ. Circunſtantiæ ſunt quibus laus, aut vituperatio augetur. Quarum numerum non rectè ſcripſerunt antiqui. Sex enim recenſet cum aliis Hermogenes, locum, tempus, modum perſonam, cauſam, rem. Quem numerum etiã Trapezuntius eſt ſequutus. ſic enim περίστασιν nouo nomine interpretatur, rectè ſanè. Nam quo iure dicimus conſtantiam, eodem etiam circũſtantiam. Quintilianus in tertio Negotium Latinè appellat περίστασιν: verùm laxa voce nimis M. Gallio verbo vſus eſt in participio, nomine abſtinuit: dixit enim res circuuſtantes. Fabius multò plures commemorat circunſtantias. Contra ſubtilius Trapez. omnes ad duas reducit, Rem, Perſonam. Cæterùm cùm Hermogenes dicat, περίστασιν eſſe τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν, καὶ λόγοις, καὶ πράγμασι, καὶ δίαιτῃς καὶ ὑποθέσεσι, καὶ βίῳ. profectò & multa confudit, & à ſeipſo alienus eſt, nam quomodo dinſtinguit τὴν βίον ἀπὸ τῶν λόγων, καὶ πράξεων? quid enim aliud eſt in vita noſtra, quàm facta & dicta? Præterea ſi circunſtantia eſt in rebus: quomodo res

erit

erit circunſtantia? Quòd verò alij quoque vt idem ait Materiam addunt: ſanè ſub re continetur. Sanè actionis cuiuſpiam circunſtantia res eſt, id eſt, materia, putà inſtrumentum, vt enſis in vulneratione. Ad hæc circunſtantia facti eſt perſona: ſic etiam perſonæ circunſtantia, factum eſt. Nam quemadmodum detrahetur teſti fides, niſi ex aliis falſis teſtificationibus? ſic loci quoque ſunt circunſtantiæ, frequentia, ſolitudo. Quare circunſtantiæ circunſtantia erit. porrò frequentiæ quoque ipſius erit circunſtantia. Putà nobilium perſonarum, aut ignobilium. Ciuium, aut peregrinorum. Poſtremò vel illuſtrem quandam circunſtantiam videntur omiſiſſe τὸ ἀκόλουθον, vt non ſolùm actionis cauſam inueſtigemus: ſed illud etiam: an ipſa actio melioris, aut atrocioris rei cauſa fuerit. Quare Latinè Euentum appellabo. Exempli gratia. Si ex Milonis cæde melius, deteriúſve fuerit Reipublic. Sic Cæſarem laudaturus: non ab iis quæ fecit ſolùm, ſed ex illis quoque vtilitatibus, quæ eius res geſtas ſunt conſequutæ. vt extinctio Tribunitiorum tumultuum, & ſi qua ſunt alia. Erit igitur σύστασις cohæſio, ſiue cohærentia cauſarum ad faciendam fidem. Quæ cauſæ cùm ſint quatuor, efficiens perſonam comprehendet: materia inſtrumentum; finis animum perſonæ: in quo & coniectura eſſe poterit, & ſtatus qualitatis, & interpretatio ſcripti ac ſententiæ: veluti cùm Milo in rheda eſt, oſtendit animum ſuum aliorſum inclinatum, atque ad cædem faciendam. Forma verò complectetur modum apertè, locum autem & tempus conſequenter. A loco igitur accepta laus oſtendit patriam: quæ maxima affert momenta ad commendationem. Patriæ autem ius duplex. Altera eſt natale ſolum: altera vnde oriundi ſumus. addere quoque tertiam licebit: quippe vbi bene accepti commodè viuimus. Tales ſunt coloniæ, vel iure deductæ, vel vi occupatæ. Talia loca vacua, quorum in poſſeſſionem ventum fuerit. A tempore quoque ſi inſtituatur laudatio: ſeculorum fient comparationes. Ex otio & pace: opulentiam, ſecuritatem, ſeculum illud aureum proferemus. A ſtudiis populorum, religione, armis, literis, agricultura, mercatura. Vegetum Romuli, religioſum Pompilij, reformatum ſub Tarquinio, iuſtum

ſub conſulibus, fortunatum ſub Cæſare, opulentum ſub Auguſto. Modus autem nequaquam perſonæ circunſtantia eſt: vt hac quoque parte Rhetorum incuria animaduertatur. ſicuti ne cauſa quidem. Neque enim perſonæ vlla cauſa eſt, ſed effectionum tantùm. Quare ſi iudicium de perſona fiat: nulla ipſius erit cauſa pro circunſtantia, veluti pro Archia Cicero dicit.

LOCVS.

Capvt cxx.

Cvm igitur à loco ſumãtur argumenta laudationum tum propter hoc, tũ etiam quia locorũ laudes per ſe frequẽter celebrãtur: videamus quid ad Poeſim noſtram conferri queat. Superius loci ſitum, naturámque eandem negabamus aduerſus Grecorum ſententiam, quæ id aſſerebat. Natura enim eſt loci vis ad procreandum, alendum, tuendum. Hæc verò omnia ab ſitu pendent. Situs eſt locus, non quilibet, ſed certis affectus conditionibus. Conditio duplex, Cœli, Terræ. Cœli partes appellamus ſegmenta, & inclinationes: Græci parallelos, & climata. Segmenta ſunt præſcriptiones æquales inter ſe factæ à circulis æquè diſtantibus: quorum punctum medium eſt in vtroque vertice, quem Græci Polum vocant. πολεῖν enim vertere eſt. Inclinationes ſunt ſegmentorum certi tractus à vertice ad medium circulum: ita appellatæ, quia medio circulo ſubiecti populi rectum cœlum ſupra ſe habere dicuntur: propterea quòd linea ab eo circulo ad axis medium punctum demiſſa, qui axis eſt à vertice ad verticem ducta linea, rectum vtrinque angulum conſtituit. Cæteræ quæ ab aliis deſcendunt ſegmentis ad idem punctum axis medium non item. His itaque omnibus inclinatum eſſe cœlum par eſt. Eſt & alia ratio qua Cœlum veteres ſapientes partiti ſunt. Quippe medium circulum cùm in tot ſecuiſſent ſpatia, quot fecerant ſegmenta: à vertice ad verticẽ ducta linea per illa puncta, quibus ſpatia diſtinguũtur, circulos conſtituerũt omnes inter ſe in verticum puncto conſecantes. Eos circulos non ineptè recentiores meridianos appellarunt: propterea quòd per ſoles meridianos dignouerunt in terris locorum interualla ea, quæ non à vertice ad verticem, ſed per aliam directò tranſuerſam lineam ſita eſſent: quam differentiam qui ita deſignarunt, vt alia aliam regionem

Segmenta.

regionem Orienti Occidétive dicerent propiorem: non meminerant, nuſquam eſſe vel Orientem vel Occidentem, vel Meridiem. Alteram quidem altera citius à Sole illuſtrari verum eſt. Orienti autem eſſe propinquiorem, non eſt verum. Vbique enim oriens eſt Sol, & ſemper idémque ibidem occidens. qui enim certis populis oritur, idem eodem tum loco, tum tempore aliis occidit. Quinetiam acrius more noſtro, intuenti patebit illud: Nullam altera prius vnquam videre Solem. Nam ſi Cataio prius apparet Sol, quàm Olyſſiponæ in diei principio, qui dies Cataio illuceſcit: ſubeunte nocte Cataienſibus, Olyſſipona prius accipiet diem quàm Cataium. Cæterùm vt ciuilius agamus & lenius: ita inſtituamus. Quæ regiones putantur prius excipere ſolem, inde laudabuntur: quòd videantur lucis habere vel auſpicia, vel etiam ſemina. Quæ autem poſterius, recenti munere ditari, quod aliis marceſcat. Quæ Arcto propiores, abeſſe ab æſtibus. Æthiopas maledicere orienti Soli, id quod apud Herodotum legere eſt. nam quod aiunt quidem terræ partem quæ Vrſæ ſubdita eſt, eſſe cæteris terris altiorem, atque iccirco laudari pro eo poſſit, quòd arx quaſi quædam terrarum ſit: ſanè & puerile & falſum eſt, nanque à Lunæ montibus & Nilus ad nos, & in Antarticum oceanum indidem: aut è proximis alia flumina, quæ ab Hiſpanis nominata ſunt. Præterea quot fluuij in Arcticum oceanum euadunt? Inter quos Pezcera nobiliſſimus, & maximus, ac ſanè immanis. Par illorum error, qui cum Septentriones nominarunt regiones eas, quæ ab illis recedunt æquatorem verſus, Meridionales vocant. At enimuerò eiuſdem ad modum meridiani ſunt Lubeca, Roma, Tripolis. Quare alio modo loquendum eſt. Quæ igitur ad æquatorem propius pertinent carere iis incommodis, quæ vitalium inſtrumentorũ hoſtis frigus affert. Hæc ſunt Cœli diſpoſitiones. Terræ autem natura ſuam quæque laudem ex Poetæ ingenio parabit ſibi, nihil enim poeticis afflatibus difficile. Montana igitur à celſitudine, ab aeris puritate, quòd Cœlo ſit affinis: quòd ſalubriores, vt aiunt, herbas ferat. Nanque hæc ſententia ſuo loco à nobis exploſa eſt. Campi faciles, plani, peruij, & quaſi humani. Hæc à partium conſtitutione. Pinguis verò, aut tenuis:

fertilis, aut ſterilis ab officio, & quaſi forma quadam. Illarum quidem laudes communes: tenuis verò & ſterilis, quænam excogitari poterit? Salubritas aeris, vt quod de cibo demat, de vita cibi minus egente addat. Strenui, ſeduli, gnaui incolæ tantum ab ſe ponant operæ ad opes, quantum à natura denegatum ſit. ipſi ſibi natura ſunt. Addes alias circumſtantias. Si mari vicina opes ex commoditate. Si procul à mari, procul à periculis, procul à vitiis. Rarò enim fit, quin propter conuenarum colluuiem boni mores emporiorum deprauentur. Tum autem laudis partem ſibi vindicent fontes, lacus, flumina, portus: quemadmodum hæc vel deſcribi, vel laudari queant, videndum eſt. *Fontes.* Fontes ex rupibus puriores aquas habent, è ſabulo commodiores atque faciliores. Qui in Auſtrum decurrunt ſalubriores. Qui è paludibus, pinguiores. *Flumina.* Illæ ad potãdum, hæ ad rigandũ. flumina eodem modo turbida, quales apud nos riui, quos *Grognos* vocant multum aduehunt in arua commeatum. Itaque quod è ſupernis detergunt, reponunt ſubiacentibus. Vbi nudi campi, mox prata & ſalicta. Brixianus mella & alij eiuſdem Præturæ maximo ſunt emolumento. Talia quoque plurima flueta in Taurinis neutiquam Nilo inferiora, ſi glebæ vber, quod inuehunt, ſpectes: Grana, & Duria, & alij. Profunda flumina ab ſubuehendum idonea. Vadoſa aucupiis apta, & facillimus apparatus piſcatoribus. Põtibus, quæ nonniſi immani precio poni queunt, nõ indigent. Non pilis, non molibus, non aggeribus. vbi portus ſit naturalis, naturæ gratias ages, vbi manufactus, quos Cothonas ait Seruius appellatos, arte commendabis. lacus verò vel inuitum te rapient ad ſuas laudes.

VRBS.

CAPVT CXXI.

VRbis encomion, & ex iis quæ diximus, explebis, & paucis, quæ exẽpli gratia dabimus. Veronã matrem ſi contemplatus fueris, non ſolùm laudabilẽ, ſed etiã admirabilẽ fatearis. Regio delectabilis, vtilis, Italiæ clauis. Situs qualis toto terrarũ orbe alij nulli. Quem amnem inuenias, qui cum Atheſi comparatus, tantam vrbem mediam diuidat, Pontes cum Romanis pontibus comparentur. In planicie eſt, in monte eſt: ſed ita vt montis domina,

domina, non mons dominus ſit. Arces tres. Si ciuitatel-lam adnumeres, quatuor. Fontes intus aquæductibus antiquis. Theatrum, Amphitheatrum. Arcus, alia nobiliſſima monumenta. Quid ciues? Genuenſiúmne ſordes atque impoſturas, quæſtus gratia deuota Orco pectora, cum literatiſſimis bellicoſiſſimis, omnibus in artibus ſolertiſſimis Veronenſium ingeniis conferenda putes? Quod de Ligure dico, de aliis quoque eiuſmodi volo intelligi. ita aliarum loca excuties. A conditore etiam non parua argumenta. Si Princeps, ſi colonia, ſi Heros, ſi is qui olim pro deo habitus, aut in deos relatus eſt. A tempore, vt à vetuſtate, σπαρτοὶ Thebani. Arcades προσέληνοι. Athenienſes αὐτόχθονες. iactant enim ſe ſimul cum Sole ortos. & aliæ Græcæ nugæ. Diſputant etiã Scythæne antiquiores fuerint, an Ægyptij. mihi vtrique inſanire videntur. Rationes in libris. De ſemine genitali deductæ ſunt. Si noua vrbs fuit, aut ex aliarum cõdita ruinis, vt Venetiæ ac vicinæ inſulæ: quibus ea debetur laus quæ proximè accedit ad immortalitatem. ſic Roma & Patauium cum Troianis parem nobilitatem, fortunam meliorem. Aut cæteris ſtantibus, tanquam vel interlita vel inſerta. qualis Roma florentibus eo tempore Volſcis, Equis, Veiis, Samnitibus, Thuſcis. ſiue illis inuitis & poſita fuerit & creuerit, maxima profectò laus: ſiue volentibus, non minor. quippe ſeſe haud ſatis futuros ad Regionis gloriam obtinendam exiſtimarint: quibus deeſſet nouum robur, noua auſpicia, noua fata. ibi quoque extant indicia laudum. Si eodem ſemper loco fuit, & virtuti, & felicitati attribuendum. Si mutata ſedes, vt Salapiæ, vt Patauij, quis dubitet optioni datũ & à natura & à fortuna locum? Mãſit locus, corpus ipſum euerſum, iiſdem aut maioribus finibus denuò reſtitutum: ibi verò ſatis patet optimam illam fuiſſe ſedem, quam cum alia nulla mutare voluerint. Atque hæc quidem rei mutatio eſt: Nominum verò mutationes rarò ad laudem, ſæpius ad delectandũ pertinent auditorem. Paſcitur enim animus occulta eruditione: ac tandiu attentus eſt, quandiu diſcit. Veluti ſi dicas vel vrbem, vel regionem, non Athenas ſolùm & Atticam: id quod ſanè vulgare eſt: ſed & Cecropiam, & Erechthida, & Actin, & Carthmiam appellatam, Quas nominationes ſi ad laudem conferre libuerit,

ita deducas, vt qui poſtremum indiderint, virtute & for- tuna prioribus fuerint ſuperiores. Itaque Francos laudaturus, ab ea quaſi nuncupatione augeas gloriam, quòd fortiſſimæ gentis domitores, ſedem occuparint, leges ac nomen dederint ſimul. Quòd ſi de Latinis verba facies, tanto magis commendes, quod Troianis agro dato, nomen retinuerint. Fit & alio modo mutatio aut imperij, aut pomœriorum quæ ſi ſunt promota, exhibebunt argumenta multa: ſin anguſtiora, ſilentio prætereunda. A cauſa etiam propter quam conditæ ſunt. Aiunt enim de Rhodo. Quum lateret ea inſula ſub aquis, emerſiſſe, enatámque Solis & vi & iuſſu: qui eam ſibi terram elegerit, quum illo abſente atque aurigante, vniuerſum orbem inter ſe eſſent omnes partiti dij. hanc habes fabulam apud Pindarũ. Ex Callimacho nihilo minora mendacia: Delum è Cœlo cecidiſſe quum Iouis fugeret nuptias: ac propterea Aſterien olim appellatam, quòd labentis more ſideris ſeſe demiſiſſet. Inter cauſas, oracula, exilia, victoriæ, caſus. Oraculo, vt Thera à Batto. Exilio, vt Maſſilia. Victoria, vt Nicæa. Caſu, vt Veneriæ. augurató quoque capta loca, vt Romæ. A memoria defunctorum, Caieta, Bucephala. Reducũtur autem cauſarum capita aut ad neceſſitatem, aut ad animi libidinem, aut ad caſum. Neceſſitas cõplectitur oracula, exilia, cremẽta ciuium, famem, ſterilitates, incurſiones, ignes, terræmotus, hoſtiles euerſiones, inundationes. Voluptatem comitatur electio. A ciuibus verò quippe aut frequẽtia, aut excellentia quæ conſtituitur ſtudiis, factis, operibus. Studia ſunt, ſcientiæ & artes. Facta diuina, humana, Domi, foris. Publica, priuata. Opera, templa, ædes, muri, porticus, pontes, gymnaſia, thermæ, theatra, viæ, aquæductus, turres, arces, ſtatuæ. Reguntur autem regno, optimatibus, popularitate. Regni imago falſa, tyrannis. Illud βασιλεία: Hæc eadem voce Græcis, à quibus noſtra, Optimatum ſtatus ἀριστοκρατία. huius vmbra ὀλιγαρχία. Popularitas Grecè δημοκρατία, quum vniuerſi ciues æqua inter ſe ratione ius partiti ſunt commune. Huius facies quaſi quædam λαοκρατία: quum plebs plus poteſt. Latinum nomen non habet. Extitere tamen gentes quædam, penes quas hæc omnia ſimul fuere: vt veteres Lacones, & Romani ſub imperatoribus. Ibi Rex, Ephori,

Franci. *Latini.* *Rhodus.* *Delus.* *Aſterie.* *Politiarũ ſpecies.*

Popu-

Populus,hîc Imperator.Senatus, Plebs. appellata eſt autem ὀλιγαρχία etiam πλουταρχία quibuſdam. Reducuntur autem ad capita duo, μοναρχίαν & πολυαρχίαν, quorum vtrunque ſub πολιτείας nomine continetur. Quod nomen Latinè Rempublicam dicere nequeas.eſt enim idem publicum quod populi:at hęc ſpecies eſt.non genus.Quanquam populi appellatio apud Romanos interdum pro vniuerſis ciuibus, aliàs pro plebe capi conſueuit. Eſt enim in carminibus tam Fecialium,quàm iis quibus ſeſe deuouebant Imperatores, Populi nomine Ciuitas vniuerſa. Alibi verò pro plebe tantùm. quippe quum dicebant,Senatus Populúſque Romanus.

EPITAPHIVM, EPICEDIVM, Monodia,inferiæ,Parentalia,Threni,Næniæ.

CAPVT CXXII.

QVemadmodum defunctorum imagines domi, in foro,atque alibi ſtatuæ habebantur,quibus non ſolùm virorũ fœminarúmque erga patriam beneficia ſempiterna memoria celebrarentur:ſed etiam vt ad æqualia facinora ciuium animi incenderentur: ita quorum facta nulla poſſent arte exprimi. publica oratione declarabãtur.Quæ quòd ad tumulos eorũ quos celebrabant, haberetur.ἐπιτάφιος λόγος dicebatur.Etiã ἐπιτύμβιον dicere poterant:verùm vſus non admiſit. quemadmodum ἐπιτυμβία Venus:cuius ſignum colebatur apud Delphos, vt ait Plutarchus.Eſt igitur ἐπιτάφιος idem quod ἐπικήδειος. Solus Seruius docuit nos differentiã.Epicedium enim dici corpori nõdum affecto ſepulturæ,Epitaphium ad tumulum ipſum.Epicedium eſt Pallantis & Euryali. Funebris oratio Latinè dicitur,quę ipſo in funere habetur.quare Epitaphium etiam Elogium ipſum dictũ eſt, quod tumulo inſcribitur.de quo inter Epigrãmata.Itaque rectè Epitaphiũ vel oratio, vel carmen quod ad Mauſoli viri ſepulchrum quotannis Artemiſia recitari inſtituit.In hiſtoriis antiquis nomen Tragœdiæ poſitum eſt Mauſolus, qua Theodecten viciſſe illo in certamine prodidere. Epicedium igitur ſemel tantùm dicitur. Epitaphia etiam anniuerſaria eſſe poſſunt:quemadmodum Athenis. nam & Pericles dixit. extat apud Thucydidem. Plato quoque idem effecit, Item Ariſtidæ tres ſcripti ſunt. In-

feriarum carmen idem, & Parentalia. Threni autem laxiore vſu, atque ampliore. In ciuitatum nanque euerſionibus is luctus quem lugerent, θρῆνος dictus eſt. Monodia verò longè aliter quàm ab eruditis accipitur, intelligenda. neque enim eſt idem, quemadmodum exiſtimarunt. Fuit enim quoties è Choro prodibat vnus, qui defuncti memoriam lugubri carmine celebraret. Ad tibiam fiebat id Lydiis modis. Quod primũ feciſſe Pythoni tibicinem Olympum ſcripſit Ariſtoxenus. Eſt igitur Epithaphium, aut recens, aut anniuerſarium. In recenti partes hæ: Laudes, Iacturæ demonſtratio, Luctus, Conſolatio, Exhortatio. In Anniuerſario hæc eadem omnia præter luctum. Nemo enim iam annũ bienniúmve defunctum deflet. Multò verò minùs ſi tantùm temporis exactũ ſit, vt neque patres, neque liberi illius illorúmue ſint ſuperſtites. Materia quoque diuerſa: pro Imperatore, pro exercitu, pro vrbano Magiſtratu, pro priuato, viro, fœmina, adulto, puero: quorum vnumquodque peculiari ratione tractandum eſt. Poematis ingreſſus interdũ cum procemio eóque leni, & mœſtis atque etiam attonitis conuenienti. aliquando ab exclamatione aut interrogatione, ita vt noſmetipſos interrogemus, quaſi putãtes narrationes conſilij noſtri. Quomodo nobis dicendum ſimul & ſilendum. Hoc dolor, illud officium, vtrunque defuncti virtus perſuadet. Explicatio perſonæ vel noſtræ, vel iubentis nobis: quòd excuſari non potuit Laudes non ſolùm mortui, ſed etiam mortis. quemadmodum fecimus nos in eorum Epitaphio, qui ad Viennam bello Turcico occubuere. Iactura demonſtratur ſuaui primùm, mox incitatiore narratione, in qua immoratio & amplificatio auget amiſſæ rei deſiderium. à qua parte ſtatim luctus. Illa enim propter hoc: vt nos in Epicedio regio.

Quid mihi mentis erit, tam deſolata videnti
Regna tuo lacrymoſa obitu: felicia quondam
Auſpiciis ſeruata tuis, & reddita nobis.

Amiſſo nãq; tã gloriæ claro pignore, nihil aliud quàm lugendum. Poſt hæc eſt Conſolatio aggredienda. Tam graue damnum ſarciri poſſe, puta amiſſo Rege, ſucceſſoris virtutibus. Cuius laudes acerrima, ſed breui explicatione excitabis. Amiſſis militibus, commilitonum ſuperſtitum felicitate, ad quos ſi habeatur oratio, tanto impen-

impenſius prolixiúſque laudandi. Claudendum Poema Exhortationibus:tantùm abeſſe vt illi ſint lugẽdi. vt eorum præſens felicitas, quæ ſuperſtitibus obtigit,nõ contemnenda:illorum virtus,animus,exitus ſit exoptandus. ita enim viuendũ in bello,vt vitam noſtram virtute comparemus:aliorum vitã,ſi opus ſit,morte noſtra tueamur.

CONSOLATIO.

CAPVT CXXIII.

Conſolatio, eſt oratio reducens mœrentis animum ad tranquillitatem, nequit autem proficiſci niſi ab amico quemobrem veterum præceptum fuit: Conſolatori quoque dolorem præ ſe ferẽdum,augendámque rei atrocitatem: atque huius quidem rei nullam afferunt rationem.Credo,apud Oratorem quempiam factum legerant:conſilium ignorabant, cauſam equidem illam exiſtimarim.Melius auditori perſuaderi poſſe, acquieſcendum ſibi eſſe,vt videat nos item æquo animo ferre:quum ex eo dolorisque quoque participes intelligat,qui rem ipſam tanti faciamus. Sanè deteſtatur amans eorum ſermones, qui amiſſam rem perſonámve paruipendere videantur. Cæterùm vt hoc vehementer placet, ita non ſemper ad hunc modum agendũ cenſeo. Meliore igitur iudicio ſic exequamur.Conſolator aut eſt maior, aut minor,aut æqualis.Magnitudinẽ intelligo,aut imperio, aut dignitate,aut opibus,aut ſapientia,aut ætate.Aliter enim conſolabitur Naſonem Liuia, aliter Liuiam Naſo, hoc ſpectat ad imperium. Dignitas autẽ etiam ſine imperio eſſe poteſt. Veluti ſi pater filium. Ciceronem Pompeius. Opibus,vt ſi è plebe quẽpiam cliẽtem ſuum Craſſus. Sapientia,quemadmodũ Polybium aut matrem Seneca.De Ætate non opus eſt exemplis. Maior interponet authoritatem,etiã obiurgabit. Sapiens apponet etiã diſputationem.Sententiæ huic crebriores. Minor oſtendet affectũ: ſeſe id à ſapientibus accepiſſe. Æqualis teſtabitur amicitiam: ius commune beneuolentiæ. Hæc à perſonis.A reipſa quoque diuerſa excipiẽda ſunt argumenta:parentes,liberos,amicos,patriam,imperium,libertatem,Regẽ, alia poſſumus amittere, quorum varietatẽ varia quoque Poematis genera exorientur. Affectus ergo aliquãdo intendendi,aliquando tollendi.Vulgi imprimis opiniones,

metus,ſpes, ſuperſtitio, extirpanda. Id quod non ſolùm exaggerationibus augenda,vt volebant:verùm etiam diminutionibus atterenda erunt interdum. Atque hęc quidem eſt conſolatio ob amiſſa. Quòd ſi cuiuſpiam rei amittendæ]in metu ſis:velut is qui apud Tyrannum venit in ſuſpicionem coniurationis:duas in partes erit Poema diuidendum. In prima pones ſpem,qua vel opinio deleri, vel ira placari poſſit:in ſecunda addes animos, euentum contemnes,cariſſima quæque oſtendes eſſe viliſſima. denique à Philoſophis mundi vitæque cõtemptoribus omnia mutuanda. Quæ ſi vulgata ſint præcepta, ſententiæ, prouerbia, aliis omnino verbis, numeris, figuris exprimenda ſunt. nihil enim minus mouet quàm familiaria nota,atque quotidiana.Sin à vulgi opinionibus vſúq; maximè abhorrent, ac propterea ægrè animum ſubire valent: tum verò non tam rationibus atque argumentis fides extorquenda,quàm exemplorum frequentia perſuaſio inſinuanda. Atque hæc quidem habui quæ in Syluas conferrem noſtras, nunc aliorum Poematum inuentiones exequamur.

LYRICA.

CAPVT CXXIIII.

Lyricorum materiam planè demonſtrauit Horatius, mihi ita videtur. Quæcunq; in breue Poema cadere poſſunt, ea Lyricis numeris colligere ius eſſe. Laudes, amores, iurgia,inſectationes,comeſſatoria,obiurgatoria, vota ad indulgendum genio exhortationes. contrà, Sobrietatis commendationes. Geſtorum ſummarias explicationes, deſideria, conqueſtiones, locorum,temporum explicationes,noua conſilia,deliberationes,negotiorum ſuſceptiones, ſuſceptorũ repudiationes, inuitationes,repulſiones,dehortationes,deteſtationes.& alia ſequa ſunt. Amat autem poema hoc animi libertatem, nihilominus quàm vel Satyræ,vel epigrammata.Poſcit verò frequentiam ſententiarum. quas eſſe duorum generum habes à Rhetoribus. vnum eſt apertum,vt illud,

Nec generant æquilæ columbas.

Alterum tectum circuitu verborum,quale

Tu ne quæſieris ſcire(nefas)quem mihi,quem tibi
Finem dij dederint.

Aperta

Aperta enim ac ſimplex eſſet ſic: Ne ſciſcitare mortis diem. Tota quoque prima Ode talis eſt: & illud,

Terruit gentes: graue ne rediret
Seculum Pyrrhæ.

Plana enim ſententia ad hunc potiſſimùm eſſet modum: Deus magni terroris ſupplicio afficit minutiora ſcelera, vt deterreat à maioribus. Breuitate delectatus eſt Horatius. quod conſilium nos quoque maximè probamus. nihil enim ſuauius quã poſſe plures epulas deguſtare. atq. hoc præceptum in aliis quoque multis puto eſſe obſeruandum. Qualia ſunt quę in coronis, conuiuiis, in foro, inter deambulandũ vel canuntur, vel recitantur. Quæ verò conuocatis ciuibus in eorum conuentu pronunciantur: ea neq; longa eſſe opus eſt, ne tædio afficiantur, & ſunt fortaſſe qui habeant negotia, neque breuia: vt quaſi aſparagi, aut apnæ vix nunc admiſſos conuiuas, illico dimittant. Comœdias ac Tragœdias otioſis damus. nemo enim in theatrum venit, qui non libens velit id temporis amittere.

ELEGIA.

CAPVT CXXV.

QVid eſſet Elegia, ſuo loco dictum eſt, eius materiam primùm aiunt fuiſſe lugubrem, quod & diximus in primo. Nobis non placet, ſed ab amantium commiſerationibus dictam puto: vox eſt Tragica ἐλελεῦ: qua ad amicarum fores vſos fuiſſe priſcos arbitror. voti dein de compotes, quaſi eiuſmodi carmini gratiam referrent etiam ſecundiorem illam fortunam celebrarunt. Eſt autem carmen aptum conqueſtionibus. In tres enim ſyllabas abit, duas breues: tertiam, quæ nullo in verſu efficere poteſt, vt ſui ratio habeatur. Subditur ergo conſtanti Heroico fluxus pentameter. Quanquam Pythiam ſcribit Athenæus inuerſo ordine reſpondiſſe Charitoni & Melanippo.

Εὐδαίμων χαρίτων, καὶ μελάνιππος ἔφυ,
θείας ἀγητῆρες ἐφημερίοις φιλότητος.

Eius authorem incertum ſcribit Horatius. Quidam ad Theoclem Naxium referunt. Candidam oportet eſſe, mollem, terſam, perſpicuam. atq. vt ita dicã, ingenuam. Affectibus anxiam, non ſententiis exquiſitis. Nõ côqui-

ſitis fabulis offuſcatam. Cultus nitidus potius quàm pexus. Argumenta: commemoratio diei, à quo initium amãdi factum fuit. Eiuſdem laudatio aut execratio Querela, Expoſtulatio, Preces, Vota, Gratulatio, Exultatio, Furti narratio, Fletus, Conuitium, Vitij aut flagitij obiectio, Recantatio, Propriæ vitæ explicatio, Sui cum riuali comparatio, Comminatio, Amicæ alterius propoſitio. Ianuæ, Ianitori, Ancillæ, Matri, Marito, Tẽpeſtatibus, Cœlo ipſi conuitiũ. Cõuitiũ Cupidini, Veneri, ſibiipſi. Mortis exoptatio, exilij. Amicæ abſentis deteſtatio. Præterea deſperatio cum imprecationibus: cuiuſmodi ſint in Ibin. etſi alia cauſa. Epicedia quoque, & Epitaphia, & Epiſtolæ hoc genere Poematis rectè conficiuntur.

EPIGRAMMATA.

CAPVT CXXVI.

CVm omnium non ſolùm Poematum, ſed etiam librorum extent inſcriptiones: quam ob cauſam Epigrammatis vox breuibus tantùm Poematiis propria facta eſt? An propter ipſam breuitatem, quaſi nihil eſſet præter ipſam inſcriptionem? An quæ ſtatuis, trophæis, imaginibus, pro elogiis inſcribebantur, ea primo veróque ſignificatu Epigrammata ſunt appellata? ac ſanè ita eſt. vt ipſum Poema ſit ſtatuæ inſcriptio. Vbi verò in librũ transfertur, è cõtrario fit. Ipſa enim ſtatua inſcriptio eſt Epigrammatis. Haud ſanè ſtatua ipſa, ſed ſtatuæ ſiue imaginis imago. Quænã ea eſt? inquis. Titulus, quẽ Lemma vocat Martialis. Exempli gratia, Rufi rhetoris ſtatuæ inſcripſit lepidum illud poematiũ Auſonius. Hîc ipſum poematium inſcriptum, Epigramma eſt. quum verò illud in libro deſcripſit, ſtatuæ imaginẽ, id eſt, Rufi nomẽ inſcripſit ſic: In Rufi ſtatuam. verùm hæc ingeniis emũctioribus. Epigramma igitur eſt poema breue cum ſimplici cuiuſpiam rei, vel perſonæ, vel facti indicatione: aut ex propoſitis aliquid deducens. Quæ definitio ſimul complectitur etiam diuiſionem: ne quis damnet prolixitatem. Eſt ſimplex indicatio rei, vt anathematis. Donaria nanque non ſine inſcriptione. Multa extant apud Pauſaniam ſic illud,

Aeneas hæc de Danais victoribus arma:

ſic locus,

ταῦτ' ἔστι πελοπόννησος, οὐκ ἰωνία. ſic ſigni.
ῥώμη παμβασίλεια τεὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται:
νίκη γὰρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

ſic dicti καὶ τόδε δημοδόκου. Aliæ verò compoſita ſunt quæ deducunt ex propoſitis aliud quiddam. ídque aut maius, aut minus, aut æquale, aut diuerſum aut cõtrarium. Breuitas proprium quiddam eſt. Argutia, anima, ac quaſi forma. Quare non eſt verum, Epigramma eſſe maioris Poematis partem. Breuitatem verò intelligemus, non definitam, nam & monoſtichon eſt apud Martialem, & aliquot ſatis longa, ſi alia ſpectes. Recipit autem omne genus. Poeſeos, διαλογικὸν, ſiue δραματικὸν, & διηγηματικὸν & μικτόν. Epigrammatum autem genera tot ſunt, quot rerum. tot verſuum generibus explicantur, quot ſunt verſuũ genera. tot verbis verborúmq. generibus, ſpeciebus, formis, figuris, modis componuntur: quot ſunt in quocunq. linguæ, nationis, populi, gentis ambitu, genera, ſpecies, formæ, figuræ, modi verborum. Quinetiam non ſolum noua licet fingere, verùm etiam Solœciſmos aliquando, aut Barbariſmos admittere. Nouitas illa vel inoffenſa, vel interdum diſtorta, excitat vel riſum vel admirationem. Talia apud argutiſſimum Poetam: Domicœnium, *Nõ es vitioſus Zoile, ſed vitium.* Neque enim abſtractum prædicatur. Eſt hîc in Dialectica & Metaphyſica Solœciſmus. Quid argutius ſimul atque diſtortius in lingua Latina? *Non es bonus, ſed optimus malorum.* Sic nos multa, inter quæ verbum vnum mirificum, Depecuatus: pro eo quod vulgò depeculatus. Quod verbum impreſſor noſtrorũ Hendecaſyllaborum, quum argutiam non comprehenderet, putauit mendoſum, ſubſtituítque vulgatũ depeculatus, flagitium ratus in ſcriptura. Sic eius temeritas, aut ignauia, aut oculariũ noſtrarum ignorãtia pleriſq locis aliis vitiũ attulit. Epigrãmatis virtutes peculiares: breuitas & argutia. hanc Catullus nõ ſemper eſt aſſecutus: Martialis nuſquam amiſit. Argutia non vno modo cõparatur: inexpectata aut cõtraria expectationi concluſione. Epigrammatum tot ſunt genera, quot cauſarum. Iudicialis ſpeciẽ præ ſe fert Apologeticum vt illud Catulli,

Lesbia mi ſemper dicit malè, & illud,
Iraſcere iterum meis Iambis.

ſuaſoria ſũt in ſecũdo genere: in quo Amatoria. & quib,

aliquid petimus:vt illud,

Viuamus mea Lesbia,atque amemus. & quæ ſequũtur tribus verſibus diuinis,

Soles occidere & redire poſſunt:
Nobis quum ſemel occidit breuis lux
Nox eſt perpetua vna dormienda.

Eſt enim Epichirrema,qualia & apud illũ, & apud Martialem plurima.Tertium genus eſt laudis & vituperationis in genere demonſtratiuo: ſub quo continẽtur Epitaphia & Elogia. Ac taxandi quidem morem illiberalis animi ſemper exiſtimaui.Iccirco in Amatoriis eò vſque exercitati ſumus,vt nouorum Epigrammatũ inſcriptione gloriari fortaſſe licuerit.Hęc eſſe decet cãdida,culta, terſa,mollia, affectuum plena,Interdum arguta in fine, interdum deficientia & mutila. Maxima enim amantis ſapientia,amẽtia eſt.quam depictam dabis in defectibus ſentẽtiarum,aut in repetitionibus.Multa deſiderij,multa cogitationũ expreſſio. Cauebis omnino à languidis & inſulſis,cuiuſmodi recentiorum vides multa.nam quę vel vmbram ſolam præ ſe ferunt obſcœnitatis,neq. abs te ſcribi,neque ab aliis ſcripta legi iubeo. Quid enim ſis aliud quàm id cuius lectione delectari? Stolidi quidam triuiales ad nominũ alluſionem infeliciſsimos numeros contulerunt.Nihil ineptius ad laudationẽ, verbi gratia, ſi Minutum Munitum dicas: habes enim illuſtriſſimas corporis animíq. virtutes Gabrielis filij,quibus integros explere queas libros.Ad vituperandum tamen aliquãdo non ineptè vti poteris.veluti ſi Doletum Oletum interpreteris:aut à dolo deducas: ſicuti feciſſe legimus Ouidium:cuius extat ille verſiculus,

At cur non dicam Furia te Guriam?

Eſt & facetum genus illud,quod frigidè Gręci,Latini acutius exercuere,de quo alibi diximus,Echo enim in fine verſuum ponunt,non ſine magna auditorum attẽtione.Verùm vt res aliæ ex aliis ſuboriuntur,hilariora fiũt omnia vbi literæ ſyllabæve mutantur. quemadmodum nos,

Non temere antiquas mutat Vaſconia voces:
Cui nihil eſt aliud viuere,quàm bibere.

Sic in Echo mutare poteris: vt quum auditor ſimilem verbi caudam expectet,ludas diuerſa. Non enim poſt

dices κῶας: vulgatum nánq. iam eſt nimis.ſed πῶκος. Significat enim vellus pecuinum, vnde pecus quoque dictum,non autem à paſcendo, vt dixere. ídque non tam ea ratione, vt Echo imiteris, quàm vt epigramma concludas. verùm inuentori nouitas afferre poſſit a'iquam ingenij laudem,imitatoribus rariorem.

APPENDIX PRO EPIGRAMMATE.

Vt ſperamus haud ingratā futurā ſedulitatē noſtram: addidimus iis quæ iā præſcr pta ſunt,hęc quoq perinde atque embamma quodpiā.Non enim decuit argutiſſimi poematis præcepta ſine argutia tradere, Genera igitur Epigrāmatū indefinita,propter materiæ diuerſitates,tētauimus ad pauca reducere:vt præter altiloquū, humile, mediū,habeat etiā proprias Ideas.Quędā igitur ſūt mollia,tenera,laxa,affectus in ſe amatorio, cōtinētia.quorū efficacia eſt,non eſſe efficacia, ſed nequam.Igitur totus tractus ſeſe in languorem dat. Huiuſcemodi pleraque ſunt Catulliana.In hoc genere,vrbanè vt loquamur,mel ſtatuimus.Alia contrà,viuida,vegeta,acria, qualia Martialis.horum Ideæ quatuor.Vna,in qua fœditas eſt.hanc non ſolùm à republica Platonis,ſed toto orbe terrarū, & ipſam & eius authores exulare iubeo. Vna in qua fel, amarulenta ſpecies hæc,obiurgatoria,obtrectatrix, maledica,virus olens: quam tamen exercere licet bono viro:modò fiat ſine opprobriis,& conuicia ſint ciuilia, ad malos mores deteſtandos. Vna in qua eſt acetum. mordax genus hoc carpit ſine maledictis:vt illud, *Quem Græcia & Pontus in Liguri.. genuere:hic bonus eſſe poteſt?* vna in qua eſt ſal ex iis captatur riſus ſine vlla vituperatione, atque haud multa mordacitate.vt fecit Martialis, quærens per omne vitæ genus quid faceret Canius, nihil aliud agentem expreſsit tandem,quàm ridere.Preter hęc eſt forma quędam,quā ſibi inſtantē appellare conſueuimus confertam,denſam,multiplicem. Quoties ſingulis quibuſque momentis tam acutè conficit, vt ibi ſiſti queat illa ſentētia.at illa ſemper creſcit.hoc nōniſi multæ artis,multique ingenij.Eſt etiā ſpecies quędam nobilis ac generoſa,ſcita quadam æquabilitate plena: quam apud paucos,ac raram inuenias,vt ſit venuſtas cum gra-

uitate,& acumen cum lenitate:numerus quaſi natus ibi non illatus aliunde:aut affectatus ambitioſè : ſuſpenſus animus vſque ad extremum. Qua recepta ſententia ſatur ſit,nec audeat in eo quicquam præterea quærere. Ad hanc formulam ſpectauimus nos in iis quæ noua inſcripſimus Epigrāmata & in Thaumantia. Sunt & in Heroibus & in Heroinis non pauca: vbi exquiſitæ argutiæ numeroſo dicendi genere conditæ compoſitæque ſunt. Exemplum illius differti hoc vnum eſto,in quo continētur quatuor Epigrammata,

Heus vtrum eligimus? Si non niſi dente podagra,
Dente famis diræ diſcruciata perit.
Ah nequeam,niſi ſic, finire dolore dolorem?
Atque ferum finem tollere fine truci?
Heu macie informi,laruata heu tabe furorem,
Et funus pluſquam funere præueniens.
O vitam inuitam: ô incommoda commoda. lux nox.
Si,ne aliquid fias,cogeris eſſe nihil.

Quoniam verò ſignorum, ſtatuarum,trophæorum, donariorum inſcriptiones(vti dicebamus) antiquiſſimę fuere:in iis omnino vetuſtatis leges,quę in hiſtoriis explicantur obſeruandæ ſunt.earum ſumma eſt: vt quamſimpliciſſimo filo deducatur rei geſtæ,victoriæ,dedicātium nominum,familiæ,patriæ,narratio: quale eſt elogium ſuper imagine Ennij poetæ:

Aſpicite,ô ciues,ſenis Ennij imaginis formam,
Hic cecinit veſtrum maxima facta patrum.

Vbi etiam vides profeſsionis circunloquutionem.ea explicatius in Græcis inuenias.quamobrem id quoque ex eorum hiſtoriis obſeruauimus quum Æſchylus, ac Simonides inter ſe certaſſent pro eorum elogio,qui ceciderant ad Maratonem. victū fuiſſe Æſchylum elegiaca illius tenuitate.

INSCRIPTIO.

Caput CXXIII.

HActenus de Inuentione, haud ſine maximis laboribus multiſque difficultatibus à nobis ea præcepta conſcripta ſunt:quæ aut à nullo ante nos explicabantur aut ſine arte diſperſa,indigeſtáque iacebant penitus,aut etiam vel inepta,vel ineptè prodita. Multa quoque falſa plus interdū faciebāt negotij,quàm cōmoditatis afferebant-

bant. Reliquum eſt,vt qua quidque inſcriptione indicetur poema,videamus. Inſcriptio eſt vno,aut non multo pluribus verbis comprehenſio eius partis operis, cuius partis gratia cæteræ partes omnes veniunt ad totius conſtitutionem. Quę definitio paulò ampliore circunſcriptione à nobis tradita eſt: vt minore negotio perciperetur. Eſt igitur comprehenſio quemadmodum id, quod Græci ποῦχλώ, Latini argumentum vocant. nam quod quidam Grammaticorum etiam ὑπόθεσιν appellarunt: id contrà quàm verbi ratio monet, auſi ſunt. Ab Oratoribus enim, ſiue declamatoribus ſumpta eſt vox illa: qui propoſitis argumentis, tanquam ſuper ſubiecto fundamento,futuram orationem ſuperædificabant. Itaque θέσιν nominabant materiæ propoſitionem ſine perſona. ὑπόθεσιν cum perſona. Non quòd id adderet præpoſitio, ſed quòd primi illi garrulitatis huius inuentores, tanquam leges diſcipulis poſuere. Ergo Poetæ fuſum opus (qui anguſtiore ambitu comprehenderet) hanc ipſam comprehendentem orationem vel proſa vel numeris, nequaquam ὑπόθεσιν dicere potuit: quæ poſtea facta eſſet. Communem igitur habet inſcriptio cum Periocha comprehenſionem. differunt autem inter ſe, quia vnico verbo perficitur inſcriptio, aut non multo pluribus. Exempli gratia, Hiſtoria, De hiſtoria: De ſcribenda hiſtoria. Periocha multis: in quibus etiam narratio quędam eſt. vt quanquam ſingularibus verſibus paucíſque verbis Iliados libri, quid quiſque contineat, indicatur: tamen eſt in omnibus, vti dixi, narratio breuis, quemadmodum ipſo in opere explicata. Præterea totum ipſum ſemper comprehendit Periocha: veluti ſi dicam, Libri poſteriorum reſolutoriorum docent quid ſit Demõſtratio, quot genera Demonſtrationis, quibus partibus conſtet, quem ad vſum comparetur. Inſcriptio autem ſatis habet ſi dicat, De demonſtratione. quippe eam operis partem quæ totius obtinet rationem, ita vt ad ipſam cæteræ omnes reducantur. Ita multis in locis de Ilio nihil in Iliade ad Ilium tamen omnia. Eſt etiam ab Iureconſultis aliíſque Tituli appellatione dicta inſcriptio: quemadmodum legis cuiuſpiã Periocha, Summa: Latinis vtrunque vocibus. Cæterùm non quemadmodum Varroni placuit, Titulus à tutando: ſed antiqui moris ratio

eſt. Etenim quum quid proſcriberent quanti indicabant. Is erat Titulus, περὶ τὸ πωλεῖν καὶ τὴν τιμήν. Cuius ſignificatio ad alias poſtea inſcriptiones tranſlata eſt. Iidem Græci conſultius ὑποκείμενον. quum enim Inſcriptio ſit dictio indicans materiam, rectè ea materia à recentioribus Subiectum dicta fuit. Differt etiam ab Elencho, propterea quòd Elenchus eſt quaſi multi Tituli, ſiquidem nuda ſint rerum vocabula: cuiuſmodi eæ ſunt, quas Tabulas appellabat vulgus. Si autem ſententias breues contineant, qualis eſt Plinij Elenchus: id potius vel Periocha, vel Summa nominabitur. Indicem Elenchum nudum Latini vocant. nam is qui ſententias comprehendit, ſanè idem eſt quod Argumentum. Rubricam verò à colore Barbari. Hæc eſt igitur Inſcriptionis natura, atque vt vocant, eſſentia. Reliquum eſt vt vnde & quo modo fiat, videamus. Multis in locis ab Ariſtotele dictum, à nobis repetitum eſt. Omni in natura vnum exiſtere primarium ad quod cætera omnia reducantur. Totæ enim ædes tecti cauſa fiunt. Ita etiam in Poematis. Id igitur cuius ergò reliqua omnia ſcribentur, erit hoc quod quærimus: ſuper quo partes aliæ conſtruentur ad totius conſtitutionem: à quo vniuerſum opus inſcribetur. Ergo ab Vlyſſe, Vlyſſea: ab Achille, Statij Achilleis: Homerica verò non, ſed Ilias. propter Ilium enim Achilles, non propter Achillem Ilium. neque enim rectè fecit Lucanus: cui Pharſaliæ titulus adeò placuit. Nam neque ibi omnia geſta: neque maior pars, neq: propter illam: quippe rerum geſtarum Pharſalia neutro modo finis fuit. Eſt enim duplex finis. Alter, qui poſtremus terminus rerum eſt, vt Mors: Alter, propter quem fit id quod fit. Proinde Argumentum, quum ſit complexio rei geſtæ, vel quaſi geſtæ: & in eo quinque inueniantur, perſona, res, actio, locus, tempus: ab his appellationem inſtitui oportet. A perſona, Vlyſſea, AEneis, Agamemnon, Amphitruo, Olympionicæ. A re, Phænomena, Metebta, Theſaurus. Ab actione, Bucolica. Theriaca. ἔργα, Halieutica. Faſti quoque ad hanc partem pertinebunt, niſi eos ad ſeſe retrahat Tempus: non enim valde laboro. Metamorphoſis quoque voce ipſa teſtatur actionem. ſic enim dixit, *Nam vos mutaſtis & illas Formas.* Sic de Triſtibus: fletum enim profitetur. ſic Amores, La-

Elenchus.

crymæ

crymæ, Luſus, loci baſia : ſunt ſanè actionum effectus. A loco, Ilias, Thebais, Andria, Pharſalia, de Ponto. A tempore, quemadmodum de Faſtis dicebamus. Dies nánque ſunt cum actionibus. Explicatius Heſiodus, ἔργα ϗ ἡμέραι. Hæc igitur ab argumento. Eſt & alterum genus Inſcriptionis à genere Poematum. Epigrammata, Lyrica Galliambi, Dithyrambica : & à modo eorum, Cantus; Ode, Melos : & ab Inuentoribus, aut iis qui eo genere carminis excelluerunt. Anacreontica noſtra, Hipponactes noſtri, Archilochus noſter, Manes Catulliani noſtri. nam Pindarica non auſi ſumus ſcribere : ſed humilitatem noſtram profeſſi. Exceſſus inſcripſimus: propterea quòd & vires noſtras, & Latinitatis facultates ſuperarent. Atque hîc habes ſecundum caput : vnde inſcribendi ratio ſumenda ſit. Tertio loco quærebamus qualis fieri deberet. eſt enim non vno modo : quippe aut vno verbo aut multis. Multa ſunt illa, ἔργα ϗ ἡμέραι. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Plura etiã apud Iuriſconſultos, idque non vno modo. Etenim quũ ſumpſiſſent partem aliquam legis interpretãdam, ſuis eam libris præfixere. Vti poſſidetis. Interdum verò vt fuſius explicarent. De iis qui ante ſententiã mortem ſibi conſciuerunt, aut accuſatores corruperunt. Contrà, multa vno verbo : De tigno iniuncto. Aliam enim materiam tigni appellatione interpretati ſunt, vt calcem & arenam. Similis modus quum verbo quopiam poſito. id quod ad illud pertinet, ſimul intelligimus. Faſti ſcilicet dies. Metamorphoſis : quippe corporum, περιήγησις : ſanè orbis. Phænomena : id eſt Aſtra. alia enim corpora item φαίνεται. Is igitur modus eſt in quantitate vocis. in qualitate verò valde varius. In recto, Hecuba. In obliquo duobus flexibus : placuit enim quibuſdam ſic, Faſtorum libri duodecim. & Lectionum antiquarum. & , ὑπομνημονευμάτων. & , Locati & Furti, Rerum amotarum. Verùm hæc eadem ratio eſt cum priore. Appoſitio nánque vel numeri, vel ordinis librorum deflexit rectũ in ſecundum caſum. Frequens ſextus caſus cũ præpoſitione. De plantis. De fortitudine. De edendo. De natura. nam quemadmodum materia vera eſt in manibus fabri, vt imponat ei formam : ſic quaſi materia in animo Poetę, vt imponat ei quaſi formam. Nempe Vlyſſis nauigatio talis eſt, qualem effecit Poeta. Ergo ſicuti

dixit Ouidius, *de duro eſt vltima ferro*: hoc eſt ætas ferrea: ita De natura, id eſt naturalia. Neque verò caret vſus ratione. De, enim locum ſignificat, τὸ ὅθεν. quare eodem iure dicemus De plebe hominem, de auro annulum (ſic enim etiam Cato loquitur) quo, de terra ſaxum tollere. neque enim totum aurum in annulo eſt, ſed de auro aliquid, ſicuti de ima plebe homo. Cæterùm hæc aliaque præclara monumenta, quibus cauſæ neceſſitudinéſque Latinarum eloquutionum explicantur, acutius ac fuſius in libris Originum ſcripta ſunt. Hæc quum ita ſint, animaduertenda eſt varia deſumptio appellationis. aliquando enim ſic narratur res, quaſi repræſentetur: non quaſi de ea agatur. Quo tempore in recto facienda eſt denominatio: vt Andria, Adelphi. dantur ſiquidem ſpectatoribus contemplanda. Interdum rem narramus ita vt circa ipſam verſari videamur. atque ibi per ſextum caſum cum præpoſitione enunciamus. ſic dicimus De rerum natura, De vi, De legatis. docemus enim quid ſit, & quale, & vnde, & quem ad finem. Qua ex præceptione haud paucos errores à multis animaduertas. neque enim rectè ſcribat Plinius De naturali hiſtoria: quoniam non docet quemadmodum de natura texenda hiſtoria ſit. Sed in recto ſic: Hiſtoria de natura, ſiue naturalis: id eſt narratio rerum naturalium. quippe non eſt narratio materia, ſed natura: narratio autem, modus materiam ipſam referendi. Iccirco non bene Ouidius, De triſtibus nempe non definit triſtia: non apponit affectus à definitione, ſed agit ipſa triſtia. Sic nos Lacrymæ: & Simonides Θρῆνοι. Neque multo cõmodius, De Ponto: ſed à vel in Ponto, aut Ponticæ Elegiæ, aut exilium: Illud obſeruandũ, Didaſcalica Poemata declarari aptius per ſextum caſum: vt De animalibus, potius quam Animalia. De plantis, De agricultura. De re militari. Hanc igitur rationem ſubtilius interpretamur. nánque aut res ipſa aut ars de re docetur. Res, vt Natura animalium: tunc ſextus commodior. Ars de re: tunc vtrunque conuenit, æquè enim & Vitruuius De architectura: & Vitruuij Architectura. ſic ἀναλυτικὰ idem quod περὶ τοῦ ἀναλύειν. Is ergo vocis flexus vno capite. Alterum flexus caput eſt in numero nánque vbi ſubauditur vox hæc, Præcepta, aut Opera: in plurali poſuere, vt Georgica, Theriaca. nam

Plinij inſcriptio.

Ouidij libri triſtiũ.

Sextus caſus.

nam Phænomena ab ſiderum frequentia ſuum ſibi numerum neceſſarium ſecum attulere, ſicut etiam κατηγορίαι. Qui verò putarunt non rectè dici potuiſſe περὶ κατηγοριῶν, longè fallũtur. Cæterùm vt omnia, ita huius quoque conſilij rationem ex Ariſtotele potes diſcere. Iis nánque commentariis, quibus multarum ciuitatum ſtatus ac mores declarauit, hanc appoſuit inſcriptionem, πολιτείαι. potuit etiam περὶ πολιτειῶν. Libros verò, in quibus illa ſuo iudicio conſtituit, inſcripſit πολιτικά. præcepta ſcilicet πολιτείας. Quare longè melius dixiſſet Cicero, De officio, quàm De officiis. at ſequi maluit Poſſidonium, qui περὶ καθηκόντων. Eſt tamen vnum, quodcunque tractatur: quia vnum item, quodcunque eſt. quippe non eſt ibi narratio ſimplex multorum officiorum in exemplis, ſed officij natura in definitione ac diuiſione. Itaque Ariſtoteles quoque ſi definiuiſſet κατηγορίαν in Prædicamentorum libro, neutiquam rectè inſcripſiſſet, κατηγορίαι, aut περὶ κατηγοριῶν. ſed in ſingulari. Qui aliter ſentiunt, vt Ciceronem defendant, factioſi. Rhetores eſſe malunt, quam ſinceri Philoſophi. Sic dicimus περὶ τοῦ ὄντος καὶ οὐσίας: non autem ὄντων καὶ οὐσιῶν. Plauti quoque licentia tibi notanda eſt. neque enim ille quicquam veritus eſt, modò auditorem excitaret vel riſu, vel nouitate tùm rerum tum verborum. Nam ſanè quid eſt Rudens, in tota fabula? profectò penè nihil. penè enim nuſquam. Tanto minus, aut non multo plus Trinummus. Rectè Philemon, Theſaurus. & verò Theſaurus. Truculentus quoque ſonum tantùm crepat: Ruſticus enim ibi, non truculentus eſt. Reliqua ad hanc normam omnia examinabis. Tertium flectendæ voci caput eſt, Denominatio. nam quædam primigenia voce vtuntur: vt Smyrna, Oreſtes, Oedipus. alij denominatiuo, vt Vlyſſea, Æneis. Duo igitur primaria genera inſcriptionis, à re, à vocis flexu triplici. Tertium quoque genus eſt, quod aliunde titulum capit, quippe à circunſtantiis. videlicet loco, tẽpore, & eiuſmodi. Feſtiuiores ſanè multi Dies geniales Alexandri, Gellij noctes Atticæ. M. Tullij Tuſculanæ. ſic habes Centurias à nume- *Cælius Ro-*
ro. etiam à ſimilitudine materierum, Philippicæ, Aca- *diginus.*
demicæ. Omnium doctiſſimus præceptor noſter, Anti- *præceptor*
quarum lectionum, Verrij exemplo. Præterea ab alia *Scaligeri.*

ſimilitudine, quippe rerum naturalium: Epiphyllides, Racemationes, Nugæ, Farrago. Item ab opere: Annotationes, Gloſſemata, Commentarij, Lucubrationes. Plato ſemper duplicem inſcriptionem; vnam à Materia, de Iuſto, de pulchro, de Ente: alteram à Perſona, quemadmodum in Comœdiis (idem enim genus eſt, dramaticum Protagoras, Alcibiades, Theætetus) Phædrus. Habes quæ de inſcribendo ſentiam, pauca quidem ex pleniore noſtro commentario, ſed ad Poetica præcepta, vt opinor, ſatis.

LIBRI TERTII, QVI ET
IDEA INSCRIPTVS,
FINIS.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES
LIBER QVARTVS, QVI ET PARASCEVE.

CHARACTER.

CAPVT I.

Res quidem ad hunc ſe habent modum. Verba verò duplicem conſequuntur ornatum: vnum ex figuris, alterum à numeris. quorum ex vtroque Character conſtituitur. Eſt autem Character, dictio ſimilis eius rei, cuius nota eſt, ſubſtantia, quantitate, qualitate. Eſt in Fama ſubſtantia ſua, *Monſtrum*, eſt quantitas, *Ingens*. eſt qualitas, *Horrendum*. Rei dictio ſimilis. nanque in voce hac, *Monſtrum*, aſperitas eſt. In hac, *Ingens*, magnitudo. In hac, *Horrendum*, ſanè horror. quare aptiſſimè Græci Characterem appellarunt, etenim quo modo ceræ, luto, metallo, par ſimiliſque imprimitur facies eius rei, cuius nota eſſe debet: id quod illi χαράσσειν dicunt, oratio tanquam cera plumbúmve: facies character: res pro eo habebitur, quem cuneum ad metalla, annuli gemmam dicunt ad ſignandam ceram. Latinè qua voce notaretur, multi quæſiuere. Cicero in Oratore, & Formam, & Genus dicendi vocat: propterea quòd etiã Ideam Græci nominarunt. ſic enim Plutarchus ἡ τῆς φράσεως ἰδέα. ſic & Hermogenes & alij. Atq; hoc quidem ad verbum. Forma verò non ad verbum. nanque Idea Genus dici poteſt: ſpeciem quum ſignificet. eſt enim ſpecies, quaſi facies quædam orationis. Genus autẽ, quia ſub ſe ſpecies minutiores habet. Itaque Idea ſanè etiam Forma dicatur. At χαρακτὴρ non id ſonat: ſed figuram potius aut notam. quæ voces, quia eſſent ambiguæ, ad hunc priuatum ſignificatum minus aptæ viſæ ſunt. An verò quum ſtilum Ciceronis, aut Salluſtij dicimus vel Plinij ſtilo, vel Curtij grandiorem, Characterem intelligamus?

Ornatus Verborũ duplex.

ſanè verò id nemo negare poſſit. neque enim idem reor
eſſe Stilum atque Phraſin: ſed Phraſin eloquutionem, pu-
ta mundam, elegantem, Atticam: vel cōtrà, peregrinam,
impuram, lutulentam. Dicendi ergo genera ſiue formas
tres eſſe dixere Græci. ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Gellius ἁδρὸν V-
ber, alij Magniloquum, vel magnificum, vel altiloquum:
alij magnum: nonnulli plenum. ego etiam Generoſum
voco. ἰσχνὸν Gellius gracile, ſubtile: alij tenue. μέσον Gellius
medium. ſic autem definit Plutarchus: ἁδρόν ἐστι λέξεων καὶ
νοημάτων κατασκευὴ μεγάλας ἔχων ἐμφάσεις. Iccirco in eo eſ-
ſe τὸ σφοδρὸν καὶ καταφορικὸν dixit Hermogenes, i. vehemen-
tiam & incitationem. Gellius dignitatē atque amplitu-
dinem. quare amplum quoque & ſummum à nonnullis
appellatum eſt. ἰσχνὸν, Plutarchus τῇ ὕλῃ τῶν πραγμάτων μι-
κρὸν, καὶ τῇ λέξει κατισχνάμενον. propterea Gellius attribuit ei
ſubtilitatem. & Hermogenes appellat ἀφελὲς, καὶ εὔζωνον
haud ſemel: atque ait, τὸ λεπτὸν οὐκ ἔχει δίαρμα, οὐδὲ μέγεθος.
εὔζωνον igitur leue atque expeditum. quod tamen aliud
eſt ab eo quod ſuccinctum dicitur. ἀφελὲς autē non quòd
perfectum finem ſit conſequutum: ſed quemadmodum
Ariſtoteles ἀβίωτα animalia, non quæ bene viuerent: ſed
quę facili ac parabili victu æuum tranſigerent. ita ἀφελὲς,
quòd paruo negotio finē ſuum adipiſceretur. qui modus
ambiguitatis in altera quoque voce illa explicandus eſt:
δίαρμα dico, quod veteres Grammatici κούφισμα interpre-
tantur. Igitur ſi genus humile dicendi eſt contrarium al-
to, quod & graue quibuſdā dicitur: erit profectò humile
δίαρμα. etiam leue, quare habebit δίαρμα. Dubitationis ſolutio ſi-
ta eſt in vi interpretationis. Nam leue quidem eſt τὸ ἀφε-
λὲς: quia tenuia corpora leuia quoque ſunt. At enimue-
rò quòd ad precium attinet atque exiſtimationem, Gra-
ue nunc & leue accipitur. Quare vir grauis habetur, cu-
ius ſententia valida eſt. at is alta ſemper ſapit. δίαρμα igi-
tur elationem, & illam quam ſublimitatem dicūt Philo-
ſophi, μετεώρισιν ſignificat: quam alia quoque voce δίαρσιν
appellarunt. Polybius δίαρμα pro trāſmiſſione non ſemel
in Nauigationibus vſus eſt, nō ſine ratione. Tolli nánque
vectores [illegible] dicuntur. μέσον autem τὸ μεταξὺ τούτων.
Mediocre, inquit Gellius, & vtriuſque particeps. Verùm
idem cum certis perſonis ſuum cuique attribueret, alias
quoque attribuit appellationes non ſine deſignatione τῶν
ἰδίων.

ἰδίαν, ἰδίαν ἁδρὸν igitur quũ agnoſcit in Vlyſſe & Pacuuio, magnificum vocat. Atque eadẽ ratione Carneadæ orationem rapidam, violentam. quaſi hæc ſint illius propria. ἰσχνὸν Menelao, & Lucilio, ſubtile dicit. iccirco ſcitam ac teretem Critolai loquutionem. μέσον Neſtori & Terentio, cohibitum nominat, & miſtum, & moderatum. Proprerea Diogenis ſermonem modeſtum ac ſobrium. Plutarchus ἁδρὸν Thucydidæ, ἰσχνὸν Lyſiæ, μέσον Demoſtheni aſſignat. Ex aduerſum verò vitia totidem. Pro elato ac magnifico, ſufflatum ac tumidum Gellius ſubſtituit. pro ſubtili, ſqualidum ac ieiunum. pro mediocri, incertum & ambiguum.

Atque hæc quidem ſunt quæ ad hunc ordinem digeſſimus: vt non contemnenda, ita acutius examinanda. Principiò quod ait Plutarchus τὸ ἁδρὸν λέξεων καὶ νοημάτων κατασκευῇ μεγάλας ἔχειν ἐμφάσεις: non vſquequaque probatur illi. Idem enim eodem loco quum dicat χαρακτῆρας εἶναι τῶν λόγων τὰ χαλκώματα πλάσματα: non potuit: νοήματα, hoc eſt ſententias, i res ſubiectas coniungere cum effigie orationis. Si χαρακτὴρ eſt πλάσμα λόγου, i. effigies orationis, quomodo νοήματα ſub hac effigie comprehendentur? Neque enim de Deo ſi velim dicere, nequeam & alta, & humili, & media oratione vti: cõtrà de formicis, *It nigrum campis agmen.* Quid formica humilius? quid verbis hiſce ſublimius? quare vt illa definitio vera ſit quæ περὶ ἁδροῦ ab illo adducitur: hęc quę eſt περὶ χαρακτῆρος, nequaquã cũ illa conuenire poterit. Ego igitur ita cenſeo: Quod ad Characteris attinet naturam, non neceſſe eſſe res ipſas in magno magnas, in tenui tenues eſſe. ſed ipſum ſatis habere, ſi verbis lectis, ſonoris, pictis, verborumq; compoſitione numeroſa Sublimis illius dignitatem tueatur. T[illegible] verò anguſtiis ſuis con entum, præter orationem puram, preſſam, de medio ſumptam, nihil extrà quærere. Proinde ne id quidẽ probatur mihi: neque pro vero admiſerit Hermogenes, quũ Plutarchus ἁδρὸν Thucydidæ, μέσον Demoſtheni aſſignat. Exiſtimauit enim ille nullum vnquam ſcriptorũ ad illius maieſtatem ac plenitudinem accedere potuiſſe. Nos quoque nihil eſſe in alterutro iudicamus, quod in vtroq; nõ inueniatur. quare aliã ſanè rationẽ nobis ineundam arbitror. Aliquos eſſe authores qui nunquam aſſurgant, adeò vel materia, vel ingenium, vel

etiã voluntas eos cohibet. Veluti Phocylides, aut Theognides, aut etiam Heſiodus ipſe in ἔργοις. ſemper enim humi ſerpit. Sic Nicander à mediocri nunquam abſcedit. ergo à materia Character educi poteſt. eſt enim (ſicuti dicebamus) rei effigies atque imago. Omnis enim oratio εἶδος, ἔννοια, μίμησις, quemadmodum & pictura: id quod & ab Ariſtotele & à Platone declaratum eſt. Igitur de capellis qui loquitur, humilem Ideam proponet ſibi. Qui arationes, armenta, non purè humilia, ſed cum arte ipſa coniũcta dicenda ſuſcipiet, ad mediocrem ſurget dicendi formam. Cui arma canenda erunt, ei opus eſt ſublimi illo ſpiritu. Cæterùm ita eueniet, vt & in Bucolicis, & in Georgicis, & in Æneide, quos vir ille gradus fecerit, nos quoque agnoſcamus. Imum genus in illa, *Quo te Mœri pedes?* Mediocre in Gallo: ſummum in Sileno, par ratio in Georgicis Imum Aratio & Statio: ſummum in peſtilentia: mediocre in fabula Ariſtæi. Simile iudicium in Æneide: ſummum genus in ſecundo, in ſexto: imum in ludis: medium in primo. In Thucydide quoque & Demoſthene, quis neſcit eſſe ſimpliciſſimas, communibúſque compoſitas verbis narrationes? Differunt tamen Virgilianæ humilitates in ſublimi, ab humilitatibus in humili ſpecie. Sublimitas verò ab humilitatib' in humili ſpecie. Sublimitas verò ab humilitate in Æneide, non ſpecie, ſed modò tantùm ac gradu diſtant. Denique in hiſce formis idem nobis conſiderandum eſt, quod in animalibus. Diuinum enim homo: mulus brutum: ſimia medium. In iis autem partes nobiles, ignobiles, mediocres. Præterea quum ἁδρὸν interpretatur Vberem Gellius, conſtare nequit, eſt enim Vber idem quod Amplum, quo etiam nomine minus rectè vſi ſunt pro Magniloquo: vtrumque enim ſignificat ſpatioſum, opulẽtum, plenum: quĩ affectus omnes eſſe queunt omnium. In Cererem Callimachi hymnus imo genere dicendi continetur. nihil vberius: ad Fellem enim vſque percenſet omnia. Quid vberius arte amandi Ouidiana? nihil humilius. Illud quoque non ſupino animo accipiendum eſt. Quum inter tumidum ac ieiunum duo vitia, vnum vitium ſtatuunt medium. Nihil enim medium inter duo vitia, quod non ſit virtus. Verum Grammaticorum iudicia curta ſunt.

Ex his etiã patet nõ eſſe ab illis rectè factũ, quũ dicen-

di

di genera in quatuor diuiſere. Breue, Longum, Medium, Floridum. Primus error: Diuiſionis partes nimis multæ. Alter: Florido nihil reſpondet. non ergo ſeparatur per contrarias differentias. Tertius: Tam longum quàm medium Floridum eſſe poteſt. quis neget? Humilis illud exemplum eſto:

Dum iuga montis aper fluuios dum piſcis amabit,

& cætera. Quam eandem ſententiam iiſdem floribus ornauit in altiloqua AEneide,

-conuexa polus dum ſidera paſcet.

In mediocri illa floridiſſima;

Non vmbra altarum nemorum. & illa,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam

Elicit. & quæ ſequuntur. Plutarchus ſic definit ἀνθηρόν. κάλλος ἔχον, καὶ χάριν εἰς τὸ τέρπειν, καὶ ἥδειν ὥσπερ ἄνθος. At Gellius. τῷ ἰσχνῷ attribuebat Vanuſtatem. Verùm equidem cẽſeo floridum eſſe affectum, non autem ſpeciem, ſicut & plenum, & incitatum, & præceps, & inſtans, & molle, & remiſſum, & ſuaue, & aſperum, & breue longum: eóſque affectus omnibus æquè generibus competere poſſe: quorum exempla in altiloquentiſſima Aeneide vniuerſa producentur. Breue, *Et campos vbi Troia fuit.* Longum, *ferus omnia Iupiter Argos Transtulit.* Plenum, *Infandum Regina iubes*, &c. Incitatum, *Hæc vbi dicta cauum conuerſa cuſpide montem Impulit.* Præceps tota oratio Eliſæ minacis. Inſtãs, vbi Troiani claſſem expediunt abituri. Molle, *Quàque laicus latè liquidos* Remiſſum, oratio Aeneæ in ludorum apparatu, Comparatio Fœminæ & Vulcani. Suaue, *Haud equidem tali me dignor honore*, & reliqua. Aſperum, de tuba, de cornu Furiæ, & alia. Quinetiam Plutarchus in grandiloquo non poteſt Homeri verſus recenſere, qui dicendi genus illud aſcribit Thucydidę: nihil enim diuerſum magis. Thucydides preſſus, cohærens, ſibi & inſtans, & ſubiens, breuis. Homeri oratio ampla, plena, fuſa, proxima Ciceronianæ,

ὣς εἰπὼν συνάγαγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον.
χερσὶ τρίαιναν ἔχων, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων· σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Quam Ideam, vt ad Thucididæ accedat eloquutionem, ita demum efficies, ſi quæ exundant, demas. χερσὶ τρίαιναν

ὄγκον, & πλάσας, & πανηγυρικόν. Præterea ſi Thucydidæ narrationes cum Demoſthenicis compares, ſanè ſint ampliores. quippe hiſtoricæ narrationes Panegyricis ſimiles ſũt. Oratoriæ Demoſthenis, quæ in iudiciis, aut ſuaſionibus verſantur, breuiores. Carent enim ſucco illo & colore, qui expetitur in hiſtoriis. Illius verò δημηγορίαι cum Demoſthenis Olynthiis atque Philippicis collatæ in eodem quidem genere, atque eiuſdem affines magnitudini ſint: dicendi tamẽ modus ille qui in ἀδρῷ charactere ſummus eſſe poteſt, Demoſtheni potius attribuatur.

Quũ hæc igitur ita ſint, videamus quàm paruo iudicio de Formis Ideiſve Græci, Græcóſve ſequuti ſcripſerint Latini. Dictionis Ideas Hermogenes ſeptem ponit, σαφήνειαν, μέγεθος, κάλλος, γοργότητα, ἦθος, ἀλήθειαν, δεινότητα. quæ quum Latinè explicauerimus, ita vt quid ſint, intelligantur: facilius quem in vſum adducta ſint, cognoſci poterunt. σαφήνειαν Trapezuntius Claritatem vocat. nõ malè. Perſpicuitatem Quintilianus, ſicut & Cicero ἐνάργειαν atque euidentiam. ſanè quemadmodum in Originibus dictum eſt: Clarus in celebritatibus orta vox, quum victores per præconem clamabantur. exempta vocali Clarus, vnde & verbum Horatianum, *Clarabit pugilem*. Perſpicuũ autem non eſt idem quod lucidum. nanque lux eſt actus ſuperficiei viſilis, hoc eſt φανερόν. At Perſpicuũ idem quod pellucidum: vulgus tranſparens vocat: Græci διαφανής: quod ſuperiori contrarium eſt: tranſmittit enim ſpeciẽ viſibilẽ. Talis eſſe debet oratio. etenim in obſcura hæret animus, neque tranſmittit ſe ad rem quam ſignificat: in perſpicua nihil obſtat menti noſtræ, quin aciem ſuam ad rem vſque ipſam appellat. Quare ita quidem mihi videtur: quod & aliis multis in locis teſtatus ſum. Non omnibus Latinæ linguæ probum ac verum vſum, paucis eius vim ac rationem notam eſſe. Itaque in oratione quum dicis eſſe Nitorem Splendorémve, de verbis verborúmque compoſitione clara atq. illuſtri intelligas: quæ lecta collocatáque lucem quandam emittant ad eundẽ modum, quo & arma ipſa deterſa vel ſitu vel rubigine. Perſpicuitas verò illa, quam dicebamus. Quare & nitor eſſe queat in oratione, claritáſq; ſine perſpicuitate: qualis eſt dictio Thucydidæ: & perſpicuitas ſine claritate: quippe humilis, plebeia de medio ſumpta: cuiuſmodi ſunt ſermones Hora-

Horatiani, Ergo non rectè Hermogenis imitator, quã contempta aut neglecta Quintiliani ac Ciceronis voce, ſuam attulit:dũ ſe melius dicere poſſe ſperat. Definitio quoque nihilo melior. Claritas eſt,quæ puram & perſpicuam facit orationem. Ariſtoteles dixit qualitatem eſſe qua quales dicimur,quia nullum genus eius ſummi generis,quod afferret,habebat. At nos nullum genus inuenimus,quod ad perſpicuitatis definitionẽ accõmodari poſſit? Perſpicuitas eſt facilitas orationis ad rem intelligendam. Ita obſcurum, contrarium perſpicuo: non autem nitido aut ſplendido. Eſt enim obſcurus aer, qui viſum non tranſadigit ad rem viſilem: vt voluit Plato. vt nos cenſemus,qui viſilem ſpeciem ad viſum nõ tranſmittit. Præterea non eſt verum,à Claritate puram effici orationem:ſed è contrario potius à pura perſpicuam. Eſt enim pura oratio duplex:aut in qua nihil peregrinum, aut in qua nihil ſordidũ. Impura Laberij oratio, in qua multa verba ſordida, quæ Gellius recenſet. Peregrinum verò duplex:aut in verbis,aut in verborum contexione. Verba peregrina,veluti ſi Latinè græciſſet,quod Cõciliator facit: Eti. Palin. Contextus verò cuiuſmodi vides quotidie prodire ex clauſtris Monachorum: neque ex his ſolùm,ſed illis quoq. penes quos ſumma rei litterariæ diu ſtetit iudicio imperitorũ pædagogorum: inter quos Eraſmus eſt. cuius mirificam animaduertas Latinitatẽ,vel quum dicit ſe calculum ſuum recantare. Terentius autem ſuam dictionem puram dixit,id eſt lectã. Horatius Lucilium lutulentum:propterea quòd eſſet quod tollere velles. Erit igitur & pura obſcura: qualis illa Phormionis apud Terentium.

Ideò enim nemo ſatis pro merito gratiam Regi refert.
Tene aſymbolum venire vnctum,atque lautum è balneis
Otioſum ab animo: cùm ille cura & ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit quod placeat:ille ringitur.tu rideas:
Prior bibas,prior decumbas:cœna dubia apponitur.

Et impura clara: veluti ſi auſim ſic,dico tibi cõuiciũ. Ex puritate tamen ſæpius fit perſpicuitas: nunquam ex perſpicuitate puritas. μέγεθος idem non in abſtracto Magnitudinem dixit,ſed in cõcreto ita definiuit. Magna & grãdis oratio eſt,quę puri ſermonis contritã conſuetudinẽ põdere ſuo excedit. Quũ dixit, Magna, quare Grãdis

ἄρχων, & πάσας, & πανταίων. Præterea ſi Thucydidæ narrationes cum Demoſthenicis compares, ſanè ſint ampliores. quippe hiſtoricæ narrationes Panegyricis ſimiles ſũt. Oratoriæ Demoſthenis, quæ in iudiciis, aut ſuaſionibus verſantur, breuiores. Carent enim ſucco illo & colore, qui expetitur in hiſtoriis. Illius verò ἑρμηνεία cum Demoſthenis Olynthiis atque Philippicis collatæ: in eodem quidem genere, atque eiuſdem affines magnitudini ſint: dicendi tamẽ modus ille qui in ἁδρῷ charactere ſummus eſſe poteſt, Demoſtheni potius attribuatur.

Quũ hæc igitur ita ſint, videamus quàm paruo iudicio de Formis Ideíſve Græci, Græcóſve ſequuti ſcripſerint Latini. Dictionis Ideas Hermogenes ſeptem ponit, σαφήνειαν, μέγεθος, κάλλος, γοργότητα, ἦθος, ἀλήθειαν, δεινότητα. quæ quum Latinè explicauerimus, ita vt quid ſint, intelligantur: facilius quem in vſum adducta ſint, cognoſci poterunt. σαφήνειαν Trapezuntius Claritatem vocat. nõ malè. Perſpicuitatem Quintilianus, ſicut & Cicero ἐνάργειαν atque euidentiam. ſanè quemadmodum in Originibus dictum eſt: Clarus in celebritatibus orta vox, quum victores per præconem calabantur. exempla vocali Clarus, vnde & verbum Horatianum, *Clarabit pugilem*. Perſpicuũ autem non eſt idem quod lucidum. nánque lux eſt actus ſuperficiei viſibilis, hoc eſt φανόν. At Perſpicuũ idem quod pellucidum: vulgus tranſparens vocat: Græci διαφανές: quod ſuperiori contrarium eſt: tranſmittit enim ſpeciẽ viſibilẽ. Talis eſſe debet oratio. etenim in obſcura hæret animus, neque tranſmittit ſe ad rem quam ſignificat: in perſpicua nihil obſtat menti noſtræ, quin aciem ſuam ad rem vſque ipſam appellat. Quare ita quidem mihi videtur: quod & aliis multis in locis teſtatus ſum. Non omnibus Latinæ linguæ probum ac verum vſum, paucis eius vim ac rationem notam eſſe. Itaque in oratione quum dicis eſſe Nitorem Splendorémve, de verbis verborúmque compoſitione clara atq. illuſtri intelligas: quæ lecta collocatáque lucem quandam emittant ad eundẽ modum, quo & arma ipſa deterſa vel ſitu vel rubigine. Perſpicuitas verò illa, quam dicebamus. Quare & nitor eſſe queat in oratione, claritáſq; ſine perſpicuitate: qualis eſt dictio Thucydidæ: & perſpicuitas ſine claritate: quippe humilis, plebeia de medio ſumpta: cuiuſmodi ſunt ſermones

Horatiani, Ergo non rectè Hermogenis imitator, quã contempta aut neglecta Quintiliani ac Ciceronis voce, ſuam attulit: dũ ſe melius dicere poſſe ſperat. Definitio quoque nihilo melior. Claritas eſt, quæ puram & perſpicuam facit orationem. Ariſtoteles dixit qualitatem eſſe qua quales dicimur, quia nullum genus eius ſummi generis, quod afferret, habebat. At nos nullum genus inuenimus, quod ad perſpicuitatis definitionẽ accõmodari poſſit? Perſpicuitas eſt facilitas orationis ad rem intelligendam. Ita obſcurum, contrarium perſpicuo: non autem nitido aut ſplendido. Eſt enim obſcurus aer, qui viſum non tranſadigit ad rem viſilem: vt voluit Plato. vt nos cenſemus, qui viſilem ſpeciem ad viſum nõ tranſmittit. Præterea non eſt verum, à Claritate puram effici orationem: ſed è contrario potius à pura perſpicuam. Eſt enim pura oratio duplex: aut in qua nihil peregrinum, aut in qua nihil ſordidũ. Impura Laberij oratio, in qua multa verba ſordida, quæ Gellius recenſet. Peregrinum verò duplex: aut in verbis, aut in verborum contexione. Verba peregrina, veluti ſi Latinè græciſſet, quod Cõciliator facit: Eti. Palin. Contextus verò cuiuſmodi vides quotidie prodire ex clauſtris Monachorum: neque ex his ſolùm, ſed illis quoq. penes quos ſumma rei litterariæ diu ſtetit iudicio imperitorũ pædagogorum: inter quos Eraſmus eſt. cuius mirificam animaduertas Latinitatẽ, vel quum dicit ſe calculum ſuum recantare. Terentius autem ſuam dictionem puram dixit, id eſt lectã. Horatius Lucilium lutulentum: propterea quòd eſſet quod tollere velles. Erit igitur & pura obſcura: qualis illa Phormionis apud Terentium,

Imò enim nemo ſatis pro merito gratiam Regi refert.
Téne aſymbolum venire unctum, atque lautum è balneis
Otioſum ab animo: cùm ille cura & ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit quod placeat: ille ringitur. tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur.

Et impura clara: veluti ſi auſim ſic, dico tibi cõuiciũ. Ex puritate tamen ſæpius fit perſpicuitas: nunquam ex perſpicuitate puritas. μέγεθος idem non in abſtracto Magnitudinem dixit, ſed in cõcreto ita definiuit. Magna & grãdis oratio eſt, quę puri ſermonis contritã conſuetudinẽ põdere ſuo excedit. Quũ dixit, Magna, quare Grãdis

appoſuerit,neſcio quod verò ad rem pertinet, ſi verum ſit quod ait,nūquam grauis oratio (hæc enim eſt Magna illi cui pondus attribuit)eſſe poterit perſpicua. Etenim Claritas,ſi efficit puram:& puræ naturam excedit grandis.à perſpicuæ natura vtique grandis exibit.κάλλος duobus verbis item expreſſit: Venuſtas & pulchritudo eſt, omnium quibus oratio conficitur, conuenientia quædā & modus, quarum ſuccus quidam & qualitas, tanquam color orationis elucet.Venuſtas tamen alia eſt à pulchritudine,tametſi abſque illa eſſe non poteſt. eſt enim Venuſtas,quam Græci χάριτα vocant:pulchritudinis perfectio,qua re Venuſtatem mulieribus attribuit Cicero Pulcher athleta erit,venuſtus non erit. proinde qui ambas poneret,genus debu t anteponere. Præterea quum pulchritudo ſit ſua cuiuſque partis primùm, deinde partiū commiſſarum temperamento oriens qualitas: mutile Conuenientiam appellauit.Ad hæc cōuenientia illa eſt, quam Græci συμμετρίαν vocant,Vitruuius commenſum. at ea nequaquam pulchritudo eſt, ſed qualitas ex illa. quemadmodum aptitudo nauis ad portandum & vehendum,ex commenſu partium, non autem ipſa conuenientia.etenim quia conueniunt partes corpus pulchrum eſt igitur pulchritudinis cauſa cōuenietia. Poſtremò quū è Cicerone ſuccū & nitorē legiſſet orationis,neutiquāſuccū ad pulchritudinē potiùs quā ad magnitudinē debuit afferre.& ſanè durum illud,ſuccum elucere,ſic igitur dicemus nos,Pulchritudo partium eſt ex modo,figura,colore conflata ſpecies delectabilis.Pulchritudo totius,eſt ſpecies excitata ex partium modo, figura,ſitu, numero, colore.Modum partium appello debitam quantitatem. Figuram vel eam,quam ſic vocant Rhetores in oratione figurata:vel eam quæ in oratione ſimplici nulla eſt,eſt enim figura quędā carere figuris illis,nihilo minus quàm album corpus coloratum dicimus,quum tamen albedo viſa ſit quibuſdā coloris priuatio.vel ſi minus placet hoc illud de nocte dicas.Tenebræ nanque quū ſint lucis priuatio,ſanè coloris item priuatio ſunt, & quodammodo videri dicuntur: quum tamen ſine luce viſio nulla. Sitū etiam locum capit:non autem locus omnis ſitum. Colorem in oratione per metaphoram intelliges nitorē illū verborum.eſt enim nitidius verbum,&quaſi coloratius.

Criſpare

Criſpare quàm quaſſare:ſi id apud Virgilium ſignificat: Seruius enim negligenter præter it: quũ tamen raro eſſet in vſu,& nullũ alium apud authorem.Criſpum enim eſt non rectũ.Quaſſatu haſta curuatur ac criſpatur. Criſpari etiam dici poteſt id quod manu colligitur: ſic enim criſpatur veſtis limbus quum colligendo digitis corrugatur.ſic duo haſtilia,veluti duæ rugæ.Ex his autem omnibus confit proportio,ex proportione conueniẽtia, ex conuenientia pulchritudo : cuius latitudo quum multa ſit,ſicut & ſanitatis,ſumma illa perfectio & gratia,Venuſtas erit acutis iudiciis non è triuio quæſiti . γοργότης ab eodem ſic: Velocitas eſt compoſitionis acceleratio , qua riua & mobilis oratio videtur.Sanè res ipſa ita eſt.verba autem minus probo. Quid enim eſt compoſitionis acceleratio?nam compoſitio,aut eſt actio ipſa componendi,ſanè hoc non intelligit:aut eſt partium cohærentium ſitus.hoc multo minus ſatisfacit. & plus ſignificat γοργότης quàm Velocitas.Liceat igitur nobis hũc ad modum, Celeritas eſt aliarum aliis ſubeuntium partium expromta inculcatio:qua oratio mobilis videatur. ſanè Latinè Gorgon fulmineum quiddam dicit.Toruum interdum. neq. æquatur eius ſignificatio Latina vel celeritate , vel velocitate. Diximus inculcationem partium ſibi ipſis inſtantium ac ſubeuntium : qua intelligeremus à nobis partes illas inculcari.Nam ſi dicas partium accelerationem, nunquam conueniant. Neque enim ipſe ſeſe , neque eas nos acceleramus. abſolutè enim verbum ponitur hoc , nunquam tranſitiuè Volubilitatem non ſum auſus γοργότητα, eſt enim Volubilitas facilitas continuationis,etiam ſine celeritate ἦθος affectionem tranſtulit rectè,rectéque moratum vocauit id genus orationis,ἀλήθειαν ſic definiuit,Veritas,quæ facit vt non fictè , nec dedita opera,ſed vt ſentimus,dicere videamur. quo modo dedita opera. neque enim aut aduerſatur,aut officit veritati id quod opera dedita vel dicimus vel facimus. Idẽ nanque ſignificat opera dedita,quod ſtudioſè. Itaque & dedita opera dicimus quod ſentimus. quũ damus operã vt intelligamur. δεινότητα. Grauitatem dixit , quum tamen ſciret & a Quintiliano & aliis vel vim vel acrimoniam appellatam. Præterea Hermogenem ipſum quem ſequitur,in Magnitudinis idea quærere σεμνότητα , id eſt,

Grauitatem Tum autem eũdem authorem δεινότητα itã definire: οὐδὲν ἄλλο ἢ χρῆσις ὀρθὴ πάντων τῶν προειρημένων εἰδῶν τοῦ λόγου, καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς. Ipſe autem ſic: Grauitas eſt congrua omnibus circuuſtantiis oratio, vel quædam orationis elatio, Ambiguum igitur nomen definit: quódve toti & parti conueniat: nunc enim orationem, nunc orationis elationem. eſt enim accidens totius quaſi quędam pars. Præterea quonammodo erit grauitas oratio, ſi eſt vſus rectus omnium Idearum: quanquam ne id quidẽ aſſentior Hermogeni, non enim δεινότης eſt χρῆσις ſed vis orationis quę oritur ex illa prudentia, qua partes ſuę cuique rei attribuuntur. Itaque in pręcedente commentario quam efficaciam vocauimus, Græcè δεινότητα intelligi volebamus. Illud poſtremò dicendum, non eſſe Ideas iſtas, ſed Idearum affectus, contrà quàm dixerunt. Ergo quum demonſtrauimus quid eſſent genera hæc, videamus an rectè tradita ſint.

Perſpicuitatem primo loco ab aliis diſtinguebamus. verùm imprudenter ita inſtituerunt. quippe Formæ hę ſi ſunt ſpecies vni generi ſubditæ, appoſitis differẽtiis diſſitas eſſe oportet. Exempli gratia, Ideæ ſeptẽ. Perſpicuitas, Magnitudo, & aliæ. At verò aliter ſeſe habent. nanque Perſpicuitas omni orationi neceſſaria, itẽ Pulchritudo: Magnitudo non omni, neque celeritas, neque affectus: Præterea ſub eo quod eſt ἦθος ἀλήθεια comprehenditur. ad hæc δεινότης omnium aliarum Idearum rectus eſt vſus. Quare erit aliorum habitus. cæterarum verò quædam vnum ſunt ἦθος & ἀλήθεια: quædam omni orationi competunt, quædam non omni. Iccirco aliam viam inſiſtendum erat nobis. Cæterùm ne nominis authoritas obſit poſteris, id quoque explicãdum eſt: quemadmodum eorum docuerit generum rationem.

Hermogenes igitur harum Idearum quaſi partes quaſdam conſtituit nouem. ἔννοιαν, μέθοδον, λέξιν σχῆμα, κῶλα, συνθήκην. συνδέσιν. ἀνάπαυσιν, ῥυθμόν quæ more noſtro quid ſint primùm, deinde eorum vſum conſideremus. Sententiam ἔννοιαν interpretamur. eſt enim ἔννοια, quod ἐν νῷ. Mentem autem interiorem ſenſum Latini appellarunt. Trapezuntius ſic definit: Res inuenta verbis expolienda: ſine qua verba in numerum ornatè conſtruere furioſum eſt. Haud ſanè ſatisfacit. Res enim largiſsimæ eſt ſignificationis,

gnificationis.Res inuenta fuit Equi caput.ea res à Poeta luculentiſſimis numeroſiſſimiſque verbis ornata eſt. nũ igitur eſt ſententia? Præterea non ſemper erit furioſi inania verba connectere: ſtolidi etiam poteſt eſſe. Saltem dixiſſet, inepti. Sententia igitur non eſt argumentum: id eſt ſubiecta res qua de agitur, ſed argumenti appendix. Sanè igitur res eſt & inuenta & excogitata: omne enim quod eſt, res eſt. Cæterùm ſententia non eſt res illa quæ extra animum exiſtit: ſed rei ſpecies in animo. eſt ergo rei imago: cuius imaginis verba item ipſa imago ſunt. Neque verò cuiuſcunque rei ſpecies eſt, ſed illius tantùm quæ ad exornandum, aut explanandum, aut alio quouis modo interpolandum argumentum pertinent. Res eſt Aeneæ nauigatio, Troiæ excidium. earum rerum temperationes, quæ in Poetæ animo erunt, Sententiæ vocabuntur. Methodum, Artificium Trapezuntius interpretatur, atque ita definit: Via & modus, quo ſententia verbis explicatur. Sanè μέθοδος ad hunc modum ſemper Latinè dicitur à Cicerone, Via & ratio. quare igitur Artificiũ maluerit appellare, non inuenio. eſt enim Artificiũ artis officium. Ars habitus animi deducens præcepta vniuerſalia ad vnum quippiam faciendũ. Non iam igitur artificiũ ſolã methodũ ſignificabit, quàm vniuerſam præceptorũ omnium rationẽ. putà non ſolùm modũ explicationis ſententiarũ, vt eſt poſitum in definitione: verùm etiam ſyllabarũ ipſarũ collationem. Methodũ verò qui etiam Inſtructionem appellarit, non erit ineptus. Eſt præterea συνθήκη & σύνθεσις: quarum vtraque ad verbũ compoſitionẽ ſignificat. Verùm ſola συνθήκη hoc nomine dicitur à Trapezuntio, atque ad hunc modũ definitur: Compoſitio eſt, quæ elementorum, ſyllabarũ, dictionum, dictioniſque conſequentium inter ſe poſitione conficitur. σύνθεσις autem dictionum numeroſa compoſitio, quam Collocationem vocat. Certè Hermogenes ἐκ συνθέσεως καὶ ἀναπαύσεως numerum confieri prodidit. Cæterùm quid ſit illud, Dictioniſque conſequentium, haud ſanè intelligo. ſic nos: Cõpoſitio eſt aptus ordo partium inter ſe cohærentiũ. partes autem tres: Elemẽta, Syllabæ, Dictiones. Collocationẽ verò rectè σύνθεσιν dictam exiſtimo. quam quum definit per cõpoſitionem, videtur aut confundere quæ ſeparabat, aut ambiguè accipere vocem

hanc, Compoſitionem, aut facere vt ſit genus ad Collocationem: numeroſitatem autem differentiam. Nec profectò diſplicet vt συνθήκη ſit elementorum vocúmque qualiſcunque diſpoſitio: σύνθεσις autem non qualiſcunque, ſed numeroſa tantùm. σχῆμα verò dixit Exornationem, non malè, non optimè tamen. fit enim exornatio non à figuris tantum, ſed à numeris quoque. Definitio eius hæc: Exornationes ſunt verborum expolitiones & modi: quibus tanquam colorato amictu rem & veſtimus & decoramus. Cæterùm figuras loquutionis tantùm deſcripſit hîc. iccirco appellauit Modos. Sunt tamen exornationes etiam rerum ipſarum: quemadmodum priore libro declaratum eſt. Neque rectè dixit, Exornationibus rem veſtiri: verbis enim quibuſlibet veſtitur res. Decoramus autem figurarum flexu & colore. κῶλον ab omnibus membrum dicitur. Trapezuntius hoc definit modo: Vno ſpiritu prolata oratio, quæ totam ſententiam, vel partem eius breuiter abſque interuallo abſoluit. Iam verò non niſi eam quæ pronuntiatur, deſignat orationem. Deinde quare dixit Breuiter? hoc enim ineptum & falſum eſt. nam breue eſt τῶν πρός τι. Si breuiter abſoluit ſententiam membrum: Membrum igitur erit breue. hoc ſanè falſum: quippe mox diuidit, in breue & longum. Ineptum verò quis non intelligit, quòd velit me rem longam dicere breuiter? nónne erit oratio minor ipſa re? Non ergo eius erit imago. Quare opportunè huc afferam diuini viri verba ex tertio artis Rhetorices, quibus ille vulgatum de narrationis breuitate præceptum damnat: νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρρωμένως, σκληρὰν δὲ μαλακὴν μάξει· τί δ' εὖ, ἔφη· ἀδύνατον. καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει πρᾶγμα. Non enim in celeritate aut breuitate vel narrationis vel membrorum orationis, ſita eſt aut virtus aut natura: ſed quanta res eſt, tantùm eſſe membrum oportet. Vel quot Ciceronis loca tibi recēſere poſſum? Cæterū quia hoc ab eius calumniatoribus pro vitio illi obiectū eſt: non ex Iſocrate, qui nimis picta vſus eſt dicendi ratione, ſed ex ipſa Oratorū norma, hoc

eſt

eſt Demoſthene, vnum adducam ad LX. complectens voces. eſt enim in Olynthiaca I. ſcriptum, ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο γενήσεται, δέδοικα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν· οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἂν ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρραθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ καὶ χαλεπὰ, ὧν οὐκ ἠβουλόμεθα. ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. Non minorem ambitum orationis in deliberatione περὶ Ἀλεξάνδρου συνθηκῶν, quinquagenariorum ſanè ingentem numerum. In oratione verò contra Neæram etiam pluſquam ſexaginta voces numerabis: multas verò longas admodum. ὅτε γὰρ Λακεδαιμονίους ὑμεῖς ἐσώζετε, πεισθέντες ὑπὸ Καλλιστράτου, τότε εἰπὼν ἐν τῷ δήμῳ πρὸς τὴν βοήθειαν, ἐωνημένος τὴν πεντηκοστὴν τοῦ σίτου ἐν εἰρήνῃ, καὶ δέον αὐτὸν καταβάλλειν τὰς καταβολὰς εἰς τὸ βουλευτήριον κατὰ πρυτανείαν, καὶ οὔσης αὐτῷ ἀτελείας ἐκ τῶν νόμων, οὐκ ἐξελθὼν ἐκείνην τὴν στρατείαν γραφεὶς ὑπὸ Στεφάνου τουτουὶ ἀστρατείας, καὶ διαβληθεὶς τῷ λόγῳ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἥλω καὶ ἠτιμώθη. Quid? Thucydides enim cuius adeò admirantur breuitatem ipſo ſtatim operis initio haud multò minorem obtulit periodum: atque mox etiam maiorem. Quanta verò ſit illa eodem in prooemio vbi poſita fuerit, indicabitur. neque enim minutis vocibus ipſam referſit, ſed multiſyllabis multis, Μίνως γὰρ παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο· καὶ τῆς νῦν ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε, καὶ τῶν κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας· τό, τε λῃστικὸν, ὡς εἰκὸς καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφ' ὅσον ἠδύνατο, τοῦ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ. Neque lex illa vnica poetarum Maro, non putauit abſurdum ad centum vſque inculcare. Ponam igitur ex IIII. Georg.

Si verò (quoniam caſus apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo:
Quod iam non dubiis poteris cognoſcere ſignis:
Continuò eſt egris alius color: horrida vultum
Deformat macies. tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignauæq; fame, & contracto frigore pigræ:

Tum ſonus auditur grauior, tractimque ſuſurrant:
Frigidus vt quondam ſyluis immurmurat Auſter:
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus vndis:
Aeſtuat vt clauſis rapidus fornacibus ignis.
Hic iam Galbaneos ſuadebo incendere odores,
Melláque arundineis inferre canalibus vltro
Hortantem, & feſſas ad pabula nota vocantem.

Quo ex loco, quid agendum mihi, quid aliis à me præſcribendum ſit, libêtius feliciúſque intelligam, quàm ex formidoloſis Græculi vllius præceptionibus. ἀνάπαυσιν verò Clauſulam vocat, híſque definit verbis: Clauſula eſt vniuſcuiuſque orationis, aut etiam membri numeroſa diſpoſitio. Nomen quidem expreſſit Græcam vocem. At definitio nequaquam. Neque enim clauſula membrum diſponit: ſed claudit membrum vno duobúſve numeroſis verbis. ad hunc enim & ſignificatum & naturam vtitur Cicero. Quare verò cùm dixiſſet: vniuſcuiuſque orationis: addiderit, aùt etiam membri: me quidem latet. Orationis enim tum natura, tum appellatione comprehenditur etiam membrum: præſertim cum appoſuit, vniuſcuiuſque: ῥυθμὸν rectè numerum appellauit. Definitio verò obtundit clauſulæ definitionem. Eſt enim hæc. Numerus eſt, quæ ex obſeruatione collocationis, atque clauſulæ pedum conficitur orationis ſonoritas, atque modulatio. Etenim ſi clauſula eſt numeroſa orationis diſpoſitio: non tam numerus fiet ex clauſula vt vult Hermogenes, quàm clauſula ex numero. At hic numerus eſt ſonoritas ex collocatione. Nos verò ſic; Numerus eſt conueniens ſententiæ ſonus ex compoſitione & diſpoſitione partium, compoſitionem appello verborum ex elementis & ſyllabis, ac membrorum ex verbis Diſpoſitionem rationem modúmque compoſitionis. oportet enim verba & eſſe talia, & tali ordine collócata.

Horum igitur natura cenſetur hæc. Reliquum eſt vt Hermogenis, qui hæc ita digerit, conſilium videamus. Oratio omnis ſententia, & verbis conſtat. Igitur vtrumque Ideis etiam conuenit, ſi Ideæ orationis ſunt formæ. quæ formæ cùm ſint rerum imagines, rebus erunt ſimiles. Ergo etiam illarum partes, id eſt ſententiæ, & verba. Quare & ſententiarum figuræ, id quod μέθοδον

vocari

vocari ab Hermog. manifeſtũ eſt: & verborũ qualitates: quas partim Græci τρόπους, partim ῥυθμοὺς nominat, neceſſariæ ſunt. Verborũ præterea quantitates tam continuæ quàm diſcretæ. Horum ſumma ſic ſe habet. Quantitates continuæ ſunt in longitudine, ac breuitate verborũ, & inciſorũ, & membrorũ. Sic enim intelligo partes orationis voce generis: cuius duo modi, τὰ κόμματα, i. inciſa: quę ſunt partes minores, ac μέρη à nobis dicuntur: & τὰ κῶλα membra, quę Ariſtotelico more μέλη nominabuntur. Harum igitur longitudinẽ ac breuitatem curat συνθήκη, ſicut & numerũ. Ordinem verò & qualitatem in ſonis σύνθεσις. Non igitur rectè numerum Hermogenes ἐν συνθέσει καὶ ἀναπαύσει confici putauit. Neque enim ἀνάπαυσις facit numerũ, ſed numerus poteſt eſſe non ſolùm in clauſula, ſed etiam in principio periodi: id quod à M. Tullio ſatis eſt diſputatum. Poteſt & eſſe clauſula & numeroſa, & ſine numero. Præterea σύνθεσις etiam ipſam ἀνάπαυσιν comprehendit: comprehendit etiam initia, etiam media. Ex συνθέσει potius ac συνθήκῃ numerus confieri videtur. Eſt & alius eiuſdem error. Poſtquam enim σύνθεσιν cum cæteris numerauit, nuſquam poſtea cum aliis eius poſuit præcepta. Illud verò vehementer agitare queat acutiorùm iudicium. Quippe μέθοδον cùm à ſententia, figura, dictione, membris, numeris: compoſitione ſeparauit, nõ ſatis mihi facit. Quid enim μέθοδος eſt? Nónne viæ ratio, quam inſiſtas ad componendam orationem? Quamobrem ea compoſitio cum eget verbis, verborum ordine & ſono: erit profectò methodus ratio eligendi, atque diſponendi verba, quibus ſentẽtia exprimatur. Non autem ſententiæ explicandæ modus, quemadmodum putauit ille. Non eſt igitur μέθοδος pars ab aliis ſeparata, ſed omnium quaſi forma quædam. quæ fuit fortaſſe ratio, propter quam à Trapezuntio artificium diceretur. Verum cùm ille in definitione ſententiæ ſoli attribuit, hoc falſus fuit. Eſt autem συνθήκη, quam σύνταξιν quoque vocare liceat. his ita cognitis ad eas formulas, quæ primores Ideas illas explent, accedendum eſt. in quibus perpendendis pari iudicio vtendum eſt.

Σαφήνειαν, inquit Hermogenes, ποιοῦσι τὸ καθαρὸν καὶ τὸ εὐκρινές. Trapezuntius claritatem tractaturus nequaquã hoc explicauit. Sed poſito claritatis nomine ſtatim

F iiij.

puri ſermonis inſtituit inueſtigationē, duplici ſanè peccato. nánque & negligēter omiſit σαφηνείας diuiſionem in καθαρότητα & εὐκρίνειαν: pingui nimis Minerua puritatis exempla ſine definitione poſuit. Tertius error, cum εὐκρινείαν elegantiam interpretatur. Veteres enim Grammatici τὸ εὐκρινὲς ἀκριβές dicunt eſſe. Igitur εὐκρίνεια Facilitas potius. Hermogenes quoq; τὴν εὐκρίνειαν docet eſſe prudentiam diſponendi partes τοῦ τάξαι τι καὶ ποῖον. In noſtris lucubrationibus obſeruatum à nobis inueni εὐκρίνειαν diſtinctionem appellatam. Valde ſanè bene. Eſt enim δύσκριτον implicatum. præſertim cùm idem faciat τῇ εὐκρινείᾳ σύγχυσιν contrariam. elegantia verò longe aliud eſt, quod & nomen ipſum oſtēdit Verborum electorum non vulgaris coaptatio. Quare citius obſcurabit aliquando audienti populo orationem, tantum abeſt, vt perſpicuam faciat. Quartus error, vbi elegantiam claritatis appellat partem, neque enim elegantia eſt perſpicuitas, aut perſpicuitatis tanquam totius pars: neque tanquam generis ſpecies: ſed cauſa quaſi formalis. etenim ex forma ipſius εὐκρινείας fit perſpicuitas in oratione. Puritatē autem dicit idem Hermogenes in ſimplicitate ſitam eſſe, ἐν τῷ ἀφελεῖ: atque definit καθαρὰν λέξιν τὴν μονοσκελῆ. Ego verò aliter ſentio. Aliud enim eſt purum, aliud molle. Purum cui nihil admiſſum alieni. Molle, quod aures non offendit. Poteſt eſſe mollis impura, vt in Aulularia:

Pici diuitiis qui aureos montes colunt
Ego ſolus ſupero.

Eſt enim σολοικοφανής. & pura aſpera, vt τετράχθαι τετραχθάτι. Præterea non eſt verum, puritatem ſitam eſſe, in ſimplicitate, eſt enim ſimplicitas duplex, aut ἀφελής, aut ἰδιωτισμός. Idiotiſmus eſt vitium electæ orationis. Quippe vulgaris dicendi modus, frequens Plauto. ἀφελής, eſt virtus quotidianæ loquutionis, non apud plebem ſolùm, ſed lectorum ciuium: qualem Gracchorum matri M. Tullius attribuit. At enimuerò vt non negamus τὴν ἀφέλειαν facere perſpicuitatem: ita aſſerimus eam pro magnifica oratione quoque. Quis enim tam amens ſit, vt Ciceronis orationem perſpicuam neget? ad hæc puritatis σχῆμα dicit idem eſſe τὴν ὀρθότητα. Eſſe autem rectitudinem hanc, loquutionem factam per rectum, vt, *vrbs antiqua fuit*, cuius contrarium ſit πλαγιασμός, id eſt

Obli-

Obliquatio. veluti cùm per obliquos caſus fit oratio. qualis apud Salluſtium: vrbem Romam, &c. In quibus exemplis quis audeat dicere ſeſe figurã agnouiſſe? Siquidem Figura eſt flexus orationis tolerabilis preter vulgatam conſuetudinem. Omitto, quod σχῆμα poſuit pro Tropo. Eſt igitur ὀρθότης & πλαγιασμὸς vtrunque puritatis formula. ſed ὀρθότης eſt Simplicitatis, Plagiaſmus non. vtraque inquam eſt puritati aut ſimplicitati hoc, quod perſpicuitati puritas: & ſimplicitas. non minore iudicij periculo dicit, in perſpicuitate κῶλα eſſe oportere breuia. non enim ſolius perſpicuitatis, ſed neque ſola. Non ſolius perſpicuitatis eſſe κῶλα breuia ſatis oſtendit Thucydides. Cuius breuitas etiam obſcuram reddit orationem. Non ſola breuia κῶλα deberi perſpicuæ dictioni videbit: qui meminerit principij orationis pro L. Muræna. Primum enim ſtatim membrum vt longiſſimum eſt, ita lucidiſſimum. Præterea quid lucidius iis Maronis verſibus, quos poſui ſuprà. At in illis quæ quantáque κῶλα contineantur, ſatis, opinor, patet. nihil verò ineptius ea ſentẽtia, qua ait, τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖόν ἐστι προστεῖναι τὸ μέγεθος, καὶ ὄγκον, καὶ ἀξίωμα παρέχεται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ ἁπλοῖς. Nam & falſa eſt, vt oſtendimus. Lucidiſſima nanque eſt illa,

Arma virúmque cano. &,
- tantæne animis cœleſtibus iræ, &,
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Neque placet τὸν ὄγκον inter virtutes recenſeri, ſed μέγεθος & ἀξίωμα, magnitudinem, ac dignitatem. Et malè loquutus eſt, quæ bene ſentiebat. Ambigua quippe oratio. τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖον προστεῖναι τὸ μέγεθος. Dubites enim tene præceptum ita, vt iubeat perſpicuitatem augere, appoſita magnitudine, an naturæ declaratio: vt intelligatur perſpicuitati ſuapte natura magnitudinem cohærere, quare melius dixiſſet προσεῖναι quam προστεῖναι. Nihilo melius illa profitetur. μέγεθος ποιοῦσι σεμνότης, τραχύτης, σφοδρότης, λαμπρότης, ἀκμὴ, σφοδρότης, βραχύτης διαλλάττουσα τῆς τραχύτητος. grauitas inquit magnitudinem efficit rectè, eſſe autem grauem orationem, quæ de diis, vt de diis ſentit. Nam ſanè Homerus de diis ſuis, quaſi de ſuibus loquitur Secundo loco, Res diuinæ grauitatem afferunt, de Cœlo, de Natura. Tertia ratio grauitatis à reb. diuinis

item,ſed quarũ homines compotes ſunt: cuiuſmodi, Anima,Mens,Ratio,Virtus.In quarta, grauitatis recenſiones,hominum ſtudia,officia,acta, geſta præclarè Neque aſſentior ei,quando negare auſus eſt, Apoſtrophas aptas figuras grauitati orationis: vnum locum ex Adherbalis oratione Salluſtiana deſignabo, cuius authoritate Græculo illi ne credatur.Iamiam animo meo chariſſime frater,&c. Pari leuitate κῶλα breuiora grauitatẽ afferre dixit.Illud quoque animaduertendũ, cùm tanquam partes grauitatem cõſtituendam nominauit ita vt diſtingueret, ἀκμὴν,λαμπρότητα, τραχύτητα: mox tamen τραχύτητα & λαμπρότητα effectrices ait, τῆς ἀκμῆς. Quod autem τραχύτης ſiue aſperitas grauem faciat orationem, nõ eſt neceſſarium. Nam ſi, vt ait τραχύτης γλυκύτητι contraria eſt,ſanè dulcedo in verbis grauibus, graui ſententia eſſe cùm poſſit: poſſit item & aſperitas in humilibus: vtriuſque exempla ſubnectam.Nectarea illa in graui,

O praſtans animi iuuenis,quantum ipſe feroci
Virtute me exuperas,tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere,atque omnes metuentem expendere caſus.

Illa aſpera à paſtore,

Pars Scythiam,aut rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Attribuit autem aſperitatem ſententiarum maioribus perſonis,σφοδρότητα minoribus. Tamen,inquit,ſiquis idẽ putet,non laboro. Vehemẽtiam verò ab aſperitate in figuris valde differre. Ego in omnibus differentes puto, neque prudenter cum magnitudine perſonarum aſperitatem cõiunxiſſe arbitror Quin aſperitatem eſſe animi vitium, neque bene inſtituto ciui conuenire. Item eſſe aſpera quædam ſiue vehementia: qualis dictio Catonis in proœmio de agricultura. Furem dupli, fœneratorem quadrupli: aſpera ſententia ſed languida.Et vehementia ſine aſperitate,

Vos & Scylleam rabiem,penitúſque ſonantes
Acceſtis ſcopulos. & illa:
Extremos rediiſſe pudet,hoc vincite ciues.

Præterea non eſt æquè, quod ait, verum, λαμπρότητα facere ἀκμὴν. Facit quidem magnitudinem illuſtris ſententia ſemper: ἀκμὴν verò i.vim non ſemper,vt ibi,

-facilis deſcenſus Auerni,
Sed reuocare gradum,ſuperáſque euadere ad auras,

Hoc

Hoc opus, hic labor eſt. Pauci quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus.

Quòd ſi, vt facit, ſe excuſet: ſententias illuſtres non efficere ve[g]etam orationem, ſed figuras, & κῶλα, nihilo maiore merito audiatur. λαμπρότης enim in membris, quæ membra ſunt, quænam eſſe deprehendetur? Ea ſunt enim aut longa, aut breuia, aut mediocria. Omnia vel illuſtria, vel non illuſtria: quæ cola ſunt, numeros ac figuras illuſtres non dubitarim parere vim dictioni, vt Repetitio & Reduplicatio eſt: non omnes tamē. Quid enim illuſtrius Epiphonemate? non tamen omnia vim intentant: ſed quædam τὸ εὔχαρι tantùm habent. in illo vis,

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

& in illo,

-lauit improba teter, Ora cruor.

At non in illo,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Quod verò addit, λαμπρότητι contrarium τὸ κομματικὸν, æquè falſum eſt. Nihil enim illuſtrius Salluſtiana dictione: cuius κῶλα penè omnia κομματικὰ, id eſt præciſa. λαμπρὸν etiam luculentum dices. & λαμπρότητα ſplendorem. Poſt hæc λαμπρότητα πρὸς τὴν φαιδρότητα, diſtinguit: φαιδρότης, inquit. ἐν ἀφελισμοῖς οὐκ ἔστι λαμπρότητος, ἀλλὰ γλυκύτητος καὶ ἀφελείας. τὴν δὲ φαιδρότητα τὴν ἀξιωματικὴν ποιεῖ ἡ λαμπρότης, & contrarium, τῇ λαμπρότητι τὸ κομματικὸν, καὶ διαλεκτικὸν, καὶ ὄντως ἀγωνιστικὸν εἶδος τοῦ λόγου. Deinde dicit, ὁ καθαρὸς ἐναντίον τοῦ λαμπροῦ: quæ omnia ſunt perpendenda. Hilaritatem ait eſſe ſuauitatis ſiue dulcedinis non ſplendoris: ſuauitatis, inquā, & ſimplicitatis. A ſplēdore verò eam fieri hilaritatem quæ cum dignitate coniuncta eſt. Duo igitur facit genera hilaritatis in oratione, altera ἐν ἀφελισμῷ: i. καλλωπισμῷ: qui eſt affectati decoris cultus nitidus: cū qua ſtatuit ſuauitatē, & ſimplicitatē. Alterā ἐν ἀξιώματι, i. dignitate, cuius parens ſplendor eſt. Proba diuiſio, ſed quæ deſiderat definitionem. Splendorem dico in oratione non ſolùm lucem ac perſpicuitatem, ſed maiorem quandam lucem, quæ animum ex auditione percellat, ſicut Sol per viſionem. Hilaritas à Græcis ex eodem fonte hauſta eſt. Quippe φαιδρὸν eſt τὸ φανερὸν ἀδρῶς. Nos hilarem vocabimus dictionem, quæ inter vulgarem lucem perſpicuitatis, & magnam illam ſplendoris poſita

eſt cuiuſmodi eſt Herodoti ſtilus,& Catulli,quorum hilaritas eſt tota in cultu.Iſocratis non minus hilare dicendi genus:magis tamen pertinet ad ἀξιωματικὸν. nullum enim authorem inuenias, tãto cultu,tam graui dignitate. Potes autem φαιδρότητα ſcitiſſimè dicere Elegãtiam. Alia verò Græca voce γλαφυρότητα. Tum vtramque tam ἀφελιστικὴν quàm ἀξιωματικὴν eſſe in cultu poſitam memineris: tametſi prior potius videtur.Deinde ait contraria eſſe τὸ λαμπρὸν, καὶ τὸ κομμωτικὸν, καὶ τὸ διαλεκτικὸν, καὶ τὸ ἀγωνιστικόν.Omnino igitur excludit à ſplendore cultum illum nimium quem κομμωτικὸν vocat. A fœminarum opera,quam nimiã ponunt in exornando,metaphora ſumpta eſt:vnde κομμώτριαι qualem Cypaſſim Corinnæ canit Ouidius. Gellius monet nos, ab antiquis Elegantiam dictum illum καλλωπισμόν. Perire igitur ſplendorem nimia illa trepidatione non ſatis benedicendi, Ita verò ne recipi quidem in diſputatoriam dictionem:ſpinoſa enim oratio diſputãtium, in ſumma cõcludit:Panegyrico potius ſtilo deberi ſplendorem illum,quàm forenſi,ſi ἀγωνιστικὸν, ſic interpretêre. Illa tamen aliud:quippe,γοργὸν, καὶ διπλὸς idem facit.Quod quàm ſit verum,intelliget is, qui humilem Ideam ab incitata ſæpe cognoſcet alienam Satis hoc patiemur;illud non ferendum,quod agebat poſtremum:Puritatem ſplẽdori eſſe contrariam.Aliud eſt humile,hoc ſplendido aduerſatur,aliud purum dicendi genus:hoc cum ſplendore licet coniũgere. Quinetiam puritatem, propterea quòd non niſi lectis verbis,ſcitàque eorum coaptatione fit,gradum quendam ipſum ad ſplendorem puto.Reliqua eſt ex cauſis magnitudinis περιβολὴ, quam Trapezuntius an rectè dixerit Circunductionem,ex definitione patere poterit. Ait igitur περιβολὴν καθαρότητι contrariam. Craſſo nimis iudicio exiſtimauit puram orationem eam tantùm, quam nos nudã dicimus : cùm quid nulla re adiecta narratur.Cùm verò additur aut genus,aut ſpecies, aut præſcriptio,aut totum,aut pars,aut perſona, aut locus, aut tempus,aut modus,aut inſtrumentum,aut cauſa,περιβολὴ, ab eo appellatur.Non igitur circunducitur res,ſed circũ ipſam res aliæ. quemadmodum etiam eadem augetur ἐπιβολῇ: quoties ſcilicet interponitur horum aliquid orationis continuatis partibus:quales ſunt Parẽtheſis modi omnes. Icc irco προσβολὴν quoque addam ego: quando

narra-

narrationi puræ(vt ille vocat)vel nudę(vt nos dicimus) apponetur,quod ne illum quidem latuit cùm dixit,περίβολήν.hanc vocabimus nos acceſsionē,aut adiectionem, περιβολὴν autem amictum nimis durè: ſatis commodè cō plexionem:propterea quòd ſimul cum re nuda comple ctitur ea,quæ diximus ſuprà.addit igitur aliquando id, quod auget,& obſcurat haud ita quidem,vt ne intelliga tur:ſed ne tam facilè.Animus enim ad plura attentus di ſtrahitur.Aliquando verò id addit,quod explanat. Itaq. περιβολὴ interdum eſt τὸ μεστοῦν,implet enim loca vacua,& admittentia circunſtantias:id quod maximè pertinet ad σαφήνειαν: tantùm abeſt vt ſit contraria puritati.quod au tem ſit τὸ μεστοῦν, etiā Hermo.teſtatur, ἡ μεστότης οὐδὲν ἄλλο ἡ περιβολή. quanquam non ita eſt,Implet ſanè περιβολή: at plenitudinem eſſe περιβολὴν idem eſt, atque ſi quis dicat, omnis plenitudo eſt complexio. hoc enimuerò falſum eſt.Plena enim eſt narratio,cui nihil deeſt in qua tamen neque tempus,neque cauſa,neque cæteræ aderūt circun ſtantiæ,quales multæ apud Ciceronem in Verrem. Itaq. plenam illam exiſtimauerim,in qua ſuccū Cicero agno-ſcit.Neque verum eſt quod aiunt Plenum eſſe Ideam,ſo liſque magnitudini conuenire. Nam neque Idea eſt, ſed affectus:neque vni peculiare magnitudini, ſed humili quoque generi familiare,cuius ſententiæ exemplum ha bes in Bucolicis,

Hic inter denſas corylos,modò námque gemellos
Spem gregis,ab ſilice in nuda connixa reliquit:

Eſt enim perſonæ Idea in capella,actio,tēpus, locus, finis actionis ipſum opus,gemelli:finis operis:ſpes gregis. Procedit deinde ad pulchritudinem. κάλλος autem etiā decorem potes interpretari.eius effectricem Curam ſtatuit ſiue diligentiam,ſic enim dices ἐπιμέλειαν. propterea quòd accuratam quoque dicimus orationem.Quia verò μέλλω & μέλος eandē habent originem, τὸ ἀμελὲς & τὸ ἄρρυθμον idem cenſebitur.Ergo τὸ κάλλος εὐρυθμίαν efficiet, & τὸ εὐάρμοστον & τὸ σύμμετρον: vt in quantitate, qualitatibus, proportione,ordine,ſitu conſtituatur,optimè hęc ille,niſi addidiſſet κάλλος acquiri per δριμύτητα,id eſt, acrimoniā:nihil enim minus venuſtatē frequēter fœdat acrimonia:contrà potius ſuauitas & dulcedo erit comes atque adiutrix pulchritudinis.Poſt hæc περὶ γοργότητος quędam

ſcribit. Nos genus hoc dicendi vel incitatum, vel concitatum, atq; etiam interdũ præceps appellabimus. Quod quoniam fit aliquando per multarum rerum complicationem, κατ᾽ ἐπιπλοκὴν Græci vocant: aliquando per conciſionem, τμητικὸν quoque ab Hermogene appellatum eſt. complicatio autem fit aut ſubeuntium frequẽtia ſententiarum ſine copulatione, aut interiectionibus, quas παρενθέσεις nominant. Adeò nánque præceps oratio eſt, vt nequeat expectare inſtãtem orationem, neque differre poſt illam, quæ in manibus eſt: ſed ingruentem admittat: exempli gratia ex III. diuini operis,

Talibus attonitus viſis, ac voce deorum:
(Nec ſopor illud erat, ſed coràm agnoſcere vultus
Velatáſque comas, præſentiáque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor)
Corripio è ſtratis corpus.

Cæterùm multi Gorgoteta figuram putant, non Ideam orationis. conuenire autem omnibus characteribus manifeſtum eſt authoritate Poetæ,

Inſere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.

Tranſit hinc ad eam quam vocat ἠθικὴν cuius lex eſt, attribuere ſuam cuique naturam. Iccirco ἐνδιάθετον quoque nominat, propterea quòd mores affectus quidam ſunt. & vniuerſalior eſt ἐνδιάθετος. Neq; enim ſolùm perſonæ nobis ſunt deſcribendę, quarum proprij mores ſunt, ſed etiã res, in quibus affectus deſignantur. Quare omne genus affectuum, ab ea comprehendetur. Quæ fuit cauſa vt βαρύτητα diceret Hermogenes eſſe ὑπὸ τὸν ἠθικὸν λόγον. Sanè rectè, ſi etiam ſtoliditatem, & alia id genus item adſcribas. Intelligit enim βαρύτητα cuius ſpecies ſunt, ὀνειδιστικὴ, exprobratio καὶ ἐπιτιμητικὴ obiurgatio: quam & verbo ſuccenſendi explicamus. Ne hîc βαρύτητα ſtili putes grauitatem. Etenim in humili quoque τὸ ἠθικόν ἐστι. Id quod initio primi ſtatim Poematii videbis apud Theocritum. Neque ei ſubſcribendum cùm dicit:

γλυκύτης ἀφελείας κάλλος.

Suauitas enim ac dulcedo maior in picta quàm in ſimplici dictione.

Quæque lacus latè liquidos, quæque horrida dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.

Neque

Neque cùm dicit, ὀξύτης καὶ δριμύτης, ἐπιπόλαιος βαθύτης ἐστί. quis enim acutam acrémque orationem profundam neget eſſe? Aut quis admittat, quod addit? δριμύτης καὶ ὀξύτης περιγίνεται τῷ ἀφελεῖ. Nihil enim minus aptum eſt ad ſtatuendam orationis ſimplicitatem, quàm acutè dictum, quámq; ea ſententia, numerúſve, qui præ ſe fert acrimoniam. Acutum autem à iocoſo, vrbano, faceto, dicaci, ſeparamus. Acutum intelligo quod ſententiã languidam per ſe penetrare faciat in animos auditorum, tãtò magis acre. Acuti metaphora eſt à mucronibus. Acris à guſtu & ſapore. Acuti exemplum,

Non ea vis animo, nec tanta ſuperbia victis. &,
Omnis in Aſcanio cari ſtat cura parentis. &,
Dolus an virtus quis in hoſte requirat?

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Acrimonia verò in omnibus Sarcaſmis, de quibus ſuo loco dictum eſt. Poſsis etiam acutum diligentius intelligere: quodcunque eſt, aut diuerſum à populari opinione vel alio modo, quàm vulgari dictum, ſi re ipſa vulgatũ ſit. Quid enim illo acutius Euripideo?

τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν ἐστι κατθανεῖν,
τὸ ζῆν δὲ κατθανεῖν.

Illud verò quanquam eſt vulgare, non eſſe gratiæ pecuniæque ſimiles debitiones: tamen noua dicendi rotunditate Cicero fecit, vt eſſet argutum. Hinc aggreditur ἐπιείκειαν quam Latinè dicas æquanimitatem ſimul cum Terentio. modeſtiam mauult Trapezuntius. eſt diuerſa tamen σωφροσύνη ab ea, quæ eſt ἐπιείκεια, tanquã totum à parte, aut genus à ſpecie. verum hoc fuſius in Ethicis. Addit autem non ſolùm ab hac æquanimitate, ſed etiam à veritate fieri orationem ἐνδιάθετον καὶ ἔμψυχον. vt ex profeſſione veritatis ipſa dictio nõ ſolùm præ ſe ferat affectũ, verũmetiam quaſi animetur. Exprimitur autem eiuſcemodi profeſsio per obteſtationes ab oratoribus: apud Poetas per numinum inuocationem. Illa ſanè vera, meráque, ἐπιείκεια.

Ad nos vix tenuis fama perlabitur aura.

Et cùm addimus, reor, opinor, credo, ſi credere dignum eſt, vt aiunt, vt perhibent,

Haud equidem credo quia ſit diuinitus illis
Ingenium.

Quod autem ἐπιείκεια non ſit modeſtia: ſed cum ea allud

munes quidam proprij. Communes, Perſpicuitas, Cultus. Proprietas, Venuſtas, numeroſitas. Hos omnes tum omnium, tum perpetuos eſſe oportet. Aliorum communium quidam ſunt non perpetui, ſed vt res tulit: Mollitia, Suauitas, Incitatio, Puritas, Acutum, Acre, Plenùm, Floridum. Propriis quoque ratio eadem. quidam enim perpetui, quidā nō. Grandis generis perpetui ſunt, Dignitas, Sonus, Viciſsitudinarij, Grauitas, Vehementia. Infimi generis propria perpetuò Tenuitas, Viciſſitudinaria, Simplicitas. Securitas, æquabilis characteris propria perpetuò Rotunditas, Volubilitas. Quibus capitibus omnium formarū vniuerſa natura exactiſsimè abſoluetur. Eſt igitur Altiloquū Poeſeos genus, quod perſonas graues, Res excellētes continet, E quibus lectæ ſententiæ oriuntur, quæ lectis item verbis, verborúmque numeroſa collocatione explicantur. Perſonæ graues ſunt Dij, Heroes, Reges, Duces, Ciuitates. Quòd ſi aliæ quoque inferiores admiſcentur, vt Nautæ, Fabri, Mercatores, Aurigæ, id propterea fit, quòd hominum conuentu ſocietas inſtituta quoddam quaſi corpus eſt: cuius membra pro natura fineque officiorum & naturam ſortiūtur, & conditionem Regij officij natura eſt, pręſtare cęteris, finis gubernare. Rex itaque naturam ſortietur eam, quę & robur pręſtat, & ſapientiā. Naturæ conditio applicatio roboris ad tuēdum, ſapientię ad gubernandū. Res excellentes ſunt, Bella propter pacem, & quietem: Conſilia ad deliberandū: Iudicia ad eligendum: Virtus ad exequēdum: & alia quæ cohærent his. Lectæ ſententiæ ſunt, quæ à vulgo abhorrent. lecta verba, quę nō ſunt trita numeroſa collocatio, quæ quaſi rem ipſam ſono ſuo pingit. De quibus omnibus ſuo loco dicendum eſt, poſteaquam de affectibus dictum fuerit: quorum exempla iam ponemus.

AFFECTVS COMMVNES.

CAPVT III.

Perſpicuitas.

PErſpicuitas quid eſſet, ſuprà demonſtratum eſt. Eam nūc in omnibus generibus videamus, In infimo ibi,

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit,
Nanque erit ille mihi ſemper deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

In mediocri,

Ipſe apud tonſæ foliis ornatus oliuæ
Dona feram: iam nunc ſolennes ducere pompas
Ad delubra iuuat: cæſóſque videre iuuencos.

In ſummo,

Principiò delubra adeunt, pacémque per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœbóque patríque Lyæo.

Vides en m tribus eandem materiam locis diſpari magnitudine dictionis, pari perſpicuitate.

CVLTVS.

CAPVT IIII.

CVltus eſt amputatio abſterſione ſordium, ex quo fit nitor. Is euenit in ſententiis, vbi non omnia, quæcũque dicere poteſ, dicis. Itémque in verbis. Vnde terſus pilus à quibuſdam dictus eſt Exemplum in humili,

Cùm complexa ſui corpus miſerabile nati
Atque deos, atque aſtra vocat crudelia mater.

In mediocri.

Ipſa caua ſolans ægrum teſtudine amorem:
Te dulcis coniux, te ſolo in littore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.

In grandi,

At non Euandrum potis eſt vis vlla tenere,
Sed venit in medios, pheretro Pallanta repoſto
Procubuit ſuper, atque hæret lachrymanſque geménſque.
Et via vix tandem voci laxata dolore eſt.

PROPRIETAS.

CAPVT V.

PRoprietatem appello, nõ quæ excludit metaphoras. hæc enim nequaquam perpetua eſt orationi, ſed natiuam vim ſignificandi ex vſu doctorum: quem partitus eſt Hermogenes in partes tres, præter eũ vſum qui communis populo eſt: Verbũ, inquit, obſcurũ eſt tribus modis: Gentis, Artis, Legis. Gentis, exemplum ponit, Paraſangam, menſuræ genus apud Perſas, apud nos erit Maſtruca Ciceronis: Mapalia, Magalia, Pero, Gaza Virgilij Carbatinæ Catulli. Artis exemplum. ζεῦξαντες τὰς παλαιὰς ναῦς. Ait enim eſſe nauale verbum: puto quo vetera nauigia reficiuntur. Apud nos. Carcheſium, Scalmus, Factor Fiſtu-

Fiſtuca,Facere pedem,Legis exemplum,τωθάζειν: id eſt, accuſare, & conuitiari. apud Latinos mutitare. etenim vtebantur Athenis in feſtis Liberi patris tum conuitiis, tum verbo hoc ipſa ſignificante. Cæterùm multis aliis de cauſis verba obſcura ſunt. Quædam nimia nouitate, alia vetuſtate,alia tranſlatione, alia ex eruditione, puta hiſtoriis,aut fabulis. Nouitate, vt cùm verbum hoc nouiſſimum,pro vltimo poſuerunt primum, & citra,pro, ſine,& interim,pro interdum. Vetuſtate,vt Fauiſſæ,Clunadum, Sagmina, Toper. Tranſlatione, vt Merones, Lilia in caſtris C.Cæſaris. Eruditione, qualia multa ſunt in Prouerbiis, & in Problematis Plutarchi. Igitur verborum proprietatem vel popularium, vel aliuſmodi omne dicendi genus obſeruabit. ſiue artis cuiuſpiam ſint verba illa,ſiue conſuetudinis,vt in gregibus,paſcere, admittere,ſummittere,depellere. In agricultura, paſtinare,ablaqueare.in Nautica re,Fabrica,Medicina, Forenſi clamore, Militia alia, atque alia. atque alia quæ non egent exemplis.

VENVSTAS,

CAPVT VI.

Venuſtas quoque ſtilis omnibus communis eſt. Sua eſt preſſa & aſtricta humilis narrationis.Cōptior æquabili Ideæ:valde elaborata Summæ. Eſt quaſi natiua infimo,artificioſa altiloquo,tēperata ex arte modica natiuáque mediocri charactéri. Hanc quoque oportet eſſe perpetuam,ne abſit penè ſemper, vt Silio Italico, ſæpe verò Statio,ſæpius Lucano. apud Poetam nunquam deſideratur.ſiue mollia & lenia canit,facilè ſubſequitur:ſiue aſpera,dexteritate condiuntur. Sic enim appello prudentiā quandā electionis, atque collocationis ἀξιόπιστα, Exemplum mollioris venuſtatis in Imo,

-tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis,tibi candida Naïs,
Pallentes violas,& ſumma papauera carpens
Narciſſum & florem iungit beneolentis anethi,
Tum caſia,atque aliis intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit vacinia caltha.

In mediocri,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam,

Elicit: illa cadens raucum per leuia murmur
Saxa ciet, ſcatebriſque arentia temperat arua.

In ſupremo,

Qualis ſpelunca ſubitò delapſa columba
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi,
Fertur in arua volans, plauſúmque exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aere lapſa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Venuſtatem verò quemadmodum poſſimus aſperis addere, docebunt exempla. In tenui,

Qui te Pollio amat, veniat quò te quoque gaudet.
Mella fluant illi: ferat & rubus aſper amomum.

In MEDIOCRI,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertiſſe graues? atqui non Maſſica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repoſtæ.
Pocula ſunt fontes liquidi, atque exercita curſu
Flumina: nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.

In MAGNILOQVO.

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat.
Nunc poſitis nouus exuuiis, nitidúſque iuuenta,
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga.

NVMEROSITAS.

CAPVT VII.

NVmerus eſt anima poeſeos, de cuius natura atque ratione dicetur ſuo loco. Nullum ſanè dicendi genus ſine numero eſt. mollior, facilior, ſimplicior in tenui: coarctior in mediocri: operoſior in grandi. Exemplum PRIMI,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuiſſe Leones
Interitum, montéſque feri, ſyluæque loquuntur.

Exemplum SECVNDI,

Suſtulerunt fragiles calamos, ſyluámque ſonantem.

Exemplum TERTII,

Inuadunt vrbem ſomno, vinóque ſepultam.

PLENITVDO.

CAPVT VIII.

PLenum eſt dicendi genus omne, cùm nihil deſit quod deſideres, nihil redundat, quo ſit exultans plenũ illud

in

in Tityro, qui cùm dixit *deus nobis hæc otia fecit*, declarat pleno carmine otia,

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipſum
Ludere, quæ vellem, calamo permiſit agreſti:

Eſt enim opum ſecuritas, vbi errant boues ſine metu, & animus tranquillius, ac ſolutus cura qui ludit. Illud de apibus valde plenum,

Principio ſedes apibus, ſtatióque petenda,
Quò neque ſit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oues, hœdíque petulci
Floribus inſultent, aut, errans bucula campo
Decutiat rorem, & ſurgentes atterat herbas.

Et quæ ſequuntur. Pleniſſimum illud,

Quæ nos relliquias Danaûm, terræque mariſque,
Omnibus exhauſtos iam caſibus, omnium egenos
Vrbe domo ſocias. Tot hîc tam paucis verbis complexus eſt, vt nihil poſſit excuti, quin de rei magnitudine detrahatur.

FLORIDVM.

CAPVT IX.

Floridum à pleno differt non eſſentia, ſed accidente. Eſt enim & ipſum plenum: ſed cui addat aliquid, quod ſine iactura deduci queat. Hoc autem quod addit amœnum ſit, & faciat ad delectationem. Pinxit igitur illa eadem, quæ ſuprà dixerat otia,

Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt:
Et tibi magna ſatis quamuis lapis omnia nudus,
Limoſóque palus obducat paſcua iunco.
Non inſueta graues tentabunt pabula fœtas:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate ſenex hic inter flumina nota,
Et fontes ſacros frigus captabis opacum.
Hinc tibi quæ ſemper vicino ab limite ſepes,
Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti,
Sæpe leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.
Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura palumbes,
Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab vlmo.

Ambitionem, Auaritiámque & inania mortalium ſtudia ſic pingit in II. Georgicôn,

Sollicitant alij remis freta cæca, ruúntque
In ferrum: penetrant aulas, & limina regum.
Hic petit excidiis vrbem, miseróſque penates:
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro.
Condit opes alius defoſſóque incubat auro.
Hic ſtupet attonitus roſtris: hunc plauſus hiantem
Per cúneos (geminatus enim plebíſque patrúmque)
Corripuit: gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exilióque domos, & dulcia limina mutant:
Atque alio patriam quærunt ſub ſole iacentem.

Somni deſcriptio. Ibi autem ſomnum incomparabilium florum manipulis aſpergit,

Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras: ſyluæq; & ſæua quierant
Aequora, cùm medio voluuntur ſidera lapſu.
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres:
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

MOLLE.

CAPVT X.

Molle eſt, quod tam cedit auribus, quàm quærit aures cedere ſibi. Itaq; facilè hæret animus, & facilè admittit: vt in Pollione,

At tibi prima puer nullo munuſcula cultu
Errantes hederas paſſim cum baccare tellus,
Miſtáque ridenti colocaſia fundet acantho.

In ſecundo autem Georgicôn,

Necnon Auſonij Troia gens miſſa coloni
Verſibus incomptis ludunt, riſúque ſoluto:
Oráque corticibus ſumunt horrenda cauatis:
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibíque
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

Anguis deſcriptio. In quinto autem diuini operis molliſſima illa deſcriptio anguis, longéque alia, atque illa quæ in ſecundo: cuius aſperitatem non vitioſam hîc quoque poſuimus ob ſonum qui debetur Heroico: vnde vtriúſque ſpeciem contemplaremur.

Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapſúſque per aras:

Cærulea

Cæruleæ cui terga notæ, maculoſus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus Arcus
Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

In ſecundo autem ſine mollitia ſonus:

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago pariterque ad littora tendunt,
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
Sanguineæ exuperant vndas pars cætera pontum
Pone legit, ſinuatque immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo: iámque arua tenebant
Ardentéſque oculos ſuffecti ſanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

SVAVITAS.

CAPVT XI.

SVauitas alia eſt à venuſtate. Addit enim decori ac pulchritudini Suauitas: quoties venuſtum vultum delicata omnia commendant. Eſt igitur ſuauis oratio, quæ allicit auditorē ad legendū vel inuitū. qualis illa Herodo. cuius libros mihi difficilius eſt deponere, quàm cyathū. Venuſtas igitur eſt decor ipſius compoſitionis, quemadmodum ſuprà dicebamus. Suauitas autē Venuſtatis ſpecies delicata. tota Æneis venuſta eſt: ſuauis non tota. venuſtati aduerſatur turpitudo: Suauitati Aſperitas. Differt autem à mollitia: quòd molle carmen etiam parum venuſtum eſſe poteſt: vt illud Ouidij,

Qui modò Naſonis fueramus quinque libelli,
Tres ſumus: hoc illi prætulit author opus. Sunt igitur ſuauia hæc in Bucol. *Non vlli paſtos illis egêre diebus. Frigida Daphni boues ad flumina: nulla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.* Illa in Georgic. *Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet, ſcatebríſque arentia temperat arua.*

Nihil illis ſuauius in diuino opere:

Si tanta, inquit, ſunt præmia victis,
Et te lapſorum miſeret, quæ munera Niſo.
Digna dabis? primam merui qui laude coronam,
Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tuliſſet.

INCITATIO.

CAPVT XII.

INcitatio eſt, quam γοργότητα & inculcationem dicebamus. ea fit rebus, & ſentẽtiis aliis ſuper alias adiunctis. Neque verò figura eſt, quod quidam cenſuêre, ſed à figuris conficitur: veluti aſyndeto, & ea quam ſuo loco dicemus ἀφελότητα. In tenui. *Inſere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.* In Georgic. *Nudus ara, ſere nudus, hyems ignaua colono.* In IIII. diuini operis. *-ue,*

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

PVRITAS.

CAPVT XIII.

DIuerſa eſt Puritas à proprietate. Proprietas enim illius cauſa. [illegible]c proprietas vbique eſſe debet: Puritas nõ vbique. Eſt. Puritas nuditas, cùm nihil ornamẽti admiſcetur. Frequens tenui Characteri, nõ perpetua tamẽ. elaboratus. n. aliquãdo eſt. Differt aũt à ſimplicitate quæ propria eſt infimi: propterea quòd ſimplex oratio eſt, quæ rem ponit ſine cauſa, ſine circunſtantiis: pura autem etiã hęc ponet, ſine ornamẽtis tamẽ. Pura eſt illa tenuis.

Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi,
Sylueſtrem tenui muſam meditaris auena.

Illa verò mox, non pura, eſt enim figurata:

Formoſam reſonare doces Amaryllida ſyluas.

In Georgicis illa mediocris pura eſt,

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

In altiloquo dicendi genere hæc,

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuère coloni,
Carthago, Italiam contrà, Tyberináque longè Oſtia.

ACVMEN.

CAPVT XIIII.

ACumen in Bucolic. multis locis. quid enim acutius? *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.* &, *Quid domini faciant audent cùm talia fures?* In Georgic. non vnũ: *Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido.* Salſum ſanè dictum eſt, &, *In tenui labor, at tenuis non gloria: ſi quem Numina læua ſinunt.* &,

Multa forent, quæ mox cœlo properanda ſereno,
Maturare datur. Eòdem modo in diuino opere,
Maturate fugam &, *Si ſine pace tua, atq; inuito numine Troës*
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio: ſin tot reſponſa ſequuti,
Quæ ſuperi maneſque dabant, cur nunc tua quiſquam

Vertere

Vertere iuſſa poteſt? &
Si Turno extincto ſocios ſum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

ACRE. CAPVT XV.

ACre eſt, quod acutum, verùm non ſolùm mouet, vt acutum: ſed etiam vellicat, vt in Bucol.

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fiſtula cera
Iuncta fuit? non tu in triuijs indocte ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

In Georgicis: *- aliter vitium, viuítque tegendo,*
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat: & meliora deos ſedet omnia poſcens.

In Æneide verò acres ſunt omnes Sarcaſmi tum permulta acerrima in oratione Iunonis aduerſus Venerem: Turni aduerſus Drancem, & pleræque ſententiæ, vt *tantene animus cœleſtibus iræ?* neque enim videtur quidquam Deo magis conuenire, quàm lenitas ac miſericordia. ſic & illa multam præ ſe ferunt acrimoniam,

- nánque etſi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt nec habet victoria laudem:
Extinxiſſe nefas tamen, & ſumpſiſſe merentis
Laudabor pœnas, animúmque expleſſe iuuabit
Vltricis flammæ, & cineres ſatiaſſe meorum,

ac præterea tota illa indignatio.

PROPRII AFFECTVS GRAVIS DIGNITAS.
CAPVT XVI.

HI communes affectus generũ dicendi: nunc de propriis ſcribendum eſt, ac de eo primùm, qui principi Idearum peculiaris ac perpetuus eſt. Dignitatem dico, quę ab ipſo grãdiloquo nũquã diſcedere poteſt. Primùm autẽ ipſius vocis vis perpendenda eſt. Dignus Græca vox eſt ἀπὸ τοῦ δεικνύειν, propterea dixit Satyricus *Quàm pulchrum eſt digito monſtrari & dicier hic eſt.* Græci ἄξιον vocant. vnde ἀξιώματα ſententiæ, quæ omnium cõſenſu dignæ ſunt, vt ſuapte natura ſine vlla probatione veræ credãtur. Erit igitur Dignitas conditio perſonę, qua putatur ab omnibus, aut à pluribus, aut à melioribus digna vel laude, vel præmio. Conditionem intelligo ſtatum Animi, Corporis, Fortunę. Ex quibus bonis dignitatis & opinionem conſequimur & appellationem. Hac ratione

Dignus.

tranſlata eſt ſignificatio ad eam orationem, quæ ex eiuſmodi perſonæ ore, atque animo profici ſceretur. Eam tamen non dixere dignam, ſicut neque hominem dignum abſolutè, ſed hominis, orationiſque dignitatem, *ἀξίωμα* Græci vocant non quod id genus ſolùm orationis, ſed illam quoque, quę de talibus vel viris, vel rebus loqueretur: dũ & ſplendor verborum, & tractus, & numeri ſimul ad illius ornamentum coſpirarent, poteſt igitur eſſe dignitas carminis & cum figuris &, ſimplex, ſine numeris no poteſt. Non figuratæ exemplum hoc eſt, *Tu quoque littoribus noſtris, Aeneia nutrix, Aeternam moriens famam Caieta dediſti Et nunc ſeruat honos ſedem tuus.* Hactenus ſimplex eſt, mox addit figuram *oſſáque nomen Heſperia in magna (ſi qua eſt ea gloria) ſignat*, parentheſis enim fecit [illegible]: addidit nanque dubitationem. Cùm autem dignitas ſit in ſententiarum grauitate, & in verborum granditate: de ſententiis ſuperiore libro ſatis dictum eſt. Verba verò grandia, ac ſplendida quæ ſint, facilè intelliges: ſi, quæ dixerit Virgilius in diuino opere, ſi quibus abſtinuit, conſiderabis: quæ dixit in dicendi genere infimo, aut mediocri, cum iis, quibus in ſummo vſus eſt, comparabis. Ac Grammatici quidem inter cætera duo notarunt verba, quorum alterum circumſcriptione, alterum alia voce texerit, atque diſſimularit. Seruius enim negat Heroicæ maieſtati *Mergi* nomen conuenire, atque iccirco à Poeta contemptum, illíſque verbis deſignatum: *aui ſimilis quæ circum littora, circum Piſcoſos ſcopulos, humilis volat æquora iuxta.* At enimuero memoria exciderat tanto viro verſus ex eiuſdem Æneidos v. *& apricis ſtatio gratiſſima Mergis.* Præterea nõ video quare potius in Heroicũ vel formica, vel hirundo, quàm Mergus admittatur. Altera vox eſt, *Mulier*, quam negant toto opere inueniri. Sanè nuſquam ipſam memini. at ab ea deductam poſuit ille in x i, *Aduenit qui veſtra dies, muliebribus armis Verba redargueret.* Alia tamen complura ſunt, quæ vel ſordida, vel humilia refugit caſta grandiloqui generis magnitudo. veluti cùm dicit, *& corpora curant.* ſordidum enim quiddam ſubintelligitur. Ad hæc in mẽſa ponit Heroes: culinæ nullã facit mentionem. In primo enim quàm verecundè, qua maieſtate *illi ſe prædæ accingunt*! Iam *præda* vox militaris eſt. Ne tamen audeas præterea cum Grammaticis

maticis ineptire : vt putes ſubieciſſe, *dapibúſque futuris*, propterea quòd, vt aiunt *dapes* nonniſi regia vox ſit. Cyclopis enim dapes vocat, in III. quæ tamen eſſent immanes. Neque illis fauet origo vocis. quippe de feris dicunt Græci *δάπτειν*, & *δαρδάπτειν*. Poſt hæc lectiſſimis vtitur verbis in re nihili, *Tergora diripiunt costis*. non dixit, pellem, aut corium ſicut in Georgic. *nam neque erat coriis vſus*. & verbum lectum, *diripiunt*, non dixit, deglubunt, vt Catullus, *glubit magnanimos Remi nepotes*. non dixit concidunt, ſed *in frusta ſecant*. Et cùm operam illam explicaret torrendi, addidit aliquid ad efficaciam, *trementia*, inquit, neque elixationem, niſi circunſcriptione, & omiſſione, quam παράλειψιν ἀποσιωπήσεως partem diximus, *Littore ahena locant alij flammáſq; miniſtrant*. Comparatis autem locis, excutietur differentia. exempli gratia in paſtore poſuit, *da*, pro dic: & *modulari*, de paſtorali, de Æneide *canere*. Imprimis verò tibi obſeruandi ſunt flexus orationis, modíque loquendi. Horum bonam partem collegimus huc, quorum afflatu ad grandiloquentiam ſtilus tuus animaretur. *venturum excidio Lybiæ*, Loquutio nõ vulgaris eodem filo, quo dicimus: venire ſubſidio, aut auxilio. neq; rectè Seruius interpretatur, ad excidium : hoc enim languidum eſt : neque *venturum*, ſignificat motum : ſed tempus tantùm : æquè atque ſi dixiſſet, futurum excidio, id eſt exitio. ſed grandius ſonat *excidium*, quia opus operámque ipſam deſignat excindendi. Maluit, *euertitque æquora ventis*, quàm ſubuertit. quaſi extra alueum ſuum verterit : grandius eſt. Verbo ſignato, *Incedo Regina* non ſatis habuit, ſum, ſicut, *& vera inceſſu patuit Dea*. Illud animaduertes, voce hac *honorem*, frequenter vſum fuiſſe ad augendam dictionis maieſtatem: ſic, *aut ſimplex aris imponat honorem*.
Diuûm templis indicit honorem. &, in menſa *laticum libauit honorem*, eſt enim αὔξειν, quod proprium in ſacrificiis, in quibus bene ominatis verbis vtebantur ὄργια. *& lætos oculis afflarat honores*, ſcilicet iuuentæ. Et in III, *meritos aris mactauit honores*, & *meritóſque indicit honores*, &, *Iunoni Argiuæ iuſſos adolemus honores*, *flammato*, quoque vox grandis eſt, & apud Catullum, *Flammati Phaetontis*, *Nimborum loca*, patriam appellauit : ſic *fœta loca* pro plena, quemadmodum in VI. *loca ſenta à ſitu*, antiqua voce.

‖ *omnes annos tecũ exigat*, pro viuat. & quantò melius illa, *pulchra faciat te prole parentem*: quàm ſi dicat, pariat tibi liberos. Eſt etiam coniunctio, *Ac* magniloquentiæ accõmodata Verbum incumbere à Græcis oriundum eſt: κύμϐαχος enim ſignificat cernuum: qua voce in decimo vſus eſt. Verbum igitur hoc ſonorum ac grande eſt, & ſæpe à Poeta vſurpatum. ‖ *Incubuêre mari*- *nunc nunc incumbite remis*. -*eiectóque incumbit cernuus armo*. vbi & cernuum poſuit, quod verbum explicaret. ‖ Ruere verbo tranſitiuo. -*totum mare à ſedibus imis Ruunt*. ſignatiſſima voce. vt ἐρύμη. Quod acceperat à Catullo. ‖ *oſtentant omnia lethum*. grandius fecit: -*intentant omnia mortem*: ‖ *oppetere*, pro occidere, in primo, & in nono, · *telis impunè Numanum Oppetiiſſe ſuis*, ‖ *ſæuus* epithetum: Sæui dolores: ſęua Iuno: ſæuus Hector, ſæuus tridens: ſæuus nuncius. ‖ Mare ſubit in laxatas compages, vide qua oratione dicat, · *accipiunt inimicum imbrem*. ‖ *coortum*, & *collucent* grandiora verba eſſe etiam à Quintiliano proditum eſt. ‖ Quod ſuprà dixerat, *& temperat iras* poſtea · *& pectora mulcet*, ‖ verbo hoc, *cunctus*, ſæpe vtitur Cicero. Poeta maluit: *Sic cunctus punctus pelagi cecidit fragor*: quàm omnis: tum quia plenior ſonus: tum quòd omnis populus poteſt mihi ire obuiam, etiam ſi ſigillatim exeant: cunctus autem & omnem ſignificat, & ſimul. Tametſi puto iniuriam factam alteri: eſt enim omnis ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ortũ, ſicut & Homo, quippe qui ſit animal ſociale. ἄθροον cunctũ Græci dicũt. *Succepit* potius quàm ſuſcepit. vt in ſex o. ‖ *nutrimenta*, videtur vox humilis. ſonus tamen grauis: vt alibi, *Rudimenta* & *Tentamenta*. intelligit autẽ nutrimenta, quæ Ariſtoteles vocat ὑπεκκαύματα. ‖ *feſſi rerum*, multum habet momenti ad orationis magnitudinem, ſicut in XII. ‖ -*trepidæ rerum* Æneas *ſcopulum cõſcendit*, vocabulũ ſignatiſſimũ, ἀντὶ τὸ σκοπεῖν. ‖ *exempta fames* potius quàm extincta. ‖ *mare veliuolum*. ‖ *iactare voces*, ſcilicet: & *iactantem pectore curas* ‖ *fulmine terres*, fulmina torques. dederat in matrimonium virginẽ: *Cui pater intactam dederat*. *primíſque iugarat Ominibus*. ‖ *ferro incautum ſuperat*: pro interimit. & hoc ſanè poterat poni, ſed iudicio excluſum eſt. ‖ · *ſecurus amorum*, id eſt: contemptor, ſolutus metu ne pro amore odium conſequeretur. ſic *ſecuri pelagi, atq; mei* Iuno dicit in ſeptimo, & in decimo *ſecurus amorum*, priuatus: ſecretus ab amorum cura. ‖ Nox erit.

diem

diem clauſo componet veſper Olympo. componi dicebantur defuncti, cùm in Libitina aut eorum ſtrato brachia cruráque certum in modum ſtatuebantur. ‖Verbum IT, & IIT, mirum quantum placuit Poetæ: *it ſciſſa veſte Latinus, it clamor cælo, per tempus vtrunque it haſta Tago, it nigrum campis agmen. veſtras ſi fortè per aures Troiæ nomen iit*, ‖*inter fata*, multum habet ponderis: ‖ viuere, *auras vitales carpis.* ‖Cecinere, *cantúſque dedere.* ‖Quà ire potes: *qua te ducit via.* ſic in Mœri. ‖S *rtíſque recentibus halant.* ſpirant. ‖*collem qui plurimus vrbi imminet.* ſic, *eſt lucos ſilari circum, ilicibúſque virentem Plurimus Alburnum volitans.* eſt enim plena vox. ‖*ſtrata viarum*: vias, ‖*moliri arcem, fugam, moram*, alio modo, *molitur habenas* in XII. ‖*pars optare locum tecto.* Legunt aptare ex antiquis exemplaribus ſed ineptè. eſt enim verbum militare optio. cùm locus peteretur à principe dicebatur optari. Sic in tertio, *optauitque locum regno.* ‖ Labor exercet apes. *Feruet opus apum*, quibus comparat Tyrios: de his enim dicebat: *inſtant ardentes Tyrij.* ‖ *Reginam operiens* humile erat, Expectans. ‖*Sunt lachrymæ rerum.* Solamen miſerorum eſt mœror commiſerantium. Belus *vaſtabat Cyprum.* Tydides vaſtabat Rheſi tentoria, id eſt, hominibus exhauriebat: vacua faciebat. Sic Niſus, *hæc ego vaſta dabo.* ‖ *Verſa puluis inſcribitur haſta.* Seruius *inſcribitur*, id eſt: laceratur. quis vnquam audiuit puluerem lacerari: ſed ſcribere fuit quod ſcalpere, vel ſulcare. ferreo nanque ſtilo ceratas tabulas elementorum notis ſulcabant. hoc patet in Nubibus Ariſtophanis. ‖Quod de verbo, IT, dicebamus de coniunctione, VT, quoque intellige. *Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error. Vt ſpolia, vt currus, vtque ipſum corpus amici: Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce Extulit. Vtque acres concuſſit equos vtque impulit arma*, ‖ibat *ſe læta ferebat*. & alibi, Introgreſſi: eſt ſicut dicebamus, interſita. Vox hæc. Fas, Fandi, Fando frequens, & grauis ac plena. ‖*procacibus auſtris*, impudentibus atque immiſericordibus. petaces enim auferũt ſua importunitate. ‖Verbum *ciere* graue: vt de, *moliri* dicebamus, *bella cient. Ære ciere viros.* ‖ *veſcitur aura æthereæ.* quòd ſuprà dicebat, Carpere vitales auras. Veſci verbum vetus: ſic Cicero veſci voluptatibus. Væ eſca. ‖ Mori. *crudelibus occubat vmbris.* verbum occubat hîc: *ponte*

nox incubat atra. Georgicôn, *ſaxea procubat vmbra.* ‖ Incendia belli, ſic in ſeptimo, *quibus hauſerit armis Italia* ‖ *Quis te per tanta pericula caſus inſequitur,* noua loquutio. Circuntextum. ſic *Phrygia agmina circunſpexit.* & in nono, *Diuerſi circunſpiciunt.* explet enim geſtum ſpectantis. ‖ *Oſsibus implicet ignem.* multa alia verba ſunt: ingerat, induat: illud plenius. ‖ *recurſat,* & frequentiam recurrendi notat, & ſonum dat. ‖ *Hunc Phœniſſa tenet Dido.* verbum *tenet*, clarius ac minus plebeium hoc loco, quàm ſi, vt in Bucolicis dixiſſet, *Poſtquam nos Amaryllis habet.* ‖ Noua & illa locutio, *Haud tanto ceſſabit cardine rerum,* id eſt, non acquieſceret tantis momentis. ‖ ſicuti dixit, *oſsibus implicet ignem:* ſic & cingere flamma. ‖ Flammis reſtantia Troiæ, quod alibi, *relliquias Danaûm, terræque mariſque.* ‖ *Tu faciem illius falle,* id eſt, falſam habeas, præ te feras. inuſitatus dicendi modus. Dicimus enim, Cupido *fallit Eliſam*, σφάλλειν. Fallit autem falſa facie, id eſt, non ſua: ergo non vera. Quare ſi facies falſa eſt, ergo aliquis illam fefellit, ἔσφηλεν: quod eſt dimouit è natura ſua. Non quòd Aſcanii facies immutata ſit, ſed quòd ab alio repræſentata. Etiam apud Heſychium ſcriptum eſt, σφάλλον, κολάκευτον. igitur etiam ſimulare ſignificauit. Hoc non animaduerterunt grammatici: & Seruius malè interpretatus eſt: faciem, pro vultu: Nemo, inquit, alienam faciem poteſt accipere. profectò nemo homo: at Poetarum dii poſſunt.

‖ *Iuturna in faciem mutata Metiſci.* &,
Fit Beroe Iſmarij coniunx longæua Dorycli.

Niſi Aſcanij faciem ſumpſiſſet ſibi Cupido: fruſtrà vultu illius ſe ſuóſque texiſſet dolos. ‖ Amaracus aſpirans, quod ſuprà, *ſertiſque recentibus halant.* ‖ *Impleuit* magnum amorem *Genitoris,* ſatiauit amorem Aeneæ complexu ſuo. nõ (quod ait Seruius) magnũ amorem, qui eſſet Cupidinis, ac propterea magnus, quia difficilis ad ſimulandum, ‖ *reſides animos deſuetáque corda:* ſic in VI. *reſidéſque mouebit Rurſus in arma viros, & iam deſueta triumphis, Agmina.* Alio modo, in ſecundo, *arma deſueta.* ‖ Quies epulis: alio modo quàm ſuprà: *exempta fames epulis.* Non declarant hîc Grammatici quare primam dixerit quietem. quia repetebant potationes: vt in quarto, *inſtaurátque diem donis:* ſic hoc in loco, *epulis.* Secundas menſas diis ſtatue-

bant:

bant: vt apud Horatium. *Hauſit ſpumantem pateram*, pro eo quod eſt, vinum. Et eadem figura, *pleno ſe proluit auro.* *Lamentabile regnum.* Dictio ſuſpendens aurem. *Argolicas ferro ſœdare latebras.* noluit, lacerare: vt aliter quàm vulgus loqueretur. Seruius notauit fœdum non turpe, ſed crudele apud Poetam, & Saluſtium ſignificare. Cæterùm nullam attulit eiuſmodi vſus rationem. Ratio eſt à fœderibus, quæ nunquam ſine ſanguine fierẽt. ſic in tertio, *obſcœnas ferro fœdare volucres.* Præterea non rectè negat turpe ſignificari. ibidem nanque de immundo, *veſtigia fœda relinquunt.* *demiſere neci* pro, dedere. *caſſum lumine:* in XI. *æthere caſſus.* *pellacis* Vlyſſi. ex Lucretio, *Subdola cum ridet penitus pellacia Ponti*, Trahebant vitam, ſicut in primo. trahebat noctem: in Georg. *ludo noctem ducunt.* *opponere morti:* vt obiicere. Rumpit vocem: alibi *rumpit ſilentia* in Georgicis, dum amnes rumpuntur fontibus, in quarto, *rumpebat pectore queſtus.* Effugia, pro fuga. *miſereſcimus:* verbum tragicum. *Quo molem hanc immanis equi ſtatuêre?* id eſt, Cur. *ductus forte ſacerdos*, in ſexto, *ſtat ductis ſortibus vrna.* *arrectis auribus.* arrecta pectora ſerpentum *His dictis arrecti animi* potius quàm erecti. tantum valet tum vocalis illa, tum geminatio conſonantis. *Arrectæque horrore comæ*, *tollit ſe arrectum quadrupes*, Ardentes oculos: *ſuffecti ſanguine*, maluit, quàm infecti: neque per verſum licebat. *circùm terga dati*, frequens decor ex Tmeſi. *illos patefactus ad auras Reddit equus*, quos ſcilicet acceperat ſic mox *fundit equus*, *compellare virum:* melius quàm appellare: vt dicebamus collucent, congemuit, colluſtrans, coorta, ſic obtecta. *clareſcunt ſonitus*, vt alibi, *crebreſcunt:* ſic pateſcunt, ſileſcunt. *ineluctabile tempus.* *portis bipatentibus* in ſecundo, & in decimo, *acies ferri ſtricta, parata neci*, actiuè: ad necem aliis parandam. *lupi raptores.* non tamen dices in recto ſingulari, *raptor.* *viſu tremefactus. tremefecit Olympum.* *Arcebant vincula palmas.* ſignificatus non vulgaris. Arcere enim primùm fuit, continere: Vnde arx, & arca. Quæ autem continent, eos qui accedunt ſeparant ab iis, quæ continentur. Ex quo ſecundus ſignificatus arcẽdi, i. amouendi. Origo Græca ἀρκεῖν. *hanc ſpeciem:* ſicuti prçlij facies apud Salluſt. *ora diſcordia*, non potuit melius: alia enim arma, alia corda gerebant. *armipotentis*,

tur Carbaſus Auſtro, pro tumifico. Via inuia, ſuperatu difficilis. Nauigandum: *Ante & Trinacria tentandus remus in vnda*, *Iunonis cane vota*, non vulgatum. *hanc arripe velis*. i. pete Italiam nauigatione. *nec cedit honori*, ſi non ſuperat: ſaltem æquat. *Maris æquor arandum*, ſic etiam ſulcare. *Cæli ſpirabile lumen*. aerē quem ſpiramus, *immotúmque ſederet* id eſt. eſſet in animo. ſic in quinto *idque pio ſedet Ænea*. Primus amor *deceptam morte fefellit*: ſpe perpetui amoris fruſtrata ſum. *nec famam obſtare furori*. id eſt, aduerſa fama æquè atque amore laborare. *Sic contra eſt ingreſſa Venus*. quia dixerat. *aggreditur Venerem Saturnia dictis*, Confieri, confici. *Segnior*, pulchrior, vt bene notat Seruius. *Amens animi* Pro ſua laude nititur: *Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem*. *Reginam ambire furentem Affatu*. Quibus verbis circumuenire. *obnixus curam ſub corde premebat* obſtinatus. *abſcondere furto Speraui fugam*. clam fugere. *ſponte mea componere curas*. meo arbitratu deliberare. *capitiſque iniuria chari*. nota ſublimem dicendi modum. *Lybicaque aſpectus detinet vrbis*. iuuat vrbem videre. *vocem hauſi*: audiui, *hauriat oculis*. videat. *Et cùm frigida mors anima ſeduxerit artus*. poſt mortem. *infabricata*. vox ipſa ſanè fabricata. *caſtigant moras*: accelerant. *Cur mea dicta negat duras demittere in aures*: audire atque auſcultare. *horrificant*. horrificis, horrendis. *Spem fronte ſerenat*. Quod in primo. *Spem vultu ſimulat*. *prætexere funera ſacris*: prætegere. nam potius prætexebat ſacra funeri futuro. *Mutati tranſuerſa fremunt venti*. id eſt nullam fidem ſeruant: tempore nubilo, *hyberni condunt vbi ſidera Chori*. *exultantiáque haurit Corda pauor pulſans*. Seruius, *haurit*, id eſt ferit, vt *latus haurit apertum*. non placet, ſed exhaurit corda, hoc eſt emouet: ſubſiliūt enim pauore, aut ſpe, aut exhaurit ſpiritibus. ſic enim decet philoſophum. Nam latus haurit, quia ſanguis exit, metaphora à vtribus & doliis, è quibus vinum extrahitur facto foramine. *vitámque volunt pro laude paciſci*. mutare ex pacto vitam cum laude. in XII. *lethúmque ſinas pro laude paciſci* eligere mortem pro laude, *viridique iuuenta*: ἀκμῇ. ſicut in VI. *viridiſque ſenectus*. *animúſque in pectore præſens Adſit*. audeat, *magnoque virum ſe murmure tollit*, effert ſe ſecundo rumore. *Quibus acer Erix in prælia ſuetus Ferre manum* - *exortem du-*

cere honorem:id eſt, præmium extra ordinem. *Genitori in magno munere Ciſſeus ferre ſui dederat monimētū*, nota loquutionem. *frenatis lucent in equis.* ſic, *virgatis lucent ſagulis*, minus vſitatum quàm fulgent. &, *lucent genialibus altis Aurea fulcra toris.* *fortuna fidem mutata nouauit.* alia fortuna euenit *pœnam traxiſſe per omnem Reliquias Troiæ.* nouus dicendi modus. Parcius quoque in altiloquo Poemate, quàm vel Homerus, vel ipſe in mediocri: quippe Homerus nominum nudorum ſtrepitu, Virgilius in IIII. Georg.

Drymóque, Xantóque, Ligeáque, Phyllodocéque
Cæſariem effuſæ nitidam per candida colla
Niſeque, Spióque, Thaliáque Cymodocéque
Cydipéque, & flaua Lycorias, altera virgo,
Altera tum primos Lucinæ experta labores,
Clióque & Beroe ſoror Oceanitides ambæ.
Atque Ephyre, atque Opis, atque Aſia Deiopea,
Et tandem poſitis velox Arethuſa ſagittis.

In quinto autem caſtius,

Et ſenior Glauci chorus, Inoúſque Phalamon,
Tritonéſque citi, Phorcique exercitus omnis
Læua tenent Thetis, & Melite, Panopeáque virgo,
Niſæe, Spióque, Thaliáque, Cymodocéque.

In primo, *pertentant gaudia pectus*: in quinto *gaudia pertentant mentem.* *natantia lumina ſoluit* ſomnus Palinuro: fluitantia, nunc enim aperiuntur, nunc clauduntur. *Anchora fundabat naues*, ſiſtebat. Quia quod in fundo eſt, non mouetur. Anchora autem fundo committit naues. De Labyrintho, *indeprenſus & irremeabilis error.* Rurſus in ſexto de eodem, *inextricabilis error.* *Teucris addita Iuno.* Seruius antiquo ſignificatu verbum dicit: atque ita eſſe vſos Lucilium, & Plautum. Cæterùm non poſuit rationem. ſanè ita eſt. Quod additur, plus iuſto eſt ἐχθρόν, in bonam partem in octauo, *decus addite diuis.* *Multa inter ſeſe vario ſermone ferebant.* quippe ſermo à ferendo. *Aſpectans ſyluam immenſam.* longè nobilior vox, quàm aſpiciēs. *diues opacat Ramus humum.* opacare verbum rarum. *veſtigia preſſit*, ſubſtitit *auri aura refulſit.* Inde aurum à fulgore, vetus vox Græca, vnde θησαυρὸς. Hinc & aurora, *forma tricorporis vmbræ*, ſicut, *tridentibus roſtris*, & *triſauci latratu.* *Stant lumina flamma*, vt

ſtat

ſtat puluere Cælum. ‖ *aues frigidus annus Trans pontum fugat,* fugiunt frigus. ‖ Tranſmittere curſum, Tranſmittere campum, *Famulam Heleno tranſmiſit habendam.* ‖ Creatrix, vt nutrix, ‖ *Laxátque foros.* id eſt, capaces facit, expulſis vmbris. ‖ *Quæſitor Minos vrnam mouet,* non dixit, *quatit,* & vſus eſt integro. Nam quæſtor eliſum eſt. ‖ *-inamabilis vnda,* στυγερά: icirco addit, *Styx interfuſa coercet.* ‖ Marpeſia ab eruditione. vt Aruiſia, Amphryſia. ‖ *bellóque caduci:* vnde Cadauera, & cadiua oliua. ‖ *Populatáque tempora raptis Auribus.* ſic. *populant ingentem farris aceruum.* Puto vocem hanc, Triticum: non eſſe Heroici carminis: ſicuti neque hanc, Panis. vbique enim Cererem dicit, & in ſeptimo Cruſtum, non Cruſtam. ‖ *propria hæc ſi dona fuiſſent,* id eſt perpetua. ſic, *-da propriam Tymbræe domum.* proprium enim nunquam auellitur ab eſſentia. & eſt contrarium communi. *Venti poſuere,* ceſſauêre. *tonſæ,* pro remis. eſt enim remus à radendo. ‖ *Actóſque animis in funera Reges.* impulſos. ‖ *domitántque in littore currus:* ſicut in XII. *Infrænant alij currus.* i. equos. ‖ *-fama eſt obſcurior annis,* ‖ haud ita multi ſunt anni, ſed fama peruagata non eſt. ‖ *per Idæos campos effuſa Mycenis Tempeſtas ierit,* quæ locutio ſicut illa mox, *diluuio ex illo,* de bello & excidio Troiano: Sanè arduum dicendi genus. ‖ *Si quem tellus extrema refuſo Submouet Oceano,* ſi quis procul habitat, alibi, *toto diuiſos orbe Britannos,* ſic ſtatim: *& ſi quem extenta plagarum Quatuor in medio dirimi plaga Solis iniqui.* ‖ *-tantíque aboleſcet gratia facti,* verbum aboleo hoc flexu. ſic alia multa. horreſco, crebreſco, miſereſco, igneſco, ſileſco, pateſco, rubeſco, fremiſco, madeſco, Euaneſco: AEolica additio, κύω κυίσκω. ‖ Alipedes equi, ſicut æripedem ceruam. Cornipedes equi. *-odiis haud exaturata quieui.* Sic in quinto, *Iunonis grauis ira & inexaturabile pectus.* ‖ *patria excuſſos,* nō dixit, exactos, vt Liuius & Cicero. frequens vox Poetæ, *excuſſaque pectore Iuno,* & alibi ſæpe. In nono, *-Excutiat Teucros vallo.* ‖ *-memet,* multum efficax ſic Catullus, *Coniugis inſido conſoler memet amore.* ‖ *Infractáue cedat Fama loco.* cadat fama. ſic, *infractos aduerſo marte Latinos.* ‖ *Exin,* ſonora vox, in ſeptimo, & in duodecimo, de Alecto & haſta Turni. & in octauo, *Exin ſe cunctis diuinis rebus ad vrbem Perfectis referunt.* ‖ Dido, *ſanguineam voluens aciem.* Amata *ſanguineam torquens aciem.* ‖ *fortuna fuit.*

ita euenit: ſic in nouo. ‖ Tranſcribere colonos dicebant veteres. in quinto, *Tranſcribunt vrbi matres.* in ſeptimo, *Dardaniis transſcribi, ſceptra colonis.* ‖ *orſa viciſſim Ore refert.* orſa dicta. ‖ *Veríque effœta ſenectus*, quæ ceſſauit vera dicere. ‖ *Verberáque inſonuit*: nouè dictum. ‖ *viridante toto conſederat*, In quinto. in ſeptimo, *ripáque æſtus viridante leuaret*. ‖ *terrorum & fraudis abunde eſt*, id eſt ſatis. ‖ *Martémque fatigant*: exercent. vt, *Olli remigio noctémque diémque fatigant*: fatigare diem, eſt vincere, ſuperare. ‖ *lachrymabile bellum.* nota ſonum: Ferale carmen, Trabale telum, *lamentabile regnum, illetabile murmur, ineluctabile fatum, &, enarrabile textum, &, volatile ferrum.* ‖ *debellatórque ferarum*, maieſtas in tractu verbi. ‖ *medicari cuſpidis ictum Eualuit*, efficacius quàm valuit. ‖ *florentes ære cateruas*, potius quàm fulgentes. ‖ *& latè Latio increbreſcere nomen* audis mirum verbum, etiam addita præpoſitione. ‖ *Ne abſiſte*, ne ceſſa, ne deſeras incœptum, ſic in VI, *abſiſte moueri*, i. deſine perturbari. ſic in XI, in VIII, rurſus, *abſiſte precando*, &c. ‖ *regnator aquarum*, ſic, *Regnatorem Aſiæ.* vulgò aliis, eſt Rex. ‖ *Tybris ea fluuium, quàm longa nocte tumentem Leniit.* ita in quarto, *Nunc hyemem inter ſe luxu quàm longa fouere.* ‖ Antiquitatem probè ac pudicè veneratus eſt, cuius maieſtatem imitaretur, *cui me fortuna precari.* ſic ex Lucretio, *dedita fama.* &, *Deditur hic ſubito Troiana per agmina murmur.* ‖ *Tentamenta tui pepigi.* tentaui. ‖ *prima genas veſtibat flore iuuenta* ſic, *Aureo cæſaries ollis, atque aurea veſtis.* ‖ *amor compreſſus edendi*: alibi, *mènſaque remotæ.* ‖ *attulit ætas Auxilium*, tandem aliquando nobis ſubuentum eſt. ‖ *ne quid inauſum, Aut intentatum ſceleríue doléue fuiſſet.* ‖ *Alcidæ furiis exarſerat atro Felle dolor.* ſic alibi. *exarſit oſſibus ignis.* ‖ Ilicet. *fugit ilicet ocyor Euro*, &, *Ilicet obruimur numero.* Non abeſt à ſignificatione Illico: diuerſa tamen origo. ‖ *Viribus indubitare tuis.* Non eſt verum quod ait Seruius, in vacare. Auget enim, vt infractum. ‖ *Aeneas ſe matutinus agebat.* mane. ‖ *fors inopina ſalutem Oſtentat*: præter opinionem. ‖ *ſeclíſque effœta ſenectus*, annis debilitata. ‖ Generi fato indulget, fortuna fauet ætati & familiæ. ‖ Ducunt exortem Aeneæ equum, id eſt eximium. ‖ *propiúſque periclo It timor*, timet propinquum periculum. ‖ Inexpletum lacrymans: frequens vox Poetę *expleri.* ‖ *viduaſſet*

duaſſet ciuibus orbem : vt ſuprà, -*vaſtant cultoribus agros*, vacuos faciunt. ‖ *Grauior nuntius aures Vulneret* : alibi, *ſæuiſsimus implet Nuntius.* ‖ *arua noua Neptunia cæde Rubeſcunt* : *maria.* ‖ Bicornis, Brifons, Biforem, Bilicem, Biuias, Bidens, Bimembres. ‖ -*onerauítque æthera votis*, multis votis orauit deos. ‖ *Anteuolans.* in qua voce audis motum. ‖ *Non æquo dare ſe campo* : non facere pugnandi poteſtatem. ‖ *Solue metus*, in primo, & in nono : ne timeas. ‖ *Igneſcunt iræ, & duris dolor oſsibus ardet.* ‖ -*certúſque incerta pericula luſtret*: id eſt ſecurus euentorum ac periculorum. quia potius qui nauigat, incertus certa adit pericula. ‖ *totum nutu tremefecit Olympum.* ſic, *Lernam tremefecerit arcu.* ‖ Turni iniuria, actiué. ‖ *ſcindere vallum Apparet*, plus quàm parat. ſicut corpora procurare, quod alibi, -*corpora curant.* *fusique per herbam*, non ſemel dixit. ‖ *Exercétque vices* : per vices excubare iubet. ſuprà, agni balatum exercent, continuant, mouent. in decimo, *Exercere diem*, exercere ſe in die. &, -*vomere duros Exercent colles.* -*quæ Rutulos habeat fiducia rerum* : quàm ſint confidentes : ‖ *quæ nunc animo ſententia ſurgat.* ſic & alibi. ‖ *magno laudum perculſus amore* : laudis cupidus. ‖ -*animalia ſomno Laxabant curas & corda oblita laborum.* ſic, *Pomáque degenerant ſuccos oblita priores.* ‖ *ſi fortuna permittitis vti*, ſequi fortunam, arripere occaſionem. -*quæcunque mihi fortuna fidéſque eſt, In veſtris pono gremiis.* me commendo veſtræ virtuti. ‖ *Hanc ſine me ſpem ferre tui.* fac me poſſe ſperare te non defuturum precibus meis. ‖ -*perculſa mente dederunt Dardanidæ lacrymas*, collacrymabantur. ‖ *animum patriæ ſtrinxit pietatis imago.* repræſentauit Euryalis charitatem erga parentes. ‖ *ipſa vocat res*: occaſio ſuadet. ‖ *multóque iacebat Membra deo victus.* nobilius quàm mero. ‖ *perfurit*, pluſquam furit. ‖ *multa morte recepit.* ſicut dicimus accipere conuiuio. ‖ *Tum galeam Meſſapi habilem*, aptam & conuenientem. ſic, -*de more habilem ſuſpenderat arcum.* ‖ -*ſubluſtri noctis in vmbra* : quod *luce maligna*, in ſexto: non penitus illuſtri. ‖ *animam abſtulit hoſti*: interfecit. ‖ *Iam ſole infuſo, iam rebus luce retectis.* ſic, *orbémque retexit.* &, -*rebus nox abſtulit atra colorem.* ‖ *nec te tua funera mater Curaui* : Seruius ait, Funera pro funerea, id eſt funeſta. Non placet: nullum enim authorem deſignat. ſed eſt, produxi te, tua funera : id eſt ad funera. pertur-

batio mutilam facit orationem. Incendentem luctus augentem, incitantem animos ad lugendum. Indulgent vino, Indulgere dolori, Indulgere choreis. *cedite ferro*: omittite bellum. *clypeum ſuperintonat ingens*: ex caſu corporis immanis, atque armis grauis. *quianam ſententia vobis Verſa retro* ſic, *Heu quianam tanti cinxerunt æquora nimbi*. Quod Grammatici temerè corrumpunt. Ferrum laceſſere: bellum exercere. Romanis arcibus *Exitium magnum atque Alpes immittet apertas*: nouum & figuratum. *nec veſtra capit diſcordia finem*. finitur. *quam quiſque ſecat ſpem*: vt, ſecat viam. *ſua cuique exorſa laborem Fortunámque ferent*. exorſa opera. *lethifer arcus*. ſicut ſuprà, *ſonat vna lethifer arcus*. *verſicoloribus armis* de aura in ſexto, *diſcolor aura*. *marmore verſo*. mari. nam Græcum eſt μάρμαρον, à nitrore aquæ commotæ Marmor mare, græca ratione. Quippe μαρμαρυγὴ fulgor. Mare autem vetus vox Syra MARATH. *Campo ſalis*: æquor maris. *Innabant*: maluit, quam ſecabant.

Mare vnde.

Supera conuexa. ſic in ſexto, & in quarto,

Matura iam luce dies reuoluta ruebat,

Id eſt, plena luce. Sic, *ruit oceano nox*: ad motus aſpexit celeritatem. *Animos aptent armis*: apparent. *æthera tranant*. ſic, *nubila tranant*. contrà, *volare*, de nauibus. *totúmque allabi claſſibus æquor*. non eſt paſſiuè poſitum, Allabi: ſed eſt attributio, *læuo contriſtat lumine cælum*. *Qua vada non ſpirant*, mouent aquas, vnde aëris quoque motus fit. *inflicta vadis*, impacta. Metaphora à verberibus Græca origine ἐμφλίγειν, vt inurere. inde, *ſonant flictu galeæ*. *Nec Turnum ſegnis retinet mora*: nec Turnus ſegnis eſt. *Deiecit letho*. ſicut, *demiſere neci*. Maris, *magno claudit nos obiice Pontus*. Seruius dum diſputat de obiice, cuius ſit generis, non declarat loquendi modum. mare diuidit nos magno maris obiice. *Lauſus pars ingens belli*, ſicut, *& quorum pars magna fui*. *tenui diſcrimine lethi*: multis in locis poſuit hoc hemiſtichium. *Ingentique vmbra tegit*, morte. *piceſque impaſti vulnera lambent*, quum piſces lingua careant. Oppianus tamen de iiſdem dixit, λάμπτειν. *Neque hoc ita ponere ſentis*, ſtatuere vis. *Ingratiſque ſalutis*, ob ſalutem ſeruatam. *Seſe mucrone induat*. alij dicerent, ſe in mucronem induat: aut, Mucronem ſuo pectore induat. ἐνδυεῖν. *tenerúmque iterum ſe*

reddat

reddat in arma, i. armis. ‖ *ſurgentem in cornua ceruum*, capite arduo.

‖ *Olli dura quies oculos, & ferreus vrget Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.* i. moritur, ‖ *Sternitur infelix alieno vulnere*, id eſt vulnere quod alij intentabatur. ‖ *Morte tua viuens*, quia occidiſti pro me ‖ *Haud deiectus*, animo ſcilicet. ‖ *aut aperit ſi nulla viam vis.* ſi virtuti aduerſus euentus eſt. ‖ *Defleuit*, id eſt fletum abſoluit, vt, debellare, defungi. ‖ *Obtentu frondis*, obtentis frondibus. ‖ *Læta laborum*, quam laboris non pigeret. Simile illud, *Fortunatúſque laborum*, id eſt qui non fruſtra laborarit. ‖ *quos mitteret vmbris Inferias*, nota verbum ſignatum, vt demitteret orco. ‖ *Guttiſque, humectat grandibus ora*, non dixit, aſpergit. neque, - *Guttiſque rigat manantibus ora.* ‖ *Greſſumferet at.* ſic, antetulit greſſum. In v i, *comprime greſſum.* ‖ Corpora *tumulo ſineret ſuccedere terræ*, ſubire terrã, terra condi. Sicut, - *ſucceſſimus antro.* & *ſuccedere muro.* ‖ - *Iuſtitiæne prius mirer.* Græca ſequutus Sicut mox: - *Nec veterum memini, lætórue malorum.* ‖ *Deuicta Aſia ſubſedit adulter*, in inſidiis. ‖ Maluit dicere, - *& quæ ſit magno ſententia bello*, quàm magni belli. ‖ *Quem gloria Turni Obliqua inuidia, ſtimulíſque agitabat amaris.* Inuidia non manifeſta ob metum. ‖ *Deſolauimus agros*: exhauſtos ciuibus ad militiam. ‖ *Infletáque turba*: ignobilis. *Egregiúſque animi* vt, fidens animi ‖ *exigit montibus æuum.* ſic, annos exigat, viuat. ‖ *Arma inſpoliata feram tumulo.* nota verbi tractum. ‖ *pedibúſque euiſcerat vncis*, aptum rei verbum. ‖ Virgineum cruorem *bibit* haſta, ſicut alibi, hauſit. ‖ *manum committere*, conferre, conſerere. Nam bellum & ludos committere dicimus. ‖ Æneas acuit Martem, *& ſe ſuſcitat ira*, ſe acuit ad bellum. ‖ - *Triſti turbatam vulnere mentis.* verba enim feriunt animum. ‖ *aut corpora Saltus ſubÿciunt in equos.* κάτωθεν. ‖ Hoc habet, id eſt, Sic non autem quod ait Seruius, Sic agendum. ‖ - *nec equus aſpirat Achillis.* non eſt conſequutus. Aſpirare ad Conſulatum ‖ *Sternacis equi.* vt Mordacis. Calcitronem etiam vocant Iureconſulti. ‖ *fuſum labris ſplendentibus amnem*: non dixit vndam. ‖ Quippe, aſſeuerantis aduerbium, *Quippe vetor fatis.* fugit quippe dolor, in x i i. ‖ - *haſtámque coruſcat*, ſic, *telumque immane coruſcat*, vibrat, oculorum

aciem perſtringit: *κόρυ irarúmque omnes effundit habenas.* ‖ *ingentis turbine ſaxi*: quod alibi, *ingentis fragmine montis.* ‖ *Iuppiter hac ſtat.* hic eſt modus, hæc via imponendi fatis finem. Tria noua ſimul, *fumus amarus*, oculis ſcilicet, *Murmure cæco*, quia clauſæ apes, *ater odor*, quia in fumo odor. ‖ *Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta*, ſe ſuſpendit. ‖ *flammis inter tabulata volutus.* Ad *Cælum tendebat vortex.* ‖ *Præcipitátque moras*, celeritate moras omnes ſuperat ‖ *Inuadunt Martem clypeis*, incipiunt pugnare. ‖ *muſſántque iuuencæ.* ſanè verbum factitium, neque abſonum à boum voce etiam Ariſtophanes verſum integrum ex ea voce condidit *μυ μυ*. Muſſare non ſemel apud Poetam. ‖ Congeminant. Præpoſitio & auget ſonum, & duos deſignat. ‖ *curſúmque recuſant*, genua inepta ſunt ad currendum. ‖ *non caſſa in vota*: quæ carent efficacia. ‖ *Nec te tantus edat tacitam dolor*, ſicut, *eſt mollis flamma medullas.* ‖ *Stygij caput implacabile fontis*, ſicut de Turno. *vltro implacabilis ardet.* ‖ *Summitte furorem*, demitte. ſed illud maluit. ‖ *Te ſi qua parentis Tangere cura poteſt.* ſic *nec ſolos tangit Atridas Iſte dolor.*

Muſſare.

SONVS.

CAPVT XVII.

Atque hæ quidē paucæ è multis obſeruationes ſunt quibus à vulgari dicendi more ad magnificam formam illā aſpirare poſſimus. nec dubito nonnullis aliqua duriuſcula, Pollioni verò etiā peregrina viſa. Cæterum equidē arbitror P. Virgilium Maronē antiquorū Poëtarū ſtudioſiſſimū, ex eorū Tragœdiis potiſſimùm lectiſſima quæque, nouum de ſuo nihil ad diuinæ orationis ſplendorem attuliſſe. Quod ſi Pollio ſibi ſolus Romanè vel loqui, vel ſcribere viſus eſt, cui Liuius olet Patauinitatē, Virgilius Mantuanitatem, Ciceronis dictio parum ſapit, ſanè ſi iis, quæ illius extant, non dixit meliora, malim profectò cum hiſce minus Romanè loqui, quàm cum illo eum ad modum, quem legimus ex fragmentis. Verùm ad ipſum grandiloqui ſonum accedamus. Non in præſentia ſonū eum appellamus, qui ex pedū, numerorúmq. legibus excitatur, non ὄγκον recitātis implētem buccas, ὥστε (quemadmodum loquuntur illi) στομφάζειν. ſic enim cenſet Hermogenes. Ego verò vitium vel maximū arbitror τὸν στόμφακα Poetam, vel quum in Nubibus

id ob-

id obiectum Æſchilo animaduerto, vel quum in malam æquè partem in Veſpis accipi video, eſt enim compoſitum ex ore, & omphace: quo ſapore non pauci admodũ longius abſcedunt à ſuauitate. Ergo ſonus quum ſit cuiuſcunque & vocis, & non vocis genus: quippe aeris percuſſio, aut quod ex ea fit percuſſione: communis erit omnibus formis dicendi. Quare quum in altiloquo ſonum quæro id intelligo, quod intenditur in illo communi. Cæterùm quia non inanem ſtrepitum petimus: de eo, qui certis legibus conſtituitur, dicendum eſt. Quæ fuit cauſa, vt quãquam ſine numeris ſæpe inueniatur, in tractatione tamen numerorum explicandus ſit. Ad illum igitur locum differatur.

GRAVITAS, VEHEMENTIA.

Capvt XVIII.

GRandiloquę formæ affectus hi perpetui. non perpetui verò, Grauitas, vt dicebamus, & Vehementia. neq. enim vbique grauis eſt. non enim quũ floret: neque vehemẽs, ſanè vbi, ſimplices ſunt narrationes, topotheſię, typographię hypotypoſes, aliæ. De vtroque igitur iã dicendum. Grauitas præter ſententias eſt in dictione, cùm verba, verborúmq; ſtructura grauis eſt. Grauia verba voco ea, quæ non vulgari excidunt conſuetudine: atque ad eum modum ſtructuram. De vtroque ſuprà quum ſatis loquuti ſimus: nequaquam illa ſunt repetenda. Vehementia verò non in ſententiis tantùm, ſed in dictione, membris, numeris, & figuris. Ac dictiones quidem illæ ſunt, quæ vbi paulùm tardarunt pronuntiationem, quaſi erumpunt. Earum vis tota in temporibus poſita eſt. vt, *conticuere, cõtinuo*, & eiuſmodi. Interdum verò citæ, & monoſyllabæ, ſiue in principio ſiue in fine. *vt belli ſignum, Mene incœpto. Heu ſtirpem inuiſam.* Itaque interrogationes ferè ſunt eiuſmodi. *Quis? quid? Cur? Tu? Hunc ego te Euryale.* In fine, *En hæc promiſſa fides eſt.* Verum inter numeros hæc commodius. Membra quoque curta, & κομματικά, quaſi pugiones, vt punctim non cæſim ferire, vt ait Cicero, videantur. videtur enim longiore tractu langueſcere oratio. De numeris verò ac figuris ſuo loco.

GENVS INFIMVM.

CAPVT XIX.

GEneris infimi materia nota eſt. Humiles perſonæ, paſtores & alij, quales in Comœdiis. Quòd ſi de regibus aut de diis loquũtur, eorum officia operáve quantò ſunt tenuiora, tantò huic generi propiora. Itaque de ſuo ſemper deo quum loquitur Tityrus, non attribuit ei fulminum, aut bellorum poteſtatem: ſed

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipſum
Ludere quæ vellem, calamo permiſit agreſti.

Satyrus quoque deos inſectatur Ægyptios, non tanquam deos, ſed id quod erant, Cepas, Ibides, Canes. Huius igitur affectus proprios, ac perpetuos dicebamus, Tenuitatem, & Simplicitatem. de quibus iam.

TENVITAS, SIMPLICITAS, Securitas. CAPVT XX.

TEnuitas orationis eſt puritas ex communi conſuetudine loquendi. Puritatem nanque etiam in ſublimi reperiri ſuprà demonſtratum eſt. Tenuis igitur exemplum eſt,

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui
Stultus ego huic noſtræ ſimilem:

Hactenus tenuis puritas, & ſimplicitas ſimul. eſt enim Simplicitas puritas non figurata. Mox igitur deſit ſimplicitas, quum ait: *quò ſæpe ſolemus*

Paſtores ouium teneros depellere fœtus.

Dixit enim: Quo, pro, ad quam quare Simplicitas tenuitatis propria, non perpetua tamen: ſed, quemadmodũ dicebamus, viciſſitudinaria. Securitas autẽ eſt firmitas propoſiti ad tenuitatẽ. Neque enim vllo modo curat aliquid figurarum, ſed communi via deducitur oratio. Quapropter deductum carmen Virgilius tenue appellauit, tranſlata à filis exilitate. Interdum verò eſt etiam Simplicitas ſine puritate: vt ibi. *Formoſum paſtor Corydon ardebat.* Simpliciſſimus ſermo, ſed φιλοκακοφωνὶς: ſicut & illud, *Et certamen erat Corydon cum Thyrſide magnum.*

ÆQVABILE DICENDI GENVS.

CAPVT XXI.

AEquabile dicendi genus eſt, quod medioeres ſententias lectiore ſermone deſignat, neq. reſpuit figuras, quibus

quibus tenuem formam ſuperet, neque multùm figuratum eſt, quò citra ſublime ſubſidat. Huius affectus proprij, Rotunditas, ac Volubilitas.

ROTVNDITAS, VOLVBILITAS.
CAPVT XXII.

ROtundam appello orationem, quæ neque plana eſt vt exilis illa: neque tumida quaſi tuberoſa, atque anguloſa qualis altiloqua. nam tenuis aſtricta eſt, ac ſubſidit. Grandis exit certis interuallis, vt illam riuulis, hanc Pado rectè comparare queas. At mediocris character inter vtrunque procedit. Quam ob cauſam Frugalem quoque aliquando non ſum veritus appellare. Quod genus cum ſtudio cuiuſpiam diuini viri perfectum eſt, explet animum ſanè: tenue vix mouet: ſublime vellicat. Acquirit autem ex diſſimulato cultu certam virtutem, quam Volubilitatem nominare libet. Quippe tenue fluit propter humilitatem, atque exilitatem: Sublime hæret, atque cunctatur in ore, in auribus, in animo: æquabile euoluitur leni lapſu permulcēs auditoris expectationem. Talis ſtilus in Catullo, atque adeò talis, vt eum pauci cōſequi valuerint. Argonautica dico eiuſmodi eſſe confecta oratione, vt ſine ineptiis raro quiſpiam poſſit imitari. Id quod ſummus Poeta facere aggreſſus, eluſit primùm ſpem ſuam in CIRI, deinde maiore opera poſita, diligētiáque adhibita in diuinis Georgicis ſuperauit. Quod vt manifeſtius pateat, & ad imitandum hæc ſubiiciemus.

Sunt igitur Catulli hæc:

Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quàm tanto concepit pectore flammam.
Funditus, atque imis exarſit tota medullis,
Heu miſerè exagitans immiti corde furores.

IN CIRI hæc eadem ſic:

Niſi Scylla nouo correpta furore
Scylla patris miſeri, patriæque inuenta ſepulchrum.
O nimium cupidis ſi non inhiaſſet ocellis.

Tum ſequuntur apud CATVLLVM,

Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces,
Quæque Regis Golgon, quæque Idalium frondoſum,
Qualibus incenſam iactaſtis mente puellam
Fluctibus, in flauo ſæpe hoſpite ſuſpirantem?

Quantos illa tulit languenti corde timores?

IN CIRI hæc,

Sed malus ille puer, quêm nec ſua flectere mater
Iratum potuit: quem nec pater, atque auus idem
Iuppiter ille etiam pœnos domitare Leones,
Et validas docuit vires manſueſcere Tigris.

ET MOX,

Quæ ſimulac venis hauſit ſitientibus ignem,
Et validum penitus concepit in oſſa furorem.

Apud CATVLLVM,

Non flauo retinens ſubtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum corpus amictu,
Non tereti ſtrophio lactantes vincta papillas:
Omnia quæ toto delapſa è corpore paſſim
Ipſius ante pedes fluctus ſatis allidebant.

CIRIS ſic,

Non ſtorace ideo fragrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus ſicyonia ſeruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

CATVLLVS ſic,

Emerſere feri candenti è gurgite vultus
Æquoreæ monſtrum Nereides admirantes.
Illáque atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudatꝙ corpore Nymphas,
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

CIRIS hæc,

Complures illam nymphæ mirantur in vndis:
Miratur pater Oceanus, & candida Thetys,
Et cupidas ſecum rapiens Galatea ſorores.

CATVLLI illa,

Si tibi non fuerant cordi connubia noſtra,
Sæua quòd horrebas priſci præcepta parentis:
Attamen in veſtras potuiſti ducere ſedes
Quæ tibi iucundo famularer ſerua labore,
Candida permulcens liquidis veſtigia lymphis:
Purpureáve tuum conſternens veſte cubile.

CIRIS hæc,

Méne inter matres, ancillarúmque cateruas
Mænalias inter, famularum munere fungi:
Coniugis atque tuæ (quæcunque erit illa) beatæ
Non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos?

CATVL-

Catvllvs, -Alitibúſque
Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.

Ciris, -*nec & illa quidem communis alumna*
Omnibus iniecta tellus tumulabit arena.

In Georgicis autem Amoris vim maiore cultioréque ſpiritu declarauit:

Omne adeò genus in terris hominúmque ferarúmque
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias, ignémque ruunt: amor omnibus idem.

Et mox,

Quid iuuenis, magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Cæca nocte natat ſerus freta: quem ſuper ingens
Porta tonat cæli: & ſcopulis illiſa reclamant
Æquora: nec miſeri poſſunt reuocare parentes,
Nec moritura ſuper crudeli funere virgo.

Cæterùm in ſequenti libro fuſius Poetarũ verſus comparabuntur. Quód hîc ea de cauſa fecimus, vt ignoti pleriſque ſtili mediocris ratio, atque natura declararetur.

GRADVS IN CHARACTERIBUS. CAPVT XXIII.

QVæ de Characterum natura, affectibus, vſu, à nobis dici potuerunt, explicata ſunt. reliquum eſt, vt acutius illorum ſpecies conſideremus. Neque enim ſemper Sublimis, elatus eſt: cogitur nanque ad ea deſcendere quę in rerum cenſu ſunt humiliora. nec Exile dicendi genus perpetuò vel iacet, vel ſerpit: ſed attollitur interdũ. Quare hinc quoque petenda ponendáque ſunt exempla, quæ à paucis ſunt animaduerſa. Si qua igitur materia in tribus Poematibus expedita eſt; ea nos huiuſce obſeruationis commonefacere poterit. prius tamen mutuas illorum quaſi inſitiones videamus. Tenue eſt in grandiloquo ibi. *Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram.* Magnum in paruo ibi,

Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
Caucaſeáſque refert volucres, furtúmque Promethei,

Et illud,

Aſpice conuexo nutantem pondere mundum,
Terráſque tractúſque maris, cælúmque profundum.

Quam tamen rem altius, in alto,

Principio cælum, ac terras, campoſque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque aſtra
Spiritus intus alit: totámque infuſa per artus
Mens agitat molem & magno ſe corpore miſcet.

Peſtilentiam in tertio Georgicωn larga vena, ſed caſta: in tertio Aeneidos breuiore ambitu concludit, ſed ſublimi vei ſu. quas, qui volet ad harum præceptionum iudicium inter ſe comparare poterit. Quin etiam ad hanc formarũ diſpiciẽdam varietatem ea quoque conferre licebit, quæ in eodem poemate alia atque alia facie picta ſunt. Quod iudicium imprimis iuuare poterit illorum carminum lectio, quæ ſub experientiæ Virgilianæ titulo circunferuntur, de anni tempeſtatibus, de Solis ortu, de ſignis cœleſtibus, de glacie, de ſpeculo, de Iride: Quæ non dubito ab ipſo Virgilio elaborata, quum mihi in mentem venit, quanta cura ea pauca delegerit è multis, quæ in ſua poemata cõferret. Sæpe enim diſcõtinuatos verſus legimus: quos iccirco præciſis ſenſibus videmus, quòd ille moroſiſſimo iudicio alios de medio ſuſtulit: quibus illi cohærebant, quoad excogitaret atque inſereret meliores:

Iungimus hoſpitio dextras, & tecta ſubimus.
Templa Dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto.
Da propriam Thymbræe domum.

Hi verſus diſsiti ſunt, ſicut ne illi quidem cum cæteris colligantur:

Sed fugite ô miſeri fugite, atque ab littore funem
Rumpite. Quare?
Nam qualis quantuſque cauo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque vbera preſſat.

At ibi illo occupato non eſt fugiendum. Certè alij verſus intercedebant. Quæ verò ſententiæ eædem diuerſis tum verbis, tũ numeris expreſſæ ſint, vnicuique attentius perlegenti patêre poteſt: vel vbi noctem, vel quũ diem quot modis quoties deſcribit. de Atlante in VIII:

- cæli qui ſidera torquet. &, *Atlas*
Edidit, æthereos humero qui ſuſtinet orbes.

In IIII. & in VI,

Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Quæque in ſexto AEneidos de vmbris, locíſque inferis: nec multo minus grauiter in quarto Georgicωn. Iuſſa Iouis ad Mercurium quibus verbis reddat Mercurius ipſe

ſe. Fulminatio in primo,

Illa Iouis rapidum iaculata in nubibus ignem
Turbine corripuit, ſcopulóque infixit acuto.

In ſexto de Salmaneo,

At pater omnipotens denſa inter nubila telum
Contorſit: non ille facem neque fumea tedis
Lumina præcipitémque immani turbine adegit.

De fulmine autem in IIII.

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallenteis vmbras Erebi, noctémque profundam,

In quinto,

Vel tu, quod ſupereſt, infeſto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuáque hic obrue dextra.

In nono,

At tu magne pater Diuum miſerere, tuoque
Inuiſum hoc detrude caput ſub tartara telo.

Tempeſtas in primo, in tertio, in nono, aliter atq. aliter duo funera, Miſeni & Pallantis, duo tumuli, Caietæ & Miſeni. epicedium Euryali, Pallantis, Eurydices, Daphnidis. epicedium ſiue inferiæ militum, (*Ite*, ait, *egregias animas*) eorundémque tumulus. Quæ deſperaret ſe melius dicturum, integra repoſuit: alia aliquo flexu interpolata repræſentauit,

Vrbem orant, tedet pelagi perferre laborem.
Mortem orat, tedet cæli conuexa tueri.

In VI. *habitátque ſub alto Pectore.*
In XI. *habitétque ſub iſto pectore.*

Quæ loca non ad percipiendas dicēdi formas ſolùm, ſed ad imitationis quoque rationem multum momenti habere poſſunt: de qua ſuo loco. nunc de vitioſis formis ſcribendum eſt.

VITIOSÆ FORMÆ,

SICCVM, PINGVE, TREPIDVM.

CAPVT XXIIII.

QVibuſdā virtutibus aliqua vitia eſſe affinia, multis locis ſcriptum eſt. Quare illud è Philoſophorum præceptis præclarè dictum: *Decipimur ſpecie recti.* Eſt igitur puræ illius, preſſæ, ſubtilis, ſimplicis, hoſtis, Sicca: in ſententia, in verbis tum priuis, tum compoſitis,

Sicca ſententia, quæ rem minuit: vt ſi Romam dicas, Latij caput. Verbum priuum: ſi Xerxem appelles ductorem Dictio ſiue oratio ſicca: qualis Hippocratis multis in locis. Quo in genere etiã ξηρομυκαζηλίαν appellamus, quum affectatur mutilum præciſúmque ſcribendi genus: cuiuſmodi aliquando Cornelij Taciti. Eſt autem Siccum non ſolùm breuitatis, ſed etiam prolixitatis vitiũ: quoties in longa oratione nullum extabit epithetum, nulla figura, nulla ſententia, nulla efficacia: nullus affectus. Quinetiã Siccum auſim appellare etiam fuſum: quod nõ cohæret: ſed membris, & inciſis inculcatis argutiam quandam affectat. quale Plinij Secundi ſæpe: neque minus frequens vel Senecæ, vel eius ſeculi declamatorib. fuit peculiare. Si igitur Siccum vitium eſt, etiam pingue erit. ſunt enim contraria, quemadmodum defectus & exuberantia. Ac multi quidem pingue illud ſectati ſunt. propterea quòd virtutem includeret, ſicuti prodigalitas liberalitatẽ. Aliis ingeniis placuit magis Siccitas. nihil enim infelicius arbitrati ſunt loquendi licentia. Ita quum ab omnib. iudiciis damnetur vtrumque, à deprauatis animis ſub inoffenſæ formæ ſpecie aliud aliis acceptum fuit. Mihi vehementer diſplicet loquacitas: atque adeò iſtos Aſiaticos excurſores, aurium carnifices appellare ſolitus ſũ. Quod Siccum dixi, etiam ieiunum, etiam aridum à multis vocitatur, veluti pingue, & exultans, & elatum, & tumidum: quod dum plus vult quàm poteſt, minus efficit quàm debet: propterea quòd plus poteſt quàm decet. Ac quanquam ſuprà diximus aduerſus veterum ſententiam, inter tumidum, & abiectum quod eſſet quaſi quod inter duo eſſet vitia, virtutem cenſeri debere, non autem vitium, quemadmodum dicebant illi: tamen mediocre illud atque æquabile, vitium nihilominus patitur. deprauatur enim Trepidatione. dum neque vult demitti, ne ſit gracile: neq. audet ſeſe attollere, ne tumeſcat. Quale genus orationis eſt in multis locis Virgilianæ Ciris. Nõ eſt igitur medium duorum vitiorum, quia illis careat vt virtus: ſed quorum particeps ſit, vt item vitium. Horum autem vitiorum, quod eſt ſublimis, parens eſt κακοζηλία quod eſt infimi, negligentia: atque, vt ita dicam, ſupinitas κακοζηλίαν voco ego Ambitionem, qua plus, vel plura,

plura,vel elatiora quàm par eſt,admittimus.Contrà,negligentia peſſum dat orationem , permittítque non ſolùm ſerpere,ſed etiam iacere. vtriuſque verò mater licẽtia eſt.Qua ille ſibi multa arrogat:hic hoc arrogat etiam vt nihil arrogare,virtutis loco habeat.Itaque ex illo expectes dictionem ſtreperam,confragoſam , reſilientem: ex hoc intermortuam Illud genus M. Gallio ſuffultum vocat exemplo eo poſito : Depultus in Neptunias lacunas: ego hoc ineptum dico: ſuffultum autem plenum: quale eſt Ouidianum. *Licentia.*

Hinc aliquot errores à ſcriptoribus animaduertẽdum eſt.Fuere nanque Grammatici quidam,qui quũ à Quintiliano accepiſſent,Narrationes eſſe in humili dicẽdi genere: Æneidem ſub eo genere poſuere. Narratio enim tota eſt. quæ amentia potius quàm ſententia (nam cuiuſmodi ſenſum his eſſe intelligas?)ne digna quidem eſt quæ refellatur.Omnes enim orationes , omnéſque ſcriptiones narrationes quædam ſunt. Oratoria verò narratio pars orationis.

Phalereum quoque Demetrium caſtigatione dignum cognoſces ex iis quæ ſuprà dicta ſunt. Miſcet enim affectum cum ſpeciebus: quum partitur genera in μεγαλοπρεπῆ,ἰσχνὸν,γλαφυρὸν,δεινόν. Satis enim ſuprà oſtendimus τὸ δεινὸν eſſe partem τῆς μεγαλοπρεποῦς,ſed partem, vt affectum : Etiam ex Hermogene aliter ſentiebamus. Præterea γλαφυρὸν politum omnibus generibus competere.Neque rectè definit γλαφυρὸν, τὸν ἔχοντα μικρότητά τε καὶ κομψείαν μαιωγυδίας : non enim conſtare ſimul queunt hæc: vt & paruitas,& elatio inter ſe conueniant ad vnam eandémque orationem conficiendam. Sed γλαφυρότης elegantia, expolitura tam ἰσχνοῦ, quàm μεγαλοπρεποῦς. κομψία verò affectus eſt , μικρότης non , ſed idem quod ἰσχνότης.

Fuit & illud Grammaticorum longè admodum aberrantium à veritate,cùm ſecarunt genera in longum , & breue. Neminem enim latet , ralationes eſſe cuiuſcunque quantitatis. Quare omnis oratio cùm ſit quantitas:omnis orationis intererit eſſe & longam,& breuem. Eſt autem breuitas etiam in longiſsima narratione , cui nihil adſit alienum. Igitur Salluſtio pręter cęteros quãobrem attributa ſit ab omnibus breuitas, nondum mihi *Grammaticorũ error.* *Nota in Salluſtium.*

compertum eſt. Nam qui conciones inſerat, quas nullus habuerit imperator: eáſque prælongas non rarò: qui apud Aras fratrum quaſi in amœno diuerticulo ſpatietur: qui præter hiſtoriæ argumentum Catonis Cæſariſque collatione plurimos verſus occupet, qui ad Catilinę bellum narrandum principia vrbis Romæ arceſſat: non video quo conſilio breuem potius, quàm vel prolixum, vel etiam nimium, ſuperuacaneúmque exiſtimemus. Ac fuere quidam Barbari recentiores ſupercilio non ferendo, iudicio verò corruptiſsimo, qui Salluſtij dictionem iccircò breuem cenſuere, quia rem perſonámque narret, conſilia atque deliberationes omittat: factum ipſum nudum illico ponat. quaſi verò commentarium ſcripſerit ille, non hiſtoriam pleniorem: qui ſit hiſtoriæ pater appellatus. Ego verò contra hoſce circulatores longè aliter ſentio. Non ſolùm quod negant, facere: verumetiam apparatum addere, ſpem, metum, modum, euentum, atque alia pleraque eiuſmodi adiungere, etiam excurrere interdum. Tribus verbis Catilinæ coniurationem expediri poſſe arbitror: at quot ille? præterea nunquam quicquam ſine circunſtantiis: Milites, inquit, Romani perculſi tumultu inſolito arma capere: alij ſeſe abdere: pars territos confirmare, trepidare omnibus locis: vis magna hoſtium, cœlum nocte & nubibus obſcuratum: periculum anceps: poſtremò fugere, an manere tutius foret in incerto erat. Hæc dictio adeò ampla, adeò fuſa eſt, vt nihil addi poſſit. quam breuem. ſic effeceris: Paucorum corruptione auſum noctu caſtra aggredi, in iis trepidatum. Quàm verò tum leuiter, tum inſolenter (vt omnia ſolent) profeſſi ſunt eum in hiſtoriis conſilia omiſiſſe, ex vniuerſa hiſtoria manifeſtum eſt. Nā quare Iugurtha appulſis legatis Cirtham oppugnet, ratio ponitur. Habes præterea belli apparatum à conſule Metello inſtitutum multis verbis vel quum imbellem exercitum accipit ab Albinio, quid moliatur. Quam partem ſi attentius legamus, inuenias Salluſtij orationem non ſolùm non breuem, ſed etiam opulentam. Quæ verò in Catilinæ bello geruntur, perpaucis verbis compoſita ſunt: cætera omnia in conſiliis declarandis producuntur. *Breuitas Salluſtiana quæ.* Breuitas igitur Salluſtiana propterea vulgo iactata videtur mihi, quia tribus vocibus

bus integras explet ſententias. non circunducit, non interponit, aſyndetis vtitur, omittit verba: quemadmodum à viris doctis obſeruatum eſt.

FIGVRÆ.

Periodvs, Cola, Comma.

Capvt xxv.

Hactenus de Characteribus: reſtat vt de figuris diſſeramus: quas eadẽ qua ſuperiore libro ratione ad certa capita reduci operæprecium eſt. Aut igitur à rei ipſius natura partiemur genera, aut ab vſu. Figurarũ natura tota in exornatione conſiſtit. quare pro modo exornationum ſecari poſſunt. Ab vſu verò facilius: quum enim omnibus in omnia dicendi genera venire liceat, tametſi quibuſdam quædam ſunt frequentiores, ſparſim, vt quæque ſeſe offeret, tractari queunt. Nos igitur ex ipſis philoſophiæ, vt ſemper, fontibus hauſtam illarum naturam digeramus: ſi prius quid ſit περίοδος, quid κῶλον, quid κόμμα declarauerimus. Nam tametſi hæc vulgata videntur: tamen quia huiuſce artis partes ſunt, non ſine reprehenſione omitti potuère. Tum autem non pauca ſcripta ſunt ab antiquis: quorum authoritate veritas paſſa eſt conuulſionem. Alexander igitur Rhetor περίοδον ſic definitur. λόγος ἄνευ περιγεγραμμένου καὶ κώλων συνθέσεως αὐτοτελῆ διάνοιαν ἐκφέρων. Quonam verò modo fieri poſſit hoc, vt Periodus talem habeat definitionem, in qua excludatur κῶλον, quod eius pars eſt? Nam tametſi quædam plantę nullũ fructum ferunt, plantarum tamen genus ipſum nunquam definias per ſterilitatem. Igitur qua ratione diuidas periodum in ſimplicem & compoſitam? Eſt enim ſimplex, quæ nullis conſtat colis: Compoſita, quę ex ipſis conficitur. Neque enim verum eſt quod mox ait idem, κόμματα eſſe hæc. Μέτρον ἄριστον. Γνῶθι σεαυτόν. Continent enim ſententiam perfectam: neque cuiuſquam orationis partes ſunt. Sunt igitur periodi. Neque enim, quòd breues ſunt, periodi naturam exuêre. Idem enim eſt homo puſillus, & Gigas, quod ad τὸ τί ἦν εἶναι pertinet. Præterea quomodo poteſt ille definire ἄνευ κώλων: qui tamen exemplũ ſubdat, cuius partes appellat κῶλα; ἀνὴρ γὰρ ἰδιώτης ἐν πόλει δημοκρατουμένῃ νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει. ait ſiquidem periodum hanc eſſe τρίκωλον. Quanquam alium quoque pudendum committit errorem. Quippe primum κῶλον

dicit illud: ἀνὴρ γὰρ ἰδιώτης, ſecundum, ἐν πόλει δημοκρατουμένῃ: tertium, νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει, quod falſum eſſe ex eius definitione deprehenditur. κῶλον, inquit, περιόδου μέρος, ὃ μὴ λέγεται καθ' αὑτό. At ἀνὴρ γὰρ ἰδιώτης per ſe nihil dicit. Miſerè quoque definit κόμμα, τὸ περιόδου καὶ κώλου ἔλαττον. nihil enim declarat definitio hæc. quare ſic definio: Periodus, eſt oratio ſibi perficiens ſententiam. κῶλον, ſiue membrum, eſt oratio periodo perficiens ſententiã. κόμμα, ſiue inciſio, pars compoſita ſine verbo, ſententiæ illius partem ſignificans. Periodus igitur hæc,

Arma virúmque cano: Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lauináque venit.

Littora. Sententiam nanque ſibi quam inſtituit, percipit. Cola autem duo: primum, *Arma virúmque cano.* ſententiam enim complet, ſed non ſibi: pars enim eſt Alterum, *Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus, Lauináque venit Littora.* primum autem membrum commata duo habet: *Arma,* & *virúmque cano.* duo enim eſſe declarat coniunctio: non enim coniungit niſi ſeparata. Sic etiam ſecundum membrum totidem continet inciſa: *Italiam fato profugus.* &, *Lauináque venit Littora.* In hac periodo verba duo ſunt: quæ duo efficiunt membra. factura duas periodos, niſi per Relatiuum alterum ab altero penderet. Eſt igitur Colon pars periodi ſuo verbo fulta. quòd ſi multæ ſint periodi partes ad vnum relatę verbum: nõ equidem illa κῶλα, ſed κόμματα appellabo. Non enim ſunt membra, niſi proprium habeant motum. non mouetur autem oratio niſi per verbum. Quæ membra quum ſecantur, κόμματα dicta ſunt, ita à nobis definita. Partes compoſitæ, vt hoc differrent à partibus ſimplicibus, nomine, verbo, aliis: ſine verbo totius ſententiæ partem ſignificantes, vt hoc differret à membris. Quare ne illud quidem eiuſdem authoris probo, quum ait Iſocraticæ illius periodi partes membra eſſe. Nos enim inciſa dicimus, τίς γὰρ ἂν ἱκανῶς μετάσχοι στρατείας, τῆς ὑφ' ὑμῶν Ἀθηναίων τε καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγουμένης, ὑπὲρ δὲ τῆς συμμάχων ἐλευθερίας ἀθροιζομένης, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκπεμπομένης. Quod enim membrum dicas, cui deeſt ſubſtantiuum ipſum? Nihilo melius à Trapezuntio, Circuitus eſt totius orationis rotunda, & coacta, denſa cum frequẽtatione verborum comprehenſio. Vult enim lon-

longam eſſe orationem:quo nihil ineptius.Quum enim tota oratio conſtet periodis, colis,commatibus: & colon eſſe periodi partem, coli cõma definierint:quid erit quartum illud,ſi non eſt periodus: Γνῶθι σεαυτόν? Quare ſcitè,vt omnia ſemper Ariſtoteles,periodum dixit, orationem habentẽ principium & finem. Non igitur attribuit neceſſariò longitudinem.ſicuti ne κῶλα quidem longiora,aut cõmata ipſa propterea deſinent hoc eſſe quod ſunt. Quid autem appellat rotundam comprehenſionem?An verò vult in ſe recurrere,vt illi verſus?

Vltrò animum dictis attollit,& increpat vltrò.

Ante etiam ſceptrum Dictæi regis & ante.

Quæ nugæ,coacta,aut deciſa?num vlla oratio reperitur, quæ intra certos limites non cogatur. Aut vlla eſt oratio, cuius partes ſint alterius partibus orationis denſiores? Falſos autem nomine ipſos puto, quum ἀφορίζουσιν non in motu, ſed in ſpátio poſuere. Nobis verò ſat eſt agnoſcere motum ipſum atque vim,ſententiam concludendi: vnde etiam rectiſſimè à Fabio Concluſio eſt appellata: alia ſanè ἀπὸ τοῦ συμπεράσματος Philoſophorum. Sic & Comprehenſionem dixit Cicero, & Orbem, & Circunductionem, quia clauderet ſententiam, ita vt extra eam nihil quæreretur ſignificandum. Nam κῶλα non totum cõcludunt: multò verò minùs κόμματα. Quapropter idem etiam Ambitum,etiam Circuitum,& Continuationem,& Circunſcriptionem nominauit. Quum igitur dixit Trapezuntius Comprehenſionem,ſuperfluò addidit, Rotundã. Nã quod Orbis aut Ambitus dicatur, cõprehenſio tantũ intelligitur.proinde nõ minùs ineptè in illa Ciceroniana narratione inciſa pro membris recẽſuit Sopater quidam Alicienſis, homo domi ſuæ imprimis locuples atque honeſtus, ab inimicis ſuis apud C. ſacerdotem prætorem rei capitalis accuſatus, facilè eo iudicio eſt liberatus. κῶλα enim membra ea ſunt, quæ alio vocabulo ab iiſdem Philoſophis μέλη appellantur. quorum officiis actiones ſuæ cuique perficiuntur.at quæ actio ſit in illis verbis, Sopater quidam Alicienſis: quid tum poſtea?Quòd ſi iſtorum authoritas plus moueat aliquos, quàm noſtra diligentia: nihil laboro.doctis enim atq; acribus ingeniis tantùm ſcribimus.Eſt igitur Periodus,vti dicebamus, aut ſimplex, aut compoſita, & com-

poſita aut ex inciſis, aut ex colis. Colorum numerum à duobus ad quatuor vſque producere licet. quod excedit, vitio apponi, appellaríque à Græcis λόγοι διεξοδικοὶ: vt quemadmodum Periodus eſt comprehenſio, ita quod extra illius præſcriptiones euagatur, non iam περίοδος, ſed διέξοδος appellari debeat, quaſi deuiatio.

FIGVRA, FIGVRÆ.

CAPVT XXVI.

FIgura loquutionis, quam ſuperiore libro Tropon agnoſcebamus, eſt decora facies orationis à vulgari diuerſa. Eius autem genera ad hunc potiſſimum modum partiemur. Verba accipiunt figurã ab arte, aut ex ſua natura, aut ſecundum ſitũ, aut ratione quantitatis, aut propter qualitatem. Naturã dico, quod Philoſophi Eſſentiã. Secundum eſſentiam igitur aut ſubticentur, aut ponuntur. ſi ſubticentur, fit figura ἔλλειψις & ἀσύνδετον. Si ponuntur, aut eadem, aut ſimilia, aut diuerſa, aut contraria. ſi eadem, aut voce & ſignificatione, aut ſignificatione tantùm. Si voce & ſignificatione, oritur ἀναδίπλωσις, ἐπανάληψις, ἐπαναφορὰ, παλιλογία, ταυτότης, ἀντιστροφὴ, συμπλοκὴ, κλίμαξ. Si ſignificatione tantùm efficitur συνωνυμία. Si ponuntur ſimilia, pariunt. Alluſionem, Inuerſionem, παρονομασίαν. Si diuerſa, naſcitur πλεονασμὸς, περίφρασις, προσδιασάφησις ἔμφασις, ἀλλοίωσις, ἀλλαγὴ, μεταβολὴ. Si contraria, cõſtituitur, ἀντίθεσις, ἀντιμετάθεσις. ἀντιμεταβολὴ, σύγχυσις. πλοκὴ, ἀντιπαρατίνωσις. Si ſecundum ſitum, aut differuntur, & conflatur ὑπέρβατον: aut in medio, & creatur παρεμβολὴ, παρένθεσις: aut certa temperatione diſponuntur, & gignunt σωματοποιησιν: aut ad ea quæ propoſita ſunt, redduntur & producunt, ζεῦγμα. Si ſecundũ quantitatem, creabitur πάρισον, quæ & παρισότης dicitur. Patitur autem quantitas, quum ſecatur vox: & fit figura quæ vocatur τμῆσις. cuius contraria eſt συνθεσις. Si ſecundum qualitatem, educetur ὁμοιοτέλευτον, & ὁμοιόπτωτον. quæ antea diſperſæ, temere docebantur. nunc maiore opera quàm gloria à nobis digeſtæ ſunt. Nemo enim eſt paulò in Rhetoricis exercitatior, qui non putet ab ſe quoque nullo negotio excogitari potuiſſe. Nunc ſigillatim de his atque ſimilibus agamus.

QVÆ

QVÆ EX SVBTICENTIA.

CAPVT XXVII.

Ἔλλειψις.

DEfectus verborum, πάθος maximè ſignificat: admirationem, amorem, odium, iram. Fit etiam aliis de cauſis: putà ob pudorem, quum res eſt turpis,

Nouimus & qui te. & quo. quum veremur ne auditores offendantur. Hoc ad Oratores pertinet. etenim ſi quo in vitio, vel corporis, vel animi, vel fortunæ cõmunem habeant Iudices cum reo reprehenſionem: id verò tametſi multùm poſſet cauſæ prodeſſe, tamen eſt omnino prætereũdum, quum dicentem piget. Hoc quoque poetæ rarum: Comici tamen vtuntur. vt, *Scin' quomodo?* Illa verò quæ ſubticentur, in quarto,

Dixerat: atque illam media inter talia ferro
Collapſam aſpiciunt. Sunt tacita per ἀποσιώπησιν, non autem per ἔλλειψιν. Omiſit enim dicere quemadmodum ſe interfecit. Per admirationem verò aut indignationem: *O ingentem confidentiam! Heu ſtirpem inuiſam!* Quartus enim caſus ſine verbo ineptus eſt ad ſententiam. Tale & illud Iuuenalis,

Tune duos vna ſæuiſſima vipera cœna?
Tune duos? Ab amore:
Me, me: adſum qui feci. Ex ira, *Quos ego.*

Ἀσυνδετον.

CAPVT XXVIII.

SOluta oratio dici poteſt ἀσύνδετος, diſſita, diuulſa: incõiuncta melius ſignat. Paratur hæc figura ad amplificationem, ad celeritatem, ad impetum animi. Denique quum magnum quippiam molimur.

Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis.
Monſtrum horrendũ, informe, ingens. Hæc eſt in priuis vocibus: in orationibus ad γοργότητα,

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Longioribus periodis in otio ſoluti,

Illos porticibus Rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Illa autem in celeritate,

Nauticus exoritur vario certamine clamor,
Hortantur ſocij, Cretam proauóſque petamus:
Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntes.

QVÆ EX POSITIONE, eiuſdem vocis.

Capvt XXIX.

Ἀναδίπλωσις, Ἐπανάληψις, Ἐπαναφορά, Παλιλογία, Ταυτότης.

Alexander rhetor harum aliquas confudit, nullam definiuit, Ἀναδίπλωσις, id eſt Duplicatio: eſt iteratio vocis ſtatim ſubiens priorem: familiaris Tragicis. In magnis affectibus ea vtimur. Significat enim perpetuitatem repræſentationis.

O Myſis, Myſis. Ah Corydon, Corydon. hoc ex natura tractum eſt. Etenim animalibus datus eſt motus ad fugiendum & ad conſequendum. Igitur quæ vnico motu, putà ſaltu, appetitum locum nequeũt adipiſci: curſu, qui eſt motus frequens, ſupplent. ἐπανάληψις autem, hoc eſt, Reſumptio, eſt iteratio nõ ſtatim, ſed aliquibus vocibus interpoſitis. reſumit enim quod reliquerat, *Sed fugite, ò miſeri, fugite.* ἐπαναφορὰ verò, id eſt, Repetitio, ab hac non differt, niſi ſitu. quia in reſumptione verbum quocunque loco iterum ac tertiò poni poteſt: in Repetitione nõ niſi in principio, *Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* Quam exornationem auget ſanè alia, quum mutatur ſenſus appoſita alia voce ei quæ ſecundo loco fuerit repetita. quod alibi quoque monuimus: *direxit ſpicula Parthus, Parthus ſiue Cydon.* παλιλογίαν verò Alexander idem malè cum hiſce confudit. neque enim eſt eiuſdem vocis repoſitio, ſed ſententiæ. Quod ex Æſchylo adducit in Ranis Ariſtophanes, atque caſtigat: quódque agnoſcere conat ſunt Critici aliquot locis, vt, *Molémque & montes.* verùm expoſitio eſt prioris. quam molem? *Montes.* quem Italiæ locum? *Lauina littora* Sic, *dixítque & prælia voce diremit.* Idem eſt atque, Dixítque, & dicendo prælia diremit. neque enim vitium hoc in maximo Poeta. nam quod Seneca in Montano oratore & Ouidio reprehendit, non bene facit. Nunquam enim idem repetitur penitus, ſed ſemper aliquid diuerſum eſt. Differt autem à Palilogia ταυτότης, quoniam illa eſt figura ſententiæ: hæc dictionis. Pertinet autem maximè ad ſimplicitatem, quum idem verbum reponitur quaſi temere & neglecto cultu. quod

quum

quum faceret Ariſtoteles in hiſtoria animalium, Theodorúſque ſuo more Latinè ita redderet, vt inureret calamiſtris: quidam barbari agreſtes elegantiæ illius ignari, auſi ſunt dicere à Theodoro melius repræſentatum, quàm à Philoſopho deſcriptum fuerit. Ille enim cùm alibi, tum in ſecundo, τῶν ἐχόντων τὰ βράγχια, τὰ μὲν ἔχει, καὶ τὰ μὲν ἔχοντα καλύμματα, πάντα, ἐκ πλαγίου ἔχει. nec multò pòſt, ἔχει δὲ ὁ ἐλάχιστα ἔχων. quibus nihil dulcius auribus Atticis, adeò vt eo verbo etiam vſi ſunt ſub Pleonaſmo, περιζώσεις ἔχων. Et in libro De ſenſu & ſenſili οὐ γὰρ ὥσπερ φασί τινες· ἐκεῖ ἐστιν εἶδος τοῦ ὀσφραντοῦ· ἀλλ' ἔστι. διαιρετόν. δὲ καὶ πῶς ἔστι, καὶ πῶς οὐκ ἔστι. Suauis ταυτότης in quinto Æneidos, mutato ſenſu, *intentáque brachia remis Intenti expectant.* Quod ſi Morino aut Tongro abſurdum videtur, nihil mirum: ſui enim ſimiæ ſimioli. quam ſuauitatem neque ignorauit Cicero, neque neglexit: quinetiam curauit inter cęteras, vt ſuam orationem efficeret commendationem. Ad Atticum, Feci atque effeci. vt neuter quenquam horum pluris quàm me faceret. De Oratore, Fecique hoc quod ne adoleſcens quidem feceram, vt his de rebus diſputarem. Sed & aliis multis in locis, In Verrem, Glabrionem id quod fecit, facere lætatus ſum. Quantùm verò afferat orationi venuſtatis ſimulata illa negligentia, ex ipſius Homeri iudicio videndum eſt,

Ὡς δὲ χιὼν κατατήκετ' ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσσιν,
Ἥν τ' Εὖρος κατέτηξεν, ἐπὴν Ζέφυρος καταχεύῃ·
Τηκομένης δ' ἄρα τῆς ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες·
Ὣς τῆς τήκετο καλὰ παρήϊα δάκρυ χεούσης. Pro quo verbo toties repetito, ſi aliud ſubiicias, rem omnem funditus euerteris. nec minor gratia Terentianæ Bacchidi,

quod ſi is nunc
Me deceperit, ſæpe obſecrans me vt veniam, fruſtrà veniet:
Aut quum venturam dixero & conſtituero, quum is certè Renunciarit, Cliipho cum ſpe pendebit animi, Decipiam, ac non veniam. Profectò hac oratione nullum nectar dulcius. ſed & Poeta ea ſimplicitate vſus eſt, non ſemel. In quinto,

At procul in ſola ſecreta Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant: cunctaque profundum
Pontum aſpectabant flentes, & in Ecloga vltima verbum hoc *venit* plus quinquies, poſuit magna ſimplicitate ac iucunditate. & in ſeptimo,

Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Quòd ſi quo in loco Palilogia λέξεως Virgilio obiici poteſt, ſanè illa fuerit,

Tum ſe ad Caietæ recto fert littore portum.
Anchora de prora iatitur: ſtant littore puppes.
Tu quoque littoribus noſtris Aeneia nutrix.

Alij Palilogiam genus conſtituêre, ſub quo eſſent IIII, ſpecies, ἀναφορὰ, ἐπαναφορὰ, ἐπάνοδος, ἐπαναστροφή.

Ἀναφορὰ, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφὴ, Ἀντιστροφὴ, Συμπλοκή.

CAPVT XXX.

Est autem ἀναφορὰ Relatio, quum eadem vox reponitur. vt, -*nec te miſeret natæq; tuique, Nec matris miſeret,* Bis tantùm ponitur, atque hoc diſtat ab Epanaphora, quia hæc quum ſemel poſuit, ſemel atque iterum reddit. quemadmodum Virgiliano, quod ſuprà ſcripſimus, exemplo patet. Ἐπάνοδος verò eſt Reditus, quum per eadem recurrimus verba ordine inuerſo, relegentes. quæ figura maximè poetarum parti inutilis eſt. fingere tamẽ licet exemplũ è noſtris Satyris,

Si tibi diuitiarum & honoris Iuppiter author,
Author Iuppiter eſt etiam vitæq; neciſque.

Epanaſtrophe autem eſt Reuerſio, quum recto ordine reſtituimus ſententiam. Magnis profectò deliberationibus accommodata figura. cuiuſmodi apud Homerum diuinitus inſtitutam legimus, Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε,

Εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ' αἴθωνι σιδήρῳ Et apud Poetã,
-*tibi noſtra viciſſim*
Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad aſtra:
Daphnin ad aſtra feremus, amauit nos quoque Daphnis.

Theocritum imitatus ille eſt, -τὺ δ' ᾠδᾶς ἄρχεο πρᾶτος. ᾠδᾶς ἄρχεο πρᾶτος, ἐφαψάσθω σὲ Μενάλκας. Alio modo ad principium reuerſus eſt Ouidius,

Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans. Conſueuerunt etiam Epigrammatographi claudere poematium eodem verſu quo inchoarunt, vt Martialis:

Apollinarem conueni meum Scazon.

Antiſtrophe

Antiſtrophe autem eſt repetitio finis: non vt ponatur in principio ſequentis, ſed æquè in fine. hoc ab Epanaſtrophe differens: quam conficies, ſi Martialis epigramma de Hermete cõuertas: vt ſit conuerſa ἀναφορά. Circunfertur ignobilis cuiuſdam tale, quod non ponam: ſed hoc,

Quiſnam hic eſt aſinarius Poeta? Caluus.
Iſne edentulus? is Cotyttio ore Caluus?
Extremúſne hominum inter atra monſtra Caluus?

συμπλοκὴ autem ex vtraque: ambas enim complectitur, Anaphoram & Antiſtrophen. vnde & nomen, vt

Si Caluus eſt Grammaticus, ſic aſinus quoque.
Si Caluus eſt Pæonius, ſic aſinus quoque.
Inter fuit nánque aſinos, ſic aſinus quoque.

Fit autem genus omne Repetitionum, ſiue in principio fiat, ſiue in fine, ſiue vtrobique: ſiue vnius verbi, ſiue multorum: aliquando ſimpliciter, ac ſine mutatione: aliquando partibus mutatis, vt,

Impulit, impulſu quo maximus intonat æther.

Vulgatus nánque modus fuiſſet, *Labitur impulſu quo maximus*, &c. Fit etiam per mutuam tranſmutationem: qualis illa Ouidij artificioſiſſima, quam Critici cur tollere voluerint, non intelligo:

Semibouémque virum, ſemiuirúmque bouem.

Eſt enim & ingenioſa, & arguta, & veneris plena. nec minus illa eiuſdem,

Cedere iuſsit aquam, iuſſa receſsit aqua.

Repetita enim ſunt, verbum in participio, participium in verbo. neque ſolùm ſic tranſmutatis, ſed aliis ſuppoſitis: nam quum dixiſſet,

Paſtorum muſam Damonis & Alpheſibœi,

ſubiecit verbum pro nomine,

Damonis muſam dicemus & Alpheſibœi.

Et cum appoſitione epitheti maximo ornamento,

-Nymphæ,
Laurentes Nymphæ.

Et in alio caſu ſumma ſuauitate apud Catullum,

Gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris,

Sicut illud Ouidianum longè excellentiſſimum,

-genitórque Quirine
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini.

Etiam in principio mutatis caſibus & in fine, vt ſit συμπλοκή. Cæterum non niſi Epigrammatis conuenit,

Quiſnam aſellos quum fricaſſet, in toga it nitore? Caluus.
Cuius eſt os impudicum, Ploxemi gingiua? Calui.
Cui parantur in latrinis virulento regna? Caluo.
Quem fugauimus diſerto doctiorum ex orbe? Caluum.
Quonam olente caprimulgo ſoluitur corona? Caluo:

Nulla tamen æquè venuſta, aut æquè operoſa Repetitio, atque illa Poetæ,

Quacunque illa leuem fugiens ſecat æthera pennis,
Ecce inimicus atrox, magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus, quà ſe fert Niſus ad auras:
Illa leuem fugiens raptim ſecat æthera pennis.

Κλίμαξ.

CAPVT XXXI.

Scala dicitur figura, quum idem verbum connectit inferiora ſuperioribus. quare nos aliàs appellauimus nō ineptè Concatenationem, quemadmodum medius annulus annulos vtrinque ſingulum continet. Ex Demoſthene afferunt exemplum. apud Poetam nullum eſt. ſanè haud multum præ ſe fert grauitatis. In Epigrammate poteſt admitti:

Concatenatio.

Inſaniam, & furoris inuidi tabem
Diræ Megæra tradidit ferus Pluton:
At Cerbero Megæra Cerberus Caluo.

Sic fit per eandem vocem, interdum autem per ſynonymum, vt apud Homerum de ſceptro,

Ἥφαιστος μὲν δῶκε διῒ κρονίωνι ἄνακτι,
Αὐτὰρ ἄρα ζεὺς δῶκε διακτόρῳ ἀργειφόντῃ.
Ἑρμείης δὲ ἄναξ δῶκεν πέλοπι πληξίππῳ.

Non enim dixit, ἀλλὰ κρονίων, ſed id quod hoc ſignificabat ζεὺς: ſic idem ἀργειφόντης & ἑρμῆς. In nono breuem poſuit Poeta, ſic:

Ortygium Ceneus, victorem Cenea Turnus.

Et in decimo,

Atronium Salius, Saliúmque Mealces.

QVÆ EXPOSITIONE ſignificati. CAPVT XXXII.

Synonymia, Πολυωνυμία.

Ponitur itaq; vox eadem in figuris ſupradictis. Quum verò eiuſmodi ponitur dictio, cuius alia materia, ſo-

nus alius, ſignificatio eadem: creatur figura, quam vocāt Græci *συνωνυμίαν*, quippe vni rei multa ſunt cōmunia nomina, ſicuti modò dicebamus. Multa poſſumus exempla dare, ſic in vltima Ecloga Virgilius quū dixiſſet, *Omnes vnde amor iſte rogant:* ſtatim ſubnectit, *Galle quid inſanis:* Eſt enim amor inſania. ſic haud paulò poſt,

Certè ſiue mihi Phyllis, ſiue eſſet Amyntas,

Seu quicunque furor, id eſt, alia puella quam amarem, Hac ſanè figura fit *ποικίλια*, Varietas, quæ contraria eſt *ταυτότητι*, ſiue *ταυτολογία*. ſicut etiam quum vel diuerſa vel contraria apponuntur.

QVÆ EX POSITIONE SIMILIVM.

CAPVT XXXIIII.

Alluſio, Inuerſio, *Παραγραμματισμός*.

ALluſionem Græcè quo diceremus modo, quærebamus *παρονομασίαν* dicunt illi, quod nos præ me fero. Verba igitur ſimilis ſoni quæ ſunt, mutuò ſe præferunt, *παρονομασίαν* igitur fingam. Non placet hanc figuram locis grauibus adiungere. Gallis frequenti in vſu eſt: quam vocant ipſi Æquiuocationem, conficiúntque aut ex diuiſione, aut ex compoſitione. ex diuiſione ludent in eo verbo, Oſculum ex compoſitionè, ludènt in illis, *Achaica caſtra.* Ibi melius. *Perdita mens, Perdit amens.* Itali corrupta voce dicūt biſquiſitum, *Biſquizzo*: tametſi vt deſerant ſigna Latinitatis, dixerunt Sacramētum: quò quàm maximè poſsint, alienent ſcripturam à Latinis. Fit autem mutatione elementorum: ſic, Orator pangit carmina: Arator pungit crimina. Conueniunt Epigrammati, Satyro, & Comœdiæ, præſertim inuerſio, vt ſi ſeruus oret peculium & libertatem, atque aiat, Cedo hęc munera: Herus reſpondeat, Doce hæc: numera: oſtendens pecuniam, per tranſpoſitionem fiunt hæc, item per ablationem, aut appoſitionem. Bolus, olus. Plautus, cæteríq. priſci illi etiam inuitas voces ſub haſce leges coegere.

Quanta ſumini abſumedo, quanta labes larido, Venuſtior eſt illa Alluſio quæ elicitur è contrario: quemadmodum apud eūdem poetam Saturio paraſitus cūm ſuo nomine appellaretur: Mentiris, inquit, neque enim Saturio veni, ſed Eſurio. Et ſanè faceta vox cùm audis quempiam appellari, Eſurionē. Inuerſionem Gręcè dixerim *ἀναστροφήν*,

quæ nõ ſolùm fiat,vt diximus,per elementorũ aut ſyllabarum tranſmutationem : ſed etiam per corruptionem: vt Plautinus ſeruus,qui ſe ex ChryſaloCruciſalum futurum metuit. Sic ad genus nominũ alluſit in Amphitruonẽ alius. cùm Mercurius quatuor homines ſeſe cecidiſſe iactaret:Metuo,inquit, ne ille mihi commutet nomẽ: & Quintus fiam ex Soſia.Hoc Græci genus vniuerſum παρονομασίαν nominarunt:quòd præter primam verámque dictionem,aliam ſubdamus.

QVÆ EX DIVERSIS.

CAPVT XXXIIII.

Πλεονασμὸς, Προσδιασάφησις Ἔμφασις.

Redundantiam voco πλεονασμόν. quippe cùm plus eſt verborum, quàm quantum exigat ſentẽtia. Atque hoc quidem vitium eſt in diuerſis vocibus:ſicut erat παλιλογία in iiſdem.Fit autem apud Grãmaticos,quod ab illis nondum eſt declaratum: vbi additur pars,ſine qua oratio eſt tolerabilior.Etenim inſtrumentum in ſexto caſu ſine præpoſitione ritè ponitur : quare in illo verſu Ouidiano pleonaſmus eſt,

Hæc modò verrebat raro cum pectine terram.

Tametſi alij legunt,*Verrebat fultam tibicine villam:* ſed non placet.Eodem modo atque iiſdem legibus,Roma,potius quàm è Roma venio. quare illa præpoſitio redundabit.ſic in ſexto redundat pronomen,

At pater omnipotens media inter nubila telum
Contorſit:non ille faces,neque fumea tedis
*Lumina.*Elegantiæ tamen cauſa toleratur,& fit figura: qualis apud Comicos frequens,apud quos inuenias ſæpe pronomen Is & Id,ſine vlla neceſſitate. Quædam tamen adduntur ad explanationem: atque ita euadit figura,quã Græci προσδιασάφησιν iccirco nominarunt: quaſi dicas appoſitam explicationem. Talia ſunt Epitheta multa,quæ vidẽtur ſuperflua:item inſtrumenta.Epithetorum exempla longè plurima,*Nigra hirundo:* Omnis enim,aiunt,hirundo nigra. haud tamen ita eſt. ripariæ nanque hirundines non ſunt nigræ. *Ferreus enſis*. Quis enim alia ex materia vidit vllum?at ponitur ad efficaciam. Sic, *Vaſtum æquor Gelidum Boream*, & eiuſmodi. Inſtrumenta quoque

Epitheta ad efficaciam.

quoque aut loca pro inſtrumẽtis. vt Pectore ſuſpirare, ire pedibus, ore loqui. Eſt & alia ratio appoſitionum: veluti quum dicit, *Aſt ego quæ diuûm incedo Regina. Vos ô miſereſcite venit. Hanc* ἔμφασιν, id eſt, oſtenſionem dixere Græci. Sic, *Vidi egomet*: &, *Hiſce auribus auſi.* Interdum Expletionis cauſa, vt in quarto Georgic.

Septem illum totos perhibent ex ordine menſes.

Et in Menæchmis, *Aliquot viginti dies,* ἔμφασιν Democritus dicebat eſſe, cauſam viſionis: Expreſſionem potes dicere, ex libro Ariſtotelis De ſenſu & ſenſili.

Περίφρασις, Μετωνυμία.

CAPVT XXXV.

MVltum affert ornamenti περίφρασις, quum rem vnã multis deſignamus verbis. Valde nanq. abhorret à communi vſũ loquendi. Equus fortis, *Fortis equi vis.* Canes ſagaces, *Odora canum vis.* Cuius quoque naturę μετωνυμία eſt, vt *Cererémque caniſtris Expediunt.* &, *Implentur veteris Bacchi:* Bacchi enim nomen cum vini nomine cõmunicamus. *Laticémque Lyæum,* Laticum honorẽ. Eiuſdem modi ea quoque quam Appoſitionem vocant Grãmatici: Periphraſis enim quædam eſt. *Troas, relliquias Danaûm* Africa terra, pro Afri: aut eſt Metonymia, aut Periphraſis: vt ſit illa, plus placet.

Ἀλλοίωσις, Ἀλλαγὴ, Μεταβολὴ, Ὑποβολή.

CAPVT XXXVI.

DIuerſitas aut eſt totius, aut partiũ. quare vt eſt verbum à verbo diuerſum, ſic eſt idem propter alium flexum diuerſum à ſeipſo. Atque hoc quidem caput ad qualitatẽ debuit referri. quod ſatis ſit monuiſſe. Nõ enim eſt aliud verbum, Sum, quàm Fuit: ſed aliuſmodi. Cęterùm non temere hîc poſuimus, potiùs quàm in capite Qualitatis. Fit enim mutatio ſubſtãtialis quoties poſito nomine, aut verbo, participium apponitur. aut pro nomine ſupponitur aduerbium. Mutationũ igitur modos ſiue ſpecies videamus. Fit ἀντιμερία, quum pars pro parte: cuiuſmodi multa obſeruauit apud Thucydidem Halicarnaſſeus: Vnum exemplum ſatis erit: propterea quòd in libris De cauſis, dictum eſt ſatis. Aduerbium pro præpoſitione.

¶ *Factóque hic fine quieuit. hic* pro in his, aut impoſito his fine. nullus enim in narratione locus, niſi per metaphoram. Fiunt & aliæ mutationes atque ſuppoſitiones. Sic enim commodius explicatur vſus ille. Subiiciuntur enim alia pro aliis: quare eſto ὑποβολή. veluti quũ verbale ponimus pro primigenio, *Regnatorem Aſiæ*, pro Rege. Eſt enim Rex prima vox: inde verbum Rego, vnde Rector: & Regno, vnde Regnator. Hîc nulla eſt ἀλλοίωσις: Non enim vox ipſa, *Rex*, eſt alterata. ſed pro illa alia ſuppoſita. Fit autem ἀλλοίωσις, quum genus verbi mutatur. *Fabricor*, pro fabrico, *Populantur*, populant. Et coniugatio. *Ferueo*, feruo. *Lauo, lauas*, lauis: *Denſare*, dēſere. Sic declinationes: *Orphei* enim eſt tertius caſus, ſicut *Lino*: nō ſecundus. *Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo*. Sicut contrà: *Vlyſſi*, ſecundus non tertius, pro Vlyſsis: ab *Vlyſseus*, *Vlyſſei*: quo & Horatius vſus eſt Hoc Latinum ab alio recto, ſicvt Vlyſſis ab Vlyſſes. At illud Græcum Ὀρφεῖ. Græcis etiam alibi, *Androgeo*, pro Androgei: *Diomede* pro Diomedem. *Duo*, pro duos. δύω. Eodem modo caſum pro caſu, Græca item non, vt aiunt, figura: ſed conſuetudine. ¶ *Miréme laborum*: id eſt, labores. & ¶ *cui me Fortuna precari*: pro quem. hîc eſt μεταλλαγή, Permutatio. Illa verò μεταβολή quæ fit quum poſito verbo, aliud in alio membro dicitur: eſt διανοίας potius. ¶ *Quis furor ô ciues? quæ tanta inſania? qualis Eſt animus? quantæ ſcelerata ad prælia vires?* Adumbrat aliquo modo vim τῆς συνωνυμίας. Proprium autem Hiſtoricorum Græcorum vti μετωνυμίᾳ ἵππον, *equum*, pro equitatu. Et in eo mutare genus, τὴν ἵππον: quoniam equę patientiores laborum: quibus iccirco ad prælia barbari vterentur, etiam de quibus cibum capiũt ac potum Scythæ. Præterea tum illorum, tum noſtrorũ conſuetudo mutare tempora, atque pręſenti tempore deducere narrationes, ſic & Poeta: ¶ *quem dat Sidonia Dido*: quod alibi, ¶ *Dido Eſſe ſui dederas monumentum & pignus amoris*. Sexus: ¶ *Nec dextræ erranti deus abfuit*: id eſt, Furia.

QVÆ EX CONTRARIORVM poſitione. CAPVT XXXVII.

Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις, Ἀντιμεταβολή, Σύγχυσις, Πλοκή, Ἀντανάκλασις.

Contra-

Contrapoſitionē poſuere inter figuras dictionis: mihi videtur ad ſententiā potius pertinere. Fit autē duobus modis: aut nuda, aut opulenta. Nuda eſt apud Demoſthenē aduerſus Æſchinē, σὺ μὲν ἐξέπιπτες, ἐγὼ δὲ ἐσύριττον. Quę item duplex. Aut enim eſt ſenſu non penitus contrario, vt hîc: Excidere enim memoria in ſcena: & Exhibilare, non ſunt contraria. Quin alterū ex altero oritur: atque ſimul ſunt. Aut eſt verè contrarius ſenſus. vt apud eundem. ἐδίδασκες γράμματα, ἐγὼ δ᾽ ἐφοίτων. & clarius, ἐτέλεις, ἐγὼ δ᾽ ἐτελούμην, Opulenta eſt quoties rem quāpiam factúmve ponimus, cui obiicimus tantundem multis operatum verbis. Id quod fit in omni aduerſatiua, vbi eſt, *ſed*, aut *tamen*.

Nec tibi Diua parens generis, nec Dardanus author.
Perfide, ſed durus genuit te Caucaſus horrens
Rupibus. Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.

Etiam ſine nota aduerſationis. veluti quum in vna conqueſtione dixiſſet Dido,

-eiectum littore, egentem
Excepi, & regni demens in parte locaui,
Amiſſam claſſem, ſocióſque à morte reduxi.

In alia dicit, *-en dextra, fidéſque,*
Quem ſecum patrios aiunt portare Penates.
Quem ſubiiſſe humeris confectum ætate parentem.

An verò putemus eſſe ἀντίθετον quāpiam in verbis? Sanè nullam cenſeo, niſi aliquam prę ſe ferat illa figura, quam dicebamus Alluſionem, veluti ſi dicam: tu honoratus, ego oneratus. Cæterum cùm verba ſint quantitates quædam, & quantitati nihil ſit contrarium: non erit ἀντίθεσις in verbis, ſed in ſenſu: contrà, quàm dixere. Elegantiſſimam verò orationem, quæ poſita ſimilitudine ſubinfert contrarium, per quod nihilominus concludit ſimile. quale noſtrum illud, ἐλεήσατ᾽ ἐλεήσαντα, δότε δεδωκότι, ἄνακτι, καὶ πένητι πλούσιοι. Tria priora ſimilia ſunt, miſereri miſericordis, dare liberali, principem principi: quartum poſterius duo membra inter ſe contraria habet, quorum tamen ſenſus refert priora: pauperi nánque æquum eſt dare diuitem. Eiuſdem naturæ eſt ἀντιμετάθεσις: verùm non ſine verborum affectione: quam etiam ad ſitum transferre liceat. Eſt enim contrarietas ſenſus cum verborum tranſpoſitione, vt in noſtro illo Iam-

bico, *Tibi imperare me decet, non te mihi.* Huic ſimilis, ſed operoſior eſt ἀντιμεταβολή, quum poſitum quippiã retorquemus in contrarium. Qualis illa rotundiſsima ſententia Demoſthenis: cuius elegantia, atque argutia merita eſt, vt hîc quoque inter Poetica referatur: σὺ δὲ μὴ λόγια ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις· ἀλλ' ὡς αὐτὸ προσήκει γίγνεσθαι, εἰ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη· σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω· διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας· οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Quam ſententiam & acutiorẽ, & ſuaui fecit verborum diſpoſitione, quum eam laxiorem à præceptore Iſocrate accepiſſet. εἰ γὰρ τῶν ἀδικημάτων οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, ὃ μήπω τυγχάνει γεγενημένον. τοὺς δ' ἐφ' ἑκάστους αὐτῶν ἀλγεινούς μηδὲν ἡγοίμεθα δεινὸν ποιεῖν. ὅταν ἕτεροι ταῦτα φαίνονται διαπεπραγμένοι· πᾶσιν ἂν καὶ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾳδίας ποιήσαιμεν, καὶ τοῖς βουλομένοις εἶναι πονηροῖς, &c. Similis reſponſio Romuli, quum in conuiuio perparum bibiſſet: eique dixiſſet quidam, Romule: ſi iſthuc omnes homines faciãt, vinum vilius ſit: Imò verò, inquit, carum: ſi quantum quiſque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui. Nec abſimilia ἀντιπεριφέρεντα, quæ vel reciproca, vel altera ex parte reſpondẽtia Latinè dicimus. poſita enim διλήμματα ſic ſoluimus Si bonus, pauper: Si malus, miſer. ſemper ergo miſer. ἀντιμεταβολή mutat in contrarium, Si malus, non pauper. Si bonus, non miſer nunquã ergo miſer. Has vtraſque ἀντιμετάθεσιν, καὶ ἀντιμεταβολὴν quare συγχύσεις appellarint Rhetores, ſanè nõ declararũt. Fortaſſe quia vtriuſq. partis tam proponentis, quàm refellentis æquè communis vſus eſt. Non temere verò πλοκὴν etiam dixêre. Plexus enim ſententiarum quidam eſt. ἀντεναντίωσις autem eſt cõtrarij intellectio per negationem. *non inferiora ſequutus*, id eſt, parem Hectori Æneam. non contemnenda belli pars: i. vir fortis: Aduerſario Latinè figura hęc dici poteſt.

QVÆ SECVNDVM SITVM.

CAPVT XXXVIII.

Ὑπέρβατον, παρεμβολή, Παρένθεσις, Συνέκθεσις, Ζεῦγμα, Χιασμός.

Diſtrahitur oratio cùm differuntur verba poſt verborum tractũ. Itaque ὑπέρβατον libẽter dixerim diſtractio;

ſtractionem. duo maxima ſunt apud Virgilium: vnum quod ſuprà poſuimus ex IIII. Georgic. alterum quod eſt in XII. diuini operis,

Interea Reges,
Procedunt caſtris. Illa verò omnia inter hæc.
- Ingenti mole Latinus
Quadriiugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati biſſex radij fulgentia cingunt,
Solis aui ſpecimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro,
Hinc pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cæleſtibus armis,
Et iuxta Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ.

Græci itaque nomine eo affecerunt hanc figuram quòd ſignificaret Tranſilitionem: propterea quòd verbum, ſicuti dicebamus ad calcem vſque transferretur. Quòd ſi qua oratio in orationis medio interponitur. Interiectio, & Interpoſitio dici poteſt à nobis: quam παρεμβολὴν & παρένθεσιν Græci vocauere. vtriuſque natura vna eſt, modi non vnus. Quę enim ſimplex eſt, totáque matéria aliena Parentheſis dicitur: vt *Fatebor enim.* Reor, Opinor, Aiunt. *Mirabile dictu. Si credere dignum eſt. Fama eſt obſcurior annis.* & eiuſmodi: quæ omnibus materiis, atque argumentis conuenire poſſunt. Alia eſt παρεμβολὴ ſocia, atque affinis τῆς περιβολῆς, tum nomine tum natura. quoties aliquam ex circunſtantiis, quæ poſt orationem afferenda fuit, rei ipſi inſerimus, quale illud,

Tum Bitiam ardentem oculis, animiſque frementem,
Non iaculo: neque enim iaculo vitam ille dediſſet:
Sed magnum ſtridens contorta phalarica venit
Fulminis acta modo.

Debebat enim coniungere inſtrumentum cum vulnere, ac poſtea dicere, quæ interpoſuit, ſic,

Tum Meropem, atq; Erymam iaculo, iaculóq; & Aphidnum,
At Bitiam ſtridens contorta phalarica, diri
Fulminis acta modo, clypei per taurea terga
Loricámque horrentem hamis, ferróque trilicem.
Non iaculo, neque enim iaculo vitam ille dediſſet.
Sic & paulò antè,
Et primum Antiphaten, is enim ſe primus agebat,
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti.

Poſtpoſita oportuit,ad hunc modum:

Et primum Antiphatem,ſobolem Sarpedonis alti,

Matre nothum Thebana: is enim ſe primus agebat. Quæ equidem ita diſcerpſi,non vt meliora facerem: ſed vt oſtenderem figuram,Nam quanto venuſtius?

Et primum Antiphaten: ſtatim, primum quia primus. quàm ſi detuliſſet. Vbi verò partes orationis certo ordine diſponuntur, ita vt aliquibus aliquæ reddantur,vt aliam formam,ita aliud nomen inuenere. Duobus autem modis conſueuere: aut enim fit recurſus in ipſa redditione, qualis erat in Epanodo: aut à prima incipit redditio ac deſinit in poſteriorem. Ponam orationes duas ſimplices, quas deinde figurabo. Vna erit hæc:Ego nobilis,& probus:caluus caprimulgus,& nequam. Diſiungam, atque retribuam ſuum cuique, ſed recurrendo, ſic: Ego nobilis, caluus caprimulgus, caluus nequam, ego probus.Hanc appellauerunt συνάντησιν: id eſt, occurſionem. cùm enim videretur oratio proceſſura: quaſi conſiſtere eam fecimus, atque occurrimus, à fine incipientes.Quod ſi poſitis fiat ordine,quo cœptū eſt,retributio, Zeugma dixerunt,id eſt,coniunctionem; veluti ſi ſic dicas:Cæſar & Caluus eadem in vrbe agunt: Cæſar Philoſophus,Caluus Aſinarius. Coniunxiſti cum Cæſare Philoſophiam,cum Caluo fœtorem.Iugationem hanc nomino.vtriuſque exemplum dabo ex diuino Poeta. Occurſionis illud,

Vos etiam gemini Rutilis cecidiſtis in aruis
Daucia Laride,Tymbérque ſimillima proles
Indiſcreta ſuis gratúſque parentibus error.
Ac nunc dura dedit vobis diſcrimina Pallas.
Nam tibi Tymbre caput Euandrius abſtulit enſis,
Te deciſa ſuum Laride dextera quærit. Priorem poſuerat Laridem, poſteriorem nominat.Alterum exemplum in Bucolicis,

Compuleránt que greges Corydon,& Thyrſis in vnum,
Thyrſis oues,Corydon diſtentas lacte capellas.

Iugationis autem decorem auxit in eodem libro, geminatione.

Non me carminibus vincat,nec Thracius Orpheus,
Nec Linus:huic mater quamuis,atque huic pater adſit,
Orphei Calliopea,Lino formoſus Apollo.

Nam

Nam & matrem reddidit ſecundo verſu Orpheo, in tertio matris nomen, Lino patrem in ſecundo, patris nomen in tertio. Quod verò in vndecimo legitur,

Munera portantes eboriſque, auriſque talenta:

Quidam à vulgata expoſitione ad haſce figuras traducere voluerunt. Vulgata ſanè lectio eſt hæc, *Munera portantes.* quænā? talenta auri, & eboris, & ſellam, & ſceptrum. Illi autem malunt ſic: *Munera portantes auriquæ eboriſque talenta: Et ſedem.* id eſt, auri talenta, & eboris ſellam. Idcirco tranſpoſuêre voces. Verum vt ſit quod volũt, nulla tranſpoſitione opus eſt. Erit enim ἀπάντησις. Cæterùm quum etiam tertium ſit munus, Trabea: non placet iſta κακοτομία. præſertim Latini orationem oportuit eſſe perſpicuam. tum autem minus conuenit loquutio, ſellam eboris, talenta auri. Poſtremò etiam nunc, vt olim, tum ebur, tum ebenum pondo æſtimabatur. Quod verò non ſit opus tranſpoſitione, etiam ex Hermogene manifeſtũ eſt: qui noſtram ἀπάντησιν vocat χιασμόν: propterea quòd cùm primo quartum, ſecũdo tertium redditur, excitatur forma decuſſationis ad hunc modum,

Eboris	╲╱	Auri
Talenta	╱╲	Sellam.

QVÆ EX QVANTITATE.

Πάρισον.

CAPVT XXXIX.

Πάρισον, ſiue παρισότης, Latinè Exæquatio, quoties totidem vocibus, iiſquè ęqualibus complentur partes orationis. Haud ſanè magna virtus: aliquando etiam vitium. Iſocrates & Gorgias in hac multus. de Homeri verſu diximus. In Elegis ſæpe inueniuntur membra paria. vt in illo, quem adducebamus, *Cedere iuſſit aquam, iuſſa receſſit aqua.* Accuratius quoque in altero, cuius imaginem expreſſit vir bonus, *Semideúmque virum, ſeminirúmque deum.*

Σύνθεσις, Τμῆσις.

CAPVT XL.

Patitur quãtitas vel cùm ex duobus verbis vnum conflatur: qualia multa dithyrambica. Compoſitio appellatur hæc, non minus figura, quàm cæteræ. Eſt enim dictionis facies præter morem vulgi. *Antemalorum. Semperflorentis*, apud Lucretium. Contraria huic, ſectio,

τμῆσιν Græci nominant, *Quæ me cunque vocant terræ*: nam vulgo dicimus: Quæcunque.

QVÆ EX QVALITATE.

Ὁμοιόπτωτον, Ὁμοιοτέλευτον.

CAPVT XLI.

LAtini duas Græcorũ figuras ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον ita ſunt interpretati, Similiter cadens, Similiter deſinens: Verùm neque Græcorum admiror ſuperuacuã ſedulitatem: neque Latinorum probo ſecuritatẽ. Græci ſanè cùm haberent excogitatam vocem ὁμοιοτέλευτον: cuius finis iń pluribus membris eundem ſonum ederet: quid noui in eo, quod ὁμοιόπτωτον nominant, quæſiuere? nonne eſt in hoc ὁμοιοτέλευτον? Idem nánque eſt in dictione & πτῶσις, & τελευτὴ. Quòd ſi πτῶσιν aliud intellexere: id ſcilicet, quod nominum tantùm eſſet, atque participiorum proprium: ſanè aliarum quoque partium nomen certum ad illarum deſinentiam inuẽtum oportuit. Igitur in verbis ὁμοιόχρονον ſtatuendum: in aduerbiis verò quid? etiam perſonæ & numeri non negligendi. ὁμοιοτέλευτον enim dicunt illud: καὶ τὰς δίκας κατέστησε, καὶ τὴν ἀδικίαν ἀπέστησε, hoc autem ὁμοιόπτωτον. ὦ πάντων πολιτῶν ἀχρηστότατι, καὶ πάντων ἀνθρώπων δυσφημότατι. Quòd ſi iccirco fecerunt, quia aliud ſit deſinere eodẽ ſono, aliud eodem caſu: quia non ſemper iiſdẽ caſibus idẽ ſonus ſit, iã illa nõ erit figura. Exempli gratia, δεινὸς τοὺς λόγους, καὶ ἀγαθὸς τὰ ποιητικά. quamobrẽ ne Latini quidem, vti dicebamus, rectè. Vox enim illa ſimiliter cadẽs neutiquã nominũ tantùm deſinentiã ſignificat. Æquè enim cadere dicemus Latinè, Fugit & dicit: hodie, & poſtridie. quare vna tantũ nobis eſto figura ὁμοιοτέλευτον omnem cõprehendens deſinentiam. cuius exempla frequentia apud Poetã: verùm vnius tãtùm modi. videlicet in participio actiuo, eóque caſu quarto tantùm, in eodem verſu, *Tollentémque minas & ſibila colla tumentem*, In pluribus. *Sed neque currentem, neque ſe cognoſcit euntem, Tollentémue manu ſaxúmque immane mouentem.* Alia ὁμοιοτέλευτα rariora: vt in X I. *Ad terram miſere, aut ignibus ægra dedere.* & *Vincla recuſantum & ſera ſub nocte rudentum.* Stultè verò irridet in Thucydide ὁμοιόπτωτον Dionyſ. Halicarnaſſeus: haud enim ferè quiſquam eſt vel Oratorum, vel Hiſtoricorum, vel Poetarum, apud quem non inuenias.

nias. Quin ipſe quoque Demoſthenes cùm alibi, tum hiſce verbis non eſſe vituperandum demonſtrauit: τῇ τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὑτοῦ λαβεῖν· τοῦτο κἀγὼ πειράσομαι ποιεῖν. Quid Ariſtoteles? cuius orationis caſtitatē potius quàm licentiā carpis. omitto prooēmiū in Rhetoricis ad Alexandrum: at in III. de Anima, & πάρισον, & ὁμοιοτέλευτον edidit. ἀκοὴν δὲ ὅπως σημαίνει τι αὐτῷ. Γλῶτταν δὲ ὅπως σημαίνει τι ἑτέρῳ: In libro verò De ſenſu & ſenſili adeò probauit, vt non ſolùm eandem deſinentiam, ſed in eodem caſu idem nomen repoſuerit οἱ μὲν τελευτῶσιν εἰς τὰ περὶ ἰατρικῆς, οἱ δ᾽ ἐκ τῶν περὶ φύσεως ἄρχονται περὶ ἰατρικῆς. ſic & in eodem, εἰ σοῦ μὴ δ᾽ ἐκείνη καλῶ, μηδ᾽ αὕτη καλῶς. Cæterùm eſt & alius modus eius ſimilitudinis, quæ eſt in ſono. nō enim eſt in diuerſis mēbris orationis, ſed in fine eiuſdē membri, quū ſyllaba vel dictio ſyllabę vel dictionis antecedentis, eundem ſonum reddit. neque verò in fine ſolùm, ſed etiam in quacunq; parte. Quod quū quaſi vitium obiiceret Eraſmus Ciceroni, meritus eſt vt à nobis in priore aduerſus eū oratione doceretur. Ibi igitur & Terentij dixiſſe ſeſe, & Horatij pares res, & Homeri ἱέρακον ἄγον, afferebamus: quibus Ciceronis Fortunatam natam toleraremus. & nunc ex Ariſtotele addimus φθαρτικὸν ὄν, idque nōn ſemel. & ex Thucydide, σαρκία μία γαῦς, quorum authoritate figura illa commendari poſſit.

INTERROGATIO, PERcontatio,

Capvt XLII.

Quærebamus, eſſétne figura Interrogatio. quibuſdā enim non videtur. ac ne nobis quidē, ſi eius natura cōſideretur. Nemo.n. nō etiā ſine arte interrogat. at omnis figura ab arte. Nō igitur natura ſua figura eſt, ſed vſu. quędam enim recta oratione quæ dici ſolēt, ſi flectantur ad interrogationē, figuram committēt: quemadmodum & exclamatio. quod igitur ad genus, ex iis quę ſuprà poſita ſunt, referetur? Ad genus id, quod adiungit diuerſam vocē. Eſto enim oratio hæc, *ego te vidi Damonis, peßime, caprum Excipere.* addita negatione, *Nónne ego?* efficitur interrogatio. Sēper autē exercetur affectibus, admiratione,

Nonne fuit ſatius triſtes Amaryllidis iras
Atque ſuperba pati faſtidia? Indignatione,
& quiſquam numen Iunonis adoret? Deſperatione.

Sed quid ego hac autem nequicquam ingrata reuoluo? Aliquādo ad ſciſcitandum. *Quóue tenetis iter?* cuiuſmodi maxima pars eſt: Interrogatio enim eſt à dubitatione: nemo enim quod aut habet aut ſcit (ſcire enim habere quoddam eſt) rogat: niſi per ſimulationem, aut quū quod ſcimus, ab aliis vel negatur vel diſſimulatur.

Nóne ego ſum magni Theramedæ filius Alcon?

Interrogationem à percontatione qui diſtinguunt, ſubtilitati ſtudēt. Interrogatio enim genus eſt: Percontatio ſpecies. Percontatio illa eſt,

Sed vos, qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris?

quum petimus quod neſcimus, aut fingimus neſcire. Interrogatio verò & hæc & alia, etiā quū ſcimus, ſed interrogamus, vt à negante exprimamus confeſſionem,

Nóſne tibi Phrygiæ fluxas res vertere fundo

Conamur? Etiam alio modo, quum quærimus cauſam quam tamen reddi nolumus:

-quid me alta ſilentia cogis

Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?

Interrogatio ἐρώτησις, Percontatio, ἐξέτασις, Exquiſitio.

FIGVRARVM VSVS.

Capvt XLIII.

QVid eſſet figura, quotque earū genera poſſent ſtatui: itémque generum ſpecies, quoad fieri potuit, breuiter dictúm eſt. nunc quæ cuique generi dicendi conueniat declarandum. Quanquā igitur ex ipſis exemplis, vnde ſumpta ſunt, intelligere potes quibus quæque formis aptari queant: tamen ſtrictim de his aliquid dicendum eſt. Figuras omnes infimus Character admittere ſolitus eſt, non omnes ſublimis. aut verecundè, veluti παρονομασίαν. ſemel enim & parcè,

O verè Phrygiæ, neque enim Phryges. Sic neque πάρισον, neque inuerſionem, neque ἀντιμεταβολὴν, neque ἀντιμετάθεσιν. Hæ nánque Epigrammati, & Satyro ac humilibus Scenis ſunt familiares. Altiloqui autem maximè peculiaris Periphraſis, & Metonymia, & μεταβολή: cæteræ omnes, vt res tulit. Mediocris autem Character, quòd ad figuras attinet, ad Magniloquum frequētius ac propius accedit, quemadmodum & numeris: de quibus iam ſcribendum eſt.

NVME-

NVMERVS.

Caput XLIIII.

Ἀριθμός, ſicut alibi quoque declaratum eſt, id ſignificat quod deſignat diſcretam quantitatem. Numerum Latini dixerũt à diſtributione: hoc eſt enim τὸ νέμειν, vnde & νόμος. Huic Numero Muſicus quũ addidit ſonũ, ſuum fecit, atque ῥυθμὸν appellauit. Maiores noſtri, qui in armis nati, ſerò Græcas artes excoluere, quum aliam commodiorem non inuenirent, communi cum priori vocẽ appellauere, tum poſtea tranſlatum ad Poeſim, ſic definiemus: Numerus eſt concinnitas orationis, apta rei quæ ſignificatur. Intelligo rem, aut quæ eſt, aut quæ eſſe fingitur. Nam Poeta ex perſona ſua ita loquetur, vt eſt: vbi verò duas introducet inter ſe altercantes, non neceſſariò dabit orationem ſecundum rem: ſed ex animo loquentis. Magna erat res, *Nuncius ab Ioue*: paruam eam facit Dido, iccirco vtitur humili oratione, *Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat.* nã & dactylis vſa eſt, & vocalibus exilibus. Quin ne ex Poetæ quidem perſona: ſed ex ſtili natura. Tenues enim res grandiore oratione deſcribet altiloquus: vt in mediocri fecit Poeta. Quum *apum gentem* dixit: & *ſub mœnibus vrbis aquantur*: & *paruóſque Quirites.* In ſeptimo verò diuini operis, vide quibus verbis humilem pingat comparationem, *magno veluti quum flamma ſonore Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni.* Oritur autẽ ex partium quantitate, qualitate, diſpoſitione. Quãtitas duplex. in corpore & in tempore. Corpus appello, dictionis extenſionem: Tempus, tractum pronunciationis. Qualitas in tenore & in ſono. Tenorẽ intelligo elationẽ vocis, aut depreſſionem, Sonum, aeris verberationẽ qualemcunque. Concinnitatẽ, quemadmodum alibi dicebamus, non à cinno, ſed à canendo nunc ducimus. adeò vt quod ambigua voce dixerunt Numerum veteres, (nobis liceat) Canorem appellemus. Quídni? veluti à rubendo rubor, à ſapiendo ſapor, ab ardendo ardor, à ſudãdo ſudor: ſic à canendo canor. Eſt quippe Numerus in oratione concentus quidam. Diſpoſitio comprehendit locum, ſitũ, ordinẽ: de quibus omnibus iam dicendum eſt.

EX DICTIONVM.

Quantitate.

Caput XLV.

NVmerum efficit Quantitas duplex, continua & diſcreta. Continua, quum dictio prolixa ſpiritum exhaurit. hîc totum ſolidum eſt. Diſcreta, quum ſolidorum breuitatem compenſat frequentia interuallorum. exempli gratia,

Nimborum dominum tempeſtatúmque potentem.

Hîc ſunt verba quatuor quæ Solida appello. quatuor, inquam, ſi Donato credimus, qui encliticas particulas vnam eſſe facit dictionem cum antecedente. ſic enim apud Terẽtium in Adelphis ait eſſe vocem illam *Immiſericorditérque*, octo ſyllabarum, quatuor ergo hoc in verſu plena ſunt, tria vacua, quę διαστήματα, ſiue interualla voco: ſic enim & Muſici. Vnumquodque continuum diſcernatur ſiue diſcriminetur in minutiores voces. tũc interualla defectui tractuum pro ſupplemento erunt: exempli gratia, *Imperat & nimbus & denſis tu. binus aurus.* Totidem in vtroque ſyllabæ. in hoc plura interualla, quæ plenitudinem explẽt ſuperioris. eodem modo numerorum auſpicia Pythagoras ex fabrilium malleorum ictibus deprehendiſſe, nec id ignorauit Virgilius: quid enim antiquitatis ignorauit ille? Sed pudẽter, vt ſemper, adumbrauit illo aduerbio, Innumerum: VIII. libr. diuini operis, *Illi inter ſeſe multa vi brachia tollunt Innumerum.* i. per vices nõ ſine ordine. Quod Callimachus quoque dixit in Dianæ hymno, ἀμϐολαδὶς τετυπόντες. quare numerus non ſolùm conſiſtet in plenis, ſed etiam conflabitur è vacuis. Operoſius enim dicitur in hoc carmine, *multa vi*, quàm ſi dixiſſet *mutantes*, vno verbo. Vtriúſque igitur legis tam pleni quàm vacui obſeruationes ab exẽplis petẽdæ ſunt.

PLENI, ET VACVI OBSERVAtiones. CAPVT XLVI.

PLenitudinem non vna ratione fieri animaduerto, vel quum verborum tractus lõgi ſunt, vt *Tempeſtatum, contemplator, armentarius, lamentabile, illatabile, irremeabilis, intractabile, ignipotens, aripedem, componere, conticuere, Saturnia, verſicoloribus, Ionio, circunſpexit, pernicibus, inexorabile, Phlegethontis, propugnacula, antemalorum, centumgeminus, tricorporis*, & alia eiuſmodi, quorum tractus rei ipſius, cuius notæ ſunt, aut dilationem, aut difficultatem, aut moram, aut vim pingunt, hæc eſt prima pleni ratio. Altera quum verba

verba carpuntur à verbis,vt ex ipſis partibus pes fiat.cuiuſmodi verſus ille eſt in x I,

Extulerat lucem,referens opera atque labores. &,

Sic fatur lacrymans,claſſique immittit habenas. &,

Romanóque foro & l..utu mugire carinis.

Vacui autem lex obſeruatur, aut ex natura ipſius,aut ex frequentia & raritate. Naturam intelligo formam modúmve, quo verbum à verbo abſiſtit veluti differt interuallum horum duorum,*qui primus*, ab interuallo illorum duorum,*Littora multum.* Itaq; aut vocalis excipit vocalē, vt *Inſulæ Ionio.*aut conſonans conſonantem,vt *ſub pectore*, aut conſonantē vocalis,*Ibant obſcuri* aut è cōtrario,conſonans vocalē, *numine læſo.* quorum omnium multa variáq; ad conſtituendum numerum vis eſt. Quinetiam ipſa vacua modo alio conſiderantur : non quo pedem , ſed quo verbum claudunt,quorum frequētia interuallorum hoc in genere affectum auget in ſententia.Nánque vt plus ſoni reddit tractus prolixioris,ita plus exhauritur ſpiritus in vocis reſumptione.ergo interdū prætulit Poeta compoſitum ſimplici,Vt rei tractum vocis prolixitate referret. interdum minutioribus conferſit verſum vocibus. Exemplum prioris cōſilij,-*lato quam circumamplectitur auro*.non,circumplectitur.Hoc enim eſt illo ſimplicius.neque veritus eſt eliſionem, ſed potius affectauit ob ſonū. In illa igitur mora (auditur enim aliquid quo intelligimus ibi fuiſſe illam præpoſitionem,ſicut ſcripſit Quintilianus)deſignatur ambitus illius amplexionis.ſic & attollere potiùs quàm tollere,

Hortor amare focos,arcémque attollere tectis.

Opera enim multa eget arcis ædificatio.Iccirco plus etiā operę poſitum eſt in *Attollere* quàm in tollere poſuiſſet. De his autē etiam inter Soni obſeruationes dictum eſt. Breuiorum autem verborum laus atque vtilitas ad comparandam maieſtatē vel ex vno illo verſu cōſtare poteſt,

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris, & illo,

Inde toro pater Aenea ſic orſus ab alto.

Cum quibus ſi comparentur ij qui ex prolixis conſtituūtur.facilè intelligētur vtrum genus ad altiloquam dicendi formam ſit accommodatius,

Iaſius Imbracides Icetaoniúſque Thymœtes, &,

Phyllirides Chiron Amithaoniúſque Melampus.

Ledæam Hermionem, Lacedæmonióſque Hymenæos.
Cæterùm vocabulorum breuitate etiam ad celeritatem vtimur, dum molitur conſilium, miſcuit prolixiora. dum exequitur, expedit minutioribus verbis,

Ergo age chare pater ceruici imponere noſtræ:
Ipſe ſubibo humeris: nec me labor iſte grauabit.
Quos res cunque cadent, vnum & commune periclum,
Vna ſalus ambobus erit: mihi paruus Iulus
Sit comes, & longè ſeruet veſtigia coniunx. Sic mox, *Tu genitor cape ſacra manu.* Continua porrò biſſyllaba, *dextræ ſe paruus Iulus Implicuit.* Verbum hoc longius implicationem deſignat ipſam.

Ponè ſubit coniunx: expedita.
Adhuc verò expeditiora,

Et me quem dudum non vlla iniecta mouebant
Tela, neque aduerſo glomerati ex agmine Graij,
Nunc omnes terrent auræ, ſonus excitat omnis.
Nec minore arte, *ſubito quum creber ad aures*
Viſus adeſſe pedum ſonitus. &,
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
Voluitur. Tum ſubiecit verbum *exuperans*, alia propterea quod flamma quoque exuperabat,
Exuperant flammæ furit æſtus ad auras.
Quid illis verbis celerius?
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.
Aut illis?
Nec iam ſe capit vnda, volat vapor ater ad auras.
Quid illis lentius atque adhæreſcens magis?
Ante & Trinacria tentandus remus in vnda.
Cunctabundus rem quam exhorreſcebat Æneas, dicit illo verſu,
Nec tu menſarum morſus horreſce futuros.
Vbi quum hactenus de mole ac corpore dictionum præceptum eſt: obſeruetur etiam temporis tractus, quod erat ſecundum membrum quantitatis. Spondæis enim vtitur in ipſis cōmorationibus: Dactylis autem in expeditionibus. nam quod profeſſi ſunt, Trochæos ſeruorum diligētiæ conuenire in Scenis, ſatis eſt in Epinomide à nobis refutatum. Id quod ex Tragicorum quoque iudicio clarius conſtat: qui choros ſuos etiam in ſtataria materia è puris Trochæis ſæpenumero ediderer. Poeta igitur quum Æneam

Æneam à Troianis oris in Italiam deduceret, dactylis vſus eſt: iter enim facit. quum verò ipſo in itinere multis cunctabundum iactationibus canit. detinet ſpondæis,

Arma virúmque cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus Lauinéque venit

Littora. Hactenus proceſſus. nunc obiectio impedimentorum: *-multum ille & terris iactatus & alto.* Sic diſceſſum recentem Troianorum, qui penè etiam in ipſo eſſent conſpectu,

Vix è conſpectu Siculæ telluris. Cunctatur enim oratio, & in ſpondæo & in monoſyllabis. ſanè vix illud fit. Audis etiam in illo id quod in re atque opere eſt,

Et læues ocreas lentò ducunt argento.

Motus igitur ipſos, ac motuum variationem pingit. nam ob pondus ſubſiſtit: deinde impetum dat, quum dicit,

-verſántque tenaci forcipe ferrum.

Talis vis eſt in ipſo dactylo, vt poſt collectas vires faciat impreſſionem. Id quod ſubiicitur oculis, nõ ſolùm auribus in verbo *Impulit, impetus, incita, obuius, igneus.* Contrà, Anapæſtus aptior ad luctã. Mouetur enim celeritate ſua in hoſtem: deinde cõſerto prælio perſtat. Neque verò temerè proceleumaticus admiſſus eſt ab eodem. Nonne vides ictuum crebritatem atque celeritatem?

-labat ariete crebro

Ianua. Item aliam celeritatem.

Hærent parietibus ſcalæ. Sunt etenim verba quædam quæ ſecum connatos habent pedes ad eas quãtitates quę ſunt in re manifeſtæ: vt Satim, Citò. nam & curta ſunt ipſa tota, & earum partes minimum habent tẽporis. Illico etiam, & Protinus, & Ocyus, cum promiſſo motu prę ſe ferunt per initia morã quandam: qua continuatio fiat cum ſuperioribus: ſic Velociter & Perniciter, primatum ſyllabarum tractum totidem celeribus rependunt. Celeriter, longè fidelius, nam tametſi multimembris eſt vox perſoluit tamen quam debet in ſignificato celeritatem. Non ſic in *extemplo*, & in *actutum*: in *continuò* mediocrius. Ne adducaris in eam ſentẽtiam, quę cenſet nomina verbáque naturalia eſſe, ſicut eſt res. Quod quum Plato cenſerit à Pythagoricis, repudiauerit Ariſtoteles; huius

eſt res. Quod quũ Plato ſenſerit à Pythagoricis, repudiauerit Ariſtoteles: huius odio potiùs, quàm quod quę dicebat intelligeret. Eraſmus, vt alia multa, ſtolidiſſimè profiteri auſus eſt. Cæterùm & libris περὶ ἑρμηνείας, & in noſtris De cauſis, acutiſſimè contra eos eſt diſputatum. Nec minus hoc loco illorum vel tarditas, vel pertinacia, vel impudentia deprehendi poteſt, quum & longæ & breues dictiones ſint notæ celeritatis, vt, citus, celer, velox, pernix, quæ tibi eligendæ erunt.

Ad vtramque verò conſequendam quantitatẽ aliquando additur, vt dicebamus: interdum eximitur, elementũ. Certè in hac dictione, *Compoſitus*, motus eſt: quare Poeta cùm quietem demonſtrare vellet: eliſit vnam è vocalibus, quæ motoriam vocem faciebat, atque vt eſſet ſtataria, effecit,

Nunc placida compoſtus pace quieſcit. Poterat enim ſine carminis iactura, ſic, *compoſitus placida nunc pace quieſcit.* Sic propius accedit: *acceſtis.* quàm acceſſiſtis. Potuit enim *vitaſtis*: aut tale quid. Et celerius eſt, *iuſſo*: quàm iuſſero. Et in, *extinctis*: eſt extinctio quædam decurtata voce. Sed de quantitate ſatis dictũ eſt. horum enim veſtigiis cætera omnia poteris indagare: nunc ad qualitatem ipſam tranſeamus.

EX DICTIONVM QVAlitate.

CAPVT XLVII.

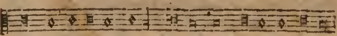
AC quantitas quidem ad materiæ rationem propius accedere videtur, qualitas formæ naturam magis ſapit. videtur enim Numeri anima, ſonus: Corpus autem, dictio. Eſt autem ſonus, quemadmodum dicebamus, duplex. Alter ſanè qualiſcunque vel in vocalibus, vel in cõſonantibus, vel ſingulis, vel cohærentibus, vel cõiunctis, vel commiſtis. Alter eſt ſoni potius modus, de quo in libris de cauſis acutiſſimè diſputatum eſt. Accentum dixere veteres ſoni moderationem in tollenda, premendáque voce. ita enim loquebantur, vt canere viderentur. id quod multis etiamnum peculiare nationibus eſt. Taurini Ligures ſoli Italorum accinunt loquutionibus. In Gallia, Aruerni. Non temere factum puto, quod ab iis, qui Latinè loquuntur, deſitum ſit. Quid enim riſum maiorem

mouere,

mouere queat.quàm ſi ita pronuncies.

-Ar----virum---ca---Tro ----pri---- --o---
ma que no iæ qui mus ab ris.

Quod quoniam à nullo accepimus præceptore: voluimus hîc explicari,ne alios quoq. vel lateret,vel falleret: ſicuti diu nos quoq. fefellit.Cæterùm,cùm tenorem: (is enim tenor eſt) à quantitate non diſtinguant: atque barbarè penè omnia pronuncient: omnia enim producunt Itali: omnia corripiũt ita Vaſcones, vt deuorare videantur: quibus temporibus quoque antiqui pronuntiarent, pictum dedimus,

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris.

Cùm igitur huiuſmodi qualitas iam vſu abolita ſit: ad aliam,quæ luculentiſsimam conſtituit ſpeciem orationis tranſeundũ eſt.Eam ſic agnoſcebamus,in vocalibus, in cōſonantibus, ſingulis, cohærentibus, coniunctis, commiſtis.

Igitur Vocales grandiſonæ ſunt,A,& O. Obſcurum, V.obſcurius Y.Exile I.Mediocre, E.in A. latitudo. In I, longitudo.In E,profunditas.In O,coarctatio.In V,& Y, natura quædam affinis ipſi I.In verbo igitur,*cano*,vtraq. illuſtris: plus enim ibi audis,quàm ſi dicas: Canus.Sic,*alto*; quàm Altus,*Lato*,quàm Latus: aut,Canis, Latis, Altis: Mediocrem autem autfuſum ſonum in,Cane,Late,Alte. I,multum poteſt ad animi ſuſpenſionem,quæ in Voto,in Religione: præſertim cùm producitur: vt dii: etiam cùm corripitur: Pij.Et ad tractum omnem denique deſignandum. Litora,Lites,Lituus,It,Ira,Mitis,Diues,Ciere, Dicere,Diripiunt Status enim in principio,motus deinde. Hæ per ſe ſingulę vocales. Cohęrentes autem ſimilibus ſimiles augent ſonum.Græci geminant A,& O, λααῦ, βοῶσι. Latini O.Coorta, Çoopertum,Cohortatus. Item

alias,in quibus eiuſdē efficaciæ ſonus exultat. Deæ, Deprehendo,Vehemens,Deero:Deerro.Dij,Pij,Iit: nō ſine manifeſtiſsima ſpiritus profectione,Lituus,nō ſine ſoni quem ſignificat,ſimilitudine. Ex vocalium cōmiſtione diphthongi fiunt. quorū ſonus cùm & deſierit,& ſi reſtituatur,diſtortus ſit:in eorum præceptionibus non laborabo.Non coniunguntur autem vocales, quemadmodū conſonantes in eadem ſyllaba niſi commiſtione,vt diximus:aut mutatione:quod facit I, & V. de quibus alibi. Exempla verò aliquot huc adducenda ſunt, Granditatis illa: *Arma virúmque cano.*Miſta illa.In itinere quod appetit:*Italiam.*Neceſsitas itineris in vaſta voce,*Fato.* Vaſtitas in vaſta voce,

*Vaſtos voluunt.*obſcurum in ipſa voce hoc ſignificāte. Quid enim illis obſcurius? *Ibant obſcuri. Inuadunt vrbem. Túque inuade viam.*Illa verò propoſita, explicata, diffuſa. quæ egent conſultatione,

Conſulere atque omnes m. tuentem exponere caſus.

Eſt enim decies.Expoſitum,ſic,

Et petiere ſibi & voluere adiungere gentes.

Manifeſta verò dat exempla humanitatis,& grandiloquentiæ initio diuini operis. Tenuiſsimum enim,

*Ille ego qui.*Deinde cùm dicit:*& egreſſus ſyluis vicina*: latiore ſono vtitur,atque ſanè egreditur,ac veſtigia ponit in grandiore.

Vt quamuis auido parerent arua colono:
*Gratum opus agricolis.*tandem perſiſtit,
At nunc horrentia Martis, Arma cano.

Sic,*olli*,potius,quàm illi.*Coorta.Collucent.Apparent,*
*Illætabile murmur.*Sanè óbſcurum.Etiam illud,
Criſtáque tegit galea aurea rubra.

Quod potuit,*criſtis rubris.* At Seruius auſus eſt recenſere inter peſſimos verſus.Similis ille,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
*Suſtinet.*Tantum intereſt inter Grammaticū & Poetā.

Eiuſdem maieſtatis:*Verbenæ tempora vinctis*, non, verbenis.&,*Latera ardua tinxit.*&,*capita alta ferentes.*&,

Accipite Æneam.& tandem arcete periclis.

Exemplum de O,

Ionio in magno. Neptuno Ægeo. Inoo Melicerta. Apud Senecam,*Actoo gelu,Bootes,Oriona.*Apud Catullum,*Oarion,*

Hiatus

Hiatus autem ſæpe quæſitus,

Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.

Sub Ilio alto, præſertim cum repræſentandus eſt, vel conatus, vel difficultas. *Ter ſunt conati imponere Pelion Oſſæ.* Equidem etiam alio auxiſſem *Pelio Oſſam*. Sicut & illud Ouidianum,

Iactari quos cernis in Ionio immenſo:

Feciſſem, *Quos cernis iactari in Ionio.* Admirantis ſuperciliosus hiatus ibi:

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error!

Aliquando variationis, ac decoris tantùm gratia, *Dardanio Anchiſæ. Neptuno Ægeo,*

Conſonantibus autem ſonus vt non integer ſine vocalibus, ita cum ipſis tali:, vt eas faciat pleniores. Inter quarum naturam, natura media eſt ipſius aſpirationis. Cuius pronuntiationem tametſi viro graui indignam ſemper exiſtimaui: eſt enim corui gutture canere: & quaſi vomere videntur, qui ita loquuntur, tamen quia veteres eam admiſere, vſus priſcus tenuit, nouus recuperauit. de ea tantùm dicemus: multum poſſe in animi affectibus. Quare Interiectionibus addita eſt. Adiuuat rem ſanè. *Paucis turbatus vocibus hiſco. clamor fruſtratur hiantes*: Ahena, quod cùm ſine aſpiratione ſcriptum eſſet in Codice Virgiliano, ſuperinductam noua manu vidiſſe ſe ſcribit Gellius.

In Conſonantibus eſt Sonus, & Spiritus. Spiritus continet ſtridorem: ſonus, vibrationem, aſperitatem, tinnitum, mugitum. Spirituoſum F, tantum abeſt vt quemadmodum dixere, ſit muta. per ſe enim flatum habet. magis etiámnum S. Stridor in Z. Vibratio & aſperitas in R. Tinnitus in N, & L. Obſcuræ preſsiſque ſoni. B, P, T, C, G. paulò hilarior, D. Arabes verò ipſum etiam aſpirant. Contrà, Galli in fine attenuant ac pro T, pronunciant. M, ſeipſum, quid velit, prodit. eſt igitur F, affine adeò aſpirationi, vt Fiſtula, & Fiſcus, ab hiatu deducta ſint. Neque abeſt ab ea vi digãma Aeolicũ. Quare, & in voce hac, Flatus, ſpiritus eſt ex ore exiens, & in Fluo, ac Fluctus, additũ eſt robur aſpirationis: cùm eſſet, Pluo, Græcum vetus: quod addita conſonante πλώω dicunt. Eſt enim &, Flatus, Græcum æquè, φλᾶν & παφλάζειν. Ritè igitur rem ipſam pinxit Poeta cùm dicebat,

Ferunt ſua flamina claſſem. &, *freta feruida.* &, *fracta re-murmurat vnda.* &, *fractáſque ferunt ad littora voces.* Eadem proportione digamma Æolicum, *vaſtos voluunt ad littora fluctus.* S, autem ſibilum edidit clariorem: *-ſale ſaxa ſonabant*, vtrunque coniunxit in ventis, *-loca fœta furentibus auſtris.* poterat enim dicere, Plena: ſed quæſiuit F. Stridorem in Z, etiam Quintilianus notauit. apud Græcos quærenda: nam Latini cum ea ſuam vocem habent nullam. Aſperitas in R, repræſentatur, ex ipſa voce ſtatim, præſertim quum geminatur. ſolum,

Aſper acerba tuens, Geminatum,

ſtudiíſque aſperrima belli. -acerrimus armis. miſerrima Dido. Aere, ferrum, robur, fortis, rumpo: ſunt tamen, quemadmodum dicebamus, etiam voces aliæ molliſsimæ per eam literam demonſtratæ. Quid enim lenius Riſu? quid æquabilius Ratione? quid minus aſpernabile quàm Res? Illa autem meritò: Ita rictus, ringor, horreo, terreo, & eiuſmodi. Feſtiuiſsimo verò Epigrãmate ciuis noſter Nicolaus Arci comes perſtrinxit Quintianum. is enim heroicam literam vocabat R. quare ea differciebat verſus ſuos. Ille igitur poſt aliquot verſus Quintianicos pleniſsimos illius elementi, tandem,

Quintianus.

Errat ſi quid vult dicere Quintianus. Audis autem in *Aetna ruinam, Erigit eructans.* Sibilum ibi, *cũ ſonitu:* Flatũ ibi, *-fundóque exæſtuat.* N, tremula eſt litera: ne pronunties more noſtrorum popularium, ex quorũ prolatione minimè agnoſcas eiuſmodi elementum, quũ eſt in fine dictionis. Illius cõcinnitatem audis in hac ipſa voce, Cõcinnitas, teneritudinem in Tenero: & in Flamina, leuamen. eſt tinnitus in Nomen. Mollior L, quod & audis in ipſo Molli. Semper quæritur in facilitate & volubilitate: quarum vtranq audis in vtraque harum vocum. Itaq. locum abhorrentem à Tartaro rectiſsimè illis verbis indicauit, *Concilia Elyſiúmque colo.* Illud verò molliſsimum, quod etiam à Quintiliano animaduerſum eſt,

Mollia luteola pingit vacinia caltha.

Vdum ipſum carmen eſt, ex ea litera quam vdam & liquidam appellarunt. Non ineptè illam in lingua ad palatum expreſſit Perſius,

Phyllidas: Hypſipylas, vatum & plorabile ſiquid
Eliquat, & tenero ſupplantas verba palato.

Talia

Talia ſunt, Illætabile, lamentabile, vlulare, *vocémque per ampla volutant Atria.* Vtranque miſcuit, & aſperam & mollem liquidam in motu & ruina. *-ruere omnia viſa repente, Liminaque Laurúſque.* M, ſicuti dicebamus, quem ad vſum eligendũ ſit, ipſummet oſtendit. ſonũ enim & craſſum & plenum edit: quem non eſt oblitus Poeta. *Immugiit Aetna cauernis. Muſſant patres.* & ibi maximè, *Muta metu primo* B, C, G, P. haud valde mutant orationem ſola: coniuncta verò multùm, vt videbimus. D, aliquid vult: etenim audio nonnihil in Deorũ, dii-dea. Aliter enim afficit me illud, *Nate dea*, quàm *Nate mea vires.* & Dominus quàm Cominus. P, tamen quandam quærit firmitatem. Agnoſco enim in Piget, pudet, pœnitét, pax, pugna, pes, paruus, pono, pauor, piger, aliquam fictionem. *Parce metu*, conſtantiã quandã inſinuat. & Paſtor, plenius quàm Caſtor. ſic Plenum ipſum, & Purum, Poſco, & alia eiuſmodi. T, verò plurimùm ſeſe oſtentat. Eſt enim litera ſonitus explicatrix; fit nánque ſonus aut per S, aut per R, aut per T, Tuba, tonitru, tũdo: ſed in fine, tametſi maximã verborũ claudit apud Latinos partẽ: tamen in iis quæ ſonũ afferunt, affert ipſum quoque ſoni non minus. Rupit, enim plus rumpit, quàm Rumpo.

Atque hæc quidem natura vſúſque conſonantium eſt ſingularium: quæ quum inter ſe cohærent, aut coniunguntur, aut commiſcentur, rem ipſam longè faciunt expreſſiorem. Cohærent igitur aut eædem, aut diuerſæ: ac geminantur quidem in eodem verbo, vt Flamma. In diuerſis autem non cohærent per geminationem, ſed dicuntur ſubire. Neque tantum edunt ſoni, vt *Ore reiectantem, miſtóſque in ſanguine*, &c.

Cohærẽt autem diuerſę, quũ in diuerſis ſyllabis aliam alia ſubit: vt *Italiam fato.* & in eadem voce, Imber. Coniunguntur autem quum in eadem ſyllaba ſunt: vt Crepo, clamor, ſcopulus, ſtatio, ſponte, Mnaſſylus, macto, apto, & eiuſmodi. Quarum coniugationes efficaciores ſunt, CT, & TR, & SC. In cohæſione autem R, præcedens C, multum edit ſoni: Parco, arcus, Orcus: maiorem quum antecedit T, Artus, partus, Martis. Ante P, non frequenter inuenias, Arpi, Harpyiæ. Ante B, ſæpius: & validum ſonat: vrbem, orbem, abſorbet. Ante V, conſo-

nantem nobilis eſt, Curuus. Ante M, valida eſt: Arma firmus. Ante alias non tantùm valet. Arbor, arduus. M, & N, ante B, Vmbo: P, Impia: F, Infandum: D, Vnda: T, Pontus, pleniſſimæ ſunt, præſertim quũ verbum claudunt: Tetrent, ducunt, Ante G, maximi ſoni ſunt, Plangunt, Ante C, non tanti, Anchora. L, ante M, mollis, Alma, palma. ante T, plenior. Alta, caltha. qui ſonus non diſplicuit ſummo Poetæ, *Alta mente. Ilio alto. Domus alta, Decora alta. Mœnibus altis. Alta tellure. Alta nubila. Altum mare.* G, ante M, concinnum, Agmen, fragmine. Cætera ſiqua ſunt, per te conſiderabis: vt B, ante N, Obnixus: multum moræ trahit, & vim notat. Quare vides exempla varia ipſius Poetæ, Incendit, Incenſa. Humentem, non Humidam: Intentant, non intendunt: Prenſant, non Prendunt. Coniunctarum autem ſoni molles, CL, Viaclis: PL, Placidus. Fl, propter F, pluſculum requirit, Flatus, Fluctus, Flictus. GL, eſt vt CL. F, cùm R, acrior, Fremitus, fragor, frigus. MN, mollis coniugatio, Omnis. ST. figit ac cohibet, Stare. Itaque ST, apud Comicos Plautum & Terentium ſilentij nota eſt. Stupor quoque ſatis id oſtendit, & Stipes, præſertim quũ ſubnectitur R. Equeſtris: *Strata viarum*, ſtragula, aſtra, tranſtra. Tres iugationes, quas ſuprà ſtatuebamus, ponendæ ſunt in exemplis. TR, violentiam: traho, contra, trans: præſertim ſi N, antecedat. Antrum: tanto magis ſi ſit ſibilus, Tranſtrum. Caſtra quoque eiuſdem erit obſeruationis. CT, penitus ſonum ponit ante oculos, Macto, ictus, flictus haud longè ab ea. PT, Aptum captum. Cæterùm SC, valde expetita eſt à diuino Poeta, Coruſcus, Hethruſci, crebreſco, madeſcunt, pateſcit, ſileſcit, rubeſcebat, compeſcere, poſcunt, albeſcere, miſereſcite, clareſcunt, tremiſco, crudeſcere, euaneſcere, & ſi qua alia. Commiſcentur apud Græcos conſonantes tres, C, P, T, aliquando cum aſpiratione, aliquando cum ſibilo. Apud Latinos F, officium facit ipſius P, aſpirati: cuius vices gerit. de qua diximus ſatis. Cum ſibilo vnã tantùm coniunximus, C, ex quibus facta eſt noſtra duplex, X. Cum P, noluimus. cũ T, neque nos omnino, neq; illi penitus: ſed eius loco D, poſuerunt: vnde Z, conflata ſit, vt ſit SD. cuius qui probarunt duplicationem, vt ita ſcriberent, Mezentius, ſanè nuſquam fuerunt Grammaticiores, id eſt ineptiores. Verùm

rũm de hoc in Exercitationibus noſtris. Ipſum ergo X, multum ponit moræ, tum propter duplicitatem, tum propter naturam tum C, tum S. Igitur vixi, & vixet, & dixit, & tinxit, multum attollunt orationem. Monoſyllabum quoque ipſum, Vix, admodum firmum eſt. *Vix è conſpectu. Sidonia vix vrbe reuelli. Vix Tityre duco. Vix illam Ph geus Sagariſque ferebant.* Hæ atq; ſimiles ſunt conſonantium coniunctiones quæ pro ſuis qualitatibus ſi af fines ſibi vocales nactę ſint, non eſt dubitandum quin admirabilem efficiant orationem. Illud præceptum non in poſtremis habendum, Conſonantes additas interdum addere ſonum, interdum adimere. Eſt enim ſonorum magis ac grandius, Pecu, quàm Pecus, quare etiam producit vltimam, quam corripit pecus. Addit autem, quia Pluton plenius eſt quàm Pluto, & plus ſonat A quàm Ab. Iccirco præter Grammaticorum leges dixit,

-regnúmque à ſede Latini: non ab. Contrà in vndecimo, *pacem Troiano ab rege petendam.* Verùm ſatis de qualitate, nunc de diſpoſitione agendum eſt.

EX DISPOSITIONE.

CAPVT XLVIII.

Diſpoſitio verborum, eſt collocatio apta ad efficiendum cõcinnitatem æqualẽ rei. Quare quum iidem pedes eodem in verſu conſtare poſſint, aliam ſæpenumero inimus collocandi rationẽ, quam exiſtimamus accommodatiorem ad ſententiã explicandam. neque enim ſatis eſt hoc id rei verbo ſignificari, neque ſic eas coniungi dictiones, vt ipſa rei conditio explicatur, ſed vt is vocum ordo inſtituatur, vt ex earum ſono res ipſa quaſi elidatur, atque eliciatur. Iccirco & in principio ſententiarum legimus paucíſyllabas dictiones, à quibus ad productiores fiat gradus, quo ſimul cum re ipſa creſcat oratio.

Fluctus vti primo cœpit quum albeſcere.

Ecce quomodo priores motus breuibus dictionibus ſenſim deduxit ad habitum ipſum, quem longiore deſignauit, *Albeſcere.* ſic, quum etiamnum eſſent in principio nauigationis: monoſyllabis egit,

Vix è conſpectu. Sic minutis voculis primùm,

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce.

Extulit, & rauco ſtrepuerunt cornua cantu.

Vtque acres concuſſit equos, vtque impulit arma.

Tum in ipſo tumultu voces explicat productiores,

Extemplò turbati animi: ſimul omne tumultu

Coniurat trepido Latium ſæuitque iuuentus

Effera Ductores primi Meſſapus, & Vfens,

Contemtórque deûm Mezentius. Itaque eodem iure arceſſimus μονοσυλλαβοκαταληκτα, non ſine tumultu Grãmaticorum. qui cùm paucæ lectionis, pauciorũ artium, paucisſimi ſint iudicij præſcribere audent diuina ingenia febriculoſis trepidiſque anguſtiis ſuarum præceptionum. Ergo maximus Poetarum, in quinto, quum incomparabilem verſum illum feciſſet,

Grammaticorũ anguſtia.

Sternitur, exanimiſque tremens procumbit humi bos:

impudentiſſimè Seruius, Peſſimus, inquit, verſus in monoſyllabam deſinens. Vtrum enim malis? húncne, an

Sternitur, exanimíſque tremens bos corruit ictu.

Quis igitur illum quoque Grammaticorum interpolabit nobis, ne ſit monoſyllabum?

Dat latus, inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Quem verſum quare non appellauit peſſimum, ſicut & congenerem illum alterum? aut quare diſtulit iudicium monoſyllaborum à primo ad quintum librum? Atqui potuerat ſic,

Inſequitur tumidis mons incitus vndis.

Verùm vt corruit Taurus, vt confluxit in vnum montem mare: ita corruit verſus in monoſyllabum, copia multarum ſyllabarũ in vnã ſyllabam coacta eſt. ſicut & in illo, *ruit Oceano nox.* Quid illo acrius?

en hæc promiſſa fides eſt? Nihil enim aptius indignationi, quàm oratio deſinens in monoſyllabũ. Vel euolue Demoſthenis orationes: quótnam eius modi periodos inuenies: inuerte modò, nihil frigidius. Horatius quoque quum è magnis cœptis futile poema exiturum ſtomacharetur, ex prolixis vocibus eduxit finem monoſyllabum,

Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Sic Poeta valido monoſyllabo ſuſtentauit procedentem ac mobilem verſum,

Maſſylique ruunt equites. & odora canum vis.

Quam vocem ſi tranſmittas aliò, totus pereat decor, in illo quoque auertit deæ mentem, vt poſtea figat in pertinacia,

rinacia, *-auerſa deæ mens*. Hanc diſpoſitionem cùm apud Ennium, atque Lucretium inueniſſet: dixerant enim, *& fortis equi vis*. non putauit amittendam occaſionem, qua illam in ſuos numeros transferre poſſet. Pauci enim in aliis Poeſeos legibus, nullus hac in parte cum Virgilio comparari dignus eſt. Itaque omnibus locis adeò ſtudioſus fuit collocationis, vt ſi quid tantillum mutes, deterius facias. ergo illud quoque quod à præceptoribus noſtris animaduerſum eſt, videamus. Aiebant enim melius ſic eſſe, *moremque imponere paci*, quàm *pacique imponere morem*. Hoc, vt, meo iudicio rectè: ita non rectè, quando cauſam non docerent præſertim cùm in hac voce, *morem*, grauior, & (ita dicam) corpulentior ſonus ſit. Sanè vocales in cauſa fuere, qua vox huic illa præferretur. Tum autem ne vltima dictio præcedens ſonum ſono ſuo imitaretur. non enim multum diſtant, *onere, orem*. Quare verò ille bis poſitus?

Quot prius æratæ ſteterant ad littora proræ.

Enimuerò inſuauior verſus eſt. quia Naues, noluit. Puppes, non potuit, neque enim puppes æratæ ſunt. Potuit & illum ſic,

-truncúmque reliquit Singultantem animam,

At maluit. *Sanguine ſingultantem*. vides enim dactylum quo vna ſanguinis eiectio facta eſt, mox moram exitus alterius in ſpondæo, & in ſono cohærentium conſonantium, & in tractu reliquiarum dictionis,

Hortor amare focos, arcémque attollere tectis:

Minore opere licebat, *atque arcem tollere*, Efficacia conatus in attollendo periiſſet, vti ſuprà monebamus.

Vada dura lego, ſaxis Lilybeia cæcis:

Maluit, quàm *cæcis Lilybeia ſaxis*. propterea quòd haud ita pridem verſum clauſerat eadem voce, *viuo præteruehor oſtia ſaxo*. Vbi nos doceat quantum operæ ponendum ſit in varietate, quam præferamus aliquando vel ſono, vel elegantiæ. Par conſilium in illo, *-& vinclis innaret Chlœlia ruptis*. conſilium, inquam, quia poſuit adiectiuum in fine. Ratio diſpar, nimis enim frequenter, L, impingeretur, *Chlœlia vinclis*, & vox illa, *ruptis*, cùm verſum claudit, ſanè rūpit vincula. Sed & illud obſeruatū poſtea inuenimus à Pontano, quod nos quoq; pridem mouerat ad iudicandum. eſt enim eius verſus facies à vulgari

diuerſa, *Curru iungit Haleſus equos*, potius, quàm *Iungit Haleſus equos curru*. Id quod plebeius quiſpiam Poeta feciſſet. Spondæus enim diſiunctus à ſubſequente dictione, quæ Dactylum inſtituit facere, moram iugandi equos nondum iunctos connotat, *& fatis Regem ſe dicere poſci*, potius quàm *poſci ſe dicere Regem*, quia & elegantius, & numeroſius. Concurreret enim ſyllaba eadem. *dicere Regem*, & *poſci* habet coniunctas conſonantes ad ſonum.

Nunc nunc ò liceat, crudelem abrumpere vitam,

Maluit, quàm, *nunc ò nunc*, ob celeritatem. Affectus maior in, *Nunc ò nunc*. In illo impetus manifeſtior. Mirum verò quantum afferat vel affectus, vel ornamenti vox, quæ in principio carminis ponitur poſt expletam ſententiam. quæ vox illi tamen appoſita apponit & ſenſum, *crudelis*

Tune illa ſenectæ

Sera meæ requies, potuiſti linquere ſolam?

Crudelis. Neque enim poſt, crudelis, punctum, ſiue notam interrogationis libet apponere, ſed poſt ſententiam quæ finitur illo nomine, ſolam. Enimuerò plus placuit additamentum illud illius vocis, Crudelis, geſtu ſuſtineri. Idem in IIII.

Et mediis properas Aquilonibus ire per altum:

Crudelis. ſic in ſecundo, *Infelix*,

Et gener auxilium Priamo, Phrygibúſque ferebat,

Infelix. Eſt enim tanquam elogium, quemadmodum Bellatrix, Venatrix, & alia,

Dederátque comam diffundere ventis,

Venatrix, & in X. atque, *Captiuo ſiue vt ſe ferret in auro:*

Venatrix, Et in I.

Aurea ſubnectens, exertæ cingula mammæ

Bellatrix. Ne à Græcis quidem ignoratus dicendi modus, χύτλιον νῶτον. Quam equidem figuram ſi velis dicere, appellare auſim expreſſionem,

Inimicus & hauſerit enſis, Hoc magis probauit, quàm *inimicúſque hauſerit*, vt expediret rem ſimul cum dactylo: non eſt veritus poſtponere coniunctionem, cuius natura eſt præponi. Licet enim Poetæ contrà, tum leges, tũ cõſuetudinẽ loqui. Arceſſere præterea voces alias ab iis, quę in communi vſu ſunt. Nihil enim maiorẽ comparat gratiam, quàm nouitas. Quare cùm Plautus, authore

Feſto,

Feſto, patulos dixerit boues, quibus ſupra vulgarem modum cornua panderentur, maluit Poeta dicere, patulam fagum: cornua verò nouo epith to inſignire.

Ca nuis ſub cornibus aures. In quinto autem Æneidos, & nauis moram ſpondęis æquauit, & rupis extenſionem, cum dactylo ſimul extendit,

Infelix ſaxis in procurrentibus haſit:

Alia ſanè ratione atque cum adhæreſcit in vallium depreſſione, & depreſſas conualles. quemadmodum illius flexione,

Et longos vbi circunflectere curſus.

Probauit etiam quoſdam numeros, eadem forma, eadémque quantitate,

Poſthabita coluiſſe Samo. Hic illius arma.

Conſilia, Elyſiúmque colo. Hic caſta Sibylla.

Et vera inceſſu patuit dea. Ille vbi matrem.

Amat etiam coniunctionem illam, ac, pro, &, Sic, atque. Et haud pro non: grandiores enim ſunt.

Filius ardentes haud ſecius æquore campi

Exercebat equos.

Poſtponere etiam præpoſitiones Attici conſueuere: Plato enim ferè poſtponit, τὸ ἀεὶ. ſic noſter, *Tranſtra per, & remos.* & , *quos intermedius venit furor?* Quare non dixit, Phrygiæ, ſed, *Troiæ qui primus ab oris*, nec, *Italiam profugus fato.*

Abruptis etiam, & Abrumpit, pro ſimplicibus. Interdum quoque elegātiæ cauſa pręponitur adiectiuum ſubſtantiuo: quòd ſi poſtponitur, fit ad efficaciam. *Atque apibus quanta experientia parcis.* nouū enim eſt, ac propterea mirum, in tam bruto animalculo ineſſe parſimoniæ virtutē. Sic, *Inde toro pater Aeneas ſic orſus ab alto.* quia refert cuiuſmodi toro ſederet. Sed & continuare duas, aut plures voces ab eodem elemento incipientes, mos veterum fuit: ſæpe enim in Plauto, atque Ennio deprehendas. etiam Ouidius nō neglexit: Virgilius verò non ſine ratione vnquam poſuit, *Arma amens capio*: eſt enim anhelitus in iterata vocalis vaſtitate. ſic, *ſale ſaxa ſonabant, Sæua ſedes ſuper arma*? Quare, *Ni faciat: maria, ac terras.* potius quàm &, aut; Mare cum terris. Illa quoque ſunt exempla quibus res ipſa verbis exprimitur. Seiūctis enim verbis & pedibus ſimul, multa quoque ſimilia indicantur. ibi enim

deſinunt verba, *ſed tu deſine velle.* Et ibi labor impéditur: fit enim aggreſſio ad opus faciũdum, *Scilicet omnibus eſt labor impendendus.* Præſertim cùm poſt accelerationem fit mora in ipſo opere. cùm impenditur, per ſpondæum. *Moriamur*, iam expeditum eſt: tum autem breuiſyllabis, ac pauciſyllabis: *& in media arma ruamus.* In illo autem eſt expeditio primùm: mox applicatio ad vſum, *Experiuntur & in medio quæſita reponunt.* Poterat ſic, *Numina magna deûm iuſſi veneramur*: maluit, *Iuſſi numina magna deûm*, vt Iuſsionis atque obtemperationis anteceſſionem oſtẽderet. Cùm autem pedes ſeſe ingerant temere: magnopere ſtudẽdum eſt, ne tres verſus eadem pedum collocatione continuentur. putãt eſſe generoſum ex primo & quinto dactylo, cæteris Spõdæis. Alternatis mollinſculum fieri. Spõdiacum temere veteres præſertim Græci: etiam Catullus paulo frequentior. Virgilius ſuo more, i. prudenter, in re quippe fixa, vt in ſecundo, *Phrygia agmina circumſpexit.* fixis quippe veſtigiis oculos circuntulit. Et in nixu,

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

Turrium quoque firmitatem, & Apœnini, & Helleſponti tractam eadem clauſione metiti ſunt,

Turrigeræ Antennæ.

Sic, *Coſtam longo ſubduxerit Apœnino,*

Producitur Helleſpontus.

Rariores diſiunctis vocibus,

Quod fieri ferro, liquidóve poteſt electro.

Multò durius ſi monoſyllaba ſit in fine, vt apud Homerũ nõ ſemel. Rariſſimi Latinis terni in fine, vt apud Catull.

Phaſidos ad fluctus, & fines Aeteos.

Ex omnibus ſpondæis fortaſſe apud Græcos inuenias. Nunc nullius nobis in mentem venit, Ennij & Lucretij vnum & alterum deſcripſimus alibi. Ariſtophanes in Auibus ſeptem ſpondiacos tetrametros continuauit.

Illud de diſpoſitione animaduertendum eſt, Græcos Heroicos, atque Elegiacos abuſos eſſe licentia hiatuum. vt vbi libitum eſſet, diphthongos, vocaléſque lõgas ante alias vocales vel producerent, vel corriperent. Tragicos Comicóſque vel nunquam vel rarò. Apud Ariſtophanem enim vix alium reperias vocaliũ occurſum, quàm τί ἐϛι; Apud omnes idem inuenias. neque enim elidi poteſt, ſine formæ interitu. Omnibus quoque commune eſt, cùm dicunt,

dicunt, ἢ οὐκ ἀεὶ, non numerare notam interrogationis inter ſyllabas, quibus pedes conſtituuntur. In Prometheo Æſchylus hiatum admiſit, & alibi,

Ἀλλ' εἰκαθ' ἴσχυι, οὐδὲ πρὸς τὸ καρτερὸν
Χρὴ, ἢ δούλῳ τοὺς ὑπερέχοντας κρατεῖν.

Pindaro quoque rariſſimus hiatus: veluti in Olympionica Epharmoſto,

Ὅσα βοᾷ ἀρῶες ἰών.

Sed licuit ob aſpirationem. Iſocrates nuſquam, Ariſtoteles rarò & Demoſthenes. Ille etiam in præcepta retulit cautionem hanc tertio Rhetoricorum. Heſiodus contrà omnem & legem & morem excuſſit, ι, ex fine III. caſus, βασιλεῦς pro βασιλεῦσι quod diximus de οὐκ, eodem modo de μὴ οὐ. Vocum autem multiplicationem etiam ex illo potes animaduertere. Nam cum poſſet, nec ineptè quidem *Multa etiam bello paſſus.*

Arriſit clarius, *Multa quoque & bello.* ne à geminatione quidem coniunctionis deterritus,

Vis etiam in aliis videre tractum ipſum moræ ſub oculis?

Stabant orantes primi tranſmittere curſum.

Cum illis enim verſus quoque ſtat: longè diuerſus ab illius leuitate, qui cum igni ſtipulam peruadit,

Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis.

Aut legumina legit,

Suſtuleris fragiles calamo, ſyluámque ſonantem.

Sed parem lentitudinem & ſtuporem in periculo,

Extemplò Aeneæ ſoluuntur frigore membra.

In eadē quoque oratione pro rei natura numeri diuerſi,

Et mulcere dedit fluctus:

Hic eſt liquida iterata: vocales autem vel mediocres, vel exiles, vel obſcurę omnes. Tum verò vbi contrarium introducit, contrariis vtitur numeris, *& tollere vēto.* Varietas verò quod toties monuimus, poeticarū omniū virtutum maxima eſt. Quamobrem incompta illa (diſſita enim ſunt) condimenti atque intinctus loco habenda erunt,

Omnium egenos. -Si non fore bello. -Illè vbi matrem- -Hector vbi ingens. -Iunonis ob iram.
Ille autem expirans, non me quicunque es inulto
Victor nec longum lætabere. Te quoque fata.

Ac de his quidem ſatis. Non enim tanquam præco aut

ſcriba cenſoris, nomina ſunt nobis omnia deſcribenda, ſed præcepta modò ſtabilienda, quæ proponebamus ad animos excitandos: quos ad hæc ſtudia natura deduxit: qua duce leges ex his non tam accipiant, quàm emendent, ſi opus ſit.

DE PEDVM CONSTITVTIONE EX IVNCTVRIS VERBORVM & eorum quantitatibus.

CAPVT XLIX.

ETſi ſuperiore opera ſatis multa ſcripta videntur de collatione, qua numerorum concinnitas conficiatur: tamen vt nequid hîc deſideretur, quod explere iudicium poetæ poſſit, adiungemus iis hanc quoque diligentiam, quæ ſpectat ad iuncturas quantitatéſque verborum, quibus numeri conficiantur. Nam quod monebamus ita diſponenda eſſe epitheta, ne ad ſupplementum pedũ addita viderentur, alia res eſt. non enim hinc oritur numerus. at hoc loco ſtructura noſtra, quemadmodum in parietibus ipſis, conſideranda. Nam ſicuti maiore firmitate opus eſt in muris, vbi alterna ſerie ſaxa, aut lateres ita cõſtituuntur, vt vnius ordinis iuncta capita, & ſubſtituãtur mediis ſuperioribus, & imponantur mediis inferioribus: ita quórum pedum pars prioris vocis finem cum poſterioris initio cõiunxerit, aptiorem auribus excitabit connexionem: vt in illo,

Vrbs antiqua fuit: Tyrij tenuêre coloni.

Quanquam vt lex hæc perpetuò debet eſſe, non tamen eſſe decet perpetuam, id eſt, vt minimè abolendam, ita minimè in omnibus obſeruandam tum quia diſcluderetur hac tam rigida neceſſitate poeta à nobiliſſimis ſententiis: tum quia varietas, tot à nobis nominibus tot locis decantata veriſſimis intinctus eſt poeticorum obſoniorum. Diſſitas igitur eſſe partes, & licet interdum, & confert, & neceſſe eſt. Primùm enim ſententiæ: ſecundaria opera concinnitati conſulendũ. Nõ eſt autẽ in quouis genere verſuũ ratio eadẽ. Quare in aliis Lyricis laxior lex, in Adonio parcius cõmittendũ, vt vnica voce cõſtet: aut duabus, quarum prima ſit monoſyllaba, aut vt monoſyllabâ finiatur. Exempla, *Belligerantes, pax repetita, Arcadia, lux,*

lux. In Sapphico minus ſæpe illa. Si prima triſyllaba', ſecũda quoque, vt *Otiũ Catulle tibi moleſtum eſt.* Siue omnino tres primæ ſyllabæ pluribus vocibus conſtent, vt, *Priſcus & neglecta redire virtus.* ſiue ſit prima diſſyllaba, ſequente quadriſyllaba, vt, *Lenis Ilithyia tuêre matres.*

In ſenario dactylico, nunquam aut raro ſecunda voce ſecundus pes finiatur ſi priore primus, aut prioribus, vt *Da mihi fallere: da, ſanctum iuſtúmque videri.* Etiam ſi ſint duæ voces in ſecundo: vt,

Veſtrum prætor, is inteſtabilis & ſacer eſto.

Item ſi pedis initium ſit in prioribus, vti,

Et Tyrias dare circum illota toralia veſtes.

Quòd ſi monoſyllaba vox cõſequatur, emolliet, quia ſiſtet, vt ibi,

Iam ſatis eſt, at tu quantumuis tolle benignè. &,

Eſt opus hac, ait: & valeas, me ſylua, cauúſque

Manifeſtò in illo, *Scilicet vt tibi ſe laudare, & tradere coner.* Si enim ſubſtituas ſic, *Scilicet vndique ſe laudare, & tradere coner,* inſuauſor fiet, & adhuc magis ſic, *Scilicet vt tibi collaudare.* Quòd ſi etiam cum his tertius pes tertia voce claudatur, iam non eſt ferendus. Alia ratio eſt, ſi duo primi pedes vnica voce cohibeantur, vt *Armentarius Afer agit tectúmque larémque.* Eſt enim vetuſtiſſimus næuus, Illius autem triſyllabi proportionem, quam in Sapphico indicabamus, obtinet ſenarius, vt, *Sulcos, & vineta crepat mera, præparat vlmos.* Præcedente verò Dactylo melior, an inſuauior? vt in hoc, *Hac ego ſi compellor imagine: cuncta reſigno.* & trãſlato dactylo, vt ibi, *Multa mole docendus, aprico parcere campo.* Atque hæc quidem ſic, propterea quòd ſequuntur multiſyllabæ dictiones illæ, *imagine, aprico.* quòd ſi ita ſtruas, concinnius ſonabit, *His ego ſi compellor aquis potare venenum.* de aquis Toloſanis. &, *Multa mole docendus erit iam parcere prato.* Huiuſcemodi aptationes, atque diſiunctiones verborum in Hendecaſyllabis minus periculoſæ, in Iambicis religioſius obſeruandæ. Optimus enim ille, *Tecum ludere, ſicut ipſa poſſem.* nihilo deterior eo, qui vbique connexus eſt, *Cui dono lepidum nouum libellum.* Iambici verò diſſiti, peſſimi, quales apud Augurellum haud pauci, & Aeſchylum, niſi complectantur diſtributionem, quæ partibus debeatur, ſicuti fecimus nos in Scazonte. Cùm enim negaremus ambire nos xenia plebeia,

conſtituimus in tribus diſtributionem,in orexi,in ſiti,in ſomno:quippe in oliuis,in perna : in cruſtulo papauerato,quæ miſſilia olim erant Saturnalibus, *Nō Luſitanis turgidam cadis Orchin , Non Cantabrorum viniſorbulam pernam: Nolo Turundam quam papauer aſpergit*. Complexi ſunt rationem trium,tribus commatibus, *Sat eſt famis. ſat eſt ſitis, ſat eſt ſomni.* Quod etiam in acriore incitatione fiet , propter aſyndeta,vt ſi cum vocum ſeiunctione,ſic etiam pedum aſyndeſis : vehementior fiat impreſſio, *Abi , mane: veni,Late,clama,tace*. In Elego pentametro libertas cuiuſcunque modi:cuius exempla comperies omnis generis.

Hæc de collocatione.Nunc videndum de monoſyllabis & polyſyllabis. In Heroici fine rarius caſtigatiores duos pedes vna voce coercuerunt, *Deiopeam*. Græci , & priſci Latini ſine modo , vt ſeſe ingeſſere. lepidior ſi ſit Spondiacus verſus,Catullo frequens:apud Græcos vſque ad faſtidium.Ionicus à minore haud multo frequentior, *Adhibenda Elephanto*. in Pentametris affectauit primùm Propertius,mox conſilium mutauit ex populi ſtudio.Ouid.infrequẽtior in polyſyllabis, molliuſculi tamẽ ſunt. Sic & Iambici.Triſyllabis finiti teneriores: quadriſyllabis fluxi : biſyllabis toroſiores. Polyſyllaba in Phalecis multò ſunt ob eandem rationem iucundiſſima.mollitudinis enim ſunt alumni.Cùm igitur inuenta,his adornauerimus præceptionibus,erit opus omne abſolutum.

LIBRI QVARTI FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVINTVS, QVI ET CRITICVS.

DE IMITATIONE ET IVDICIO.

CAPVT I.

POETICÆ partes omnes rectè, vt ſpero, atque ſatis exactè exequuti ſumus. Reliquum eſt, vt ex his præceptis Poetam perficiamus: idque duplici via ac ratione: imitatione ſcilicet, ac iudicio. Quæ duo ſuapte natura diuiſa, neceſſe eſt in ipſo coniungi. Neque enim aut imitandum ſibi proponet quempiam, aut imitationis inibit rationem: niſi & Poetam elegerit, & imitandi ſpeciem probarit, ac tametſi non eſt imitatio neceſſaria: nō enim primi quem ſequerentur, habuêre: noſtrum tamen maximæ parti expetenda videtur: qui tempeſtatum iniuria in lingua patria peregrini ſumus. Barbari verò cùm Ciceronis imitationem odioſè ſuſtuliſſent: paria ſanè fecêre, vt qui nos ab illius imitatione dehortarentur, effecerint, vt ne ſe dignos quidē putauerit quiſpiam, quos imitaretur. Alij verò, inter quos Horat. cùm vniuerſam irriderent imitationem: ſine illa non multū videntur potuiſſe. Ipſe enim, qui ſeruum pecus imitatores appellaſſet, in iis pedē locis poſuit, è quibus veſtigia ſuſtulerat Lucilius, Epiſtola quoque Grecorū more, Phocyllidæ, atque Theognidis ſcripſit: præceptis philoſophiæ diuulſis, miniméque inter ſe cohærentibus. In Lyricis verò quot ab illis ſuffuratus ſit loca: haud facilè dicere poſſumus, cùm illa interiêre. Extant tamen non pauca, quorum nonnulla ſuo loco recitabuntur. Iudicium igitur duplex adhibendum eſt: Primum, quo

optima quęque ſeligamus ad imitandum alterum quo ea, quæ à nobis confecta fuerint, quaſi peregrina perpendamus, atque ętiã exagitemus. Hoc enim præſtat noſtra fieri opera, vt perfectionẽ inuictam conſequãtur: quàm pati, vt cùm à moroſis inſectatoribus id effectum fuerit: ex eorũ iudicijs noſtri noſmetipſos deſertores fuiſſe videamus. Horum igitur iudiciorum vt & vſum habere, & ex eo fructum conſequi poſsimus, duo maxima atq. ingentia facinora in re literaria agreſsi ſumus: vnum hoc libro, vt Poetarum loca, qui eadem de re ſcripſerint, conferamus: alterum in ſequẽti: deſperato penè periculo, vt quod ab antiquis dictum, an melius dici queat, diſpiciamus.

GRÆCI CVM LATINIS.

CAPVT II.

PRimùm igitur Græcos Latinóſque inter ſe conferemus, ac primùm quidem primos, Homerum, atque Virgilium, ex quorum comparatione cuiuſmodi iudiciũ de aliis faciendum ſit, conſtabit facilius. Duo igitur cùm ſint, quibus conſtat Poeſis, Res, & Verba, de rebus primùm videamus. Homeri ingenium maximum: ars eiuſmodi. vt eam potius inueniſſe, quàm excoluiſſe videatur. Quare neque mirandum eſt, ſi in eo naturæ Idea quędã, non ars extare dicatur. Neque cenſura hæc pro calũnia accipienda. Virgilius verò artem ab eo rudem acceptam lectioris naturę ſtudiis, atq. iudicio ad ſummum extulit faſtigium perfectionis. Quódque paucis datum eſt, multa detrahendo fecit auctiorem. Neque enim in mole, frequentiáve orationis, ſed in caſtitate atq. frugalitate magnitudo conſtituta eſt. Rerum quoque delectum eiuſmodi habuit, è quarum ſplendore luculentus ille nitor ſuis Poematibus adiungeretur. nam quemadmodum in ambitu ipſo vitæ noſtræ multa ſunt, pauca delectant, pauciora pariunt admirationem: ita in Poetę pectus multa ſeſe inſinuant: non omnia ſunt admittenda. Ille verò qui cum Marone faciat, malit profectò etiam boni quippiã tollere, quòd placere poſsit, quàm aliquid relinquere, quòd vel ſolam ſuſpicionem afferre queat offẽſionis. Equidem vnum illum cenſeo ſciuiſſe, quid eſſet, nõ ineptire. Vnum eſſe inter omnes voicum. ſingulis autẽ inſtar

ſtar omnium. Fudit Homerus, hic collegit, ille ſparſit, hic compoſuit. Homerus ergo cùm vitæ noſtræ duas inſtituerit rationes, ciuilem prudentiam in Vlyſſea, militarem in Iliade, eáſque tanquam duas ſpecies in duobus viris oſtendiſſet, in vno vtranque Ænea compoſuit Maro, cui etiam ſicut alibi diximus, addiderit pietatem. quòd ſi, vt ſolent iactabundi propterea prætulerint Homerum, quia fuerit inuentor argumenti, quid aliud faciant, quàm vt didiciſſe, nos fateamur? illi præceptorẽ à nobis ſuperatum confiteantur. Neque verò obtrectandum nobis, cùm ab illo acceperimus, quod ille ab aniculis didiciſſet. quæ enim vel in Iliade, vel in Vlyſſea fabulæ narrantur, caue putes ab ipſo excogitata, ſed per ora vulgi ſanè multò antea ab ipſo circumlata. Quod ſi ei datur id laudi, quòd rectè concinnéque diſpoſuit, non id illi inuidemus, ſed inuidentibus barbaris extorquendam eſſe noſtram gloriæ partem curamus, hac ipſa in parte, qua nos cõpoſitiores ſumus. Denique quãtum à plebeia ineptáque muliercula matrona diſtat, tantũ ſummus ille vir à diuino viro noſtro ſuperatur. Quod ſi antiquiorum extarent monumẽta Poetarum, fortaſſe aliquis inueniretur, qui vt argumenti magnitudine cederet, ita cultu, atque prudentia orationis priorem ſibi locum vindicare conaretur. Arbitror enim ego Muſæi ſtilum longè eſſe Homerico politiorem atque cõeptiorẽ. quòd vt clariùs pateat aliquot verſus adducere coactus ſum. Nam quemadmodum omnes ſunt incomparabiles, ſolíque è Græcanicis Virgilio digni, ita nõnulli adeò compoſiti vt ab eius gentis nullo alio quàm à Muſæo dici potuiſſe videantur. quare neque Homerum, neque Orpheum, ſed Muſæum fecit ille principem Elyſiacarum cantionum. illo igitur verſu quid rotundius, elegantius, ornatius, numeroſius?

Αὐτὸς ἐὼν ἐρέτης, αὐτόστολος, αὐτόματος νηῦς.

Neque putes hunc ſolum eſſe, multi enim alij ſunt,

Ἡ μὲν φῶς πτωέειν, ὁ δὲ κύματα μακρὰ περῆσαι.

quid illis ſuauius?

Λύχνον ἔρωτος ἄγαλμα, τὸν ὤφελεν αἰθέριος Ζεὺς
Ἐννύχιον μετ' ἄεθλον ἄγειν ἐς ὁμήγυριν ἄστρων.

Et illud.

Μαρμαρυγὴν χαρίεντος ἀπαστράπτουσα προσώπου.

Vide & id,

ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
Ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

Et illud,

Κυπριδίων ὀάρων αὐτάγγελοί εἰσιν ἀπειλαί.

Nequeo verò ſatis admirari,

Κύπρι φίλη μετὰ Κύπριν, Ἀθηναίη μετ' Ἀθήνην.

Et illud audiri meretur ob ſententiam,

παρθενικῆς δὲ
Πειθομένης ποτὶ λέκτρον ὑπόσχεσίς ἐστι σιωπή.

Grauius id, & memoria commendandum,

Γλῶσσα γὰρ ἀνθρώπων φιλοκέρτομος. ἐν δὲ σιωπῇ
Ἔργον, ὅπερ τελέει τις ἐνὶ τριόδοισιν ἀκούει.

Illorum autem numeris atque ſententia nihil plenius,

Ἄνδρα γὰρ αἰολόμητιν ἔρως βελέεσσι δαμάσσας
Καὶ πάλιν ἀνέρος ἕλκος ἀκέσσεται. οἷσι δ' ἀνάσσει
Αὐτὸς ὁ πανδαμάτωρ βουληφόρος ἐστὶ βροτοῖσι.

Cum illorum verò gratia, atque numeris nulla alia carmina ſunt comparanda,

Δεινὸς ἔρως, καὶ πόντος ἀμείλιχος. ἀλλὰ θαλάσσης
Ἐστὶν ὕδωρ. τὸ δ' ἔρωτος ἐμὲ φλέγει ἐνδόμυχον πῦρ.
Λάζεο πῦρ κραδίη, μὴ δείδιθι νήχυτον ὕδωρ.
Δεῦρό μοι εἰς φιλότητα. τί δ' ἠϊθέων ἀλεγίζεις.
Ἀγνώσσεις, ὅτι Κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης;
Καὶ κρατέει πόντοιο, καὶ ἡμετέρων ὀδυνάων.

In quibus nullam vides licentiam, omnia caſtigata. Nam & rariſſimum admittit hiatum, & lectis vtitur verbis: & verſus claudit biſyllabis triſyllabíſve maxima ex parte, vt ſi & hi verſus Homeri ſint, in Vlyſſea diſcere incepiſſe, in Iliade profeciſſe, in hiſce ſeipſum perfeciſſe d cam. Quòd ſi Muſæus ea, quæ Homerus ſcripſit, ſcripſiſſet: lõgè melius eum ſcripturũ fuiſſe iudicemus: Nam cùm à Muſęo accepiſſet illa, munda ſimul & acuta,

Κύπρι φίλη μετὰ Κύπριν, Ἀθηναίη μετ' Ἀθήνην,
Οὐ γὰρ ἐπιχθονίῃσιν ἴσην καλέουσι γυναιξίν:
Ἀλλά σε θυγατέρεσσι Διὸς Κρονίωνος ἐΐσκω.
Ὄλβιος ὅς σ' ἐφύτευσε, καὶ ὀλβίη ἣ τέκε μήτηρ.
Γαστὴρ ἥ σ' ἐλόχευσε μακαρτάτη. ἀλλὰ λιτάων
Ἡμετέρων ἐπάκουε.

Hæc cùm accepiſſet, multo leuiore ſono, abiectioribus

ribus,laxioribúſque numeris ita reddidit,

Γουνοῦμαί σε ἄνασσα· θεός νύ τις, ἢ βροτός ἐσσι.
Εἰ μέντοι θεός ἐσσὶ, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Ἀρτέμιδί σε ἔγωγε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἄγχιστα ἐΐσκω.
Εἰ δέ τις ἐσσι βροτῶν, τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσι,
Τρισμάκαρες μὲν σοί γε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ.

Iratum autem mare, atque fluctuabundum,quibus vterque ſcripſerit verſibus,videamus.Homeri illa nõ contemnenda,

Ὣς εἰπὼν συνάγαγε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ τρίαιναν ἑλὼν, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων· σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ, καὶ πόντον. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Omnia pulchra, plena, grauia : verùm è quibus maris motum nullum videam.Sed in quinto motum ipſum frîgidè admodum,

Ὦρσε δ' ἐπὶ μέγα κῦμα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
Δεινόν τ' ἀργαλέον τε κατηρεφές.

At Muſæus quibus gratiis,quibus Muſis?

Ἀλλ' ὅτε παχνήεντος ἐπήλυθε χείματος ὥρη,
Φρικαλέας δονέουσα πολυστροφάλιγγας ἀέλλας,
Βένθεα δ' ἀστήρικτα, καὶ ὑγρὰ θέμεθλα θαλάσσης
Χειμέριοι πνείοντες ἀεὶ στυφέλιζον ἀῆται,
Λαίλαπι μαστίζοντες ὅλην ἅλα. τυπτομένης δὲ
Ἤδη νῆα μέλαιναν ἀπέκλυσε διχθάδι χέρσῳ
Χειμερίην, καὶ ἄπιστον ἀλυσκάζων ἅλα ναύτης.

Præter hæc verò etiam illa, ne prioribus Homericis illis inferior ſit,

Ἤδ' ἀκυμάστι κῦμα κυλίνδετο, σύγχυτο δ' ὕδωρ.
Αἰθέρι μίσγετο πόντος, ἀνέγρετο πάντοθεν ἠχὼ
Μαρναμένων ἀνέμων. Ζεφύρῳ δ' ἀντέπνεεν Εὖρος,
Καὶ Νότος ἐς Βορέην μεγάλας ἐφίηκεν ἀπειλάς.
Καὶ κτύπος ἦν ἄλιαστος ἐρισμαράγοιο θαλάσσης.

Vtinam igitur alia quoque extarent monumenta priſcorum: non enim dubito quin iudicium meum præferretur. Neque verò temere multi docti, ſanæque eruditionis viri extitêre, qui meritò notarint quædam, à quibus nos iuberent abſtinere.Nam quæ ille de ſuis diis infamia, infandáque prodidit? Adulteria,inceſtus odia inter ſe. Quòd ſi allegorias trahunt ad Phyſica: nunquam

quicquam comminiſci queant, quo Venus atque Mercurius à Vulcano in natura rerum comprehendantur. Quæ ſit Leucothea, quę inuito Neptuno rege ſuo Vlyſſem ſeruare audeat? Quis putet non eſſe puerile illud? Solis boues interficiũnt Vlyſſis ſocij, ac vorant: hoc Sol ipſe nonniſi per nuntium reſciſcit. & niſi dixiſſet Lampetie, etiam nunc ignoraret ille: miſellæ boues inultæ errarent in Elyſiis. Aſt alibi ſanè rectè dictum eſt,

Ἠέλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.

Saltem cùm torrerent eas, nidore Solem oportuit expergefactum, ſi in Oriente noctu dormiebat. De portu verò in Ithaca, quot nugas Porphyrius? nam ſi ibi res aut phyſicæ, aut cœleſtes ſunt: quid erit ipſa Ithaca, quæ fatũ ipſum contineat? Minatur Iupiter in Solis vltionem ſeſe Vlyſſis naues fulmine combuſturum: eas obiectis mox obruit tempeſtatibus. Venus à mortali manu vulnerata. Eſto. at Martem, quis ferat? etiam gementem, atque vociferantem facit. hoc turpius, ac fœdius, quàm vapulare. orationes in prœliis adeò longæ, vt dies deficiat nugantes. Hector pluſquàm dormit, Diomede pluſquam bene rem gerente. Loquax Achilles in concione minas perfert deterioris. flet etiam apud matrem, atque hic eſt, à quo virum fortiſſimũ Hectorem interfectum credi vult? Putidum præterea mendacium illud,

Πάντες δ' ᾐτιόωντο κελαινεφέα Κρονίωνα
Οὕνεκ' ἄρα Τρώεσσιν ἐβούλετο κῦδος ὀρέξειν.

Partiebantur enim inter ſe operas factionum, partim pro Græcis, partim pro Troianis. quare non potuere omnes Ioui Troianas opes ſuſtinẽti ſuccenſere, qui aliis verſibus ſe ad ſeſe omnia tracturum minitatur. Nihil putidius Hectoris morte: nihil illis ineptis epicediis. Priam⁹, qui iam annos decẽ de muris prœlia ſpectarat iam tum demùm quærit quiſnam ſit hic, aut ille. milites inter ſe colloquuntur, atque nomine appellant, quaſi fuerint familiares. Vlyſſes interficit arcu procos, inter quos & ipſũ tantillum eſſet interualli: quare omnes ſimul in eum impetum non fecerunt? Achillis equi loquuntur. quid præterea expectamus? Vlyſſis nauis in ſaxum mutatur à Neptuno: vt immortalem faciat, quam odio habere debuit. Queritur Antilochum filium Neſtor ad Troiam interemptum, at is in certamine curruli viuit, ac vincit

Menelaum, Porro Hectore occiſo,nihil præterea prœliorum commiſſum eſt. Iterum flet chilles non ſine maxima cauſa, queritur enim apud matrem, quòd Patrocli vulnera muſcæ vorent. Non habuit ſeruulum trinumo conductum qui illi ventulum faceret, quo vulnilingæ illæ ganéicolæ abigerentur.

Etiam in x, Iliados Iouem fulgurare facit vbi ningit. nunquam hoc vidimus.Tripodas fabricat Vulcanus ſponte ſua mobiles.quare non & lebetes fecit ſponte coquentes obſonia?Iam ſine arte vlla vmbrarum euocatio. Alio enim apparatu vtitur Lucanus ad vnam tantùm eliciendam.Riſum verò cui non moueat?cùm ait enſem illas,& vulnera metuiſſe.Quanto ſapientius noſter,

-fruſtrà ferro diuerberet vmbras.

In XI,Iliadis tum primùm Agamemnonis deſcribit thoracem.At in ſecundo debuit: vbi enim exercitus catalogus, ibi & armorum. Demodocus deorum fœditates in Alcinoi canit conuiuio. noſter Iopas res Rege dignas. Sirenum verba ne poſuiſſet. Sententiæ,molles,vulgares, futiles:quæ ne cocum quidem meum,opinor,mouerent ad choreas:nedum vt Vlyſſem traherent ad manifeſta pericula. Id quoque ſcire peruelim vbinam eſſet ambroſia illa in quinto Iliad.qua Iunonis equi veſcerentur. Hæc, atque alia quàm plurima ſunt,quibus Homeri res,re Virgiliana longè minor eſt. Nunc quæ ad Phraſim, numeróſque pertinent,videamus.

HOMERI ET VIRGILII LOCA.

CAPVT III.

HOmeri epitheta ſæpe frigida,aut puerilia,aut locis inepta. Quid enim conuenit Achilli flenti, πόδας ὠκύς. quòd ſi noſter Poeta patrem vocat Æneam multis in locis:id eo modo facit,quo dictum eſt cognomen Ioui,quippe Iouem patrē ſunt venerati,propterea quòd(vt ait Porphyrius) ad eum omnes familiæ referrentur, ſic Æneam patrem vocat, qui Romanorum principium eſſet.quod & manifeſtius:

At pater AEneas Romanæ ſtirpis origo.

Præterea cùm in Augusti gratiam cōderet illud opus: voluit eius quoq; acta attingere, Iccirco in clypeo mul-

ta:& in I,& in VI.& in III,illud,

Actiáque Iliacis celebramus littora ludis.

At cum ſcimus eiuſmodi cognomen aſciuiſſe ſibi.Legimus enim etiam in Numiſmate quod habemus. AVGVSTVS PATER. verùm ad certa loca, quorum aliqua à Macrobio obſeruata,peſſimóque iudicio lancinata ſunt. Ex Vlyſſeæ v,illa ſunt, quæ & ſuprà ſcripſimus,

Γουνοῦμαί σε ἄνασσα· θεός νύ τις, ἦ θεός ἐσσι.
Εἰ μέν τις θεός ἐσσι, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.
Ἀρτέμιδί σε ἔγωγε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἄγχιστα ἐΐσκω.

Quanto cum maiore decore noſter?cum ea primùm dubitatione,deinde aſſertione,

O quam te memorem virgo? - eſt etiam ἠθικὴ oratio. Etiã dubitationis cauſam affert, *námque haud tibi vultus. Mortalis.* hoc ex aſpectu. Illud efficacius, *nec vox hominem ſonat.*Tum aſſertio per repetitionem,*ô dea certè.* Adiungit etiam religionem, ne offendat numina, & cum modeſtia diſtribuendo dubitationem,

An Phœbi ſoror,an Nympharum ſanguinis vna.

Nefas enim erat deum deámve alio, quàm ſuo nomine appellare. neque obtinebant vota. Itaque euocata legas numina apud Liu. Et ea de cauſa numinis illius, cuius in tutela Roma eſſet,nomẽ tacitum & arcanum. Poſtremò Dianæ ſimilem dixit ille,hîc expreſsè ſororem Phœbi.

In XIIII, Iliadis Iuno Somnum orat, vt Iouem ſopitum reddat. Quod vt faciat promittit ei ſedem, in qua quieſcat commeſſabundus.Miſerum ſomnum, quem ad illud vſque tempus oportuit ſtantem cibum capere more militum:

Ὕπνε ἄναξ πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων.

Iam hîc nullam φύσιν Phyſici iſti commentabuntur.Quis enim dicat primum motorem dormire? at enim,inquit, πάντων θεῶν.& ſanè cum ſomnus datus ſit rebus materiatis ad virium reparationem: dij Homerici ſi dormiunt, etiam pereunt. Verùm de illis ipſe, quod aiunt Græci οὐδὲν ὑγιές.Subdit autem,

Ἀλλ' ἴθ' ἐγὼ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυίεμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα.

Neque placet, Gratias Somno in matrimonium dari.

nun-

nunquam enim oportet gratiam dormire Et vſus eſt impudica voce in ore Iunonis ὀπυιέμεν. ὀπυίειν ſanè actum ipſum venereum aliquando ſignificat. vt in VIII, Iliadis de matre Gorgythionis. Quod melius noſter,

Omnes vt tecum meritu pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Non ſolam pollicetur oblectationem, quod beſtiarum eſt: ſed & prolem, cuius gratia matrimonium eſt inſtitutum. Præterea cùm ille nuda & plebeia propoſuerit,

Ἦ μέν τοι ποτ' ἐμὸν ἔπος ἔκλυες, ἠδ' ἔτι καὶ νῦν
Πείθευ ἐγὼ δέ τοι εἰδέω χάριν ἤματα πάντα:

Longè excellentius elicuit animum Æoli noſtra Iuno, cùm eius captat beneuolentiam, & oſtendit poteſtatem,

Námque tibi diuûm pater, atque hominum Rex,
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Reſpondet Somnus Homericæ Iunoni, Æolus Virgilianæ.

Ἥρη πρέσβα θεὰ θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.
Αὔδα, ὅ τι φρονέεις, τελέσαι δέ με θυμὸς ἄνωγεν,
Εἰ δύναμαι τελέσαι γε, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Plebeia ſanè omnia, atque quouis ingenio parabilia: at non noſtra:

-tuus, ô Regina, quid optes,
Explorare labor, mihi iuſſa capeſſere fas eſt.

Quia vis eſt hominum, fas deorum, quorum numen fata condit. Tua enim iuſſa ſunt fata. quanta elegantia, qua maieſtate, illa ſimplicia: Tuum iubere eſt, parere meum.

Tempeſtas in V, Vlyſſeæ, cuius verſus ſuprà quoque poſuimus, luculentis ſanè verbis deſcripta eſt. Cæterùm nihil ad noſtram,

Ὣς εἰπὼν συνάγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ τρίαιναν ἔχων, πάσας δ' ὀρόθυνε θυέλλας
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε.
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.
Σὺν δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἔπεσον, Ζέφυρός τε δυσαής.
Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Diuina, inquam, oratio, ſed ad tempeſtatem declarandam inchoata tantùm. illa verò, & hæc, & eorum perfectionem,

-ac venti velut agmine facto,

Quâ data porta. (audis portam in tot vocalibus)
-ruunt,& terras turbine perflant.
Incubuere mari,totúmque à ſedibus imis.
Vnà Eurúſque Notúſque ruunt,crebérque procellis
Africus,& vaſtos voluunt ad littora fluctus.
Inſequitur clamórque virum,ſtridórque rudentum:
Eripiunt ſubitò nubes cælúmque,diémque
Teucrorum ex oculis,ponto nox incubat atra.

Ibi ἔπιον tantùm motum ſignificat. hîc etiam occupationem, quod ille ἐτάραξε, hic *totúmque à ſedibus imis ſubruunt.* Ibi νεφέεσσι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. *Eripiunt ſubitò nubes, cælúmque, diémque Teucrorum ex oculis.* Præterea Zephyrus non eſt violentus, vt mereatur δυσαὴς appellari, præſertim apud Græcos. adhæc malè poſitũ epithetum, αἰθρηγενέτης eodem in loco vbi, νεφέεσσι κάλυψε. quod vt defendas, multa interpolatione opus eſt. Tametſi eſt ſudus Aquilo, tamẽ tũc in Vlyſſis perniciem nubiferum fuiſſe. ſanè minus placet. quod verò addidit, conſummat opus, *Intonuêre poli*, non dixit, *intonuit cælum.* deinde nónne vides fulgura in ipſis verbis ſimul cum crepitu. *crebris micat ignibus æther?* Vocalis enim repetita exilitas illa hiatũ aeris oſtendit. Poſtremò quod πάντες, quæ efficacia (*omnia*) & *præſentem*? & frequentatiuum, *intentant*, & qui ſonus: Poterant Homero ſatis hæc eſſe, cui pauciora quoq; fuerant ſatis: at non illi diuino viro, qui hãc quaſi quandam vniuerſitatem particularibus caſibus diſcriminauit. Addit ventum quem omiſerat, *-ſtridens Aquilone procella*
Velum aduerſa ferit, fluctúſque ad ſidera tollit.
Franguntur remi, tum prora auertit. & vndis
Dat latus, inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Habes velum, remos, proram, latus, fluctum decumanum, quem circunſcripſit poeta montis appellatione, non nominauit, vt alij noſtri Latini palàm profitentes eruditionem. Cætera adhuc variis picturis.
Hi ſummo in fluctu pendent, his nuda dehiſcens
Terram inter fluctus aperit. quare in eundem locum reuerti conatur. Iccirco, *furit æſtus arenis.*

Non ponam totam tempeſtatem hîc, ſed in proxima opera, vbi eius partes cum aliarum partibus comparantur. Habuit quoque loci rationem. agitur enim res in Syrtibus.

Sequitur tempeſtatem Vlyſſis conqueſtio,

Καὶ τότ' Ὀδυσσῆος λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ.
Ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

Quanto melius expreſſit orationē, quæ ad deos conuerteretur, & affectum addidit. & geſtu appoſito animatam, viuámque effecit orationem,

Ingemit, & duplices tendens ad ſidera palmas.

Sic illa quoque magnificentiora,

O térque quatérque beati, &c. quàm illa,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις οἳ τότ' ὄλοντο
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρείδῃσι φέροντες.
Ὡς δὴ ἐγώ γ' ὄφελον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν
Ἤματι τῷ ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα
Τρῶες ἐπέρριψαν περὶ Πηλείωνι θανόντι·
Τῷ κ' ἔλαχον κτερέων καί μευ κλέος ἦγον Ἀχαιοί.
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Mollia omnia. At noſtri affectus? *Ante ora patrum & contigit*, ponit igitur etiam mihi. Et apoſtrophe cum elogio ad Tydidem. & amplificatio cum maieſtate,

Sæuus vbi Aeacidæ telo iacet Hector. tum qui verſus? *vbi ingens,*
Sarpedon vbi tot Simois correpta ſub vndis
Scuta virûm, galeáſque, & fortia corpora voluit.

Nam quæ ſequuntur non mirum eſt, in his à Virgilio fuiſſe ſuperatum. Eſt enim Vlyſſes hîc & ſolus & in rate. ſed in aliis quoque tempeſtatibus pari obſeruatione opus eſt tenuiter enim in nono,

Αἱ μὲν ἔπειτ' ἐφέροντ' ἐπικάρσιαι, ἱςία δέ σφι
Τριχθά τε τετραχθά τε διέσχισεν ἲς ἀνέμοιο.

Et in XII, vbi leuiſſima, tenuiſſimáque vtitur narratione,

ἡ δ' ἔτι οὐ μάλα πολλὸν ἐπὶ χρόνον, αἶψα γὰρ ἦλθε
Κεκληγὼς Ζέφυρος μεγάλῃ σὺν λαίλαπι θύων,
Ἱςοῦ δὲ προτόνους ἔρρηξ' ἀνέμοιο θύελλα,
Ἀμφοτέρους· ἱςὸς δ' ὀπίσω πέσεν, ὅπλα τε πάντα
Εἰς ἄντλον κατέχυνθ', ὁ δ' ἄρα πρύμνῃ ἐνὶ νηὶ
Πλῆξε κυβερνήτεω κεφαλήν, σὺν δ' ὀστέ' ἄραξεν
Πάντ' ἄμυδις κεφαλῆς. ὁ δ' ἄρ' αἰθυτῆρι ἐοικὼς
Κάππεσ' ἀπ' ἰκριόφιν, λίπε δ' ὀςέα θυμὸς ἀγήνωρ.

Et mox poſt fulmen,

Πέσον δ' ἐκ νηὸς ἑταῖροι.

Οἱ δὲ κορώνῃσιν ἴκελοι περὶ νῆα μέλαιναν
Κύμασιν ἐμφορέοντο.

Qualia verò illa, quibus numeris,

Ipſius ante oculos, ingens à vertice pontus
In puppin ferit, excutitur, pronúſque magiſter,
Voluitur in caput. quam autem facit commorationem in oſſibus gubernatoris: Poeta noſter aliter,

Aſt illum ter fluctus ibidem,
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

Tum illam cornicularium comparationem omiſit, tanquam ineptam. Ieiuna verò illa, *κύμασιν ἐμφορέοντο.*

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Dixit raros, & contrà, *in vaſto gurgite*: qua voce indicauit maris impetum. Neque enim verũ eſt, quod ait Seruius hîc eſſe Tapinoſim: id eſt, rei ingentis humilem deſcriptionem. Atque iccirco addidiſſe: *vaſto*, qui gurges aquã puſillam ſignificet, non ita eſt: ſed gurges quancunque aquæ cuiuſcunque celeritatem deſignat, *γοργός*. Numerus verò Spondiacus pingit ipſam natandi difficultatem.

Sunt in VI. Vlyſſeæ illa, quæ etiam in XIII, repetũtur.

Ὤ μοι ἐγὼ τέων αὖτε βροτῶν ἐς γαῖαν ἱκάνω,
Ἦ ῥ' οἵγ' ὑβρισταί τε, καὶ ἄγριοι, οὐδὲ δίκαιοι,
Ἠὲ φιλόξεινοι, καί σφι νόος ἐστὶ θεουδής.
Ὥστε με κουράων, ἀμφήλυθε θῆλυς ἀϋτὴ
Νυμφάων. Hæc parcius, diuerſa nánque occaſio, ſuauiſſimè tamen,

Vt primùm lux alma data eſt, exire, locóſque
Explorare nouos, quas vento acceſſerit oras.
Qui teneant, nam inculta videt, hominéſne, feræne,
Quærere conſtituit ſociíſque exacta referre.

Atque hæc, atque ea quæ in decimo ſunt, conferre licet. Capit enim arcum Æneas, Vlyſſes autem,

Καὶ τότ' ἐγὼν ἐμὸν ἔγχος ἑλὼν, καὶ φάσγανον ὀξὺ,
Καρπαλίμως παρὰ νηὸς ἀνήϊον ἐς περιωπήν
Εἴ πως ἔργα ἴδοιμι βροτῶν ἐνοπήν τε πυθοίμην.

Atque ibi ceruum interficit. Æneas ceruos. tam illa nitore ſuperans Homerica, quàm numero prædæ, & illud,

O ſocij, neque enim ignari ſumus ante malorum.

In eodem nánque,

Ὦ φίλοι, οὐ γάρ πως καταδυσόμεθ' ἀχνύμενοί περ
Εἰς ἀΐδαο δόμους, πρὶν μόρσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ.

Ἀλλ'

Ἀλλ' ἄγετ' ὄφρ' ἐνὶ νηῒ θοῇ βρῶσις τε πόσις τε
Μνησόμεθα βρώμης μηδὲ τρυχώμεθα λιμῷ.

Sed in XII, aptiora ſunt ſententiæ Virgilianæ:

Ὦ φίλοι, οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν,
Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, ἢ ὅτε κύκλωψ
Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι.

Maiore noſter & mole, & ornatu. Multo plura enumerat. Sed illa pulcherrima, *Reuocate animos*, & ſpem,.

Durate, & vosmet rebus ſeruate ſecundis:
Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Vt etiam ex periculis proponat voluptatem. Nihil enim iucundius ea memoria, quæ periculorum euaſionem, victoriámque recordatione repræſentat. Epulantium quoque modus noſter & hic, & in III, & in VII, cum iis quæ in X, atque in XII, Vlyſſeæ poſita ſunt. Itémque in I, Iliados, & in nono, ſi comparentur, fuſior, & latior Homerus inuenietur. Pictior noſter, atq; numeris aſtrictior, καὶ ἀμφ' ὀβέλοισιν ἔπειραν, *Verubúſque trementia figunt.* quinetiam diuino iudicio, inter illa minuta, *Tergora diripiunt coſtis:* vrbanam interſerit orationem illam, *tunc victu reuocant vires.* Nec minore aſſurgit laude, in illorum imitatione, quæ in nono eſt Vlyſſeæ,

Εἴμ' Ὀδυσεὺς Λαερτιάδης, ὃ πᾶσι δόλοισιν
Ἀνθρώποισι μέλω: καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει.

Sum pius Aeneas: monet ſtatim. hæc eſt πρότασις. illa autem παρεκβολὴ: *raptos qui ex hoſte penates Claſſe veho mecũ.* non temere ſuas laudes effutit. eſt enim & pietas, & fortitudo. Ex hoſte rapuiſſe, virtutis eſt: vehere, conſtantiæ: claſſe, prudentiæ militaris. Putidi verò Grammatici cùm accuſant Virgilium illius laudis: *Fama ſuper æthera notus:* damnare prius Homerum debuere: καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει. præſertim cùm ambiguum ſit: an doli quempiam ad cœlum vſque euehere fama poſſint. At noſtri, qui deos penates à ſeruitute vindicaſſet, ſeruaret, fatalia ad loca deorum iuſſu atque oraculis transferret, meritò fama inter deorum ſedes nota eſſet.

Illa quoque vix ſuſtinent comparationem. Non enim dici poteſt, quàm Virgilio ſit peculiare, ſemper auguſtũ eſſe. Homeri ſuperficies eſt in VII. Vlyſſeæ, *Virgilius.*

Ἀργαλέον βασίλεια διηνεκέως ἀγορεῦσαι
Κήδε᾽ ἐπεί μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ οὐρανίωνες.

Super quam noſter illam fabricauit,

O dea ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales noſtrorum audire laborum,
Ante diem clauſo componet veſper Olympo.

διηνεκέως. prima ab origine.& addidit: *vacet.* & *πολλὰ κήδεα*,quibus verbis:*annales noſtrorum audire laborum.* Et verbum illud, *ἀργαλέον*, luculentiſſimo verſu circumſcripſit, *Ante diem*,&c. Difficultas propter tractum rerum. In illis quoque eundem longè poſt ſe reliquit. In nono ſunt Vlyſſeæ,

Σοὶ δ᾽ ἐμὰ κήδεα θυμὸς ἐπετράπετο στονόεντα
Εἴρεσθ᾽ ὄφρ᾽ ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω.
Τί πρῶτον, τί ἔπειτα, τί ὕστατιον καταλέξω;
Κήδε᾽ ἐπεί μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ οὐρανίωνες.

Ille autem diuina & immutabilia,

Infandum Regina iubes renouare dolorem:
Troianas vt opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danai. Ita ſemina ponit in procœmio eorum, quæ dicturus erat in narratione. *κήδεα* igitur non ſua ſolùm:ſed cùm præpoſuit vniuerſa,ſubdidit & ſua. Propoſita igitur miſeria præ oculis : addit rationes. *regnum lamentabile erutum*, neque ſtatim,vt ille, confugit ad aram communem:Deos malorum autores.ſed,*quæ vidi*:& quidem *miſerrima.* Non ſolùm autem vidi,ſed & fui pars, & paſſus ſum.Et quidem magna pars. Deinde per interrogationem *πάθος* explicat. Quando ne hoſtes quidem ſine miſeratione denarrare poſſe profiteatur.A temporis quoq; incommoditate auget difficultatem narrationis. Omnia ſanè non ſine illa ſua diuinitate. vt non tam imitatus Homerum,quàm nos docuiſſe,quomodo ille ea dicere debuiſſet,videatur.

Sunt in VII. Vlyſſeæ illa,

Καὶ τότ᾽ Ὀδυσσεὺς ὦρτο πόλιν δ᾽ ἴμεν αὐτὰρ Ἀθήνη
Πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ᾽ Ὀδυσῆϊ,
Μή τις Φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας
Κερτομέοι τ᾽ ἐπέεσσι, καὶ ἐξερέοιτο, τίς εἴη;

Longè maiore ſono Virgilius,

At Venus obſcuro gradientes aere ſepſit.

Semel contentus à Punica perfidia Æneam tegere hoc com-

commento. Neque enim ineptit repetendo, vt ille,

Τὸν δ' ἄρα Φαίηκες ναυσίκλυτοι οὐκ ἐνόησαν
Ἐρχόμενον κατὰ ἄστυ διὰ σφέας. οὐ γὰρ Ἀθήνη
Εἴα ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς, ἥ ῥά οἱ ἀχλὺν
Θεσπεσίην κατέχευε φίλα φρονέουσ' ἐνὶ θυμῷ:

Sed continuauit circunſeptionem ſimul, & materiam,

Et multum nebulæ circum dea fudit amictu,

Qui ſolus verſus deterreat Græcos ab ea ſententia, qua ſuũ contendũt præferendũ. Comodus ſanè, atque vt ita dicam, raſilis verſus ille. *κερτομίοισ' ἐπέεσσι*, &c. Verùm cùm hoc noſtro non eſt conferendus,

Molirìve moram, & veniendi quærere cauſas,

Sicut neque ille,

Καὶ τότε δ' ἐῤ' αὐτεῖο πύλαι θῦνε διοφανὴς ἀνήρ:

cum hoc, *cum circumfuſa repente*

Scindit ſe nubes. Diuinum verò illud additamentum,

— & in aera purgat apertum:

Sic longè excellentiore ſuauitate:

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum, Pariúſve lapis circundatur auro,

Quòd ille dixerat in ſexto Vlyſſeæ, & repetierat in penultimo,

Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
Ἴδρις Quanto enim elegantius, *manus*, quàm vir, &, *addunt ebori decus.*

In eodem libro verſus ſunt illi, qui lãcinantur à Critico Gelliano. quos equidem oſtendam à Magiſtro: Homericos verò à diſcipulo confectos,

Οἵη Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεα ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείαις ἐλάφοισι:
Τῇ δ' ἅμα κοῦραι νύμφαι Διὸς αἰγιόχοιο
Ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.
Πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
Ῥεῖα δ' ἀρίγνωτος πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Hunc locum ſic exagitant Grammatici. Aptius comparaſſe Homerum Dianæ Nauſicaan in locis ſolis, deinde, Eliſæ non conuenire, media in vrbe inceſſu ſerio inſtãti operis. venatricis Dianę ſimilitudinem. Tertio, Homerũ ſtudia venationis expreſſiſſe. Virgiliũ *Pharetram* tãtum, tanquam onus ac ſarcinam nominaſſe: Præterea Probo

authore Homericam Latonam genuinum gaudere gaudium: Virgilianæ verò pectora pertentari tantùm gaudio, quaſi leui, & pigro, & in ſuperficie natanti, ſic enim loquuntur. Huiuſcemodi iudicatio tametſi eſt à doctis exploſa, atque ab omnibus excuſſa: nobis tamen, quæ diceremus, non pauca, eáque optima reliquêre. Principiò cùm perſonæ cōparãtur: earū ſtatus, mores, ſtudia exprimenda, non loca, vel ipſius Homeri doceamur authoritate. Idomeneum in campo comparat apro, qui ſit in montibus. Igni, qui eſt in montis vertice, armorum fulgorem in campo. Humanæ cogitationi, quæ in cerebro, aut in corde eſt, Iunonis motum. Leoni in ſtabulis, Diomedem in acie. Muſcis in ſtabulis circum mulctras, Græcos & Troianos circum Sarpedonis cadauer. & Aiacem cędentem fortiſſimè, aſino obſtinatæ lentitudinis. Pantheræ, quæ in ſyluis eſſet, extra ſyluas Agenorem. Poſtremò Penelopen quoque comparat Dianæ: quàm tametſi nō ſtatuit in venatione: nunquam tamen alibi intelligitur à poetis. Præterea quanquam eſt Nauſicaa in agro: non tamen in montibus, non tamen cum arcu, aut pharetra. Quod aiunt ſerium Eliſæ inceſſum eſſe longè diuerſum ab inceſſu Dianæ: finxerunt Dianam Bacchanal quodpiam. quaſi Nauſicaa non moderatè incederet. Neque enim curſum vllum ibi exprimit Homerus: nullam venandi actionem, ſed τερπομένην. Quare ne tertia quidem obiectio quicquam eſt. nam neque Homerus poſuit, neque Virgilius addidit venationem: ſed inſignia tantùm, ſed chori tantùm exercitationem. Cuiuſmodi verò ſit illud gaudium genuinum ſanè neſcio: niſi putarint, φρένα aliud eſſe à Latona. Multo verò efficacius eſt, percurri pectus gaudio (metaphora ſumpta à citharœdis) quàm ſimpliciter gaudere: omnes enim partes occupantur. Longè etiam valentius eſt, detineri: ídque in frequentatiuo: & addita, per: nam & omnes, vt dicebam, deſignat partes: & perfectionem vltimam. Quemadmodum igitur illa in montibus: ita hæc in vrbe. Illa inter Nymphas hęc inter matronas. Illa inſtās venatibus, hæc operi. Quę iſti Argotiphli ſcire noluerunt. Pharetræ futiles calumniatores. eſt enim ibi Epitheti loco. Qualia multa apud Homerum. nam etiam inter epulas Apollo ἀργυρότοξος. Achilles vel dormiens, πόδας ὠκύς. Et quod iſti ignorarunt,

runt,ex diuini Poetę verbis ediſcant.Neq. enim temere appendit humeris Pharetram.Soli enim Dianæ & Apollini id licebat.Nymphæ ad latus gerebant,ſicuti ſoli dij ἀμφηρεφέα:alij verò nō,ſed detectam.Quod ſi omnia vngue tentare licet:quæram ego quoq.viciſsim:an Latona ibi ſit.neq.enim ſequitur Dianā.Tum autem quomodo ludāt Nymphę,ſi ſunt in venatu.Nihil enim venatori deteſtabilius quàm fabulæ, & luſus inter venandū.putatur enim à nobis infelix futura venatio. Præterea ſi extat capite,qua ratione frontem addidit?Poſtremò longè conſultius dilatum gaudium illud in Epiphonema.Eſt enim Latona tota extra totam materiam : cúmque ordinem magis equidem probarem.

Πᾶσαι μὲν καλαὶ, αὕτη δὲ ῥέα ἀρίγνωτος, ὑπείρεχε γὰρ. ἡ δὲ Λητὼ γέγηθε.

Ex VI,Vlyſſeæ,& penultimo illa ſunt,

Τὸν μὲν Ἀθηναίη θῆκε Διὸς ἐκγεγαυῖα
Μείζονα τ' εἰσιδέειν καὶ πάσσονα, κὰδ δὲ κάρητος
Οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ αἴθει ὁμοίας.

Superāt enim multis modis Virgilius illum, *os humeróſq. deo ſimilis*,longè luculentius eſt,quàm maiorem , & craſſiorem efficere. Hoc enim boum eſt. Et,Cæſaries: eſt verbum militare.Quo non contentus addidit decoram. Homerus autem οὔλας,peſsimè:Criſpitudo nāque puſilli animi nota eſt,aut leuitatis.Idcirco leones criſpi, minùs animoſi exiſtimantur.Illa verò penè ſupra humanum captum , *luménque iuuentæ purpureum*. Et illa non minus,

Lætos oculis afflarat honores.

Verſibus,qui de equo ſcripti ſunt in VIII, Vlyſſeæ longè ſunt ciuiliores noſtri,

Ὣς ὁ μὲν εἱστήκει, τοὶ δ' ἄκριτα πόλλ' ἀγόρευον
Ἥμενοι ἀμφ' αὐτὸν· τρίχα δὲ σφισιν ἥνδανε βουλή.
Ἠὲ διατμῆσαι κοῖλον δόρυ νηλέϊ χαλκῷ:
Ἢ κατὰ πετράων βαλέειν ἐρύσαντας ἐπ' ἄκρης:
Ἢ ἐάαν μέγ' ἄγαλμα θεῶν θελκτήριον εἶναι.

Noluit nugari in diuiſione conſiliorū:ſed pars ſtupet:& mirantur.& *ipſa Thymœta*. Alij in pelagus præcipitem dari. Nāquorſum aut quibus viribus ſubuectio in ſummas rupes montium?Præterea,quod facile factu fuerat, vrere.Poſtremò explorare,quid intus tegeretur.ſolus ille verſus palmam poſcit,

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

At cætera quibus verbis? vel cùm dixit: *tentare latebras,* ſignatiſsimo verbo vſus eſt in tenebris,& re dubia. Quænam verò differentia inter illa ex II. Vlyſſeæ,

Δύσετο δ' ἠέλιος, σκιόωντο τε, πᾶσαι ἀγυιαί.

Et noſtra hæc,

Vertitur interea cælum & ruit Oceano nox
Inuoluens vmbra magna, terrámque, polúmque.

Qui locus ne eruditionis quidem indigẽs eſt, ſed pudicæ illius, atque Virgilianæ. Illius enim viri profunda rerum ſcientia, cum eius verſibus declaranda eſt, pari cum verecundia ita certat, vt neque ipſi cedat illa, & ab ea ſimul condiatur. Eſt enim terræ vmbra nox, atque ita magna, etiam Cœli conuexa prohibeat Sole illuſtrari.

Neceſſario verò addito affectu facta eſt oratio grandior in illis,

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

quàm in XXII. Iliadis,

Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάασθαι
Ἕκτωρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέῳ.

Et XIII, verò ſimpliciſsimè tranſtulit,

-Iuueniſque Corœbus,
Mygdonides, illis qui ad Troiam fortè diebus
Venerat, inſano Caſſandræ incenſus amore.
Et gener auxilium Priamo, Phrygibúſque ferebat.

Quæ ſic Homerus,

Ὅς ῥα νέον πολέμοιο μετὰ κλέος εἰληλούθει.
ᾔτεε δὲ Πριάμοιο θυγατρὸς εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην ἀνάεδνον. ὑπέσχετο δὲ μέγα ἔργον.
Ἐκ Τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν υἷας Ἀχαιῶν.

Noluit enim in ſuum Corœbum transferre indotatam. Minuitur enim viri vehementer dignitas. Satis fuit, *incenſum amore,* neque voluit illum ſtolidum facere: qui ſeſe vniuerſæ Priami potentiæ anteferret, nam quos per nouẽ annos non potuerant illi: quomodo ſolus, niſi ſtultè pro ſiteretur. E tertio quoque Iliad. videnda illa cõparatio,

Ὡς δ' ὅτε τίς δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Ἂψ δ' ἀνεχώρησεν, ὦχρός τε μιν εἷλε παρειάς.

Simplex ſanè & munda. noſtra verò magnifica, *Impro-*

uiſum

niſum aſpris veluti qui ſentibus anguem Preſſit humi nitens. Multa magni momenti: *Preſſiſſe*, eſt plus quàm videre, & *improuiſum* potius. & *trepidus*, æquat illud, τρόμος. & , cùm addit, *repentè*, ſanè reſilientem animum deſignat. Tertius autem verſus mira pictura ſplendet: vbi non ſolùm nitet eloquutio & numerus, ſed etiam pauoris redditur ratio, *Attollentem iras, & ſibila colla tumentem.* Equidem ex anguis viſu non abſcedam: ſed ſi *improuiſum* pede preſſerim. παλίνορσος autem, & αἰσχώρησεν idem eſt.

In XXII, Iliados alia Draconis comparatio, *Draconis comparatio.*

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ᾽, ἔδυ δέ τε μιν χόλος αἰνὸς
Σμερδαλέον δὲ δέδορκεν ἑλισσόμενος περὶ χειῇ.

Noſter autem φυσικωτέρως, paſcitur enim, vt aiunt, malas herbas ſerpens, vbi delituit. iccirco,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc poſitis nouus exuuiis, nitidúſque iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore tergo.

Solis appetentem, atque apricantem, etiam *arduus ad Solem*. Erigit enim ſe, ac vibrãtem linguam exerit. Proinde ait, *linguis micat ore triſulcis*. Obtutum tantùm toruum Homerus, optimè. Nihil enim illo acrius. Præterea cubilis ſui propugnationem, à quo non diſcedit, iccirco dixit, ἑλισσόμενος περὶ χειῇ. quo etiam propius tutum habeat receptum. Perpendes, *tumidum*.

Fluminũ multas fecit Homerus cõparationes: noſter ſemel tantum, illis omnibus vnam anteponendam, *Fluminũ cõparatio.*

Non ſic aggeribus ruptis cùm ſpumeus amnis
Exijt: oppoſitáſque euicit gurgite moles:
Fertur in arua furens cumulo: campóſque per omnes
Cum ſtabulis armenta trahit.

Huic tamen illa ſimilior in V, Iliados,

Θῦνε γὰρ ἀμπεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς τ᾽ ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας
Τὸν δ᾽ οὔτ᾽ ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσιν
Οὔτ᾽ ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων.
Ἐλθόντ᾽ ἐξαπίνης ὅτ᾽ ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος
Πολλὰ δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔργα κατήριπε καλ᾽ αἰζηῶν.

Alia verò in III. Iliados.

Ὡς δ᾽ ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ᾽ ὄρεσφι ῥέοντες.

Εἰς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ
Κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης
Τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν οὔρεσιν ἔκλυε ποιμήν.

Et in XIII, ὡς ἀπὸ πέτρης

Ὅν τε κατὰ στεφάνης ποταμὸς χειμάρροος ὤσῃ
Ῥήξας ἀσπέτῳ ὄμβρῳ ἀναιδέος ἔχματα πέτρης,
Ὕψι τ' ἀναθρώσκων πέτεται, κτυπέει δέ θ' ὑπ' αὐτοῦ
Ὕλη, ὁ δ' ἀσφαλέως θέει ἔμπεδον ὄφρ' ἂν ἵκηται
Ἰσόπεδον, τότε δ' οὔ τι κυλίνδεται ἐσσύμενός περ.

Vbi eſt vis fluuii & ſaxi, aptiſſimè ei comparans Hectoris impetum repreſſum legionibus. Eſt & in XI,

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δὲ κάτεισι
Χειμάρρους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ,
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.

In noſtra igitur impetus quippe ruptis aggeribus, & euictis molibus oppoſitis: & verbum *fertur*. & *furens*, & *cumulo*. Sic enim vidimus. Eſt autem vox ignota Grammaticis. vnde enim proprium κῦμα?

Illam verò IIII, Iliados, Virgilius in XII, ſic expreſſit vt duplicarit,

Ac veluti immiſſi diuerſis partibus ignes
Arentem in ſyluam, & virgulta ſonantia lauro:
Aut vbi decurſu rapido de montibus altis
Dant ſonitum ſpumoſi amnes: & in aequora currunt
Quiſque ſuum populatus iter. Longè feliciore cantu hiſce Turnum atque Æneam comparauit, quàm duobus meſſoribus Homerus in XI, Iliados non enim eſt in illis impetus,

-οἱ δ' ὥς τ' ἀμητῆρες ἐναντίοι ἀλλήλοισιν,
Ὄγμον ἐλαύνωσιν ἀνδρὸς μάκαρος κατ' ἄρουραν,
Πυρῶν, ἢ κριθῶν. τὰ δὲ δράγματα ταρφέα πίπτει.

Præter caſum enim ſegetis nulla vis eſt in re ipſa. Quæ verò eſt in XIII, Virgilius in ſuo XII, hiſce illuſtrauit,

Ac veluti montis ſaxum de vertice praeceps
Cùm ruit auulſum vento ſeu turbidus imber
Proluit, aut annis ſoluit ſublata vetuſtas. vides enim quot cauſas quantam varietatem. & quæ ſequuntur,
Fertur in abruptum magno mons improbus ictu,
Improbum, quod erat ἀναιδέος, longè melius.

Duriuſcula enim metaphora eſt, ſi lapidem appelles impudentem;

pudentem:improbum tamen potes. etenim malefacit. Sic in eodem, *perfidus enſis*. &, melius eſt, *in abruptum*, quàm ὄφρα ἵκηται ἰσόπεδον. Expreſſior quoq. eſt imago maleficij ex hiſce,

-ſyluas, armenta, viróſque Inuoluens *ſecum*, quàm κτυπέει δ' ὑπ' αὐτοῦ ὕλη. Ibi enim ſonum tantum audis: hîc autem & impetum, & opus.

Quas verò duas dedit Maro de amnibus, & de igni: coniunxit ex duabus Homeri ſeparatis: quarum altera ſuprà ſcripta eſt ex IIII, Iliad ὡς δ' ὅτε χειμάῤῥοος, &c. Altera,

Ἠΰτε πῦρ ἀΐδηλον ἐπιφλέγει ἄσπετον ὕλην
Οὔρεος ἐν κορυφῇς, ἕκαθεν δέ τε φαίνεται αὐγή.

Sed & alibi quanto magnificentiore apparatu?

In ſegetem veluti cùm flamma furentibus auſtris
Incidit: aut rapidus montano vertice torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boúmque labores:
Præcipitéſque trahit ſyluas. ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.

Et in XI, Iliad.

Ὡς δ' ὅτε πῦρ ἀΐδηλον ἐν ἀξύλῳ ἐμπέσῃ ὕλῃ
Πάντῃ τ' εἰλυφόων ἄνεμος φέρει, οἱ δέ τε θάμνοι
Πρέῤῥιζοι πίπτουσιν ἐπειγόμενοι πυρὸς ὁρμῇ.

Duas itaque noſter etiam Poeta fecit,

Ac velut optato ventis æſtate coortis,
Diſperſa immittit ſyluis incendia paſtor:
Correptis ſubitò mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos:
Ille ſedens victor flammas deſpectat ouantes.

Sed & alia in XX,

Ὡς δ' ἀναμαιμάει βαθέ' ἄγκεα θεσπιδαὲς πῦρ
Οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ καίεται ὕλη,
Πάντῃ δὲ κλονέων ἄνεμος φλόγα εἰλυφάζει.

Concluſit etiam rotundius ex libr. XI, Vlyſſeæ,

Τρὶς μὲν ἐφορμήθην, ἑλέειν δέ με θυμὸς ἀνώγει,
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ ἴκελον, ἢ καὶ ὀνείρῳ
Ἔπτατο. Tribus enim verſibus comprehendit commodiſſimis,

Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter fruſtrà comprenſa manus effugit imago
Par leuibus ventis, volucríque ſimillima ſomno.

Neque præcidit ſententiam in mutilo verſu. ad hæc Homerus impetum tantùm dicit: hic autem conatum. & *brachia.* Et appoſuit: *fruſtrà.* Vmbram verò vertit in ventos: nō vt addictus interpres, ſed vt liber iudex. Eadem dexteritate ex libr. Vlyſſeæ:

Ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς ᾤχετο τετριγυῖα.

& tenues fugit, ſeu fumus in auras. Efficacior eſt oratio: *fugit,* Quòd autem ſtridorem dat Homerus: eodem iure poteſt, quo & vocem. quare clamorem cùm ademerit vmbris Virgilius: ex philoſophiæ veritate loquutus eſt in VI, *clamor fruſtratur hiantes.* Caſtigatior autem penè vbique eſt: iccirco ex IIII, Vlyſſeæ quæ accepit,

-δώσω δέ τοι ἀγλαὰ δῶρα,
Τρεῖς ἵππους, καὶ δίφρον εὔξοον, αὐτὰρ ἔπειτα
Δώσω καλὸν ἄλεισον, ἵνα σπένδῃσθα θεοῖσι
Ἀθανάτοις, ἐμέθεν μεμνημένος ἤματα πάντα:

ita moderatus eſt,

Accipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint, puer, & longum Andromaches teſtentur amorem.

Et addit παιδί,

Coniugis Hectoreæ, & auxit, *cape dona extrema tuorum.*

Diffluentia quoque coercuit duobus mirificis verſibus,

Tendunt vela noti, fugimus ſpumantibus vndis,
Qua curſum ventúſque gubernatórque vocabant:

quæ in primo Iliadis, & ſecundo Vlyſſeæ,

Ἔπρησεν δ' ἄνεμος μέσον ἱστίον, ἀμφὶ δὲ κῦμα
Στείρῃ πορφύρεον μεγάλ' ἴαχε νηὸς ἰούσης.
Ἡ δ' ἔθεεν κατὰ κῦμα διαπρήσσουσα κελεύθους.

Melius *ſpumantibus*, quàm clamantibus. præſertim cùm nauicula parua eſſet Homerica. Et diuinus verſus ille, qui dat claſſem & vento & gubernatori. Iſte verò totus in fluctibus, adeò vt etiam iteret. Elpenoris quoque tumulus Græcus cum Miſeni Latino, ne eſt quidem conferendus. in XI, Vlyſſeæ ita ſcriptum eſt,

Φιτροὺς δ' αἶψα ταμόντες, ὅθ' ἀκροτάτη πρόεχ' ἀκτή,
Θάπτομεν ἀχνύμενοι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες.
Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ἐκάη καὶ τεύχεα νεκροῦ,
Τύμβον χεύαντες καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες
Πήξαμεν ἀκροτάτῳ τύμβῳ εὐῆρες ἐρετμόν.

At diuinus vir quantus hoc loco?

Ergo omnes magno circum clamore fremebant,

Præcipuè pius Æneas. Fremebant indigna peremptum morte. *tum iuſſa Sibyllæ,*

Haud mora feſtinant flentes: arámque ſepulcri

Congerere arboribus. cæloque educere certant.

Non humilibus πυρσοῖς, non nudum tumulum ſine ara. Deinde quę distributio illius vocis *arboribus*, & qui ingreſſus ad diſtributionem. Tum autem quæ varietas,

Itur in antiquam ſyluam, ſtabula alta ferarum.

Procumbunt piceæ: ſonat icta ſecuribus ilex,

Fraxineæq; trabes: cuneis & fiſſile robur

Scinditur: aduoluunt ingentes montibus ornos.

Præterea quod dixit: præcipuè pium Æneam fremere: nõ vocem tantùm & promiſſa, ſed & operam attribuit,

Nec non Æneas opera inter talia primus

Hortatur ſocios, nec ſatis, *paribúſque accingitur armis*

Deinde quò iucundior eſſet narratio, neque occuparet Æneam maiora animo agitantem : interponit quæ ſequuntur. Tum concludit, *& cineri ingrato ſuprema ferebant:* & quæ ſequũtur ad tumulum vſque: qui erigitur minimè vulgaris, ſed dignus ſocio Æneæ, *ingenti mole ſepulchro Imponit, ſuáque arma viro, remúmque tubámque Monte ſub aerio.* Iuſta verò quæ facit ille Patroclo, hic Pallanti, ſi collata conſideres: videas in illo materiam, in hoc formam: in illo congeriem, in hoc diſpoſitionem. illum ſatis habere, ſi narret: hunc rem ipſam formare verbis : neque tam verba ex reb⁹, quàm res ipſas excutere è verbis. expreſſit etiam longè exactius Scyllam & Charybdin ex XII, Vlyſſ.

Ἔνθεν μὲν γὰρ σκύλλ' ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις
Δεινὸν ἀνεῤῥοίβδησε θαλάσσης, ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ἤτοι ὅτ' ἐξεμέσειε λέβης ὡς ἐν πυρὶ πολλῷ
Πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη· ὑψόσε δ' ἄχνη
Ἄκροισι σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν
Ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ
Πᾶσ' ἔντοσθε φάνεσκε κυκωμένη· ἀμφὶ δὲ πέτρη
Δεινὸν ἐβεβρύχει ὑπένερθε δὲ γαῖα φάνεσκε
Ψάμμῳ κυανέῃ.

Principiò exactius, vt dicebam. nam hic ἔνθεν, ἑτέρωθι. at noſter deſignauit : *Dextrum Sylla latus, læuum impacata Charybdis.* quanto verò melius *impacata* : quàm δῖα? quid enim diuinũ in mõſtro? & verbum obſidet: ſcilicet ſpatiũ nauigationis. &, *ſorbet in abruptum.* &, *erigit alternos.* Scyllæ

verò fabuloſum raptum, atque ridiculum ſumma verecundia diſſimulauit. Illud verò impudens, ne deum qui dem ſine animi iactura occurrere poſſe. Verùm Homerici dij tales ſunt: inter quos nec ipſe Neptunus ex vorticibus Charybdis Vlyſſem ſeruare poſſet. ſed illa multo decoro affecit,

Τρὶς μὲν γὰρ ἀνίησιν ἐν ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ
Δεινόν. Subiicit enim oculis, atque aurium noſtrarum domus eſt,

Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedêre
Ter ſpumam eliſam, & rorantia vidimus aſtra.

Quæ de Telemacho dicuntur ab Homero, longè maiore efficacia ab Aſcanio,

Κείνου γὰρ τοῖοι δὲ πόδες, τοῖαι δέ τε χεῖρες
Ὀφθαλμῶν δὲ βολαί, κεφαλῆς δ' ἐφύπερθεν χαῖται.
O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago!

Mater enim loquitur orba filio. id quod Helena non poterat. Excuſandus ille, laudandus hîc. & diuina illa,

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Quanquam Græcus ὀφθαλμῶν βολάς, mirificè dixit. Non potuit Latinè noſter. At alio verbo alibi cõpenſauit. Geſtũ enim appoſuit: cùm dixit, *ferebat*. Et mirũ quod addit,

Et nunc æqualis tecum pubeſceret æuo.

Vt augeat affectum memoriæ: ex repræſentatione rei quæ non eſt, & eſſet.

In xi, Iliad. eſt illa comparatio,

ἠΰτε δαφοινοὶ θῶες ὄρεσφιν
Ἀμφ' ἔλαφον κεραὸν βεβλημένον, ὅν τ' ἔβαλ' ἀνὴρ
Ἰῷ ἀπὸ νευρῆς, τὸν μέν τ' ἤλυξε πόδεσσι,
Φεύγων, ὄφρ' αἷμα λιαρὸν, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ
Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τόν γε δαμάσσεται ὠκὺς ὀϊστός.
Ὠμοφάγοι μιν θῶες ἐν οὔρεσι δαρδάπτουσι
Ἐν νέμεϊ σκιερῷ, ἐπί τε λῖν ἤγαγε δαίμων
Σίντην, θῶες μέν τε διέτρεσαν, αὐτὰρ ὁ δάπτει.

Hunc locum non eſſe ſequutum Virgilium, quemadmodum quidam dixerunt, ex ipſis verſibus conſtabit: qui cernam tantùm continent, *qualis coniecta cerua ſagitta*

Quam procul incautam nemora inter Creſia fixit
Paſtor agens telis: liquitque volatile ferrum
Neſcius. illa fuga ſaltus ſyluáſque peragrat
Dictæos. Hæret lateri lethalis arundo.

Nihil

Nihil hîc ſimile niſi cerua & ſagitta. omnia ſua. At Homerus peſſimè. Vlyſſem vulneratū ceruæ percuſſæ, ſanè. Thoas cum Troianis, bene. at Aiacem ſuperuenientem, vt non malè leoni quem Thoes, id eſt, Troiani formidarent: ita non bene, cùm Vlyſſi venit auxilio. Leo autem in perniciem ceruæ: Ait enim αὐτὰρ ὁ δάπτει.

Certaminum verò loca conferenda quidem, non apponēda tamen cenſeo ob prolixitatē. Tantò verò noſter prior eſt ſuauitate, grauitate, varietate, quantò tempore poſterior. Nam qui locus à Grammaticis decurſoribus examinatus eſt, hic diſcutietur. Eſt in penultimo Iliad. verſus ille cum hemiſtichio,

αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἴχνια τύπτε πόδεσσι, πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι.
Κὰδ δ' ἄρα οἱ κεφαλῆς χέ' ἀϋτμένα δῖος Ὀδυσσεύς.

Hoc Virgilium negant aſſecutum,

Ecce, volat, calcémque terit iam calce Diores.

At Vlyſſes, inquiũt, tanta ſubſequitur celeritate, vt in Antilochi veſtigiis antè ponat pedes, quàm puluere obducantur. Sanè felicitas orationis non vulgaris, quā in ſuam maieſtatem flectere qui non poſſet, more ſuo modum commentus eſt, quo vel idem, vel etiam potiora diceret. Id quod iſtos congelatos Criticos latuit. Ait enim poeta, *Calce calcem terere*. Hoc quî fieri potuit, ſi ſubſequatur? In curſu igitur pari, æquata linea vtriuſq; calcibus ita dirigebatur, vt calces inter ſe attererent. Ac ſanè cùm currimus certatim, nunquam quenquam ſequimur, neque enim vllum antecedētem præcurrere aut ſuperare poſſemus, ſi in eius veſtigia pedes poneremus: ſed à latere curſum continuamus, quemadmodum ipſis in carceribus conſtiteramus. neque ſi par ſit in duobus celeritas, alter alterius occupare curſus lineam audeat. ſic enim ex curua linea plus ſpatij faciendum ſumeret, non ſine periculo ſuo magno. Quamobrem Homerus quoque dixit. ςεῦ δὲ μαπεςειχει. In XII, alter, *trepidíque pedem pede feruidus vrget*. Grandior etiam in oratione Palinuri, quam exceperat ex XI. Vlyſſ.

Νῦν δέ σε τῶν ὄπιθεν γουνάζομαι, οὐ παρεόντων
Πρός τ' ἀλόχου, καὶ πατρός, ὅς σ' ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα
Τηλέμαχον, τὸν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες·
Οἶδα γὰρ ὡς ἐνθένδε κιὼν δόμου εἰς Ἀΐδαο

Νῆσον ἐς Αἰαίην σχήσεις εὐεργέα νῆα,
Ἔνθα σ' ἔπειτα ἄναξ κέλομαι μνήσασθαι ἐμεῖο.
Μή μ' ἄκλαυστον ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν
Νοσφισθεὶς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ἅσσα μοι ἐστί.
Σῆμά τ' ἐμοὶ χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης.
Ἀνδρὸς δυστήνοιο καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.
Ταῦτά τέ μοι τελέσαι, πῆξαι τ' ἐπὶ τύμβῳ ἐρετμὸν.
Τῷ καὶ ζωὸς ἔρεσσον ἐὼν μετ' ἐμοῖς ἑτάροισι.

Fatalis Græcorum nugacitas, quæ diuino viro nobíſque æquè inuiſa. Itaque ſine loquacitate, ſine ambitione. *Eripe me his inuicte malis* neque minatur μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι. & illa malorum ſuauiſſima deprecatio: cùm à mortuo excitatur apud viuum vitæ memoria: *quod te per cæli lumen.* & addidit. *iucundum.* neque ambitioſam petit ſepulturam: ſed *aut tu mihi terram Iniice.* &, *nanque potes.* Omnia precantis excuſſit loca. Ex v. autem attexuit, quę Vlyſſis erant, Palinuri narrationi,

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα κύματι πηγῷ
Πλάζετο. πολλὰ δ' οἱ κραδίη προτιόσσετ' ὄλεθρον.
Ἀλλ' ὅτε δὴ τρίτον ἦμαρ ἐϋπλόκαμος τέλεσ' ἠώς.
Καὶ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο, ἡ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη. ὁ δ' ἄρα σχεδὸν εἴσιδε γαῖαν
Ὀξὺ μάλα προϊδὼν μεγάλου ὑπὸ κύματος ἀρθείς.

Quanto ſimplicius,

Tres Notus hybernas immenſa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua. vix lumine quarto
Proſpexi Italiam ſumma ſublimis ab vnda.

Quantò autem barbara Polyphemi perſona inferior eſt Regia maieſtate, tantò verſus noſtri Græcis compoſitiores. In I x. Vlyſſ. ſic ſunt,

Ὦ ξεῖνοι τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα;
Ἤ τι κατὰ πρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε;
Οἷά τε ληϊστῆρες ὑπεὶρ ἅλα, τοί τ' ἀλόωνται
Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.

Videamus noſtros,

Quid petitis? quæ cauſa rates, aut cuius egentes
Litus ad Auſonium tot per vada cærula vexit?
Siue errore viæ ſeu tempeſtatibus acti:
Qualia multa mari, nautæ patiuntur in alto.

Sic rectè primùm: quare venerint, hoc eſt, *Quid petitis?*

Dein-

Deinde ipſemet venatur cauſas. Neceſſarium, vtile fortuitum. Signatè omnia illa, *multa*. &, *patiuntur*. &, *alto* Nulla enim ſpes ibi, niſi à fortuna.

Admiſcet etiam ornatui eruditionem: ſicut in illis,

Veſcitur Aeneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.

Duplex enim modus erat ſacrificiorum. aut enim concidebãt: vt μύσιλλον τ' ἄρα τ' ἄλλα. Aut integra victima apponebatur, quod erat holocauſtum. Iccirco dixit, *perpetui tergo bouis*. Ex libris autem pontificum dixit, *luſtralibus*. Bidentes enim erant oues in bimatu. Tauri autem perfecti, quinquennes. iccirco pontificale quoq; verbum addidit, *extis*. Hanc igitur maieſtatem cum illis compara quę ſunt in VII, Iliad.

Τοῖσι δὲ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων.
Ἄρσενα πενταέτηρον ὑπερμενέϊ Κρονίωνι.
Νώτοισι δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρε.

Quanto item poſt ſe reliquit in Tityi hiſtoria, quæ illi eſt in XI, Vlyſſeæ:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα,
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἔσω δύνοντες ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνατο χερσί
Λητὼ γὰρ ἥλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν.
Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, roſtróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens.

Iam hinc apparet victoria, quid enim, ἔσω δύνοντες δέρτρον cum illis, *immortali*. &, *tondens*. & *fœcundáque pœnis viſcera*. &, *Rimatúr que epulis, habitátque ſub alto Pectore*. Illa verò quæ? *ne fibris requies datur vlla renatis*.

Non minore ſucceſſu illa,

Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum
Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte rudentum.
Setigeríque ſues, atque in præſepibus vrſi.
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum è facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Quæ ſunt in X, Vlyſſeæ valde exilia.

Εὗρον δ' ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης

Ξεστοῖσι λάεσσι περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ
Ἀμφὶ δέ μιν λύκοι ἦσαν ὀρέστεροι, ἠδὲ λέοντες,
Τοὺς αὐτὴ κατέθελξεν, ἐπεὶ κακὰ φάρμακ' ἔδωκε.

Omitto circunſcriptiones, quibus nihil accommodatius ad Heroicam maieſtatem, vt, *iræ leonum.* & naturam, *vincla recuſantum.* At verſus illi duo diuini vltimi. homines enim adhuc erant, facie tantùm mutata. Iccirco non lupos, ſed *formas*, hoc eſt figuras luporum dixit vir incomparabilis. Similis ornatus, & in pictura Mercurij, quæ accepta eſt ex v, Vlyſſeæ.

Ὣς ἔφατ' οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος Ἀργειφόντης
Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
Τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο κρατὺς Ἀργειφόντης.

Nos ſic,

Dixerat: ille patris magni parêre parabat

Imperio · Parabat igitur cùm apparatum induebat ad mandata exequenda,

-& primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ ſublimem alis ſiue æquora ſupra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant
Tum virgam capit. hac animas ille euocat orco

Pallentes. Hoc omiſit Homerus, ſicut & illa. *alias ſub triſtia tartara mittit.* Nec ſolùm euocat animas, ſed etiam reducit in corpora. *-& lumina morte reſignat.* & ſimpliciter, ille, τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο. At Virgilius, *illa fretus agit ventos.* Sanè rectè. nam ſi non adſint venti, quomodo ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο; Iccirco *Vade, age, nate, voca Zephyros.* Quod autem non animaduerterunt, hîc quoque dicendum eſt. Quum dixit. *ſublimem*, & non ſublimem, ſed ſupra terram: indicare Mercurij motum in eccentrico, qui oualem ambitum deſignat. Nuſquam verò, vbi tempora, dies, nox, deſcribitur: dignus eſt Homerus qui cũ Marone conferatur. Neq. ſolùm vbi ipſe de ſuo dicit. diuina. n. ex humilibus facit: veluti quod ſumpſit ex x I, Iliadis,

Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο
Ὤρνυτ' ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέρῃ ἠδὲ βροτοῖσιν.

Attollit enim ſic,

Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Neque voluit dicere fatua illa: Auroram diis immortalibus afferre lucem. miſeri illi niſi ſemper luceant. Fateor illa in II, Iliad. eſſe pleniſſima nectaris,

Τῶν δ᾽ ὥστ᾽ ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων
Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα
Ἔνθα, καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσι
Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών.

Haud omnino tamen probo comparationem, ludentium auium ſine ordinibus: & exercitus, cùm ſua quiſque in acie atque in procinctu eſt. Circunſpectius igitur diuinus Poeta, tum ordinem, tum cantum,

Ibant æquati numero, Regémque canebant.
Ceu quondam niuei liquida inter nubila cycni,
Cùm ſeſe è paſtu referunt: & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat amnis & Aſia longè
Pulſa palus. Non enim ludunt inconditis motibus, ſed è paſtu redeunt in ea loca, in quibus ſomnum capere cõſueuere. Quo tempore ordinem non rumpunt. Felicius: quoque *canoros*

Dan[illegible] modos, quàm κλαγγηδόν.

In x, I[illegible]arem facit ſimilitudinem,

Λευκ[illegible]όνος, θείειν δ᾽ ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Niuem [illegible]erant, ventos æquant. noſtri verò vtrobique præſtantiores,

Qui candore niues anteirent curſibus auras.

Et cùm metaphora ſit in candoris exceſſu: primum ſignificatum erit in curſu, cùm dicis, *anteirent*.

Par felicitas ſuper illis ex libr. xx. Iliados,

Αἱ δ᾽ ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν
Ἄκρον ἐπ᾽ ἀνθερίκων καρπὸν θέον, οὐδὲ κατέκλων.
Ἄλλοτε δὲ σκιρτῷεν ἐπ᾽ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Quod hic deeſt, ſuppleuit noſter,

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti Ferret iter: celeres nec tingeret æquore plantas. cùm dixiſſet, οὐδὲ κατέκλων

in primo curſu ſuper Anthericis;in ſecundo qui erat ſuper dorſo maris,non addidit ſimilem euaſionem.Id quod fecit noſter, *nec tingeret æquore plantas.* Et quod ille,curreret:noſter,volaret.Vero nánque ſimilius eſt volantem nó incuruare ariſtas,quàm currentem.Prętere a Aſphodelus, cuius Anthericus flos eſt, non exit adeò frequens atque cófertus,vt ſuper ipſum poſſit exerceri curſus:at in ſegete poteſt.Ad hæc familiarior res,quàm Anthericus.Tum autem leuior,quæ ſuper re teneriore. Et auxit : *intactas.* & quæ adhuc eſſent,*gramina*: id eſt teneræ. Nec parum adiungit gratiæ *: ſuſpenſa :* cuius curſu ne tumor quidem deprimatur, quippe, *nec tingeret* : quod reſpondet priori curſui: in quo eſſent ſegetes intactæ.Sunt in XVI,Iliad.illi verſus de Antilocho,

Anthericus flos.
Aſphodeli.

Ἀλλ' ὅγ' ἔτρεσε θηρὶ κακὸν ῥέξαντι ἐοικὼς
Ὅς τε κύνα κτείνας ἢ βουκόλον ἀμφὶ βόεσσι,
Φεύγει, πρίν περ ὅμιλον ἀολλισθήμεναι ἀνδρῶν.

Virgilius autem,

Ac velut ille prius,quàm tela inimica ſequantur
Continuò in montes ſeſe auius abdidit altos
Occiſo paſtore lupus,magnóue iuuenco,
Conſcius audacis facti,caudámque remulcens
Subiecit pauitantem vtero:ſyluáſque petiuit:

In quibus tanta eſt differentia , quanta in[illegible]pulum meditantem,& præceptorem ſuum conſili[illegible]que operam apponentem. Nam quid dicam tibi d[illegible]rbis illis? *Conſcius audacis facti?* tum autem beſtiæ ἦθος. eſt enim pauoris ſignum caudam demittere. Et verbum ſignatum, *remulcens*:id eſt,retrahens.Quod Grammatici partim diſſimularunt,partim dixerunt præ gaudio geſtum eo verbo indicari. Vbi notabis etiam loquendi modum. Nam cùm lupus pauitaret:& verſus ferret,vt diceret: *pauitans,* vſus eſt felici attributione:propter quod videretur pauitare cauda:quippe quæ ſe occultaret.Ac præterea numerum auxit:cùm accentus ę prima illius:pauitans:in tertiã illius pauitantem tranſlatus eſt,

Lupi pauitantis expreſſio.

Neque de ſceptro diſputandum : vter numeroſius aut elegantius ſit loquutus.In I,Iliad.

De ſceptro.

Ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα, καὶ ὄζους
Φύσει, ἐπειδὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν,
Οὐδ' ἀναθηλήσει, περὶ γάρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε

φύλλα

φύλλα τε, καὶ φλοιόν. νῦν δ' αὖτέ μιν υἷες Ἀχαιῶν
Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Vt ſceptrum hoc (ſceptrum dextra nam fortè gerebat)
Nunquam fronde leui fundet virgulta neque vmbram,

A loco, & ab officio. A loco: quia de commiſſura virgultum exit. Ab officio: quia frondes vmbram efficiunt:

Cùm ſemel in ſyluis imo de ſtirpe reciſum

Matre caret: Quid potuit ſuauius? cùm dixit Matrem. At ille, τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν. Quemadmodum verbum quoque, ἔλειψε longè elegantius: *poſuitque comas, & brachia ferro.* perſtat in metaphora, poſtquam dixit, *matre*, Mirifica verò illa repetitio, & verè Virgiliana. *olim arbos*, tota narratio duabus voculis comprehenſa eſt. Artem deinde addit, quam ille ſubticuit,

-nunc artificis manus ære decoro Incluſit.

Et circunſcriptio, *manus artificis*, pro artifex, & Antonymia: non enim dixit, faber. Illam quoque ταυτολογίαν, δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας εἰρύαται: non ære, vt ille deliberauit: ſed auro hoc incluſit,

-patribúſque dedit geſtare Latinis.

Quod ve[illegible] iactant Græculi: vno comprehenſum verſu, quod a[illegible] indigeat circunlocutione. ſanè idem eſt, atque i[illegible]one ſi quis edat motum ſimplicem, eundẽ alter co[illegible]um veris certiſque flexibus. In IIII, igitur Iliados [illegible]s ille eſt,

Νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασεν, τόξῳ δὲ σίδηρον.

Diuinus verò vir, totum arcus tractum, curuationem, coniunctionem extremorum. Ad hæc manuum ęquale officium ſimul, & diuerſum. Simul cum læua ferrum ſolùm, cùm dextra & neruo papillam. Hæc ſunt crimina huiuſce circunductionis. quā ſi ab Homero potius caperet, quàm promeret de ſuo: non ſic dixiſſet, ſed quaſi pædagogi ſupercilium metuens puer, ineptè ſic, *Arcus curuatio.*

Arcu coniunxit ferrum, neruóque papillam, vel ſic,
Et læua ferrum applicuit, dextrámque papillæ, vel
Adduxit neruum ad mammam, ferrum appulit arcu.

Plebeia hæc omnia, quæ tantùm à Virgilianis ſuperātur, quantùm paſtorū dapes regiis ferculis. Vtrobiq. ceruus eſt, & capreolus, & hœdus: at hîc, aurum, pompa, intinctus, condimenta. denique Homerus moles quidem, ſed

vt ait Ouid. *rudis indigeſtáque*. Virgilius autẽ eiuſdẽ poetæ, *deus, & melior natura*. Valeant igitur febriculoſi grammatici cum Græculis ſuis: qui putant diuinũ Poetã: imò verò poetarum vnicũ non iudicio elegiſſe, quæ dixerit, ſed neceſſitate, atque ingenij anguſtiis abductum ab iis, quę nõ dixerit. quaſi nõ potuerit quod volebat: imò verò qui noluerit, quod potuit. Quam verò idẽ aliter meliore breuioréque orationis gyro coercuerit, apparet in IX, eo verſu, *neruóque obuerſus equino Contendit telum, diuerſáque brachia ducens.*

Illud ex V, Vlyſſeæ diuerſa ratione multò expreſſit efficacius,

Τὸν δ' ἐφόρει μέγα κῦμα κατὰ ῥόον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Nam ῥόος fluxus directus eſt. quonam igitur modo ἔνθα καὶ ἔνθα? Igitur noſter aliter,

Curuata in molis faciem circumſtetit vnda.

Illud enim ἔνθα καὶ ἔνθα, expreſſit per, circum: & μέγα per, molis:

Quid de portu? Videamus ex XIII. Vlyſſeæ particulatim,

Φόρκυνος δέ τις ἐςὶ λιμὴν ἁλίοιο γέροντος
Ἐν δήμῳ Ἰθάκης, δύο δὲ προβλῆτες ἐν αὐτῷ
Ἀκταὶ ἀπορρῶγες λιμένος ποτιπεπτηυῖαι
Αἵ τ' ἀνέμων σκεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα

Ἔκτοθεν. Principio portus tum natura, tum [illegible]oditas longè melius explicatur,

Eſt in ſeceſſu longo locus. Iam eſt ſeceſſus: iã [illegible]gus. *Inſula portum Efficit.* Rationẽ reddit quomodo efficiat *obiectu laterum: quibus omnis ab alto Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos.* Neceſſe eſt, tranquillum intus eſſe mare: quod iam fractũ, iam rectũ atque abductũ ab inſtantibus fluctibus: qui item franguntur antè, quàm impetũ faciãt. Nam tametſi Homericũ circumſtant rupes: aditus tamen nihilo ſecius vento expoſitus fluctus excipit integros. aditum propterea muniuit noſter inſulæ obiectu. Nunc autem latera, ſicut ille,

Hinc, atque hinc vaſtæ rupes, geminíque minantur In cælum ſcopuli, neceſſe eſt altas eſſe, non ſolùm præruptas, vt ille dicebat. Nam prærupta non omnia excelſa. ex alto igitur ingruentes ventos arcent noſtræ. Et cùm ille diceret,

Ἔντοσθεν δέ τ' ἄνευ δεσμοῖο μένουσι

Νῆες ἐΰσσελμοι. Nõ appoſuit cauſam. At appoſuit noſter,

Æquora

Æquora tuta ſilent. Mira verba. Deinceps ornatus vtrique,

> Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος τανύφυλλος ἐλαίη.
> Ἀγχόθι δ' αὐτῆς ἄντρον ἐπήρατον ἠεροειδὲς
> Ἱρὸν νυμφάων, αἳ νηϊάδες καλέονται.
> Ἐν δὲ κρητῆρες, καὶ ἀμφιφορῆες ἔασι
> Λάϊνοι· ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαιβώσσουσι μέλισσαι.

Humilia, & humiliter. Noſter verò grandiora & magnificè,

> *-tum ſyluis ſcena coruſcis,*
> *Deſuper horrentique atrum nemus imminet umbra.*

Quid enim ſola oliua: quam etiam falsò τανύφυλλον vocauit. folia nánque gerit breuia, tametſi non rotunda. Sed Palma eſt τανύφυλλος & Hemionitis, & Arundo. Tum autem deſcriptio antri figura neceſſaria: *ſcopulis pendētibus*: Deinde verſus ipſis aquis dulcior, *Palma τανύφυλλος*

> *Intus aquæ dulces, viuóque ſedilia ſaxo.*

Poſtea cum dixit: *Nympharum domus*: non egit Grammaticum, vt ille, αἳ νηϊάδες καλέονται. Quanquam potius Nereides eſſe oportuit, non enim poſuit intus dulces aquas, quēadmodū noſter, cùm tamen & Crateres. & Amphoras nominaret. Quanquam earum vſum ad apum theſauros, [illegible] ad potum deduxit. Maro autem poſt integram de[illegible]onem, vſum docuit. non autem eò narrationem [illegible]mpit, ſicut ille, ἔνθα δ' ἄνευ, &c. ornatum verò ad[illegible]ſas, ergo, *non vincula naues ; Vlla tenent*. ſcilicet a[illegible] aut ad ſaxa πρυμνήσια intelligit: quę à prora nominant Adriatici, non à puppi. Alterum deinde retinendi nauigia modum *-vllo non alligat anchora morſu.* Omitto Periphraſin, *morſus anchoræ*: ſicut & alibi, dentem appellat. Splendor quoq. ex geminatione. vlla, vllo. Neque vnum ex hiſce commutarim.

> *Armipotens belli præſes Tritonia virgo*
> *Frange manu Phrygij telum prædonis, & ipſum*
> *Pronum ſterne ſolo, portíſque effunde ſub altis.*

cum illis omnibus, qui ſunt in vi. Iliad.

> Πότνι' Ἀθηναίη, ἐρυσίπτολι, δῖα θεάων.

Nihil noui. vulgaria omnia,

> Ἆξον δὴ ἔγχος Διομήδεος: ἠδὲ καὶ αὐτὸν
> Πρηνέα δὸς πεσέειν σκαιῶν προπάροιθε πυλάων.

Nuda hæc quoque. At ibi *telum Phrygij prædonis.*

Explicatiora quoque ea, quæ de ventis ac de quercu

noſter ait,

Ac veluti annoſam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ, nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant. It ſtridor, & altè
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.

Hactenus pares. ſic enim in XVI. Iliados,

Ὡς δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλοιιν
Οὔρεος ἐν βήσσῃς βαθέην πελεμιζέμεν ὕλην,
Φηγόν τε, μελίην τε, τανύφλοιόν τε κράνειαν·
Αἵ τε πρὸς ἀλλήλας ἔβαλον τανυήκεας ὄζους
Ἠχῇ θεσπεσίῃ, πάταγος δέ τε ἀγνυμενάων.

Verùm comparatio minus apta videtur hic. nam de ſylua pugnant venti, vt ſternant. At Græci & Troiani, vt Cebrione potiantur, nam quæ erit ſylua: ſi Græci ſint Eurus, Troiani Notus? Ridiculum verò ad meridiem vſque totis vtrinque viribus pugnari: Hectorem verò capite, Patroclum pede prehenſum, Cebriona trahere, nec pugnare. Verùm puerilia multa huiuſce generis apud Homerum, qui prælia ad cyathum formabat: quæ ipſe vidiſſet nulla. Longè meliore iudicio Poeta: qui Æneæ conſtantiam ab Eliſa, & Anna oppugnari [illegible]at. Proinde hæc addit,

Ipſa hæret ſcopulis, & quantum vertice ad [illegible]
Æthereas, tantùm radice in Tartara tendi[illegible]

In eandem ſententiam duas eodem filo [illegible]mparationes: vnam de Mezentij fortitudine,

Ille velut rupes, vaſtum quæ prodit in æquor
Obuia ventorum furiis, expoſtáque ponto
Vim cunctam, atque minas perfert, cœlíque, maríſque
Ipſa immota manet. Alteram de conſtantia Latini,

- ille velut rupes immota reſiſtit:
Vt pelagi rupes magno veniente fragore
Quæ ſeſe multis circumlatrantibus vndis
Mole tenet ſcopuli: nequicquam ſpumea circum
Saxa fremunt: laterique illiſa refunditur alga.

Sic & Homerus duas: vnam in mari, in XV. Iliad.

-ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἥ τε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε προσερεύγεται αὐτῇ.

Peſſimo tamen conſilio Græcos ſaxo comparat, qui ſunt

ſunt multi. Hectorem verò fluctibus, qui eſt vnus. In decimoſeptimo autem in flumine,

- ἄστυρ φρὸν ἰσχάνει ὕδωρ
Τλυνὲς πεδίοιο διαπρύσιοι πετυχηκὼς
Ὅς τε ἐ ἰφθίμων ποταμῶν ἀλλυχνὰ ῥέεθρα
Ἴσχει, ἀφαυ δέ τε πᾶσι ῥέειν [illegible] πίθησι
Πλάζων ὕδε τε [illegible]

Quæ verò apud Gellium [illegible] Grammatici de Eride Homerica, & Fama Virgiliana, valde ridicula ſunt. De Contentione ille in quarto Iliadis,

Ἥτ᾽ ὀλίγη [illegible] αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Clamāt quòd Maro de [illegible] dixit, eam inter nubila caput condere quum tamen Homerus, vnde ipſe accepit, in cœlo caput Eridis conſtituat. Iam tibi pro me reſpondeo, Non ſum imitatus. Nolo imitari. Non placet. Non eſt verum, Contentionem ponere caput in cœlo. Ridiculum eſt. [illegible]uum eſt. Homericum eſt. Græculum eſt. Virgili[illegible] non eſt. Romanum non eſt. Præterea latet eos visi[illegible] Maroniani. Abſcondit enim Famæ caput nubib[illegible] [illegible]pterea quòd Famæ caput, id eſt author rumo[illegible] [illegible]certus eſt. & dixit Nubila, non cœlum; quia [illegible] ſque peruenire à terra clamor poteſt. Vici[illegible] in vndeuiceſimo Iliadis,

Τί[illegible] [illegible]ίρεσιν ἔχων θεοῦ ἀγλαὰ δῶρα.
Ille dea donis, & tanto latus honore,
Expleri nequit, atque oculos per ſingula voluit:
Miratúrque intérque manus & brachia verſat.

Si perpendas omnia, Quòd non expleatur, quòd oculos in cūcta intēdat quòd mi[illegible]etur & verſet: magnum opus, magnum Aeneam magnum Virgilium intelliges. Sunt & hæc [illegible] mediis tracta caſtris in poeſim,

Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam ſperate parari.

Ille autem quaſi præco,

Νῦν δ᾽ ἔρχεσθ᾽ ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα.

Nec minus ex viceſimo [illegible] Iliadis:

Οἷος δ᾽ ἀνὴρ εἴσι μετ᾽ ἀσπάσι πνεοντες ἀμολγῷ
Καπειος, ὅς κάλλιστος ἐν ὤρανῷ ἵσταται ἀστήρ.

Vincuntur à noſtris,

Qualis vbi Oceani perfuſus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios aſtrorum diligit ignes,
Extulit os ſacrum cælo, tenebráſque reſoluit.

Profectò ne ambroſia quidem dulcior eſt. Neque ſi ſuperioribus addas ea quæ in quinto canuntur ab Homero, poſſis æquare Virgilianorum ſuauitatem,

Ἀϛέρ᾽ ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅϛε μάλιϛα
Λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελυμένος ὠκεανοῖο.

Tetigit autem antiquorum opinionem qui dicebant humore ali ſiderum ſplendorẽ. Iccirco Luciferum perfundit vnda. Quanquam equidem arbitror horum verſuum fulgore clariorem illum futurum, quàm quauis vnda etiam ipſius Hippocrenes. vel quum ait, *os ſacrum.* &, *aſtrorum ignes,* &, *Venus* amat Luciferum: quę eadem cum illo exiſtimatur. Verùm optimus Philoſophus, Luciferum intellexit globum, & corpus ipſum: Venerẽ autem numen illud, quam intelligentiam vocant Metaphyſici: cuius ſola ac ſimplici intellectione orbis ipſius rotatio perpetuatur. Reſoluit autem tenebras iccirco, quia ſiderũ omnium Lucifer ſolus tantum iacit luminis, vt obiecta corpora vmbram reddant. quemadmodum & ad ſolem, & ad Lunã. Talis tantúſque poeta noſter eſt ſupra omnem captum Grammaticorum.

Efficaciſsima quoque in illis ἰδιοποιία [illegible]ία,

Protinus armati incedunt: quos omnis euntes [illegible]
Primorum manus ad portas, iuuenúmque ſen[illegible]
Proſequitur votis. nec non & pulcher Iulus:

& quæ ſequuntur. Apud Homerum in decimo Iliadis nuda omnia,

Τὸν δ᾽ ἐπὶ σῶ ὅπλοισιν ἐνὶ δίφροισιν ἰδ᾽ ὕτλω,
Βῆ ῥ᾽ ἴμεναι λιπέτην ἢ πὰρ αὐτόθι πάντας ἀρίϛους.

Quid enim eſt: liquerunt optimos? omnino languet: neque πάντας placet, quaſi nõ eſſent ipſi ἄριϛοι. Sic quę mox ſequuntur multò etiam meliora. Quippe illis iter tãtùm & percontatio primùm. Mox de Rheſo pauca, nuda, rudia infelicia. Noſtra diuina omnia, numeroſa, varia inexpectata, quæ ſibi quiſque eligat pro excellentiſsimis.

Neque audeant illa comparare: quæq́ue ex vndecimo Iliados,

Ζώγρει Ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ᾽ ἄξια δέξαι ἄποινα
Πολλὰ δ᾽ ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται

Χαλκὸς

Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύκμητός τε σίδηρος.

quæque ex decimo,

Ζωγρεῖτ' αὐτὰρ ἐγὼν ἐμὲ λύσομαι. ἔστι γὰρ ἔνδον
Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύκμητός τε, σίδηρος
Τῶν χ' ὔμμιν χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι' ἄποινα,
Εἴ κεν ἐμὲ ζωὸν πεπύθοιτ', ἐπὶ νηυσὶν Ἀχαιῶν.

Quæ ille, vt fuit caſtigatæ verecundiæ atque prudentiæ, in vnum collegit nam tametſi in prælijs id ſæpe contigit: tamẽ hiſtorici id narrare: nõ repetere, veri poetæ eſt. In vnum itaque redegit, & quidem cum obſecratione. Hoc enim modo citius quàm donorum oblatione virũ fortem flectimus,

Per patrios manes, & ſpes ſurgentis Iuli
Te precor, hanc animam ſerues natóque patríque.

Mirabilis contextus: Obteſtatur per Anchiſem, quia ipſe haberet etiamnũ patrem. Per Iulum, quia eſſet vterque pater. tum deo ſimile eſt, ſeruare. Eſt enim Iouis cognomentum, σωτήρ. deinde promiſſa: eáque non ſine ſpecie atque argumentis veritatis: *Eſt domus alta.* Niſi eſſet alta, putaret Æneas non eſſe diuitem. Reliqua verba ſimul cũ puritate veteri Romana, nouam atque excogitatam maieſtatem ... iunxere,

... penitus defoſſa talenta
C... ſunt auri pondera facti
In... hi.

Nequ... ſiſtit orationem, ſed impetum addit à fine,

-non hic victoria Teucrûm
Vertitur: aut anima vna dabit diſcrimina tanta.

Sic audias vulgares Homeri obſeruationes, ſine arte, ſine affectu. Vnam pro illis cunctis nobilem Virgilij. Iam vt quæ dicit Agamemnon, cum illis conferantur,

-iampridem belli commercia Turnus Suſtulit,

& quæ ſequuntur.

Non ſemel luporum comparationẽ adducit. In quarto Iliados per collationem ſimplicem, λύκοι ὣς, nulla addita narratione. In vndecimo autem eodem modo, verbum tantùm addidit, λύκοι ὣς θυῶον. Hanc εἰκασίαν locupletauit comparatione in decimoſexto, *Luporum cõparatio.*

-οἱ δὲ λύκοι ὣς
Ὠμοφάγοι, τοῖσι τε περὶ φρένας ἄσπετος ἀλκή·

Οἵτ' ἔλαφον κεραὸν μέγαν οὔρεσι δηώσαντες
Δάπτουσιν. πᾶσιν δὲ παρήϊον αἵματι φοινὸν
Καίτ' ἀγεληδὸν ἴασιν ἀπὸ κρήνης μελανύδρου
Λάψοντες γλώσσῃσιν ἀραιῇσι μέλαν ὕδωρ
Ἄκρον ἐρευγόμενοι φόνον αἵματος' ἐνδέ τε θυμὸς
Στήθεσιν ἄτρομός ἐστι περιστένεται δὲ γαστήρ.

Inter hanc vbertatem & illam breuitatem, media eſt diuini Poetæ comparatio,

-lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies.

Efficacius eſt *Raptores*, quàm ὠμοφάγοι. Sunt genera canũ, ὠμοφάγα. non tamen raptores canes Melitæi. Et locus *atra in nebula* : & modus dicendi , *rabies improba ventris*, plus quàm fames. &, *exegit*. &, *cæcos*, id eſt ſecuros cuiuſcunque periculi. Pulchrum verò Epiphonema , *catuliq́ue relicti Faucibus expectant ſiccis.* quorum recordatione parentum rabies acuatur. Quod verò ait Homerus, Linguis bibere: falſum eſt. morſu enim bibunt lupi: non autem λάπτουσι. neque lingua imbuta cruore potuit rectè dici, ἀραιή.

Sed & alia hac non inferior,

Ac veluti pleno lupus inſidiatus ouili,
Cùm fremit ad caulas, ventos perpeſſus & im
Nocte ſuper media tuti ſub matribus agni
Balatum exercent: ille aſper & improbus ira
Sæuit in abſentes. collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & ſiccæ ſanguine fauces.

De Sirio & aliis ſideribus multas fecit Homerus comparationes. In vndecimo Iliados,

Siderum comparationes.

Οἷος δ' ἐκ νεφέων ἀναφαίνεται οὔλιος ἀστὴρ
Παμφαίνων' ὅτι δ' αὖτις ἔδυ νέφεα σκιόεντα.

Et eam quam ſuprà poſuimus ex quinto Iliados,

Δαῖε οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
Ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον: ὅς τε μάλιστα
Λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο.

Et in viceſimoſecundo.

Παμφαίνονθ' ὥς τ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο
Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν' ἀρίζηλοι δὲ οἱ αὐγαὶ
Φαίνονται, πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ.
Ὅντε κῦν' ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι.

Quartam non omittam his ſimillimam, comparat enim igni

igni clypei fulgorem in vndeuiceſimo,

Ὡς δ' ὅταν ἐκ πόντοιο σέλας ναύτῃσι φανήῃ
Καιομένου πυρὸς. τὸ δὲ καίεται ὑψόθ' ὄρεσφι
Σταθμῷ ἐν οἰοπόλῳ. τοὺς δ' οὐκ ἐθέλοντας ἄελλαι
Πόντον ἐπ' ἰχθυόεντα φίλων ἀπάνευθε φέρουσιν.

Quæ omnia noſter ſparſa verecundè compoſuit illo gyro,

Ardet apex capiti criſtíſque à vertice flamma
Funditur, & vaſto vmbo vomit aureus ignes.

Sanè fulgor è nitido timidóque loco videtur euomi. inde duplicauit comparationem:,

Non ſecus ac liquida ſi quando in nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent. Nuſquam toto in Homero tantam verborum inuenies efficaciam. Aut *Sirius ardor.* quãto grandius quàm ὀπωρινὸς ἀστήρ? Ad hæc, natura & ἐνδιχόμενα cætera,

Ille ſitim morbóſque ferens mortalibus ægris
Naſcitur, & læuo contriſtat lumine cœlum.

Quod & ille,

Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστὶ, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται
Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι.

Tali[illegible]ſignabat tunc, & ex igne illo, & ex fatis per[illegible]

H[illegible] ab his eſt quod habetur in nono: cuius mi nim[illegible]ximam Homeri ſuperat,

Co[illegible] noua lux oculis effulcit, & arma
Horrendum ſonuere: tremunt in vertice criſtæ
Sanguineæ, clypeóque micantia fulgura mittit.

Cum quibus collata, plebeia illa ſint ex duodeuiceſimo Iliadis,

Ἡνίοχοι δ' ἔκπληγεν, ἐπεὶ ἴδον ὀφθαλμοῖσι
Δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς μεγαθύμου Πηλείωνος
Δαιόμενον. τὸ δ' ἔδαιε θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη.

Sic de Chimera in vertice galeæ Turni. quod Grammatici damnant: primùm, quia vtrique attributus ignis, Turno & Æneæ. deinde quòd Æneas nondum in prælio, ſed è naui. Cæterùm illorum ſtoliditas maior eſt quauis reprehenſione. Semper enim in eorum ſtupida arrogantia ſupereſt, quod caſtiges. nánque hoc ſanè horrendum, quum vel ex nauibus petrerrefaceret vtrique autẽ d at fulgorẽ: quia vtrique arma. Quid ais ad hoc Turnum

tollit, vt vincentem extollat. Quid? nónne & Diomedis & Achillis galeæ imponit Homerus ignem? Quanto prudétius noſter duos hoſtes aliis inuictos, multis virtutibus pares fecit, quàm Homerus duos eiuſdem exercitus?

Longè illuſtrior eſt atque accuratior effictio Euandri, quàm Agamemnonis in II, Iliados,

Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma.

Nónne hoc melius quàm Ἕζετο δ' ὀρθωθεὶς? Illàm verò ſuauitatem,

Et matutini volucrum ſub culmine cantus.

& illa (vt ego ſolitus ſum iocari) καθηκασότης.

Conſurgit ſenior, tunicáque inducitur artus:
Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Tum lateri atque humeris Tegæum ſubligat enſem.
Demiſſa ab læua panthera terga retorquens.

quibus illa non ſunt paria,

μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα
Καλὸν νηγάτεον περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φᾶρος.
Ποσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.

& illa inferiora,

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Illis quoque ſuperatus eſt,

Necnon & gemini cuſtodes limine ab alto
Procedunt, greſſúmque canes comitantur heril[e]

Quid enim?

Ἅμ' αὐτῷ γε δύο κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

Nec minore felicitatem Turnum armat.

Cingitur ipſe furens certatim in prælia Turnus.
Iámque adeò Rutulum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquammis: ſuráſque incluſerat auro.
Tempora nudus adhuc, lateríque accinxerat enſem:
Fulgebátque alta decurrens aureus arce:
Exultátque animis: & ſpe iam præcipit hoſtem.

Rudiora illa in vndecimo Iliados,

Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκαν
Καλὰς ἀργυρέοισιν ἐπισφυρίοις ἀραρυίας.
Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνεν.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
Χάλκεον, αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε, στιβαρόν τε
Εἵλετο τοῦδ' ἀπάνευθε σέλας γένετ' ἠΰτε μήνης

Caſtigandus quoque in decimo Iliados porpterilla,

Τυδείδη

Τυδείδῃ μὲν ἔδωκεν μενεπτόλεμος θρασυμήδης
Φάσγανον ἄμφηκες. τὸ δ' ἑὸν παρὰ νηυσὶ λέλειπτο.

Diomedes ergo ſi reuiuiſcat animaduertat ab Homero hanc iniuriam, qui ſe ſine enſe exire fecit è tẽtoriis. Cõtrà Virgil. etiam habenti donat, *humero ſimul exuit enſem*

Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Cnoßius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Vbi etiam Grammaticum agit idem: ait enim,

Ἀμφὶ δέ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκεν
Ταυρείην, ἄφαλόν τε, καὶ ἄλλοφον, ἥ τε καταῖτυξ

Κέκληται: Poſitũ enim oportuit galeæ nomen ſine verbo κέκληται quod & ſuprà emendabamus in expoſitione portus Ithacenſis.

Neſtor verò in primo Iliadòs loquax, in ſeptimo non minus: in quarto odioſus: in vndecimo obtundit: in penultimo etiam nugatur. Vndecimi ſanè locum non appoſui, libri nanq. integri inſtar eſt. Audent tamen Grammatici conferre illum cum Euandri oratione. Numerat ille boum & caprarum capita: hic regem Herilum, & fortem & fatali vita:

Ter, inquit, letho ſternendus erat. Ad hæc,
[illegible]*nam aciem Præneſte ſub ipſa*
S[illegible]*rúmque incendi victor aceruos.*

Leo[illegible]parationes non pauciores, quàm aſtrorum aut [illegible]m. In decimo breuis, *Leonis comparationes.*

Βά[illegible] ἴμεν ὥστε λέοντε δύω διὰ νύκτα μέλαιναν.

Similis in vndecimo, λέων ὥς. Paulò amplior in decimooctauo,

Ὡς δ' ἀπὸ σώματος οὔτι λέοντ' αἴθωνα δύνανται
Ποιμένες ἄγραυλοι μέγα πεινάοντα δίεσθαι.

& in vndecimo locupletior,

Βόες ὥς·
Ἅς τε λέων ἐφόβησε μολὼν ἐν νυκτὸς ἀμολγῷ
Πάσας· τῇ δέ τ' ἰῇ ἀναφαίνεται αἰπὺς ὄλεθρος·
Τῆς δ' ἐξ αὐχέν' ἔαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον, ἔπειτα δέ θ' αἷμα, καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει.

In eodem fuſior adhuc,

Ὡς δ' αἴθωνα λέοντα βοῶν ἀπὸ μεσσαύλοιο
Ἐσσεύοντο κύνες τε, καὶ ἀνέρες ἀγροιῶται,
Οἵ τε μιν οὐκ εἰῶσι βοῶν ἐκ πῖαρ ἑλέσθαι.
Πάννυχοι ἐγρήσσοντες. ὁ δὲ κρειῶν ἐρατίζων

Ἰθύσει ἀλλ' οὔ τι πρήσσει· θαμέες γὰρ ἄκοντες
Ἀντίον ἀΐσσουσι θρασειάων ἀπὸ χειρῶν.
Καιόμεναί τε δεταί, τάς τε τρεῖ ἐσσύμενός περ·
Ἠῶθεν δ' ἀπονόσφιν ἔβη τετιηότι θυμῷ.

& in eodem alia non minor,

Ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα
Ῥηϊδίως ξυνέαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν
Ἐλθὼν ἐς εὐνὴν ἀπαλὸν δέ σφ' ἦτορ ἀπηύρα.
Ἡ δ' εἴπερ τετύχησι μάλα σχεδὸν, οὐ δύναταί σφι
Χραισμεῖν· αὐτὴν γάρ μιν ὑπὸ τρόμος αἰνὸς ἱκάνει.
Καρπαλίμως δ' ἤϊξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ, καὶ ὕλην,
Σπεύδουσ' ἱδρώουσα κραταιοῦ θηρὸς ὑφ' ὁρμῆς.

Alia luculenta in decimoſeptimo,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε λέων ὀρεσίτροφος ἀλκὶ πεποιθὼς
Βοσκομένης ἀγέλης βοῦν ἁρπάσῃ ἥ τις ἀρίστη.
Τῆς δ' ἐξ αὐχέν' ἔαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον ἔπειτα δέ θ' αἷμα, καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει
Δῃῶν. ἀμφὶ δὲ τόν γε κύνες τ' ἄνδρές τε νομῆες
Πολλὰ μάλ' ἰΰζουσιν ἀπόπροθεν· οὐδ' ἐθέλουσιν
Ἀντίον ἐλθέμεναι· μάλα γὰρ χλωρὸν δέος αἱρεῖ.

Illa quoque in ſextodecimo,

Ἠΰτε ταῦρον ἔπεφνε λέων ἀγέληφι μετελθὼν
Αἴθωνα μεγάθυμον ἐν εἰλιπόδεσσι βόεσσι,
Ὤλετο τε στενάχων ὑπὸ γαμφηλῇσι λέοντος.

& in tertio vna,

Ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας
Νεβρῶν, ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα
Πεινάων· μάλα γάρ τ' ἐσθίει, εἴπερ ἂν αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοί.

Tot congeries verborum, tot iterationes cōgeſſit Poeta noſter: atque hanc quidem vltimam ſic expleuit,

Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans
(Suadet enim veſana fames) ſi fortè fugacem
Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua ceruum
Gaudet hians immane, comáſque erexit, & hæret
Viſceribus ſuperaccumbens. lauit improba teter
Ora cruor.

Ecce quomodo dixit, πεινάων. *Impaſtus* in vtroque verbo moles eſt. Cæterùm ornamenta ſunt maxima: *fugacem capream. ceruum in cornua ſurgentem*: κεραὸν & πεινάων: *veſana fames*. amentes enim famelici fiunt etiam homines, atque efferantur. vnde Lucanus, *-neſcit plebs*

ieiuna

ieiuna timere. Notabis etiam verbum, *Suadet.* facetum eſt: non dixit, Cogit. Superauit hiſce: ſuperauit illis, *Gaudet hians immane,&c, comas arrexit.* Illud autem, μάλα γὰρ ἐσθίει: impenſius, *heret V iſceribus ſuperaccumbens.* In cauea enim hoc vidimus, quantò magis vrgebatur pertica, tantò acrius premebat vitulũ. Nónne eſt generoſior oratio, quã μάλα κατεσθίει: Epiphonema pulcherrimum ſic enim lauat os ſanguine, vt diu pòſt lambat: Eſt & altera in decimoſeptimo, quum leoni cõparat Menelaum inuitum relinquentem Patrocli cadauer,

Αὐτὰρ ὅγ' ἐξοπίσω ἀνεχάζετο λεῖπε δὲ νεκρὸν
Ἐντροπαλιζόμενος. ὥστε λὶς ἠϋγένειος
Ὅν ῥα κύνες, καὶ ἄνδρες ἀπὸ σταθμοῖο δίωνται
Ἔγχεσι, καὶ φωνῇ. τοῦ δ' ἐν φρεσὶν ἄλκιμον ἦτορ
Παχνοῦται, ἀέκων δ' ἀπέβη ἀπὸ μεσαύλοιο.

quam in Turni maiore facinore ſuperauit,

ceu ſæuum turba leonem
Cùm telis premit infeſtis, at territus ille
Aſper, acerba tuens retrò redit, & neque terga
Ira dare, aut virtus patitur: nec tendere contra.
Ille quidem hoc cupiens, potis eſt per tela, per hoſtes.

Nudis ill[illegible]diecit amictum incomparabilem, *Aſper, acerba t*[illegible]uum miſcet virtutem cum periculo: & timore[illegible]uiditate. Tertia quoque illam è ſextodecimo[illegible],

[illegible]*que leo ſpecula quum vidit ab alta*
Stare procul campis meditantem prælia taurum,
Aduolat. Excitat magis animum hęc aggreſſio, quàm illa pugna impar, ταῦρον ἔπεφνε λέων. &c, ὤλετο στενάχων. Quartæ multus decor, multus affectus, multus impetus, referens illam quæ ſimili materia eſt in decimo Iliadis,

Ὡς δὲ λέων μήλοισιν ἀσημάντοισιν ἐπελθὼν
Αἴγεσιν ἢ ὀΐεσσι κακὰ φρονέων ἐνορούσῃ.

Impaſtus ceu plena leo per ouilia turbans
(Suadet enim vesana fames) mandítque trahítque
Molle pecus, mutúmque metu fremit ore cruento.

vt præterquam quod vorat, etiam trahit. Sanè quum iratus eſt, quod ore apprehendit, ſuccutit, atque inter mandendũ fremit. Quæ plus pingunt quàm αἷμα καὶ ἔγκατα λαφύσσει. quod autem ait, αὐχέν' ἔαξε, ſanè non repugno: ſed nares, rictúmque potius comprehendit ore leo. Credo

anima ſua graui illius animam vt ſuffocet aut hauriat. Sæpe enim hoc vidimus.

Quinta quoque magnifica eſt,& tota ſua,

-Pœnorum qualis in armis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo,gaudétque comantes
Excutiens ceruice toros,fixúmque latronis
Impauidus frangit telum,& fremit ore cruento.

Apud Homerum verò multas prętęrea videbis:duas valde vicinas in quinto. & in eodem libro tertiam, duorum leonum:& in ſextodecimo duas:in quarum altera eſt hemiſtichium, ἑή τέ μιν ὤλεσεν ἀλκή. Simile illi, ἀγηνορίη δέ ἑ ἔκτα, in ſimili comparatione. & tertia haud multò pòſt. & in decimoſeptimo alia ab ea quam deſcripſimus.& in viceſimo vna magnifica admodum.& duorum capram ferentium in tertiodecimo.

Illa quoque à Criticis & comparata,& perpenſa ſunt,

Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus,& omnes
Explorat ventos,atque auribus aëra captat,
Sidera cuncta notat tacito labentia cælo.
Arcturum,pluuiáſque Hyadas,gemináſque triones.
Armatúmque auro circumſpicit Oriona. Arte[illegible]que intentum animum ſimul notauit per verbum [illegible]ſpicit. Aliè Arcturum ad dextram , alia ex parte [illegible]. ſed & aerem,id eſt, auras ipſas ventum præuen[illegible] miro modo dixit. *Auribus* captare. Homerus autem [illegible]e vllo apparatu more ſuo fluit,

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως·
Ἥμενος· οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην
Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι·
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' ὠρίωνα δοκεύει.

Similes in decimoſeptimo Iliadis.

Nuda item illa ex Iliados ſecundo,

Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν.
Αἱ μέν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.

Quæ diuinus vir ita deſcripſit,vt oppreſſerit,

Qualis apes æſtate noua per florea rura
Exercet ſub ſole labor:quum gentis adultos

Educunt

Educunt fœtus: aut quum liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas.
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus, redolétque thymo fragrantia mella.

Eius partes ſi velim recenſere, opera me deficiat, Rei naturam varietatem, figuras, carminis rotunditatem, neruos ſuauiloquentiæ.

Simillimà huic hîc ponere ſuadet par materia, æqualis victoria.

ὄρνιθες ὥς.
Ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό·
Αἵ τ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον, καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
Κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Ἀνδράσι πυγμαίοισι φόνον, καὶ κῆρα φέρουσαι.
Ἠέριαι δ' ἄρα ταί γε κακὴν ἔριδα προφέρονται.

Omiſſa fabula Pygmęorũ, quæ ſanè Græcula eſt, rem ipſam breui, plena, mira narratione complexus eſt,

- aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Quan[illegible]gantius, *frigidus annus Trans pontum fugat aues*, quam [illegible]emem fugiunt?
Sed [illegible]ius,
[illegible] ſub nubibus atris
Strym[illegible]æ dant ſigna grues, atque æthera tranant.
Cum ſonitu, fugiúntque notos clamore ſecundo.

Tantùm verò præſtitit in illa Mneſthei increpatione: vt non videatur deſumpſiſſe ex Iliados tertiodecimo, vbi res maximi momenti languidiſſimè ſcripta eſt,

Νῦν δ' ἑκάθεν πόλιος κοίλῃς ἐπὶ νηυσὶ μάχονται
Ἡγεμόνος κακότητι, μεθημοσύνῃσί τε λαῶν.
Οἳ κείνῳ ἐρίσαντες ἀμυνέμεν οὐκ ἐθέλουσι
Νηῶν ὠκυπόρων, ἀλλὰ κτείνονται ἀν' αὐτάς.

Alius quippe ſonus, alius ardor,

Quos alios muros, quæ iam vltrà mœnia habetis?
Vnus homo, & veſtris, ô ciues, vndique ſeptus
Aggeribus, tantas ſtrages impunè per vrbem
Ediderit? iuuenum primos tot miſerit Orco?
Non infelicis patriæ, veterúmque deorum,
Et magni Æneæ, ſegnes, miſerétque pudétque?

Increpatio altera Agamemnonis, qua Troianos acuit in quarto Iliadis,

Ἀργεῖοι ἰόμωροι, ἐλεγχέες, οὔ νυ σέβεσθε;
Τίφθ' οὕτως ἔστητε τεθηπότες, ἠΰτε νεβροί;
Αἵ τ' ἐπεὶ οὖν ἔκαμον πολέος πεδίοιο θέουσαι
Ἑστᾶσ', οὐδ' ἄρα τίς σφι μετὰ φρεσὶ γίγνεται ἀλκή.

Pudet his ſubiicere quæ pari affectu dicit Pallas,

Quò fugitis ſocij? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, & quæ ſequuntur.

Et tertia in eodẽ libro, qua Mneſthea & Vlyſſem carpit.

Τίπτε καταπτώσσοντες ἀφέστατε, μίμνετε δ' ἄλλους;
Σφῶϊν μέν τ' ἐπέοικε μετὰ πρώτοισιν ἐόντας
Ἑστάμεν, ἠδὲ μάχης καυστειρῆς ἀντιβολῆσαι.
Πρώτω γὰρ καὶ δαιτὸς ἀκουάζεσθον ἐμεῖο,
Ὁππότε δαῖτα γέρουσιν ἐφοπλίζοιμεν Ἀχαιοί.
Ἔνθα φίλ' ὀπταλέα κρέα ἔδμεναι, ἠδὲ κύπελλα
Οἴνου πινέμεναι μελιηδέος, ὄφρ' ἐθέλητον.

Haud abſimilia quæ in octauo,

Αἰδὼς Ἀργεῖοι, κάκ' ἐλέγχεα, εἶδος ἀγητοί,
Πῇ ἔβαν εὐχωλαί, ὅτε δὴ φάμεν ἦμεν ἄριστοι,
Ἃς ὁπότ' ἐν Λήμνῳ κενεαυχέες ἠγοράασθε,
Ἔσθοντες κρέα πολλὰ βοῶν ὀρθοκραιράων,
Πίνοντες κρητῆρας ἐπιστεφέας οἴνοιο,
Τρώων ἀνθ' ἑκατὸν διηκοσίωντε ἕκαστος
Στήσεσθ' ἐν πολέμῳ· νῦν δ' οὐδ' ἑνός ἄξιοί εἰμεν
Ἕκτορος, ὃς τάχα νῆας ἐνιπρήσει πυρὶ κηλέῳ.

Tarchontis autem oratio non minorem præ ſe fert animum quàm pugna,

Quis metus? ò nunquam dolituri! ò ſemper inertes
Tyrrheni quæ tanta animis ignauia venit?
Fœmina pallantes agit? atque hæc agmina vertit?
Quò ferrum? quidve hæc geritis tela irrita dextris?
At non in Venerem ſegnes, nocturnáque bella:
Aut vbi curua choros indixit tibia Bacchi
Expectate dapes, & plena pocula menſa.
Hic amor, hoc ſtudium, dum ſacra ſecundus aruſpex
Nunciet, ac lucos vocet hoſtia pinguis in altos.

Arboris quoque caſum haud facilem operoſo carmine deſcripſit Maro: Tantóque ornatu rerum naturam ambiuit, atq. euenta ipſa: vt illa Homeri propoſita, quæpiam hypotheſis videatur. ſunt autem in quarto Iliadis, ſicut de

de fraxino in XII. de quercu fulminata in XIIII.

Ο῾ δ᾽ ἐν κονίησι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς,
Η῾ ῥά τ᾽ ἐν ἐλαιθρῇ ἕλεος μεγάλοιο πεφύκει
Λείη᾽ ἀτάρ τέ οἱ ὄζοι ἐπ᾽ ἀκροτάτῃ πεφύκασι,
Τὴν μὲν ἁρματοπηγὸς ἀνὴρ αἴθωνι σιδήρῳ
Ε᾽ξέταμ᾽ ὄφρ᾽ ἴτυν κάμψῃ περικαλλεῖ δίφρῳ.

Non multò maior opera poſita eſt in hac narratione, quàm in cędenda populo fecerit Carpentarius. At in noſtro Muſa loquitur,

Ac veluti ſummis antiquam montibus ornum
Quum ferro acciſam, crebriſque bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim: Illa vſque minatur,
Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat.
Vulneribus donec paulatim euicta ſupremum
Ingemuit, traxítque iugis auulſa ruinam.

Non ſi ipſe Iupiter poeta fiat, melius loquatur. In ſextodecimo Iliadis huic ſimilis eſt: alia à ſuperiore, quam ex quartodecimo recitabamus,

Η῎ριπε δ᾽ ὡς ὅτε τις δρῦς ἤριπεν ἢ ἀχερωΐς,
Η᾽ ἐ πίτυς βλωθρὴ τὴν τ᾽ οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες
Ε᾽ξέταμον πελέκεσι νεήκεσι νήϊον εἶ(ναι).

Quam di[illegible]us vir obruit ſua imitatione,

Co[illegible]uondam caua concidit, aut Erimantho,
A[illegible]agna radicibus eruta pinus.

Verſ[illegible]c præcedens hoſce, par eſt illi Homerico in XVI. [illegible]dos, de Cebrione,

Κεῖτο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων.

Sic ille,

Ipſe grauis grauitérque ad terram pondere vaſto,

Niſi velis illum huic apponere,

Flebant ingentem, atque ingenti vulnere victum,

In hoc eſt ſententia par, in illo numerus.

Antiquam igitur *ornum* cum antiqua Troia. *Acciſam ferro* illam, hanc longinquo bello attenuatam. *Agricolæ*, Græci ſunt: Naturam verò ſpecta ipſius arboris. *Illa minatur:* ſed *vſque*, & *vſque*. &, *tremefacta*. &, *nutat*. *Paulatim euicta*. Addidit & attributionē, *Congemuit*. Nā ictibus ſanè reſpondet arbor ſonitu, Et, *traxit ruinam* ſecum, ſicut Ilij euerſio traxit ſecū AEneæ opes, & Antenoris, & Heleni, & aliorum. Quòd autem populi ramos non fecerit etiam imæ partis participes: falſus eſt. *ἴτυς* verò ſi eſt, vt

interpretantur, rotæ curuatura: peſſima quidem fiat è populo. nam & facillimè atteritur, & minus fideliter tenet ferrum, ſi eo incruſtetur.

In vndecimo Vlyſſeæ,

Ἁψαμένη βρόχον αἰπὺν ἀφ' ὑψηλοῖο μελάθρου.

Quod noſter tanto maiore cu tu,

Informis lethi nodum trabe nectit ab alta.

Etenim tam atrox res aliquo verborum ambitu ſtudioſius comprehendenda fuit.

Milites quoque repræſentat Virgilius animoſos, non vulgares. Quippe Pandarus & Bitias vltro etiam portas recludunt. Rectè igitur turribus aſſimilat, quæ ſanè ad mœniorum defenſionem conſtituuntur. Comparat autem roboribus, verſibus diuinis,

Portam, quæ imperio ducis eſt commiſſa, recludunt.

Freti armis, quid potuit generoſius? Deinde addit quod perterreat animos plebeios,

-vltróque inuitat mœnibus hoſtem.
Ipſi intus dextra ac læua pro turribus aſtant,
Armati ferro, & criſtis capita alta coruſcis.
Quales aeriæ liquentia flumina circum
Siue Padi ripis Atheſim, ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus, intonſáque cælo
Attollunt capita, & ſublimi vertice nutant.

Homerus autem minore opera,

Ἐν δὲ πύλῃσι δύω ἀνέρε εὗρον ἀρίστω
Υἷας ὑπερθύμους Λαπιθάων αἰχμητάων.
Ἕστασαν, ὡς ὅτε δρύες ἐν οὔρεσιν ὑψικάρηνοι,
Αἵτ' ἄνεμον μίμνουσι καὶ ὑετὸν ἤματα πάντα,
Ῥίζῃσι μεγάλῃσι διηνεκέες ἀραρυῖαι.
Ὣς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφι
Μίμνον ἐπερχόμενον μέγαν Ἄσιον, οὐδὲ φέβοντο.

Quæ in decimonono ſcribuntur, poſt ſe reliquit,

Τύνη δ' Ἡφαίστοιο πάρα κλυτὰ τεύχεα δέξο
Καλὰ μάλα, οἷ' οὔπω τὶς ἀνὴρ ὤμοισι φόρησεν.

Ille autem,

En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Munera ne mox aut Laurentes nate ſuperbos,
Aut acrem dubites in prælia poſcere Turnum.

Tota quoque clypei deſcriptio multò eſt apud nos aptior vniuerſo argumēto. Homeri autem clypeus, friuola & pue-

& puerilia continet. Quinetiam ſigillorum quæ in eo ſculpta ſunt, motum quomodo repræſentare queat, neſcio, niſi quòd ille ait, *Stultitiam patiuntur opes*, ad Homeri poemata accõmodari poſsit. In illa enim verborũ opulentia licuit ei ineptire. Ait ibi,

Οἱ δ' ἴσαν, ἦρχε δ' ἄρα σφιν Ἄρης καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.

Eſto, geſtus euntium effingi poteſt. at ſubdit,

Οἱ δ' ὅτε δή ῥ' ἵκανον ὅθι σφίσιν εἶκε λοχῆσαι
Ἐν ποταμῷ, ὅθι τ' ἀρδμὸς ἔην πάντεσι βροτοῖσι,
Ἔνθ' ἄρα τοί γ' ἵζοντ' εἰλυμένοι αἴθοπι χαλκῷ.

Quomodo eunt, vt perueniant, ac deinde conſidant? alia quoque eiuſmodi. Sed & ridiculum illud, Citharœdum ſtatuit ſanè, & κιθάριζε: bene. manus enim ad Citharam ſunt. At quum ait,

-λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδε: procedat. os enim apertum dabit Vulcanus. illud verò λεπταλέῃ φωνῇ quis ferat? dicet parum apertum. At mugitus etiam ore clauſo. & parum aperto grauiſſimus ſonus cantoribus. Præterea in cœlo facit Vulcani officinam, quo nihil ſtultius eſſe poteſt. At prudentiſsimus vir,

Inſula Si[illegible]anium iuxta latus, Æoliámque
Erigit[illegible] Liparen, fumantibus ardua ſaxis,
Qu[illegible] ſpecus, & Cyclopum exeſa caminis
A[illegible]nea tonant, validíque incudibus ictus
A[illegible]erunt gemitum, ſtridúntque cauernis
Stri[illegible] chalybum, & fornacibus ignis anhelat.
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Vbi & rerum naturam ſequutus, & verbis ſignatis loquutus eſt. Cęterùm Virgiliana officina cœleſtis potius: diuinis enim verbis deſcripta eſt. Homerica autẽ plebeiis:

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontéſque, Steropéſque, & nudus membra Pyracmon
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurima cœlo
Deijcit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquoſæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Auſtri.
Fulgores nunc terrificos ſonitúmque, metúmque
Miſcebant operi flammíſque ſequacibus iras
Parte alia Marti currúmque rotáſque volucres
Inſtabant: quibus ille viros, quibus excitat vrbes:

Ægidáque horrificam, turbatæ Palladis arma
Certatim ſquamis ſerpentum, auróque polibant.
Contexóſque angues, ipſámque in pectore diuæ
Gorgona deſecto vertentem lumina collo.

Homericam domum Vulcani videamus in decimooctauo Iliadis,

Ἡφαίστοιο δ' ἵκανε δόμον Θέτις ἀργυρόπεζα
Ἄφθιτον ἀστερόεντα μεταπρεπῆ' ἀθανάτοισι,
Χάλκεον· ὅν ῥ' αὐτὸς ποιήσατο κυλλοποδίων.

Nunc autem officinam & opera,

Τρίποδας γὰρ ἐείκοσι πάντας ἔτευχεν
Ἑστάμεναι περὶ τεῖχον ἐϋσταθέος μεγάροιο.
Χρύσεα δέ σφ' ὑπὸ κύκλα ἑκάστῳ πυθμένι θῆκεν.
Ὄφρα οἱ αὐτόματοι θεῖον δύσονται ἀγῶνα,
Ἠδ' αὖτις πρὸς δῶμα νεοίατο θαῦμα ἰδέσθαι.
Οἱ δ' ἤτοι τόσον μὲν ἔχον τέλος· οὔατα δ' οὔπω
Δαιδάλεα προσέκειτο, τά ῥ' ἤρτυε, κόπτε δὲ δεσμούς.

Nugæ hæ anicularum. Ille autem cum poeſi adiunxit philoſophiam: Tria nánque attribuit fulmini pro ſubſtantia, imbrem, nubem, ignem, id eſt aquam, aerem, ignem. Non enim excuti poteſt niſi à frigido & humido fulmen, quod calidum & ſiccum eſt. Neque ſine impetu erit & loco. iccirco aerem dedit. Addit præ[illegible] ἴδια, Fulgores, id eſt ἀστεροπάς: eóſque terrificos. &[illegible]iuntur. Inſtrumentorum quoque & materiaru[illegible]tio alterius aurea, alterius verò plumbea,

Φῦσαι δ' ἐν χοάνοισιν, ἐείκοσι πᾶσαι ἐφύσων,
Παντοίην εὔπρηστον ἀϋτμὴν ἐξανιεῖσαι
Ἄλλοτε μὲν σπεύδοντι παρέμμεναι ἄλλοτε δ' αὖτε
Ὅππως ἤφαιστός γ' ἐθέλοι, καὶ ἔργον ἄνοιτο.
Χαλκὸν δ' ἐν πυρὶ βάλλεν ἀτειρέα, κασσίτερόν τε
Καὶ χρυσὸν τιμῶντα, καὶ ἄργυρον. αὐτὰρ ἔπειτα
Θῆκεν ἐν ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα. γέντο δὲ χειρὶ
Ῥαιστῆρα κρατερὴν, ἑτέρηφι δὲ γέντο πυράγρην.

Audi nunc verum poetam, non autem foraneum narratorem. Etenim quum ad arma facienda κασσίτερον miſcet, equidem videre videor noſtrorum medicorum ſcripturas, in quibus vt multa ſcire videantur, tota parata, integras impinſunt officinas. *-at illi*

Ocyus incubuere omnes, pariterque laborem
Sortiti. fluit æs riuis, auríque metallum.

Vulnificúſque chalybs vaſta fornace liqueſcit.
Ingentem clypeum informant, vnum omnia contra
Tela Latinorum: ſeptenóſque orbibus orbes
Impediunt. alij ventoſis follibus auras
Accipiunt, reddúntque: alij ſtridentia tingunt
Æra lacu, gemit impoſitis incudibus antrum
Illi inter ſeſe multa vi brachia tollunt
In numerum verſántque tenaci forcipe maſſam.

Atque hic quidem præcidit narrationem. Non autem quemadmodũ fecit ille, proſequutus eſt opus: ſed diſtulit tanquam in Theatrum, ad narrationem. Quid illa? quibus eſt verbis Virgilius exequutus,

Τεῦξ' ἄρ' οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς.
Τεῦξε δ' οἱ κυνέην βριαρὴν κροτάφοις ἀραρυῖαν
Καλὴν δαιδαλέην. ἐπὶ δὲ χρύσεον λόφον ἧκε.
Τεῦξε δ' οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο.

Terribilem criſtis galeam, flammaſque vomentem,
Fatiferúmque enſem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis quum cærula nubes
Solis inardeſcit radiis, longéque refulget.
Tum leues ocreas electro auróque recocto.

Pro[illegible]il potuit aptius, quum cęruleam nubem implc[illegible]ore. Idem nánque in ferro polito eſt.

S[illegible]n militari prudẽtia fuit excellentior Maro, Hec[illegible]que multó citius ac facilius armatum Patrocli cadauer auferre poterat, cuius exuuiis poſtea potiretur, quam otioſè medio in pręlio exuere, atq. relinquere cadauer, pro quo etiamnũ Troiani eſſent pugnaturi. Eo, inquam, in loco ſpoliare otioſè, quo ex loco cadauer ipſum auferre nequiuerit: ſanè pauca vel opera vel tẽpore indigebat ad cadauer ipſum tollendũ. Non ſine labore veró mortuũ exarmare poſſumus. Et Iuno ibi clam Ioue demittit Irim ad Achillẽ: cui etiã profitetur ſeſe Ioue inſcio ab Iunone miſſam. Pulchrũ veró Iouẽ, ſi deus omniũ, Irim non videat. quum Thetis è profundo maris audit flentẽ in tentoriis Achillẽ. harũ ineptiarũ apud noſtrũ nihil inuenias, Ariſtæũ nánque ad caput Penei fluuij, qui perexiguus eſt, flentem audire potuit Cyrene.

Apud Gellium quoque illud animaduerſum eſt, à Virgilio additam vim nutritionis: id quod ab Homero ſit omiſſum in ſextodecimo Iliados,

-ἀλλά σε γλαυκὴ τίκτε θάλασσα ... ἀπηνής,
Οὐδέ θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Virgilius autem poſtquam dixit,

Nec tibi diua parens generis nec Dardanus author,
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus: addidit, *Hyrcanaeque admorunt vbera*
Tigres. Neq. enim ſatis eſt, bonis prognatum eſſe: ſed primis alimētis augeri, aut immutari infantium naturā. Propterea quòd & ætas eſt prope principia, atq. in ipſis principiis: & lac haud ita multum abeſt è ſeminis natura. eſt enim ſanguis diſcoctus, alter in mãmillis, alter in teſticulis,

Conferatur Andromachę fletus ab interitu mariti, cū Euryali matre. In viceſimo ſecundo ita ſcriptum eſt,

Τῆς δ' ἐλελίχθη γυῖα, χαμαὶ δέ οἱ ἔκπεσε κέρκις.

Virgilius -*miſeræ calor oſſa reliquit.*
Excuſſi manibus radij, reuolutáque penſa. Videor videre illa exurgente penſa reuoluta. Cætera quæ ſequuntur, vtrobique optima. nánque Andromache, δείσασα μαινάδι ἴση παλλομένη κραδίην. Et mox, maritum vbi trahi vidit.

Τὴν δὲ κατ' ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νὺξ ἐκάλυψε,
Ἤριπε δ' ἐξοπίσω, ἀπὸ δὲ ψυχὴν ἐκάπυσσε.

Euryali verò mater non cecidit, neque a[illegible]cta eſt, ſicuti neque Hecuba. ſatis igitur ſi

-*euolat infelix, & fœmineo vlulatu*
Sciſſa comam, muros amens, atque agmina curſu
Prima petit: non illa virûm, non illa pericli
Telorúmque memor.

Ecce animum amentis, qui non concidit. Homerus autē in re atroci temere laſciuit. velum quod Andromachæ deciderit, Veneris fuiſſe munus: déq. nuptiis ibi primis. ſanè intempeſtiuè & ineptè. Quæ verò ſequuntur, ſapiūt Græcæ luxuriam orationis. quæ tota quidē coniugis ſit: ſed non tota Andromaches olet enim plebeiam mulierculám magis quàm primariam fœminam. Et illud ridiculum,

Ἀστυάναξ, ὃν Τρῶες ἐπίκλησιν καλέουσι.

Quid enim ad rem? quē nunc vult docere? ſicut è Theologis noſtris vnus qui in oratione ad dominum Ieſum diſputat, quot ſunt genera charitatis. quaſi eū docturus,

quem

quem exoratum velit tanquam omniſcientem omnipotentémque. Anus autem noſtræ Virgilianæ conqueſtio adeò ſublimis eſt, adeò rara, vt ſapientibus ſuſtulerit audaciam imitandi,

Hunc ego te Euryale aſpicio? & quæ ſequuntur.

Affectus tot; tanti, tam frequentes, vt excutiat animum potiùs quàm lachrymas mihi. *Potuiſti linquere ſolam? Crudelis quæ ſum terr aque ma ique ſequuta.* Nec id dediſti mihi, vt te extremum alloquerer. Hæc, poſtquam dixit ſenectæ requies, & ſera: laces præda canibus in terra ignota. Quod vulgò datur parentibus, ſaltem funera curaſſem. Pro patria extinctus es: gaudeo. at, *vulnera non laui.* Cui poſui ergo operam in veſte? cui feſtina fui? Hac tela ſolata ſum curas meas, quæ illas auctura fuerit? vbinam es? vbi te quærar? Quo te ſequar? integérne ſaltem es? an diſcurrendum mihi vt diſcerpta membra colligam? At verò nullum eſſe hoſtium telum quod me tibi poſſit adiungere? Et ſi ceſſant illi, tu qui pius es veræ vitę pater Iupiter, abſtinebis ab eius teli iactu, quo me potes efficere beatã? Ita nihil omiſſum cœleſti viro illi: nihil addendũ, niſi ab ineptis: nihil immutandum, niſi ab impudẽtibus. Omnia ſign[illegible]tura; ex arte, ex eruditione: ſententię, numeri, [illegible]plicitas, candor, ornatus, incomparabilia, at quo[illegible]ſoluam, Virgilij.

Pu[illegible]ma Homeri in eodem libro duo carmina, & ſpectatæ ſimplicitatis.

> Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν·
> Οὔτ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν οὔθ' ὃ διώκειν.

Virgilius grandior, cultior,

> *Ac velut in ſomnis oculos vbi languida preſſit*
> *Nocte quies: ne quicquam auidos extendere curſus*
> *Velle videmur: & in medijs conatibus ægri*
> *Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ*
> *Sufficiunt vires: nec vox, nec verba ſequuntur.*

Vbi etiam numerus nobis notandus eſt. extendit enim, aut extendere conatur curſum accẽtus medius in verbo illo, *videmur.* In aliis enim verſibus ferè eſt cæſura. hîc autem ſupereſt adhuc vna ſyllaba. Perpende verò amplificationem. Haud multò procul his illa ex eadem cura, & ſtudio, & felicitate,

> *Purpureus veluti quum flos ſucciſus aratro*

Langueſcit moriens.laßóve papauera collo
Demiſere caput,pluuia quum fortè grauantur.

Illi autem verbula nuda & ſicca,in VIII.Iliad.

Μήκων δ' ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν' ἥ τ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη νοτίῃσι τε εἰαρινῇσι.

Ineptum faciunt Phidiam garruli Græci. Etenim dixiſſe ſe,Iouem olympium quum fingeret, ex tribus Homeri verſibus maieſtatem collegiſſe. quippe de ſuperciliis, & crinibus in I.Iliadis,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεῤῥώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο. μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Sanè aut ludunt Phidiam,aut nos ludit Phidias.Etiam ſine Homero puto illum ſciſſe Iouem non carere ſuperciliis & cæſarie.Fortaſſe verò etiam ridicula facies illa nobis eſſet,ſi extaret. Itaque Virgilius quum parum tutam in hiſce minutulis rebus ſui carminis eſſe crederet maieſtatem:dixit ſimpliciſſimè,

Annuit & totum nutu tremefecit olympum.

Poterat enim non ſine periculo grandiloquentiæ,ponere crinium defluxionem.

Ex viceſimo tertio Iliadis tranſtulit verſu[illegible] cōparationem,

Μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδὸν' αἳ δέ οἱ ἵπποι [illegible]
Ὑψόσ' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσοντε κέλευθον.

ἰσχνολογία multa.at in noſtro animata oratio,

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere,ruúntque effuſi carcere currus:
Nec ſic immißis aurigæ undantia lora
Concuſſere iugis,pronique in verbera pendent.

Cum virtutibus horum carminum non eſt conferēda ieiuna illa humilitas.audent præferre tamen Grammatici temerarij.Principiò,nihil infelicius quàm μάστιγι αἰὲν ἔλαυνε.Nam continuatio & equorum diminuit opinionē, & contemptum facit verberum.Frequentibus interuallis ſtimuli plus proficiunt.Quod verò admirantur Græculi, peſſimum eſt,ὑψόσ' ἀειρέσθην. Extento nánque.&,vt milites loquuntur,clauſo curſu non ſubſiliente opus eſt.Quare diuinus vir,*undantia lora*:hoc enim pro flagro.&,*præcipites*.&,*Corripuere campum*.idque in præterito,ad celeritatem.Et,*ruunt*,quaſi in deuexa,adeò celeres ſunt.Illa verò

ſupra

ſupra omnem Homerum, *proni in verbera pendent.*

At verò ne illa quidem ex xv. cum his cõferre audeas,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδώς.
Ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους,
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ διώκει
Λαοφόρον καθ' ὁδόν. πολέες δέ ἑ θηήσαντο
Ἀνέρες, ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται.

Vbi etiam deſultorios equos videas apud Homer.

Locus ille valde ambiguus eſt, vtrum faciat ſuperiorẽ. ſic enim legimus in duodecimo Iliadis,

Ὡς δ' ὅταν ἔντε κύνεσσι. καὶ ἀνδράσι θηρευτῇσι
Κάπρειος ἠὲ λέων στρέφεται σθένεϊ βλεμεαίνων.
Οἱ δέ τε πυργηδὸν σφέας αὐτοὺς ἀρτυνάντες
Ἀντίοι ἱστᾶσι καὶ ἀκοντίζουσι θαμειὰς
Αἰχμὰς ἐκ χειρῶν, τοῦ δ' οὔποτε κυδάλιμον κῆρ
Ταρβεῖ, οὐδὲ φοβεῖται· ἀγηνορίη δέ μιν ἔκτα.
Ταρφέα τε στρέφεται στίχας ἀνδρῶν πειρητίζων
Ὅππῃ τ' ἰθύσῃ, τῇ τ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν.

Cæterùm antequam ponamus Virgilianam, altera quoque illa ex vndecimo videnda eſt,

Ὡς [illegible] κάπρον ἀμφὶ κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοὶ
[illegible] δέ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο,
[illegible] ὸν ὀδόντα μετὰ γναμπτῇσι γένυσι.
[illegible] ἀΐσσονται· ὑπαὶ δέ τε κόμπος ὀδόντων
Γίνεται, οἱ δὲ μένουσιν ἄφαρ δεινόν περ ἐόντα.

Priori autem potiùs reſpondet hæc,

Ac velut ille canum morſu de montibus altis
Actus aper: multos Veſulus quem pinifer annos.
Defendit, multóſque palus Laurentia ſylua
Paſtus arundinea: poſtquam intra retia ventum eſt:
Subſtitit, infremuítque ferox, & inhorruit armos:
Nec cuiquam iraſci propiúſque accedere virtus:
Sed iaculis, tutíſque procul clamoribus inſtant.

Principiò illum in medio collocat Homerus: noſter adducit, *canum morſu actus*. Neque πυργηδὸν conuenit: ſed τειχηδὸν coronam venatorum alibi dixit Poeta. Turritim igitur non poſſunt circunſiſtere. Illa verò omnia ſunt potiora Græcis, *Veſulus defendit*: &, *Laurentia palus*: &, cùm *multos annos*: ergo ingens aper eſt. Præterea natura, *ſylua paſtus arundinea*: quales in paludib. Adriæ, Et illa, ὁ ταρβεῖ;

ſubſtitit.certè pictura veriſſima. Hoc enim agit, & quaſi quid ſit acturus meditatur. deinde infremit, tum in horreſcit. Quod autem ait, τά τ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν non eſt verum. Imò verò vnuſquiſque optat vt ad ſe accedat, atque in venabulum ſeſe induat. Nimis nos ignauos faciũt iſti Critici. Aliud eſt eſſe Homerum aut Grammaticum, qui fugiat aprum impreſſionem facere tentantem. Ergo ſi cedunt, quare non abit? Etenim ſi tentat frequenter, non cedunt: ſi cedunt, ea qua cedunt parte abit, non tentat. Quare huic illam quoque & conferre & præferre audebimus. contra Græculorum opinionem, qui Homericam putant meliorem,

Vt fera, quæ denſa venantum ſepta corona
Contra tela furit: ſeſéque haud neſcia morti
Inijcit, & ſaltu ſupra venabula fertur.

Iam enim hoc eſt aliud quàm στίχας πειρητίζειν. & plus eſt, *haud neſcia ſe morti* dat. Sicut Helenor. Homerus autem ineptè ibi comparat Hectorem Leoni, Græcos venatoribus: nam venatores vrgent leonem in comparatione: in prælio verò contra, Græcos Hector. Idcirco leo στρεφόμενος impetum reprimit: at miſeri Græci ibi ne mouentur quidem pauore torpentes,

Νηυσὶν ἔπι γλαφυρῇσιν ἐέλμενοι ἰσχανόωντο
Ἕκτορα δειδιότες κρατερὸν μήστωρα φόβοιο.

Secundam verò comparationem non tam [illegible] eſt, quàm de natura ipſa expreſſam ſuperauit lectiſſimis illis tum verbis, tum numeris, in III. Georg.

Ipſe ruit, dentéſque Sabellicus exacuit ſus:
Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas:
Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat.

Orat in ſextodecimo Iliadis Iouem Achilles prò Patroclo: eius vota ſic diuidit Homerus,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.
Νηῶν μέν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε, μάχην τε
Δῶκε, σόον δ' ἀνένευσε μάχης ἐξαπονέεσθαι.

De Aruntis voto ille.

Audijt: & voti Phœbus ſuccedere partem
Mente dedit: partim volucres diſperſit in auras,
Sterneret vt ſubita turbatam morte Camillam
Annuit oranti: reducem vt patria alta videret
Non dedit, inque Notos vocem vertêre procellæ.

Hic

Hic litigant iidem. nam vbi quippiam eſt fusè dictum à noſtro breui gyro collectum dolent. Accisam aiunt orationem. vbi contra, in Latinam maieſtatem quę non poſſunt collecta venire, hilariore ambitu explicat: rurſus fremunt. At ô boni, quod alibi diximus, hic quoque vobis æquo animo audiendū eſt: Acceptam materiam ſemper facere volumus meliorem. Nego tibi Grammatice, tam rotundam eſſe Homericam illam dictionem, quam nobis videatur: nempe verbum δῶκε eſt extra orbem illorum membrorum: & in alio quidem verſu. In primo verſu, mēbra duo ſunt optimè propoſita. Vbi igitur vox illa ſuperflua atque otioſa μάχην: verbū δῶκε poſitum oportuit. nam ſecundum membrum diſtributum in tertio verſu, curtum eſt: primum membrum in ſecundo verſu, vaſtum. Noſtra verò membra paria ſunt. Et repetitum verbum, *dedit*, atque affectum negatione, eſt elegantiſſimæ loquutionis author. Quòd autem crepant verba illa vltima, *-inque notos vocem vertère procellæ*, eſſe παρέλκον & affectatum: non vident penè iiſdem verbis ſuperiorem ſenſum inſtaurari. Idem nanq; eſt. *-partem volucres diſperſit in auras*: & *in notos vocē vertère procellæ*. Sic verò deſcribi vota [illegible]i Latinis, iam & triuiis notum eſt: quemadmo[illegible]omnia verba,

[illegible]n ventis & verba & vela dediſti. &,
[illegible]x alto periuria ridet amantum,
Et iubet Aeolios illa referre notos.

Quod grauatè ferenti Sarpedonis interitum Ioui, Iuno ridiculè dicit: quid enim ſapientiorem Iunonem, quam Iouem facit vecors ille? ſanè admittimus,

Ἄνδρα θνητὸν ἐόντα πάλαι πεπρωμένον αἴσῃ
Ἂψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι·

Longè maiore maieſtate noſtra,

Stat ſua cuique dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ. ſed famam extendere factis
Hoc virtutis opus. Neque conuerſus eſt ad illas nugas,

Ἀλλ' εἴ τοι φίλος ἐστὶ, τεὸν δ' ὀλοφύρεται ἦτορ,
Ἤτοι μέν μιν ἔασον ἐνὶ κρατερῇ ὑσμίνῃ
Χερσ' ὕπο Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῆναι.

Si eum tantopere amas, permitte ipſum interfici. Pulchrum. ſed conſolatur mox ſepulchro. quaſi verò non & id πεπρωμένον. At noſter, mortē ait nō eſſe finem hominis.

ſed vitæ terminum: πέρας non τέλος. finem autem eſſe virtutem. Legerat enim Ariſtotelem vir doctiſſimus hęc eadem dicentem. Deinde exemplis agit,

-Troiæ ſub mœnibus altis
Tot nati cecidere deûm, quin occidit vnà
Sarpedō mea progenies. Et quod manet etiã interfectorē,
-etiam ſua Turnum
Fata manent: metáſque dati peruenit ad æui,

In eodem libro moriens Sarpedon, Glaucum monet ne ſe permittat mortuũ ſpoliari: néve patiatur Græcos ſuo cadauere potiri. Longè præſtantiore animo Camilla Accæ iubet, det operam vt Turnus prælium redintegret: de ſuo cadauere nihil. Qualem vocem excellētiorem attribuas Paulo aut Marcello? & illa quanti eſt?

Hactenus Acca ſoror potui. &, Iámque vale.

Sarcaſmos eſt Æneæ,

Iſthic nunc metuende iace. Non te optima mater.
Condet humo: patrióue onerabit membra ſepulchro.
Alitibus linquêre feris: aut gurgite merſum
Vnda feret: piſcéſque impaſti vulnera lambent.

Quorum ſimilia ſunt in vndecimo Iliados. Cæterùm longè aridiſſima,

Θῆσε τέλος θανάτοιο κιχήμενον, οὐδ' ὑπάλυξας.
Ἆ δείλ', οὐ μὲν σοί γε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ
Ὄσσε καθαιρήσουσι θανόντι περ. ἀλλ' οἰωνοὶ
Ὠμησταὶ ἐρύουσι περὶ πτερὰ πυκνὰ βαλόντες.

Coegit autem in vnum & aues & piſces Virgilius. nam in xxi. de piſcibus, in alia huic ſimili oratione,

Σκάμανδρος
Οἴσει δινήεις εἴσω ἁλὸς εὐρέα κόλπον
Θρώσκων τις κατὰ κῦμα μέλαιναν φρῖχ' ὑπαΐξει
Ἰχθὺς ὅς κε φάγησι Λυκάονος ἀργέτα δημόν.

Obiiciunt & illud Homericus Iupiter in primo ſtatim Iliados nutu concutit Olympũ. id quod aliis quoque locis vbi nutat, intelligi debeat ſine repetitione. At Virgilianus annuit in primo & in quarto, neque concutit. In decimo tandem eius nutus & cõcuſſio deſcribitur: quaſi alius ſit. Primùm huic obiectioni alteram obiiciam. deinde quod ſentio, dicã. Videamus quoties armatus prodierit in aciem Agamemnon, antequam venerit in vndecimũ Iliados librum: in quo ſolo tandẽ armatur, non ſine

prolixa

prolixa armaturæ deſcriptione. Hoc habet. deinde non animaduertunt iſti nunquam antea in concilio eſſe loquutum Iouem. in quo ſolo cœlum nutatione concutiebatur. Quanquam quum legerent illa carmina iſti ſolifugæ, eos oportebat admiratione mutos eſſe, potius quàm Poetam incuſare, quòd non ſemper repetierit perpetua repetitione digna, quàm quòd diſtulerit. Aſcribã igitur tanquam Gorgona illis,

Inſit, eo dicente deùm domus alta ſileſcit.
Et tremefacta ſolo tellus, ſilet arduus æther,
Tum Zephyri poſuere, premit placida æquora pontus.

Videant Iouem alibi ſæpe loquutum. nunquam tamen ſua maieſtate vſum in conciliis, quapropter hæc quæ hic dicuntur, euenirent. ſic de nutu quoque dicendum eſt,

-vbi tot Simois correpta ſub vndis
Scuta virûm galeáſque, & fortia corpora voluit.

Et melius dixit, & aptius collocauit quàm Homerus in duodecimo Iliados. Ibi enim quum enumerat fluuios, quorum impetu vſi ſint Neptunus & Apollo ad diruendum Græcorum murum, annumerat & Simoenta his verſibus,

Καὶ σιμόεις, ὅθι πολλὰ βοάγρια, καὶ τρυφάλειαι
Κά[illegible]νίῃσι καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν.

Quid [illegible] fluuios, ſi in puluerem illa cecidere? At noſter [illegible]moentis flumine volui.

Nihilo feliciore iudicio vexant illa quæ Virgilius accepit ex viceſimoſecundo Iliadis,

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα
Ἐν δὲ τίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο,
Τὴν μὲν ἀχιλλῆος, τὴν δ' ἕκτορος ἱπποδάμοιο.
Ἕλκε δὲ μέσσα λαβών· ῥέπε δ' ἕκτορος αἴσιμον ἦμαρ
Ὤιχετο δ' εἰς ἀΐδαο λίπεν δέ ἑ φοῖβος ἀπόλλων.

Vituperant verò, propterea quòd, inquiunt, Homericus Iupiter Achillis atque Hectoris fatum perpendit, quod nondum conſtabat: Turni verò fatum iam prædixerat Iuno, quum apud Virgilium explorat lancibus illéne an Æneas victoriam conſequatur. Iunonis verba,

Nunc iuuenem imparibus video concurrere fatis:
Parcarúmque dies, & lux inimica propinquat.

Quibus ſic ſatagẽtibus reſpondemus. Poetarũ deos, Homero primo omniũ inſaniente, omnes ſimul omnia &

ſcire & poſſe. futura verò ſolas Parcas in ſuis libris arcana habere. Quinetiam Platonici diis præeſſe imperio ac vi dixere Neceſſitatem. Iuno igitur ex Parcis quod dicebat, didicerat iam: Iupiter nondum habebat notum. An verò ſi id ſciuiſſet Iupiter, è lancibus præſcientiam illam elicere conatus fuiſſet? Sanè lances illas ipſa fuiſſe Fata intelligas: quæ tunc Iupiter conſuleret. Neque Ioui dixerat id Iuno, ſed Iuturnæ. Sic Hectoris quoque interitum Patroclus prædixit: quod quũ è ſummo cœlo Iupiter audiſſet, penſione illa explorauit an verum eſſet. Vides quemadmodum Homeri impiæ ineptiæ nos cogant ineptire. Cæterùm quod noſtra intereſt, loquutionem & numeros ipſos videamus,

Iuppiter ipſe duas æquato examine lances
Suſtinet: & fata imponit diuerſa duorum:
Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.

Vbi præter dictionis ac numerorum nobilitatem, illa quoque vſus eſt prudentia poetica: qui non addidit quod præceps Homerus fecit, euentum rei. Maxima enim virtus hæc eſt Poetæ, vt auditorem ad vltimum vſque verbum ſuſpenſum teneat. Particula autem illa, *Quem damnet labor*, omnibus illis Homericis antepo[illegible]da eſt. A quo, ſcilicet, labor fruſtrà ſuſcipiatur. [illegible] verò harum nugas exceptas arbitror ex Ægyp[illegible]uperſtitionibus, quę attributæ ſunt Neceplo ac [illegible]i. Circulum faciunt, quẽ in quadrãtes diuidũt, in iis vacuis victorias & mortes ex nominibus pugnantium venantur.

Non ſunt autem ferendi, quum augurium ex duodecimo Iliados, negant rectè tranſlatũ ad comparationem. Eſt autem hoc,

Ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσι
Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα, καὶ ὔπω λήθετο μάχης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
Ἰδνωθεὶς ὀπίσω· ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε
Ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ.
Αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇς ἀνέμοιο.

Comparatio autem hæc,

Vtque volans altè raptum quem fulua draconem
Fert aquila: implicuítque pedes, atque vnguibus hæſit.

Sed

Sancius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectúſque horret ſquamis,& ſibilat ore.
Arduus inſurgens,illa haud minus vrget obunco
Luctantem roſtro,ſimul æthera verberat alis

Ponam Barbarorum verba: vt maiorem ex illis fidem eorum iudicium conſequatur. A Virgilio ſolam aquilæ prædam referri, cum minimè aduertiſſe omen Homericæ aquilæ:quæ ſiniſtrà veniens, vincentium prohibebat acceſſum,& accepto à captiuo ſerpente morſu, prædam dolore deiecit. Hæc eſt diuina oratio noſtrorum Grammaticorum Latinè balbutientium. qui ne omen quidem ſciunt quid diſſe at ab augurio. Et pulcherrimum argumentum. Noluit transferre in auguria ſua. ergo ignorauit cuiuſmodi eſſet omen.quū tamen etiam primæ literaturæ adoleſcentes,augurij vim explicantem Polidamanta intelligant.Adde mira illorum verba. Ab aquila aiunt factum tripudium ſoliſtimum , cum clamore præteruolante: Quid? in aere fieri poteſt terræ pauium? nonne hoc fuit ita in libris augurum?At quomodo audiuit quiſpiam vel ab vncūguibus,alitibus vel ſine offa tripudium fieri ſoliſtimum?Proinde non mirū ſi ita clauſerunt iudicium ſuum. his prætermiſſis,quæ animam parabolæ dabant, [illegible]xanime in Latinis verſibus corpus remanſit. A[illegible]rationis anima eſt æquatio rerum comparatarum[illegible] vt conſtet·iam ponemus res ipſas. Venulum corripit Tarchon hiſce illius verſibus,

Direptúmque ab equo dextera complectitur hoſtem,
Et gremium ante ſuum multa vi concitus aufert.

Nonne illis paria ſunt?

-raptum quem fulua draconem
Fert aquila,implicuítque pedes,atque unguibus hæſit,

Deinde ſicut hîc,

-ſimul æthera verberat alis. ſic ibi , *-volat igneus æquore Tarchon Arma virúmque ferens.* & ſicut ibi , *-tum ſumma ipſius ab haſta Defringit ferrum , & partes rimatur apertas, Qua vulnus lethale ferat.* ſic in his , *-illa haud minus vrget obunco Luctantem roſtro.* ac quemadmodum ille *Saucius ſerpens ſinuoſa volumina verſat. Arrectúſq; horret ſquamis, Arduus inſurgēs:*ita & Venulus cōtrà repugnās ſuſtinet à iugulo dextrā.Quid hîc augurij quæris Græcule?víſne draconem ab aquila proiici,ſi Venulus non eſt proiectus?vis à dracone illam noſtrā percuti,ſi Tarchō à Venulo non eſt

vulneratus? Quanta verò argutia ſimul & grauitas in illis? *& vim viribus exit.* Cætera quoque phraſis Regia eſt, & ipſius Apollinis ore digna. Efficacia quoque, vt in aliis item ſemper, longè maior eſt. neque enim ſolùm fert, vt illa Græca: ſed *implicuit pedes*, vt implicatio ſignificet vnguium vncitatem: præpoſitio autem, ingreſſum illorum aut in ſpiras, aut etiã in corpus ipſum. Animaduertes etiã ſerpẽtis conatus. Vides in ſinuoſis voluminibus euaſionem? vertit enim ea, vt ſeſe nexu ſoluat. Quid? quanto expreſſius eſt, *Luctantem*, quàm palpitantem? hoc enim eſt ἀσπαίροντα. quod conueniret ei qui κόψε. Illud quoque media è natura ſumptum eſt, *Arduus inſurgens*: ſic enim pugnãt dracones. Ne verò putes nobis ignota eſſe auguria: & illius memineris in primo diuini operis,

Aſpice biſſenos lætantes agmine Cycnos: Et quæ ſequuntur. Tum lege in duodecimo alterum, vtrumque verò de noſtro penu,

Nánque volans rubra fuluus Iouis ales in AEthra
Littoreas agitabat aues, turbámque ſonantem
Agminis aligeri: ſubitò quum lapſus ad vndas
Cycnum excellentem pedibus rapit improbus vncis.

Vt igitur augurium tranſtulit in comparationem: ita in hoc augurium comparationem illam ex q[illegible]cimo,

Ἀλλ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν αἰετὸς αἴθων
Ἔθνος ἐφορμᾶται ποταμὸν πάρα βοσκομενάων
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων.

Vt iam taceant ignaui iſti, qui diuini viri liberum ingenium atque iudicium intra Homericæ inuentionis cancellos ſeruire voluerunt. Haud ita fit, ſed à natura propoſita Homero argumenta, quaſi dictata diſcipulo emendat Virgilius tanquam magiſter.

Falluntur enim Græci, ſi alio animo putent nos ab illis accepiſſe ſua, quàm vt meliora faceremus. Nam quæ illi à natura, quę ante ipſos erat, mutuati ſunt: ab ipſis nos eadem de cauſa mutuatos eſſe par eſt. Quippe ſi illi non dixiſſent, ea nos dicturos fuiſſe. nunc quum dixerint: nos quoque dicendi rationem iniiſſe.

Aquilarũ comparationes. Igitur cùm aptiſſimè augurij imaginem tranſtulerimus in noſtram comparationem: videamus an alias aquilarũ comparationes æquali felicitate aſſequuti ſimus. Eſt in viceſimoſecundo Iliados illa, cui non ſolùm ſonum & maie-

maieſtatem, ſed etiam animam addidit,

Οἴμησεν δ' ἀλεὶς, ὥστ' αἰετὸς ὑψιπετήεις,
Ὅστ' εἶσιν πεδίονδε διὰ νεφέων ἐρεβεννῶν
Ἁρπάζων, ἢ ἄρν' ἀμαλὴν, ἢ πτῶκα λαγωόν.
Qualis vbi leporem, aut candenti corpore cycnum
Suſtulit, alta petens pedibus Iouis armiger vncis.

Hactenus fortaſſe pares: neque enim aſſentiri me patitur diuinorum ſonus numerorum. tum autem quia non probo comparationem. Neque enim ſimilitudo eſt inter Hectorem aduerſus Achillem, & aquilam aduerſus leporem. Quod verò addidit, nulli Græcorum imitabile eſt,

Quæſitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à ſtabulis rapuit lupus. Eſt & in nono alia aquilæ comparatio.

Sed eſt alia quoque in XVI. Iliados,

ὥστ' αἰετὸς, ὅν ῥά τέ φασιν
Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν.
Ὅν τε καὶ ὑψόθ' ἐόντα πόδας ταχὺς οὐκ ἔλαθε πτὼξ,
Θάμνῳ ὑπ' ἀμφικόμῳ κατακείμενος· ἀλλά τ' ἐπ' αὐτῷ
Ἔσσυτο, καί τέ μιν ὦκα λαβὼν ἐξείλετο θυμόν.

Sic calu[illegible]orum ineptiis aſſentiamur: qui Virgilianæ Dianæ [illegible]bant comparationem, quicum in ſyluis Dido oti[illegible]erretur: laceretur ſuorum patronorũ iudicio hîc Homerus: qui aquilæ deſpectãti ac rapienti leporem, comparauit Menelaum circunſpicientẽ an videret Antilochum: cuius opem & cõſiliũ quæreret. Illud magis vrget. nemo enim paulò in natura exercitatior neſcit, Aquilã quæ leporem in fruticeto viderit, nunquã irruituram: leporem qui in fruticeto ſit, imminẽte aquila nunquam exiturum.

Illa quoque in ſecundo Iliados, tametſi ſunt magnifica, tamen ad noſtrorum magnitudinem non attingunt.

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι·
Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα,
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν· οὐδέ τι ἴδμεν,
Οἵτινες ἡγεμόνες Δαναῶν, καὶ κοίρανοι ἦσαν.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω.
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη·
Εἰ μὴ Ὀλυμπιάδες Μοῦσαι Διὸς αἰγιόχοιο

Θυγατέρες μνημοσύνης ὅσοι ὑπὸ ἴλιον ἦλθον
Pandite nunc Helicona deæ, cantúſque mouete.
Qui bello exciti Reges, quæ quemque ſequutæ
Complerint campos acies, quibus Itala iam tum
Floruerit terra alma viris: quibus arſerit armis.
Et meminiſtis enim diuæ, & memorare poteſtis:
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Quo in loco ferream vocem illam noluit optare, ſed ad rem potius atrocem tranſtulit in ſexto, de tartareis ſuppliciis,

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oráque centum,
Ferrea vox: omnes ſcelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

Cætera verò quantò magnificentius? nam illud quantum, *bello exciti Reges?* Maius & illud, *quæ quémque ſequutæ Complerint campos acies.* & quàm iucundum? *Et meminiſtis enim diuæ, & memorare poteſtis.* Illud verò trepidum atque humile ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, quibus aſperſerit floribus. *Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.* vbi tum ſingula ſeorſum, tum ſimul verba omnia ſunt conſideranda. Id quod toto in Catalogo tibi faciendum eſt: atque vtroque quidem. Quibus in locis tantò exc... Homeri tumultuariam illam narrationem, quantò ... meam orationem omnium hominum cogitatio. V... ne nos egere putes imitatione, animaduertas etiam in ſua illa grandiorem.

Nunc age, qui reges Erato, quæ tempora rerum,
Quis latio antiquo fuerit ſtatus, aduena claſſem
Cùm primùm Auſoniis exercitus appulit oris,
Expediam, & primæ reuocabo exordia pugnæ:
Tu vatem, tu diua mone. Dicam horrida bella,
Dicam acies, actóſque animis in funera Reges,
Tyrrhenámque manum, totámque ſub arma coactam
Heſperiam. Maior rerum mihi naſcitur ordo:
Maius opus moueo.

Icti fœderis comparationes. Icti quoque fœderis verſus vtrinque ſũt deſcribẽdi. quorum Homerici in terra, Virgiliani inter muſas à Phœbo facti videri queant. Primùm igitur apparatus: qui ſanè eſt apud Homerum ſine apparatu,

ἐκέλευσε δ' ἑταίρους
Ἵππους ζευγνύμεναι. τοὶ δ' ὀτραλέως ἐπίθοντο.

Αὐ

Ἂν δ' ἄρ' ἔβη Πρίαμος, κατὰ δ' ἡνία τεῖνεν ὀπίσσω.
Πὰρ δέ οἱ Ἀντήνωρ περικαλλέα βήσετο δίφρον,
Τὼ δὲ διὰ σκαιῶν πεδίον δ' ἔχον ὠκέας ἵππους.
Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἵκοντο μετὰ Τρῶας, καὶ Ἀχαιοὺς,
Ἐξ ἵππων ἀποβάντες ἐπὶ χθόνα πουλυβότειραν,
Ἐς μέσσον Τρώων, καὶ Ἀχαιῶν ἐστιχόωντο.
Ὤρνυτο δ' αὐτὰρ ἔπειτα ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων.
Ἂν δ' Ὀδυσσεὺς πολύμητις.

Videtur aniculæ cuiuſdam narratio. at illa,

Interea Reges, ingenti mole Latinus
Quadriiugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati biſſex radii fulgentia cingunt,
Solis auiſpecimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Hinc pater Æneas Romanæ ſtirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cæleſtibus armis:
Et iuxtà Aſcanius, magnæ ſpes altera Romæ,
Procedunt caſtris, NVNC SACRIFICIA,
puráque in veſte ſacerdos
Setigeræ fœtum ſuis, intonſámque bidentem
Attulit, admouítque pecus flagrantibus aris.
Illi ad ſu[illegible]tem conuerſi lumina ſolem
Dan[illegible]anibus ſalſas, & tempora ferro
Sum[illegible]t pecudum: pateríſque altaria libant.

[illegible]æc Romano ritu: ille ſuo.

ἀτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
Ὅρκια πιστὰ θεῶν σύναγον· κρητῆρι δὲ οἶνον
Μίσγον, ἀτὰρ βασιλεῦσιν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν.
Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν
Ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας. αὐτὰρ ἔπειτα
Κήρυκες Τρώων, καὶ Ἀχαιῶν νεῖμαν ἀρίστοις.

Orationes deinceps nullo modo pares,

Τοῖσι δ' Ἀτρείδης μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών.
Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε.
Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις,
Καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
Ἀνθρώπους τίνυσθον, ὅτις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ·
Ὑμεῖς μάρτυροί ἐστε· φυλάσσετε δ' ὅρκια πιστά.
Εἰ μέν κεν Μενέλαον Ἀλέξανδρος καταπέφνῃ,
Αὐτὸς ἔπειθ' Ἑλένην ἐχέτω, καὶ κτήματα πάντα.

Ημεῖς δ' ἐν νήεσσι νεώμεθα ποντοπόροισι.
Εἰ δέ κ' ἀλέξανδρον κτείνῃ ξανθὸς μενέλαος,
Τρῶας ἔπειθ' ἑλένην, καὶ κτήματα πάντ' ἀποδοῦναι,
Τιμὴν δ' ἀργείοις· ἀποτινέμεν ἥν τιν' ἔοικεν.
Ἥ τε καὶ ἐσσομένοισι μετ' ἀνθρώποισι πέληται.
Εἰ δ' ἂν ἐμοὶ τιμὴν πρίαμος, πριάμοιό τε παῖδες
Τίνειν οὐκ ἐθέλωσιν ἀλεξάνδροιο πεσόντος·
Αὐτὰρ ἐγὼ καὶ ἔπειτα μαχέσομαι εἵνεκα ποινῆς
Αὖθι μένων, εἵως κε τέλος πολέμοιο κιχείω.

Solum facit Agamemnonem promittentem. At enimuerò Græcorum ille ritus qualis, ſi non vtrinque ſtipulentur? Nos igitur ſic,

Tum pius Æneas ſtricto ſic enſe precatur,
Eſto nunc Sol teſtis, & hæc mihi terra precanti:
Quam propter tantos potui perferre labores.
Et pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno
Iam melior, iam diua precor: tùque inclyte Mauors,
Cuncta tuo qui bella pater ſub numine torques,
Fontéſque fluuióſque voco, quæque ætheris alti
Religio, & quæ cæruleo ſunt numina ponto.
Ceſſerit Auſonio ſi fors victoria Turno,
Conuenit Euandri victos diſcedere ad vrbem
Cedet Iulus agris: nec poſt arma vlla rebelles
Æneadæ referent, ferróve hæc regna laceſſent.
Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem,
Vt potius reor, & potius dij numine firment,
Non ego nec Teucris Italos parere iubebo,
Nec mihi regna peto, paribus ſe legibus ambæ
Inuictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacra, deóſque dabo, ſocer arma Latinus habeto.
Imperium ſolenne ſocer, mihi mœnia Teucri
Conſtituent, vrbíque dabit Lauinia nomen.

Nam quód omiſit οἳ ὑπένερθε καμόντας ἀνθρώπους τίνυσθον: rectè quidem: Agamemnon enim vult vlciſci Paridis iniurias. Æneas nihil niſi Lauiniam petit. Terram quoque aptius inuocat quàm Agamemnon, additque rationem: propter quàm inquit, tot ærumnas executus ſum. Præterea Iunonem, vt mala deprecetur. Martem belli numen, quod non ſine reprehenſione reliquit Agamemnon. Tũ addit omnes cœlites illa diuina periphraſi, *quæq. ætheris alti Religio*, id eſt, dii qui in æthere coluntur. Præterea ne-

neque κτείνη, neque καταπέφνη: ſed, *Ceſſerit victoria Turno*, & addidit, *fors*: vt ſit fortuna, non virtus. Mox, *annuerit noſtrum victoria Martem*, ſic puto loqui deorum proceres in conciliis cæleſtibus. Cæterorum carminum virtutes à nobis alibi ſunt explicatæ. quæ verò dixerit Latinus, ſunt quauis imitatione potiora.

Sic prior Æneas: ſequitur ſic deinde Latinus,
Suſpiciens cœlum, tenditque ad ſidera dextram.
Hæc eadem Ænea cælum, mare, ſidera iuro,
Latonæque genus duplex, Ianúmque bifrontem,
Vímque deûm infernam, & diri ſacraria Ditis.
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine ſancit.
Tango aras, medióſque ignes, & numina teſtor,
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet,
Quo res cunque cadet. nec me vis vlla volentem
Auertet: non ſi tellurem effundat in vndas,
Diluuio miſcens, cælúmve in Tartara ſoluat.

Vbi animaduertas eadem aliis verbis, alióque orationis ambitu collecta. *Cælum mare*, cælites. quæ auxit addita patria religione, *Ianis* & *Ditis*, propter Auernum. Deinde ritus, *Tango aras*: ſicut in quarto, -*aráſque tenebat*. Anſulas enim habebant aræ: quod etiam in antiquis videmus mo[illegible]entis. Quinque verſus: quibus vterque pugnæ de[illegible]batur euentus, tribus colligit verbulis, *Quo res cunque cadet*. Nota: *vis vlla volentem Auertet*. Neque ipſe volens faciam: neque me vis vlla velle faciet: ne Iupiter ipſe quidem. Quinetiam nullis terroribus, nullis rerum monſtris mutabor.

Iliados primo, verſus eſt in quo aiunt epitheta ditare ventum, quæ in noſtro nulla ſint.

Τοῖσι δ' ἴκμενον οὖρον ἵει ἑκάεργος Ἀπόλλων.

Noſter autem ille,

Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntes.

Primùm, quæ epitheta? equidem vnum tantùm video, ídque lãguidũ. quid enim aliud eſt ἴκμενον, quàm veniens? At omnis ventus veniens eſt, vnde & Latinis vox. In Virgiliano verſu verò qui negat epithetum: ipſe quid ſit epithetũ neſcit. Neque enim vnico tantùm verbo clauditur omne epithetum, ſed interdum pluribus. Plurima apud Horatium exempla, *Verris obliquum meditantis ictum*. Et grandiores ſunt loquutiones periphraſticæ. Igitur quod

οὖρος Græcis, quaſi ad caudam: Maroni fuit, in *puppi*, &, *ſurgens*: ſanè ſignificatè, qui antea non eſſet.

Eſt in v. Iliad. & alibi non ſemel verſus ille,

> Ἔνθα τίνα πρῶτον, τίνα δ' ὕστατον ἐξενάριξεν.

Ἕκτωρ. Quod ſemel tantum Virgilius, additáque apoſtrophe ad interrogationem, quo nihil eſſe poteſt ſuauius,

> *Quem telo primum, quem poſtremum aſpera virgo*
> *Deiicis? aut quod humi morientia corpora fundis?*

Verba quoque Hectoris moribundi, prædicantis Achilli mortem, longè ſunt languidiora illis quæ dicit Orodes Mezentio,

> *-non me quicunque es inulto,*
> *Victor, nec longum lætabere. Te quoque fata*
> *Proſpectant paria, atque eadem mox arua tenebis.*

Ille autem ſic in xxii Iliad.

> Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι,
> Ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε Πάρις, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων
> Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἐνὶ Σκαιῇσι πύλῃσι.

Item reſponſio,

> Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος Ἀχιλλεύς.
> Τέθναθι. κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
> Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.

Quantò plus ſpirat militis ille,

> *Ad quem ſubridens, miſta Mezentius ira,*
> *Nunc morere, aſt de me diuûm pater atque hominum Rex*
> *Viderit.*

Vbi ſui poematis indignum putaſſe Homericum verbum animaduertas. quod enim ille σαρδάνιον γέλασσε dixit: hic *ſubridens ira miſta*. Et cùm Orodes nondum eſſet mortuus: rectè, & quidem cum aduerbio, *Nunc morere*. quare cum expiraſſet Hector, non decuit Achillem erbum τέθναθι. Id quoque memineris à Virgilio ſemel poſitam, ab Homero bis huiuſcemodi diuinationē, quippe in xvii, tantundem prædicit Patroclus,

> Οὔ θην οὐδ' αὐτὸς δηρὸν βέῃ, ἀλλά τοι ἤδη
> Ἄγχι παρέστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιὴ,
> Χερσὶ δαμέντ' Ἀχιλῆος ἀμύμονος Αἰακίδαο.

Vbi ſimpliciter Homerus βέῃ: Maro autem amplius, *inulto*. & elegantius, *te quoque fata Proſpectant paria.*

Profectò pulcherrima ſunt loca, quæ videas in vtroq. authore: vbi duo confligunt exercitus. in iiii Iliados,

οἱ

Οἱ δ' ὅτε δή ῥ' ἐς χῶρον ἕνα ξυνιόντες ἵκοντο,
Σύν ῥ' ἔβαλον ῥινούς, σὺν δ' ἔγχεα, καὶ μένος ἀνδρῶν
Καλκεοθωρήκων, ἀτὰρ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι·
Ἔπληντ' ἀλλήλοισι, πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει.
Ἔνθα δ' ἅμ' οἰμωγή τε, καὶ εὐχωλὴ πέλεν ἀνδρῶν,
Ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων. ῥέε δ' αἵματι γαῖα.

Quæ iiſdem verbis etiam in VIII repoſuit. noſter autem tanto impetu, vt videar non inter poeticas delicias, ſed in medio Marte verſari,

At manus interea muris Troiana propinquat:
Hetruſcique duces, equitúmque exercitus omnis,
Compoſiti numero in turmas. Fremit æquore toto
Inſultans ſonipes, & preſſis pugnat habenis,
Huc obuerſus & huc tum late ferreus haſtis
Horret ager, campique armis ſublimibus ardent.
Necnon Meſſapus contrà, celeréſque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Aduerſi campo apparent: haſtáſque reductis
Protendunt longè dextris, & ſpicula vibrant,
Aduentúſque virûm, fremitúſque ardeſcit equorum.

I s progreſſus. Vide congreſſum,

Iámque intra iactum teli progreſſus vterque
Subſtiterat. ſubitò erumpunt clamore, frementéſque
Exhortantur equos: fundunt ſimul vndique tela
Crebra, niuis ritu, cœlúmque obtexitur vmbra.
Continuò aduerſis Tyrrhenus, & acer Aconteus
Connixi incurrunt haſtis, primique ruinam
Dant ſonitu ingenti, præfractáque quadrupedantum
Pectora pectoribus rumpunt.

DEINDE interponit varias viciſſitudines Impreſſionum: tandem verò inſurgit,

Tertia ſed poſtquam congreſſi in prælia, totas
Implicuere inter ſe acies, legítque virum vir:
Tum verò & gemitus morientum, & ſanguine in alto
Armáque, corporáque, & permiſti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi, pugna aſpera ſurgit.

Qui verſus à Lucillio irridebatur.

Haſtis horret ager: eum fecerat Ennius ex Homeri XIII Iliadis:

Ἔφριξεν δὲ μάχη φθισίμβροτος ἐγχείῃσι.

Qui verò duo verſus in XIII, ſunt Iliados, fatemur ex

Græcæ linguæ commoditate nobis eſſe aptiores ad laudandum, quàm ad imitandum.

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδ' ἔρειδε· κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Cæterùm qui ſunt in agminibus exercitati (vtinam id ignotum eſſet nobis) verborũ tum ſucceſſionem, tum cohæſionem probent: rem quæ indicatur, rideant. Fac haſtæ haſtam hærere poſſe: quod niſi cancellatim fiat, eſſe nequit: hoc autem neque ab Homero declaratum eſt: neque per verbũ φράττειν explicari quit. Itẽ, clypeũ clypeo cõferri hoc enim eſt teſtudo priſcorũ. quónã modo galeæ galea cohærebit? Præterea cùm dixit σάκος σάκει: quid erit ἀσπὶδ' ἀσπίς? quare diuinus vir cùm ἄτοπον animaduerteret, contentus fuit illis quæ fieri ſolent, *Hæret pede pes, denſúſque viro vir.* Quàm verò inepta futura fuerit ea imitatio, ſi expleretur ex his patébit,

Confertæ haſtæ haſtis, tum pes pede, ſcutáque ſcutis.
Atque humeris humeri, galeæ galea, atque viro vir.

Quos ſanè verſus propino etiam Lucilio irridendos: tametſi ſunt illis Homericis φαλαγγικώτεροι. Verùm græculi grammatici quid ſit Virgilium eſſe, neſciunt.

Illa minoris controuerſiæ, facilioris aſſenſionis quæ ſunt ex Iliados IX,

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώτε Θρήκηθεν ἄητον,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δὲ πάρεξ ἅλα φῦκος ἔχευαν.

Magnificentius & ſignatius, vt omnia ſemper noſter,

Aduerſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrúſque, Notúſque, & lætus Eois
Eurus equis, ſtridunt ſyluæ, ſæuitque tridente
Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.

Aduerſos fecit, quibus eſſet vnda cumulatior, ac non ſine cauſa κορθυόμενον. Addit violentiam, ruptus turbo. Et illius ſimplicitas vehementer opprimitur iucundiſſima illa circunſcriptione, *& lætus Eois Eurus equis.* In cæteris quis non videt hîc magiſtrum qui didicerit, illic diſcipulũ qui docuerit? Vt omittamus Zephyrum Thracium. Quis enim hoc defendat? Porphyrius opinor: qui ait Zephyrum è Thracia flare in Græciam, turpi ſanè aut inſcitia aut impudentia. eſt enim Græciæ Thracia Septentrionalis

trionalis, non Occidentalis. Quòd ſi dicat Homerum Iliadẽ ſcribere, cuius loci ſitus ventorũ quoque ſitũ doceat: ac propterea Zephyrum Occidentalem ventũ per Thraciã flare in eã partẽ Aſię, vbi fuit Ilium. hoc quoque falſum eſt. Argeſtes enim potius is eſt quàm Zephyrus. Zephyrus autẽ per Græciã in Troianos cãpos trãnſmittit, quanquã ne ſic quidẽ. non enim obliquè ſpirat, ſed rectà ἰσημερινῆς ſub circulo æquatore. Præterea non poteſt abſolui, cùm Zephyrum & Boreã ex iiſdẽ cæli ſegmentis fecerit proficiſci. Si Troianis igitur mittet Zephyrũ Thracia, iis nullo modo Boreas indidem mitti conuenit. Ne verò ſine iudiciis ſemper iudicemus, quod fecimus modò in Græcis vt Latina faceremus, in Latinis quoque cenſuimus faciẽdum, vt facta Græca demonſtrent cuiuſmodi Homerica illa fieri potuerint. quæ tamen non gloriæ gratia nunc à nobis poſita arroganter putes, ſed animi cauſa potius, vt imitationis viam hac quoque in parte muniamus. Sũto igitur ſic, ſanè ex tempore, & in mediæ noctis fuſa vigiliis, feſſo iam animo, ac cœnaturienti,

Ἠΰτε ῥηγνυμένοιο τυφάονος αἰπέα κυρτὰ
Κύματα ἐς αἰθέρα, Ζεφύροιό τε, καὶ Βορέαο
Ἴ' δὴ εὔρου μύστωρος ἰάων ἱπποσιμάων
Τῶν δέ γ' ὀρεινομένων σίζουσ' ἐπικάμπτεται ὕλη
Ψαμμοχύτη πεδόθεν πόντου τ' ἀπερεύγεται ἅλμη.

Apponemus huic & hanc propter affinitatem, quæ ſanè eſt magnifica, & Virgilio digna. Poſita verò eſt in libro Iliad.

Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον Ζεφύρου ὑποκινήσαντος
Πόντῳ μέν τε πρῶτα κορύσσεται. αὐτὰρ ἔπειτα
Κέρσῳ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει, ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας
Κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἁλὸς ἄχνην.

Magnifica inquam, & plena, & nobilis. Aiunt igitur diuite narratione expolitum maris motum, motúſque incrementa. Virgilium verò (ſic enim loquuntur) peruolaſſe tantùm,

Fluctus vbi primo cœpit cùm albeſcere ponto
Paulatim ſeſe tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Sanè exuperat Græcos potius, quàm ſuperat. Sonum enim audis: prudentiam deſidero, námque ait incipere at-

tolli in litore.& ſtatim ait in ponto cumulari primum, deinde frangi in litore. tũ autem poſtquam fregit ipſum fluctum in litore. quid redit ad curuationem, poſtremò non eſt verum tunc ſordes expui, ſed poſtea id fit. Quæ videns Poeta, nihil repetiuit: ſed vno tractu proceſſum fluctuationis aptiſſimè deſcripſit. Ante igitur motum, qui animaduerſione dignus ſit, albeſcit maris ſuperficies criſpata enim fulget. deinde paulatim ſeſe tollit. tũ altiores vndæ contumeſcunt. Poſtremò ſubuertitur à fundo ipſo. Illud etiam addas animaduerſionibus: non eſſe maiores fluctus in alto mari cùm quatitur tẽpeſtate, quàm vbi minus eſt profundũ. Quẽadmodũ in hoc noſtro Britannico videmus, Potes, & *primo ponto*, interpretari in litore.. Verũ ibi ſemper albeſcit: ſemper enim frangitur. Quàm verò generoſè dixerit illa ex XI Vlyſſeæ,

Ὥρη μὲν πολέων μύθων, ὥρη δέ τε ὕπνου.

-ſuadéntque cadentia ſidera ſomnos. nõniſi nobilia ingenia poſſunt comprehendere.

In XI Vlyſſ. metitur Homerus Oti & Ephialtæ corpora,

Τοὺς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
Καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
Ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
Οἳ καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Admirantur Græculi pueriles menſuras: aiúntque eſſe δαιμόνιον ἀκρίβειαν: ignauéque eſſe omiſſum à Virgilio. Nimis ſæpe cogor exclamare, aliud eſſe Græculum circulatorẽ, aliud regiæ orationis authorẽ. Indigna cenſuit ſua maieſtate Virgilius hãc minutam ſuperſtitionem. Nam quod ad montium congeſtionem attinet, nemo Græcorum ad illorũ numerorũ artẽ acceſſit: de qua ſuo loco,

-ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum.

Satis igitur habuit dicere: *immania corpora.* & plus dixit quàm Homerus. Ille enim ἀπειλήτην: nos autem,

-manibus magnum reſcindere cælum
Aggreſſi, ſuperiſque Iouem detrudere regnis.

Admirabilem verò proportionem hanc dimetiamur. Quadruplam deberi aiũt proceritatem craſſitudini. Homerus dixit latos ἐπταπήχεας longos ἐννεοργύιους. Paſſus quartam partem eſſe cubitum. Sanè cum ſui quiſque paſſus æquet longitudinem: quartam partem ſui cubitum habet. Itaque etiam plicatis ad pectus brachiis, ſummitatibus ſuis medij digiti ſeſe contingunt. Cæterùm neutiquam verum eſt, eiuſmodi eſſe hominis ſymmetriam. Cùm enim iuſtæ homo magnitudinis octonum ſit palmorum, pectus eſſet palmorum duûm. qua conſtitutione nihil eſſe poteſt deformius: In viro forti tres octauas ferè partes ſuæ longitudinis à pectore capi conuenit: ab humeris tantundem cum ſemiſſe.

Parthenias noſter pari vſus eſt verecũdia, cùm Polyphemi ingluuiem narraret, atque crudelitatem·

Vidi egomet duo de numero cùm corpora noſtro
Prenſa manu magna, medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum. Quæ Homerus, quaſi diceret apud iudicem cauſam, atrociſſimis atque immundiſſimis verbis vſus eſt,

Σὺν δὲ δύο μάρψας, ὥστε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κόπτ', ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε. δεῦε δὲ γαῖαν
Τοὺς δὲ διαμελιστὶ ταμὼν ὠπλίσατο δόρπον.
Ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά τε, σάρκάς τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Quæ ille paucis, atque inſignibus,

Viſceribus miſerorum, & ſanguine veſcitur atro.

Neque enim repræſentare voluit teterrimã carnificinam quæ nõ deceret heroicam maieſtatem, ſed oleret potius ſatyricam licentiam.

Quæ ex v Vlyſſeæ tranſtulit ad ſuã Circen, longè ſunt excellentiora,

-ᾧ ἐνὶ νύμφη
Ναῖεν ἐϋπλόκαμος. τὴν δ' ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν.
Πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο. τηλόσε δ' ὀδμὴ
Κέδρου τ' εὐκεάτοιο. θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Δαιομένων. ἡ δ' ἔνδον ἀοιδιάουσ' ὀπὶ καλῇ
Ἱστὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ' ὕφαινεν.

Diues inacceſſos vbi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,

Arguto tenues percurrens pectine telas.
Vides enim heroicam phraſin, *reſonat lucos cantu*. &, *arguto pectine* melius, quàm aureo.

Cum Eliſæ diris, diræ Polyphemi nullam habent proportionem maieſtatis.

Δὸς, μὴ Ὀδυσῆα πτολιπόρθιον οἴκαδ' ἱκέσθαι.
Ἀλλ' οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἱκέσθαι,
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Omitto coactam & inſuauem dictionem; ἐν πήματα οἴκῳ. nam penitus eſt barbara hæc figura: ſi euenit quod precatur, id quoque in fatis fuit: quomodo ſi eſt μοῖρα ἱκέσθαι non ſit μοῖρα ſic quoque ἱκέσθαι, quare noluerim pleriſque in locis, hîc & alibi Homerū tam placuiſſe Poetæ noſtro: ſed loquutiones atque ſententiæ comparentur,

—ſi tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſic fata Iouis poſcunt, hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus & armis
Finibus extorris, complexa auulſus Iuli
Auxilium imploret, videatque indigna ſuorum
Funera: nec cum ſe legis ſub pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.

Vbi etiam hiſtoriam tetigit Virgilius. Etenim memoriæ proditum eſt, Æneam cum Mezentio pugnantem in Numici fluminis ripa nuſquam comparuiſſe.

Similem immiſcuit illis eruditionem,

Mæonio, quem ſerua Licimuia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Troiam miſerat armis.

Quos cùm confeciſſet ad illorum normam, quæ in II, Iliados ſcripta ſunt,

Οὓς τέκεν ἀστυόχη δόμῳ ἄκτορος ἀζείδαο
Παρθένος αἰδοίη ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα
Ἄρηϊ κρατερῷ, ὁ δέ οἱ παρελέξατο λάθρῃ.

Condiuit legum militarium ſcientia. Neque enim licebat ſeruis militare: iccirco vetita dixit arma.

Exanguia illa quoque ex Iliados XXI,

Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδοθ' ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ
Κνίσῃ μελδόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο

Παί-

Πάντοθεν ἀμφολαδὸν, ὑπὸ δὲ ξύλα κάγκανα κεῖται.
ita animauit,

-magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni,
Exultántque æſtu latices, furit intus aquai
Fumidus, atque altè ſpumis exuberat amnis
Nec iam ſe capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Nam quid attinebat, porcinas intus carnes ponere? & κεῖται, emortua vox eſt. illa viua. *ſuggeritur*, vt ne ignis deficiat. Subinde nánq. materia fouendus ignis qui è virgis fit. adeò pingit omnia diuinus vir. Et ſanè ſonitus maior ex eo igni, quàm ex ligno maiore aut craſſiore. Neque verò aut deeſt, aut latet nos cauſa. Multum enim aeris diuulſi in ipſis ramalibus. Ahenũ quoque grandior vox, quàm lebes. Itaque alibi adornauit epitheto, *Dodonæóſque lebetes*. Omitto quod videre videor, ignem ipſum, aquam bullantem, fumi globum, qui à diuino viro χαρίεντως dictus eſt, *vapor ater*. Diuina ſanè illa, *Nec iam ſe capit vnda*. fit enim ſeipſa maior. Nihil verò pueriliùs quàm quod ibi ab Homero dictum eſt, Xanthi aquas vri igni. Sanè Xanthũ Vulcanus fortaſſe poſſit vrere: ſicut Martem vulnerare Diomedes: at aquas igni vri in fluuio, quis credat? Potius ac citius, ſi qua vruntur, ea aquis ab incendio vindicari. Eſt & altera ſententia contra naturam,

Ζέε δ' ὕδωρ, οὐδ' ἔθελε προρέειν.

Nihil futilius. tunc enim maximè mouetur aqua vbi feruet. Quin liquores ignem perinde atque vaſtatorẽ fugiũt. Si olei aliquantum ſuper tabulam mittatur, atque in medio eius carbo accenſus imponatur: videbis illico diffugere oleum, diffunderéque ſeſe, atque dilatare.

Quæ verò qualiáque addidit ornamẽta illi ex XI Iliados,

Ὡς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.
Olli dura quies oculos, & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

In eodem poſuit verſus luculentiſſimos, quos etiam repetiuit in XX,

-αἵματι δ' ἄξων
Νέρθεν ἅπας πεπάλακτο, καὶ ἄντυγες αἱ περὶ δίφρον,
Ἃς ἄρ' ἀφ' ἱππείων ὁπλέων ῥαθάμιγγες ἔβαλλον
Ἅς τ' ἀπ' ἐπισσώτρων.

Huic ſplendorem addidit grandiloquentiæ,

-ſpargit rapida vngula rores
Sanguineos,miſtáque cruor calcatur arena.

Par rotunditas & in illis,

Tum caput orantis nequicquam ac multa parantis
Dicere,deturbat terræ: truncúmque repente
Prouoluens. Aſtricto námque ambitu numerorũ expediuit facti celeritatem: atque aures præuenit, ſicut ille anteuerterat preces. Homerica verò ſunt longa & laxa,

Ἦ, καὶ ὁ μέν μιν ἔμελλε γενείου χειρὶ παχείῃ
Ἁψάμενος λίσσεσθαι, ὁ δ' αὐχένα μέσσον ἔλασσε
Φασγάνῳ ἀΐξας, ἀπὸ δ' ἄμφω κέρσε τένοντε,
Φθεγγομένου δ' ἄρα τοῦ γε κάρη κονίῃσιν ἐμίχθη.

Falſum præterea eſt, à pulmone caput auulſum loqui poſſe. & durum eſt, Caput miſtum puluere: non enim miſcetur quod apparet & extat.

Similem & probauit & exercuit celeritaté in prælio, vbi copiam & frequentiam ingruentium telorum ſic deſcripſit: *crebra niuis ritu:* neque admittere voluit Homeri prolixitatem, quæ eſt in x I I Iliados,

Τῶν δ' ὥστε νιφάδες χιόνος πίπτουσι θαμειαὶ
Ἤματι χειμερίῳ, ὅτε τ' ὤρετο μητίετα Ζεὺς
Νιφέμεν ἀνθρώποισι πιφαυσκόμενος τὰ ἃ κῆλα,
Κοιμήσας δ' ἀνέμου χέει ἔμπεδον ὄφρα καλύψῃ
Ὑψηλῶν ὀρέων κορυφὰς, καὶ πρώονας ἄκρους,
Καὶ πεδία λωτεῦντα, καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
Καί τ' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς κέχυται λιμέσι τε καὶ ἀκταῖς
Κῦμα δέ μιν προσπλάζον ἐρύκεται, ἄλλα τε πάντα
Εἰλύαται καθύπερθ', ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.

Deteſtatus eſt Poeta noſter more ſuo loquacitatem, & quid eſt, τὰ ἃ κῆλα? Tempeſtatem intelligit. Sanè nix non vaſtat, vt fulmen, aut grando, aut imber. & ταυτολογία, κορυφὰς ἄκρους. In mari verò quis vidit niuẽ? ſanè id præter modum. Neque ſcio quorſum κῦμα ἐρύκεται, id eſt, κατέχει χιόνα, vt interpretantur: ſed arcet. Neque ὄμβρος, rectè. & haud ita multò antè eiuſdem niuis ſimilis cõparatio non ſine reprehenſione,

Οἱ δ' ἄρα χερμαδίοισιν ἐϋδμήτων ἀπὸ πύργων
Βάλλον ἀμυνόμενοι σφῶν τ' αὐτῶν, καὶ κλισιάων,
Νηῶν δ' ὠκυπόρων, νιφάδες δ' ὡς πίπτον ἔραζε
Ἅς τ' ἄνεμος ζαὴς νέφεα σκιόεντα δονήσας
Ταρφειὰς κατέχευεν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Quanto

Quanto aptius miſſilia grandini aſſimilaſſet, quemadmodum Poeta verus,

Ac velut effuſa ſi quando grandine nimbi
Præcipitant: omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice ſaxi
Dum pluit in terris: vt poſſit Sole reducto
Exercere diem. Aliam verò ſtrigoſiorem ponit in xv,
Ὡς δ' ὅταν ἐκ νεφέων πτῆται νιφὰς, ἠὲ χάλαζα
Ψυχρὴ ὑπαὶ ῥιπῆς αἰθρηγενέος Βορέαο.

Vbi non puduit cadenti grandini deſcendentem de cœlo Irim comparare. nihil enim infelicius. Hæ igitur comparationes oppreſſionum. Res autem ipſa, vt hic Aeneæ: ita in nono deſcribitur ſuper Turno, & ſuper Aiace in xvi,

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum
Nec dextra valet iniectis ſic vndique telis
Obruitur. ſtrepit aſſiduo caua tempora circum
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fatiſcunt:
Diſcuſſæque iubæ capiti: nec ſufficit vmbo
Ictibus, ingeminant haſtis & Troes, & ipſe
Fulmineus Mneſtheus. Tum toto corpore ſudor
Liquitur, & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit. feſſos quatit æger anhelitus artus.
Αἴας δ' οὐκ ἔτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσσι.
Δάμνα μιν Ζηνός τε νόος, καὶ Τρῶες ἀγαυοὶ,
Βάλλοντες, δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισι φαεινὴ
Πήληξ βαλλομένη καναχὴν ἔχε βάλλετο δ' αἰεὶ
Κάπφαλα εὐποίηθ', ὁ δ' ἀριστερὸν ὦμον ἔκαμνεν
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἰόλον, οὐδὲ δύναντο
Ἀμφ' αὐτῷ πολεμίξαι, ἐρείδοντες βελέεσσι.
Αἰεὶ δ' ἀργαλέῳ ἔχετ' ἄσθματι. κὰδ δέ οἱ ἱδρὼς
Πάντοθεν ἐκ μελέων πολὺς ἔρρεεν, οὐδέ πη εἶχεν
Ἀμπνεῦσαι, πάντη δὲ κακὸν κακῷ ἐστήρικτο.

Pulcherrima eſt equi comparatio in xv Iliad.
Ὡς δ' ὅτε τὶς στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ
Δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων
Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋρρείος ποταμοῖο
Κυδιόων, ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὤμοις ἀΐσσονται. ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς:
Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει μετά τ' ἤθεα, καὶ νόμον ἵππων.

Non pauca hic animaduertenda. Primùm, an omnia excuſſerit poeta noſter, nam quod verbũ habuit Latinum,

quo diceret illud στατὸς, *Stabulatitium* dicunt Itali voce feliciſſima, longéque euidentiore, quàm Græci. στατὸν etiam alibi quam in ſtabulo intelligam. Sanè Poeta illo aduerbio deſignauit, *Tandem liber equus*, id eſt, multo poſt tempore, quàm non eſt ſolutus. ἀκοστήσας, prætериit noſter. nos in hymno Rochi ſic expreſſimus Saturum ad præſepe. Alterum quod perpendamus, eſt: longè melius à noſtro partes collocatas. Nam otioſus ille verſus,

Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο,

Si non it ad fluuium. vadit enim ἐς ἤθεα καὶ νόμον ἵππων. Quare multo melius diuiſit ac diſtribuit Maro, aut in paſtus, aut ad fluuium, Tertio loco non eſt prætereundum: peſſimos eſſe equos qui aquis gaudent, vt abluantur: neque ſitis neque laboris eſſe patientes. Qui ſe polluerant libenter, ærumnarum tolerantiores ſunt, & dominis fideliores. Quartò, meminerimus in ſexto Iliados, huic item equo Paridem totidem, iiſdémque verbis comparatum: quo nihil eſſe poteſt turpius. Dantur enim comparationes duabus de cauſis: ob efficaciam, & ob decorem: quorum vtrumque ſi repetantur, amittitur. Poſtremò σύλλικον πεποιθὼς, ſine verbo, rectus eſt, & ſubdit ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει.

Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus: campóque potitus aperto,
Aut ille in paſtus, armentáque tendit equarum
Aſſuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectiſque fremit ceruicibus altè
Luxurians, ludúntque iubæ per colla, per armos.

Eſt etiam plus, *fremit*, quàm κυδιόων. & *luxurians* quàm ἀγλαΐῃ πεποιθώς. &, *ludunt*, felicius quàm ἀΐσσονται: modò huc ſcilicet, modò illuc. & verius *per colla, per armos*, quàm ὤμοις tantùm.

Nec verò coarctat ſemper effuſam Homeri dictioné interdum enim ditat: vt illud in xxi, Iliados,

-λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ
Κείμενον ἐν πεδίῳ, μέλανα, τρηχύν τε, μέγαν τε
Τὸν ῥ᾽ ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης

-ſaxum circumſpicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret arnis.

Plus ad rem facit, *antiquum*, quàm nigrum, declarat enim magnitudinem: quia à nullo emotum eſt, & veroſimilius

eſt,non eſſe aſperum:ſi pro termino poſitum fuerat. Hæc melius, Illa ampliora, Campus, ager, aruum . Campus planiciem dicit.Ager tractum terræ.Aruum agri partem etiam ἔτυμον intendit ſumma illa eruditione. Lis enim à limitibus, Limes à diuiſione,qui ſolueret dominium , & poſſeſſionem,mutata Græca vocali in Latinam tenuiorem.ſed hæc opulentius in libris Originum.Etiam illud notare poſſumus, *Saxum antiquum* aptè deſignare verba illa:ἄνδρες πρότεροι.

Etiam illis vicit:quæ ſunt ex eodem libro,

-φύγεν ὥς τε πέλεια
Ἥ ῥά θ' ὑφ' ἴρηκος κοίλην εἰσέπτατο πέτρην
Χήραμον· οὐδ' ἄρα τῇγε ἁλώμεναι αἴσιμον ἦεν.

In hac ſalua eſt columba.Cuius etiam,ſi diis placet.Fatũ curam gerit,οὐ γὰρ αἴσιμον,inquit.in altera verò, quæ eſt in ſequenti libro fuga,

Ἠΰτε κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν
Ἡ δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται, ὁ δ' ἐγγὺς ὀξὺ λελῃκὼς
Ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἑλέειν δέ ἑ θυμὸς ἀνώγει.

In noſtra præda,

Quàm facile accipiter ſaxo ſacer ales ab alto
Conſequitur pennis ſublimem in nube columbam:
Comprenſámque tenet,pedibúſque euiſcerat vncis:
Tum cruor,& vulſæ labuntur ab æthere plumæ.

Haud dici poteſt, quàm ſit tabernaria illa oratio in II. Iliados,quam etiam tædet poſuiſſe,

Εἴπερ γάρ γ' ἐθέλοιμεν ἀχαιοί τε τρῶές τε
Ὅρκια πιστὰ ταμόντες ἀριθμηθήμεναι ἄμφω,
Τρῶας μὲν λέξασθαι ἐφέστιοι ὅσσοι ἔασιν,
Ἡμεῖς δ' ἐς δεκάδας διακοσμηθεῖμεν ἀχαιοὶ,
Τρώων δ' ἄνδρα ἕκαστοι ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν,
Πολλαί κεν δεκάδες δευοίατο οἰνοχόοιο.

Sanè bellum orationis ductum, vel militarem vel etiam Imperatorium,magno Atrida dignum.at noſtra Iuturna verè Virgiliano ore loquitur.

-en omnes,& Troes,& Arcades hîc ſunt,
Fataliſque manus,infenſa Hethruria Turno.
Vix hoſtem alterni,ſi congrediamur,habemus.

Aiacis ſunt verba modica in XIII Iliadis,

Ἄφαρ δέ τε χεῖρες ἀμυνέειν εἰσὶ καὶ ἡμῖν.

Quæ noſter Pallas melius,

Mortales totidem nobis animæque manúſque.

Fugit Hector in XXII Iliad. fugit & Turnus: quæ loca, qui voluerit, poterit comparare: duo tamen hîc ponam,

-ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅ τε ποσσὶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

Quod caſtigatiſſimè noſter,

-neque enim leuia, aut ludicra petuntur
Præmia, ſed Turni de vita & ſanguine certant.

Alter locus eſt eiúſdem modi, ſed diſparis ſententiæ: Achilles nutu vetat ſuis, ne quis telo miſſili impetat Hectorem: ſanè loqui eum quis prohibebat? Currens quomodo abnuere intelligebatur?

Λαοῖσι δ' ἀνένευε καρήατι δῖος Ἀχιλλεύς,
Οὐδ' εἴα ἱέμεναι ἐπὶ Ἕκτορι πικρὰ βέλεμνα,
Μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

Aeneas autem hoſtibus, qui præſentes erant: non enim Troiani illic circum Hectorem,

Aeneas mortem contrà, præſénſque minatur
Exitium, ſi quiſquam adeat: terrétque trementes,
Exciſurum vrbem minitans.

In ſecundo Iliad.

Γαῖα δ' ὑπεστενάχιζε, Διὶ ὣς τερπικεραύνῳ
Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ Τυφωέϊ γαῖαν ἱμάσσῃ
Εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

Grandiores numeri noſtri,

Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durúmque cubile
Inarime Iouis imperijs impoſta Typhoeo.

Vbi cùm diſputant vnicúmne tantùm ſit verbum εἰν ἀρίμοις apud Homerum, an duo: nihil ad nos. Inepti enim ſint, qui putent à Virgilio ignoratum quemadmodum appellaretur locus ille: à quo cùm ea ſcriberet tantùm diſtabat, quantum Neapolis vel Roma à Baiano ſinu.

In XVII Iliad. eſt Tauri comparatio,

Ὡς δ' ὅτ' ἂν ὀξὺν ἔχων πέλεκυν αἰζήϊος ἀνὴρ
Κόψας ἐξόπιθεν κεράων βοὸς ἀγραύλοιο,
Ἶνα τάμῃ διὰ πᾶσαν, ὁ δὲ προθορὼν ἐρίπῃσι.

Tantum abeſt vt noſtræ æquet magnitudinem, vt etiam vituperari poſſit. nam quid eſt, διὰ πᾶσαν? interpretantur, ἶνα πᾶσαν φλέβα, & ſi percuſſit: hoc enim eſt κόψας: quomodo

modo προσθορὼν, præuenit ictum ſaltu? niſi dicas, τὸ πρὸ ſignificare progreſſionem, non autẽ progreſſionem. Lógè eſt noſtra excellentior,

Quales mugitus fugit cùm ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſsit ceruice ſecurim.

Vel illa vrbanitas, cùm ad aram ſtatuit. & quæ verba, *incertam excuſsit ſecurim.*

Ob Pallantis interitum Æneæ iram nõ lacrymis, aut obtutu furioſo, aut dentium concuſſione declarauit Poeta noſter, ſed verborum ſuppreſſione, & animi impetu. nam ſtatim accepto nuncio ſine verbis,

Proxima quæque metit gladio, latúmque per agmen
Ardens limitem agit ferro:

& quæ ſequuntur diuina:

Pallas, Euander in ipſis Omnia ſunt oculis. Mox oranti Mago, quæ dixit,

-belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior, iam tum Pallante perempto.

Dixit *commercia*, quia vitam auro atque argẽto mercabatur. Achilles autem ſimpliciter,

Πρὶν μὲν γὰρ Πάτροκλον ἐπισπεῖν μόρσιμον ἦμαρ
Τόφρα τί μοι πεφιδέσθαι ἐνὶ φρεσὶ φίλτερον ἦεν
Τρώων, καὶ πολλοὺς ζωοὺς ἕλον, ἠδ' ἐπέρασα.
Νῦν δ' οὐκ ἔσθ' ὅστις θάνατον φύγῃ.

Ex Iliad. 1, & xx ponamus hîc comparationem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ὀχετηγὸς ἀπὸ κρήνης μελανύδρου
Ἀμφυτὰ καὶ κήπους ὕδατος ῥόον ἡγεμονεύει
Χερσὶ μάκελλαν ἔχων, ἀμάρης δ' ἐξ ἔχματα βάλλων
Τοῦ μέν τε προρέοντος ὑπὸ ψηφίδες ἅπασαι
Ὀχλεῦνται, τὸ δέ τ' ὦκα κατειβόμενον κελαρίζει
Χώρῳ ἐνὶ προαλεῖ, φθάνει δέ τε καὶ τὸν ἄγοντα.

Quorum optima quæque eo ſpatio incluſit Poeta, vt omnes ſanos deterruerit ab eiuſdem rei deſcriptione,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam
Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur
Saxa ciet, ſcatebríſque arentia temperat arua.

Vbi neque olitoris, neque fœniſecæ ligonem aut marrã habes. & προαλεῖ reſpondet cliuoſitas: & ἡγεμονεύει elicit, rectè tamen pingit Homerus ruſticum præpurgantem viam aquæ, ſublatis glebis aut ceſpitibus ex alueolo. quẽ

οὐρῆς Græcis, quaſi ad caudam: Maroni fuit, in *puppi*, &, *ſurgens*: ſanè ſignificatè, qui antea non eſſet.

Eſt in v. Iliad. & alibi non ſemel verſus ille,

Ἔνθα τίνα πρῶτον, τίνα δ᾽ ὕστατον ἐξενάριξεν.

Ἕκτωρ. Quod ſemel tantum Virgilius, additáque apoſtrophe ad interrogationem, quo nihil eſſe poteſt ſuauius,

Quem telo primum, quem poſtremum aſpera virgo
Deiicis? aut quod humi morientia corpora fundis?

Verba quoque Hectoris moribundi, prædicantis Achilli mortem, longè ſunt languidiora illis quæ dicit Orodes Mezentio,

-non me quicunque es inulto,
Victor, nec longum lætabere. Te quoque fata
Proſpectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

Ille autem ſic in xxii Iliad.

Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι,
Ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε πάρις, καὶ φοῖβος ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ᾽ ὀλέσωσιν ἐνὶ σκαιῇσι πύλῃσι.

Item reſponſio,

Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος ἀχιλλεύς.
Τέθναθι. κῆρα δ᾽ ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.

Quantò plus ſpirat militis ille,

Ad quem ſubridens, miſta Mezentius ira,
Nunc morere, aſt de me diuûm pater atque hominum Rex
Viderit. Vbi ſui poematis indignum putaſſe Homericum verbum animaduertas. quod enim ille σαρδάνιον γέλωτα dixit: hic *ſubridens ira miſta*. Et cùm Orodes nondum eſſet mortuus: rectè, & quidem cum aduerbio, *Nunc morere*. quare cum expiraſſet Hector, non decuit Achillem erbum τέθναθι. Id quoque memineris à Virgilio ſemel poſitam, ab Homero bis huiuſcemodi diuinationē, quippe in xvii, tantundem prædicit Patroclus,

Οὐ θὴν οὐδ᾽ αὐτὸς δηρὸν βέῃ. ἀλλά τοι ἤδη
Ἄγχι παρέστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιὴ,
Χερσὶ δαμέντ᾽ Ἀχιλῆος ἀμύμονος αἰακίδαο.

Vbi ſimpliciter Homerus βέῃ: Maro autem amplius, *inulto*. & elegantius, *te quoque fata Proſpectant paria.*

Profectò pulcherrima ſunt loca, quæ videas in vtroq. authore: vbi duo confligunt exercitus. in iiii Iliados,

οἱ

Οἱ δ' ὅτε δὴ ῥ' ἐς χῶρον ἕνα ξυνιόντες ἵκοντο,
Σὺν ῥ' ἔβαλον ῥινοὺς, σὺν δ' ἔγχεα, καὶ μένος ἀνδρῶν
Καλκεοθωρήκων, ἀτὰρ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι·
Ἔπληντ' ἀλλήλοισι, πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει.
Ἔνθα δ' ἅμ' οἰμωγή τε, καὶ εὐχωλὴ πέλεν ἀνδρῶν,
Ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων. ῥέε δ' αἵματι γαῖα.

Quæ iiſdem verbis etiam in VIII repoſuit. noſter autem tanto impetu, vt videar non inter poeticas delicias, ſed in medio Marte verſari,

At manus interea muris Troiana propinquat:
Hethruſcique duces, equitúmque exercitus omnis,
Compoſiti numero in turmas. Fremit æquore toto
Inſultans ſonipes, & preſſis pugnat habenis,
Huc obuerſus & huc tum late ferreus haſtis
Horret ager, campique armis ſublimibus ardent.
Necnon Meſſapus contrà, celeréſque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Aduerſi campo apparent: haſtáſque reductis
Protendunt longè dextris, & ſpicula vibrant.
Aduentúſque virûm, fremitúſque ardeſcit equorum.

IS progreſſus. Vide congreſſum,

Iámque intra iactum teli progreſſus vterque
Subſtiterat. ſubitò erumpunt clamore, frementéſque
Exhortantur equos: fundunt ſimul vndique tela
Crebra, niuis ritu, cœlúmque obtexitur vmbra.
Continuò aduerſis Tyrrhenus, & acer Aconteus
Connixi incurrunt haſtis, primique ruinam
Dant ſonitu ingenti, præfractáque quadrupedantum
Pectora pectoribus rumpunt.

DEINDE interponit varias viciſſitudines Impreſſionum: tandem verò inſurgit,

Tertia ſed poſtquam congreſſi in prælia, totas
Implicuere inter ſe acies, legítque virum vir:
Tum verò & gemitus morientum, & ſanguine in alto
Armáque, corporáque, & permiſti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi, pugna aſpera ſurgit.

Qui verſus à Lucillio irridebatur.

Haſtis horret ager: eum fecerat Ennius ex Homeri XIII Iliadis:

Ἔφριξεν δὲ μάχη φθισίμβροτος ἐγχείῃσι.

Qui verò duo verſus in XIII, ſunt Iliados, fatemur ex

Græcæ linguæ commoditate nobis eſſe aptiores ad laudandum, quàm ad imitandum.

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνω
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδ' ἔρειδε κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Cæterùm qui ſunt in agminibus exercitati (vtinam id ignotum eſſet nobis) verborũ tum ſucceſſionem, tum cohæſionem probent: rem quæ indicatur, rideant. Fac haſtæ haſtam hærere poſſe: quod niſi cancellatim fiat, eſſe nequit: hoc autem neque ab Homero declaratum eſt: neque per verbũ φράττειν explicari quit. Itẽ, clypeũ clypeo cõferri hoc enim eſt teſtudo priſcorũ. quónã modo galeæ galea cohærebit? Prætereà cùm dixit σάκος σάκεϊ: quid erit ἀσπὶς ἀσπίδι? quare diuinus vir cùm ἄτοπον animaduerteret, contentus fuit illis quæ fieri ſolent, *Hæret pede pes, denſúſque viro vir.* Quàm verò inepta futura fuerit ea imitatio, ſi expleretur: ex his patébit,

Conſertæ haſtæ haſtis, tum pes pede, ſcutáque ſcutis.
Atque humeris humeri, galeæ galea, atque viro vir.

Quos ſanè verſus propino etiam Lucilio irridendos: tametſi ſunt illis Homericis φαλαγγικώτεροι. Verùm græculi grammatici quid ſit Virgilium eſſe, neſciunt.

Illa minoris controuerſiæ, facilioris aſſenſionis quæ ſunt ex Iliados IX,

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώτε Θρήϊκεν ἄητον,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δὲ πάρεξ ἅλα φῦκος ἔχευαν.

Magnificentius & ſignatius, vt omnia ſemper noſter,

Aduerſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrúſque, Notúſque, & lætus Eois
Eurus equis, ſtridunt ſyluæ, ſæuitque tridente
Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.

Aduerſos fecit, quibus eſſet vnda cumulatior, ac non ſine cauſa κορθυόμενον. Addit violentiam, ruptus turbo. Et illius ſimplicitas vehementer opprimitur iucundiſſima illa circunſcriptione, *& lætus Eois Eurus equis.* In cæteris quis non videt hîc magiſtrum qui didicerit, illic diſci pulũ qui docuerit? Vt omittamus Zephyrum Thracium. Quis enim hoc defendat? Porphyrius opinor: qui ait Zephyrum è Thracia flare in Græciam, turpi ſanè aut inſcitia aut impudentia. eſt enim Græciæ Thracia Septentrionalis

trionalis, non Occidentalis. Quòd ſi dicat Homerum Iliadẽ ſcribere, cuius loci ſitus ventorũ quoque ſitũ doceat: ac propterea Zephyrum Occidentalem ventũ per Thraciã flare in eã partẽ Aſię, vbi fuit Ilium. hoc quoque falſum eſt. Argeſtes enim potius is eſt quàm Zephyrus. Zephyrus autẽ per Græciã in Troianos cãpos tranſmittit, quanquã ne ſic quidẽ. non enim obliquè ſpirat, ſed rectà ἰσημερινῆς ſub circulo æquatore. Præterea non poteſt abſolui, cùm Zephyrum & Boreã ex iiſdẽ cæli ſegmentis fecerit proficiſci. Si Troianis igitur mittet Zephyrũ Thracia, iis nullo modo Boreas indidem mitti conuenit. Ne verò ſine iudiciis ſemper iudicemus, quod fecimus modò in Græcis vt Latina faceremus, in Latinis quoque cenſuimus faciẽdum, vt facta Græca demonſtrent cuiuſmodi Homerica illa fieri potuerint. quæ tamen non gloriæ gratia nunc à nobis poſita arroganter putes, ſed animi cauſa potius, vt imitationis viam hac quoque in parte muniamus. Sũto igitur ſic, ſanè ex tempore, & in mediæ noctis fuſa vigiliis, feſſo iam animo, ac cœnaturienti,

Ἠΰτε ῥηγνυμένοιο τυφῶνος αἰπὰ κυρτὰ
Κύματα ἶς ἀνέμων, Ζεφύροιό τε, καὶ Βορέαο
Ἴδ' εὔρου μάστιγος ἰάων ἱπποσυνάων
Τῶν δέ γ' ὀρινομένων ῥίζουτ' ἐπικάμπτεται ὕλη
Ψαμμοχύτη πεδόθεν πόντου τ' ἀπερεύγεται ἅλμη.

Apponemus huic & hanc propter affinitatem, quæ ſanè eſt magnifica, & Virgilio digna. Poſita verò eſt in libro Iliad.

Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον Ζεφύρου ὕποκινήσαντος
Πόντῳ μέν τε πρῶτα κορύσσεται. αὐτὰρ ἔπειτα
Κέρσῳ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει· ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας
Κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται, ἀποπτύει δ' ἁλὸς ἄχνην.

Magnifica inquam, & plena, & nobilis. Aiunt igitur diuite narratione expolitum maris motum, motúſque incrementa. Virgilium verò (ſic enim loquuntur) peruolaſſe tantùm,

Fluctus vbi primo cœpit cùm albeſcere ponto
Paulatim ſeſe tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Sanè exuperat Græcos potius, quàm ſuperat. Sonum enim audis: prudentiam deſidero. námque ait incipere at-

tolli in litore.& ſtatim ait in ponto cumulari primum, deinde frangi in litore. tū autem poſtquam fregit ipſum fluctum in litore. quid redit ad curuationem, poſtremò non eſt verum tunc ſordes expui, ſed poſtea id fit. Quæ videns Poeta, nihil repetiuit: ſed vno tractu proceſſum fluctuationis aptiſſimè deſcripſit. Ante igitur motum, qui animaduerſione dignus ſit, albeſcit maris ſuperficies criſpata enim fulget. deinde paulatim ſeſe tollit. tū altiores vndæ contumeſcunt. Poſtremò ſubuertitur à fundo ipſo. Illud etiam addas animaduerſionibus: non eſſe maiores fluctus in alto mari cùm quatitur tēpeſtate, quàm vbi minus eſt profundū. Quēadmodū in hoc noſtro Britannico videmus, Potes, & *primo ponto*, interpretari in litore. Verū ibi ſemper albeſcit: ſemper enim frangitur. Quàm verò generoſè dixerit illa ex XI Vlyſſeæ,

Ὥρη μὲν πολέων μύθων, ὥρη δέ τε ὕπνου.

-ſuadéntque cadentia ſidera ſomnos. nōniſi nobilia ingenia poſſunt comprehendere.

In XI Vlyſſ. metitur Homerus Oti & Ephialtæ corpora,

Τοὺς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
Καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
Ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
Οἳ καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φιλοπίδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Admirantur Græculi pueriles menſuras: aiúntque eſſe δαιμόνιον ἀκρίβειαν: ignauéque eſſe omiſſum à Virgilio. Nimis ſæpe cogor exclamare, aliud eſſe Græculum circulatorē, aliud regiæ orationis authorē. Indigna cenſuit ſua maieſtate Virgilius hāc minutam ſuperſtitionem. Nam quod ad montium congeſtionem attinet, nemo Græcorum ad illorū numerorū artē acceſſit: de qua ſuo loco,

-ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum.

Satis igitur habuit dicere: *immania corpora.* & plus dixit quàm Homerus. Ille enim ἀπειλήτην: nos autem,

-manibus magnum reſcindere cælum
Aggreſſi, ſuperiſque Iouem detrudere regnis.

Admirabilem verò proportionem hanc dimetiamur. Quadruplam deberi aiũt proceritatem craſſitudini. Homerus dixit latos ἐννεαπήχεας longos ἐννεοργυίους. Paſſus quartam partem eſſe cubitum. Sanè cum ſui quiſque paſſus æquet longitudinem: quartam partem ſui cubitum habet. Itaque etiam plicatis ad pectus brachiis, ſummitatibus ſuis medij digiti ſeſe contingunt. Cæterùm neutiquam verum eſt, eiuſmodi eſſe hominis ſymmetriam. Cùm enim iuſtæ homo magnitudinis octonum ſit palmorum, pectus eſſet palmorum duûm. qua conſtitutione nihil eſſe poteſt deformius: In viro forti tres octauas ferè partes ſuæ longitudinis à pectore capi conuenit: ab humeris tantundem cum ſemiſſe.

Parthenias noſter pari vſus eſt verecũdia, cùm Polyphemi ingluuiem narraret, atque crudelitatem:

Vidi egomet duo de numero cùm corpora noſtro
Prenſa manu magna, medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum. Quæ Homerus, quaſi diceret apud iudicem cauſam, atrociſſimis atque immundiſſimis verbis vſus eſt,

Συὼ δὲ δύο μάρψας, ὥςε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κόπτ', ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε. δεῦε δὲ γαῖαν
Τοὺς δὲ διαμελιςὶ ταμὼν ὡπλίσατο δόρπον.
Ἤσθιε δ' ὥςε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά τε, σάρκάς τε καὶ ὀςέα μυελόεντα.

Quæ ille paucis, atque inſignibus,

Viſceribus miſerorum, & ſanguine veſcitur atro.

Neque enim repræſentare voluit teterrimã carnificinam quæ nõ deceret heroicam maieſtatem, ſed oleret potius ſatyricam licentiam.

Quæ ex v Vlyſſeæ tranſtulit ad ſuã Circen, longè ſunt excellentiora,

—ᾗ ἐνὶ νύμφη
Ναῖεν ἐϋπλόκαμος. τὴν δ' ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν.
Πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο. τηλόσε δ' ὀδμὴ
Κέδρου τ' εὐκεάτοιο. θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Δαιομένων. ἡ δ' ἔνδον ἀοιδιάουσ' ὀπὶ καλῇ
Ἱςὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ' ὕφαινεν.

Diues inacceſſos vbi Solis filia lucos
Aſsiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,

Arguto tenues percurrens pectine telas.

Vides enim heroicam phraſin, *reſonat lucos cantu*. &, *arguto pectine* melius, quàm aureo.

Cum Eliſæ diris, diræ Polyphemi nullam habent pro portionem maieſtatis.

Δὸς, μὴ Ὀδυσῆα πτολιπόρθιον οἴκαδ' ἱκέσθαι.
Ἀλλ' οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἱκέσθαι,
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Omitto coactam & inſuauem dictionem; ἐν πήματα οἴκῳ. nam penitus eſt barbara hæc figura: ſi euenit quod precatur, id quoque in fatis fuit: quomodo ſi eſt μοῖρα ἱκέσθαι: non ſit μοῖρα ſic quoque ἱκέσθαι, quare noluerim pleriſque in locis, hic & alibi Homerũ tam placuiſſe Poetæ noſtro: ſed loquutiones atque ſententiæ comparentur,

-ſi tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſic fata Iouis poſcunt, hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus & armis
Finibus extorris, complexu auulſus Iuli
Auxilium imploret, videatque indigna ſuorum
Funera: nec quum ſe legis ſub pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.

Vbi etiam hiſtoriam tetigit Virgilius. Etenim memoriæ proditum eſt, Æneam cum Mezentio pugnantem in Numici fluminis ripa nuſquam comparuiſſe.

Similem immiſcuit illis eruditionem,

Mæonio, quem ſerua Licimnia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Troiam miſerat armis.

Quos cùm confeciſſet ad illorum normam, quæ in II, Iliados ſcripta ſunt,

Οὓς τέκεν Ἀστυόχη δόμῳ Ἄκτορος Ἀζείδαο
Παρθένος αἰδοίη ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα
Ἄρηϊ κρατερῷ, ὁ δέ οἱ παρελέξατο λάθρῃ.

Condiuit legum militarium ſcientia. Neque enim licebat ſeruis militare: icirco vetita dixit arma.

Exanguia illa quoque ex Iliados XXI,

Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδοθ' ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ
Κνίσην μαλλόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο

Παι-

Πάντοθεν ἀμφολαδὸν, ὑπὸ δὲ ξύλα κάγκανα κεῖται.

ita animauit,

-magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni,
Exultántque æſtu latices, furit intus aquai
Fumidus, atque alte ſpumis exuberat amnis
Nec iam ſe capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Nam quid attinebat, porcinas intus carnes ponere? & *κεῖται*, emortua vox eſt. illa viua, *ſuggeritur*, vt ne ignis deficiat. Subinde nánq. materia fouendus ignis qui è virgis fit. adeò pingit omnia diuinus vir. Et ſanè ſonitus maior ex eo igni, quàm ex ligno maiore aut craſſiore. Neque verò aut deeſt, aut latet nos cauſa. Multum enim aeris diuulſi in ipſis ramalibus. Ahenũ quoque grandior vox, quàm lebes. Itaque alibi adornauit epitheto, *Dodonæóſque lebetes.* Omitto quod videre videor, ignem ipſum, aquam bullantem, fumi globum, qui à diuino viro *χαρίεντως* dictus eſt, *vapor ater.* Diuina ſanè illa, *Nec iam ſe capit vnda.* fit enim ſeipſa maior. Nihil verò pueriliùs quàm quod ibi ab Homero dictum eſt, Xanthi aquas vri igni. Sanè Xanthũ Vulcanus fortaſſe poſſit vrere: ſicut Martem vulnerare Diomedes: at aquas igni vri in fluuio, quis credat? Potius ac citius, ſi qua vruntur, ea aquis ab incendio vindicari. Eſt & altera ſententia contra naturam,

Ζεῖ δ' ὕδωρ, οὐδ' ἔθελε προρέειν.

Nihil futilius. tunc enim maximè mouetur aqua vbi feruet. Quin liquores ignem perinde atque vaſtatorẽ fugiũt. Si olei aliquantum ſuper tabulam mittatur, atque in medio eius carbo accenſus imponatur: videbis illico diffugere oleum, diffunderéque ſeſe, atque dilatare.

Quæ verò qualiáque addidit ornamẽta illi ex xi Iliados,

Ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.
Olli dura quies oculos, & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

In eodem poſuit verſus luculentiſſimos, quos etiam repetiuit in xx,

-αἵματι δ' ἄξων
Νέρθεν ἅπας πεπάλακτο, καὶ ἄντυγες αἳ περὶ δίφρον,
Ἃς ἄρ' ἀφ' ἱππείων ὁπλέων ῥαθάμιγγες ἔβαλλον
Ἅς τ' ἀπ' ἐπισσώτρων.

Huic ſplendorem addidit grandiloquentiæ,

-ſpargit rapida vngula rores
Sanguineos,miſtáque cruor calcatur arena.

Par rotunditas & in illis,

Tum caput orantis nequicquam ac multa parantis
Dicere,deturbat terræ: truncúmque repente

Prouoluens. Aſtricto námque ambitu numerorũ expediuit facti celeritatem:atque aures præuenit, ſicut ille anteuerterat preces.Homerica verò ſunt longa & laxa,

Ἦ, καὶ ὁ μέν μιν ἔμελλε γενείου χειρὶ παχείῃ
Ἁψάμενος λίσσεσθαι. ὁ δ' αὐχένα μέσον ἔλασε
Φασγάνῳ ἀΐξας, ἀπὸ δ' ἄμφω κέρσε τένοντε,
Φθεγγομένου δ' ἄρα τοῦγε κάρα κονίῃσιν ἐμίχθη.

Falſum præterea eſt, à pulmone caput auulſum loqui poſſe.& durum eſt,Caput miſtum puluere.non enim miſcetur quod apparet & extat.

Similem & probauit & exercuit celeritatẽ in prælio, vbi copiam & frequentiam ingruentium telorum ſic deſcripſit:*crebra niuis ritu*:neque admittere voluit Homeri prolixitatem,quæ eſt in XII Iliados,

Τῶν δ' ὥστε νιφάδες χιόνος πίπτουσι θαμειαὶ
Ἤματι χειμερίῳ, ὅτε τ' ὤρετο μητίετα Ζεὺς
Νιφέμεν ἀνθρώποισι πιφαυσκόμενος τὰ ἃ κῆλα,
Κοιμήσας δ' ἀνέμους χέει ἔμπεδον ὄφρα καλύψῃ
Ὑψηλῶν ὀρέων κορυφὰς, καὶ πρώονας ἄκρους,
Καὶ πεδία λωτεῦντα, καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
Καί τ' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς κέχυται λιμέσι τε καὶ ἀκταῖς
Κῦμα δέ μιν προσπλάζον ἐρύκεται, ἄλλα τε πάντα
Εἰλύαται καθύπερθ', ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.

Deteſtatus eſt Poeta noſter more ſuo loquacitatem, & quid eſt, τὰ ἃ κῆλα? Tempeſtatem intelligit. Sanè nix non vaſtat,vt fulmen,aut grando,aut imber. & ταυτολογία, κορυφὰς ἄκρους. In mari verò quis vidit niuẽ?ſanè id præter modum.Neque ſcio quorſum κῦμα ἐρύκεται, id eſt, κατέχει χιόνα,vt interpretantur:ſed arcet. Neque ὄμβρος, rectè. & haud ita multò antè eiuſdem niuis ſimilis cõparatio non ſine reprehenſione,

Οἳ δ' ἄρα χερμαδίοισιν ἐϋδμήτων ἀπὸ πύργων
Βάλλον ἀμυνόμενοι σφῶν τ' αὐτῶν, καὶ κλισιάων,
Νηῶν δ' ὠκυπόρων, νιφάδες δ' ὡς πῖπτον ἔραζε
Ἅς τ' ἄνεμος ζαὴς νέφεα σκιόεντα δονήσας
Ταρφειὰς κατέχευεν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Quanto

Quanto aptius miſſilia grandini aſſimilaſſet, quemadmodum Poeta verus,

Ac velut effuſa ſi quando grandine nimbi
Præcipitant: omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice ſaxi
Dum pluit in terris: vt poßit Sole reducto
Exercere diem. Aliam verò ſtrigoſiorem ponit in xv,

Ὡς δ' ὅταν ἐκ νεφέων πτῆται νιφὰς, ἠὲ χάλαζα
Ψυχρὴ ὑπαὶ ῥιπῆς αἰθρηγενέος Βορέαο.

Vbi non puduit cadenti grandini deſcendentem de cœlo Irim comparare. nihil enim infelicius. Hæ igitur comparationes oppreſſionum. Res autem ipſa, vt hic Aeneæ: ita in nono deſcribitur ſuper Turno, & ſuper Aiace in x v i,

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum
Nec dextra valet iniectis ſic vndique telis
Obruitur. ſtrepit aßiduo caua tempora circum
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fatiſcunt:
Diſcuſſæque iubæ capiti: nec ſufficit vmbo
Ictibus, ingeminant haſtis & Troes, & ipſe
Fulmineus Mneſtheus. Tum toto corpore ſudor
Liquitur, & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit. feſſos quatit æger anhelitus artus.

Αἴας δ' οὐκ ἔτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσσι.
Δάμνα μιν Ζηνός τε νόος, καὶ Τρῶες ἀγαυοὶ,
Βάλλοντες, δεινὴν δὲ περὶ κροτάφοισι φαεινὴ
Πήληξ βαλλομένη καναχὴν ἔχε βάλλετο δ' αἰεὶ
Κάπφαλα ῥ' εὐποίηθ', ὁ δ' ἀριστερὸν ὦμον ἔκαμνεν
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἰόλον, οὐδὲ δύναντο
Ἀμφ' αὐτῷ πολεμίξαι, ἐρείδοντες βελέεσσι.
Αἰεὶ δ' ἀργαλέῳ ἔχετ' ἄσθματι. κὰδ δέ οἱ ἱδρὼς
Πάντοθεν ἐκ μελέων πολὺς ἔρρεεν, οὐδέ πῃ εἶχεν
Ἀμπνεῦσαι, πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐστήρικτο.

Pulcherrima eſt equi comparatio in xv Iliad.

Ὡς δ' ὅτε τὶς στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ
Δεσμὸν ἀποῤῥήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων
Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο
Κυδιόων, ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὤμοις ἀΐσσονται. ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς;
Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει μετά τ' ἤθεα, καὶ νόμον ἵππων.

Non pauca hic animaduertenda. Primùm, an omnia excuſſerit poeta noſter, nam quod verbũ habuit Latinum,

quo diceret illud στατὸς, *Stabulatitium* dicunt Itali voce feliciſſima, longéque euidentiore, quàm Græci. στατὸν etiam alibi quam in ſtabulo intelligam. Sanè Poeta illo aduerbio deſignauit, *Tandem liber equus*, id eſt, multo poſt tempore, quàm non eſt ſolutus. ἀκοστήσας, præteriit noſter. nos in hymno Rochi ſic expreſſimus Saturum ad præſepe. Alterum quod perpendamus, eſt: longè melius à noſtro partes collocatas. Nam otioſus ille verſus,

εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο,

Si non it ad fluuium. vadit enim ἐς ἤθεα καὶ νόμον ἵππων. Quare multo melius diuiſit ac diſtribuit Maro, aut in paſtus, aut ad fluuium, Tertio loco non eſt prætereundum: peſſimos eſſe equos qui aquis gaudent, vt abluantur: neque ſitis neque laboris eſſe patientes. Qui ſe polluerant libenter, ærumnarum tolerantiores ſunt, & dominis fideliores. Quartò, meminerimus in ſexto Iliados, huic item equo Paridem totidem, iiſdémque verbis comparatum: quo nihil eſſe poteſt turpius. Dantur enim comparationes duabus de cauſis: ob efficaciam, & ob decorem: quorum vtrumque ſi repetantur, amittitur. Poſtremò ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς, ſine verbo, rectus eſt, & ſubdit ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει.

Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus: campóque potitus aperto,
Aut ille in paſtus, armentáque tendit equarum
Aſſuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectiſque fremit ceruicibus altè
Luxurians, ludúntque iubæ per colla, per armos.

Eſt etiam plus, *fremit*, quàm κυδιόων. & *luxurians* quàm ἀγλαΐηφι πεποιθώς. &, *ludunt*, felicius quàm ἀΐσσονται: modò huc ſcilicet, modò illuc. & verius *per colla, per armos*, quàm ὤμοις tantùm.

Nec verò coarctat ſemper effuſam Homeri dictionē interdum enim ditat: vt illud in XXI, Iliados,

-λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ
Κείμενον ἐν πεδίῳ, μέλανα, τρηχύν τε, μέγαν τε
Τόν ῥ' ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης

-ſaxum circumſpicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

Plus ad rem facit, *antiquum*, quàm nigrum, declarat enim magnitudinem: quia à nullo emotum eſt, & veroſimilius

eſt, non eſſe aſperum: ſi pro termino poſitum fuerat. Hæc melius, Illa ampliora, Campus, ager, aruum. Campus planiciem dicit. Ager tractum terræ. Aruum agri partem etiam ἔτυμον intendit ſumma illa eruditione. Lis enim à limitibus, Limes à diuiſione, qui ſolueret dominium, & poſſeſſionem, mutata Græca vocali in Latinam tenuiorem. ſed hæc opulentius in libris Originum. Etiam illud notare poſſumus, *Saxum antiquum* aptè deſignare verba illa: ἄνδρες πρότεροι.

Etiam illis vicit: quæ ſunt ex eodem libro,

-φύγεν ὥστε πέλεια
Ἥ ῥά θ' ὑφ' ἴρηκος κοίλην εἰσέπτατο πέτρην
Χήραμον· οὐδ' ἄρα τῇ γε ἁλώμεναι αἴσιμον ἦεν·

In hac ſalua eſt columba. Cuius etiam, ſi diis placet. Fatũ curam gerit, οὐ γὰρ αἴσιμον, inquit. in altera verò, quæ eſt in ſequenti libro fuga,

Ἠΰτε κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν
Ἡ δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται, ὁ δ' ἐγγὺς ὀξὺ λεληκὼς
Ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἑλέειν δέ ἑ θυμὸς ἀνώγει.

In noſtra præda,

Quàm facile accipiter ſaxo ſacer ales ab alto
Conſequitur pennis ſublimem in nube columbam:
Comprenſámque tenet, pedibúſque euiſcerat vncis:
Tum cruor, & vulſæ labuntur ab æthere plumæ.

Haud dici poteſt, quàm ſit tabernaria illa oratio in II Iliados, quam etiam tædet poſuiſſe,

Εἴπερ γάρ γ' ἐθέλοιμεν ἀχαιοί τε τρῶές τε
Ὅρκια πιστὰ ταμόντες ἀριθμηθήμεναι ἄμφω,
Τρῶας μὲν λέξασθαι ἐφέστιοι ὅσσοι ἔασιν,
Ἡμεῖς δ' ἐς δεκάδας διακοσμηθεῖμεν ἀχαιοὶ,
Τρώων δ' ἄνδρα ἕκαστοι ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν,
Πολλαί κεν δεκάδες δευοίατο οἰνοχόοιο.

Sanè bellum orationis ductum, vel militarem vel etiam Imperatorium, magno Atrida dignum. at noſtra Iuturna verè Virgiliano ore loquitur.

-en omnes, & Troes, & Arcades hic ſunt,
Fataliſque manus, infenſa Hethruria Turno.
Vix hoſtem alterni, ſi congrediamur, habemus.

Aiacis ſunt verba modica in XIII Iliadis,

Ἄφαρ δέ τε χεῖρες ἀμύνειν εἰσὶ καὶ ἡμῖν.

modo προθορὼν, præuenit ictum ſaltu? niſi dicas, τὸ πρὸ ſignificare progreſſionem, non autẽ progreſſionem. Lõgè eſt noſtra excellentior,

Quales mugitus fugit cùm ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Vel illa vrbanitas, cùm ad aram ſtatuit. & quæ verba, *incertam excuſſit ſecurim.*

Ob Pallantis interitum Æneæ iram nõ lacrymis, aut obtutu furioſo, aut dentium concuſſione declarauit Poeta noſter, ſed verborum ſuppreſſione, & animi impetu. nam ſtatim accepto nuncio ſine verbis,

Proxima quæque metit gladio, latúmque per agmen
Ardens limitem agit ferro:

& quæ ſequuntur diuina:

Pallas, Euander in ipſis Omnia ſunt oculis. Mox oranti Mago, quæ dixit,

-belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior, iam tum Pallante perempto.

Dixit *commercia*, quia vitam auro atque argẽto mercabatur. Achilles autem ſimpliciter,

Πρὶν μὲν γὰρ πάτροκλον ἐπίσπειν μόρσιμον ἦμαρ
Τόφρα τί μοι πεφιδέσθαι ἐνὶ φρεσὶ φίλτερον ἦεν
Τρώων, καὶ πολλοὺς ζωοὺς ἕλον, ἠδ' ἐπέρασσα.
Νῦν δ' οὐκ ἔσθ' ὅστις θάνατον φύγῃ.

Ex Iliad. I, & xx ponamus hîc comparationem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ὀχετηγὸς ἀπὸ κρήνης μελανύδρου
Ἀμφυτὰ καὶ κήπους ὕδατος ῥόον ἡγεμονεύει
Χερσὶ μάκελλαν ἔχων, ἀμάρης δ' ἐξ ἔχματα βάλλων
Τοῦ μέν τε προρέοντος ὑπὸ ψηφῖδες ἅπασαι
Ὀχλεῦνται, τὸ δέ τ' ὦκα κατειβόμενον κελαρίζει
Χώρῳ ἐνὶ προαλεῖ, φθάνει δέ τε καὶ τὸν ἄγοντα.

Quorum optima quæque eo ſpatio incluſit Poeta, vt omnes ſanos deterruerit ab eiuſdem rei deſcriptione,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam
Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur
Saxa ciet, ſcatebríſque arentia temperat arua.

Vbi neque olitoris, neque fœniſecæ ligonem aut marrã habes. & προαλεῖ reſpondet cliuoſitas: & ἡγεμονεύει elicit, rectè tamen pingit Homerus ruſticum præpurgantem viam aquæ, ſublatis glebis aut ceſpitibus ex alueolo. quẽ

ſignatiſſimo verbo atque à Grammaticis prætermiſſo Poeta declarauit, *Elicit.* Illices enim appellantur foſſiculæ in aruis.

Fugit Dolon in x, Iliad. fugientem inſequuntur Diomedes & Vlyſſes: quos duobus comparat canibus feram ſequentibus.

Ὡς δ᾽ ὅτε καρχαρόδοντε δύο κύνε εἰδότε θήρης,
Ἢ κεμάδ᾽ ἠὲ λαγωὸν ἐπείγετον ἐμμενὲς αἰεί,
Χῶρον ἀν᾽ ὑλήενθ᾽, ὁ δέ τε προθέησι μεμηκώς.

Longè excellentius deſcribitur Æneas Turno inſtans,

Incluſum veluti ſi quando in flumine paſtor
Ceruum, aut puniceæ ſeptum formidine pennæ,
Venator curſu canis, & latratibus inſtat:
Ille autem inſidiis, & ripa territus alta
Mille fugit refugitque vias, at viuidus Vmber,
Hæret hians, iam iámque tenet, ſimiliſque tenenti
Increpuit malis, morſúque eluſus inani eſt.

Cuius exacta, venuſta, grandis, efficax, numeroſa, florida loquutio cuiuſcunque theatri expectationem ſuperat.

Aeneæ impetum nimbo comparat poeta verbis ac numeris eiuſmodi, vt multis Homeris opus ſit ad aſſequendam illius magnitudinem. Igitur vnam ponemus ex Iliad. XII,

Qualis vbi ad terras abrupto ſidere nimbus
It mare per medium, miſeris heu præſcia longè
Horreſcunt corda agricolis, dabit ille ruinas
Arboribus, ſtragémque ſatis: ruet omnia latè:
Anteuolant, ſonitúmque ferunt ad littora venti.

Quomodo nimbum *anteuolant venti*, ſi illum impellunt? quia nimbus craſſior aer eſt. Itaque ventus, & pòſt, & antè, & cum illo. Homerica autem admodum miſera eſt,

Ὡς δ᾽ ὅθ᾽ ὑπὸ λιγέων ἀνέμων σπέρχωσιν ἄελλαι,
Ἤματι τῷ, ὅτε τε πλείστη κόνις ἀμφὶ κελεύθους,
Οἵτ᾽ ἄμυδις κονίης μεγάλην ἱστᾶσιν ὀμίχλην.

Et in ſubſidiis alteram ex eodem libro. Cæterùm ne ſic quidem vincemur. Eſt autem hæc vehemens, & magnifica,

Οἳ δ᾽ ἴσαν ἀργαλέων ἀνέμων ἀτάλαντοι ἀέλλῃ,
Ἥ ῥά θ᾽ ὑπὸ βροντῆς πατρὸς Διὸς εἶσι πέδονδε,
Θεσπεσίῳ δ᾽ ὁμάδῳ ἁλὶ μίσγεται· ἐν δέ τε πολλὰ
Κύματα παφλάζοντα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης

Κυρτὰ

Κυρτὰ φαληριόωντα, πρὸ μέν τ' ἄλλ' αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα.

Veniat ſuppetias ex XVI.

Ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλοιο
Κινήσῃ πυκινὴν νεφέλην στεροπηγερέτα Ζεύς,
Ἔκ τ' ἔφανεν πᾶσαι σκοπιαὶ, καὶ πρώονες ἄκροι
Καὶ νάπαι, οὐρανόθεν δ' ἄρ ὑπερράγη ἄσπετος αἰθήρ.

Aſtricti[?] r in eodem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' οὐλύμπου νέφος ἔρχεται οὐρανὸν εἴσω
Αἰθέρος ἐκ δίης, ὅτε τε Ζεὺς λαίλαπα τείνει.

Sanè paruo negotio ſic magnus liber. vt ait Martialis, fieri poteſt.

Quod verò vix ſummis attigit labris de Marte in XV, Iliadis,

- μαίνετο δ' ὡς ὅτ' ἄρης ἐγχέσπαλος.

Longè alio apparatu videas apud noſtrum,

Qualis apud gelidi cùm flumina concitus Hebri,
Sanguineus Mauors clypeo increpat atque furentes
Bella mouens immittit equos: illi æquore aperto
Ante notos, Zephyrúmque volant. gemit vltima pulſu
Thraca pedum, circúmque atræ formidinis ora,
Iræque inſidiæque dei comitatus aguntur.

Toties in rebus argumētiſq. ſimilibus maximos hoſce duos viros comparauimus: libet verò tum animi, tū etiā eruditionis gratia contraria loca adducere. Sunt in quadrantibus Lunæ ſingulis bini dies, in quibus mare non mouetur. Calma dicitur ab Adriaticis lāguida quies illa. à veteribus Romanis Græca voce, Malacia. Eius deſcriptionem traxit Homerus in XIIII, ad comparationem. Quòd ſi quis putat non eam immobilitatem, ſed otium à ventis tantùm eſſe, quod ſcribit, non laboro:

Ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ,
Ὀσσόμενον λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα
Αὔτως, οὐδ' ἄρα τε προκυλίνδεται, οὐδ' ἑτέρωσε,
Πρίν τινα κεκριμένον καταβήμεναι ἐκ Διὸς οὖρον.

Contrarium huic, inquam, locum illum cēſeo, in quo æſtum maris de'cribit Maro. Non quod hoc motu careat in ipſa Malacia. ſed quia ibi quies, hîc motus pingitur. Videamus igitur vter melius. ſunt enim diuina,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus,
Nunc ruit ad terras, ſcopulóſque ſuperiacit vndam:
Spumeus, extremámque ſinu perfundit arenam:

R. j.

Nunc rapidus retro, atque æſtu reuoluta reſorbent,
Saxa fugit, Littúſque vado l. bente relinquit.

Mirificè ſanè Homerus ſurdum fluctum dicit. & coloré tantùm aſſignat mari purpureũ: Non autem μαρμαρυγὰς, aut φλοῖσβον, aut σφαραγισμὸν, vt alibi dixit, αὔτως. Latinè dicas eleganter, Tantùm.i.nihil præterea. Hic autem facit oculos tam exacta deſcriptione, vt in hiſce verſibus plus videam illius motus, quàm ipſo in mari.

Hæc ſunt quæ multo laborē deſcripta, maiore iudicij periculo in medium adducta ſunt, alia quoque inueniantur, quæ hiſce addi poſſunt. Verùm ſatis hæc putauimus eſſe ad imitantium vtilitatem. cuius exemplum, regula, principium, finis eſſe debet nobis Maro. Nam quemadmodum Antonius apud Ciceronem de Poetis, Videntur enim ipſi alia lingua, quàm Latina loquuti: ita à nobis de Virgilio dici ſolet: cæteri alia lingua quàm poetica mihi vſi videntur. vnũ tibi vt excellens ſis, proponendũ eſt: electionem ſummam eſſe in poeta virtutē, & ſui faſtidiũ. Mulierem Ariſtoteles ſuapte natura μεμψίμοιρον vocat. talem te eſſe oportet, vt etiã expetas plus quàm poſſis. Homericam fuge licentiam, & laxum dicendi genus. nihil nõ probat ille, quod ſemel meditatus eſt. Excutere potes aliquot etiamnum loca, vt te ipſum acuas, atque adeò incendas ad iudicandum.

Electio ſumma virtus in poeta.

Totus aditus fabulæ Ariſtęi ſumptus eſt ex Iliad. XVIII. vbi & moderatio, & numeri, & rerum prudentia maior Virgilio. nimius eſt in recēſendis Nereidibus Homerus: Perinde atque caneret Genealogiam. Prudentiæ fuit illud, quod alibi quoque diximus, Ariſtæum in Penei ripis ſtatuere, vt à matre exaudiretur. nam de profundo maris Achilles flens in tentoriis, qui poſſit? pręſertim cùm dij Homerici nihil audiant, aut ſciant, niſi per nuncios, aut quæ ſub oculis habeant. Agamemnon Achilli ſe purgaturus inepta detinet aures oratione: Atq́ue fabulam attexit. Sed & Æneam̄ cum Achille, non ſolùm irato, ſed etiam inſano nugátem facit de ſuis maioribus déq ſuis equabus, maximis mendaciis. Itaque nõ eſt mirum ſi pleráque mutauit Maro, plurima omiſit. Neque muſcarum probauit comparationes, neq. fabarum, quam ille ponit in decimotertio, ſatis humilem, atque Heroica indignã maieſtate. A deorũ verò pręliis canendis Deus ipſe optimus

mus maximus auertat nos. nuſquam enim fuit ille ὁμηρότερος. Antequam verò partem hanc abſoluamus: deſcribendum eſt ex v, Iliad εἴδωλον illud Æneæ, cum quo Virgiliana vmbra conferatur.

Αὐτὰρ ὁ εἴδωλον τεῦξ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων
Αὐτῷ τ' Αἰνείᾳ ἴκελον, καὶ τεύχεσι τοῖον.

Quod nudum ſubtegmen (dii immortales) qua diuina trama pinxerit Poeta noſter, facilius intelligere atq. admirari quam vel imitari, vel explicare poſſimus,

Tum dea nube caua tenuem ſine viribus vmbram
In faciem Æneæ (viſu mirabile monſtrum)
Dardanijs ornat telis, clypeúmque, iubaſque
Diuini aſſimulat capitis, dat inania verba:
Dat ſine mente ſonum, greſſúſque effingit euntis.

Neque verò contentus hac opulentia, addit etiam è medio naturæ, cui compararet: idque non vnum.

Morte obita quales fama eſt volitare figuras,
Aut quæ ſopitos deludunt ſomnia ſenſus.

Quo in loco etiam philoſophiæ penum excuſſit vir admirabilis. nánque & rem controuerſam penes authorũ fidem ſtatuit: quippe de idolis rerũ anima atque vita functarũ: *Fama*, inquit, *eſt*. & ſignatè, *figuras*: quippe ſine corpore, tametſi figura corporis extremitas definitur. &, *volitare*: non enim mole conſiſtunt. Par eruditio è ſomniis. ſunt enim ſpecies ſine materia, à materiatis fluentes ſpeciebus. Nec ſine maxima ſcientia dixit, *ſopitos ſenſus eludi*: non enim eluduntur non ſopiti. Hoc diſces apud Ariſto- *Senſus nõ*
telẽ, ſenſus nõ falli. Sed de his alibi profũdius. Poſſumus *falli.*
& id ad Poetæ gloriã facere acceſſionis: Cõmodius ab Iunone aeris numine, concreatũ idolũ quàm ab Apolline: niſi addideris ipſum eſſe Solem. voces omnes ſingulàtim per reipſum poteris perpẽdere. Iam verò quid præterea? nam Homericum idolum nihil: noſtra verò vmbra quid?

Ad primas læta ante acies exultat imago,
Irritátque virum telis, & voce laceſſit.

Vbi non pictam rem, aut mortuam poeſim vides: ſed rem ipſam, vt ita dicam, vegetam atque etiam viuam. Quo exemplo, quemadmodum & cæteris omnibus, non tã imitatio, quàm exploratio magnitudinis Homericę cognominari mereatur opera Maroniana. tãtiq. viri ſtudiũ atque diligentiam impolitæ illi ſimplicitati non tantùm

afferre laudis, quod ſit ſecuta, quàm exprobrationis, quòd poſterior tempore, prior ſit nobilitate. Atque hæc quidem ſatis eſſe poterant etiam curioſis, niſi Macrobius alieni iudicij mancipium ſupina quadam temeritate interpellaret. negat enim in v. Saturnal. Vſquam ab Homero de Paridis iudicio factam mentionem: ſed à Virgilio temere occupatam. Iam tum primùm quid nobis aut dicendum aut ſuſpicandum eſt? Macrobiũ excerpſiſſe potius ex aliis calumnias, quàm Homerum legiſſe. An Græco popularis lectionis memoriam intercidiſſe? an verò ſi Homerus aut ignorauit aut diſſimulauit illius iudicij fabulam, non licuit viro omnium doctiſſimo ex aliorũ eruditione depromptam poſteritati profiteri? At enimuerò in vltimo Iliad. ſic ſcriptum eſt,

Macrobij expenſum iudicium.

Ἔνθ' ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἑήνδανεν, οὐδέποθ' ἥρῃ
Οὐδὲ ποσειδάωνι, οὐδὲ γλαυκώπιδι κούρῃ·
Ἀλλ' ἔχον, ὥς σφιν πρῶτον ἀπήχθετο ἴλιος ἱρὴ,
Καὶ πρίαμος, καὶ λαὸς, ἀλεξάνδρου ἕνεκ' ἄτης,
Ὃς νείκεσσε θεὰς, ὅτε οἱ μέσσαυλον ἵκοντο,
Τὴν δ' ᾔνησ' ἥ οἱ πόρε μαχλοσύνην ἀλεγεινήν.

Comparatio locorum VIRGILII & aliorum Græcorum quam Homeri,

CAPVT IIII.

Placuit Homeri locis in vnum congeſtis caput, ſeorſum alio iudicio cum reliquis quoq; poetis Virgilianam excellentiam comparare: nequid ad ſummam huiuſce operis perfectionem deſideretur. Ac primùm luculentiſſimam Ætnæ deſcriptionem ex Pindaro perpendamus. à Phauorino enim apud Gellium Maro feruidè exagitatus à Pontano fortaſſe non parum frigidè cùm ſit defenſus, à nobis hoc loco quoad fieri poterit, oſtẽdetur naturæ par: Pindaro longè maior.

Σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει Στέρνα λαχνάεντα. κίων
Δ' οὐρανία συνέχει
νιφόεσσ' αἴτνα, πάνετες χιόνος ὀξείας τιθῆνα.
τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά- του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
αἴθων'. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ, ἐς βάθει-

αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει. τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ παρεόν- των ἀκοῦσαι.

Calumniæ capita quatuor. Primum à Pindaro rem vt eſt, deſcriptam: fumare interdiu, nocte flammas edere: à virgilio tempora hæc confuſa. Cui reſpondemus ad hunc modum: Rectius à Marone fumum ac flammam ſimul altera in parte poſita orationis: in altera verò, ſaxa liquefacta. Nam ſanè & fumum & flammam fundit ſimul. non ex diei ac noctis natura ſeparata, aut fumum ſolùm incertis temporibus, etiam noctu, quemadmodum coràm nos vidimus. Quod verò in quarto loco criminationis poſitum eſt, à Pindaro non dictum, ſaxa eructari: quid tũ poſtea? Quaſi verò Græculorum famuli ſimus, ac non emendatores. Nam quod addunt: haud ita eſſe, verùm pro monſtro habendum: ſanè pro monſtris habendos ipſos oſtendit, qui non viderunt pumices ipſo in littore ab Ætna eiectos. ſanè verò quid aliud eſt fauilla quàm diſcretus ignis vi pumex? aut quid aliud pumex, quàm futuræ fauillæ maſſa? Quid quod πλάκα lapidũ cruſtam, videntur interpretari commentarij: ſic enim verba illa, φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντου πλάκα, exponũt, ἡ ξανθὴ τοῦ πυρὸς φλὸξ ἐκρήγνυσι τοῦ ὄρους τὰς πέτρας ἐς βαθεῖαν, τουτέστιν εἰς τὸ βαθύ. Nam alioqui φλὸξ, quid ferat? etenim, φέρει pro φέρεται non feramus nos, quibus notum eſt flammam in profundum ferri nõ poſſe. Quanquam ne ſaxa quidẽ profundum ipſum petunt illa, excocta ſanè, quippe igni facta leuiſſima: ſed ſupernatant, vt videmus. neq; patiatur Philoſophus, qui pro comperto habet ignita omnia, etiam metalla, ab aquis, ſi eò iniiciãtur, reſilire, niſi ſint inſigni grauitate. Alterum caput obtrectationis eſt hoc, ῥόον καπνοῦ, & ποταμὸν, non rectè interpretatum voce illa, *Glebos*. Quin inquam, noluit ille interpretari, poterat enim dicere, flumen, aut fluxum, aut eiuſmodi: ſed noluit. Certè ſi flammarum volumina intueare. nõ fluuio prolabenti cõpares, ſed implicatarũ rerũ globis. Cuius profectò rei ſubeſt ratio naturalis duplex. nanq. & impetus erumpentis flãmæ non poteſt perpetuo tenore oppoſitũ aerem, in quem ſubit, ſcindere: cõuoluitur ergo per repreſſionẽ: & diuerſarũ inter

ſe partium cùm ſit flamma: quippe ex igni & fumo, aliam alia impedit. Itaque non quemadmodum Pontanus fecit, ad philoſophos a poetis eſt admittendus Phauorinus, ſed ab his arcendus: ab illis relegandus. Tertia impudentia eſt, cùm aiunt, *piceam nubem*, non cohærere cum fauilla candenti. quem Pontanus locum figura quadam loquutionis defendere inſtituit: ſanè vti dicebamus alibi, frigida. vt intelligatur id quod alibi:

quirinali lituo, paruáque ſedebat, Succinctus trabea. Eadem ratione, *fumantem piceo turbine*, non autem fauilla. Ego aliter cenſco, Fumum miſtum fauilla. illæ nãque meræ ſunt ineptiç quas effutiũt. non proprio, ſed peruulgato ſignificatu dici, *candens*, pro feruenti, & relucenti. Nam cãdẽs, inquiunt à candore, non à calore dictũ eſt. principiò qui putãt, αἴθωνα nõ rectè à Latinis exprimi per eãdẽ, vtriuſque linguæ ſunt ignari. Imprimum ſibiipſi contradicũt *candens* peruulgata ſignificatione pro feruenti accipi, nõ antẽ propria. Sanè quod vſu peruulgatũ eſt, improprium nõ eſt. quãquã apud Ciceronẽ in vtroq; ſignificato poſitũ inuenias. Ad hæc (quemadmodum in Originibus dictum eſt) candens, non ab albedine, ſed à luce tractum eſt. nam quæ opaca & obſcura ſunt, per meatus lumen non admittunt: vbi feneſtra aut oſtium patulum eſt, χαίνει. vnde ἀπὸ χανδὸν. itaque illuſtrantur intus luce, ac candida efficiuntur. Lucem autem & ignẽ cognata eſſe, multis in locis à nobis diſputatũ eſt. Quid? de fauilla ipſa ſi nolis illud intelligi ſignificatũ. nónne alba eſt? at (inquiunt) quónam igitur modo exit cum fumo ardens fauilla? Hoc exit modo illa, quo fumus ille Pindaricus αἴθων. Quippe miſta hîc fauilla fumo, hîc flammæ fumus. Hæc de his ſatis. temerarias tranſlationes acutius intuemur. Quis enim ſine riſu (ſapientẽ intelligo) cœli columnam montem dicat? nihilo ſanè melius, quàm in Alcorano Mahumeth Montes, palos vocat. Acutam verò niuem nemo ſanus vocet. id quod neq. antè auſus, neque póſt imitatus eſt quiſquam. Humanè excuſent. Quòd ita manum afficiat nix, quaſi pungat. Præterea falſiſſimũ eſt, ignẽ fundi puriſſimum, non igitur ἁγνότατα. Neq. inuerecundè eò confugiant: ἁγνότατον eſſe quia luſtremur eo. Sanè verò bellum ignẽ luſtratoriũ, qui ab inferis efflatur. Illud quoque reprehenſione non caret quod cùm ignem ſcripſit eructari, poſtea

Candens vnde dicatur.

diuiſit in ignem & fumũ. quódque rurſum repetit κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν δεινοτάτους ἀναπέμπει. Vbi etiam fontem poſuit poſt fluuium. Neque cũ modeſtia dicat quiſquam ἑρπετὸν, erumpẽtem ignem. eſt enim vox illa rebus accommodata minimè ſeſe à terra attollentibus. Et quis admittat illud, Fõtes emitti? Fons enim fundit, & emittit riuos ipſe manet. Si quis verò eruditiorũ more, vocabulorum cauſas atque origines contempletur, neutiquam vſui nominum Pindaricorũ acquieſcat. Nam θαῦμα, non eſt proprium τοῦ ἀκοῦσαι. quippe primo ſuo ortu fuit, θέαμα. & minus accuratum illud: τέρας θαυμάσιον ἰδεῖν, θαῦμα δέ: non enim diiungi oportuit θαῦμα & θαυμάσιον. Magis etiam patitur auditus, quàm viſus. qui fulgure non expaueſcunt, tonitru perterrẽtur. Quãto ergo luculẽtius *horrificũ* Maronianum, quàm θαῦμα Pindaricum? Certè nihil differt à ſono tonitrui Ætnę tonitru. Itaque illa quoque meliora, *Turbine*, &, *Piceo*: &, *ſidera lambit*. Linguæ enim vibrationi flammæ motus perſimilis. quod cùm iſti circulatores adlatrant, non eis in mẽtem venit, ſi Pindaro Ætna columna cœli eſt, neceſſe eſſe flammam inde erumpentem non ſolum lambere, ſed etiam penetrare ſidera. Quanto etiam elegantius *viſcera montis*, quàm ſimpliciter, πλάκα. &, *liquefacta ſaxa*: quæ definitio pumicis eſt. Alluſit autem bonus Philoſophus ad rerum naturam: ſunt enim Platoni, & Theophraſto, & aliis lapides χυτοί. &, *cum gemitu*, maluit, quàm cum ſonitu: vt ille, σὺν πατάγῳ: quia dixit, viſcera. & peritus linguę Latinæ pluſquàm quiuis alius, nedum vt Gellium nominem. nam Macrobius ad Latij cloacas hauſit: ſignatum poſuit verbum: gemitus enim ex repleto pectore: hoc nánque γέμειν. & perſtitit ſibi, naturęq́; cõſtans diuinus vir in iiſdem veſtigiis vt cùm dixit *globos*, appoſuerit *glomerare*. Pontanus verò non rectè adducit pro defenſione illud: Æneę narrationi non conueniſſe Pindaricas metaphoras. Hyperbole nánque illa, *ſidera lambit*: quauis tranſlatione maior eſt. Rectè illud, longè felicius a noſtro Poeta quàm à Græco ſubiectum fuiſſe Ætnæ Enceladum. Hac etenim parte cum hoc noſtro ille ne eſt quidem conferendus.

ἑρπετόν.

Fons.

Ad hũc itaq. modũ cũ Pindaro: nunc agamus cũ Claudiano, quãuis n. Latinos inter ſe poſtea cõparabimus: tamẽ hic loc' illa exigit ne hęc Virgiliana rurſus repetãtur.

Aetna giganteos nunquam tacitura triumphos.
Enceladi buſtum: qui ſaucia membra reuinctus
Spirat inexhauſtum flagranti pectore ſulphur:
Et quoties detrectat onus ceruice rebelli
In dextrum læuúmque latus, tunc inſula fundo
Vellitur: & dubiæ nutant cum mœnibus vrbes.
Nunc nouet indigenas nimbos, piceáque grauatum
Fœdat nube diem: nunc motibus aſtra laceſsit
Terrificis: damniſque ſuis incendia nutrit.
Sed quamuis nimiò feruens exuberet æſtu,
Scit niuibus ſeruare fidem: pariterque fauillis
Dureſcit glacies tanti ſecura vaporis,
Arcano defenſa gelu: fumóque fideli
Lambit contiguæ innoxia flamma pruinas.

Quæ carmina tametſi bona ſunt: tamen explorandum eſt nobis, quantum abſint ab eo quem ſequuntur. Duo in primis contemplanda ſunt. quæ vterque dixerit, & quæ hic illi addiderit. Principiò admonitum te velim: poetas hoſce qui poſt Virgilium fuere, declamatoribus ſimiliores videri mihi: qui dum argutè dicant aliquid nihil penſi habēt, quid cuique parti maieſtatis vel incommodet, vel obſecundetur. quare & numeros lædi neceſſe eſt, & perire gratiam ex affectatione. De Encelado igitur Maro,

Fama eſt, Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Vrgeri mole hac: ingentémque inſuper Aetnam
Impoſitam, ruptis flammam expirare caminis.
Et feſſum quoties motat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam. & cœlum ſubtexere fumo.

Dixit igitur, *ſemiuſtum fulmine corpus:* buſtum: ſine vlla venere. ſequentia verba valde olent Grammaticum:

—qui ſaucia membra reuinctus
Spirat inexhauſtum flagranti pectore ſulphur.

Illorum quoque lucem, *feſſum quoties motat latus:* vmbra ignaua ac languida operuit, *& quoties detrectat onus.* ac ſanè melius: *latus*, quàm *ceruix*. & *motat*. perpetuatio nánque oneris, frequentiam motionis excitat. Audis deinde tremorē Poetę verbis. poſtremò, *Cœlū ſubtexere fumo*, deprauauit illis, *& motibus aſtra laceſsit.* neque enim diſtinguas: motúne obſcuretur cœlum, an moueantur aſtra. omnino verò inſuaue eſt. Quæ imitatus eſt, hæc: quæ addidit,

didit, videamus. - *nunquam tacitura triumphos.* Verborum ſonitus huc eum inuitauit. non tamen dixerim Ætnam non tacere,ſicut nec loqui. Frigidum illud eſt,*damnu ſuis incendia nutrit.* ſi dixiſſet, gloriam,aut regnum, aut eiuſmodi,acutum fuiſſet.nunc non excitat:vulgare enim eſt incēdia damnoſa eſſe. Illud autem nimis acutum, *Ignem ſeruare fidem niuibus.* non enim hoc promiſere ignes niui. quare & putidè repetit, *fumo fideli*: vbi etiam contra rerum naturam dixit, *Flammam lambere pruinas fumo.* Flamma enim fumo prior. leuior nánque eſt. Quòd ſi aliter vides in igne noſtro:hoc fit propterea quòd flamma alitur humore ligni, à quo vbi abeſt, extinguitur illico. at in oris cauernarũ Ætnæ,flamma viua eſt,& ſine fumo:& falſum eſt. in *Mongibello* niues eſſe quà incumbunt flammæ,tantò minus pruinæ ſeruantur, vbi radit eas fumus.

Quid quod omnia penè ad verbum ſumpſit è Silij, XIIII,quæ vt potuit interpolauit,

Aſt Aetna eructat tremefactis cautibus ignes,
Incluſi gemitus,pelagíque imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores
Nocte diéque ſimul fonte è Phlegethontis:vt atro
Flammarum exundat torrens,piceáque procella
Semiambuſta rotat liquefactis ſaxa cauernis.
Sed quanquam largo flammarum exæſtuat intus
Turbine,& aſſiduè ſubnaſcens profluit ignis,
Summo cana iugo cohibet. (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem,æternóque rigore
Ardentes horrent ſcopuli ſtat vertice celſi
Collis hyems,calidáque niuem tegit atra fauilla.

Verùm hæc etiam infrà comparabuntur.

COMPARATVR CVM THEOCRITO VIRGILIVS.

CAPVT V.

OMiſſo Heſiodo,cuius vniuerſa opera ne cũ vno quidem verſu Georgicôn ſunt comparanda:videamus, quæ loca Theocriti adeò Græca ſunt,vt Latinā,quemadmodũ aiunt,reſpuant venuſtatē. At Gellius quidem rectè iudicauit,non omnia omnibus reſpōdere poſſe. aliqua enim Graiis lucē.Latinitati tenebras afferre. Interire igitur audacia ſuauitatē. Iccirco illud τὸ καλὸν πεφιλαμένε, ne-

que dixit, neque attigit prudentiſſimus poetarum, linguæ culpam diſſimulans, ſuam vitans. Haud tamen illa minus ſuauia, *dum redeo:&, breuis eſt via.* in his,

Tityre, dum redeo, breuis eſt via, paſce capellas,
Et potum paſtas age Tityre: & inter agendum
Occurſare capro, cornu ferit ille, caueto.

Ex illis,

Τίτυρ' ἐμὶν τὸν καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας
Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε καὶ τὸν ἐνόρχαν
Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ.

Non defuit igitur linguę, ſed ab ea defectus eſt. At quod ſuppleuit, quanta cum gratia? Nam ſanè hoc ipſum: τὸ καλὸν: ne cæteræ quidem eiuſdem Græciæ nationes ſua lingua queant explicare. ſed & *paſtas* dixit, longè quàm ille efficaciùs: quas potũ ducat. eſt enim pecus minimè ſiticuloſum. Subeſt præterea ex figuræ gratia. Eſt enim repetitio tecta, figura altera cognata, quam Scalam dicebamus, *paſce paſtas.* Nam quod aiunt pro hirco malè poſitum caprum, à doctiſſimo Poeta: ſanè ipſi ſeſe non doctiſſimos oſtendunt. quippe, Capra, vetus eſt vox. Sic mas, Caper, antequã caſtrandi vſus inuentus eſſet. Hircus verò, peregrina, & Oſca, ſicut &, Hyrpus, pro lupo. Quid quod apud Gellium κνάκων, rufus interpretatur neſcio quis. at Græci commentarij, candidum malunt, nempe à grano Carthami, quod ſanè album eſt, & à Græcis κνῆκον appellatur. Illis quoq; nihil vrbanius. nam cùm à Theocrito dictum eſſet,

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα
Τὰς αἶγας παρελάντα, καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.

Argutius & ſuauius adeò noſter, vt nihil ſuprà,

Malo me Galatea petit laſciua puella,
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè videri.

Expreſſit enim laſciuiam, cùm petit malis, virginẽ, cùm fugit, muliebre ingenium, cùm vult reſciri factum. Inepta apud illum Ciſſybij deſcriptio, & quæ in ſexto libro à nobis acrius iudicatur. Noſter, vt ſemper, ſobriè. Qua licentia abuſus eſt Grçcus: qui eodem argumento multa: Epitaphia, Amores, Cõtentiones: vbique & laxus, & prolixus: Noſter parcus, preſſus, politus, rotundus, ſolidus, in his nuſquam non ſibi ſimilis, in argumentis nunquam non diſſimilis. Itaque & illa rotundius,

Necdum

Necdum illis labra admoui, ſed condita ſeruo.

Laxiùs ille,

> Οὐδέ τί πω ποτὶ χεῖλος ἐμὸν θίγεν, ἀλλ' ἔτι κεῖται
> Α᾽χραντον.

Rectiùs quoque cùm intercalare carmen non rũpit ſententiam apud nos: quod audet Græcus in 1. Idyllio, ὦ πὰν πὰν & reliqua: interponit, λήγετε βουκολικᾶς, quod eſt intercalare, poſt quod ſubdit verbum ἦθ' ὦναξ. Idem committit in Bionis Epitaphio.

Quanquam autem libauit leuiſſimè argumentum, auſpicatuſque eſt non diſſimili interrogatione in vltima Ecloga diuinus Poeta, ſicut Theocritus in prima longè tamen poſt ſe reliquit illum. Nudum & ſimplex hoc, & ſine affectu, ὅκα Δάφνις ἐτάκετο. Apud nos vegetior oratio,

-indigno cùm Gallus amore periret. Ille,

> Τῆνον μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο,
> Τῆνον χὠκ δρυμοῖο λέων ἀνέκλαυσε θανόντα.

Noſter hæc in ſuum Daphnin cum retuliſſet, addita hyperbole ſuperauit,

> *Daphni tuum Pœnos etiam ingemuiſſe Leones*
> *Interitum montéſque feri, ſyluæq; loquuntur.*

Sed & mirificis auxit numeris,

> *Illum etiam lauri, ipſæ etiam fleuere myricæ:*
> *Pinifer illum etiam ſola ſub rupe iacentem*
> *Mænalus, & gelidi fleuerunt ſaxa Lycæi.*

In illis ſanè decreſcit oratio,

> Πολλαί οἱ πὰρ ποσσὶ βόες, πολλοὶ δέ τε ταῦροι,
> Πολλαὶ δ' αὖ δαμάλαι, καὶ πόρτιες ὠδύραντο.

Nam quem Thoes lugeant, & lupi, & leones paſtorum hoſtes: quid apponit mirum oratio, quæ addit domeſtici decoris mœrorẽ? Quare eandem ſententiam longè concinniore verborum flexu, atque etiam interpoſitis ſententiis, quaſi clauis in toga, vehementer illuſtrauit,

> *Stant & oues circum: noſtri nec pœnitet illas:*
> *Nec te pœniteat pecoris diuine Poeta:*
> *Et formoſus oues ad flumina pauit Adonis.*

Poſt hæc autem nudam atque rudem enumerationem ſuperaduenientium Mercurij bubulcorum, & aliorum qualibus condimentis ſuam fecit, hoc eſt diuinam?

> Ἦνθ' Ἑρμᾶς πράτιστος ἀπ' οὔρεος. εἶπε δὲ Δάφνι

Τίς τυ κατατρύχει, τίνος ὠγαθὲ τόσσον ἔρασαι;
Ἦνθον τοὶ βῶται, τοὶ ποιμένες, ὡ πόλοι ἦνθον·
Πάντες ἀνηρώτων τί πάθοι κακόν· ἦνθ' ὁ Πρίηπος
Κἤφα, Δάφνι τάλαν τί τυ τάκεαι; ἁ δέ τι κώρα
Πάσας ἀνὰ κράνας, πάντ' ἄλσεα ποσσὶ φορεῖται,
Σατεῦσα, δύσερώς τις ἄγαν, κὴ ἀμήχανος ἐσσί.

Audiamus nunc Appollinem ipſum loquentem. neque enim ille cùm paſtor eſſet, iucundioribus, aut teretioribus cecinit numeris, quàm Maro noſter,

Venit & opilio, tardi venêre bubulci,
Vuidus hyberna venit de glande Menalcas:
Omnes, vnde amor iſte, rogant. Tibi venit Apollo:
Galle, quid inſanis? inquit. Tua cura Lycoris,
Pérque niues alium, pérque horrida caſtra ſequuta eſt.

Spurca autem illa mõſtra Græca, potius quam carmina,

Ὠ πόλος ὅκκ' ἐσορῇ τὰς μυκάδας οἷα βατεῦνται,
Τάκεται ὀφθαλμὼς, ὅτι οὐ τράγος αὐτὸς ἔγεντο.

Penitus omiſit Parthenias. nihil enim liberalibus auribus horribile magis. Vertit igitur ad illa ſuauiſſima,

Venit & agreſti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quaſſans.
Pan Deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.

At quæ verba deinde?

Et quis erit modus, inquit, Amor non talia curat.
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina riuis,
Nec cytiſo ſaturantur apes, nec fronde capellæ.

Sic Galli conqueſtio tantum ſuperat Daphnidis reſponſionem, quantum humani ingenij captus fert. In quo auro illæ etiam gemmæ reſplendeſcunt. Ad Arcades oratio votum, quo paſtor optat fieri, & illa diuina, *hic ipſo tecum conſumerer æuo. nec ſit mihi credere. ·ah te ne frigora lædant.*

Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas. -teneriſque meos incidere amores Arboribus: creſcent illæ, creſcetis amores, -tanquam hæc ſit noſtri medicina furoris. & mutatio conſilij in amante, & concluſio per ſententiam, *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Ad quæ nemo Græcorum vnquam aſpirauit,

Quæ verò Theocritus,

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι,

Α᾽ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ᾽ ἀρκεύθοισι κομάσαι.
Πάντα δ᾽ ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι,
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει, καὶ τὰς κύνας ὤλαφος ἕλκοι.
Κ᾽ἠξ ὀρέων δὴ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.

Tranſtulit ad Damonis Muſam longè elegantius,

Mopſo Niſa datur: quid non ſperemus amantes?
Iungentur iam gryphes equis: æuóque ſequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Nunc & oues vltro fugiat lupus, aurea duræ
Mala ferant quercus: narciſſo floreat alnus:
Pinguia corticibus ſudent electra myricæ.
Certent & Cycnis vlulæ. Sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in ſyluis, inter delphinas Arion.
Omnia vel medium fiat mare.

De amore verò quos verſus ibi ponit, nullus mortalium æquare valeat.

Nunc ſcio quid ſit amor, duris in cotibus illum
Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt.

Sanè accedant illa,

Νῦν ἔγνων τὸν Ἔρωτα βαρὺς θεός. ἦ ῥα λεαίνας
Μάσδον ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ,
Ὅς με κατασμύχων, καὶ ἐς ὀστίον ἄχρις ἰάπτει.

illa inacceſſa,

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem
Commaculare manus: crudelis tu quoque mater.
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer crudelis tu quoque mater.

Pharmaceutria quoque valde illuſtris Theocriti Poematium, longè caſtigatior apud noſtrum. longè itẽ prudentior. Incipit enim à cognitione efficaciæ carminum, quã ſubticuit ille, *Nihil*, inquit, *niſi carmina deſunt* Illius autem nationi fatalem multiloquentiã elegantiſſimo gyro collegit: cũ illa poſſet nihilominus, quæ repudiaſſe conſtat. Quanquam totam vertiſſe libet ſuſpicari, quam poſtea Latinam ex Græca. i. ex nugaci puram fecerit. quare de Lauro nec illa quidem probauit,

-κοὐδὲ σποδὸν εἴδομες αὐτῶς,

cùm aut ſic aut melius poſſet,

Quin oculos, mentémque fugit cinis,

Anaphora quoque illa rotundior,

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide
laurum:

Non neglecta occaſione duplicis ſignificati verbi huius Vro. quod ex Terẽtio & Theocrito non ſemel obſeruare potes. Theocritus ſimpliciter nimis, ἀνίασεν. Amoris quoque enarrationẽ omiſit noſter: ſatiſque habuit mellita illa compo ere, *Talis amor Daphnin*: & quæ ſequuntur. Quibus autem præterea ſuperauit illũ, hæc ſunt. *ne ſit mihi cura mederi*, Repetitio, *p ncu lecta venena*, *naſcuntur plurima ponto*. Tum autẽ quæ pertinent ad incantationes, *ne reſpexeris. nihil ille deos, nil carmina curat.* bonum ſit. & illa, *Credimus? an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?* Theocritus verò cùm ait, Hippomanem herbam equas agere in furorem idem quod Heſiodus profeſſus eſt. nam hoc fruſtrà quæras ex Theophraſto, Plinio, Dioſcoride

Pari cura è pluribus vnum confecit: quippe Corydonẽ ex Amaryllide, Cyclope, & Bubulcis, quarum aliquot loca lepidiſſima videamus,

Ἦ μάν τοι λευκὰν διδυματόκον αἶγα φυλάσσω,
Τάν με καὶ ἁ μέρμνωνος ἐριθακὶς ἁ μελανόχρως
Αἰτεῖ, καὶ δωσῶ οἱ, ἐπεὶ τύ μοι ἐνδιαθρύπτῃ.

Quanto efficacius, lepidius, comptius, cultius,

Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, ſparſis etiam nunc pellibus albo,
Bina die ſiccant ouis vbera. quos tibi ſeruo.
Iampridem à me illos abducere Theſtylis orat.
Et faciet, quoniam ſordent tibi munera noſtra.

Nam quæ in Cyclope dixit ſimilia, longè quoque inferiora ſunt,

-τρέφω δέ τοι ἕνδεκα νεβρώς
Πάσας ἀμνοφόρως.

Ex eadem verò verſus illos bonos quidem, ſed immodicos, (ſunt enim vndecim, quorum primus, ἀρχαῖος πολύφαμος) concluſit ille lactea ſimplicitate quinque illorum, *Formoſum paſtor*, &c. contrà, illud,

τὶν δ' οὐ μέλει, οὐ μὰ δί' οὐδέν.

Suauiſſimo lepôre diffudit,

-*nihil mea carmina curas.*

Nil noſtri miſerere, mori me denique cogis, Quod in alia dicebat Theocritus.

-ἀπάγξαι με ποιήσεις, & illa, γιγνώσκω χαρίεσσα. ita cõpoſuit.

Deſpectus

Deſpectus tibi ſum, nec qui ſim quæris Alexi,

Cætera verò ſic expreſsit, vt vinceret,

βοτὰ χίλια βόσκω

Κἠκ τούτων τὸ κράτιστον ἀμελγόμενος γάλα πίνω.

Τυρὸς δ' οὐ λείπει μ' οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ,

Οὐ χειμῶνος ἄκρω, ταρσοὶ δ' ὑπεραχθέες αἰεί.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Lac mihi non æſtate nouum, non frigore deſit.

Et illud quomodo adornauit?

Συρίσδεν, δ' ὡς οὔτις ἐπίσταμαι ὧδε κυκλώπων.

Canto quæ ſolitus, ſi quando armenta vocabat

Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.

Vbi etiã ſuã eruditionẽ prudẽter profeſſus eſt. ſero enim appetente diei, quaſi receptui cùm canebant paſtores, vt è paſtu greges euocarent ſuauiſsimis numeris. experiebantur emereri gloriam diurnarum cantionum. Tum illa, quanto ſplendidiora? *Paſtorum cantiones.*

Ὦ κύκλωψ, κύκλωψ, πᾶ τὰς φρένας ἐκπεπότασαι;

Αἴκ' ἐνθὼν ταλάρως τε πλέκοις, καὶ θαλλὸν ἀμάσας.

Ταῖς ἄρνεσσι φέροις, τάχα κα πολὺ μᾶλλον ἔχοις νῶν.

Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε. τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

Εὑρησεῖς γαλάτειαν ἴσως καὶ καλλίον' ἄλλαν.

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit?

Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo eſt.

Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget vſus,

Viminibus, mollíque paras detexere iunco?

Inuenies alium, ſi te hic faſtidit Alexis.

E bubulcis autem illa,

Καὶ γάρ θὴν οὐδ' εἶδος ἔχω κακόν, ὥς με λέγοντι.

Ἦ γὰρ πρᾶν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα.

Nec ſum adeò informis, nuper me in littore vidi,

Cùm placidum ventis ſtaret mare. æquauit his. his vicit,

-non ego Daphnin

Iudice te metuam, ſi nunquam fallit imago.

Quanquã equidẽ in paſtore non probarim potius è mari quàm è fonte ſpeculum.. Nectarea verò illa ſua tota,

Huc ades. & quæ ſequuntur. At illa diuina,

Ruſticus es Corydon, nec munera curat Alexis.

Nec ſi muneribus certes concedat Iolas.

& illa,

-Pallas quas condidit arces

Ipſa colat, nobis placeant ante omnia ſyluæ,

Item illa,

> Ἁ αἶξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει
> Ἐγὼν δ᾽ ἐπὶ τὶν μεμάνημαι.
> *Torua leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam,*
> *Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella.*
> *Te Corydon, ô Alexi, trahit ſua quenque voluptas.*

Quo loco in tertia perſona nominatim, *Corydon* plus habet efficaciæ, quàm pronomen Ego, Sententia verò illa non ſolùm vellicauit criticorum calumniã, ſed etiam nuncupantẽ victoriã adepta eſt: *trahit ſua quenque voluptas.* Concludit enim vagas ſimilitudines vulgata certáque hominum opinione. Illi verò ridiculi qui paſtoribus nolunt eſſe prouerbia, quid enim tritum magis quàm illud. Alia aliis placent? Theocritus autem prouerbiatum multa inculcat, cum adeò obſcura nonnulla, vt diu ſit eorũ quæſita interpretatio, ſanè verò quid illo lepidius?

> *Me tamen vrit amor: quis enim modus adſit amori?*

Item ex eadem Amaryllide,

Poſuit difficultatem τηνῶθε, vnde iuſſiſti, Noſter autem ſic, quod Potui,

> Ἠνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω τηνῶθε καθεῖλον
> Ὦ μ᾽ ἐκέλευ καθελεῖν τυ, καὶ αὔριον ἄλλα τοι οἰσῶ.
> *Quod potui puero ſylueſtri ex arbore lecta*
> *Aurea mala decem miſi: cras altera mittam:*

Venus Latinæ munditiæ. *Altera decem*, Si plus potuiſſet, non eſſet ab eo donum in diem craſtini dilatum.

Ex Idyllo, quod paſtores inſcribitur, eduxit Eclogam ſuam Palæmonem: in qua & tractauit eadem felicius: & ſuppoſuit meliora, vt illis,

> Η πάψε κρύβδαν τὰ ποθέσπερα πάσας ἀμέλγες
> *Infelix ô ſemper oues pecus, ipſe Neæram*
> *Dum fouet: ac ne me ſibi præferat illa, veretur.*
> *Hic alienus oues cuſtos bis mulget in hora,*
> *Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.*

Græcæ nánque orationi tot addidit venuſtates quot verba,

Et ille cùm dilueret obiectum ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου, quia ſenex obſeruaret,

> Ἀλλ᾽ ὁ γέρων ὑφίητι τὰ μόσχια κὴ μὲ φυλάσσει.

Iſte obiectione deterret ab obiiciendo,

Parcius

Parcius iſta viris tamen obijcienda memento,

Sequutus tamen aliunde; quippe ex octaua.

Οὐ θησῶ ποκα ἀμνὸν ἐπεὶ χαλεπὸς θ' ὁ πατήρ μευ
Χ' ἁ μάτηρ, τὰ δὲ μᾶλα ποθέσπερα πάντ' ἀριθμεῦντι.

Verùm longè felicius, cùm pro matre *nouercam poſuit* : & variauit rem nudam, vt *alter & hædos* , quippe modicum gregem: vterque verò *pecus*, cuius iacturam magno in numero, quia deprehendi poſſet, maiore indigeret cura atque obſeruatione.

Compoſuit autem cum huiuſce argumenti initio modum ex Idyllio ε, quod inſcribitur Viatores. ex quo illa,

Τὰν ποίαν σύριγγα; τὺ γάρ ποκα δῶλε συβάρτα
Ἐκτάσω σύριγγα; τί δ' οὐκέτι σὺν κορύδωνι
Ἀρκεῖ τοι καλάμας αὐλὸν ποππύσδεν ἔχοντι;

Quæ ille ſic longè meliùs,

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fiſtula cera
Iuncta fuit, num tu in triuiis indocte ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

Sanè aptius *indocte*, quàm δῶλε. Multi enim ſerui doctiſſimi fuere: inter quos & ſapientes, Æſopus, Epictetus, & alij præſertim paſtores, quibus otium vel maximum ad eiuſmodi artes ſuppetit. Ac ſanè tertio verſu nequaquã dubium eſt, quin ad vnguem perfecerit quod ille rudius inchoauerat.

Illa verò longè elegantiſsima, neque cũ quibus Græca conferas,

-τὺ δ' ὦ κακὲ. καὶ τότ' ἔτακες
Βασκαίνων. καὶ νῦν με λοῖσθια γυμνὸν ἔθηκας.

Et cùm vidiſti puero donata dolebas,
Et ſi non aliqua nocuiſſes mortuus eſſes.

In ipſa verò pignoris depoſitione, Laconis altercatio de lana caprina ſatis inepta eſt. nam in cõtentione quæ ſuppoſuerit, ſatis conſtat eſſe meliora.

Ταὶ μῶσαί με φιλεῦντι πολὺ πλέον, ἢ τὸν ἀοιδὸν
Δάφνιν. ἐγὼ δ' αὐταῖς χιμάρως δύο πρᾶν ποκ' ἔθυσα

Noſter, *ab Ioue principium Muſæ, Iouis omnia plena.*

Ille colit terras, illi mea carmina curæ. & alia,

Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν
Ἐκ τᾶς ἀρκεύθου καθελὼν τηνῇ γὰρ ἐφίσδει.

Parta meæ Veneri ſunt munera: nanque notaui
Ipſe locum, aeriæ quò congeſſere palumbes.

In cæteris autem & ipſe ſuus author eſt, & multò lepidiora profert, atq. venuſtiora. Illud verò diuinum, *O quoties, & quæ nobis Galatea locuta eſt.*

Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

Prudentius quoque Maro qui indiſcuſſam litem relinquit, quàm Theocritus, qui Caprario palmam dat. ſuſpēſus enim etiamnum eſt auditor. Fortaſſe etiam multò melius dixiſſe videtur victus, quàm victor,

Neque audeat quiſpiam ſanæ mentis æquiparare illis illa,

Δαμοίτας καὶ δάφνις ὁ βωκόλος εἰς ἕνα χῶρον
Ταὶ ἀγέλαι πόκ' ἄρατε συνάγαγον. ἦς δ' ὁ μὲν αὐτῶν
Πυῤῥος, ὁ δ' ἡμιγένειος. ἐπὶ κράναν δέ τιν' ἄμφω
Ἑσδόμενοι θέρεος μέσῳ ἄματι τοιάδ' ἄειδον.
Fortè ſub arguta conſederat ilice Daphnis
Compulerántque greges Corydon & Thyrſis in vnum:
Thyrſis oues, Corydon diſtentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo:
Et cantare pares, & reſpondere parati.

Multò ſunt omnia rotundiora. Et melius greges quàm gregem duo, vt ille, *ἀγέλαι*. Et Daphnim bubulcum declarat: Damœtas, quid ſit, non dicit. Quod noſter diſtributione lepidiſsima caſtigauit. & ſanè lepidius, *florentes ætatibus*, quam *πυῤῥὸς καὶ ἡμιγένειος*. quæ. de eo quidem probes. poteſt enim vtrumque vterque eſſe. Quod ſi adducas illa,

Ἄμφω τώ γ' ἤτην πυῤῥοτρίχω, ἄμφω ἀνάβω
Ἄμφω συρίσδεν δεδαημένω, ἄμφω ἀείδειν.

Orationis filum ſanè probamus. Illud verò nimis ſuperſtitiosè dictū, arbitramur, Fuiſſe eos impuberes, quid enim cultum ab inculta illa ætate aut excitari, aut prouenire poteſt? Et perfectioris artis eſt tum ſeorſum cātare, tum paria prouocanti reſpondere, quàm vel canere, vel fiſtula modulari.

Alia quædam ſunt haud ita magno iudicio perpendēda, quæ aliis periculū ſui facere volentibus, relinquenda cenſuimus: vt illa,

Ταὶ γλαυκὰν θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν.
Huc ades: inſani feriant, ſine, littora fluctus.

Signarius enim, *inſani feriant*, quàm *γλαυκάν*. hoc enim languidum epitheton ad verbum illud. præſertim quum

vbi

vbi allidıtur mari litus,aqua illa glauca ſiue cærulea neutiquam eſt. Et,

> Ἠράσθην μὲν ἔγωγε κόρα τεῦ, ἁνίκα πρᾶτον
> Ἦνθες ἐμᾷ σὺν ματρὶ θέλοισ' ὑακίνθινα φύλλα
> Ἐξ ὄρεος δρέψασθαι· ἐγὼ δ' ὁδὸν ἁγεμόνευον.
> *Sepibus in noſtris paruam te roſida mala,*
> *Dux ego veſter eram, vidi cum matre legentem.*
> *Alter ab vndecimo iam tum me cœperat annus:*
> *Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.*

Nam & quæ exprimit, lautè dicit: & quæ mutat, ſapidiora ſunt: & quæ addit, faceta ac mollicula. nónne melius, *mala*, quum folia Hyacinthi? vt omittam calũniæ faciem. petuntur enim magis Hyacinthi flores, quàm folia: & in montibus infrequentior Hyacinthus. Deſcriptio verò ætatis, & non vulgaris neque affectata tamen, maximéque conueniens paſtori. Poſtremo quoque verſu ſemel contentus fuit ibi,

> *Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.*

At ille non ſemel, ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Silenũ verò, & Tityrum, & Pollionem, & Mœrim, totas illius eſſe conſtat, ita vt nullis locis ad eum Theocritus aſpirare poſſe videatur. Quare pauci, corruptíque iudicij, infeliciſſimæ eruditionis Grammatici exuant perditam illam temeritatem, qua profeſſi ſunt à Theocrito Maronem ſuperatum. *Theocritus à Virgilio ſuperatus.*

VIRGILII LOCA EX APOLLONIO.

CAPVT VI.

SImilis impudentia eorundem, cùm audent agnoſcere quartũ diuini operis, ex Apollonij Argonauticis deductum. Tantum enim abeſt vt hoc verum ſit, vt penè pudeat nos illius apponere vnũ aut alterum locum pro comparatione libri incomparabilis. Nam neque conuenit argumentũ, niſi hoc ſolo, quòd amauit hoſpitẽ Medea: & vniuerſæ orationis contextus longè alius eſt. Quę tamen lux in noſtris ex illius fumo effulgere videtur, in his extat,

> Πρόσθε δ' ἄρ' ὀφθαλμῶν ἔτι οἱ ἰνδάλλετο πάντα,
> Αὐτός θ' οἷος ἔην, οἵοισί τε φάρεσιν ἕστο,
> Οἷά τ' ἔειφ', ὥς θ' ἕζετ' ἐπὶ θρόνου, ὥς τε θύραζε

Ηἴεν. οὐδέ τιν᾽ ἄλλον ὀΐσατο πορφύρουσα
Ἔμμεναι ἀνέρα τοῖον· ἐν οὔασι δ᾽ αἰὲν ὀρώρει
Αὐδή τε μῦθοί τε μελίφρονες, οὓς ἀγόρευεν.

Sanè non contemnendi verſus: verùm haud ita admirandi, ſi iſti audiantur,

At Regina graui iandudum ſaucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multúſque recurſat
Gentis honos: hærent infixi pectore vultus,
Verbáque, nec placidam membris dat cura quietem.

Et illa nequaquam digna quæ legantur, vbi adſunt Maroniana.

Δειλὴ ἐγών, οἷόν με βαρεῖς ἐφόβησαν ὄνειροι.
Δείδια, μὴ μέγα δή τι φέρῃ κακὸν ἥδε κέλευθος

Ἡρώων. & pauca quæ ſequuntur,

Arma ſoror, quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent?
Quis nouus hic noſtris ſucceßit ſedibus hoſpes?

Et cætera diuina. Ille autem rurſus

Τοῖα κατακνώσσουσα μινυνθαδίῳ νέον ὕπνῳ
Λεύκα ὀνείρατα λυγρά.

Deſcriptio quoque noctis Græco vulgaris,

Νὺξ μὲν ἔπειτ᾽ ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφος· οἱ δ᾽ ἐν πόντῳ
Ναῦται εἰς Ἑλίκηντε, καὶ ἀστέρας Ὠρίωνος
Ἔδρακον ἐκ νηῶν, ὕπνοιο δὲ καί τις ὁδίτης
Ἤδη καὶ πυλαωρὸς ἐέλδετο. καί τινα παίδων
Μητέρα τεθνεώτων ἀδινὸν περὶ κῶμα κάλυπτεν.
Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ᾽ ἀνὰ πτόλιν᾽ οὐ θρόος ἦεν
Ἠχήεις· σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην.
Ἀλλὰ μάλ᾽ οὐ Μήδειαν ἐπὶ γλυκερὸς λάβεν ὕπνος.

Vulgaria inquam hæc, & plebeia oratione: illa planè Heroica,

Nox erat & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras, ſyluæq; & ſæua quierant
Æquora: quum medio voluuntur ſidera lapſu:
Cùm tacet omnis ager: pecudes, pictæq; volucres,
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœniſſa, nec vnquam
Soluitur in ſomnos, oculíſve, aut pectore noctem
Accipit: ingeminant curæ, rurſúſque reſurgit

Sæuus amor. Æneæ quoque & Iaſonis trepidatio ſi comparentur, quantum diſtent?

-οἱ δ' ἰάχησαν
Θεσπεσίως μεμαῶτες. ὁ δὲ ξίφος ἐκ κολεοῖο
Σπασάμενος, πρυμναῖα νεὼς ἀπὸ πείσματ' ἔκοψεν.

-vagináque eripit enſem
Fulmineum, ſtrictóque ferit retinacula ferro.
Idem omnes ſimul ardor habet: rapiúntque ruúntque.
Littora deſeruere: latet ſub claßibus æquor.

Hæc igitur potuerat Seruius, aliíque adducere potius aduerſus ſe, quàm pro ſua cauſa. Verùm quæ illi ex eodem ne animaduertêre quidem, operæprecium erit ad præſentem adducere exercitationem.

Eſt Iopæ cantus apud Poetã in primo diuini operis: eſt in primo Argonauticôn apud Apollonium Orphei cantus longè alius, & quem potius referas ad Silenum Virgilianum,

Ἤειδεν δ' ὡς γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα
Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι συναρηρότα μορφῇ,
Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
Ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν
Ἄστρα. σεληναίης τε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
Οὔρεα θ' ὡς ἀνέτειλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
Αὐτῇσι νύμφῃσι, καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο.

Attexit deinde fabulas.

Hoc idẽ argumentum habes in primo Metamorphoſeôn. in Sileno autem longè politiora & anguſtiora,

Nánque canebat uti magnum per inane coacta
Semina terrarúmque, animæq;, mariſq;, e fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis, ut his exordia primis
Omnia, & ipſe tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare ſolum, & diſcludere Nerea ponto
Cœperit, & rerum paulatim ſumere formas:
Iámque nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem,
Altius atque cadant ſummotis nubibus imbres.
Incipiant ſyluæ quum primùm ſurgere, cúmque
Rara per ignotos errent animalia montes.

Virgilij maieſtatem ſuprà explicauimus in comparatione, qua deſcribit apes: vbi cum Homerica conferebantur. nunc hîc Apollonij quoque ars, & diligentia ſpectetur in primo,

Ὡς δ' ὅτε λείρια καλὰ περιβρομέουσι μέλισσαι
Πέτρης ἐκχύμεναι σιμβληΐδος· ἀμφὶ δὲ λειμὼν
Ἑρσήεις γάνυται, ταὶ δὲ γλυκὺν ἄλλοτε ἄλλον
Καρπὸν ἀμέργουσιν πεποτημέναι.

Eſt item ſuprà locus, in quo Vulcani officinam Virgilianam cùm Homeri operis comparabamus: videndum eſt hîc Maroniano perſimile argumentum ex eodem Apollonij libro ſic enim de Cyclopibus,

Ζηνὶ κεραυνὸν ἄνακτι πονεύμενοι· ὃς τόσον ἤδη
Παμφαίνων ἐτέτυκτο· ἑνὸς δ' ἔτι δεύετο μούνου
Ἀκτῖνος, τὴν οἵγε σιδηρείῃς ἐλάασκον
Σφύρῃσιν μαλεροῖο πυρὸς ζείουσαν ἀϋτμήν.

Quòd hic ait, defuiſſe vnum tūc radium: diuinus Poeta, *pars imperfecta manebat.* Itaque, *Fulgores nunc terrificos, ſonitúmque, metúmque Miſcebant operi*: & alia incomparabilia. Rudia illa verba eiuſdem authoris,

—κακῷ δ' ἐπὶ κύντερον ἄλλο
Νῆσιν, ἀψαμένη βρόχον αὐχένι.

Sic expoliuit vt & deformitatem texerit,

Informis lethi nodum trabe nectit ab alta.

Tantum abeſſe oportet Heroem ab Epigrammate nihilo enim pictius Apollonius, quàm Auſonius quum laqueum nominauit.

Illis quoque nihilo minora addita ornamenta. Ex eodem libro primo ſunt hæc,

Τρὶς περὶ χαλκείοις σὺν τεύχεσι δινηθέντες
Τύμβῳ ἐνεκτερέϊξαν.

Ex noſtro vndecimo hæc,

Te circum accenſos cincti fulgentibus armis
Decurrêre rogos: ter mœſtum funeris ignem
Luſtrauere in equis, vlulatúſque ore dedêre.

Lepida, illa & accurata eiuſdem,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπι τετυμμένος ἔσσυτο ταῦρος
Πίσεά τε προλιπὼν καὶ ἑλεσπίδας, οὐδὲ νομήων
Οὐδ' ἀγέλης ὄθεται, πρήσσει δ' ὁδὸν, ἄλλοτ' ἄπαστος
Ἄλλοτε δ' ἱστάμενος, καὶ ἀνὰ πλατὺν αὐχέν' ἀείρων
Ἵησιν μύκημα κακῷ βεβολημένος οἴστρῳ.

Longè alia ratione contexuit in tertio abſolutiſſimi operis,

Eſt lucos Silari circum, ilicibúſque virentem

Pluri-

Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Aſillo:
Romanum eſt: Oeſtrum Graij vertere vocantes:
Aſper, acerba ſonans: quo tota exterrita ſyluis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concuſſus, ſyluæq; & ſicci ripa Tanagri.

Temporis quoque curriculum matutini, quum deſcribit Poeta in octauo,

Inde, vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat ſomnum: ceu fœmina primum
Cui tolerare colo vitam, tenuíque Minerua,
Im oſitum cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Noctem addens operi, famuláſque ad lumina longo
Exercet penſo: caſtum vt ſeruare cubile
Coniugis, & poſſit paruos educere natos:

Non multùm abeſt ab Apollonij cõſilio, qui ſimili ratione, alia opera expreſſit idem ſub articulo veſpertino,

Ἦμος δ' ἀγρόθεν εἶσι φυτοσκάφος, ἤ τις ἀροτρεὺς
Ἀσπασίως εἰς αὖλιν ἑήν, δόρποιο χατίζων.
Αὐτοῦ δ' ἐν προμολῇ τετρυμμένα γούνατ' ἔκαμψεν
Αὐσταλέος κονίῃσι, περιτριβέας δέ τε χεῖρας
Εἰσορόων κακὰ πολλὰ ἑῇ ἠρήσατο γαστρί.

Nuda etiam illa ex ſecundo libro comparatio,

Ὡς δ' ὅτ' ἐνὶ κνήμοισι κύνες δεδαημένοι ἄγρης
Ἢ αἶγας κεραοὺς, ἠὲ πρόκας ἰχνεύοντες
Θείωσιν· τυτθὸν δὲ τιταινόμενοι μετόπισθεν
Ἄκρῃς ἐν γενύεσσι μάτην ἀράβησαν ὀδόντας.

Quanta illis euaſit,

Incluſum veluti ſiquando flumine nactus
Ceruum, aut Puniceæ ſeptum formidine pennæ
Venator curſu canis, & latratibus inſtat.
Ille autem inſidijs, & ripa territus alta
Mille fugit, refugítque vias. at viuidus Vmber
Hæret hians: iam iámque tenet, ſimilíſque tenenti
Increpuit malis, morſúque eluſus inani eſt.

Ceſtuum pugnam non hic ponam ex Marone, neque ex Apollonij ſecundo totam, ſed illuſtriora, aut ſimiliora loca tantùm, quæ doctorum iudiciis ſubiiciantur,

Τοῖσι δὲ μεσσηγὺς θεράπων Ἀμύκοιο Λυκωρεὺς
Θῆκε πάρ' ἔγγυθε ποδῶν δοιοὺς ἑκάτερθεν ἱμάντας
Ὠμοὺς, ἀζαλέους· περὶ δ' οἵγ' ἔσαν ἐσκληῶτες.

In medium geminos immani pondere ceſtus
Proiecit. & mox,
Obſtupuêre animi tantorum ingentia ſeptem
Terga boum: plumbo inſuto, ferróque rigebant.
Οἱ δ' ἐπεὶ οὖν ἐν ἱμᾶσι διαςαδὸν ἠρτύναντο,
Αὐτίκ' ἀνασχόμενοι ῥεθέων προπάροιθε βαρείας
Χεῖρας, ἐφ' ἀλλήλοισι μένος φέρον ἀντιόωντες.
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Constitit in digitos extemplo arrectus vterque,
Brachiáque ad ſuperas interritus extulit auras.
Quod hic *arrectus in digitos:* ille,
Ἔνθα δ' ἔπειτ' ἄμυκος μὲν ἐπ' ἀκροτάτοισιν ἀερθεὶς
Βουτύπος οἷα πόδεσσι τανύσσατο.
Sic quæ de Darete, *-alternáque iactat*
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
Apollonius de Polluce, -ἄλλε δὲ χεῖρας
Πειράζων, εἰ θ' ὥσπερ ἐϋτρόχαλοι φορέοντο.
Genua labant: vastus quatit æger anhelitus artus.
&, *Multa viri nequicquam inter ſe vulnera iactant:*
Multa cauo lateri ingeminant, & pectore vaſtos
Dant ſonitus, errátque aures & tempora circum
Crebra manus: duro crepitant ſub vulnere malæ.
ὡς τοῖσι παρήϊα ἀμφοτέρωθεν
Καὶ γένυες κτύπεον. βρυχὴ δ' ὑπετέλλετ' ὀδόντων
Ἄσπετος· οὐδ' ἔλληξαν ἐπισταδὸν οὐτάζοντες
Ἔστε περ οὐλοὸν ἆσθμα καὶ ἀμφοτέρους ἐδάμασσε.

Comparat oppugnanti caſtellum Dareta Virgilius. Comparat Apollonius impetenti nauem curuo fluctui Amycum. Exitus tamen pugnæ alius alij. An verò Apollonij pugna cum Theocrito conueniat, ex huiuſce Idyllio vidẽdum eſt. Verùm prius Bebrycij pugilis immanitatem ex vtriuſque deſcriptione intueamur. Apollonius ſic,

Ἀλλ' ὁ μὲν ὀλοοῖο τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος, οἷα πάροιθεν
Χωομένη Διὶ τίκτεν.

Fuſius ambit eius picturæ gloriam Theocritus,
Δεινὸς ἰδεῖν σκληρῇσι τεθλασμένος οὔατα πυγμαῖς.
Στήθεα δ' ἐσφαίρωτο πελώρια, καὶ πλατὺ νῶτον,
Σαρκὶ σιδαρείῃ, σφυρήλατος οἷα κολοσσός.
Ἐν δὲ μύες στερεοῖσι βραχίοσιν ἄκρον ὑπ' ὦμον

Ἕστασαν

Ἕστασαν ἤυτε πέτροι ὀλότροχοι οὕς τε κυλίνδων
Χειμάῤῥους ποταμὸς μεγάλαις περιέξεσε δίναις.

Quāto igitur hac deſignatione Theocritus ſuperat, tanto ſplendore & arte ab Apollonio ipſa in pugna ſuperatur. Nullam enim plagam narrat inflictam Polluci: ſed ſemper Amycum pulſatum Ac primùm quidem,

—τοῦ δ᾽ ἄκρον τύψε γενείου
Τυνδαρίδης ἐπιόντος. Et mox,
Ἀμφοτέραισιν ἄμυνεν ἀμοιβαδίς. Et ſtatim,
Ἔστη δὲ πληγαῖς μεθύων, ἐκ δ᾽ ἔπτυσεν αἷμα
Φοίνιον. Et mox,
Μέσσης ῥινὸς ὕπερθε κατ᾽ ὀφρύος ἤλασε πυγμῇ.
Πᾶν δ᾽ ἀπέσυρε μέτωπον ἐς ὀστέον.

Deinde eo ictū proſtratum permittit erigi. quod pugilum lege fiebat, ne iacés vulneraretur. vt intelligas quod apud Virgilium ignotum, pro noto pretereunt. Nam ex Entelli caſu videbatur victoria Daretis. nondum tamen erat eam conſequutus: niſi quum immobilis iaceret. Redintegrata deinde pugna mutuas verberationes miſcet. ſed in Polluce nullam ſignatam plagam,

Ἀλλάλους δ᾽ ὄλεκον στερεοῖς θείνοντες ἱμᾶσι·
Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐς στῆθός τε, καὶ ἔξω χεῖρας ἐνώμα
Αὐχένος ἀγχαρὸς βεβρύχων. ὁ δ᾽ ἀεικέσι πλαγαῖς
Πᾶν συνέφυρε πρόσωπον ἀνίκατος Πολυδεύκης.
Σάρκες δ᾽ αἱ μὲν ἰδοῦντι συνίζανον. ἐκ μεγάλου δὲ
Αἶψ᾽ ὀλίγος γένετ᾽ ἀνδρός. Exitus autem hîc,
Σκαιῇ μὲν σκαιὰν Πολυδεύκεος ἔλλαβε χεῖρα
Δόχμιος ἀπὸ προβολῆς κλινθείς, ἑτέρᾳ δ᾽ ἐπιβαίνων
Δεξιτερῆς ἤνεγκεν ἀπαὶ λαγόνος πλατὺ γυῖον.
Ἀλλ᾽ ὅγ᾽ ὑπαὶ ἔδυ κεφαλῇ, στιβαρᾷ δ᾽ ἅμα χειρὶ
Πλᾶξεν ὑπὸ σκαιὸν κρόταφον, καὶ ἐπέμπεσεν ὤμῳ·
Ἐκ δ᾽ ἐχύθη μέλαν αἷμα θοῶς κροτάφοιο χανόντος
Λαιῇ δὲ στόμα τύψε, πυκνοὶ δ᾽ ἀράβησαν ὀδόντες
Αἰεὶ δ᾽ ὀξυτέρῳ πιτύλῳ δηλεῖτο πρόσωπον
Μέχρι συνηλοίησε παρήϊα.

Apollonius autem tametſi in vitandis ictibus Pollucem declarat artificem meliorem, ęquat tamen penè pugnam verbis. Etenim poſt duas comparationes,

—ὣς τοῖσι παρήϊα ἀμφοτέρωθεν
Καὶ γένυες κτύπεον, βρυχὴ δ᾽ ὑπετέλλετ᾽ ὀδόντων.

Ἄσπετος· οὐδ' ἔλληξαν ἐπισταδὸν οὐτάζοντες.
Ἔστε περ οὐλοὸν ἆσθμα καὶ ἀμφοτέρους ἐδάμασσε.

Itaque etiam interponit reſpirationem.

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπεμόρξαντο μετώπων
Ἱδρῶ, ἅλις καματηρὸν ἀϋτμένα φυσιόωντες.

Committit deinde refectos altero congreſſu,

Ἂψ δ' αὖτις συνόρουσαν ἐναντίοι, ἠΰτε ταύρω
Φορβάδος ἀμφὶ βοὸς κεκοτηότε δηριάασθον.

Sequitur ars alia ab arte illius.

Ἔνθα δ' ἔπειτ' Ἄμυκος μὲν ἐπ' ἀκροτάτοισιν ἀερθεὶς
Βουτύπος οἷα πόδεσσι τανύσσατο. κὰδ δὲ βαρεῖαν
Χεῖρ' ἐπὶ οἷ πελέμιξεν· ὁ δ' ἀΐξαντος ὑπέστη
Κρᾶτα παρακλίνας· ὤμῳ δ' ἀνεδέξατο πῆχυν
Τυτθόν. ὁ δ' ἄγχ' αὐτοῖο παρὲκ γόνυ γουνὸς ἀμείβων
Κόψε καταΐγδην ὑπὲρ οὔατος. ὀστέα δ' εἴσω
Ῥῆξεν. ὁ δ' ἀμφ' ὀδύνῃ γνὺξ ἤριπεν.

Sunt præterea loca quædam valde affinia. Narratio nanque Heleni proximè accedit ad Phinei prædictionem, quam deſcribit in ſecundo Apollonius. Vitandam Æneæ Scyllam, & Charybdim: vitandas Iaſoni Symplegades. Legēdæ oræ inacceſſæ ferorum populorum huic: cauenda Æneæ litora à Græcis occupata. Iaſoni Venerem propiciandam: Iunonem placandam noſtro. Nihil vero ſimilius duobus excurſibus: & eo, quem facit Æſchyli Prometheus monens Io: & eo, quem Phineus Iaſoni proponit. Cum Dionyſio quoque in libello de ſitu Orbis pars hæc erit cōparanda, qua Ponti populi deſcribuntur. Fortaſſe illi palmam dederis. animi igitur gratia vnum atq; alterum verſum contemplemur: Apollonij hæc de pulcherrima fabula,

Αὐτίκα δ' Ἀσσυρίης ἐπέβαν χθονός· ἔνθα Σινώπην
Θυγατέρ' Ἀσωποῖο καθίσσατο, καί οἱ ὄπασσε
Παρθενίην Ζεὺς αὐτὸς ὑποσχεσίῃσι δολωθείς.
Δὴ γὰρ ὁ μὲν φιλότητος ἐέλδετο. νεῦσε δ' ὅγ' αὐτῇ
Δωσέμεναι, ὅ κεν ᾗσι μετὰ φρεσὶν ἰθύσειεν.
Ἡ δέ ἑ παρθενίην ᾐτήσατο κερδοσύνῃσι.

Dionyſij verò hæc,

Τοὺς δὲ μετ' Ἀσσυρίης προέχουσι χθονὸς ἐκτετάνυσται.
Ἔνθα δ' Ἀμαζονίδεσσιν ἀπ' Ἄρεος ἁρμονίοιο
Λευκὸν ὕδωρ προΐησιν ἐνυάλιος Θερμώδων.
Ὅς ποτ' ἐλαυνομένην ἀσπίδα δέκτο Σινώπην.

Καὶ

Καί μιν ἀκηχεμένην σφετέρῃ παρενάσσατο χώρῃ
Ζηνὸς ἐρημοσύνῃσιν· ὃ γὰρ φιλότητος ἐρατεινῆς
Ἰσχανόων πάτρης ἀπενόσφισεν ὡς ἐθέλουσαν.

Apolionius illa quoque leuiter ac ſimpliciter,

μετὰ δὲ στυγερώτατοι ἀνδρῶν
Τρηχεῖαν Χάλυβες, καὶ ἀτειρέα γαῖαν ἔχουσιν
Ἐργατίναι. τοὶ δ' ἀμφὶ σιδήρεα ἔργα μέλονται.

Dionyſius autem fuſius & ſuauius,

Τοὶ δ' ἔπι καὶ Χάλυβες στυφελὴν καὶ ἀπηνέα γαῖαν
Ναίουσι, μογεροῦ δεδαηκότες ἔργα σιδήρου.
Οἳ ἐκ βαρυγδούποισιν ἐπ' ἄκμοσιν ἑστηῶτες,
Οὔ ποτε παύονται καμάτου καὶ ὀϊζύος αἰνῆς.

Verùm ad Virgilium redeamus.

Tempeſtatem Apollonius & naufragium deſcribit in ſecundo: in quibus illa potiſſimùm extant,

ὦρσε δὲ κῦμα
Κεκληγὼς πνοιῇσι· κελαινὴ δ' ἠερόεν ἀχλὺς
Ἄμπεχεν. οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
Ἐκ νεφέων· σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο.

E quibus videre liceat, an maximus Poetarum opus habuerit illius imitatione. nam cætera valde ſunt plebeia.

Potes animaduertere tamen haud valde eſſe diſſimilia quæ Virgilius,

Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata Sacerdos,
Heſperidum templi cuſtos: epuláſque draconi
Quę dabat, & ſacros ſeruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, ſoporiferúmque papauer
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit: aſt aliis duras immittere curas:
Siſtere aquam fluuiis, & vertere ſidera retro.
Nocturnóſque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

ab illis Apollonij in tertio,

Κούρη τις μεγάροισιν ἐνιτρέφετ' Αἰήταο
Τὴν Ἑκάτη περίαλλα θεὰ δάε τεχνήσασθαι
Φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ.
Τοῖσι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσει ἀϋτμὴν,
Καὶ ποταμοὺς ἵστησι ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας.
Ἄστρα τε, καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.

Inter quæ iudicium tuum interpones. quemadmodum & inter illas duas comparationes.

Ἠελίου ὥς τις τε δόμοις ἐνιπάλλεται αἴγλη
Ὕδατος ἐξανιοῦσα· τὸ δὴ νέον ἠὲ λέβητι
Ἠέ που ἐν γαυλῷ κέχυται· ἡ δ' ἔνθα καὶ ἔνθα
Ὠκείῃ στροφάλιγγι τινάσσεται ἀΐσσουσα.
Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercuſſum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat latè loca iámque ſub auras
Erigitur, ſummique ferit laquearia tecti.

Sanè noſter expreſſit vagam illam atque inſtabilem impreſſionem, quæ ex aquæ procedit criſpatione. qua tandem quieſcente, laquearibus ſubadhæret. Vbi in tranſcurſu libet exercere ingenia Grammaticorum. Seruius enim minus rectè ſic loquitur. *Repercuſſum*: aut vacat, Re: aut bene repercuſſum: quia primò aquam ferit: inde poſtea tendit ad tecta. Minus rectè inquam. ſed ita dicendum fuit. Malè putant quidam, Re, vacare. ſanè in aliis libris, & in Meteoris, & in ſecundo De anima à nobis declaratum eſt: Lumen aut eſſe rectum, aut reflexum. ἀνακεκλασμένον vocat Ariſtoteles. Percutitur igitur aqua à lumine: deinde lumen ab aqua reflectitur. ſicut & vox in Echo. Homerus in primo Iliados expreſſit per vocē illam. παλιμπλαγχθέντας. verum hoc planius, illud paucis ignotum. Quare dixit imaginem lunæ? nam lumen non eſt ab *imagine lunæ*, ſed à luna. imago enim eſt ſpecies rei. An diuinus vir ſciebat hoc à Philoſophis diſputari. Lumen réſne ſit quædā ſuapte natura exiſtens? id quod eſt: veluti color in herba viridis, an imago quædam corporis lucētis? qualis eſt viriditas in ſpeculo ex vero herbæ colore manans. Iccirco lunæ imaginem, lumē ipſum intellexit: vt ſit, Lumen in laquearibus eſſe lunæ: imaginem exceptam atq; repercuſſam. Libet, inquam, diuinum virum ſupra triuialia ingenia diuinitus interpretari: nuſquam enim Muſa Illius morale quicquam ſonat.

Videantur etiam eius delineamenta fabulæ, qua vterq; Saturnum in equum transformat ex quo tum Chiron natus eſt. Sic enim in ſecundo,

-ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας
Ἔσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἐναλίγκιος ἵππῳ.
Ἡ δ' αἰδοῖ χῶρόν τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα
Ὠκεανὶς Φιλύρη εἰς οὔρεα μακρὰ Πελασγῶν.
Ἦλθ' ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ,

Ἄλλα

Ἀλλὰ θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίῃ τέκεν, εὐνῇ.

Ille autem in tertio perfectiſſimi operis,

Talis & ipſe iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Quippe deprehenſus vt ait Græcus,

Ῥεῖαν ἐξαπάφων παρελέξατο. τοὺς δ' ἐπὶ λέκτροις
Τέτμε θεὰ μεσηγύς.

Polyphemi quoque celeritatem agnoſcas in Maroniana Camilla, ex primo Argonauticôn,

Τόν ῥα ποσειδάωνι ποδωκείστατον ἄλλων
Εὐρώπη Τιτυοῖο μεγασθενέος τέκε κούρη.
Κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν
Οἴδματος, οὐδὲ θοοὺς βάπτεν πόδας· ἀλλ' ὅσον ἄκροις
Ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ.
Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret:
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Agnoſcas, inquam, pernicitatem, non celeritate, ſed grauitate ſuperatam. quemadmodũ & illa Iaſonis ad matrẽ,

Μή μοι λευγαλέας ἐνιβάλλεο μῆτερ ἀνίας
Ὧδε λίην, ἐπεὶ οὐ μὲν ἐρητύσεις κακότητος
Δάκρυσιν, ἀλλ' ἔτι κεν καὶ ἄλγεσιν ἄλγος ἄρειο.

illis Turni ad Amatam.

Ne quæſo, ne me lacrymis, néve omine tanto
Proſequere in duri certamina Martis euntem
O mater. Traxit enim lacrymas diuinus Poeta ad augurium magna illarum, atque euentus affinitate.

In quarto quoque Æneidos ex eodem libro Argonauticôn expreſſam, auctam, ſuperatam inuenias comparationem,

Οἷος δ' ἐκ νηοῖο θυώδεος εἶσιν Ἀπόλλων
Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἠὲ Κλάρον, ἢ ὅγε Πυθώ,
Ἠλυκίην εὐρεῖαν ἐπὶ Ξάνθοιο ῥοῇσι.
Qualis vbi hybernam Lyciam, Xanthique fluenta
Deſerit, ac Delum maternam inuiſit Apollo:
Inſtauratque choros: miſtique altaria circum
Cretéſque, Dryopéſque fremunt, pictique Agathyrſi.
Ipſe iugis Cynthi graditur, mollique fluentem
Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro:

Tela ſonant humeris.

Iunonis item oratio ad Iuturnam,

Seu vt te cunctis vnam,qu
Magnanimi Iouis ingratum aſcendêre cubile
Prætulerim,cælique libens in parte locarim:

Neque planè videtur orta ex verbis Iunonis ad Thetidē in quarto,neque ſine illa facta,

Ἐξέτι νηπυτίης αὐτὴ τρέφον,ἠδ' ἀγάπησα
Ἔξοχον ἀλλάων,αἵτ' εἰν ἁλὶ ναιετάουσιν.
Οὕνεκεν οὐκ ἔτλης εὐνῇ Διὸς ἱεμένοιο
Λέξασθαι.

Sed & ibidem Iuno ad Thetidem ſolicita metu periculorum Argonautis imminentium, videtur haud abſimilis affectibus Veneris Neptunum orantis pro Æneæ claſſe.quo in loco Poetarum princeps non illum ſolùm poſt ſe longè reliquit, ſed imitandi ſpes omnium extinxit:tantus verborum ſplendor amœniſſimæ varietati coniunctus eſt.

Spirant etiam hæc in ſecundo operis incomparabilis,

Quem qui ſcire velit,Libyci velit æquoris idem
Diſcere,quàm multæ Zephyro turbentur arenæ
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus,
Scire,quot longi veniant ad litora fluctus.

Illa ex Apollonij quarto,

-ὅσα τε πόντου
Κύματα χειμερίοιο κορύσσεται ἐξ ἀνέμοιο,
Ἢ ὅσα φύλλα χαμᾶζε περικλαδέος πέσεν ὕλης
Φυλλοχόῳ ἐνὶ μηνί.τίς ἂν τάδε τεκμήραιτο;

Cuius rei imaginem habes etiam in ſexto diuini operis,

Quàm multa in ſyluis Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia aut ad terram gurgite ab alto:
Quàm multæ glomerantur aues:vbi frigidus annus
Trans pontum fugat,& terris immittit apricis.

Illa Apollonij ſunt elaboratiora,noſtra ſimpliciora,

Ὡς δ' ὁπόταν δελφῖνες ὑπὲξ ἁλὸς εὐδιόωντες
Σπερχομένην ἀγεληδὸν ἑλίσσονται περὶ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν προπάροιθεν ὁρώμενοι,ἄλλοτ' ὄπισθεν,
Ἄλλοτε παρβολάδην.ναύτῃσι δὲ χάρμα τέτυκται.

Delphinum ſimiles.qui per maria humida nando,
Carpathium Libycúmque ſecant:ludúntque per vndas.

Epiphonema verò Apollonij haud penitus eſt tutū. Maxima enim ex parte delphines,quum ita ludūt,imminē-

tem

tem nunciant tempeſtatem. quare nautis nullam afferũt voluptatem,

Vnus, vt opinor, ſupereſt locus, quem cum Virgiliano comparemus, eſt autem in quarto,

Τῶς ἴδεν, ὥς τίς τε νέῳ ἐνὶ ἤματι μήνην,
Ἢ ἴδεν, ἢ ἐδόκησεν ἐπαχλύουσαν ἰδέσθαι.

Quæ illæ nõ ſolùm excellentiſsimis numeris, ſed etiam fida exactáque rotunditate illuſtrauit,

Obſcuram qualem primo qui ſurgere menſe
Aut videt, aut vidiſſe putat per nubila lunam.

Atque hæc quidem hactenus ex Virgilio atque Apollonio verorum Poetarũ iudicio ſubiiciebamus. Superſunt aliqua ex eodem, quæ cum aliis noſtris comparentur. In primo Argonauticõn illa ſunt,

Πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
Νῆα, καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος. οἳ, τότ' ἄριστοι
Πόντον ἐπιπλώεσκον, ἐπ' ἀκροτάτοις δὲ νύμφαι
Πηλειάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔργον ἀθηναίης ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδέοντας ἐρετμά.

Quæ Catullus ſimpliciſsimè ſententia inuerſa,

Illáque, atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

Harpyias quoque volebam Ouidij cum Apolloniani cõparare, verùm vix eas illum attigiſſe video. quare ad Poetarum metam recurrendum fuit, *Harpyiarũ cõparatio.*

Ἀλλὰ διὰ νεφέων ἄφνω πέλας ἀΐσσουσαι
Ἅρπυιαι στόματος, χειρῶν τ' ἄπο γαμφηλῇσι
Συνοχέως ἥρπαζον. ἐλείπετο δ' ἄλλοτε φορβῆς
Οὐδ' ὅσον, ἄλλοτε τυτθὸν, ἵνα ζώων ἀκάχοιτο.
Καὶ δ' ἐπὶ μυδαλέην ὀδμὴν χέον. οὐδέ τις ἔτλη
Μὴ καὶ λευκανίην δὲ φορεύμενος, ἀλλ' ἀποτηλοῦ
Ἑστηώς· τοῖον οἱ ἀπέπνεε λείψανα δαιτός.

Quæ non aſpernãda ſummis munditiis incluſit diuinus vir,

At ſubitò horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas:
Diripiúntque dapes, contactúque omnia fœdant
Immundo. Tum vox tetrum dira inter odorem.

Et iterum,

Rurſum ex diuerſo cæli, cæciſque latebris
Turba ſonans, prædam pedibus circumuolat uncis:
Polluit ore dapes.

Et mox,

Semeſam prædam, & veſtigia fœda relinquunt.

Vt ſit illud, ἄλλοτε τυτθόν. quanquam hoc ex propoſito ἵνα ζώων ἀκάχοιτο, illud vi, quippe pulſæ, pulſatæque. Eſt & quod è Lucano excipiamus, quicum hæc ex quarto componantur,

-ὁ δὲ φοίνιον ἕλκος ἄραξε
Θαρσαλέως ἕνεκ' οὐ μιν ὑπέρβιον ἕλκος ἔτειρε.
Σχέτλιος. ἤτοι οἱ ἤδη ὑπὸ χροῒ δύετο κῶμα
Λυσιμελές. πολλὴ δὲ κατ' ὀφθαλμῶν χέετ' ἀχλύς.
Αὐτίκα δὲ κλίνας δαπέδῳ βεβαρηότα γυῖα
Ψύχετ' ἀμηχανίῃ. ἕταροι δέ μιν ἀμφαγέροντο
Ἥρως τ' αἰσονίδης, ἀδινῇ περιθαμβέες ἄτῃ.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' ἐπὶ τυτθὸν ἀποφθίμενός περ ἔμελλε.
Κεῖσθαι ὑπ' ἠελίῳ· πύθεσκε γὰρ ἔνδοθι σάρκας
Ἰὸς ἄφαρ. μυδόωσα δ' ἀπὸ χροὸς ἔρρεε λάχνη.

Quæ non eſt imitatus noſter, ſed huic ſimplicitati vim attulit ſoni valentioris. Sunt autem in nono,

-*miſeríque in crure Sabelli*
Seps ſtetit exiguus: quem flexo dente tenacem
Auulſítque manu, piló que affixit arenis.
Parua modò ſerpens: ſed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiáque oſſa retexit.
Iámque ſinu laxo, nudum eſt ſine corpore vulnus:
Membra natant ſanie. ſuræ fluxere, ſine vllo
Tegmine poples erat, femorum quoque muſculus omnis
Linquitur: & nigra diſtillant inguina tabe:
Diſſiluit ſtringens vterum membrana, fluúntque
Viſcera: nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras: ſæuum, ſed membra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula neruorum: & laterum textura, cauúmque
Pectus, & abſtruſum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo eſt, aperit peſtis: natura profana
Morte patet: manant humeri: fortéſque lacerti:
Colla capútque fluunt, calido non ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit: nec ſolem cera ſequetur.

Parua

Parua loquor:ſanie corpus ſtillaſſe peruſtum:
Hoc & flamma poteſt:ſed quas rogus abſtulit oſſa
Hæc quoque diſcedunt,putréſque ſequuta medullas
Nulla manere ſinunt,rapidi veſtigia fati.

Deinde illud acutiſsimum epiphonema,

Cymphias inter peſtes tibi palma nocendi.
Eripiunt omnes animam:tu ſola cadauer.

Tam infans videtur Græcus quàm hic nimius, ſi inter ſe conferantur. Cæterùm quanquam Vulcani officinam apud Homerum atque Virgilium diligēter excuſſimus: tamen huius noſtri iudicij putauimus intereſſe:ſi Homericam iterum cū Apollonianа ſtatuamus. Accedunt igitur in tertio Argonauticôn ad Vulcani inſulam Iuno ac Pallas quemadmodū Thetis in duodeuiceſimo Iliados, Illæ Venerem inueniunt,hæc Charin Vulcani vxores,

-Ἡ δ' ἄρα μούνη
Ἧστο δόμῳ δινωτὸν ἀνὰ θρόνον ἄντα θυράων.
Λευκοῖσι δ' ἑκάτερθε κόμας ἐπιειμένη ὤμοις
Κόσμει χρυσείῃ διὰ κερκίδι, μέλλε δὲ μακροὺς
Πλέξασθαι πλοκάμους. τὰς δὲ προπάροιθεν ἰδοῦσα
Ἔσχεθεν, εἴσω τέ σφ' ἐκάλει, καὶ ἀπὸ θρόνου ὦρτο,
Εἷσέ τ' ἐνὶ κλισμοῖσιν. ἀτὰρ μετέπειτα καὶ αὐτὴ
Ἵζανεν· ἀψήκτους δὲ χεροῖν ἀνεδήσατο χαίτας.

Charis autem,

Τόφρα οἱ ἐγγύθεν ἦλθε θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα.
Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος
Καλὴ, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις.

In quibus vicit illam Gratiam gratiis. Quā palmam ſicuti de Homero tulit ille:ita de eo Claudianus. In Poematio nánque de Honorij nuptiis,de Venere ſic,

Cæſariem tunc fortè Venus ſubnixa coruſco
Fingebat ſolio:dextra læuáque ſorores
Stabant Idaliæ.largos hæc nectaris imbres
Irrigat:hæc morſu numeroſi dentis eburno
Multifidum diſcrimen arat:ſed tertia retrò
Dat varios nexus,& iuſto diuidit orbes
Ordine neglectam partem ſtudioſa relinquens.
Plus error decuit,ſpeculi nec vultus egebat
Iudicio:ſimilis tecto monſtratur in omni,
Et rapitur quocunque videt,dum ſingula cernit,
Séque probat,nati venientis proſpicit vmbram.

Quæ quum perpenderimus, inueniemus noſtros nullis numeris, nullis apparatibus cedere Græcorum inuentioni. Quare quum Valerius Flaccus eandem quam Apollonius materiam tractarit: proponēda ſunt deinceps loca illa, quibus tanti viri certare videantur.

Ac primùm quidem, quod attinet ad ſitum orbis terrarum, quam Geographiam vocāt, ſanè quam imperitus regionum videtur Apollonius fuiſſe. Quis enim dicat à Colchis tantùm diſtare Lybiam, quantum medium terrarum orbis ab ortu atque occaſu. Quibus in dimenſionibus Herodotum quoque ineptiſſimum fuiſſe ſatis cōpertum eſt. De Iſtro verò, dii boni quas fabulas? à Riphæis montibus labi, qui erumpit ex Occidentalibus noſtris mōtibus: eū in duo ſcindi flumina, quorū alterū in Adriaticū erumpat: à cuius maris litoralibus montibus Saus & Draus nobiles fluuij in illum ſeſe induunt, tanquam in ſinū terræ depreſſiorē. Ex Adriatico deinde Minyas deducit in Tyrrhenum ita demum, ſi ſubeant Eridanum, per quem in Rhodanum ſubuehātur, inter quos editiſsimæ alpes partim imperuiæ partim infames cadaueribus viatorum.

Quæ verò ex vtroque ſimilia cōſiderari poſſunt, multa ſunt ſanè. Alius ordo eiuſdē vel rei vel facti. Aliæ orationes earundem perſonarum, inter quas ea, qua Medea exprobrat Iaſoni & merita ſua, & illius fidem. Et illa qua oſtenditur Æetæ animus erga Medeam fugientem, cantus Orphei. Longè enim aptius canit apud Flaccum minyis, & Phryxum & & Athamantem: quàm apud Apollonium terræ cœlíq; creationem, quid enim viris militaribus, cum Philoſophorum vmbris? Initium quoque operis Flacco grauius atque numeroſius, tametſi quātum probemus, in ſequenti libro ſatis eſt declaratum. Toto etiam opere, quanquam eſt ille noſtra inferior expectatione, ſplendidior eſt Apollonio. Priuatim verò aliquot loca delecta ſunt de multis.

In tertio Apollonii de Iaſonis beneficio, hæc Iuno,

Ἔξοτ' ἐπὶ προχοῇσιν ἅλις πλήθοντος ἀναύρου.
Ἀνδρῶν εὐνομίης πειρωμένη ἀντεβόλησεν
Θήρης ἐξανιὼν· νιφετῷ δ' ἐπαλύνετο πάντα
Οὔρεα, καὶ σκοπιαὶ περιμήκεες. οἱ δὲ κατ' αὐτῶν
Χείμαρροι καναχηδὰ κυλινδόμενοι φορέοντο.

Ipſè

Γρηῒ δέ μ' εἰσαμένην ὀλοφύρετο, καί μ' ἀναείρας
Αὐτὸς ἑοῖς ὤμοισι διὲκ προαλὲς φέρεν ὕδωρ.

In primo Flacci Iaſon orans,

Omnipotens Regina, inquit, quam turbidus atro
AEthere, cæruleum quateret quum Iuppiter imbrem,
Ipſe ego præcipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos & tuta tuli: nec credere quiui
Ante deam, quam te tonitru nutúque repoſci
Coniugis, & ſubita raptam formidine vidi.

Herculis aduentus ad Minyas,

Αὐτὸς δ' ᾗ ἰότητι παρὲκ νόον Εὐρυσθῆος
Ὡρμήθη· σὺν καί οἱ Ὕλας κίεν ἐσθλὸς ὀπάων,
Πρωθήβης, ἰῶν τε φορεὺς φύλακός τε βιοῖο.
Protinus Inachiis vltro Tirynthius Argis
Aduolat: Arcadio cuius armata veneno
Tela puer, faciléмque humeris gaudentibus arcum
Geſtat Hylas. velit ille quidem: ſed dextera nondum
Par oneri, clauæq; capax.

Deducunt nauem,

Νῆα δ' ἐπικρατέως Ἄργου ὑποθημοσύνῃσιν
Ἔζωσαν πάμπρωτον ἐϋστρεφεῖ ἔνδοθεν ὅπλῳ,
Τεινάμενοι ἑκάτερθεν, ἵν' εὖ ἀραροίατο γόμφοις
Δούρατα, καὶ ῥοθίοιο βίην ἔχοι ἀντιόωσαν.
Σκάπτον δ' αἶψα κατ' εὖρος ὅσον περιβάλλεται χῶρος
Ἠ δὲ κατὰ πρώειραν ἔσω ἁλὸς, ἐσσάπιον ἐφ
Ἑλκομένη χείρεσσιν ἐπιδραμέεσθαι ἔμελλεν.
Αἰεὶ δὲ προτέρω χθαμαλώτερον ἐξελάχαινον
Στείρης. ἐν δ' ὁλκῷ ξεστὰς στορέσαντο φάλαγγας·
Τὴν δὲ κατάντη κλῖναν ἐπὶ πρώτῃσι φάλαγξιν,
Ὥς κεν ὀλισθαίνουσα δι' αὐτάων φορέοιτο.
Ὕψι δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθα μεταστρέψαντες ἐρετμὰ
Πηχυῖον προὔχοντα περὶ σκαλμοῖσιν ἔδησαν.
Τῶν δ' ἐναμοιβαδὶς αὐτοὶ ἐνέσταθεν ἀμφοτέρωθεν,
Στέρνα θ' ὁμοῦ, καὶ χεῖρας ἐπήλασαν. ἐν δ' ἄρα Τῖφυς
Βήσαθ', ἵν' ὀτρύνειε νέους κατὰ καιρὸν ἐρύσαι.
Κεκλόμενος δ' ἤϋσε μάλα μέγα. τοὶ δὲ παραυτὸν
ᾯ κράτεϊ βρίσαντε μιῇ στυφέλιξαν ἐρωῇ.
Νειόθεν ἐξ ἕδρης, ἐπὶ δ' ἐρρώσαντο πόδεσσιν
Προπροβιαζόμενοι· ἡ δ' ἕσπετο Πηλιὰς Ἀργὼ
Ῥίμφα μάλ', οἱ δ' ἑκάτερθεν ἐπίαχον ἀΐσσοντες.
Αἱ δ' ἄρ ὑπὸ τρόπιδι στιβαρῇ στενάχοντο φάλαγγες.

Τριβόμεναι· περὶ δέ σφιν ἀϊδνὴ κήκιε λιγνὺς
Βριθοσύνῃ. κατόλισθε δ' ἔσω ἁλός. οἱ δέ μιν αὖθι
Ἂψ ἀνασειράζοντες ἔχον προτέρωσε κιοῦσαν.

Breuiſſimè Flaccus,

At ducis imperiis Miniæ, monitúque frequentes
Puppem humeris ſubeunt: & tento poplite proni
Decurrunt, intrántque fretum, non clamor anhelis
Nauticus, aut blanda teſtudine defuit Orpheus.

Sic quæ Græcus prolixa narratione ſtatuit, apparatum, ſacrificium, orationem: noſter paucis verſibus,

Tam læti ſtatuunt aras. tibi rector aquarum
Summus honor tibi cæruleis in litore vittis.
Et Zephyris, Glaucóque bouem, Thetidíque iuuencum
Deijcit Ancæus. Non illo certior alter
Pinguia lethifera perfringere colla bipenni
Ipſe ter æquoreo libans carcheſia patri
Sic ait Æſonides. Et cætera quæ ſequuntur. quibus illa deſignauit: οἱ δ' αἶψ' ἔπειτα

Χέρνιβα τ' οὐλοχύτας τε παρέχεθον. αὐτὰρ Ἰήσων
Εὔχετο κεκλόμενος πατρώϊον Ἀπόλλωνα.

Sequitur oratio ad Apollinem, vt illa ad Neptunum. & poſt orationem partitur operam in ſacrificio,

Ἦ, καὶ ἅμ' εὐχωλῇ προχύτας βάλε. τὼ δ' ἐπὶ βουσὶ
Ζωσάσθην, Ἀγκαῖος ὑπέρβιος, ἠδ' Ἡρακλέης τε.
Ἤτοι ὁ μὲν ῥοπάλῳ μέσσον κάρη ἀμφὶ μέτωπον
Πλῆξεν· ὁ δ' ἀθρόος αὖθι πεσὼν ἐνερείσατο γαίῃ.
Ἀγκαῖος δ' ἑτέροιο κατὰ πλατὺν αὐχένα κόψας
Χαλκείῳ πελέκει. κρατεροὺς διέκερσε τένοντας.

Illa quoq. valde ſimilia, hęc ſuprà quoq. cũ Catullianis,

Πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
Νῆα καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος· οἳ τότ' ἄριστοι
Πόντον ἐπιπλώεσκον, ἐπ' ἀκροτάτοισι δὲ νύμφαι,
Πυλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔργον Ἀθηναίης Ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.
Αὐτὰρ ὅ γ' ἐξ ὑπάτου ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης.
Χείρων Φιλλυρίδης, πολιῇ δ' ἐπὶ κόματος ἀγῇ
Τέγγε πόδας· καὶ πολλὰ βαρείῃ χειρὶ κελεύων,
Νόστον ἐπευφήμησεν ἀκηδέα νισσομένοισι.
Σὺν καί οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα.
Πηλεΐδην Ἀχιλῆα φίλῳ δειδίσκετο πατρί.

Quæ

Quæ coniuncta hîc, diuiſit in ſuis Flaccus. Nam & ſeorſum abeuntes proſequitur Chiron. & deorum ſpectationem accommodat longè melius ad Solis metum,

Siderea tunc arce pater pulcherrima Graium
Cœpta tuens, tantámque operis conſurgere molem,
Lætatur patrij neque enim probat otia regni.
Vnà omnes gaudent ſuperi, venturáque mundo
Tempora, quæque vias cernunt ſibi creſcere Parcæ.
Sed non & Scythici genitor diſcrimine nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces.

CHIRONIS autem & Pelei affectus, infantiſque ingenium longè felicius deſcripſit,

Iámque aderat ſummo decurrens vertice Chiron,
Clamantémque patri procul oſtentarat Achillem.
Vt puer ad notas erectum Pelea voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia paſſu,
Adſiluit, charáque diu ceruice pependit.
Illum nec valido ſpumantia pocula Baccho
Sollicitant, veteri nec conſpicienda metallo
Signa tenent ſtupet in ducibus, magnúmq; ſonantes
Haurit, & Herculeo fert comminus ora leoni.
Lætus at impliciti Peleus rapit oſcula nati.

DEINDE ſequitur oratio cum votis.

FLACCI tempeſtatem mox cum Virgiliana & aliis comparabimus: ad cuius tamen vel nitorem vel efficaciam minimè aſpirat illa Argi apud Apollonium. quippe eſt ſanè quàm frigida: ait enim Boream à Ioue miſſum folia mouere: tum autem,

Νυκτὶ δ' ἔβη πόντονδε πελώριος· ὦρσε δὲ κῦμα
Κεκληγὼς πνοιῇσι· κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς
Ἄμπεχεν· οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
Ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο. Et mox,
Ἱςία δ' ἐξήρπαξ' αἱ ἀνέμου ὁρμὴ ἠδὲ καὶ αὐτὰς
Νῆα διέτμηξ' ἄξε τιναασσομένην ῥοθίοισι.

Quid ſit τῦφος apud Hippocratem ſuo loco ſcriptum eſt. quid τυφών, tum apud illum, tum in Meteoris: Venti vehementiam è terræ maríſve habitu, quo vento nihil violentius. Iccirco gigantem Tartari ac Telluris filium, τυφῶνα Græci nominarunt: alij τυφάονα, nonnulli τυφωέα, Quæ nomina vnius eſſe patet tum alibi, tum in Homericis commentariis. Igitur quum Virgiliana ſuprà neſ-

ſcripſerimus, non hîc repetemus: ſed Flacci atque Apollonij loca, è quibus Græcas intelligas vanitates. Homerus enim Inarimen ei canit impoſitam: Apollonius Serbonidem paludem. Sic enim ſcribit in ſecundo, de Caucaſi iugo quodam,

Ἔνθα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον· ἵκετο δ' αὔτως
Οὔρεα, καὶ πεδίον νυσήϊον. ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.

Flaccus autem in Sicilia ponit,

-Sicula preſſus tellure Typhoeus
Hunc profugum, & ſacras reuomentem pectore flammas,
Vt memorant, prenſum ipſe comis Neptunus in altum
Abſtulit, implicuitque vadu: totiéſque cruenta
Mole reſurgentem, torquentémque anguibus vndas
Sicanium dedit vſque fretum: cúmque vrbibus AEtnam
Intulit ora premens.

Confudit igitur cum Encelado,

-Trux ille eiectat adeſi
Fundamenta iugi. pariter tunc omnis anhelat
Trinacria: iniectum feſſo dum pectore molem
Commouet experiens, gemitúque reponit inani.

Hæc autem etiam inter Latinos comparabuntur.

Herculis oratio, Minyas ad Lemnum genio indulgentes caſtigantis,

Δαιμόνιοι, πάτρης ἐμφύλιον αἷμ' ἀποέργει
Ἡμέας. ἦε γάμων ἐπιδευέες ἐνθάδ' ἔβημεν
Κεῖθεν ὀνοσσάμενοι πολιήτιδας. αὖθι δ' ἕαδεν
Ναίοντας λιπαρὴν ἄροσιν λήμνοιο ταμέσθαι;
Οὐ μὰν εὐκλειεῖς γε σὺν ὀθνείῃσι γυναιξὶν
Ἐσσόμεθ' ὧδ' ἐπὶ δηρὸν ἐελμένοι. οὐδέ τι κῶας
Αὐτόματον δώσει τις ἑλὼν θεὸς εὐξαμένοισιν.
Ἴομεν αὖθις ἕκαστοι ἐπὶ σφέα. τὸν δ' ἐνὶ λέκτροις
Ὑψιπύλης εἰᾶτε πανήμερον, εἰσόκε λῆμνον
Παισὶν ἐσανδρώσῃ. μεγάλη τέ ἑ βάξις ἔχηται.

O miſeri, quicunque tuis acceßimus actis:

Phaſin

Phaſin, & Aeeten. Scythicíque pericula ponti
Redde, ait, Aeſonide, me tecum ſolus in æquor
Rerum traxit amor: dum ſpes mihi ſiſtere montes
Cyaneos, vigilémque alium ſpoliare draconem.
Si ſedet Aegei ſcopulos habitare profundi
Hoc mecum Telamon peraget meus.

Hylæ raptus in primo Apollonij,

-αὐτίκα δ' ἥγε
Λαιὸν μὲν καθύπερθεν ἐπ' αὐχένος ἄνθετο πῆχυν
Κύσσαι ἐπιθύουσα τέρεν στόμα. δεξιτερῇ δὲ
Ἀγκῶν' ἔσπασε χειρὶ, μέσῃ δ' ἐνικάββαλε δίνῃ.

In tertio Flacci,

-nil vmbra, comæq;
Turbauitque ſonus ſurgentis ad oſcula nymphæ.
Illa auidas iniecta manus, heu ſera cientem
Auxilia, & magni referentem nomen amici,
Detrahit: adiutæ prono nam pondere vires.

Theocritus autem nudam tantùm narrat ſummerſionem. vbi aduertes etiam animum ad comparationem,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπι τετυμμένος ἔσσυτο ταῦρος
Πίσεα τε προλιπὼν, καὶ ἑλεσπίδας· οὐδὲ νομήων,
Οὐδ' ἀγέλης ὄθεται, πρήσσει δ' ὁδὸν, ἄλλοτ' ἄπαυστος,
Ἄλλοτε δ' ἱστάμενος, καὶ ἀνὰ πλατὺν αὐχέν' ἀείρων
Ἵησι μύκημα κακῷ βεβολημένος οἴστρῳ.

Continuo volucri ceu pectora tactus aſilo,
Emicuit Calabris taurus per confraga ſeptis:
Obuia quæque ruens: talis ſe concitat ardens
In iuga ſenta fuga. Pauit omnis conſcia latè
Sylua: pauent montes,

Hæc quidem Sonora magis: plus tamen arrident Græca.

Suprà oſtendimus pugiles quales eſſent; nunc quantus Amycus,

Ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο Τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος, οἷα πάροιθεν
Χωομένη Διῒ τίκτεν.

In quarto Flaccus,

-mortalia nuſquam

ſinos cum Latinis comparare inſtituimus. Igitur Ouidius in tertio Tranſformationum ſedatiùs omnia,

Inde, fide maius, glebæ cœpere moueri:
Primáque de ſulcis acies apparuit haſtæ.
Tegmina mox capitum, picto nutantia cono.
Mox humeri pectúſque, oneratáque brachia telis
Exiſtunt, creſcítque ſeges clypeata virorum.

Addit & comparationem,

Sic, vbi tolluntur feſtis aulæa theatris:
Surgere ſigna ſolent, primúmque oſtendere vultus,
Cætera paulatim: placidéque educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.

HORATII ET GRÆCORVM COMPARATIO.

CAPVT VII.

CVm Maronis aliquot loca ex Apollonio excuteremus. ad Flaccum vſque prouecti ſumus. nũc ad reliquos tranſeundum. Ac de Horatio quidem ita ſentimus, Si Græcorum Lyrica extarent, futurum, vt illius furta quamplurima deprehenderentur. Qui tamen imitatores, ſeruum pecus appellare non dubitarit. Sanè ex Pindaro illa,

Quem virum aut Heroa, lyra, vel acri
Tibia ſumis celebrare Clio? & reliqua.

Sic enim Pindarus,

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι
Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα
Τίν' ἄνδρα κελαδήσομεν; & quæ ſequuntur.

Ex Alcæo, vt opinor, multa: vt hæc,

Deprome quadrimum Sabina.
O Taliarche merum dyota.
Ἔγχευε, κίρνα παλαιόν. & illa,
Nunc eſt bibendum, & cætera.
Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα εἰς βίαν
Πονεῖν. Item,
Nullam Vare ſacra vite prius ſeueris arborem.

Ex eodem Poeta.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρον ἀμπέλω.

Puto tamen eum fuiſſe Græcis omnibus cultiorem

OVIDII CVM GRÆCIS COMPARATIO.

CAPVT VIII.

OVidij ingenium multis maius eſt viſum, quàm vt quicquam de Græcis mutuaretur. quum tamen ille Tranſmutationum libros è Græcorum fabulis contexuerit: non dubito quin eorum adiutus argumentis, etiam ſi quid extaret illuſtrius, ſuis inſeruerit. Præſertim quum μεταμορφώσεων titulo ab illis quoque ſint editi libri. Inter quos etiam Calliſthenem authorē prodidêre. Sed & Polyphemi cantionem ſumpſit è Theocrito: quam fatali ſua illa luxuria non tam amplam, quàm vaſtam fecit. Ea eſt in tertiodecimo Transfigurationum. & in Idyllio ad Nician, qui inſcribitur Cyclops. quare inde petantur. Heſiodi autem ſecula ita eſt imitatus, vt longè poſt ſe reliquerit:

Χρύσεον μὲν πρῶτα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἳ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων, καὶ ὀϊζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν.

Horum ille nihil, ſed alia longè meliora. Illa autem,

-Καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον.-

Ipſa quoque immunis, raſtróque intacta, ſine vllis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus.

Quod malè repetit,

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Omiſit autem illud Heſiodi, longè optimum in hac ætate.

Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι:

Quæ autem de cæteris ætatibus in vtroque Poeta ſentiamus, ad Hypercriticum noſtrum retulimus. Imitatio in illis,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες,
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ·
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ·

αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Viuitur ex rapto: non hoſtes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero: fratrum quoque gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

EIVSDEM fames in octauo,

Eſt locus extremis Scythiæ glaciadis in oris,
Triſte ſolum, ſterilis ſine fruge, ſine arbore tellus,
Frigus iners: illic habitant pallórque, tremórque,
Et ieiuna fames.

Et mox,

Deuenit in Scythiam, rigidíque cacumina montis:
Caucaſon appellant: ſerpentum colla leuauit,
Quæſitámque famem lapidoſo vidit in agro.
Vnguibus & raris vellentem dentibus herbam,
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana ſitu, ſcabríque rubigine dentes,
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent.
Oſſa ſub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat, pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à ſpinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies genuúmque tumebat
Orbis: & immodico prodibant tubere tali.

Quæ libentius recito, quòd præceptores noſtri optimi ac doctiſſimi putabant ſola excurſione Callimachum, non etiam nitore vinci. Id igitur vt pateat, illius verſus ex pulcherrimo hymno in Cererem,

Αὐτίκα οἱ χαλεπόν τε, καὶ ἄγριον ἔμβαλε λιμὸν,
Αἴθωνα, κρατερὸν· μεγάλη δ' ἐστρεύγατο νόσῳ.

Vbi vides nihil hîc comparari poſſe. Qui ſi damnant hãc deſcriptionem, Famam quoque Virgilianam vituperent neceſſe eſt.

Cæterùm nudis ille rebus addidit ornamenta. veluti quum orationem attribuit Nymphæ. Callimachus ſolùm, κακὸν μέλος ἴαχεν ἄλλαις. Sacerdotem excitat Ceres, vt Eryſichthona caſtiget: Ouidius famulo attribuit. Ille minas à ſecuri: hic plagã ſine minis. In arbore noſter elegantior,

Stabat in his ingens annoſo robore quercus,
Vna nemus, vittæ mediam, memoréſque tabellæ,
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe ſub hac Dryades feſtas duxere choreas:
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiere modum: menſuráque roboris vlnas
Quinque ter implebant: nec non & cætera tantum
Sylua ſub hac omnis, quantum fuit herba ſub illa.

Ille autem,

Ἧς δέ τις αἴγειρος, μέγα δένδρεον, αἰθέρι κῦρον·
Τῷ δ' ἔπι ταὶ νύμφαι ποτὶ τὤνδιον ἑψιόωντο.

Quod hic *μέγα δένδρεον*: noſter, *vna nemus*. Ea erat magnitudine, vt ſola pro nemore haberi poſſet. Sed & meliore conſilio Robur eſſe fecit Ouidius, quàm populum Græcus. eſt enim ſterilis, neque quicquam ad Cererem. Neque hæc arbor cum aliis, neque inter ſe illæ conueniunt quæ ibi memorantur. Quis enim terrarum locus vnus Pyrum fert cum vlmo, & Pinu, & Populo? Quinetiam inuaſio atque impreſſio famis apud illum nulla: nobis adeò Luculenta, vt nihil ſuprà,

-altóque ſopore ſolutum:
Noctis enim tempus geminis amplectitur vlnis,
Séque viro inſpirat: faucéſque, & pectus, & ora
Afflat: & in vacuis peragit ieiunia venis.

Affectum verò ipſum Callimachus vt effingat, tanto fuſior ac laxior, quanto fuérat in cæteris vel parcior vel caſtigatior. Orſus enim ab operis miniſtrorum,

Εἴκατι δ' αἶψα πένοντο, δυώδεκα δ' οἶνον ἄφυσσον.

Pergit exequi particulatim minima quæque, vnde peteret opem ad extinguendam eſuritionem,

-κενεαὶ δέ μιν αὔλιες ἤδη
Τετραπόδων· ἤδη γὰρ ἀνηρύσαντο μάγειροι.
Ἀλλὰ καὶ οὐρῆας μεγάλας ὑπέλυσαν ἁμαξᾶν.
Καὶ τὰν βῶν ἔφαγεν, τὰν Ἑστίᾳ ἔτρεφε μάτηρ,
Καὶ τὸν ἀεθλοφόρον, καὶ τὸν πολεμήϊον ἵππον.

vſque ad felem,

Καὶ τὰν αἴλουρον τὰν ἔτρεμε θηρία μικκά.

Quæ noſter bono iudicio neglexit: illáque eſt imitatus, quæ ingenij ſui vi fecit vt eſſent ſua.

Ἐνδόμυχος δ' ἤπειτα πανάμερος εἰλαπιναστὰς
Ἤσθιε μυρία πάντα. κακὰ δ' ἐξάλλετο γαστήρ.

Αἰεὶ μᾶλλον ἔδοντι. τὰ δ' ἐς βυθὸν οἷα θαλάσσης
Ἀλεμάτως ἀχάριστα κατέῤῥεεν εἴδατα πάντα.

Compoſites etiam comparationes,

Ὡς δὲ Μίμαντι χιών, ὡς ἀελίῳ ἔνι πλαγγὼν,
Καὶ τούτων ἔτι μεῖζον ἐτάκετο μέσφ' ἐπὶ νεύροις
Δειλαίῳ ἶνές τε, καὶ ὀστέα μοῦνον ἔλειφθεν.

Quæ poſtrema, fami, nõ Eriſichthoni tribuit Naſo. Quę verò argutè acutéque, ac pluſquam humano ingenio eſt proſequutus, nõ pigebit aſcribere. ipſo in ſomno eſuriẽtem, dij boni, cuiuſmodi?

Lenis adhuc ſomnus placidis Eryſichthona pennis
Mulcebat, petit' ille dapes ſub imagine ſomni:
Oráque vana mouet, dentémque in dente fatigat,
Exercétque cibo deluſum guttur inani:
Próque epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt verò eſt expulſa quies, furit ardor edendi:
Pérque auidas fauces, immenſáque viſcera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poſcit, & appoſitis queritur ieiunia menſis.
Inque epulis epulas quærit.

Quódque vrbibus eſſe,

Quódque ſatis poterat populo: non ſufficit vni:
Plúſque cupit, quo plura ſuam demittit in aluum.

AVDI nunc comparationem,

Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec ſatiatur aquis, peregrinóſque ebibit amnes:
Vtque rapax ignis non vnquam alimenta recuſat,
Innumeráſque faces cremat: & quo copia maior
Eſt data, plura petit, turbáque voracior ipſa eſt:
Sic epulas omnes Ereſichthonis ora profani
Accipiunt, poſcúntque ſimul. cibus omnis in illo
Cauſa cibi eſt: ſempérque locus fit inanis edendo.
Idmque fame patrias, altique voragine ventris
Attenuarat opes: ſed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames implacatæq; vigebat
Flamma gulæ.

In quibus eam vides vim ſententiarum, quam nemo eſt Græcorum conſequutus. Nam qualia illa? *Inq; epulis epulas quærit.* Et de igne, copia fieri voratiorem. Et, *Accipiunt, poſcúntq. ſimul.* Et, *cibus omnis in illo Cauſa cibi eſt.* & *ſempérque locus fit inanis edendo.*

Rurſum ex diuerſo cœli, cæcíſque latebris
Turba ſonans, prædam pedibus circumuolat vncis:
Polluit ore dapes.

Et mox,

Semeſam prædam, & veſtigia fœda relinquunt.

Vt ſit illud, ἄλλοτε τυλθόν. quanquam hoc ex propoſito ἵνα ζώων ἀκέσχοιτο, illud vi, quippe pulſæ, pulſatæque.

Eſt & quod è Lucano excipiamus, quicum hæc ex quarto componantur,

-ὁ δὲ φοίνιον ἕλκος ἄραξε
Θαρσαλέως ἔνεχ' ὥς μιν ὑπέρβιον ἕλκος ἔτειρε.
Σχέτλιος. ἤτοι οἱ ἤδη ὑπὸ χροῒ δύετο κῶμα
Λυσιμελές. πολλὴ δὲ κατ' ὀφθαλμῶν χέετ' ἀχλύς.
Αὐτίκα δὲ κλίνας δαπέδῳ βεβαρηότα γυῖα
Ψύχετ' ἀμηχανίῃ. ἑταροι δέ μιν ἀμφαγέροντο
Ἥρως τ' Αἰσονίδης, ἀδινῇ περιθαμβέες ἄτῃ.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' ἐπὶ τυτθὸν ἀποφθίμενός περ ἔμελλε
Κεῖσθαι ὑπ' ἠελίῳ. πύθεσκε γὰρ ἔνδοθι σάρκας
Ἰὸς ἄφαρ. μυδόωσα δ' ἀπὸ χροὸς ἔρρεε λάχνη.

Quæ non eſt imitatus noſter, ſed huic ſimplicitati vim attulit ſoni valentioris. Sunt autem in nono,

-miſerique in crure Sabelli
Seps ſtetit exiguus: quem flexo dente tenacem
Auulsítque manu pilóque affixit arenis.
Parua modò ſerpens: ſed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiáque oſſa retexit.
Iámque ſinu laxo, nudum eſt ſine corpore vulnus:
Membra natant ſanie. ſuræ fluxere, ſine vllo
Tegmine poples erat, femorum quoque muſculus omnis
Linquitur: & nigra diſtillant inguina tabe:
Diſsiluit ſtringens vterum membrana, fluúntque
Viſcera: nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras: ſcæuum, ſed membra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula neruorum: & laterum textura, cauúmque
Pectus, & abſtruſum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo eſt, aperit peſtis: natura profana
Morte patet: manant humeri: fortéſque lacerti:
Colla capútque fluunt, calido non ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit: nec ſolem cera ſequetur.

Parua

Parua loquor: ſanie corpus ſtillaſſe peruſtum:
Hoc & flamma poteſt: ſed quis rogus abſtulit oſſa?
Hæc quoque diſcedunt, putréſque ſequuta medullas
Nulla manere ſinunt, rapidi veſtigia fati.

Deinde illud acutiſsimum epiphonema,

Cymphias inter peſtes tibi palma nocendi.
Eripiunt omnes animam: tu ſola cadauer.

Tam infans videtur Græcus quàm hic nimius, ſi inter ſe conferantur. Cæterùm quanquam Vulcani officinam apud Homerum atque Virgilium diligēter excuſſimus: tamen huius noſtri iudicij putauimus intereſſe: ſi Homericam iterum cū Apolloniana ſtatuamus. Accedunt igitur in tertio Argonauticōn ad Vulcani inſulam Iuno ac Pallas quemadmodū Thetis in duodeuiceſimo Iliados, Illæ Venerem inueniunt, hæc Charin Vulcani vxores,

Ἡ δ᾽ ἄρα μούνη
Ἧστο δόμῳ δινωτὸν ἀνὰ θρόνον ἄντα θυράων.
Λευκοῖσι δ᾽ ἑκάτερθε κόμας ἐπιειμένη ὤμοις
Κόσμει χρυσείῃ διὰ κερκίδι μέλλε δὲ μακροὺς
Πλέξασθαι πλοκάμους. τὰς δὲ προπάροιθεν ἰδοῦσα
Ἔσχεθεν, εἴσω τέ σφ᾽ ἐκάλει, καὶ ἀπὸ θρόνου ὦρτο,
Εἷσέ τ᾽ ἐνὶ κλισμοῖσιν. ἀτὰρ μετέπειτα καὶ αὐτὴ
Ἵζανεν᾽ ἀψήκτους δὲ χεροῖν ἀνεδήσατο χαίτας.

Charis autem,

Τόφρα οἱ ἐγγύθεν ἦλθε θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα.
Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα Χάρις λιπαροκρήδεμνος,
Καλὴ, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις.

In quibus vicit illam Gratiam gratiis. Quā palmam ſicuti de Homero tulit ille: ita de eo Claudianus. In Poematio nánque de Honorij nuptiis, de Venere ſic,

Cæſariem tunc fortè Venus ſubnixa coruſco
Fingebat ſolio: dextra læuáque ſorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morſu numeroſi dentis eburno
Multifidum diſcrimen arat: ſed tertia retrò
Dat varios nexus, & iuſto diuidit orbes
Ordine neglectam partem ſtudioſa relinquens.
Plus error decuit, ſpeculi nec vultus egebat
Iudicio: ſimilis tecto monſtratur in omni,
Et rapitur quocunque videt, dum ſingula cernit,
Séque probat, nati venientis proſpicit vmbram.

Quæ quum perpenderimus, inueniemus noſtros nullis numeris, nullis apparatibus cedere Græcorum inuentioni. Quare quum Valerius Flaccus eandem quam Apollonius materiam tractarit: proponēda ſunt deinceps loca illa, quibus tanti viri certare videantur.

Ac primùm quidem, quod attinet ad ſitum orbis terrarum, quam Geographiam vocāt, ſanè quam imperitus regionum videtur Apollonius fuiſſe. Quis enim dicat à Colchis tantùm diſtare Lybiam, quantum medium terrarum orbis ab ortu atque occaſu. Quibus in dimenſionibus Herodotum quoque ineptiſſimum fuiſſe ſatis cōpertum eſt. De Iſtro verò, dii boni quas fabulas? à Riphæis montibus labi, qui erumpit ex Occidentalibus noſtris mōtibus: eū in duo ſcindi flumina, quorū alterū in Adriaticū erumpat: à cuius maris litoralibus montibus Saus & Draus nobiles fluuij in illum ſeſe induunt, tanquam in ſinū terrę depreſſiorē. Ex Adriatico deinde Minyas deducit in Tyrrhenum ita demum, ſi ſubeant Eridanum, per quem in Rhodanum ſubuehātur, inter quos editiſsimæ alpes partim imperuiæ partim infames cadaueribus viatorum.

Quæ verò ex vtroque ſimilia cōſiderari poſſunt, multa ſunt ſanè. Alius ordo eiuſdē vel rei vel facti. Aliæ orationes earundem perſonarum, inter quas ea, qua Medea exprobrat Iaſoni & merita ſua, & illius fidem. Et illa qua oſtenditur Æetæ animus erga Medeam fugientem, cantus Orphei. Longè enim aptius canit apud Flaccum minyis, & Phryxum & & Athamantem: quàm apud Apollonium terræ cœliq. creationem, quid enim viris militaribus, cum Philoſophorum vmbris? Initium quoque operis Flacco grauius atque numeroſius, tametſi quātum probemus, in ſequenti libro ſatis eſt declaratum. Toto etiam opere, quanquam eſt ille noſtra inferior expectatione, ſplendidior eſt Apollonio. Priuatim verò aliquot loca delecta ſunt de multis.

In tertio Apollonii de Iaſonis beneficio, hæc Iuno,

Ἔξοτ' ἐπὶ προχοῇσιν ἅλις πλήθοντος Ἀναύρου
Ἀνδρῶν εὐνομίης πειρωμένη ἀντεβόλησεν
Θήρης ἐξανιών. νιφετῷ δ' ἐπαλύνετο πάντα
Οὔρεα, καὶ σκοπιαὶ περιμήκεες. οἱ δὲ κατ' αὐτῶν
Χείμαρροι καναχηδὰ κυλινδόμενοι φορέοντο.

Γρηῒ δέ μ' εἰσαμένῃ ὀλοφύρετο, καὶ μ' ἀναείρας
Αὐτὸς ἑοῖς ὤμοισι διὲκ προαλὲς φέρεν ὕδωρ.

In primo Flacci Iaſon orans,

Omnipotens Regina, inquit, quam turbidus atro
AEthere, cæruleum quateret quum Iuppiter imbrem,
Ipſe ego præcipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos & tuta tuli: nec credere quiui
Ante deam, quam te tonitru nutúque repoſci
Coniugis, & ſubita raptam formidine vidi.

Herculis aduentus ad Minyas,

Αὐτὸς δ' ᾗ ἰότητι παρὲκ νόον Εὐρυσθῆος
Ὡρμήθη σὺν καὶ οἱ Ὕλας κίεν ἐσθλὸς ὀπάων,
Πρωθήβης, ἰῶν τε φορεὺς φύλακός τε βιοῖο.

Protinus Inachius vltro Tirynthius Argis
Aduolat: Arcadio cuius armata veneno
Tela puer, facilémque humeris gaudentibus arcum
Geſtat Hylas. velit ille quidem: ſed dextera nondum
Par oneri, clauæq; capax.

Deducunt nauem,

Νῆα δ' ἐπικρατέως Ἄργου ὑποθημοσύνῃσιν
Ἔζωσαν πάμπρωτον ἐϋστρεφεῖ ἔνδοθεν ὅπλῳ,
Τεινάμενοι ἑκάτερθεν, ἵν' εὖ ἀραροίατο γόμφοις
Δούρατα, καὶ ῥοθίοιο βίην ἔχοι ἀντιόωσαν.
Σκάπτον δ' αἶψα κατ' εὖρος ὅσον περιβάλλεται χῶρος
Ἠ δὲ κατὰ πρώειραν ἔσω ἁλὸς, ὅσσον ἔπειτ' ἐφ
Ἑλκομένη χείρεσσιν ἐπιδραμέεσθαι ἔμελλεν.
Αἰεὶ δὲ προτέρω χθαμαλώτερον ἐξελάχαινον
Στείρης. ἐν δ' ὁλκῷ ξεστὰς στορέσαντο φάλαγγας·
Τὴν δὲ κατάντη κλῖναν ἐπὶ πρώτῃσι φάλαγξιν,
Ὥς κεν ὀλισθαίνουσα δι' αὐτάων φορέειτο.
Ὕψι δ' ἄρ ἔνθα καὶ ἔνθα μεταστρέψαντες ἐρετμὰ
Πηχυῖον προὔχοντα περὶ σκαλμοῖσιν ἔδησαν.
Τῶν δ' ἀμοιβαδὶς αὐτοὶ ἐνέσταθεν ἀμφοτέρωθεν,
Στέρνα θ' ὁμοῦ, καὶ χεῖρας ἐπήλασαν. ἐν δ' ἄρα Τῖφυς
Βήσαθ', ἵν' ὀτρύνειε νέους κατὰ καιρὸν ἐρύσαι.
Κεκλόμενος δ' ἤϋσε μάλα μέγα. τοὶ δὲ παρ' αὐτὸν
Ὧ κράτεϊ βρίσαντι μιῇ στυφέλιξαν ἐρωῇ.
Νειόθεν ἐξ ἕδρης, ἐπὶ δ' ἐρρώσαντο πόδεσσι
Προπροβιαζόμενοι· ἡ δ' ἕσπετο Πηλιὰς Ἀργὼ
Ῥίμφα μάλ', οἱ δ' ἑκάτερθεν ἐπίαχον ἀΐσσοντες.
Αἱ δ' ἄρ ὑπὸ τρόπιδι στιβαρῇ στενάχοντο φάλαγγες.

Τειβόμεναι· περὶ δέ σφιν ἀΐδνη κήκιε λιγνὺς
Βριθοσύνῃ. κατόπισθε δ' ἔσσυτ' ἀλός. οἱ δέ μιν αὐτοῦ
Ἂψ ἀνασειράζοντες ἔχον προτέρωσε κιοῦσαν.

Breuiſſimè Flaccus,

At ducis imperiis Miniæ, monitúque frequentes
Puppem humeris ſubeunt: & tento poplite proni
Decurrunt, intrántque fretum, non clamor anhelis
Nauticus, aut blanda teſtudine defuit Orpheus.

Sic quæ Græcus prolixa narratione ſtatuit, apparatum, ſacrificium, orationem: noſter paucis verſibus,

Tam læti ſtatuunt aras. tibi rector aquarum
Summus honor tibi cæruleis in littore vittis.
Et Zephyris, Glaucóque bouem, Thetidíque iuuencum
Deiicit Ancæus. Non illo certior alter
Pinguia lethifera perfringere colla bipenni
Ipſe ter æquoreo libans carcheſia patri
Sic ait Æſonides. Et cætera quæ ſequuntur. quibus illa deſignauit: -οἱ δ' ἄρ' ἔπειτα

Χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε παρέσχεθον. αὐτὰρ Ἰήσων
Εὔχετο κεκλόμενος πατρώϊον Ἀπόλλωνα.

Sequitur oratio ad Apollinem, vt illa ad Neptunum. & poſt orationem partitur operam in ſacrificio,

Ἦ, καὶ ἅμ' εὐχωλῇ προχύτας βάλε. τὼ δ' ἐπὶ βουσὶ
Ζωσάσθην, Ἀγκαῖος ὑπέρβιος, ἠρακλέης τε.
Ἤτοι ὁ μὲν ῥοπάλῳ μέσσον κάρη ἀμφὶ μέτωπον
Πλῆξεν· ὁ δ' ἀθρόος αὖθι πεσὼν ἐνερείσατο γαίῃ.
Ἀγκαῖος δ' ἑτέροιο κατὰ πλατὺν αὐχένα κόψας
Χαλκείῳ πελέκει. κρατεροὺς διέκερσε τένοντας.

Illa quoq. valde ſimilia, hęc ſuprà quoq. cũ Catullianis,

Πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
Νῆα καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος, οἳ τότ' ἄριστοι
Πόντον ἐπιπλώεσκον, ἐπ' ἀκροτάτοισι δὲ νύμφαι,
Πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔργον ἀθηναίης ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.
Αὐτὰρ ὅγ' ἐξ ὑπάτου ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης.
Χείρων φιλλυρίδης, πολιῇ δ' ἐπὶ κύματος ἀγῇ
Τέγγε πόδας, καὶ πολλὰ βαρείῃ χειρὶ κελεύων,
Νόστον ἐπευφήμησεν ἀκηδέα νισσομένοισι.
Σὺν καί οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα.
Πηλεΐδην ἀχιλῆα φίλῳ δειδίσκετο πατρί.

Quæ

Quæ coniuncta hîc, diuiſit in ſuis Flaccus. Nam & ſeorſum abeuntes proſequitur Chiron. & deorum ſpectationem accommodat longè melius ad Solis metum,

Siderea tunc arce pater pulcherrima Graium
Cœpta tuens, tantámque operis conſurgere molem,
Lætatur patrij neque enim probat otia regni.
Vnà omnes gaudent ſuperi, venturáque mundo
Tempora, quæque vias cernunt ſibi creſcere Parcæ.
Sed non & Scythici genitor diſſimmne nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces.

Chironis autem & Pelei affectus, infantíſque ingenium longè felicius deſcripſit,

Iámque aderat ſummo decurrens vertice Chiron,
Clamantémque patri procul oſtentarat Achillem.
Vt puer ad notas erectum Pelea voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia paſſu,
Adſiluit, charáque diu ceruice pependit.
Illum nec valido ſpumantia pocula Baccho
Sollicitant, veteri nec conſpicienda metallo
Signa tenent ſtupet in ducibus, magnúmq; ſonantes
Haurit, & Herculeo fert comminus ora leoni.
Lætus at impliciti Peleus rapit oſcula nati.

Deinde ſequitur oratio cum votis.

Flacci tempeſtatem mox cum Virgiliana & aliis comparabimus: ad cuius tamen vel nitorem vel efficaciam minimè aſpirat illa Argi apud Apollonium. quippe eſt ſanè quàm frigida: ait enim Boream à Ioue miſſum folia mouere: tum autem,

Νυκτὶ δ' ἔβη πόντονδε πελάγιος· ὦρσε δὲ κῦμα
Κεκληγὼς πνοιῇσι· κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς
Ἄμπεχεν οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
Ἐκ νεφέων σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο. Et mox,
Ἱστία δ' ἐξήρπαξ' ἀνέμου μένος ἠδὲ καὶ αὔτως
Νῆα διάνδιχ' ἔαξε τινασσομένην ῥοθίοισι.

Quid ſit τῦφος apud Hippocratem ſuo loco ſcriptum eſt. quid τυφῶν, tum apud illum, tum in Meteoris: Venti vehementiam è terræ maríſve habitu, quo vento nihil violentius. Iccirco gigantem Tartari ac Telluris filium, τυφῶνα Græci nominarunt: alij τυφάονα, nonnulli τυφωέα, Quæ nomina vnius eſſe patet tum alibi, tum in Homericis commentariis. Igitur quum Virgiliana ſuprà neſ-

ſcripſerimus, non hîc repetemus: ſed Flacci atque Apollonij loca, è quibus Græcas intelligas vanitates. Homerus enim Inarimen ei canit impoſitam: Apollonius Serbonidem paludem. Sic enim ſcribit in ſecundo, de Caucaſi iugo quodam,

Ἔνθα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον· ἵκετο δ' αὔτως
Οὔρεα, καὶ πεδίον νυσήϊον. ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.

Flaccus autem in Sicilia ponit,

-Sicula preſſus tellure Typhoeus
Hunc profugum, & ſacras reuomentem pectore flammas,
Vt memorant, prenſum ipſe comis Neptunus in altum
Abſtulit, implicuitque vadu: totiéſque cruenta
Mole reſurgentem, torquentémque anguibus vndas
Sicanium dedit vſque fretum: cúmque vrbibus Ætnam
Intulit ora premens.

Confudit igitur cum Encelado,

-Trux ille eiectat adeſi
Fundamenta iugi. pariter tunc omnis anhelat
Trinacria: intectum feſſo dum pectore molem
Commouet experiens, gemitúque reponit inani.

Hæc autem etiam inter Latinos comparabuntur.

Herculis oratio, Minyas ad Lemnum genio indulgentes caſtigantis,

Δαιμόνιοι, πάτρης ἐμφύλιον αἷμ' ἀποέργει
Ἡμέας. ἦε γάμων ἐπιδευέες ἐνθάδ' ἔβημεν
Κεῖθεν ὀνοσσάμενοι πολιήτιδας. αὖθι δ' ἕαδεν
Ναίοντας λιπαρὴν ἄροσιν λήμνοιο ταμέσθαι;
Οὐ μὰν εὐκλειεῖς γε σὺν ὀθνείῃσι γυναιξὶν
Ἐσσόμεθ' ὧδ' ἐπὶ δηρὸν ἐελμένοι. οὐδέ τι κῶας
Αὐτόματον δώσει τις ἑλὼν θεὸς εὐξαμένοισιν.
Ἴομεν αὖθις ἕκαστοι ἐπὶ σφέα. τὸν δ' ἐνὶ λέκτροις
Ὑψιπύλης εἰᾶτε πανήμερον, εἰσόκε λῆμνον
Παισὶν ἐσανδρώσῃ. μεγάλη τέ ἑ βάξις ἵκηται.

O miſeri, quicunque tuis acceſſimus actis:

Phaſin

Phaſin,& Aeeten Scythici[q]ue pericula ponti
Redde,ait,Aeſonide,me tecum ſolus in æquor
Rerum traxit amor:dum ſpes mihi ſiſtere montes
Cyaneos,vigilémque alum ſpoliare draconem.
Si ſedet Aegei ſcopulos habitare profundi
Hoc mecum Telamon peraget meus.

Hylæ raptus in primò Apollonij,

-αὐτίκα δ' ἥγε
Λαιὸν μὲν καθύπερθεν ἐπ' αὐχένος ἀνθετο πῆχυν
Κύσσαι ἐπιθύουσα τέρεν στόμα. δεξιτερῇ δὲ
Ἀγκῶν' ἔσπασε χειρὶ, μέσῃ δ' ἐνικάββαλε δίνῃ.

In tertio Flacci,

-nil vmbra,comeq;
Turbauitq[ue] ſonus ſurgentis ad oſcula nymphæ.
Illa auidas iniecta manus,heu ſera cientem
Auxilia,& magni referentem nomen amici,
Detrahit:adiutæ prono nam pondere vires.

Theocritus autem nudam tantùm narrat ſummerſionem. vbi aduertes etiam animum ad comparationem,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπι τετυμμένος ἔσσυτο ταῦρος
Πίσεά τε προλιπὼν, καὶ ἑλεσπίδας· οὐδὲ νομήων,
Οὐδ' ἀγέλης ὄθεται, πρήσσει δ' ὁδὸν, ἄλλοτ' ἄπαυστος,
Ἄλλοτε δ' ἱστάμενος, καὶ ἀνὰ πλατὺν αὐχέν' ἀείρων
Ἵησιν μύκημα κακῷ βεβολημένος οἴστρῳ.

Continuo volucri ceu pectora tactus aſilo,
Emicuit Calabris taurus per confraga ſeptis:
Obuia quæque ruens:tali ſe concitat ardens
In iuga ſenta fuga. Pauet omnis conſcia latè
Sylua:pauent montes,

Hæc quidem Sonora magis: plus tamen arrident Græca.

Suprà oſtendimus pugiles quales eſſent:nunc quantus Amycus.

Ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ὀλοοῖο Τυφωέος, ἢὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶη ἔκγονο πέλωρ τέκος. οἷα πάροιθεν
Χωομένη Διὶ τίκτεν.

In quarto Flaccus,

-mortalia nuſquam

ſinos cum Latinis comparare inſtituimus. Igitur Ouidius in tertio Tranſformationum ſedatiùs omnia,

Inde, fide maius, glebæ cœpere moueri:
Primáque de ſulcis acies apparuit haſtæ.
Tegmina mox capitum, picto nutantia cono.
Mox humeri pectúſque, oneratáque brachia telis
Exiſtunt, creſcítque ſeges clypeata virorum.

Addit & comparationem,

Sic, vbi tolluntur feſtis aulæa theatris:
Surgere ſigna ſolent, primúmque oſtendere vultus,
Cætera paulatim: placidóque educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.

HORATII ET GRÆCORVM COMPARATIO.

CAPVT VII.

CVm Maronis aliquot loca ex Apollonio excuteremus, ad Flaccum vſque prouecti ſumus. nũc ad reliquos tranſeundum. Ac de Horatio quidem ita ſentimus, Si Græcorum Lyrica extarent, futurum, vt illius furta quamplurima deprehenderentur. Qui tamen imitatores, ſeruum pecus appellare non dubitarit. Sanè ex Pindaro illa,

Quem virum aut Heroa, lyra, vel acri
Tibia ſumis celebrare Clio? & reliqua.

Sic enim Pindarus,

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι
Τίνα θεὸν, τίν᾽ ἥρωα
Τίν᾽ ἄνδρα κελαδήσομεν; & quæ ſequuntur.

Ex Alcæo, vt opinor, multa: vt hæc,

Deprome quadrimum Sabina.
O Taliarche merum dyota.
Ἔγχευε, κίρνα παλαιόν. & illa,
Nunc eſt bibendum, & cætera.
Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα εἰς βίαν
Πονεῖν. Item,
Nullam Vare ſacra vite prius ſeueris arborem.

Ex eodem Poeta.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρον ἀμπέλῳ.

Puto tamen eum fuiſſe Græcis omnibus cultiorem

OVIDII CVM GRÆCIS COMPARATIO.

CAPVT VIII.

OVidij ingenium multis maius eſt viſum, quàm vt quicquam de Græcis mutuaretur. quum tamen ille Tranſmutationum libros è Græcorum fabulis contexuerit: non dubito quin eorum adiutus argumentis, etiam ſi quid extaret illuſtrius, ſuis inſeruerit. Præſertim quum μεταμορφώσεων titulo ab illis quoque ſint editi libri. Inter quos etiam Calliſthenem authorē prodidêre. Sed & Polyphemi cantionem ſumpſit è Theocrito: quam fatali ſua illa luxuria non tam amplam, quàm vaſtam fecit. Ea eſt in tertiodecimo Transfigurationum. & in Idyllio ad Nician, qui inſcribitur Cyclops. quare inde petantur. Heſiodi autem ſecula ita eſt imitatus, vt longè poſt ſe reliquerit:

Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων, καὶ ὀϊζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν.

Horum ille nihil, ſed alia longè meliora. Illa autem,

-Καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον.-

Ipſa quoque immunis, raſtróque intacta, ſine vllis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus.

Quod malè repetit,

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Omiſit autem illud Heſiodi, longè optimum in hac ætate.

Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι:

Quæ autem de cæteris ætatibus in vtroque Poeta ſentiamus, ad Hypercriticum noſtrum retulimus. Imitatio in illis,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες·
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ·
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ·

Αἶψα

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Viuitur ex rapto: non hoſtes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero: fratrum quoque gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

EIVSDEM fames in octauo,

Eſt locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triſte ſolum, ſterilis ſine fruge ſine arbore tellus,
Frigus iners: illic habitant pallórque, tremórque,
Et ieiuna fames.

Et mox,

Deuenit in Scythiam, rigidíque cacumina montis:
Caucaſon appellant: ſerpentum colla leuauit,
Quæſitámque famem lapidoſo vidit in agro.
Vnguibus & raris vellentem dentibus herbam,
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana ſitu, ſcabríque rubigine dentes,
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent.
Oſſa ſub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat, pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à ſpina tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies genuúmque tumebat
Orbis: & immodico prodibant tubere tali.

Quæ libentius recito, quòd præceptores noſtri optimi ac doctiſſimi putabant ſola excurſione Callimachum, non etiam nitore vinci. Id igitur vt pateat, illius verſus ex pulcherrimo hymno in Cererem,

Αὐτίκα οἱ χαλεπόν τι, καὶ ἄγριον ἔμβαλε λιμὸν,
Αἴθωνα, κρατερὸν· μεγάλῃ δ' ἐστρεύγετο νούσῳ.

Vbi vides nihil hîc comparari poſſe. Qui ſi damnant hãc deſcriptionem, Famam quoque Virgilianam vituperent neceſſe eſt.

Cæterùm nudis ille rebus addidit ornamenta. veluti quum orationem attribuit Nymphæ. Callimachus ſolùm, καλὸν μέλος ἴαχεν ἄλλαις. Sacerdotem excitat Ceres, vt Eryſichthona caſtiget: Ouidius famulo attribuit. Ille minas à ſecuri: hic plagã ſine minis. In arbore noſter elegantior,

Αἰεὶ μαργαίνοντι ἔδοντι. τὰ δ' ἐς βυθὸν οἷα θαλάσσης
Ἀλεμάτως ἀχάρεισα κατέρρεεν εἴδατα πάντα.

Compoſ es etiam comparationes,

Ὡς δὲ Μίμαντι χιών, ὡς ἀελίῳ ἔνι πλάγξων,
Καὶ τούτων ἔτι μεῖζον ἐτάκετο μέσφ' ἐπὶ νεῦρας
Δειλαίῳ ἶνές τε, καὶ ὀστέα μοῦνον ἔλιφθεν.

Quæ poſtrema, fami, nõ Eriſichthoni tribuit Naſo. Quę verò argutè acutéque, ac pluſquam humano ingenio eſt proſequutus, nõ pigebit aſcribere. ipſo in ſomno eſuriẽtem, dij boni, cuiuſmodi?

Lenis adhuc ſomnus placidis Eryſichthona pennis
Mulcebat, petit ille dapes ſub imagine ſomni:
Oráque vana mouet, dentémque in dente fatigat,
Exercétque cibo deluſum guttur inani:
Próque epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt verò eſt expulſa quies, furit ardor edendi:
Pérque auidas fauces, immenſáque viſcera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poſcit, & appoſitis queritur ieiunia menſis.
Inque epulis epulas quærit.

Quódque vrbibus eſſe,

Quódque ſatis poterat populo: non ſufficit vni:
Plúſque cupit, quo plura ſuam demittit in aluum.

A v d i nunc comparationem,

Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec ſatiatur aquis, peregrinóſque ebibit amnes:
Vtque rapax ignis non vnquam alimenta recuſat,
Innumeráſque faces cremat: & quo copia maior
Eſt data, plura petit, turbáque voracior ipſa eſt:
Sic epulas omnes Ereſichthonis ora profani
Accipiunt, poſcúntque ſimul. cibus omnis in illo
Cauſa cibi eſt: ſempérque locus fit inanis edendo.
Idmque fame patrias, altique voragine ventris
Attenuarat opes: ſed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames implacatæq; vigebat
Flamma gulæ.

In quibus eam vides vim ſententiarum, quam nemo eſt Græcorum conſequutus. Nam qualia illa? *Inq; epulis epulas quærit.* Et de igne, copia fieri voratiorem. Et, *Accipiunt, poſcúntq. ſimul.* Et, *cibus omnis in illo Cauſa cibi eſt.* & *ſempérque locus fit inanis edendo,*

OPPIANI CVM ALIIS COMPARATIO.

CAPVT IX.

QVæ igitur noſtri de Græcis parare potuerunt, hæc ſint ſatis:neque pauca,neque omnia.Non enim tan quam atrienſes aut diſpenſatores apud herum putamus rationes:ſed vt quæque optima viſa ſunt ad excitandam conſtituendámque nobilis Poetæ imitationẽ,ita à nobis carptim & accepta & propoſita ſunt. Nunc verò ne quid deſit tam perfecto operi,contemplemur id quoque: An Græcorum vllus ad noſtrorum regulam ſuas direxerit dimenſiones.Atque Oppianus quidem inter Græcos adeò ſublimis eſt,adeò numeroſus,vt eorum vnus ad Virgilianam diligentiam aſpiraſſe videatur. Quare ſiquid illi cum noſtris commune ſit,hîc apponetur. Eſt comparatio nobilis in primo Piſcationum:quæ meretur ſtudium & operam noſtram,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' αἰθιόπων τε καὶ αἰγύπτοιο ῥοάων
Ὑψιπέτης γεράνων χορὸς ἔρχεται ἠεροφοίτων
Ἄτλαντος νιφόεντα πάγον, καὶ χεῖμα φυγοῦσαι,
Πυγμαίων τ' ὀλιγοδρανέων ἀμενηνὰ γένεθλα,
Τῇσι δ' ἄρ' ἐσταμένῃσι κατὰ στίχας εὐρέος ἰσμοῦ
Ἠέρα τε σκιάουσι, καὶ ἄλλυτον ὄγμον ἔχουσι.

Hanc quum ex Virgiliana,quam ſuprà poſuimus, acceperit:iccirco tam grandibus numeris cecinit.

LVCANVS autem in quinto ſic,

Strymona ſic gelidum bruma pellente relinquunt
Poturæ te Nile grues:primóque volatu
Effingunt varias caſu monſtrante figuras.
Mox vbi percuſſit tenſas Notus altior alas:
Confuſos temere immiſtæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit diſperſis littera pennis.

Non potuit autem,neque decuit explicare totum locum illum Virgilij ex tertio abſolutiſſimi operis Oppianus,

Interea toto non ſecus æquore ningit:
Intereunt pecudes:ſtant circunfuſa pruinis
Corpora magna boum, & ſummis vix cornibus extant.

& cætera:quippe legibus comparationis in anguſto cogitur,

Ὡς δ' ὁπότ' εὐρύπεδον σκίδνησι νιφάδεσσιν ἀλωὴν

Εἰαρινῷ ζεφύροιο θοὸν μένος· οὐδέ τι γαίης
Κυανέης ἰδέειν ὑποφαίνεται· ἀλλ' ἄρα πᾶσα
Ἀργεννῇ χιόνεσσιν ἐπασσυτέρῃσι κεκάλυπται.

Etiam quod Maronis ſuprà poſuimus de aquila & ſerpẽte, ipſe diuinis modis tranſtulit ad ceruum & ſerpentem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὰ ξυλόχους ὀφίων ὁδὸν ἐξερεείνων
Βεβρύκερως ἔλαφος, ῥινηλατὸν ἴχνος ἀνεῦρε
Χειλῷ δ' εἰσαφίκανε, καὶ ἑρπετὸν εἴρυσεν ἔξω.
Δάπτει δ' ἐμμενέως· ὁ δ' ἑλίσσεται ἀμφί τε γυῖα,
Δειρῇ τε, στέρνοις τε· τὰ δ' ἡμίβρωτα κέχυνται
Ἄψεα· πολλὰ δ' ὀδόντες ὑπὸ στόμα δαιτρεύουσιν.

Vide etiam quàm magnificè ædificauit ſuper tenui illo Horatii fundamento,

Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

In ſecundo nánque ſic,

Ὡς δ' ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων
Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀεικέσιον ἔνδοθεν αἷμα
Ἐννέμεται, δολιχὰς δὲ γόνας κυανόχροα λίμνης
Ἑρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐστήριξε
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα· τὰ δ' αὐτίκα γυρωθέντα
Κυρτοῦται, καὶ λύθρον ἐπίλλεται· οὐδ' ἀνίησιν,
Εἰσόκεν ἀμφοβαρῆ ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐράσαντα
Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ, μεθύουσιν ὁμοῖα.

Par opera & laus in illis ex quarto operis incomparabilis, *-Merópeſque, alsæque volucres,*

Et manibus Procne pectus ſignata cruentis.
Omnia nam latè vaſtant: ipſáſque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus eſcam.

Ille in tertio piſcationum,

Ὡς δ' ὁπότ' ἀπτήνεσσι φέρει βόσιν ἑρπυλίχοισι
Μήτηρ εἰαρινὴ ζεφύρου προτάγγελος ὄρνις·
Οἱ δ' ἀπαλὸν τρύζοντες ἐπιθρώσκουσι καλιῇ
Γηθόσυνοι ἀεὶ μητρὶ, καὶ ἱμείροντες ἐδωδῆς
Χεῖλος ἀναπλώσκουσιν· ἅπαν δ' ἐπιδῶμα λέληκεν
Ἀνδρὸς ξεινοδόκοιο λίγα κλάζουσι νεοσσοῖς.

Nec minus illa,

-& adora canum vis. tanquam diſertus declamator, propoſitum argumentum feliciſſimè locupletauit, in quarto,

-νῦν τ' ἐς ἴχνος
Κνωσσοῦ θηρείοιο κυνὸς μένος, ὅς τ' ἐν ὄρεσφι

OPPIANI CVM ALIIS COMPARATIO.

CAPVT IX.

QVæ igitur noſtri de Græcis parare potuerunt, hæc ſint ſatis: neque pauca, neque omnia. Non enim tanquam atrienſes aut diſpenſatores apud herum putamus rationes: ſed vt quæque optima viſa ſunt ad excitandam conſtituendámque nobilis Poetæ imitationẽ, ita à nobis carptim & accepta & propoſita ſunt. Nunc verò ne quid deſit tam perfecto operi, contemplemur id quoque: An Græcorum vllus ad noſtrorum regulam ſuas direxerit dimenſiones. Atque Oppianus quidem inter Græcos adeò ſublimis eſt, adeò numeroſus, vt eorum vnus ad Virgilianam diligentiam aſpiraſſe videatur. Quare ſiquid illi cum noſtris commune ſit, hîc apponetur. Eſt comparatio nobilis in primo Piſcationum: quæ meretur ſtudium & operam noſtram,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' αἰθιόπων τε καὶ αἰγύπτοιο ῥοάων
Ὑψιπέτης γεράνων χορὸς ἔρχεται ἠεροφοίτων
Ἄτλαντος νιφόεντα πάγον, καὶ χεῖμα φυγοῦσαι,
Πυγμαίων τ' ὀλιγοδρανέων ἀμβροτα γένεθλα.
Τῇσι δ' ἄρ' ἱσταμένῃσι κατὰ στίχας εὐρέος ἐσμὸς
Ἠέρα τε σκιάουσι, καὶ ἄλλυτον ὄγμον ἔχουσι.

Hanc quum ex Virgiliana, quam ſuprà poſuimus, acceperit: iccirco tam grandibus numeris cecinit.

LVCANVS autem in quinto ſic,

Strymona ſic gelidum bruma pellente relinquunt
Poturæ te Nile grues: primóque volatu
Effingunt varias caſu monſtrante figuras.
Mox vbi percuſſit tenſas Notus altior alas:
Confuſos temere immiſtæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit diſperſis littera pennis.

Non potuit autem, neque decuit explicare totum locum illum Virgilij ex tertio abſolutiſſimi operis Oppianus,

Interea toto non ſecus æquore ningit:
Intereunt pecudes: ſtant circunfuſa pruinis
Corpora magna boum, & ſummis vix cornibus extant.

& cætera: quippe legibus comparationis in anguſto cogitur,

Ὡς δ' ὁπότ' εὐρύπεδον σκιάσει νιφάδεσσιν ἀλωὴν

Εἰαρινὴ

Ἑσπερίου ζεφύροιο θοὸν μένος ὕδατι γαίης
Κυανέης ἰδέειν ὑποφαίνεται· ἀλλ᾽ ἄρα πᾶσα
Ἀργεννὴ χιόνεσσιν ἐπασσυτέρῃσι κεκάλυπται.

Etiam quod Maronis ſuprà poſuimus de aquila & ſerpẽte, ipſe diuinis modis tranſtulit ad ceruum & ſerpentem,

Ὡς δ᾽ ὅτ᾽ ἀνὰ ξυλόχους ὀφίων ὁδὸν ἐξερεείνων
Βεβριθύκερως ἔλαφος, ῥινήλατον ἴχνος ἀείρει
Χειλῷ δ᾽ εἰσαφύκανε, καὶ ἑρπετὸν εἴρυσεν ἔξω.
Δάπτει δ᾽ ἐμμυνέως· ὁ δ᾽ ἑλίσσεται ἀμφί τε γοῦνα,
Δειρῇ τε, στέρνοισί τε· τὰ δ᾽ ἡμίβρωτα κέχυνται
Ἄψεα πολλὰ δ᾽ ὀδόντες ὑπὸ στόμα δαιτρεύουσιν.

Vide etiam quàm magnificè ædificauit ſuper tenui illo Horatii fundamento,

Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

In ſecundo nánque ſic,

Ὡς δ᾽ ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων
Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀεικέλιον ἔνδοθεν αἷμα
Ἐμπέμεται, διερὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης
Ἑρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐστήριξε
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα· τὰ δ᾽ αὐτίκα γυρωθέντα
Κυρτοῦται, καὶ λύθρον ὑπίλλεται· ἠδ᾽ ἀνίησιν,
Εἰσόκεν ἀμοιβαδὶς ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρόωσιν πε
Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ, μεθύουσιν ὁμοῖα.

Par opera & laus in illis ex quarto operis incomparabilis, *-Meropeſque, aliæque volucres,*

Et manibus Procne pectus ſignata cruentis.
Omnia nam latè vaſtant: ipſáſque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus eſcam.

Ille in tertio piſcationum,

Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἀπτήνοισι φέρει βόσιν ὀρταλίχοισι
Μήτηρ εἰαρινὴ ζεφύρου προτάγγελος ὄρνις.
Οἱ δ᾽ ἀπαλὸν τρύζοντες ἐπιθρώσκουσι καλιῇ
Γηθόσυνοι περὶ μητέρ᾽, καὶ ἱμείροντες ἐδωδῆς
Χεῖλος ἀναπτύσσουσιν· ἅπαν δ᾽ ἐπιδώματα λέληκεν
Ἀνδρὸς ξεινοδόκοιο λίγα κλάζουσι νεοσσοῖς.

Nec minus illa,

-& adora canum vis. tanquam diſertus declamator, propoſitum argumentum feliciſſimè locupletauit, in quarto,

-ἠΰτ᾽ ἐς ἴχνος
Κνωσσοῦ θηρείοιο κυνὸς μένος· ὅς τ᾽ ἐν ὄρεσσι

Θηρὸς ἀνιχνεύει σκολιὴν βάσιν ἐξερεείνων,
Ῥινὸς ὑπαγγελίῃ νημερτέϊ καὶ τέμην ἄγρα
Μάρψε, καὶ οὐκ ἐμόγησεν, ἐὸν δ' ἐπίλασσεν ἀίακτα.

Quæ poſuimus ad excitandam indolem iuniorum: vt haberent exempla vtriuſque orationis vel breuioris vel vberioris.

Nemo etiam dubitabit qui hæc legerit Oppiani,

Ὧδε καὶ ἐν ξυλόχοισιν ὀρέστεροι ἀγρευτῆρες
Εἷλον ἀναλκαίην ἔλαφον δαχεῖ τέχνῃ
Μυρίνθῳ στέψαντες ἅπαν δρυὸς, ἀμφὶ δὲ καύρων
Ὀρνίθων δήσαντο θοὰ πτερὰ· ταὶ δ' ὀρόωσαι
Ἠλέμαται πλάσσουσι κενὸν φόβον, οὐδὲ πελάσσαι
Μαψιδίοις πτερύγεσσιν ἀτυζόμεναι μεμάασιν,
Εἰσόκε θηρητῆρες ἐπαΐξαντες ἕλωσι.

quin ex Virgilianis tã ſublimem ſumpſerit ſpiritũ: ſunt autem in duodecimo diuini operis,

Incluſum veluti ſi quando flumine nactus
Ceruum, aut puniceæ ſeptum formidine pennæ,
Venator curſu canis, & latratibus inſtat.

Artem illam pennarum è Gratio diſces.

Diuina quoque illa ex quarto politiſsimi operis,

Qualis populea mœrens Philomela ſub vmbra
Amiſſos queritur fœtus, quos durus arator
Obſeruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramóque ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mœſtis latè loca queſtibus implet:

Fuere pro Idea ad ſuauiſſima hæc quæ poſuit in quinto ille,

Ὡς δ' ἤ τοι τ' ὀρταλίχοισι χελιδόσι νηπιάχοισι
Νέρθεν ὑπαὶ ἐξ ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἄγχι πελάσσῃ.
Καὶ τοὺς μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων.
Μήτηρ δὲ σφάς τοι μὲν ἀτυζομένη πεπότηται
Λείγια τετριγυῖα φόνῳ γόον.

Sunt & hæc ex eadem officina in primo venationum,

Ἔρχεο, καὶ προχέειν ἐπὶ στίβον μὲν ἀταρπόν.
Τὴν μερόπων οὔπω τις ἑοῖς ἐπάτησεν ἀοιδαῖς.

LVCRETIVS enim,

Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita ſolo. Quæ ſuo more diuina fecit Maro in tertio conſummati operis,

Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis

Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Caſtalium molli diuertitur orbita cliuo.

Sanè in ſecundo nihilo inſuauiora.

Me verò primùm dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero, ingenti perculſus amore
Accipiant. Quibus deinde addidit beati ingenij opes, quæ ſequuntur.

Habes igitur maximi Græcorum cum excellentiſſimo omnium Poetarum comparationem. Nunc videamus an cum Gratio, aut Nemeſiano quicquam illi conueniat: ſi prius picturã equi ex Marone deſignauerimus.

Βαιὸν ὕπερ δειρῆφι, μετήορον ὑψικάρηνον.
Ἀείροι μέγας αὐτὸς ἐὼν εὐπηγέα γυῖα
Ὑψικάρα νεάτην δὲ γένυν ποτὶ δειράδα νεύει.
Εὐρὺ πέλοι, φαιδρόν τε μεσόφρυον. ἐκ δ' ἄρα κόρσης
Ἀμφὶ μέτωπα τριχῶν πυκινοὶ σείοιντο κόρυμβοι.
Ὄμμα πυρὸν, συνωπὸν, ἐπισκυνίοισι δαφοινόν.
Εὐρεῖαι ῥῖνες, στόμα δ' ἄρκιον, οὔατα βαιά,
Γυρκλὶς δειρὴ πελέθοι λασιαύχενος ἵππου.
Ὡς, ὅτε χαιτήεσσα λόφον νεύει τρυφάλεια.
Πολὺ πέλοι στέρνον, δολιχὸν δέμας, εὐρέα νῶτα
Καὶ ῥάχις ἀμφίδυμος, μέσσον ἰχίη πιαίνουσα.
Ἐκ δὲ θέοι πολλὴ μετόπισθε τανύτριχος οὐρή.
Μηροὶ δ' εὐπαγέες μυώδεες, αὐτὰρ ἔνερθεν
Ὀρθοτενεῖς δολιχοί τε ποδῶν ἀειμήκεες αὐλοί.
Καὶ μάλα λεπταλέοι, καὶ σαρκὶ λελειμμένα κῶλα,
Οἷα τανυκραίρῃσιν ἀελλοπόδεσσ' ἐλάφοισι.
Καὶ σφυρὸν ἀγκλίνοιτο, θέοι δὲ ἀείδρομος ὁπλή;
Ὕψι μάλ' ἐκ γαίης, πυκινὴ κερόεσσα, κραταιή.

Hæc an vera ſint omnino, alterius eſt operæ. quæ ab Apolline noſtro dicta ſint videamus,

-illi ardua ceruix,

Argutúmque caput, non ſolùm paruum. *breuis aluus*, non autem δολιχὸν δέμας. *obeſáque terga*, non ſolùm lata.

Luxuriátque toris animoſum pectus: non eſt ſatis πολὺ στέρνον. Sed & ὕψι ſuprà declarabat,

-generoſi pullus in aruis

Altius ingreditur, & mollia crura reponit, id eſt, non rigidè protenta, ſed quod Ariſtoteles dicit, ὑγρά.

Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponto.

nec vanos horret ſtrepitus. & hîc intermiſcet,

> *-tum ſiqua ſonum procul arma dedêre*
> *Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus,*
> *Collectúmque premens voluit ſub naribus ignem.*
> *Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.*
> *At duplex agitur per lumbos ſpina.* hoc erat ἀμφίδυμος:
> *-cauátque*
> *Tellurem, & ſolido grauiter ſonat vngula cornu.*

EGRATIO verò hæc,

> *Nempe ingens, nempe ardua fundet in auras*
> *Crura.* Cætera de nationibus trahit. In quibus mirum

quod tum ipſe, tum Oppianus profitetur,

> *Non tamen Hiſpano Martem tentare minacem*
> *Auſim.* Sic Græcus à celeritate ſola dilaudatos, dam-

nat tanquam imbelles,

> Ἀλλ' ἄρα καὶ πάρθοισι μέγα προφέρουσιν Ἴβηρες,
> Ὠκυτέροισι πόδεσσι κραιαίνοντες πεδίοισιν.
> Κείνοισιν τάχα μοῦνος ἐναντίον ἰσοφαρίζοι
> Αἰετὸς αἰθερίοισιν ἐπιθύνων γυάλοισιν,
> Ἢ κίρκος ταναοῖσι τανυσσάμενος πτερύγεσσιν,
> Ἢ δελφὶς πολιοῖσιν ἐλισσόμενος ῥοθίοισι.
> Τόσσον Ἴβηρες ἔασι θοοὶ πόδας ὠκυόεντας.
> Ἀλλ' ὀλίγοι, βαιοί τε μένος, καὶ ἀνάλκιδες ἦτορ.

Noſtris ſanè vſibus nulla terrarum pars mittit præſtantiores, ſiue dexteritatem ſiue animum ſpectes. Nam & domino mites, & hoſtium hoſtes ſunt. Impulſi in mucrones abeunt, iuſſu heri morituri. Cęſi non auertuntur: percuſſorem etiam appetunt: denique fiunt ſæuiores. Vidimus nos inter animi fideique miracula, vnum è commilitonibus auectum incolumen, equo ita ſaucio, vt étiam inteſtina per humum traheret. neque prius concidendi tempus eſſe ratus eſt, quàm ſeſſor deſcenderet, atque in ſocij terga ſubſiliret quod tamē addit verum eſt,

> Καὶ δρόμοι ἐν παύροισιν ἐλεγχόμενοι σταδίοισι.

Quòd autem non notos habuerit Hiſpanos equos & hinc patet,

> Ὁπλὴν δ' οὐ κρατερὴν σπιλοτρόφον ἀρυπίδιλον.

quum pauci equi meliore vngula fulciantur. Totáque Hiſpania ſcrupea, ſabuloſa, aſpera, ſiticuloſa ſit: tantum abeſt vt limo lutóve vngulæ corrumpantur. Quare pleriſque Hiſpaniæ locis calceos è cannabinis filamentis

con-

cônnexos gerunt.

NEMESIANVS autem ſic, longè inferior illis,

Illis ampla ſatis leui ſunt æquora dorſo,

Immodicúmque latus. de latere intellige, non vt ille, *δέμας*: id eſt corpus totum. animoſiores enim ſunt. neque deficit facilis ſpirandi vis, nec diuturna ſpiritus contentio labefacit: tum ſequitur, *paruæque ingentibus alui,* Ita verò adultis: at pullum eme, cuius aluus par ſit maternæ, verum, atque commune prouerbium militare. Cauſas haſce & alias reddidimus iis in libris, qui mihi ab amanuenſi furto ſurrepti ſunt. Et

Ardua frons, auréſque agiles, capitíque decoro.
Altus honos, oculíque vago ſplendore micantes.
Plurima ſe validos ceruix reſupinat in armos.
Fumant humentes calida de nare vapores.
Nec pes officium ſtandi tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtúſque artus animoſa fatigat.

Canum verò formam quis horum trium abſolutius deſcripſerit, videamus,

Μηκεδανὸν κρατερὸν, δέμας, ἄρθμιον, ἠδὲ κάρηνον
Κοῦφον, ἐΰγληνον κυανῇ στίλβειν ὀπωπῇ.
Καρχαρέον ἐκτάδιον τελέθοι στόμα· βαιὰ δ' ὕπερθεν
Οὔατα λεπταλέοισιν ἀερσίλλοιντο ὑμένεσσι.
Δειρὴ μηκεδανὴ, καὶ στήθεα νέρθε κραταιὰ,
Εὐρέα. τὼ προσθεν δὲ τ' ἐλιξοτέρω πόδ' ἰσὸν,
Ὀρθοτενεῖς, κῶλον ταναοὶ δολιχηρέες ἰσοὶ,
Εὐρέες ὠμοπλάται, πλευρῶν ἐπικάρσια ταρσά.
Ὀσφύες εὔσαρκοι, μὴ πίονες· αὐτὰρ ὄπισθεν
Στερεφνή τ', ἐκτάδιός τε πέλοι δολιχόσκιος οὐρή.

Hi ad curſum: ad pugnam verò,

Σιμότεροι μὲν ἔασι πρόσω πάντα, δεινὰ δ' ὕπερθε
Νεύει ἐπισκυνίοισι μεσόφρυα, καὶ πυρόεντες
Ὀφθαλμοὶ, χαροποῖσιν ὑποστίλβοντες ὀπωπαῖς.
Ῥινὸς ἅπας λάσιος, κρατερὸν δέμας, εὐρέα νῶτα.

Quales ait minus celeres, magis animoſos, magíſque fortes.

ORATIVS ad hunc modum,

Sint celſi vultus, ſint hirta frontibus aures,
Os magnum, & patulis agitatos morſibus ignes
Spirent, aſtrictiſ ſuccingant ilia ventris.

V.ij.

Cauda breuis. quo loco melius, quàm Græcus. magna nánque cauda venaticis curſoribus oneri eſt. ſequitur,

-longúmque latus, diſcretáque collo
Cæſaries, non pexa nimis: non frigoris illa
Impatiens: validis tum ſurgat pectus ab armis:
Quod magnos captat motus, magníſque ſuperſit:

Diuinum profectò verſum,

Effuge, qui lata pandit veſtigia planta:
Mollis in officio, ſic his ego dura lacertis
Crura velim, & ſolidos hæc in certamina calces.

AVRELIVS autem, Nemaſius hæc,

-ſit cruribus altis,
Sit rigidis: multámque gerat ſub pectore lato
Coſtarum ſub fine decenter prona carinam.
Quæ ſenſim rurſus ſicca ſe colligat aluo.
Renibus ampla ſatis validis diductáque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in curſibus aures.

Quibus è locis haud paruum capias impetum ad imitationem, atque exercitationem,

Ex Arato quoque & Nicandro fortaſſe educi poſſint aliqua: ſed hæc impræſentia ſint ſatis. Quòd ſi quæras adhuc alia, conferre poſſis Vulcani caſum, qui & ab Homero & à Flacco deſcriptus fuit. Sunt in I, Iliados,

Ἤδη γάρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα
Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
Πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι
Κάππεσον ἐν Λήμνῳ, ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.
Ἔνθα με Σίντιες ἄνδρες ἄφαρ κομίσαντο πεσόντα.

In II, Argonauticôn,

Mox etiam pauidæ tentantem vincula matris
Soluere, prærupti Vulcanum vertice cœli
Deuoluit. ruit ille polo noctémque diémque,
Turbinis in morem. Lemni cùm Littore tandem
Inſonuit, vox inde repens vt perculit vrbem:
Accliuem ſcopulo inueniunt, miſeréntque, fouéntque
Alternos ægro cunctantem poplite greſſus.

LATINI CVM LATINIS COMPARANTVR, CAPVT X.

Neque

NEque paucis, neque plebeiis exemplis comparatum nobis puto, vt inire poſſimus rationem rerum naturas exprimendi. Neque enim alio modo imitamur quæ dixerint priores: quàm illi res ipſas imitati ſunt. Vbi haud parum dubitandum eſt, vtrum potius eueniat nobis, Iuuemur ne aliorum inuentione: videmus enim & quæ viderunt illi, & quę nobis, non viſa ſibi, vidẽda reliquerunt. An premamur iniquius: quippe præuenti, rarò meliora poſſumus addere bonis. Nam poſteaquam liberũ laxúmque dicendi genus ex Homero caſtigauit diuinus Maro: poſteriores poetæ, quid quóve modo dicerent, vix inuenere: quare Latinorum quoque ingenia ſunt inter ſe conferẽda quorum iudicio noſtri operis apparatus fiat luculentior. Primùm igitur certis materiis quaſi capita quędã ſtatuantur. deinde ſi quid præterea fecerit ad rem: vt ſeſe illa dabunt, excipientur. A peſtilẽtia placuit incipere, quę in III, limatiſſimi operis vicit omnium mortalium vel laudem vel obtrectationem.

PESTILENTIA.

CAPVT XI.

HIc quondam cœli vitio miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totóque Autumni incanduit æſtu.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.
Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

LVCRETIVS, in VI, ex Thucydide,

- mortifer æſtus
Finibus in Cecropis funeſtos reddidit agros:
Vaſtauítque vias, exhauſit ciuibus vrbem.

OVIDIVS in VII,

Dira lues populis, odiò Iunonis iniquæ
Incidit: exoſæ dictas à pellice terras.
Principiò cœlum ſpiſſa caligine terras
Preſſit, & ignauos incluſit protinus Auſtros.
Conſtat & in fontes vitium veniſſe, lacúſque.

VIRGILIVS,

Nec via mortis erat ſimplex, ſed vbi ignea venis
Omnibus acta ſitis miſeros adduxerat artus,
Rurſus abundabat fluidus liquor, omniáque in ſe
Oſſa minutatim morbo collapſa trahebat.

LVCRETIVS,

Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri

Corporis in ſummo ſummam ferueſcere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum.
Intima pars hominum verò flagrabat ad oſſa.
Inciderunt ipſo venientes ore patente:
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.

VIRGILIVS,

Quæſitæque nocent artes, ceſſere magiſtri
Phyllirides Chiron, Amithaoniúſque Melampus.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla: mali defeſſa iacebant,
Corpora: muſſabat tacito medicina timore.

OVIDIVS,

Dum viſum eſt mortale malum, tantæq; latebat
Cauſa nocens cladis, pugnatum eſt arte medendi,
Exitium ſuperabat opes, victæq; iacebant.

SANE cauſa efficacior apud Ouidium, propter quam nullo vſui eſſent artes, quippe morbus non erat à vitio elementorum tantùm, ſed etiam ab ira deorum. quare non ſolùm pro aliis fruſtrà medici, ſed pro ſe temere: nempe,

-inque ipſos ſæua medentes
Erumpit clades, obſúntque authoribus artes.

SILIVS in XIIII,

Succubuit medicina malis: cumulantur acerui
Labentum, & magno cineres ſeſe agere tollunt.

VIRGILIVS,

Sæpe in honore, deûm medio ſtans hoſtia ad aram,
Lanea dum niuea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda miniſtros
Aut ſi quam ferro mactauerat antè ſacerdos,
Inde neque impoſitis ardent altaria fibris,
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates:
Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultri.
Summáque ieiuna ſanie infuſcatur arena.

OVIDIVS,

Admoti quoties templis, dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri.

ET MOX more ſuo iterum,

-mugitus victima diros

Edidit & ſubitò collapſa ſine ictibus vllis
Exiguo tinxit ſubiecto ſanguine cultros.

Vbi eſt plena Virgilianorum imitatio.

Fibra quoque ægra notas veri, monitúſque deorum
Perdiderat.

Hæc quoque illa referunt ſuperiora.

VIRGILIVS,

Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis,
Et dulces animas plena ad præſepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit: & quatit ægros
Tuſſis anhela ſues, ac faucibus angit obeſis.

Silii quoq. conatus attendere poteris: hic. n. in XIIII,

Criniger aſtriferis Titan feruoribus auras,
Et patulam Cyanen, latéque paluſtribus vndis
Stagnantem Stygio Cocyti oppleuit odore,
Temporáque Autumni lætis florentia donis
Fœdauit, rapidóque accendit fulminis igni.
Fumabat craſſus nebulis caliginis aer.
Squallebat tellus vitiato feruida dorſo,
Nec victum dabat, aut vllas languentibus vmbras
Atque ater piceam vapor expirabat in æthram.

Hinc Homerum ſequitur,

Vim primi ſenſere canes: mox nubibus atris
Fluxit deſiciens penna labente volucris:
Inde feræ ſyluis ſterni.

In quos verſus cùm à ſuperioribus incidas, videaris balbutiẽtem ſcholaſticum audire. quare noſtros quoque verſus qui in Rochi hymno ſimile tractant argumẽtum, hiſce adſcribere cepit impetus: & feciſſem, niſi putaſſem inuidioſum. ceſſimus itaque pudori.

LVCRETIVS,

cum primis fida canum vis
Strata vijs, animam ponebat in omnibus ægram
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.

OVIDIVS,

Strage canum primò, volucrúmque, auiúmque boúmque,
Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi.

VIRGILIVS,

Labitur infelix ſtudiorum, atque immemor herbæ
Victor equus, fontéſque auertitur, & pede terram
Crebra ferit: demiſſæ aures, incertus ibidem

Sudor, & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & ad tactum tractanti dura reſiſtit.

OVIDIVS,

Acer equus quondam, magnaque in puluere fama
Degenerat, palmæ veterúmque oblitus honorum
Ad præſepe gemit morbo moriturus inerti.

SILIVS,

Heu dolor! inſignis armis bellator in armis
Ignauo rapitur letho.

Deinceps proſequitur Maro in armentis morbi ſigna & mortis, ac remedia diuinitus: quippe tum caſtiſſimè, tum luculentiſſimè. mox verò illa vero Apolline digna,

Ecce autem duro fumans ſub vomere taurus
Concidit, & mistum ſpumis vomit ore cruorem
Extremóſque ciet gemitus: it triſtis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.

TVM illa cœlo ipſo profectò delapſa,

Non vmbræ altorum nemorum, non mollia poſſunt
Prata mouere animum: non qui per ſaxa volutus
Purior electro campum petit amnis. at ima
Soluuntur latera, atque oculos ſtupor vrget inertes,
Ad terrámque fluit deuexo pondere ceruix.

SATIS hęc erant ad deterrendum animos ſapientum ab imitatione: verùm ea his addidit. quæ etiam obtererent audaciam,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertiſſe graues? atqui non Maſſica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repoſtæ.
Pocula ſunt fontes liquidi, atque exercita curſu
Flumina, nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.

QVÆ equidem malim a me excogitata atque confecta, quàm vel Crœſum vel Cyrum ipſum dicto habere audientem.

OVIDIVS autem properat, nullũ enim ſpatium reliquit ille, in quo veſtigium poſſet ponere,

Conſidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medióque recumbere ſulco.

VIRGILIVS,

Non lupus inſidias meditatur ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum

Cura

Cura domat.timidi damæ ceruíque fugaces.
Nunc intérque canes,& circum tecta vagantur.

OVIDIVS,

Non aper iraſci meminit:nec fidere curſu
Cerua,nec armentis incurrere fortibus vrſi.
Omnia languor habet.Syluíſque,agríſque,viíſque
Corpora fœda iacent:vitiantur odoribus auræ.

Virgilius poſt hæc ſerpentum clades canit: ab illis nulla. de auibus verò,

Ipſis eſt aer auibus non æquus:& illæ
Alta præcipitem vitam ſub nube relinquunt.

LVCRETIVS ſimpliciter,

Nec tamen omnino temere illis ſedibus vlla
Comparebat auis.

Verùm quæ ſequuntur non ſolùm narrationi, ſed etiam cuiuis expectationi finem imponere poterunt,

Balatu pecorum & crebris mugitibus amnes
Arentéſque ſonant ripæ,colléſque ſupini.
Iámque cateruatim dat ſtragem:atque aggerat ipſis
In ſtabulis turpi dilapſa cadauera tabo:
Donec humi tegere,ac foliis abſcondere diſcunt.
Nam neque erat coriis vſus. neque viſcera quiſquam
Aut vndis abolere poteſt,aut vincere flamma
Nec tondere quidem morbo:illuuiéque pereſa
Vellera,nec telas poſſunt attingere putres.
Verùm etiam inuiſos ſi quis tentarat amictus,
Ardentes papulæ,atque immundus olentia ſudor
Membra ſequebatur,nec longo deinde moranti
Tempore contractos artus ſacer ignis edebat.

LVCRETIVS,

Multáque humi cùm inhumata iacerent corpora ſuprà
Corporibus:tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul abſiliebat,ne acrem excirct odorem:
Aut vbi guſtabat,languebat morte propinqua.

VIRGILIVS,

Præterea nec iam mutari pabula refert.

LVCRETIVS,

Nec refert,vtrum nos in loca deueniamus
Nobis diuerſa,& cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis naturam intro corruptam
Deferat.

MVLTA præterea, quæ prolixius proſequitur Thucydides, omiſit diuinus Poeta duabus de cauſis. nanque & faſtidium ſemper fugit: quę virtus habenarum laxatores iſtos defecit: Lucanum dico, Statium, atque alios. & de gregibus cùm ſcriberet, particulatim humanos interitus deſcribendos aliis permiſit iudiciis: ipſe ſuo eſt vſus. Lucretius autem, qui rerum naturā canit, iure minutiora perſecutus eſt: nec minore Ouidius ratione: quippe in Pelei perſona abſumptum narrat populum. Non ſunt igitur contemnenda ſi qua conueniant apud vtrumque. Spectemus igitur quid ad Lucretij puritatem addiderit Ouidius,

LVCRETIVS,

Principiò caput incenſum feruore gerebant,
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via ſepta coibat,
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aſpera tactu.
Inde vbi per fauces pectus complerat, & ipſum
Morbida vis in cor mœſtum confluxerat ægris:
Omnia tum vero vitai clauſtra labebant,
Spiritus ore forâs tetrum voluebat odorem.
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

OVIDIVS,

Viſcera torrentur primò, flammíſque fatiſcunt.
Indicium rubor eſt, & ductus anhelitus igni.
Aſpera lingua tumet, tepidiſque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu,
Noſtratum, non vlla pati medicamina poſſunt.

SYLIVS quoq. aliquid, tanquā cornicula meditatus eſt,

Arebat lingua: & gelidus per viſcera ſudor
Corpore manabat tremulo: deſcendere fauces
Abnuerant ſiccæ iuſſorum alimenta ciborum.
Aſpera pulmonem tuſsis quatit: & per anhela
Igneus efflatur ſitientum ſpiritus ora.
Lumina ferre grauem vix ſufficientia lucem,
Vnca nare iacent, ſanieſque immiſta cruore
Expuitur: membriſque cutis tegit oſſa peresis.

LVCRETIVS,

Multi præcipites lymphis putealibus altè

In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas.
Inſiderunt ipſo vementes ore patente.
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.

OVIDIVS,

-paſſim poſitóque pudore
Fontibus, & fluuiis, puteiſque capacibus hærent:
Nec ſitis eſt extincta prius quàm vita bibendo.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla mali: defeſſa iacebant
Corpora. OVIDIVS,
Inde graues morbo nequeunt conſurgere: & ipſis
Immoriuntur aquis.

SED repetit Lucretius mox hoc idem,

Multa ſitis proſtrata viam per, próque voluta
Corpora: ſic amnes ad aquarum ſtrata iacebant,
Interclusa anima nimia dulcedine aquarum.

DE funeribus autem,

Omnia denique ſancta deûm delubra repletat
Corporibus mors exanimis: oneratáque paſſim
Cuncta cadaueribus cæleſtum templa manebant
Hoſpitibus loca, quæ complerant æditeuentes.
Nec iam relligio diuûm: nec numina magni
Pendebant: et enim præſens dolor exuperabat.
Nec mos ille ſepulturæ remanebat in vrbe,
Vt prius hic populus ſemper conſuerit humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus
Quiſque ſuum pro re conſortem mæſtus humabat.
Multáque vis ſubita, & paupertas horrida ſuaſit:
Nánque ſuos conſanguineos aliena rogorum
Inſuper extructa ingenti clamore locabant.
Subdebántque faces, multo cum ſanguine ſæpe
Rixantes potius, quàm corpora desererentur.

OVIDIVS,

Corpora miſſa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos, & iam reuerentia nulla eſt.
Déque rogis pugnant, alieníſque ignibus ardent.
Qui lacryment, deſunt, indefletæq; vagantur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Natorum matrúmque animæ, iuuenúmque ſenúmque:
Nec locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes.

SILIVS,

Paſſim etiam deſerta iacent, inhumatáque latè
Corpora, peſtiferos tetigiſſe timentibus artus.

LVCANVS igitur cùm vidiſſet communes hoſce locos occupatos, materiæ ſummam ſatis habuit percurrere. Sūt autem in VI,

Corpora tum ſoluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cælum fluidæ contagia peſtis
Obſcuram in nubem tali ſpiramine Neſſus
Emittit ſtygium nebuloſis aera ſaxis:
Antráque lethiferi rabiem Typhonis anhelant
Inde labant populi, cælóque paratior vnda
Omne pati virus, durauit viſcera cœno.
Iam riget atra cutis, diſtentáque lumina rumpit:
Igneáque in vultus & ſacro feruida morbo
Peſtis abit, feſſúmque caput ſe ferre recuſat.
Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum
Nec medij dirimunt morbi vitámque necémque,
Sed languor cum morte venit: turbáque cadentum
Aucta lues, dum miſta iacent incondita viuis
Corpora. nam miſeros vltra tentoria ciues
Spargere, funus erat.

TEMPESTAS.

CAPVT XII.

NOn minor affectatio ad poeticam gloriam erexit ingenia in deſcribenda tempeſtate. cuius magnitudinem ex diuini viri numeris primo loco explicemus.

Incubuere mari: totúmque à ſedibus imis
Vnà Eurúſque Notúſque ruunt, crebérq; procellis
Africus: & vaſtos voluunt ad littora fluctus.
Inſequitur clamórque virûm, ſtridórque rudentum.
Eripiunt ſubitò nubes cælúmque diémque
Teucrorum ex oculis. ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther:
Præſentémque viris intentant omnia mortem.

Profectò horror ex apparatu minaciſſimæ tempeſtatis hîc eſt pictus, potius quàm dictus.

OVIDIVS autem,

Cùm

Cum mare ſub noctem tumidus albeſcere cœpit
Fluctibus, & preceps ſpirare valentius Eurus.

HACTENVS efficacia nulla: & tamen,

Ardua iamdudum demutite cornua rector
Clamat, & antennis totum ſubducite malum,
Hic iubet: nimis properè illa: *impediunt aduerſæ iuſſa procellæ,*
Nec ſinit audiri vocem fragor æquoris vllam.

At enimuerò nautas ita repentè fieri amentes minimè decuit, nondum enim re deſperata,

Hic rapit antennas: qua dum ſine lege geruntur
Aſpera creſcit hyems. & mox,
Ipſe pauet: ne ſe qui ſit ſtatus ipſe fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeátve, velítve.

De ventis autem & fluctibus illa,

Quippe ſonant clamore viri, ſtridore rudentes,
Vndarum incurſu grauis vnda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cœlúmque æquare videtur
Pontus, & inductas aſpergine tangere nubes.
Et modò cùm fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor eſt illis: ſtygia modò nigrior vnda,
Sternitur interdum, ſpumíſque ſonantibus albet.

LVCANVS in V,

Primus ab Oceano caput exerit Atlanteo
Core mouens æſtus: iam te tollente furebat
Pontus, & in ſcopulos totas erexerat vndas,
Occurrit gelidus Boreas, pelagúſque retundit:
Et dubium pendet, vento cui pareat æquor.
Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & vndas
Torſit, & abſtruſas penitus vada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas ad ſaxa: ſuúmque
In fluctus Cori frangit mare: motáque poſſunt
Æquora ſubductis etiam concurrere ventis.
Non Euri ceſſaſſe minas: non imbribus atrum
Aeolij iacuiſſe Notum ſub carcere ſaxi
Crediderim, cunctos ſolida de parte ruentes
Defendiſſe ſuas violento turbine terras.
Sic pelagus manſiſſe loco. nam parua procellis
Æquora rapta ferunt. Aegæas tranſit in vndas
Tyrrhenum, ſonat Ionio vagus Adria ponto.

PRÆTER has hyperbolas, illa ridicula,

Ah quoties fruſtrà pulſatos æquore montes
Obruit illa dies: quàm celſa cacumina peſſum
Tellus victa dedit. non vllo littore ſurgunt
Tam validi fluctus: alióque ex orbe voluti
A magno venêre mari, mundúmque coercens
Monſtriferos agit vnda ſinus ſic rector Olympi
Cuſpide fraterna laſſatum in ſecula fulmen
Admuit, regnóque acceſſit terra ſecundo.
Cum mare conuoluit gentes, cùm littora Tethys
Noluit vlla pati, cœlo contenta teneri.
Tunc quoque tanta maris moles creuiſſet in aſtra.
Ni ſuperum rector preſſiſſet nubibus vndas

Vides quas inanitates. Quónam tempore factum eſt, vt durius à molliori coerceatur? Vaſta omnia, & inſani potius, quàm poetæ: ita iſti ea quæ reliquit Virgilius, tanquam minimè proba, dũ quaſi omiſſa & ignota illi, perſequuntur: acquirunt damna nominis ſui importuna ſedulitate, quę ille modeſtia ſua ſubterfugit. Quare eodem filo & hæc texuit,

Non cœli nox illa fuit: latet obſitus aer
Infernæ pallore domus nimbíſque grauatus
Deprimitur: fluctúſque in nubibus accipit imbrem.
Lux etiam metuenda perit: nec fulgura currunt
Clara, ſed obſcurum nimboſus diſſilit aer.
Tum ſuperûm conuexa tremunt, atque arduus axis
Inſonuit, motáque poli compage laborant

Dum ambit plauſum admirantium, hæc monſtra edidit. Itaque effertur ſine habenis more ſuo, ita vt prudentioribus etiam verè furere videatur.

Extimuit natura chaos: rupiſſe videntur
Concordes elementa moras: rurſúſque redire
Nox manes miſtura deis: ſpes vna ſalutis:
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantùm Leucadio placidus de vertice pontus
Deſpicitur: tantum nautæ videre trementes
Fluctibus è ſummis præceps mare, cúmque tumentes
Rurſus hiant vndæ, vix eminet æquore malus.
Nubila tanguntur velis, & terra carina.
Nam pelagus, qua parte ſedet, non celat arenam,
Exhauſtum in cumulos: omníſque in fluctibus vnda eſt.

Post hæc, qualia Ouidij poſtrema,

Artis

Artis opem vicere metus, neſcitque magiſter
Quam frangat, cui cedat aquæ. diſcordia ponti
Succurrit miſeris, fluctúſque euertere puppim
Non valet in fluctus. victum latus vnda repellens
Erigit, atque omni ſurgit ratis ardua vento.

Illud etiam præter ineptias, animaduertes ab eo peccatum, vbi Corum opponit Boreæ. nam cùm excitat ab Oceano Atlantico potuit excuſari, ſi id appellationis etiã cum Callaico, aut Britannico ſocias communem: tametſi pro errore potius notari poteſt. Cæterùm detexit inſcitiam ſuam cùm ait, à Coro motum pelagus à Borea retundi. Sanè vterque Septẽtrionis comes, atq. ſtipator eſt. Corus ab Occidenti latere, Boreas ab Oriẽti. Quamobrẽ ab eorum vtrouis impulſus fluctus, ab altero repelli non poteſt: ſed vtriuſque vi in Auſtrum directà impingere. Præterea cum dixerit: mare accipere in nubibus imbrẽ, id eſt, eò vſq. attolli, vt ſubeat nubes ipſas, in quibus hauriat pluuias antè, quàm demittantur: quare nũc addit, *nubila tanguntur velis*, ſanè hoc minus eſt: at alia ſummi viri maieſtas illa inculpata,

Hi ſummo in fluctu pendent, his vnda dehiſcens,
Terram inter fluctus aperit, furit æſtus arenis

QVÆ OVIDIVS,

Et nunc ſublimis veluti de vertice montis
Deſpicere in valles imúmque Acheronta videtur.
Nunc vbi demiſſum curuum circumſtetit æquor,
Suſpicere inferno ſummum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus ictafragorem:
Nec leuius pulſata ſonat. quàm ferreus olim
Cùm laceras aries baliſtáve concutit arces.

SVMMA quædam hæc tempeſtatis: particulatim verò illa,

Vnam quæ Lycios fidúmque vehebat Orontem
Ipſius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit. Excutitur pronúſque magiſter
Voluitur in caput. aſt illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vertex.

OVIDIVS,

Frangitur incurſu nimboſi turbinis arbor:
Frangitur & regimen: ſpoliiſque animoſa ſuperbis
Vnda velut victrix, ſinuatáque deſpicit vndas.

LVCANI illud luculentum:Virgilij enim,
-Intentant omnia mortem, ſic *totidémque videntur,*
Quot veniunt fluctus ruere atque irrumpere mortes.
ILLA verò,
Talia iactanti ſtridens Aquilone procella
Velum aduerſa ferit,fluctúſque ad ſidera tollit.
Franguntur remi:tum prora auertit,& vndis
Dat latus,inſequitur cumulo præruptus aquæ mons:
QVANTO ſunt hiſce meliora quæ Lucanus anhelauit?
-non plura loquuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes
Turbo rapax fragilémque ſuperuolitantia malum
Vela tulit.ſonuit victus compagibus alnus.
Ac ſanè haud ſcio an modica nauicula, quanta ab vnico nauta regi poteſt,ſi pes qui velum imum cohibet dirum patur.ita vt velum ſupra malum tollatur, vitare poſsit ſubmerſionem.
QVANTO propius verò,
Iam validam Ilionei nauem,iam fortis Achatæ
Vicit hyems.laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem,rimíſque fatiſcunt.
Non enim ſtrepitu quęſiuit gloriam carminis:ſed ſplẽdore ac luce veritatis. Ouidius quoque parcè & ſobriè, ſed tanquam interpres aut diſcipulus à dictante.
Iámque labant cunei:ſpoliatáque tegmine ceræ
Rima patet,præbétque viam lethalibus vndis.
ILLA autem,
O térque quatérque beati,&c.longè fuſius,
Non tenet hic lacrymas,ſtupet hic,vocat ille beatos
Funera quos maneant:hic votis numen adorat,
Brachiáque ad cœlum,quod non videt,irrita tollens
Poſcit opem:ſubeunt illi matérque,patérque
Huic cum pignoribus domus,& quod cuique relictum eſt.
Tum verò noctem repetit ac tenebras:nec ſemel,
Omne latet cœlum,duplicatáque noctis imago eſt.
Et ſuprà, *-caret ignibus æther:*
Cæcáque nox premitur tenebris,hiemíſque,ſuíſque.
Illud obſeruabis, *cuneos* ab Ouidio dictos, non clauos ligneos:æreis enim olim,nunc ferreis pangunt naues, ſed eas,quas Pacuuius illo verſu ſubſcudes vocat,
Nec vlla ſubſcus cohibet compagem:

Ta-

Tabellas ait eſſe Feſtus, quibus ligna coaxantur. apud Vitruuium non ſemel inuenies. earũ figura eſt, quaſicùm duos cuneos obtuſi mucronis componas. Iccirco Italicum vulgus fabrorum, *caudas picæ* nominant. His etiam nunc Vaſconicæ Britannicæque naues commiſſorũ aſſerum firmant cohæſiones. Simile officium pręſtant anſę ferreæ in lapidibus ad latera pontium & ſcalarũ. Pictor igitur apud Vitruuium vbi loquitur de parietũ farctura, ſubſcudem pro anſa deſignauit. Nec minus illud obſeruandum, Decimum fluctum ab omnibus ferè poetis Latinis decantatum eſſe, pro proximo, verùm de his in Originibus,

OVIDIVS quoque tum alios, tum ſeipſum in 1, Triſtium imitatus eſt,

Me miſerum quanti montes voluuntur aquarum:
Iamiam tracturos ſidera ſumma putes.
Quantæ diducto ſubſidunt æquore valles:
Iamiam tracturas tartara nigra putes,
Quocunque aſpicio nihil eſt, niſi pontus & aer:
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax,
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Neſcit cui domino pareat vnda maris.

Deinde cùm enumerauit ventos, ſubdit illa optima,

Rector in incerto, ne quid fugiátve petátve
Inuenit ambiguis ars ſtupet ipſa malis.

Et infrà,

Nec leuius laterum tabulæ feriuntur ab vndis,
Quàm graue baliſtæ mœnia pulſat onus.

AT QVI illa de Decumano,

Quis venit hinc fluctus, fluctus ſupereminet omnes,
Poſterior nono eſt, vndecimóque prior:

STATIVS autem modicis verſibus hanc perſtrinxit materiam: propterea quod in Hypſipyles perſona deduxit narrationem, in quinto Thebaidos,

Iámque aderant terræ, quantùm Gortynia currunt
Spicula: cæruleo grauidam cùm Iuppiter imbri
Ipſa ſuper nubem ratis armamenta Pelaſgæ
Siſtit agens. Inde horror aquis & raptus ab omni
Sole dies, miſcet tenebras quas protinus vmbra
Concolor. obnixi lacerant caua nubila venti.
Diripiúntque fretum, nigris radit humida tellus

Verticibus. totúmque notis portantibus æquor
Pendet & æquato iamiam prope ſidera dorſo
Frangitur: incerta nec iam prior impetus alno,
Sed labat extantem roſtris modò gurgite in imo,
Nunc cœlo Tritona ferens, nec robora proſunt
Semideûm Heroum puppémque inſana flagellat
Arbor, & inſtabili procumbens pondere curuas
Raptat aquas: remíque cadunt in pectus inanes.

vbi inſano epitheto inſanam arborem appellauit: neque probè vſus eſt Verbo, *flagellat*, de re vaſta ac ſolida.

Hæc intuenti, non quid aliud præterea, ſed quónam alio modo hæc eadem dici poſsint, contemplandum eſt. Quapropter quid item cecinerit Valerius Flaccus vt queat cognoſci, verſus eius ex Argonauticôn 1, ſubiiciamus,

-fundunt ſe carcere læti
Thraces equi, Zephyrúſque & nocti concolor alis
Nimborum cum prole Notus, crinémque procellis
Hiſpidus, & multa flauus caput Eurus arena.
Induxere hyemem, raucóque ad littora tractu
Vnanimi freta curua ferunt.

Iam primùm falſum hoc eſt. ſi enim quatuor ſpirāt vēti, ad litus nunquam impellent mare, Sequitur:

-nec ſola tridentis
Regna mouent, vaſto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceóque premit nox omnia cælo.
Excuſsi manibus remi.

Qvod Virgilius,

Excuſsi manibus radij, conuerſáque frontem
Puppis in obliquum reſonos latus excipit ictus,
Vela ſuper tremulum ſubitus volitantia malum
Turbo rapit.

Et mox,

-tota cùm protinus alnus.

Avdis inſuauem numerum:

Soluitur, & vaſto puppis mare ſorbet hiatu
Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus.
Nunc ſtridens Zephyrus, aufert Notus. vndique feruent
Æquora, cùm ſubitus tripida Neptunus in haſta
Cæruleum fundo caput extulit, &c. quibus in ſeſe ille ad Maronis imitationem totum comparauit.

DIRÆ

DIRÆ. CAPVT XIII.

AB his poteris præliorum apparatus, atque ſingulas congreſſiones, varias plagas, euêtus, mortes diuerſis ex poetis conferre. quibus nos ſuperſedendum rati ſumus, ne authores ipſi integri deſcriberentur. quocirca nunc ad alia: atque imprimis ad Diras. eſt enim carmen, quo mala hoſtibus imprecabantur. priſcum illud quidem atque in ſcenis primùm agitatum: mox ad recẽtiorum animos accommodatum, quemadmodum ſuo loco dictum eſt. Ouidius Ibin ſuam variis fabularũ adornauit ambagibus. argumentum tamen eſt idem. Maronianæ quoque rudimenta muſæ ſunt in carmine ad Battarum: quæ politiore iudicio redegit ad pauca in Bucolicis, ſub Damonis perſona. Ac quanquam ſuperiore libro diras Polyphemi cum Eliſæ imprecationibus cõparabamus: tamen vt felicius abſoluantur iudicia, hic quoque deſcribenda ſunt: præſertim cùm ex nono quoque Iliad. quæ ibi non poſuimus, afferamus. Polyphemus igitur hæc,

Κλῦθι ποσειδάων, γαιήοχε, κυανοχαῖτα
Εἰ ἐτεόν γε σός εἰμι, πατὴρ δ' ἐμὸς εὔχεαι εἶναι.
Δὸς μὴ Ὀδυσῆα πτολιπόρθιον οἴκαδ' ἱκέσθαι
Υἱὸν λαέρτεω ἰθάκῃ ἔνι οἰκί' ἔχοντα.
Ἀλλ' εἴ οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν, καὶ ἱκέσθαι
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Phœnix patris diras recitat,

-Πατὴρ δ' ἐμὸς αὐτίκ' ὀϊσθεὶς
Πολλὰ κατηρᾶτο, στυγερὰς δ' ἐπεκέκλετ' ἐρινῦς
Μήποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα. θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαρὰς,
Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ περσεφόνεια.

DIDO ſic, -ſi tangere portus

Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſi fata Iouis poſcũt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus, & armis,
Finibus extorris, complexu auulſus Iuli,
Auxilium imploret: videatque indigna ſuorum
Funera: nec, cùm ſe ſub leges pacis iniquæ

Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.
Hæc precor, hanc vocem extremam cum ſanguine fundo,
Tum vos ò Tyrij ſtirpem & genus omne futurum
Exercete odijs: cinerique hæc mittite noſtro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera ſunto.
Exoriare aliquis noſtris ex oſsibus vltor,
Qui face Dardanios, ferróque ſequare colonos,
Nunc, olim, quocunque dabunt ſe tempore vires,
Littora littoribus contraria, fluctibus vndas
Imprecor: arma armis pugnent.

Damon autem poſtquam narrauit ea quæ ſuaderent mortem, ſubdit ſecundo loco rerum miracula. Poſtremo verò,

Omnia vel medium fiat mare. viuite ſyluæ.
Præceps aerij ſpecula de montis in vndas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.

Horatianus autem puer in Epodo,

Diris agam vos: dira deteſtatio
Nulla expiatur victima.
Quin vbi perire iuſſus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petámque vultus vmbra curuis vnguibus:
Quæ vis deorum eſt manium:
Et inquietis aſsidens præcordiis
Pauore ſomnos auferam.
Vos turba vicatim hinc, & hinc ſaxis petens
Contundet obſcœnas anus.
Pòſt, inſepulta membra different lupi,
Et exquilinæ alites.

Hic, quę alij vt eueniant imprecantur, minatur ſe effecturum. Quomodo etiam irata Iuno Virgil. *Sanguine Troiano & Rutulo dotabere virgo:* propterea quod ipſa eſt author malorum. neque enim deorum reginam vota facere decet ipſam, ſed alijs rata facere. Itaque etiam apud Senecam in Hercule furente,

Non ſic abibunt odia, viuacéſque aget
Violentus ira animus, & ſæuus dolor
Aeterna bella pace ſublata geret.
Quæ bella? quicquid pontus aut aer tulit
Terribile, dirum, peſtilens, atrox, ferum,

Præ-

Fractum atque domitum eſt: ſuperat, & creſcit malis,
Iráque noſtra fruitur: in laudes ſuas
Mea vertit odia.

Quemadmodum Virgilius,

-quæ memet in omnia verti.
Minórque labor eſt Herculis iuſſa exequi,
Quàm mihi iubere. vt illic adit furias: ſic & hic,
Abſint ab imo Tartari fundo exitæ
Eumenides, ignem flammeæ ſpargant comæ:
Vipereæ ſæuæ verbera incutiant manus.

& amplificat,

Veniat inuiſum ſcelus,
Suúmque lambens ſanguinem impietas ferox,
Errórque, & in ſe ſemper armatus furor,
Hoc, hoc miniſtro noſter vtatur dolor.

Per eadem veſtigia OVIDIVS in IIII,

Non tulit: & ſecum. Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagóque immergere nautas,
Et laceranda ſua nati dare viſcera matri:
Et triplices operire nouis Mineides alis:
Nil poterit Iuno, niſi inultos flere dolores?
Idq; mihi ſatis eſt. hæc vna potentia noſtra eſt.
Ipſe docet, quid agam. fas eſt & ab hoſte doceri.

Maluiſſem dicere lucrum eſt.

Quídque furor valeat, Penthea cæde ſatíſque
Ac ſuper oſtendit. cur non ſtimuletur, eátque
Per cognata ſuis exempla ſororibus Ino?

mox vt apud SENECAM, furiæ comites,

-luctus comitatur euntem,
Et pauor, & terror, trepidóque inſania vultu.

CLAVDIANVS autem eundem furiarum apparatum luculentis in Ruffinum verſibus explicauit,

-glomerantur in vnum
Innumeræ peſtes Erebi: quaſcunque ſiniſtro
Nox genuit fœtu, nutrix Diſcordia belli,
Imperioſa Fames, letho vicina Senectus,
Impatiénſq; ſui Morbus, Liuórque ſecundis
Anxius, & ſciſſo mærens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, cui ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur Egeſtas,

Fœdáque Auaritiæ complexæ pectora matris
Inſomnes longo veniunt examine curæ.

Omnia pulchrè, ſed omnia à cœleſti fonte illo,

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus orci
Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ:
Pallentéſque habitant Morbi, triſtiſque Senectus,
Et metus & maleſuada Fames, & turpis egeſtas,
Terribiles viſu formæ, Lethúmque Labórque,
Tum conſanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferúmque aduerſo in limine Bellum,
Ferreíque Eumenidum thalami, & Diſcordia demens
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Ovidianae autem Hypſipyles clarâ admodum imprecatio eſt,

-Quod ſi quis ab alto
Iuſtus adeſt precibus Iuppiter ipſe meis:
Quod gemit Hypſipyle, lecti quoque ſuccuba noſtri
Mœreat, & leges ſentiat ipſa ſuas.
Vtque ego deſtituor coniunx, matérque duorum,
At totidem natis orba ſit atque viro.
Nec malè parta diu teneat, peiúſque relinquat;
Exulet, & toto quærat in orbe fugam.
Quàm fratri germana fuit, miſeróque parenti
Filia, tam natis, tam ſit acerba viro,
Cùm mare, cùm terras contempſerit, aera tentet:
Erret inops, expes, cæde cruenta tua.
Hæc ego coniugio fraudata Thoantias oro.
Viuite deuoto nuptáque, virque toro.

Quæ neque tumida, neque vulgaria, ac tam rotunda, vt tam breui gyro, tam compoſita apud multos etiam excellentes poſſimus deſiderare.

Catvlli verò Ariadna hæc,

Quare facta virûm multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantes præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate: meas audite querelas
Quas ego nunc miſera extremis proferre medullis
Cogor, inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam veræ naſcuntur pectore ab imo:
Vos nolite pati noſtrum vaneſcere luctum.
Sed quali ſolam Theſeus me mente reliquit,

Tali

Tali mente, deæ funeſtet ſeque, ſuóſque.

SINGVLA euenta deſignatius exequitur Valerius Flaccus in I,

tu nuncia ſontum
Virgo Iouis terras oculis quæ proſpicis æquis:
Vltricéſque deæ, fáſque, & grandæua furorum
Pœna parens, meritis regis ſuccedite tectis
Et ſæuas inferte faces. ſacer eff ra raptet
Corda pauor: nec ſola mei grauia aſſore nati
Arma ratémque putet: claſſéſque & pontica ſigna,
Atque indignatos temerato littore reges
Mente agitet: ſempérque metu deducat ad vndas
Arma ciens, Mors fera viam, tentatáque claudat
Effugia: & noſtras nequeat præcurrere diras.
Sed reduces iam iámque viros, auróque coruſcum
Cernat iter, ſtabo inſultans, & ouantia contra
Ora, manúſque feram, tum vobis ſiquid inauſum,
Arcanúmque nefas, & adhuc incognita lethi
Sors ſupereſt: date fallaci pudibunda ſenectæ
Exitia, indecoréſque obitus. non marte nec armis
Aut nati, precor. ille mei dignatus vt vnquam
Enſe cadat. quem fida manus, quem cura ſuorum
Diripiat, lacerétque ſenem: nec membra ſepulchro
Contegat. Hæc noſter de rege piacula ſanguis
Sumat, & heu cunctæ, quas miſit in æquora gentes.

Videmus igitur vbique inuocationes tetrorũ numinum ad vltionem, atq; exitium. quæ ſunt apud diuinum Poetam excellentiſſimè in eodem IIII,

Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras,
Túque harum interpres curarum, & conſcia Iuno,
Nocturníſque Hecate triuiis vlulata per vrbes,
Et diræ vltrices, & dij morientis Eliſæ,
Accipite hæc, meritúmque malis aduertite numen:
Et noſtras audite preces.

Cuius luce aſperſit ſua STATIVS in I, Thebaid.

Dij ſontes animas, anguſtáque tartara pœnis
Qui regitis, túque vmbrifero Styx liuida fundo
Quam video, multúmque mihi conſueta vocari
Annue Tiſiphone, peruerſáque vota ſecunda.

Et mox,

Exaudi, ſi digna precor, quæque ipſa furenti

Subiiceres. orbum viſu, regníſque carentem
Non regere, aut dictis mœrentem flectere adortis,
Quis genui quocunque toro. quin ecce ſuperbi
Prò dolor & noſtro iamdudum in funere reges
Inſultant tenebris, gemitúſque odere paternos.
Hiſne etiam funeſtus ego? (Sequuntur verè dira)
- & videt iſta deorum
Ignauus genitor? tu ſaltem debita vindex
Huc ades. & totos in pœnam ordire penates.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Vnguibus arripui: votíſque inſtincta paternis
I, media in fratres generis conſortia ferro
Diſsideant. da tartarei regina barathri,
Quod cupiam, vidiſſe nefas. nec tarda ſequetur
Mens iuuenum: modò digna veni. mea pignora noſces.

Alivs modus apud Senec. in OEdipo, ac ſimilior Horatianis minis, miſta tamen,

Te te cruenta ſceptra qui dextra geris,
Te pater inultus vrbe cum tota petam:
Et mecum Erynnes pronubas thalami traham,
Traham ſonantes verbera. inceſtam domum
Vertam, & penates impio marte obteram.
Proinde pulſum finibus regum ocyus
Agite exulem. Quodcunque funeſto gradu
Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas: ſpiritus puros dabit
Vitalis aura veniet & ſyluis decor.
Lethum, luéſque, mors, labor, tabes, dolor.
Comitatus illo dignus, excedent ſimul.
Et ipſe rapidis greſsibus ſedes volet
Effugere noſtras: ſed graues pedibus moras
Addam, & tenebo. Reptet incertus via
Baculo ſenili triſtes pertentans iter
Præripite terras, auferam cœlum pater.

Qvo loco defecit à legibus imprecationum poeticarum. Hoc enim agimus, vt quæ ex hiſtoriis cognouimus eueniſſe, id in vota imprecantium inſeramus. At Polynices nunquam ad ſenium perueniſſe dictus eſt. Lōgè melius mutuas clades prędixiſſet, & in ipſis rogis flāmæ diſſipationem, Euripidę Oedipo in exilium abeunti hoc addidit Seneca. Sophoclis autem OEdipus in Colono

Iono bis. ſemel voto, iterum diris,

Ἀλλ' οἱ θεοί σφι, μήτε τὴν πεπρωμένην
Ἔριν κατασβέσειαν, ἐν δ' ἐμοὶ τέλος
Αὐτοῖς γένοιτο τῆσδε τῆς μάχης πέρι,
Ἧς νῦν ἔχονται, κἀπαναιροῦνται δόρυ.
Ὡς οὔτ' ἂν ὃς νῦν σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχει
Μείνειεν, οὔτ' ἂν ὁ ξεληλυθὼς πάλιν
Ἔλθοι ποτ' αὖθις. Hoc votum, hæ diræ,
Σὺ δ' ἔρρ' ἀπόπτυστός τε, κἀπάτωρ ἐμοῦ
Κακῶν κάκιστε, τάσδε συλλαβὼν ἀράς,
Ἅς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαι ποτὲ
Τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τὸ Ταρτάρου
Στυγνὸν πατρῷον ἔρεβος, ὥς σ' ἀποικίσῃ.
Καλῶ δὲ τάσδε δαίμονας. καλῶ δ' Ἄρη
Τὸν σφῷν τὸ δεινὸν μῖσος ἐμβεβληκότα
Καὶ ταῦτ' ἀκούσας στεῖχε, κἀξάγγελλ' ἰὼν
Καὶ πᾶσι καδμείοισι, τοῖς σαυτοῦ θ' ἅμα
Πιστοῖσι συμμάχοισιν, οὕνεκ' Οἰδίπους
Τοιαῦτ' ἔνειμε παισὶ τοῖς αὐτοῦ γέρα.

Eſt & apud Martial. epigramma non abſimile diris.

COMPARATIONES.

Capvt xiiii.

IN comparationibus autem deprehendemus manifeſtam vel felicitatem, vel curam, vel anxietatem, vel exuberantiam, vel meticuloſam ſuperſtitionem. Sunt autem frequentiores de leone: quarum varietatem in hiſce ſpectare licet.

LEO.

Silivs, in xi.

Illatus velut armentis ſuper ardua colla
Cùm ſeſe impoſuit, victórque immane ſub ira
Infremuit leo, & immerſis grauis vnguibus hæſit:
Mandit anhelantem pendens ceruice iuuencum.

Nares potius occupat verbum languidum: *illatus*: & languidius *impoſuit.* In v, autem efficacior & quæ agnoſcat veſtigia Virgiliana,

Haud ſecus è ſpecula præceps delatus opaca

Subſidens campo, ſummiſſos contrahit artus,
Cùm vicina trucis conſpexit cornua tauri,
Quamuis longa fames ſtimulet, leo, nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros, nunc torua ſub hirta
Lumina miratur fronte, ac iam ſigna mouentem,
Et ſparſa ad pugnas meditantem ſpectat arena.

Penè omnia ex Marone. De leunculis autem idem in x, propria, ac ſatis leui inuentione,

Haud ſecus, ac Libyca fœta tellure leana,
Inuadunt rapidi iandudum, & mania tentant
Nondum ſat firmo catuli certamina dente.

Maiore ſono Lucani deſcriptio, atque operoſior in I, atque etiam propius accedens ad beſtiæ naturam. fremit enim ante aggreſſionem. Addit autem in extrema deſperatione feram conſtantiam.

Æſtiferæ Libyes viſo leo comminus hoſte,
Subſedit dubius, totam dum colligit iram:

Eadem ſanè delineamenta quæ & Silio, ſed addit ex ea, quam vulgò iactant, natura,

Mox, vbi ſe ſæuæ ſtimulauit verbere caudæ,
Erexítque iubas vaſto & graue murmur hiatu
Infremuit, tum torta leuis ſi lancea Mauri
Hæreat, aut latum ſubeant venabula pectus,
Per ferrum tanti ſecurus vulneris exit.

Fruſtratum autem præda non ignobili carmine. Claudianus libr. II, in Ruffinum,

vacuo qualis diſcedit hiatu
Impatiens remeare leo: quem plurima cuſpis,
Et paſtorales pepulerunt igne cateruæ:
Inclinátque iubas, demiſſáque lumina volat:
Et trepidas mœſto rimatur murmure ſyluas.

QVÆ tamen in II, de raptu Proſerpinæ eſt, exprimit idem argumentum, quod ſuperiores:

Ille velut ſtabuli decus, armentíque iuuencam
Cùm leo poſſedit: nudatáque viſcera fodit
Vnguibus: & rabiem totos erexit in armos,
Stat craſſa turpis ſanie: nodóſque iubarum
Excutit, & viles paſtorum deſpicit iras.

Ex iis autem, quas ſex poſuit PAPINIVS diuerſis locis, quænam ſit excellentior, videamus, in VI, Thebaidos hæc,

Qualis vbi primam leo manè cubilibus atris
Erexit rabiem(verba eadem quæ Claudiani) *& ſæuo ſpeculatur ab antro*: ſic Silius, *opacam ſpeculam:*
Aut ceruum, aut nondum bellantem forte iuuencum,
It fremitu gaudens: licet arma gregéſque laceſſant
Venantum: prædam videt, & ſua vulnera neſcit.
Sic Lucanus, *ſecurus vulneris,*

In eodem libro leonis nobilitatem,
Vt leo, Maſſyli cùm lux ſtetit obuia ferri,
Tunc iras, tunc arma ciet, ſi decidat hoſtis,
Ire ſuper ſatis eſt, vitámque relinquere victo.

In nono autem quæ deſcribitur, & quæ ſuprà ex Silii x, recitabatur, haud abſimilis,
Vt leo, cui paruo mater Getula cruentos
Suggerit ipſa cibos, cùm primùm creſcere ſenſit
Colla iubis, toruúſque nouos reſpexit ad vngues:
Indignatur ali: tandémque effuſus apertos
Liber amat campos, & neſcit in antra reuerti.

ALIAS iras, aliúſque modi animum generoſum, in XI,
-indomitos vt cùm Maſſyla per arua
Armenti reges magno leo frangit hiatu,
Et contentus abit: rauci tunc comminus vrſi,
Tunc auidi venêre lupi, rabiéque remiſſa
Lambunt degeneres aliena vulnera prædæ.

STATIVS enim, leo abit, relinquens quod ſupereſt ignobilioribus beſtiis. Tametſi à phyſicis dictum eſt halare eum tetros odores in prædæ reliquias, qua fœditate ab iis abhorreant feræ.

SEQVVNTVR duæ, altera effœti iam atque viribus deſtituti: altera cicurati. prior eſt in eodem,
-qualis leo rupe ſub alta,
Quem viridem quondam ſyluæ, montéſque tremebant:
Iam piger & longo iacet exarmatus ab æuo.
Magna tamen facies, & non adeunda ſenectus.
Et ſi dimiſſus veniat mugitus ad aures,
Erigitur, meminítque ſui, viréſque peractas
Ingemit, & campis alios regnare leones.

ALTERA in I, Thebaidos,
Vt leo materno cùm raptus ab vbere, mores
Accepit: pictíque iubas, hominémque vereri
Edidicit: nulláſque ruit, niſi iuſſus, in iras,

Si ſemel aduerſo radiauit lumine ferrum:
It iurata fides: domitórque inimicus.
SIMILLIMA Lucani in IIII,
Sic vbi deſuetæ ſyluis, in carcere clauſæ
Manſueuere feræ, & vultus poſuere minaces,
Atque hominem didicere pati: iam non à ferro, ſed guſtatu ſanguinis efferari: *ſi torrida paruus*
Venit in ora cruor: redeunt rabiéſque furórque:
Admonitæque tument guſtato ſanguine fauces.
Feruet, & à trepido vix abſtinet ora magiſtro.

Sic etiam tradit cum cęteris Plinius: cicurem leonē lambentem nihil noui moliri: attenuata demum cute vbi ad ſanguinis guſtum deuentum ſit, feritatem priſtinā renouari.

Leæna. DE Leæna quoque, & eius amore erga catulos luculentè cecinit in X, PAPINIVS,
Vt Lea, quam ſæuo fœtam preſſere cubili
Venantes Numidæ: natos erecta ſuperſtat
Mente ſub incerta, toruum, ac miſerabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morſu
Tela queat, ſed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circunſpicit ira.

Tigris. CVI placuit adiungere eiuſdem Tigrin ex eodem.
-ſic aſpera Tigris
Fœtibus abreptis, Scythico deſerta ſub antro
Accubat: & tepidi lambit veſtigia ſaxi.
Nuſquam iræ: ſilet, & rabies, feritáſque faméſque
Oris- fames oris, duriuſculum,
-eunt præter ſecura armenta gregéſque,
at armenta nulla paſcuntur illis locis.
Aſpicit illa iacens, vbi enim quibus vbera paſcat:
minus quadrat paſcere vbera.
Aut quos ingenti premat expectata rapina.
at non premit catulos præda, ſed iuuat appoſita.

VRSÆ.

Proxima leonis generoſitati vrſę feritas eſt: quapropter è VI, Pharſaliæ Pannonicam feram, & aſſuetum Numidicis venatorem videamus,
Pannonis haud aliter poſt ictum ſæuior vrſa:
Cùm iaculum parua Libys amentauit habena:
Se rotat in vulnus, telúmque irata receptum

Impetit

Impetit, & ſecum fugientem circuit haſtam.

Non potuit planius depingi & fuga & conuerſio beſtiæ in vulnus ſimul. Hoc enim vidimus nos. quippe hoc habent vrſi noſtrates. nō rarò ſanè interfuimus venationi: vt telo potius, ac prius iraſcantur, quàm percuſſori. Cōtrà de leone proditum eſt.

TAVRI.

Neque ſemper leoni cedit taurus. cicurē nánque leonem à tauro victum ſæpe audiuimus, ſemel vidimus. Mutua igitur eorum prælia recitabo primùm ex Idea poetarum: i. Georgic. III, deinde ex aliis. In libr. Ariſtotelis, atque in Originibus dictum eſt quid eſſet ἀνταγωνιεῖν. Id ex hac narratione facilè declaratur,

Illi alternantes multa vi prælia miſcent
Vulneribus crebris, lauit ater corpora ſanguis:
Verſáque in obnixos vrgentur cornua: vaſto
Cum gemitu reboant ſyluæque, & magnus Olympus.

Placet etiam addere diuina illa ex hiſtoriis naturalibus,

Nec mos bellantes vnà ſtabulare: ſed alter
Victus abit, longéque ignotis exulat oris:
Multa gemens, ignominiam plagáſque ſuperbi
Victoris, tum quos amiſit inultus, amores.
Et ſtabula aſpectans regnis exceſſit auitis.

PROSEQVENDVS ergo ad reditum vſque,

Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernox inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta.

POST hæc arguta illa & rotunda,

Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit,
Arboris obnixus trunco, ventóſque laceſſit
Ictibus, & ſparſa ad pugnam proludit arena.

HÆC exercitatio, hic reditus,

Pòſt vbi collectum robur, viréſque receptæ:
Signa mouet, precépſque oblitum fertur in hoſtem.

Deinde eam apponit comparationem, qua & alios omnes ſuperat, & ſeipſum prouocat. quippe ex VII, diuini operis ſuprà poſuimus hanc,

Fluctus vti primo cœpit cum albeſcere vento
Paulatim ſeſe tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Hic verò hanc,

Fluctus vt in medio cœpit cùm albeſcere ponto
Longius, ex altóque ſinum trahit, vtque volutus
Ad terras, immane ſonat per ſaxa, nec ipſo
Monte minor procumbit: at ima exæſtuat vnda
Vorticibus, nigrámque altè ſubiectat arenam.

LVCANVS autem in II, ſine metaphora regnorum & ſignorum,

Pulſus vt armentis primo certamine taurus,
Syluarum ſecreta petit, vacuóſque per agros
Exul in aduerſis explorat cornua truncis:

QVANTO viuidiora illa Maronis?

Nec redit in paſtus niſi cùm ceruice recepta
Excuſſi placuere tori: mox reddita victo.
Quoslibet in ſaltus comitantibus agmina tauris
Inuito paſtore trahit. Conſiderabis an tauri comitentur nouum victorem.

STATIVS in II, Thebaidos vtitur Lucani verbis quibuſdam,

-veluti dux taurus amata
Valle carens pulſum ſolito quem gramine victor
Iuſſit ab erepta longè mugire iuuenca:
Cùm profugo placuere tori, ceruíxque recepto
Sanguine magna redit, fractáque in pectore vires
Bella cupit, ſaltúſque & capta armenta repoſcit,
Iam pede, iam cornu melior. pauet ille reuerſum
Victor: & attoniti vix agnouere magiſtri.

In III. autem victorem taurum optimis de[illegible] verſibus,

-ſic nota in paſcua taurus
Bellator redit: aduerſo cui colla, ſubque
Sanguine proſciſſique natant palearibus armi.
Tunc quoque laſſa tumet virtus: multúmque ſuperbit
Pectore deſpecto. vacua iacet hoſtis arena
Turpe gemens, crudóſque vetat ſentire dolores.

De eodem in IIII,

Vt poſſeſſa diu taurus meat arduus inter
Paſcua, iam laſſa ceruice, & inanibus armis:
Dux tamen. haud illum bello attentare iuuencis
Sunt animi. Nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.

FLACCVS autem in II, Argonauticôn,

-qualis per paſcua victor
Ingreditur, tum colla tumens, tum celſior armis
Taurus vbi aſſueti pecoris ſtabula alta remiſit,
Et patrium nemus, & bello quos vltus amores.

TANTVM verò pugnacis naturæ in hoc animali ab hoc poeta compertum eſt, vt etiam aliis duobus locis eius comparationibus ingenium ſuum exornarit.

In VI,

Non ſic ductores gemini gregis horrida tauri
Bella mouent: medio coniunx ſtat candida prato
Victorem expectans: rumpunt obnixa ferentes
Pectora: ſubdit amor ſtimulos ac vulnera ſanat.

Neque de nihilo eſt, cùm candor additur iuuencæ. nam & nos equos habuimus, qui in candidas eſſent feruidiores: & nunc mulus eſt nobis, qui equabus candidis plus mouetur. Quod autem ſuprà modeſtè dixit, victoriam minuere ſenſum doloris: hîc audacius ait, amorem vulnera ſanare, nõ enim ſanat, ſed prohibet acerbitatẽ.

In XI,

Sic vbi regnator poſt exulis otia tauri
Mugitum hoſtilem ſumma tulit aure iuuencus,
Agnouítque minas magna ſtat feruidus ira
Ante gregem, ſpumiſque animos ardentibus effert:
Nunc pede toruus humum, nunc cornibus aera findens.
Horret ager: trepidæque expectant prælia vaccæ.

APER.

Aper his proximum occupabit locum: cuius comparatio eſt apud Statium in XI,

Fulmineos veluti præceps cùm comminus egit
Ira ſues, deinde mutat numerum quemadmodum apud Ariſtotelem, Theophraſtum, Terentium ſuis locis obſeruatum eſt à nobis:

-ſtrictíſque erexit pectora ſetis:
Igne tremunt oculi. poſuit: *tremunt*, pro ſcintillant. nam ſane ſunt ἀτενεῖς intenti ſcilicet. qui eſt impetus & conſtantia, vt apud Plinium,

-lunatáque dentibus vncis
Ora ſonat: ſpectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens: imo ardens, & bonæ ſpei plenus: *canibúſque ſilentia ſuadet.*

SILIVS autem in I,

Fulmineus, ceu Spartanis latratibus actus:
Cùm ſyluam occurſu venantum perdidit, hirto
Horreſcit ſæuus dorſo, & poſtrema capeſcit
Prælia, candentem mandens aper ore cruorem,
Iámque gemens geminum contra venabula torquet.

non eſt gemitus: quippe is affectus ex mœrore, quoties incluſi in corde ſpiritus erũpunt: At in apro hoc eſt quod in lignatore qui conatus adiuuat aſpiratione in ictibus: ſi hiſce poetis notum fuiſſet, quantum ignis eo in furore concipiunt dentes, non reticuiſſent. Hæc autem cum Virgilianis comparata lucem amittent, quàm poſſunt il lorum abſentia impetrare. eſſent enim optima ſi illa non fuiſſent.

LVPI.

Nunc lupi audaciam, verſutiam, inſidias ſpectemus in aliis poetis poſt Virgilium:

SILIVS in VII. *- ceu nocte ſub atra*
Munitis paſtor ſtabulis, per ouilia clauſum
Impauidus ſomni ſeruat pecus: effera ſæuit,
Atque impaſta truces vlulatus turba luporum
Exercet, morſúque quatit reſtantia clauſtra.

AVDACIA hæc inconſulta: aperit enim paſtori aggreſſiones ſuas. STATIVS autem in quarto propius imitatur circunſpectionem Virg.

Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti ſanie grauis, hirtáque ſetis
Ora cruentata deformis hiantia lana:
Decedit ſtabulis, huc illuc turbida verſans
Lumina: ſi duri comperta clade ſequantur
Paſtores, magnúque fugit non inſcius auſi.

AD illam verò Maronis: quæ eſt in II, diuini operis, in V, Thebaidos inuenies eam aſpirare quam de Leæna ſcribit STATIVS,

- non aliter Sythicos armenta per agros
Hyrcanæ clauſere Leæ quas exigit ortu
Prima fames, auidique implorant vbera nati.

Non minore ſtudio in hac quoque eandem imitatus eſt,

- rabidi ſub agmine miſto
Sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris,
Nil non auſa fames longo tenuauit hiatu

Credo

Credo ita voluit: Attenuatos exercuit omnibus agris. Neque enim potuit fames omnibus locis attenuare. perpetua enim fuiſſet,

Iam ſtabula ipſa premunt, torquet ſpes irrita fauces,
Balatúſque tremens, pinguéſque ab ouilibus agnæ,

Melius pauidæ, aut ſic:

Balatúſque frequens trepidis ab ouilibus

Sequuntur ſimilia illis Silij,

Quod ſupereſt, duris aſtringunt poſtibus vngues,

Languida vox, & iners hîc, *aſtringunt.*

Pectoráque, & ſiccos minuunt in limine dentes.

Aſtum verò in 1, Achilleidos,

-ceu fœdere iuncto
Hyberna ſub nocte lupi: licet & ſua pulſet
Natorúmque fames: penitus rabiémque, mináſque
Diſſimulant, humiléſque meant: ne nunciet hoſtes
Cura canum, & trepidos moneat vigilare magiſtros.

Ad lupos quoque referas ſimul & ad ceruas aliorũ, quæ idem poeta poſuit in v, Thebaidos,

-qualis cùm cerua cruentis
Circunuenta lupis: nullum cui pectore molli
Robur, & in volucri tenuis fiducia curſu:
Præcipitat ſuſpenſa fugam: iam iámque teneri
Credit, & eluſos audit concurrere morſus

LONGE alia à cerua illa Virgiliana.

EQVVS.

Brutorum nobiliſsimũ pulcherrimúmq; iam ex poetis pictum exhibeamus. Multa promes diuina ex III, conſummati operis apud Poetam. Silius in x, de certatore,

Sic vbi proſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus, currítque per auras
Non ſolùm ante alios, ſed enim, (mirabile dictu)
Haud vlli durant viſus æquare volantem.

At neque volant numeri: neque non durum verbum, *durant*: Quid enim eſt? oculus non *durat æquare* currentem. Longè felicius CLAVDIANVS in nuptiis Honorij, ad normam Virgilianam,

Nobilis haud aliter ſonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus, quatiénſque decoras
Curuata ceruice iubas, Pharſalia rura
Peruolat, & notos hinnitu flagitat amnes.

Naribus accenſis mulcet fœcunda magiſtros
Spes gregis: & pulchro gaudent armenta marito.

Priori comparationi ſimilior ea quæ in I, Pharſaliæ,

quantum clamore iuuatur,
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronúſque repagula laxet.

Quæ verò in IIII, de equo ſcribuntur, non iam deſignãt comparationem. poteris tamen inde petere: eſt enim narratio feſſum equum longè latéque declarans. tu eligito meliora,

Quippe vbi non ſonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulſu, rigidos vexantia frenos
Ora tenens ſpargítque iubas, & ſurrigit aures:
Incertóque pedum pugnat non ſtare tumultu.

AVDIS quandam peregrinitatem,

Feſſa iacet ceruix, fumant ſudoribus artus:
Oráque proiecta ſquallent arentia lingua
Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus vrget:
Et defecta grauis longè trahit ilia pulſus.
Siccáque ſanguineis dureſcit ſpuma lupatis
(Malim, *Rarâque ſanguineis areſcit*)
Iámque gradum neque verberibus, ſtimuliſque coacti
Nec quamuis crebris iuſsi calcaribus addunt.

Longè mollius poſſunt hæc & magnificentius,

Iam neque lenta gradum languentibus addere poſſunt
Verbera fruſtratíſque latus calcaribus vrgent:
vel ſic: *nec foſſi parent calcaribus armi.*

Tametſi hoc eſt maximum præceptum noſtris imitatoribus proponendum, ne potius dicant, quę alij dixerunt. quàm quæ non dixerunt: niſi lucem, numeros, venerem adiungere ſeſe poſſe ſperant, quæ Flacco, Lucano, Silio ſæpe deſunt.

Quanquam verò Latinorum comparationibus locus hic deſignatus eſt: libet tamen Oppiani abſolutiſſimi Græcorum apponere quæ de equo in V, poſuit Piſcationem, ὥστε τις ἵππος

Ἱδρῶτ' ἐξαύσας καματώδεα, τέρματος ἄκρου
Ἀμφ' ὑφ' αἱματόεντι γένυν σκολιοῖσι χαλινοῖς
Ἐμπρίειδε. θερμὸν δὲ διὰ στόμα κίδναται ἄσθμα.

SERPENTIS.

Ad alia tranſeundum animalia. Serpentis comparationem,

nem habes in II, Æneid. quam ſuprà poſuimus: nunc aliorum ingenia experiamur. Silius in XVII,

Qualis in æſtiferis Garamantum fœta veneno
Attollit campis ferventi paſtus arena
Colla Parætonius ſerpens latéque per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.

Cæterùm vt locupletius queas aliquid explicare, conſtituēda ſunt hic trium poëtarū carmina, quibus ſerpentū narrationes luculentæ ſunt. Silij in VI, cæteris impar,

-ſerpens centum porrectus in vlnas
Lethalem ripam, & lucos habitabat Avernos.
Ingluviem immenſi ventris, gravidámque venenis
Alvum depreſſi ſatiabant fonte leones,
Aut acta ad flumium torrenti lampade Solis
Armenta, & tractæ fœda gravitate per auras
Ac tabe afflatæ volucres: ſemeſa iacebant
Oſſa ſolo informi, latéque repletus, & aſper
Vaſtatis gregibus, nigro ructabat in antro.
Iſque, vbi ferventis concepta incendia paſtu
Gurgite mulcebat rapido & ſpumantibus vndis,
Nondum etiam toto demerſus corpore in amnem,
Iam caput adverſæ ponebat margine ripæ.

LONGE melioribus numeris Papinius in V,

Terrigena exoritur ſerpens: tractúque ſoluto
Immanem ſeſe vehit, ac poſt terga relinquit.

Quia motus reptilium fluctuabundus eſt, conſtat enim ex pulſu primo, mox tractu: quemadmodum in cæteris quoque animalibus. Iccirco ſe relinquit poſt terga: eam partem quam tracturus eſt. poſt depulſionem antecedētis. Sequitur, *Livida fax oculis.* maluit lividam lucem attribuere quàm purā igneam: cuiuſmodi ſanè magis placet mihi,

-tumidi ſtat more veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat: terna agmina adunci
Dentis, & auratæ crudelis gloria frontis
Prominet. Agnoſcas quantū & cuiuſmodi, ex iis quæ facit, *-miſeræ nunc robora ſylvæ*
Atterit, & vaſtos tenuat complexibus ornos.
Sæpe ſuper fluvios geminæ iacet aggere ripæ
Continuus, ſquammiſque inciſus adæſtuat amnis.

& mox de ſiticuloſo,

Saeuior anfractu laterum ſinuoſa retorquens
Terga ſolo,ſiccique necens furit igne veneni:
Voluitur,& vacuis fluuiorum in vallibus errat.
Incertúſque ſui,liquidum nunc aera lambit
Ore ſupinato:nunc arua gementia radens
Pronus adhaeret humo,ſi quid viridantia ſudent
Gramina:percuſſa calidis afflatibus herbae
Quae tulit ora cadunt,moritúrque ad ſibila campus.

Deinde ponit comparationem,aítque tantum eſſe,quantus anguis cœleſtis,qui inter vtranque vrſam tenditur:ſicut Silius in III. Ouidius horum multa, minore tamen ſono,in III,transformationum,

Martius anguis erat,criſtis praeſignis,& auro.
Igne micant oculi,corpus tumet omne veneno.
Tréſque micant linguae,triplici ſtant ordine dentes.

& mox: *longo caput extulit antro*
Caeruleus ſerpens, horrendáque ſibila miſit. nec multò pòſt,
Ille volubilibus ſquammoſos nexibus orbes
Torquet,& immenſo ſaltu ſinuatur in arcum
At media plus parte leues erectus in auras
Deſpicit omne nemus,tantóque eſt corpore,quanto,
Si totum ſpectes,geminas qui ſeparat Arctos..

Quemadmodum apud Statium,ſic facit ille iactum lapidis in prima aggreſſione,Sic Ouidius denique,

-plenis tumuerunt guttura venis,
Spumáque peſtiferos circumfluit albida rictus.
Terráque raſa ſonat ſquammis:quippe halitus exit
Ore niger,Stygio vitiatas inficit herbas.

POST haec indulget ingenio,

Ipſe modò immenſum ſpiris facientibus orbem
Cingitur,interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vaſto,ſeu concitus imbribus amnis
Fertur,& obſtantes perturbat pectore ſyluas.

Habes multam lucem in hiſce, multos receſſus. verùm tot,tanta,tam bona,cum illis paucis cõparare non equidem auſim,

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta,
Horreſco referens,immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago,pariterque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta,iubaeque
Sanguineae exuperant vndas,pars caetera pontum

Ponè legit.ſinuátque immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo:iámque arua tenebant:
Ardentéſque oculos ſuffecti ſanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Illa verò ſplendidiſſima,numeroſiſſima,rotundiſſima,ex III,perfectiſſimi operis præterire mihi religio eſt,

Tollentémque minas,& ſibila colla tumentem
Deijce.iámque fuga tumidum caput abdidit altè
Cùm medij nexus,extremæque agmina caudæ
Soluuntur.tardóſque trahit ſinus vltimus orbes.

Addamus & illa Apollineis non inferiora,

Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis
Squammea conuoluens ſublato pectore terga,
Atque notis longam maculoſus grandibus aluum.
Qui,dum amnes vlli rumpuntur fontibus,& dum
Vere madent vdo terræ,ac pluuialibus Auſtris,
Stagna colit,ripíſque habitans,hic piſcibus atram
Improbus ingluuiem,raníſque loquacibus explet.
Poſtquam exhauſta palus,terræque ardore dehiſcunt:
Exilit in ſiccum & flammantia lumina torquens
Sæuit agris aſpérque ſiti,atque exterritus æſtu.

AQVILAE AC SERPENTIS.

Serpentis autem atque aquilæ comparationem ſuprà poſuimus ex Marone: hic ex aliis. Pugnat pro pullis apud Silium lib.XII,

Haud ſecus occuluit ſaxi quos vertice fœtus
Ales fulua Iouis,tacito ſi ad culmina niſu
Euaſit ſerpens,terrétque propinquus hiatu:
Illa hoſtem roſtro,atque aſſuetis fulmina ferre
Vnguibus inceſſens.nidi circumuolat orbem.

Virgilius,quemadmodum ſuprà poſuimus,pugnam tanquam inter hoſtes.At Oppianus in v,Piſcationum , quod hic de Aquila,ipſe de hirundine:alio tamen euentu,

Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοισι χελιδόνι νηπιάχοισι
Νέρθεν ὑφ' ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἄγχι πελάσῃ,&c.

Nam ſuprà poſuimus in comparatione Maronianæ luſciniæ.

SIMILLIMA in v,Thebaidos,

Ac velut aligeræ ſedem fœtúſque parentis
Cùm piger vmbroſa populatus in ilice ſerpens:
Illa redit,queruleq; domus mirata quietem

Stat ſuper impendens, aduectóſque horrida mæſtos
Excutit ore cibos, cùm ſolus in arbore chara
Sanguis & errantes per capta cubilia plumæ.

Virgilij autem filo texuit augurium ſuum Claudianus in bello Gildonico, *-fuluúſque tonantis*

Armiger ad liquidam cunctis ſpectantibus æthram
Correptum pedibus curuis innexuit hydrum.
Dúmque reluctantem morſu partitur obunco.
Hæſit in vngue caput, truncatus decidit anguis.

Aquilę verò naturam in exploranda pullorum generoſitate, deſcribit idem in præfatione quam dixit in tertium Honorij conſulatum,

Paruos non aquilis, fas eſt, educere fœtus
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli.
Nam pater, excuſſo ſaliit cùm germine proles,
Ouáque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos
Et recto flammas imperat ore pati.
Conſulit ardentes radios, & luce magiſtra,
Naturam, vires, ingeniúmque probat.
Degeneres refugo torſit qui lumine viſus:
Vnguibus hunc ſæuis ira paterna ferit.
Exploratores, oculis qui pertulit ignes,
Suſtinuitque acie nobiliore diem,
Nutritur: volucrúmque potens, & fulminis heres
Geſturus ſummo tela triſulca Ioui.

Quæ ſatis leuia Lucanus incluſit pulcherrima comparatione: ſic enim ſcribit in IX, vnde videtur illa ſua deformaſſe,

Vtque Iouis volucer calido dum protulit ouo
Implumes natos, ſolis conuertit ad ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Suſtinuere diem, cæliſ ruantur in vſus,
Qui Phœbo ceſſere, iacent.

PHOENIX.

In ſecundo de laudibus Stiliconis, pulchra Phœnicis comparatio apud Claudianum,

Sic vbi fœcunda reparauit morte iuuentam:
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus oſſa piis: Nilíque ad littora tandem
Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro.

Ad quem locum attuliſſem ſimiles ſentẽtias ex luculentiſſimo poematio eiuſdem poetæ. verùm ea opera in ſequentem librum dilata eſt: vbi certa loca cum Lactantij locis conferuntur.

DELPHINI.

Ex quinto libro diuini operis, Delphinorum comparationem ſuprà deſcribebamus. cum qua quid conueniat illi quæ in nono Thebaidos poſita eſt, iudicare poteris,

Qualis cæruleis tumido ſub gurgite terror
Piſcibus: arcani quoties deuexa profundi

(Epitheton, *arcani*, importunum hîc)

Scrutantem delphina vident: fugit omnis in imos
Turba lacus: viridéſque metu ſtipantur in algas.
Nec prius emerſit, quàm ſumma per æquora flexus
Emicet: & viſis malit certare carinis.

FERA IN CAVEA.

Inter leones ex Lucano feræ cicuratę poſuimus comparationem: cui addendum eſt quod fecit Claudianus: aliò nánque ſpectat. Illa manſueta efferaſcit: hæc ferox ſtupet.

Vt fera quæ montes nuper dimiſit auitos,
Altoríumque exul nemorum damnatur arenæ:

Notabis eloquutionem,

Muneribus commota ruit. Vir murmure contrà
Hortatur, nixúſque genu venabula tendit.
Illa pauet ſtrepitus: cuneóſque erecta theatri
Deſpicit: & tanti miratur ſibila vulgi.

Non *deſpicit*, ſed ſuſpicit: neque verò contemnit, ſi *pauet*. Neque ſatisfacit, *tanti*: aliud mallem.

Verè cicurem Statius dat in quinto Thebaidos,

Vt fera, quæ placido rabiem deſueta magiſtro,
Tardius arma mouet: ſtimuliſque & verbere crebro
In mores negat ire ſuos.

GRVES.

Ex eodem Lucano Grues in ſuperioribus iudiciis recenſebantur. nunc è Statio afferamus. Ille nánque Thebaidos quinto ſic,

Qualia trans pontum Phariis defenſa ſerenis
Rauca Paretonio decedunt agmina Nilo,
Quum fera ponit hyems: illæ clangore fugaci
Vmbra fretis, aruíſque volant: ſonat auius æther.

Iam Borean, imbréſque pati: iam nare ſolutis
Amnibus, & nudo iuuat æſtiuare ſub Hæmo.

Non ſatisfacit, quum ait *iuuat pati Borean*: imò, frui: neque enim gelidus eſt. Neque intelligo quid conferat gruibus natatio. nam *ſub Hæmo* non ponente hyeme: ſed quanquam tunc vix quoque, ſub cancro natatur.

APES.

Quid, quóque modo de apibus ſtatuas ſcribere, non potes aliunde melius capere cõſilium, quam ex deo poetarum. Neque id ſolùm eo in libro, qui omnem humanam diligentiam ſuperauit: quartum dico Georgicôn ſed etiam in primo diuini operis. quæ quoniã ſuprà notauimus, non hîc repetentur. Sed conferantur illa Claudiani in Ruffinum,

-veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes: qui dulcia raptu
Mella trahit, bellaq; cient, & ſpicula tendunt:
Et tenuis ſaxi per propugnacula cunctæ
Rimoſam patriam, dilecta pumicis antra
Defendunt: pronóque fauos examine velant.

Ad lucem Virgilianam directis metaphoris. Alia ratio fugitiuarum apud eundem in primo, de ſexto Honorij conſulatu.

-qualis Cybeleia quaſſans
Hyblæus procul æra ſenex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes: quæ ſponte relictis
Deſeruere fauis, ſonitúque exhauſtus inani,
Raptas mellis opes, ſolitæque oblita latebræ,
Perfida deplorat vacuis examina ceris.

Poſt operam diurnam Silius reuerſionem canit in ſecundo, aut imminente tempeſtate,

Aut vbi Cecropius formidine nubis aquoſæ
Sparſa ſuper flores examina tollit Hymetos.
Ad dulces ceras, & odori corticis antra:

Audis quàm hæret verſus, nec properant, vt vult hîc,

Mellis apes grauidæ properant: denſóque volatu
Raucum connixæ glomerant ad limina murmur.

Neque dicam Glomerare murmur.

Vicit Statius Claudianum in x, Thebaidos,

Sic, vbi puniceo paſtor rapturus ab antro
Armatas erexit apes, fremit aſpera nubes,

Inque

Inque vicem ſeſe ſtridore hortantur: & omnes
Hoſtis in ora volant. Mox deficientibus illis
Amplexat, paruámque domum, captiuáque plangunt
Mella: laborantéſque premunt ad pectora ceras.

Altera verò Claudiani ſimilior eſt ei, quam ponit Lucanus in nono,

-ſimul effœtas linquunt examina ceras:
Atque oblita faui non miſcent nexibus alas:
Sed ſibi quæque volat, nec iam deguſtat amarum
Deſidioſa thymum: Phrygij ſonus increpat æris:
Attonitæ poſuere fugam, ſtudiúmque laboris
Florilegi repetunt, & ſacri mellis amorem.
Gaudet in Hyblæo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ.

SEDVLITATEM Claudianus in ſecundo de raptu,

-credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum: quum cerea reges
Caſtra mouent: fagíque cauo demiſſus ab alueo
Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.

Ex Marone deducebamus Martis deſcriptionem: quantò ſit ea Silius inferior, ex primo libro coniectari potes,

Quantus Biſtoniis latè Gradiuus in oris
Belligero rapitur curru, telúmque coruſcans,
Titanum quo pulſa cohors, flagrantia bella
Cornipedum afflatu domat, & ſtridoribus axis.

Imò accendit bella, non *domat*. & in *afflatu* equorum plus flatus eſt: atq; in ſtridore axis plus ſtrepit' quàm rei:

Breuius, ſed non mollius Claudianus in Eutropium,

Ecce autem flauis Gradiuus ab vſque Gelonis
Arua cruentato repetebat Thracia curru:
Subſidunt Pangæa rotis, altéque ſonoro
Stridunt axe niues.

Magna Papinij prudentia qui quum illa Virgiliana ſeſe poſſe aſſequi deſperaret: ſtilum conuertit ad illius ſedes deſcribendas,

-vbi mille furoribus illi
Cingitur aduerſo domus immanſueta ſub Hæmo,
Ferrea compago laterum: ferro arcta teruntur
Limina ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur aduerſum Phœbi iubar: ipſáque ſedem
Lux timet, & durus contriſtat ſidera fulgor.

Digna loco ſtatio.

Explicat comitatum Virgilianum,

-primus ſalit Impetus amens
E foribus,cæcúmque Nefas,Iræque rubentes,
Exanguéſque Metus:occultiſque enſibus aſtant
Inſidiæ,geminúmque tenens Diſcordia ferrum.
Innumeris ſtrepit aula Minis. triſtiſſima Virtus
Stat medio,lætúſque Furor:vultúque cruento
Mors armata ſedet. Bellorum ſolus in aris
Sanguis,& incenſis qui raptus ab vrbibus Ignis.
Et terrarum Exuuiæ circum & faſtigia templi
Captæ inſigniebant gentes,cælatáque ferro
Fragmina portarum,bellatricéſque carinæ,
Et vacui currus,protritáque curribus ora.
Pœnæ etiam,Gemitúſque:adeò vis omnis,& omne
Vulnus vbique ipſum,ſed non nuſquam ore remiſſo
Cernere erat.

CERERIS.

In duodecimo Thebaidos luculenta eſt admodum Cereris comparatio,

Qualis ab Aetnæis accenſa lampade ſaxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Auſonium Siculúmque latus,veſtigia nigri
Raptoris,vaſtóſque legens in puluere ſulcos.
Illius inſanis vlulatibus ipſe remugit
Enceladus,ruptóque vias illuminat igni.
Perſephonen amnes,ſyluæ,freta,nubila clamant,
Perſephonen:Stygij tantum tacet aula mariti.

Clavdianvs autem non iam ad comparandum deduxit verſus ſuos,ſed ad iuſtam narrationem.Sic enim ſcriptum eſt in tertio de raptu,

-retróque ſolutis
Crinibus,aſcendit faſtigia montis anheli;
Exuperátque æſtus,& nulli peruia ſaxa:
Atque indignantes veſtigia calcat arenas.

Haud ita multò pòſt,

Exitiique reós flores,ipſúmque rapinæ
Deteſtata locum,ſequitur diſperſa viarum
Indicia: & pleno rimatur lumine campos:
Inclinátque faces.Omnis madet orbita fletu.

Omnibus

Omnibus adiungit:quocunque ĳt,æquore fuluis.
(Non ſemel fuluas vndas appellat)
Adnatat vmbra fretis,externáq; lucis imago.
Italiam Libyámq; ferit:clareſcit Hethruſcum
Littus,& accenſo reſplendent æquore Syrtes.
Ouidius in quinto Transformationum,
illa duabus
Flammiferas pinus manibus ſuccendit ab Aetna
Pérq; pruinoſas tulit irrequieta tenebras.
Rurſus vbi alma dies hebetarat ſidera,natam
Solis ab occaſu,Solis quærebat ad ortus.
Pauca item ex Callimachi hymno in Cererem.

DIANÆ.

Dianam poſt Virgilij comparationem, apud alios videamus. Eam deſcribit cum Phœbo ſub Latonæ cura Claudianus in Probini conſulatu,
Qualis purpureas præbebat candida veſtes
Numinibus Latona ſuis:quum ſacra redirent
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa ferox ſaltus,& deſolata relinquens
Mænala,laſſato Cretæ venatibus arcu:
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis,
Extincto Pythone ferens. Tunc inſula notos
Lambit amica pedes:ridétq; Aegæus alumnis
Lenior,& blando teſtatur gaudia fluctu.
STATIVS in primo Achilleidos cum ipſis Nymphis & Pallade breuiſſimè,
-quales Siculæ ſub rupibus Aetnæ
Naides Ennæas inter Diana,feróxque
Pallas.

AMAZONVM.

Dianam igitur Palladémque ſequatur Amazonum pictura. Claudianus exarmatas ſtatuit in ſecundo de raptu,
Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis
(Mallem poſitis,quàm *ademptis*:hoc enim vim deſignat,)
Pulchra cohors:quoties arcton populata virago
Hippolyte,niueas ducit poſt prælia turmas.
Seu flauos ſtrauere Getas:ſeu fortè rigentem
Thermodontiaca Tanaim fregere ſecuri,

Neſcio quare frangunt glaciem,quæ quò ſolidior atque conſtantior,eò tutiorem munit viam tranſituris. Placet autem,quæ huic iuncta eſt,ſubdere comparationem. eſt enim valde bona,

Aut quales referunt Baccho ſolennia nymphæ
Mæoniæ,quas Hermus alit:ripáſque paternas
Percurrunt auro madidæ. Lætatur in antro
Amnis,& vndantem declinat prodigus vrnam.

ARMATAS Silius in ſecundo, & Maronianis ſimiliores,

Quales Threiciæ Rhodopem,Pangeáque luſtrant
Saxoſis nemora alta iugis:curſúque fatigant
Hebrum,innupta manus:ſpreti Ciconéſque Getæq;,
Et Rheſi domus,& lunatis Biſthones armis.

STATIVS in primo Achilleidos breuem, ſed luculentam,. *-quales Mæotide ripa*
Quum Scythicas rapuere domos,& capta Getarum
Mœnia ſuppoſitis epulantur Amazones armis.

QVAS cum Virgilianis vt compares,hîc apponentur,
Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentheſilea furens,mediíſque in millibus ardet:
Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ.
Bellatrix:audétq; viris concurrere virgo.

HAS c in primo:in decimo hæc,
Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis
Pulſant,& pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten,ſeu quum ſe maxima curru
Pentheſilea refert:magnóque vlulante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis.

ETIAM ex illis harum ſpecies imaginem,
At medias inter cædes exultat Amazon:
Vnum exerta latus pugnæ pharetrata Camilla.
Et nunc lenta manu ſpargens haſtilia denſat:
Nunc validam dextra rapit indefeſſa bipennem
Aureus ex humero ſonat arcus,& arma Dianæ.

ENCELADI.

Quæ de Encelado cecinerit poſt Virgilium Claudianus, ſatis eſt ſupra declaratum. STATIVS in tertio Thebaidos ad illius normam,& penè iiſdem verbis,
Quantus Tyrrheni gemitus ſalis:aut vbi tentat
Enceladus mutare latus:procul igneus antris

Mons

Mons tonat: exundant apices, fluctúſque Pelorus
Contrahit: & ſperat tellus abrupta reuerti.

LVCANVS in ſexto nihil attulit noui aut acuti contra morem ſuum.

Non ſic Ætneis habitans in vallibus horret
Enceiado ſpirante Notum: quum tota cauernas

(languidum epitheton, *tota.*

Egerit & torrens in campos defluit Ætna.

Ex Flacci ſecundo notabamus in proximis animaduerſionibus, Typhoeum non Inarime, vt apud Virgilium, ſed Sicilia premi. Id quod ab Ouidio quoque in quinto Transformationum ſcribitur hiſce verſibus, quorum repræſentatio in hoc loco eſt opportuna,

Vaſta Giganteis iniecta eſt inſula membris
Trinacris, & magnis ſubiectum molibus vrget
Æthereas auſum ſperare Typhoea ſedes.
Nititur ille quidem, tentátque reſurgere ſæpe:
Dextra ſed Auſonio manus eſt ſubiecta Peloro;
Læua Pachyne tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degrauat Ætna caput, ſub qua reſupinus arenas
Eiectat, flammámque fero vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidáque, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipſe ſilentum
Ne pateat, latéque ſolum retegatur hiatu,
Immiſſúſque dies trepidantes terreat vmbras.

QVÆ vides rudia, atque inchoata ſimplicitate, quaſi formulam quandam ſiue Ichnographiam picturæ plenioris.

PESTILENTIÆ.

Et quoniam multis verſibus à nobis deſcripta eſt variis ex Poetis peſtilentia, Claudiani breuitas ad ſimile argumentum adducenda eſt ex primo in Ruffinum:

Ac velut infecto morbus crudeſcere cœlo
Incipiens: primo pecudum depaſcitur artus:
Mox populos vrbéſque rapit, ventíſque peruſtis
Corruptos Stygiam peſtem diffundit in amnes.

FRONDIVM CASVS.

Animarum frequentia in ſexto diuini operis: quam in ſecundo de raptu Claudianus imitatus eſt:

Quàm multæ in ſyluis Autumni frigore primo

Lapſa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Tra.s pontum fugat, & terris immittit apricis.

ILLE verò ſic,

Conueniunt animæ: quantas violentior Auſter
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.

SANE eſt admodum illuſtris.

COMETÆ.

Cometam diuini Poetæ iam deſcripſimus, nunc aliorum alij recitandi ſunt. Claudianus in primo eiuſdem, ex illius verbis: ſed cum præſagiis,

-qualis laturus in orbem
Præceps ſanguineo delabitur igne Cometes

(NON eſt *præceps*, neque *delabitur.*

Prodigiale rubens. Non illum nauita tutò;
Non impunè vident populi: ſed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut vrbibus hoſtes.

IN iiſdem veſtigiis hæret Silius Punicorum primo,

Crine vt flammifero terret fera regna Cometes
Sanguineum ſpargens ignem: vomit atra rubentes
Fax cælo radios, & ſæua luce coruſcum
Scintillat ſidus, terriſque extrema minatur.

NVMEROSIVS fuiſſet, *Sanguineam ſpargens aciem.*

LVCANVS extra comparationem ſimplici narratione in primo,

Ardentémque polum flammis, cælóque volantes
Obliquas per inane faces, crinémque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.

ITA etiam inuoluit τοὺς διαΐσσοντας.

TEMPESTATIS.

Quemadmodum adduximus peſtilentiam in comparationes, ex eodem Poeta deducamus & tempeſtatem. ea eſt in Poematio de bello Gildonico, haud ſatis magna cum re,

Sic quum præcipites artem vicere procellæ,
Aſſiduóque gemens vndarum verbere nutat
Deſcenſura ratis: cæca ſub nocte vocati
Naufraga Ledæi ſuſtentant vela Lacones.

MARIS.

Maris

Maris autem,ſiue æſtum,ſiue impetum,ſiue agitationem velis,ex his poteris cognoſcere. Sonus apud eundem in Ruffinum primo, longè felicius,

-ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi:cùm flamine fracto
Durat adhuc,ſæuitque tumor:dubiúmque per æſtum
Laſſa recedentis fluitant veſtigia venti.

Æſtum ex Virgilio,aut alluſionē ſuprà declarauimus. Cęterùm tāta eſt in illis numeris diuinitas,vt pudeat potius reliquiſſe,quàm ponere pigeat, ea eſt in vndecimo diuini Poematis,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras ſcopulóſque ſuperiacit vndam
Spumeus,extremámque ſinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro,atque æſtu reuoluta reſorbens
Saxa fugit,littúſque vado labente relinquit.

STATIVS in vndecimo materiam addidit, non auxit,

Ceu redeunt nubes,ceu circunſtantibus auſtris
Alternis procumbit ager,ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas,nunc obruit æſtus arenas.

IMPETVM Lucanus in ſexto,

Quum mare laſſatur,quum ſe tollentibus Euris
Frangentem fluctus ſcopulum ferit:aut latus alti
Montis adeſt,ſerámque ſibi parat vnda ruinam.

VENTORVM.

Iure locum hunc ſibi depoſcunt venti.Silius in quarto admodum inſuauis,

Ceu gelidus Boreas,totum quum ſuſtulit imo
Icarium fundo victor mare:nauita vaſto
Luctatur ſparſus,lacerata claſſe profundo:
Cunctáque canenti perfunditur æquore Cyclas.

NIHILO venuſtius in quartodecimo,

Non aliter Boreas Rhodopes à vertice praeceps
Quum ſeſe immiſit,decim óque volumine pontum
Expulit in terras:ſequitur cum murmure molem
Siculi maris,& ſtridentibus aſſ;emit alis.

LONGE numeroſior illa Satij ex vndecimo,

Vt notus & Boreas,gemino de cardine mundi,
Hic Riphæa niue,Lybicis hic paſtus arenis:

(NON placet paſtus.)

Bella cient. clamant amnes, freta, nubila, ſyluæ:

(DECRESCIT oratio ad faciliora.)

Iámque patent ſtrages lugent ſua damna coloni.
Et tamen oppreſſ.s miſerantur in æquore nautas.

LVCANVS in ſecundo,

-vt quum mare poſsid.t Auſter
Flatibus horriſonis: hunc æquora tota ſequuntur,
Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis
Æolij tumidis immittat fluctibus Eurum:
Quamuis icta nouo ventum tenuere priorem
Æquora, nubiferóque polus conceſſerit Euro,
Vindicat vnda Notum.

NIVIS.

Poſt ventos habes imbres: grandines, niues. de illis ſuprà. de niuibus idem in quinto,

Talis hyperborea virides niue verberat agros
Iuppiter. obruitur campis genus omne ferarum,
Deprenſaque cadunt volucres (Nunquam niuė cadunt)
-& meſsis amaro
Strata gelu. Nuſquam tam altæ ſunt ſegetes, quum ingruit nix, vt ſternantur. Neque *meſsis*, hîc proba vox. non enim dicitur niſi de matura ſegete, nam illud, *-tibi meſsis in herba eſt*, ſignificat ſpem meram eſſe, & falſam opinionem.

Meſsis.

Sequitur, *-fragor inde iugis, inde amnibus iræ.* neque hoc ſatisfacit. non enim ex niue fit fragor. neque dum ningit, amnes tumeſcunt: ſed ſolutis niuibus..

In fine Primi Piſcationum Oppianus ſine ſtrepitu rē ſubiicit oculis nitidiſſimo carmine,

Ὡς δ' ὁπότ' εὐρυπέδον σκιάσει νιφάδεσσιν ἀλωὴν
Ἑσπερίου ζεφύροιο θοὸν μένος· οὐδέ τι γαίης
Κυανέης ἰδέειν ὑποφαίνεται, ἀλλ' ἄρα πᾶσα
Ἀργυφινὴ χιόνεσσιν ἐπασσυτέροις κεκάλυπται.

Non ignobilia ſanè vbi non extent Maroniana. At verò illa vbi ſeſe eduxerint è tertio nunquam ſatis laudati operis, oportet omnia ſilere. Obruuntur enim illius niuibus, *-Neque vllæ*
Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:
Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto
Terra gelu latè, ſeptémque aſſurgit in vlnas.

Semper hyems, ſemper ſpirantes frigora Cauri,
Mox de glacietum de niue,
Interea toto non ſecius aere ningit.
Intereunt pecudes: ſtant circunfuſa pruinis
Corpora magna boum, confertóque agmine cerui
Torpent mole noua, ac ſummis vix cornibus extant.

Poſt hęc ea proſequitur, ad quæ nemo ſapiens auſit aſpirare.

In octauo Thebaidos niues & imbres ſimul,
-non tanta cadentibus hædis
Aeriam Rhodopem ſolida niue verberat Arctos:
Nec fragor Auſoniæ tantus: quum Iuppiter omni
Arce tonat. tanta quatitur nec grandine Syrtis
Quum Libyæ Boreas Italos niger attulit imbres.

Vbi, quare auſoniæ fragorem poſuit: potius quàm alius loci, neſcio. Sanè oportuit loci nomen certum apponere, vnde tonitrua ingruerent. Itaque ſic mallem,
quum Veſulus alta
Arce tonat.

FLVVIORVM.

Poetarum princeps fluuiorum cōparationes aliquot fecit, quas ſuis diſpoſuimus locis. Ex primo eiuſdem operis pauca extra comparationem, ſed ſuo more, id eſt diuina,
Proluit inſano contorquens vortice ſyluas
Fluuiorum rex Eridanus, campóſque per omnes
Cum ſtabulis armenta tulit,

Adeò exundans eſt Lucanus, vt & ipſum furentem ſuperet Padum,
Sic pleno Padus ore tumens (iam duro ore os attribuit)
-ſuper aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros:
Succubuit ſi qua tellus, cumulúmque furentem
Vndarum non paſſa ruit: cum flumine toto
Tranſit, & ignotos aperit ſibi gurgite campos:
Illos terra fugit dominos non fugit: ſed aufertur.
-his rura colonis Accedunt donante Pado.

Torrentem quoque ad rerum ſimilitudinem adduxit idem Maro: quemadmodum ſuperioribus commentationibus eſt animaduerſum. Silius autem in quarto ad illorum regulam,

Vt torrens celſi præceps è vertice Pindi
Cum ſonitu ruit in campos: magnóque fragore
Auulſum montis voluit latus obuia paſſim
Armenta, immanéſque feræ, ſyluæque trahuntur
Spumea ſaxoſis clamat conuallibus vnda.

SAXVM AVVLSVM.

Auulſum ergo ſaxum in ſeptimo Thebaidos præcipiti ruina contemplemur in verſibus nobiliſsimis,

Sic vbi nubiferum montis latus, aut noua ventis
Soluit hyems: aut victa ſitu non pertulit ætas:
Deſilijt horrendus campo timor: arma, viróſque
Limite non vno, longæuáque robora ſecum
Præcipitans: tandémque exhauſtus turbine feſſo
Aut vallem cauat, aut medios intercipit amnes.

PILÆ SAXEÆ.

Haud longè abſimilis pilæ Virgilianæ caſus in nono diuini Poematis,

Qualis in Euboico Baiarum littore quondam
Saxea pila cadit: magnis quam molibus antè
Conſtructam iaciunt ponto. Sic illa ruinam.
Prona trahit, penitúſque vadis illiſa recumbit.
Miſcent ſe maria, & nigræ attolluntur arenæ.
Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durúmque cubile
Inarime, Iouis imperiis impoſta Typhœo.

Quemadmodum id fiat, non dixere Grammatici. Quare petenda erit eius ratio ex Vitruuio. Eius autem Poetæ Simia in quarto,

Haud aliter ſtructo Tyrrhena ad littora ſaxo
Pugnatura fretis ſubter, cæcíſque procellis
Pila immane ſonans, impingitur ardua ponto.

Epiphonema frigidum.

Immugit Nereus: diuiſáque cærula pulſu
Illiſum accipiunt irata ſub æquora montem.

QVERCVS.

Sic cadit quercus in nono Thebaidos.

- Getico qualis procumbit in Hæmo
Seu Boreæ furiis, putri ſeu robore quercus
Cœlo muſta comas, ingentémque aera laxat.
Illam nutantem nemus, & mons ipſe tremiſcit
Qua tellure cadat, quas obruat ordine ſyluas.

In primo Pharſaliæ,

Qualis

Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias veteres populi,ſacratáque geſtans
Dona ducum:nec iam validis radicibus hærens,
Pondere fixa ſuo eſt:nudóſque per aëra ramos
Effundens,trunco non frondibus efficit vmbram:
Sed quamuis primo nutat caſura ſub Euro,
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur:

AT in quarto diuini operis etiam oppugnata quauis eſt iniuria potior,

At velut annoſam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc,nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant.It ſtridor,& altè
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes:
Ipſa hæret ſcopulis.& quantum vertice ad auras
Aethcrias,tantum radice in Tartara tendit.

Hactenus,quas memoria potuimus complecti,deſcribendas curauimus compartiones. Neque ſum neſcius alias quoque adduci potuiſſe. Et omiſſæ ſunt à nobis aliquæ minus dignæ viſæ,quas perſequeremur. Cæterùm antequam locum hunc claudamus, bene collocatum iri operam noſtram puto,ſi quibus ſententiis in ſerpentum natura conueniat cum Nicandro Lucanus,videamus.

LVCANI CVM NICANDRO.

CAPVT XV.

NOn ſine magno vſu duo hi poetæ comparabuntur: neuter enim vulgaris. Lucanus ſententiis anxius: Nicander verbis atque numeris accuratus. Vix inuenias apud Græcos Poetam politiorem,magna ei cura ne quid ineptum,aut ineptè dicat.Itaque nitidiſſimè ſuos deſcribit ſerpentes: quo nitore, atque elegantia tantum acquiſiuit gloriæ in Georgicis Maro. Lucanus autem ſuo more omnia ponit in exceſſu. Nam cùm Græcus illà ſatis habuerit ita dicere de Hæmorrhoide,

Τῆς γὰρ ὁ δαξαμένης, τὰ μὲν ἀθρόα πιμπρᾶται ὕλα
Ῥιζόθεν ἐξ ὀνύχων δὲ κατείβεται ἀσταγὲς αἷμα,
Οἱ δὲ φόνῳ μυδόωντες ἀναπρήσουσιν ὀδόντες,

Noſter arrepta ſemel erumpentis ſanguinis deſcribendi occaſione,largius effunditur,atque ipſe cruor,

Vtque ſolet pariter totis effundere ſignis
Corycij preſſura croci: ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilum pro ſanguine virus.

Particulatim deinde aſſurgit,

Sanguis erant lacrymæ. Quæcunque foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares. maius autem à minuſculis venarum oris: *-ſudor rubet: omnia plenis*
Membra fluunt venis. Repetit ergo eandem ſententiam alia ſententia. Sed & aſſurgit ad hyperbolem admodum excellentem,

-totum eſt pro vulnere corpus

Dipſadem alibi, Sitiam Latinè ſumus interpretati. Eius è morſu nocumenta Nicander,

Δίψματι δ' ἐμφλέγεται κραδίη πρόπαν· ἀμφὶ δὲ καύσῳ
Χείλη ὑπ' ἀζαλέης ἀζαίεται ἄβροχα δίψης.

Comparatio deinde:

Αὐτὰρ ὅγ' ἠύτε ταῦρος ὑπὲρ ποταμοῖο νενευκὼς,
Χανδὸν ἀμέτρητον δέχεται ποτὸν, εἰσόκε νηδὺς
Ὀμφαλὸν ἐκρήξειε, χέῃ δ' ὑπέραχθεα φόρτον.

Lucanus autem ardentior ipſa ſiti,

Vix dolor, aut ſenſus dentis fuit ipſáque lethi.
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce ſubit virus tacitum, carpítq; medullas
Ignis edax, calidáq; incendit viſcera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fuſum
Peſtis: & in ſicco linguam torrere palato
Cœpit. defeſſos iret qui ſudor in artus
Non fuit: atque oculos lacrymarum vena refugit.

Quî ſciebat hoc? non enim lacrymamur in doloribus, aut vulneribus, viri præſertim militares. Animi affectus proſequitur mirificè,

Non decus imperij, non mœſti iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin ſpargere ſigna
Auderet, totiſq; furens exquireret agris,
Quas poſcebat aquas ſitiens in corde venenum.

Addit deinde animi excurſionem. mox ſubdit,

Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
Aequoreúſq; placet, ſed non ſibi ſufficit humor.
Nec ſentit fatíq; genus, mortémq; veneni:
Sed putat eſſe ſitim. Addit deinde miſeram ac tragicam

audaciam

audaciam *-ferróque aperire tumentes*

Suſtinuit venas, atque os implêre cruore.

Aſpidem autem vterque breuiſſimè: accuratius Nicāder,

Σαρκὶ γὰρ οὔτε τι δῆγμα φαείνεται, οὔτε δυσαλθὲς
Οἶδος ἐπιφλέγεται· καμάτου δ' ἄτερ ὄλλυται ἀνήρ.
Ὑπναλέον δ' ἐπὶ νῶκαρ ἄγει βιότοιο τελευτήν.

-nullóque dolore

Accipis: & Stygias ſomno deſcendis ad umbras.

Ex morſu Baſiliſci, Nicander multò plura,

Τύμματι δ' ἐπρήσθη φωτὸς δέμας. αἱ δ' ἀπὸ γυίων
Σάρκες ἀπορρώουσι πελιδναί τε ζοφεραί τε.
Οὐδέ τις οὐδ' οἰωνὸς ὑπὲρ νέκυν ἴχνια τείνει,
Αἰγυπιοὶ, γῦπές τε, κόραξ τ' ὀμβρήρεα κρώζων.
Οὐδὲ μὲν ὅσσα τε φῦλ' ὀνομάζεται οὔρεσι θηρῶν
Δαφοινὰ, τοῖον περ αὐτμένα δεινὸν ἐρεύγει.
Εἰ δ' ὀλοὴ βούβρωστις· ἀϊδρείῃφι πελάσσῃ
Αὐτοῦ οἱ θάνατός τε καὶ ὠκέα μοῖρα τέτυκται.

Lucanus, ſicut de Torpedine,

-velox currit per tela venenum,

Inuaditque manum: quam protinus ille retecto

Enſe ferit, totóque ſimul demittit ab armo.

Σήπα, & σηπεδόνα vocat Græci ſerpentis ſpeciem, cuius morſu diffluunt membra omnia. Tabiam Latinè diximus ſuo loco. In eius hiſtoria parcus & ſimplex Nicander: Lucanus adeò incitatus, vt ſeipſum antecedat,

Τοῦ δ' ἤτοι ὀλοὸν καὶ ἀνάλθεον ἔπλετο ἕλκος
Σηπεδόνος· νέμεται δὲ μέλας ἀλοφώϊος ἰὸς
Πᾶν δέμας· αὐαλέη δὲ περὶ χροῒ καρφομένη θρὶξ
Σκίδναται, ὡς γήρεια καταψηχθέντος ἀκάνθης.
Ἐκ μὲν γὰρ κεφαλῆς τε καὶ ὀφρύος αἰδρεὶ τύψαντι
Ῥέονται· βλεφάρων τε μέλαιν' ὑπεξίσθησε λάχνη.
Ἄψεα δὲ προχέοντες ἐπιστίζουσι καὶ ἀλφοί,
Λεῦκαί τ' ἀργινόεσσαι ἐπισσεύονται ὀφειλῇ.

-nam plagæ proxima circum

Fugit rapta cutis, pallentiáque ora retexit:

Vide quid prætereà,

Iámque ſinu laxo nudum eſt ſine corpore vulnus.

Membra natant ſanie: ſuræ fluxere: ſine vllo

Tegmine poples erat: femorum quoque muſculus omnis

Liquitur: & nigra diſtillant inguina tabe.

Sic omnia minutatim,

Diſſiluit ſtringens vterum membrana: fluúntque Viſcera.
ſed & illa mira,

-nec quantum de corpore debet,
Effluit in terras: ſæuum ſed membra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia virus.
tum nimius,
Vincula neruorum & laterum textura, cauúmque
Pectus, & abſtruſum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo eſt, aperit peſtis. declamare putes, *natura*
profana Morte patet:
Redit inſolens ad ea, quæ iam tetigit,
-manent humeri, fortéſque lacerti:
Colla, capútque fluunt, calido non ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit.
Hoc præter Nicandri ſententiam, qui morti ſpatium dat adeò, vt etiam vitiligines euenire canat. *-nec ſolem cera ſequetur*. Non ſequitur, ſed abſcedit. Auget tamen amplificatione minimè vulgari,
Parua loquor, corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum.
Imò ambuſtum. nam *peruſtum*, non ſtillat.
Hoc & flamma poteſt: ſed quis rogus abſtulit oſſa?
Hæc quoque diſcedunt: putréſque ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi veſtigia fati.
Concluſio autem argutiſſima,
Cinyphias inter peſtes tibi palma nocendi:
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadauer.

COMPARATIONES CÆTERORVM LOCORVM variæ. CAPVT XVI.

SPero me aliquid attuliſſe momenti ad imitationis rationem. Quæ vt abſolutior ſit, expedienda ſunt nobis cætera quoque loca: in quibus illuſtres iſti viri, vel naturam omnes, vel alius alium expreſſere. Libet verò à Torpedine auſpicari: in qua, quemadmodum in cæteris, Græcos à Latinis ſuperatos oſtendamus. Sunt igitur Oppiani hæc, & poetæ ſanè maximi, atque elegantiſſimi,

Οἷον καὶ νάρκη περὶ σώχεσι φάρμακον αἰνὲ
Ἔμπεσεν αὐτοδίδακτον, ἐν οἰκείοις μελέεσσι.
Ἠμύει γὰρ μαλακοῖσι δέμας, καὶ πᾶσ' ἀεὶ ψαλωὴ
Νωθὴς τι βραδυτῆτι βαρύνεται ἠδὲ κε φανείς

Νηχομένην ἐρέειν. μάλα γὰρ δύσφραστα κέλευθα
Εἱλεῖται, πολιοῖο δι' ὕδατος ἑρπύζουσα.
Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀδηχέος ὅπλον ἀλκῆς
Κερκίδες ἐμπεφύασιν ἑκὰς πλευρῶν ἑκάτερθεν
Ἀμφίδυμοι. τῶν εἴ τις ἐπιψαύσειε πελάσσας·
Αὐτίκα οἱ μελέων ἀδινὸς ἔσβεσεν. ἐν δέ οἱ αἷμα
Πήγνυται, οὐδ' ἔτι γυῖα φέρειν δύναται· ἀλλά οἱ ἀλκὴ
Ἦκα μαραινομένοιο παρίσταται ἄφρονι νάρκῃ.
Ἡ δ' εὖ γιγνώσκουσα θεῆς γέρας, οἷον ἔδεκτο,
Ὕπτιον ἐξκλίνασα μένει δέμας ἐν ψαμάθοισι.
Κεῖται δὲ στεμφὴς οἷα νέκυς. ὃς δέ κεν ἰχθῦ
Ἐγχρίμψῃ λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λύτο, κάππεσε δ' αὔτως
Ἀδρανίης, βαρὺς ὕπνος ἀμηχανίῃσι πεδηθείς.
Ἡ δὲ θοῶς ἀνέγρουσι, καὶ οὐ κραιπνήτωρ οὖσα
Γηθοσύνῃ, ζωὸν δὲ κατεσθίει, ἶσα θανόντι.

Deinde auget hæc eadem etiam quaſi afflatu,

Πολλάκι καὶ κατὰ λαῖτμα μετ' ἰχθύσιν ἀντιόωσα
Νηχομένοις. κραιπνὴν μὲν ἐπειγομένων σβέσεν ὁρμὴν
Ἐγγὺς ἐπιψαύσασα, καὶ ἐσσυμένους ἐπέδησεν.
Ἔσταν δ' αὐαλέοι, καὶ ἀμήχανοι, οὔτε κέλευθον
Δύσμοροι, οὔτε φυγῆς μεμνημένοι. ἡ δὲ μένουσα
Οὐδὲν ἀμυνομένους κατεδαίνυται οὐδ' ἀΐοντας.

Sic in primo. ſic in tertio.

Ναὶ μὴν καὶ νάρκη σφετερὸν νόον οὐκ ἀπολείπει
Πληγῇ ἀνιάζουσα, πηγνυμένη δ' ὀδύνῃσιν
Ὁρμιῇ λαγόνας προσαμάσσεται. αἶψα δὲ χαίτης
Ἱππείης, δόνακός τε διέδραμεν, ἐς δ' ἁλιῆα
Δεξιτερὴν ἔσκηψε φερώνυμον ἰχθύος ἄλγος.
Πολλάκι δ' ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε θήρης.
Τοῖος γὰρ κρύσταλλος ἐπίζεται αὐτίκα χειρί.

Sine quibus non videtur Poematium illud feciſſe Claudianus. in quo vtrumque coniungit,

Quis non indomitam diræ Torpedinis artem
Audiit, & merito ſignatas nomine vires?

hoc enim eſt illius, φερώνυμον.

Illa quidem mollis, ſegnique obnoxia tractu
Reptat: & attritu vix languida ſerpit arenis.

Omnia penè illius, ſicut & illa,

Sed latus armauit gelido natura veneno,
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis.

(imo κρύει, quæ medulla carent)

Miſcuit:& proprias hyemes per viſcera duxit.
Hoc eſt illius ψύχαλλοι.
Naturam iuuat ipſa dolis. hoc eſt, αὐτοδίδακτον.
& conſcia ſortis.
Vtitur ingenio: longéque extenta per algas
Tactu fiſa ſuo, ſucceſſu læta reſurgit,
Et viuos impunè ferox depaſcitur artus.
Melius, ſopitos quàm *viuos.*

Nunc tranſit ad ea quæ ille de eius ingenio in venatione,

Si quando veſtita cibo incautior æra
Hauſerit, & curuis frenatos ſenſerit hamis:
Non fugit: aut vano conatur vellere morſu:
Sed propius nigræ iungit ſe callida ſetæ:
Et meminit captiua ſui, longéque per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per ſetam vis alta meat: fluctúſque relinquit
Abſentem vinctura virum:

inſcitiâ Philoſophiæ dixit hoc. continuatur enim vis: ſed hæc alibi. Sequitur,

metuendus ab imis
Emicat horror aquis: & pendula fila ſequutus
Tranſit arundineos arcano frigore nodos:

Quod ille πήγνυται [illegible]

Victricémque ligat concreto ſanguine dextram.
Damnoſum piſcator onus, prædámque rebellem
Iactat: & amiſſa redit exarmatus auena.

Quod ille, ὅπλα τε ῥίπτει.

Currus Cereris. Cereris currum tam CLAVDIANVS quàm OVIDIVS deſcripſerunt: verùm hic leuiſſimè, nec ſuo more, perſtrinxit in quinto Metamorphoſeôn,

geminos dea fertiles angues
Curribus admouit: frenísque coercuit ora.

ILLE ambitioſius in primo de Raptu,

ſinuoſa draconum
Membra regens: volucrique per auia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem criſta tegit: pingunt maculoſa virentes
Terga notæ: rutilum ſquammis intermicat aurum
Nunc ſpiris Zephyros tranant: nunc arua volatu
Inferiore ſecant. cano rota puluere labens

Sulca-

Sulcatam fœcundat humum, flaueſcit ariſtis
Orbita: ſurgentes ſcindunt veſtigia fruges.
Veſtit iter comitata ſeges.

Iidem Sirenes quoq; deſcripſere. Sed OVIDIVS figuram Sirenes tantùm, eodem libro,

-vobis Acheloides vnde
Pluma, pedéſque auium: cum virginis ora geratis?

At CLAVDIANVS etiam naturam, illo puſillo poematio leui quidem, ſed non ineleganti,

Dulce malum pelago Siren, volucréſque puellæ,
Scyllaeos inter fremitus, auidámque Charybdin,
Muſica ſaxa fretu habitabant dulcia monſtra.
Blanda pericla maris, terror quoque gratus in vndis
Delatus, licet huic incumberet aura carinis,

FORTASSE legendum, *hinc.*

Impleſſéntque ſinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter reditus: odiúmque iuuabat:
Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipſa voluptas.

Inter Maronis opuſcula eſt etiam quod legas de Sirenibus. quæ non appoſuiſſem, niſi eius iudicium maiore opera deprehendi poſſet,

Sirenes varios cantus, Acheloia proles,
Et ſolitæ miſeros ore ciere modos:
Illarum voces, illarum Muſa mouebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis amat.
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur:
Quódque foraminibus tibia mille ſonat.
Quódque leues calami, quod ſuauis cantat Aedon:
Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor.

Nam in ſexto neque tam multa licere, neque tam humilia dicere cenſuit,

Iámque adeò ſcopulos Sirenum aduecta ſubibat,
Difficiles quondam, multorúmque oſſibus albos.

Quod de pyra diximus, déque funere Pallantis Virgiliani: hoc idem apud Papinium quærendum in ſexto Thebaidos ad Archemori funus.

Sternitur extemplo veteres incædua ferro
Sylua comas: larga qua non opulentior vmbra
Argolicos inter, ſaltúſque educta Lycæos,
Extulerat ſuper aſtra caput. Nimius & ambitioſus,

-ſtat ſacra ſenecta

Numine: nec ſolos hominum tranſgreſſa veterno

Fertur auos: nymphas etiam mutaſſe ſuperſtes,

Faunorúmque greges.

Opinio eorum, qui putant dæmones interire.

-aderat miſerabile luco

Excidium: fugêre feræ, nidóſque tepentes

Abſiliunt (metus vrget) aues. aut mendum, aut ſolœciſmus. *-cadit ardua fagus,*

Chaoniúmque nemus, brumáque illæſa cupreſſus.

Epitheton commune aliis, aliud afferendum,

Procumbunt piceæ flammis alimenta ſupremis,

Ornique, ilicæaque trabes, metuendáque ſucco

Taxus, & infandos belli potura cruores

Fraxinus, atque ſitu non expugnabile robur.

Diſtinxit à quercu: quam ſuprà *Chaonium nemus.*

Hinc audax rabies, & odoro vulnere pinus

Sciditur. acclinant intonſa cacumina terræ,

Alnus amica fretis, nec inhoſpita vitibus vlmus.

Dat gemitum tellus.

In Callimachi Sylua Cereri dicata ſatis animaduerſum à nobis eſt: nullam eſſe tellurem, quæ vno in nemore tot alat arbores tam diuerſas.

Addit deinde comparationem,

-non ſic euerſa feruntur

Iſmara, quum fracto Boreas caput extulit antro.

Durum nimis, *fracto.*

Non graſſante Noto citius nocturna peredit

Flammia nemus. Linquunt flentes dilecta locorum

Otia cana Pales, Syluanúſque arbiter vmbræ,

Semideúmque pecus. Pulchros deos! qui pelluntur finibus ſuis à mortalibus omnia verò ex ingenio ſuo, Idylliis, & Syluis aptiori.

-migrantibus aggemit illis

Sylua: nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.

Deinde addit ritum ex eruditione,

Quum ſignum luctus cornu graue mugit adunco

Tibia. Valde mutila loquutio.

-cui teneros ſuetum producere manes

Lege Phrygum mæſta. Satis in aliis quid eſſet νόμο in Numeris dictum. Hæc igitur omnia ſi cũ Virgilianis confe-

conferantur, indicabunt, quicquid illis additum ſit, oſtentationis eſſe, non operæ.

Turni clypeus in ſeptimo eſt diuini operis,

At leuem clypeum ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat iam ſetis obſita, iam bos,
Argumentum ingens, & cuſtos virginis Argus,
Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrna,

In Thebaidos ſexto, *-pater ordine iuncto*
Laum, arundineæ recubánſque ſub aggere ripæ
Cernitur, emiſſeque indulgens Inachus vrnæ.
Io poſt tergum, iam prona, dolórque parentis
Spectat in occiduis ſtellatum viſibus Argum.

Ἀνθῖνος deinde nihilo melior.

Valerivs autem Flaccus in quarto cui Ouidio videtur certaſſe ex Metamorphoſeos quæ quia multa ſunt & nimia, lectorem eò remiſimus.

In eodem libro, quod Latinis in quinto Virgilivs de Entello, breuiſſimè de Hippomedonte dixit,

Arduus Hippomedon Caueæ ſtimulante tuliſſet
In medios. Caueæ igitur adhortationibus & plauſibus: Entellus Aceſtæ caſtigatione. Eodem modo Capaneus Daretis iactantiæ ſimilis. Quem locum etiam cum ſuperioribus, quos poſuimus, conferes. vbi breuiſſimam efficaciſſimámque animaduertes comparationem,

-vt præceps cumulo ſalit vnda minantes
In ſcopulos: & fracta redit.

De Antæo ibidem Stativs in comparatione,

Herculeis prenſum ſic fama lacertis
Terrigenam ſudaſſe Libyn: cùm fraude reperta
Raptus in excelſum: nec iam ſpes vlla cadendi:
Nec licet extrema matrem contingere planta.

Melius, *Nec matrem licet*, &c.

Lvcanvs in quarto poſt longam luctæ narrationem,

-ſic fatus ſuſtulit altè
Nitentem in terras iuuenem: morientis in artus
Non potuit nati tellus ſummittere vires.
Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu terríſque diu non credidit hoſtem.

Tempestatis autem ſigna imminentis quum & Aratvs, & Virgilivs in primo perfecti operis,

& Valerivs Flaccus in primo Argonauticôn, & Lvcanvs in quinto: illi quidem duo exigente, id rei argumento: hi immodicè, nec ſine oſtentatione recenſeant nolui facere, vt penè iuſti operis implerem hîc aures ſatietate.

Medeæ quoque veneficia apud eundem Flaccum in ſeptimo componere potes cum iiſdem artibus quæ in ſeptimo Metamorphoſeôn, tametſi alium ad finem explicantur. Incantationes verò ex iiſdem Transformationibus cum Virgilianis,

Quorum ope quum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere ſuos: concuſſáque ſiſto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubiláque induco: ventóſque abigóque, vocóque.
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Viuáque ſaxa ſua, conuulſáque robora terra,
Et ſyluas moueo: iubeóque tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, manéſque exire ſepulchris.
Te quoque Luna traho: quanuis temerata labores
Æra tuos minuant. currus quoq; carmine noſtro
Pallent: ac pallet noſtris Aurora venenis.

In IIII, autem diuini operis, tanquam magiſtri,

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas velit: aſt alijs duras immittere curas:
Siſtere aquam fluuiis, & vertere flumina retro.
Nocturnóſque ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

In Ruffinum primo eadem apud Claudianum,

-noui quo Theſſala cantu
Eripiat lunare iubar: quid ſigna ſagacis
Ægypti valeant: qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte deis. Nec me latuere fluentes
Arboribus ſucci, funeſtarúmque poteſtas
Herbarum: quicquid lethali germine pollet
Caucaſus. & Scythicæ vernant in gramine rupes:
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos mun s, ſacróſque litaui
Nocturnis Hecate n: & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multóſque canendo,
Quanuis reſtarent Parcarum fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flumina ſtare coegi:

Verſá-

Verſáque non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos.

EADEM potentia apud Lucanum in ſexto, iiſdem ſententiis,

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
Non ſatis adductus amor. Melius, *conceſſus.*
-flammíſque ſeueri
Illicitis arſere ſenes: Si ponas *conceſſus*, hîc dices, *Ignotis.*
-nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut quum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignera fœtæ.
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Excantata perit. Quos non concordia miſti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ,
Traxerunt torti magica vertigine fili.

Plura, ac maiora, & immodica,

Ceſſauere vices rerum, dilatáque longa
Hæſit nocte dies. legi non paruit æther
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulſos Iuppiter vrgens:

At axes neutiquam mouentur, nec poli quidem.

Miratur non ire polos. Nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo.

quod ſequitur acutiſſimum eſt,

Et tonat ignaro cælum Ioue: vocibus iiſdem
Humentes latè nebulas, nimbóſque ſolutis
Excuſſere comis. ventis ceſſantibus æquor
Intumuit. rurſus vetitum ſentire procellas.
Conticuit turbante Noto. puppímque ferentes
In ventum tenuere ſinus. de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens: amníſque cucurrit
Quâ non pronus erat. Nilum non extulit æſtas.
Mæander direxit aquas. Rodanúmque morantem
Præcipitauit Arar. ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum, nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & nullis Scythicæ, quum bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulſam ſidere Tethyn
Reppulit Æmonidum defenſo littore carmen.
Terra quoque immoti concuſſit ponderis axem,
Et medium vergens titubauit niſus in orbem.
Tanta molis onus percuſſum voce receſſit:

Proſpectúmque dedit circumlabentis Olympi,
Nec hiſce contentus,
Omne potens animal lethi.genitúmque nocere,
Et pauet Aemonias,& moribus inſtruit artes.
Has auidæ tigres,& nobilis ira leonum
Ore fouent blando:gelidos his explicat orbes,
Inque pruinoſo coluber diſtenditur aruo,
Viperei coeunt abrupto corpore nodi:
Humanóque cadit ſerpens afflata veneno.
Vix reſpiraui,ſanè videor audire vnum quempiam ex iis circulatoribus, qui vicatim pharmaca venditant ſua. Ne tibi Muſæ talem dederint mentem, vt inſanus, non vates videare. Igitur ad alia,
In ſexto Sibylla diuini viri,
At Phœbi nondum patiens,immanis in antro
Bacchatur vates:magnum ſi pectore poßit
Excußiſſe deum.tantò magis ille fatigat
Os rabidum,fera corda domans.fingítque premendo.
Non hoc ſono contentus Lucanus,in quinto addidit etiã vlulatus qui nuſquam leguntur.
Spumea tunc primùm rabies veſana per ora
Effluit,& gemitus,& anhelo clara meatu
Murmura,tunc mœſtus vaſtis vlulatus in antris.
Extremæque ſonant domita iam virgine voces.
In quarto diuini operis deſcribitur
Fama,malum,quo non aliud velocius vllum
Mobilitate viget:viréſque acquirit eundo.
Parua metu primo,mox ſeſe attollit in auras:
Ingreditúrque ſolo,& caput inter nubila condit.
Illam terra parens,ira irritata deorum,
Extremam(vt perhibent)Cæo,Enceladóque ſororem
Progenuit,pedibus celerem & pernicibus alis:
Monſtrum horrendum,ingens:cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi ſubter(mirabile dictu)
Tot linguæ,totidem ora ſonant,tot ſurrigit aures.
Nocte volat cœli medio,terræque per umbram
Stridens,nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos,aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis,& magnas territat vrbes.
Tam ficti prauíque tenax,quam nuncia veri.
Qvas ſequuntur etiam pertinent ad deſcriptionem,
Hac

Hac tum multiplici populos ſermone replebat,
Gaudens:& pariter facta atque infecta canebat.

Ab hiſce deduxit ſua Flaccus in II,

Quam pater omnipotens digna atque indigna canentem,
Spargentémque metus,placidis regionibus arcet
Ætheris illa fremens habitat ſub nubibus imis,
Non Erebi,non diua Poli:terráſque fatigat,
Quas datur.Audentem primi faciúntque fouéntque:
Mox omnes agit,& montes quatit inuida linguis.

STATIVS Martis currum dixit eam mouere, in tertio Thebaidos,

-at vigil omni
Fama ſono,varios rerum ſuccincta tumultus:

Melius:*rerum varios accincta.*

Anteuolat currum:flatúque impulſa gementum
Alipedum trepidas denſo cum murmure plumas
Excutit.vrget enim ſtimulis auriga cruentis
Facta,infecta loqui. Bellica Marte ſtimulatur,
-currúque inf. ctus ab alto
Terga comáſque dea Scythica pater increpat haſta.

Neſcio quare *comas.*

In eundem librũ totum belli apparatum tranſtulit ex optimo præceptore:à quo pro ſumma laude atque gloria duxit,ſuperari poſſe, quis enim omnium mortalium ad illa aſpiret?

Ardet inexcita Auſonia,atque immobilis antè:
Pars pedes ire parat campis:pars arduus altis
Puluerulentus equis furit: omnes arma requirunt.
Pars leues clypeos & ſpicula lucida tergunt
Aruina pingui:ſubigúntque in cote ſecures.
Signáque ferre iuuat,ſonitúſque audire tubarum.
Quinque adeò magna poſitis incudibus vrbes
Tela nouant:Atina potens,Tybúrque ſuperbum,
Ardea,Cruſtumeríque,& turrigeræ Antemnæ.
Tegmina tuta cauant capitum:flectúntque ſalignas
Vmbonum crates.alij thoracas ahenos,
Aut leues ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc & falcis honos,huc omnis aratri
Ceßit amor recoquunt patrios fornacibus enſes.
Claßica iámque ſonant.it bello teſſera ſignum.

Tum illa verè militaria,quaſi quum ad arma conclama-

Tartaream intendit vocem: qua protinus omne
Contremuit nemus, & ſylua inſonuere profundæ,
Audijt & Triuiæ longè lacus: audijt amnis
Sulphurea Nar albus aqua, fontéſque Velini:
Et trepidæ matres preſſere ad pectora natos
Tum verò ad vocem celeres, qua buccina ſignum
Dira dedit, raptis concurrunt vndique telis
Indomiti agricolæ.

Tranſeamus ad amœnitatem quampiam. Elyſium ſuum Claudianus in ſecundo de raptu, *Elyſii cāpi*

Amiſſum ne crede diem, ſunt altera nobis
Sidera: ſunt orbes alij: luménque videbis
Purius: Elyſiúmque magis mirabere ſolem,
Cultoréſque pios, illic pretioſior ætas
Aurea progenies habitat, ſempérque tenemus,
Quod ſuperi meruere ſemel. Acutè dictum,
nec mollia deſunt
Prata tibi Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores: quos non tua protulit Ætna.
Eſt etiam lucis arbor, prædiues opacis,
Fulgentes viridi ramos curuata metallo:
Hæc tibi ſacra datur: fortunatúmque tenebis
Autumnum, & fuluis ſemper ditabere pomis.

Ex Muſæi dictis in ſexto,

Nulli certa domus: lucis habitamus opacis
Riparúmque toros, & prata recentia riuis
Incolimus. Quorum deſcriptio paulò ſuperius,
Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, ſedéſque beatas.
Largior hic campos æther & lumine veſtit
Purpureo ſoléinque ſuum, ſua ſidera norunt.

Neque otium iners ac veternoſum: ſed

Pars in gramineis exercent membra palæſtris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt:

Et mox,

Arma procul currúſque virûm miratur inanes.
Stant terræ defixæ haſtæ: nihil citius aut magis deprauat haſtas *paſſímque ſoluti*
Per campos paſcuntur equi. Quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit viuis, quæ cura nitentes

Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.

Quinetiam,

Conſpicit, ecce alios dextra læuáque per herbam
Veſcentes, lætúmque choro Pæana canentes
Inter odoratum lauri nemus. vnde supernè
Plurimus Eridani per ſyluam voluitur amnis.

Quin & illorum collatio locorum ex duobus magnis poetis illuſtris erit. STATII nánque Tireſias in quarto ciet Erebum,

Tartarea ſedes, & formidabile regnum
Mortis inexpletæ. túque ô ſæuiſſime fratrum,
Cui ſeruire dati manes, æternáque ſontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi:
Soluite pulſanti loca muta, & inane ſeueræ
Perſephones: vulgúſque caua ſub nocte repoſtum
Elicite: & plena redeat Styga portitor alno.
Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex manibus eſto
In lucem remeare modus, tu ſepare cœtu
Elyſios Perſæe pios, virgáque potenti
Nubilus Arcas agat. contrà per crimina functis,
Qui plures Erebo, pluréſque è ſanguine Cadmi
Angue ter excuſſo, & flagranti præuia taxo
Tiſiphone dux pande diem: nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat vmbras.

Erichtho verò LVCANI in VI, longè atrocior,

Eumenides, Stygiúmque nefas pœnæque nocentum
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ: quem longa in ſecula torquet
Mors dilata deûm: Styx, & quos nulla meretur
Theſſalis Elyſios. Cœlum matrémque peroſa
Perſephone, noſtræque Hecates pars vltima: per quam
Manibus, & mihi ſunt tacitæ commercia linguæ:
Ianitor & ſedis laxæ, qui viſcera ſæuo
Spargis noſtra cani, repetitáque fila ſorores
Fracturæ, túque ô flagrantis portitor vndæ,
Iam laſſate ſenex ad me redeuntibus vmbris
Exaudite preces: ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutóque voco, ſi nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, ſi pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido profecta cerebro,
Siquis, qui veſtris caput extáque lancibus infans

Impoſuit

Impoſuit victurus erat, parete precanti.

QVVM autem vel ad preces vel ad imperia cunctarentur manes: in vtroque poeta eſt mox obteſtantium minitantiúmque Necyomagorum modus. Hic enim,

Tiſiphone, vocíſque meæ ſecura Megæra,
Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis.
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam. Stygiáſque canes in luce ſuperna
Deſtituam. per buſta ſequar. per funera cuſtos
Expellam tumulis. abigam vos omnibus vrnis.
Téque deis ad quos alio procedere vultu
Ficta ſoles, Hecate pallenti tabida forma
Oſtendam, faciémque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo terræ ſub pondere: quæ te
Contineant Enna dapes: quo fœdere mæſtum
Regem noctis ames, quæ te contagia paſſam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi peſſime mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis:
Et ſubito feriere die. Paretis? at ille
Compellendus erit, quo nunquam terra vocato
Non excuſſa tremit: qui Gorgona cernit apertam,
Verberibúſque ſuis trepidam caſtigat Erinnyn.
Indeſpecta tenent vobis qui Tartara-
(MELIVS, Vobis indeſpecta tenet) *-cuius*
Vos eſtis ſuperi: Stygias qui peierat vndas.

TIRESIAS autem,

Teſtor, ait, diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem,
Læuáque conuulſæ dedimus carcheſia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. Caſſúſne ſacerdos
Audior? an rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? & Scythicis quoties armata venenis
Colchis aget: trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor: ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſsibus vrnas
Egerere, & miſtos cœlíque, Erebíque ſub vnum
Funeſtare deos libet? aut exanguia ferro
Ora ſequi, atque ægras functorum carpere fibras?
Ne tenues annos, nubémque hanc frontis opacæ
Spernite ne, moneo. Et nobis ſæuire facultas.

TVM ad minas,

Scimus enim,& quicquid dici,noſciq́; timetis.
Et turbare Hecaten:ni te Thymbrae vererer.
Et triplicis mundi ſummum quem ſcire nefaſtum
Illum:ſed taceo.prohibet tranquilla ſenectus.

PENTHEI miſeriam ex matris inſania breuiſſimè per ſtrinxit Maro.Claudianus adduxit ad comparationem in Eutropium,

Quales Aonio Thebas de monte reuerſæ
Mænades infectu Pentheo ſanguine thyrſis:
Quum patuit venatus atrox:matriq́; rotatum
Conſpexere caput:greſſus caligine figunt:
Et rabiem deſiſſe dolent.

OVIDIVS in tertio rem ipſam luculentè narrat,

Hic oculis illum cernentem ſacra profanis
Prima videt:prima eſt inſano concita curſu:
Prima ſuum miſſo violauit Penthea thyrſo
Mater:&,ô geminæ,clamauit,adeſte ſorores.
Ille aper,in noſtris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper.ruit omnis in vnum
Turba furens:cunctæ coeunt:tripidúmq; ſequuntur,
Iam trepidum,iam verba minus violenta loquentem,
Iam ſe damnantem:iam ſe peccaſſe fatentem.
Saucius ille tamen fer opem matertera,dixit,
Autonoe:moueant animos Actæonis vmbræ.
Illa,quis Actæon,neſcit:dextrámq; precantis
Abſtulit:Inoo lacerata eſt altera raptu.
Non habet infelix,quæ matri brachia tendat:
Truncaſed oſtendens deiectis vulnera membris,
Aſpice mater ait.viſis vlulauit Agaue:
Colláq; iactauit:crinémq; per aera mouit:
Auulſúmq; caput digitis complexa cruentis
Clamat:iò comites,opus hoc,victoria noſtra eſt.

INTER Idyllia Theocriti recenſetur illud, in quo hæc ſcripta ſunt,

Πενθεὺς δ' ἀλιβάτου πέτρας ἄπο πάντ' ἐθεώρει,
Σχῖνον ἐς ἀρχαίαν καταδὺς, ἐπιχώριον ἔρνος.
Αὐτονόα πρᾶτα νιν ἀνέκραγε δεινὸν ἰδοῖσα,
Σὺν δ' ἐτάραξε ποσὶ μανιώδεος ὄργια βάκχου,
Ἐξαπίνας ἐποῖσα, τὰ δ' οὐχ ὁρέοντι βέβηλοι.
Μαίνετο μὲν θ' αὐτὰ, μαίνοντο δ' ἄρ' εὐθὺ καὶ ἄλλαι.
Πενθεὺς μὲν φεῦγεν πεφοβημένος, αἱ δ' ἐδίωκον,

Πέπλος

Πέπλως ἐκ ζοςῆρος ἐς ἰγνύας ἐρύσαισαι.
Πενθεὺς μὲν τόδ' ἔειπε, τίνος κέχρησθε γυναῖκες;
Αὐτονόα τόδ' ἔειπε, τάχα γνώσῃ πρὶν ἀκῦσαι.
Μάτηρ μὲν κεφαλαὶ μυκήσατο παιδὸς ἑλοῖσα,
Ὅσον περ τοκάδος τελίθει μύκημα λεαίνας.
Ἰνὼ δ' ἐξέρρηξε σὺν ὠμοπλάτα μέγαν ὦμον,
Λὰξ ἐπιγαστέρα βᾶσα· καὶ αὐτονόας ῥυθμὸς ωὐτός.
Αἱ δ' ἄλλαι τὰ περισσὰ κρέα νομέοντο γυναῖκες.
Ἐς Θήβας δ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι,
Ἐξ ὄρεος πένθημα, καὶ οὐ πενθῆα φέρουσαι.

In quibus, vt in cæteris penè omnibus, longè minorem ſpiritum poeticum inuenies in Græcis, quàm in Latinis. In vtriſque autem audaciam mendaciſſimam. Vix ſex homines brachium auellere queant.

In primo Argonauticôn vota concepit pro filio Peleus,

Hoc ſuperi ſeruate caput. tu cætera Chiron
Da mihi te paruus lituos, & bella loquentem
Miretur: ſub te puerilia tela magiſtro
Venator ferat: & noſtram feſtinet ad haſtam.

Haud abſimilia in tertio Honorij conſulatu apud Claudianum, *Rex ô ſtellantis Olympi,*

Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria, ſic enſe rubens: nimis coacta ſynecdoche:
-ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus puluere belli:
Armáque gauiſo referat captiua parenti.

Gauiſo, plebeium: *gaudenti*, non eſt auſus: *læto*, non explet numerum.

TALIA & Annibal SILII ad filiolum, in III,

-Spes ô Chartaginis altæ
Nate. nec Æneadûm leuior metus, amplior, oro,
Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas:
Qui ſuperes bellator auum. iámque ægra timoris
Roma tuós numeret lacrymandos matribus annos.
Ni præſaga meos ludant præcordia ſenſus:
Ingens hic terris creſcit labor: ora parentis
Agnoſco, toruáque oculos ſub fronte minaces,
Vagitúmque grauem, atque irarum elementa mearum.
Siquis fortè deus tantos inciderit actus,

Vt noſtro abrumpat letho primordia rerum:
Hoc pignus beli coniunx ſeruare labora.
Cúnque datum fati: duc per cunabula noſtra.
Tangat Eliſeas palmis puerilibus aras,
Et cineri iacet patrio Laurentia bellá.
Inde vbi flore nouo pubeſcet firmior ætas,
Emicet in Martem, & calcato fœdere victor
In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.

Aiacisquoque Sophoclæi affectus iidem,

Ὦ παῖ γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος,
Τὰ δ᾽ ἄλλ᾽ ὅμοιος, καὶ γένοι᾽ ἂν οὐ κακός.

Et paulò pòſt, δεῖ σ᾽ ὅπως πατρὸς
Δείξεις ἐν ἐχθροῖς, οἷος ἐξ οἵου τράφης.

Sed & Hector in ſexto Iliados ea precatur, quæ nos quoque nobis euenire cupiamus,

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ᾽ ἐμόν, ὡς καὶ ἐγώπερ, ἀριπρεπέα Τρώεσσι,
Ὧδε βίην τ᾽ ἀγαθόν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν.
Καί ποτέ τις εἴπῃσι πατρὸς δ᾽ ὅγε πολλὸν ἀμείνων.
Ἐκ πολέμου ἀνιόντα, φέρει δ᾽ ἔναρα βροτόεντα,
Κτείνας δήϊον ἄνδρα, χαρείη δὲ φρένα μήτηρ.

Claudianus in Proſerpinæ tela cum Ouidio certat de rerum ſedibus poſt primam confuſionem. vter igitur vincat, ex his manifeſtum erit,

Hic elementorum ſeries, ſedéſque paternas
Inſignibat acu. veterem qua lege tumultum
Diſcreuit natura parens: & ſemina iuſtis
Diſceſſere locis. Quicquid leue fertur in altum.
In medium grauiora cadunt. incanduit Æther.
Egit flamma polum. fluxit mare. terra pependit.

NIHIL minus, ſed cum vulgo loquutus eſt.

IN primo Metamorphoſeôn,

Hanc Deus, & melior litem Natura diremit.
Nam cœlo terras, terris abſcidit & vndas:
Et liquidum ſpiſſo ſecreuit ab aere cœlum.
Quæ poſtquam euoluit, cæcóque exemit aceruo:
Diſſociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi vis & ſine pondere cœli
Emicuit: ſummáque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aer illi leuitate, locóque.
Denſior his tellus, elementáque grandia traxit,

Et preſſa eſt grauitate ſui. circumfluus humor
Vltima poſſedit,ſolidúmque coercuit orbem.
Sed & zonas paulò pòſt ad hunc modum digerit,
Vtque duæ dextra cœlum,totidémque ſiniſtra
Parte ſecant zonæ:quinta eſt ardentior illis:
Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem
Cura dei:totidémque plagæ tellure premuntur:
Quarum quæ media eſt,non eſt habitabilis æſtu.
Nix tegit alta duas. totidem inter vtrámque locauit:
Temperiémque dedit,miſta cum frigore flamma.
Sic & ille,
Addit quinque plagas:mediam ſub tegmine rubro
Obſeſſam feruore notat. ſquallebat aduſtus
Limes:& aſsiduo ſitiebant flamina ſole.
Vitales vtrinque duas:quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris. cum fine ſupremo
Torpentes traxit geminas:brumáque perenni
Fœdat,& æterno conſtringit frigore telas.
In primo perfecti operis,
Quinque tenent cœlum zonæ:quarum vna coruſco
Semper ſole rubens,& torrida ſemper ab igni:
Quam circum extremæ dextra,læuáque trahuntur
Cæruleæ glacie concretæ,atque imbribus atris.
Has inter,mediámque,duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuûm.
Deorvm concilium Ouidius in eodem,
Eſt via ſublimis cœlo manifeſta ſereno.
Lactea nomen habet,candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalémque domum. dextra,læuáque deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis,à fronte potentes
Cœlicolæ,claríque ſuos poſuere Penates.
Hic locus eſt,quem ſi verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixiſſe Palatia cœli.
Ergo vbi marmoreo Superi ſedere receſſu,
Celſior ipſe loco,ſceptróque innixus eburno
Terrificam capitis concuſsit térque quatérque
Cæſariem,cum qua terram,mare,ſidera mouit.
Clavdianvs in tertio de Raptu, Iouis iuſſu Irim de cœlo deducit,
Illa colorato Zephyros tranſgreſſa volatu

Numina conclamat pelagi: Nympháſque morantes
Increpat: & fluuios humentibus euocat antris.

SPECIOSIORA quàm Ouidiana illa, tum autem ciuilia,

Ancipites, trepidíque ruunt. quæ cauſa quietos
Exciêrit: tanto quæ res agitanda tumultu?
Vt patuit ſtellata domus: conſidere iuſſi.
Nec confuſus honor. Cœleſtibus ordine ſedes
Prima datur: tractum proceres tenuere ſecundum
Aequorei, placidus Nereus, & lucida Phorci
Canicies: Glaucum ſeries extrema biformem
Accipit, & certo manſurum Protea vultu.
Necnon & ſenibus fluuiis conceſſa ſedendi
Gloria. plebeio ſtat cætera more iuuentus.
Mille amnes: liquidis incumbunt patribus vdæ
Naïdes: & tacitis mirantur ſidera Fauni.

STATIVS in primo Thebaidos quamproximè ad palmam,

At Iouis imperio rapidi ſuper atria cœli
Lectus concilio diuûm conuenerat at ordo
Interiore polo ſpatiis hinc omnia iuxta
Primæque, occiduæque domus: effuſa ſub omni
Terra, atque vnda die. Medius ſeſe arduus infert.
Ipſe deis placido quatiens tamen omnia vultu:
Stellantíque locat ſolio. Nec protinus auſi
Cœlicolæ: veniam donec pater ipſe ſedendi
Tranquilla iubet eſſe manu: mox turba vagorum
Semideûm, & ſummis cognati nubibus amnes:
Et compreſſa metu ſeruantes murmura venti
Aurea templa replent mixti. conuexa deorum
Maieſtate tremunt. Radiant maiore ſereno
Culmina, & arcano florentes lumine poſtes.

MARONIS maieſtas ſuis contenta, nihil horum,

Panditur interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliúmque vocat diuûm pater, atque hominum rex
Sideream in ſedem: terras vnde arduus omnes,
Caſtráque Dardanidûm aſpectat, populóſque Latinos.
Conſidunt tectis bipatentibus.

OVIDIANVM Chaos aliis numeris proſequutus eſt Lúcanus in primo,

—ſic cum compage ſoluta

Secula

Secula tot mundi ſuprema, coegerit hora,
Antiquum repetens iterum Chaos: omnia miſtis
Sidera ſideribus concurrent. ignea pontum
Aſtra petent. tellus extendere littora nolet:
Excutiétque fretum. fratri contraria Phœbe
Ibit: & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poſcet ſibi: totáque diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mundi.

PINGVIS ſanè excurſus, & oſtẽtationis pleniſſimus: nam Ouidius, quod aggreſſus eſt profiteri, iure narrat,

Vnus erat toto terrarum vultus in orbe:
Quem dixêre Chaos, rudis indigeſtáque moles.
Nec quicquam, niſi pondus iners, congeſtáque eôdem
Non bene iunctarum diſcordia ſemina rerum.

ET interiectis carminibus de confuſione tandem,

Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.

Virgilianum Cacum duo poetæ diuerſis hiſtoriis repræſentarunt. Apud Flaccum igitur in IIII, agnoſces illum ex Amyci immanitate. apud PAPINIVM in I, Thebaidos ex Adraſti narratione, quam de vaſtatore monſtro inſtituit. In VIII, *Caci repræſentatio.*

Hic ſpelunca fuit vaſto ſummota receſſu,
Semihominis Caci facies quam dira tegebat,
Solis inacceſſam radiis: ſempérque recenti
Cæde tepebat humus: foribúſque affixa ſuperbis
Ora virûm triſti pendebant pallida tabo.

AMYCI autem,

Littore in extremo ſpelunca apparuit ingens
Arboribus ſuper, & dorſo contecta minanti:
Non quæ dona deûm, non quæ trahat ætheris ignem:
Infelix domus, & ſonitu tremebunda profundi.
Vt varij pro rupe metus hic trunca rotatis
Brachia rapta viris, ſtrictóque immortua ceſtu:
Oſſáque terra ſitu: capitum mœſtiſſimus ordo.

AT quemadmodum Euander de Caco: ſic Adraſtus de monſtro verba facit inter ipſa ſacrificia. Illum interficit Hercules: hoc Coræbus: operæpretium eius videre faciem viuentis, & vt ille Vulcano ſatus: ſic hoc,

-monſtrum infandis Acheronte ſub imo
Conceptum Eumenidum thalamis: cui virginis ora

Pectoráque æternum ſtridens à vertice ſurgit:
Et ferrugineam frontem diſcriminat anguis.
ILLIVS quoque,
-nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villoſáque ſetis
Pectora ſemiferi, atque extinctos faucibus ignes.
Ita & huius,
-iuuat ire, & viſere iuſta
Liuentes in morte oculos, vteríque nefandam
Proluuiem, & craſſo ſqualentia pectora tabo.
Nihil *ſquallet tabo.* ſed ſquallor eſt αὐχμὸς aſperitate ab τῆς φολίδωτῆς, vt diximus in Originibus, & in hiſtoriis Ariſtoteles,

Noctis & Somni. NOCTIS, & Somni deſcriptionem animaduertimus apud multos. Virgilius in v, ſimpliciſſimè,
Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Viqué ſoporatum Stygia, ſuper vtraque quaſſat
Tempora cunctantíque natantia lumina ſoluit.
Somni verò tempus & noctis diuinitus, in IIII, quod & alibi poſuimus: cæterùm decies repetitum placebit,
Nox erat: & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras: ſyluæque, & ſæua quierant
Æquora: cùm medio voluuntur ſidera lapſu:
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres
Quæque lacus latè liquidos, quæque aſpera dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
CVIVS lucis vmbra quædam eſt in VII, Punicorum,
Cuncta per & terras, & lati ſtagna profundi
Condiderat ſomnus, poſitóque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
Ac quemadmodum ibi,
At non infelix animi Phœniſſa, nec vnquam
Soluitur in ſomnos, oculíſue aut pectore noctem
Accipit. Sic apud SILIVM iiſdem verborum momentis,
At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigiléſque metus haurire ſinebant
Dona ſoporiferæ noctis.
IN V, Syluarũ PAPINIVS floridiſſima atq. amœniſſima. poſtquã enim deorũ placidiſſimum appellauit, ſubdit,

Tacet omne pecus, volucréſque, feræque:
Et ſimulant feſſos curuata cacumina ſomnos:
Nec trucibus fluuiis idem ſonus: occidit horror
Aequoris, & terris maria inclinata quieſcunt.
In I, Achilleidos breuius,
totis vbi ſomnus inertior alis
Defluit in terras, mutú que amplectitur orbem.
At in x, Thebaidos ſomni ſedem ingenioſè admodum, & Ouidianè,
Stat ſuper occiduæ nebuloſa cubilia noctis
Aethiopáſque alios, nulli penetrabilis aſtro
Lucus iners: ſubtérque cauis graue rupibus antrum
It vacuum in montem, quà deſidis atria ſomni
Securúmque larem ſegnis natura locauit,
Imo ſolers, ac vegeta ſegnem, non ipſa ſegnis,
Limen opaca quies, & pigra obliuia ſeruant,
Et nunquam vigili torpens ignauia vultu.
Otia veſtibulo, preſſiſque ſilentia pennis
Muta ſedent, abiguntque truces à culmine ventos.
non ſunt igitur *otia*, nullum enim negotioſius negotium quàm *ventos* arcere.
Et ramos errare vetant, neque ramorum motum errorem dixerim,
& murmura demunt.
Alitibus: non hic pelagi, licet omnia clament
Littora, non illic cœli fragor,
non rectè poſuit de vno loco, *hic* & *illic*,
ipſe profundis
Vallibus effugiens, ſpeluncæ proximus amnis.
Non placet currens fluuius, ſed ſtagnum,
Saxa inter, ſcopulóſque tacet. nigrantia circum
Armenta. omne ſolo recubat pecus & noua marcent
Gramina: terrarúmque inclinat ſpiritus herbas.
Ipſe autem vacuus curis humentia ſubter
Antra ſoporifero ſtipatus flore tapetis
Incubat. exhalant veſtes: & corpore pigro
Strata calent: ſupráque torum niger efflat anhelo
Ore vapor. manus hæc fuſos à tempore læuo
Suſtentat crines, hæc cornu oblita remiſit.
Igitvr Ovidivm, qui hæc omnia penè dicit, aut imitatus: aut adhibito iudicio, quibuſdam vltro omiſſis

ſuperare conatus eſt. Ille nánque in XI,

Eſt prope Cimmerios longo ſpelunca receſſu:

Melius ad polum, quàm ad Occidentem, vt STATIVS ſi Nulla enim in parte occidens eſt, quem ibidem oriens quoque ſit. Quare non eſt noctis locus, aut ſomni potius, quàm diei ac vigiliæ. ſub polo autē ſita loca procul à luce ſunt & à calore.

Mons cauus, ignaui domus, & penetralia Somni.

Rectè *penetralia*: quia & receſſum, & longè abductum dicebat: cætera ſunt, è quibus ſua STATIVS,

Quò nunquam radiis oriens mediúſque, cadénſue
Phœbus adire poteſt, nebulæ caligine miſtæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuſcula lucis.
Non vigilales ibi criſtati cantibus oris
Euocat auroram, nec voce ſilentia rumpunt
Sollicitíue canes, canibúſue ſagacior anſer,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami.

CASTIGATIVS, quàm PAPINIVS,

Humanaue ſonum reddunt conuicia linguæ
Tuta quies habitat. ſaxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes, per quem cum murmure labens
Inuitat ſomnos crepitantibus vnda lapillis.

Prudentius, quàm ille, non dedit fluuium aliunde, quàm à Lethe. Neque motum dedit ei ſine murmure ob ſomni conciliationem. Animaduerte tamen loquendi modum:

vnda labens per aquæ riuum.

Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeraq; herbæ: quarum de lacte ſoporem,
Nox legit, & ſpargit per opacas humida terras.
Ianua, ne verſo ſtridorem cardine reddat,
Nulla domo tota: cuſtos in limine nullus.
At medio torus eſt Ebeno ſublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipſe deus membris languore ſolutis.
Hunc circa paſſim varias imitantia formas
Somnia vana iacent.

APPONIT deinde numerum.

Protei formas varias canit in IIII, perfecti operis vir diuinus,

Tum variæ illudent ſpecies, atque ora ferarum.
Fiet enim ſubitò ſus horridus, atráque Tigris,

Squammo-

Squamoſúſque Draco, & fulua ceruice Leæna.
Aut acrem flammæ ſonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet: aut in aquas tenues dilapſus abibit.

Silivs in vii,

Per varias luſit formas, & terruit atri
Serpentis ſquammis: horrendáque ſibila torſit.
Et fremuit toruo mutatus membra leone.

Et quemadmodum ad Ariſtæum,

Nam quis te iuuenum confidentiſſime, noſtras
Iuſsit adire domos, quídue hinc petis?

Sic ille,

Dicite, ait, quæ cauſa viæ? quíſue ora repentè
Peruaſit pallor? cur ſcire futura libido? & ibi,
Scis Proteu, ſcis ipſe: nec eſt te fallere cuiquam.
& hîc, *-noſti noſtros præſage timores.*

Ouidius in viii,

Nam modò te iuuenem, modò te videre leonem.
Nunc violentus aper: modò quem tetigiſſe timerent,
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque ſæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum vndis contrarius ignis.

In xi, de Thetide penè eadem.

In xxi, Iliados Xanthus, vt Achillem à Troianorum cæde arceat, magnis vndis, atque vorticibus intumeſcit. fluuij verò impetum reprimit Vulcanus. Sic Punicorum iiii, aduerſus Scipionem turget Trebia: cuius inſolentiã comprimit idem Vulcanus. Idem argumentum in ix. Thebaidos. de Iſmeno atque Hippomedonte.

Δεινὸν δ' ἀμφ' Ἀχιλῆα κυκώμενον ἵστατο κῦμα.
Ὦθει δ' ἐν σάκεϊ πίπτων ῥόος Silivs,

-conſurgens aggere aquarum
Impulit: atque humeros curuato gurgite preſſit:
Arduus aduerſa mole irrumpentibus vndis
Stat ductor, clypeóque ruentem ſuſtinet amnem.

Papinivs in ipſis incrementis diutius moratur. diluuium quoque ipſum adauget alia materia opprimendum bellatorem:

-nec mole liquenti
Contentus, carpit putres ſeruantia ripas
Arbuſta annoſáſque trabes, euectáque fundo

Saxa rotat. Sed & vt illi,

& obiecta diſpellit flumina parma.

Poſt multam denique pugnam ſedat Iupiter fluminis furorem.

Punicorum v, Flamminij galea inſignis Scylla: Turni, verò chimerâ,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
Suſtinet Aetneos efflantem naribus ignes.
Tam magis illa fremens, & triſtibus effera flammis,
Quàm magis effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.

SILIVS,

Aere, atque æquorei tergo flauente iuuenci
Caſſis erat munita viro: cui vertice ſurgens
Triplex criſta iubas effundit crine Sueuo.
Scylla ſuper fracti contorquens pondera remi
Inſtabat, ſæuóſque canum pandebat hiatus.

Sic Turni clypeus: quos verſus adducit ſuprà alia de cauſa,

At leuem clypeum ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat, iam ſetis obſita, iambos:
Argumentum ingens, & cuſtos virginis Argus:
Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrna.

Sic Flaminij,

Tum clypeum quatit, aſperſum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor: humentique ſub antro
Cen fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Aſſaraci cælo nutribat alumnum.

Ad imaginem autem diuini clypei ſuum Silius pro Annibale fabricatus eſt in II: in quo cùm cætera, tũ hæc quoque de opulentiſſimo præceptore mutuatus eſt,

Condebat primæ Dido Carthaginis arces:
Inſtabátque operi ſubducta claſſe iuuentus.
Molibus hi claudunt portus, his tecta, domúſque
Partitis iuſtè Bitia venerande ſenecta:
Inſtant ardentes Tyrij pars ducere muros:
Molirique arcem: & manibus ſubuoluere ſaxa.
Pars optare locum tecti, & concludere ſulco.

Serpentum cauſa in Africa ab OVIDIO in IIII, Metamorphoſeôn.

Cúmque ſuper Libycas victor penderet arenas:
Gorgonei capitis guttæ cecidêre cruentæ:

Quas humus exceptas varios anim auit in angues.
Vnde frequens illa eſt, infeſtáque terra colubris.

SILIVS in III, breuiſsimè,

Fama docet, cæſa rapuit cùm Gorgonis ora
Perſeus in Libya dirum effluxiſſe cruorem.
Inde Meduſæis terram exundaſſe chelydris.

At non paucis in IX, LVCANVS, Perſei nánque fabulam totam inſerit, tandem verò,

fœcundáque nulli
Arua bono virus ſtillantis tabe Meduſæ
Concipiunt, diróſque fero de ſanguine rores
Quos calor adiuuit, putríque incoxit arenæ.

Inferorum regnũ prolixa narratione deſcribit in XIII, SILIVS: quem locum qui volet, conferet cum iis quæ in VI, diuini operis dicuntur: quæque in Orphei fabula ſcribit OVIDIVS. In XVI. quoque ludos edit idem SILIVS: quemadmodum PAPINIVS in VI, longis vterque ambagibus, neque ſine ineptiis interdum. cui erit otium inter eos quid interſit, quid conueniat, iudicare poterit: Quæ porricit Anchiſes in III, libamenta,

Tum pater Anchiſes magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero: diuóſque vocauit
Stans celſa in puppi,
Dij maris & terræ, tempeſtatúmque potentes,
Ferte viam facilem vento, & ſpirate ſecundi.

IN I, FLACCVS poſtquam de patera multa, Iaſonem eandem porricientem facit,

Hac pelago libat latices, & talibus infit
Dij, quibus vndarum, tempeſtatíſque ſonoræ
Imperium, & magno penitus par regia cælo:
Túque fretum, diuóſque pater ſortite biformei,

& quæ ſequuntur.

Dædali fuga in VI, diuini operis.

Dedalus (vt fama eſt) fugiens Minoia regna
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo
Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

SILIVS in XII, tanquam puer excipiens nutricis verba,

ætherias aliena tollere in auras
Auſus ſe penna, atque homini monſtrare volatus:
Suſpenſum hic librans media inter nubila corpus
Enauit: ſuperóſque nouus conterruit ales.

Natum etiam docuit falſe ſub imagine plumæ
Attentare vias volucrum, lapſúmque ſolutis
Pennarum remis. &c.

Hoc idem in VII, Metamorphoſ. deprehendes: vbi etiã remigij mẽtio fit: ſicut & apud Virgiliũ. Quod SILIVS *pennarum remis.*

Hypſipyles autem & Iaſonis conuiuium in II, Argonauticôn, totum eductum eſt ex I, diuini operis.

Cimmerios ex Homericæ Vlyſſeæ XI, Strabo agnouit in I. Aiunt tamen Geographi eos eſſe Scythis affines. Quare non erunt vt ſcribit ille,

Ἡ δ᾽ ἐς πείραθ᾽ ἵκανε βαθυῤῥόου ὠκεανοῖο
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσι,
Οὔτ᾽ ὁπότ᾽ ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔτ᾽ ὅταν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ᾽ οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Hæc maximo cum diſpendio veritatis: vt non ſine magna cauſa Plato vetuerit poetas ingredi ſuã ciuitatem. Quæ nanque tandem terrarum pars tam extra Solis radios eſt, vt nunquam eis illuſtretur? Quin & Latinorum quoſdam eiuſdem temeritatis populares inuenias. Nam quis Feſtum ferat ſcribentem, Cimmerios eſſe populos perpetuis frigorib. occupatos: qui inter Baias & Cumas habitarent? ſaltem debuit eum pudere mendacij: cùm videret homo nominis Romani loca illa interdum etiam non ferentis æſtibus exuri. Inter Scythas collocari vidẽtur à Flacco in VI, Argonauticôn. In III, verò quãto clarius numeris, tanto obſcurius finium deſignatione. Ex Homeri tamen filiis videtur illa texuiſſe,

Eſt procul ad Stygiæ deuexa ſilentia noctis
Cimmeriũm domus, & ſuperis incognita tellus,
Cæruleo tenebroſa ſitu, quò flammea nunquam
Sol iuga, ſidereos nec mittit Iuppiter annos.
Stant tacitæ frondes: immotáque ſylua comanti
Horret verna iugo, ſpecus, vmbrarúmque meatus
Subter, & Oceani præceps fragor, aruáque nigro
Vaſta metu, & ſubitæ poſt longa ſilentia voces.

Quę à trinis promontoriis, incolarũ Græcorum lingua, Trinacria appellata eſt: eam cùm eſſet Italiæ continens, atque

atque perpetua,maris vi diſiectã, atque iccirco Siciliam dictam prodidere. Hoc enim eſt ἰκάς,& ſecare:quemadmodum in Originibus ſcriptum eſt. Iccirco in III,diuini operis,

Hæc loca vi quondam,& vaſta conuulſa ruina
(Tantum æui longinqua valet mutare vetuſtas)
Diſsiluiſſe ferunt,cùm protinus vtraque tellus
Vna foret,venit medio vi pontus:& vndis
Heſperium Siculo latus abſcidit,aruáque & vrbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.

Figura,Conuerſio,potius enim abſcidit ab Heſperio Siculum,vt à toto partem. CLAVDIANVS in I,de raptu,eadem,ſed inferiore opera delineauit,

-Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit,ſed pontus & æſtus
Mutauere ſitum, nequaquam *æſtus*.ſed *æſtu*, poſt mutatum à maris vi ſitum,vt dicebat ille. *interluit.*
-rupit confinia Nereus
Victor:& abſciſſos interluit æquore montes:

Illud bonum,

Paruáque cognatas prohibent diſcrimina terras.

Pingitur in IIII, Mercurius à diuino Poeta:ex quo ſuum deprompſit STATIVS in I,Thebaid.

Summa pedum properè plantaribus illigat alis:
Obnubitque comas,& temperat aſtra galero.
Tum dextræ virgam inſeruit:qua pellere dulces
Aut ſuadere iterum ſomnos,qua nigra ſubire
Tartara,& exangues animare aſſueuerat vmbras.

Omnia ex illo:quippe verba ipſa quoq. veluti in eo verſu qui hoſce antecedit,

Paret Atlantiades dictis genitoris. nam ſummus Poeta dixerat, *Ille patris magni parere parabat*
Imperio, melius *parabat* quàm *paret.*

Apparatum nánq. profectionis oſtendit in ipſa talarium adaptatione,

-& primum pedibus talaria nectit
Aurea,quæ ſublimem alis ſiue æquora ſupra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit:hac animas ille euocat Orco
Pallentes:alias ſub triſtia tartara mittit;
Dat ſomnos,adimitque & lumina morte reſignat.

Illa fretus agit ventos, (Non ſolum agitur ventis)
& turbida tranat Nubila.

QVÆ Ouidius in I, non auſus eſt, vt ille, interpolare, ſed admiratus tantùm quaſi digito indicauit,

Parua mora eſt, alas pedibus, virgamque potentem
Somniferam ſumſiſſe manu, tegménque capillis.

Galerum omiſit MARO,

Baccharum impetus atque diſcurſus multis in locis legitur apud OVIDIVM, MARONEM, PAPINIVM. in VII, diuini operis latè. in III, Transformationum in IIII, Virgilius attulit ad comparationem,

qualis commotis excita ſacris
Thyas vbi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia: nocturnúſque vocat clamore Cithæron.

In V. PAPINIVS penè eadem,

inſano veluti Theumeſia Thyas
Rapta deo: cùm ſacra vocant, Idæáque ſuadet
Buxus, & à ſummis auditus montibus Euan.

Lemniadum audaciam atque impietatem deſcripſere: FLACCVS ex Apollonio in II. STATIVS in V, inter quos exercere poterit ſuum quiſque ingenium. Iuſti nánq. operis inſtar ſunt. neque hîc inſerenda.

In Adraſti ſacris, Phœbi laudes canũtur apud Papiniũ, quemadmodum ab Euandro Herculis Pæan. Vtrobique poſt cædem ibi monſtri, hîc Caci: de quibus ſuprà dictum eſt.

Eadem veneratione ſummum virum imitatur in IIII, STATIVS: vbi Adraſtum ad Æneæ, Hypſipylen ad Veneris Ideam formauit.

Sic SILIVS in VIII, Æneæ atque Eliſæ hiſtoriam, ex Marone totam: itémque ex verbis verba ab illo, tãquam à dictatore, non ſolùm à dictante pendens.

PAPINIVS in X, Niſi atque Euryali tum cædes, tum interitum repræſentauit in Hopleo & Dymante. Si Idæ lamentationes comparabis cum luctu matris Euryali, in III, diuini operis,

Alpheum fama eſt, huc Elidis amnem
Occultas egiſſe vias, ſubter mare: qui nunc
Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur vndis.

STATIVS in III,

Qui te flaue natant, terris Alphæe Sicanis

Aduena

Aduena, tam longo non vnquam infecte profundo.

Pyrrhum angui VIRGILIVS in II, ille Tydeum in IIII,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis nouus exuuiis, nitidúſq; iuuenta,
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga,
Arduus ad Solem: & linguis micat ore triſulcis,
-ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad ſpiramina Solis.

NON placent ſpiramina Solis.

Erigitur liber ſenio & ſquallentibus annis
Exutus: lætiſq; minax intermicat herbis.
Ah miſer, agreſtum ſi quis per gramen hianti
Obuius: & primo ſi cauerit ora veneno.

IVRE optimo vtriuſque poetæ ponentur loca illa: in quibus apud Maronem Turnus, apud Statium Tydeus, edita luculenta pugna defatigati deſcribuntur. Sunt hæc è II, Thebaidos,

-attamen illi
Membra negant, laſſúſq; ferit præcordia ſanguis.
quomodo ferit laſſus?
Iam ſublata manus caſſos defertur in ictus,
Tardiq; gradus, clypeum non ſuſtinet vmbo,
Mutatum ſpoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore, tum crines, ardentiáque ora cruentis
Roribus, & tetra morientum aſpergine manant.

In XI, diuini operis hæc,

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantùm,
Nec dextra valet: iniectis ſic vndique telis
Obruitur. ſtrepit aſſiduo caua tempora circum,
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fatiſcunt.
Diſcuſſæq; iubæ capiti: nec ſufficit vmbo
Ictibus. ingeminant haſtis & Troes, & ipſe
Fulmineus Mneſtheus. tum toto corpore ſudor
Liquitur & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit: feſſos quatit æger anhelitus artus.

DEINDE vterque adiungit leonis comparationes: quæ ſuis poſitæ ſunt locis.

Locum etiam quem caneret aptum inſidiis, accepit

idem ex XI,

Eſt curuo anfractu vallis, accommoda fraudi,
Armorúmq; dolis, quam denſis frondibus atrum
Vrget vtrimque latus, tenuis qua ſemita ducit,
Anguſtæq; ferunt fauces, aditúſq; maligni.

Et poſuit in II,

gemini procul vrbe maligni
Faucibus vrgentur colles: quos vmbra ſuperni
Montis, & incuruis claudunt iuga frondea ſyluis
Inſidias natura loco, cæcámq; latendi
Struxit opem: mediáſq; arctè ſecat aſpera rupes
Semita: quam ſubter campi, deuexáque latis
Arua iacent ſpatiis.

DIVINVM eſt elogium ſummi Poetæ, in IX,

Fortunati ambo, ſi quid mea carmina poſſunt.
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.
Dum domus Æneæ Capitolij immobile ſaxum
Accolet, imperiúmq; pater Romanus habebit.

Huic hæſit FLACCVS in II,

Sed tibi nunc quæ digna tuis ingentibus auſis,
Orſa feram, decus, & patriæ laus vna ruentis
Hypſipyle? Non vlla meo te carmine dictam
Abſtulerint, durent Latiis modò ſecula faſtis.
Iliacíq; lares, tantíque palatia regni.

Fuluus PAPINIVS Thebaidos III,

Tu tamen egregius fati, mentíſq; nec vnquam
(Sic dignum) paſſure ſitum: qui cominus auſus
Vadere contemptum regis: quanquam ampla veniret
Libertas ſancire viam: quo carmine dignam
Quo ſatis ore tuis famam virtutibus addam,
Augur amate deis? TVM tanquam in ſuis ſyluis vagus,
-non te cæleſtia fruſtrà
Edocuit, lauróque ſua eſt dignatus Apollo:
Et nemorum Dodona potens, Cirrhæáq; virgo
Audebit tacito populos ſuſpendere Phœbo.
Nunc quoque tartareo multum diuiſus Auerno.
Elyſias, i, carpe vias.

LVCANVS autem in IIII, de Curione,

At tibi nos, quando non proderit iſta ſilere,
A quibus omne æui ſenium ſua fama repellit,
Digna damus iuuenis merita præconia vitæ.

Haud

Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma:
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.

ALIBI ex IIII, diuini operis Atlantis poſuimus deſcriptionem: quam, quia eſt apud Ouidium, hîc reponere libitum eſt,

Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit.
Atlantis cinctum aſsiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulſatur & imbri.
Nix humeros infuſa tegit tum flumina mento
Præcipit ant ſenu: & glacie riget horrida barba.

ILLE autem Metamorphoſ. libr. IIII,

Quantus erat, mons factus Atlas: nam barba comaq;
In ſyluas abeunt: iuga ſunt humerique, manúſque.
Quod caput antè fuit, ſummo eſt in monte cacumen.
Oſſa lapis fiunt, tum partes altus in omnes
Creuit in immenſum.

TRIA ſunt Epithalamia Claudiani valde bona: Catulli duo: vnum Papinij. Feſtiuitas in Catullianis multa & pura. Venus è vero Latio: Erectior Papinius: Claudianus neque numeris, neque inuentionibus cedit illis.

Multa præterea loca ſunt minutiora: eáque tot, vt vel pertinaciſſimum fatigare queant obſeruatorem: ſuo fretus ingenio, rariora mutuatur è Virgilio Lucanus: cæterorum penè nullus ſibi parcit. ponam igitur aliqua, vt nobis in mentem venerint.

VIRGILIVS in VI,

Quàm ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.

STATIVS in vj.

Illa velut rupes immoto ſaxea viſu Hæret.

VIRGILIVS in V,

Olli ſerua datur, operum haud ignara Mineruæ,
Creſſa genus Pholoe, geminique ſub vbere nati.

STATIVS in vj.

-& generum famula ſolatur Achæa,

In iiſdem veſtigiis nam VIRGILIVS,

-calcémque terit, iam calce Diores,
Incumbens humeris.

STATIVS autem,

-quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inſpirátque humeris, flatúque & pectoris vmbra
terga premit.

Quibus in locis etiam eſt illorum imitatio,

Tutatur fauor. Euryalum, lacrymaq́; decora:
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.

Quæ STATIVS in anguſtum;

-acceſsit lacrymarum gratia formæ.

Illa quoque ſummi Poetę, quemadmodum & alia quamplurima retulit in ſua idem. Nam quod ſupra recitabamus,

-hæret pede pes, denſúſque viro vir:

STATIVS in VII,

Iam clypeus clypeis, vmbone repellitur vmbo,
Enſe minax enſis pede pes, & cuſpide cuſpis.

Sic, *Ad quem ſubridens miſta Mezentius ira:*
Ille de Tydeo in eodem, *& formidabile ridens.*

Longè ſanè feliciſſimè, vterque melius quàm Homericus riſus Sardonius.

SILIVS verò illa,

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oráque centum
Ferrea vox: ſic in IIII,
Non mihi ſi Mæoniæ redeat ſi gloria linguæ
Centenáſque pater det Phœbus rumpere voces.

STATIVS autem illa,

Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis in XII,
Non cum peltiferis eſt hæc tibi pugna puellis:
Virgineas nec crede manus: hic cruda virorum
Prælia. ILLA verò ſuauiſſima ex XII, diuini operis,
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Siquis ebur: vel miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſa. Adeò ſunt admirati duo maximi poetæ, vt in ſua tranſtulerint. STATIVS enim in I, Achilleidos,
Lactea Maſſagetæ veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro:

CLAVDIANVS in I, de Raptu,

-non ſic decus ardet eburnum,
Lidia Sidonio quod fœmina tinxerit oſtro.

Duobus tantùm verbulis idem STATIVS in V,

-rapit ingenti conamine ſaxum
Quo diſcretus ager. illa diuina ex eodem,
-ſaxum circumſpicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo quod fortè iacebat.
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

NEC

NEc minore cura in eodem,

Illum & cognatæ ſtagna indignantia Lernæ,
Floribus & vernis aſſueta ſpargere Nymphæ,
Ac Nemeæs reptatus ager, lucóſque per omnes
Syluicolæ fracta gemuiſtis arundine Fauni.

SEQVVTVS eſt illa ex VII, quæ ſimpliciſſima condimenti affecit hiſce,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

In eodem Iunonis verba ad Furiam,

fœcundum concute pectus.

STATIVS in II, Achilleidos,

fœcundúmque erige pectus.

SILIVS in II. deduxit lineas ſuas ex momentis Virgilianis in III, elaborati operis,

It liber campis paſtor, cui ſine ſine vllo
Inuetitum ſaltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more ſequuntur,
Geſáque, latratór Cydon, tectúmque focíque
In ſiccis venis, & fiſtula nota iuuencis.

quæ adeo hæret diuinis illis, vt Paraphraſis eſſe quæpiam videatur. Ergo hæc, quibus ne Apollo quidem melius,

Sæpe diem noctémque, & totum ex ordine menſem
Paſcitur: ítque pecus longa in deſerta ſine vllis
Hoſpitiis: tantùm campi iacet, Omnia ſecum
Armentarius Afer agit, tectúmque, larémque,
Armáque, Amyclæúmque canem, Creſſámque pharetram.

Ex VIII, diuini operis,

Heu quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant!
Quas pœnas mihi Turne dabis! quàm multa ſub vndis
Scuta virûm, galeáſque, & fortia corpora volues
Tybri pater!

Et II, Punicorum tanquam diſcipuli,

Heu quantum Auſonio ſudabitis arma cruore!
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes?

Arborum ſimplicem altitudinem deſcripſit LVCANVS in III, *Arborum altitudo.*

Aethera tangentes ſyluas liquere Coaſtræ.

At MARO in II, perfecti operis addidit menſuram ex conatu ſagittariorum,

vbi aera vincere ſummum

Arboris haud vlla iactu potuere ſagittæ,
Et gens illa quidem ſumptu non tarda pharetris.
Vbi & loquutionem attendes, *vincere ſummum arboris aerem.* plebeius poeta dixiſſet ſimpliciter *arboris cacumen.* De Hylæa Scythiæ regione idem canit FLACCVS in VI,
Denſior haud vſquam nec celſior extulit vllas
Sylua trabes. ſ. ſſeq; prius rediere ſagittæ,
Arboris ad ſummum quàm peruenere cacumen.
Eſt in XV, Transformationum,
Coralium. *Sic & Coralium, quo primùm contigit auras*
Tempore, dureſcit: mollis fuit herba ſub vndis:
CLAVDIANVS in nuptiis Honorij,
-vellitque coralia Lotho
Vimen erat, dum ſtagna ſubit: proceſſerat vndis,
Gemma fuit. Videamus quantum ad illa quæ ſunt in V, diuini operis,
Intexuſque puer frondoſa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, curſúque fatigat,
Acer, anhelanti ſimilis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.
Longæui palmas nequicquam ad ſidera tendunt
Cuſtodes: ſæuitque canum latratus ad auras.
ACCIDANT ea quæ ſunt in I, Thebaidos,
Hinc Phrygius fuluis venator tollitur alis.
Gargara deſidunt ſurgenti, ac Troia recedit.
Stant mæſti comites, fruſtráque ſonantia laſſant
Ora canes, vmbrámque petunt, & nubila latrant.
ILLVD verò conuiuium totum pendet ex Marone, quemadmodum,
-nec ſic auerſum fama Mycenis
Voluit iter: imago illorum quædam eſt,
Nec tam auerſus equos Tyria Sol iungit ab vrbe, & alia penè innumera: ſicut apud Claudianum in I, de raptu,
Iam vicino toro plenis adoleuerat annis. ex illo Poetæ,
Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.
LVCANVS autem, quemadmodum dicebamus rarior, In III, tamen penè ad literam illa retulit, quæ ſunt in X, diuini operis,
Vos etiam gemini Rutulis cecidiſtis in aruis
Daucia Laride, Thymbérque ſimillima proles
Indiſcreta ſuis: gratúſque parentibus error,

At nunc dura dedit vobis diſcrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abſtulit enſis
Te deciſa ſuum Laride dextera quærit:
Semianimēſque micant digiti, ferrúmque retractant.

Ille autem rudia, & quaſi proponens theſin declamationis,

Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris:
Quos eadem variis genuerunt viſcera fatis.
Diſcreuit mors ſæua viros: vnúmque relictum
Agnorunt miſeri ſublato errore parentes,
Aeternis cauſam lacrymis. Sic & illa ex x,

- non me quicunque es inulto
Victor, nec longum lætabere: te quoque fata
Proſpectant paria atque eadem mox arua tenebis.

His ſic in vii,

- Stygias magno duce liber ad vndas,
Et ſecurus eo, te ſæuo Marte ſubactum,
Pompeiǿque graues pœnas, vobíſque daturum,
Cùm morior ſperare licet.

Sic etiam ex i, inculpati operis,

Libra die ſomnique pares vbi fecerit horas:
Et medium luci, atque vmbris iam diuidit orbem.

In viii, æmulatus eſt,

Tempus erat: quo libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die.

In iiſdem locis, quæ ſuprà commemorabamus, ſunt eorundem authorum verſus, tanquam diſcipuli ac præceptoris. Clavdianvs,

- niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas ſuccenſa genas, caſtique pudoris
Illuxere faces. Ille de Lauinia,

Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per oſſa cucurrit.

Siliana illa in xv,

Contrà Sidonius, Letho non terreor vllo:
Vtere Marte tuo: ex Maronis Turno,

non me tua feruida terrent
Dicta ferox. & mox, *Vtere ſorte tua.* Item Eliſæ,
Stat ſonipes, & fræna ferox ſpumantia mandit.

& Flamminij,

Stat ſonipes, vexátque ferox humentia fræna,

Sanè Silij huc adducere omnia loca, quæcunque ſibi comparauit ad effingendam Virgilij maieſtatem; Grammatici potius intererit ad diligentiam oſtentandã, quàm illius qui ſuo iudicio Poeſeos virtutes ſeſe perſequi profiteatur. Proinde qui eò volet animum aduertere, ſingularem ponet operam. Nunc paucula, quæ ſuperſunt, videamus.

Idem tractat argumentum GRATIVS, & NEMESIANVS apud nos. Græcis OPPIANVS. Magnus hic poeta, ſicuti ſæpe à nobis dictum eſt. quicum Græcorum neminem auſim comparare. Quamobrem noſtros quoque duos hoſce ab illo puto lõgè ſuperatos. quippe cuius vnius ſpiritu Virgilianam diuinitatẽ repræſentatam ſemper iudicaui. tantũ abeſt vt cum huius numeris illorum verſus cõferri poſſe rear. Atque eos quidem ambos cùm plebeios iudicem; Gratij puritatem atque rotũditatem, denique inuentionem & ordinem antepono. Id quod ſigillatim perpendenti omnia, ſatis patebit. Cæterùm in ſequenti libro non inutilia quædam huic iudicio addita ſunt. quare ad reliqua tranſeamus.

Ex Proſerpinę Raptu loca decerpa ſunt nobis aliquot ſanè illuſtria, inter quæ illa imprimis nobilia ſunt, quæ cum Ouidianis conferre queas.

Quáque volat, vernus ſequitur color: omnis in herbas
Turget humus: medióque patent conuexa ſereno.
Sanguineo ſplendore roſas: vaccinia nigro
Induit: & dulci violas ferrugine pingit

Et mox, *hæc lilia fuſcis*
Intexit violis: hanc mollis Amaracus ornat:
Hæc graditur ſtellata roſis: hæc alba Liguſtris.
Te quoque flebilibus mœrens Hyacinthe figuris,
Narcíſſúmque metunt, nunc inclyta gramina veris
Præſtantes olim pueros. Tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te diſci perculit error,
Hunc fontis decepit amor. te fronte retuſa
Delius, hunc fracta Cephiſus arundine luget.
Aeſtuat ante alias auido feruore legendi
Frugiferæ ſpes vna deæ. Nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agreſtibus implet:
Nunc ſociat flores.

OVIDIVS autem in V, Metamorphoſeôn,

& aut

Et aut violas, aut candida lilia carpit.
Dúmque puellari ſtudio calathóſque ſinúmque
Implet. & in IIII, Faſtorum,
Hæc implet calathos lenta de vimine nexos,
Hæc gremium, laxos degrauat illa ſinus.
Illa legit calthas: huic ſunt violaria curæ,
Illa papauereas ſubſecat vngue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
Pars Thyma, pars Rorem, pars Meliloton habet.
Plurima lecta roſa eſt, ſunt & ſine nomine flores.
Ipſa crocos tenues, liliáque alba legit.

Ita laxior OVIDIVS: compoſitior CLAVDIANVS. neque enim ſolùm prata floribus, ſed etiam flores ipſos pingit coloribus fabularum. Itaque & in illis pictior phraſis: quippe eius primarium argumentum eſt,

Forma loci ſuperat flores curuata tumore
Paruo planicies, & mollibus edita cliuis,
Creuerat in collem, niueo de pumice fontes
Roſcida mobilibus lambebant gramina riuis.
Syluáque torrentes ramorum frigore Soles,
Temperat, & modico brumam ſibi vindicat æſtu,
Apta fretis abies. &c. quæ alibi recitauimus.

Simplicius in V, Transformationum,

Sylua coronat aquas, cingens latus omne, ſuíſque
Frondibus vt velo, Phœbeos ſubmouet ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores.
Perpetuum Ver eſt. & in IIII, Faſtorum,
Valle ſub vmbroſa locus eſt aſpergine multa
Humidus, ex alto deſilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura colores,
Pictáque diſſimili flore nitebat humus.

CONFERVNTVR PRINCIPIA ET FINES.

CAPVT XVII.

HÆc ad hunc modum. Principia verò & Fines operũ quibus legibus tanti viri aggreſſi ſint, vbi declaratũ fuerit, nihil iã huiuſce operæ ſupererit nobis. At Græci quidẽ ſtatim inuocãt, ſimul inuocationi admiſcent argumẽti propoſitionẽ. Noſtri hãc primo loco, deinde implorant opẽ, haud ſine magna, quod alibi dicebamus, ratione. Cùm enim etiam rerum abditarum, etiam animorum

momenta atque diſcurſus canere inſtituant: veriſimile eſt non niſi deorum immortalium ſpiritu afflatos eà cõſequi poſſe. Alij igitur Muſas, alij Phœbum, nonnulli vnum quempiam ex cæteris diis inuocarunt. Venerem LVCRETIVS aptiſſimè: quæ ſit author Romani generis: cuius lingua ſcripturus ſit. tum autem princeps generationis: cuius principia, cauſas, elementa profitetur. Sic enim, vt aiunt, ſuos libros auſpicatus eſt, *Aetheris & terræ genitabile quærere tempus.* Alij poetæ cùm viris illuſtribus libros ſuos dedicarent: quaſi pro numine haberent ipſos, auſi ſunt ab eis petere carminum ſuorum præſidium. Sic poetarum princeps ad Octauium conuertit vota ſua, ſic ad Neronem LVCANVS, ad Veſpaſianũ FLACCVS, STATIVS ad Domitianum, OVIDIVS ad Germanicum. Atque hic quidem leuiter. quippe ſpecioſiſſima verba illa, *timidæ dirige nauis iter.* At maximus poetarũ effudit diuinitatẽ ſuam, vt deum faceret vnum ex tribus carnificibus: Auguſtum dico; tum Lepidi tum Antonij prædem immanitatis. Quem fac innocentiæ plenum, à qua longè fuit alienus: quare optimum poetam, nobiliorẽ ſe ciuẽ relegat Ouidiũ, propter ſuæ filiæ impudicitiã: Quid igitur ille cœli afficit honoribus, qui ne terra quidem fuit dignus? Sic enim eſt in exordio perfecti operis,

Túque adeò, quem mox quæ ſint habitura deorum
Concilia, incertum eſt, vrbéſne inuiſere Cæſar
Terrarúmque velis curam: & te maximus orbis
Authorem frugum, tempeſtatúmque potentem
Accipiat, cingens materna tempora Myrto.
An deus immenſi venias maris ac tua nautæ.
Numina ſola colant, tibi ſeruiat vltima Thulæ.
Téque ſibi generum Tethys emat omnibus vndis,

Poſt tot tantáque etiam illud excogitauit,

Anne nouum tardis ſidus te menſibus addas:
Qua locus Erigonem inter, Cheláſque ſequentes
Panditur? Ipſe tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, ac cœli iuſta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec ſperent tartara regem
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamuis Elyſios miretur Græcia campos:
Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem)
Da facilem curſum, atque audacibus annue cœptis,

Ignaróſ-

Ignaróſque viæ mecum miſeratus agreſtes
Ingredere, & votis iam nunc aſſueſce vocari.

Quod conſilium diuino in opere cùm repudiaſſet: nihil enim horum quicquam ille, tametſi dicitur id opus Auguſti iuſſu aut gratia conſcripſiſſe: admonere potuit caſtigatę eiuſcemodi abſtinentię cum reliquis STATIVM: qui per initia Thebaidos ad eandem miſeriam ita ſe cōpoſuit,

-túque ô Latiæ decus addite famæ:
Quem noua maturi ſubeuntem exorſa parentis
Æternum ſibi Roma cupit. Tum illa, nihil niſi ſuperiora,
-licet arctior omnes
Limes agat ſtellas: & te plaga lucida Cœli
Pleiadum, Boreæque, & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet ignipedum frænator equorum
Ipſe tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iupiter æqua
Parte poli, maneas hominum contentus habenis,
Vndarum, terræque potens, & ſidera dones.
Tempus erit, cùm lanigero tua fortior œſtro
(dur um hoc œſtrum lanigerum)
Facta canam. Id quod etiam Flacco placuit: ſic enim ſcribit. *-túque ô pelagi cui maior aperti*
Fama, Calcedonias poſtquam tua carbaſa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos
Eripe me populis, & habenti nubila terræ,
Sancte pater, veterúmque faue veneranda canenti
Facta virûm. verſam proles tua pandit Idumen.
Videntur aliqua deeſſe,
Nánque potens Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentémque faces, & in omni turre furentem,
Ille tibi cultúſque deûm, delubráque genti
Inſtituet; cùm iam genitor lucebis ab omni
Parte poli. Neque enim Tyrias Cynoſura carinas
Certior, aut Graiis Elice ſeruanda magiſtris.
Seu tu ſigna dabis, ſeu te duce Græcia mittet,
Et Sidon, Nilúſque rates: nunc noſtra ſerenus
Orſa iuues, hæc vt Latias vox impleat vrbes.

Licuit fortaſſe his Virgilium ſequi. at Lucano quî licuit? quippe ita eſt memoriæ proditum: Romæ quidam recitaturum, in præfatione (ſic enim conſueuerant

tum ad attentionem comparandã tum ad poematis cõmendationem) auſum eſſe ſeſe cũ Virgilio ita comparare, vt etiam anteferri geſtiret. illius enim hæc. *Ecquantum mihi reſtat ad culicem.* Quid igitur illius ita verba excipit, vt faciat ſua? Tum autem qui Iuliorum familiã vniuerſam Hiſpanico ac plebeio odio proſequeretur : quibus numeris monſtro illi (Neronem dico) potuit adulari? Audiamus igitur non iam Pompeii, ſed ſui transfugam,

te cùm ſtatione peracta
Aſtra petes ſerus, prælati Regia cæli
Excipiet gaudens polus, ſeu ſceptra tenere?
Seu te flammiferos Phœbi tranſcendere currus,
Tellurémque nihil mutato Sole timentem
Igne vago luſtrare iuuat. Tibi numine ab omni
Cedatur: iuríque tuo natura relinquet,
Quis deus eſſe velis: vbi regnum ponere mundi.

Cum iis quæ ſequuntur. STATIVS ad vnguem

Sed neque in arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduerſi calidus qua vergitur Auſtri:
Vnde tuam videas obliquo ſidere Romam.
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris vnam:
Sentiet axis onus. librati pondera cæli
Orbe tene medio Pars ætheris illa ſereni
Tota vacet: nullæque obſtent à Cæſare nubes.

Ab hoc excurſu temperauerunt SILIVS & OVIDIVS. quorum iudicium ex Aeneide ſumptum ego quoque ſequendum puto, Opera verò ſua ſic itẽ penè omnes clauſerunt: Modeſtè VIRGILIVS ac more ſuo,

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis otij:
Carmina qui luſi paſtorum, audáxque iuuenta
Tityre te patulæ cecini ſub tegmine fagi.

Veritus enim plagiariorum temeritatem tũ hîc nomen poſuit ſuum: tum pudenter innuit initiò diuini operis,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egreſſus ſyluis: vicina coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis.
Arma virúmque cano. Quæ qui abſtulere, ſuam faciunt Aeneidem, non Maronis. Et erat apud priſcos in more poſitum, vt non titulis ſolùm aſcriberent nomen, ſed operis

peris ſtatim principiis apponerent. Sic omnes Arabes,& Chaldæi,ac Prophetæ veteres: Viſio Azahelis. Iudicium Abdiæ. Dixit Auenzabri. Sermo filij Zacuth. Propoſitiones Barthecuai. Sic Herodotus,ſic Thucydides. HORATIVS inflatior in operis ſui commendatione. Nam cùm pudentiſsimè diuinus Parthenias, *Hæc ſuper aruorum cultu pecorúmque canebam. Et ſuper arboribus:* Ille,

Exegi monumentum ære perennius,
Regalíque ſitu Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Poßit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries & fuga temporum. &c.

Haud multum abſimilis OVIDIVS, modeſtior tamen,

Iámque opus exegi: quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum: nec edax abolere vetuſtas.
(aboleuit Faſtorum tamen libros ſex)
Cùm volet illa dies quæ nil, niſi corporis huius
Ius habet, incerti ſpatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei, ſuper alta perennis.
Aſtra ferar: noménque erit indelebile noſtrum.

Modeſtiſſimè etiam STATIVS,

O mihi biſſenos multum vigilata per annos
Thebai. Iam certè *præſens tibi fama benignum*
Strauit iter: &c.

LVCANVS autem quaſi verus Vates præuenit exitium ſuum his verſibus, qui non in fine operis, quippe imperfecti, ſed in nono ſunt,

Nam ſi quid Latiis fas eſt promittere Muſis
Quantum Smyrnei durabunt vatis honores, &c.

Hi fines igitur poematum, cum quibus nos quoque tam longo támque pertinaci labori finem faciamus.

LIBRI QVINTI
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEXTVS, QVI ET HYPERCRITICVS.

IVDICIVM DE ÆTATIBVS POESEOS LATINÆ.

CAPVT I.

Seculum unde.

LATINÆ Poeſeos ætates quinque in præſentia ſtatuo, non quemadmodum quatuor mundi ſecula poetæ priſci. neque ſimiles quatuor vitæ ſpatiis, quæ à Philoſophis in animalibus agnoſcuntur. motus enim, tractus ille cui certis temporum præſcriptionibus ſecatur in partes, ac propterea ſeculi conſecutus eſt appellationem, celebratus eſt in primordiis ipſis à pacatis elementorum conſenſionibus, à qua perenni perpetuáque concordia incorruptiſſimi metalli, hoc eſt auri, formam ei deſignarunt. Ergo, vt res ſeſe mortales habent, cùm in eo conſiſtere non poſſet, neque fas eſſet ad meliora promouere: neceſſe fuit à deterioribus excipi. Vnde per argentum primùm, deinde per æs ad hoc vſque ferrum, quo nunc quum miſerrimè tranſigimus, deducti ſumus. vitæ verò noſtræ curriculum lõgè alia dimenſione ab infantia inchoatum, ſtatáque ætate perfectum, declinat eò vſque dum rurſus exoleſcat. At ipſam poeſim multò diuerſa metimur ratione. nanque rudimenta quædã primi illius exortus agnoſcimus: flexúmque ætatis tanquam per adoleſcentiam, à Liuio atque Ennio, per Accium, Næuium, Plautum ad conſummatum floréſque tranſmiſſum robur: quod in Terẽtio Catullo, Tibullo, Horatio viget: in Virgilio etiam luculentè ſplendet, à quo ad Martialẽ, Iuuenalẽ, Silium, Statium deuergens, paulatim effloreſcit. Tum autem quarto veluti decurſo ſpatio, hæſit in ſenij veſtigiis cum Sereno

reno, Sidonio Seuerino, Auſonio. Atque hæc quidẽ præ ſe ferre videbantur hactenus imaginem quampiam inæqualis vitæ noſtræ, verùm lõgo poſt hoſce tẽpore, non ſecus atque intermortua, tandẽ penè derepentè ſatis magna veluti Tages alter, extitit. Nam tametſi de integro rediuiua nouam ſub Petrarcha pueritiam inchoaſſe, atque inde Philelphi ſtudio clara admodum incremẽta cepiſſe viſa eſt: haud exiguã tamen illam tum fuiſſe puto, quam conſtat penè illico multorũ illuſtriſſimis ingeniis confirmatã, cum antiqua illa optima certare potuiſſe. Et enim ſi vnum modò Virgilium excipias, (is enim nõ ſolùm humana ſuperauit ingenia, verumetiam ſeſe quaſi parem extulit naturę) Palingenium, Aonium, Politianũ, Cerratum, Vidã, Pontanũ, Sanazarum, Fracaſtorium habes, quos cum cuiuis veterum compares multis, ſed non ignobilibus anteponas. Quam rem vt cõmodius ac propius cognoſcamus, ab iis quorum opera ſunt nota nobis (multa enim latent nos in hac barbarie atque vaſtitate literarum: ac raris, longinquis, difficilibus & vix & ſerò commeatibus ſubuehuntur) auſpicatus, iudiciũ noſtrum ad ea vſque tempora deducere cõſtitui, quæ ſua fulta autoritate, reprehenſionibus atque cenſuris carere videbantur. Tentandum námque nobis eſt, perinde atq. nobilium ac ſublimiũ rerum vel indagatorib. vel etiã vindicibus, an illa, quæ ab ipſis dicta ſunt, acutius, cõcinnius rotundius, accuratius potuerint dici. Quæ fuit cauſa, vt ab iis, qui etiam nũc monumẽtis ſuis ſuperſtites ſunt, duxerimus temperandũ. ſimul vt & odium in caſtigando, & adulationis ſuſpicionem in laudãdo vitaremus. Tũ autẽ qui non omnium aut indolem, aut facta cognoſceremus ſiqui fortè propterea præteriti fuiſſent, ne id à nobis vel temerè, vel ignauè, vel etiam malignè factum putaretur.

IVDICIVM DE POETIS.

CAPVT II.

AC quanquam à Quintiliano, ſummo eſt factum iudicio, vt qualis quiſq. eſſet poetarum, cognoſceremus. & iam ſuperiorib. libris non pauca ſunt à nobis cõmemorata: nonnihil tamen hic quoque dicendum eſt, quod ad imitandi ſtudium rationémque nos excitare queat. Vt igitur à vetuſtioribus initiũ faciamus: ſunt qui

Plauto Terentium anteponant: non deſunt qui è contrario huic illum, quarũ partium iudicium ſi quibus rationibus fulciatur, intelligamus, facilè vter vtri præſtet, notum erit. Illud igitur imprimis, quod & alibi dicebamus conſiderandum eſt: vtriuſque idem ſtudium fuiſſe in Comœdia. Quod poematis genus cùm ad animos laxãdos fuerit excogitatum: quæ propius accederẽt ad hilaritatem, ea ſunt à populo, populariſq. auræ ſtudioſis expetita, quæ fuit cauſa vt Volcatius ſecundum à Cæcilio Plautum ſtatuerit: Terentium in poſtremis. Quando verò res cò perducta eſt, vt nos in lingua patria, hoc eſt, Latina, ſimus peregrini: quam ex nitidiſſimi cuiuſque authoris operibus emẽdicatam, ad ea quę ſentimus, applicaremus: atque in ea Terentianæ mũditiæ potiores eſſent ſalibus Plautinis: quantum propter animi voluptatem tribuerẽt Plauto priſci, tantùm ætas noſtra ob linguæ cultum Terentio. Ille igitur illorum ſecunda fortuna cõmẽdatus. hic noſtra miſeria magnus factus eſt. Nam equidẽ Plautum vt Comicum, Terẽtium vt loquutorem admirabor. quanquam ne Plauto quidem quicquam eſt quod obiicias, præter antiquitatem. Sui nánque temporis hominibus fabulas dedit ille. Terentius verò ne abſcederet ab illa quã affectauit, puritate: diſceſsit ab ea quam præſtare oportuit, comitate. vt rebus verba Plautus, hic res verbis accommodaſſe videatur. Quæ tamen in horum Comœdiis melius aut fieri aut dici potuerint, videamus.

PLAVTVS, TERENTIVS.

CAPVT III.

QVemadmodum igitur Plautus quibuſdam Comœdiarum inſcriptionibus minus ſatisfecerit nobis: ſuo loco dictum eſt. nam neque Rudens explet indicationem argumenti eius fabulæ, cui id nomen fecit, neque in tota Trinũmo. verbum hoc eſt niſi ſemel: & Truculentus ſonum potius dat, atq. expectationem ſuſtinet quàm rem præſtet. longè commodius feciſſet, ſi pro Rudente, Tempeſtatem: pro Truculento. Ruſticum pro Trinummo, Theſaurũ inſcripſiſſet. Priuatim verò errauit in Amphitruone; cùm in ea noctem longã illam decantatã ſcripſit. in qua Hercules conceptus fuit. nam ſanè in iſta ipſa naſcitur. non cõcipitur. In Gurgulione verò,

rò, quibus artibus potuit paraſitus annulũ militi ſuffurari, quem ſecũ ſemper ſoror eius habuiſſet, poſtquam cum illo perierat? Sic enim ait Planeſium,

Verùm hunc ſeruaui ſemper mecum vnà annulum,
Cùm hoc olim perij.

Neq; verò placet quod fingitur in Ciſtellaria: Alceſimarchus adoleſcens ſtatuitur cum ferro in ſcena, tanquam ſe ipſum interfecturus. hoc enim tragicum, atq; adeò atrox nimis. In eadem pręterea idem adoleſcens cùm deos ſuorum dictorum teſtes faceret, ita iurat, *Itáne dij magni, minutíq; & patellarij.* Hoc vt riſum excuteret: non ex decoro vel rei vel perſonæ. id quod committit ſæpe. verùm res eſſe oportet etiam ipſis in Comediis admodum veriſimiles: vt, tametſi ficta repræſentari potius quàm fingi videantur. Solum illud licere liceat (libet enim quaſi Comicè ludere) cùm duæ in ſcenis proximæ perſonæ, quaſi in maximis interuallis ita loquuntur, vt à populo procul audiantur: illi inter ſe non exaudiant. hoc igitur vſu poetarũ, theatrorũ conſenſu datũ acceptúmq; ſit. Cętera omnia oportet quàm proximè accedere ad veritatẽ. Itaq; ne illud quidẽ vnquã eſt à me probatũ, cùm in captiuis & abit Philocrates, & redit Philopolemus ab Ætolis Aulidẽ perpauxillis horis. non minore culpa tragici Græci, apud quos Athenis Thebas Theſeus momento temporis, etiã cum exercitu, etiã prælium fit, etiam poſt victoriam nuncius. Ridiculus potius in Mercatore Chorinus quàm facetus aut vrbanus, cùm furit: neq; minus ineptus tum ipſe, tum pater, dum mutuis contentionibus licẽtur. vt omittam loca aliquot, in quibus, ſicuti dicebamus, antiquam exercet Comœdiam, quemadmodum & in Bacchidibus,

Etiam Epidicum, quam ego fabulam æquè ac meipſum amo,
Nullam æquè inuitus ſpecto: ſi eam agit Pellio.

Hæc igitur inter alia, quę quaſi melius fieri potuerint, viſa ſunt recenſenda. Nã ſanè dictionis genus non eſt noſtrũ emendare: qui illi ſanè barbari ſumus: aut ſi Latini, Latini profectò illius beneficio. Numeros non deſideramus. Verſus aliquot in VII, libr. perpenſi ſunt. Antiquas dicendi figuras non niſi inepti carpere auſint: cuiuſmodi ſunt ex Aulularia, *Pici diuitiis qui aureos montes colunt, Ego ſolus ſupero*: & ex Amphitruone, *Naucratem quem volui conuenire, in naui non erat.* Erant enim Romæ tum

Quibus in locis etiam eſt illorum imitatio,

Tutatur fauor. Euryalum, lacrymaq; decoræ:
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.

Quæ STATIVS in anguſtum;

-acceſſit lacrymarum gratia formæ.

Illa quoque ſummi Poëtæ, quemadmodum & alia quamplurima retulit in ſua idem. Nam quod ſuprà recitabamus,

-hæret pede pes, denſúſque viro vir:

STATIVS in VII,

Iam clypeus clypeis, vmbone repellitur vmbo,
Enſe minax enſis pede pes, & cuſpide cuſpis.

Sic, *Ad quem ſubridens miſta Mezentius ira:*
Ille de Tydeo in eodem, *& formidabile ridens.*
Longè ſanè feliciſſimè, vterque melius quàm Homericus riſus Sardonius.

SILIVS verò illa,

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oráque centum
Ferrea vox: ſic in IIII,
Non mihi ſi Mæoniæ redeat ſi gloria linguæ
Centendſque pater det Phœbus rumpere voces.

STATIVS autem illa,

Non Diomedis equos, non curruum cernis Achillis in XII,
Non tum peltiferis eſt hæc tibi pugna puellis:
Virgineas nec crede manus: hic cruda virorum
Prælia. ILLA verò ſuauiſſima ex XII, diuini operis,
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Siquis ebur: vel miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſa. Adeò ſunt admirati duo maximi poetæ, vt in ſua tranſtulerint. STATIVS enim in I, Achilleidos,
Lactea Maſſagetæ veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro:

CLAVDIANVS in I, de Raptu,

-non ſic decus ardet eburnum,
Lidia Sidonio quod fœmina tinxerit oſtro.

Duobus tantùm verbulis idem STATIVS in V,

-rapit ingenti conamine ſaxum

Quo diſcretus ager. illa diuina ex eodem,

-ſaxum circumſpicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo quod fortè iacebat.
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

Nec

NEC minore cura in eodem,

Illum & cognatæ ſtagna indignantia Lernæ,
Floribus & vernis aſſueta ſpargere Nymphæ,
Ac Nemees reptatus ager, lucóſque per omnes
Syluicolæ fracta gemuistis arundine Fauni.

SEQVVTVS eſt illa ex VII, quæ ſimpliciſſima condimenti affecit hiſce,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

In eodem Iunonis verba ad Furiam,

fœcundum concute pectus.

STATIVS in II, Achilleidos,

fœcundúmque erige pectus.

SILIVS in II, deduxit lineas ſuas ex momentis Virgilianis in III, elaborati operis,

It liber campis paſtor, cui ſine ſine vllo
Inuetitum ſaltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more ſequuntur,
Geſáque, latratórque Cydon, tectúmque focíque
In ſilicis venis, & fiſtula nota iuuencis.

quæ adeò hæret diuinis illis, vt Paraphraſis eſſe quępiam videatur. Ergo hæc, quibus ne Apollo quidem melius,

Sæpe diem noctémque, & totum ex ordine menſem
Paſcitur: itque pecus longa in deſerta ſine vllis
Hoſpitiis: tantùm campi iacet. Omnia ſecum
Armentarius Afer agit, tectúmque, laremque,
Armáque, Amycleúmque canem, Creſſámque pharetram.

Ex VIII, diuini operis,

Heu quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant!
Quas pœnas mihi Turne dabis! quàm multa ſub vndis
Scuta virûm, galeáſque, & fortia corpora volues
Tybri pater!

Et II, Punicorum tanquam diſcipuli,

Heu quantum Auſonio ſudabitis arma cruore!
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes?

Arborum ſimplicem altitudinem deſcripſit LVCANVS in III, *Arborum altitudo.*

Aethera tangentes ſyluas liquere Coaſtræ.

At MARO in II, perfecti operis addidit menſuram ex conatu ſagittariorum,

—vbi aera vincere ſummum

Arboris haud vlla iactu potuere ſagittæ,
Et gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris.
Vbi & loquutionem attendes, *vincere ſummum arboris aerem.* plebeius poeta dixiſſet ſimpliciter *arboris cacumen.* De Hylæa Scythiæ regione idem canit FLACCVS in VI,
Denſior haud vſquam, nec celſior extulit vllas
Sylua trabes. fſſeq; prius rediere ſagittæ,
Arboris ad ſummum quàm peruenere cacumen.
Eſt in XV, Transformationum,
Coralium. *Sic & Coralium, quo primùm contigit auras*
Tempore, dureſcit: mollis fuit herba ſub vndis:
CLAVDIANVS in nuptiis Honorij,
-vellítque coralia Lotho
Vimen erat, dum ſtagna ſubit: proceſſerat vndis,
Gemma fuit. Videamus quantum ad illa quæ ſunt in V, diuini operis,
Intexuſque puer frondoſa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, curſúque fatigat,
Acer, anhelanti ſimilis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.
Longæui palmas nequicquam ad ſidera tendunt
Cuſtodes: ſæuítque canum latratus ad auras.
ACCEDANT ea quæ ſunt in I, Thebaidos,
Hinc Phrygius fuluis venator tollitur alis.
Gargara deſidunt ſurgenti, ac Troia recedit.
Stant mœſti comites, fruſtráque ſonantia laſſant
Ora canes, vmbrámque petunt, & nubila latrant.
ILLVD verò conuiuium totum pendet ex Marone. quemadmodum,
-nec ſic auerſum fama Mycenis
Voluit iter: imago illorum quædam eſt,
Nec tam auerſus equos Tyria Sol iungit ab vrbe, & alia penè innumera: ſicut apud Claudianum in I, de raptu,
Iam vicina toro plenis adoleuerat annis. ex illo Poetæ,
Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.
LVCANVS autem, quemadmodum dicebamus rarior, In III, tamen penè ad literam illa retulit, quæ ſunt in X. diuini operis,
Vos etiam gemini Rutulis cecidiſtis in aruis
Daucia Laride, Thymbérque ſimillima proles
Indiſcreta ſuis: gratúſque parentibus error,

At nunc dura dedit vobis diſcrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abſtulit enſis
Te deciſa ſuum Laride dextera quærit:
Semianimeſque micant digiti,ferrúmque retractant.
Illa autem rudia, & quaſi proponens theſin declamationis,
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris:
Quos eadem varijs genuerunt viſcera fatis.
Diſcreuit mors ſæua viros: vnúmque relictum
Agnorunt miſeri ſublato errore parentes,
Aeternis cauſam lacrymis. Sic & illa ex x,
-non me quicunque es inulto
Victor,nec longum lætabere:te quoque fata
Proſpectant paria atque eadem mox arua tenebis.
His ſic in VII,
-Stygias magno duce liber ad vndas,
Et ſecurus eo,te ſæuo Marte ſubactum,
Pompeióque graues pœnas,vobíſque daturum,
Cùm melior ſperare licet.
Sic etiam ex I,inculpati operis,
Libra die ſomníque pares vbi fecerit horas:
Et medium luci,atque vmbris iam diuidit orbem.
In VIII,æmulatus eſt,
Tempus erat:quo libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die.
In iiſdem locis, quæ ſuprà commemorabamus, ſunt eorundem authorum verſus, tanquam diſcipuli ac præceptoris. CLAVDIANVS,
-niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas ſuccenſa genas,caſtíque pudoris
Illuxere faces. Ille de Lauinia,
Flagrantes perfuſa genas,cui plurimus ignem
Subiecit rubor,& calefacta per oſſa cucurrit.
Siliana illa in XV,
Contrà Sidonius,Letho non terreor vllo:
*Vtere Marte tuo:*ex Maronis Turno,
non me tua feruida terrent
Dicta ferox.& mox,*Vtere ſorte tua.* Item Eliſæ,
Stat ſonipes,& frena ferox ſpumantia mandit.
& Flamminij,
Stat ſonipes,vexátque ferox humentia frena,

Sanè Silij huc adducere omnia loca, quæcunque ſibi comparauit ad effingendam Virgilij maieſtatem; Grammatici potius intererit ad diligentiam oſtentandã, quàm illius qui ſuo iudicio Poeſeos virtutes ſeſe perſequi profiteatur. Proinde qui eò volet animum aduertere, ſingularem ponet operam. Nunc paucula, quæ ſuperſunt, videamus.

Idem tractat argumentum GRATIVS, & NEMESIANVS apud nos. Græcis OPPIANVS. Magnus hic poeta, ſicuti ſæpe à nobis dictum eſt. quicum Græcorum neminem auſim comparare. Quamobrem noſtros quoque duos hoſce ab illo puto lõgè ſuperatos. quippe cuius vnius ſpiritu Virgilianam diuinitatẽ repræſentatam ſemper iudicaui. tantũ abeſt vt cum huius numeris illorum verſus cõferri poſſe rear. Atque eos quidem ambos cùm plebeios iudicem; Gratij puritatem atque rotũditatem, denique inuentionem & ordinem antepono. Id quod ſigillatim perpendenti omnia, ſatis patebit. Cæterùm in ſequenti libro non inutilia quædam huic iudicio addita ſunt. quare ad reliqua tranſeamus.

Ex Proſerpinę Raptu loca decerpa ſunt nobis aliquot ſanè illuſtria, inter quæ illa imprimis nobilia ſunt, quæ cum Ouidianis conferre queas.

Quáque volat, vernus ſequitur color: omnis in herbas
Turget humus: medióque patent conuexa ſereno.
Sanguineo ſplendore roſas: vaccinia nigro
Induit: & dulci violas ferrugine pingit

Et mox, *hec lilia fuſcis*
Intexit violis: hanc mollis Amaracus ornat:
Hæc graditur ſtellata roſis: hæc alba Liguſtris.
Te quoque flebilibus mærens Hyacinthe figuris,
Narciſſúmque metunt, nunc inclyta gramina veris
Præſtantes olim pueros Tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te diſci perculit error,
Hunc fontis decepit amor. te fronte retuſa
Delius, hunc fracta Cephiſus arundine luget.
Aeſtuat ante alias auido feruore legendi
Frugiferæ ſpes vna deæ. Nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agreſtibus implet:
Nunc ſociat flores.

OVIDIVS autem in V, Metamorphoſeôn,

& aut

Et aut violas, aut candida lilia carpit.
Dúmque puellari ſtudio calathóſque ſinúmque
Implet. & in IIII, Faſtorum,
Hæc implet calathos lenta de vimine nexos,
Hæc gremium, laxos degrauat illa ſinus.
Illa legit calthas: huic ſunt violaria curæ,
Illa papauereas ſubſecat vngue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
Pars Thyma, pars Rorem, pars Meliloton habet.
Plurima lecta roſa eſt, ſunt & ſine nomine flores.
Ipſa crocos tenues, liliáque alba legit.

Ita laxior OVIDIVS: compoſitior CLAVDIANVS. neque enim ſolùm prata floribus, ſed etiam flores ipſos pingit coloribus fabularum. Itaque & in illis pictior phraſis: quippe eius primarium argumentum eſt,

Forma loci superat flores curuata tumore
Paruo planicies, & mollibus edita cliuis,
Creuerat in collem, niueo de pumice fontes
Roſcida mobilibus lambebant gramina riuis.
Syluáque torrentes ramorum frigore Soles,
Temperat, & modico brumam ſibi vindicat æſtu.
Apta fretis abies. &c. quæ alibi recitauimus.

Simplicius in V, Transformationum,

Sylua coronat aquas, cingens latus omne, ſuíſque
Frondibus vt velo, Phœbeos ſubmouet ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores.
Perpetuum Ver eſt. & in IIII, Faſtorum,
Valle ſub vmbroſa locus eſt aſpergine multa
Humidus, ex alto deſilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura colores,
Pictáque diſsimili flore nitebat humus.

CONFERVNTVR PRINCIPIA ET FINES.

CAPVT XVII.

HÆc ad hunc modum. Principia verò & Fines operũ quibus legibus tanti viri agreſſi ſint, vbi declaratũ fuerit, nihil iã huiuſce operæ ſupererit nobis. Ac Græci quidẽ ſtatim inuocãt, ſimul inuocationi admiſcent argumẽti propoſitionẽ. Noſtri hãc primo loco, deinde implorant opẽ, haud ſine magna, quod alibi dicebamus, ratione. Cùm enim etiam rerum abditarum, etiam animorum

momenta atque diſcurſus canere inſtituant: veriſimile eſt non niſi deorum immortalium ſpiritu afflatos eá cõſequi poſſe. Alij igitur Muſas, alij Phœbum, nonnulli vnum quempiam ex cæteris diis inuocarunt. Venerem LVCRETIVS aptiſſimè: quæ ſit author Romani generis: cuius lingua ſcripturus ſit. tum autem princeps generationis: cuius principia, cauſas, elementa profitetur. Sic enim, vt aiunt, ſuos libros auſpicatus eſt, *Ætheris & terra genitabile quærere tempus.* Alij poetæ cùm viris illuſtribus libros ſuos dedicarent: quaſi pro numine haberent ipſos, auſi ſunt ab eis petere carminum ſuorum præſidium. Sic poetarum princeps ad Octauium conuertit vota ſua, ſic ad Neronem LVCANVS, ad Veſpaſianũ. FLACCVS, STATIVS ad Domitianum, OVIDIVS ad Germanicum. Atque hic quidem leuiter. quippe ſpecioſiſſima verba illa, *timida dirige nauis iter.* At maximus poetarũ effudit diuinitatẽ ſuam, vt deum faceret vnum ex tribus carnificibus: Auguſtum dico, tum Lepidi tum Antonij prædem immanitatis. Quem fac innocentiæ plenum, à qua longè fuit alienus: quare optimum poetam, nobiliorẽ ſe ciuẽ relegat Ouidiũ, propter ſuæ filiæ impudicitiã: Quid igitur ille cœli afficit honoribus, qui ne terra quidem fuit dignus? Sic enim eſt in exordio perfecti operis,

Túque adeò, quem mox quæ ſint habitura deorum
Concilia, incertum eſt, vrbéſne inuiſere Cæſar
Terrarúmque velis curam: & te maximus orbis
Authorem frugum, tempeſtatúmque potentem
Accipiat, cingens materna tempora Myrto.
An deus immenſi venias maris ac tua nautæ
Numina ſola colant, tibi ſeruiat vltima Thule.
Téque ſibi generum Tethys emat omnibus vndis.

Poſt tot tantáque etiam illud excogitauit,

Anne nouum tardis ſidus te menſibus addas:
Qua locus Erigonem inter, Chelásque ſequentes
Panditur? Ipſe tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, ac cœli iuſta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec ſperent tartara regem
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamuis Elyſios miretur Græcia campos:
Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem)
Da facilem curſum, atque audacibus annue cæptis,

Ignaróſ-

Ignaróſque viæ mecum miſeratus agreſtes
Ingredere, & votis iam nunc aſſueſce vocari.

Quod conſilium diuino in opere cùm repudiaſſet: nihil enim horum quicquam ille, tametſi dicitur id opus Auguſti iuſſu aut gratia conſcripſiſſe: admonere potuit caſtigatę eiuſcemodi abſtinentię cum reliquis STATIVM: qui per initia Thebaidos ad eandem miſeriam ita ſe cõpoſuit,

-túque ô Latiæ decus addite famæ:
Quem noua maturi ſubeuntem exorſa parentis
Æternum ſibi Roma cupit. Tum illa, nihil niſi ſuperiora,
-licet arctior omnes
Limes agat ſtellas: & te plaga lucida Cœli
Pleiadum, Boreæque, & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet ignipedum frænator equorum
Ipſe tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iupiter æqua
Parte poli, maneas hominum contentus habenis,
Vndarum, terræque potens, & ſidera dones.
Tempus erit, cùm lanigero tua fortior œſtro
(durum hoc œſtrum lanigerum)
Facta canam. Id quod etiam Flacco placuit: ſic enim ſcribit. *-túque ô pelagi cui maior aperti*
Fama, Calcedonias poſtquam tua carbaſa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos
Eripe me populis, & habenti nubila terræ,
Sancte pater, veterúmque faue veneranda canenti
Facta virûm. verſam proles tua pandit Idumen.
Videntur aliqua deeſſe,
Nánque potens Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentémque faces, & in omni turre furentem,
Ille tibi cultúſque deûm, delubráque genti
Inſtituet; cùm iam genitor lucebis ab omni
Parte poli. Neque enim Tyrias Cynoſura carinas
Certior, aut Graiis Elice ſernanda magiſtris.
Seu tu ſigna dabis, ſeu te duce Græcia mittet,
Et Sidon, Nilúſque rates: nunc noſtra ſerenus
Orſa iuues, hæc vt Latias vox impleat vrbes.

Licuit fortaſſe his Virgilium ſequi. at Lucano quî licuit? quippe ita eſt memoriæ proditum: Romæ quidã recitatorum, in præfatione (ſic enim conſueuerant

tum ad attentionem comparandā tum ad poematis cō-mendationem) auſum eſſe ſeſe cū Virgilio ita comparare, vt etiam anteferri geſtiret. illius enim hæc. *Ecquantum mihi reſtat ad culicem.* Quid igitur illiu ita verba excipit, vt faciat ſua? Tum autem qui Iuliorum familiā vniuerſam Hiſpanico ac plebeio odio proſequeretur: quibus numeris monſtro illi (Neronem dico) potuit adulari? Audiamus igitur non iam Pompeii, ſed ſui transfugam,

te cùm ſtatione peracta
Aſtra petes ſerus, prælati Regia cœli
Excipiet gaudent polo, ſ u ſc. ptra t nere?
Seu te flam.niferos Phœbi tranſcendere currus,
Tellurémque nihil mutato Sole timentem
Igne vago luſtrare iuuat. Tibi numine ab omni
Cedatur: iuríque tuo n tura relinquet,
Quis deus eſſe velis: vbi regnum ponere mundi.

Cum iis quæ ſequuntur. STATIVS ad vnguem

Sed neque in arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduerſi calidus qua vergitur Auſtri:
Vnde tuam videas obliquo ſidere Romam.
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris vnam:
Sentiet axis onus. librandi pondera cœli
Orbe tene medio Pars ætheris illa ſereni
Tota vacet: nullæque obſtent à Cæſare nubes.

Ab hoc excurſu temperauerunt SILIVS & OVIDIVS. quorum iudicium ex Aeneide ſumptum ego quoque ſequendum puto, Opera verò ſua ſic itē penè omnes clauſerunt: Modeſtè VIRGILIVS ac more ſuo,

Illo Virgilium me tempore dulcis al bat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis otij:
Carmina qui luſi paſtorum, audáxque iuuenta
Tityre te patulæ cecini ſub tegmine f gi.

Veritus enim plagiariorum temeritatem tū hîc nomen poſuit ſuum: tum pudenter innuit initiò diuini operis,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egreſſus ſyluis: vicina coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis.
Arma virúmque cano. Quæ qui abſtulere, ſuam faciunt Aeneidem, non Maronis. Et erat apud priſcos in more poſitum, vt non titulis ſolùm aſcriberent nomen, ſed operis

peris ſtatim principiis apponerent. Sic omnes Arabes, & Chaldæi, ac Prophetæ veteres: Viſio Azahelis. Iudicium Abdiæ. Dixit Auenzabri. Sermo filij Zacuth. Propoſitiones Barthecuai. Sic Herodotus, ſic Thucydides. HORATIVS inflatior in operis ſui commendatione. Nam cùm pudentiſsimè diuinus Parthenias, *Hæc ſuper aruorum cultu pecorúmque canebam. Et ſuper arboribus:* Ille,

Exegi monumentum ære perennius,
Regalíque ſitu Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Poßit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries & fuga temporum. &c.

Haud multum abſimilis OVIDIVS, modeſtior tamen,

Iámque opus exegi: quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum: nec edax abolere vetuſtas.
(aboleuit Faſtorum tamen libros ſex)
Cùm volet illa dies quæ nil, niſi corporis huius
Ius habet, incerti ſpatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei, ſuper alta perennis.
Aſtra ferar: noménque erit indelebile noſtrum.

Modeſtiſſimè etiam STATIVS,

O mihi biſſenos multum vigilata per annos
Thebai. Iam certè præſens tibi fama benignum
Strauit iter: &c.

LVCANVS autem quaſi verus Vates præuenit exitium ſuum his verſibus, qui non in fine operis, quippe imperfecti, ſed in nono ſunt,

Nam ſi quid Latiis fas eſt promittere Muſis
Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores, &c.

Hi fines igitur poematum, cum quibus nos quoque tam longo támque pertinaci labori finem faciamus.

LIBRI QVINTI
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEXTVS, QVI ET HYPERCRITICVS.

IVDICIVM DE ÆTATIBVS POESEOS LATINÆ.

CAPVT I.

Seculum unde.

LATINÆ Poeſeos ætates quinque in præſentia ſtatuo, non quemadmodum quatuor mundi ſecula poetæ priſci. neque ſimiles quatuor vitæ ſpatiis, quæ à Philoſophis in animalibus agnoſcuntur. motus enim, tractus ille cui certis temporum præſcriptionibus ſecatur in partes, ac propterea ſeculi conſecutus eſt appellationem, celebratus eſt in primordiis ipſis à pacatis elementorum conſenſionibus, à qua perenni perpetuáque concordia incorruptiſſimi metalli, hoc eſt auri, formam ei deſignarunt. Ergo, vt res ſeſe mortales habent, cùm in eo conſiſtere non poſſet, neque fas eſſet ad meliora promouere: neceſſe fuit à deterioribus excipi. Vnde per argentum primùm, deinde per æs ad hoc vſque ferrum, quo nunc cuum miſerrimè tranſigimus, deducti ſumus. vitæ verò noſtræ curriculum lõgè alia dimenſione ab infantia inchoatum, ſtatáque ætate perfectum, declinat eò vſque dum rurſus exoleſcat, At ipſam poeſim multò diuerſa metimur ratione. nanque rudimenta quædã primi illius exortus agnoſcimus: flexúmque ætatis tanquam per adoleſcentiam, à Liuio atque Ennio, per Accium, Næuium, Plautum ad conſummatum floréſque tranſmiſſum robur: quod in Terẽtio Catullo, Tibullo, Horatio viget: in Virgilio etiam luculentè ſplendet, à quo ad Martialẽ, Iuuenalẽ, Silium, Statium deuergens, paulatim effloreſcit. Tum autem quarto veluti decurſo ſpatio, hæſit in ſenij veſtigiis cum Sereno

reno, Sidonio Seuerino, Auſonio. Atque hæc quidē præ ſe ferre videbantur hactenus imaginem quampiam inæqualis vitæ noſtræ, verùm lōgo poſt hoſce tēpore, non ſecus atque intermortua, tandē penè derepentè ſatis magna veluti Tages alter, extitit. Nam tametſi de integro rediuiua nouam ſub Petrarcha pueritiam inchoaſſe, atque inde Philelphi ſtudio clara admodum incremēta cepiſſe viſa eſt: haud exiguā tamen illam tum fuiſſe puto, quam conſtat penè illico multorū illuſtriſſimis ingeniis confirmatā, cum antiqua illa optima certare potuiſſe. Etenim ſi vnum modò Virgilium excipias, (is enim nō ſolùm humana ſuperauit ingenia, verumetiam ſeſe quaſi parem extulit naturę) Palingenium, Aonium, Politianū, Cerratum, Vidā, Pontanū, Sanazarum, Fracaſtorium habes, quos cum cuiuis veterum compares multis, ſed nō ignobilibus anteponas. Quam rem vt cōmodius ac propius cognoſcamus, ab iis quorum opera ſunt nota nobis (multa enim latent nos in hac barbarie atque vaſtitate literarum: ac raris, longinquis, difficilibus & vix & ſerò commeatibus ſubuehuntur) auſpicatus, iudiciū noſtrum ad ea vſque tempora deducere cōſtitui, quæ ſua fulta authoritate, reprehenſionibus atque cenſuris carere videbantur. Tentandum námque nobis eſt, perinde atq. nobilium ac ſublimiū rerum vel indagatorib. vel etiā vindicibus, an illa, quæ ab ipſis dicta ſunt, acutius, cōcinnius rotundius, accuratius potuerint dici. Quæ fuit cauſa, vt ab iis, qui etiam nūc monumētis ſuis ſuperſtites ſunt, duxerimus temperandū. ſimul vt & odium in caſtigando, & adulationis ſuſpicionem in laudādo vitaremus. Tū autē qui non omnium aut indolem, aut facta cognoſceremus ſiqui fortè propterea prætériti fuiſſent, ne id à nobis vel temerè, vel ignauè, vel etiam malignè factum putaretur.

IVDICIVM DE POETIS.

CAPVT II.

AC quanquam à Quintiliano, ſummo eſt factum iudicio, vt qualis quiſq. eſſet poetarum, cognoſceremus. & iam ſuperiorib. libris non pauca ſunt à nobis cōmemorata: nonnihil tamen hîc quoque dicendum eſt, quod ad imitandi ſtudium rationémque nos excitare queat. Vt igitur à vetuſtioribus initiū faciamus: ſunt qui

rò, quibus artibus potuit paraſitus annulũ militi ſuffurari, quem ſecũ ſemper ſoror eius habuiſſet, poſtquam cum illo perierat? Sic enim ait Planeſium,

Verùm hunc ſeruaui ſemper mecum vnà annulum,
Cùm hoc olim perij.

Neq; verò placet quod fingitur in Ciſtellaria: Alceſimarchus adoleſcens ſtatuitur cum ferro in ſcena, tanquam ſe ipſum interfecturus. hoc enim tragicum, atq; adeò atrox nimis. In eadem preterea idem adoleſcens cùm deos ſuorum dictorum teſtes faceret, ita iurat, *Itáne dij magni, minutiq; & patellarij.* Hoc vt riſum excuteret: non ex decoro vel rei vel perſonæ. id quod committit ſæpe. verùm res eſſe oportet etiam ipſis in Comediis admodum veriſimiles: vt, tametſi ficta repræſentari potius quàm fingi videantur. Solum illud licere liceat (libet enim quaſi Comicè ludere) cùm duæ in ſcenis proximæ perſonæ, quaſi in maximis interuallis ita loquuntur, vt à populo procul audiantur: illi inter ſe non exaudiant. hoc igitur vſu poetarũ, theatrorũ conſenſu datũ acceptũmq; ſit. Cetera omnia oportet quàm proximè accedere ad veritatẽ. Itaq; ne illud quidẽ vnquã eſt à me probatũ, cùm in captiuis & abit Philocrates, & redit Philopolemus ab Ætolis Aulidẽ perpauxillis horis. non minore culpa tragici Græci, apud quos Athenis Thebas Theſeus momento temporis, etiã cum exercitu, etiã prælium fit, etiam poſt victoriam nuncius. Ridiculus potius in Mercatore Chorinus quàm facetus aut vrbanus, cùm furit: neq; minus ineptus tum ipſe, tum pater, dum mutuis contentionibus licẽtur. vt omittam loca aliquot, in quibus, ſicuti dicebamus, antiquam exercet Comœdiam, quemadmodum & in Bacchidibus,

Etiam Epidicum, quam ego fabulam æquè ac meipſum amo,
Nullam æquè inuitus ſpecto: ſi eam agit Pello.

Hæc igitur inter alia, quę quaſi melius fieri potuerint, viſa ſunt recenſenda. Nã ſanè dictionis genus non eſt noſtrũ emendare: qui illi ſanè barbari ſumus: aut ſi Latini, Latini profectò illius beneficio. Numeros non deſideramus. Verſus aliquot in VII. libr. perpenſi ſunt. Antiquas dicendi figuras non niſi inepti carpere auſint: cuiuſmodi ſunt ex Aulularia, *Pici diuitiæ qui aureos montes colunt, Ego ſolus ſupero:* & ex Amphitruone, *Naucratem quem volui conuenire, in naui non erat.* Erant enim Romæ tum

Atticiſmi, quos curioſius ſeculum poſtea eſt aſpernatum.

Terentij verò quod immutemus, ſanè habemus nihil. ſumma enim ille arte omnia, accuratáq; imprimis niteſcit oratione. nã quæ tria reprehendunt in ipſo viri docti, illis potius quàm ei ſunt oneri. Primum eſt in Prologo Heautontim. ita ſcriptum eſt, *Ne cui ſit veſtrûm mirum cur partes ſeni poeta dederit quæ ſunt adoleſcentium, Id primùm dicam: deinde quòd veni eloquar.* Aiunt aliter proponere, aliter exequi. Itaque ſuo quiſque arbitratu inuertit. Mihi verò ad vnguem diſtribuere quæ ſtatuerit, videtur. nam primum reddit rationem, tametſi leuem. Menãder enim cùm ita inſcripſerit: ſatis habuit Poeta illius ſequi iudiciũ ait igitur hæc per illa, *Ex integra Græca, integram Comœdiam Hodie ſum acturus, Heautontimorumenon.* deinde ait, *Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet: nunc qui ſcripſerit, Et cuia Græca ſit, ni partem maximam Exiſtimarẽ ſcire veſtrûm, id dicerem.*

Deinde declarat quare ita prodierit in ſcenam. Ratio ergo ab ipſo hæc adducta eſt, à Menandri authoritate. Quanquam ego arbitror, non omnis Comœdiæ partes eſſe adoleſcẽtum: ſed eius perſonæ quę in fabula aut inſignior, aut frequẽtior. Eſt autẽ maximè inſignis in ea Menedemus, tum quia eius cauſa abfuit Clinia, tum quia etiã cùm præſens eſt, abeſt. aguntur enim omnia penè in ædibus Chremetis: tũ quòd cõpilatur ſenex. Poſtremò quia fabulę hilaritas in Cataſtrophe, tota pertinet ad ſenis miſeriam diluẽdam. Hoc primùm obiiciebãt: alterum hoc, Vaſta, inquiunt, & hians, atque inanis Comœdia eſt. tota nánque intercedit nox. Nam per initia cœnam curant. poſtea Chremes ait, *luceſcit*. Sanè igitur abiit nox. Hæc eſt illorum obiectio: quam ſic diluimus, Datam actámque fabulam ludis Megalenſibus. itaque dimidium fabulæ actum veſperi: noctem tranſactam ludis: alterũ dimidium reliquũ ſub lucem. vnam igitur quaſi duas. Id quod cùm eſſet per præconem pronuntiatum iuſſu Ædilium, pollicitus eſt ipſe quoque poeta in Prologo verſu illo, *Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.* Tertia hæc animaduerſio eſt in Andria: Introducitur enim Glycerium parturiens cum hiſce verbis. *Iuno Lucina fer opem.* At, inquiunt, cùm hęc Comœdia palliata ſit, nõ erãt inſerenda nomina Romana. Lucinę enim nomẽ quomodo notũ Glycerio. quæ Græca perſona eſt? Reſpondemus, Prolepſis poetica eſt: ex poetæ

ex poetę ſanè perſona perſonis attribuũtur multa:quemadmodum ſuo loco dictum eſt de Lauini litoribus & de Velino portu apud Maronem. & Romanis cùm recitarẽtur, Romanas voces interponere licuit. Id quod ab aliis quoque factum eſſe conſtat ex Plautinis fabulis. Ille enim Thebis cùm ageret Amphitruonem, ita facit narrantem Soſiam,

Quid faciam nunc ſi tres viri me in carcerem compegerint? Sic in Captiuis nominat *Subbaſilicanos*, cùm in Aetolia eſſet: item *vel.b.um*, cæterùm ne multis aliis excutiendis locis oſtentem diligentiam, legatur Choragi ecβaſis in Curculio[illegible]e:ea eſt,

Qui periurum hominem vult conuenire, eat in Comitium:

Qui mendacem, & glorioſum, apud Cluacinæ ſacrum: Dites damnoſos maritos ſub Baſilica quærito. Præterea *forum infimum, forum medium, Canalem, Lacum, Thuſcum vicum*: quæ omnia quum Romæ ſint, atque ea fabula in oppido Epidauri agatur: palàm eſt, hoc veteribus poetis licuiſſe, quod nouellis Grammaticis carpere non liceat.

RECENTIORES.

CAPVT IIII. MARVLLVS.

POſteaquam ex priſcis illis expediuimus nos, à noſtro ſeculo auſpicari libet: vnde per proximam ętatem ad ſuperiorem facto gradu, tãdem in vltima illa optima atque eius optimo principe Virgilio quieſcamus. Primus, quod equidem ſciam, PETRARCHA ex lutulenta barbarie os cœlo attollere auſus eſt. Cuius, quemadmodũ diximus alibi, quòd nihil videre licuerit: eius viri caſtigationes, ſicut & alia multa, relinquam ſtudioſis. Simile fatum PHILELPHI quoque: ſanè quod ad nos attinet. quare ad alios tranſeamus, MARVLLVS totus durus, moroſus, aliorũ obtrectator, ſui admirator ſimul, & diffidens. Anxius enim quo dicat modo, hæret negotioſus, omnino inuenuſtus. Quem cùm Crinitus tantoperè commendarit: accuratius perſpiciendum eſt vtra potior fuerit: amicitiáne apud illũ, an apud nos veritas. Iam primùm ad Neęram Epigramma: quòd maximè videtur delitias facere, id verò maximè eſt inſuaue, neq; poteſt animus meus ei acquieſcere orationi, quæ fœminã vocet Paſſerem aut turturem. Nam tametſi ſexus eſt ſub vno articulo vterque: tametſi non ſunt acceptæ voces illæ pro epithetis, tamen

aures eruditæ, veréque poeticę aliud requirunt. Præterea, cùm proponeret tria, regna, aurum, meſſes Arabum: tria concluſit, ſed non eadem. ſic enim dixit,

O prius peream ipſe, regna, & aurum.

Dices non eſſe philoſophum, ſed poetam: at verus poeta dicat, ſe in Epigrammate oportere eſſe philoſophum. accedit enim bonum Epigramma ad virtutes Epicherematis. Ad hęc decreſcit oratio. pluris enim erat eum perire, quàm regna: pluris regna, quàm aurum. quare aut ita, aut melius dixerit alius, *Ah prius pereamus, omnia unà Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe.* vt tribus, quæ dicebat, repetitis, etiam ſeipſum addiderit. Quanquam etiam exercitationis gratia molliuſculè illi futurum fuiſſe ſic putamus.

Salue nequitiæ mea Neæra,
Pluſquam nequitiæ tui Marulli.
Meum mel, mea ſuauitas, meum cor,
Meum ſuauiolum, mei lepôres,
Tene ego ſine regna? te ſine aurum?
Aut meſſes Arabum velim beatas?
Tene viuere ego queam relicta?
Ah prius pereamus: omnia: ite hinc
Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe,
Qui meipſum in domina mea reliqui.

SVBDIDIMVS verſiculum duobus, quibus anteibat. Plus enim eſt id quod poſitum eſt in hac interrogatione. plus, inquam, non poſſe *viuere* ſine ea, quàm poſſe regno carere. Et magni affectus eſt verbi numerus ille, *pereamus*: & quod ſubditur: *omnia*. Deinde Gorgotes cum contemptu: *ite hinc* tandem eùm ſeipſum expellit. Poſtremò, indignum ſeipſo, quem reliquerit in *relicta*. Etiam poſſis acuere appoſito contrario ad hunc modum,

Ah prius pereamus: omnia, ite hinc
Rerum ſomnia, regna, & aurum & ipſe.
Quin nihil pereat, nec hæc, nec illa.
Quum meipſum in domina mea reliqui.

Quòd ſi quis hoc facilè factu putat: vt aliena corrigantur, periculum faciat. Citius & cōmodius mille de ſuo fabricatus fuerit, quàm aliena decem vel praua direxerit, vel ſqualentia nitore affecerit. ſed ad alia.

Alterum quoque Epigramma ſanè multis arriſit. Inuentio tamen adeò vulgò iactata, adeò protrita eſt, vt

Græca,

Græca, Latina, Tuſca lingua iampridem circumferatur. Metiamur verò tum illius tractũ vniuerſum, tum partes ſingulas, poſtremò verò cõcluſionem. Primùm dicit ſtupefactum, deinde coniectum in fugam: inde ſpoliatum: Neæram potitam telis deos figere: illum errare inermẽ. Languidior igitur eſt cõcluſio. minus enim eſt Amorem inermẽ, q̃ à fœmina deos vulnerari. Cùm igitur ſic dicat,

Induitúrque humerum: pariterque hominéſque deóſque
Vna ferit: victus errat inermis Amor:

malim equidem hunc ad modum,

Ergo infeſta ferit pariterque hominéſque deóſque,
Atque nouus telis facta triumphat Amor.

Quanquam argutius ita finxeris: Ille ſic dicit,

Sed dum fortè fugit, plenæ cecidere pharetræ,
Deuictis ſpolium quas tulit illa dei.

Deinde ſequitur illa concluſio. Tu ſic,

Dùmque fugit cecidere faces, arcúſque, pharetráque
At trepidi ſpolium non tulit illa dei.
Atque ait, Hi puer, i, ferias hominéſque deóſque:
Sat mihi ſunt oculi, non tua tela mei.

Vt omittam, minus placere mihi vocem illam *pharetræ*, in numero plurali: verſus enim gratia factum videtur. Primi quoque duo verſus non ſatisfaciunt.

Inuenta nuper neruum cùm tenderet arcem,
Obſtupuit viſa victus Amor domina.

Voluit dicere, arcum tẽdenti Neæram ſuperueniſſe. nam quoque inueneerit eam, ſi non vidit? quare poſt *inuenta* addidit *viſa*: melius igitur ne fugiat: ſed adeò incendatur ab illa, vt primùm obſtupeſcat, mox ſpolietur melius, inquam, non fugere à tam bella puella, ſed rara neque amplius viſa ſpecie capi.

Inuenta rerum dominum cùm tenderet arcum
Obſtupuit dominæ luce retuſus Amor.
Obſtupuit: ſpatiiſque immobilis hæſit in iiſdem,
His iiſdem in ſpatiis, in quibus ante fuit.
Illa grauem telis pharetrámque arcúmque ſonantem
Suſtulit: at flenti reddidit inde deo.
Atque ait, Hi puer, i, ferias hominéſque deóſque:
Sat mihi ſunt oculi, non tua tela, mei.

QVÆ verò ad Falconem ſcribit, iis languidulas illas Catulli concluſiones imitatus eſt. Totus quoque tractus

Epigrammatis ad illius Ideam deductus eſt. Multa tamē videntur reprehēdi poſſe. primùm vniuerſus ductus orationis: malim enim caſtigare Falconē atq; incuſare, quàm inſectari maledictis. Neque enim ingratum poteſt cùm appellare, qui ſeſe vindicat in libertatē ex eius heri ſeruitio, cuius nutu multum penſi exhauriendum habeat in opere quotidiano, parum demenſi: propterea quòd ex ea famis cōparatione voluptas multa domino ſit euentura. tanto minus Inſulſum aut ineptum appellare queat. tum autem ineptiat is qui illum vocet perfidum. captus. n. forte, inuitus, in nexu aut neruo, nullam Tyranno dedit aut debet fidem. Ignauum verò quis dicat Falconem: qui ab quotidiano certóque cibo trāſferat ſeſe ad fortuitas dapes, nec ſine multa opera conſequendas? nam hanc ſpiritus libertatem atque magnanimitatem pro impietate agnoſcere, planè dementia eſt. Quare alia dicendi conſtitutione, quam ductum vocant, agendum fuit ſic,

Prepes volantum verè ſplendor alitum
Magnanime Falco: ſiue quæ terræ ſola
Præter remiſſo preſſa radunt impetu:
Seu quæ ſupremum fulminis ritu ætherem
Findunt coruſcæ: te ne Regis optimi
Olim miniſtrum, operiſque conſortem ardui,
Victoriarum marte partarum tuo
Laudem impudenti prodidiſſe nunc fuga?
Cùmque obſoletæ ſordibus vitæ vltimis
Tam ſplendidam mutaſſe fortunam: vt tui
Sis transfuga? Nam clarus olim quis fores
Cum Rege Rex, nunc beſtia es cum beſtiis.

Oratio igitur neque Falconi conuenit, vti diximus, neque Regi, vt dicemus. quippe cuius amorem erga Falconem comparat puellari ac fatuo amori. Qua comparatione cùm vellet dictionem ſuam facere molliuſculam, Regis maieſtatem non effœminauit ſolùm in ſexu, ſed in ætate quoque infatuauit. Præterea duo addit, quorum alterum neutiquam Regē deceat, alterum ne virum quidem. nam neque Rex fugitiuam auem perſequatur aut captet, neque vir laſſus ſit vnius diei opera, ídque in equo ſedēs. Auxit autem ignauiam, cùm addidit *vix*. Ad illud inuitus venio, quādo ne literatoria quidem Latinitas conſtare videatur. Quis enim non animaduertat illa

minimè

minimè cohærere? *quaſcunque* & *ſolæ*. ſic enim ſcribit,

Ingrate Falco, & crimen alitum omnium
Quaſcunque mollis aura ſubleuat ſolo:
Cœlúmque pennis, nubila & tranant ſuis,

& ſtatim ab eodem relatiuo,

Ac regna ſolæ cœlitum & vident domos. Eſt igitur ſic: *quaſcunque aura leuat.* & *quæcunque ſolæ vident regna cœlitum.* Præterea cùm *cœlum* dixit, quare addidit *nubila*? An accepit *cœlum* non pro aere: (quod tamen putandum eſt) ſed pro quinto corpore naturali? ait enim ſolas aues videre *cœlitum domos*: ridiculè ſanè.

AD hanc dicendi caſtitatem permulta illius viri poſſis redigere: ne ſupinum hoc ſeculum iſta leuia atque incondita miretur oſcitanter. nam pleraque talia ſunt: plurima plebeia & ſordida. multa ex aliena inuentione: Græca ſcilicet, aut Latina. Eſt enim Auſonij inuentio illa qua vtitur ad Antonium principem Salernitanum,

Quærite Mæonidem Muſæ, redit alter Achilles,
Quærite Pelidem, Mæonides remeat.

E Græcis verò quæ ſumſit, vt in gemma Dido deſcriberetur, haud valde vegeta ſunt. Si, inquit, de pudica fœmina mentiuntur poetæ, ita vt impudicam ſcribant: quidnã ſcribent de impudica? De qua propterea quòd in noſtris Heroinis extat Epigramma: hîc nullum ponam nouum. vnum tantum hîc dicam. me non intelligere verſum illum, *Vera hæc effigies, nec vera eſt, hoſpes Eliſæ.* quid enim: Etiámne ibi præſens erat Æneas inſculptus? at non aderat cùm ſe interimeret. quod ſi, *hoſpes* eſt ξένε, Helleniſmus eſt: viatorem Latini Hoſpitem vocant nuſquàm.

Ad Neæram quum ſcribit, ſe niſi vratur, fore vt in lacrymas ſoluatur: niſi lacrymis madeat, vſtum iri: lepidiſſimè ac rotundiſſimè deducit. Quum igitur quot verſiculis narrauerat vſtionem, totidem lacrymas tanquam recurrendo renarret, addidit illum,

O vitam miſeram, & cità caducam!

Non verũ eſt, imò ſanè tẽperatã vitã. & elegãtius finiatur Epigramma illa rotunditate. Verùm ne curioſa ſedulitate efficiamus operã noſtram viliorem: vileſcit enim ſingulis aut recenſendis aut corrigendis: quum ex hiſce patuit aditus huiuſce caſtigationis ſtudioſis, relinquamus ipſis quãtum eſt reliquum: atque ad Hymnorum iudicia

Hymnorum iudicis. conuertamus orationem noſtram. Quos Hymnos tantò impenſius à nobis eſſe tractandos exiſtimamus, quò fuerunt ignauius à ſeculo noſtro cōſiderati. neque enim defuerunt qui ita ſcripſerint, Principes Latinæ linguę viros à Marullo ſuperatos. Quocirca permultùm intereſſe videtur reipublicæ literariæ, vt & ipſi Marullo, & cæteris optimis viris ſua cuique laus ac dignitas aut attribuatur, aut retineatur. Quum igitur Poeſis, vti dicebamus, ex rebus ac verbis, quemadmodū omnis quoque oratio, cōſtituta ſit: in vtriſq; confuſam operā Marullus poſuiſſe videtur. nā quod ad res attinet, ea quæ ſupra naturā ſunt, cœleſti ſpiritu de eis fidē faciente: quando neq; ſenſuum captu, neq; mentis agitatu cōprehendi queunt, vnà cum hac ipſa rerū inferiorū humilitate cōmiſcuit: ac ſi quando ſeorſum tractauit ſeparata, in alteris altera ꝓmiſcuè repetiit. quinetiā quod min⁹ tolerabile fuit, Græcanicis fabellarū mendaciis conſpurcauit. Quod verè ſpectat ad ipſum filū orationis: profectò nihilò cōſtantius tumores Statianos ad humilimum ac maximè plebeiū dicēdi genus infeliciter demiſit. Hoc enim viri illius ingenio maximo atq; præclariſſimo vitium fuit peculiare, vt magnifico ſpiritu ſcribere aggreſſus, elangueſceret in orationis tractu feruor ille: egregióſq; primos illos impetus iudiciū deinceps deſtitueret, aut voluntas. Nā quibus in poematiis ſeſe voluit nauiter exercere, ver⁹ ſanè poeta eſt, ac diuin⁹. velut in Elegia de exilio ſuo. recta enim eſt, & plena, & efficax, rotūda. Maius etiā numen afflauit illum in Martis Hymno. longè excellentius atque auguſtius in Æternitatis explicatione ſpirat. penè enim ſolùm poema illud vniuerſas illius famę rationes ſuſtinere poteſt. Cæterùm vt quod de rebus ipſis dicebamus, eluceat: quis non videt primum Hymnum nō conuenire propoſitæ inſcriptioni? Titulus enim quum ſit is, Hymni naturales. & Natura nihil aliud ſit, quàm vis mutationis atque conſeruationis, & mutatio non ſit niſi rei exiſtentis, vt id quod non eſt, aut ſimpliciter aut tale ſit, hæ ſanè leges his circumſcriptæ limitibus, nullā queunt habere neceſſitudinē communionis aut proportionis cū Creatoris infinitate. Solus enim creat infinitus, eiúſque actionis principium nullum eſt, ex quo fiat quod creatur, ſed vnde tantùm, efficiens ſcilicet ipſe. Nā quæ Natura capere

Marullus reprehenditur.

Natura quid ſit.

pote

Poteſt in Diuinis, trium perſonarum in infinita ſubſtantia vnitatem, quàm hîc canit ille? Quare quid ei cum Iouis appellatione, quam communé cum Planeta mox faceret? Aut quem hîc Dei filium agnoſcit: vt in Pallade poſtea proſtituat colubris & Meduſæ? Quid ibi facit Inachus? Quid verſus illi?

Siue in remotis optimus regnis patris,
Dignate mortales parum.

Nonne Dominus Ieſus non ſolùm regno Patris in cœlo, ſed etiam ſuo ſanguine nos in terris dignatus eſt? Nonne quotidiana præſentia dignatur: qui nos inter affuturum ſeſe pollicitus eſt, quibuſcunque terrarum locis eius nomine conuentus indicetur? Quid eam cum veterum nugaciſſimis figmentis equeſtrem facit in Gigantum pugna? at Dei Sapientia non eget vehiculo, non auxilio, non ſupplemento. quis enim addiderit infinito? Vniuerſa verò materia rotundius omnino dici potuit. Vt autem ad primum hymnum illum redeamus, eius inæqualitatem, quæ in hymno quoque Solis deprehenditur, videamus. Quid enim grauius illo, aut ſonorum magis?

Ipſe animum vati, mentem ipſe miniſtra
Sancte Pater, ſiue æthereo delapſus Olympo
Enthea diuino præcordia concutis œſtro:
Ignotáſque vias aperis: téque ipſe recludis.

Quid illis obſcurius?

Siue iubes cinctum Solis caput igne tuentem
Ingenio, mentiſque oculis per inane leuatis
Eminus informi quæſitum oſtendere in vmbra.

Quid illis plebeium magis?

Ipſi inter facies, ſimulacráque mille ferarum
Impia Circææ depaſti pocula menſæ,
Obſcœnis ſtabulemur haris: nec tecta paterna
Reſpicimus: dulcémque Ithaco de culmine fumum.
Iampridem in fœdas dociles tranſire figuras.
Sed te Moly tamen nobis tribuente beatum,
Securi Dominæ atque dapis, quo numina monſtrant,
Nitimur immenſum venerari carmine puro.

Vt ad Satyræ tabernas quam proximè accedunt, neque ex Chriſtiana veritate ſcripta ſunt illa,

Nam quum tota graui torperet machina acerno.

Ex nihilo nánque creata ſunt, non autem ex decantata

illa congerie atque confuſione vel exempta, vel digeſta omnia. exulet igitur à Theologiæ libris aceruus ille: à Philoſophiæ verò monumentis *vacuum*, quod ſe iactat in illo verſu,

Et vacuum ſola inane teneret.

Nam quum ſcribitur in ſacris libris, terra erat inanis & vacua, ſignificatur id quod ἀργὸν dicunt Græci, id eſt iners, & ceſſans ab opere: non autem τὸ κενὸν: quod omnino nuſquam eſt in natura ſine corpore: nuſquam vel in natura, vel extra naturam ſine Deo. Hoc autem non ſatis habuit *vacuum* dicere, niſi etiam verboſa palilogia ſubderet *inane*. Sed & mala vſus eſt loquendi ratione, quum dicit,

Aridáq; oſtentas medius ſola prodiga in vndis.

nam *prodiga* ſunt effuſa: at terrarum aſpectus tollitur ab aquis. occulitur enim. ergo vel coercetur, vel caſtigatur. Non igitur prorſum ſe adigit: ſed quominus agas cohibetur. Poſtea verò quàm dixit hoc, quare addidit?

Apparent ſubitò, dictu mirabile, terræ

Quanquam ne hoc quidem verum eſt, terram prius Oceano tectam, poſtea extitiſſe. Illa deinde luxuriant,

Diuitiiſque ſuis capitur iuſtiſsima tellus.

Nullus enim telluri ſenſus, ſed ſola vel materia vel locus eſt eorum quæ in ea generantur. Aliunde nánque formas capiunt. Quapropter inconſultam continuat ambitionem,

Atque animum facies mouet, & variantia rerum.

Nam ſi hoc ſtuduit, vt faceret: non mouetur animus poſt generationem: poſtquam enim recepta eſt in materiam forma, ceſſant affectus: ſed ante generationem mouetur efficiens ab Idea quam in ſe habet. Quòd ſi quis à triuiis obſtrepat, hæc eſſe ſophiſmata, & à Muſarum leporibus aliena: neque verum dixerit. nihil enim ſolidioris eruditionis à Muſarum ſacrariis alienum eſt. & vnico eóque leuiſſimo verbo reſpondeatur. Non igitur hymnos eſſe naturales. neque vera canit illis,

Solida eruditio nequaquam à Muſis aliena.

Cœlúmque profundum erigis.

Caue ſanè dixeris, in imo cum elementis confuſum fuiſſe cœlum. Quòd ſi cœlum aquæ ſunt, quas ab aquis noſtris ſeparauit Deus, (Hebræis enim Cœli nomen aquam & ignem continet) quî ſtet verſus ille?

Aequoreaſque iubes diſcludere moles,

Si

Si cœlum, inquam, eſt aqua, noſtras aquas ab aquis cœlum quo diſcludat modo. Et quum dicere voluit, præfeciſſe dici ſolem, ſic ſcripſit,

Portantem Auroræ præponas lumina Solem.

non enim antepoſuit *Auroræ*, ſed poſtpoſuit. Quòd ſi potius intellexit, portare lumen Auroræ, verbum illud fruſtrà ſit. Cui nánque præpoſuerit? illud autem priſcorum delirium temere nimis arriſit ei,

Solem ſiderea moderantem fræna choreæ.

Si enim cæterorum curſus aſtrorum penderent à vi nutúque Solis, Sol eſſet ipſe Deus, aut prima Mens. Quin ne mẽs ipſa quidem prima temperat ſubiectas ſibi rotationes, ſed diurna ſola rapiens, ſuam nihilo ſecius cuiq. permittit. Nam qui reliquos cœlos regat Sol, quos ne tãgit quidem, quibus non aſsidet? Sed de his ſuo loco, nam hîc vel ſatis, vel etiam nimis. Scilicet etiam deformes buccæ ſuos habent baſiatores: quarum fœditates apertius vt pateant, arceſſenda ſunt huc quæ cõgeſſit mox in Iouis hymnum. Sub eo nánque nomine ſi verum ſummúmq. Deũ canit, nõ bono cõſilio repetit ex primo: temeréq. Falciferũ malignũ ſidus ei patrẽ dat, ſin Iouẽ celebrat planetã, quibus legibus terrarũ & æquoris patrẽ nũcupat? Tũ autẽ nihil frigidius Ioue fulguratore. vbi ſecutus patrias nugas, eũdem facit Hyperionem, & Saturnũ, qui fecit Hyperionem Solis patrem, vt idem ſit Sol & Iupiter, aut Iupiter Solis frater, Titanis filius, qui Titanas tamen interfecit: Nugæ. Multi autem ibi verſus infelices: totus tractus poematis vulgaris. ſicut & quod Terræ dixit. Nihil ibi generoſi, nihil præter humilẽ allegoriam poſitã in parabola ſobolis & parentum. Inuenuſtus etiam in Venerem, quẽ decuit eſſe lepidiſſimum. Sic & in Lunam: quum multa poſſet, nihil eruditum, durum ferè quodcunque canit, & inſuaue. denique totum multó elegantius dici poterat. Sex primores excipio verſus. ſunt enim belluli. Illi verò,

Ego ne relictus heu miſer, vobis queam
Exilia perpeti altera:

vt ſunt duriuſculi, an ſic poſſint emolliri?

Vobis relictis exilio exilium prius
Mutare cogar altero? Ibi etiam,

Vel tu virorum fortium, aut laudes deûm

neſcio cur coniunxerit *vel* cum *aut*. &,

Promdo gratu hinc & inde cantibus:

melius quam ſermonibus: & efficacius quàm amicis: Et, *Viæ leuandæ tædiu*, mollius quàm incommoda. Aut (quippe ſuis numeris duriuſculis) *Vel longum iter fiet breue*. Et victa illa putriſque Græcorum licentia diſcerpendi voces, tanquam Abſyrtum aut Pentheum, atque in diſiectos verſus diſtrahendi, omnino antiquanda eſt: qua ille frequenter abutitur. Illi quoque in Martem numeri minus placent.

Adhuc ſuetus Leones

Comminus exagitare, apróſque.

An ſic numeroſius?

Suetus leonis, ſuetus apri

Siſtere fulmineos furores. aut, *Fulmineas domitare flammas.* Igneſcit enim deus. Languidum eſt epitheton ibi,

Sereno iam propior, propiórque cœlo:

Melius, timenti, aut pauenti. Sic,

Et iam profanæ verſæ acies retro.

Acrius, *Et iam minaces.* aut etiam viuidius,

Tingit minacem iámque aciem metus. aut, *tentat*,

Et, loco metus, fuga. Et illa malè ordinantur,

Et procelloſæ per aperta vitæ Flectere greſſum:

Concinnius, *per aperta greſſum Flectere vitæ.* neque bonum illud,

Siue mutato iaculis veneno: Mutatur enim iaculum veneno, non iaculo venenum. Sed nec felicior hymnus in Mercurium, *Neque mollior Cælitibus* Cœlo, miſerrimi anapæſti: quique ex aliquo monotarum cœtu erupiſſe videri queant. In eo illud conſiderandum: cùm dicit de Mundo,

Qui par nulli ſimilis vni,

In te totus, tuus es totus. Potius. *Cui par nihil.*

Nam tametſi in affirmatiua relatione parilitatis mutuus eſt reſponſus: tamen in negatione cùm fiat diſparis comparatio: minor ſemper ad maiorem debet referri. itaque dicimus, Nihil Deo par, non autẽ, Deus nulli par. Et peſſimè dixit, Mundũ deorũ patrem. Hymnus in Saturnum bonus eſt, & candidus. nihil tamen abditi, quum & multa forent ad manus, & ipſe profiteretur illis verbis. *Nihil*

inſigne

inſignè niſi iuuat, indictúmque. Pulchrè quoque ſtellas canit, at ille verſus,

Hinc omne principium omnibus, hinc modus:

Commodius, *Hinc omne cunctis principium.* Quo verò Pana celebrat, multas habet bonas partes. Eſt autem illuſtre argumentum Vniuerſitatis. Quocirca minus rectè deorũ patrẽ dicit. Eſt enim Pan mundus ipſe, aut cũ diis, aut à diis, vnũ. Itaque imæ partes brutæ, ipſius terrę ſunt ſymbola: aquæ inguina, ſemen enim aqua. Et aqua hyle Chaldęi ac Syris, ὕλη Gręcis materia. Tũ eſt aer in pectore, ignis apparitor, id eſt cordis. Caput cœlũ eſt cũ oculis, id eſt ſideribus. Cornibus deſignatur vis æternitatis, quæ & præter & ſupra omnia eſt, & in ſe reflexa, ſeſéque reſpiciens. Fiſtula totius eſt cõſenſio in concentu, & conſona diſſonantia, atque inæqualis æqualitas. At in Ætheris hymno quamobrem ſe dicturũ pollicetur. Magnum nec vlli auditum opus ante hac? nam de confuſarum in Chao rerum digeſtione iam bis antea: in primo ſcilicet ſemel, iterum ad Palladẽ. & ante ipſum quis non? Tum de AEtheris in omnia verſione. hoc enim Heracliti fuit. Sed & veteres euertit allegorias. nã qui fecerit Muſas innubas? Quippe & aduerſatur hiſtoriis quæ filios aliquot illarum narrant: & Naturæ ipſi. Fœcundiſſima nánque oportet eſſe numina. ſemper enim aliquid & parturiunt & pariunt. Non minore incuria priſcis fabulatoribus aſſenſus eſt: vbi dicit Iunonem decreuiſſe perpetuã virginitatem. Sanè ſi Iuno aer eſt, coniunctiſſima eſſe diſcupit AEtheri, qui profectò Iupiter. Elementa verò quod ſemel appetũt, ſemper appetunt, neq. appetere nequeunt, quæ ſi ipſe, ipſiúſque fautores ignorabant, diſcant, ſin habuere nota, iam culpa ſit ex errore: qua quum poſſet carere, maluit deprecari. Hymnus in Oceanum, vt plerique alii, ſanè quàm immodicus. Eruditio illa de Charybdi etiam eſt apud Ariſtotelem in Æſopi Æno. Cæterùm ſatis ridiculè, ſub terris eſſe locum vacuum, quo vniuerſus humor capi queat. tũ autẽ quid metueret Oceanus? Ibi nánque futurus erat, ídque totus, non autem diſcerptus terrarum ſinubus, neq. Solis radiis obnoxius: quibus & quotidie carpitur, & ſalſuginis vitio fit inſuauior. Quemadmodum verò poetices elegantiæ fuit aliquando parũ ſtudioſus: ita ei nimis addictus interdum,

non enim Venus. Quin eodem in puncto qui cum illo iunguntur: ij tum pollent maximè. Nolo alia penè innumera perſequi, non enim obtrectamus optimo ac fortiſſimo viro, cuius fati atque fortunarum, fatum meũ atq. fortunę ſunt ſimillimę, ſed propoſitis quæſitæ perfectionis in re poetica pręceptis, monemus huiuſce ſpiritus iuuenes ſtudioſos: vt à plebeiis atq. factioſis caueãt iudiciis.

Reſtabat hymnus in Bacchum, qui propterea quòd eſt operoſiſsimo carmine cõſcriptus: nolui ſigillatim caſtigare licentiam, quam exercuit authoritate nunquam ſatis laudati poematis Catulliani. Cæterùm vt videant Muſarum candidati quid præſtare potuerit, ſi animũ ad ſimilem diligentiam appuliſſet: aſcripſimus noſtrum integrum. Quid ſi minus probabitur: at excuſabunt horæ vix duæ, quibus inter infinitas occupationes effuſus eſt.

Teneræ patrem quietis genitore Ioue ſatum,
Iubet alta mens Cybeles tereti pede canere,
Sacra iuncta quos ouantes ſimul abdita decorant.
Age Thyrſiger, Bicornu, Dionyſe, Bigenite,
Eleleu, euæ Bimater, Semele femorigena,
Animi mei tumentis furiata loca ſubi,
Laticis deæ potentes, virides hyalicubæ,
Vaga Nais amnicultrix ſoror, & pelagidoma,
Rigidóque tecta quercus pigra cortice Hamadryas;
Simul Euas Hippa pictis redimita nebridibus,
Refer has preces alumno: paret ara propitium.
Phrygios relinque campos dea: Tmolus initio
Vbi vagienti Opteria tinnula dederat.
Ioue patre digna proles, Baryctyperibromie,
Reparator alme feſsi venerabilis animi,
Quid erit prius canenti, quid poſterius?
An vt artibus doloſis ſoror aeria Iouis
Semele necem ſuaſit, rata pignora memorans,
Rata fulgurantis ignitona pignora thalami?
Furibunda flamma plenum cineri dedit vterum:
Nihil illa læſit alto ſacra membra Ioue ſati,
Famulatur ignis igni coma fulminea tuæ:
Noua flamma iuncta flammæ duplicata tibi furit:
Tibi ſpirat hiſce puris tonitruſona numeris.
An vt inde ſemicretum aſſuerit ſibi femori.
Pater arbiter ſereni, pluuiæque dator aquæ.

Quòd integrum deo ſera dies daret habitum.
Viden' hinc choros Euantum? viden' agmina properas
Sacra tecta fronde, plexis ſacra condita caueat
Viget hinc tenellus infans: puerúmque video mox.
Barymeni, Baſſareu, Euie, Gigeneophone,
Age ſolue viperini fera cingula catuli:
Et eo recinge flagrum, face verbera tumeant.
Date, dura terra, nubes: date vos nemora locum
Mora nulla, nec quieti modus vllus adorere,
Quate, pelle, cade, Penthei memor, & memor Acatij
Sola quo ſecante ponti latro dux Lydius erat,
Modò ſalſa adunci roſtro vada corpore varians.
Supere, Infere, omnia vnus, Lye, Lyſie, Nomie,
Nihil eſt tibi quod obſtat: nihil eſt tibi quod obeſt?
Colubérve dirus aſtu, Libycaue iuba Lea,
Rigidúſve montis aſpri, nemorúmve ferus apex,
Fluuiúſve curuicurſor, Thetis aut reciprocipes,
Notus aut periculoſus, Boreáſve maritimus,
Zephyrúſve dona Veris genitabilia ciens.
Tua lege ſenſit acri iuga decolor Oriens:
Tua prima Dithyrambi nota, clamor Io, io:
Tua prima ſunt Triumphi noua ſtemmata titulis:
Acies tuis vt armis truculenta gigas obijt:
Rabies reflexit in ſeipſa bipennifera cadens:
Canimus tot atque tantos domitare ſacrilegos
Male pœnitere Mineidas artis & operæ:
Temerarios tumultus vbi ſancta celebritas
Simul hauſit: & ſimul tum fuit vlta facinora.
Peregrine, Semitalis, Myrionyme, Xenie,
Hyperemeroclophypne, Ploinerterobathypne,
Geminúſque & vnus idem: varius ſimilis item:
Nomius, Thyonieus, Nyctilieus, Oreodromus:
Tua lympha pura fontis: tua munera laticis
Salientis è rotundis ſinubus grauis acini.
Tibi prima mella pingues dederunt liquida faui.
Neque ſoli aratra iactat ſibi ſulciſera Ceres:
Neque Veſta mater auctos ſibi montipera lares:
Neque iura ſancta ſummo Themis ardua ſolio:
Neque ſceptra Iuppiter vindicat aurea ſine te.
Animantibus repletur tibi terra, tibi mare:
Comes eſt recens Iuuentas ſtata, neſcia tenebræ,

Bona

Bona ſempiterna vitæ vegetantia cumulans.
Duce te ſuper ſupremi ferimur ſpatia poli:
Fruimúrque Cœlitum vi fruimúrque dape deum.
Sine te deus fatigat temere pius Helicon:
Temere impedita languet pigra vena, cita prius
Mihi Tauriformis Euan, mihi Merotrophe veni,
Modò lentis ſiſte veſtigia munere ferulæ:
Modò ſuſſine profanis fera pectora furiens.
Genitus bis ex eodem, ſemel ante ſatus eras.
Pater, obſtetrix, & idem fuit ille, pia parens.
Toties ſatus, biformis, modò fœmina, modò vir:
Temeſa idem, Iacchus idem: dubius, neque dubius.
Igitur ſi Eleuſinariis Cerealibus agitas:
Erycina ſiue Cypro Cytherea Venus alit:
Vel amas Oſiris vndas colocaſio patulas:
Tibi tempora reponunt variante pede vices;
Saturas hyems quietes, aliæque viridia
Modò ſerta flore picto, modò fructibus obita.
Comes vda cymbaliſque, rotaliſque ſit Hecate
Hera, mutuata puri tua lumina radij.
Vlulata noctilucis per inania triuiis,
Facies triplex in vna, triplici vnica facie.
Ades ô Nyſæe, ades Carpine, Botrypyrigenes,
Fremie, Agriota, Leneie, Manice Hymenie,
Opulentitatis altor Genius triticiferæ:
Tibi ſpica ventilatis aceroſi reliquiis
Opera tua, atque vanni officio liquida nitet.
Dator alme Bacche pacis, dator alme remedij
Iuga ſiqua ſeruitutis mala blanditia parat.
Metas ipſe tu deorum, neque lætitia minor:
Prout explicata cordis cita ſemina ſipas:
Tua ſiqua vis ligarit: tua ſoluerit eadem.
Reliquum, quod eſt in orbe hoc, nihil eſt ad ea labor.
Cryphomiſta, Die, Licnita, Sâbazie, Chthonie,
Abige incubantis immania tædia ſenij.
Referens retrò fugacem ambroſiæ latice diem.
Subitus ſed vnde mi corda furor trepida quatit?
Feror auferor, fatigor: vacua in ſpecua rapit.
Comitatus iſte, quiſnam? quis ad hoc iter adigit?
Thyas hinc, & hinc Edonis trieterias vlulat:
Vbi tibias Mimallon bifores meribibula,

Vbi rapta mugienti ſua funera vitulo
Tremibomboruncus inflat duo cornua capripes,
Rubicunda bucca turget.rubidus tumet oculus,
Nigra flexicrus corymbis comat orbibus hedera.
Manus inquieta thyrſum colubrigerula rotat,
Latitantium ferarum populans domicilia.
Fremit orba ſolitudo,nemora auia reboant.
Sed vbi leuem relinquo Salium capriſemorem,
Calamicinem Lupercum,ſubidum,choretiſequam,
Sibi Pana flentem acutis noua ſibila tubulis.
Sonat ille ſic nouenis ac arundinibus Herum.
Thiaſota blandè pando reſidens pecore ſenex,
Tityriſca vis vocat te,teretiſmata titubans.
Crepitricrepante criſpans caua tympana digito.
Ita torquemuſta ſpument tibi prela,tibi vehes:
Ita vinolenta Mænas tremulum regat equitem:
Neque canthari fideles ſitus attenuet opes:
Sed onuſtior perennis fluat agmine ſcatebra:
Adhibe me alumni ad almi ſacra myſtica ſocium:
Mala cuius Ata fruſtrà cupit eſſe familiæ,
Stygis Ata facta diræ fau ula obruta ſcelere.
Hagne,Liber,Orgiaſtes,Noorme,Vitulifrons,
Holodeſme,Braſmocrator,Pericionie vigor,
Aperi parata ſolis mihi crypta loca piis,
Procul artibus profani popularis humilibus.

HAEC ſunt in quibus potes diligentiam, eruditionem, ſpiritum comparare.Nam quum ſint verſus operoſiſſimi: ſi antipodiarum laxitates admittantur,æquè faciles fiunt & populares,atque ipſi Ariſtophanei anapæſtici:qui nihil differunt à præciſionibus ſolutę orationis.vt omittam etiam Choreos apud Catullum. nam ille planè ſenarius anapæſticus eſt,

Diuellit lactes ſibi acuti pondere ſilicis.

Ad eruditionem verò pertinet tum id, quum docuimus quare liceret nobis in Bacchi celebritatibus vti Galliambicis.Nam Callimachus Baccho poema fecit verſibus,in quibus Choriambos quatuor claudit Bacchius:tũ præter vulgatas nuncupationes,alię permultę ex antiquis erutæ monumẽtis.Ad hæc Hippa,Temeſa,Tityri,teretiſmata, Dithyrambus,vnde etiam triumphus.Nam quemadmodum Protothyræa priſcis myſteriis Latina Lucina eſt:ſic à dupli-

à duplici natali dictus Bacchus.

Vegivs, Bigvs, Avgvrellvs, Angerianvs.

Bigi nihil quicquam peruenit ad nos, ac vix nomen ipſum. Avgvrelli multa vidimus, Lyrica, Sermones, Chryſopœiã, Iambica. Sanè præ ſe fert egregiam animi æquabilitatem. parum poteſt, parũ præſtat, parum conatur. In Lyricis vix ferendus. Vult genus id poematis ingenium vegetum, voluptatem accuratam, acre iudiciũ, politam dictionem, candidam, efficacem numeroſam. ille quauis humilitate humilior, exanguis, ſine colore & anima. Sermones verò nihil aliud ſanè quàm ſermones. Nitor abeſt. omnia plebeia, ne dicam ſordida. aceti aut ſalis nihil. Elaboratior ipſius Chryſopœia. cæterum vix adeò ſpirat: ita languida omnia, ac penè emortua. trepidationis potius quàm limæ agnoſcas veſtigia. Iambicis multam dedit operam. Quæ Lyricis admiſta ſunt, minus feliciter fluunt: illa præſertim quæ ſolis ex Iãbis cõſtant ea nanque hærẽt, neque cohærent. Iuncturæ enim numerique diſſiti diſiective. Poſteriora non ſunt contemnẽda: in quibus vnum poematium inter cætera nobilius: cuius arbitror (neque enim nunc penes me ſunt libri illi) initium eſt,

Amœna Petre quæ vides vagus loca,
Putato vana te videre ſomnia.

Sanè faceta & luculenta. Verùm, niſi memoria me fallit, ne in eo quidem ſibi cõſtitit. Nam quum per multos admodum verſus ſolis Iambis deduxerit ſuas ſententias, neque alias quas in animo habebat iiſdem legibus conſequi poſſet: alios admiſcuit pedes, qua inconſtantia nihil eſſe potuit turpius.

Maphaevs Vegius grandis profectò poeta eſt, nec indignus gratia doctiorum. Tantus eo ſeculo extitit, in quo nihil penè bonarũ literarum vigeret. Cuius, quoniam à præceptoribus meis optimis atque doctiſſimis cõtemnebatur, ponam verſus aliquot illuſtres ex illius acceſſione quam adiunxit Virgilianæ diuinitati,

Turnus vt extremo deuictus Marte profudit
Effugientem animam: medióque ſub agmine victor
Magnanimus ſtetit Æneas, Mauortius Heres:

Obſtupuere omnes:gemitúmque dedere Latini.
Et durum ex alio reuomentes corde dolorem.
Concuſſis cecidere animus.

In quibus Virgilianæ lucis veſtigia inuenias. Tolle enim vocem illam, *reuomentes*, cætera omnia optimi poetę opinione digna ſunt. Nec minoris aut operæ aut gratię ſexdecim proximi verſus qui ſequuntur. in quibus duæ illæ comparationes longè optimæ: neque iis inferiores quæ in Luciani atque Statij libris poſitę ſunt: ac fortaſſe etiam meliores. Oratio deinde Æneæ frigida. nec multò meliora quæ deinde ponit. nec plenior aut felicior oratio Latini. Cõparationes quoque priorum duarum gloriam auferunt. In Dauni Epicedio multa ſunt quæ tolli velis: illa tamen haud penitus aſpernanda,

Nate, vbi forma nitens? vbi áque in fronte ſerenus
Ille decor, dulciſque oculorum aſpectus, & altæ
Sidereus ceruicis honos? heu gloria Martis
Contigit auſpiciis? talin' rediture paratu
Diſcedens, voluiſti auidis te credere bellis?

Et mox,

-felix tam grato cedis Amata
Succeſſu latare tua: quæ tanta dolorum
Fugiſti monumenta grauíſque immania caſus
Pondera. Quid miſero genitori plura paratis,
O Superi? Et haud multò pòſt,
Deerat adhuc fors iſta patris ſuprema ſenectæ.

Et illa non ignobilia,

Interea ipſe vrbem labefactam, & vulgus inerme
Componit: ſolidátque animos: requiémque futuram
Spondet, & æternam ventura in ſecula pacem.

Neque illa diſplicent,

-vnanimes vt fronte ſerena
Occurrent genero venienti: & pectore toto
Excipiant gentem Iliacam: magníſque receptent
Plauſibus: optatæq; effundant pacis amores.

Illa verò comparatio valde bona eſt,

-ceu quando longus & ingens
Agricolas tenuit reſolutis nubibus imber
Suſpenſos: curuúmque diu requieuit aratrum:
Tum ſi clarus equos ſpatioſo limine Titan
Laxet, & aurato cælum ſplendore ſerenet:

Lætitia

Lætitia exundant, & ſe exhortantur agreſtes.

Nuptiæ verò, & conuiuium nō ſine ineptiis: neque cætera meliora ad finem vſque: qui ſanè non eſt ignobilis,

Tum corpus nati abluere, & deferre ſub vndas
Quicquid erat mortale iubet. dehinc læta recentem,
Felicémque animam ſecum ſuper Aethera duxit:
Immiſitq; Aeneam aſtris: quem Iulia proles
Indigetem appellat: templiſque imponit honores.

ANGERIANVS arguta multa, ſed parum argutè. neque enim ſatis eſt ſententias pedibus concluſiſſe. Romanis dico: nam Græci modò dicant, quo dicant modo nihil penſi habent. Græcè igitur ea ſi eſſent ſcripta, pro diuinis haberētur. nunc autem Latina puritas alias leges poſtulat. Eius igitur honoris gratia vnum ponam illius Epigramma: ſapidum illud quidem, atque argutum: ſed impolitum, & carens cultu.

Floribus intextam diuerſis mitto corollam:
Quam feci manibus nunc tibi Vita meis.
Vt cingat flauos crines, & tempora circum
Fulgeſcat, tepidi munera veris habes.
Sunt hic, ecce vide, ridentia, lilia, pulchri
Narciſci, atque tuæ pulchre Hyacinthe comæ:
Necnon Idalio maculati ſanguine flores:
Atque alij, Tellus quos modò fœta tulit.
Si quæris, donum quid vult ſibi tale Corolla
Vt viret hæc, paruo tempore forma viret.

Primus verſus plebeius eſt: alter mollicellus, & Elegiam, & Epigramma ſapit amatorium. Sic quarti pars, bona. quæ inter ea ſunt, vulgaria. Si ſeuerius agamus: ne apoſtrophe quidē probabitur: nam qui Cœliam alloquitur, quare ad alium conuerſam interſerit orationē? Pulcherrimus verſus ſeptimus, & octauus bonus. Concluſio elegans, & ab aliis quoq; iactata. Videamus exercitatio quid valeat: & an hæc fieri potuerint meliora,

Aſpice conſpicuos cœli vernantis honores:
Quum facit hos: in te: quos imitetur, habet.
Hos tibi ver, Venus ipſa ſuos finxere labores:
Cui totum ſimili tempore ſeruit opus.
Candida luteolis arrident lilia Calthis:
Luteola at Violis Calthula pallidulis.
Vis & Acidalio lucentes ſanguine flores

Ipſa videre tuas luce referre genas?
Quidnam opus eſt, quæ flos florum es tibi mittere flores?
Vt videas, quanto tempore forma viget.

quanquam melius, *Quàm paruo vt videas tempore.*

FIERA, MYCILLVS, QVINTIANVS, MANTVANVS, DAMPETRVS.

BAPTISTA FIERA doctus valde, valde accuratus, ſed durus. Eius popularis CARMELITA longè diuerſiſſimus: mollis, languidus, fluxus, incompoſitus, ſine numeris, plebejus: nõ ſine ingenio, ſed ſine arte. dummodo ſcribat quod in mentẽ venerit, edat quod ſcripſerit. ſúſque déq; habet. Hoc propterea dico, quia in noſtro tyrocinio literarum triuiales quidã pædagogi etiam Virgilianis paſtoribus, huius hircos prætulere, adeò ſui quiſq; ſequitur Ideam ingenij. Nam quòd verſus illi ita erant ruri nati, vt nihil vrbanũ ſaperent, eos ruſtica ingenia vrbana ruſticitate potiores arbitrata ſunt. Non meminerũt Agaſones iſti, nobiles homines etiam quum ruſticantur, animos à nobilitate remittere, non amittere. Ita cõdiendam vrbanam ſeueritatem agrorum amœnitatibus, vt ſyluis accedat decor: non vt aruorum præſentia ſplẽdor abſit ciuilitatis. Denique hoc ita cenſendum eſt: agros ſine vrbanis delitiis feros eſſe aut ſordidos. Iccirco dixit acerrimus harum rerum iudex Horatius,

-molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.

Pro quibus de Carmelita poſſis ita dicere,

-putri atque caduco
Carmelum imbuerunt ſordentes rure cicadæ.

Quòd ſi verſus immodicos illotos, ſcabioſos huc afferre aggrediar, tempus ſimul cum viribus me defecerit. Animi tamen gratia, duo deſcribentur,

Impiger Orlandus vires dabat omnibus: omnes
Calones, lixas fortes reddebat Achilles.

MYCILLVS Ouidio ſimilior eodem in poemate ſui diſſimilis: vt exiſtimem fuiſſe eum ingenio tam alieno quàm ſuo.

QVINTIANI aſperitatem atque amentiam in proſa oratione caſtigarunt pedes. Itaque in Poemate videtur cura ac iudicium, quod eſt in ſoluta dictione exultantia quædam ſpiritus: ſic enim de illo libet loqui. Quippe

Beroaldus, ac Pium ſequutus, eorum vitia auxit ingenij ſui magnitudine. Periochæ Ouidianaru fabularum ſatis oſtendunt,nihil ei præter iudiciũ defuiſſe. quum tamen culpam diluit Tragœdia ſua, neque enim eſt cõtemnenda. Vt eſt argumentum maxime difficile quod venuſta componas oratione, ita ſunt optimi verſus: quaſi in materia volenti quæſita,non oblata detrectanti.

Dampitri Poematia vidimus aliqua, in quibus (quod imprimis arduum atq; perrarum eſt) nullum clauſtrum,nullam inuenias cucullam tanta eſt dictionis facilitas,vix vt admittere numeros:tantum numerorum,vix vt lenitatem vllam poſſe admittere videatur. Sententiarum verò plena omnia: ſed earum quæ auditorẽ ducant, non augãt: ſaturent,non afficiant faſtidio,alliciant, non rapiant:denique ſuum faciant volentem,non inuitum.

Accius, Rogerius, Vulteius, Cordus, Molossus, Amaseus, Alexander, Gaidanus, Mombritius, Rhodophilus, Dolstus,

Accius, quem faciunt Æſopicarum authorem fabularum,ſiquis alius,tum accuratus,tum argutus poeta eſt. Illud obſeruarãt præceptores noſtri,ab eo nuſquam Ecthlipſim vllam factam in carmine ſyllabarum. videmur tamen nos alicubi vnam aut alteram deprehendiſſe. De ipſo verò ita iudico: quæ dixit,à me nullo modo melius dici poſſe. quare eum poetis nouitiis non ſolùm ediſcẽdum ob fabularum vtilitatem,ſed etiam propter verſuum munditias imitãdum. Parcius tamen concludẽdum ſententias arctiſſimis illis gyris moneo. quod vnum ſanè illi poteſt obiici: cuiuſmodi eſt illa vocum alluſio,

Aſſuitur muro reptile muris onus.

Neque enim eiuſce generis agnominationes niſi in argutiis Epigrammatum commendantur. Talis apud nos in Epigrammate de Roma,

Orbem, non vrbem. Hic verò *murum & murem* ſimul compoſuit,

Rogerium puto fuiſſe Aurelianum. Eius Hendecaſyllabos vidimus aliquot valde bonos. Hanc enim

quam iſti tabernarij commendant, fluiditatem compeſcuit numeris admodum & facetis & decoris. Sententiarum quoque connexiones curauit vt eſſent concinnæ. quódque ab iis qui viuunt neglectum eſt, breuis fuit: & aculeum in cauda reliquit.

VVLTEIVS ad omnia pronus argumenta, quaſi fœmina impudica. id quod maximè ab illuſtri poeta fugiendum eſt. Selecta eſſe oportet quæ proponas tanto theatro, quantus eſt ambitus vniuerſæ linguæ Latinæ tractus ætatis orbis vniuerſæ, maiorem laudem conſequuturus ex gloria vulgari, quam contempſerit: quàm famam bonam ex opinione, quam affectarit. neque enim poeticæ diuitiæ in copia, ſed in electis opibus conſiſtunt.

CORDI ingenium varium, nec vulgare: cæterùm tantum ſibi placens, quantum aliis hærere velit. Eius itaque laudatio, vel vituperatio aliorum eſt.

MOLOSSI ſpiritus ingens, nihil ſonans plebeium: multa bona in eo poematio, quo duorũ certamen quoddam ſcripſit, malim tamen aliqua non potuiſſe. Hoc plerique vitio laboramus: vt libros grandiores atque offertiores noſtros eſſe velimus.

Minor in numeris AMASEVS, atque liberior: purus tamen & candidus: tum autem verſus non vulgares: tametſi argumentum non admodum felix ad tanti ingenij exercitationem.

Contrà T. ALEXANDRO fortuna gratiam fecit. Quid enim quiuit ille maius, quod tunc caneret, excogitare quàm illius Regis laudes, quæ maximorum poetarũ voluntates ſolicitare, ingenia explere facilè potuerunt? quare in tam ſpatioſo campo ita curſum exercet ille, vt etiam in maximis viribus, magnam temperationem intelligas.

GAIDANVS pauló humilior eſt. MOMBRITIVS generoſioribus vtitur dicendi legibus. & quum multa admittit. conſtat ſibi tamen: neque deiicitur de animi contentione.

Duæ ſunt præterea poeſeos febres, RHODOPHILVS, & DOLETVS. extat enim illius comœdia: qua nihil auerſum magis à comitate. adeò enim inſulſa eſt, vt miſericordiam potius quàm riſum excitet. Quem non nominaſſem: niſi ſeſe ſub poetæ nomine obtuliſſet nobis,

bis, qui ita conſtituimus: Eorum, ſicuti ſuprà dicebamus, qui vita functi ſunt: nullum (modò eius ſcripta extēt hîc) prætereundum.

Dolætvs verò etiam Muſarum carcinoma aut vomica dici poteſt. nam præter quam quod in eo tam grandi corpore (vt ait Catullus) ne mica ſalis quidem: vult inſanum agere Tyrannum in Poeſi. ita ſuo arbitratu Virgilianas gemmas ſuæ inſerit pici, vt videri velit ſua. Ignauus loquutuleius, qui ex teſſellis Ciceronis febriculoſas quaſdam conferruminauit (vt ipſe vocat) orationes: vt docti iudicant, latrationes: putauit tantundem licere ſibi in diuinis opibus Virgilianis. Ita dum optimi atque maximi Regis Franciſci fata canit: eius nomen ſuo malo fato functum eſt. quódque cum illi, tum illius verſibus debebatur, ſolus paſſus eſt Atheos flammæ ſupplicium. flamma tamen eum puriorem non efficit: ipſe flammam potius efficit impuriorem. In Epigrammatum verò colluuionibus atque latrinis illis, quid eius tibi ſordes dicam? Languida, frigida, inſulſa, pleniſſima illius vecordiæ, quæ ſumma armata impudentia ne Deum quidem eſſe profeſſa eſt. Quapropter quemadmodum ſummus philoſophus Ariſtoteles in Natura animalium fecit, vt poſt enarratas partes quibus conſtituũtur, etiam excrementorum faciat mentionem, hîc ita eius legatur nomen, non tanquam poetæ, ſed tanquam poetici excrementi.

Verinvs, Egnativs, Strozzi, Mvtivs, Palingenivs, Pierivs, Cotta, Aonivs, Beatianvs, Navgerivs, Collativs, Alciatvs, Castilionevs, Favstvs, Bonincontrvs, Lancinvs, Erasmvs, Altilivs, Melanchthon, Germani.

Circumferuntur Michaeli Verini adoleſcentis quædam carmina maturo digna viro: quibus ob illius probitatem, ob ipſorum grauitatem non ſolùm à me nulla caſtigatio, ſed etiam ab omnibus poetis debetur ſumma laus.

EGNATII nihil ad nos peruenit. Memini tamen illum cum Venetis legatis poſt Heluetiicum triumphum Regi optimo maximo Franciſco dediſſe quædam carmina, præſentibus nobis: quæ poſtea quum eſſemus Bononiæ, diu quæſita, non ſine magno ſpiritu, multáque luce Virgiliana facta, viſa ſunt nobis tunc. agitur nunc annus circiter triceſimus ſextus. quare quid in illis fuerit, haud ſanè nunc diuinare licet.

De STROZZIS quid dicam? Patre melior poeta filius videtur. Hymni tamen inferiores ſunt illius ingenio. vterque enim maximè voluit à vulgo abeſſe poetarum: idque multis in locis præſtitere.

Vicinus hiſce MVTIVS AVRELIVS & natali ſolo, & dictione. Mantuanum enim fuiſſe arbitror: illos ſcio Ferrarienſes. Multò tamen maiora ſpirat his. Numerorum diligentiſſimus non obſeruator modò, verùm captator quoque. ſpecioſorum verborum iudex, elector, collocator. nihil non cultum, rotundum, molitus exit in ſententias aut ſuas penitus, aut quæ ex aliis acceptas accurato genere dicendi fecit ſuas. Multa eius olim vidimus, quæ à doctiſſimis viris valde probabantur. nunc Elegia ſola nobis eſt ad Leonem Papam, ſanè bona. In ea enim cùm & ſuam fleat, & vniuerſam dãnet paupertatẽ: tota pigmenta excuſſit ex arculis Catullianis: ſed ita vt ne Catullum quidem ipſum meliora audere poſſe iudicẽ, ſi nunc viueret. quin quum æquè vrbanus, æquè elegans: ſit: longè eſt illo compoſitior. Principium ſanè grandem oſtendit poetam: finis argutum: totus tractus candidum ac politum. quid enim illo grandius,

Dum tu orbem immenſum paribus compeſcis habenis,
Atque animo terras proſpicis & maria.

Quid illis argutius?

Me neque tantillum quantum eſt, ſeruare deorum
Iam poterit: non ſi mox velit ipſa ſalus.

Quid illis politius?

Quare quid mirum eſt, ſi aurum quoque iudicibus diis
Vulgus amat, largas diuitiáſque probat?
Vt quæ vnæ valeant facere & ſeruare beatos:
Et dare compoſiti lætitias animi.

PALINGENII poema totum Satyra eſt: ſed ſobria, non inſana, non fœda. eius dictio pura, verſus ac ſtilus in

imo genere dicendi. quare ſi noluit melius: ne à nobis quidem id tentandum eſt. Non placet tamen conſilium inſcriptionis. etenim cùm Humanæ vitę Zodiacum profiteretur: aut ſecundum ſignorum ſimilitudinem, aut ex eorum vi deducere debuit argumenta ad vitam noſtram explicandam. at ille in Ariete de bono diſputat. Quòd ſi ita inſtituit, quia pro ſignorum principio cenſetur Aries (enim vero Bonum, hominis finis eſt vltimus: Beatitudo nánque, vt ſuo loco declarauimus, fruitio Boni eſt:) hic ego infantiam hominis poſuiſſem, atque eius inſtitutionem: in Tauro Pueritiam, in Geminis Adoleſcentiam, in Cancro principium Iuuentutis, in Leone Iuuẽturis ſiue ſtatum, ſiue maturitatem, ſiue vigorem voces, idem eſt, in Virgine Statam ætatem, quam virilem vocant, in Libra eius conſilia, apparatum ad opes ac potentiam, in Scorpio animi perturbationes: in Saggitario opera & artes: in Capricorno initia ſenectutis: in Aquario Seniũ: in Piſcibus vitæ finem. Ita in Infantia ſenſus: in Adoleſcentia perturbationes: in Iuuentute affectuum opera, Iram, Odium, Amorem, Bella. in Matura ætate Virtutes: in Senectute Iudicia, vitiorum inſectationes: in Senio Moroſitates. hæc itaque aut his ſimilia. Quæ ſi cum Zodiaco non conueniant: ne faciundum quidem, vt Zodiaci afficiantur appellatione ipſa poematia. At ſanè quid Tauro cum vitiorum inſectatione? quippe in eo libro etiam Venereas libidines rectiſſimè inſectetur in Veneris regno, hoc enim Taurus habet temere agitat. Sic ne cætera quidem reſpondent: non enim quicquam Geminis cum diſputatione illa Epicuri aut Aretes. In Cancro etiam Lunæ oportuit ſupplicatum, Soli autem in Leone. at hic de Amore maximè ſanè alieno loco. at in Leone de Felicitate. vbi etiam multa miſcet ridicula quippe de ſeruanda vxoris pudicitia ea canit, quæ de media plebe quotidie audimus. In Virgine, quid attinet de morte contemnenda diſputare? nam neque ad hoc ſignum pertinent ea, nec cohærent cum ſuperioribus. Quare quum quintus liber pendeat à quarto, ſextus ſuus totus eſt, nihilominus ſeptimus ab illis omnibus ſeparatus. quippe in quo de Deo, ac de Anima dicuntur omnia, at hæc pertinẽt nõ ad vnum authorẽ. ſanè Deus ad Metaphyſicum, naturalis animam conſiderat. quorum opera cum Libræ

Zodiacus humanæ vitæ.

naturalis animam conſiderat.quorum opera cum Libræ ſigno nuſquam conueniunt. Quare autem Scorpio tribuerit Fati cognitionem,profectò neſcio. huius tamen libri finis admodum luculentus eſt.De moribus quoque quum diſſerit in Sagittario,materiam repetit quam reliquerat in quinto. Capricorni etiã initium à Satyra conſtituit, illa quidem & lepidiſſima & veriſſima:cæterùm lõgè diuerſa ab iis quæ ſequuntur.Quare hominẽ non ignarũ bonarũ literarũ arbitratus ſum: ſed leuis ingenij, & pluſquã poetã fuiſſe ſuſpicor:quique extra omnẽ Zodiaci ambitũ millies in hora auferri rapique ſolitus fuerit.Iam verò docet hîc, quónam modo quis fieri poſſit Sapiens:at ſuprà quomodo Beatus eſſe. Sapientiæ autem finis Beatitudo.aut igitur antè debuit hoc ſtatui,aut continuò ſequi. Aquarius quoque traxit ipſum ad cœlorum deſcriptionẽ:quæ ſtatim cum ipſo Deo cõiungi oportebat.Ac ruditer quidẽ pingit ea quæ à Græcis authoribus Phænomena dicuntur: non veritus hîc illa ſtridere,quæ tres Maximi poetę luculentiſſimè deſcripſere Germanicus,Manilius,& Pontanus.hæc temeritas:ibi error. Hæc enim quũ ſcripſit:diſputat de ſubſtantia cœli.at quid cœlum eſt,primò quæritur: mox quale aut quantum vtraque quantitate.tùm apponitur cauſa,quam Finalẽ vocãt Philoſophi.Ordinem quoque inuertit.nam quũ de Deo ſcripſiſſet ab hominibus diſcedens, ſubiecit de anima. Poſthæc de ſapientia,cùm antea de vitiis diſputaſſet. deinceps de numero partibúſque cœlorum. Hinc de ſubſtantia cœli.deinde de Meteoris.Quod conſiliũ qui probarit:viam ac rationẽ ſciẽdi ſęſe neſcire fateatur,neceſſe eſt.Veniamus ad vltimum librum:in quo, ab imperfectiſſimis miſtis quum diſceſſit,cœlos trãſcendit ipſos: vltra quos de ſubſtantiarum diſputat infinitate. Ita in Piſcibus:qui in natura ima hebetes,manci,muti,bruti, in cœlo vim habent ad efficiendos homines bardos: maximè vocalis factus eſt.nã & ea tangit quæ potiſſimum ſpectãt ad ingenia ſupranaturalia,& ea affert argumẽta,quę quũ videtur acutiſſima,tũ ſunt remotiſſima à veritate. Ait enim ſic.Finitũ quidẽ cœli corpus vltimi:infinitam autẽ vltra illũ rem quandã.Huius probatio propoſitionis duplex.Deus infinitus:rectè. Altera, infinitus non poteſt non infinita facere:nõ rectè.Tertia additur longè peior:

Deus

Deus quodcunque potuit. & quantũ potuit, fecit: potuit autẽ infinitum. Hîc tametſi non eſt tam arduæ rei definiendæ locus, & iam in noſt: is libris ſupernaturalibus à nobis accuratiſsimè refutata: tamen nequid ille officiat ſtudioſis, hac quoque in parte frænādus eſt. Falſiſſima illa: Quantũ potuit Deus, fecit. nam antequã mundũ conderet: poterat, neque faciebat. & ſi Ariſtoteles illud diceret: tamen aduerſaretur ratio par. nunc enim non agit Deus quantũ poteſt. Neque detrahitur hac oratione Deo quicquã: Non agit, quia non vult poſſe: Poſſe nánque & velle in illo vnũ. Non vult, quia non optimũ. non enim eſt optimũ illi quicquam ſibi creare par. Lucẽ ait Palingenius eſſe rem illam, quæ ſupra cœlos infinita ſit, eámque à Deo procedere. quæro, Lux iſta aut eſt ſubſtantia, aut accidens, non accidens, ſi à Deo & in Deo. Si ſubſtantia: ergo idem cũ Deo: non eſt igitur creata res. Sed de his nimis. Illud, quod ad caſtigationes poeticas adduci poteſt, obſeruemus: multa millia verſuũ auferri poſſe ex hiſce libris. nã ſiquid ſemel arripuit ad dicendũ, omnes illius rei vicinias, omnes excutit affinitates. neque prius quieſcit aut abſtinet, quàm exhauſerit omnia, vel minima quæque. vt omittam eſſe etiã quę Grãmaticus iure obiicere: quæ ſyllabarũ obſeruator meritò poſſit.

Olim PIERII non pauca vidimus: quę propter temporis longinquitatem nunc excidêre nobis. etiam neſcio quid de Carpione & Catullo. Verùm earũ ſcriptionum nihil extat apud nos impræſentia. Fortè inter alias librorum congeries eius, Ioathas repertus eſt à me. quare de ipſo aliquid etiam dicendũ arbitror. Quem equidẽ huic ſubiunxi, quòd vterque longè abhorrebat à profanis atque impudicis argumentis. Illa vitia inſectando. præmia bonis proponẽdo: hic exemplo diuini illius viri, qui pro IESV nomine mortẽ cũ vita cõmutare minimè dubitauit. Præſertim cum affixa Poemati epiſtola & viri Chriſtiani ſapiat animũ, & eadẽ dicat quæ Palingenius: ſed talibus adornata numeris ac figuris orationis, vt non ſolùm ſapiens, vt ille: ſed etiã poeta, non verſificator (quod neglexit ille) appellari mereatur. In opere autẽ ipſo cum materia tenuis eſt & ieiuna, tũ vulgaris. quare vix capere poteſt poeticæ corpus eloquentiæ. Ille autẽ cõtrà nititur multis conatibus obruere ſplẽdore orationis, nihílque

Ioathas Pieri.

omittere quod cum ſimplici Chriſtiana veritate inoffenſum poetæ ſtudium coniungere valeat.

COTTA quum ſeſe ad Catulli mollitiẽ totum effinxiſſet, tantam numerorum nequitiam addidit, vt etiam affectaſſe palàm ſit Epigrãmata igitur duo, verſibus hendecaſyllabis conſcripta, & illius exprimunt, & Catullianorũ explent animũ. quare in illis quod mutẽ nõ habeo. At eiuſdẽ Lyricũ de Liuiano, indignum ſanè quod legatur. nanque & durũ eſt, & laxum. Elegiacum Epigramma ad Lycorin adeò molle eſt, vt vel conatum, vel etiam vota ſuperarit. Tantum enim habet amatoriarum gratiarum, vt nihil addi, nihil demi, nihil mutari eo in genere dicendi poſsit. Scazontem contrà auerſis Muſis, & *Apolline* (vt ille ait) *nullo fuſum*, potius quam fabricatum, fugito, nihil enim inſuauius.

AONII materia illuſtris, eademque difficilis: quare ſtilũ quoque ſuiipſius diſsimilẽ fuiſſe par eſt. Aſſurgit ergo interdũ, neque negligit figuras: aliàs ſerpit humi, docere contentus. Adeò verò fuit ſuperſtitioſus, vt etiam hemiſtichia quædã reliquerit imperfecta, quæ quia neglexit ipſe facere integra: ne nobis quidẽ in hiſce eſt ſarcagendum. ac neque in cæteris: quum ipſe conſtet ad Lucretij amuſsim omne opus ſuum direxiſſe.

AVGVSTINI BEATIANI extat epiſtola ad Clementẽ Papam ſine arte, ſentẽtiis & numeris vulgaribus: vt in ea neque puritas ſit epiſtolæ, neque maieſtas Heroici. Epigrãmata præterea nonnulla haud magna cum re: vnũ excipio, cuius rotũditas fecit vt hîc adſcriberetur,

Quam debere putem tibi, ſi Giberte requiris:
Quantum animo, atque anima me dare poſſe datur.
Verũm animo atque anima, quando tibi reddere quantum
Debeo, non vllo tempore poſſe puto:
Saltem aliqua vt meritis referatur gratia tantis,
Hunc tu iure tuo ſume animum atque animam.

NAVGERII ſtilus generoſus totus: ſemper enim aliquid vult quantum poteſt. Ecloga tamen ad Iulium Pontificem minus ſuauis eſt. nihil enim affert noui, quod excitet.

ALCIATI, præter Emblemata, nihil mihi videre contigit. ea verò talia ſunt, vt cum quouis ingenio certare poſsint. Dulcia ſunt, pura ſunt, elegantia ſunt. ſed non ſine

ſine neruis. ſententię verò tales, vt etiam ad vſum ciuilis vitæ conferant.

Longè excellentiſsimus in poeſi ſpiritus BALTHASSARIS CASTILIONEI. nihil dulcius ęlegia, nihil elegantius, terſius, lepidius. Profectò eam mihi vnā malim, quam magnū numerū Propertianarum. Illius verò Cleopatra, non vt illa viuens Reges tantùm ac dictatores capere poſsit: ſed omnes animos, quorum intereſt vacare muſis. Eſt in ea faſtigiū illud ſummū in acrimonia ſententiarū, quod tantopere eſt quæſitū à Lucano. Cæterū Maroniana ſuauitate adeò tēperatur: vt quantū abſterreris aſperitate Lucani tātum huius lenitate al iciaris. Igitur capitur animus antè quàm congrediatur. Qui ſi omnia ſic ſcripſit: nulli poſt Virgiliū ſecūdus, illius comes haberi mereatur. Lācinauit ille fortaſsis aures pędagogorū illo verſu: *Neu lōgæua vetuſtas facti famā aboleret:* poterat enim, *Neu famā poſſet lōgæua abolere vetuſtas:* ſedquę ſiuit inter tā delicatas epulas ex embāmate varietatē. Itaq. aures atq. animus in eo tractu hęrēs ſequenti mollitia facilè delinitur. *Aut ſcris mea ſors ignota nepotibus eſſet.*

APOLLONIVS COLLATIVS Faſtos edidit: in quibus pietatem laudes. Frigidiuſculus tamen poeta eſt: & quum diſcedit ab Elegiaco, etiam infelix.

LANCINI CVRTII animus idē: nec melior fortuna. Neque enim dat poeſi ſacra Myſteria meditanda, ſed poeſin vincit cōpedibus diuinarū hiſtoriarū. Equidē aut aliter dicta, aut rudi oratione ſoluta maluerim legere. quemadmodum piget illorum operæ, qui Dauid Pſalmos ſuos calamiſtris inuſtos ſperarāt efficere plauſibiliores. Mihi Spiritus diuinus eiuſmodi placet, quo ſeipſum ingeſſit à Patre: non quemadmodum ab hominibus diſtortus eſt. neque Dauid illa cantica admirabilia ſunt mihi, niſi quibus legibus ab illo dicta ſint, hauriantur.

FAVSTI facilitas viuentis in ſcribendo ſecundo plauſu excepta eſt. ſcholas tamen ſapit illa iuniorum: à qua nihil aliud quàm hoc ipſum expectes.

ERASMI in vertendis Græcis felicitas multa fuit. ergo ex illorum ingeniis poeta, ex ſuo verſificator fuerit. Neque ſanè puto ambiiſſe illum laudē hanc: quāquā nō defuerit ei animus ad eam omnē gloriolā in literis affectandā ſibi, quàm in aliis, cùm ſe inferiorē animaduer-

teret,irrideret..

Rerũ cœleſtium LAVRENTIVS BONINCONTRVS edidit libros tres: quorum argumento ſtilus eſt longè inferior,non pauca tamen attentius legenti placere poſſunt.

GABRIEL ALTILIVS Epithalamiũ cecinit longè optimũ:excellentiſsimũ verò futurũ, ſi ſibi ille tẽperaſſet.dũ enim vult omnia dicere,afficit auditorem aliquando faſtidio tanto,quanta in aliis voluptate.eſt enim nimius.Quod vitiũ illi genti eſt peculiare. eſt enim totis illis Italiæ tractibus perpetua loquendi fames.

NE MELANCTHON quidem abhorruit ab ea laude,quæ ex poeticis artibus cõparatur. Tametſi nonnulli eius populares inſanis quibuſdam pręceptionibus è Chriſtiana republica poetas exigendos exclamarũt:quorum barbariſsimã amentiã non verbis: neq. enim nugis aut clamoribus vinci queũt:ſed cõtrariis effectionib. doctiſsimus quiſq. dãnauit.Illi⁹ igitur ingeniũ magnũ,atq. ad omnia cõparatũ intelligemus ex iis poematiis, quib. Solis Lunæque defectiones cecinit.Nã & tempora variè deſcribit eadẽ verſibus luculẽtis:& eodẽ nitore pręſagia ſtatuit,cuius veſtigia ſequuti ſunt non ignobili ingenio Germani aliquot: STIGELIVS, ÆMILIVS, ACONTIVS, VOLFIVS, CAMERARIVS.Idẽ Philippus in Epigrammate iucundus atque feſtiuus.nam aliorũ ingenia Germanorum rarò quicquã ſcribunt,quin iocorũ aliquid agant. quò fit vt riſus è vulgo,non admiratio à ſapientibus ſequatur.Quæ tamen verterũt Gręca(iis enim gens illa dedita eſt imprimis)non inuita Minerua faciunt.ſed hîc illis recenſendis non eſt locus. Dicendi nánque facilitas, bene dicendi affert difficultatem.

CERRATVS, BEMBVS, POLITIANVS, VIDA, PONTANVS, SANNAZARVS, FRACASTORIVS.

MAiore apparatu cõſtituendũ eſt iudiciũ de ſeptem, qui reliqui ſunt,poetis:Cerratum dico,Bembum, Politianũ,Vidam,Pontanũ,Sannazarũ,Fracaſtoriũ. Tales enim tantique extitere:vt iis qui nunc degunt magnã reliquerint difficultatẽ ad certandũ de primo loco.nam vt à CERRATO incipiã,magniloquo atque illuſtri dicendi genere vſus eſt. Nõ. ille muſcam ſi deſcribat, demittere poſſit animũ ad plebeiã orationẽ. Breuis eſt, ſplendidus,

didus, innumeroſus, plenus, candidus, quem perpaucis in locis cupias aliter dixiſſe. quanquam principium magis probarem: ſi pronomine abſtinuiſſet. ait enim,

Virgineum decus ipſe cano memorabile terris,
Et cælo. Sic igitur fortaſſe,
Virgineum decus, & ſuperûm memoranda deorum
Dona cano. aut, *& magni memoranda Tonantis.*

Quæ quum dico, ita dico vt illius admirator. quum enim quatuor animæ ſint Poeſeos, neruus, numerus, candor, venuſtas: nihil huic præter horum vltimũ deeſſe arbitror. Id quod ei non euenit ingenii aut iudicij vitio, ſed argumenti. eſt enim ſeuerum, ne dicam aſperiuſculum: quódque ægrè admittat colores illos, quibus lucis amœnitas comparatur. Vnum adducam verſum, in quo illius iudicium, tanquam ex vngue leonem, agnoueris,

Et ni continuò ſe mœnibus inferat altis.

Non oblitus Virgilianæ artis, quæ in illo eſſet,

Et ni docta comes tenues ſine corpore vitas.

Tantùm valent veri poetæ aures: vt curtã maluerint vocem, quàm illam vſitatam, *Niſi.* Quod arriſiſſet inertĩ cuipiam dactylorum captatori. Vbi tamen dixi, *& tergora calce fatigant.* maluiſſem, *veſtigia, calce fatigant.* Neque verò placet Virginitatis comitem Pacem myrto coronari. nam neque Pacis ſignum myrtus eſt, ſed oliua: & Veneri dicata fuit: Dianæ penitus odio digna, ſi memineris quæ de Dictynna dicuntur à Callimacho. Præterea quum deſcribit Virginitatem, imprudenter, vt mihi quidem videtur, illa poſuit,

partem obſcœnam velabat amictus.

Nihil enim in virgine obſcœnum. dixiſſem ego, *partes tacitas*: vt etiam duriuſcula metaphora auerteret auditoris cogitationem. Neque ſanè aſpernanda illa tranſlatio. expertes enim operæ ſunt, & re & voluntate. Satis igitur erat poetæ verbis velatas eas partes, quàm amictũ quem apponit. Feliciſſimè verò vbique diuinum Maronem ſimili ſpiritu imitatur: quemadmodum & ibi,

& ingentem fruſtrà ſpectabis Olympum.

Dixerat enim ille,

Ingentem alterius fruſtrà ſpectabis aceruum.

Ponam etiam eius verſum longè tum ſententia diuina, tum numeris optimum: itémque noſtrum non tam nu-

meroſum, ſed figuratius: vt ex his intelligas quouſque tandem ingenio tuo vti poſſis. Ille, *Inque necem fratrum ne te manus effera obarmet*. Nos, *-ne te manus efferet armis.* nam & plenius, & numeroſius, *obarmet*: noſtrùm pictius.

BEMBO quæ probitas atque æquabilitas animi puram ſuppeditauit orationem: ea ſuſtulit magnitudinem. Quum enim candorem eſſet multa opera aſſequutus, etiam numeros quæreret atque inueniret: venuſtate ſæpe, neruis ferè ſemper deſtituitur. Duo tantùm eius apud me ſunt poematia: Hymnus in diuũ Stephanum, & Benacus. in hymnó tã parũ ſuauitatis: vt nuſquã minus. Cogor hîc efferre quæ diu concepit animus: Malo noſtro fato comparatũ fuit, vt in lingua patria partim peregrini, partim etiam barbari & videremur & eſſemus. Maxima igitur pars noſtrûm, vt aliquid egregij dicere videretur: ſumptis dicendi formulis quibuſdam è Cicerone, ad eas animos noſtros, etiam importunis accerſitiſque temere argumentis, applicamus. Sed & illud longè miſerius contigit: vt, quò eruditiores videamur, quod ſemel excidiſſet Ciceroni, noſtras in orationes trãsferamus. Id quod, quũ multi ambiant eandem gloriam, eódem periculo multis euenire neceſſe eſt. Iccirco toties inuenias Dilaudare, Facere medicinam, Tranſmittere tempus, Eſt in more poſitum, Res friget, Romam cogito, & alia eiuſmodi. Quo ex vitio maximis incommodis ſæpe affectus ſum. quippe cùm tales dicendi formulas materia quam tractaremus requireret, non raró ſunt à me prætermiſſa. Idem obtigit ſorte eadem poetis noſtris. quibus enim dicendi modis à vulgo ſegregari poſſe arbitrarentur: eos maximè ſunt ſequuti. iccirco nemo eſt qui non aliquid de Echo. In Hendecaſyllabis, elegantiarum, facetiarum, leporum: in Epithaphiis, Charites, Veneres, Cupidines, Lilia, & eiuſmodi. Quoties legis Macte? Apud quot illorum verſum illum? *magnum decus addite diuis.* &, *-magnũ Iouis incrementum.* Quæ & alia eiuſmodi tandem aliquando toties ingerere, iã ſit aliquis pudor: qui ſanè in illo hymno fugit Bembũ, in quo tamen multi ſunt verſus optimi. Idem etiam cùm Dominũ Ieſum Heroa vocat, valde me cõmouit ſanè vox impia & vtroque indigna. ne arguetur quiſpiam Heroẽ è ſemiſſe Deũ, ex altero ſemiſſe hominem. non poſſunt monſtrorũ figmenta vero Deo noſtro conuenire,

Ciceronis ſimiæ.

uenire. nã qui ei magnanimi quoque adiecit epithetum: aut Ariſtotelem, aut ipſum Ieſum ludere dicitur. Benacus verò quũ ad Catulli lucernã vigilatus videatur, profectò illius exhibet tenuitatem: à lepôre lõgè abeſt. quare non eſt animus eius articulos particulatim perſequi. Vnũ tamẽ vehementer miror. vbi nánq. Gibertũ illũ ſuũ, tanquã Platonicã Ideã è Cœlo deduxiſſet in valles Apœnini: ſanè viatorem, & quod aiunt, nuncium Papalem ita deſcribit,

Sæpe illum abruptis in vallibus Apœnini
Verſantem, luctantis equi quum frangeret armos,
Præcipitánſque viam obſtrueret torrentibus imber.

Vt illa diceret ſpecioſa, non eſt veritus tanta verborum mole decantare cantherium, quo ſtationario vtũtur curſores ad certa ſpatia magnis itineribus conficienda. Iſtos equidẽ equos, etiã ſubſellioribus principibus, vidi nunquã non aut ephippio, aut calcaribus vlceratos. tantum verò abeſt vt luctentur confoſſi, vt notiſſimas vias etiã ſponte tranſuolent, modò feſſi ne ſint. ſin fracti laboribus detrectent curſum: non id animo declarent, ſed ignauia. Quid quòd quũ ab Echo tẽperare non poſſet, eam fecit reſpondere vocibus oratoris, qui apud reges Galliæ atque Hiſpaniæ verba faceret? Sanè verò bellum Ciceronem, cuius vox atque latera tanta ſunt, vt etiam ex baſilica ripas reſonare faciant. ſic enim ſcribit,

Hæ nam te inſolitè orantem, auerſáſque ſuorum
Flectentem regum mentes Giberte videbant:
Acceptos conuerſa ſonos quum vocis imago
Redderet, & dociles iterarent nomina ripæ.

Extat & ara Corycia, quam tuetur author, non authorem ipſa.

POLITIANVM traxit ardor eruditionis ad ſtylum Syluarum. Itaque & lectionis variæ condituris, & impetu excurſúque Statio propior ac ſimilior. quare neque candorẽ quęſiuit, & amiſit venerem: numeros verò etiã contẽpſit. In Nutritiis modò oſtentet ſe multa aut recondita nota habere, ſatis habet. in quibus ſuũ aperuit ingenium quod laudaret in Lucano. Lõgè tamen & illo & ipſo Statio inferior. nihil enim ad illorũ acutè dicta. In Ruſtico vena par, idẽ conſiliũ: ſuauiuſculus tamẽ vt ſit, argumentũ ipſum facit. Manto ſua inſcriptione primùm, mox etiã propoſitione vehementer mouit: apparaueram enim to-

tum animum ad illius viri laudes ab ingenioſiſſimo poeta audiendas: cuius vnius viri imaginem cum vnius imagine Ariſtotelis in muſarum mearum ſacrario veneror, & merebantur tanti carminis auſpicia non vulgarem attētionem. At enim vero haud ita diuinos tenuit illa ſpes, qua mox in ipſa ſtatim progreſſione fruſtrati ſumus. ille enim pro laudibus texit compendium operum Virgilianorum. Ingenuè mihi huiuſce fruſtrationis atque doloris apud poſteros memoria hæc literis mandanda fuit. Longè conſultius in Ambra. nanque & poetica eſt inuentio in Homeri natalibus:& laudes illius in fine multę ac maximæ poſt Epitómen illi ſimilem Maronianæ: ſtilus quoque pauló rotundior. Elegia pro epicedio valde bona eſt, ingenioſa, plena, numeroſa, candida, arguta, efficax: planè digna tanto viro: & quam equidem ſcripſiſſe malim. quàm quę dicitur ab Ouidio in morte Druſi miſſa ad Liuiam. Epigrammata ſibi quiſque examinet. nam Elegidium ad Lalagen optimum eſt. ipſæ quoque Violæ ſuauiſſimæ. Græcis verò quæ puerum ſe conſcripſiſſe dicit: ętatē minus prudēter appoſuit ſuā. tā enim bona ſunt, vt nè virum quidem Latina æquè bene ſcripſiſſe putem.

Surgit deinceps opus nobis: quóque progredimur magis, plus itineris video conficiendum. M. HIERONYMVS VIDA, etiam dū viueret magni fuit nominis. nunc illū audio à pleriſq. ſtatui noſtri temporis principē poetarū. quo nobis acrius laborādum eſt, vt quæ illius ſint tot tantæque virtutes cognoſcamus. Ab eius igitur poetica initiū ſumere placet. Eſt enim præclarū poema: quódque deceat gaudere hac tanquā prærogatiua militari: quippe hanc eandem, quam nos hiſce in libris, materiam tractat. Præterea tanto maiore laude, quàm Horatius dignus eſt: quanto artificioſius de arte agit hic quàm ille. Verùm eam quoque Horatij operā ſuo loco agnoſcemus. nunc verò hoc ſic aggrediēdum eſt: Latini veteres quū Græcos poetas ſuorum ingeniorum haberent authores, non tamen commiſere, quin quę melius dicturos ſeſe ſperarēt, incaſtigata relinquerent. Adhuc enim modum ita creſcunt artes, vt ex poſteriorū iudicio prioribus fiat acceſſio commendationis. quare illi quum in exordiis poematum ſimul & proponerēt & inuocarent: conſultiùs noſtri eas partes ita ſegregauere, vt opus ſuum primo loco profitez

ſterentur: deinde auxilium ad exequendum implorarent. Id quod quum in vnum iam vel maximè obſeruandum artis huius præceptum ac legem potius tranſierit: mirum quibus artibus ſe tueri poſſit hic, qui in ipſo artis veſtibulo vtrunque confudit. ſic, enim ſcribit cum venia & inuocatione,

Sit fas veſtra mihi vulgare arcana per orbem

Pierides, penitúſque ſacros recludere fontes: & quæ ſequuntur, ſanè ad Syluæ ſonum propius, quàm ad iuſti poematis formam accedētia: quā Ideam etiā in illis continuat,

Ecquis erit iuuenum, ſegni qui plebe relicta

Sub pedibus, pulchræ laudis ſuccenſus amore

Auſit inacceſſæ mecum ſe credere rupi.

Pulchra ſanè carmina. malim tamen *raræ*, quàm *pulchræ*. Neque placet is qui iuuenum animos à labore alienos, prius deterruerit, quàm illexerit, propoſita opera adeundæ rupis, quæ inacceſſa eſt. Illa verò quæ ſequuntur, pertinent ad loci commendationem. Quid tamen præmij eſt pro tantis laboribus? Illa ſanè friuola.

Lætæ vbi Pierides: cithara dum pulcher Apollo

Perſonat: indulgent choreis, & carmina dicunt.

Maiora itaque proponenda ſunt, quæ leuent opinionem aſperitatis illis. Et valde ſunt humilia, quibus tam magnum Heroa ad poeticen inuitet:

Primus ades, Franciſce, ſacras ne deſpice Muſas:

Regia progenies: cui Regum debita ſceptra

Gallorum, cùm firma annis acceſſerit ætas.

nec explet aures clauſura illius verſus,

Hæc tibi parua ferunt iam nunc ſolatia dulces.

Languet enim hoc loco epithetum illud. neque rectè dicit, *procul à patria raptum.* onerat nánque inuidia diuinum virū patrem: pro cuius aſſertione datus fuit obſes, Et quare deiicit eius animum, quem nos ſemper excelſum & agnouimus & iudicauimus? Deiicit autē fœda illa oratione, *Parce tamen puer ô lacrymis,*

Volens nánque atque etiam libens pro patris libertate ſubiit illiús fortunæ vices. quin ſi fleuiſſet, poetæ intererat affectum illum puerilem aut ſilētio, aut verbis tegere. Quanto ille conſultius de puero altero regio,

Ante annos animúmque gerens, curámque virilem.

Et nimis vel vulgata vel nuda ſunt, quæ deinceps dicit

de poſtliminio. quare lõgè alia ratione ingreſſus eſſem. Iaciatur igitur alea. pro illis ergo: *Lete vbi Pierides, &c.* ſic dixerim.

Magnum opus, atque animis quod ſe intractabile multis
Obtulit. At iam nobilibus niſi degener auſis
Abſtiterit: deus ecce deus dux noſter, & ingens
Gloria, nec longa hinc peritura in ſecula fama.

Pro illis, *Primus ades:*

Ergo ſibi comitéſque viæ blandíque laboris
Dum legit, ipſe quibus cœlum det magnus Appollo:
Te primum Franciſce vocat: cui Regia ſceptra
Debita perpetuus regnorum deſtinat ordo.

Et quia ad Regem ſcribit, tanquam illum inſtituat: alio cõſilio deducẽda ſunt igitur pro illis, *Hæc tibi parua ferũt:*

Hæc tibi dum procul à patria, amplexúque parentis:
Cuius amore vices rerum has, fatúmque tuliſti:
Non ingrata dabunt tanti ſolatia caſus.
At te olim in regno reducem ſceptriſque futuris,
Mox vbi ſollicitis onerantes Aethera votis
Excipient matrúmque manus, procerúmque catervæ:
Ipſe tibi maiora dabis noſtro auſpice Phœbo.
Nam te ne pudeat poſitis Puer aureæ ſceptris,
Sumere plectra manu, Muſáſque adiungere Marti.
Regum opus hoc. ſeu magnanimum miraris Achillem.
Siue Paleſtini capiunt te oracula vatis.
Ipſe etiam in patrus numeris Pater, aſpice, quantum
Aſſurgat, nulli ſceptris aut Marte ſecundus.

Quæ ſiquis minora illis putet: ſunt enim extemporanea, in æſtu, in ſtrepitu familiarium: ſanè non repugno, & aſſentior potius. Cęterùm ſi illa aut bona aut bene dicta putat: non aſſentior. quare aliis hanc eãdem prouinciam tum in iis, tum in cæteris relinquo. Nam ſi omnia quæcunque mihi minus ſatisfaciunt, concinnare cõgendam, ætas me ſimul atq̃ue vires deficient. Perſequamur tamen aliquot alia loca: Non vera dixit, vbi ait verſus ad ſacra deorum tantùm inuentos: nam in agreſti vita apud Paſtores extitiſſe verſus primos diximus in noſtro Hiſtorico. Id verò quod ait, Apollinis nullum oraculum alio carminis genere, quàm Heroico editum, eſt communi cum aliis errore falſum, ſi illud verum eſt quod aiunt à Pythia reſponſum,

Ἀνδρῶν

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Et ſępe in hiſtoriis ſoluta oratione legimus reſpondiſſe: & elegiaco, vt alibi dictum eſt. Verùm de eius vi atque arte in poetica, non de eruditione nũc agimus. Animaduertimus igitur, vniuerſum pene opus hoc eſſe quaſi parodiam ſumptam atque formatam è Virgilianis. non eas dico partes, in quibus apponit exempla: ſed illa, quibus ſua ipſe præcepta dat, ac leges ſancit. Ac profectò is imitationis modus, vt eſt omnibus bonis poetis peculiare: id quod ſuperiore libro ſatis à nobis oſtenſum eſt: oportet eum tamen verum eſſe modum, id eſt cum modo, non immodicum. In hoc autem libro tanta eſt talium frequentia locorum: vt cento quaſi quidam indicari poſſit. Multa nihilominus diuina ſunt, atque omni maiora obtrectatione. nam qualia alia, quæ de emendatione?

Carmina, quæ tantum ante recens confecta placebant,
Miratur tacitus: nec ſe cognoſcit in illis,
Immemor: atque operum piget, ac ſeſe increpat vltro.
Tum retractat opus, commiſſa piacula doctæ
Palladis orte luens. nunc hæc, nunc reiicit illa,
Omnia tuta timens: melioráque ſufficit illis:
Attendétque comas ſtringens ſyluámque fluentem,
Luxuriémque minutatim depaſcit inanem,
Exercens durum imperium: dum funditus omnem,
Nocturnis inſtans operis, operíſque diurnis,
Verſibus eluerit labem, & commiſſa piarit.

Quæ deinde ſequuntur, tanto ſtudio Virgilium imitando perfecta ſunt, vt propè parem felicitatem aſſequuta eſſe videantur. nec deteriora Lucretianis, quorum ſpeciem ambiunt,

Atque ideo ex priſcis ſemper quo more loquamur
Diſcendum, quorum depaſcimur aurea dicta,
Præcipuúmque auidi rerum populamus honorem.

Et illa non inferiora,

Námque aliqui exercent vim duram, & rebus iniquè
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipſis:
Inuitáſque iubent alienos ſumere vultus.

Quare facetus aliquis iocari poſſit: eum ſuas ſequutum leges, ſuis principiis ea quæ ſequerẽtur dediſſe meliora. id quod nequis obiicere poſſet nobis, fortè his ita cõſtitutis: curare tentauimus pro illis: *Sit fas veſtra*, &c.

Quæ rerum in numeris facies, quis cultus habendis:
Magnanimiſque adeò quis ſpiritus additus auſis:
Seu lectus ſit iudicio. ſeu ductus ab aſtris
(Vel, *Seu partus ſit.* vel, *Siue datus ſit iudicio.*)
Dicam aliis: tu diua mihi: quæ mentis anhelæ
Magna agitas molem, & placido te lumine miſces.

Deinde Franciſcum appellaret. tum autem principium inſtitueret alia quàm fecit ratione. neq; enim à verſuum diuiſione auſpicandũ illi fuerat: qui hoc primo libro nihil niſi ætatem primã curat. quòd ſi propterea fecit, quia Heroicum imprimis commendaret: alio conſilio aggrediẽdum fuit ei propoſitum opus, quippe nõ carmina, ſed poematum genera fuerunt inter ſe comparanda. neque Heroicum poema à carmine, ſed à poemate carmen deducere. iccirco ad hũc, opinor, modũ cõſultius cœpiſſet,

Principiò teneris multùm quæſitus ab annis,
Delectúſque puer: ſeſéque ipſa indole maior,
Ipſe petátque, acuátque animum curámque magiſtri.

& alia quæ ponere poſſem: ſed ſit modus.

Nunc ad Schachiam tranſeamus. Inuentio non inepta: iuuenilis tamen, & quæ interdum officiat decoro. Rerũ verò ἑρμηνεία feliciſſimi ingenij eſt. Stilus in parodia Virgiliana. Bombyx caſtigatior atque elaboratior, propiúſque accedens ad curam poetices. Is enim liber rex eſt librorum Vidæ. nam Hymni & Eclogæ puerilia ſunt aut plebeia. Catulli venerem dum vult aſſequi, delicias lenociniis plebeias fecit. Chriſtias verò meretur ſummã laudẽ. nõ enim niſi à viro pio atq; etiã optimo proficiſci illa potuere. Dicat aliquis. Nõ hoc quærimus, poetam quærimus, quẽ hîc profiteris. Mihi videtur, quanquã hoc quoq; nõ caruit obtrectatoribus, in legib. diſponẽdi materiam, non poſſe quenquã meliorem operã poſuiſſe. de ſtilo autem iſta cẽſeo: Eſſe ſui diſſimillimum. Lectiſſimæ quidẽ inuẽtiones ad cõparationes: quib. præter Oppianũ nemo omnium frequẽtius vſus eſt. in eis verò eſt & venuſtas, & robur, & candor, & efficacia. Tametſi nollem Ieſum Eridano comparare, ita vt ille fecit, auctum aliorum fluuiorum acceſſione: de comitatu verum eſt, de Chriſto impium. nam & grauiora multa ſunt, quę deprehendas atq; reprehẽdas, tanquam nebulas, ac pótius maculas & ſimplicis illius veritatis, quã ſpirare debet author eiuſmodi

narrationis,& diuinitatis: quod vocant religioſi noſtri, βλασφημεῖν. vix enim hęc ſine labe aliqua tractata ſunt ab iſtis omnibus. Dum ſplendorem addunt à ſuis Muſarum legibus:adimunt cœleſtem lucem. Diſſimilis verò character eſt huncad modum. Catulli, Virgilij, Lucretij commiſcuit imitationes. itaque ſæpe diſcinctus eſt: interdum *ἀσχημονεῖ* penè ſemper properat, vbi hæret Lucretio. Non aſperſit næuos, veluti pictor exeſas rupes, diruta palatia, columnas dimidiatas, nutantia faſtigia, piramydes truncas: ſed referſit ita, vt vlcera quaſi quędam facta ſint. multi tamen inter alios extant illuſtriſſimi verſus, multi ingenioſſimi: vt ille,

Nec ſine Sole ſuo lux, nec ſine luce ſua Sol.

Sequitur PONTANVS: qui cum illa quatuor cōplecti ſumma cura conatus ſit: Neruum dico, numeros, candorem, venuſtatem: profectò eſt omnia conſequutus. quintum autem illud, quod eſt horum omnium vita veluti quædā: modū intelligo: penitus ignorauit. Aiunt Virgilium cùm multos verſus matutino calore effudiſſet, pomeridianis horis nouo iudicio ſolitum ad paucorum numerum reuocare. Contrà quidem Pontano eueniſſe arbitror. quæ prima quaque inuentione arriſiſſent: iis plura poſtea, dum recognoſceret addita: atq; ipſis potius carminibus, quàm ſibi pepercisse. Itaq. candidus ille, amœnus, venuſtus, neruos numeris vbi quæſiuit, longis ambagibus eorū amiſit contentionem. Ergo effuſus, exuberans, exultans, ita ſibi ipſe inſtans, vt in ſe recurrat: à quo vitio ſit reuocandus, facilè oſtendit. Ac ſanè in Vraniæ propoſitione ſtatim oſtendit ingenium,

Qui cœlo radient ignes (profectò ſunt ſtellæ) *quæ ſidera mundo*
Labantur tacito (profectò ſunt ignes) *Stellis quibus emicet ardens.*

Signifer: profectò ſunt ſidera. & cùm dixit *ſidera*: interponit *ſtellas*: deinde dicit, *errantia*. nonne idem eſt, in *cœlo ignes* eſſe: in *mundo labi ſidera*? Præterea cùm proponas ſtellas ſigniferi, & planetarum curſum ſecundo loco: tertio verò, vnde hominum genus, & Telluris varios fœtus: de Zodiaci ſtellis ſecundo loco, de cœlo ſubiectis terris tertio, de planetarum motu primo ſtatim. Caſtiùs ſic,

Qui cœlo radient ignes: quæ ſidera terris

Dona ferant:homini quæ ſit fatalis origo. aut ſic,
Qui cælo radient ignes: quibus explicet orbes
Vorticibus: quæ fata ferat vi luminis Æther,
Dic dea, quæ nomen cognato ducis Olympo.

Sic ſtellas dicet tum ſuis orbibus: ſic ſtellis ſubiectas terras: ſic à ſtellis varia hominum vel ingenia in terris, vel fortunas. neque omnium omnibus in angulis poematum proſtitutam illam Echo abducat huc ab luſibus paſtorũ ad tam ſeriam ac diuinam materiam: quo fatalis laſciuiæ tenore ſemper admiſcet Charites, Dryades, Napæas,

ipſe canit: teneræ cantus riſere Napææ.

Neque Heroicus aut Vranicus poeta carmen illud dicat,

Miſcuit & femori femur.

Alius Maronis, quē ſequitur, pudor: alius Claudiani: cùm Veneris pompam deſcribit hic, ille Eliſæ conſuetudinē, Vulcaníque delitias. Imprudenter quoque nimis indulſit ſibi. dei ſedem ſtatuit in medio: à dextris Sapientiam, Amorem à ſiniſtris: diuinitus. Sub pedibus Naturam. Tempus, Locum, Fortunam. nihil exactius. tum Saturnum, Iouem, Martem, alios rectè. His autem in concilio cùm aſſignat pro ſedibus ſua cuique ſigna quæ inſunt in Zodiaco: quo modo Arietem & Scorpium Marti: Geminos & Virginem Mercurio: Veneri Taurum & Libram: tam longè diſſita? nam ſi in Sagittario & Piſcibus ſedeat Iupiter: in Capricorno & Aquario ſedentis Saturni humeris inſidebit. inter Veneris crura erunt Mercurius, Luna, Sol. at ea debet poeta comminiſci, quæ à pueris puerilia irrideri non poſſint. Iam quæ ingenij luxuria multis in locis? animaduertere adiurationes in ſecundo Vraniæ ad Auroram, in Meteoris ad Vraniam. ſemel tantùm Virgilius, & duobus penè verbis,

Sic tibi cùm fluctus ſubterlabere Sicanos
Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.

In Meteoris itaque riſum mouit mihi: cum de Vrania ſic,

nec multa loqui, nec garrula curat.

Sanè verò igitur ille non ex illius ore loquitur. Sic toties Nymphas admiſcet: vt videar nuptialibus ludis iocíſque interciſe. Sic ab earundem Nympharum inuocatione auſpicatur Hortos ſuos. Sic in eorum fine centum circiter in eaſdem inſumit verſus. Lepidinæ initia lepida ſanè, ſua uia, & compoſita. cæterùm ſi pompas illas deducas omnes:

nes:profectò lactis obba illa, antequam abſoluerentur, bibenda fuit Lepidinæ. Sunt autem innumera quæ reprehendas: niſi aliorum operum tueatur authorẽ magnitudo. Verſiculi illi duo lepiduli.

Tunc Orcus ſi nos vnà rapuiſſet: amantum
Vna futura anima: vna etiam ſimul vmbra futura.

quanquam malim ego. *ſimul vmbra fuiſſet.*

Mammas autem cùm voluit laudare, ait,

Nec liquido cedunt argento, aut pondere plumbo.

De duritia voluit: de pondere falſus eſt, pondere enim omnia deorſum vergunt: vnde & pendere. Quæ verò maior mammis turpitudo aut fœditas? Quare nihilò infelicius in Lyricis,

Fluitánque nudæ æquore mammæ.

At quis velit puellæ ſuæ mãmas æquè atque capillos fluitare? In libris Amorum feſtiuiſſimè imprecatur Somno vigilias. nihilo ſecius atque ſi ei imprecareris orationis temperationẽ. Sunt ſanè venuſtiſſima,

At tibi Somne tuis ſemper ſopor abſit ocellis,
Imprecor: & ſemper lumina aperta geras.
Quæque papaueris tecum fers pocula ſuccis,
Rupta cadant. Hactenus ſcitè ac lepidè:

at cùm ſubdit,

- & ſis peruigil ipſe diu:

ludit imprudẽs ſeipſum. Precabatur prius vt ſempiternis vigiliis angeretur: nunc ſatis habuit ſi diu vigilet. Obſeruatione dignum illud. Eum in librũ quæcunque vnquã ſcripſerit omnia congeſſiſſe, quare cunctãter & cum iudicio illa tibi legenda ſunt. Vel Scazontẽ ſpecta de amantum qualitate: quo carmine nihil eſſe quit inſuauius: ſine cura multa: vt in Hendecaſyllabo,

Si non ſunt ſatis hæ oſculationes. dicerem potius, *Si hæ non ſunt.* & ibi *bracas* poſuit pro ſubligaribus, ex vſu vulgi. Iambos verò tractauit vel infeliciſsimè. igitur penè omnia inuertenda ſaltem ad illius normam.

Sumus hic tot inferi, quot homines viuimus: ſic commodius, *Tot inferi ſumus, quot homines viuimus.* vel ſic, *Quot viuimus tot inferi miſeri ſumus.*

Libros duos de Amore cõiugali cùm inſcripſiſſet: primum quidem expleuit æquali argumento: alterũ verò longè diuerſa materia diuiſit, amore laſciuo puellarũ,

militia,rure,næniis. In ſexta Nænia memini aliter ſcriptum olim in Aldinis exemplaribus,

I citus hinc alias: i puer, quare alias.

pro, *puer*. qui nunc ita legitur,

I puer hinc alias: i male. quare alias,

Equidem non mutaſſem licuit enim è nutricularum balbutientium blãdimentis lepôres fingere etiam in medio Latio. Tumulorum libri penè conſtant vniuerſi verbis hiſce: Roſæ, Violæ, Lilia, Hyacinthi, Blanditiæ, Nequitię, Luſus, Ioci, Decor, Nardus, Ver, Corolla, Thus, Mars, Pallas, Venus, Charis, Crocum, Laurus, Myrtus, Vnguẽta, Coſtum, Lacrymę, Myrrha, Muſæ, Clio, Aganippe, Aon, Pieris: *Spiret ver*: *Floreat vrna: Fregit Amor pharetram: Ambroſius liquor.* qui odores toties iterati fœtent, ſordent munditiæ. Ver fit Hyems, Muſæ rauceſcunt, Amor odiũ fit. Adeò placuit ille ſibi: vt quicquid commẽtaretur, poſteritatis auribus dignum eſſe iudicaret. Contrà equidẽ, ſi poetæ nomen mihi quærere ſtatuiſſem, malim ex perpauxillis meliorum opinionem mihi comparare. at ille nunquam detraxit ſibi. In tumulo mendici,

Nudus eram viuus, mortuus ipſe tegor.

Quid eſt illud *ipſe*? melius *ecce*. Vbi de Inſcriptionibus à nobis actum eſt, inde colligi poteſt, non eſſe ab eo rectè inſcriptum librum, De laudibus diuinis, ſed Laudes diuinæ. nihilo melius quàm ſi inſcribas: De hymnis potius quàm, Hymni. non enim quib. modis laudãdus ſit Deus, docet ibi: ſed laudes ipſas canit. Maiore culpa recẽtiores, cùm Hymnorum libros inſcripſerint, immiſcuere laudes hominum priuatorum: quibus non veniſſet in mentem, quantum intereſſet inter ὑμνεῖν καὶ αἰνεῖν, aut ἐγκωμιάζειν: ſed de his alibi. nam in illis iiſdem libris etiam Feſceninum inſeruere. Sic ſub titulo Epithalamiorum, Elegidia, Epicedia, de Aula atque curis familiaribus. cæterùm parcamus viuis: qui etiam defunctorum poetarum manes veneramur. Eſt ex hymnis Pontani,

Chriſtus, cui parent ſidera, terra, fretum.

Non poteſt hîc reprehendi: qui Ouidium quoque authorem habet, quem ſequatur. Ille enim in pentametri fine ponit *fretum*. Mihi videntur duæ illæ conſonantes tãtum flatus habere: altera verò tantum etiam, cùm priori adiungitur, vibrationis: vt antecedentem dactyli ſyllabam,

auribus

auribus quidem meis remoretur. Itaque eius loco vbiq. libens repoſuerim *mare*, aut *ſalum*. Sunt & illa,

Inuideat latis audax Germania terris,
Diues aquis, populis diues & ipſa ſuis.

Sic mallem,

Inuideat populoſa ſuis Germania terris,
Vi populi diues, vi quoque diues opum, vel,
Munere aquæ diues, munere diues opum,

Baiana carmina elegantia & laſciua, prouocant ipſa Catulliana. ſunt enim quædam ſupra illius aleam, planè accommodata illius ingenio redundanti. dictionem tamē rotundiorem cura tua poſsis efficere. Exempla igitur aliquot proponam ad exercitationem,

Et crinem lauis, & comam repectis.

Verbum coactum, quod vt facias genuinum ac requiſitum, ſic dixeris.

Depectis torulos, comam repectis, oportet enim vt *pectere* antecedat. Itaque etiam ſic,

Crinem ſedula pectis, & repectis.

Etiam diminutiua cauēdum, ne pedum cauſa poſita eſſe videantur, ſed cum ipſis orta ſententiis, vt in illo,

Laſsi, languidulique feſſulique. Geminatio enim illa fouet ipſam diminutionē. quare minus accuratè in illo altero,

Huc deferte minutuli citique, Malim: *Huc deferte minutulè puſilli.* Aliud,

Quod vos ea precium, aut manet voluptas? melius:
Nam quod vos precium. adhuc,
Nam quod vos teneros minutulóſque
Precium manet, aut manet voluptas? Poſita enim particula, & voce præcedenti repetita, fiunt molliſſimi. *Manet, aut manet*. Sic ipſe alibi,

Et ludunt ſimul, & ſimul lauantur.

Noſtrum extat natum ſine arte tale: at quouis artificioſiſſimo operoſius,

Nox breuis nimis, ah nimis breuis nox. Vtrinque enim & tantundem verborum, & eadem. Aliud,

Quot ſuſpiria, murmura, & cachinnos. Infœlix coniunctio: cuius vſus apud illum tam frequens, vel geminatæ, vel repetitæ, vel inconcinnæ poſtpoſitæ, vt iam ferulā poſcat, nolo citare loca, quæ legendo tantū mihi negotij faceſſunt, vt etiam faciant abhorrere. Quid enim inſuauius?

Tarpeia pro rupe,canit tuba & ænea martem.

Semel aut iterum apud Virgiliũ inuenias, ſed varietatis cauſa,tollendique,non vt hic pariendi faſtidij. eſt enim plus mille locis. Quineriã in ſoluta oratione geminata, prodit hominis aut incuriam aut obliuionem, nam iudiciũ non eſt quod accuſemus:fuit enim ille vel acerrimo. & illud, *Nudo pectore te ne dea ambulare:* dixiſſem, *te deambulare.* Sic illud minus placet,

Verno paſſere, & albulis columbis. Diminutiuũ enim adiectiuo non dederim:niſi & eodem flexu afficiatur ſubſtantiuum.Melius dicam album columbulum,quàm albulum columbum:aut vtrumque,vt Catullus,

Vt albulus columbulus Dionæus. Dicam igitur,

Verno paſſere,candidis columbis. Vt in his odi illas intempeſtiuas copulatiuas:ita in illo deſiderabam, *Quem culta fugiunt nurus amórque.* dic, *nurúſque amórque.* Quæ verò præter hæc ſunt animaduerſione digna,penè infinita deprehendes.quare cùm & ingenij rapiditate auferatur auius ab ea moderatione,quæ mens eſt poeſeos: & frequenti incuria,aut amore ſui, ſordidus etiam alicubi aut malè cultus videatur:ne ipſe quidem poetarum noſtri temporis ſibi vindicet principatum.

Actius Sincerus. Fracaſtorius. Reliqui duo ſunt: Actius Sincerus Sannazarus,& Hieronymus Fracaſtorius.quorum vterque cùm præter illa quatuor à nobis toties decantata, etiam caſtigatiſſima fluat vena,atque moderatiſsima: non poteſt committi quin aut alter aut ambo pari æqualíq. gloria nomen ſuũ tueantur. De SINCERO igitur prius:

Pacius Aquilius. Qua tempeſtate melioris vitæ officia Bononiæ auſpicatus ſum:habui ſtudiorum ſocium Paciũ Aquilium ciuem Romanum,qui antea militiæ quoque fuerat contubernalis.E Calabria igitur commeatus gratia Neapolim cùm veniſſet,decedens inde,ſecum attulit Eclogam Sannazarj,cui titulus eſt,Lycon,ac præter eã ex Chriſteide (ſic enim appellabat) aliquot carmina ſanè quàm luculenta.quorum mihi nunc cùm in mentem venit,nõ poſſum non didiciſſe ex iudicio tanti viri,qui opus diuinũ illud ſuũ mutato conſilio poſteà non Chriſteidem, ſed De partu Virginis,inſcriptũ maluit. Quare verò prioris inſcriptionis titulum repudiarit,cognoſcere,ſatis in prõptu eſt.Etenim vitã actáque Chriſti cùm in eo neutiquã narret,

narret,ſed natalia tantùm canat:ſimplicißimè profectò Latinis verbis expreſsit operā ſuam.Inſuaue fuiſſet,Parthenotocia,& Theotocia.Atq. vt hæc valde probamus: ita minus illud placet,cùm & per initia dicit in numero plurali, *Virgineis partus*:& in fine operis,*partúſque verēdos,* Omnino,inquā,diſplicet mihi, neque acquieſcam diluere conanti iudicium hoc.Et maluiſſem, *ſummo parenti* quàm *magno*.nō enim deſignat Deum vox illa,*magno*, ſed altera.Pręterea plus ſatisfacit,*rerum parenti*.neque numerus arridet,*quæ æquæua*. ſed ſic, *& ſummo æquæua parenti,* & malim, *ſub auras*,quàm *per auras*. numerus enim cōpoſitior,& ſententia efficacior.Præterea Muſas quid attinet admiſcere? nam numina Ethnica ſunt, & ficta, atque etiam à poetis proſtituta.Ipſe in ſecundo negat Muſis notum antrum rectè illo verſu.

Nunc age Caſtaliis quæ nunquam audita ſub antris,
Muſarúmve choris celebrata,aut cognita Phœbo.

at hîc notum ait.quos verò fontes optat,aut quas rupes? vnus fōs Ieſus:vna rupes crux.à quibus deducere debuit venam ſuam.Ad hæc,quæ connexio illorum eſſe queat?

Veſtas nemora ardua rupes. nam neque rupes nemora, neque nemora rupes noſtrates ſunt. conſultius Angelos aduocaret,qui conſcij fuerunt omnium myſteriorū.Ridiculum verò:poetam vnius Dei concentorem appoſuiſſe illa,*ſpes fida deorum*. nam quorum deorum ſpes fida eſt ſemper Virgo?Neque placet *mille acies, & mille currus*: vt in ſingulas acies,ſinguli tantū currus ſint diſtributi. Impræſentia ſic venit in mentem,

-quam ille acies,tota Ætheris alti
Militia,ignitі currus. Et quia maximè omnium cultui ſtuduit,illum verſum,

Informéſque domos,obſcuráque regna ſubire:

ita corrigerem,vt in illud infinitiuū ne deſineret:ſed ſic

Informéſque domos tentare,obſcuráque regna. Si non placet verbum *tentare*,aliud ſubſtituito. Neq. verò ſi eiuſmodi tractem argumentum,adeò admirer Virgilium:vt quos ventos Mercurio attribuit adiutores, eoſdem Gabrieli. Maro,

Vade age nate,voca Zephyros quapropter & ipſe, *Ille altum Zephyris per inane vocatis.*Neque prudenter poſuit in Virginis manibus libros Sibyllinos,potius Iſaiæ. Cętera

ibi diuina omnia: vt verſus ipſos è cœlo deduxiſſe videatur, inter quos illum admirere,

Nec ſceptri iam finis erit, nec terminus æui.

potuiſſet etiam, *Imperij nec finis erit.* Quæſitam verò ſeruatámque vbique orationis moderationem contaminauit inſolita luxuria,

-aduerſo qui carceris antro
Excubat inſomnis ſemper: rictúque triſauci
Horrendum ſtimulante fame ſub nocte profunda
Perſonat, & morſu venientes appetit vmbras.

Tolle, *ſtimulantem famem*, & *noctem profundam*, quæ hîc nihil præter ſonũ quærunt. Confer cum Cerbero illo Virgiliano: & acquieſces iudicio noſtro. habuit enim ſatis ille, ſi terreret vmbras: non autẽ deuoraret. Iſte verò, ſi deuorat, etiam per aluum demittat, quod eſt admodũ puerile. Quòd ſi dicas non eſſe verbum hoc odioſum, Deuorare: ſed, Appetere. At ô bone: nullum, quod fame affici poteſt, aliquando non comedet. verùm profectò monſtrum. Mihi verò tametſi quæ ponam non admodũ placent. minùs tamen quàm illa diſplicent:

-aduerſo carceris antro,
Excubat, æternum latrans, rictúque triſauci
Turbam infelicem trepidantes territat vmbras.

Neque Dauidem cùm facit canentem, faciat oculos intorquere inſanorum more, qui malo afflãtur ſpiritu. Ex Æthiopia Magos ait venturos: nihil minus. Ex Oriente nánque venerunt. Nec de ſapientiſsimæ Virginis modeſtia atque diuinorum factorum aſſenſione detraxerit tãtum maternus amor, vt ei attribuas è medio plebeiorũ affectuum vlulatũ. Nimis arriſit ſonitus ille verborum

-tum luctiſono vlulatu

Cuncta replens: Equidem ne clamaſſe quidem eam vnquam putauerim: quam ſimul cum eo munere quo Dei mater appellaretur, illis quoque affectibus temperauit Deus: quibus eius animus eſſet Deo, quem geſſiſſet, ſimillimus. non enim vnquam locus locati diſsimilis eſt. Neque decorum ſeruat illa metaphora.

-quis te mihi fluctus ademit? nec dixerit,

Stygias tecũ duc nate ſub vmbras quippe ſciebat reuerſurum. ſi ſciebat eò deſcendiſſe. deſcendiſſe enim, vt cũ captiuis liberali cauſa manu aſſertis reuerteretur: quos de-

ſuit

euit expectare,atque beneominatis vocibus proſequi in cœlum abeūtes. Non igitur deterius ſaperet quàm latro: cuius verba illa fidei plena & ſapientiæ: Memento mei Domine,cum veneris in regnum tuum. Igitur ſi(vt ſubdit)ſperat *Erebum*,eius opera euerſum iri:quem parat *comitatum*,quem *ſudorem* pollicetur abſterſuram? Prorſus pulchra carmina:ſed quæ alij conueniant perſonæ:qualē aiūt Lyſiæ pro Socrate orationē. Sic in illis quoque illius modeſtiæ minus conſultum eſt,cùm ſcribit, *Crudelia dicit ſidera*. Nónne hæc eſt cui arcana omnia aperta ſunt de Filio Dei?nónne eſt hæc ancilla Dei? Rapuit bonum virum ardor imitationis:ait enim Virgilius,

Atque deos atque aſtra vocat crudelia mater.

Quid item futuri nunciam iudicij tubam vocat,*martiam*? A ſomniis quoque Briarei,& Cētaurorum,& Gorgonū, & Scyllæ,& Sphingis,& Chimeræ,& Hydræ,& Harpyiarum abſtinendum fuit. nec dignam duxerim Orgiorum vocem,quam interſereret veris Dei rebus,

Longáque perpetuis indicimus Orgia faſtis.

Et quid eſt,*longa*?præſertim cùm addatur perpetuitas. Mitigauerit tamen profanæ vocis aſperitatem ſi dicat, *Et noua perpetuis*. In tertio eſt oratio Dei patris ad Angelorum choros,

Ac primum duris parui ſub cautibus antri
Gramineos luſtrate toros:luſtrate beatam
Pauperibus ſedem calamis:cunctiſque recentes
Summiſsi cunnas accedite.

At quis putarit,nō tantò antè Dei optimi maximi natalibus choros omnes Angelorū aſtitiſſe? Quare ipſe quoque in II, *Miratur lucem inſolitam,miratur ouantes*
Cælicolūm cantus ſeruor. & paulò ſuprà, *Superûm cingente caterua Aligera*.& ante hæc,

Ecce autem nitor ex alto nouus emicat:omnémque
Exuperat veniens atræ caliginis vmbram:
Audiiſque chori ſuperûm & cæleſtia curuas
Agmina pulſantum cytharas,ac voce canentum,

In fine orationis hæc ſunt,

Procumbit pecus,ac domini veſtigia lambens
Peruigilat longos fundit dum tibia cantus,

atqui nondū paſtores aduenere. Iordanes quoque fluuius ſcitiſſimè introductus eſt ad acta Domini prædicenda:

cęterùm nemo ſanus eiuſce prædictionis Protheum fecerit authorem. Quot Prophetę in illius fluminis ripis exti tere, quibus ea pars diuinorum officiorũ attribuēda fuerat? In verbis ac numeris quid ſequi probaréve poſſis, tu ipſe animaduertes, veluti cùm Cellam, Virginis cubiculum vocat, & cùm dicit,

Interea terra parta iam pace. primum eſt *-terea terra.* deinde vocalis illa vaſta nimis frequens hîc. malim, *At parta interea terris iam pace.* Pręterea quatuor penè contiguis verſibus videas eodem modo ac filo differri verbum in proximi carminis initium,

- lætitiam choreis tum fortè vacantem
Aduocat,
- hæc magni motúſq; animóſq; Tonantis
Temperat.
- quæ Cœlicolûm per limina ſemper
Diſcurſat.
- lacrymáſq; exoſa virago
Exultat. & cùm dixit,
ſpináſq; clauóſq; vix ſeptimo verſu abſtinuit,
- lunámque ſtelláſque, quam ambitionem in ſola poetica Vidæ plus decies animaduertas: Ludit verò nos SINCERVS, cùm Iudæum paſtorem vocat Ægonem. quiq. *Maſſylis paſcuis* adeò fuerit diues: vt centenos habuerit greges. Atqui à Iudæa in Maſſylorum terram tam facilè eſt trāſmittere, quàm è Gallia in Epyrum. Idē primus Epigramma cultum dediſſe creditur à nobis: primuſque argutias terſas oſtendiſſe. In carmine quoque paſtorali ſolus legi dignus omnium qui poſt Virgilium ſcripſere. Memineris Illud oraculum noſtrum: Pauca licere perfecto poetæ. Non quoduis argumenrum, non quæuis vox, non quæuis iunctura vel vocum, vel numerorum inter genuinas legitimáſq; referri debet. hoc ille, ſi quiſpiam alius, præ oculis habuit. In Phyllide tamen quare dixerit *leues Thynnos*, me quidem fugit ratio. Sunt enim grandes, graues, atque inter Cetacea: vt diximus in Hiſtoriis. Melior verſus & doctior,

Actius Sincerus.

Præcipitem lenta expectans ad retia Thynnum.

Exime illud carmen ex optimis.

Quis mihi, quis tete rapuit dulciſsima Phyllis.

Ecloga verò Galatea longè optima eſt. eam antè etiam quàm

quàm ederetur, manu noſtra deſcriptam habuimus. non igitur operam perdidi, quod enim nunc legitur,

Aequora colluſtrant flammis: ita ſcriptum fuit,

Aequora rimantur flammis: vt intelligas magni viri iudicium. Item,

-plures Neſis mihi ſeruat Echinos: legebatur,

-totidem virides mihi Neſis Echinos,

Seruat adhuc. Quæ ſequebantur in memoria non habeo. reſtant veſtigia tamen iudicij caſtigati: cùm redegit ad pauciora. Atque vt hæc optima, ita Salices peſſima: tametſi eam ſcio placuiſſe ei, cui meum iudicium non diſplicebat.

Ad HIERONYMVM FRACASTORIVM tandem aliquando deuentum eſt: in quo cùm nihil ſoleam deſiderare, admirationi potius erit locus, quàm caſtigationi. Quanquam ne ſuperiores quidem operæ tanquam cenſoris accipiendæ ſunt: ſed quaſi veſtigatoris. Hoc vnum agimus: vt Poeta noſter ad maxima quæque ſeſe accingat quæ ſi ego in aliorum animaduerſionibus non ſum aſſequutus: at excitarim ſaltem nobiles animos ad expetitã illam perfectionem. Diuinum igitur poema cùm ſit eius Syphilis: quid agendum ſit nobis, ſi ab ſua ipſe magnitudine diſceſſiſſe credi poteſt aliquando? Eſt igitur quod in rebus ipſis: eſt quod in legibus poeſeos animaduertamus. non acceſſerim ad eam ſententiam, quæ illo verſu continetur, tametſi vetus eſt apud Laertium, *Fracaſtorius.*

Aer quippe pater rerum eſt, & originis author.

Quis enim ſtatuat Aerem vel principium ſolùm materiale, vel, quod eſt tam nouum quàm falſum, cauſam effectricem? hoc enim eſt patrem eſſe. Neſcio verò quemadmodum tantus aſtrologus (fuit enim ſummus) apſidem, quam Arabes Augem vocant: oblitus fuerit ſub Cancro eſſe. de Sole enim ſic ſcribit, *Apſis ſub Cancro.*

Idem vbi nos Cancro propior ſpectauit ab alto,

ſed tuendus eſt. dixit *propiorem*. propter radiorũ directionem. dixit altum, propter apſidẽ: Illud præter animi moderationem,

Sol ipſe nouum (quis credere poſſet?

Curret iter. Cùm verò negat animalia cætera præter hominem, morbo Gallico tentari: cum multis quidem fa- a t. nos tamen vidimus canem ea lue captum: qui heri ſui *Canis morbo Gallico correptus.*

emplaſtra linxiſſet.at quòd ait morbum hunc extinctum iri: ac certis poſtea ſeculis fore vt denuò renaſcatur:atq; iccirco ſeſe parare ſuo carmine remedia quæ tũ vſui futura ſint:non intellexit eum qui ita ſentiat, illud quoque ſentire neceſſariò, vt & eius tam præclarum intereat poema,& aliquando tam poema,quàm poematis author idẽ renaſcatur. Id quod nõ minus abſurdè deducitur ex mũdi æternitate: quàm ex mundi creatione mutatio in Deo. Neque poteſt defendi in illis verbis,

-lux alma diei

Ceſſerat,& noctis triſtes adduxerat vmbras.

Nemo enim dicat, à die recedente adduci noctem. ſed eius deceſſione ſubire noctẽ. nec prudentis medici fungitur officio cùm dat Erucam Gallicano. acuit enim muccos illos ita vt vrant: neque Crithmum: præſertim cùm ipſum ibi ſalſum vocet. Turbith Arabum putauit è lib. Serapionis eſſe Dioſcoridæ Tripolium, qui error quãtus ſit, ſuo loco eſt diſputatum. Illud quoque,

Quorum ſuffitu pertingunt corpus acerbo.

Ex vſu vulgi dictum eſt. at philoſophi, medicíq; intereſt acerbum vel ſaporem vel odorem (ſic enim ſuo loco diſputatum eſt) ab acri diſtinguere. de Cinnabari, Stibio, Minio igitur cùm loquitur: hunc non illum debuit attribuere. De eruditione hæc: de poeſi quæ ſequũtur. Primũ illud ſeſe offert in inuocatione. cùm enim dixit *Dic dea,* ſubdit ſuam ipſe, non muſæ narrationem more aliorum poetarum ait enim per interrogationem,

-num tempore ab illo, &c.

poſt quæ ipſemet iudicium facit ſic,

At verò ſi ritè fidem obſeruata merentur

non ita cenſendum. De elementis quoque cùm loquitur: minus probarim epithethum,

ſic elementa modis variis ſe grandia vertunt,

Sonus eſt in voce: at malim. *mutua.* quid enim eſt *grande elementum*? Eſt etiam ſic ſcriptum,

Aſpice candentes magni qua Cancer Olympi

Excubat ante fores, & brachia tendit aperta.

Malim tamen *ſummi*, quàm *magni*: quibus locum declararem. neque *fores* ibi cœli: ſed arx potius. in Ariete verò aut Capricorno fores: hinc enim redux annus. Tum *Cancer* pro excubitore ineptus eſt. accõmodatior Scorpius: atq;

hoc

hoc ipſo Leo. Præterea ignaua illa, *brachia pandit aperta*, ſut *otioſa*. In illis autẽ præter loquutionem neſcio quam, dicat quare *prælia* cũ poſuit, *arma* addidit. ſic enim ſcribit,

Bellipotens Mauors: animus cui prælia & arma,
Vindictaq; manent. Sanè in præliis arma ſunt: loquutio verò eſt, vt illa Homerica,

Ἀλλ' ἐκ ἀτρείδη ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ.

Sic exuberat *ſopor* poſt *ſomnum*,

Interea dulces ſomnos, noctiſque ſoporem
Omnia per terras animalia fuſſa trahebant.

Neſcio an alius dixerit, *trahere ſoporem*. & *cætera* nõ *omnia* dicendum: ipſi enim quoque erant animalia. In illis autem decreſcit oratio,

-ſummiſque voluti montibus amnes,
Præcipites ſecum ſyluas, ſecum aſpera ſaxa,
Secum armenta trahunt. Minore enim opera trahetur armentum quàm ſylua. Sic depreſſiores ſunt domus quàm ſyluæ. ille tamen dixit,

-ſuper & nemora alta, domóſque
Turbidus. Neque probes modorum mutationem: pauperis enim ingenij eſt, aut negligentis, aut confidentis,

Qui ſtatus illorum fuerit, quæ ſigna dedêre
Sidera, quid noſtris cœlum portenderit annis.

Etiam illa,

-Stygiáque ab ſede laborem,
Peſtémque, horribilémque famem, bellúmque, necémque:

aliter dicerem,

-Stygiáque ab ſede furorem,
Peſtémque, horribilémque famem, bellíque labores.

Neque illud vllo modo placet,

En etiam ceu nos agerent crudelia nulla.

Neque de ceruo vno, *capita*, in numero plurali,

Cui nuper ramoſa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita ardua quercu.

Neque enim ſic dicam vt *pectora*. vſus enim hoc extorſit: illud non admiſit.

Hic dea vicino quæ ſeſe fonte lauabat
Calliroe, liquido ex antro per lubrica muſco
Saxa fluens.

Quomodo dea fluens?

Quomodo fluens lauet ſe fonte? Multis hoc euenit ſum-

mis viris: vt cùm quædam mutent, ea relinquāt quę cum inductis non cohæreant.

Ibi quoque exundat,

Qui ſolis violatis aues, ſacráſque volantes

Heſperij. Sed & quod oblitus fueram dicere: valde abſcedit à vera philoſophia,

Naſcuntur pecudéſque, feræque

Sponte ſua. Qui hoc dicat, poſſit in hac ſcientia facere progreſſus ad hominis vſque fortuitam generationem. Quod verò attinet ad numeros, verſus ille minus placet,

Et faciles ortus habet, & primordia preſto.

Neque ſi cauſam quæras, vllam in promptu habeo quam dicam: ſolùm id profiteri poſſum, degenerem mihi videri, neque næuum eſſe in tam bello poemate, ſed luxationem: ille verò diuinus eſt,

Nec monumenta patrum ſeri vidêre nepotes.

Malim tamen *ſenſêre* quàm *vidêre.* Iudicium quoque tanti viri in illo conſiderandum,

Omnis & euentus tanti via prima pateſcet:

potiùs quàm *patebit.* at ille minus ſatisfacit,

æquabit pelago freta lata ſonante. plus arridet, *vaſtis freta lata ruinis.* Sic ne ille quidem aut animum aut aures explet,

Sidere ſub certo fieri, & per ſecula longa. malim, *& per ſecula gigni.* Sed & quod per initia poſitum eſt, vellicat acrē auditorem,

Europam, partímque Aſiæ, Libyæque per vrbes.

Offendit enim prima ſyllaba ſecundæ vocis, ſequens ſibi ſimilem vltimam prioris. Præterea vt non per totam *Europam*: ita aduerbium *partim* minus conſultò attribuitur *Aſiæ.* melius videtur *Duéſque Aſiæ.* Sic illum pauci, quanti ſit, deſignabunt,

Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.

Nam neque epithetum hic hoc placet, & ſyllabæ poſtremæ vtriuſque vocis eandem habent conſonantem. denique verſus mihi plebeius videtur. cui quem volui ſubſiſtere, longè fuit deterior,

Fato inſtructa fero, paucis lux quarta pepercit.

Poſui verò ingenuè, vt intelligeres quàm parum mihi plaudam: & quàm rarò bene cadat, bene ſcribere. Hunc verò nequeam mutare, niſi etiam ſuperiores, qui optimi

ſunt,inuertãtur.Illa autem faciliorem admittũt cenſurã,

Ecce aliquam tuſſis ſubito irrequieta tenebat:
Nec longè mora mortis erat,námque acta repente
Circum præcipiti lapſu,reuoméńſque ſupremam
Ore animam,ſocias inter moribunda cadebat.

Huius vltimi verbi ſonus non placet.neque ſcio quid ſit, extrema anima.& non cohærent illa duo,aduerbium *ſubito*,& verbum *tenebat*. Hoc enim eſt τάσιν:ſubitum autẽ, tenorẽ habet nullum:neque neges fuiſſe mortis moram *longè*.profectò prope quem mors eſt,procul ab eo eſt *mora mortis*.Ita ſcriptum eſt in duabus editionibus:cęterùm quia deſcriptores iſti deformãt optima quæque:fortaſſe *longa* fuit epithetum,non aduerbium. Fauendũ eſt enim ciui optimo, præſtantiſſimo poſt Virgilium, poetarum. Ne ſic quidem tamẽ carebit calumnia. nemo enim dicat longam mortem.ſic igitur olim commentus fueram,

Ecce grauis motu correptam tuſſis acuto:
Nec certe mora mortis erat,agitata repentè
Pulſo pectore corda quatit, reuoméńſque ſupremam : vel, *fundéńſque ruentem Ore animam: ſocias inter moribunda reliquit.*

ſicut eſt apud Virgilium,

-vitámque reliquit in aſtris.Videtur autem poſuiſſe animę vomitum propter tuſſim. at vomitus à vẽtriculo: tuſſis à pulmone.quare illa quoque auſus ſum.*Ecce autem ſubitò tuſſis quaſſata tumultu*, aut: *concuſſa* : *Præcipitique grauis lapſu circumacta repente Corruit infelix*, *animámque reliquit in aruis*.Secundi libri initio,

Nunc age,quæ vitæ ratio,quæ cura adhibenda:

maluit,quàm *petẽda*.quod admonui,vt maximi poetæ iudicium ne te prętereiret.Ille ſonus infelix,*Ille ſubit magnos terræ miratus hiatus*.& verbi tempus pręſens,quàm præteriti participium magis conuenit.malim ſic,

Ille autem vaſtos terræ miratur hiatus. aut, *Ille autem ſubiens.* Pontanus coniunctioni non pepercisſet, *-ſubit magnos terræ & miratur.*

QVARTA ÆTAS.

Capvt v.

HActenus non ſolùm cum opinione hominum, verum etiam cum inuidia luctati ſumus.quorum alterum iudicio noſtro maximũ negotium faceſſere poteſt. alterum etiã boni viri nomen labefactare.veterum enim

rant inueni. Quod iudicium neutiquam probatur mihi: laxus enim & tumidus eſt. Is tamen cùm verſus ſæpe fundat non contemnendos, permittit me legentem dormitare. nuſquam acuit, nuſquam tenet: adeóque frequenter abſoluere quæ vixdum occœpi videre. primam igitur Eclogam ad Pollionis Virgilianæ normam cùm elaborarit, diuinitatem illam planè ruſticam fecit. nec minus in ſecunda Muſam Damonis & Alpheſibœi: In qua etiam cùm paſtoralium cantionum admiratores faciat Satyros & Faunos, iudicem cõſtituit Thyrſin, non illorum quenquam. neque cùm illo dicas,

Et mea frondenti circundat tempora teda.

Teda enim nullo modo frondet: nullis argumentis humanis inclinari poteſt ad plicationes. quare igitur non dixit, *Pinu*?

De teda quid ſit, ſatis eſt à nobis dictum apud Theophraſtum. Tum autem quid eſt, *matura Pomona*? poſt tot ſecula iam ſit omnibus natura. Qui ſequuntur verſus ſexdecim, non ſunt aſpernãdi: cęteri parum ſapiunt. Tertia puerilis. & illo verſu agnoſcas illius ambitionem,

Et matutinas reuocat palearibus herbas.

quod enim taurorum genus ruminat *palearibus*? Par cura cùm in eadem, acerbam dicit noctem, Lycidæ quoque carmen totum nihil niſi rus eſt: ſed illud Catullianum: ſcilicet infacetum. Quarta verò, propterea quod immodica eſt: placuit ad hæc pauca reducere,

Dum medio ſomnus tacitum pecus obſidet æſtu:
Nos quoque lenta ſinu gelido iuuet vmbra canentes
Murmure dum certat cantantibus humida rauco
Ripa, leuátque diem vicini ſpiritus amnis.
Ab Ioue principium, ſi quis canit Aethera: ſed qui
Carmina Cæſareas trepidus meditatur ad aras:
Vota ſui cantus, & ſemina ſumat ab aris.
Ipſe mihi, qui nunc præſenti numine terras
Perpetuámque fouet cœleſti pectore pacem,
Pierium decus auguſto ſpirabit ab ore.
Huc ades ô, nec ſperne feros mitiſſimè montes,
Sacra triumphales vbi paſcit laurus honores.
Ecce pater patrium qui altè tibi temperat orbem
Iuppiter, imperio furtim digreſſus ab alto,
Creſſia rura petit facilis: curíſque ſolutus

Carmina dictais audit Curetia ſyluis.
Aſpice, vocales audito vt Cæſare ſyluæ
Excipiant cantum faciles, notóque fruantur
Numine: & eductus cælo vigor excitet agnos?
Proximus ille deo eſt. deus vt proximus illi.
Cuius ad auditi cæleſtem nominis auram
Iam diſtenta magis demittunt vbera matres,
Prata virent, rident horti, fœcunda grauantur
Arbuta: pigra prius, non noto ſemine tellus
Incaluit, vernátque frequens hyemalibus aruis:
Faſcinus exul abeſt, nec ſucco exhauſta malignis
Meſſis hebet loliјs, nec inertibus albet auenis.
Iam poſitos feſſus poterit ſpectare ligones
Foſſor, & inuento lætus requieſcet in auro.
Dy precor hunc iuuenem: quem vos (nec fallor) ab ipſo
Æthere demiſſum, voluiſtis condere terras:
Vincere longæuum famulantia ſæcla iubete:
Et date perpetuo cæleſtia fila metallo.
Sit deus hic. nolit mutare palatia cælo.

VERVN nimis in hoc laborauimus,

NEMESIANVS enim vocat nos, longè hoc caſtigatior. Ad quem Flauius Vopiſcus cùm ſcribit miſſas Eclogas à Calphurnio: iudicandum relinquo vter alteri furatus ſit verſus illos.

CALPHVRNIVS,

Te ſine, væ miſero mihi, lilia nigra videntur,
Nec ſapiunt fontes, & aceſcunt vina bibenti:
At tu ſi venias, & candida lilia fient,
Et ſapient fontes, & dulcia vina bibentur.

OLYMPIVS,

Te ſine, væ miſero mihi: lilia nigra videntur,
Pallentéſque roſæ, nec dulce rubens hyacinthus:
Nullos nec myrthus laurus nec ſpirat odores.
At tu ſi venias, & candida lilia fient,
Purpuraque roſa, tum dulce rubens Hyacinthus:
Tum mihi cum myrtho laurus ſpirabit odores.

IDEM,

Idas ille ego ſum Donace, cui ſæpe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus:
Atque inter calamos errantia labra petiſti.

CALPHVRNIVS,

Ille ego ſum Lycida, quo te cantante ſolebas
Dicere felicem: cui dulcia ſæpe dediſti
Oſcula. atque illa eadem.

CALPHVRNIVS,

Vt Lycidas domina ſine Phyllide turbidus erro.

NEMESIANVS.

Pallidior buxo, violæque ſimillimus erro.

Idem verò De venatione librum edidit valde bonum, valdéque luculentum: de quo nunc nihil. Cum Gratio nánque in optima poeſeos ætate comparauimus.

BOETII SEVERINI ingenuum, eruditio, ars, ſapientia facilè prouocat omnes authores: ſiue illi Græci ſint, ſiue Latini. Seculi barbaria eius oratio ſoluta deterior inuenitur: at quę libuit ludere in poeſi, diuina ſanè ſunt. nihil illis cultius, nihil grauius. neque denſitas ſententiarum venerem, neque acumen abſtulit candorem. Equidē cenſeo paucos cum illo cōparari poſſe. Valla docet eum Latinè loqui: at Vallam BOETIVS bene ſapere.

IAM verò cùm PAVLINO ſuo ſeſe offert AVSONIVS. Paulini igitur probitatem legis in ipſius epiſtolis. neque ſolùm hoc, ſed etiam animi æquabilitatem, quam cum ſuo ſtilo communicauit. Ferè enim quibus quiſque moribus præditus eſt, eos etiam tranſfundit in ſuam dictionē. id quod & in Meſſala notauit, & in Cęſare Quintilianus. Auſonius verò ingeniū magnū, acutū: ſtilus duriuſculus. Multa ſcripſit, non ſolùm varia, ſed etiam variè. quare quid facere potuerit, non quid fecerit potius iudicandum. Vtinam Epigrammata ne ſcripſiſſet. nam & inculta ſunt penè omnia, & omnia dura: quædam etiā inepta, aut frigida, aut friuola: vt è Græcis ſatis habuit quæ exprimeret. nonnulla verò adeò fœda atque deteſtanda, vt neque ſcriptore, neque auditore digna, non in ſpongiam incumbere merita ſint, ſed ſolis flammis expiari poſſe videantur. Sanè ſibi multùm placuiſſe conſtat ex incuria ſcriptionū futurorum ſeculorū ſecurū, cùm ſibi videretur ſui eſſe princeps. eum verò piguiſſe caſtigationis videmus in ipſis Iambis: quos cùm puriores inchoaſſet, lutulentos fieri permiſit. Nonne potuit?

Contentus eſto Paule mi
Ludente Paule pagina. At maluit Spondæo contaminare *Laſciua ô Paule pagina.* Sic,

Declinas,vt Lucas bones. potuit purius, *Horreſcis.* Ad eundem modum,cùm tamen longè concinniora poſſet, neglexit curam in ludo ſeptem Sapiētum.ponemus igitur ad iuniorum vtilitatem,quæ voluit & quæ potuiſſet,

Septem Sapientes,nomen quibus iſtud dedit,

Septem Sapientes,nomen hoc quibus dedit,

Quid erubeſcis,tu togate Romule? O togate Romule,

Scenam quòd introibunt tam clari viri, Scenam tuam introire.

Campus comitÿs,vt conſcriptis curia, Campus comitii eſt, vt Senatus curia.

Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat, Aedilibus olim ſcena tabulata extitit.

Subitò excitatam nulla mole ſaxea, Subitò excitata mole nulla ſaxea.

Octauianus, concertantes ſumptibus, Aemulantes ſumptibus.

Sed quid ego iſthæc?non hac cauſa huc prodÿ,

Verùm quid ego hæc?non haece cauſa.

Qui condidiſſet primas partes mœnium,

Prima ſepta mœnium.

Scitis profectò,quæ ſint.ſed ſi memoria.

Scitis profectò quæ,ſed hic ſi memoria.

Rebus vetuſtis claudit,veniet Ludius,

Ecce Ludius.

Finem intueri longæ vitæ,quo iubes, Longæ intueri terminum vitæ iubes.

Καιρὸν γνῶθι,quod,tempus vt noris iubet, Καιρὸν γίγνωσκε. aut ſi vis id ſeruare,

Cognoſce tempus,γνῶθι καιρὸν eſt idem ; aut, Quod noſco tempus,

Sed καιρὸς,iſte tempeſtiuum tempus eſt. quanquam veteres comici etiam ſuis in carminibus ita pronunciarūt, vt ne conſonantiū quidē poſitione efficeretur quominus ſyllaba breuis, breuis eſſet:alij tamen nulli poetarum licuit. illi enim ſoli quaſi quotidiano ſermone vtebantur. Itaq; vox hæc *tempeſtiuum* vbi libuiſſet,media priore córrepta enunciabant:id quod etiam hoc in verſu Auſonius facere poterat.quippe vt *temporis* media breuis,ita & eius cōpar in deducto.At verò caſtior lex in hiſce verſibus.quare & feſtiuius,

Sed

Sed καιρὸς iſte tempus ipſum eſt temporũ.
Sanè peracutè,
Quod eſt Latinè, plures hominum ſunt mali: imò, *plurimi*.
ſic & verſus purior erit,& Græcũ expreſsius, οἱ πλεῖστοι.
Ἄριστον μέτρον eſſe dicit Lindius, Ἄριστον eſſe μέτρον, inquit Lindius.
Neque eſſe me primum, vnum veſtrûm exiſtimo,
Neque me eſſe primum,veſtrûm at vnum.
Quærentem,quiſnam primus Sapientum foret:
Vt in orbe tereti nomen inſertum incideret.
& mutila eſt oratio,& verſus non boni.
Namſciſcitanti ritè cui primas daret
Sapientiæ:imperauit vt ille omnium
In orbe tereti nomina ipſa incideret,
Vt quod dixiſſe Crœſo regi exiſtimer.
Vt me quod vni dixi Crœſo exiſtimant.
Rogat beatum prodam,ſi quem nouerim.
Iiſdem verbis alia collatione ſatisfacias.
Prodam beatum,nouerim ſi quem rogat.
Sic & illo,*Telena dico ciuem non ignobilem,*
Ciuem Telena dico,
Pro patria pugnans iſte vitam obiecerat:
Pro patria,cui pugna vitam dempſerat.
Fines agelli proprij nunquam exceſſerat,
Fines agelli exceſſerat nunquam ſui.
At illa ridens, Quo deinde me ponis loco? Aufer *ridens*, vel Ridens,at ille,Me ergo quo ponis loco?
Beatus orbe toto qui ſolus vocor, Toto beatus orbe.
Relinquo regem,bellum ille in Perſas parat,
Exercitum in Perſas parat.
Profectus,& deuictus,& regi deditus,
Profectus,atque captus eſt:
non enim deditionem fecit, ſed proditus fuit, vt ait Herodotus in 1.
Per miniſtrorum ducitur lectam domum. Puto eſſe mendum,Eò per miniſtrûm:vt ſit genitiuus conciſus,vt apud Terentium *Æquùm & iniquum.*
Reliquum quod eſſet vitæ totum degeret, Id omne degeret,
Ego duorum regum teſtimonio
Laudatus,& probatus ambobus fui.

concinnabimus & verſum & ſententiam.nam qui ſenſus hic, Teſtimonio Crœſi & Cyri, laudatus fuit Crœſo & Cyro,etenim iudex laudat,aut vituperat ex teſtimonio. eſt autem iudex aliud à teſtibus. quare ſic accipiendum eſt:Ab vtroque vtriuſq. teſtimonio probatus fui. at hoc ea verba non ſonant.ſic igitur dixerim. Ego regis vtriuſque teſtimonio.

Quódque vni dictum eſt,quiſque ſibi dictum putet, Vnique dictum quiſque,

Ego iam percgi qua de cauſa huc prodij, Cuius ergo huc prodij.

Lumbi ſedendo, oculi ſpectando dolent, non immutabimus. quia Plauti eſt. quare non rectè addiderunt copulatiuam,*oculíque*.

Manendo Solonem,quò ad ſeſe recipiat. inſuauis verſus,& vox illa,*manendo*,aliud quærit quod doleat:ſicuti *oculi ſpectando,lumbi ſedendo*.Quid igitur *manendo*? quare ſic dixerim,Vtrique manendo,Solon quoad ſe recipiat.

Breuitate nota,qua Lacones vſi ſunt, auſim dicere ſcriptum à poeta,Vtimur.

Dixi, Valete memores,plauſum non moror, Memores valete.

Cleobulus ego ſum parua ciuis inſulæ,Ciuis exiguę inſulæ,

Ἄρειστον μέτρον,quem dixiſſe exiſtimant, Quem μέτρον ἄρειστον protuliſſe exiſtimant.

Interpretare tu qui orcheſtræ maximus
Gradibus propinquis in quatuordecim ſedes:
Ἄρειστον μέτρον,an ſit optimus modus.

Voluit plautiſſare,

Interpretare tu,qui ad orcheſtræ latus
Gradibus in iſtis quatuordecim ſedes:
Α μέτρον ἄρειστον optimus ſiet modus.
Per ordinem dixiſſe ex iſto loco,
Afer poeta videtur,Nequid nimis.
Per ordinem videtur ex iſto loco
Sumpſiſſe Afer poeta ſuum,Nequid nimis.

Rebus creandis dixit,vt vates Pindarus,Vt ex me Pindarus,

Dedêre piſcatores extractum mari.

hic videtur deeſſe aliqua,neque cohæret quæ ſequũtur,

Nánque hi iubente Delio me legerant.

Cuique

Cuique munus hoc ſapienti miſerant. Quomodo ſi legerant Thaletem, miſerant cæteris aliis? quare non rectè inferret,

Ego recuſans, non recepi ſed dedi

Ferendum ad alios, & quæ ſequũtur, quare ſi dixiſſem,

Tripodem ex profundo retibus tractum mari

Apolline id iubente, tanquam principi,

Septem ſapientum dedere piſcantes mihi:

Ego recuſans non recepi, &c.

Is qui ego ſum. cauſa, ſed in ſcenam fuit, Dixi, Quis ego ſim,

Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, ecce dicimus.

Latinum id eſt ſponde. noxa preſto eſt tibi.

melius,

Sententia mea eſt, ἐγγύα πάρα δ' ἄτα.

Latina, Sponde: noxa præſto ſit tibi.

Gratum hoc offi. ium maneat ambobus tamen.

Pars plaudite ergo: pars offenſi explaudite.

inuerte priorem,

Gratum maneat officium hoc ambobus tamen,

Pars plaudite ergo: offenſa pars explaudite,

Bias Prieneus dixi. οἱ πλεῖστοι κακοί. non collidit,

Latinè dictum, dictum Latinè.

Malos ſed imperitos dixi, & barbaros, Malos ſed accipe imperitos,

Qui ius, & æquum, & ſacros mores negligunt,

Et ſacra morum,

Iam fugit illum inuiſum nomen mali. Iam fugit illum hoc nomen inuiſum.

Et eſſe καιρὸν tempeſtiuum quod vocant. Eſt καιρὸν is quem temporis articulum vocant.

Romana ſic eſt vox, Veni in tempore. Romana quoq. vox illa, Veni.

Reputate cuncti. quotus offenſam incidat, Reputate nunc cuiuſmodi offenſam.

Μελέτη τὸ πᾶν. qui dixi, & dictum probo, Qui dixerim, dictum probo.

Locare ſedes, bellum gerere aut ponere, Gerere bellum.

Agere volentem ſemper meditari decet, Semper volentes agere,

Nam ſegniores omnes, incæptis nouis, Nã ſegnior ſit omnis

eſt tergemina diſtributio,

Parte truces alia ſtrictis mucronibus omnes,
Et Thybe, & Canace, & Sidonis horret Eliſa.
Coniugis hac, hac patris, & hac gerit hoſpitis enſem.

quanquam etiam melius puto,

Coniugis hac, patris hac eſt, hac gerit.

In illo Epigrammate ſibi contradicit,

Non eſt diues opum, diues: nec pauper, inópſque
Infelix: alio nec magis alter eget.
Diues eget nummis, cereali munere pauper:
Sic cùm egeant ambo, pauper egens minus eſt.

In ſecũdo verſu negat alterum altero egentiorẽ: in quarto affirmat diuitem plus egere. quod ſic poteris caſtigare. *Si plus alter eget: pauper egens minus eſt.* memini olim à nobis breuiore congeſtum gyro hunc ad modum,

Non eſt diues, opum diues, ſi diſcupit vltrà:
Diues erit ſolo nomine, quiſquis eget.

In illis verò videtur abieciſſe ſpem ſeruandi modum. etenim in Epigrammate de fratrum falſis nominibus, pro elegiaco pentametro ſenarium poſuit,

Falſum nomen vtrique, ſed vt verum ſit vtrique.

Ego verò etiam à tyrunculis poeticæ puto poſſe ſubſtitui quinarium: cuiuſmodi fuerit ille,

Falſa ita, verùm ita tu nomina vera dabis.

Etiam acutius de ſtatua Ruffi ſic,

Hæc Ruffi ſtatua eſt, immò ſi ſaxea Ruffus
Ipſemet, vnde id ais? ſaxeus ille fuit.

Operam verò totam in illo perdidit, cuius argumentum lepus eſt à cane marino captus: nánque & pelagius piſcis eſt canis: & lepus aquas odit. Potius autem gratia non petes mare: ſed & tres caniculas auferat è mari fuga ſua lepus, ſi ab illis pede mordicus corripiatur. Heroicũ quod initium libri facit, non eſt contemnendũ. meretur enim laudem tum argutia, tum numeris. Multa nánque in eo bona ſunt, & magno poeta digna. quare verò mihi non penitus ſatisfaciat declarandum eſt: Ponit in Imperatore virtutes duas, belli & eloquentiæ poeticæ. Cõcludit tamen vnum tantùm: de poetica ſcilicet,

Exultat Aeacide, celebraris vate ſuperbo
Rurſum, Romanúſque tibi contingit Homerus.

At in principio duplicem petebat coronam: hic vnam

dat à poeſi. Nobis commodius videbatur ſi non Homerum ſolùm, ſed & Achillem faceret: neque ſic languidè, ſed hac argutia, vt Auguſtus eſſet Achylles Homero, Achilli autem Homerus.

Ingentem Aeacidem celebrat Romanus Homerus.
Idem Maonio vati celebrandus Achilles.

Qui verò verſus poſiti ſunt in præfatione, pleni ſunt ingenio candore, venuſtate. In illis tamen duobus verſibus non deeſt quod offendat,

Inſanum quamuis hyemet mare, crudáq; tellus
Seminibus, bello nec ſit aperta manus.

haud enim ſcio an dicas manum apertam bello. Præterea ſecundum membrum illud, *crudáq; tellus ſeminibus*, caret verbo. neque ei accommodare poſſis aut præcedens, *hyemet*: aut ſequens, *nec ſit*. negat enim. Quare vt hoc reddi queat, potius dicam *coctáque tellus*: ſcilicet, *non ſit*. *-coctáque tellus,*

Seminio, aut bello non ſit aperta manus.

& quia *cruda* epithetum arridet, ſic etiam liceat,

-crudáque tellus

Arua neget: id eſt, arationem. excogitaueramus etiam illud, *ſit ſegeti*. cęterùm vt & quod ſequitur componas meliorem in modum, ita dixerim,

Seminio, & bello ſit minus apta manus.

Quod ſi refugis vocum illarum alluſiones, *minus, manus*: ſic agas, *nulla ſit apta manus*. Moſellam adeò excoluit, vt ea ſola magni poetæ nomen ſibi comparare potuerit. eſt enim in ea multa ars tum diſpoſitionis, tum eloquutionis. Multa lumina figurarum, multum ingenij deprehendas. Candidè ſimul atque acutè dicta multa, quæ ad iudiciorum exercitationem ſubiecimus,

-lucétque latétque Calculus.
Vibratas patiuntur aquas.
-vicinique timent decreſcere montes.
Tota natant criſpis iuga motibus, & tremit abſens
Pampinus.

Nonnulla tamen loca ſunt, in quibus acquieuiſſe videtur fiduciç ſuæ. Contentus enim fuit tum vocabulis, tum numeris minus exquiſitis: qualia ſunt, *ſimulamine, decoramine, alius flexus, ſolamen luctamen*: ſic, *triberia*: quo & alibi vtitur. Etiam cùm dixit,

Subter-

Subterlabentis tacito rumore Moſellæ,

videtur poſuiſſe *rumorem* pro ſtrepitu. ſed & verbum *fluitare* non auſim ſtatuere pro natare neque dixerim piſces fluitare, qui natant: ſed cùm mortui ſunt, & ſalo agitãtur. ſic fluitant ligna, quæ fluore temere feruntur, at ille de Glauco dixit,

Inter captiuas fluitauit prædo cateruas.

quo in verſu etiã animaduertas, non nataſſe Glaucũ inter captiuos piſces. Quos enim non teneret: quónã modo diceret *captiuos*? niſi intelligas eos qui antea capti, ſaltu libertatẽ vindicarãt. Omnino autẽ *fluitare* eſt quod Græci ἐπιπολάζειν. Sed & eundem Glaucũ iam piſcem factũ, cùm appellat nouũ ponti accolã: abutitur Latina puritate. antè enim quàm piſcis fieret, accola maris erat: piſcis verò factus, incola. Villas quoque ac prætoria vbi deſcribit: alia in rupibus, alia in collibus, alia in receſſu, poſita ſemel ea quæ in pratis ſunt, repetit iterũ. Vſurpat etiam vocem hanc, *fluores*, pro fluentis: haud ſatis accuratè. ſed & fluuiorum nomina fœminini fecit generis,

Nánq; & Pronea, Nemeſæq. adiuta meatu
Sura, tuas properat non degener ire per vndas.
Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
Nobilius permiſta tuo ſub nomine quàm ſi
Ignoranda patri confunderet oſtia ponto.

Numeros autem valde obſcurant duæ, præter cæteras voces: *natatu* & *meatu*. nanque alium audis in illis ſonum: *-fruſtrata vocatus Haſta meos.* atque huius quidem tanta frequentia eſt, ac potius inculcatio: vt vellicet aures auditoris. Itaque iniuriam fecit ſententiæ generoſæ illius verſus cauda,

Et ſulcata leui criſpatur arena meatu.

Malim ſic,

Quòd ſublata leui flexu criſpatur arenæ.

Inſuauis & ille,

Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris.

Nouies enim exilis illa vocalis poſita eſt,

Tu mihi ceruleis ludens laſciua ſub vndis,
Lubrica fluminea Nais vetus accola ripæ
S[illegible]ammigeri gregis ede choros: patrióque ſub alueo
Diſiere perpetuo florentes amne cateruas.

Mutabis & illa,

Sic viret Iſmarius, ſuper æquora Thracia collis:
Sic mea flauentem pingunt vineta Garumnam:

ad hunc modum,

Sic viret Iſmarius latè ſuper æquora collis
Traciæ: ſic celerem pingunt vineta Garumnam.

neque enim flauus vnquam Garumna eſt, niſi cùm Tarnem excipit turbidum è Rutenis. & cùm dixit,

-Pangæa Lyæo: quinto ab eo verſu,

Conſeritur viridi fluuialis margo Lyæo:

non poteſt inſuauius diſponi *margo Lyæo.* concinnius *ripa* quàm *margo.* quam vocem ſi retinere velis, ita digeras,

Conſeritur viridi margo fluuialis Iaccho,

Par ſuperiori numerus exilis vocalis.

Summus quippe iugis tendentis in vltima cliui.

malim,

Quippe iugis pronus quà tendit in vltima cliuus: vel,
Quippe iugis quà deuexus petit vltima cliuus
Pingitur amnicola margo fluuialis Iaccho.

Verùm ſatis hęc futura ſpero ad acuendã eius quem formamus poetę diligentiam. Permulta nánque ſunt in quibus vel vim, vel venuſtatem, vel denique cultum deſideres. Cæterùm tanta ſunt merita cæterorum locorum, vt gratia ſui facilè obruere poſſit animos perfectionis ſtudioſos. num ad Claudianum tranſeamus,

Maximus poeta CLAVDIANVS, ſolo argumento ignobiliore oppreſſus, addit de ingenio quantum deeſt materiæ. Felix in eo calor, cultus non inuiſus, temperatum iudicium: dictio candida, numeri non affectati, acutè dicta multa ſine ambitione: quorum aliqua poſui,

Diſſenſúque alitur rumor: vbi *rumor* non procul abeſt ab eo ſignificatu, quem ſuprà notabamus apud Auſonium. & illud,

-Spatium non inuenit ira: Nec locus eſt odiis.
-& puluere raro
Per partes tegitur: nuſquam totiéſque ſepultus.
Iret adhuc in verba dolor.

Reſtitit in ſpeculis fati. Idem de Eunucho Eutropio conſule,

-titulúmque effœminat anni. De eodem,

Innubas diráſve licebit: Nunquam mater erit, nunquam pater.

-&

-*& pax à fonte profecta Cum Rem creſcebat aquis.*

Et illud,

Atque illic domitus, vix tandem interprete caſu,
Agnouit dubiis illuſa vocabula fatis.&c,
Plus error decuit:de cultu & comptu Veneris.

De Phœnice,

Componit buſtúmque ſibi partúmque futurum,

Et illa de eodem,

O ſenium poſiture rogo, falsíſque ſepulcris
Natales habiture vices, qui ſæpe renaſci
Ex tio, propriόque ſoles pubeſcere letho.

Et elogium de eodem,

O felix, heréſque tui. &c,
-moritur te non pereunte ſenectus,

Item illud Maronis. *Rimanti telum ira facit,*
In iaculum, quodcunque gerit, dementia mutat:
& quæſequuntur. De Apono,
Admiſitque oculos, quò vetat ire calor.

Cuiuſmodi argutias tam ex hoc quàm ex aliis, operæpretium eſt ſubiicere oculis poetæ noſtri. excitant enim langentes animos ad nõ vulgares inuẽtiones, multúmque conferunt ad Epigrammatum concluſiones. Quæruntautem doctiores, recténe factum ſit à Claudiano, cùm maximę ſuorum librorum parti affixerit præfationes. nam quod apud alios non inueniatur, apud illum vitium putant, primus, quod equidem ſciam, & ſolus veterum fecit id Perſius. Arbitror ego, cùm recitaturus eſſet ſua poemata Claudianus, citharœdorum more verſiculosillos præluſiſſe. Licuit verò, quia libuit. quæ ſi quem offendant, iis omiſſis illico iuſtum opus aggredi ius eſto. At quanquam libri de Raptu Proſerpinæ ſunt candidi, culti, terſi, numeroſi: nonnulla tamen animaduerſa ſunt à nobis, è quorum caſtigatione multum fructus capere poſſimus. Iamprimum non placet illud:

Mens congeſta iubet. Quid enim eſt *mens congeſta?* nonniſi multa congeruntur: ac ferè congeries ſine ordine. Quod aliis dictum eſt, *procul procul eſte profani*: ipſe dixit, *greſſus remouete profani.* eſt autem Syluæ propior impetus, quàm iuſti operis aggreſſio: ſimiliſq; Callimachi Hymno quem Apollini nuncupauit. & illa,

Angues Triptolemi ſtrident: melius, *Triptolemi ſtrident.*

angues,& malim *rutilas criſtas*,quàm *roſeas*.nimis enim de-licatum epithetum,quare verò adiūxerit. Bacchum Hecatę,non cuiuſuis eſt explicare.Sanè τὰ σαβάζια nocturna ſacra Libero, cum Hecatæis concelebrari ſolita erant, habes apud Oppianum, apud Demoſthenem σαβοῖ, vt εὐοῖ. Ego verò ferocem Proſerpinam neutiquam dicerem. cùm rapta fuit: quippe virgo ſimpliciſſima, ac leniſſimæ deæ filia, ac Iouis opulenti. non damnabo quod ponam,ſed conferam cum pari, quod videbimus an ſit melius,

& diræ riget inclementia formæ. ſanè bene præponitur epithetum: non tamen ſæpe optimè.Iam vidimus illud Maronis,

& vinclis innaret Chlœlia ruptis: ſic puto accuratiùs futurum fuiſſe,

& formæ riget inclementia diræ. Nam ſuſpenſus animus in forma,expectat cuiuſmodi futura ſit.& dirιtas eſt in ipſa voce,*diræ*:qui ſon⁹ explet animū in fine orationis.

ſi nobis noxia vires
Cum cœlo fortuna tulit:non robur & arma
Perdidimus.Fugit me ratio,quare *vires* à robore diſiunxerit;Dixerim,

ſi nobis noxia ſedem
Cum cœlo fors eripuit. Neque ambiguo vteris. verum nanque *tulit*: & attulit eſt & abſtulit. Importunè autem cauſam quærit incendiorum Ætnæ ex perſona ſua. quid enim nunc agat Phyſicum? Si quem hæc narrantem introduxiſſet,pateremur, nunc excurrit ipſe ſuo relicto argumento. Ad ſolicitandum Proſerpinæ fatum in futuras nuptias,iuſſu Iouis agit in Siciliam Venerem.ſanè rectè, Palladem addit: ſanè non rectè. Dianam verò etiamridiculè: vtramque virginem: hanc verò etiam vindicem virginitatis. id quod cùm mirarer atque reputarem à viro doctiſſimo nequaquam temerè factum: inueni apud Diodorum in v,fabulam: Dianam,Mineruam,Proſerpinam ſocias in Sicilia flores legiſſe, atque ex eis veſtem Ioui confeciſſe. Quibus nunc poeta Venerem adiunxit ob futuras nuptias, De equis Diris,

Craſtina venturæ ſpectantes gaudia prædæ.

At vnde id ſciebant equi? Ne verò verum illum repoſueris inter inculpatos,

Qualis

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis. ſed ſic,

Qualis Amazonidum poſitis agit agmina peltis,
Cum gelidam ſocÿs arcton populata virago,

Non placet: & puto eſſe mendum,

- ille nouo madidantes nectare pennas : reponerem *manantes.* Suppudebat penè mouere de ſtatu ſuo initium libri tertij. eſt enim magnificum, & elegans, & politum. ſic tamen plus arrideat nobis,

Iuppiter interea varius Thaumantida nimbis
Præcinctam ire iubet, totóque arceſſere mundo
Numina. quæque polum radiantibus incita flammis
Quæque orbis medias ſedes, inſanáque ponti
Murmura, & immota moderantur pondera terræ:

- & placidi mirantur numina Fauni. melius *ſtupidi.* Ibi autem epithetum ignauum eſt,

- heu fuluas animo tranſgreſſa leænas.

Homericum eſt otioſa accidentia apponere ſubſtantiis. quid enim eſt fuluo & diro cõmune? *Sæuas* igitur dicas. Neque aſſimilatio proba eſt. non enim *crudelis Ceres*, quæ nihil ſcit. Quod autem in Auſonio notabamus, in hoc quoque obſeruandum eſt: In fine carminum *volatu* & *natatu* nobis non placere. Poſuit etiam *datur* pro dicitur: ſicuti *da* pro dic. verſus eſt in tertio,

Aegida, captiuámque pater poſt prælia prædam

Aduexiſſe datur. Quo nihil inſuauius remotiúſve à caſtitate Latinę loquutionis. Illud quoque minus conuenit naturæ rei,

Et rigidæ multo ſpirant fulmine pelles.

Tument enim pelles, aut diſtenduntur, aut criſpantur: non autem *ſuſpirant.* Malim,

Exhauſtæque vigent infeſto fulmine pelles.

Quam naturam æquè infeliciter interpretatus eſt in Cupreſſo, ex qua faces attribuit Cereri. neque cupreſſus tedam habet, vnde fiebant olim faces: & nunc etiam in vicinis noſtris montanis fiunt è picea. quòd ſi à Græcis deſumpſit: malim caſtigare quàm ſequi.

TERTIA ÆTAS.

CAPVT VI.

AScendendum eſt ad tertiam ætatẽ. quæ poſt Auguſtum ad externos vſque Imperatores demiſſa (Ner-

uam dico & alios)certum ſuúmque genus poeſeos comprehendit.Quum enim à ſuperioribus, vnóque Virgilio exhauſta eſſent argumēta omnia,ipſç dicendi leges,omnes excuſſæ veneres : coacti ſunt nouè eadem dicere, ne idem dicere viderentur.quare neceſſe fuit, vt illa gratia ſimul periret cum ipſa ſimplicitate.Quum tamen eſſent grandes & pleni : id quod prætuliſſent ei, quàm pauci conſequuti ſunt,ſuauitati.Eos igitur aggrediamur.

MARTIALIS, VALERIVS FLACCVS, STATIVS, IVVENALIS, PERSIVS, SENECA, SILIVS, SVLPITIA, LVCANVS.

A Fœmina incipiendū eſt. Aiunt enim SVLPITIAM fuiſſe temporibus Domitiani. eius Satyra falsò Auſonio attributa fuit : ſatis enim patet à fœmina factos verſus, in quibus Muſa cultricem appellat ſuam : quæq; ait ſeſe primam docuiſſe Romanas mulieres poſſe cum Græcis poetriis comparari,

Primáque Romanas docui contendere Graiis.

In ea multum dexteritatis, ad Satyricam amarulentiam aſpirantis. Numeri verò, vt in eo genere poematis, non contemnendi. Igitur vt tam laudabilis Heroinæ ratio habeatur:non auſim obiicere ei iudicij ſeueritatem.

PERSII verò ſtilus, moroſus:& ille ineptus. qui quū legi vellet quæ ſcripſiſſet, intelligi noluit quę legerētur. quanquā nunc à nobis omnia intelliguntur. ait fuit tempus,cùm inter ignota haberetur. illum igitur mittamus.

IVVENALIS,autem candidus : ac Satyrorum facilè princeps. nam eius verſus lōgè meliores quàm Horatiani : ſententiæ acriores : phraſis apertior.Hos autem omnes hoc in genere dicendi miſſos faciamus. quippe Horatius modò purè diceret,nihil penſi habuit.de his mox.

PERSIVS oſtentator febriculoſæ eruditionis cætera neglexit : Iuuenalis paulò cultior, hac ipſa diligentia cenſuram noſtram meritò deprecatur.

NE MARTIALEM quidem transferre libet ad meliora. De illius libris alibi ſatis à nobis dictum eſt. Multa ſunt eius Epigrammata diuina:in quibus & ſermonis caſtitas,& argumēti ſpecies luculenta eſt. verſus verò candidi,numeroſi,pleni,denique optimi. Alia fœda ne legerim quidem,tantùm abeſt vt ad cenſuram vocem.

Quatuor

Quatuor ſuperſunt maximi poetæ, (nam SILIVM his annumerare, ſanè religio eſt) quorum SENECA ſeorſum ſuas tuetur partes, quem nullo Græcorum maieſtate inferiorem exiſtimo: cultu verò ac nitore etiam Euripide maiorem, inuentiones ſanè illorum ſunt: at maieſtas carminis, ſonus, ſpiritus ipſius. In quibus Sophocli ſe eſſe voluit ſimiliorem, fruſtrà fuit. quare ipſum quoque intactum relinquamus. non quòd omnino deſperemus quædam melius dici poſſe: ſed quia ex aliis tribus ſatis erit nobis ſuppeditatum, vnde poeta noſter quid fugiat, quid ſequatur intelligere queat.

Eſt igitur VALERIVS FLACCVS excuſatione dignus. Cuius cùm eſſet ingenium felix, iudicium magnum, diligentia non vulgaris: immatura morte præuentus, acerbum item poema ſuum nobis reliquit. Eſt autem omnino duriuſculus: penitus verò nudus gratiarum comitate. Principium verò, quod (vt ait Pindarus) illuſtre oportet eſſe atque luculentum, maximè eſt inſuaue,

Prima Deûm magnus canimus freta peruia nautis,
Fatidicámque ratem: Scythici quæ Phaſidis oras
Auſa ſequi, medióſque inter iuga concita curſus
Rumpere, flammifero tandem conſedit Olympo.

Sonus carminis multus: & ipſe artifex non vulgaris. nam quum verſus magnitudo conſtet aut accentuum frequẽtia, aut longorum verborum tractu: illo muniuit initium diuini operis Maro octo enim voces diſpoſuit. STATIVS autem hoc probauit magis: quatuor enim tam longas poſuit, vt pronuntiantis exhauriant anhelitum.

Magnanimum Aeacidem, formidatámque tonanti.

Quatuor, inquam, hîc, ibi octo accentus numero, nã copula præcedentem ſequitur. ſic Donatus in Adelphis, ait à Terentio octoſyllabam vocem poſitam, ea verò eſt, *miſericorditérque*, quæ duo niſi vnum cenſeas, non fit octo ſyllabarum. Flaccus igitur qui harum legum ignarus non eſſet ſeptem dictionibus expleuit verſum, ſonorum ſanè, ſed quod mihi nulla ratione ſatisfaciat. non quòd ibi quicquam vitioſum ſit: ſed quia venuſtas abſit. neque illi fuerũt nautæ deorũ, qui aduerſis fatis toties afflicti ſunt: pars etiam eorũ ipſa in nauigatione interiêre. ſola Pallas dicitur nauis author fuiſſe, nauigationis non item. Quónam verò modo hîc dicantur *prima freta peruia*, quum ipſemet in primo canat *Phariæ, Tyriáſque carinas?*

APOLLONIVS autem naues Iaſoni obuias in ponto ſcribit. Præterea claſſis apparatum Ætææ vterque commemorat: Catullus quoque, qui dixit,

Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten:

qua ratione pingit in ea. nauigatione veſtem Thetidis cum Theſei naui? vt omittam Dionyſij authoritatem, cuius hi verſus,

Τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς, οἳ ἐρυθραῖοι γεγάασιν,
Οἳ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης.
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.

Et durum eſt illud, *Oras auſa ſequi.* neque enim præibant oræ. niſi dicas vt *ſecare viam*: quia *ſequi* & *ſecare* indidem ſint. Quòd autem dicit, *fatidicam*, neque extet in toto opere: id factum eſt fati culpa. etenim morte affectus, non expleuit fabulam. at loquitur apud Apollonium. Nos in gratiam ſtudioſorum hiſce ingenium exercitauimus, vt ipſi quoque audeant,

Aequora fatidicæ primùm ſulcata carinæ,
Cognatúmque cano fulgentis tergoris aurum,
Item.
Prima rudem quæ ferre nouo diſcrimine pontum
Auſa, grauem canimus fulgenti vellere puppim:
Proditáque hoſpitibus placito connubia furto.
Etiam ſic,
Intentata prius fidentibus æquora nautis,
Fatidicámque cauo concepto numine puppim:
Diuæ opus, aerias celſis in montibus arces
Quæ colit, & patriis iaculatur cælitus ignes.

Quòd ſi eam deſideras propoſitionis partem quæ in cœlo nauem illam collocat, valde placet. cæterùm omnino velleris ipſius mentionem fieri decet. Poſt igitur noſtros binos verſus collocabis hos,

Diuæ opus. illa feras Scythici quæ Phaſidis oras,

& quæ ſequuntur. In reliquo operis tractu permulta ſunt maiore cura legenda, quàm quãta ſcripta fuerint. Neſcio an ſint per metaphoram illa dicta, *Ignis crinem, ignis linguam*: an verò ſint eruta è libris Aruſpicum. Neque illud placet,

—& fictis dat vultum, & pondera dictis,

melius *verbis*, Achillem ante eam nauigationem natùm canit Flaccus: Catullus in eo matris illius celebrat nuptias,

prias. Nõ decet Boreã iraſci naui in qua eius eſſent filij, Zethus & Calais. quare alium expediret ventum ad eam tempeſtatem, neque ſibi conſtat illis verſibus,

-tota quum protinus alnus
Soluitur: & vaſto puppis mare ſorbet hiatu.

Etenim ſi tota ſoluitur, quomodo poteſt deinde pręſtare quin nulla ſit? & vaſtos hiatus nequeunt ſarcire nautæ. Illi verò plebeij, in II,

Iam non dura toris, Veneri nec iniqua reuerſæ.

&, *Inuidiſſe Deum, tantum maris æquor adortis.*

cuiuſmodi multos inuenias. In quinto autem abſtinuiſſe ab illo participio,

-ante omnes ſecum dequeſta labores.

Et in illo manus ſonus,

Rex Hyperionide, quem per freta tanta petendum.

Antequã Statium aggrediamur, SILIVM expediamus. quem equidem poſtremum bonorũ poetarum exiſtimo quin ne poetam quidem. Non neruos, non numeros, non ſpiritum habet. adeò verò ab omni venere alienus eſt, vt nullus inuenuſtior ſit. Totus hęret, trepidat, vacillat: vbi audet, cadit. Acutè dictum vnum modò inueni,

-in magno pręcedens agmine ductor
Imperium perferre ſuum.

Comparatio quoque calculi in aqua circulos efficiẽtis, non illepida eſt. Etiam vehemẽter miror quemadmodũ ſolum Boream ad Monœcum regnare ſcribit, quóque modo Borea flante ait,

-iniecto conduntur gurgite montes.

Imò verò illius flatu abducitur fluctus, & montis vadorúmque ima nudãtur. Quum verò dicat Veronã Atheſi circunfluam: neſcio an credam ita fuiſſe. nunc enim cõtrà eſt: clauditur nánque ab vrbe fluuius. Cæterùm relinquamus ipſum ſcholaſticis declamatoribus ad meliora tranſeamus.

De STATIO doctiores ita iudicant. Meliores eſſe Syluas Thebaide atque Achilleide. cura igitur & cultu detractum vel robur orationi vel numeroſis verſibus, vel gratiam vtriſque. at ego contra ſentio: Magnum in vtriſque: maiorem vbi ille eſſe conatus eſt. Græculi quidam eum tanquam tumidum dãmnarunt. ſanè quem tumorem dicant neſcio. nam neque metaphoris ferreis vtitur

è Pindaro, quem illi gentilem ſuum nō audent iudicare: & ſonum ſi ſpectes in carmine, id verò tumidum nō eſt. alioqui tumidus etiam fuerit Maro. Sed neque viuidam orationem tumidā voces: hoc enim de Saluitio dixeris. Denique quis tumor eſt in principio Thebaidos? mihi verò videtur admodum ſedatum atque compoſitum,

Fraternas acies, alternaque regna profanis
Decertata odiis.

Nihil ſimplicius. An verò tumor eſt, quum Achillem vocat *magnanimum*? quum *Aea idem*? at Virgilius quoque Æneam ſic. An quum ait, *formidatam Ioui progeniem*? nōne hoc Themis dixit? & vulgatum eſt. Sanè illi neſciunt quid ſit tumor in oratione. eſt enim tumor non in ſono tantum, ſed in ſententiis abditis, figuris inuſitatis. Qui verò Syluas præponunt, nugātur: delectati calore illo vago, cuius impetu quaſi per ſaltus omnia carpat oratio quare deſultorium poema Syluas ipſas appellare ſolitus ſum. Multa tamen aut aliter dicta, aut non dicta ab eo vellem. nam quæ fuit illius audacia, quum in ludis funebribus curſus certamen ſcribit poſt Virgilium? quare puerilia addidit. quis enim curſorem ferat, qui præcurrentem crine retractum, ab ſe victum atque præteritum dicat? hoc tamē ille de Ida & Parthenopæo ſcribit. Alpinam verò Cupreſſum vbi inuenerit, neſcio. vniuerſas penè alpes peragrauimus nos: at nulla cupreſſus viſa eſt. Cæterùm maximus ille, vt dicebamus, poeta. cuius nomen haud quaquam tā friuolis receſſibus obſcurari decuit. Multis profectò locis nulli poetarum ſecundus. Acutè dicta penè innumera. Ex quinto Syluarum.

Obtuſeque aures: niſi quum vox ſola mariti
Noſcitur. In primo Thebaidos,
- anguſtáque tartara pœnis
Qui regitis. In ſecundo,
- & magna lachrymas incluſerat ira.
- iam ſomnum cœptis iam pectore fida
Aequantem curas.

Fortaſſe illud pauló tumidius de Apro,

- & aduncæ fulmine malæ.

Illud luculentum de anguſtiis loci,

Inſidias natura loco, cæcáque latendi
Struxit opem.

Illud

Illud molle ex tertio,

Non ſecus ac longa ventorum pace ſolutum
Aequor, at ſequitur tumidum,
-& imbellis recubant vbi vbi littora ſomno.

De fera manſueta, *In mores negat ire ſuos.*
In eodem quinto, *-donec laſſauit euntes.*
Lux oculos. In ſexto,
-ſic omnia caſum
Fecimus: & vires auxit fortuna nocendi.

In octauo, *-Stygiúſque emiſſa tenebris*
Mors fruitur cælo. Rotūdiſſimum illud in eodem,
Cultor Ion Piſa cultorem Daphnea Cyrrha.

Illud magnificum,
-neque enim mihi cura ſupremi
Funeris odi artus, fragilémque corporis vſum
Deſertorem animi. Pulchrum illud in decimo,
Condiderant iam vota diem: nox addita curas
Iungit,

In eodem,
Pars operis iactura lucro.

Illa verò diuina,
-feruent diſcurſibus arces:
Miſcentur clamore viæ. ferrum vndique & ignes
Mente vident. ſæuas mente accepere catenas.
Conſumpſit ventura timor, iam tecta replerant,
Templáque & ingratæ vallantur planctibus aræ.
Vna omnes eadémque ſubit formido per annos,
Poſcunt fata ſenes: ardet, pallétque iuuentus.
Atria fœmineis trepidant vlulata querelis.
Flent pueri: & flentii nequeunt agnoſcere cauſas,
Attoniti, & tantùm matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor. Melius, *vrget:*
-nec habent extrema pudorem.
Ipſæ tela viris. ipſæ iram animóſque miniſtrant:
Hortantúrque, vnaque ruunt: nec auita gementes
Limina, nec paruos ceſſant oſtendere natos.

Deinde ſequitur nobiliſſima comparatio: quæ ſola ſatis eſſe poſſunt ad ineundam rationem contēplandi cultiſſimi poetæ atque ingenioſiſſimi artificium. neque enim vllus veterum aut recentiorum propius ad Virgilianam maieſtatem accedere valuit, etiā propinquior futurus, ſi

tam propè eſſe noluiſſet. Siquidem natura ſua elatus, ſicubi excellere conatus eſt, excreuit in tumorē. t profectò Heroicorum poetarum ſi phœnicem illum noſtrum eximas, tum Lat norū, tum etiam Græcorum facilè princeps. nā & meliores verſus facit quàm Homerus, & figuris frequentior, & officiorum, habitudinum, animorum prudentior diſtributor, & caſtigatiorum author ſententiarum. Nunc ad Lucanum tranſeamus.

LVCANVM igitur, ſi diis placet, etiam Maroni parem facere auſi ſunt. qui non tam illius magnitudinem, quàm ſuam inſolentiam iis ineptiis prodidere. Fatemur in illo ingenium magnum. equidem etiam pluſquam poeticum cōdonabo. Effrenis mens, ſui inops, ſerua impetus, atque iccirco immodica. raptáque calore ſimul & calorē ipſum rapiens, hoſtem maximū eius tēperamenti, quod in vno omnino Marone & admirabile eſt & diuinum. Proinde vt nimis fortaſſe liberè dicam, interdū mihi latrare, non canere videtur. Non igitur perdemus operam, ſi pauliſper in eius Pharſalia immoremur.

Principiò, quod & alibi monuimus peſſimo conſilio inſcripſit Pharſaliam. quippe ne tantilla quidem operis pars illius ea regio, eáve in regione bellū factum fuit, ſic enim Thebais, Ilias. & eiuſmodi, ad quas, aut propter quas vrbes omnia quæcunque in illis libris continentur geſta ſunt. Multá tamen in eo opere acutè dicta: ac neſcio an nimis multa. qualia,

Iúſque datum ſceleri & in ſecundo,

æquatáque vulnera membris,

& de Scæua, *ſéque ipſe minatur.*

&, *nondum compage ſoluta*

Naufragium ſibi quiſque facit. At verò quid dicemus de illa loquutione, quæ in nono eſt?

Quid prodeſt miſeri Baſiliſcus cuſpide Murri

Tranſactus? Latinè aliter dicimus, Quid prodeſt baſiliſcum tranſactum cuſpide fuiſſe: nam baſiliſcus neque viuus neque mortuus prodeſt: ſed factum ipſum, id eſt, totum hoc: baſiliſcum eſſe transfixum. Par fides loquutionis in illis,

Iuſtitium latuit: imò *patuit*. Ius enim latet in Iuſtitio: quippe in bello. Verſus plebeius,

Crinibus effuſis toti prælatè Comatæ.

Etiam

Etiam dubitandū an purè loquatur, qui Veneris comam cæſariem appellat:id quod fecit Claudianus,ſic & Lucanus in primo, *Liquidam palæſtram* nimis ambitiosè dixit: Multos excurſus captauit:vel quum Pompeius rebus ac ciſis extremo & in metu & in periculo otiosè tanquam Græculus nugatur,aut nugātem audit de rerum Natura & nauicularia. Quem virum quum laudandum ſuſcepiſſet,eiúſque partes ambitiosè foueret, deformat tamē mirum quātum. Introducit enim ſciſcire ſeſe quanti eſſe queat iugulum ſuum apud Cæſarem:quippe quantum ipſe pro Cæſaris ceruice daret. Sed & pauitātem ignauo animo eundē facit in principio octaui,ſanè verſibus pudendis atque indignis viro. Et quis eum ferat excientem Iuliæ vmbram:quam ab Elyſiis exactam ſcribat. ob culpam criménque viuentiū?neque verum eſt quod ait. Timauum eſſe vbi eſt Aponus.nā & fluuius Medoacus haud parum diſtat ab Apono:& Timauus Virgilianus,

-per ora nouem vaſto cum murmure montis

It mare preruptum. at in toto agro Patauino nihil eiuſmodi. Par error quum dicit,

Fundat ab extremo flauos Aquilone Sueuos

Albis. nam Sueui Reno propiores. Extremi nánque eam ad partem Germanorum ſunt. Albim verò mediam ſecare Germaniam & ſcriptum eſt ab authoribus,& nomen ipſum id indicat.quippe ea vox Medium ſignificat. De Pado verò nugatur,

Non minor hic Nilo:ſi non per plana iacentes

Ægypti Libycas Nilus ſtagnaret arenas.

Quid eſt hoc, *Non minor Nilo*, niſi Nilus maior eſſet? Nam quod ait per plana decurrere,falſum eſt: hoc enim vtrique commune & Nilo in Ægypto,& Pado ad Ferrariam. Quanquam maiores aquas colligi par eſt in alueis conuallium,quàm in campis patentibus. Inſanit verò in alia collatione,

Non minor hic Iſtro:niſi quod dum permeat orbem

Iſter caſuros in qualibet æquora fontes

Accipit,& Scythicas exit non ſolus in vndas.

Nam qui vtrunque flumen norit,nequaquam hæc æquo animo ferre queat. Primùm hoc ipſo fluuiorum regem potuit appellare Maro,cui tot clari fluuij ſeruiāt. deinde quis non videt longè pauciores amnes in Iſtrum ferri, *Iſter Padus.*

Hh. j.

quàm in Padum?Sanè totidem ſunto. neque enim riuos omnes habemus innumeratò. Verùm tanti ſunt illi qui in Danubium erumpunt, vt etiam non minores ſint Pado ipſo, quippe quorũ aliquot vidimus.inter quos Vag permagnus eſt. maior Saua. Tibiſcus verò atque Draua longè maximi.Padus autem,niſi alienas acciperet aquas, quid eſſet ille tandem? puſillo nánque atque ignobili de fõte exit:adeò humilis,vt ne ripas quidem vllas habeat. vix primorum articulorum veſtigia equi noſtri in eo tingebãt.Mox ex iiſdẽ vnde ille fertur Alpibus, populares ſuas populatur aquas:tot numero vt ne deſcribere quidẽ vacet,quippe inter Pœninũ. & Vindelicos, atque Noricos montes depreſſo ſinu colligit omnia.Quid Sebinum memorem,quum pręſto ſit Larius & Verbanus quaſi vaſta quædam maria,orbíſque delitiæ Benacus noſter, qui innumeras riuorum ſcatebras in ipſum refũdit Padum? ſed iam ſit modus,ne declamare videamur. Neque verò Lucani affinis Seneca,Montanum appellet Ouidium oratorum:propterea quòd idem bis aut ter dicat. Hoc enim vitium tam eſt Lucano peculiare : vt penè ſibi proprium fecerit.nam quid aliud eſt quàm Cometes?

Benacus.

Repetitio peculiare Lucani vitium.

-crinémque timendi
Sideris,& terris mutantem regna Cometen.

De excurſibus dicere occœperamus: quos ille tam ambitioſè quęſiuit,quàm ineptè perſequutus eſt.Figuli igitur commentatio tota,in primo libro tota frigida. nec Matheſeos vmbra digna.Sed & fabula Perſei nihil intempeſtiuius.ſatis erat perſtrinxiſſe. Titus Liuius dãnat huiuſcemodi diuerticula:quę tãtopere videtur Herodotus appetiſſe:at iſte vulgaris aut falſæ oſtẽtator eruditionis, inſcitiam ſuam prodidit non ſemel.nam quid illa ſunt?

-Sol tempora diuidit aui.
Mutat nocte diem,radiíſque potentibus aſtra
Ire vetat,curſúſque vagos ſtatione moratur.

Sunt hęc ſcutica digna, quis enim dicat ἐποχὰς Planetarum fieri à Solis curſu?quãto minus à radii ?In illis verò quid dicat,neſcit. de Ebeno enim ſic ſcribit,

-que qua uu arbore multa
Frondeat,æſtatem nulla ſibi mitigat vmbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

Sanè verò bellum hominem.quaſi verò tota ęſtate nihil

aliud

aliud ſit quàm meridies. At poſt & ante meridiem profectò vbique terrarum vmbra eſt. In tertio quoque de vmbris Arabum nugatur,

Ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem.
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Atqui dextrum & ſiniſtrum nõ eſt, niſi animalium ratione. quare dextra erit vmbra arboris, quæ fuit ſiniſtra: nec alia fiet. Quid quod Pythagoras, & Ariſtoteles dextrum mundi & ſiniſtrum non ad Auſtrum aut Aquilonem refert, ſed ad Orientem & Occidentem. Neque veriſimile eſt ex Arabia felici, quæ ſola vltra circulum Solſtitialem protenditur, aduenìſſe in Theſſaliam. neque enim militant illi: ſed ex Petræa, & deſerta latrunculi nomades. verũ vt hoc hic diceret, huc eos adduxit ille. Nequeq verò ſatis mirari, quid ei venerit in mentem quum dixit,

Aethiopúmq; ſolum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli: niſi poplite lapſo
Vltima curuati præcederet vngula Tauri.

Duo hic errores: alter ab eruditis ſolis caſtigandus: alter vel à pueris Aſtrologorum irridendus. Primùm igitur animaduertẽdum eſt, extra Signiferi latitudinem curuare genu Taurum. at non minus eius contrarium Scorpionem penè totum exire ſpatium illud. Deinde quis ignorat, ſi Tauri vngula dirigitur quaſi μεσουράνημα ſiue Zenith ad Æthiopum regionem, neceſſe eſſe regionem illam tegi aliis ſignis: quippe Geminis, Cancro, Leonéue: quorũ inclinationes circſpondeant parallelo, qui Tauri ſecat vngulam? Quàm verò fuerit ſciens orbis terrarum, etiam illis oſtendit,

Quà colitur Ganges: toto qui ſolus in orbe
Oſtia naſcenti contraria ſoluere Phœbo
Audet, & aduerſum fluctus impellit in Eurum.

Nonne Padus, nonne Iſter in Orientem fluunt? Quòd ſi vult dicere è directò Solis oriẽtis: hoc quoque falſum eſt. Ganges enim in Auſtrum exit. at Raptus fluuius Æthiopiæ rectà in Orientem ſub mari rubro: rectà Doamas fluuius nobilis in eandem partem actus, excipitur à ſinu Indico, cui Magno cognomen eſt. Poſſet etiam illud à Criticis exagitari, quod ſcribitur in v,

Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core, mouens aſtus.

Neque enim Atlantico è mari ſpirat, ſed Britannico. Hoc tamen ferri poteſt. at quod ſequitur, etiam alibi caſtigauimus,

Occurrit gelidus Boreas: pelagúſq; retundit.

Non poteſt ferri. nam neque *occurrit Boreas*: ſed vterque ad angulum eundem trigonum efficiunt: neque *retundit pelagus*: ſed cum Cauro ſimul propellit rectà in Auſtrum quemadmodum Tigris & Euphrates, vbi in vnum conuenere. Lucanus Europiæ Libyam eſſe partem: eius ratio eſt, tantundem abeſſe ab extremo litore Occidentali ad mare Rubrum atque ad Tanaim. at Silius contrà,

Aeſtifero Libyæ torquetur ſubdita Cancro,
Aut ingens Aſia latus, aut pars tertia terris.

profectò meliore conſilio. Continens enim eſt Aſia atq; Africa: cum Europa nihil habet Africa commune. Quòd ſi per ſegmenta, quos Meridianos circulos vocant recentiores, partitur terras, earúmq; terminos aut coniunctiones deſignat: nequaquam decuit tam inæquales facere portiones, vix enim eſt quinta pars reliquę terræ, ne quid exactius dicamus. Eſt enim verſus in primo nõ negligendæ cenſuræ,

Dum terra fretum, terrámque leuabit Aer.

Neutrum enim verum eſt. ſiquidem vnicuiq; elementorum ſuus eſt attributus locus. neque ſi terra deficiat, eius in locum non deſcendet aer ita vt cadat: ſed ne detur vacuum. Hoc autem in nobiliore ſcientia declaratum eſt. Prętereà ſi terra ſuſtinet mare: mare eadem ratione ſuſtinebit aerem: non autem ab aere ſuſtinebitur. Sic Iarchas Apollonio reſpondit in tertio apud Philoſtratum: Terrá ab aqua ferri. quod quemadmodum fieri poſſit, ſanè me latet. Eius verba ſunt, Εἰ δ᾽ ἂρ πρὸς τὴν θάλατταν ἡ γῆ ἐξετάζοιτο, μείζων ἔσται. τὴν γὰρ θάλατταν αὐτὴ ἔχει. εἰ δὲ πρὸς πᾶσαν τὴν ὑγρὰν οὐσίαν θεωροῖτο, ἥττω τὴν γῆν ἀποφαινόμεθα ἄν· καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. Hãc quoque quęſtionem maioribus operis ſuo excuſſimus loco.

Cæterùm vt ſtudiorum meorum ratio conſtet poſteritati: nos enim nullum laboris genus deterruiſſe, quominus poeticæ perfectioni conſuleretur: auſi ſumus Antæi fabulam, quæ in quarto eſt, reducere ad illud temperamentum, quod in huius viri impetu atque licentia deſideratur. Quam fabulam quum totam neque probaremus

neque

nēque damnaremus,effuium calorē illum ad certas leges redegimus æquabilitatis.Recíſa nanq; ſunt à nobis ſuperflua,quaſi Syluam declamantis de.Briareo & aliis.prӕterea ſublata ſunt quæ nō conſtabant.Ait enim Antæiū ſeſe arenis conſperſiſſe:vt ex eiuſmodi terræ contactu perpetuas vires conſequeretur. nequaquam igitur ab Hercule tunc fuiſſet victus:quippe qui terrā ſemper tetigiſſet. Ad hæc in ipſa lucta ſcribit Antæi crura ab Hercule percuſſa manu.hoc igitur quî poteſt?quare nos genu,non manum poſuimus ibi.Illud quærendum ab antiquis: quum ſtaret Antæus in lucta,terram pedibus contigiſſe. quemadmodum ergo vel deiici vel tolli potuit:ſi parētis cōtactu dicitur inuictus fuiſſe?ſelegimus autem quӕ eſſent optima: noſtráque adiunximus,quaſi ſemicētonem:ſed ſuo ſtilo. noſtro enim longè alios numeros addidiſſemus.

Terra parens,nec poſt genitos effœta gigantes:
Sed quaſi collectis vteri conatibus vni,
Exulit Antæum,tanta ſe mole ferentem,
Vt vetus hoc ſolo ſteterit tum gloria fratrum.
Illi etiam ne fortè foret ſuperabilis vllis
Viribus,hoc dederat munus ſæuiſſima mater,
Quàm materna diu contingere tergora poſſet
Infractus,ſeipſo & melior,reparabilis eſſet.
Ille igitur hominúmque metus,terrórque leonum,
Omnia vaſta dabat.cæſis cultoribus agri,
Et ſaltus paſtore vacant,& littora nautis.
Fama mali terras monſtris æquórque leuantem
Magnanimum Alcidem Libycas exciuit in oras:
Ille Cleonæi proiecit terga Leonis,
Antæus Libyci.tum duro brachia nexu.
Immotúmq; caput rigida ceruice tenetur,
Mirantúrq; habuiſſe parem.Certamine primo
Noluit Alcides effuſis viribus vti:
Pòſt,vbi colla diu fruſtrà tentata lacertis:
Exarſit pudor:incumbítq; trahítq;.quatítq;,
Exhaurítq.verum.tum creber anhelitus olli
Arida corda quatit:gelidus fluit vndique ſudor.
Tum ceruix excuſſa premi,tum pectore pectus
Vrgeri,tum curuato percuſſa labare
Crura genu,iam terga viri cedentia victor
Duplicat:& medium compreſſis ilibus arctat,

Inguináq; inſertis genibus diſrumpit. ibi omnem
Explicuit ſine lege virum: tremit excita tellus
Pondere vix preſſus tetigit grauis arua, repentè
Intumuere tori, vacuóſque induruit artus:
Et ſtetit: & viſus melior quàm cœperat antè.
Rurſus inexpletæ repetunt certamina pugnæ:
Rurſus opes reparant: telluris viribus ille,
Ille ſuis plus miratur Ioue natus, ab illo
Quàm patitur: quoties defeſſum deiicit hoſtem,
Surrexiſſe nouum: poſtquam victoria damno
Conſtitit. & toties victor, dum vincitur, exit.
Conſilium ſubit Alcides: tactæq; parentis
Senſit opem. Standum eſt ergo mihi, dixit: & vltrà
Non credere ſolo, miſeróue iuuabere caſu.
In me Antæe cades Sic fatus ſuſtulit altè
Luctantem in pectus iuuenem. morientis in artus
Non potuit nati tellus ſummittere vires.

SED iam nos ad feliciſſimam ætatem conferamus.

SECVNDA ÆTAS.

CAPVT VII.

QVum virtutes alię alij ætati datæ ſint à natura: cunctæ ſimul inuentæ ſunt in ſecunda. Cæterùm candor ei venuſtáſque peculiaris. ac ne vnum quidem affectatæ dictionis inuenias authorem. ſingulos igitur adeamus.

GRATIVS, CORNELIVS GALLVS, QVINTILIVS VARVS, SABINVS, PROPERTIVS, OVIDIVS, TIBVLLVS, CATVLLVS, HORATIVS.

CVm duo elegantes poetæ venationis præcepta poemate tractarint, GRATIVS & NEMESIANVS: de hoc ſuo loco nō diximus: quem in animo haberemus cum Gratio comparare. Tolletur enim labor noſter, aut leuabitur ſaltem. neque enim noſtri verſus ſupponentur illis: ſed alter alterius aut lima aut cenſor eſſe poterit. Igitur Nemeſiani ſtilus candidus, nec vulgare ſonans. minus tamen prudenter in operis principio numerum mutauit, vbi náque dixit *cano*, ſubdit *pandimus*.

Venandi cano mille vias, hilaréſq; labores:
Diſcurſúſq; citos, ſecuri prælia ruris

Pandimus.

Pandimus: Præterea Syluæ propior, atque effuſus. GRATIVS caſtigatior. ſolo enim verſu proponit,& ſemiuerſu inuocat. tum narrat candidiſſimè,

Dona cano diuûm,lætas venantibus artes,

Auſpicio Diana tuo.

Malim tamen aliud quàm *lætas*: ſiue *placidas*, ſiue aliud melius excogites. Nemeſianus autẽ falſam ſibi vindicat gloriam,quum ait,

-dux itque per auia,qua ſola nunquam

Trita rotis. nam ante illum Gratius. Multa quoque faciunt mihi negotium,

& latè campos metatur apertos.

Equidem metam nullam ponerem: ſed potius *oſtentat*, quàm *metatur*. & quid opus habet *curru* venator?

-iuuat aurato procedere curru.

nec muſcus ineſt pratis,

-intacto premimus veſtigia muſco.

& loquutio dura,

-qua ſola nunquam Trita rotis.

Nullis potius quàm *nunquam*. Et illa dura, & partim plebeia,partim affectata,

Obuia Calliope facies inſiſtere prato

Complacito rude hoc. illud affectatum,

-rudibus qua luceat orbita ſulcis.

Quomodo lucet, ſi non eſt *trita*? quomodò, ſi *nunquam* ſulcos habet à *rotis*? hoc enim eſt *orbita*. Nimis quoq; immoratur in fabulis recẽſendis.ad ſeptuaginta verſus impendit, extra materiam exſpatiatus, antequam venationem aggrediatur. Quod prudentiſſimus omnium poetarum Maro pauciſſimis abſoluit,

-quis aut Euryſthea durum:& quæ ſequuntur.

Ille quoque verſus è triuio,

Sit chlamis aurato multum ſub tegmine laſa.

Et ille,

Fæcundos aperit partus matura grauedo.

& peſſimus numerus,& abuſus eſt Romana voce. *Grauedo* enim pectoris tãtùm morbus eſt. De canibus vterque longè elegãtiſſimè. Hoc errat Nemeſianus,quòd in principio quum partitus ſit canum genera in Lacedæmoniũ, Moloſſum, Britannum, Hiſpanum, Pannonicum. Libycum,ac mox faciẽ,quæ optima eſſet,deſcripſerit,deinde

exercuerit ad tentamenta venationis, tum morbos leuiter attigerit:redit ad canum patrias,

Grauedo. *Quin & Thuſcorum non eſt extrema voluptas.*
Longè exactius ille ſimul cum natalibus ipſis deſignat mores,animos,vires,celeritatem,ſagacitatem,faciem. & ſanè diuini verſus multi:velut ille,

Sed premit inuentas,non inuentura latentes

Illas feras. Sed & feſtiuus. nam quum Geloni populi ſint ad prælia acerrimi: canes ait illorum martem detrectare:contrà Acarnanes tam viri quam canes ſimiles,

Sic & Acarnanes ſubierunt prælia furto:

Sic canis illa ſuos taciturna ſuperuenit hoſtes.

Quæ verò vtrobique deſcribuntur ſpecies, poterunt inter ſe comparari. Illud vulgare epithetum ſimul & inſuaue,

Verùm vbi Caurino perſtrinxit frigore veſper.

Vbi verò canum tum morbos tũ remedia deſcribit Gratius,ſatis oſtẽdit ætatis ſuæ felicitatem. ſunt enim luculentiſſima. Omnino verò ei Nemeſianus impar : atque etiam longè minor.

Cornelivs Gallvs durior. ſententiarum tamen lepôre ac feſtiuitate condiuit aſperitatem numerorum. Quod Lyricum inſcribitur, illius ſanè non eſt, ſed inepti cuiuſpiam. ea verò Elegia, in qua canitur Aquilina,quanquam habet ſententias elegiacas,tamen hominis eſt Græcæ literaturæ ignari, & quem ratio fugerit ſyllabarum. In ſequenti,

Atque ſub exhauſto pectore pingue femur.

Non eſt *femur* ſub *pectore*. neque pectus exhauſtum probaueris,quaſi Phthoe laboret. melius Ouidius,

Et caſtigato ſuberat ſub pectore venter. Oportet ventrem caſtigatum eſſe.femur pingue,plenum,tumidum, teretibus toris firmum.Pectus ſemiplenum,preſſum,conſtans: non laxum,non tumidum,non ſiccum.

Ætna tanta eſt:vt non penitus temere Virgilio attributa eſſe videatur. Quidam tamen Quintilij Vari autumant: quibus nos quoque interea facilè aſſentimur.nam Maronis non eſſe maximum eſt argumẽtum , quòd nuſquam ei ſimilis eſt.id quod in Diris, & in Ciri planè animaduertimus. nam ne culicis quidem ita ſpreuit omnia, quin ſeipſum ſit imitatus.quod enim fuit inCulice rude,

O bo ny

O bona paſtoris: ſiquis non pauperis vſum
Mente prius docta faſtidiat, & probet illi
Omnia luxuriæ pretiis incognita, curis
Quæ lacerant auidas inimico pectore mentes.
Si non Aſſyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera: ſi nitor auri
Sub laqueare domos animum non angit auarum.

& quæ ſequuntur: miris verſibus excoluit in ſecũdo perfectiſſimi operis,

O fortunatos nimiùm; ſua ſi bona norint,
Agricolas, quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum iuſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Manè ſalutantum totis vomit ædibus vndam:
Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes,
Illuſáſque auro veſtes, Ephyreiáque æra:
Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno, & quæ ſequuntur: tum icci rco huc adducta, vt oſtenderem quod dicebam, ſeipſum imitatum eſſe Maronem, expolitis verſibus atque ſententiis quas in primoribus ſtudiis excuſſiſſet: tum vt cognoſceret leges modóſque poeta noſter, quibus commodiores nobis ipſis eſſe poſſimus. Quare & alios videamus. & in eodem poematio, de quercubus loquens, ait,

Illas Triptolemi mutauit ſulcus ariſtis.

in primo Georgicôn.

Chaoniam pingui glandem mutaſtis ariſta:

Item,

Et piger aurato procedit Veſper ab Oeta.

Damon ait, *tibi deſerit Heſperus Oetam.*

At eorum omnium quæ in Ætna leguntur, ne vllũ quidem in tribus operibus extat veſtigium. Quin idem argumentum vbi tractatur, tam ſunt diuerſæ phraſis, numeri, ſpiritus, vt nihil aliud ad teſtimonium opus ſit. Toto quidem poemate canitur Ætna: at priuatim illa quantum diſtant à Virgilianis?

Pellitur exuſtæ glomeratus nimbus arenæ:
Flagrantes properant moles: voluuntur ab imo
Fundamenta: fragor tota nunc rumpitur Aetna:

Grandis igitur poeta Quintilius: nec temere ab antiquis dilaudatus. Splendida ſanè oratio, & non vulgaris. etiam

ſentētias quærēs & inſerēs. nihil tamen qđ nos detineat.

Sabinvs autem adeò tenuis: vt verè ſit vmbra Ouidij,& quaſi eius ἀντιγραφεύς. neque dignus in cuius cēſura multum operæ ponamus.

Propertivs facilis, candidus, verè elegiacus: terſior tamen quàm exiſtimatus eſt à Criticis, nam & amat quædam quæ minimè ſunt vulgaria: & quibuſdam locis paucorum iudicium ſequutus videtur. nā & principium operis tum elegans eſt, tum compoſitum. In primo tamen libro apparet ambitio quædam claudēdi pentametrum vocabulis multiſyllabis. qui numerus mollior iudicatus eſt etiam in Iambicis. Penè igitur conquiſiſſe atque corrogaſſe voces exiſtimatur, quibus obnoxias efficeret ſentētias. id quod manifeſtius deprehēditur ad calumniam conſtituendam, quod in ſequentibus libris aliter inſtituit: quaſi defecerit eum ſimilis materia. aut fortè caſtigatus vel ab amico, vel à ſeculi iudicio elimatiore: quod iam probarat & Ouidium & Tibullū, frequentius alterum vtentem biſyllabis, alterum longis illis penè nunquam. Sequūtus verò Corinnę conſilium eſt, quod illa Pindaro dederat, ne ſine fabulis poemata conderentur: eſſe nanque eas illorum animam: inculcat igitur quantū poteſt. Cæterùm cùm ea omnia iam ſint vulgata, noſtrum poetam vehementer tum ab ipſis, tum ab ignotis abſtinere iubeo. nam quemadmodum in illis nulla gratia, ita in his etiā odium ſubeſſe arbitror. Pro his igitur ſententiæ ſunto dulces, luculentæ, non languidæ, non affectatæ, non nimis frequentes.

Iam verò ad eum peruenimus locum, in quo & ingenij magnitudo, & acumen iudicij exercenda ſunt. Quis enim de Ovidio ſatis dignè dicere poſſit: nedum vt eum audeat reprehendere? Dicendum tamen non obtrectationis cauſa: ſed vt illius magnitudine nos quoque creſcere valeamus. Incipiamus igitur ab eo loco, in quo ſuam accuſat negligentiam. neque enim quæ ibi dicuntur, inter ſe videntur conuenire. ait enim,

Corrigere aſt tantò res eſt magis ardua, quantò
Maior Ariſtarcho magnus Homerus erat.

Qui ſi id vult, vt emendandi vel ſtudium, vel opera vel labor longè ſit difficilior quàm calor ille componendi: quónā pacto hiſce carminibus maiorem facit authorem com-

compoſitionis, id eſt Homerum, quàm caſtigatorem, hoc eſt Ariſtarchum?

Faſtorum ſtilus facilis, candidus: eruditio priſca & multa. ac tametſi materia non ſemper admittat cultum, ingenium autem viri non ſæpe: multis tamen in locis ſeipſo limitatior atque terſior eſt. Quòd ſiquis nolit eius vel laſciuiam vel licentiam tolerare, aliis numeris penè omnia illis poemata poterit interpolare. hoc tamen vetat pudor animos nobiliores: qui non inſectando, ſed admirando antiquitatem, ineunt gratiam à poſteritate. Paucula igitur ex propemodum infinitis,

Edidit hos nobis ore priore ſonos.

Concinnius, *voce priore*. vox enim ſoni ſpecies eſt. & ſequens pentameter ſic ſtaret,

Quod petis: & mentem concipe mente meam.

Quæ verò aut in hiſce, aut alibi acutè dixerit, penè ſunt infinita: velut illa,

In precio precium nunc eſt.

-mille animas vna necata dedit.

Et illud in Epiſtola,

Medeæ Medea forem. Verſus autem ille diuinæ eſt rotunditatis,

Cedere iuſſit aquam: iuſſa receſſit aqua.

& in epiſtola Deianiræ,

Spéque timor dubia, ſpéſque timore cadit.

Et Hypermeſtra,

Quæ bos ex homine eſt, ex boue facta dea.

Tanto minus laborati libri triſtes, nam de Triſtibus malè inſcriptos ſuprà declaratum eſt: quemadmodum & de Ponto, nihilo maiore cura commendandi. Epiſtolæ omnium illius librorum politiſſimæ. nam & ſententiæ ſunt illuſtres, & facilitas compoſita, & numeri poetici. Quæſitus quoque ſplēdor ex imitatione ſimulatæ veteris ſimplicitatis: velut,

Caſtori Amyclæo, & Amyclæo Polluci.

Non placet tamen,

Nil mihi reſcribas, attamen ipſe veni.

quid enim aduerſatiua? *Ocyus ipſe veni.*

Hanc tua Penelope (an memori?) tibi mittit Vlyſſes,

Scribendi periit tempus: at ipſe veni.

Et ſolœcon eſt,

Denique quiſquis erat caſtris iugulatus Achiuis:
Frigidius glacie pectus amantis erat.

Quid enim facit illud, *Quiſquis?*

Victa ſuis Troica fata canunt.

Non erant *victa fata*: imò Troianum fatum vicit. vicit enim Troianorum vota: quia in fatis erat Troiam capi.

Omnia nánque tuo ſenior te quærere miſſo
Rettulerat nato Neſtor.

Neque hîc vlla cauſa reddenda eſt. Igitur illud *nánque* diſpungendum. non enim relatio Telemachi efficiebat, vt Græci prælia pingerent vxoribus. Durum eſt,

muros, quod fuit ante ſolum.

Murus enim nunquam *fuit ſolum.* Itaque melius in Faſtis,

Hic vbi nunc Vrbs eſt, tunc locus Vrbis erat.

In Epiſtola Briſeidis,

Auxerunt blanda grandia dona prece.

Vide an melius. *blandæ preces*

Iuro: fallentem deſeruiſſe velis.

Inſuauis & languida oratio. malim ſic,

Iuro: ſi fallam. deſere: pœna decet: aut *placet.*
Nec tibi magnificum: fœmina iuſſa mori.

Melius per interrogationem, *An tibi?*

Eſt mihi qui foſſo pectore ſanguis eat.

Magis placet. *Vt tibi dilecto pectore.*

In Phædræ epiſtola peſſimè conſuluit perſuaſioni, illo verſu,

Et pariter noſtrûm fiet vtérque nocens.

Omnino eum ſuſtulerim, atque hunc aut huic ſimilem ſubſtituerim.

Quę mihi amor certus, quæ tibi fata parant.

In Oenones, verſus leoninus,

Vim licet apelles, & culpam nomine veles,

Sicut & in Hermiones.

Vir precor vxori, frater ſuccurre ſorori.

Itaque malim, *Vim licet hanc dicas.*

Alterum haud facile mutare eſt, oportet enim tota illa ſtare, *auxilium fratris, mariti, ſorori, vxori*, impræſentia illud excogitaui,

Fratrem orat ſoror, vt pugnet pro coniuge coniunx.

Illud ſimplicius,

Vxorem tibi vir, frater defende ſororem.
Illud coactius,
Ecce ſoror fratrem expectes, coniúnxque maritum.
Illud rectius,
Fratris opem ſoror implore, coniúnxque mariti.
Multa aliter poſsim, quæ nolo. ac ne hæc quidē à me eſſent poſita: niſi neceſſe fuiſſet oſtendere, quantū vir ille ſibi pepercerit, quum meliora multò poſſet. Inter Heroïdas Dido artificioſiſsimè, compoſitiſsimè, ſcitiſſimè, elegantiſſimè loquitur. Muta illud,
Oppoſitæ frondes, vellera & alba tegunt.
Iam alibi monuimus, non minus feliciter coniunctionem illam poſtponi. Sane commodius,
-velleráque alba.
Nota mihi freta ſunt Afrum tangentia littus.
In aliis codicibus, *frangentia*. & ſanè accedit ad maris naturam ſonus numerorum, *Frum, Fran.* mihi tamen plus placeat, ſi dicat *mutantia*, nihil enim melius exprimat Syrtium naturam: quarū infida ſede litus Africæ modò propius ſit certam pelagi profunditatem, modò lōginquius. Hermione,
Hæc tibi ſub domino Pyrrhe puella ſuo.
plus ſapiat,
Hæc tibi de domino Pyrrhe petenda truci.
Aſpera pro charo bella tuliſſe toro.
etiam potuit *vacuo*. Deianira,
Se tibi pars terræ, tibi ſe tota æquora debent.
Si intelligas ob monſtroſum Heſiones pacata maria: nō erunt tota, quare ita dicendum,
Si tibi terra omnis, tibi ſe multum æquora debent.
quòd ſi illud malis, intellige tota æquora ob Oceanum admiſſum in Mediterranea, & in Oceanū emiſſum Mediterraneum: vt peſsimi Græci pluſquam fabulantur,
Si cumulas ſtupri facta priora nota.
plenius *notis*. nam tametſi vnum erat crimen, tamen ſic dixit Cicero, Notas inurere: multis enim notis vnum deſcribitur nomen. Denique poetis licet numerum alterū alteri ſupponere. ſic pectora & corda de vno tantùm, ſic ipſe in epiſtola Medeę, Abſyrti corpus, *corpora* dicit. à quo tamen abſtinere malim. Illa verò planè Ouidiana, eſt arguta, ac digna quouis Epigrammate,

Falleris & neſcis, non ſunt ſpolia iſta leonis,
Sed tua: túque feræ victor es, illa tui.

Videamus Medea quibus verſibus aggreditur accuſationem ſuam,

Vt tibi Colchorum, memini, Regina vacaui:
Ars mea, quum peteres, vt tibi ferret opem.

Profectò neque ſtructura, neq; numerus laudabilis. quid enim eſt hîc, *memini*? aut quo pacto *Regina*, viuo patre, viuente ſucceſſore? An verò audeamus ſic reformare,

Quum te prætuleram demens, patriæ atque parenti:
Vt fieres noſtra perfide victor ope. aut,
Quum te præferrem Colchorum perfide regnis:
Et potui puras conſcelerare manus.

Quid illa?

Iſſet anhelantes non præmeditatus in ignes,
Immemor Æſonides, eráque adunca boum.

Immemor hîc nihil eſt, niſi addas beneficij aut mei, aut promiſſorum. neque *boum ora* fuerunt *adunca*: ſed cornua.

Iuiſſet meritos non præmeditatus in ignes
Et ferro æripedum cornua torua boum.

vel loco huius pentametri illum poneres,

Texiſſet dubiam tunc mihi morte fidem.

aut illum,

Præueniens fractam nunc mihi morte fidem
Tunc ego te vidi, tunc cœpi ſcire quis eſſes.

argutius, -nec cœpi ſcire quid eſſes.

In Paridis êpiſtola mutilus ille locus eſt,

Forma, vigórque animi, quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erant.

neque enim cohærent cum ſuperioribus. Itaque aliquot verſus deſiderari videntur: quibus declararetur quemadmodum paſtoribus datus fuiſſet ad alendum. quo facto fatum vitaretur. Sicut ergo deſunt hîc, ita ibi redundant,

Quum Venus, & Iuno, Palláſque in vallibus Idæ
Corpora iudicio ſuppoſuere meo.

Cuius rei duo ſunt argumenta: primum, quod in verſu præcedente nomen eſt Palladis: ait enim,

Contempta eſt virtus, Pallade dante mihi.

Hæc infantia longè abeſt ab ingenioſiſſimo poeta. Alterum, quod ſuprà latius omnia narrauit. quod iudiciũ noſtrorũ eſt illis contrarium, qui ſuperiora tollenda putãt,

non

non autem hæc ſunt enim illa Ouidij nitida & luculenta, non dura, vt illis videbantur. tum verò in reſponſione repetitur eorum ſententia,

Vnáque quum regnum belli daret altera laudem;
Tyndaridis coniunx, tertia dixit, eris.

Quàm Helenæ reſponſionem fruſtrà ſimul ac temere amouerunt ab Ouidianarum cenſu Critici. nam & ea ſpirat, vigétque illius ingenium: & ſtilus idem, ac neſcio an maior in hac ſit ars, etenim per initia tractat cauſam tanquam iniquam: deinde quaſi dubiã: poſtremò cedit. Sententiæ verò in illa diuinę: quantas qualéſque materia illa pati poteſt. Ponam igitur aliquas, in quibus elucet vis illius ingenij ſimilis ſui,

Eſſet vt officij merces, iniuria, tanti?
Qui ſic intrabas: hoſpes an hoſtis eras?

Similis enim in Laodamiæ, de eodem Paride,

Tam ſis hoſtis iners, quàm malus hoſpes eras.

Et nonne illud verè Ouidianum?

An quia vim vobis Neptunius attulit Heros:
Rapta ſemel, videor bis quoque digna rapi?
Crimen erat noſtrum, ſi delinita fuiſſem.
Quum ſim rapta: meum quid, niſi nolle, fuit?

In illis expreſſus Ouidius,

Nec tamen iraſcor: quis enim ſuccenſet amanti?
Si modò, quem præfers, non ſimulatur amor.

& quæ ſequuntur omnia, vt,

Quòd tam per longas, ſpes tua venit aquas.
Hei mihi iam didici: ſic quoque poſſe loqui.
Non tu plus cernis: ſed plus temerarius audes.

Illis ſeipſum imitatur in Oenones,

Quid bibulum curuo proſcindere littus aratro?
- quid arenæ ſemina mandas?
At tu diſſimula, niſi ſi deſiſtere mauis:
Sed cur deſiſtas? diſſimulare potes. &,
De facie metuit: vitæ confidit, & illam
Securum probitas, vita timere facit.

& illud igneum ex Ouidiana fornace,

Quod malè perſuades, vtinam bene cogere poſſes.
Sic mea ruſticitas excutienda foret. &,
Certus in hoſpitibus non eſt amor: errat, vt ipſi.

Quis neget illud Ouidij?

-cum ventis noſter abibit amor. ſic,
Demophoon ventis & verba & vela dediſti.
ſed & illa prorſus,
Tu quoque qui poteris fore me ſperare fidelem:
Et non exemplis anxius eſſe tuis?
Etiam illo ſe imitatur,
Is tibi ſolliciti cauſa timoris erit. Penelope,
Res eſt ſolliciti plena timoris amor. &,
Oblitus noſtro crimen ineſſe tuum.
& quod alibi toties, *Da veniam fassæ.*
& alia multa penitus ex eadem officina. Quòd ſiqua prętcrea videntur curioſis meliore cura perfici potuiſſe: iidem meminerint hoc quoq. cęteris Epiſtolis obiici poſſe, nam ſanè verſus hic in illa pluſquam monachalis eſt,
Si te vidiſſem, primus de mille fuiſſes.
verùm ad alia. Acontij epiſtola tenuis admodum & laſciua: neque ſatisfacit. quæ iccirco aliquando penè perſuaſit mihi, ſe nòn eſſe Ouidij. Reſponſio verò duriuſcula, quanquã arguta, facit etiam plus dubitare. Tres epiſtolæ, Vlyſſis, Demophoontis, Paridis ad OEnonen, ſanè parui ſunt momenti. quas propterea qui negant Sabini eſſe: ſi Sabinus quantus fuerit neſciunt, quónam pacto negare audeant? non meminere ille quoque ſeculo extitiſſe Marſos, Suffenos, Voluſios, Bauios, Meuios, Anſeres. Caſsij quoque Parmenſis ſcripta minus accurata fuiſſe prodiderunt. ſed de Epiſtolis ſatis.

Amores ipſe ſuos olim caſtigauit. Libros enim quinque ad trium redegit compendium. Multa arguta, multa culta, multa laſciua, luxuriantia: effuſa: multa in quibus omnia præter licentiam à nobis deſiderantur. noluimus tamen laborare, quum pigeret libelli. Longè verò magis læſit animum ars illa amatoria. nihil enim aliud quàm nugæ. Illud animi gratia paulò attentius cognoſcendum eſt. In vndecima Elegia ſecundi amorum videtur fuiſſe verſus ille, quẽ ſcribit Seneca Criticorũ animaduerſionibus eſſe ſublatum. cæterum in libris Senecæ mendum eſt: ſic enim legitur,
Gelidum Boream, gelidum nomen, hoc enim nihil eſt. Ego puto ſic ſcriptum.
Egelidum Boream, egelidúmque Notum.
Argutia eſt in ambiguo ſignificato eiuſdem vocis, attributæ

butæ duabus contrariis ventorũ naturis. quippe *egelidus* eſt vt enodis: itẽ *egelidus* vt edurus. Arbitror igitur fuiſſe in prima quinq. librorũ editione illum: qui quũ Criticis placuiſſet, mutatum eſſe à poeta in ſecunda editione: vbi ſic nunc legitur,

Et gelidum Boream, præcipitémque Notum.

Verùm ſanè Auſter minimè præceps eſt, nõ enim ab excelſo, ſed ab imo loco flare dicitur. ſic igitur potius,

Præcipitem Boream, egelidúmque Notum.

Hoc quoque non eſt contemnendũ, quod de principiorum ſplendore diximus alibi, atque hîc cõſiderandũ eſt, non. n. probãtur quę inſuauia & coacta ſunt: quale illud,

Siquis in hoc artem populo non nouit amandi.

Quis non videt coactum à verſu diſieciſſe membra, quę ſua cohærent natura? Alius dixiſſet,

Siquis in hoc populo leges non nouit, aut morem.

Denique potius ſic, *Artem ſi quis in hoc.* &c. De Metamorphoſeôn verò libris quid ſentiamus declarandum eſt. Sanè digni quos felicior fortuna ſequuta eſſet, vt eſſent emendatiores. id quod & ipſe conqueritur verſibus luculentis: inter quos ille diuinus,

Sed quaſi de domini funere rapta ſui.

Quamobrem tot locis reformari poſſunt: vt prior iniuriæ caſtigatio eſſe videatur. Sunt tamẽ in ipſis penè infinita, quę alius viri ingenio nunquã meliora effici poſſe putem. neque verum eſt quod aiebat ille, Ouidiũ nullo alio duce quàm ſeipſo militaſſe. nánque & totum Tranſformationum argumentum tranſtulit è Græcis. quippe tum Parthenius, tum alij eãdem materiam tractauere: & multa ſunt quæ ex antiquis Latinis, ex Græcis ipſis Tragœdiis expedire in prõptu fuit: Medeæ, Myrrhę, Pẽthei, & aliorum: qualia ſunt quæ ad Io, quæ ad Ino pertinent. Armorum quoque iudicium, quod propter ſummum ac rarum artificium eſt admirabile, ex Accij fabula potuit illi repræſentari. Igitur quum multa liceret nobis aut reprehendere, aut tollere, aut addere, aut caſtigare, aut immutare: paucis erimus contenti, ne penitus cum contempſiſſe videamur. Ergo principium operis admodum infelix cenſeri poteſt,

In noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora. dij cœptis. nam vos mutaſtis & illas:

Aſpirate meis. Sanè breuitas pura & ſcita: at numerus non bonus, *animus mutatas*. ſyllabæ nánque iiſdem concurrunt elementis. Præterea non eſt vſitata illa dicendi ratio, *formas mutatas in corpora*, nō enim ſic loquar, Æneas mutatus eſt in nouas ſedes: ſed, mutauit ſedes. Philoſophi quoque mutant corpora ſub formis. materia enim per formam fit hoc. Accepit igitur *mutatas*, pro eo quod eſt trāſlatas aut *formas* pro figuris. Præterea quid eſt, *& illas?* & illas: & quid aliud? Iccirco ſic auſi ſumus,

Quas mutata nouas immotis corpora formis
Induerint facies: ſe vt mirarentur in illis:
Tecta fide veterum canimus miracula vatum.
Dÿ, quibus imperium hoc, rerum variare figuras:
Et fluxo reparare orbi ſua ſemina, cœptis

Aſpirate meis. Malè quoque ſibi conſtat. negat fuiſſe mare ac terras. ait enim, *Ante mare & terras*. tum autem *Quare erat & tellus, illic & pontus, & aer.* nam quî poterant eſſe, ſi non erant? Præterea non poterant, ſi erant, eſſe in eodem loco. voluit ſic: Ante terrā, ſcilicet, in ſuū reductā globum. Ad hæc, ſi erant habentia pondus & carentia pondere, ſatis manifeſtum eſt non potuiſſe pugnare quin per ſeipſa vincerent, ex lite enim fit amicitia: ita vt quod ſuccumbit, velit ſuccumbere. verùm hæc ſupra poetæ crepidam. Quo vero modo dixit illud?

-circunfluus humor

Vltima poſſedit. neque enim aqua vltima eſt. Duæ ſunt Philoſophorum veterum opiniones. quidam aiebant mare eſſe quaſi lacum in terra: ambiri enim ab ea, atque in ſinu contineri, circuniectis quaſi ripis. alij è contrario, Terram vniuerſam eſſe inſulam. id quod ſanè verum eſt. nullum enim mare eſt, præter Caſpium, quod non continenti tractu cum alio mari cōiungatur. atq. perpetuetur.

Tota terra eſt inſula.

Illud

Et ſubiecta tegunt curuæ vineta carinæ:

ſic efficies efficacius,

Et curuæ ſulcata tegunt vineta.

In ſecundo autem ratio reddenda eſt Phaethonteæ aurigationis. Perducit enim ipſum per totum Zodiacum eadem die: quod ſpatium annuo labore exhauritur à Sole. ídque non ab Oriente vulgato in Occidentem: ſed à ſuo oriente, qui orienti diurno cōtrarius eſt, ac de his ſatis.

Faci-

Facilius è Tibvlli locis expediemus cenſuram noſtrã. Vniformis ille penè totus eſt: vixque diſcedens à ſeipſo eodem penè gyro concluditur. audis enim caſas, focos, rura, nemora, præla, ſpicas, ſacra tum ſæpe, tum multum. Omnium verò cultiſſimus, nec redundãs in Elegia. In fine quarti Epigrammata ſunt & dura, & languida, & inſuauia. Elegiam quoque ad Iunonem non optimo conſilio confectam iudices. orat enim eam pro impudicitia ſuæ puellæ. quod eſſet numẽ matronalis caſtitatis. Quod verò etiam apud Ouidium deſignari potuit, in hoc authore tam frequens non placet vſus infinitiuorum illorum, Continuiſſe, diſcubuiſſe, increpuiſſe, pertimuiſſe, & alia vſque ad faſtidium: etiam perſoluiſſe: quorũ tum flexus, tum crebritas arguit hominem vel ignauum, vel inopem conſilij in verbis eorúmque ſonis tum inueniendis, tum collocandis. Laxior etiam eſt aliquando, quàm quantùm ab eruditiorum auribus ferri debeat: vt in illis,

Tunc tibi lena precor diras. ſatis anxia viuas:
Mouerit è votis pars quotacunque deos.

& ſatis plebeium eſt tertij principium,

Martis Romani feſtæ venere calendæ.

Tot ſpondei, tantus eiuſdem penè vocalis ſonus, ſaltem ita diſponeret.

Romani feſtæ Martis. nec illud politius,
Sed primùm Nympham longa donate ſalute.

quid ſi ſic?

Sed teneram facili donate ſalute puellam.
Sed dominam rara primùm donate ſalute.

Quinetiam copulatiua verbo addita vehementer apud me malè audit: vt in illo,

Fœmina præfractas conqueritúrque fores.

quod tametſi & à magnis poetis, & à nobis quoque factũ eſt olim: nunquam tamen, ac ne tunc quidem quum facerem, probaui. Poematium quo laudat Meſſalam, adeò laxum eſt, adeò vacuum numeris: vt primo effuſum calore, nunquam caſtigatum: prius penè editum, quàm abſolutum fuiſſe videatur. modò nánque dicat aliquid, parum quo dicat modo curat. Quem cùm, vt ipſe profitetur, maximum canat Heroem: ſplendida oratione, compoſitis numeris dicere decuit, nunc verò humi repit: atque ita repit, vix vt vſquam ſeſe attollere audeat. nam qualia?

Quiſque tibi maiora gerit caſtríſue foróue. &c,

Nec tamen hinc,atque hinc tibi laus maiórue minórue.

Vlyſſeam verò,quippe rem vulgatam,ineptè excutit, vt interſerat.tandem verò quũ Vlyſſis errores percurrit,ait,

Sit labor illius,tua dum facundia maior.

Præfert Meſſalæ facundiam Vlyſſi.infert tamen nõ aptè,

Nam te non alius belli tenet aptius artes.

Particula *nam*,non reddit facundiæ cauſam:ſed tranſit ad bella.

In illis autem mala connexio,

Aut quis equum celerémve arcto compeſcere freno
Poſſit:& effuſas tardo permittere habenas?

vacat enim *ve.* & illa non cohærent, *permittere habenas tardo*:imò *auido.*

Quadrupedémque arcto celerem compeſcere freno. aut,
Quadrupedem luctantem arctis componere frenis
Poſſit:& vndantes auido permittere habenas.

Et triuio inde carmina,

Inſtant:compertum eſt veracibus vt mihi ſignis.
Fortuna,vt mos eſt illi,me aduerſa fatiget.
Solus vtroque idem diceris magnus in orbe,

& alia permulta:in quibus quum ſint errores non pauci, abſtinui à caſtigationibus.Cæterùm illa non meliora,

Téque interiecto mundi pars altera Sole.
Et nulla incœpto perlabitur vnda liquore,

Dixeris,

Lubrica nec facili tractu perlabitur vnda.

Illud bonum,

Denſa riget glacie,faciémque induta niualem.

Recentiorum tamen ambitio aliquorum ad hanc ideam fortaſſe detorſiſſet,

Denſa rigent duram in faciem niuis aut cryſtalli: vel,
Sed ſtupet in faciem niuis,& rigida cryſtalli.

In illo,

Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci:

ſi non placet:*ditantes* pro diuites,da illum,

Vndantéſque nouo Cereales ordine ſulci.

Importunè quoque coactus à numeris, mutat tempora: quod ſiquis alius fecit:vt ſanè fecit: fecit mollius. Sunt autem hæc,

Quin rapidum placidis etiam mare conſtitit vndis:

Vlla nec aerias volucris perlabitur auras:
Nec quadrupes denſas depaſcitur aſpera ſyluas.

Ad hęc in die feſta magis probarim volantium cantillantiúmque auicularum laſciuiam. è quibus nõ ſolùm voluptatem, ſed etiam capias auguria. hinc enim eſt & præpes & oſcen. Neque epithetũ *aſpera*, placet. nam ſi agro ſunt otia & impunitas herbis: etiam mites abſtinere par eſt, nõ ſolùm feras. Quanto purius noſter Imperator,

-nulla neque amnem
Guſtauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Catvllo docti nomen quare ſit ab antiquis attributum, neque apud alios comperi: neque dum in mentem venit mihi. nihil enim non vulgare eſt in eius libris. eius autem ſyllabæ cùm duræ ſunt, tum ipſe non rarò durus: aliquando verò adeò mollis, vt fluat, neque conſiſtat. Multa impudica, quorum pudet: multa lãguida, quorum miſeret: multa coacta, quorum piget. nam inuitum tractum eſſe, & multùm & ſæpe conſtat, à ſuis verſibus. Cur enim aliter ſentiam, quandiu in memoria habeo tot ſpondæos in Hendecaſyllabis dactylorum expulſores? & ibi deeſt pronomen,

Ait fuiſſe nauium celerrimum.

& toties productam breuem finalem à ſubſequenti,

Propontida trucémque ponticum ſinum:

vbi maluit quàm *Propontidem*, propter *trucem*: ob ſoni ſimilitudinem. quæ fuit ratio vt etiam dixerit,

Arida modò pumice expolitum: non *arido*. quæ vocalis bis erat in ſequenti aduerbio.

Et inde tot per impotentia freta.
Nec deprecor iam ſi nefaria ſcripta.
Nulla fugæ ratio. nulla ſpes.

Neque curat elidere vocales,

At tu Catulle obſtinatus abdura.

quod ſemel Cicero ab ſe factum excuſat ibi,

Qui Eteſiæ eſſe feruntur:

at ille etiam atque etiam,

Deferri manè inquio puellæ,
Malè eſt me Hercule, & laborioſé.
Vno in lectulo erudituli ambo.
Te in circo, te in omnibus labellis.

& diſſitas dictionum ſyllabas transferre,

Qui illius culpa cecidit, velut prati.
Quænam te mala mens miſelle Rauide.
Saltuúmq; reconditorum.
Gallicum Renum, horribiléſq; vltimóſq;.

vbi etiam redundat copula. Nec tibi ſine iudicio prætereundæ ſunt voces quædam, aut venuſtæ, aut poeticæ, aut peregrinæ, aut alio flexu, quàm vſa ſint ſecula politiora. *Gaza, Plexemum, Carbatinæ, Myrmice, Anilitas, Creui, Depoſiuit*, & alia talia. Galiambicum carmen diuinum eſt, fruſtráque à nobis ſæpe tẽtatum. Argonauta quem inſcripſit librum, falſò inſcripſit, quemadmodum alibi quoque dictum eſt: argumentum enim eſt, Achillis natalia. cæterùm Ariadna maximam item partem agit. Depicta verò veſtis illa fuit. Græcorum imitatione, qui clypeos etiam intulerunt in ſua poematia tales tãtóſque, vt vniuerſa opera occuparint. cuiuſmodi Heſiodo quoque aſcribitur. Stilus mollis, terſus, rotundus: qualem alibi diximus in Ciri Virgiliana. verus ſanè aditus, gradúſque ad Æneidis diuinitatem. Profectò mediocre hoc dicendi genus Criticorum aut ſuperat, aut etiam eludit diligentiã. Admiſit verò hoc in opere ſpõdaicos tam frequentes, vt vltro eos ad elegantiam quæſiſſe videatur. Amauit etiam nonnulla ſuo arbitratu dicere: vt *pergignunt* quàm progignunt, *gnate* quàm nate. *Rectas* quoque *lauros* inuenit, prodiditque ille vnus omnium. nullam equidem vnquam recto ſtipite à nobis viſam memini. Paucula ſunt præterea, neque magni momenti, quæ animaduertas,

Putridáq; infirmis variabunt pectora palmis,
Non conuenit *putrida*: potius,
Et tecera infeſtis. Mœſtáque luctiſonis.
Quum teres excelſo coaceruatum aggere buſtum.
potius,
Funereum celſo congeſtum ex aggere buſtum.
Nam ſimulas feſſis dederit fors copiam Achiuis.
commodius,
Nam ſimulac dederit feſſis fortuna Pelaſgis.
Nam ſimul annuerit feſſis fors obuia Grauiis,
Proiiciet truncum ſummiſſo poplite corpus.

Si *corpus truncum* eſt, quomodo ipſum illa *proiiciet*? neque placet omen virgineæ cædis in Epithalamio. In carmine ad Ortalum, tantùm eſt hyperbaton, vt quatuordecim

verſus

verſus exhauriat, excuſabitur, quòd fratris pathos ad eũ vſque locum abſtulerit orationem.

Hactenus multo labore, non ſine maximis periculis defuncti ſumus. Cæterùm hîc nobis cùm haud liceat conquieſcere: id ſupereſt conficiendũ, vt penè nihil egiſſe mihi videar. quis enim HORATII ſtilo putet vllam cenſura eſſe potiorem? Eſt enim omniũm Latinorum Græcorúmque poetarum elaboratiſſimus. nam in Lyricis quem ſonum, quos numeros, quam maieſtatem quæſiuit, obtinuit: quæ omnia quum in aliis neglexit operibus, omiſit ſine gloriæ diſpendio. quam puritatem, elegantiam, venuſtatem in vtriſque appetiit, conſequutus eſt. Duritia tamẽ quę in Lyricis tegitur, in dactylicis offendit. nam ſi quis arbitratur ſatis eſſe, verſum pedibus ſenis concludere, haud mecum ſentit. Voluit purè loqui: eſto. at ea puritas quominus officiat dictionis lenitati, danda opera eſt. Lutulentum ait fluere Lucilium: at ego ipſum ne fluere quidem dico. Et quoniam quidam ſtolidi ita eum ſunt admirati, vt ſolum ſciſſe Satyram ſcribere iactitarent: Iuuenalẽ verò non Satyrum ſed declamatorem exiſtimandum: perpendendum eſt acrius quis ſit Satyræ finis. Ac Satyram quidem eſſe à tragicis introductam ad diluendam ſeueriorum dramatum atrocitatem: ſatis eſt ſuo loco dictum, quum verò riſus captaretur, iſque duceretur vel à ridiculis euentis, vel à dicacitate qua populum perſtringerent, interdum vtrunque, nonnunquam alterutrum deducebant in ſcenã. Poſtea verò quàm etiam Mimi ſunt introducti: ſolis iis iocularia reliquerunt Satyri, ſibi maledicẽtiam reſeruarũt. quod inſtitutum ſequutus LVCILIVS, eò acrimoniæ progreſſus eſt, vt meritus ſit à Iuuenale ſic deſcribi, *Satyra à Tragicis introducta.*

Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit: rubet auditor, cui frigida mens eſt
Criminibus: tacita ſudant præcordia culpa.
Inde iræ & lacrymæ.

Igitur non ſemper quæritur riſus: hoc enim væcordiæ potius atque amentiæ: ſed obiurgatio, quæ eſt altera pars ſapientiæ. quippe quum primum eius officium ſit. eiuſmodi præcepta dare, quæ ad bene beatéque viuendum noſtros animos comparare poſſunt: quod reliquum eſt, auerſa ingenia reprehendat. Quòd ſi hanc

Partem concedunt nobis, riſum ſibi vendicant: videamus quemadmodum ne hac quidem profeſſione ſimus inferiores, quod antequam aggrediamur, recẽſenda ſunt

Iuuenalis. in Iuuenale nonnulla, quæ adeò ſunt acutè dicta, vt vix vni aut alteri par ſit Horatius,

Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur diis
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.

Quid enim argutius dici queat, quàm nos fructum capere ex ira deorum; vt quod obeſt, iuuet? quid tam diſſimile, quàm victorem plorare? At quomodo ſcribit ſumptus inanes?

Qui bona donauit præſepibus.

Quid de ſceleſtis, qui per mala facinora ſunt locupletati?

Criminibus debent hortos prætoria menſas.

quúmque adoraretur pecunia, admirabile id,

-nullas nummorum ereximus aras.

Et illud deſperatorum,

-votáque deponunt.

Et de ſumma ſcelerum,

Omne in præcipiti vitium ſtetit.

De ſimulatore,

Frontis nulla fides.

Feſtiuiſſima figura de vitæ reſiduo,

Et ſupereſt Lacheſi quod torqueat.

Adulatorem,

Nocte diéque poteſt alienum ſumere vultum.

Diminutio oratoria,

Hoc precium ſquammæ? Potuit fortaſſe minoris
Piſcator quàm piſcis emi.

Auarum quàm rotundè,

diues tibi, pauper amicis.

Sed illud valde feſtiuum,

Anſeris ante ipſum magni iecur, anſeribus par.

Acutè & hoc,

Et melior fatis donaret homuncio.

Sanè nihilo minus,

Virro ſibi & reliquis Virronibus.

Et alius modus attributionis,

& cum tota Carthagine migra:

quia Carthaginem victam in ore haberet.

Connexio quoque contrariorum iucundiſſima,

-illam

-illam quam laudibus effert,
Horreat. & modus dicendi feſtiuus,
-quam ſextus, & octogeſimus annus
Pulſat. Sicut & illud de fœmina ſatagente.
Quæ fugit à ſexu.
Nocatio rhetorica de ingenio muliebri,
-iram atque animos à crimine ſumunt.
Nihil illo ſalſius,
-ſed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? Nihil illis acrius,
Túne duos vna ſæuiſſima vipera cœna?
Túne duos? ſeptem, ſeptem ſi fortè fuiſſent.
Hoc acceptum eſt fortaſſe de Ciri Virgiliana: ſic enim ibi,
Téne ego plus patrio dilexi perdita regno?
Téne ego? Sed & id vrbanum,
Tunc par ingenio precium.
Illud diuinum,
Summum crede nefas, animam præferre pudori:
Et propter vitam viuendi perdere cauſas.
De periculis, *-quanti ſua funera vendant.*
Quàm generoſum illud?
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere.
Multa teguntur illis verbis: & efficaci indicatione oſtenditur fœcunditas,
-dedimus quod famæ opponere poſſis.
Hoc acutum & feſtiuum ſimul,
madidique infantia naſi.
Illud ex opinione vulgi ſtolidiſſimi: præſertim in Gallia,
A cenſu famam trahit,
Non potuit illis clarius deſcribi anxietas habendi,
-propter patrimonia viuunt.
Erepti è naufragio,
-fatúmque valentius Euro. &,
Spes vitæ cum Sole redit. Illo verò non poteſt quicquam ſalſius aut amarulentius,
-ſi curant cunctos punire nocentes:
Quando ad me venient? Hæc è multis pauca, quæ ſcita, non plebeia dicendi ratione poſita ſunt ab illo. ne adducam ſententias ita crebras, vt ne tamen cõquiſitæ ſint,

De riſu autem ita cenſeo, neque in hoc, neque apud Horatium quippiam ridiculum eſſe, qualia fabricatus eſt Ariſtophanes. Cæterùm vrbana & ſalſa multò plura Iuuenali attribuas, quàm excipias ab Horatio. ſunt autem multa loca tanquam fundamenta quædam feſtiuitatis. Ab irriſione,

Quę tondente graui iuuenis mihi barba ſonabat,

A notatione,

-veniat lectica Mathonis.

Plena ipſo: Cum indignatione,

Partes quiſque ſuas ad menſuram inguinis heres.

&, *-ſi Laurenti cuſtodit in agro*

Conductas Coruinus oues. &,

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

&, *-ſpeculum ciuilis ſarcina belli.* Ex ambitione.

Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram,

Ex nequitia diſſimulata,

Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

Ex illuſione de malo verſu,

Qualemcunque poteſt: quales ego, vel Cluuienus.

Ex importuno,

-& Auguſto recitantes menſe poetæ.

Ex deſpectu & vilitate notatio,

Iudæis, quorum cophinus fœnúmque ſupellex. &,

-ſequitur ſua quemque culina. &,

Propter quod Romæ cum boccare nemo lauatur.

Notationes præterea multæ,

Lectus erat Codro Procula minor. & quæ ſequuntur, vſque ad illum verſum,

Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud

Perdidit infelix totum nil. &,

-ſtantis conuicia mandræ

Eripiunt ſomnum Druſo, vitulíſque marinis. &,

Corbulo vix ferret tota vaſa ingentia, & quæ ſequuntur omnia feſtiua. Ex tenuitate,

Me, quem Luna ſolet deducere.

Ex impotenti auiditate,

Sic inde huc omnes tanquam ad viuaria currunt.

Ex definitione,

Si rixa eſt vbi tu pulſas, ego vapulo tantùm, & quæ ſequuntur; vt,

-libertas

-libertas pauperis hæc eſt:
Pulſatus rogat,& pugnis conciſus adorat:
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti,
Quid illo magis expreſſum?
-hoc tu ſuccinctus patria quondam
Criſpine papyro. Illuſio ex contrario,
-iam quartanam ſperantibus ægris, pulchram ſanè ſpem.
Ex calumnia valde ſapidum,
Non dubitaturi fugitiuum diſcere piſcem
Et de eodem adulatio feſtiua,
Ipſe capi voluit. Ex comparatione,ſiue collatione,
Quantum vix redolent duo funera. Apparatus verò concilij, & quaſi S. C. de Rhombo adeò eſt elegans & vrbanus,vt nihil ſuprà. Ab amentia,
Qui nunquam viſe flagrabat amore puellæ.
Attributio ex hiſtoria:vt ibi de figulo,
-ſubitúſque Prometheus.
Adulatio in re inepta & abſurda,
-ſed ex hoc
Tempore iam Cæſar,figuli tua caſtra ſequantur.
Ab impuritate,
Vnus Iberinæ vir ſufficit. Ocyus illud
Extorquebis,vt hæc oculo contenta ſit vno.
Ex ritu,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.
Qua vrbanitate vſus quoque Auguſtus eſt: cùm dixit, Malle ſe eſſe Herodæ porcum,quàm filium. hoc?
-citharœdi cauda magiſtri,quis enim non rideat?
Ex decoro,
In Corum atque Eurum ſolitus ſæuire flagellis,
Barbarus, Aeolio nunquam hoc in carcere paſſos.
Acumen eſt in ſeruitute ventorum apud Æolum, quæ deſignatur per vocem illam *carcere.*
Ex indignitate,
-audis
Iuppiter hæc nec labra moues cùm mittere vocem
Debueras vel marmoreus? maluiſſem,*fulmen* quàm *vocem*,Illa etiam ſalſiora ex veritate,
-vt video:nullum diſcrimen habendum
Effigies inter veſtras,ſtatuámque Bathylli.

Illud ex eruditione profectò feſtiuum,

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata leget.

A Cynicis tunica diſtantia. ſeueram ſanè differentiam, ſi *tunica* tantùm diſtant.

Illo verò nihil ſalſius, de Claudio,

-tremulúmque caput deſcendere iuſſit

In cœlum, quia inter diuos relatus, in Orchum raptus fuit, Sanè valet facetum illum titulum: ἀποκολοκύνθωσιν dico, quem ἀντὶ τῆς ἀποθεώσεως poſuit ad irriſionem,

Horatius. HORATIVS autem pauca horum ſimilia. Fabellas quidem & Apologos interſerit ſuauiſſimos: ſed quibus nullo modo riſus moueatur. Acutè dixit illud,

-quàm ſibi non ſit amicus. &,

-famæ ſeruit ineptus. &,

Inuidiam placare paras virtute relicta. &,

Non horam tecum eſſe potes. &,

Téque ipſum vitas fugitiuus. &,

Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.

Riſus ex dicto feſtiuo in hoc,

-equi frænato eſt auris in ore.

Simile eſt vrbanis definitionibus noſtris, Quid eſt vxor: ſcabies animi mariti. Quid eſt populus? mare ſeipſum mouens. Ex Publij nimis multa eiuſmodi,

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Ex facto ridiculo, in quinta Satyra ſecundi, de anicula vncta. ſed illud præter expectationem omnes ſuperat vrbanitates,

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit aut non.

Quod deprauant Grammatici.

Hæc igitur cùm ita ſint: non eſt à Satyris excludendus temere Iuuenalis: ſed eum tantò anteponere decet Horatio, quantò melior Horatius Lucilio iudicatur. Si neque argumentorum varietate par eſt illi Horatius, neque dexteritate tractandi, neque vbertate inuentionis, neque crebritate ſententiarum, neque acrimonia reprehenſionis, neque acumine dicẽdi, neque facetiis aut vrbanitate: iſtorum Criticorum vel ineptum vel malignum, vel factioſum iudicium deprehendetur. Age verò quando non ſolùm Satyra ipſa, verùm etiam quoduis opus ſcripturáque ſimplex eſſe debet & vnum: neque in Satyris, neque in Epiſtolis, at ne in Poetica quidem, in qua hoc ipſum

ipſum præcipit,obſeruauit.quippe qualencunque materiam aggreſſus fuerit,illico erumpit in Satyricas reprehenſiones.credo ad id rapiente ingenio ſuo. id quod vt clarius pateat,non pauca loca nobis adducenda ſunt. In prima ſtatim Ode mortalium ſtudia excutit,quemadmodum in I,Satyra.In II,

Audiet ciues acuiſſe ferrum,&c.In III,tum alia,tum illa,

ſi tamen impiæ

Non tangenda rates tranſiliunt vada.

In ſequenti,

Iam te premet nox,fabulæque inanes.

In ſequenti,

Miſeri quibus intentata nites.

Illa eſt tota reprehenſio,

Lydia dic per omnes,

Te deos oro,Sibarim cur properes amando.

Perdere? ſicut & XI.

De quartadecima,nihil dicendum:ſeipſam enim prodit:nec minus ea quę ſequitur.nō partim duodeuiceſima & viceſima quinta.Item altera ab hac,& vndetriceſima, ſed & idem ſapit triceſima tertia & quarta,& 5.& 8. Qua diligentia ſi in cæteris quoque vtaris, eundem ſpiritum deprehendes. Iam verò Epodos præter paucula, nihil aliud ſpirat. hos enim Parios Iambos Romanos ab ſe primo factos temere gloriatur, quis enim neſcit à Catullo id antea feliciſsimè factitatum? nam cuiuſmodi ſint Horatiani, mox videbimus. Verùm vt ad id vnde digreſsi ſumus redeamus,nōſemper quod ſemel orditus eſt detexit,quippe tertiam Satyram cùm ita incœpit, vt in Tigellio damnaret homines inæquales: oportuit hoc proſequi.at ille tranſilit ad malignos animos.qui peruerſè omnia interpretantur.poſtremò diuertit ad diſputandum contra Stoicos, quòd peccata paria non ſunt, ac quæ diſputatio?nempe quæ id concludat: Stoicum neq. eſſe regem.neque ſapientem,In ſecunda Satyra cùm proponat extrema eſſe vitioſa,ac propterea mediū eligēdū: iubet abſtinere à matrona,rectè ſanè.narrat incōmodaatque pericula illis, *Hic ſe præcipitē dedit*,&c.Nec puduit eadem in fine repetere ibi. *ne vir rure recurrat.* Quod loquacitatis, & obliuionis, aut negligentiæ vitium non prætereundum,hic primus error,alter ille: cùm deletis

deletis præceptis modò poſitis, laudat concubitus mere-
tricios. Quinta Satyra tota frigida: à qua nihil doceri queas. Eam quam poſuit Meſſi atque Sarmenti altercationem, puto eſſe omnium inſulſiſſimam: niſi huic anteponas cœnam Naſidieni, aut Rupili cum rege ineptiſſimam controuerſiam. in qua etiam plus octo verſuum hyperbaton animaduertendum eſt. Cùm verò Vlyſſem ita loquentem inducit,

Vtne tegam ſpurci Damæ latus: etiã atque etiam videndum eſt, an per poeticam prolepſim defendi queat. alias debuit introducere perſonas. non enim cogitur ab hiſtoria. ſicut & id dubitare poſſumus: vbi gentium inſulas inuenerit acidas. Quibus è locis neque temere, neque fruſtrà contendemus, Iuuenalem longè accuratioris Satyræ authorem eſſe. Sanè prima adeò pulchra eſt, adeò rotunda: vt nihi extet. Sexta diuina tota, & quæ grandem ſpiret poetam. Decima quoque optima eſt. Quod ſi damnãt in Iuuenali copiam exemplorum, atque propterea per conuicium declamatorẽ vocant: eadem ratione philoſophi nomen à Cicerone tollant, declamatoris attribuant. quis enim eo copioſior, ſiue legas quæſtiones Tuſculanas ſiue libros tũ de Fato tũ de Diuinatione? Ariſtotelis quoque liber ſecundus Oeconomicôn, poſt aliquot præcepta totus abſoluitur exemplis hiſtoriarũ. quid? ſoli oratori licebit vti ad ſubſellia exaggeratione? diſtributione? Nonne vel communium rerum exemplis, vel priuatis tum fabellis tum hiſtoriis addenda eſt anima ſcriptis noſtris: ſine quibus tota poeſis mortua eſt? quid? nõne idem ab Horatio factitatũ eſt? nam quot quantáque de Auaro in prima Satyra? Primùm enim defodit aurum. deinde de aceruo. tum de iugeribus poſtremò conferuntur vel cõmoda vel voluptates hauriẽtium hinc è flumine. inde ex vrna. ad hæc exẽpla duo. Athenienſis cuiuſdã, & Tantali: ac mox de Vuidio. In ſecunda de mœchis exempla vſque ad faſtidium. Secunda pars tertiæ pura eſt declamatio. Idem poteſt obiici ex illis quartæ,

Hic nuptarum inſanit amoribus, & aliis quæ ſequuntur. Obſeruabis etiam quæ ex prima & tertia ſecundi afferre queas. Eadẽ verò argumenta ſi vtrinq; conferantur, nunquam inuenies Iuuenalem inferiorẽ: ſæpe etiam pręſtantiorem. Octaua enim longè eſt excellentior quam ſexta Horatij.

Horatij. Etenim perpauxilla de virtute, cum qua comparat vulgarem nobilitatem: multa de ſeipſo. vbi non eum pudet ignauam commendare vitam, nulliſque ciuilibus officiis luculentam? vt natalia ſua libertina verè prodat. Decima quoque Iuuenalis cum prima Horatij comparetur: de votis ſtudiiſque mortalium: ſanè ille tibi poeta videbitur, hic ieiuni cuiuſpiam theſeos tenuis tentator. Multis etiam locis aſtrictior, & caſtigatior Iuuenalis eſt veluti de formica in ſexta,

Tamen vtile quod ſit.
Proſpiciunt aliquando viri, frigúſque, famémque
Formica tandem quidam expauere magiſtra.

at HORATIVS multo, tractu orationis,

Paruula nam exemplo eſt magni formica laboris.
Ore trahit, quodcunque poteſt, atque addit aceruo
Quem ſtruit, haud ignara ac non incauta futuri.

Ampullatur deinde ſupra ſatyram,

Quæ ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum.
Non vſquam prorepit: & illis vtitur antè
Quæſitis, patiens. tum autem quid eſt *patiens*? nam profectò nihil tum patitur: non igitur *patiens*, ſed genialiter gaudens. In verborum quoque collatione non ſemper optimus obſeruator. coactus enim truditur aut ad aſperitatem aut ad licẽtiam: veluti cùm poſtponit quæ ex vſu præponi conſueuere. quemadmodum fecit ibi, *Aulæa ruant ſi*. quam temeritatem caſtigauit atque irriſit olim Ariphrades, comœdiæ veteris author, cùm illuderet Tragicis qui dicerent, δωμάτων ἄπο, veaùm hæc labes allata fuerat antea ab ipſo Homero, non ſine maximo flagitio decoris atque ſuauitatis. οὐρανόθι πρό: cęlitus ad tantum potuit verſus vis, & authorum ignaua ſecuritas. contemptúſque poſteritatis. Sic,

Et qui nocturnus ſacra diuùm legerit. melius, *diuûm ſacra.* & inconcinna illa,

Penè macros arſit, dum turdos verſat in igne:

neque in igne verſabat,

Penè arſit macros turdos, dum verſat ad ignem.

Etiam in illis dubito,

Flere vt ſi filius immaturus obiſſet:

mihi videtur adultus magis lugendus,

Nõ omnibus placet Dauus illius, cùm philoſophatur,

nam tametſi adducit ea tanquam audiuerit de Criſpini ianitore:tamen multa memini me audire à philoſophis diſputata, quorum ne nunc quidem auſim me idoneum recitatorē profiteri. Sic & inepti profligatiq. & pudoris & iudicij barbari, ſuis in colloquijs Lanium ac Salganarium de rebus diuinis tanquam theologos faciunt diſpu tare. De Satyris hęc: de Epiſtolis deinceps videamus.

Eraſmi colloquia.

Eiuſdem ſtili Epiſtolæ: ſed nitidiori:, harũ verò argumenta cùm varia ſint, ſuo quæque iudicio metienda ac perpendenda erit. Quædam enim ſunt familiares haud magna (vt ille ait) cũ re. tertia pura eſt admodum, miniméque ambitioſa, quartam auxit præceptionibus bene viuendi. quinta quoque valde familiaris eſt: exit tamen ad loquendum de ebrietate, præter propoſitum. Aliæ ſunt commendatitiæ, vt noua: nihilo vtilioris operę, aliæ conatus habent philoſophi ad frugalitatem & liber tatem: vt decima, de temperantia, vt duodecima. Cæterũ in ſextadecima, vbi ius deſcripſit, exilit temere ad diſcutienda præcepta ſapientiæ. Sic in duodeuiceſima, ingreſſus eam diſputationem qua reducit virtutē ad me diũ ab extremis: ſaltuatim agitur per præcepta diuerſa, quæque inter ſe nulla cohærent affinitate. Septima adeò elegans eſt, adeò vrbana, vt ad eas virtutes nihil addi poſ ſe videatur. at ſexta nugatrix de beatitudine: vtitur autē verbo *admirari* ambiguè. nam admiratio in Philoſopho eſt impreſsio rei nouæ ad cauſam diſquirēdam, quę ſola via fuit prima tum ad virtutem, tum ad ſcientiam: atque ex hiſce porrò ad beatitudinem. at hic ait nihil admirari creare felicitatem. intelligit percelli rerũ æſtimatione. Harum autem, vt ita dicam, ſapientium Epiſtolarum ratio atque natura, neutiquam differt à Satyra. nam quemadmodum medicina aut præſeruat à morbis aut eos tol lit. ita Epiſtolæ proponũt ea quibus à vitio abſtineamus, Satyra illis pugnat quibus vitia extirpentur. quamobrē qui verſus in Satyra ſeptima, idem in Epiſtola prima,

Leuo ſuſpenſi loculos tabulámque lacerto.

Maxima pars primæ Satyra eſt, & ſecundæ, & quintędecimę. tota vndeuiceſima lacerat imitatores, ad Augurum, veteres poetas & populi iudicium. In vltima verò poſtquam de poetis ſcribere cœpit. proripit ſe ad inſecta tionem auiditatis; ſecunda verò adeò ineptus eſt, vt ab erudi-

eruditioribus nequeat tolerari.quis enim dicat Homeri nugas eſſe potiores præceptis philoſophorum?An rectè facit Agamemnon.cùm petenti patri negat ſe daturum virginem? hoc ſequeris tu? Nam quare cœtus vniuerſus non diremit litem?nõ erat rex Agamemnon populi, nõ procerũ,cuius libidine exercitus morbo periclitaretur: ſed imperator ad bellum tantùm.Non rapit ei Chryſeidem Achilles.ſed reddit patri,donat deo, mutat pro ſalute populi. Quare pro Paride ſuſtinet bellum Priamus? bellũ imò interitũ filiorum.quare pro mœcha? Quare deos adulteros,ignauos,ſeditioſos,factioſos facit? Quæ Vlyſſis ſapientia,cùm iret ad Polyphemũ ignotum cùm ad Antiphaten? illius vafritiam anteponit Crantoris & Chryſippi ſapientiæ.Nolo impræſentia cũ Homeri puerilibus ineptiis ineptire.Satis oſtendit Plato quanti eum faceret, quando interdixit ſua Republ.Prima verò Epiſtola quouis melle dulcior eſt.Sententiæ appoſitę,dictio caſta,rotunda, ſuauis. quapropter arbitror poſtremam omnium factam,primam poſitam ob luculentam raritatem.Itaque dicit,

Nunc igitur verſus,& cætera ludicra pono.

Quare etiam Epiſtolarum librum Satyris poſtponendũ cenſeo.Id quod cùm in vetuſtis exemplaribus videamus neſcio quid conſilij in mentem venerit iis qui inuentum ordinem ſubuertêre.Grammatico nihil infelicius. credo quod viderent verſum illum, *ſumma dicende camœna:* quaſi verò non hanc ipſam poſtremam intelligeret. Sũt in ea quoque ad inſtitutionem ſapientiæ pręceptiones. verùm vbi ait,

Nunc in Ariſtippi furtim præcepta relabor.

quomodo res ſibi,non ſe rebus ſummittat? nanque Ariſtippum,vt ipſe ait.omnis decuit & ſtatus & res, quippe omni & loco,& tempori,& perſonę non ſolùm cedebat: verumetiam ſeruiebat.Haud ita Diogenes, qui ne Polypo quidem crudo ſeſe voluit ſummittere. Hæc de Epiſtolis in vniuerſum: illa priuatim. Multi verſus frigidi aut incompti.quid enim ineptius illo?

Viribus vterus,per riuos,flumina,lamas.

Verùm vbi oues furto,morbo periêre capellæ.

Apud nos quidem ouis pecus morboſius: quanquam in libris paſtionum aliter ſcriptum eſt. Etiam eſt animad-

uertendum quo vſu Penelopes procos appellat Spōſos Quis eos ſpopōdit,aut deſpondit? Præterea ne illud quidem prætereundū:ait enim *ſe ponere verſus, & cætera ludicra*, at verò qui ſibi conſtat, tot poſtea verſibus compoſitis,non depoſitis?

De arte quæres quid ſentiam. Quid? equidem quod de arte ſine arte tradita.nam quod principium? nempe Satyrę.Summa tot verſuū hęc:Ea ſcribere quę inter ſe cōueniant.tum ſtatim de modo inter breuitatem & laxitatem,& quantum ibi Satyræ rurſus? Tertio loco, quod in primo eſſe decuit:deliberatio de materia eligēda.Quarto de ordine:quā ſanè mutilè docet.In quinto iā de partibus eloquutionis.quod præceptum trahit cauda ſententiarum:at interea poeta ſuſpenſus nihil diſcit. Sexto de accommodatione verſuum ad materiam. Septimo de venuſtate. hoc tamen pertinet ad vim legéſque eloquutionis:ſimul de efficacia. Octaua de perſonis, earúmque oratione atque moribus. Nono de imitatione. Decimo de prudentia in ſcripturę modo.Vndecimo de modo rei ipſius,hoc eſt. argumenti. Duodecimo redit ad perſonarū mores ab ętatibus.Tertiodecimo de reprę ſentatione fabularum.Quartodecimo de chori officio & apparatu.Quintodecimo de Satyrarū tū argumentis tū phraſi. Sextodecimo de pedibus. Septimodecimo de prudentia ad edendū,ſimul & exhortatio ad imitandū.cùm tamen alibi vocet imitatores,*ſeruum pecus*. Decimòoctauo inſectatur veterum iudicium.Decimonono de Tragœdię inuentione. Viceſimo caſtigat præcipitatam editionem. Viceſimoprimo Satyram exercet aduerſus poetas. Viceſimoſecundo oſtendit vnde peti poſſit materia rectè ſcribendi.Viceſimotertio redit ad Græcorum commendationē. Viceſimoquarto Satyra eſt aduerſus ſtudia illiberalia Romanorū. Viceſimo quinto ſtatuit virtutes duas poeſeos:docendi,delectādi.Viceſimoſexto repetit modum ſcriptionis.Viceſimoſeptimo materiæ rationē. rurſus repetit virtutes ſupradictas. Viceſimooctauo dat leges excuſationū. Viceſimonono examinat poematum naturas.Triceſimo ſtatuit poeſeos excellentiam.Triceſimoprimo quod primò admonuerat repetit,Ex ingenio ſuo cuique laborādum. Triceſimoſecundo hortatur ad iudicia & caſtigationes.Triceſimotertio poeſeos ortum

atque honorem. Triceſimoquarto diſputat ad poeſim vtrum plus conferat, ingenium an ars. Triceſimoquinto informat poetæ futuri vitam. Triceſimoſexto Satyra cõtra recitatores, quam vſque ad finem deducit. Hæc eſt Horatij ars quam ſi præceptores noſtri nobis olim ad hunc modum partiti eſſent, eius ſanè facies nota fuiſſet, ita vt aliunde auxilium petendum eſſe intelligeremus. tunc autem admiranda erat ſimplicitati noſtræ: propterea quòd vbi illam prelegeramus, nihil incrementi cepiſſe animos noſtros ſatis conſtabat, vel ad inueniendum, vel ad inuenta eloquendum. tibi verò opera ac diligentia noſtra, & vniuerſum propoſitum, & partes, & ordo qualis eſt, manifeſtè patet. Nunc ad politiſſima eius carmina contemplanda tranſeamus. in quibus conſiderandis maior laudis atque admirationis, quàm caſtigationis apparatus erit.

Carminum igitur libri, vel iucunda inuentione, vel puritate ſermonis, vel figurarum tum nouitate tum varietate, maiores ſunt omni non ſolùm vituperatione, ſed etiam laude: neque ſolo dicendi genere humili, quemadmodum ſcripſit Quintilianus, contenti: verumetiam ſublimi maximè commendandi. quid enim altius aut prę clarius illis?

Poſt ignem æthera domo
Subductum, macies & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſſitas
Leti corripuit gradum. &,
Scriberis Vario fortis, & hoſtium
Victor Mæonij carminis alite. &,
Quis martem tunica tectum Adamantina
Dignè ſcripſerit? & quæ ſequuntur, &,
Sub lacrymoſa Troiæ
Mœnia: ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas
&, *Permitte diuis cætera: qui ſimul*
Strauêre ventos æquore feruido
Deprælianteis, nec cupreſſi,
Nec veteres agitantur orni.

Hæc & alia per portiunculas. At tota illa,

Quem virum, aut Heroa lyra vel acri, & quæ ſequuntur.

Item XIIII,& XV.quarta & viceſima. Triceſima verò prima adeò aſſurgit,vt facilè probet iudicium noſtrum.nec inferior triceſima quinta. Prima quoque ſecundi eſt alti loquã:ſicut & quintadecima. Pars ſpiritus in vndeuiceſima, & in ſequenti. ſed & prima tertij magnifico dicendi genere ſtructa eſt,& ſecũda.tertia verò grauiſſima.Quarta nec Pindaro cedit,ac ne quinta quidẽ quin ſexta quoque altiſſimè ſonat: haud paulò minor ſextadecima. at viceſimanona incipit leniſſimè : tum verò ſemper aſſurgit eò vſque, quò nemo aliorum peruenire poſſit. Vltima eiuſdem libri miſcuit etiam faſtum cum maieſtate. Quarta verò quarti,profectò aliarum nulli cedit magniloquentia.quã quę ſequitur,tametſi eò non aſpirat,in eadem tamen luce verſatur:ſicut & ſexta,quæ ſimul nitore quodã venuſtatis perfuſa eſt.Nona altior eſt, & ſeuerior. qualis & quarta decima : nec minor eam ſequens. Quæ recenſere coactus ſum,vt virum maximum,atque etiam cum ipſo Pindaro in hiſce conferendum , à calumnia vindicarem.Nam & Pindaro accuratior eſt,& ſententiis crebrior,neque ſibi,vt ille,indulgens:ſed nõ ſine auditoris reuerentia,audax ad eam præſtãdam magnitudinem, quæ neque illi oneri,vt nobis miraculo ſit.In eo nihil laxum eſt,nihil hiat.omnia cohærent ,ita vt vnum tota illa eſſe videantur.Cæteræ cantiones partim in humili dicendi ſtilo,vt,

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloe. &,

Ne ſit ancillæ tibi amor pudori: atque aliæ, partim in mediocri,vt illæ,

Mecœnas atauis edite regibus. &,

Otium diuos rogat in patenti: atque aliæ. Omnes inquam tantæ ſunt venuſtatis : vt & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerint ſpem talium ſtudiorum. Inter cæteras verò,duas animaduerti quibus ne ambroſiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera eſt,tertia quarti libri,

Quem tu Melpomene ſemel
Naſcentem placido lumine videris.

Altera,nona in tertio,

Donec gratus eram tibi.

Quarũ ſimiles malim à me cõpoſitas, quàm Pythionicarũ multas Pindari,& Nemeonicarũ. quarum ſimiles malim compoſuiſſe,quàm eſſe totius Tarraconenſis rex.

Igitur

Igitur tametſi tam magnificè de Horatij carminibus ſentio: tamen dabunt ingenio nobilíque pudori noſtro veniam ſtudioſi,ſicubi etiam optauimus potiora.

Principiò nos offendit idem argumentum tot locis tractatum.nam vt omittam quæ in Satyris atque Epiſtolis ad hanc eandem tractantur rationem:vide nihil differre materiam primæ cantionis primi,& primæ tertij. Eædem ſententiæ decimæ,& ſextædecimæ ſecundi. multis quoque aliis in locis aut eadem, aut ſimilia repetuntur. Quod verò ad dictionem attinet. ſanè duriuſculus eſt in prima.neque placet illud.ait enim, Si quis ambiat honores & magiſtratus:aut,Si quis horreo cōdidit vniuerſum Libyæ frumentum:horum neutrum moueri poſſe vt fiat pauidus nauta.Quid mirum?Potius diceret, ambitioſum illum non poſſe allici ad agriculturam,etiā propoſitis diuitiis ex Libya vniuerſa.Malim etiam legere,

Sublimi feriam vertice ſidera, quàm *ſidera vertice*. In ſequenti verò non pauciora ſunt diſpicienda. Primum,non eſt portentum niuis copia, ſicut grandinis, neque nocet nix. deinde haud ſatis intelligo quamobrem cōqueratur Ilia.neq; enim ſi doleat Romanorum vices ex ſeditionibus, adiungat etiam à fluuio diluuij calamitatem. neque Iliæ potius quàm Romuli intereſt.Neque finis reſpondet principio,& illud nimis laxum,

Omne cùm Proteus pecus egit altos
Viſere montes.Neque enim omnes egit piſces: & verbū *viſere* non ſatisfacit Præterea quamobrem Regis monumentum,aut Veſtę templum diruit fluuius ob ciuile bellum?num Veſtæ audet Ilia incommodare? Deniq; ſi omnia fato fiunt:quare non probat Iupiter?aut ſi Iupiter nō probat,cur aduerſus fatum Tyberis ruit?Siue vult Cæſaris vltor eſſe: quid igitur Romæ pulcherrima ac religioſiſſima quęque demolitur,cùm Romā ipſam Cæſaris nepotibus promiſerūt fata?Ait itē ſummas vlmos fuiſſe columbarum ſedem.vix hoc perſuadeas rerum Naturę conſultis:niſi columbas accipias pro palumbis.

In III. Ode ait, Auſtrum præter cæteros ventos ſummum habere imperiū in mare Adriaticum quod eſſe falſum intelliget , qui ſciet Adriaticum rectà excurrere in Vulturnum,cuius impetu etiam creſcit Ionio ſubinuecto Adriaticum. Boreæ quoque ſubiectum eſt: qui ex alto

alto ſpirat:quamobrem mirę vaſtitatis fluctus excitātur. premit enim, itaque etiam ſuſtollit. Hoc enim aquæ proprium eſt, vt quæ pars deprimitur, ſubeat in proximam: atque ita tollat ad curuationem. Auſter autem ex deuexiore parte flans frangitur Apœnino. quamobrem non ſubruit, ſed radit. Iccirco quod notauit Gellius, etiam poſtquā ceſſauit, mare adhuc eſt fluctuabundū. Præterea non eſt verū ab Auſtro Adriaticum aut aliud pelagus trāquillari: quare igitur dixit *ponere?* & commodius præpoſuiſſet hoc illi: *Ponere ſeu tollere*: creſcere nánque oportet orationem. Atqui maiore vi opus eſt ad ciendas tempeſtates, quàm ſi permittas mare ſuo tantùm motu ferri.

In quarta, *Vulcanus ardens vrit officinas.* Non vrit caminos: deficerent enim, at non deficiunt. Et quænam *machinæ carinas ſiccas trahunt*? in aqua ſanè fluitant. Quòd ſi dicas hyeme ſubductas, deduci in mare: neutiquam in machinis aut tractu fit: ſed pulſu phalis ſubiectis. nec placet epithetum officinarum, *graues*. neque cohæret tota ea pars parti cui ſubeſt. Quid enim Gratiis choros ductantibus cum marculis Cyclopum? an excuſabis eò quòd *χάρις* eſt apud Homerum vxor Vulcani? oportet enim commento quopiam ſubuenire, ac referre gratiā magnis viris. Melius, *vrget officinas*: quippe magiſtri eſt operas vrgere. Nec prudenter appellauit, *exilem Plutoniam domū*. nihil quippe capacius. quid enim non potuit recipere? aut quid ſatur remiſit, quod grauaret regnum?

In quinta, quæ merum nectar eſt, verbum poſuit paulò languidiuſculum, *emirabitur*. neque enim explet ambitum animi amatoris. quippe merus verúſque furor eſt. Equidem probarim *deteſtabitur*: dixit enim *flebit*. non tamen damno: nempe ſtuporem voluit intelligere.

In ſexta, *Imbelliſq; lyræ Muſa vetat potens*: arrideat magis, *Muſa potens vetat.*

In octaua, quæ pulcherrima & mundiſſima eſt, *Quid latet, vt marinæ*

Filium dicunt Thetidis ſub lacrymoſa Troiæ

Funera? Non ſanè conuenit, Latet Achilles in Scyro ſub Troiæ funera.

In nona, *nec dulces amores*

Sperne puer, neque tu choreas. Verſus coegiſſe videtur eum, vt pronomen interponeret.

In decima, *Voce formaſti cantus & decora*

More palaeſtræ. melius, *lege palaeſtræ.* reſonatio nánque illa inſuauis, *decoræ More.* neque eſt ſicut in Satyra,

-quarta vix demum exponimur hora.

Ora manúſque tua lauimus Feronia lympha.

Sicut alibi notauimus ex Homero ἱερῷσιν ὕδασιν. Præterea minus ſatisfacit epithetum *decora:* ſicut neque illud,

Ilio diues Priamus relicto. Quid enim hîc *diues*, qui eſſet omnium miſerrimus mortalium? orbus penè liberis omnibus: vniuerſo penè regno ſpoliatus. Potius *mærens* aut *infelix.*

Vndecima ſi à noſtri temporis poeta quopiam ſcripta eſſet, nequaquam inter probas admitteretur.

In duodecima, *cuius re. init iocoſa*

Nomen imago: Echo interpretamur. potius dato quàm accepto indicio ſignificatus. eſt enim vocis imago, quam vocem niſi addideris, nihil ſonat. Malim de vera imagine, *cuius referat vetuſta Nomen imago.* Quo in poematio nobiliſſimo notabis numerum in illis,

-temerè inſecutæ: non autem ſimpliciter, *ſequutæ:* duabus de cauſis. Primùm idē ſonus quinquies repeteretur, quater ſanè, & ſimilis in diphthongo. deinde quòd eliſio auget numeri magnitudinem,

Cæſaris fatis data: melius *fato:*

In tertiadecima non conuenit roſea ceruix: ſed lactea. Et cùm dixit, *roſeam ceruicem, cerea brachia:* colorem quoque indicare ſuſpicabimur. ſicut apud poetam, *Cerea pruna:* profectò plus ſapiat, *lactea*, vt in Epigrammate Græco, *ἀργέννα*, aut lygdina.

In quartadecima, animaduertendum eſt quibus legibus de vna modò naui dixit, *carinas* in numero plurali,

Nil pictis timidus nauita puppibus,

Fidit; imò fidebat Brutus, neque timidus erat. quare *tumidus*, non *timidus:* & *fidat*, non *fidit.*

In quintadecima duo conſideranda. Primùm,

Sublimi fugies mollis anhelitu.

non intelligo ex toto Galeno quid ſit ſublimis anhelitus. dixerim,

Pulſanti fugies preſſus anhelitu: etiam *quaſſus* plus habet efficaciæ. Alterum, cùm ait Achillis claſſem prolaturam

diem Ilio, non enim fuit claſſis: ſed ipſe.

In ſextadecima, *-nec tremendo.*

Iuppiter iſſe ruens tumultu. quanquam pronomen emphaticon eſt. tamen ne verſus id perſuaſiſſe videretur, maluerim abſtinere, & in hæc mutare ac meliora; *Iuppiter horriſonus tumultu*, vel, *nec tremenda Fulminis horriſoni ruina.* nec cum ipſo dixerim, bilem ſtomacho appoſitam. neq; boni philoſophi intereſt, exiſtimare partes noſtras exceptas eſſe ex aliorum natura animalium quibus nos conſtitueremur. neq; Prometheus coactus fuit, aut coactus fecit. Et quid eſt, cor è limo facere, bilem de Leone mutuari? neque rectè dicas, *muris aratrum* impreſſum: ſed murorum loco deiectorum. & Ariſtoteles & alij apud Laertium philoſophi, hominem rerum naturalium regulam dixere.

In decimaſeptima metiendus ille tibi verſus eſt non incautè.

Nec Martiales hædilia lupos. etenim vox *hædilia* ex Spondæo & Pyrrichio conſtat. vnde neq; integer dactylus ex prioribus, neque ex vltima ſyllaba dactyli principium conſtitui poteſt: ex vtroque tamen duo dactyli. quod ſuſpicor ad Græcorum exemplum factum.

Duodeuiceſima tota inſuauis, coactiſq; numeris quæſita, potius quàm oblata.

Viceſimaquinta in humili genere dicendi eſt. Illa duo membra ſine copula non cohærent.

-audis minus, & minus iam:

Me tuo longas pereunte noctes

Lydia dormis. Neque ſatis mollis illa loquutio, *Flebis mœchos arrogantes*: niſi addas effectos. Leuem autem pro nuda videtur poſuiſſe: ſatis durè. Illa quoq; omnia, *-bachchante magis ſub interlunia vento*, videntur eſſe vnum epithetum Boreæ: alioqui ipſo Borea frigidiora ſint. Neq; *vlceroſum* ſeruit potius iecori indicando, quàm metro ſuſtinendo. Illa verò,

Læta quod pubes hedera virenti

Gaudeat, ſatis intelligo: at illa, *pulla magis, atque myrto*, malè diſpoſita. Illa verò,

Aridas frondes hyemis ſodali,

Dedicet Euro: potius *dedicet igni.*

Viceſima quoque octaua nihilo altius ſurgit. ſingultim tamen

tamen membra interrupta ſunt: nec abſimilis ab Satyra tractus totus. Numeri quoque ipſi adhæreſcunt. laborauit enim hac infelicitate in ſenariis dactylicis Horat. Quid quod ſibi contradicit? etenim quid rogat nautam, vti tertam ſibi puſillam iniiciat inhumato: quem ipſo ſtatim Odes initio puluere tectum ait? *Menſorum cohibent prope littus parua Matinum munera pulueris exigui.* ſatis enim erat vel minima terra partem quampiam corporis tegi.

In triceſimatertia, *Inſignem tenui fronte Lycorida.* nunquam vel in viro vel in fœmina laudarim tenuem frontem, neque ad decorem, neque ad venuſtatem.

In prima ſecundi, ſtilum vertit à laudibus Pollionis ad deplorandas clades ciuiles. id quod ex propoſito fecerat in ſecunda primi, & in triceſimaquinta præter propoſitum, ſicut & hîc.

In ſecunda non placent illa,

Nullus argento color eſt auaris

Abdito terris. ſanè color nunquam abſcedit, ſed nitor. Neque ſatisfacit illud *inimice laminæ.* nam eſt auaritiæ hoſtis Salluſtius: quare docet eum Horatius hoc. quid igitur ait?

Latius regnes auidum domando

Spiritum. Neque ſeruant tenorem propoſitæ ſententiæ verba illa, *& aquoſus albo Corpore languor.* non enim languor cauſa ſitis eſt in Leucophlegmatia: quem deſignat hîc.

Tertiæ argumentum tractauit iam in quarta primi, & repetiit in viceſimaoctaua. vbi verò ait, *& ſororum Fila trium partiuntur atra:* abſcedit à rei natura. vitæ nanque fila ſunt: at vita, aut lux aut lucis. etiam in XIIII, tertij, & XVIII, & II, tertij.

In quarta non placet illud verbum, *& ademptus Hector tradidit pergama feſſis Graÿs leuiora tolli.* Duriſſimum, inquam, verbum *tradidit.* quomodo Hector ademptus queat tradere? neque verbũ, *mæret,* poteſt vtrique membro ſeruire in illis, *Regiũ certè genus & penates Mæret iniquos.* nam quos intelligit *penates,* non ſuos, ſed hoſticos eſſe oportet. Quid enim *iniquos* appellaret? Mœret igitur captiuitatem. at non eodem vſu ſignificandi dicas, *Mæret regium genus ſuum.* Hæc vt concinnes, addes verbũ-

BIBLIOTECA NA ROMA VITTORIO EMANUEL

ſubſtantiuum,*regium genus eſt*.

In quinta quoque durum illud. *& illi quos tibi demſerit Apponet annos.* non *annos* ſanè, ſed vires, aut calorem,ab annis.ſic erat ſentẽtia ſi verſus pateretur: *Illi quod tibi dempſerint,apponant anni.*

In ſexta, neſcio quemadmodũ tam diuerſas terras eſſet aditurus. Quantum enim diſtat Cantaber à Syrtibus? an ſeruiuit varietati?pręterea tanquam qui maximè placeret, optat locum & ſedem ſenectutis Tibur. quónam igitur modo, ſi fatorum vi ab ęo prohibetur,quod reliquum eſt Tarenti degere appetat, ita vt dicat illum angulum ſibi præter omnes arridere? hunc igitur primum pro ſede exoptauerit,non Tybur.

In ſeptima,*Cùm fracta virtus & minaces*

Turpe ſolum tetigere mento. Quod ex Homero, ὀδὰξ, voluit dicere. & verbum *tetigere* languidius eſt, quàm rei atrocitas exigit, & mallem, *minaci mento*, quàm *minaces*, multis itaque modis mutare,aut ſubſtituere potes:

Cùm fracta virtus inſolenti,aut *obſtinato*
Cedere non verita eſt furori.
Oblita virtus cùm vetuſtum
Perdere non timuit pudorem.

Quæ ſi nõ ſunt illis meliora: at pro exemplo atque exercitatione admittantur ad imitationẽ. Animaduertes flexum illarum vocum hîc bis, alibi frequentem : Æſtuoſis,obliuioſo, periculoſæ, libidinoſus, otioſo, luctuoſæ, precioſus,damnoſa,vitioſus,ſumptuoſa,ſtudioſa,ſpecioſa,caliginoſa,maculoſum,belluoſus,ſiticuloſę,imperioſum,vlceroſum,generoſum,cerebroſus,plagoſum,laborioſi,iniurioſis,formidoloſus,doloſo, tumultuoſum, faſtidioſus,operoſa, vmbroſam, famoſus,bellicoſis, iocoſæ,animoſus,fabuloſo,ventoſum,probroſis.

In octaua ille Adonius monachalis eſt. *Sæpe minati*, & *miſeræq; nuper.*

Virgines nuptæ tua ne retardet

Aura maritos. ſi iam nuptæ ſunt, ductæ ſunt, domi ſunt, non retardabuntur : melius, *tua ne reflectat*,redundat,repellat,aut quid melius.

In vndecima, *Adria Diuiſus*. Memineris quoties ea voce claudat verſum quot locis naues,litus,ventos,maria, & eiuſmodi:vt Myrtoum, Creticum, Caſpium, Boſphorum,

rum, Tybur, Geloni, Britanni, Medus, Ponticum, Getæ, Carpathium.

In tertiadecima ait, ex Alcæi ſono Prometheum pœnæ, Orionem venationis obliuiſci. nondum apud inferos hæc inueni.

In quartadecima perſpiciendum quo conſilio merum ſuperbum dixit.

Vndeviceſimæ finis admodum languidus, & *recedentis trilingui*

Ore pedes, tetigítque crura.

Videntur hæc inopis poetæ, non diuini, qualis ipſe eſt,

Vltima ſanè magni ſpiritus eſt, digna tanto ingenio.

Illa tamen non conueniunt loco, *non ego quem vocas,*

Dilecte Mecœnas obibo.

Quid enim? quod πάθος? Imò nihil mirum: poetam qui placeat Mecœnati interire.

In prima tertij,

-carmina non prius

Audita Muſarum ſacerdos

Virginibus puerisque canto.

Quid? quæ ſequuntur carmina plena ſapientiæ, numeroſa, ardua, virginúmne ac puerorum auditione ſeipſis minora fient?

In viceſimanona, *Sole dies referente ſiccos.* haud ſemel monui, epitheta quæ in fine verſuum exiſtunt, ſæpe eſſe argumento coactæ loquutionis, quaſi ſint carminis ſupplementa. Iccirco malim hîc,

Sole graues referente luces.

In ſecunda quarti,

Concines maiore poeta plectro

Cæſarem: quandóq; trahet feroces. poſuiſſe videtur, *quandoque*, pro quandocunque.

Plenius maior reſonante plectro

Cæſarem diſces: trahet vt feroces.

In quarta ita loquitur de pullo aquilæ,

Olim iuuentas & patrius vigor

Nido laborum protulit inſcium:

Vernique, iam nimbis remotis:

Inſolitos docuere niſus

Venti pauentem.

Iam adultum pullum deſcribit, cùm attribuit ei iuuen-

ſutem, præterea cùm demittit in agnos & in dracones. Quare non poteſt hîc veris facere mentionem. nam primo ineunte vere parit. incubat tricenis diebus. vix ſexto menſe ad venationem apti ſunt pulli. quippe Septembri etiam ſunt inualidiuſculi. *Fama deos habuere rectos*. Olim diſplicebat nobis carmen hoc. cúmque multos in modos vertiſſemus, nullus placuit: quamobrem ne hîc quidem ponam. tota verò cantione hac & ſeipſum, & omnem Græciam ſuperauit.

In ſexta, *Diuæ quem proles Niobea magnæ*

Vindicem linguæ ſenſit. Nolim à me Niobes iactantiam attribui magnitudini, neque enim eſt vitium magnitudo. Fuit ſtulta vecordia Niobes, non magniloquentia, *Lynceas & ceruos cohibens arcu*. verbo *cohibere* fortaſſe duriuſculè vſus fuit. nodo faſces cohibemus, carcere, & clauſtris: Nō autem ſagitta ceruum, quem interficimus.

Septima Ode tota eſt quarta primi: tantùm differt ſecundis verſibus. Sic animaduertes Horatium conſiſtere intra gyrum ingenij ſui, ſæpéque multíſque in locis circa idem verſari argumentum. Maris pericula, vina, excuſationem Lyricorum à grauioribus modis, commendationem mediocritatis, poeſeos vis & laus, propoſitio fatorū ante oculos, amores, atque eiuſmodi. quæ loca ſi inter ſe comparentur, magnopere faciant ad cultum animorum noſtrorum, atque ad leges imitationis.

In quintadecima, *Lydis remiſto carmine tibijs*. offendit carmen Remiſtum, quod antea non fuerit miſtum. Muta omnino in quoduis aliud audacter, *Suffu'ta Lydis carmina tibijs*, ſcilicet canemus. *Et Troiam*, &c. Epodi verſus Iambici à nobis nō ſemel duri diſſipatíq; animaduerſi ſunt. nolim tamen omnia excutere. Illa ſunto ad exemplum:

Quid nos? quibus te vita ſit ſuperſtite
Iucunda, longè concinnius,
Quibus iucunda te ſuperſtite Sit vita.
decet Quem ferre non molles viros. melius. *viros*
Quem ferre non molles decet.
Vt aßidens implumibus pullis auis
Serpentium allapſus timet.

Magis relictis. Comparatio contrarij: *Si auis* præſens plus timet quàm abſens relictis: contrà eſt quàm dicebat, *Comes minore ſum futurus in metu*.

Quòd

Quod ſi tueri voles optimũ poetam, coniunges illa duo in vnum membrum: *Magn relictis.* minus timet aſſidens plus autem relictis. Tunc vides hiantem orationem, neque poteſt aſſidens reliquiſſe.

In ſecunda,quæ ſanè longè pulcherrima eſt,vides quẽ ambitum orationis.nánque ab eo verſ.

Quod ſi pudica mulier in partem iuuet Domum:

vſque ad illud,*Vel hædus ereptus lupo* quo in tractu verſus continentur(vt puto)duo & viginti.

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus. Et numeri concinnitas & elegantia diſpoſitionis magis probabit id,

Et caſa feſtis agna.

Diſiunctio quoque duorum verſuum poſtremorũ odioſa eſt,*Omnem relegit Idibus pecuniam. Quærit calendis ponere.* quia verſus non patiebatur *relectam.* Sic tamen poſſumus mederi huic næuo, *Omnem vt redegit.* Verùm huic vitio non rarò eſt obnoxius: non ſolùm in carminibus, verumetiam in aliis poematum generibus. is dicitur à nobis, Hiatus.

In tertia,non eſt illud ſupino aut oſcitanti iudicio admittendũ,quippe ait Iaſonem à Medea perunctum allio, ſcilicet vt eo medicamento eſſet à tauris tutus:at enim verò eadem quo modo vnxit veſtẽ qua Creuſa flagraret? In quarta illud quoque conſiderandũ, *Lupis, & agnis quanta ſortitò obtigit.* Si Sors & Fors vnum eſt:quare *ſortitò* hîc naturam dicit:fortuitum autem non naturam,ſed aut caſum,aut caſus ſimilem euentum. ſiquidem Ariſtoteles à caſu fortunã diſtinguit. An igitur Sors eſt εἱμαρμένη, Fors autem τύχη? ſic enim videtur hîc. an bene alibi diximus, *Othone contempto ſedet.* Quomodo contemnebat Othonis legem:quæ permittebat habenti quadringenta millia,ſedere in quatuordecim? Præterea neſcio an ora dicamus nauium rectè,quia & roſtrum.nam ſanè roſtrum triremibus eſt:os non eſt.

In quinta ſunt aliquot loca minus ingenua:anxia dico neque libero ſpiritu edita.qualis ille verſus,

Herbáſque,quas & Colchos atque Iberia

Mittit venenorum ferax. Ex coniunctiones inter ſe non reſpondent,& eſt ſonus inſuauis,*que, quas.*

Quæ terra plantas Teſſala atque Iberia.

Neque Colchos repetes vt ipſe,qui mox,

Flammis aduri Colchicis. ita inde ſtirpes, hinc flammas appones.& ille verſus obſcuræ dignitatis,

Abacta nulla Veia conſcientia: imò *multa conſcientia*, multorum ſibi facinorum conſcia.ſed intelligendum eſt non fuiſſe abactam,i.diſtractam à malis facinoribus.Omnino durum eſt: & ſonus quanquam diſpar temporibus,tamen idem plebeius , neque intelligo quid ſit , *quantum extant aqua Suſpenſa mento corpora.* quænam in patibulo ſuſpenſa extant ab aqua?Et illa ignota mihi,

Interminato cùm ſemel fixæ cibo

*Intabuiſſent pupulæ.*imò *terminato.* nam interminatus eſt infinitum:at ille finitũ oſtendit,cùm dixit,bis térue mutatam dapem.Et qua natura doctus ſcripſit fixas eſſe pupulas ab inedia?*Senem.quod omnes rideant, adulterum.* poſuit quòd,pro vt.*Quid accidit?cur dira barbaræ minus*

Venena Medeæ valent ? Hæc diligentius inſpicienda. nanq; accipit hîc ſua venena,quæ ait efficacia fuiſſe Medeæ , ſibi minus valere. at quæ venena? quibus cremauit pellicẽ.at ea non exercuit aduerſus Varũ: ſed philtris tãtùm egit.Itaq; ait hîc,amoris eſſe poculum:&, *Non vſitatis Vare potionibus Ad me recurres.* ego potius dicerem *: cur dira barbaræ magis Venena Medeæ valent:*ſcilicet quam noſtra.*Indormit vnctis omnium cubilibus Obliuione pellicum.* Neque ſtructura placet. & hæc hiant, diſiuncta à ſuperioribus.& verbum *indormit* inſuaue eſt.

Ad me redibis:nec vocata mens tua

Marſis redibit vocibus. Si fiet amens,quomodo faſtidiat poculum quod mox minatur?& omnino illa ſunt duriſſima,*Venena magnum fas nefáſque,non valent*

*Conuertere humanam vicem.*Profectò ſi iam lapidibus inſectata eſt plebs, ſi interemptæ anus,ſi inſepultæ à lupis, & auibus laceratæ:quid addit,

Neque hoc parentes,heu mihi,ſuperſtites

Effugerit ſpectaculum. quid enim agant parentes tunc? Animaduerte vocem hanc,*alites*,multis in locis ab Horatio repetitam:quam adeò amauit, vt maluerit hîc,quàm quod potuit,*Vultures*.& fugiſſet licentiam neglectæ colliſionis.

In ſexta diſpoſitionis quoque paruam curam habuit, *Inultus vt flebo puer*?nunquam ſic loquor, quaſi non potuerit tum commodius,tum ſimplicius, *Inultus vt puer fleam?*

In ſeptis

In ſeptima, nec capio illum loquendi modum: *Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus, Vnquam niſi in diſpar ferus.* Non enim vſquam apud quempiã inueni. An eſt *indiſpar mos?* an *diſpar ferus*, pro diſparibus. miſerè concinnant. *in diſpar* addunt genus. Neq. verum eſt Britannum fuiſſe intactũ. vel lege Cæſaris Commentarios.

Octauam & duodecimam nebulonis ac nequam eſſe oportuit, non Horatij.

In nona minus bene appellatur Antonius, *dux Neptunius*. Eſt & illud molle ac lãguidũ. *actus freto*, victus, pulſus, aut tale quid. ſed pes repugnabat,

Vt nuper actum dura cùm ducem fuga
Seruauit vſtis nauibus
Vrbi minatum vincla.

Illa verò ferre nequeo,

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Cæſarem.

nam & inſuauia ſunt: neque conueniunt pugnæ naualis. Sed & illi duo verſus odioſi,

Hoſtiliúmque nauium portu latent
Puppes ſiniſtrorſum cita

Quid *cita*, ſi *latent*? aut ſi *latent puppes*, proræ non latent, Neque enim circunloquutio eſt. *puppes nauium*, id eſt, naues. Quid illa?

Curam metúmque Cæſaris rerum iuuat
Dulci Lyæo ſoluere.

nam quomodo parta victoria poſſit eſſe in metu, quem vino ſoluat?

Vndecima aſpera eſt & inſuauis, neque digna legi.

Tertiadecima ſimilis eſt aliarum. inuitat enim ad vinum ex temporum occaſione. Quod hîc de Achille, idẽ in ſeptima primi Teucer. Sic bibit ille & vere & æſtate, hyeme, & ſemper, & vbique, & multum.

In quintadecima cùm ſcribit de inertia, inſeruit amores Mecœnatis. Neque verò excuſetur, quod illos cũ ſuis comparet. non enim idẽ ſunt, inertia quæ prohibet ſcribere, & amor qui iubet.

Sextadecima elaborata eſt alternis iambicis puris. Iccirco & factu difficilis, & emendatu. Duriſſima ſanè multis in locis. & quaſi inuitas quaſdam partes habens. tota igitur inepta eſt. Quis enim paululũ modò pudens auſit

hortati trecenta milliaciuium Romanorum ad vrbem deſerendam:præſertim cùm in bello ciuili neceſſe ſit al teram partium vincere? Durum epithetum, *Carulea Germania*: ab oculis opinor ſanè inepte. Antiquè nimis vſus eſt verbo *carent.*

Quæque carent ventis & ſolibus oſſa Quirini.

Sicut Plautus ad Ianuā, *Caruit ne te febris heri?* At Cicero in Tuſculanis aliter docet nos. non enim egent vẽtis oſſa Romuli: non igitur carent, vbi non habent. Sic mox, *carere laboribus*, quia & apud idoneos authores inuenimus dictum, *carere moleſtia.* Qui ſequitur verſus profectò à me non intelligitur,

Fortè quid expediat communiter aut melior pars

Malis carere quæritis laboribus? Niſi dicas, *quæritis communiter*, i. omnes, *quid expediat*, *aut melior pars quæritis carere laboribus.* at idem eſt. vides verò quantam duritiem. & quę ſequuntur etiam aſperiora Hæc ſit optima ſententia: ire quocunque fors tulerit. velut profugit Phocenſium ciuitas. Verùm deeſt relatiuum quę, ſcilicet, *reliquit agros*, &c. Mancus ſanè ſæpe eſt Horatius ad hunc modum. & illa plebeia, *ſimul imus ſaxa renarint Vadis leuata*, & quod ſequitur, *pigeat* melius liceat. ſic reſpondebit, *ne ſit nefas.*

Amétque ſalſa lęuis hircus æquora.

vbi reperit hircum, quem hîc poneret abhorrentẽ à marinam nullum eſt animalium quod magis amet ſal: quare non aut ſimiam, aut felem dixit potius, quibus beſtiis nulla peius odit aquas?

At pars indocili melior grege mellis, & expes

Innominata perprimat cubilia. ſic lego *at*, nõ *aut*: vult enim illos, qui iniſta iurarint, abire: alios verò remanere domi. Illos igitur abire, quemadmodum apes abeũt: hos autem non. Iccirco dixit eos meliores *grege mellis indocili.* qui nequit doceri, nec deſerat lares ſuos. Cæterùm vox illa *melior*, non conuenit ſententiæ. nã ſi ſunt meliores apibus, ergo & iis qui apes imitantur. igitur ſententia tua non optima qua ſuades fugã. Hos igitur qui malint frui malis præſentibus, quàm ſperare oõmodiora, ait malè ominatis incubaturos cubilibus. i. manſuros Romæ: vbi coniugia à fatis damnata ſunt bellorum ciuilium infelicitate. Verùm illud verbum *perprimat*, fœtet auribus puris. quod autem ſubſtituam, haud ſanè nunc in mentem venit: *Sordidet*

didet tamen,non diſplicet,quo etiam augeatur contemptus puſillanimorum. Quid verò dicam de vinea, quæ ſemper floret? puto eam nullum vnquam fructum laturam.ait tamen,

Et imputata floret vſque vinea. poſuiſſem, *turget*, aut *fundit*,aut aliud melius:vt *fœtat*.omnia hęc miracula quę incitent peregrinum ad iter inſtituendum patria relicta, Illud vulgare,atque hîc otioſum.

Leuis crepante lympha deſilit pede. neque conuenit *leuis* epithetum deſilienti.*deſilit* enim quia grauis.Tuearis tamẽ ex Hippocrate & aliis leues aquas ſalubriores.Multis modis mutari poſsit,*crepante pura*,& alia.cùm dixit capellas venire ad mulctra:quid addidit?

Refértque tenta grex amicus vbera. & appoſitio illa *amicus*,languida,ac pedi potius quàm ſententiæ ſeruiens,nõ auſim reponere *beatus*:non repugno tamen: *Satúrque tenta grex reportat vbera.* verbũ verò *circumgemit*,non conuenit vrſo irato.ſed circumfremit. Ad hæc,qui ita cecinit.

Reddit vbi cererem tellus inarata quotannis: quî potuit mox ſubdere ? *pinguia nec ſiccis vrantur ſemina glebis.* id quod Iouis aſſignat benignitati.qui temperati aeris beneficio affecerit illas inſulas.

Carmen in Canidiam non eſt palinodia, vt ſcripſere: ſed diſſimulata recantatio:nec tam diſſimulata, quin appareant opprobria manifeſta.

O nec paternis obſoleta ſordibus,&c.ſed & apertius,

Amata nautis multùm,& inſtitoribus. & quæ ſequũtur. Itaque eadem eſt tum materia,tum finis,quæ & in iis poematiis quibus illam inſectatur, orationis autem, quem Græci rethores Ductum vocant,alius. nihilo felicius in hoc fluit, atque in aliis. Reſponſio quoque haud multò illuſtrior. Iam illud nequaquam verum eſt,

Luxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus,atque canibus homicidam Hectorem:
Poſtquam relictis manibus rex procidit
Heu peruicacis ad pedes Achillei. Neque enim fuit Hector addictus auibus,poſtquã Priamus eius cadauer impetrauit ab Achille:ſed à patre ſepultura affectus fuit.niſi dicas,prius expoſitum feris,poſtea redemptum eas luxiſſe.Illa verò non cohærent,

Dedi ſatis ſupérque pœnarum tibi,

Quid tum poſtea?ſequitur quod non conſequitur, *Fugit iuuentas*. Quinetiam ruborem iuuenilem in Veneſica, minùs prudenter appellauit verecundum. Res ita eſt: at cõmunicatio ſignificatus non eſt ex decoro. Præterea quis dicat, colorẽ reliquiſſe oſſa? non igitur debuit dicere *oſſa amicta pelle*: ſed reliquiſſe pellem amicientem oſſa. Par diſſolutio & in illo,

Tuis capillus albus eſt odoribus:

quid enim ſit, neſcio, præſertim cùm & quod ſequitur, æquè diſparatum ſit,

Nullum à labore me reclinat otium.

vt videantur ab alio illa tota interpoſita,

Amata nautis multùm, & inſtitoribus
Fugit iuuentas. & verecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta lurida.
Tuis capillus albus eſt odoribus.

Nec conueniunt comparationes. Ardeo vt Hercules: rectè. Ardeo vt flamma. non rectè. ſed vt Ætna. non autem flamma in Ætna. Malam quoque ineat gratiam ab ea voce, *prudens*: quam tam ſcelerato loco ſtatuit,

Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Nouendiales diſsipare pulueres.

Et vltimus verſus, quemadmodum alios tum ſuprà tum alibi deſignauimus, diſſitus à proximo, & inconcinnus: quid enim eſt,

Vtcunque fortis exilis puerpera?

In reſponſione poſuit nautas nudos in hyeme,

Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis.
Neptunus alto tundit hybernus ſalo.

Sed ſit ſatis. ne omnia excutiam. quorum ſanè tædet.

Seculare carmen, doctum, plenum. terſum laboratum, felix. Argumentum ex formula & præſcripto à Pontificibus per libros Sibyllinos conſtituto, nõ potuit lenius tractari quàm factũ eſt. Vides enim temperaturam pedum duriuſculam. id quod in hoc ſolo poematio frequentius euenit, quàm in libris carminũ quatuor. Hoc autem cõtingit, quoties duæ ſyllabæ dactyli priores in eadẽ voce ſunt, quod & in quarto monuimus, veluti,

Lenis Ilithyia tuere matres.

Sic fit in ſequentibus, Lucina, decreta, regina, mutare, muniuit, bellante, reſponſa, neglecta, fulgẽte, Diana, ſentire,

tire. Quod ſi, vt ex Donato docuimus, vnam facias vocem cum copulatiua, adiunges his, certámq;, acceptúſque, Albanáſque, terráque, prolíſque, ſyluarúmq;. ita fiet vt paulò minus quarta parte iis numeris tam bonum poema fiat inſuaue.

Quæ verò aut nouè aut acutè dixit in carminibus, hæc ſunt & eiuſmodi,

Nec partem ſolido demere de die.

Sic te diua potens Cypri, i. domina: quod Homerus, πότ-νια τε Ἶρι ἀΐξασα.

Africum decertantem Aquilonibus, omiſſa præpoſitione,

Semotiq; prius tarda neceſſitas lethi corripuit gradum.

Simplex munditiis.

Mæonij carminis alite: i. auſpiciis.

Ambiguam tellure noua Salamina futuram,

id eſt, alteram Salamina: quare nomen ambiguum futurum eſt: verius fuerit.

Sanguine viperino cautius vitat. Sic alibi, *cane peius & angue.*

Auritas quercus, audientes Orpheum,

Animæq; magnæ prodigum Paulum.

Venus debes ludibrium: ſicut alibi, *debetur gratia*: è Græco,

Coniurata tuas rumpere nuptias.

Mille locis vtitur his infinitiuis: vt mox,

Furit te reperire.

Defendit æſtatem capillis. Sic Virgilius,

Solſtitium pecori defendite, quare non oportuit Gellium tam laborare. Et vtitur hic, *vtcunque*, pro quandocunque.

Nullam Vare ſacram vite prius ſeueris arborem.

pro potius aut melius: ex Græco, vt mox docebimus,

Quis deſiderio ſit pudor, aut modus.

Quæ Liris quieta mordet aqua taciturnus amnis.

Inſanientis dum ſapientiæ conſultus erro,

Bruta tellus

Ferre iugum pariter doloſi

Fortunáq; dulci ebria.

Sic Anacreon, ἔρωτι μεθύων. durius apud Theocritum de Amyco, ἔστη δὲ πληγαῖς μεθύων,

Quo locorum, quo loco, vbi locorum.
Oblique laborat lympha fugax trepidare riuo.
Cuius octauum trepidauit ætas claudere luſtrum.
Deſine mollium querelarum.
*Periculum fulgens contremuit domus:*tranſitiuè.
Ille dies vtranque ducet ruinam.
Non Siculæ dapes dulcem elaborarunt ſaporem.
Flagitio additu damnum,
Dedecorum pretioſus emptor.
Conuerſo in precium deo.
Languidiora vina, craſſa vetuſtate, aut dulcedine
Sollicitam explicuere frontem.
Quæ notam duxit niueus videri.
Denſum humeris bibit aure vulgus
Dilapſam in cineres facem: quia iuuenis meretrix, fax: anus, cinis.
Integer vitæ(vt integer æui) *& ſceleris purus.*

Horatium verò magnis operibus ſeſe ad Græcorum lyricorum imitationem comparaſſe, multáq; ex illis expreſſiſſe, alibi dictum eſt à nobis. Quorum libri ſi extarent, vehementer conferret ad efformãdos animos noſtros iis legibus, quæ nos docent quomodo ponendi ſint pedes in veſtigiis antiquorum. Cùm igitur alibi quædam loca deſignata ſunt à nobis, tum ex Alcæo quæ deſcripſit Athenæus, hæc ſunt. Direxit igitur illa,

Vides vt alta ſtet niue candidum
Soracte ad iſtorum normam:

ὠρανῷ Ὕει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' * ἀρανῷ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί
Κάββαλλε τὸν χειμῶν', ἐπὶ μὲν τιθεὶς
Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως
Μελιχρὸν. αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσα
ἀμφὶ Μαλθακὸν * ἀμφίβαλον γνόφαλλον.

Et illa, *Nunc eſt bibendum, nunc pede libero*, &c. ad hæc,

πίνειν Νῦν χρὴ μεθύσκειν. καί τινα πρὸς βίαν
* Πιεῖν, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος.

Et illa ad verbum, quod & alibi monſtrauimus,

*Nullam Vare * ſacram*, &c. *ſacra.
Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρον ἀμπέλω

Et illa, *Vitas hinnuleo me ſimilis*: ex Anacreontis illis ſuauiſſimis,

Οἷά-

Οἷα τε νεβρὸν νεοθηλέα.
Γαλαθηνὸν, ὅς τ' ἐν ὕλῃ
* Κερόεις ἀπολειφθεὶς *κερόεσσης.
Ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη.

Illa etiam, *Natis in vſum lætitiæ ſcyphis*, tranſtulit ex Anacreontis illis,

Ἄγε * δότε, μηδ' ἔτω *δεῦτε
Πατάγῳ τε, χἀλαλητῷ
Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ
Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

ARÆ P. VIRGILII MARONIS.

QVæ nobis videbantur ad imitationis commoda cōferre poſſe, duobus libris ita explicata ſunt: vt vel nobis ipſis, vel etiam optimo cuiq. poetarum negotium facere auſi ſimus. non calumniæ authores, à qua longè ſemper nobilitatis vis abhorrere fecit: non gloriç cupidi, quam ſi affectemus, multò maioribus operibus in vniuerſa philoſophia ſatis mihi ſupérque paratam puto: ſed more noſtro, nequid acrioris perfectioríſque iudicij in libris noſtris deſideraretur. Quam diligentiam veritus nequis expectaret à nobis in diuinitate Virgiliana: illam vt par eſt, perinde atque faſtigium quouis humano ingenio altius admirati, hic ei Aras ſtatuimus: quæ ex ſuo modo finem imponat progreſſibus noſtris.

LIBRI SEXTI
QVI ET HYPERCRITICVS
INSCRIPTVS,
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEPTIMVS, QVI ET EPINOMIS,

RATIO RECENSIONVM, PARTIS PRIMÆ,

CAPVT I.

IAM hinc ad ſperatum ſpectabat finem tot(vt ſibi quidem videbatur) laborib. defunctus animus noſter:cùm ei ſeſe eiuſmodi obtulerunt impedimenta,quib.animaduerteret,in tam ſecura ſui opinione minimè licere ſibi conquieſcere.retrò nánque legens veſtigia progreſſuum ſuorum, multas inueniebat quaſi per ſtationes diſpoſitas difficultates: quas (ne commentationum curſum retardarent) omiſſas, illis abſolutis expediendas ſibi eſſe exiſtimabat. commodiore ſanè loco tractari poſſe,ipſo quaſi corpore Poeſeos conſtituto, quàm ſi per initia nondum conformatos auditores diduceret ad diſceptationes. Cùm igitur eius leges & inuentæ feliciter,& prudenter digeſtæ,& ſubtiliter eſſent examinatæ, accuratiore opera de iſtis ipſis iudiciis rurſum noua facere iudicia nõ dubitaui: vt neq. aliis temerè obſecundarẽ neq: mihi inſolẽtius aut parcerem,aut etiam placerem.id quod cùm affert multas maximáſq; labes ciuilib, officiis,tũ in ipſa rerũ naturæ cognitione nihil eſſe videtur peſtilentius.Quamobrem cùm in iis quæ ad formam ac finem Poeſeos pertinent,quæque eius complectuntur materiam,multa ex hominum opinionibus faceſſere nobis negotiũ conſueuerint : de nobilioribus primo quoq; loco diſceptandum eſt.quod vt plenius atque explicatius fieri poſſit,altius ordiendum cenſeo.

RERVM DIVISIO.

CAPVT II.

OMne quod eſt,Rei appellatione demõſtratur.at harum rerum quædam primariæ ſunt, quædam illarũ ſunt

ſunt imagines. Primariæ, bos, homo, quercus : horũ imagines, picturæ aut aliuſmodi expreſſiones. Subtilius atq; acrius intuenti, harum imaginum aliæ ſunt ab arte tota: alias totas ſibi Natura vindicat. nonnullæ miſtæ ſunt, in quibus ars addidit aliquid Naturæ exempli gratia, Quæ imitationes ſunt immateriales, eæ ſolæ cõſtant arte: veluti ſaltationes. quoniam ſolo corporis habitu motúque conficiuntur. his nullã ſuppeditat Natura Materiam : ſimia tota eſt in Naturę cẽſu. hominis enim ibi efficta forma eſt. Miſtæ verò ſunt: quarum materias à Natura mutuatas, impoſita facie quapiam, ſuas facit ars. hoc multis adeò modis fit. ac quædã ſanè manifeſta ſunt, vt pictura, plaſtæ, marmoraria, fuſoria. quædam vulgo obſcuriora, non tamẽ latuere ſapiẽtes. nã ſi equus ad geſtationẽ fuit à Natura comparatus, equum profectò trituratores imitantur, vbi phalangibus paleas gerunt ad fœnilia. Quinetiam domus imago quæpiam videtur antri. Vacuas natura ſpecus vbi primi mortales animaduertiſſent, earúmq. commoditatibus vſi eſſent : principiò ipſi quoque rupes excauarunt ſibi: mox etiam cõtignationes excogitarũt. Maxima ergo artium pars imitatio eſt : quippe etiã Cerdonica ex corticũ fortuitis vtilitatibus ſpectatis in animalium genere munimẽtis vngularum, ſeſe comparauit ad perones & carbatinas conficiendas: quarũ rudimentis adiunxerunt facies elegantiores pòſt ingenia cõmodiora. Sutrina quoque frondium expreſſit operimenta. Textrina ab aranearum operis tum fila, tũ inter cõnexiones meditata eſt. cæterùm huiuſcemodi inuentorũ rationes alibi tractandæ ſunt. Quòd verò ad Rem pertinet: illud imprimis conſiderãdum, omnem imitationẽ cuiuſpiam finis cauſa inſtitui Nanq; honoris ergò ſtatuę poſitę ſunt ab antiquis ad eorum memoriam qui præclarè geſſiſſent rem : vt talibus exẽplis ipſi quoq; poſteri ad paria edẽda facinora inflammarentur. Nulla igitur imitatio propter ſe nempe ars omnis extra ſe proſpectat quod alicui conducibile ſit. non enim enſis ſui cauſa fabricatus eſt, ſed propter domini tuitionem. His ita conſtitutis, ſatis patet omnem ſermonem noſtrum nihil aliud eſſe quàm imaginem. Rerum nanque ſunt notiones ipſa nomina. vnde etiam ducta eſt appellatio. Eſt autem res omnis (præter Deũ) aut ſubſtantia, aut in ſubſtãtia, aut à ſubſtãtia, aut ad

ſubſtantiam (nam Deus neque ſubſtantia eſt, neque accidens: ſed ipſe) In ſubſtantia ſunt accidentia: à ſubſtantia ſunt actiones per qualitates, aut ſine medio: ad ſubſtantiam ſunt generationes, quas quū Philoſophus dixit eſſe medias inter eſſe & nō eſſe, imitatus eſt ſeipſum: vbi item dixit, dormientē eſſe mediū inter viuentem & non viuentem. hæc autē dicta ſunt ἀγνωστέρως. Ergo quodcunque eſt, eſt aut hoc, aut ſic. verba igitur nuda ac ſingularia ſignificant hoc, id eſt, quod quidque eſt: vt hominem, aut album, compoſita verò ſignificant ſic: vt homo albus, Quarum igitur artium inſtrumentum oratio eſt, eæ omnes imitatione conſtituuntur. at imitatio non vno modo: quando ne res quidem. alia nánque eſt ſimplex deſignatio, vt Æneas pugnat: alia modos addit atque circunſtantias. verbi gratià: Enſe armatus, in equo, iratus. iam hîc eſt pugnantis etiam facies, non ſolùm actio. Ita adiunctæ circunſtantiæ, loci, affectus, occaſionis, temporis, orationis, euentus, pleniorem adhuc atque toroſiorem efficiunt imitationem: qua oritur, præter æquabilitatem atque tenuitatem delineationis, vmbra, lux, receſſus: partium promotio, vigor, efficacia. Hæc igitur omnia quum poetę opera effingantur, eius finē totum fecit Ariſtoteles imitationem, quam omnium animantium ſoli homini attribuit tanquam peculiarē. Eiuſmodi verò ſententiam quum ſemel poſitam, ſępe repetitam perpetuò foueret: in duas nos abduxit abſurditates. Altera eſt, vbi non ſolùm poeſim in genere: ſed ipſam quoque ſpeciem Epopœiam communem fecit & Sophronis mimis, & Alexamenis Teij dialogis, ſoluta conſcriptis oratione, de Philoſophia. Altera quum ait, Herodoti hiſtoriam, ſi pedum legibus aſtringatur, nihilo ſecius hiſtoriam futuram. quorum primum adeò eſt abſurdum, vt ἴσως fecerit gen⁹ ſolutę orationis. De hiſtoria vero haud ita eſt. erit enim non hiſtoria, ſed poeſis hiſtorica. propterea quòd non eſt poetices finis, imitatio: ſic doctrina iucunda, qua mores animorum deducantur ad rectam rationem: vt ex iis conſequatur homo perfectam actionem, quæ nominatur Beatitudo. Quòd ſi ſola imitatio poeſeos finis eſt: ſi quicūque imitatur, is poeta eſt: etiam Socratica perſona in dialogis, etiam orator poeta fiet in Proſopopœiis: etiā Plato poeta erit in ſuis Legibus, quibus

bus excludit à ſuis legibus poetam: etiam in mercatu erit inſtitor poeta, quùm Heri iuſſa ſuis verbis explicabit. præterea Epicus, vbi introducet, poeta erit: vbi loquetur ipſe, non erit. Simul Ilia & poema erit ex perſonis fictis: ex Homeri perſona non erit. Ad hæc multa ſunt genera carminũ, multa poematũ, quorũ nullũ iam hoc in cenſu reponeretur, Lyrica, Scolia, Pæanes, Elegiæ, Epigrammata, Satyræ, Syluæ, Epithalamia, Hymni, alia: in quibus nulla extat imitatio, ſed ſola nudáque ἐπαγγελία, id eſt enarratio aut explicatio eorũ affectuum, qui ex ipſo proficiſcuntur ingenio canentis, non ex perſona picta. nam quod poetæ nomine defraudat Empedoclem: minus recte fit. quin ipſemet eidem attribuit verbum ſæpenumero, cùm de illo verba facit: ὡς ἐποίησεν Ἐμπεδοκλῆς, inquit. Sic Pythagoras, Solon, Phocyllides, Theognides, Parmenides, Nicander, Aratus, Oppianus, poetæ ſunt ethici, naturales, theologi. Tũ ſiquis Herodoti ſuauitates pedibus fecerit numeroſas: efficiet is hiſtoricum poetam. quamobrẽ dicendũ eſt, Poetę finẽ eſſe, docere cũ delectatione: Poeſim verò eſſe politię partẽ, quæ ſub legis latore, quãquã alia facie atque colore, continetur. Nã quę iuſſa ſunt in legibus, quæ ſunt apud concionatorẽ, moderatorémque populi ſuaſiones: hę poetices opera certa atque ſeparata cõparabuntur quibuſdam amœnitatibus ad inſtitutionem ciuitatis. Quare non eſt verum quod aiunt: cohęrere Sophiſticę Poeticẽ, ita vt poetę proprium munus ſit, adornare mendacium. nam hoc ſurrepſit poſtea, ſeſéque immiſcuit ei ſimplicitati: quæ cũ ipſa primùm poetice orta fuerat. Per initia nánque nudam recitarunt veritatem in Comœdiis: vt quicque geſtum, factum, actum erat. poſtea propter rerũ nouitatem, fictæ res, quas nunquam ſpectator audiſſet antea, magis placuere. Ex quo plauſu patuit aditus atq; ingreſſus in ſcenam mendacio. Sic iidẽ vehemẽter errarunt, quum ſcripſerunt orationis eſſe proprium, ſignificare verũ neceſſarium. Quum enim non omnis res ſit neceſſaria: & omnis rei oratio nota ſit: non omnis erit oratio neceſſaria. Veritas, vt alibi dicebamus, eſt adæquatio notionum cum iis rebus, quarum notiones ſunt. Orationis igitur proprium eſt ſignificare, at neceſſarium ſignificare, non omnis orationis: ſicuti neque cuiuſuis numeri par eſt proprium, ſed alicuius

t

tantùm. Fruſtrà quoque alij à rerum magnificentia poeſeos formam deduxere: ſicut ij qui Comœdiam poematis appellatione indignã exiſtimabãt propter humilitatem: quorũ errorem ſuo quoque loco ſuſtulimus: Quamobrem ita concludendum eſt: Non ab imitatione: non enim omne poema imitatio: non, qui imitatur, omnis eſt poeta: Non à fictione ac mendacio: non enim mentitur poeſis, aut quæ mẽtitur, mentitur ſemper. eſſet ergo poeſis eadem & non poeſis. Denique imitationem eſſe in omni ſermone, quia verba ſint imagines rerum: Poetæ finem eſſe, docere cum iucunditate.

VTRVM POETA DOCEAT MORES, AN ACTIONES.

CAPVT III.

STudioſarum actionum quaſi forma quædam eſt ea, quam rectam rationem vocãt Philoſophi. Prauarum verò an forma vlla eſt? nulla. ſed illius abſentia mali ſumus, aut neque boni neque mali. Quid igitur poeta docet? Vtrúmne actiones, quæ ab affectibus animi, quas διαθέσεις dicimus, proficiſcuntur: an eam viam, qua tales euadamus, vnde bene agendi facultas oriatur: & malorum facinorum fugiendorum ratio ineatur? Ariſtoteles ita cenſuit: Quum poema comparatum ſit ad eam ciuium inſtitutionem, quę nos ducit ad beatitudinem: beatitudo verò nihil aliud quàm perfecta ſit actio: neutiquam ad mores conſequẽdos deducet poema, ſed ad facta ipſa. Rectè ſanè. neque verò aliter ſentimus nos. verùm quòd addit, paulò eſt incommodius: ait enim Tragœdiam ſine facto conſtare non poſſe, ſine affectibus, poſſe: ſic enim ἤθη interpretor mores ipſos impręſentia, ſui nánque temporis Tragicos poetas ſcripſiſſe ferè fabulas ἀήθεις. Sic Zeuxin pictorem nullos in operibus ſuis expręſſiſſe mores: Polygnotũ fuiſſe optimum ἠθογράφον. At enimuero ſi ἦθος eſt habitus ad agendum, iſque à factis Tragicis excludatur, erunt omnia fortuita, aut omnino temere contingentia. Nam ſanè Oreſtes ſemel occidit matrem: hîc ἦθος nullum. non enim ſuo more fecit. at ſuo more fecit Ægiſthus: ſuo Polymeſtor, Pylades, Euclio, Pſeudolus, Ballio, Dauus. Itaque non eſt quærendũ, doceátne ἤθη poeta, an πρᾶγμα: ſed verũ διαθέσεις,

an euenta.nam tametſi præter morẽ fiunt multa:non tamen ſine affectu fiunt: hoc igitur quærendum. ſoluitur autẽ ex iis quę ſuprà dicta ſunt. Docet affectus poeta per actiones: vt bonos amplectamur atque imitemur ad agendum: malos aſpernemur ob abſtinendum. Eſt igitur actio docendi modus: affectus, quem docemur ad agendum. quare erit actio quaſi exemplar, aut inſtrumentum in fabula affectùs verò finis. At in ciue actio erit finis, affectus erit eius forma. Quæ ſi cui ſubtiliora quàm res poſtulat, videbuntur, ne moleſtè ferat noſtram diligentiam. nihil ei facilius quàm his carere, ſi vti nolit. Etiam præter methodi rationem ab eodem factum eſt, quum hoc attribuit Tragœdiæ ſoli, quæ debetur vniuerſæ Poeſeos operæ. quemadmodum quum leges ſtatuit numerorum ex vocibus vocúmque partibus, quas tamen leges in illis promulgatas poſtea nuſquam ſciuit.

DE PARTIBVS TRAGOEDIÆ, ET SPECIEBVS.

CAPVT IIII.

DVas omnino partes idẽ Tragœdiæ facit, δέσιν, id eſt cõpoſitionẽ, etiã faſceationẽ dicas ſi liceat. ſicuti faſciatim, & λύσιν, id eſt ſolutionẽ atq; explicationẽ rerum complicatarũ, quæ in exitu eſt. Poſteriores cataſtrophen appellarũt. traiectionẽ verò illã, qua partes haſce coniungit, μετάβασιν, hoc eſt tranſitionem. Quæ tamen partes in poematis compluribus inueniuntur. ac ſemper quidem in Epigrammate quod alicuius momenti ſit. Species verò Tragœdiæ facit quatuor. Vnã πεπλεγμένην, id eſt implicatam euentis & agnitionibus, vt Iphigeniæ & Oreſtæ. Secundam παθητικήν, vt Aiacem. Tertiam ἠθικήν, vt Philoctete n Sophoclis. Quartam non deſignat per formas, ſed indicat: Qualis, inquit, Prometheus, & quæ apud inferos agũtur. In iis deorum perſonę erãt: & omnino ab humanis abhorrẽtia ſpectacula. Quam partitionẽ accuratius obſeruare nos decet. nánq; ad hãc rationem aliæ quoq. ſpecies inuehentur. quippe ἁπλᾶ, id eſt ſimplex ad deducta. cuiuſmodi pleræque Æſchyli. ea enim quæ inſcribitur Perſæ, penè ſimplex narratio eſt. Itẽ erũt quędam cõpoſitæ ex lętitia & luctu: vt ex Ægiſthi interitu Electrę exultatio. Aliæ totæ luctus: vt in Oedipo. Nõnullæ totæ lætæ vt Sophoclis Philocteta. Sed & illarum quędam omnibus

communes ſunt. quæ nánque Tragœdia non eſt παθητικὴ, aut ἠθική; eſt enim vtriuſque affectus pleniſſima Prometheus. Eſt eadem valde πεπλεγμένη, atque ex maximè contrariis quidē. nam & vagus error Inachidos eſt, cum Promethei affixione. Et Prometheus ſemideus interit, vbi prædicitur iuuencæ ἀποθέωσις. ἤθους verò expreſſio planiſſima ex fabro Vulcano, Mercurio caduceatore, Neceſſitate, Promethei obiurgatione, atque etiam exprobratione, denique Inachidis conqueſtione: vbi & πάθη ſunt valde miſerabilia.

AN FIGVRÆ DICTIONIS AD HISTRIONEM PERTINEANT.

Capvt V.

Haud parum operæ poſuimus in iis pręceptionibus, quibus ad ornatum inſtituti noſtri, dictionis figurę continerentur. Ariſtoteles tamen ait non intereſſe poetæ, ſed hiſtrionis. nō enim eſſe officij noſtri ſtatuere quid ſit ἐντολή, εὐχή, διήγησις, ἀπειλή, ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις. cui ſententiæ quò minùs aſſentiamur, non pauca efficiunt. Principiò negamus iuſſionem, narrationem, comminationem afferre orationi faciem aliam ab ea quæ vulgo vſui eſt. at hæc erat figuræ definitio Deinde etiā ſi ita ſit: non tamen à poetæ & cognitione & vſu aliena eſſe debere. tum autem in geſtu haudquaquam conſiſtere optationem. ſed in eo verbi flexu, quem Modum Grāmatici nominarunt. Præterea nihil agit hiſtrio niſi quod accipit, atque eo quippe modo quo à poeta factum, figuratum, diſpoſitum eſt. itaque ne id quidem quod ibi additur, ad rem facit. Ait Homerum à Protagora caſtigatum, quòd vbi proponere debuerat, inuocauit. Nihil, inquam, ad ſententiæ confirmationē. quin potius oſtenditur, inuocationem aliam eſſe à propoſitione, neque per geſtum aut actionem, ſed per modum precandi atque indicandi eſſe diuerſa. Quo tamen ex loco elicias Latinorum tum morem tum iudicium qui hac in parte Protagoræ cenſuram libentius, quàm Homeri legem ſunt ſequuti.

DE DICTIONE.

Capvt VI.

Qvomodo diceremus ea quæ fuerint excogitata, ſatis plenè demonſtratū eſt à nobis, Ariſtoteles quum

hoc

hoc ageret, partitus eſt voces in hæc. κύριον, γλῶτταν, μεταφορικὸν, ἐκτεταμένον, ἀφῃρημένον. quare quod negabat λέξεως σχήματα poetices eſſe, nunc euertit. hæc nánque poſteriora, dictionis figuræ ſũt. Omnis enim vox aut eſt propria, hoc eſt ex vſu cõmuni eius nationis, cuius eſt oratio poetæ: aut eſt alia facie, ídque non vno modo. quippe aut eſt peregrina: hoc ille γλῶτται vocat: quia duæ fuerũt linguę Dorica & Ionica: aut eſt gentilis, ſed efformata tamen. nánque aut non mutata facie proportionem habet ſignificationis: hæc eſt metaphora. Ridere enim Latinum eſt, at Ridere prata, ita Latinũ, vt aliud à proprio ſignificet. Aut mutat faciẽ duobus modis: nempe quantitate vel variata, vel non variata. Manente eadem quantitate, veluti quum literarum fit tranſpoſitio, vt λακέρυζα, καλάρυζα: & verborũ, vt *Tranſtra per & remos.* Mutatur quantitas additione aut exemptione. Additio fit in principio, medio, fine: ſic & ademptio. quorum exempla habes apud Grammaticos. Γλώττης ille ponit exemplum σίγυνον, quod Cyprii lanceolam ſignificare tradiderunt. Galenus Theſſalis λιμένα eſſe, quod aliis ἀγοράν. at λιμένα aliis portus, legimus alibi σιβύνην, aliâs ζιβύνην apud Syros. Horum multa ſunt apud nos. *Geſa, Gaza, pero, caterua, magalia, mapalia, meddix, ſuffex, ſagmen, tiara, dolones*, alia. Huius figuræ proportionem præ ſe fert Archaiſmus. *cui me fortuna precari, Tibi decet, Silicerniũ, Nauci, Pipulo.* Sic πίσυρες apud Homerum, quod præter cæteros etiam Galenus animaduertit. Peregrinitatem irridet Plautus in Trinũmo. *Tam modo,* inquit: *Prænestinus.* Γλώττῃ etiam vtitur, quũ dicit *techinam* pro dolo. Et λῆρει λῆρον, & ῥύσαιτο, ἵνα κἀγὼ ῥυσαίμην. ſed vrbanius. diuinus vir in Poematio, *Aedon* pro Philomela: habet enim neſcio quid ſuauitatis. & in quarto conſummati operis, *hyalum* pro vitri colore poſuit, tãto iudicio ac venuſtate quanta fuit à Grãmaticis ignorata. ſic in quinto, *acta* pro litore. & ad eundem ſignificatum, *Actæo Aracyntho* in Corydone. Habes præter hæc coniunctiones & ſeiunctiones verborum, *Antemalorum.*

Quæ me cunque vocant terræ.

DE CHORO VETERIS COMOEDIÆ.

CAPVT VII.

QVemadmodum à primis rudimẽtis fecerit Tragœdia progreſſus, non latuiſſe hominũ obſeruationes

atque memoriam ſcribit Ariſtoteles : propterea quod id genus poematis ſummo primarióq; in honore fuerit apud Athenienſes. Videtur autem ex Satyra Tragœdiam ille gignere. quod ſi ita ſit: iam de nomine ambigendum non eſt. Quid enim eſt aliud Satyrus, quàm hircus? ex ridicula igitur factam non ſolùm ſeriam, ſed etiam ſæuã. Iccirco à tetrametris adductum ſermonem ad Iambos: quod genus carminis magis eſſet ſtatarium. Nobis tamen videtur per initia introductam omnium actionum miſcellam cuiuſcunq; generis: poſtea verò certis iudiciis per materias argumenta ſeparata: vt alia diceretur eſſe Comœdia, alia Tragœdia. Satyrã neque parentem, neque ſobolem, neque partem fuiſſe Tragœdiæ: ſed inter atrocitatem à propria ſcena euocatam atque interſitam, ad leniendũ exaſperatas aures animóſque ſpectatorũ. ait ille tamen eò deductam ab humilioribus atque etiam ridiculis principiis. Satis cõſtat ex eius hiſtoria, atque Philoſtrati narratione, rudẽ illam extitiſſe ad AEſchyli vſque tempora. Eũ primum inconditã, ac feram immanitatẽ à priſcis acceptam, tradidiſſe & auditoribus mitiorem, & ſcriptoribus compoſitiorem. Primus enim cædes à ſcenis atq; ſpectaculis abductas, ſatis habuit per nũcios repræſentare. Quúmque eſſent Tragœdiæ monoproſopi, diduxit recitationẽ in diuerbia. quare declarauit πρωταγωνιστὴν eum, qui primas ageret partes: id eſt, qui potiſſimùm, & plura is clara atque alta voce vtebatur. Alter dictus eſt δευτεραγωνιστὴς, cuius opera minor ac ſecundaria: vox ſummiſſior. quod & ſuprà ſcriptum eſt. Aiunt Sophoclẽ addidiſſe tertiam: falsò quidem, tres enim ſæpe apud AEſchylũ: apud omnes etiã quatuor aliquando. Igitur & huic legi nomen fecere. nempe quarta quum loqueretur παραχορήγημα dicebatur. Author Pollux. Et profectò Varietas ita eſt poetices κομμωτικὴ, ſicuti Cypaſſis Corinnę Ouidianæ. Adeò verò per gradus (velut cætera quoque vniuerſa hominum monumenta) fuit exculta Tragœdia, vt quod in ſuperioribus fecerat Aeſchylus, hoc in eo exercuerint poſteriores. Itaque Athenienſes quum Plebiſcito cauiſſent, vt ex iis poetis tragicis qui vita functi eſſent, ſolius Aeſchyli fabulæ recitarentur: huic honori non tam addidere, quum iuberent eas, non niſi caſtigatas de integro in ſcenam referri. id quod ab eius filio Euphorione

tione ſępe factum prodidete. Comœdiæ verò mutationes, emendationes, progreſſus, culturas, incrementa, perfectiones, omnia fuiſſe obſcuriora ſcribit Ariſtoteles: neque tam planè conſtare de temporibus atq. authoribus, quæ quando quiſque inuenerit, dęperit, addiderit, digeſſerit: propterea quod eius longè minus fuerint Atheniēſes ſtudioſi. Quare ſicuti Comœdiam ſibi Dores vindicabant: ita ſe Tragœdiæ iactabant authores Athenienſes. Adeò verò deſpectā fuiſſe operā Comicorū ſcribit ille: vt eis ſerò datus ſit chorus à magiſtratu. Hæc verba quum interpretes docti, & boni viri explicarent: arbitrati ſunt ob maledicentiā non prius in ſcenā fabulas prolatas, quàm recenſuiſſet chorū princeps ciuitatis: qui ἄρχοντος titulo, ſūmus eſſet annuus magiſtratus. is ſi chorū ſobriū atque temperatū inueniſſet: permittere ſolitū vt daretur populo fabula ſin acerbitatem in eo deprehendiſſet, agi vetuiſſe. verùm haud ita eſt. Dari chorus à magiſtratu dicebatur, quia ſumptui nō ſufficeret poeta. Itaque ære publico id curabatur. neque verò parua erat impenſa illa: quando magnus perſonarum numerus conducendus eſſet: atque in iis Choragus & Coryphæus, vnde illi diſcerēt. Oportuit enim fuiſſe bene doctos artis Muſicæ. Gratis ergo nolebant prodire, qui eo quæſtu vitam ſibi parabant. Iccirco ibi Philoſophus ait, ἐθελοντὰς ſeſe olim obtuliſſe aliquot ad choros, quaſi *Volones* dicas; hoc eſt, vltro, non quęſitos, neque allectos precio. Igitur priori tēpeſtati rudes, pluris poſtea fieri cœpti pro ſcientiæ dignitate. Quòd verò ita ſit, palàm eſt ex maledicentiſſimis non ſolùm choris, ſed etiā fabulis integris: quas & dare & agere per illos ipſos licuit magiſtratus. Ea ſanè licētia ſerò ſub triginta primum Tyrānis cōpreſſa fuit, paucorum enim arbitratu res agebatur, penes quos poetarū metus, & ius vlciſcendi ſimul erat. Nā florētibus antea populi rebus, publicæ pręторū inſectationes & impunè exercebātur à Comœdiis, & libēter à ſpectatoribus, propter potentiorum offenſiones, excipiebantur.

DE POETICES DIVISIONE.

CAPVT VIII.

PEſſimo conſilio Gręci Grāmatici genera omnia poeſeos ad duo ſumma faſtigia retulere, quæ ſecun-

dum loca diſtinguerent: Omnis, inquiunt, poeſis aut ſcenica, aut lyrica eſt. Lyrica diuiditur in Pyrrhicam, Gymnopædicam, Hyporchematicam. Principiò in ſcena genus omne poematis recitatum eſſe cōſtat. deinde nō rectè faciunt, qùum poeſim partiuntur à ſaltationibus. tū non omnis ſcenica ſine harmonia eſt ea quę fidibus aptabatur. Ad hæc ſaltationes quoque nihiloſecius tibiarum numeris componebantur. At tibiæ pro ſcenicis inſtrumentis ſemper habitæ ſunt. Præterea magnus eſt poematum numerus: quorum nullum concinitur ad lyram: neque tamen in ſcenam propterea prodit. tanquam altera poeſeos neceſſaria pars: Epigrammata, Syluæ, Satyræ. Poſtremò ſunt & ad lyram dramaticæ confectæ cantiones: qualis illa, *Donec gratus eram tibi.* quin & Epigrammata quædam talia, ac ſine lyra quidem, Epopœia verò eſt & ſcenica, & non ſcenica: eadémque & ad tibiam accommodabat ſua carmina, & ad lyram. Item non omnia ad lyram, ſed & ad barbiton, & ſcindapſum, & citharam, & pſalterium, & fiſtulam, & phorminga, & aſſa voce multa ac maxima ex parte. Denique ſcena poſterior eſt omni poemate, præter quatuor: Græcam Satyram, Mimum, Comœdiam, Tragœdiam. quin hæ ipſæ agitatæ ſunt abſque ſcenis. Prímum enim Æſchylum meditatum eſſe aiunt σκηνογραφίαν. Sed & ante recitatores illos Lydiaſtas, qui poſtea dicti ſunt ab Opicis Ludiones, actæ ſunt fabellæ per priuatas ædes à comeſſatoribus, quemadmodum in primo libro diximus. Ipſe quoque Philoſophus eſſe negat Tragœdiæ partem ſcenam, cæterúmque apparatum omnem, aítque Tragœdiam extra ſcenam eſſe nihilominus Tragœdiam. & quemadmodū diximus in primo. Laertius tradit à ſolo choro primùm actas fuiſſe Tragœdias.

Hæc ſunt quæ de poeſeos fine ac forma recenſebamus nunc quibus controuerſiis eius materia fuerit agitata, repetendum eſt.

DE NEGLIGENTIA AVT INSCITIA profeſſorum. De temporibus in pronunciando. De pedibus ſcenæ conuenientibus. Verſuum quorundam dimenſio ac reſtitutio.

CAPVT I, PARTIS SECVNDÆ.

Quibus

QVibus artibus poetarũ ingenia excolerentur, quũ eſſet à nobis ſuperioribus libris explicatũ: nõ prius abſoluiſſe opus illud videbamur, quàm addita de verſibus comicis commentatione inſtitutũ teneremus. nam de origine, generibus, partibus fabularũ. quæ in ſcenam afferrẽtur, & ab aliis olim, & à nobis ipſis perfecta diſputatione, in animo habebamus totũ hoc negotiũ legare iis qui de pedũ quantitate, déque verſuũ ratione conſcriberent. Verùm quũ & maximus vir Eraſmus, & poſt eũ plerique alij ita hanc cõficere prouinciã aggreſſi ſint, vt & ille his nõ pauca reliquiſſe, & hi eadem illa aut neſciſſe, aut præteriiſſe videantur: coactus ſum hac quoque opera tenuiore poetã noſtrũ eò prouehere, quo illorũ auſpiciis fruſtrà peruenire tentaſſet. Ac ſanè ipſa dimẽſionũ cognitio cùm eſt per ſe neceſſaria, tũ etiã ſi nõ eſſet, videntur tamen viri illi talẽ effeciſſe: ſiue ad eorũ magnitudinem intueare, quã ad huiuſmodi lucubratiunculam demiſiſſent: ſiue negligentiam ſpectes, qua mutilam deprauatámque relinquerent.

Ac primum quidem quam Eraſmus affert, vereor vt accipienda ſit dubitatio: Sitnéone certis pedibus aſtricta Comœdia. nam quanquam videtur hoc dixiſſe Quintilianus: non tamen pedum leges potius quam trimetrorum præſcriptionem deſiderauit, ídque non in omnibus ſed in Terentianis tantùm: quarum gratiam, quam orationis elegantia atque puritate conſequutæ eſſent, diminutam putabat licentia verſuum longiorum, quum tamen Plautus nihilo ſit in trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadẽ in quæſtione peccat Priſcianus: Quoſdam eſſe, qui in Terentij fabulis extare metra negent: atque eoſdẽ tamen ait, illa quaſi arcana quædam, ſibique ſolis cognita profiteri. Quid enim eſt hoc? negare numeros in verſu quopiã, eoſdémque numeros in eodẽ verſu ſe ſolos dimetiri poſſe. Hanc ſententiam more ſuo de illo mutuatus Eraſmus cõmodiorem fecit. diuidit enim eã: eiúſque partes ad diuerſa refert iudicia. Alios inquit negare: alios quaſi inutilem eiuſcemodi exiſtimare inueſtigationem. Quorum vtrunque quum ipſe reieciſſet: quod erat priore loco, meritò quaſi iudicatum omiſit. Alterius autem rationem hanc reddere inſtituit: Non operam perdere nos indagandis verſuum generibus. Tali

enim diligentia effici, vt quę librariorum incuria tranſpoſitæ voces ſint, ſuis eæ ſedibus reſtituantur. Ego verò neque hoc eſſe video neceſſariũ,& plus conferre ad ſolutæ orationis libertatẽ. Nam neque vbiuis tranſpoſitæ voces, verſus tollent connexionem:& frequentiſſimè deprehendimus, ob numeri neceſsitatem ita trāſpoſitas, vt ſi eandẽ ſententiā in epiſtolā ſis allaturus, cogaris aliis ſedibus digerere: veluti quum Terentianus Simo ait,

Si ſenſero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallacia conari, quo fiant minus.

Nam priore verſu multa inuertas ſine diſpēdio numerorum. in altero autem & quotidiano ſermone,& forenſibus contentionibus aliter loquare. Itaque ſi librarij ita ſcripſiſſent,

Fallaciæ conari, quominus fiant, ex eorũ temeritate hoc fructus capiamus, vt minore negotio imitemur. Hoc igitur non negamus: verſuum legibus duci nos ad verborum ſedes inueſtigandas: ſed in eo vllam eſſe vtilitatem, hoc verò negamus. imò conducere interdum magis, ſi tranſpoſita ſint: quo ordine orationem noſtram inſtituamus. Sed profectò hac opera plus fuit laboris ſumptum, quàm captum emolumenti: vt nō ſine cauſa miraremur ſummos viros tantùm ſtudij in dimetiẽdis illis verſibus poſuiſſe, Priſcianum, Donatum, Aſprum, Iubam, Scaurum, Probum, Sulpitium. Varronem ipſum. quorum frequentiæ quum mihi in mentem venit: apparet illico aut obſcura diligentia, qui infecto negotio ęguerint ſucceſſore: aut res ipſa perdita, quæ vel ab vno alteróve tantorũ virorũ nequiuerit confici. Quare ea quoque cauſa, ſed potiſsimum ea, inquā, eſſe potuit, vt ad hanc contemplationem ſtudiũ noſtrũ adhiberemus. neque enim ſola res petenda iam nobis eſt, ſed ipſa contētione de clariſſimis viris victoria reportanda. Atque vt eorum iudicia hac quoque in parte emendemus, ſimul ad parem operam incitemus ingenia literatorũ: qui non minimā pronuntiandi rationem ex hac cōmentatione cōſequi ſeſe poſſe intelligant. quemadmodum vbi animaduerterint neq. aſpirationem, neque ſibilum, neque mutā inter ſe conſpirare valuiſſe, vt prima ſyllaba in voce *iſthic* produceretur. corripitur enim in Aſinaria,

Quid iſthuc eſt? aut vbi iſthuc eſt terrarum loci?

Qua

Qua in voce qui putant ſibilũ extrudi pronuntiando, neque morem ſeruarunt, neque etymologiam obſeruarũt. Aeoles enim, quos Latini maximè ſunt imitati, quod alij ἐσθλὸν dicerent: ipſi ἐσλὸν pronunciabant. Ita in verbo *iſthuc*. ſatius fuit mutam abiicere. & fuit ratio: nam *is* pronomen integrum manet, cauda illa, quam nonnulli ſyllabicam vocant adiectionem, nullo diſpendio expuncta, etiam leniori locum relinquit coniunctioni. Præterea multis in locis animaduertas, poſitura conſonantium nõ produci vocalem: ſed ſuapte natura niti breuitate: vt *in*, *ſed*, *ad*, *quod*, *aliud*, *ſimul*. in quibus qui exiſtimarunt oportere poſtremum elidi elementum, vehementer errarunt. Sed longè facilius videtur admitti poſſe breuitas in diſiunctis, quàm vbi in eadem dictione coniunguntur. minus enim cohærent. At in coniunctis ita pronunciabant, vt poſitura nihil adderet moræ naturali breuitati. Sic *inſidias* & *inferos* primam producere dixerunt: *indicationem* autem & *incautum*, corripere. quare ſi hoc vno in tractu atque tenore faciebant: multò commodius interiecto eo interuallo, quod ſeparatis vocibus debetur, efficere potuere. nam ſi dicas *inſano*, atque ibi præpoſitio breuis ſit, quæ in ipſis compoſitis longa extitiſſet: quantò facilius breuis erit, ſi dicas *in diem*? quæ ſi cõponas, breuem quoque retinent. Exempla verò huiuſce pronuntiationis tot ſunt, vt non tam omittendis, quàm afferendis locis culpam mereri poſſe videamur. Non diuerſæ, non eædem geminatæ vſum illum corrumpere aut impedire valuerunt.

In Captiuis,

In occulto miſeri victitant ſucco ſuo.

Primus pes eſt Anapæſtus: quia *ob* natura breuis. In Pſeudulo & hoc comparet: id quod poſtea dicemus de proceleumatico,

AEdium dominum lenonem Ballionem quærito.

Nona enim ſyllaba cum tribus ſubſequentibus pede vno amplectitur. In Milite,

Et quidem ædepol omnes mores ad venuſtatem ingiter.

Tres priores ſyllabæ in voce *venuſtatem* anapæſtum conficiunt. Natura nanque breuis eſt ſecunda, ſicut in *Venere*. ita etiam in *tempeſtate*, quia in *tempore*. In Epidico,

Illam ridibundam atque hilarem huc adducit ſimul.

Primis tribus ſyllabis conſtat anapæſtus.

In Aſinaria,

Sed quid ego ceſſo ire ad forum,quod inceperam?

Ex duodecima & duabus ſequentibus anapæſtum vides.

In Caſina,

Nunc ne tu reſpondere poſtules me tibi.

In verbo *poſtules* prima corripitur : quia à *poſſum* ducitur: hoc autem à *pote*. Quare miſerum verbum *poteſt*, miris modis decurtarunt: vt in Trinummo,

Poteſt fieri prorſus quin dos detur virgini.

Vbi ex quatuor primis proceleumaticus fit. hæc igitur in coniunctis. In diuerſis autem penè infinita. Pſeudulo,

Lubet nunc venire Pſeudulum ſcelerum caput

Primus anapæſtus. Captiuis,

Vel extra portam trigeminam ad ſacculum licet.

Vox *ſacculum*, dactylis, ſi nolis creticum: de quo mox. Par iudicium etiam ex Gurgulione,

Sitit hæc anus: quantillum ſitit? modica eſt. capit.

Octauo ſyllaba cum duabus ſequentibus efficit aut tribrachum, aut creticum. In eadem,

Sedatum te. quàm longè à me abeſt? lumen hoc vide.

Septima ſyllaba colliſa, præpoſitio, & pronomen, & verbũ faciunt dactylum: & alterum dactylum tertia & ſecunda à fine, aut duos creticos. Rurſus,

Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obſecro.

Quinta, ſexta & octaua eliſa ſeptima, anapæſtum creant, aut dactylum, aut potius tribrachum, ſi nolis creticum. Quippe quinta breuis natura, octauam vulgò rentur longam, vnde fiat anapæſtus. Aliquis putarit primam longam tot conſonantibus, fruſtrà : ex quibus ſperet dactylum. nos in Originibus oſtendimus *ergo* Græcam eſſe: vbi obiter deprehendes *fac* longum, contra Grammaticos recentiores.

In Adelphis eſt tribrachus in tertia ſede,

Indicio de ſe ipſe erit. vos eritis iudices.

Duo dactyli ex eadem fabula,

Ille fuit His. ſomnium. ſineres verò illum tum.

duo, inquam: illo. *ſomnium*: & illis, *verò illum*.

In Hecyra anapæſtus ex ſexta ſyllaba, ſeptima & nona octaua eliſa. verbum enim ſubſtantiuum corripit.

A Myrrhina hæc ſunt mea vxore exorta omnia.

In

In Amphitruone dactylus,

Inimicos oſa ſum ſemper obtuerier.

nam *ſemper* primam producit natura. fuit enim *ſemiopere*: ſicut *toper*, *toto opere*. *nuper*, *nouo opere*.

In Aſinaria.

Deam ſibi inuocet quam lubebit propitiam.

Sexta, ſeptima, octaua, tribrachus. non enim auſim exterere ex verbo *inuocet*, tertium elementum quaſi digamma Æolicum, quod alibi fecimus. Eſt enim ἀπὸ τῶ βοάω.

In Caſina duo,

Aut quaſi lumbricus terram quidem te poſtules.

Primus dactylus, quia dicebant *quaſe*: ſicut *niſe*, *ſibe*, *here*. Alter tribrachus, octaua nona, decima. Ex eadē anapæſtus

Quid facies? concludere in feneſtram firmiter.

Sicut in Rudente,

Illuſtriores fecit, feneſtráſq; indidit.

In Aulularia dactylus,

Aedepol mortalem parcè parcum prædicas.

Neque enim placet aduerbium illud iurandi per concisionem pronuntiatum. Quid enim eſſet *Aepol?*

De verbo verò ſubſtantiuo multa quoque ſunt exempla. In Milite,

Cenſen' verò adeò eſſe parcum, & miſerè viuere? &,

Dicas vxorem tibi eſſe neceſſum ducere.

Et in Gurgulione,

Huic anui non ſatis eſt ſoli. canem eſſe hanc quidem.

Eſt etiam operæprecium obſeruare quot interpolationibus opus fuerit in aliis vocibus ad ſuſtinendam pedum integritatem, vnde veteris pronuntiationis leges deprehendantur. nam quotus quiſq; hactenus putauit mediam natura corripi in hac voce *voluptas*? At corripitur id quod & exemplis & ratione manifeſtū erit. Sanè *volupe* & *peto* confecerunt nomen illud: quæ vtraque tota breuia ſunt. Quamobrem inconſultò, vt ſæpe, Eraſmus ſuſtulit vocalem de medio ex illo Andriæ,

Quod voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas.

Nonnihil ſanè ſit, ſi mihi fuerit ita pronunciandū, *volptas*. nihil enim ad Theutonicum ſonum accedere poteſt propius. Hoc igitur vt effugiamus, conſtituatur in prima ſede. ex iis quæ poſuimus præceptis, anapæſtus. tribrachū tamen eſſe conſtat ex multis aliis locis. Sunt verſus in

Caſina, quatuor,

Sine tuos ocellos deoſculer voluptas mea.
Quid deoſculer te? quæ reſt quæ voluptas tua?
Et meis inimicis voluptatem creauerim
Ob iſthanc rem quin te deoſculer voluptas mea.

In Rudente,

Eat in Siciliam: ibi eſſe homines voluptarios.

In Pſeudulo,

Minis viginti vendidit voluptas mea.

Animaduertemus præterea quàm celeriter multas vocales pronuntiando expediuerint, vt etiam cum ſequentibus cõfuſas obſcurarint. veluti in illis *ſciat, ſuæ, tuos, fuit, dies, deos, prius*: quæ omnia fiebant monoſyllaba. ſed & in aliis vocibus, quemadmodum in hiſce exemplis deprehenſum eſt. Ciſtellaria,

Perſequar hac. iam hoc loco cum altero conſtitit.

Non potes dimetiri quin aut bacchius ſit, aut conciſio exempta media ex voce illa *altero*. quo modo etiam nunc vulgus Italicum pronunciat. Gurgulione,

Viden' vt aperiuntur ædes feſtiuiſſimæ?

Quatuor ſyllabæ, quæ tres primas ſequuntur, pedem vnum conſtituant neceſſe eſt. quare aut vna ex mediis eximitur: aut erit epitritus primus. melius vt primus ſit pro celeumaticus. Captiuis,

Tibi ille vnicus mihi etiam vnico magis vnicus,

Quinque primis vocabulis vnus pes fit: quippe coactis in anapæſtum. Quia *ti* pro *tibi* pronuntiabant. ſic & *mi* pro *mihi*, Æolenſium more, quos imitati ſumus. Quare ex octaua, nona decima, vndecima, duodecima, tertiadecima, eſt alter conflatus anapæſtus. Quod verò dixerunt de duobus comparatiuis, *potius & melius*, paſſa eſſe eandem fortunam, ita vt ex ipſis fierent totidem pyrrichi: non eſt verum in illo quem adducunt ex Andria,

Dabit, nemo inueniet inopem potius quàm te corrumpi ſinat.

Aiunt enim *potius quàm*, eſſe anapæſtum. nos proceleumaticum agnoſcimus. quemadmodum in aliis multis. Nam Eraſmus quum ſedibus imparibus receptum ſcribebat pro iambo ſpondæum, dactylum, tribrachum, anapæſtũ: proceleumaticum nõ rectè omiſit, qui, vt puto, memoria excidiſſet: creticum verò, quem ſanè putaret nõ admitti. nam ſi eam in ſedem poſſe duci ſperaſſet, nequaquam

tam multa carmina ſubuertiſſet. Proceleumaticus autē quum proximè ad naturam dactyli accedat: tribus modis ſonum ſuum explicat. Aut enim mollis eſt, atque adminiculis quibuſdam dactylo ſimilior effectus: vt *Genua labant, ariete, parietibus.* duabus enim vocalibus conſtitutis, prior conſonantis vim quandam videtur obtinere. Aut eſt apertior: vt in verſu Enniano,

Capitibus nutantes pinus, rectáſque cupr ſſos.

Aut eſt coactus, ademptis conſonantibus, quibus ſyllabarum breuitas impeditur: qualis eſt in Andria,

Siue inuidia laudem inueniae, & amicos pares.

Itaque hunc ad verſum quum perueniſſet Eraſmus, neq; in eo vellet metiri proceleumaticum, quem in ſuis legibus non recenſuiſſet: & putaret duriuſculè fieri, ſi Æolicum digamma tolleretur: vt proceleumaticus exiret: ſuſtulit alio conſilio. quippe vt exciperetur tribrachus in duabus ſyllabis primoribus huius nominis, *inuidia:* & ex duabus poſtremis vocalibus vna ſyllaba concreta eſſet. Cæterùm vt in natura, ita in arte illius imitatrice nobis faciendum eſt: nihil enim vel otioſè, vel ſuperfluò agere, Igitur vt conſtet ratio dimenſionis, ſi recipias proceleumaticum: vnum tantùm moliris, quum aufers digamma. ſin malis tribrachum: tum & hoc idem tibi curandum eſt, vt amoueas: tum præterea duabus confertis ſyllabis deformanda vox. Quòd ſi (ac verius quidem fortaſſe eſt) ita pronunciemus, vt ex iis duabus vocalibus prior quaſi conſonantis obtineat ſonum: iam ille primus pes, non amplius ſit tribrachus, ſed anapæſtus, nam hunc ad modū pronunciari, & in quibuſdam proceleumaticis oſtendimus, & apparet ex ſpondæo illo coacto poetæ,

Stellio, & lucifugis congeſta cubilia blattis.

& apud Horatium, *Vt Naſidieni iuuit te cœna beati.* Oportet enim eſſe quadriſyllabum nomen, vt tolerari queat alio verſu. non autem pudenter inuertere Grāmatici ſic, *Naſidieni vt iuuit,* ſicut, *Naſidienus ad hæc.* Sic & Catullus, *pituita* primā quam produxit, *Mucúſque & mala pituita naſi* non corripuit Horatius, *Niſi quum pituita moleſta eſt.* Sed triſyllabū poſuit ita, vt mediū elementū, Æolicū fiet digāma. quod & elicitur ex Ælij Stolonis iudicio, qui à petendo vitam, duci ratus eſt. Verùm quod in *inuidia*, fecit, vt vnam ex duabus efficeret ſyllabam: commodius

feciſſet in *iniuria*, illo verſu, *Quæ iure quáque iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit?* Id quod ſi animaduertiſſet, non auſus eſſet eximere pronomē illud *me*, quod magna cum emphaſi ac geſtu ad timorem perſonæ poſitum eſt, & in omnibus legitur exemplaribus. Proceleumatici verò habes exempla tam frequentia, vt penè legitimi, non ſubdititij eſſe videantur. Ex Andria, *Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero.* &, *Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.* Qui mollior eſt in hoc ſecundo, propterea quòd, vti diximus, *mi* & *ti* monoſyllaba fuere: ſicut & *tu, me, tu.* Quod & alibi ſæpe, & in Gurgulione,

Curato. ego tibi quod amas, iam huc adducam.

In Aulularia,

Eam ego hodie faciam vt hic ſenex de proximo.

In Aſinaria dubitari poteſt an ſit proceleumaticus, Námque in verbo *oſtendo*, prima producitur natura,

Agedum iſtum oſtende, quem conſcripſiſti ſyngraphum.

Commodius concîdes illud præteritum ſic, *conſcripſti* ſicut mox *ſcripſti.*

De cretico autem, quem iſti omni conatu ſubterfugêre, pluribus tum rationibus, tum exemplis eſt diſputandum. Nam ſi in Heroicum admittitur. ſi in Tragœdia, quod eſt poema clarum, nobile, elatum, caſtum, locum inuenit: quare in medium ac vulgatum ſermonem non recipiatur. eſt ſanè apud Poetam,

Et naufragum Scyllaceum. Dicent non fuiſſe librum emendatum. at Vari ac Tucæ iudicio emendatum fuit hoc quod relinquerent, at eſt emēdatiſſimo, quod ſuprà adducebamus, ſi audias ſine interpolatione,

Stellio, & lucifugis. At etiam illud exiſtimat Terentianus, non autem dactylum,

Inſulæ Ionio in magno. At eſt apud Euripidem in Ecuba,

Δυοῖν ϗ παίδοῖν δύο νεκρὼ κατόψεται.

Quum dicere licuiſſet παίδοῖν δυοῖν. Itaque nos quoque in Nemeſi ſtuduimus & auribus & grauitati, *Heu genus nefandum!* Poteramus enim. *Heu gens nefanda!* Et alio loco poſuimus *ſiniſtra.* potuit dici *ſcæua.* Cæterùm perpaucis aures poeticæ datæ ſunt. Præterea ſi dactylus & anapæſtus in iambi loca ſuffecti ſunt, quorum vteruis vna illum & ſyllaba & tempore ſuperaret: quare eam licentiam ſermonis eadem puritas non coegerit recipere

quaſ-

quaſdam voces,in quibus eſſet creticus?pręſertim quum ex ipſis ſolis aliquot integri verſus cõſtent.qualis in Andria, *Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.*

Nã & prior cõiunctio producitur poſitione poetæ arbitratu, & poſterior primam habet longam eadem lege: præpoſitio verò breuis eſt natura,itẽ. Ad hæc ea nomina & verba, *Deus, dies, fuit, mea, tua, ſua*, & eiuſmodi, de quibus ſuprà diximus: eò pertinent vt quum collectionem in vnam ſyllabam patiantur, doceant nos in cretico idem quoque fieri poſſe, vt emolliantur pronunciatione. Quis verò paulò diligentior non animaduertat antibrachium eſſe apud Homerum: ἀγχιάλοις: in tam nobili verſuum genere. & rurſus ἀνδροτῆτα, ſi ita legas, non ἀδροτῆτα. Et ex bàcchiis omnibus tres toti Plautini in Amphitruone,

Nec æquum, ánne iniquum imperet, cogitabit.
Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua.
Habendum & ferendum eſt hoc opus cum labore.

Quas rationes Eraſmus ſi notas habuiſſet, non trãſtuliſſet, *ex* præpoſitionem in Andriæ prologo ſic,

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Quod equidem vt non improbo: ita conſilium non laudo, quo eſt adductus vt id comminiſceretur ob amphimacrum vitandum. qui ſi his rationibus non acquieſcat, exemplis ſaltem credere cogatur. Hęc verò quum eſſent propè infinita: multa omiſi tamen, in quibus tergiuerſari poſſent, & alia quanquam firma penè innumera, ne tædium parerent. paucis ergo contenti ſimus. Ex Hecyra igitur quum illud poſſemus adducere,

Eam calamitatem veſtra intelligentia:

ſuperſedebimus duabus de cauſis, tũ quia ipſe liquidam non geminat in poſtrema dictione: tum quòd nos pronomen primo loco poſitum, monoſyllabum agnoſcimus. quare audiamus ex Aſinaria,

Fortè ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſiat.

Nec repugnarim ſi velit ita legi, *Fors ſi.*
nam is erit magis ferendus, quàm qui putabat *ſi* corripi. id quod non fit, vt in compoſitis, *niſi, quaſi, ſiquidem.* Acrius tamen intuenti neutrum probabitur. ſed *Fortè*, pyrrhichium putandum, πρὸς τὸ φέρειν. In Gurgulione manifeſtius,

Peruelim ſepultam.ſed quum adhuc naſo odos meo.
Odos enim vltimam producit natura.

Ex Andria,

Sine iſta vxor,ſiue amica eſt,grauida è Pamphilo eſt.
Quo è verſu creticum vt tolleret, non veritus eſt vniuerſæ orationi detrahere ornamentum:pronomen illud ſcilicet,quod in ſecundo ſtatim loco legitur.

Ex Eunucho duo,

Quæ cum amatore ſuo quum cœnant,liguriunt.
Nam hîc effugere non poſſumus, quin aut prima in ſede creticus ſit,aut in quinta. Etenim ſecũdam vocem ſi non collidas, ſed integram relinquas (id quod frequenter fit: vt apud Horatium,
Si me amas.& Plautus ſibi licere voluit in Pſeudulo,
Sic de damnoſis natus.aut de amatoribus:)
Creticus fit ineuitabilis in quinta.Prima nánque pedis illius ſyllaba longa eſt natura,non poſitione. quippe *cœnare* mediam natura producit. Si verò collidas, tum in prima ſede hoc eueniat. Poteram & illum adducere ex Heautontimorumeno,

Ita ne comparatam eſſe hominum naturam omnium.
Quem qui trochaicum rentur,nugas agunt. potius ad ſuperiorum cenſum deducendus: quorum ratione vox illa *comparatam*,primam corripit.

In Adelphis,

Quam aut hic non manere tandiu, aut nunc perſequi.
Eſt enim *nunc* νῦν circunflexa: igitur & natura longa. Quomodo in Eunucho ad trochæos confugiant ibi?
Sed neminem curioſum interuenire nunc mihi.
Quem pro ſenario imprudenter nimis metitũ ſeſe Eraſmus putat, In Aulularia,
Nempe ſicut dicis,quid hic? non poterat de ſuo?
Aduerbium enim aſſeuerationis à Græco ductũ νὴ, producit natura primam. Quis verò eximet à cretico illum in Trinummo?
Sit taciturnitati clam fidei ac fiduciæ.
Niſi qui ad miſeram trochæorum aram cõfugerit.Quare illo obruantur ex Gurgulione: quem iambicus quin ſit,vt ſeſe in omnia vertant,efficere nequeant,
Liberi lepos. vt veteris vetuſti cupida ſum.
Non minoris efficaciæ in Amphitruone,

Conſe-

Conferas ſermonem, nec ioco, nec ſerio.

Atque initio quidem arbitror vocalium imbecilliorum mollitie factum, vt ſubirent pedes alieni, ſic dicimus, χρειὼ, πηληϊάδεω, πόλιας, πλείων. etiam vt bacchius receptus ſit illo verſ. hac eadem ratione,

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

At hunc verſum ſpondaicum exiſtimet Diomedes vir doctus, non malè: vt mollior vocalis ſubeat fortiorem. Sic creticum interpoſuit, vt ſpondæũ faceret in verbo *aureo.* Quòd ſi in Tragœdia creticī ſunt, in heroicis bacchius & antibacchius, vt tum Homeri βορέης, tum Virgilii, *fluuiorũ,* taceam anapæſtum: non videatur fuiſſe tot monſtra neceſſaria, quot iſti eximendo elementa crearunt in *quidem, ſicut, ſimul*, atque aliis. neque excludendas integras fuiſſe voces, aut alias ſpurias ingenuis ſupponendas. id quod feciſſe Eraſmum & ſuprà declarauimus, & in aliis oſtendemus. Ad quæ antequam accedamus, de anapæſti quoque, vt de cæteris, receptione dicendum eſt. de quo Priſcianus quum ſcriberet, excidit ei ſententia ſanè abſurda: Erit, inquit, probabilis iambicus verſus, & Tragœdiis aptus, ſi ſecundum & quartum pedem, non alios feceris quàm iambos, aut eum qui tribrachus eſt, aut anapæſtus: quoniam ſunt pares. Qua enim lege fretus anapæſtum tribracho parem dixit? nam quod ait, etiam ſedibus paribus anapæſtum ritè collocari, verum eſt. ſic enim multis in locis deprehendes: vt ſuperflua ſint exempla,

In Plutō,

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστὶν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί.

Et bis in eodem,

Οἱ δ' ἐξετράποντο, κοὐκ ἐδόκουν μ' ὁρᾶν ἔτι.

Verùm hoc eſt illi adeò frequens, vt nullus pudor Latinis ſit iam futurus, quibus linguæ ratio perſuaſit, ne hoc attentius curarent: præſertim quum in Tragœdia quoque hoc admiſerit, grauius ſanè ac longè caſtius poema. Obſeruantior Sophocles: Euripides minus obnoxius. minus enim parcit illis ſedibus,

Γλῶτται δ' ὑπερκήδουσιν ἴδια τῆς φρενός.

Neque ſolùm in illis anapæſtum: ſed & in vltima in Oreſte.

Αὐτουργός. οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι πόλιν.

Quem ſi tribrachum eſſe argueteris: ſyllabam nunc reſpi-

cias,non legem illam qua vltima indifferens habetur.

Hunc Euripidæ verſum ita legimus in noſtro manuſcripto.Impreſſum habet γλῶ.Et Æſchyli quoque eſt tribrachus in Prometheo,

Οἷς μὴ πελάζειν, ἀλλ' ἀλιςόνες γύποδας.

Quod verò ſuprà dicebamus: tolli Æolicum elementum aliquando : cuius exemptione detur locus ſyllabis pedes conficientibus, multis exemplis obſeruari poteſt. Cæterùm nequaquam ex Phormione ,quemadmodum prædicabant illo verſu,

Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti.

Erit enim proceleumaticus ex ſeptima,octaua,nona,vndecima,eliſa decima.Sed tutius ex illo,

Liberius viuendi fuit poteſtas.nam antea,

Neque temere. eſt enim *viuo*, Græcum βιῶ. Cui quum ſit additum digamma , quare non & auferatur ? vt quod ſonus poſuerit,lex ſuſtulerit.Sic in Pſeudulo,

Boues qui conuiuas faciunt,herbáſque aggerant.

Nam quemadmodum in libris De cauſis , & in Exercitationibus dictum eſt,puto non admodum vegetam , contentámque fuiſſe literæ illius pronũtiationem,ſicuti neque in *ouo*,neque in *oue*.quæ vt apud noſtrates Germanos aſperrima eſt,ita Vaſconibus penè vocalis,nõ conſonans: nédum vt duplex vſpiam ſit. Sed nequaquã par fuit ratio aut neceſſitas,vt elideretur idem digamma in verbo hoc, *inueniet*: eo verſu ex Andria,quemadmodum iidem commenti ſunt,

*Dabit nemo. inueniet inopem, potius quàm te corrumpi ſinat.*Neque enim mutatur verſus dimenſio , ſiue tollatur, ſiue relinquatur : ſed in principio Amphitruonis eximitur ex ea voce , *iuuentutis.* atque ita fit anapæſtus primus pes.propterea quòd ſecunda ſyllaba natura breuis eſt: ſicut in affini ſuo , *iuuenis.* Eadem natura & ars in illo ex Gurgulione,

Iuuentute,& pueris liberis,ama quod lubet.

Longè alia ratio in Captiuis,

Nulla ſpes iuuentutis:ſeſe omnes amant.

Nam neque aufertur Æolica litera : & prima ipſa quæ erat conſonans,fit vocalis,vt formetur dactylus in ſecũda ſede.ſic audias proceleumaticum in Captiuis,

Aliquem inuenire ſuum quicum mutet filium.

Fit

Fit enim ex quinque ſyllabis,quatuor conſtantibus. vna colliſa,& ex trito digamma.Atque hæc quemadmodum vera putem,ſatis dictum eſt:illud autem,quod aiunt.nō eſt veriſimile. Ad eundem modum extrudi conſonantē illam Aeolicam ex cōiunctione,*enimuero*,nam quid eſſet *enimuero*?verùm vnicam ſyllabam fuiſſe,*enim*, quum vellent,arbitror,ſiquidem Græcum fuit ἐν & ἐνί. Neque repugnat longa vocalis:id quod etiam in libris Originum docuimus:ſicut neque in *crepida* κρηπὶς:neq.in *venio* βαίνω. Poſteriorem autē vocalem ἐνὶ,pro conſonante acceptam libet exiſtimare:veluti in *cui*,& *Pompei*,& *Gai*. ſunt enim monoſyllaba,ſicut & *hui*.& quod æquè durū eſt propter ſequentem conſonantem,*huic*.At profectò quid tandem mirum ſit? Nonne *ſuadeo* & *ſuauis* ita pronunciantur, vt ſecundum elemētum nullum augeat numerum ſyllabarum ad pedes conficiendos?Et quot monſtra inuenias apud Homerum,præſertim in Odyſſea? tot iambos, tot trochæos,tot neſcio quid.Oppianus quoque μόλιβδον ita metitur,vt duas priores ſyllabas corripiat,In quarto Piſcationum,

Δελφῖνος μολίβδοιο μετὰ στόμα δέξατο τέχνην.

Vbi duæ mutæ ſunt, non muta & liquida. Sed & creticū poſuit in primo Venationum,

Η πῶς δοιὰ δέδορκεν ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς.

Vbi niſi ex cauda verbi tollas duo poſtrema elementa,etiam ſibilum exterēdumeſt,vt fiat tertia dactyli ſyllaba, & ſic tamen legitur.Apud Apollonium quoque in ſecundo,conſiderandum eſt quis ſit pes ille primus in hoc carmine,

Ἀπρικέως. ὅσσα δ' ὄρωρε θεοῖς φίλον οὐκ ἐπικεύσω.

Vulgò igitur ita quoque loquutos eſſe arbitror,nō laturos ſcenarum barbariem,quæ de medio ſumptū ſermonem vſurparent.Qua ex re non vulgaris,neque mediocris oritur dubitatio.Si illi verſuum generi licuit,vt quū vellent,ſuo modo:quum liberet, vulgatis legibus loquerentur:quare nō &in alia poemata ius eiuſmodi receptū eſt?Ergo in tāta licentia quis mirabitur, verſuum quoq. multam variámq, mutationem tolerari potuiſſe?quippe quū alij curtiſſimi,alij adeò longi ſint,vt mihi libeat cū Plautino trapezita iocari,qui ſic ait,

Dum unum ſcribo,expleuit mihi totas ceras quatuor,

Quibus dimetiendis & negotium ſibi exhibuere docti:& cauſas reddere conati ſunt conſiliorum quibus adducti ſint poetę,hoc vt agerẽt.ſed quas cauſas mox videbimus. Quantus verò ille in Eunucho?

Et magnifica verba:verba dum ſint.verùm ſi ad rem conferentur,vapulabit.

Hîc enim ſunt ſedes vndecim trochæorum. quare hîc quoque ab illis diſſentio,qui vnum eſſe verſum arbitrati ſunt.mihi ſanè videntur duo. Ac prior quidem trochaicus dimeter brachycatalecticus:alter verò octonarius.Sic enim pronunciauit,vt quum ſic dixiſſet,

Et magnifica verba.

Subſtitit,fixítque ibi propoſitum in verbis.poſtea cum re ſimul ſententiam mutauit:vt pro factis facta redderet,& verba minitaretur.Priscianus diſtinctionis cauſa breuiores inſertos verſus dicit.verùm neque ille diſtinctio hæc quid eſſet declarauit:neque nos, quid ſibi velit, ſanè ſcimus.Nam quæ diſtinctio debet eſſe,non ſolùm in eadem ſcena.ſed etiam perſona?quæue in primo ſtatim ingreſſu grauiſſimę fabulæ Amphitruoni?vix in ſcena pedem po ſuit,quum oſtendit ſe ſibi non conſtare. Quid diſtinguit ibi rerũ,quas nullas adduxerit? aut quæ varietas in Pamphili conqueſtione:cuius vna tantùm materia,duritia patris.Ergo qui in eodem argumento , quod propoſuerat, perſtaret: quo conſilió tetrametris illud inſeruit dimetrum?

Quod ſi ſit,pereo funditus.

Alij,vt ſibi videbantur acutiores,è rebus ipſis duci nõ ſolùm pedum ſtatum aut curſum,ſed etiam verſuũ tractus prodidere:In re perturbata mutari verſus, pedéſq; ipſos confundi:in celeritate trochaicos trudi:grauibus perſonis ſtatarios ſermones fieri ex ſpondæis.Afferunt huc nõ tam pro teſte , quàm pro iudice prudentiam Virgilianã diuinam illam profectò mihi , ac venerabilem : qui rem verborum nitore,ac numerorum æquabili concinnitate oculis ſubiiciat. ego verò vt horũ amplector diligentiã: quam tanto ſtudio in meis poematis exprimere conatus fuerim:ita in Comœdiis, in quibus iſta fieri profitentur, falſum ſimul atque ſuperuacaneum animaduerti.Nam,ſi in perſonarum ſtatibus diuerſis,ſi in continuis negotiis,ſi in fabularum partibus maximè inter ſe diſſimilibus, idẽ

pes

pes,idē pedum ordo.idem carminum genus oſtendatur: iam nulla cauſa eſt quin horum ſententia,tanquam vana explodatur.Ergo in diuina fabula ac verè Theſauro(quā leui nimis de cauſa,vt alibi dicebamus,Trinummum in ſcripſit Plautus)Protaſis trimetro iambico tota conſtat, item Epitaſis,tum Cataſtrophe.Stichus è contrario, tota trochaicis longis.In Moſtellaria adoleſcenti Philolache ti perdito ganeis,& luxu atque otio corrupto,quiq. vnā modò rē ageret,vt inſeruiret ventri,dati ſunt verſus omni pedū penè genere pleni.Tranioni autē ſeruo trepido,in re deſperata verſus compoſiti, atque ſibiipſis conſtantes.Seni Teutopidæ,viro graui,parco,læto,aucta re, amoto maritimorum metu periculorū,ſenarii iambici. Quid grauius Amphitruone?quid ſtatariū magis, quàm finis fabulæ conuerſæ?concluditur tamē fabula trochaicis.In Sticho verò tā iambis potant quàm trochęis.Gurgulio currens in re noua,nouo nuncio vehitur quidē trochei rotis at Acanthio in Mercatore,haud abſimili in re quadratis vtitur iambicis.at iiſdem in Terentiana Phormione Geta pari in negotio. Ergaſilus verò paraſitus in Captiuis,tam trochaicis quàm aliis:qui tamen ageret ſimilem curſuram. quemadmodum & Dinacium puer in Sticho nuncij author noui,vtriſque miſtim vſus eſt.Præterea trochaicis Harpax Cacula militaris in Pſeudulo,dū lenonē quærit.Trochaicis Erotiū meretrix in Menæchmis, vt obſonium comparandum curet. at è contrario trochaicis Lyſiteles adoleſcens,& grauis, & frugi in Trinummo & Chremes ſenex,vir bonus atque temperatus, in Andria,ſeria imprimis de re,paterno animo, conſtāti conqueſtione.quòd ſi ad Dauum reſpiciant,qui ſequenti ſcena iam otium atque tranquillitatem imperandò ſibi, belliſsimos fundit trochaicos : iam ipſi illa de celeritate aliquid conſultius remittunt.Quid?quot quoties choros viderunt currentes?& tamen ſciunt Tribrachum ab ipſis Chorium cognominatum, quare Sophocles in OEdipo Tyranno accurrentem Theſeum, atque opem ferentem,trochæis adornet ex horum ſententia: niſi eiuſdem chorus iiſdem pedibus claudat fabulam.Quòd ſi argutulè comminiſcantur id eò factū,quia chorus eſſet diſceſſurus:quid Aeſchyli choro faciemus,qui in Perſis ſtat,neque abit?quid Darij ſpectrū,quod ab inferis veniens cū

matre diu loquitur trochaicis? Neque ſecius Euripidæ Pylades cum Oreſte. apud quem Eteocles quoque cum Polynice fratre ad manus iamiam vẽturus: nõ alio pede vtitur in cõtentione. In eiuſdem Troadibus vnicã orationem tam iambicis quàm trochaicis habet, verùm exemplorum ſatis etiam ex ipſa Tragœdia. Poetas profectò iſtos comicos noſtrates, vt in mentem venerant res arripuiſſe, eíſque numeros arbitratu potiùs ſuo quàm legibus alienis accommodaſſe reor. Hi verò legumlatores noui plerique hoc ſuis ingeniis obtinẽt peculiare: ſemel alicubi ſiquid deprehendere, illico pro neceſſario præcepto habent. quod hominum genus maxima ex parte piget laboris. atqui longo multóq. opus eſt ſtudio. & opus conſilio prudenti: acri iudicio opus eſt. Quanquam equidem nõ negauerim, fabularum initiis, vbi animos auréſque ſpectatorum trimetris verſibus imbuiſſent: ipſi ſibi ſuo quaſi iure agerent deinceps interſperſis alicubi eiuſdem generis longioribus. idque neque ſemper, neq. coactos, neque conſultò factitaſſe exiſtimamus. Fuit tamen hoc illis in more poſitum: vt narrationib. trimetros maiore ex parte adaptarent, neq. ſolùm in Argumẽtis, aut Prologo, aut Protaſi: ſed etiam eiuſmodi perſonis attributos, quę vel aliud agerẽt, veluti Dauus in Andria, cùm de aliis rebus loqueretur, alia vtitur verſuum dimenſione: vbi ad narrationem deuẽtum eſt, de naui fracta apud Andrum. ad trimetros diuertitur,

Ad hæc mala, hoc mihi accedit etiam.

Hæc Andria. Eadem in Epiſtolis quoque obſeruatio. In Pſeudulo à longis in ſenarios deflectitur. In Aſinaria quoque, quod pactum conſcriptum eſt inter adoleſcentẽ & lenam, ſenariis expletur: quoniam ſit narratio quædã, quanquam ne ibi quidem ſemper. Longis enim verſibus narrat in Rudente Grippus, euẽtis fortunæ ſuę ſeſe bene acceptum: at in eadem, ſenex ſomnium trimetris. Ex vtriſque verò, atq. etiam aliis miſtis, Soſia Amphitruonis, tametſi vbi iam conſeritur prælium, iamborũ vim atque alacritatem minutiore gyro flectit ac vibrat. Quum igitur tam inconſtantem legem videamus: vt poetis illis neque curæ fuerit vt id facerẽt. neq. ſaluo puri ſermonis nitore efficere potuere, vti numeris vterẽtur aſtrictioribus: nos ſic inuenta, aut qualia exiſtũt, eſſe permittamus:

vt ſi quid ſiniſtri ſeſe offerat, ne odioſè tanquã ius noſtrũ vel perſequamur, vel etiã extorqueamus. præſertim quũ licentiæ vitium à Græcis ſumptum, laxiore, vti ſolet, negligentia fecerint cumulatius. Vt non tam monſtroſi nobis verſus quidam videri debeant: quàm miraculoſi qui puriores exeunt atque commodiores. Nam ſanè vel illũ primum ex Rudente, non impiger atq. hiſce in lectionibus exercitatus dimetiatur,

Proh dij immortales tempeſtatem quoiuſmodi.

An ſtatuas in vltima tribrachũ tam luculento aditu, imò verò ipſo in limine fabulæ? non ſanè placet. An poſtremã vocem ita pronunties vt triſyllaba ſit? Quî fiet id? extrítáne duplici conſonante? tum verò quid erit, *quoiuſmodi?* Quis ſic loquatur? quid igitur agendum? videtur mihi interiectio illa eſſe extra verſũ, *Proh.* Cui ſenarius deinde ſubſtituatur. ſicuti, φεῦ & *Hui*, nam ipſam corripere ſimul & primam huius vocis, *immortales*, vt anapæſtus exci tetur: mihi ſanè religio eſt. Similis verſus in aurea Trinũmo, *Proh dij immortales conditionem quoiuſmodi*, & in Andria, *Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi.* vt omnino mihi augeat ſuſpicionem diſtortæ pronuntiationis.

Illud verò quod aliqui dubitando, quidam etiam aſſeuerando negabant, Terentianas fabulas trimetris circũſcriptas: falſum eſſe deprehendimus. Nam & apud eum poetam plus eſſe huius carminis inuenies: & cõtrà, apud Plautum quadratos, aliáque longiorum genera frequentiora. Andria penè ex æquo diuiſa in vtranque partẽ eſt. haud enim ita multò ab longis ſenariorũ numerus ſuperatur. In Eunucho, & Heautontimorumeno item. at in Adelphis penè ex quadrante lõgi ab ſenariis excedũtur. Phormionem potior ſenariorum numerus conficit, Hecyra laxior fabula, ac pedeſtrior eſt. Itaque omnium Terẽtianarum ad quotidianum ſermonem quam proximè accedit. eſt tamen in ea ſenariorum plus tertia parte. At contrà Plautinæ Amphitruonis & Rudẽtis vix totus quadrans expletur ſenariis, Aſinaria, Epidicus, quam tantopere ipſe author commendat, Moſtellaria, Menæchmi, Miles, Mercator, Pſeudulus, Aulularia, Caſina, Gurgulio, Bacchides aut ex vtriſque æquè conſtant, aut etiã minus habent ſenariorum. Captiui verò, & Perſa, & Pœnulus, plus dimidio textæ ſunt longis. Trinummus legebatur

Plautinæ & Terentianæ Comœdiæ quibus numeris conſtent.

No. j.

hactenus tota quadratis ferè: eã nos ita reſtituimus priſtinæ ſinceritati, vt ad qũingẽtos ſenarios excuſſerimus. quorum tamẽ numero pręſtãt longi verſus duplo. Quã operã etiam Truculento quũ impendiſſemus, paulò minus ducentis reformatis: tantam longiorum inuenimus multitudinem, vix vt illorum hi eſſent pars quinta. Atq. is labor haud temere ſuſceptus eſt: quum tam facilè mẽdacium Quintiliani authoritate tegeretur. Nam iſti magni viri, dũ nihil inexcuſſum volunt, & faſtidiunt leuiora, plus vſurpant nominis quàm ponant operæ. id quod Eraſmo quoq. eueniſſe tũ ſuprà oſtendimus, tum ex multorum verſuum deprauatione conſtare poteſt. veluti ex Eunucho,

Habeat deſpicatam: & quæ nos ſemper omnib. cruciant modis. Vbi genuinã lectionẽ deprauauit, dum fugit creticũ: neque poteſt prætendere trochaicam dimẽſionem. Itaq. languidam atque inuenuſtam ſubſtituit vocem *ſuſpectã*, Auxit hunc errorem maiore culpa. cùm ex eadem illum profitetur è puris creticis:

Siccine agis? quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum ea rei tibi eſt?

Quem tamen & iambicum quadratum agnoſcas: & nulla in ſede creticum poſſis collocare. Pari infelicitate & illũ ex Andria creticis cõcluſit, qui eſſet integer ſenarius.

In denegando modo quis pudor eſt paululum.

Reſtituta nánque per initium prępoſitione, quam ille nimis confidenter ſuſtulerat in prioris finẽ, tolles illius & errorem & audaciam: ſimul deprehendes craſſam temeritatem hominis, qui creticum ex tribus vocibus confectum iri ſperauit illis, *quis pudor eſt.* Verùm præceps ille fuit authoribus emendandis. nam ex Seneca verſum illũ fortaſſe Publianum,

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio.

ſic inuertit,

Remiſſio animum frangit, arcum intenſio.

vbi Grammaticum agit non poetã. Dixiſſet commodius quod ad pedes attinet, ſic legi poſſe: nunc quũ ſtatuit neceſsitatem, cauſam ſuam facit deteriorem. nam ad hunc quoque modum ſenarius eſt: & in aliis apud eundem authorem ſenariis non obſeruatas magis leges intelligas, quàm in Comœdiis, aut aliis fabulis. Quòd ſi acrius cõtemplere,

templere, longè concinnior ſentẽtia eſt: quam deformat ille ſua ſubuerſione. Etenim ſentẽtia tametſi æquabiliter de arcu atque de animo pronunciat per contraria: animũ tamen ad arcum referre vult: quoniam de animo quęrere ſtatuerit. Itaque non ab eo incipere, ſed eo ſentẽtiam terminare oportuit: præſertim quum præter expectationem de animo ſentiat. nihil enim mirum intentione arcum: at mirum remiſſione animum frangi. Quare & creſcit oratio, & adeò vegeta eſt, & quauis pedum diſpoſitione potior ſit atque accuratior. Adeò curioſa hęc ingenia ſui cõfidentia iudicio deſtituta, & ſe alios fallunt.

De comicorum verſuum materia, partiúmque quantitate ſatis diſputatum eſt. de ipſarum partium numero deinceps videamus. Principiò quod ſuperioribus libris ſtatuebamus, hîc repetendũ eſt, Verſus per initia breues fuiſſe, duobus ad ſummum contentos pedibus. id quod etiam ratione comprehenditur. Partes enim totos priores ſunt. Prius caſa quàm vicus: vicus quàm vrbs. Exempla quoque in promptu ſunt. ſic enim ortum eſſe primum ſenarium in Apollinis pugna dicebamus: illa ſimplici acclamatione, ἰὴ παιάν.

Quam quum & iterarent & frequentarent, natum aiunt ſenarium,

Ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Quare apud authores fabularum audias ſingulari voce contentum verſum: vt in Eunucho,

Occidi. ſed & monoſyllabum vti dicebamus, φεῦ. Et eadem geminata voce, in Pluto: ἆ, ἆ. hîc quidem diſtincta, alibi coniuncta: vt in Philoctete,

Ἀτταταῖ. Repetitis deinde tractibus productiores facti, ἰοὺ, ἰού.

Hoc quoque in Trinummo duplicatum fuit vt dimeter fieret,

O Callicles, ô Callicles.

Ergo cùm duûm pedum eſſent genera: alterum motoriũ, alterum ſtatarium. Qui verſus è motoriis conſtarent, in iis binos pedes ſingulis collectos tractibus feriebant. qui verò è ſtatariis componebantur, ſatis habebant ſuum cuique ſedi pedem referre. In priore claſſe fuit pyrrhichius. cuius verſus Enoplios dictus fuit: quo vſi ſumus nos primi toto poematio in natalia Sileni: cuius initium,

Modò citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce loca ſuper alta volans.

Scenici chori certis locis: in Oreſte,

Χρόος ἐμόλετί ποτε.
Ἀνὰ κόλαδος ἀπὸ λέχεος.

Eiuſdem generis eſt iambus, trochæus, tribrachus. In ſecundo ſenſu ſpondęus, dactylus, anapæſtus, proceleumaticus, creticus: amphibrachus, bacchius, palimbacchius. neque verò ſine ratione fuit hoc. In his nánque vocib. accētionum natura quatuor aut quinque temporib. frequēs eſt. Ergo ſtatarij verſus ex pedum numero nomen obtinuere: ita vt heroici, quoniam ſex ſpondæis cōſtarent, ſenarij dicerentur: motorij verò non item: qui ob celeritatem ſatis haberent, ex dimidio tantùm nomen ſibi vindicare: propterea quòd bini prodirēt ſimul. Atque ita factū eſt, vt quibus eſſent pedes bini, ij Monometri vocarentur: quibus quatuor, Dimetri: quibus ſex, Trimetri: quib. octo, Tetrametri. Apud Græcos hæc. Latini verò his nominibus etiam alia addidere: non ab dimenſionibus, quæ binos caperent pedes, ſed à numero, quaternarios, ſenarios, octonarios: tantò commodius, quum vnica tantùm voce etiam imparibus conſtitutos pedibus nominabant quinarios, ſeptenarios. Nam hos Græci, Brachycatalectici adiectione agnoſcūt, quanti ſint. Illud non eo inficias, carere nos Latina voce, vbi vnica ſyllaba vel defectos, vel abundantes deſignare volumus: quos Græci Catalectos, & Hypercatalectos nominarunt. Verum de his alibi. Octonarios autem etiam quadratos appellauimus: quemadmodū in cubica figura anguli ſunt octoni: quam quum dicerent Quadrantalem, eodem nomine hoſce verſus inſignitos voluere. Etenim conſtituta quadrata ſuperficies ſi fluat, atque poſtea ſiſtatur, quadrantal creat. Quam ob cauſam corpus hoc Latini Græca voce Teſſeram vocitarunt: non à laterum numero, vt quidam putauere, ſunt enim ſex: ſed ab radice conſtitutionis: ſic enim appellant Mathematici. Præterea quum ſenarij plus in vſu fuiſſent, primúſque Boiſtus produxerit octonarios: eos ab ipſo tractu longos nominauere. Ergo neque Gellius Ennianos verſus Quadratos rectè appellauit trochaicos illos,

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum:
Ne quid expectes amicos, tute quod poſſis agere,

Neque

Neque Varro in ſeptimo de lingua Latina illos ex Eunucho,

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Pyræo.

Siquidem Ruffinus author eſt: eundem Varronē ita ſenſiſſe: Verſum ſeptenarium fieri, quum ad ſenarium pes triſyllabus adderetur: apponitque exemplum iiſdem numeris ex Hecyra,

Nam ſi remittant quippiam Philumenæ dolores.

Non ſolùm igitur à ſe diſſentit ipſe, verum etiā errat definiēdo. Nam & minores ſunt octonariis, & maiores ſeptenariis: & triſyllabus pes, bacchius præſertim, iambo nō ſolùm eſt aduentitius, ſed etiam alterius tractus diuerſi, neque dignus qui in Iambici definitionē admittatur. Et ridiculum eſt: nō potius ex ſeptenis fieri ſeptenarium, ſicut è ſenis ſenarium: quam è ſenario & vno pede, tanto minus triſyllabo. Sed profectò magnos viros authoritas ſæpe texit, etiam malè ſentientes, ſicuti Ciceronem quoque fugit ratio, quum in prima quæſtione Thuſculana ſeptenarios vocat illos,

Heu reliquias ſemiſſi Regis denudatis oſſibus
Per terram ſanie delibutas fœdè diu vexarier.

Eraſmus Varronem ſequutus Tetrametrum nihilo prudentius explicauit illis verbis: Iambicum tetrametrum interdū in fine fraudari vna ſyllaba producta penultima: quoties Iambico dimetro accinitur dimeter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam productam? Neque enim neceſſarium hoc eſt: quo loco & tribrachus eſſe poteſt, & dactylus: quorū ſyllabę poſtremę breues ſunt. Aut quę eſt illa explicatio? quaſi quū dicas, Homini interdū pes deeſt: quoties integro ſemihomine, alteri ſemihomini pes deeſt. At enimuero quis neſcit tetrametros, non è duobus dimetris, ſed ex quatuor dimēſionibus conſtare? Si quis vel partium conſideret rationem, quarum ſingulis æquale ius ſit in verſu: vel originem intueatur. Neq. enim Boiſtus ille, aliúſve quiſpiam, dimetro dimetrū aptauit: ſed trimetrum, quem tum lōgiſſimum inuenerat, monometro produxit. Præterea quis hoc audiēs, non putaret eſſe nefas, cęſurā facere in quinto pede? ſiquidem ex duobus dimetris tetrametrum ita conſarcinandum eſt vt integro integrū addatur. Quid quod idē abuſus eſt dimetri, trimetríque appellatione? Nā imprudēter nimis ſanè

verſum illum ex Andria iambicum dixit pentametrum,

Hoccine credibile eſt, aut memorabile.

Conſtare nanque ex decem ſedibus iambicis oportebat. Quare trimeter brachycatalecticus agnoſcetur. neque enim idem eſſe μέτρον & pedem, ſuo loco declaratum eſt. μέτρον enim capere motorios pedes binos. Hunc verò tam ridiculum errorem etiam in illo continuauit,

Noui rem omnem ſed eſt Simo intus? eſt.

Nihil igitur mirum, qui motorios pedes ſuo defraudet iure, id quod illis abſtulerit, ad ſtatarios temere trãſtuliſſe. Illum nanque verſum ex Andria,

Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.

Auſus eſt creticum dimetrum nominare. Qui tamen pes quum ſit non ſolùm ſyllabarum numero, ſed etiam temporum quantitate prolixior quàm ſpondæus: quare ſolus vnam dimenſionum non expleat, ſi ſpondæus implet? Eũ tamen ſequutus Riuius, parem erroris admiſit proportionem. Siquidem trochaicis anapæſtum nonnunquam interſeri ſcripſit, cauſa celeritatis. quod dictum cum illo ſuperiore ſanè conuenit. Idem nanq; ſentiũt, quũ ille creticũ ad iãbum, hic anapæſtũ referat ad trochæũ. At qui pes ita eſſet quatuor præditus tẽporibus, vt duo ſimul vnã efficerent ſyllabam plenam ponderis & grauitatis, non potuit inter curſores illos annumerari: præſertim quũ iambo ſimilior eſſet anapæſtus, quàm trochæo. vterq enim à breuibus incipit, in longã deſinit. quãtò enim eſt iambus grauior trochæo, tantò eſt anapæſtus dactylo. Quamobrẽ haud leui de cauſa factũ eſt, vt grauiſſimi poematis grauiſſima pars chorus ad grauiſſimi pedis maieſtatem ſeſe conferret, ſcilicet anapæſtum. Quid quòd ille nullã poſuit rationẽ, propter quam trochæus eſſet iãbo volubilior. at verò cum Græcum nomẽ excitabat nos: tũ ſuberat ratio. Nã qui & ſyllabarũ numero, & temporũ ratione par eſſet iãbo, nõ potuit eo eſſe celerior, niſi ſanè temporũ, temporáq. differentiũ ſyllabarum ſitu, qua re vna fieret illi diſſimilis. Trahit enim trochęus ſyllaba priore vocẽ ita, vt in posteriore emolleſcat, ac quaſi euaneſcat Iambus à contrario celeritatem profeſſus, grauitatem præſtat. Itaque ſanguinarius pes, & ad vulnerandum promptus. indicat & impetum primò, & ſtatariam pugnam mox. Id quod Hipponax acerrimo vir ingenio cùm animaduertiſſet: quam ratio-

Trochæus qua ratiõe Iambo volubilior.

Iambus pes ſanguinarius.

nem impetus in pede agnoſceret, eam in peculiarẽ pedi verſum tranſtulit: vt ſicut iambus in ſyllaba longa pertinax pugnaret: ſic ex iambo conſtans verſus in lõgum pedem incumberet. Leuiorẽ nanque ratus iambum, quàm vt ad impreſſionem faciẽdam ſatis eſſet: in quintam prę̨lato ſedẽ, ſuccedere ei ſpondæum fecit. quare id quoque iudicio conſequuti ſumus nos: propius ad naturã partiũ acceſſurum fuiſſe totũ verſum, ſi iambus imparibus, trochæus paribus ſedibus cõſtituti fuiſſent. cuius rei exemplũ, quia res eſt minus vſitata, è noſtris poematis ſubiiciemus. hoc ex iãbicis, *Malis fortuna cornucopiæ fundit.* hoc ex trochaicis. *Si p'a dit malis Fortuna, quid iuſtu fit?* Qui numerorũ ſonus, aut flexus ſicui videatur abſurdus: is meminerit, aurium conſuetudinem violentam eſſe: ac propterea noua, & inuſitata non tam ſemper admirari quàm ſæpe reſpuere. Verùm magnoperè noſtra intereſt, qui quoad licet Ariſtotelis exemplo rerum cauſas inueſtigamus, venari rationem, propter quã cùm iambo ſedẽ aſſignarẽt priſci, maluerint ei deferre pares. Nã ſi in ſenario, ſiue ille fuit dactylicus, vna tãtùm ſatis fuerit, quinta ſcilicet: ſiue ſpõdiacus, vna itẽ cõtẽtus eſt, quippe ſexta: quare trochæo impares alias iambo deſignarũt. nempę hoc pręter naturã factũ videtur. Etenim per initia ſi ſolis aut iãbis, aut trochęis cõſtabãt vers⁹: videtur ſanè prima quę que ſedes vtriq; ęquè debita fuiſſe. quib. vt reſpondeã, ſic mihi agẽdũ eſt. Nõ eſſe rerũ naturã ſecutos veteres poetas. Multa illis ꝑ libidine facta fuiſſe: multa fortuitò excidiſſe. quę poſtea ꝑ legib. probarẽtur. Vnũ illud ſatis conſtat: cùm trochęo ſedẽ primã retinuiſſent: nõ inconſultò diuerſam ab ea, & aliis imparibus aduerſo pedi iãbo conſtituiſſe, quare autẽ hãc huic, illã illi reddiderint, ꝑfectò haud facilè eſt iudicatu. Atq; hîc quidẽ ita ſentit Priſcian⁹. quoniã, inquit, in ſecũdo pede cũ dimetiẽdo feriretur verſus, minor ei loco mora debita eſt. At mihi contrà videtur: maiorem deberi moram in pronunciando, vbi tempore ipſo immoramur. & falſum eſſet: ibi poſitum pedẽ, quia feriretur: ſed contrà, verum: ibi feriri quia pes poneretur. At hoc quęrimus nunc nos, quàm ob cauſam ibi poſitus ſit. Pręterea ſi ea ratio eſt: quomodo cõſtabit in trochaicis, qui ibidẽ feriũtur? Vt igitur quęſtionis naturã conſideremus, docebit, nos verborũ inuentio, initia

vocum à longis eſſe, in breues deſinere. Nã tametſi breuis ſyllaba natura ſua prior eſt quàm lõga, quippe ſimplicior: tamẽ per initia inuẽtionũ cũctabatur primùm, quæ cauſa eſt, vt vocum fines in pronuntiatione obſcurentur. ita enim meditantis & conſulti animi, ſuſpẽdere vocem nõ præcipitare. Quapropter tam in verſibus quàm in ſoluta oratione, poſtremarũ ſyllabarũ nulla eſt habita ratio. His argumẽtis iambo trochæum fuiſſe antiquiorem, & anapæſto dactylum, par eſt. ergo trochaicum verſum iambico priorẽ. Quare cùm primæ quæq; ſedes trochæo fuerint peculiares, alteræ illi relictę ſunt. adhęc cùm eſſet pes volubilis trochęus, ſtatim ſeſe ingeſsit in verſum. Iãbus autẽ graſſator ille idẽ fecit, quod ciuilib⁹ in reb. plurimis conſueuimus. quippe curamus vt oratio in principiis grauis ac ſedata ſit. Pugnã quoq; cautius aggredimũr primò, quæ poſtea incitatũ efferueſcat. Sic ad ſaltum vbi nos comparamus, fortius pedẽ figimus, vt ſtatariæ moræ maiorem impetum ſubiiciamus, ſic Ariſtoteles imperator noſter, omnium bonorũ artium dictator perpetuus, motum omnem ſub finẽ probauit eſſe cõcitatiorem. Ita propoſito ſpondæo, & iãbo, ſatius fuit ab hoc illum excipi, præterea recẽtiſſima quaq; memoria ferè metimur ipſas reis. Igitur aſſignata prima ſede trochaico, vltima quoque neceſſariò finitur trochæo, quæ ſedes, primã dico, ſi iambi fuiſſet, in vltima iambũ nullum haberemus. nunc in hac ille cùm ſit: pares ei ſedes, quippe quæ huic reſponderẽt, attribuendę fuêre: vt recẽtiſſimo ſono ſcilicet nouiſſimo, aures ſpectatorum captæ detinerentur.

QVÆ PARTICVLATIM SINT ANIMADVERSA.

CAP. II.

HÆc ferè ſunt, quæ de vniuerſa re dicẽda erant. Reliquũ eſt, vt ad ea, quę particulatim animaduerſa ſunt deſcẽdamus. atque equidẽ vt ſeſe offerẽt, ita ea deſcribã. Sit ergo quod affert Eraſmus ab Adelphis eo verſu, *Quid is fecit? quid ille fecerit? quẽ neque pudet.* Cùm enim agnoſceret ſenariũ, nequẽ rationẽ inire poſſet dimenſionum, abſtulit alteram è liquidis in pronomine *ille*. id quod vt ego fateor, & poſſe, & ſolere: ita tria dico. Primùm non eſſe opus amotione liquidæ illius ad ſyllabã corripiendã: id

quod

quod ſupra ſatis demonſtrauimus. Secundum, ab eo creticum in quarta ſede conſtitutum: quem tamen pedem adeò euitarit, vt euerterit multa. Poſtremò verſus aut ab eo diſiectos, diſſipatóſque, aut aliorum incuria ſolutos ipſum præteriſſe. ſic enim legendi ſunt,

Quid triſtis es? rogitas me? vbi nobis Aeſchinus
Siet? quid triſtis ego ſim? vbi dixine hoc fore? quid is
Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet. vbi verbum *ſiet*, quod & alibi ſæpe, vnica ſyllaba conerctum fit. Sic ex Andriæ illo ſibilum abſtulit, non vnde debuit, *Quis igitur eſt relictus obiurgandi locus?* ſibilum, inquit, in pronom. *quis* eliditur. at verò cùm neceſſariò iābicus ſit: nullo pacto ad eum modum ſecari poſſit: ſed ex participio tollendum eſt. Sed & illum malè dimetitus eſt, *Perij obſecro, tam infandum facinus, mea tu ne audiui quidem*, ait eſſe trochaicum catalecticum: qui ſit integer quadratus iambicus: neque ad trochaicum diſtorqueri poſſit. Etiam plus in illo errauit. *Fortè ad nos redierit, viſe amabo nū ſit, iam faxo ſcias.* Nam vt euaderet Amphimacrum, non eſt veritus ſui trochaici caudam etiam vltra pedes octo trahere. Quod ſit arguet *ſcias* eſſe monoſyllabum: quis erit tam impudens, vt tertium pedem trochæum poſſe dici putet? Cæterum ſi cæteri omnes ſint quadrati: etiam hunc, qui ſequitur iambicum malim, nulla facta in prima voce colliſione, *Quo ille abire ignauos poßit longius, niſi ſi domum.* In prologo autem Andriæ eo verſu, *Nam in prologis ſcribundis operam abutitur.* Cùm diceret vocis huius *prologis* primam ſyllabam eſſe à Terentio productā, addidit ſanè friuolam rationem: Latina, inquit, conſuetudine: quibus mos eſt, eam præpoſitionem productam habere. at enimuero in Latinis vocibus producant, in Græcis Græcè agant. Itaque & in Heautontim. *Oratorem voluit eſſe me, non prologum.* id quod neutiquam vocalis ratione, aut temere factum eſt. ſed vi ſequentis liquidæ, ſicut in illo,

Vt pernoſcatis ecquid ſpei ſit reliquum. Geminatam igitur ibi quoque ſentio. etenim hoc niſi eſſent ſoliti facere: mille aliæ erant viæ eadem penè verba verſu concludenda, vt rem nouam aut inuſitatam euitarét. Cæterùm noua neutiquā erat, ſed peruetus, vel ab Homero vſque. nam in Hymnis μίλ⊕ in Iliade ἐλάφεια, atque alia multa eiuſmodi produxit. atque etiam nunc plurimæ nationes

adeò craſsè pronũtiant eam literã: vt intus eſſe aſpiratio videatur: Ruteni, Gabali, Arueini, Germani, Taurini. Thuſci verò & Hiſpani tantùm addũt ſpiritus, vt vbi Latinè geminatur, aliud audias adiunctum. Sed nulla gens pinguius enuntiat eũ quàm Turcæ quibuſdã in vocibus. quãquã in illo prologi verſu cõminiſci queas, quominus ſi nolis, geminetur. Sanè coniunctionẽ, quæ prima in eo vox eſt, ne collidito: quod ſæpe tum in ea fabula, tum in aliis factitatum eſt: veluti in Eunucho, *V' nà ire cum amica imperatorẽ in via.* quippe ſi ita legas. nam alij ſic: *V' nà ire amica cum:* ſicut, mecum. Verùm ad producendas breues præpoſitiones, geminatæ ſunt & aliæ conſonantes: Reppulit, Reddidit, Retulit. Illud autẽ à Donato in Hecyræ prologo, *Prope iam remotum iniuria aduerſarium*: minus rectè. ait enim ibi geminatã. at tametſi geminari conſueuiſſe fatemur, nõ tamen eũ fuiſſe locũ affectandæ nouationi: qui locus ſibi iãbum, quãdocũq; poſſet, aſciſceret. Sicuti non minus infeliciter Priſcianus, qui cùm *redducit* geminare mutã diceret: idq; exemplo vellet probare: dimetrum attulit ex Epodo ad hunc modum, *Redducet in ſedem vice.* quid enim aiat ſi negẽ? neque enim pedis neceſſitate nobis perſuadebitur. Quid ſi cõtendam ab Horatio non eſſe factum: qui quoad poteſt, iambos etiam aucupatur? cur igitur abiecerit genuinum pedem? quam ob cauſam admiſerit ſuperuacaneum elementũ, vt illum excluderet? Melius feciſſet ſi ex Hecyra,

Remiſſan' opus ſit vobis, an redductam domum. Sed hoc alibi quoque diſputatum eſt. In ſcena quoque primi actus quinta, cum Pamphili orationi interueniſſet Myſis, atq; ſuis vterque ſeorſum affectibus vteretur: verſus interſeruit. diuerſos quoque poeta, quos Eraſmus confudit. ſic igitur ſunt legendi.

Hocne eſt humanum factum, aut inceptum? Hoccine officium patris? *Quid illud eſt?*

Proh deûm atque hominum fidem! quid eſt ſi non hæc contumelia eſt? ſic enim etiam alio genere Myſis vtitur iterum,

Miſeram me! quod verbum audio? cui reſpondet illud Pamphili, *Quod ſi fit, pereo funditus.* In eadem verò ſcena verſum illum,

Proh deûm atque hominum fidem! nullóne ego. appellat dimetrum

metrum redundante pede laxè nimis ſanè. nam quamobrem non quinarium? quare non trimetrum brachycatalecticum? quis audiuit vnquam verſum vllum pede eſſe redundante? nonne ipſe illeversus talis eſt hoc ipſo pede, quem dicis redundare? Illud quoque malè dignoſcere viſi ſunt cùm actus ſecundi initium putarunt eſſe debere caudā eius verſus, qui primū claudit actū. Sic enim legūt,

Hoc ad morbum, hoc ètiam teneo. Quid ais Birrhia?

Nemo enim dicat à dimidio verſuum incipere actus. Deinde apparet Myſidis abeuntis feſtinatio, vt Glycerium conſolaretur quare actus rectè ibi terminatur. Abrupit ergo ſermonem, & verſum mutilum reliquit. Præterea ſicuti diximus in primo, inter actus Comœdia vetus interſerebat choros, diuerbia, conuerſiones, affationes atque alia eiuſmodi. noua Comœdia rarò gregem, niſi in fine. Choragum etiam legimus apud Plautū, omnino verò tibicen canebat: quod è Pſeudolo etiam alibi recitauimus.

Dum concenturio in corde ſycophantias:
Tibicen vos interea hìc delectauerit.

Tanto igitur interuallo, quibus artibus Charinus Myſidis expleſſet verſum, quem non audiret? In eadem verò ſcena ita peruerſè legit, vt alterum nouariū faciat, alterum pro ſenario reliquit ſic,

Quæſo adepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt:
velis
Quod poſſis, Nihil aliud niſi Philumenam volo.

Cùm tamen optimi ſint octonarij, ſi verbum *velis* ſubducas in principium poſterioris. Etiam eodem cum ſuperiore conſilio monometrum vocat illum,

Ab quanto ſatius eſt. Dimeter enim eſt brachycatalecticus. ſed & nulla neceſſitate mutat *abi* in *abin'*, ſiue *abeas*: cùm fruſtrà putat alioqui nō poſſe cōſtare verſum. nā & trochaicus eſt, ſi collidas: & iambicus, ſi non collidas. Ad hæc maxima vis eius vocalis, quā videmus vltimam in verbo *abi*. vt illo pulcherrimo verſu, quē è ſua Ciri trāſtulit ad paſtores diuinus Poeta, *Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.* Et aſpiratio prohibet eliſionē: veluti ibi, *Hecyra eſt huic nomen fabulæ. hæc cùm data eſt.* Sic imprudenter nimis elidit ſibilū ex pronomine illius verſus, *Sed iſtud quid nam eſt? hodie vxorē ducit auūt Pamphile,* quid per ſe ipſe nulla facta interpolatione rotundiſſimus ſit octonarius.

Nam quod monet, in nomine *ſuſpicio* tertiam à fine pro-duci, verum eſt: ſed neque noua res, neque ſine ratione. nam & Plautus ita ſcripſit, *Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri.* *Et clandeſtina vt celetur ſuſpicio.* ſed ſatis nimis, cùm & apud Auſonium ſint exempla. Tum autẽ ſatis liquet, duas in vnam vocales coaluiſſe: nánque ab eo quod eſſet *ſuſpicitum*, ſuſpicitio fuit. Itaque vbi erit breuis, tum intelligetur ſyncope: vbi longa ſynæreſis. Ex eo quoque verſu Andriæ, *An non dixi hoc eſſe futurum? dixi. quid meritus es crucem*: Priſciani authoritate dicit, tolli verbũ ſubſtantiuum: Quod in loco mihi oblatam ſentiam occaſionem, duos ſimul emendandi magnos viros: illum qui errarit: hunc, qui non correxerit. eſt enim octonarius integer. Illud verò eius propriũ, cuius culpã in aliũ transferre nequeat. nã verbũ ſubſtantiuum *adfuerunt*, triſyllabũ profeſſus eſt eo verſu, *Cùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.* qui tamẽ verſus ſenarius iambum habet in quarta. Ferendus tamen erat quaſi lapſus, niſi altero errore culpã cumulaſſet, cum primam auferri ſyllabam iubet ex eo verſu, *Aufugiſtin'? hera, factum, ſatin' id tibi placet?* Integer enim ſenarius eſt, etiam nulla facta detractione: ſpondęis duobus, anapęſto, duob. dactylis, iãbo. Ibi temere transfert inferioris ſyllabã in ſuperiorẽ: contrà debuit transferre in Hecyr. neque tranſtulit, *Quæ dico parui pendent. porro hoc iurgium ad Vxorem: hæc cuius ſiunt conſilia omnia.* ſicut interiectionem quoque debuit aſcribere priori verſui in Adelphis, vt ſic legeretur *Syre, præceptorum plenus iſtorum ille, phy, Domi habuit vnde diſceret. ſit ſedulò.* Reſtituiſſet etiam in Hecyræ verſu verbum, vt ſit ſeptenarius, ac priori par: ſic, *Tecum ferantur. dixi: ita vt iubes fatiam pater.* non oportet errati loco cenſeri in Andria, eo verſu, *Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem quo fretus ſim.* in quo dicit *hem* extra verſum ab alio potius additum, quàm poſitum à poeta: cùm tamen ſine eo mutila ſit ſententia. & ſibilus elidatur, vt alibi ſæpe, quo ſit iãbus in octaua, ſic audacter nimis aufert verbum *cupio*, ex illo Eunuchi, *Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.* vbi commodius eximeret ſequentem vocem ſine vllo carminis detrimento etiam conſtante ſententia rotundiore: verùm aut ſit proceleumaticus primus pes, & alter amphimacrus: aut pronomẽ quod in poſtremo loco eſt, demittatur in verſum alterum ſubſequentẽ, qui nihilò

ſecius

ſecius ſit ſenarius:ſic, *Meo.id amabo,adiuta me,quòd id fiat facilius.* poſſit *facilius* eſſe triſyllabū, ſicut *potius* biſyllabū. & apud Lucretium, aliud eſt pyrrichius dactyli dimidium. Rectius erit,ſi quemadmodum alibi, meo ſit monoſyllabum. Igitur elidetur in vocalem ſequentem, vt fiat anapæſti vltima ſyllaba in ſecūda vocis huius *amabo.* Iniquior verò fuit illi verſui Hecyra,*ex quo*,dū particulam expletiuā deleuit:qui tamen ita vt eſt,cum ſequentibus cúmque præcedētibus octonarius ſit, *Mane dū ſodes, timeo ne aliud credam,aliud nuncies.* Hoc ibi cùm abolet: ita alibi ęquè importunè addit de ſuo.veluti ad eū verſū ex Eunucho, *Par pari referto, quod eam mordeat*: modò addit *nunc*.modò,*mox*:modò, *ſic*: modò neſcio quid.ego verò nihil immutandū cenſeo de cōſilio poetæ.qui integrum prouerbiū,ſicuti circunferebatur,ita interſeruit trochaico tractu.Quare audacius etiā *remordeat* ſuppoſitū eſt,nā ſiquid adiūgas,verſum labefactes:ſi nihil, nihil itē ad cōcinnandū verſum opus eſt,præſertim cū hoc exēplo nō ſolùm legatur in omnibus exēplaribus:]verūetiā recitetur,à Cic.in Epiſt.ad Lent.& Plautus in Mercatore.ita impunè ille ſibi putauit licere,ſi in quoſlibet verſus debacharetur.Qua impudentia illi quoq. appoſuit,nūc: *Alio pacto honeſtè quo hinc modo abeam,neſcio.* neq. enim eliditur vocalis:ſed incolumis ſua natura perſtat longa ante aduerbij aſpirationē,*hinc*:atq.ita decurrit trochaicus octonarius catalecticus. quēadmodū in verbo monoſyllabo nulla itē colliſio ſit,neq.in aduerbio eo verſu. *Ora me,obſecro te verò Phædria.i.intro.hoi,hei.* Corripit etiā ſyllabarū quantitates:velut in illo eiuſdē fabulæ, *Sic eſt.inueniam hodie parē, vbi pol referam gratiam.* Auſus eſt dicere: aduerbij huius *hodie*,primā produci:Quoniā,inquit,idē ſit,ac ſi dicas,hoc die.At quod nuſquam eſt,narrat.Etenim cùm eſt: Hoc die,propter poſitionē producitur. nā ſuaptè natura breue pronomen eſt.ſicut eius compar.hic:Gręcū ὁ.Quare illud Virgilij,

Hoc erat alma parens:non ſolùm propter interrogationem:ſed etiā ob ſyllabæ ſeruitutem legūt hocce, ij qui exiſtimati ſunt doctiores. Breue nánque fuiſſe, vel inde deprehenditur,vbi cōſonante admiſſa in aduerbio *hodie*, correpta eſt.Id quod & in aliis,& in Hecyra deprehēdas.

Viſum eſt.certóne? certè deus ſum,ſi hoc ita eſt.verū reperies.

Eſt enim pronomen *hoc*, ſecunda ſyllaba dactyli, qui eſt in quinta ſede. Quapropter verſus, de quo nunc eſt controuerſia, ſeptenarius iambicus exiſtit. In cõuiuio autem poetico illum ex Eunuchi prologo,

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur. ait mendoſum eſſe, neque enim Scazontes in ea genera carminum admitti. Itaque vt metrum corrigeret, linguam Latinam deprauauit, cùm ſuppoſuit *condonabitur.* nam quis alius quàm Batauus dicat. Tu condonaberis à me commentarios? An fortaſſe, vt nihil non audet, auſus eſt ἀπρεπέστερος, ac nihilominus caſum apponere? quidã tamen malè conciliati ſequi maluerunt eius temeritatẽ, atque ſuis typis ita ſcriptũ euulgarunt. Quod ſi pro ſe facere putant verſum ex Phormione illum, *Argentum quod habes condonamus te*, vehemẽter errant. Eſt enim hoc illi ſimile, *Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt.* Et hoc illis, ex Aulularia, *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego ſolus ſupero.* & ex Amphitruone, *Naucratem quem volui conuenire, in naui non erat.* & aliis alibi multis. At equidẽ puto veteres excitandi ſpectatores gratia, næuos hoſce aſperſiſſe. neq; te in ea re falſus ſum. Nã quî decuit minus, ſpondæo claudere iambum, quàm dactylicũm ſiſtere? Terentius ſanè non ſine arte grauitatem & lenitatem, & conſtantiam animi oſtendens, remiſit de iambi acerbitate. néve ſine exemplo vetuſtiorũ factũ putes: multa tibi loca excutienda ſunt. Amphitruone *Quod ego huc proceſſiſſe cum ſeruili ſchema.* Qui quia ſuſpectus eſt ob flexionis nouitatẽ: habeas alium, *Age nunc reſide iam, caue modò ne graxeris.* Non enim melius fugerit ad *graxeris*, quàm ad *faxeris*, vbi *faxis* legitur. Accipies etiam vnum ex eadem fabula, *Auis me ferè conſimilem faciam, vt prædixti.* Adducerem & è Caſinæ prologo: niſi ſuſpicarer verba eſſe tranſpoſita, *Clerumenœ hæc vocatur Comœdia Græcè.* Tamen ſi tranſponas, nihil profeceris. neque enim conſtant dimenſiones. Eadem ratio ex Truculento *Rediit animus, de me ſoleas. cedo vinum.* Ex Caſinæ prologo eadem cautio.

Ratione vtuntur, ludos neminem poſcunt. poſſis enim transferre. at non in Pœnulo, *Gerre germanæ, atque edepol λῆροι λῆρων.* neque in Moſtellaria, *Nunquid ad merendam iſtic erot quid nunc quam mox?* & altero eiuſdem. *Vide vt faſtidit ſimia, mihi ſum ſic ſum.* in Ciſtellaria, *Tibi nunc prodimus, ac conſitemur ciſtellam.* niſi ſit *ciſtula*: vt alibi in eadem. Quod autem eius;

eiuſcemodi terminatio grata fuerit:patet etiã ex catalecticis, vt in Captiuis: *Cui nũquam vultũ tranquillauit gratis.* & in Aulular. *Nam ſi ignis viuit, tu extinguere extẽplo,* alij legunt, *extẽpulo.* Nondũ memini. & vox Hethruſca eſt, non Latina. & in Aſinaria, *Qui mi auſcultabunt, facient obſequelam.* ſed & Ariſtophanes ἀχαρνεῦσι, Λέξον τ᾽ ἀθλιώτατον ὦ ψευδυπερσάβα. Quinetiã in octonariis, in quorũ fine maximè videtur expetendus iãbus, vt aliquẽ modum ſtatuat tractui pedũ longiorũ, nõ pepercit vetuſtas illi ſedi, quominus occuparetur ſpondæo, quemadmodũ in Amphitruone, *Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum,* & ille, *Id Soſiæ factũ eſt opera, qui me hodie quoque præſentem auſit.* Ac ne in illis quidem ſeruauit Latinitatẽ. *Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet. ſcio.* Subſtituit enim pro *ſæuis dictis, ſæuidicis.* at ſæuidicũ mobile nomen eſt: cui igitur hærebit? An ille inuenit vſquã in naturæ legibus, accidens ſine ſubſtantiuo: vt imponeret Grammaticis adiectiuũ ſine ſubſtantiuo? in eadẽ verò ſcena etiã pedũ numerus eum fugit. Nãnque iambicũ ſenariũ hypercatalecticũ dixit illum, *Non poſſum adeſſe, ah quid agis? quo abis Antipho? mane.* Habet enim ante poſtremũ pedẽ, qui eſt iãbus, tres pedes triſyllabos, duos dactylos, vnum anapæſtum. Atq. verò indoctè illũ quoque eadẽ ſectionis inſcitia metitus eſt quippe brachycatalecticum appellauit. in quo periculũ potius imminet, nequid redundet, *Et illam ſimul cũ nuntio tibi hîc ego affuturũ hodie ſcio.* Eſt enim, niſi interpoles, lõgior octonario toto pede. Primus pes, vt ſit tribrachus, inde iãbus, ſpondęus, creticus, iãbus, ſpõdęus, anapæſtus, iambus. Ad conficiendũ verò creticum, quinque ſyllabis opus eſt, ita vt ex octaua & nona vna fiat, ſicut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum, *Probo. huic filium ſcis eſſe, audiui in Aſia. non eſt pater.* Si enim talis eſt: ergo poſtrema ſyllaba vocis huius *pater*, ea eſt quæ redundat. quare neceſſariò præcedat trochæus. Quod ſi ita ſit vt trochaicum efficias, anapæſtum pones in prima ſede, non eliſa poſteriore vocali huiuſce aduerbij *probè.* Tum verò, quid facias? vocis huius *Aſia*, duas ſyllabas poſteriores in vnã cogere cogeris. quid tũ poſtea? tandẽ verò exit ſeptenarius, non octonarius, vt dicebat. Sin malis iãbicũ quadratũ, *audij*, pronunciandũ, vt *Aſia* ſit anapæſtus, & *probè* iãbus. Mihi plus placet vt *filium* ſit biſyllabum, *probè* nõ elidat vltimã. ſic erit octonarius.

In Phormione fruſtrà laborat tranſponēdo verba, vt nu meris conſulat eo verſu,

Vt ad pauca redeam,& mittam illius ineptias: mauult ita legi, *Ad pauca vt redeam.* at verò verbum *redeam* biſyllabum eſſe vel ſexcentis locis, vbi opus eſt cōſtat. Eximit etiam vocalē huius præpoſitionis *per*. eo verſu Adelphorum, *Per oppreßionem vt hanc mihi eripere poſtulet.* nempe frigidum admodum eſt, ne dicā abſurdum fūgæ nouum genus, quo euitet creticum fatalē illum: cùm tamē adeò molliter pronunciari poſſit. vix vt diuertat à natura ſpōdei. Quem ſi tātopere exhorret: at ſciat primas trēs ſyllabas, ex iis, quas diximus legibus, conficere tribrachum. nomen enim hoc, *oppreſſio*, primam corripit, quæ eſt *ob* præpoſitio, & ſecundam, quia eſt à verbo *premo.* Sed iam vereor ne quis eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponat ei gratiam: cùm in verbo hoc, *poſtulo*, ſciant ab ipſo extritam mediam vocalem. magno enim in periculo eſt, ne ab illis barbarus appelletur: propterea quòd Germani præſertim noſtrates Vindelici, Carni, Norici, item Sueui, Saxones ita illud verbum pronuntiant: vt vix ea vocalis exaudiatur. Verùm equidem neque irridebo maternos auos meos, neque hominis conſilium: quippe qui memor ſim eius verſus ex Caſina, *Nunc ne tu reſpondere poſtules me tibi*: in quo non magnum faciat flagitium, ſi ita pronūtiet ſicut in periculo, tametſi alio modo metiri eum ſumus, non igitur iudicium reprehendo, ſed iudicij locum. Ei nanque verſui optimo atque pulcherrimo quadrato hanc iniuriam faciebat, *Cùm is nihil promereat poſtulare id gratiæ apponi ſibi.* Verùm & hîc nihil neceſſe habeas concidere: & memineris in verbo, *tollere*, vnde fit, primam natura breuem eſſe: quod patet magis in præterito, *tuli.* Non enim geminaſſe veteres & Varro author eſt in voce *tera*, & Verrius in multis, vt ex Feſto conſtat. Cæterùm Eraſmus eam curam in alium verſum vtinam tranſtuliſſet ad nomen hoc, *periculo*, potius quàm tolleret omnem ſermonis elegantiam, atque adeò Atticiſmum ſcilicet pronomen: hoc eſt autem ex Andria, *Sine omni periculo. Nam hocce haud dubium eſt quin Chremes.* Præſertim cùm anapæſtus eſſe potuerit in prima ſede. Etenim *omnis* primam corripit natura. ductum ἀπὸ τὸ ὁμῶς, Vniuerſitas ſanè fit ex rerum coniunctione.

nempe

nempe vniuerſum.extra quod nihil eſt.Illas verò, mutam dico ſiue ſemiuocalem & liquidam,non potuiſſe cogere ſyllabam ad producendum,& pueri ſciunt, & Priſcianus docet ex Callimacho.

QVÆ EX BEMBI CODICE TERENTIANO.

CAPVT III.

QVæ nobis videbãtur animaduerſione digna ne pręceptorũ noſtrorũ inſcitia aut incuria, quę noſtros animos occuparat,diutius graſſaretur:ſatis explicata puto.Neq.pręterea quod adderetur,quicquã mihi inmentẽ veniebat,niſi Bẽbus & ſuam & vetuſti codicis obieciſſet authoritatẽ.quę quãti faciẽda ſit,ex his colligi poteſt:Ex Andria in noſtris legitur hc,*Quæ ſi non aſtu prouidentur:me aut herũ peſſundabunt.*Ille verò ita legit vocibus tranſpoſitis,vt cretici offam iſtis ob os obiiciat,*Quę ſi aſtu nõ prouidentur,me aut*,&c.creticus enim eſt in tertia ſede.niſi Aeolico elemẽto exacto,fiat anapęſtus.fiet autẽ ſeptenarius. Itẽ in Heautontimorumeno ſic legit ille, *Pergin' mulier odioſa eſſe?nullámne ego rem in vita mea.* at in noſtris ſic, *Venire in mẽtem.mi vir.oh pergin' mulier eſſe? vllámne ego.*vbi vides,ſi addas omnia verba illa quæ præcedunt exprobrationẽ ſenis:verſus fiat ſtadio lõgior.At illi octonarij sũt. Quin lepor quoq.in illis maior eſt, *Oh pergin' mulier eſſe?* plus enim eſt,eſſe mulierem quàm odioſam.In altero autẽ ſequẽte,*Rem vnquam volui. quin tu in ea mihi aduerſatrix fueris Soſtrata*:Bembus ita legit, vt vna deſiat ſyllaba, ſic, *Volui quin tu in ea mihi fueris aduerſatrix Soſtrata.* Locutionẽ quoque ne leuiter pertrãſeas:ille enim dicit,*nullámne rẽ volui*.ſanè tolerabilis ſermo cũ hoc verbo *volo*.negation quę in nomine eſt,in verbũ tranſit:& fit, *vllam rẽ nolui.* neque as verò cũ verbo ſubſtãtiuo,*nulláne res eſt?*Quo nãq. modò eſſet,ſi nõ eſt?Neq.melius procedi in illo ex eadẽ. ſic enim legit,*Suſtuliſti?ſic eſt factũ. Domin'? ergo herus damno auctus eſt.*Noſtri ſic,*Suſtuliſti? ſic eſt factum. Domina, ergo herus*,&c.at duo sũt quæ diſſuadẽt recipiẽdũ.Primũ,verſus:qui trochaicus ſit.quare in quinta ſede iambũ ille ſtatuit,nos anapæſtũ.Et minus ſimile veri fuit,domi educatã atque herũ tãdiu latuiſſe.erat enim Comica domus,i. modica:quã vel vna Bacchidis cœna ſenex penè acciſam quereretur. Iccirco inepta fuiſſet interrogatio. Neque

erat auctus damno, quòd educaſſet domi. Longè enim minus impenſarum fit ſi domi, quàm ſi foris alātur liberi: ſed quoniam filiam ſuſtuliſſet, quam exponi iuſſerat, cui dos paranda foret. Sed ille in Eunucho, toto verbo longior eſt, temere repetito. ſic enim legit, *Idque adeò viſam, viſam ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thebaide exit?* Sed profectò videtur quiſpiam non peſsimi iudicij neglectis numeris lepôrem quęſiſſe orationis. ſicut eadem fabula. *Nihil præter promiſſum.* nam nos legimus. *nihil præter miſſum.* & bene cecidit: quòd hîc argutia etiam dimenſionibus locum reliquit, ſi *nihil* ſit monoſyllabum, quod ſanè volumus. Vult autem dicere, Phædriam nihil pręſtaturum eorum quæ militi pollicebatur: neque quicquam illum prę ter promiſſum, i. verba, non rem, laturum, ſed in eadem lepor item nitidiſſimus eſt, iis verſibus, *Illum liquet mihi deierare menſibus Sex ſeptem prorſus non vidiſſe proximis.* Noſtri enim vulgatè nimis legebant, *Sex vel ſeptem.* Cæterùm & à numero excluditur coniunctio, & ſermonis puritate: ſicuti ſi dicas. Quinquaginta plus minus annos natus ſum. & Horat. ita loquutus eſt. & modus idem cùm dicimus, Plerique omnes. eſt enim figura augens per emendationem. *ſex*, imò, *ſeptem plerique.* imò *omnes.* Illud quoq. lepidius apud Bembum in Heautontimorumeno, *Confitere tu? an obſecro iſthuc inimicus fiet.* quàm quod legitur ab Eraſmo & aliis, *Confitere tuum non eſſe? ah obſecro te, iſthuc inimicus fiet.* Splendidior eſt oratio, negatione repetita ſenſu non verbis. & neceſſe eſt ita legi: quoniam præcedentes verſus hic concinnat: quos verſus tam Bembus quàm Eraſmus malè diſponit. Bembus ſic,

Subditum ſe ſuſpicatur. ſubditum? ain' tu? certè ſic erit mi vir.
Eraſmus ſic, *Subditum ſe ſuſpicatur. ſubditum? ain' tu? certè inquam mi vir.* Verùm vterque lōgior eſt: Eraſmianus vna ſyllaba, alter etiā pluribus. quare ita legendi ſunt, vt ſint trochaici octonarij catalectici, *Subditum ſe ſuſpicatur. ſubditum? ain' tu? certè inquam. Mi vir, cōfitere tu? an obſecro iſthuc inimicus fiet.* Sic etiam in Adelphis neuter eſt illis duobus verſibus audiendus. Bembi codex ſic,

Obſecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas?
Rectè ædepol ſpero, modò dolores mea tu occipiunt primulum.
Eraſmus ſic, *Obſecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas? rectè.* Eraſmus in primo malè collocat aduerbium

tectè. Bẽbus malè omittit pronomen *tu*: vt ſint Iãbici quadrati. Hęc quidẽ manifeſta lectio. At illa ambigua vtra ſit probior. In Heautontimorumeno vetus exẽplar ſic habet, *Huiccine erat æquum ex illius more, an illũ ex huius viuere? & Quod vllum inſimulat durũ, id non eſt. nam parentum iniuria Vniuſmodi ſunt fermè: paulò qui eſt homo tolerabilis: Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuarier.* Bembus & aliquot eximit verba, & alia ſerie digerit numeros, *Hũccine erat æquũ ex illius more, an illũ ex huius viuere? Et quod illũ inſimulant durũ, id nõ eſt. Nam parentũ iniuriæ, vniuſmodi ſunt fermè. Scortari crebrò volunt, volunt conuiuarier.* Sed numeros obterit Bembus quarto verſu: in quo & trochæum inuenias tertia ſede, & iambum ſeptima. Quare errorem ſubeſſe neceſſe eſt. & confundit verſuum tum genera, tũ quantitates. noſtra autem lectio nihil horum. Sed aſperior paulò viſa eſt ſententia: quæ tamen non ſit. ita enim dicit, Patres duros nihil remittere de imperio, quod in liberos exerceant: omnia animi laxamenta prohibere. at qui paulò eſt tolerabilior, aliqua ſanè patiatur: ſed nequaquã crebrò ea fieri. mutauit autẽ nominũ numerum Terentius, cùm in ſingulari dixit *paulò qui eſt tolerabilis*: debuit enim ſubdere, *non vult crebrò ſcortari liberos ſuos*: ſed retulit numerũ ad vniuerſitatẽ patrum. Et in ſingulari tolerabilem poſuerat, quoniam ſunt rariores. Ita mutat numerum in Eunucho, *Eunuchum porrò dixti velle te: Quia ſola vtuntur his reginæ.*

Quem locum alibi oſtendimus è philoſophiæ fontibus deriuari. Pluralis enim numerus eſt, quaſi dicat de ſpecie in cõmuni. Singularis, quia de hoc ſolo Eunucho Ariſtoteles & Theophraſtus ſua vterque in hiſtoria frequentiſſimè vſurpant hanc tranſitionem. Quam mutandi vel rationem vel licentiam hoc loco aliquis minus licere cùm putaret: ſublatis illis verbis, *paulò qui eſt homo tolerabilis*: quæ vitia prohiberent patres in noſtra lectione, ea fecit patrare filios in ſua. Antequam exeamus ex hac ſcena, Laudabitur lepos ac venuſtas eorũ verſuum in Andria: in quibus clauduntur iambi trochaica dipodia: quam miſtionem in extremo primi declarabamus;

Adhuc Achillis quæ aſſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm fac iſthæc vt lauet. pòſt deinde
Quod iuſſi, ei dare bibere, & quantum imperaui,

HÆc ſunt, Sylui fili quæ laborioſiſſima opera excuſſi tibi: maioré-ne tædio tot ineptiarum, an metu ne pari inſcitia caperere neſcio. Omiſi verò multa carmina controuerſa, aut ambigua, aut vaſta: quæ etiam ſi ad ſanitatem redigantur: at cura hac noſtra, vel ſic, longè minora ſint. Verùm enim verò neque tibi puerilia videri debent, qui iſta ætate literariæ laudis aditum omnem explorare iuberis ab indole tua, quæ magna ac multa promittit nobis: neque mihi plebeia adeò, in quibus (omiſſis ſtudiis grauioribus) tantos illos viros elaborare non pœnituit. Qui ſi quibus in locis lapſi ſunt, vel hoc ipſum eis debeatur, quod nos excitarint ad veritatem. cuius ſplendorem, fili mi, quouis nomine chariorē habere debes. Magnum fuit Eraſmi nomen, præſertim in Germania literis ipſis renaſcentibus: maius futurum, ſi ille minor eſſe voluiſſet, nunc fretus ingenij ſui magnitudine, multa tractare aggreſſus eſt, paulò minus accuratè. Ita à nominis claritate profecta confidentia præcipitem illum egit. nō ſine diſpendio multorum ſtudioſorum: qui omnes cùm docti eſſe vehementer exoptarent, pauci autem laborarent: omiſſis ærumnis, quæ ipſis in antiquorum aſſiduis lectionibus multæ exequendæ erant, compendium nacti eorum, quæ Eraſmus in vnum coegiſſet ei de omnibus fidem ita habuere, vt etiam extantibus priſcorum monumentis, vnde ille vel aliquando non bona fide accepiſſet, Eraſmi nomen non pro teſte, ſed pro iudice ſtatuant in medium: atque alieni laboris, non tanquam beneficiarium, faciant authorem. quare vobis omnibus eius nominis ſtudioſis, inter quos me quoque ſanè non nolim, commodè oſtendimus atque opportunè. quid cuiuſque iudicij ſequeremini. Quòd ſi quis (vt eſt ingenium quibuſdam barbarum ac ferum) pertinacius negligat, foueátque ignauiā ſuam: te ſaltem habeamus ab erroribus eiuſmodi vindicatum.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
LIBRORVM POETICES
FINIS.

QVanquam in his Poetices libris conſcribendis, Scaliger noſter, vt erat cùm ingenij acumine excellenti,tum,quod in hoc homine præcipuum eſt, iudicio incomparabili, ea vſus ſit methodo, vt totus liber quantus eſt tabula dici meritò poſſit:adeò,inquam,vir ille pro innata ſibi dexteritate,perſpicuè &ordine ſingula tractauit,quibus nō modò perfectum, omnibúſque,quòd aiunt, numeris abſolutum poetā informare conatus eſt (& perfecit profectò,ſi ad Syluium filiū, pro quo pater omnia circūſpexit,vt in omnibus ſcientiis quam plurimum illi fieret,oculos conuertas) verūetiam oratoriæ facultatis ſtudioſo non parum luminis hoc ſcripto attulit. Nos tamen res non vbique obuias,quęque niſi attentū valde lectorem præterire queāt,quia multū ad vtriuſque linguæ (Græcæ nimirū & Latinæ) authores intelligendos faciunt, qua potuit, fieri ſumma diligentia, ex quatuor primis potiſſimum libris (nam quæ in reliquis continentur, ipſi ferè capitum tituli in fronte voluminis aſcripti indicabunt) excerpſimus: vt quæ doctorum cognitione digniſſima iudicauimus,hoc Indice, ſuo quæque loco quam minimo negotio, inueniri poſſent.

A

ABſciſſio figura 344
Acclamatio figura 311
Accidentia an ſint animæ, an compoſiti 202
Acclamationum atque exclamationum efficacia 299
Acceſſoriæ partes Comœdiæ 35
Ἀκέφαλοι verſus 187
Ἀκέφαλοι quare directi 187
Achates Æneæ genius unde ſic dictus 282
Achillis ſaltationis genus ab argumento ſubiecto 66
Ἀκμὴν Græcis, rectè Latinis ſtatũ dici 50
Ἀκμὴ orationis 456
Ἀκρίβεια quæ & διατύπωσις 38
Ἀκριβὶς Græcis, τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαῖνον 308
Ἀκριβῆ febrem, non aptè a recentioribus medicis Exquiſitam dici 108
Acrimonia ſtili in quo ſit ſita 462
Ἀκροχειρίζειν 94
Actionis vera forma nulla 212
Actus ab actionibus communibus dictus 38
Actus plures paucioréſve quinis eſſe non conuenire 38
Actus diſtinguendi ratio 38
Actus in Comœdia partium communes portiones maior 53
Actuum confuſionem interdum conſultò factam 42
Acroamata extra argumentum introducti ad animorum refectionem 42
Acumen ſtili 466
Adagij etymologia 354
Admonitio, παραίνεσις figura 334
Admonitio figura qualis 362
Adoleſcentiam qua ratione deſcribi oporteat 246
Adoleſcentum veſtitus ab euentu & ſtatu qualis 51
Adoleſcentum ſpecies 55
Adon tibicen 77
Adonia feſtiuitas & ſacra ſine ludis apud Athenienſes 103
Adonin Phœnices vocaſſe Gingram 78
Adonima, & Adoniaſmos, & Adoniæde 23
Ἁδρὸν χαρακτῆρα non rectè à Gellio uberem dici 142
Ἁδροῦ dicẽdi generis definitio 140
Aediles curules plebem in ludis ſcenicis à Senatoribus ſepararunt 84
Ædilium ludi ferè funebres, in quibus nec tuba, nec fiſtula, nec cantu, ſed tibi tantùm uti licebat 104
Æliani locus ex xiii. variæ hiſtoriæ 112
Ælianus ut ſui oblitus arguitur 112
Ælinum carmen lugubre 129
Æneæ irati aduerſus Helenam oratio perpenditur 282
Æneam non quòd αἶνος, ut ſcribit Homerus: ſed quod laudandus, ab αἰνεῖν dici 229
Æneas omnibus virtutum numeris perfectus oſtenditur 229
Æneas Veneris filius qua de cauſa dictus fuerit 293
Æni quare fabulæ vocentur 135
Ænianes & magnetes καρπαίαν ſaltaſſe

ſaltaſſe 72
Aenigmatis appellatio vnde 136
Aenigmatis definitio & etymologia 351
Aenittologium carmen 171
Aenon & mython idem eſſe 351
Aeolenſes coloni Dorienſium 74
Aeolenſes in Siciliam atque Italiam delati, quomodo à Dorienſibus ſegregati 74
Aeoles quid Dorica veteri harmoniæ addiderint ibid.
Aeolica harmonia exultationibus apta ibid.
Aeolica harmonia ibid.
Aeolica compoſita 156
Aeolica quare dicta ibid.
Aequidici verſus 184
Aequiformes verſus 181
Aequinoti verſus 183
Aeſchylus vinoſus 62
Aeſchylus primus in ſcenam tragicam ebriorum intulit ſpectaculum 62
Aeſchylo μιξοβόας διθύραμβος cur dicatur 124
Aeſchylum χηματοποιοὺς primum in choros tragicos tranſtuliſſe 65
Aeſchini in Adelphis forma 55
Aetas ad quod gen⁹ referatur 203
Aetatis definitio 50
Aetates & claſſes Poetarum 11
Aetatum diuerſa exempla 245
Aetatum diſtinctiones quales eſſe debent 211
Aethiopas maledicere ſoli Orienti 421
Aethiopicam Heliodori hiſtoriam Epico Poetæ pro exemplari habendam 365
Affectus qui ſint 262
Affectus duplices 177
Affectus à quantitate 177
Affectus in qualitate 179
Affectus à diſpoſitione 18
Affectuum pro perſonarum varietate, ratio diuerſa 263
Affectus verſuum communes 177
Affect⁹ infelici, quales dādi ſīt 272
Affectus omnium dicendi generū communes qui ſint 458
Afrorū in ſcena qualis veſtitus 51
Afrorum ſcenitarum tibia ex lauro fieri conſueſſe 79
Afros primùm plagion inueniſſe tibiam ibid.
Agallis Corcyrenſis fœmina 65
Agens perſona duplex 49
Agens perſona cur potior quàm ſaltans ibid.
Agētiū diſcurſiones in proſcenio 83
Agreſtis multitudo qualis 240
Agreſtes quomodo in ſcenam inducti fuerint 52
Agreſtium carminum genera complura, pro ratione actionum & tempeſtatum 20
Agreſtibus corpore inſolatis ater color attributus 55.56
Ἔγκυκλον, priuatus amictus in tragœdia 62
Agricultura œconomicæ pars quēadmodum deſcribi debeat 262
Ἀγωνοθετῶν Olympicorum pro temporibus mutationes 199
Ἀγωνοθέται dicti qui certamina ponerent 100
Αἰγὶ, ornatus Satyricus 63
Αἴλινος cantilena texentium lanas à lino dicta 133
Αἶνος propriè quale dictum ſit, & vnde nomē acceperit à laude 351
Αἰολεὺς cithara modus à regione

Dorica 126
Αἰολοσίκων *Ariſtophanis* 30
Αἰσυμνῆται *Iudices decem, & præſides certaminum Olympicorum dicti* 101
Alcmanis principis ἐρωτικῶν μελῶν *reliquiæ* 122
Alexander emeritis veteranis primas ſedes in ſpectaculis aſsignauit 85
Alexandri Ætoli teſtimoniū, Parodiam apud Siculos in honore fuiſſe 114
Alexandrum Magnum pila ſe exercuiſſe 73
Alexandri Magni σφαιριστὴρ *Ariſtonicus Caryſtius* 73
Alexis Comicus 31
Ἀλητὴρ *quid propriè ſignificet* 70
Allegoria eadē quæ παραβολὴ, *quæ Latinis ſonat Comparatio* 330
Allegoria pro Comparationis parte altera 330
Allegoriæ nomine μῦθον, χρείαν, *& prouerbia quædam comprehendi* 330
Ἀλληγορίας *etymologia* 354
Allegoriæ, i. Alluſionis ſpecies 350
Allegoriæ nomen rectè Apologis attribui 135
Ἀλλοῖαν *ab* ὀρχηστῶν *quid differat* 46
Ἀλουργὲς *ſpecies purpuræ* 52
Ἀλφίτων ἔκχυσις *qui fiebat* 70
Ἀλτῆρων ἀγὼν 94
Ἀμαλλαι *hordeac. i. manipuli diuulſi, collecti* ἴουλοι 133
Ambitionis contrarium, aut virtus quæ in medio ſit, ſignata appellatione circunſcribi Latinis nequeunt 271
Ambitioſi qui dicantur ibid.
Ametorem Eleutherneū, primum apud ſuos ceciniſſe amatorias cantilenas 117
Amicitiæ ius quomodo diuidatur 264
Amæbæum carmen epithalamÿ varium 391
Ἀμοιβαῖαι *apud Homerum quæ ſignificatio* 15
Ἀμοιβαῖον *carmen vnde dictum, & eius origo* ibid.
Amor qui veneris cauſa homines coniungit, quid differat ab amicitia 264
Amoris venerei adit⁹ qui ſint 264
Ἄμπειρα, *pars* μυθικοῦ νόμου, *in qua certaminis periculum Apollo faciebat* 95
Amphimacrus & Cretic⁹ quid 142
Ἀμφιμαλλοι χιτῶνες 63
Amphitheatrum Pompeÿ iuſſu & cura ſtructum 83
Amphitheatri laudes apud Martialem ibid.
Amphitheatri quibus in vrbibus hodie extent figuræ ibid.
Amphitheatrum ligneum & penſile C. Curionis 82
Amphitheatrū Nemauſenſe ſtructura & mole nulli ſecundū 83
Amphitruonem ſuam qudre & quàm feſtiuè Plautus nominarit Tragicomœdiam 34
Ἀμφωτίδες *pugilum* 92
Amplificatio figura, quæ & Exaggeratio & accumulatio quomodo efficiatur 316
Amycus à Polluce ſuperatur pugilatu 93
Ἀναβαθμοὶ *gradus imi, vnde exiliebant Erinnyes* 89
Ἀνακαλυπτήρια. *dona quæ maritus detectionis cauſa ſpōſæ dabat* 386

Ἀνακλώμενον carmen 165
Anacreon 146
Anacreon quo genere carminis plu-
rimum ſit vſus 158
Anacreontis ex lingua non μέλι
ſolùm, ſed etiam mella fluere
117
Anacreontem quanti fecerit Hip-
parchus 112
Anacreonticum alterum omnium
eſſe ſuauiſſimum 160
Ἀνάκρουσις, prooemium πυθικοῦ νό-
μου 95
Analogia quid 359
Anapaſtus quare ſic dictus 142
Anapæſticus iambo contaminatus
195
Anapæſticus Prouerbialis cogno-
minatus ibid.
Anapaſtica pars παραβάσεως 41
Anapæſtica quomodo metiri de-
beant 153
Anapæſtici affectus 195
Ἀναπάλη, ſaltatio 70
Anaxilas 31
Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι Pindaro
quare dicantur 125
Angelica ſaltatio quì fieret, &
unde dicta 71
Angelicum carmen quale 163
Anguinei verſus quare dicti 200
Animum ſummittere amori, quid
ſibi velit locutio 266
Animi poteſtates 203
Anima poeſeos 462
Anni partes 219
Ἀνταναγωγὴ, quam Retributionem
Scaliger, alij interpretantur Cõ-
penſationem 324
Anthema ſaltationibus mollibus
accini ſolita 70
Antepirrhema quot verſib. conſtã-
re lex fuerit 41
Anthes Anthedonius hymnos
primus condidit 123
Ἀντιχορία quæ appelletur 41
Anticipationis triplex ſpecies 320
Ἀντιμερία in rhythmo 187
Ἀντιπάθια in verſu ibid.
Antiphanes deſcribit Phaninda
ludum 73
Antiphaſeos modi tres ex Quin-
tiliano 362
Antiphraſis quid ſit 359
Antiphraſis, norma quaſi, aut a-
nima ironiæ 360
Antippo Lydiorum modorum in-
uentum attribuitur 76
Antipaſtica 161
Antipaſtus quid 144
Ἀντιστρόφους καὶ νόμους cur negat ha-
buiſſe choros tragicos Ariſto-
teles 371
Antitheton, quaſi Latinè dicas
Contrapoſitio 334
C. Antonij & Murenæ ſcena ar-
gentea 87
Ἀοιδὴ nominata à cantu Muſa, ea-
dem quæ ποιητὴ à faciendo 7
Ἀπαγόρευσις, id eſt, Prohibitio fi-
gura 349
Ἀπηρτισμένοι verſus 181
Ἀπαύλια, dies alter quo nuptiæ fie-
bant, Latinè decubatio 383
Ἀπευκτικὸν carmen 396
Ἀφελέστεροι qui 147
Ἀπήνας Græci nominant iunctas
mulas carrucis 94
Apium quare in Nemeis victoriæ
præmium daretur 101
Ἀπλολόγοι verſus qui 179
Ἀπλοχίμονες verſus qui ibid.

Apobaterion poema quemádmodum fieri conſueuerit 403 404
Ἀπόκινος *ſaltatio vnde dicta* 71
Ἀπόκινος *maƈtriſsimus vetus* 70
Apollinares ludi per incuriam intermiſsi aliquandiu, ex Sibyllinis verſibus Pun.co bello ſecundo redintegrati 106
Apollinares à nudis ludionibus interdum acƈtos 105
Apollinares. & liberales ludi & Scenici à fabulis dicƈti, cuiuſmodi fuerint 105
Apollinares ludi quando primùm editi fuerint ibidem
Apollo Phœbi quando Vedeus, epitheton 298
Apollo Nomius 25
Apollo tibiæ inuentor 77
Ἀπολογεῖν *quid vero primóque ſignificatu deſignet* 350
Apologi definitio atque etymologia 350
Apologia Ironiæ ſpecies oppreſsio cum Tranſlationis vi 359
Ἀπολογίαι *quare defenſiones Græcè dicantur, & quid ab* ἀντιλογίας *differant* 350
Apologum dici, quaſi λόγον ἀπὸ λόγου: *quia aliud apertè dicit, aliud ex eo innuit ac profitetur* 135
Apologorum ſpecies duæ ibid.
Ἀποπεμπτικοὶ *hymni, qui & quales fuerint* 413
Apophaſis quid cum Occupatione conueniat 359
Apparatus fabulæ duplex 49
Ἀπόσεισις *ſaltatio, vnde nomen acceperit* 71
Ἀποσιώπησις, *Suppreſsio* 344
Apoſtrophæ & interrogationis efficacia 299
Apoſtrophæ modi duo 320
Ἀπόθετος, *lex tibiæ, quæ remitteret* 81
Ἀποτρόπαια *carmina quæ ſint* 396
Aqua & ignis in limine domus nuptialis quare poſitus 385
Ara theatralis in poſtremo cornu proſcenij 86
Aræ inſcriptio qualis ludis funebribus ibid.
Aræ in ſcena veræ & propriæ, quarum vna dextra, altera ſiniſtra ibid.
Arcadib. totius Muſices primordia attributa 39
Archadi..us Chori prima inſtitutio aſcribitur ibid.
Arcadum mira dexteritas in ſaliendo 72
Archebuleum carmen vnde 159
Archemorum Æſchylus putauit Nemeæ nymphæ filium 101
Archilochus inter tibiæ inuentores recenſetur 77
Archippus 31
Archontes primus in ſcenam duxit comicum chorum 39
Ardalus Træzenius 77
Arenam auri ſcobe ſparſit Nero in ſcena 90
Ἄρικος, *lenonum baculus* 52
Argiui pluribus ſeptenis, neruis vti pr.hibuerunt 125
Argumentum ab argumentatione quid differat 340

Argu-

Argumentum quid ſit 434
Argumentum & ὑπόθεσις ab argumentatione quid differant 37
Argumentum ſub titulo proponi ſolitum 38
Argumenti genus, ex cuius verſuum capitibus fabulæ nomen legeretur, quare excogitatum 38
Argumenti quid proprium 36
Argumenta fabularum differentias conſtituunt 34
Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucundiſſimum & pleniſſimum gratiarum habes 119
Ἄρης, ἀρετὴ, ἐνάρετος, voces Græcæ, quid deſignent 93
Λειποστράτης Chorus 41
Ariſtonicum Caryſtium optimè ſphæricam luſiſſe 73
Ariſtophanes cum riſu mordax 30
Ariſtophanes quod Cratinus cœperat perfecit 29.30
Ariſtophanis cœtalus 31
Ariſtophani dies dictus, quòd coram legatis laceraſſet mores ciuitatis 376
Ariſtophanes quàm inſignis in ſubſannando fuerit 373
Ariſtoteles quare τὸ φαλλικὸν Comediæ ſobolem eſſe dicat 45
Ariſtoteles τὸ θῆλυ qua ratione appellet μεμψίμοιρον 244
Ariſtotelis commentarios de arte Poetica mutilos eſſe In præfatione.
Ariſtotelis de Iliad. & Odyſſ. cenſura 26
Ariſtotelis locus, quo ſancit pueros docendos τὴν δωρικὴν 76
Ariſtotelis locus ex Politic. περὶ ἁρμονιῶν ibidem
Ariſtotelis locus ex primo Rhetoric. vbi de corporis virtute attributa certaminibus agit 93
Ariſtotelem recténe perſecuti ſint iudicio Athenienſes, ob Pæana in Hermiam, qui non eſſet deus, conditum 119
Ariſtotelem in Poeſi ipſo Pindaro haud fuiſſ. minorem 120
Ariſtotelis diuiſio partium Tragœdiæ iniqua eſſe probatur 45
Ariſtoxeno muſico ſaltationes quæ in manibus plurimum exercerent motum, cæteris antelatæ 71.72
Arnacides, id eſt, agninæ pelles, præmia ludorum quorundam Græciæ 103
Ars prima ſua origine robur ac fortitudinem deſignauit 93
Ἄρσις, elatio ſoni 76
Artes qua ratione per manus tradi dictæ ſint 9
Artes omnes rudiores primùm, tractu deinde temporis excoli 369. 370
Artium diuiſio in genera duo 4
Artium diuiſio & finis 206
Arx & arca vnde 473
Aſcaulos vnde dicta 79
Aſcaulos Gallorum mollis ibid.
Aſcaulos aeris valde apud Myſos & Pannonas ibid.
Aſclepiadei partitio 162
Aſellorum certamen ridiculum 94
Aſellos conſualibus coronari ſolitos

104

Aſias citharæ cognomẽ unde 126

Aſio noctuæ ſimilis 71

Aſſa vox quare dicta veterib. 66

Aſſeueratio quid ab Attemperatione differat 311

Aſſeueratio, quæ Græcis ἐπιφορὰ κατασκευαστικὴ 334

Aſsimilationi atq. ὁμοιώσεως *quid in genere ſit commune* 321

Aſsimilationis ſpecies quatuor 321

Aſsium trium myſterium, quorum primum ſponſo dabat ſponſa, alterum, &c. 386

Aſtrologia pars prudentiæ poeticæ 286

Aſtrologiæ & Theologiæ poeticæ affinitas 291

Aſtrologi quomodo ſint inducendi 253

Aſtrorum curſus, quemadmodum ſtrictim poeſi interſeri oporteat 291

Ἀσυνάρτητοι *verſus* 191

Ἄτακτα *carmina quæ dicta* 173

Attellanæ fabulæ 33

Attellanarum actores neque pro hiſtrionibus habebantur, neque tribu mouebantur, quin ius nomina dandi ad militiam retinebant ibid.

Athenis in Theatro nec ſaltare nec agere licuit peregrinus 53

Athenienſes qua occaſione Ionum appellationem abiecerint 74

Athenienſium in diſponendis ſedilibus ratio 83.84

Athenienſium vicorum per initia quatuor numero, nomina 68

Athenienſium lex de ſpectaculis 82

Ἄθεοι *plerique militum* 249

Ἀθεότης *opponitur ſuperſtitioni* 271.

Ἀθηνᾶ, *tibiæ nomen, ab inuentrice Pallade* 77

Athletæ quomodo certarint 92

Athletarum exercitatio aucta adiunctis inſtrumentis ib.

Athletas ſubligatos olim campeſtribus certaſſe, memoriæ prodidit Thucydides ib.

Atlas mons 213

Attici Ionum coloni 74

Attemperatio, Tractationis pars 310

Attici fontes duo, quare in Epithalamiis rectè appellari poſſint 390

Attinentes vel circunſtantes comœdiæ partes 35

Attrectationis efficacia 299

Attributio pars διατυπώσεως *quibus rationibus fiat* 318

Auaritia quid ſit. 279

Auditoris animum pendere à dicente in genere demonſtratiuo 5

Auerſionis, ſiue Caſtigationis figuræ exempla 349

Cn. Aufidius S.C. de Africanis leonibus violauit Circenſium apparatu 104.105

Auguſtus edicto cauit, vt certorum cuneorum vſus eſſet prætextatis & pædagogis 84

Auguſtus morem in proſcenio aut Orcheſtra conſiſtendi ſuſtulit 86

Auguſtus quare ludis Athleticis fœminas intereſſe vetuerit 92

Auguſtus

Auguſtus tigrem in ludis populo propoſuit 105
Auguſtus arbitratu ſuo, & cum ſecutus Claudius princeps, ſeculares ludos non ſuo tempore exhibuerunt 108
Auguſtales ludi à Tiberio inſtituti 104
Aulæa Theatris adhibita 90
Aulodi 131
Aurora unde dicta 476
Aurum ab aura, i. fulgure ibid.
Auſpicia & auguria 253
Authores qui in antiqua comœdia, quique in media floruerunt 31
Authores comœdiarum in ſcenam prodire moris erat apud Græcos 31
Αὐτοκάβδαλοι 43
Αὐτόχθονες *Athenienſes quamobrem dicti, qui ſe cum ſole ſimul ortos iactarent* 423
Autolicus nomen Satyri 63
Αὐτόφωνοι, aut ἀσύμφωνοι *verſus* 190
Axis in cœlo quis dicatur 420
Ἀξιώματα *quæ ſint* 467

B

Babus tibicen 77
Bacchius quid 142
Bacchi aris hederas imponi conſueuiſſe 86
Βακχικὸν *ſaltationis genus in honorem Liberi patris* 70
Baculos Rhapſodorum è lauro factos fuiſſe 113
Baceli, Baucia, Batali, quos Galli badinos, Itali babullos vocant, quomodo introducantur 116
Bactriaſmus ſaltatio laſciua 72
Βαλλίζειν, 25
Balliones unde dicti ibidem
Βάπται *Cratini fabula* 31
Βάπται *Cratini, interitum authori ſuo fatali ratione attulerunt* ibid.
Barbiton Lesboum cur vocet Horatius 126
Βαρύτητα *orationis quam vocet Hermog.* 456
Βαρύμιτος *quæ & barbitos, tribus tendebatur chordis* 126
Baryllica ſaltatio ſacra Apollini & Dianæ, qualis 68
Βάσις, *æquabilitas ſoni eodem tenore procedens* 76
Bathyllus Alexandreus ex corda ce ſaltationem fecit, nomine Italicam 67
Βατραχὶς, ἐπιβλήματος εἶδός τι 62
Baucis nomen in re futili 129
Βουκολισμὸς, *ſaltatio mollis quæ & κῶμος* 70
Βδέλυροι *verſus* 191
Bellum unde dicatur 360
Bella quemadmodum indicantur aut fiant 260
Belluæ unde ſic dictæ, quæ antea Beſtiæ 360
Benedicere non ſignis orationis, ſed inſtrumentum aut inſtrumenti modus 3
Berecynthiam tibiam Phryges primi è buxo excauarunt 9
Beſtiarum genera Romæ in ludis ad ſpectacula tantū nōnulla, ad pugnandum alia proponebantur 104
Βίβασις *apud Laconas ſaltatio,*

qualis fuerit 70
Bipartiti verſus 184
Boetij laus 150
Βοιώτιος cithara à regione Dorica 126
Bombyces tibiæ Syris ſimiles 78
Bona corporis & veſtitus, ornatúſque, in deſcriptione perſonæ obſeruanda poeta 273
Borcos alius, Borimus puer, & cantus 23
Βουκολιασμὸς paſtorum 81
Βουκολική 17
Βουλευτικὸς locus ſenatoribus attributus in Theatro Athen. 84
Βουκολιασταὶ, λυδιασταὶ 19
Breuis ſtilus, ἀδρῷ, i. pleno & opulento contr. 316
Breuitas in Lyrico carmine laudatur 429
Breuitas quamobrem attributa Salluſtio 491
Breuitatem figuram non eſſe, nec opponendam Amplificationi 316
Bucolicum carmen 197
Bucolici Carminis præmia, vini vel lactis libatio, preterea quæ à victo auferebant 120
Burris nomen Satyri 63
Byſſinus aut candidus color in veſte puellarum 52
Byſſina parapetaſmata Lentuli Spintheri 90

C

Cabbalæ nomen quid ſonet Chaldæis 9
Κακόφωνοι verſus 190
Κακοζηλία ſiue affectatio quid ſit 294
Cadauer quid ſit 226
Cœli filias cecinit muſas Mimnermus in Elegiis 8
Cœlibes Lacedæmone à mulieribus feſto quodam die circum aram trahi, cædique virgis cur ſoliti ſint 390
Cæſura quid 140
Cæſuræ quare inuentæ 157
Cæſura omnis indifferens 159
Καλάζεσθαι, λαγωβόλον, κορύνη, pedum Græcis 18
Καλαθισμὸς 65
Καλλαβίδες ibid.
Καλαβρισμὸς modus, quem Thraces & Cares armati ſaltabant 68
Calciamenta 52
Καλλίνικος Herculi ſacra ὄρχησις cuius & epithetum 68
Καλλίνικος tibiæ modus in Pæanibus 81
Calyca Steſichori carmen 130
Καλύπτρα 62
Camillus, vaſis nomẽ, & miniſtros quoque priſcis ſignificabat 388
Camœnas à cantionibus Opicis dici 9
Καμωύλη veſtis genus 52
Candidæ veſtes veteri more matronis in luctu tributæ 107
Candor faciei vitam vmbratilem indicabat 55
Cantio in vindemiis cani ſolita 134
Cantiuncularum duæ ſpecies primùm in paſſionibus natæ 15
Cantus, hominis otioſi, mollis & inertis putabatur 63
Capheſiæ tibicinis elogium ſanè diuinum 67
Capitis armamenta Regia 62

Capitium Latinis unde dictum 62
Capitium virginibus pro ornamento dari ib.
Capitium à recentioribus malè credi capitis eſſe tegmen ib.
Capitolino Ioui ludicrum triplex poſuit Domitianus 108
Capripedes cur Satyri 47
Carcer in ſiniſtra parte ſcenæ tragicæ 87
Cares uſos Gingrade & lugubri Phrygia 78
Carius Lydus Iouis & Torebiæ filius, Lydios modos inuenit 75
Carmen in nuptiis multiplex 390
Carmen in honorem Bacchi à φαλλοφόροις decantatum 43
Carminum Paſtoralium argumentum cuiuſcunq. generis ſub perſona agreſti comparandum 379
Carnifex Latinis unde dictus 357
Carnis vocabulum vulgò quid deſignarit 357
Καρπαία *ſaltationis genus* 73
Καρυατίζειν *quid* 17
Caſæ in exercitu Romano dictæ olim, quæ Græcis ſcenæ 86
Caſibus ſubitis quinam perſonis attribuendi ſint affectus 227
Caſtorius ſonus 78
Caſtorem & Pollucem authores fuiſſe Pyrrhichæ, memoriæ prodidit Epicharmus 89
Caſtra à caſis dicta 86
Καταβαυκαλήσεις, *veteres nutricum cantiones* 129
Κατακελευσμὸς *pars* πυθικοῦ νόμου, *in qua ſeipſum Apollo ad prælium hortabatur* 95
Κατάκομος 61
Καταδάκτυλος *lex tibiæ* 77
Cataphractica præcepta 93
Κατενόπλιον *carmen* 197
Καταστικοὶ *verſus* 147
Κατατομὴ, *pars ſcenæ à præciſione certi ſpatij dicta* 87
Κάθαρσις 29
Καθαροὶ *verſus* 181
Cato apud Ciceronem qui ſodalitates ab ſe inuentas dicat falſitatis arguitur 105
Cauea locus depreſſior in theatro 82
Κεκρύφαλον. *per ſyncopen & metatheſim pro* Κρυπτοκέφαλον 62
Cecropem, Athenis primùm vagam atque incertam venerem ad unius cum una coniunctionem reductam caſtigaſſe 390
Κέλητες *vocati, qui prius equis currerent* 94
Celeres, dicti ſub Romulo equites ibidem
Celeris nomen priſcum pro equitũ, unde ſumptum ibid.
Κελευστὸς *ſaltatio* 71
Centones poematis genus, unde appellati 116
Centones quid cum Parodiis habeant commune 116
Κεραυνοσκοπεῖον *genus machinæ circunductilis, unde fulgura exibant, tonitrus exaudiebantur: fulmina mittebantur* 89
Cereales quòd in Circo fierent, temere à quibuſdam confundi 107
Cerealibus cur nocturni ignis uſus fuerit ibid.
Cereales ludi in honorem Cereris liberam cum face quæritantis ibid.

Cerealibus in ſacris quare ante noctem epulari nefas ib.
Cereales ludi quomodo peragi cõſueuerint ibid.
Cereales ab ſolis matronis candidatis factos ibidem
Cereales ceremoniæ pro polluiis habebantur, ſi quum procederet thenſa, equi lorum auriga læua manu apprehendiſſet ibidem
Ceres & ciborum & iuſtitiæ inuentrix 81
Ceres quare legifera appellata ib.
Κέρνα, τὰ, ἐσχαρίδες 67
Κέρνος poculi genus ib.
Κερνοφόρον ſaltationis genus, unde ibidem
Certamina curruum pars in ludis primaria 104
Cerua cum cornibus in Gallia reperta 215
Κεστὸς Græcis quid ſit 92
Ceſtus pugilum unde dicti ib.
Ceſtus à ſtatis quinque certaminibus diſcernitur 93
Ceſtuum origo 92
Χαίρειν vox ad ſecundam valetudinem in epiſtolis & ſalutationibus locum inuenit 10
Καμάποις ſponſa quæ Græcis dicta 390
Character in ſatyris duplex 48
Character orationis quis & unde dicatur 439
Characterem Latinis formam & genus dicendi vocari ib.
Χαράσσειν Græcis quid ſignificet ib.
Χάρις vox, eam voluptatem deſignat quæ in lætitiæ temperatione ſita eſt 10
Charites lætitiam, Muſas & bonam valetudinem affines eſſe ib.
Charoniæ ſcalæ unde ſimulacra emittebantur, non machina, ſed ſimiles 89
Χειρονομία 64
Χεὶρ καταπρηνὴς χεὶρ qui motus 66
Χειροκαλαδίσκος ſaltatio quædam 67
Χίλια πόκα βιβᾶντες 70
Chironomia modus Gaditanæ unde 72
Χλαμὺς 62
Χλανὶς, ἐσθῆτος γένος ibid.
Χλοὴ Cereris cognomentum 133
Choraulus 80
Choragus, quis, & unde dictus 42
Χορεῖαι propriè appellari τὴν μετ' ᾠδῆς ὄρχησιν 66
Χορεῖος modus tibiæ in Choris 81
Choreus quid, quare ſic dictus 142
Χορηγεῖν 42
Χορήγιον ibidem
Choragi officium ibidem
Chori vetuſtas 39
Chori partiendi à locorum proportione ratio 41
Chori Ariſtophanici actio & ſaltatio 66
Chori tragici ratio ac modus 371
Chori uſus antiquiſſimus in feſtiuitatibus ad aras deorum, atque inde ad fabulas tranſlatus 27
Chori partes præcipuè quos liberet, lædere 29
Chori ſine fabulis 127
Chorus qualis 38
Chorus unde conſieri ſolitus 41

Chorus ſtabilis & mobilis 46 104
Chorus quinquagenorum ad quindenos reductus, id eſt ζυγὰ qui na ibidem
Chorus quo tempore ſublatus e comœdiis 30
Chorica tibia quibus in choris uterentur 80
Choriambica compoſita 159
Choriambica pura 154
Χρωματικὸς vetus tonus 80
Chryſippus cur dixerit Euripidæ Medeam fuiſſe ſuam 300
Χρυσόπαστος 62
Χιβόσηϛις ſaltationis genus 67
Cicero taxatur quòd putarit inuentionem ad Topicam tantùm: ad Dialecticem verò iudicium pertinere 7
Cicuta quid ſit, & Seruij de hac voce error 20
Cidaris ſaltationis genus Arcadibus 70
Κυ'δεῖσθαι pro curare inferias 129
Cinæthus quidam nomine, primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit 113
Cinnus, quæ & Commiſsio & Confuſio figura 317
Cinxia Diana à Latinis quare ſit appellata 387
Cion tibicē apud Hipponactē 77
Κίων ἢ Βάβυς αὐλεῖ, prouerb. vnde 77
Κνισμὸν tibiæ modus 18
Κνισμὸν citharæ modus 126
Circenſes ludi quomodo celebrari ſoleant 106
Circenſes Neptuno fieri ludos 107
Circenſes & Apollinares funebres ab Aedilibus edi ſolitos 104
Circenſes ludi à Circo in quo edebantur dicti 106
Circenſes Praſini & Veneti à viridi & caruleo colore ibid.
Circuli meridiani qui dicantur in Sphæra 420
Circunſtantia perſonæ multiplex 320
Κιθαριστήριοι tibiæ vnde dict. 80
Citharæ quo tempore primum apud Græcos concinnata 126
Ciues vrbis a'icuius, qua ratione laudare poſsis 402
Ciuis boni animum erga patriam qualem eſſe oporteat 263
Clarus, vox vnde ſumpta ſit 444
Claſsis gubernatorem qualem eſſe oporteat 251
Claudiani Epithalamium quo genere carminis conditum 160
Clauicymbalum 127
Clauus ſponſæ quare Repotiorum die daretur 388
Clearchus Solenſis Ariſtotelis diſcipulus originem Pythiorum qui prodiderit 95
Κλέος καὶ δόξαι vocare Græcos quæ vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον conſequantur 409
Κλιμάκιοι verſus qui 179
Κλιμακίδες oſtia latiora per quæ carros & iumenta tranſmittebant 87
Κλισίον in ſcena quid ſit ib.
Κλητικοὶ hymni 412
Κλητικοὶ hymni quid ab ἀποπεμπτικοῖς differant 413
Clodius Pulcher ſcenam ſignis & tabulis ornauit 90
Clonas 77

χλεύζειν quid ſit Græcis 90

Clonas τριμερῆ legem in Choris inueniſſe quibuſdam putatur 80

Cn. Domitium centum vrſos Numidicos in ſpectacula produxiſſe cum totidem venatoribus ex Æthiopia 105

Κνισμὸς ſaltatio parum pudica 71

Cocalus Ariſtophanis fabula 31

Coctio, Gallis Machinon, q. machinator 54

Codalus tibicen 77

Coemptio, nubendi modus qualis olim fuerit 386

Cœna quare dicta ſit 24

Cohortis ſtatio in theatro à principibus cur poſita 85

Collatio, συμβολὴ quo modo fiat 322

Collationum modi aliquot 322. & 323

Κολλαβοὶ verſus 187

Κῶλον quid 193. & 494

Color in oratione quis dicatur 446

Colores Rhetorici, ſeu χρώματα 306

Κόλασμα Regum amictus 62

Colus cum lana, & fuſus cum flamina in pompa nuptiali cur ferri conſueuerint 383. & 387

Κωμάρχιος tibiæ modus 81

Κωμάζειν commune & paſtorali & ſcenicæ actioni 23

Κωμάζειν quid propriè ſignificet Comeſſationum mos & nomen vnde 24

Κόμμα quid 195. 494

Κομμάτιον pars παραβάσεως vnde dicta 41

Commoratio figura quæ ſit 316

Κόμμος quid 46

Communicationis figuræ duo genera 338

Comœdia vnde dicta 24

Comœdiæ definitio vera, & aliorum falſa oſtenditur 27

Comœdia vetus à Mimi idea quantum abſit 366. & 374

Comœdia interdum commiſtum habet mœrore & lætitia exitum 45

Comœdiæ initia, cultus, nobilitas 24

Comœdiæ res & nomina vnde ſumi debeant 375

Comœdiæ veteris licentia 374

Comœdias interdum infelicem habere exitum, contráque Tragœdias lætum 367

Comœdiæ differentiæ 29

Comœdiæ ætates ibidem

Comœdia vetus ibidem

Comœdiæ veteris ætates duæ ib.

Κῶμος extra Theatrũ qualis 68

Κομματικὸν Orationis 458

Comparationis diuiſio 324

Comparationis natura & vſus 326

Comparatio & Collatio inter ſe quid differant 322

Comparatio ſiue σύγκρισις qua ratione fiat ibid.

Comparatio cum Epiphonemate 325. & 329

Comparationes Virgilianas habes 325

Κόμψαι verſus 191

Compitalitij ludi vſque ad Seruium

nium Regem intermiſſi, ac per vicorum magiſtros inſtaurati 103
Compitalitij ludi ante deſignatam vrbem Romam à compitis agreſtium & factis & dicti ibidem
Compitalitij ludi cum collegiis pariter aboliti 104
Compoſita Tyrrhenorum tibia 78
Compoſitionis modus vltimus quis fuerit 172
Conciliatio per ſe non figura, ſed orationis ductus 363
Conciones quæ à Liuio & Thucydide interſeruntur ab ipſis fictæ perſonis quibus attribuuntur nunquam cognitæ 12
Concordantes verſus qui 185
Condimentum in Poeſi eſt cantus 2
Conditio figura 311
Conditio perſonæ propriè quænam appelletur 49
Confarreatio nuptiarum ius quale 386
Confeſſio παρρησιολογία 333
Conſequentia figura 345
Conſequens oratio in argumento quæ vocetur 343
Conſilium tribuitur ſenibus, & prudentia iuuenilium furorum temperatrix
Conſolatio quid ſit, & quomodo exequenda 427
Conſualia Romanorum 91
Conſualibus paſtores inuerſo & vibrato corpore cernuos ſaltiſſe 104
Conſualia Romulus indixit deſignata iam vrbe, quo tempore Sabinæ raptæ ſunt ibid.
Conſus, Neptunus Latinis dictus 91
Conſulti hominis habitus in ſcena 51
Contemplationis, atque omnis actionis finis ſiue materia, ſiue obiectum eſt ſocietas 228
Contemptus diuitiarum 238
Conuiuiales tibiæ 80
Coqui veſtis duplex & rudis 52
Coquorum nomina 50
Coquos ad tibiæ ſonum epulas apparaſſe 78
Κορδακίζειν *quid* 67
Κόρδαξ *ſaltatio comica* 66
Cornicum aut turturum par, coniunctio auſpicatiſſima ſi in celebritate nuptiarum appareret 384
Cornu pro tibia vſos Tyrrhenos & Cretas 78
Cornua è buxo effiſta multis foraminibus, inflant magno ſpiritu nunc Germani ibid.
Corona querna Heroicos poetas Romæ donari ſolitos 113
Coronam lauream in Pythiis datam victori 95
Corporis nomine quid intelligi debeat 50
Correctio ſeu moderatio figura Græcis μετάνοια 310
Correlatiui verſus 185
Cortina appellatus tripos Pythicus, à corio Pythonis, quo erat obductus Apollinis opera 310
Coruſcare, ἀπὸ τῆς κόρυς *deduei* 481

Corybantes ſeu Curetes cuius nationis populi fuerint, varietas ſententiarum 69
Κορυφαῖον qui cantum incipiebat, quare altiore voce vſus fuerit 46
Κορυφαῖος ab Ariſtotele, Chori princeps 42
Κόσμου ἐκπύρωσις ſaltatio immanis dicitur 69
Cothones Seruio, portus manu facti 422
Cothurnus qualis fuerit 53
Cothurnus Tragicorum 42
Κάδεμαι virgines 61
Κράδη machina comica 88
Crates diſcipulus Olympi 77
Crates 31
Crates Athenienſis fabulas ſine metro dedit 14
Crates primus Athenis Comœdiæ ſolutæ erat author 27
Cratinus primus partes & actus in Comœdia diſpoſuit 29
Cratini Ὀδυσσεῖς 30
Cratinus vlyſſeam Homeri cenſuris vexauit ibid.
Cratini Βάπται 31
Cratini interitus ob Βάπτας fabulam editam ibidem
Κρεῶν ἀποκοπή quî fiebat in Igdi 70
Cretenſes gladiatorum muneri primarias matronas intereſſe voluêre 106
Cretenſium ſaltationes propriæ 72
Creticorum verſuum exempla vndepetās 166
Κρήδεμνον velum Penelopes apud Homerum 62
Criſſare quid Latinis 71
Κροκωτὸς veſtis 72
Crocotula Latinis vnde dicta ibidem
Κρουμάθυρος, modus tibiæ concitatior in Elegiis 81
Cultus ac nitor orationis quis ſit 460
Cunctus ab omni quid diuerſi habeat 470
Cunei, ſedilium ordines à figura dicti 83
Curetas, primos ἐνόπλιον quare ſaltaſſe autument plerique 69
Curetas, eoſdem eſſe qui & Corybantes 69
Curſoris nomen 50
Curſus minimus erat ſtadij vnius 93
Curſuum varietas à quantitate ibidem
Cutem in fronte diſtentam, remiſſæ vitæ ac vecordiæ frequens indicium eſſe 55
Cteſibius Hydraulicæ author 7
Κυβιστητήρων Saltatio 65
Κυκλοτελεῖς verſus 180
Κυναῖος Apollo 86
Κύμβαλος Græcis quid ſonet, 470

D

DActylicæ tibiæ 80
Dactylicis tibiis vtebantur olim ad ὑπορχήματα. ibid.
Dactylici affectus 196
Dactylici verſus 152
Dactylicis inæqualia fuiſſe foraminum interualla, qualia ſunt tempora

tempora pedis Dactyli 80
Δάκτυλος postrema pars αὐλητικοῦ νόμου, à temporũ numero ſic appellata 95
Δαδοφόροι nuptiarum 387
Δαΐστον ab Homero, vnde dicta ſit 81
Damon Athenienſis Lydiæ, remiſſæ harmoniæ, qua occaſione fuerit author 75
Danae quomodo repræſentata 61
Dapes vox Latina, vnde ſumpta 469
Daphnis inſignis ludio, cuius interitus bucolicis cantionibus celebratus 19
Daphnidis fabula ibid.
Deceleonæos, primos in Nemeis præfuiſſe 101
Decoctores voluntarij tam apud Romanos quàm Athenienſes, toto theatro abſtinere iuſſi 85
Decorum in primis obſeruandum Poetæ 248
Definitio duplex, Χρώματος καὶ ὀνόματος 332
Definitionum Tragœdiæ Ariſtotelis excutit Scaliger, & ſuam ponit 28
Deformatio, eadem quæ διατύπωσις 307.318
Δεικηλισταὶ 43
Δεινότης ſiue δείνωσις 337
Δεινότης orationis 448
Δεῖος tibiæ modus 81
Δεῖπνον Græcis, ὅτι δεῖ ποιεῖν 84
Delectatio fabularum, eſt vel in iocis, quod eſt Comœdia; vel rebus ſeriis, ſi ſint verò propriæ res: quod eſt Tragœdia 368
Deliam ad aram quare nulla cæderetur hoſtia 394
Deliberatiui generis orationes, haud rectè ſuaſorias appellari 5
Delineationis nomine quid comprehendatur 302
Delitioſa apud Comicos nomina 50
Delphi ſoluti periculo Pythonis, ludos Apollini inſtituêre 95
Delus quare Aſterie nominata fuerit 424
Demopœetum Sicyonium, aliis Epigonum quendam plectri officium ad ſolam manum tranſtuliſſe 126
Demoſthenis & Thucydidæ in genere dicendi comparatio 444
Demoxeni verſus de quodam adoleſcente 73
Deo quare thus dari, laudes cani ſoleant 231
Deos aquaticos machina læua introduci ſolitos 88
Deſignatores dictos, qui funebres ludos curarent 107
Δέσις, Turbatio negotiorum in Tragœdiis quare vocetur 370
Deſpondentium animum qualis oratio 283
Deſultores noſtri ab ἀναβάταις & Calpe Græcorum quid differant 100
Detrectatio figura 335
Deus ex improuiſo demiſſa machina oſtendi quando ſoleat 88
Δευτεραγωνιστὴς in fabularum a-

Tione, quis 53

Δεξιοστάτης Chorus 41

Dexteritas, ſiue δεξιότης, Poetæ quæ eſſe debeat 461

Dextra ara Bacchi in Tragœdia, Apollini in Comœdia 86

Dextra porta in Tragœdia peregrinum aut hoſpitem emittebat 87

Δια quid notet 13

Διὰ συνθέτων ὀνομάτων poema, quid cum Dithyrambo ſimile habeat 124

διάχρυσος amictus 62

Diadema quid fuerit 52

Dialectica inſtrumentum rationi fabricans 206

διάλεκτος propriè quid deſignet 13

Diallage, vel potius ἔνστασις, figura 335.336

Dialogi inuentor quis 14

Dialogi quid ſint ib.

διαλογητικὸν quod & δραματικὸν, poematis genus & Imitatiuum 13.14

διαλογισμὸν, omnem eſſe poſſe orationem 320

Diana Taurica 17

Diana Lya, & Lua unde cognominata 18

Diana Phaſelis ibi.

Dianæ Caryatidis cognomentum vnde 17

διασφαλιας ſaltatio 65

διασυρμὸς, ſiue vexatio, Sarcaſmi ſpecies 358

διάτονες 80

διατύπωσις, ſiue ὑποτύπωσις, quid differat ab ἐναντιώσεως 308

διαυλεῖον carmen 184

δίαυλος curſus qui fieret 93

διάζωσμα, ſubligacula mulierum ſubſal. 72

Dicæologia, Rationabilitas, an figura dici poſſit nécne 337

Dicendi genera ſiue formæ, tres 440

διχορία quid 41

Dictum perfacetum in mulieres Italas, quæ ſoccis vtuntur altiſſimis 53

διδακτρα, munera præceptoribus dari ſolita 387

διδασκαλίας poeſis ne redoleat, adhibenda cautio eſt 254

Differentiæ orationis eædem quæ perſonæ, cui illa maximè affinis 274

Digeſtio, figura Græcis ἀνάδοσις & διάδοσις 339

Digeſtionem ad ornatum & formam pertinere 46

Dignitas perſonæ vnde pendeat 367

Dignitas grandiloquo perpetua comes ibid.

Dignus vnde dicatur ib.

διηγηματικὸν & ἐξηγηματικὸν, & ἀπαγγελτικὸν dicitur idem ſimplex poematis genus 13

Dimeter quid 146

δημοκρατία quid ſit 240

Diomedis grammatici definitio Paræmiæ, ridicula 352

Dionyſiaca ſaltatio 68

δίφρος & ἅρμα quid differant 101

διφθερίτη 61

Diphthongos amittere tempus vnum ſequente vocali 196

διπλῆ

Διπλῆ, ſaltationis genus 67
Διποδία. ſaltationis genus 69
Diræ, Poematis genus duûm generum 131
Diræ, carminis genus dictum ab imprecationibus ibid.
Diræ Latinis geminæ, Græcis Erinnyes tres ibid.
Diræ Latinis, quæ Græcis Erinnyes ibid.
Directionem orationis ad res brutas admodum afficere 300
Diſci iactus qui fiat 91
Διεξάγοντες, histriones qui rectè agebant 90
Διεσιμος vox quæ dicatur 77
Diſsipatio figura διασπορὰ vel διασκόρπισις Græcè 339
Διστεγίαι etiam priuatarum ædium in ſcena 87
Διστεγίαι & δίηρες διωρόφιον in regiis ibid.
Dithyrambi ab hymnis modis tantùm diuerſi 123
Dithyramborum duplex ponitur etymologia ibid.
Dithyrambos in honorem Bacchi factitari ſolitos docet etymon verbi ibid.
Dithyramborum ſtilus qualis fuerit ibid.
Diuerſitas in toto & partibus conſtitui poteſt 213
Doctrinæ finis, ſcientia 3
Δόλιχον maioris laboris fuiſſe quã δίαυλον ſcripſit Plato 93
Δόλιχος curſus qualis fuerit ibid.
Δολιχόεργοι verſus 189
Domitianus ſeptimum ab Vrbe condita ſeculum celebrauit 108
Donatus Poetarum anima dici meruit ſolus 288
Donatus & qui eum ſecutus Græculus, i. Eraſmus reprehenduntur in definitione Parœmiæ 352
Donati opinio, quæ negat perſonam eandem plus quinquies in proſcenium exire, falſa eſſe docetur 38
Donati errores duo in eo quòd dixit Vlyſſem palliatum ſemper introductum. Pallium enim Locrorum eſſe 52
Διποδία in modis quid 76
Dores Lydorum colonos fuiſſe rectè probari poſſe 75
Dorica harmonia vetus & tibia 74
Dorica harmonia media καὶ ἀρεῖε ἀνδρείαι 76
Doricæ leges tibiæ ſedatiores ibidem.
Δῶρος filius Hellenis, à quo denominati Dorienſes 74
Δόρπον παρὰ τὸ δόρυ παύειν, militaris vox 24
Δόξα à κλέος quid differat 409
Dramatici poematis genera & ordo 14
Δραματικὸν poema, quare ſic dicatur ibid.
Δρᾶν, quid ſignificet ibid.
Ductus orationis Rhetorib. modus & color eſt 282
Duellum à duobus dici 360
Duri & Thefal, voces Arabicæ, quibus fæx & amurca exprimuntur 28

Duris Samij teſtimonium de ſolenni ſaltatione Regis Perſarum 73
Αυωδεκάκωλον vel δωδεκάς, *Odæ Pindaricæ genus* 117
Δύωροι Græcis, *biiugi equi Latinis* 94

E

Ἑδνὸς & καλύπτρα, *Græcis velum ſponſæ* 385
Ebrij in ſcenam tragicam introducti 62
Ἐμπειρίδες, *ſaltationis ſpecies* 67
Ἔκβασις *Latinis Egreßio, figura qualis* ibid.
Ἐκκόρει κόρη κορώνην, *verba in nuptiis acci⟨n⟩i ſolita* 384
Ἐκλάκτισμα, *muliebris ſaltatio* 70
Eclipſis, Latinè defectus: figura maximè ſeruiens affectibus 344
Ecloga quid ſint, & cur ſic appellentur 15
Ecſtaſis quid ſit 226
Ἔδνα, *dona quæ maritus ſponſæ ferenti ſua φέρνη rependeret* 388
Efficacia quidnā propriè vocetur in ſcripto aliquo vel oratione 286
Efficaciam ſiue ἐνέργειαν, *non tam in verbis quàm in rebus ipſis eſſe* 293
Efficiens cauſa duplex 214
Effictio quaſi effigiatio, figura 309
Ἐγκλειόμενοι *fabula* 31
Ἐγκωμιολογικὸν 158
Ἐγκώμιον *vnde dicatur, & quid ſit* 408
Ἐγκύκλημα, *machina ſcenica genus quale* 88
Ἐγόνασις, *ingeniculatio* 66
Ἐγόνασις *pro ingeniculo, ſigno cæleſti* ibid.
Εἰλεὸς *abaci cuiuſdam in ſcena nomen* 87
Ἐλαθύρεις *oppidum* 44
Electio vnde manet 398
Eleenſes ab Arcadibus quo tempore victi fuerint 101
Eleenſib. tribus duodecim, vnde & totidem Iudices electi ibid.
Elegia quæ ſit, etymologia docet 129
Elegiæ definitio ex Didymo 139
Elegiæ argumenta quæ ſint 430
Elegiæ cur à funeribus ad amores tranſlatæ, idonea datur ratio 130
Elegiam in funeribus primùm dictam 129
Elegiacum ſine cæſura apud veteres 170
Elego non ſemper finiri ſententiam 199
Elegos lex tibiæ 81
Elegiacos verſus cæſuram breuem admittere 199
Elenchus quid ſit 434
Ἐλεὸς *nocturna auis Ariſtot. Latinis Vlula* 129
Eliſæ orationes amantis IIII. *Aeneid. exponuntur* 276. & 277
Ἐλικὼν, *muſicum inſtrumentum* 126
Ἑλλανοδίκαι *dicti decem iudices Olympicorum certaminum* 100
Ἕλληνες *vox recentior quàm Græci* 74
Ἕλληνες *ab Hellene dictos* ibid.
Elogium quid 312
Elymus tibia, poſt Berecynthia dicta 79

Ἐμβατήρ

Ἐμβάδες cothurni 83
Ἐμβάται ſocci 53
Ἐμβατήρια μέλη apud Lacones, ἐνόπλια fuiſſe 68
Ἐμβατήριοι tibia Laconum, vt & ſaltationes 78
Ἐμμέλεια ſaltatio tragica, qualis 66
Emmelia ſaltatio exarmatur 69
Emmeliam, inuentum Bathylli Alexandri putari 67
Ἐμπειβόδες verſus qualis 178
Emphaſis quæ Latinè Oſtenſio dici poßit, duobus fit modis 346
Emporiorum mores quare plerunque deprauatißimi 422
Ἐναρμονικὸς tonus ab Olympo excogitatus 80
Ἐνδιάθετος καὶ ἔμψυχος Oratio quæ dicatur Hermog. 457
Ἐνδυμάτια modi contrarij γυμνοπαιδίᾳ 80
Ἐνεργείας extrema duo 294
Ennius cur ſimplici appellatione vocet fortunam Heram 254
Ennij verſus riſit Accius 31
Ἐνόπλιον ſaltatio ab habitu 66
Enthea leges tibiarum 77
Enthymema quid ſit 339
Ἐῶραι, veſtes quibus per aerem ferebantur perſonæ 88
Ἐπάνοδος 500
Ἐπαγκωνισμὸς cogitabundi geſtus 66
Epanaſtrophe ab Antiſtrophe quid diſtet 501
Ἔπαινος vox vnde originem traxerit 407
Ἐπαίνου definitio ibid.
Ἔπαινος ab ἐγκωμίῳ quid differat 408
Epanaphora quid diſtet ab Anaphora 500
Ἐπαύλια dies nuptiarum tertius. Latinè Repotia 384 & 388
Ἐπαύλια dona quæ ſponſo à virgine dabantur: inter quæ ibid.
Ἐπαυλιστήρια veſtis quædam ibid.
Ἐπεισόδιον quid ſit in Tragœdia 46
Ἐπεισόδιον mimorum 42
Ἐπεισοδίων nomine quid ſignificetur Ariſtoteli 375
Ἐφαπλὶς 62
Ἐφάρμοσις, i. adaptatio comparationis tranſitus 322
Ἐφηβικὸς locus adoleſcentibus in theatro Athenis deſignatus 84
Ἐφύμνια quæ 47
Ἐπιείκεια orationis 457
Ἐπιβατήριον poematis genus quale ſit. & vnde dicatur 400
Ἐπιβλημάτων nomina varia 62
Epice poeſeωs partes potiores, quibus perſonis dentur 366
Epicedium elogio mixtum 312
Epicedia, dicebantur in exequiis quum iuſta perſoluerentur 129
Epicedium ab Epitaphio quid differat 425
Ἐπικέλευσις hortatio maritima 400
Epicharmus poeta Comicus, cuius ad exemplum properare Plautum ſcribit Horatius 373
Epichirema Latinis Aggreßio, figura 339
Epichoriambicum carmen 168
Epicus poeta quis propriè 111
Epici Poetæ qualis debeat eſſe diſpoſitio 365
Epici poetæ qua ratione ex hiſto-

ria conficiant poema 12
Epicorum præmium taurus 120
Epicum poema, quare princeps omnium 14
Epicum opus vniuerſum in certos libellos diuidendum 365
Ἐπικωμάζειν verbum quid ſit 25
Epicrates Ambraciota 31
Epicrates antiquus Comicus, quem vocet πρωτοβάτην 84
Ἐπικύρεος, ſiue Ἐπιμύελος 135
Ἐπιδεικτικὸς vox malè à Quintiliano accepta pro oſtentatione 5
Ἐπιδημίαι deorum feſta quædam in Græcia 413
Epigrammata quare & Lemmata dicantur i. indicaturæ 134
Epigrammatis definitio 430
Epigrammatis virtutes duæ 431
Epigrammatis vox quare tantum breuibus poematis propria facta ſit 430
Epilogi ſiue poematum clauſiones 135
Ἐπιμελείας nomine, tum accuratam tum præpoſteram diligentiam apud Hermog. deſignari 418
Ἐπιμονή 191
Ἐπιμύλιος cantilena quæ ad molā canebatur 133
Epinicia haud abſimilia pæanibus 117
Epinicia in certaminibus victori canebantur 119
Ἐπινομὶς Platonis liber, quem poſt leges ſtatuit ibid.
Epinomidem quare inſcribi placuerit Scaligero Poetices poſtremum librum ibid.
Epionicum quale 168
Ἐπιπλεγὴ verſus 189
Ἐπιφαλλος, modus tibiæ in Bacchanalibus 81
Epiphthegma ſiue Ἐπίφθεγμα, i. acclamatio peculiaris Pæanibus ἰὴ παιάν. 119
Ἐπιφθεγματικά 47
Epipompeutica μέλη ad pompas 117.119
Ἐπίσημον Græcis quid ſonet 406
Epithalamium carmen quale & vnde dictum 381
Epithalamij carminis initia diuerſa 391
Epithalamij carminis argumentum 381
Epitaphia, cantus ad tumulum 119
Ἐπιτάφιος λόγος καὶ ἐπικήδειος 425
Ἐπιταχθὲν poematis ſiue orationis genus 404
Epitheſin pro apparatu epithetorum rectè dici 297
Epitheta vnde ſumi poſſint varia ibid.
Epithetorum modi ibid.
Epithetorum efficacia & proprietas tam in re quàm elocutione ibidem
Epitritus quid, & quare ſic dictus 144
Ἐπιτροχασμὸς quę & γοργότης 315
Epitrope, Conceſſio figura 333
Ἐπῳδὴ ab ἐπῳδὸς differre 377
Epodos in ſacris quis dicatur, ex Galeno oſtenditur 118
Epodon liber Horatij, quare ſit ita inſcriptus ibid.
Epopœia 28
Epos carminis nomen, qua ratione ſolis dactylicis ſenariis ma-

gni

gniloquis attributum 111
Ἐπλάσιμοι epitriti dicti 144
Epulorum tibiæ quare παρῴνιοι dictæ 81
Equus quare ſacer Neptuno 104
Equi coronari Conſualibus quare ſoleant ibid.
Eraſmi mirificam Latinitatem perſtringit Scaliger 445
Erigone Tryphonis carmen 130
Eriphanis poetriæ νόμιον 21
Ἔρως morbi genus apud Medicos 265
Errores in curandis morbis 4
Erroris inductio, figura 363
Erycen Siculum ceſtu excellentem 93
Eſſentialis pars duplex, aut in re aut in intellectu 35
Ἐθελονταὶ à Thebanis mimi vocabantur, Latinè volones 43
Ethologi qui dicantur Ciceroni 43
Ἔθος unde 207
Etymologia quid ſit 359
Etymologia quid ſit, & unde nomen illud acceperit 332
Euaſio figura qualis 315
Εὐβίωτα quædam animalia, qua ratione vocet Ariſtoteles 440
Eubœus Parius Parodiarum ſcriptor ſub Philippo floruit 114
Eubœi parodica quædam ex Homero ibid.
Εὐχείρεια orationis, quæ Græcis dicatur 454
Euentum veteres quem nominarint 227
Euentus rerum quibus pigmentis ornare debeat Poeta 227
Εὐλογία ſpecies Ἐπαίνου 409
Εὐμενίδας Græcis dici furias κατ' ἀντίφρασιν 360
Euphemen nutricem Muſarum qua ratione profeſſi ſint veteres theologi 9
Euphorion Cherroneſius 163
Eupolis 30
Eupolides 168
Euralici verſus qui 179
Euripides abuſus Lino, à triſtibus ad læta tranferens 129
Euripides damnatur à Criticis, quòd prologum miſcuerit cum protaſi 45
Euripidæ reſponſum ad obiectionem, quod impuras fœminas adduxerit in Scenam, quarum turpitudine populus fieret deterior 368
Euripidis ad Arceſilaum apophthegma 28
Euripidi falſo tribuitur introductio ebriorum in ſcenam 62
Euripidis locus, ubi facit Peleum obiicientem Lacænarum nudationes 72
Euripidis Cyclopem, parum à Comœdia differre 367
Euripidis Apophtheg. 3
Euripidion carmen quale 151
Εὐτελὲς καὶ εὔζωνον qua ratione vocet Hermogenes ſubtile dicendi genus 440
Εὖ πράττειν quare Plato potius quàm χαίρειν ponit in epiſtolis & ſalutationibus 10
Exaggerationis finis & uſus pro affectib. 317
Ἐξάρξαι 123
Exercitatio ſiue ἔγερσις figura 334
Exclamatio figura 311

Excluſia figura 335
Ἕξις & ἔθη quid differant 262
Exemplum quare Græcis παράδειγμα dictum fuerit 321
Exempla multarum rerum poſſe ex Virgilio hauriri 216
Exemplum inter figuras meritò cenſeri 321
Exempli nomen vnde dictum ſit, & definitio 340
Exibilari à populo, qui ſoleāt Hiſtriones mali 90
Ἐξόδιον *quid in Atellana diceretur* 42
Exodus Tragœdiæ *pars* 46
Exomides ſeruorum variæ, pro euentu & ætate 51
Exornatio duplex 46
Ἐξώστρα *, machina recitandis iis quæ ſecretò patrata eſſent in ædibus* 88
Ἐξώστρα*, eadem quæ* ἐγκύκλημα *dicitur* ibid.
Explodere Latinorum vnde ſumptum 90
Expreſſio perſonarum 208
Extenuatio figura alia ſimplex, alia compoſita 348
Exulum veſtitus in Tragœdia 62

F

Fabricas artes, medicinæ eſſe pediſſequas 206
Fab.os cuiuſcunque generis quales facere deceat 256
Fabula vnum genus, & nomen commune Tragœdiæ & Comœdiæ 26
Fabulæ inter partes in ludis primas recenſentur 104
Fabularum genera, ab ornatu veſtitúve quem gererent, nominata, vnde orta 32
Faces & tedæ in nuptiis quot numero & cuius fuerint materiæ 385
Factoris vocem iniquè oleariorum cancellis circunſcriptam eſſe à veteribus 6
Faliſcum & Cincium primos perſonatos egiſſe Comœdiam 51
Fallere, ἀπὸ τοῦ σφάλλειν 472
Fama bona præmium ſapientum 9
Famæ Virgilianæ & Eridis Homericæ comparationes 9
Famam malam pro ſupplicio Plato multis ſtatuit 9
Far toſtum quibus nuptiis præferri ſoleat 386
Fati adminiſtra Fortuna 292
Fatigare diem quid ſit 478
Fatum quid 207
Fatum quid appellarint veteres 227
Fauni fatidici quo genere carminis ſcripti fuerint 171
Fel hoſtiæ nuptialis circum aram proiici ſolitum quid innuat 385
Felium natura in venatione 327
Feriæ ſtatæ aliæ erant, aliæ minus ſtatæ apud Romanos 103
Φερνή*, dona quæ marito ferebat vxor repotiorum die, vocabant Græci* 388
Ferreus annulus quem vir dabat vxori, quid deſignet 386
Feſcenina carmina, Atellana ſunt 42
Feſcenina tripudia qualia apud Roman. 71
Feſcenninorum carminum origo 382

Feſti-

Feſtiuitates certorum populorum Græciæ 103
Feſtiuitates quibus Tragœdiæ agerentur quatuor erant; in trib. ſeriæ, quarta Satyricæ Tragœdiæ dabantur 35
Figuræ definitio 303
Figuræ ad certas ſpecies deducuntur 307
Figurarum diuiſio 305
Figuræ quæ cuique characteri maximè conueniant 514
Figuras pri..ùm ſe ad certa capita reduxiſſe dicit Scaliger 364
Figura ἀνοίωσις quæ ſit 506
Figura χιασμὸς quæ ſit Hermogeni, & vnde dicta 509
Figura Χλίμαξ 502
Finis prima cauſa 222
Finis & forma aliquando pro eodem ibidem
Finis propriè quid ſit 3
Flammeo quare ſponſam ornarint veteres 385
Floridum dicendi genus à pleno quid differat 463
Fluxi verſus 190
Fœdum à fœderibus dici 473
Fœdæ ſaltationes 71
Fœmineæ naturæ vera pictura 242
Fœmineæ virtutes propriæ in ædibus atque in operibus, quæ ſint 244
Fœminæ perſona & oratio 274
Fœminæ virtus propria, pudicitia & pudor 243
Fœminæ quot modis res viriles attribui poſſint 117
Fœminarum pugnas noctu edidiſſe Domitianum 109
Fœmina aut minus quàm canem, aut plus quàm ſemonem iacit, prouerbium apud Italos 242
Fœminis per Auguſtum ſuperiora loca ſunt deſignata omnibus in ludis atque ſpectaculis, præter Athletica certamina 857
Fœmineo in ſexu nihil eſſe mediocre 242
Fontes, ſpeluncæ, ambulacra, topiaria, ad ſcenam ſatyricam acceſſere 87
Forenſis oratio fuſior 2
Forenſis ars, Oratoria dicta ibid.
Formæ duplices 222
Formulæ quædam perpendendæ diuinitatis Virgilianæ præſcribitur ſtudioſis 281
Fortitudo quid ſit, & eius diuiſio 234
Fortitudinis officia 205
Fortitudinis varij modi 266
Fortitudinis partes 205
Fortis viri quid ſit proprium 266
Fortis ab imbelli in adeundo periculo quid diſtet 244
Forti verſutus quid interſit 269
Fortuna & Caſus quomodo differant 208
Frequentatio συναθροισμὸς figura 314
Funebres ludos ex arbitrariis ſtatos fecit Claudius princeps, quos ædiles ederent, atque gladiatorios appellauit 109
Funebrium ludorum origo quàm vetuſta ſit 108

G

Gaditanæ ſaltationis modi tres 72
Gaditana ſaltatio omnium corruptiſſima 72

Galeni locus de Demone Mileſio, qui tibicinam à Phrygiis modis ad Doricas leges ſonum demittere iuſſit 76
Galericuli perſonis additi in ſcena 51
Gallionis errores aliquot de figuris 316
Gallos olim ſummo in honore habuiſſe poetas conuictores, à quibus laudarentur 132
Galliambicus verſus facetiſſimus ac venuſtatis pleniſſimus 199
Galliambicum carmen 175
Galliæ nunc mos in agendis fabulis 83
Γαμήλιον poematis genus idē cum Epithalamio 381
Γάμος unde dicatur ibid.
Gaudia quibus rationibus facillimè comparentur 16
Gellij error qui à perſonando perſonam dici putarit 50
Geminas tibias, pares nominatas 79
Genethliaci carminis natura & ratio 393
Genealogi hymni partes τῶν φυσικῶν καὶ μυθικῶν ὕμνων 414
Generatio quî pariat immortalitatem 394
Genius malus qui Bruto apparuit 293
Genium bonum Cæſari ſe oſtendiſſe ibid.
Genij Pythagorei duo 292
Genij locorum diuerſi unde efficiantur 257
Genij quemadmodum agant in hominibus docet Scaliger 292
Gentes apud quas plurimus equis honos 17
Gentium ac populorum ingenia unde excipienda 258
Genus dicendi plenum quod ſit 462
Γέρανος ſaltationis nomen ab imitatione 66
Γέρανος machinæ genus quo rapiebantur perſonæ 88
Geranea Megaræ regionis mons 102
Germanorum modulatio & tibia 74
Geſtus & modi ſaltantium 64
Ginglarus tibiola puſilla apud Ægyptios 78
Gingra ſaltatio in funerib. 71
Gingram ad cognominem tibiam edi ſolitam ibid.
Gingras ſiue gingris, & gingros, genus tibiæ 78
Gladiatores exhibere quantus fuerit ſumptus: quanta etiam immanitas 109
Gladiatorum mos initio certaminis rudibus batuere: ferro nudos tranſigere ibid.
Gladiatorum mos unde primùm ortus 108
Γλαῦξ σκωπὴ 71
Γοργότης ſiue celeritas figura 315
Græcum nomen ipſis iam Græcis deſitum 74
Græca garrulitas 75
Græcos poetas ſua carmina publicis ludis recitare ſolitos, tandem obleſa frequentioribus operis voce puerum qui ad tibiam caneret præ ſe ſtatuiſſe 106
Græciæ nationes primariæ duæ 74

Gran-

Grammatici ridentur ob etymon Elegiæ 129
Grammatici de ceſtus forma nugantur 93
Grammaticorum iudicium, de diſpoſitione librorũ Homeri Iliadis & Odyſſeæ vincitur: & melius probatur 25
Grammaticorum nugæ qui poeticen oratione ſoluta profiteantur 9
Grammaticorum nugæ de nomine fæcis 28
Grammaticorum errores de voce Epodos 118
Grammaticorum errores in diuiſione generum dicendi 442
Grammaticorum iudiciũ de fine oratoris non ſanum 3
Grammaticorum ridicula ratio de nomine Syluæ, quod à ſilendo dici vellent 380
Grammaticorum nugæ de Scolij nomine 121
Grammaticorum hallucinatio in etymologia Sarcaſmi 357
Grammaticorum deliramentum qui putent epitheta excludi in voce, intelligi in ſignificato 298
Grammaticorum error in diuiſione generum dicendi 491
Grammaticorum falſa de Comœdia ſententia 27
Grammatici nomẽ ſtultè ſibi impoſitum probat Scaliger 27
Grammaticos in etymologia Satyræ fruſtrà & temerè ſatagere 47
Grammaticorum error, qui ὄνος in Epigr. Martialis, ſenarium Iambicum interpretantur 113
Grammaticorum error qui in verſu Virgilij, Et torrere parãt flammis, *&c. putarint ὑστερολογίαν*
Grammatica, Calliæ Athenienſ. Tragœdia 34
Gratiarum tum perpetuæ ſociæ tum affines quare dicantur Muſæ 9
Gratias cur nudas & tres numero eſſe voluerint veteres 280
Grauitas orationis in quo ſita ſit 488
Griphi veterib. quas deſignarint ambages 135
Griphi definitio & etymologia 351
Gruum ciuilis hilaritas & prudentia militaris prædicantur 69
Gruibus non rectè attribui ſtoliditatem, prouerbio communi ibidem
Gymnopædica harmonia Lyricorum 125
Gymnaſia vnde dicta 92
Gymnaſiorum nomen ludis literariis haudquaquam conuenire ibid.
Gymnaſtici ab σκιατροφίαις quid differant 55
Γυμνοπαιδία ſub Terpando ſaltata apud Lacedæmonios 80
Γύπωνες quid ſignificent 71

H

Habitus quid ſit 50
Habitus differentia in materia ibid.

Habitus à forma differentia ibid.
Habitus duplices 205
Habitus ſaltantium varij 66
Halma modus Gaditanæ ſaltationis 72
Harmation, lex tibiæ 77
Harmonia quid ſit 8
Harmoniam & melos non eſſe de eſſentia Tragœdiæ 28
Harmoniam cum ipſa natura protinus extitiſſe 8
Harpaſtum pilæ genus 73
Hederas Baccho aris imponi ſolitas 86
Hegemon apud Athenienſes parodia certans vicit 114
Hegemon Thaſius Ariſtoteli primus parodias ſcripſit ib.
Hegeſandri epigramma iocoſum 123
Helenam cum Paride Troiam ad nauigaſſe, negat Steſichorus in Palinodia ſua 132
Helicon inſtrumentum muſicum 126
Heliconides Muſæ vnde nuncupatæ 8
Hellenis filij duo Ἴων *&* Δῶρος, *qui à patre accepto imperio ſuam vterque partem ac nationem ab ſeſe denominarunt* 74
Hemicyclium in fabulis, quo agebantur enantes è mari 89
Hemichorion quid vocetur 41
Hendecaſyllabi verſus 197
Hephæſtionis error, qui Iambicum carmen ab Iambe muliercula deducat 133
Heraclidis Pontici locus, quo negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari refutatur 75
Hercules Nemeo interfecto leone, Nemea correxit, Iouíque Nemeo dicauit 102
Hercules ceſtu Erycen Siculum vicit 93
Herculi quare ſacrificari ſolitum extra muros 290
Herculaneo nodo cur necteretur cingulum ſponſæ 387
Hermogenis ſententia de generibus dicendi excutitur pag. 452. *&* 453. 454
Heroas in ſcena per aerem vehi ſolitos machina quadam 88
Heroas ſaltationibus ſe exercuiſſe 73
Heroum proceritas 31
Heroicus verſus quare dictus Pythius 197
Heroici hymni 314
Heroici maieſtas carminis, à cantu Rhapſodia & Epos appellatur 116
Heroici ſiue Epici carminis ratio in tota poeſi princeps 86
Heſiodus Homero maior natu 26
Heſiodus de ventorum numero ac diſpoſitione arguitur 287
Heſiodi carmen, quo probatur ῥαψῳδεῖν *eſſe ipſam verſuum commentationem* 112
Hexametrum Creticum acatalecticum non excedere tricena tempora 167
Hierax Olympi & famulus & diſcipulus 77
Hieroglyphon nugæ 352
Hieronymi Vidæ methodum in præceptionibus Poeticis vitupe-rat Scali-

rat Scaliger in præfat.
Hilarodi minus fœdi quàm Ionici cantus 131
Hipponactis reliquiæ, qui parodias inueniſſe putatur 114
Hipparcum Piſiſtrati filium, primum Homeri verſus Athenas importaſſe 112
Hipponactis verſus 150
Ἡρατέλεια *ſacrificium nuptiarum & ἥρα τελεία earum numen* 384 & 385
Hircum tragicis poetis præmio fuiſſe 120
Hirundo nigra cur vocetur Virgilio 297
Hiſpanorum, etiam hodie, in ſaltando variæ geſticulationes 72
Hiſpanis fratribus gladiatorum morem, apud Græcos vetuſtiorem 108
Hiſpanos digitorum crepitu tibiarum aut tympanorum momenta aſſequi poſſe 72
Hiſtoria Epicis poetis pro argumento eſt 12
Hiſtoricæ dictionis tractus qualis 882
Hiſtorias ſui temporis imagini veterum hiſtoriarum aptauit Virgilius 289
Hiſtrio, vocabulum Thuſcum 106
Hiſtriones Romanis dici, qui Ludiaſtæ Aeolenſibus ibidem
Hiſtriones vnde dicti ſint, nondũ conſtare 35
Homerus vbi & à quibus fabellas quas operibus intertextas accommodat: edoctus 26
Homeri oratio qualis ſit 443
Homeri verſus, quibus phœnix exprobrat infantiam Achilli inepti iudicantur 245
Homerum temere epitheta rebus appoſuiſſe 298
Homeridarũ appellatio vnde ſumpta 113
Homo, animal ſociale 207
Hominem, ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ *dici* 470
Honoris voce quare frequenter vſus fuerit in ſuo opere Virgilius 469
Horatius quare vocet lege ſolutos certos poetas 117
Horatius centum-decem annorum circuitum attribuit ſeculo 110
Horatius ingratus arguitur, qui Mecœnatis, ſub nomine Malchini, demiſſas notarit tunicas 378
Horatij ſcolium ſuauiſſim. 122
Horatiu artem poeticam, arte non docere, ſed Satyræ ſimilem, In præfat.
Horatii *queſtio, an Comœdia ſit poema, ſoluitur* 12
Horatii *locus de Epico poeta Vario, explicatur* 111
Horatio, *quid Deſignatoris nomen ſignificet* 109
Horatio, *Dithyrambi audaces quare dicantur* 123
Hoſpitalia *vocat omnes ædes in ſcena, præter regiam* 89
Humanæ *res, aut neceſſarii, aut vtiles, aut delectabiles genere comprehenduntur* 1
Hyagnidem *ante Apollinem tibia cecinisse* 77

Hydraulus Cteſibij qualis 78
Hym.n quid ſit 128
Hymenæus nuptiarum deus vnde creditus 385
Hymenæus numen, Latinis Talaſſus ſiue Talaſſio 118
Hymenæorum acclamationes ib.
Hymenæorum duo genera ibid.
Hymenæi carmina nuptialia ib.
Hymni ad aras diis dicebantur 119
Hymnorum diuerſa genera 412
Hymni à Pæanibus quid differant 117
Hyppeccaumata Ariſtoteli quid 261
Hyperbole ſiue Exceſſus figura 342
Hyperphrygia harmonia 75
Hypogypones ſaltatores qui 71
Hyporchema poematis genus quale 124
Hyporchematica Lyricorum harmonia 125
Hyporchematica Cretenſium propria 67
Hypoſcenion in magnificis theatris 89
Hypſipyle regina Lemni, nutrix Opheltæ 101

I

I*Acere vnde dictum Latinis* 48
Iactabundi ſemper milites 249
Iaculi vel pili miſsio qui fiat 91
Iambus quid 141
Iambicis conuitia faciebant ſine imprecatione 132
Iambici ſpecies 149
Iambici affectus 194
Ἰαμβίζειν παρὰ τὸ ἰέειν καὶ ἀναβαίνειν 133
Ἰαμβίζειν quid ſit propriè 48
Iberarum cultus 61
Ἠχικὰ carmina quæ 182
Ideæ matris familiæ quando inſtitutæ fuerint 105
Ideæ dictionis ſeptem ex Hermogene 444
Ideam pro forma quare author dixerit 201
Idearum partes nouem ex Hermog. 448
Idola & formæ defunctorum an aliæ ſint ab animabus 49
Idola ſeu formas defunctorum pro ipſis corporibus in ſcenam introductas fuiſſe ibid.
Idomenei error de Piſiſtratidarum θαλλαῖς καὶ κώμοις 25
Iduthum inter tibiarum ſpecies recenſetur 80
Ἡδύκωμος*, tibiæ modus in dicacitatibus* 81
Ἡδύκωμος *&* ἡδίων *ſpecies iucundæ ſaltationis* 67
Idyllion diminutiuum ab εἶδος*, quia poema ſit rerum quaſi ſpecies quædam* 116
Idyllium, παρὰ τὰ εἴδη καὶ τὰς ἰδέας*, diminutiuo flexu quare dicatur* 15
Ἰὴ παιῆ, ἰὴ παιῆ*, Acclamatio Latonæ in puellum Apollinem hortantis vt ſagittis Pythonem occuparet* 95
Ientatio qualis, & Ientare verbum vnde dictum 24
Ignis ſaltationis genus 70
Ἡγεμὼν *ſenex tertius* 50
Ignis nocturni vſus quibus in ludis extiterit 107

Ii

Ἰὴ παιὰν acclamationem non ſemper Pæanibus additam 119
Ἴμαδος 135
Imago, Græcis εἰκὼν figura 32
Imago ab Exemplo quid differat 312
Ἱμαῖον, piſtorum cantio ad molam 133
Ἱμαλὸς menſuræ genus ibid.
Ἱμᾶν trahere & haurire ſignificat ibid.
Ἱματίδιον & ἐγκόμβωμα aut ἐπίβλημα Græcis dici ſeruorum tunicùlam 51
Ἡμιμερὶς 140
Ἡμιμερὶς an verè ſic appelletur 176
Imitatio vniuerſæ Poeſeωs finis 27
Ἡμίθεοι καὶ ἡμιθνῆτες, Heroes antiquitus crediti 415
Innuitio figura, quæ Græcis ἔννοια dici poſſit 347
Impares tibiæ & pares 79
Imperatores Romani in ſcena quales 61
Impietas comes auaritiæ 270
Impulſionem ad hilaritatem, per ſe figuram non eſſe 363
Impulſu & tractu nos moueri 65
Impunitas iocorum & licentia priſcis Poetis quare data 29
Inanimata quare non habeant ἦθος, ſed πάθος 297
Inclinationes cœli quæ appellentur 420
Inconſideratio, cognatum ac perpetuum iuuentutis vitium 247
Incumbere à κύμβαχος Græca voce dici 470
Induere ab ἐνδύειν 480
Inductionis definitio 340
Indumenti militaris ſpecies in Tragœdia 62
Inferiarum carmen & parentalia 426
Influere ab origine Græca ἐκρεῖν dici
Infortunia ab aſtrologis duo ſidera dici 191
Innumerum Aduerbialiter à Virgilio poni pro eo quod Callimacho eſt ἀμβολάδις 516
Ino à Nereidibus diua facta, Leucothea Græcis, Matuta Latinis 102
Inſcriptio & titulus Tragœdiæ qualis eſſe debeat 365
Inſcriptio & periocha, quid inter ſe conueniant aut diſsideant 432
Inſipiens quis 203
Inſtrumenta 50
Inſtrumenta inter cauſas à Platone numerata 221
Intellectuum finis quis 204
Intercalares verſus 185
Interpellatio figura 362
Interrogatio, ἐρώτησις, figura ſit necne 513
Interualla ſiue διαστήματα in muſica quæ vocentur 516
Inuentio quæ ad Poetam pertinet qualis 46
Iocorum duo genera 29
Ion Chius ſcriptor Dithyrambicus 124
Ἴων filius Hellenis, à quo denominati Iones 74
Iones in Aſiam migraſſe ibid.

Ionica à maiori 154. & 198
Ionica à minori ibid.
Ionica tibia ſeu modus 74
Ionica harmonia noua mollis, cùm vetus aſpera eſſet 76
Ἰωνικὸν, ſaltationis nomen à regione 66
Ionicus cantus, cinædicus, & ſotadicus 130
Ionum poſteriorum mollities 75
Ioniæ veteris mores ibid.
Ἰουλὼ Cereris cognomentum 133
Ἴουλος, genus carminis 22
Ἴουλος, cantio ad lanificia, & in meſſe 133
Ἵππος, oculi ægritudo qualis ſit, & unde ſic vocetur ab Hippocrate 104
Iracundia & ſuperbia temeritatis vitia 269
Irati vultus deſcribitur ibi.
Irarum varij modi 223
Ironiæ vox quid Latinis ſonet 356
Ironiæ appellatio Græcis unde 355
Ironia quid Allegoriæ ſimile, quid diuerſum habeat ibid.
Ironia duplex ibi.
Ἰχοφορικὸς ſaltatio, in honorem Bacchi 70
Iſidis ſacra 107
Ἰσόχρονοι verſus 181
Iſocratem primum inconditæ orationi numeros addidiſſe 585
Iſthmia inſtituendi occaſiones 102
Iſthmij ludi an nuncupati Neptuno in honorem Melicertæ 94
Iſthmonicas iudicio Corinthiorum primùm apio coronatos Timeus teſtatur 102
Italiæ fatale malum, ut perpetuò velit dominos peregrinos 302
Italica fabula 33
Ἦθος quid 207
Ἦθος & πάθος quomodo inter ſe differant 207
Ithymbi & Pallica Baccho ſacra 68
Ithyphallorum quæ pronuntiatio, & quis ornatus 44
Ithyphallicum 170
Indicatio, figura 312
Iudices & præſides certaminis Nemæi quare pullati ſederent 102
Iudices quos ῥαβδούχους appellatos legimus, quorum ſententia victori deferebatur palma, quum plures poetæ in ludis publicis certarent, qualis Magiſtratus fuerit 873
Iudicij ciuilis finis quis 398
Iudicem qualem effici à Poeta par ſit 252
Iulia lex de iure ſedendi in ludis ſcenicis 84
Iulius Laberij mimi quàm ſtudioſus fautor & auditor. extiterit 43
Iulius Cæſar cccc. leones populo Romano in ſpectaculis propoſuit 104
Iuno eadem quæ Fortuna 291
Iunium Brutum primum in defuncti patris honorem dediſſe Romæ gladiatores 108
Iuriſprudentiam ex matrona meretricem factam, &c. 206
Iuſtitia ciuilis unde proficiſcatur 398

Iuue-

Iuuenalis inſolentiam in quibuſdam verſibus mereri, vt toto opere vir bonus abſtineat 378
Iuuenalis obtrectatores confutantur 30
Iuuenalis verſus in quo Bathylli nomen poſuit 67
Iuuenales ludi à iuuenibus originẽ & nomen habent 111
Iuuenalibus tandem grandiores natu admiſſi, etiam vtriuſque ſexus ib.
Iuuenis natura, vt media eſt inter adoleſcentiam & ſenectutem, ita & particeps tum vitiorum tum virtutum 246
Iuuentutem qualem deſcribi deceat 246
Ἰζάνη *veſtis Satyrica, quare ſic appellata* 63

L

Laberius mimus, elegantia & ſermonis puritate, etiam omne Latium prouocauit 43
Laberij Gellius aliquot vocabula vt ſordida notat, Horatius negat pulchra poemata, ſed nullo iure ibid.
Laberij verſus qui à Macrobio citantur 43
Labor, Labrum, παρὰ τὸ λαβεῖν *dici* 360
Labyrinthus Cretenſis 69
Λάχαρα μῶ παρθένων ἀγέλα, *verba ſaltationis Laconicæ* 72
Lacedæmonijs locus à Turcis hodie quomodo dicatur 17
Lacedæmonijs vnde cum tibia ad bellum exire cœptum 68
Lacedæmonios ſine mœnibus & vixiſſe & regnaſſe 402
Laconica carmina quæ 196
Lacones Dorienſium integerrimi 74
Lacones puellos in Pyrrhica ſe exercuiſſe 68
Lactiſma, modus Gaditanæ ſaltationis 72
Lætitia quid ſit 10
Lætitiæ cauſa ib.
Λαγαροὶ *verſus qui* 187
Λαμπροτέρα, *genus ſaltationis quale fuerit* 71
Laniſtæ gladiatorum Magiſtri 109
Λαοκρατία *ſpecies Reipub. qualis* 424
Lapis in Delphis poſitus ſub ænei Latonæ ſigni pedibus 95
Laponum mos in nuptiis celebrandis 390
Latinarum fabularum ſpecies recenſentur 33
Latonæ æneum ſignum in Delphis 95
Laudationes cuiuis ſyluarum materiæ congruere 381
Laudationis vniuerſæ quædam capita obſeruatio digniſſima in omni ſcripto 381
Laudationis finis 398
Laudationum materia quæ eſſe debeat 416
Λαυρογραμμὸς *qua ratione dicatur* 41
Λαυροστάτης *Chorus* 41
Laus vnde dicatur 488
Learchi Inus & Athamantis filij fatum miſerum 102

Lebetes præmia ludorum Græciæ minus nobilium 103
Lectæ ſententiæ, & ſecta verba quæ vocentur 459
Legatis ſociarum gentium locus inter Senatores in theatro datus 85
Lex tibiæ Κρουμάτιον 77
Leges communes verſuum 192
Leges dictæ ſunt diuerſi in Choris modi, quia nefas eſſet aliter facere 8
Leges quare criminibus ſupplicia proponant: virtutibus nihil dent 229.230
Legum partes omnibus modis communes 76
Lemma pro titulo Martialis ponit 430
Lemuris feſtis non licuiſſe nuptias celebrare 389
Lenonis verſicolor amictus 51
Lenonu… no…ina 50
Leo ſaltationis Laconicæ genus 69
Leoninus verſus 183
Lesbius ᾠδὸς *apud Lacedæmonios in honore habitus* 118
Leuchotea 102
Lex & lanx ſatyra, à Satyris 47
Liber pater quo ornatu à Tragicis introductus 62
Λογεῖον *pulpiti pars altera, in qua* μιμηταὶ *& alij actuum interualla recitabantur* 90
Liberi chariores nobis cur ſint quàm parentes 233
Libitina vnde dicta 359
Libyn cognomen tibiæ fecit Sirites 77
Lictores atque viatores ad cuneos poſiti in Theatro 85
Liuius Andronicus quo tempore floruerit 12.31
Liuius Andronicus carmina Satyrica à ſe exculta, in ludis ſcenicis recitauit ipſe 106
Liuij & Thucididis conciones expenduntur 12
Locus vnde dicatur 359
Loci deſcriptio 217
Loci naturam ſitúmque eadem non eſſe 420
Lo.i ſitus vel natura quibus rationibus laudari queat 421
Lo:rica lex in tibiis 81
Λοκρικὴ ᾠδὴ 122
Λογαοιδικοὶ *qualia fuere* 158
Λογεῖον *ab Odeo diſtinguitur* 90
Λογεῖον *Græci pulpitum cur nominarint* ibid.
Λογεῖον *Orcheſtræ pars* 39
Λογοειδεῖς *verſus* 191
Logogriphi ab ænigmatibus quid differant 136
Loqui, περὶ τὸν λόγον 359
Lorarij nomen 50
Lucanus longus & tædij pater dicitur 288
Lu:ani ſcriptorum quæ ἐνέργεια, *qui Tyranno confertur* 294
Lucerna nuptialis peruigil, pernóxque 387
Lucius Anilius primus edidit ludos cum Thymelicis 39
Lucius Mummius deuicta Corintho, quinquennales inſtituit ludos Ioui Capitolino 108
Lucta Latinis à motu dicta 93
Luctá-ne an pugillatus vetuſtior 92
Lucta, ſeu πάλη *quid ſit* 91

Luctæ

Luctæ & pugnæ differentia 63
Luctandi varios modos habes ib.
Ludiæ fœminæ 106
Ludi plebij quare conditi fuerint, ac deinde intermiſsiones factæ à quo reſtituti 110
Ludi votiui Theatrales, quíque expiationis ergò inducebantur claſſe eorum comprehendebantur qui diis eſſent attributi 103
Ludi quid differant à fabulis 91
Ludi expiationis ergò indicti 103
Ludi ante vrbem conditam in Latium, atque inde poſtea Romam aduecti 103
Ludiones primi ex Hetruria Romam acciti 106
Ludiones à P. Naſica Cenſore tribu amoti propter ſordidioris operæ contemptum 105
Ludionum vox vnde 19
Ludorum nomina diuerſa à diis, diuis: alia à locis in quibus nomina colerentur 104
Ludorum Græcorum deſcriptionem, quare à Pythiis incipiendam duxerit Scaliger 95
Ludorum qui Romæ fierent primariæ partes quatuor 104.105
Ludorum ſumma genera duo 91
Ludorum qui Romæ fierent à fine diuerſa conſtitui genera 103
Ludorum & Ludionum nomen vnde 91
Ludos illos Græciæ celebres quatuor, quare veteres cenſuerint funebres 94
Lues morbus 18
Lupercalia Romanorum qualia 71
Lupercalium mos qui fuerit 106
Lycomedij perſona 55
Lycurgum Lacedæmonium primum ex Ionia in Græciam vniuerſa Homeri opera portaſſe 111
Lydia Harmonia quid diſtet à Phrygia 75
Lydiorum modorum inuentor Carius Lydus ibid.
Lyram & Chelyn quà occaſione inuenit Mercurius 125
Lyram non plectri percuſsione, ſed ſetarum intentarum attritu tangi 127
Lyrici nobilitas carminis, nominibus ode, μέλος, μολπὴ inſigniri ſolet 116
Lyrici poetæ in certaminibus, præterquam ſi Scolio certarent, iuuencam accipiebant 120
Lyrici carminis componendi ratio 428
Lyricorum genera 117
Lyricorum appellatio ex eo quòd non ſine cantu & lyra ſua carmina pronuntiarent 118
Lyricorum inſtrumenta, Lyra, cithara, barbitos 125
Λύσις exitus tragœdiæ 370
Λυσιζώνη à Græcis Diana quare cognominata 387
Λύτρα & ἄποινα Græcis quid 238
Λύτρα καὶ ἄποινα quæ liberatoribus dantur 387
Lytierſæ hiſtoria 22
Lyſiodi 131

M

Μακαρισμὸς ab ἀδαιμονισμῷ quid differat 409

Macedonum Teleſiade armata 72
Machina læua introducebantur quæ domi & in vrbe geſta erãt 78
Machinæ dextræ aut ſiniſtræ qua ratione dictæ ibid.
Machinã dextrã quæ foris acta erant offerebantur ibid.
Machinæ genus quod in ſumma trepidatione remedia arceſſebat humanis maiora 88
Machinarum ſcenicarum locus ibidem
Machinis penſilia loca quibus regionum facies explicabantur 89
Machinarum vſus in fabulis agendis 37
Machinarum in ſcenis plura genera 88
Μακροκῶλοι *verſus* 187
Μακρὸν *pars* παραβάσεως, *quare ſic appellata* 41
Mactriſmus ſaltationis genus 70
Mactriſmi duæ ab ætate ib.
Magadis tibia 80
Magna mater deûm, Romam ex Peſſinunte auecta 105
Magnanimitas quid ſit 237
Magnanimitas fortitudinis comes 205
Magodi 131
Maieſtas in carmine quomodo comparanda 181
Maio menſe priſcos non nupſiſſe 389
Μονῳδεῖ *quid ſit Græcis* 7
Μαίωτρα, *quæ darentur obſtetricibus* 387
Μαλακοειδεῖς *verſus qui* 18
Malè ominatis diebus connubia olim interdicebantur 389
Maneros 23
Μανὸν τῷ πυκνῷ ἐναντίον 92
Manus ſoli homini à natura datas 64
Manus à Græco μανὸς *dici* 92
Manuum vſus quare prior homini quàm pedum 64
Marcus Anilius publica perſona ex voto ludos edidit ſua pecunia 103
Marcus Tullius quamobrem in prima ſit hodie commendatione: Seneca à paucis probetur 375
M. Acilij ludi votiui, quanto ſumptu editi fuerint 110
Mare vnde dicatur 480
Marmor qua ratione pro mari accipiatur à poetis 480
Marſyas geminas inſtituit tibias, quum antea tantùm ſingulares eſſent 79
Martialis luſus in mutuam perſonam 54
Martialis verſus Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi *expoſitio* 109
Martialis iocus de fibula & aluta & ſubligaribus vnde ſumptus 105
Martianus Capella 160
Maryandeni 22
Martypiæ fœminæ 70
Μαχαλιςὴρ *genus indumenti, quod Latinis capitium dicitur* 62
Μαχαλιςὴρ *etiam qui ornamẽtum ſeu munimentum quod ab armis penderet* 62

Maſſi-

Maſilienſium ſeneritas, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ theatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerent 84
Μαςροποὶ ἢ πορνοβόσκοις *quid differant* 52
Materia paſtoralis carminis vetuſtiſſima amatoria, & quare & vnde 15
Matresfamiliâs in opere quales eſſe deceat 261
Matrisfamiliæ nomen in quam competat 386
Matron Poeta Græcus, multos Homeri verſus ad culinam iuſto poemate inuertit 114
Matronis ſpectatæ pudicitiæ Megalenſ. ante deæ ſignum pſallere mos fuit 105
Matuta 102
Matutini temporis perelegans deſcriptio 220
Mecænas Floralibus feſtis natus 394
Media ſiue μέση *comœdia quare dicta, & quomodo à veteri & noua differat* 30
Mediæ comœdiæ nomen quando ortum ibid.
Medicina illuſtriſſima artium materialium 206
Medicinam curabiles morbos ſemper curare 4
Medici quod ſit officium ibidem
Medicus magiſter vitæ 206
Medicum in repub. quàm Oratorem magis eſſe neceſſarium 256
Medicum qualem effingi oporteat ibidem
Mediocritas in Tragœdiis ſeruãda, vt nec breues ſint nec prolixæ nimis 28
Meditrina dea cui libarent in vindemia, eius ſacra Meditrinalia à medendo 134
Megalenſes, vox Græca, flexu Romano ἀπὸ τῆς μεγάλης θεᾶς 105
Megalenſes ludi à quibus edi ſoleant 104
Megalenſes ludi quando & quare inſtituti 105
Megalenſes ludi magnæ matri deûm M. Iunius Brutus dicauit ibidem
Megalenſibus, iuuenes omnium ætatum atque ordinum mores geſtu atque oratione effingebant ibidem
Megalenſib. in ludis per ſoliditates conuiuia fuiſſe agitata ibidem
Megalenſis purpura vnde dicta 104
Μείχεροι *carmen* 171
Μείχεροι *verſus* 187
Melanippides primùm vſus Lydiis modis in Epicadiis fertur 76
Mele, Ode & Scolia, circa quam materiam verſentur 14
Μελετὰ *Muſæ nomen, à meditando* 7
Μέλη *Pindaricas cantiones inſcriptas à Grammaticis: alios verò maluiſſe* εἴδη 116
Meliambi apud Laertium in vita Diogenis Cynici ibid.
Melicerta exceptus à Nereidibus fit deus, Palemonem vocant

Græci, Portumnum Latini 102
Μελῳδηθῆναι *Chameleoni non ſolum Lyricos, ſed etiam Epicos* 117
Melodiæ nomine interdum harmoniam appellari ibid.
Melodiam omnibus cantionum ſonis attributam ibid.
Μέλος *Lyricorum tantùm fuiſſe* ibid.
Melos ſiue ode Lyrica carmina, quibus curas amatorias decantant ibid.
Memoratio figura Græcis ἀνάμνησις, *frequens in Dramatibus* 362
Memphis ſaltatio, cuius Socratem ſtudioſum fuiſſe aiunt 72
Menæchmi ſententia de μελῳδίᾳ *inepta* 113
Menſa rotunda veteres vſos, ne quem ſibi prælatum in carmine quiſpiam conquereretur 81
Mercatura 206
Mercurius citharæ repertor 77
Mercurium Punicæ genti præeſſe 293
Merendare vnde dictum 24
Meretricum nomina 50
Meretricibus quare lutea veſtis data 52
Meribibi Poetæ, inter Διθυραμβικοὺς *quare meritò cenſendi* 11
Μεσοκουροσ *famula, quare ſic appellata* 61
Μέσον *dicendi genus quod ſit* 441
Μεσότης *quid in oratione differat à* περιβολῇ 458
Μεσύμνιον 47
Metabaſis figura, Latinis Tranſitio, Traiectio, Cic. 343
Metaſtaſis figura 336
Μετωνυμία *hiſtoricorum Græcorum propria quæ ſit* 506
Μέτρον ἀκίνητον, *id eſt, laſciuum primum dediſſe Alcmana* 117
Metron & Rhythmum non eſſe eadem 139
Midas in Phrygia primum plagion tibiam excogitaſſe putatur 79
Μιλησιασμὸς 66
Μήλινος *color in veſtibus* 52
Militaris multitudo qualis fingatur 240
Militaris ars 206
Milites à plebe diſcreti in ſpectaculis ab Auguſto 84
Militis ornatus qualis 51
Militem ex vitiis ſuis & virtutibus depingi quemadmodum conueniat 249
Militis perſona & oratio 274
Mimi definitio 43
Mimi quomodo ſibi artificis nomen vindicarint 42
Mimi Lacedæmonij 43
Mimi quare introducti in Comœdia 47
Mimi veri proprium eſſe, quædam ſordida vt affectet 43
Mimorum & παντομίμων *appellationes quibus* κατ' ἐξοχὴν *attributæ* 42
Mimi nudis pedibus agebant 42
Mimorum duo genera 43
Mimorum diuerſæ appellationes ibid.
Mimos ſaltarunt reges Philadelphus & Antiochus ibid.
Mimus ex comœdia prodiit 42
Mimica & momica Laſciuia Luciani

ciani 14
Mineruæ ludicrum in Albano poſuit Domitianus 108
Minutium & Protonium primos perſonatos egiſſe Tragœdiam 51
Μινυρὶ *verſus* 189
Miſcellos ludos Caligula Lugduni edidit 108
Μισούμφοι *hiſtriones dicti* 90
Miſtum Poematis genus, μικτὸν *rectè,* κοινὸν *minus recte Græcis quare dicatur* 14
Mitella cum redimiculis ornatus fœminarum 62
Mithras pro deo cultus à Perſis 73
Μητρῳακὸν *carmen quale* 165
Μιξολύδιος ἁρμονία *quare Tragœdiæ aptior iudicetur* 75
Mnemoſynen matrem Muſarum, quare reddiderit antiquitas 8
Μνήμη *Muſa, à memoria dicta, duabus antiquis addita tertia* 7
Mneſimachus 31
Modi varij ἀντιθέτως 507
Modi latior ac fuſior vis 222
Modi tres, Dorius, Phrygius, Lydius, Choris accõmodati à Sacada Argiuo, ita vt ne miſcerentur 80
Modi notio quomodo intelligenda ſit dupliciter 222
Modi diuerſi inter Græcos, ingeniorum, morum, veſtium, feſtiuitatum, artium, exercitiorum, vnde orti 74
Modus pro mediocritate 222
Modum eſſe in accidentibus, quod differentiam in ſubſtantiis 223
Modulus architectis quid ſit 307
Modulatio in paſtionibus qua ratione primum inuenta 15
Mœnianis & proiectus ſcenæ in comœdia aucta ad magnificentiam 87
Mollities ſtili qualis 464
Moloſſus quid & quare ſic dictus 142
Moloßici verſus 152
Moluris, nomen rupis de qua Melicerta, & eum ſecuta Mater Ino, ſeſe præcipites dedêre 102
Monaſticum genus monſtroſum eſſe 207
Monaſticum genus *ad diuiſionem ſpectare* ibidem
Monaulos *ſingularis tibia* 79
Monga *ſaltationis genus* 67
Monochordos, *Clauicymbalum & Harpicordum, quæ nunc à mucronibus* Spineta *vulgò, vnicum olim neruum habebat* 127
Μονόκωλα *&* μονόστροφα *quare dicantur carmina quæ* 174
Monodia *quomodo fieret olim* 426
Monodia *cantus lugubris* 129
Μονομαχία *quid differat à Gladiatoria* 108
Monoproſopos *cantiuncula quæ ſit* 15
Monoproſopos *per initia Chorus in fabulis, ídque ſine cantu* 39
Mons *vnde dicatur* 360
Μονοσχηματικοὶ *verſus* 181
Mopſi *nomen in paſtorali carmine quare frequens* 18
Mores, *dicta, facta, plurimùm à nationibus & profeßionibus*

pendere 50
Mores quid ſint 262
Μορφασμὸς ſaltatio qualis fuerit 70
Morphaſmi ſpecies σκώψ ibi.
Mortalis pro homine tantùm 42
Mortis varij modi ex Virgilio 226
Μόθων ſaltationis laborioſæ & nauticæ ſpecies 69
Motoriæ fabulæ quæ vocentur 34
Motum Ariſtotelis confieri ἐξ ἄστεως καὶ λέξεως 65
Mundus muliebris, ſponſæ præferri ſolitus Græco ritu 387
Muliebre genus ad fletum & conqueſtionem præceps 244
Muliebria capitis ornamenta 62
Muliebrium virtutum modus duplex 243
Mulieres comparationibus faciendis gaudent 244
Mulierum perſonæ tragicæ vndecim 61
Multitudinem omnem, ſiue infimam plebem, qualem facere poeta debeat 204
Muſæ vnde dicantur 7
Muſas cur Iouis filias crediderit antiquitas 8
Muſæ cur effingantur alatæ 9
Muſarum cognomina à locis varia ibidem
Muſarum numerus per initia qui fuerit conſtitutus 8
Muſas elegantioris lautiorisque vitæ authores eſſe 9.10
Muſarum tutelam ac patrocinium cur ſibi vindicent ſoli Poetæ 7
Muſas non ſolùm arma canere, ſed etiam parare exemplis oſtenditur 10
Muſas per initia duas tantùm fuiſſe 7
Muſæi diſpoſitionem in Leādri hiſtoria non damnandum 366
Muſicæ vetuſtioris diuiſio triplex excutitur 7
Muſſare verbum factitium à μυμὺ, Græcorum 482
Mutili verſus 187
Mutis rebus aptè perſonas attributas in tragœdiis 63
Μυεῖσθαι quid ſit 7
Myſorum gens tibiæ peritiſſima 77
Myſtas & Myſteria, ἀπὸ τοῦ μυεῖσθαι dici 7
Μυστικοὶ hymni, qui rectè μυστικοὶ appellari poſſint, τῶν φυσικῶν ὕμνων partes 412
Μῦθος ſpecies Apologi quam Latinè fabulam dixêre 50
Μύθου, id eſt Fabulæ genera & partes 352

N

NAſicæ Cenſoris factum, quòd Ludiones ærarios fecerit, potentiæ non prudentiæ fuiſſe 105
Nationum diuerſarum in nuptiis celebrandis, varij ritus 389
Nationum & gentium ab accidentibus diuiſiones 389
Natura quid 207
Natura loci quid comprehendatur 420
Natura quàm latè pateat 28

Naturæ nomen laxè vſurpatum 215
Naturam ipſam fine nonnunquam aberrare 4
Naturas omnium rerum ad vnum Deum referri 222
Naucratitæ Panegyri Apollinem κωμαῖον *quomodo celebrarint* 86
Naumachia pro ludo Romæ aliquando edita 105
Nauſicæ tribuitur inuentum ſaltationis διασφαίρας 65
Nautas quales fingi oporteat 251
Nauticus veſtitus depingitur 53
Nautarum ſumma impietas 251
Νεαρὸν πρόσωπον 61
Neceſſitas 208
Nemea nympha, Iouis & Lunæ filia 101
Nemea credit Aeſchylus Thebano bello vetuſtiora ibid.
Nemea Argiuorum regio, vnde ſic nominata fuerit, diuerſæ affe runtur rationes ibid.
Nemea primùm in Archemori honorem celebrata ibid.
Nemei ludi an Neptuno fierent propter Archemorum 94
Nemeorum funebris tota feſtiuitas 101
Nemeorum certaminum præſides qui fuerint ibi.
Nemeorum certaminum primæ inſtitutionis quæ fuerit occaſio ibid.
Nemeſis, à Scaligero ſcriptas 194
Nenia Phrygum inuentum 129
Neniæ cantus qui ad rogum dicerentur ibid.
Neniæ vox qua ratione ad nutricias cantilenas traducatur à Pontano ibi.
Nero cohortem à principibus poſitam in Theatro, ad ſpeciem libertatis ſubtulit 85
Nero plebi Equites antepoſuit in Theatro ibid.
Nero CCCC. Senatores, DC. Equites ad gladiatoriam exhibuit 109
Nexos ad ſonum tibiæ flagris affici ſolitos 78
Nicoſtratus 31
Νίγλαρον *Ariſtophani quale ſit* μέλος 133
Νηνιδῶν *tibia in funeribus adhiberi ſolita* 129
Νηνίατον *carmen, & nenia præficarum cantus* ibid.
Nitor ſplendórque orationis in quo conſiſtat. 444
Noctis vſus 219
Notam pro ſigno aut argumento non rectè accipi 307
Notationis vocem διατύπωσιν *non rectè explicare* ibid.
Notio quid ſit 303
Notiones quarum ſint partes & cauſæ ſcientiarum 304
Notiones nonnullæ nobiſcum natæ 204
Notitia naturæ rerum particularium neceſſaria poetæ 287
Noua Comœdiæ ortus ſub Alexandro 30
Nouenarius numerus Muſarum 8
Nouitas, ſumma laus in poetica 39

Nouometer quid 146
Νουθετικὸν *poema quale ſit* 398
Nubes, aues, veſpæ, alia pro perſonis in ſcena accipi 49
Nuces in nuptiis quare ſpargi ſolitæ ſint 387
Numeroſa collocatio in oratione quæ ſit 459
Numerus ſiue ῥυθμὸς *orationis quid ſit* 452
Numerus apud Mathematicos quid 139
Numeri ambiguam vocem, Canorem non malè appellari poſſe 515
Numerus pro ἀριθμὸς, *& numerus pro* ῥυθμῷ *in muſica quid ſint ibidem*
Numerum Latinis, παρὰ τὸ νέμειν, *hoc eſt, à diſtributione dici ib.*
Numina coniugalia 384
Numinum fictorum duo genera 414
Nuncij aut viatoris penula 51
Nuncij deorum tres, & eorum poteſtates 292
Nuncij tragici 61
Nupta egrediens paterna domo quare limen non attingat 388
Nuptiæ vnde dictæ 385
Nuptiales tibiæ monauli ad quas canerent hymenæos 80
Nuptiarum dies legitimi tres 383
Nuptiarum laudatio vnde ſumi poſſit 382
Nuptiis celebrandis veſpertinum tempus commodiſſimum 385
Nymphagogus quis fuerit olim 384
Νυμφευτὴς *qui &* παράνυμφος 385
Νυμφεύτρια *&* θαλαμεύτρια, *quæ fœmina dicta Græcis* 38

O

O Raiſtyæ quid ſint 16
Oraiſtyas, confabulationes quæ inter virum & vxorem fiunt, appellaſſe veteres 393
Obijcere vnde dicatur 48
Obſcuritas orationis, perſpicuitati contraria 445
Obſcuritas verborum quot fiat modis 460
Obteſtatio figura 311
Obteſtationũ prodigi mẽdaces 270
Ὄκλασμα, *ſaltationis Perſicæ genus* 69
Odæ, titulus librorum Horatij 116
Ὠδεῖα, *loca extra theatrum Muſis dicata* 87
Ὠδεῖον, *Athenis à Pericle muſicis certaminibus deſtinatam ib.*
Ὠδεῖον, *locus in theatro vbi canebatur ibid.*
Ὠδεῖον, *pulpiti pars in qua canerent* 90
Ὠδείου *multa mentio fit* 87
Ὠδὴν, *&* ἀοιδὴν, *ſine diſcrimine ſcriptum inueniri aliquando* 118
Ὠδὸς *pro* ἀοιδὸς, *non poeta ſolùm, ſed etiam vates ibid.*
Ὠδοὶ *vates Perſis peculiares ib.*
Ὠδὴ *quo modo cani, quóve carminis genere fieri ſoleat à Comicis* 376
Ὠδὸς *poculi genus, quòd non liceret abſque cantu vel propinare vel excipere* 117
Ὀδυσσεῖς *Cratini* 30
Oeconomia pars politiæ, quid & ab hac differat 161
Officium in Comœdia quid differat ab officio Philoſophorum 49
Oleam, ex qua per initia in Nemeis

meis corona fiebat, cum apio cõmutatam 101
Olympici ludi an in Iouis honorem fierent ob mortem Pelopis 94
Olympiorum ludorum qualis fuerit inſtitutio ib.
Olympum in tibiis primùm leges inſtituiſſe, idque in Apollinis honorem 77
Olympum primùm Lydiis modis ceciniſſe Epicedia 76
Olenium fuiſſe Pelopem, Antheſion nugatur 75
Olenus Achaiæ oppidum 75
Omen vnde & quid 253
Omnia tuta timere ἀλλήλαις ἀσυμπάθευσαι φωναὶ 264
Omnis vnde dictum videatur 470
Omnis oratio docet vel rem vel animum dicentis 2.3
Ὁμοιοτέλευτον atque Ὁμοιόπτωτον, vnam eandémque deſignare figuram 512
Opheltes fatali nomine appellatus Archemorus à vate Amphiarao 101
Opheltes Lycurgi & Eurydices: aliis Euphetis & Creuſæ filius ibidem
Opica ſeueritas 32
Opinionem à ſcientia diſtingui 204
Opinionem ſeu δόξαν non eſſe ſcientiæ contrariam ibid.
Ὁπλίτης δρόμος 92
Optatio figura qualis 348
Optio verbum militare 471
Ὀπτήρια Callimacho quæ dona ſint 386
Ὀπτήρια etiam dona quæ ſponſus ſponſæ dabat, quòd dempto velo, tum quaſi primùm ab eo videretur 386
Ὥρας quare vocent Græci quatuor anni partes 287
Oratio ἀσύνδετος qualis 191
Oratio ad ſocietatem homini neceſſaria 274
Orationis vis vnde profecta 1
Orationem ex animo loquentis dandam in Poeſi 515
Orationis primo Æneidos, ab Iunone habitæ, artificium 275
Oratio altera Iunonis ſeptimo Æneidos, excutitur 276
Orationis puritas, proprietas, ſimplicitas, quid inter ſe diſtent 43
Orationis diuiſio 274
Orationi, quæ ἀναδίπλωσις conueniat 498
Orationis puritas in quo ſita ſit 445
Orationis natura & finis triplex 2
Orationem eloquentiæ, & eius authorem, Oratorem κατ' ἐξοχὴν dici 111
Orationis acumen in quo conſiſtat 457
Orationis vtilitas & delectatio 2
Oratoria ars 1
Orationes elaboratas & pictas, quales confici in Poeſi oporteat 274
Orationes precatoriæ ex Virgilio 284
Orationis proprietas in quo ſita ſit 460
Orationis omne genus ad delibe-

ratiuum reduci 398
Orator quid à Poeta mutuatus ſit 285
Orator cum Hiſtorico quid commune habeat 6
Oratoris varia argumenta, omniũ tamen idem finis 4
Oratori quare, & cuius arbitratu bene dicendum 3
Oratores priſcos egiſſe tantùm, vt mouerent: Poetas, vt oblectarẽt ſolùm 285
Oratorem in deliberationibus & iudiciis pendère ab auditore 5.6
Oratorum duo genera re quidem vera: alia nomine tantùm 255
Oratoria ars forenſis dicta 2
Orcheſtra Græca 89
Orcheſtra locus thymelicorum, id eſt cantorum, quíque modos faciebant & ſaltationes 63
Orcheſtra cur à ſaltatione potiſſimùm nomen ſuum inuenerit 64
Orcheſtræ partes tres 89
Ὄρχησις *vnde dicta Græcis* 64
Ὄρχησιν *propriè compoſitum deſignare motum* ibid.
Ὀρχηστὴν *Italos Pantomimum nominaſſe* 43
Orſite Cretenſ. 72
Orthiæ leges 78
Ὄρθιος νόμος 68
Ὀρθότης *aut* πλαγιασμὸς *Orationis quis* 455
Ὀσχοφόρια, βάκχοι & ᾄσματα 135
Oſiris inuentor tibiæ hedèraceæ 79
Oſiris Ægyptius, muſarum pater habitus, qui eſſet ſcilicet idem cum Apolline 9
Oſiridis pompæ 44
Olophyrmus genus lugubris cantilenæ 129
Ὀστύπῳ *aliquid dicere vel enumerare, id eſt, craſſo filo* 86
Ὁ τῆς ὄψεως κόσμος *ad Choragum, non ad Poetam pertinet* 46
Othonis Trib. pleb. ridicula lex, quòd eos qui artẽ ludicram exercuiſſent à ſcena arceret 85
Otum & Ephialten primos Muſis in Helicone rem diuinam feciſſe 9
Οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα 67
Oui figuram carmen præ ſe ferens 175
Ouid. in Metamorph. & Lucanus diſcurſionibus inepti 287

P

PÆan *Ariſtotelis in* Hermiam *Atarnenſem integer ponitur* 120
Παιάν, παιών, παιήων, *nomina Apollini vnde facta* 95
Pæan Phœbi, quando bonum numen, epith. 298
Pæanas ab hymnis non argumẽto, ſed ſtilo differre 117
Pæanes diis immortalibus pro victoria in præliis cani, non in certaminibus 119
Pæanes ſolis diis dicti lyricis numeris 117
Pæanum duo genera 120
Παιδευτήριον *poema* 404
Pæones quatuor 143

Pæonici

Pæonici miſti 166
Paganalia & compitalia non fuiſſe ſtatas ferias 103
Παγκρατιασταὶ, *quare dicti ſint pugiles quidam* 93
Παγχρύσου, *ſeu frugi adoleſcentis forma* 55
Παρεξεμμάτων *carmen quale* 178
Palæmon 102
Palæomagadis, genus tibiæ quale 80.
Πάλην *Græcis, luctam à concuſſione dici* 93
Palinodiæ, hymni, pæanes, ſcolia, ſub genere ἐγκωμίων *recenſentur* 132
Palinodia Steſichori de Helena initium profertur ex Platone 415
Palinodiæ poematis genus quale fuerit 132
Pallas ſola deorum cur fulmina iaculetur 291
Palladis inuentum tibia 77
Pallada ſaltantibus dioſcuris feciſſe modos ſcripſit Epicharmus 68
Palliatæ fabulæ 32
Palliatarum nomen vnde 52
Pallium Græcis omnibus commune 52
Palmas victoribus Græco ritu apud Romanos datas 110
Pan inuentor fiſtulæ 20
Pan author tibiæ 79
Panathenaica quomodo peragi ſoleant 103
Panathenaicis feſtiuitatibus verſus Homeri per Rhapſodos cani inſtituit Hipparchus 112
Παναθηναῖα *feſta vnde* 405
Pancratium carmen 151
Pancratium, peculiare certamen fuiſſe, ab alÿs quinque ſtatis ſeparatum 93
Pancratium quale fuerit olim certamen ib.
Πανήγυρεις *vnde originem ſumpſerit* 405
Panegyrici & celeberrimi ludi Græcorum quatuor 94
Panionia quomodo celebrari ſoleant 103
Pannonum, Getarum, Scytharúmque modi & harmonia qualis 74
Παροιμία *Græcis quid* 18
Panthera indumentum comptiorũ Satyrorum 63
Παντυχίαν *Laconum, alÿs* πανοπλίαν *vocari* 68
Paphlagonem fuiſſe Pelopem falsò putari ab Iſtro 75
Papinius Statius ter victor in Albano, vbi Mineruæ ludicrum, in quo certabant hymnis 108
Πάπποι, *primus & ſecundus ſenex* 54
Παραβάσεις *in locum Chori ſubſtitutæ* 30
Παράβασις *ſucceſsit in locum chori* ibidem
Παράβασις *Tragœdiæ* 370
Παράβασις *mediæ Comœdiæ propria* 31
Παράβασις *maledica* 32
Παραβῆναι τέτταρα *ſaltatio quædam ſic dicta* 67
Παράβυστος *quare dictus Græcis lectus qui Latinis Genialis* 386
Παρακαλύπτρᾳ *faciem tegebat* 62

Παραχορήγημα quid dicebatur 41
Παράχρωμος mulier, prima perſona tragica 61
Παραδιαστολὴ, i. ſubſtitutio figura quomodo fiat 329
Παρακινητικὸν poema quale ſit 399
Παράλειψις, Omißio, ſpecies Suſpenſionis 345
Παραμυθητικὸν poema quale 399
Paronomaſia, Agnominatio, Alluſio 332
Παραδιήγησις, adnarratio, figura 342
Paranymphus quis propriè olim dictus 384
Parapetaſmata, id eſt, vela Carbaſiana Q. Catulli 90
Parapetaſmatum ſeu velorum in theatro uſus ibidem
Paripherna Iuriſconſultis quenā dicantur 387
Παράπηχυς veſtis muliebris 52
Παρεμπτώσεις, Interruptio figura 344
Παρασκήνιον quid 41
Παρασκευὴ, ſiue apparatus futuri argumenti, prudenti Poetæ neceſſaria 290
Paraſitus cum ſtrigili vel pectine introducebatur 52
Paraſito pallium obuolutum tribuebatur in ſcena 51
Paraſiti quare pallio induti prodierint ibidem
Paraſiti à Latinis qua tunica introducti nonnunquam fuerint ibidem
Paraſitari & adulari, res Græca ibidem
Παραστάτης 46
Paratragœdiare Plauto quid deſignet 114
Παρθένιοι tibiæ 80
Παραύξησιν non tam rectè Græcis dici Amplificationem, quàm ἐπαύξησιν 317
Parcæ unde dicantur 360
Πάρεσις ſiue languor, affectationi contrar. 394
Parœmia ipſißima etymologia 354
Parœmiæ Græca definitio, ut falſa reijcitur 353
Proœmij etymologia quæ ſit 354
Proœmij inſtitutum unde ſumptū ſit ibid.
Πάροχος idem qui Paranymphus 385
Parodia, Rhapſodiæ ſoboles 113
Parodi quare adbiberi ſoliti, & unde nomen acceperint 114
Parodia quid ſit, & eius etymon ibidem
Parodia à rhapſodia ſumpta 43
Parodiarū perſonæ, quales fuerint 116
Παρῳδῶν diuerſæ rationes 46
Παροίνιος ſaltatio, ſpecies Ionicarum 71
Παροίνιοι epulonum tibiæ quare dicantur 81
Παροίνια ad cyathum carmina 134
Παρονομασίας ſpecies, alluſio & inuerſio 503
Παῤῥησία orationis duplex 337

Παῤῥησία quam effrenationem Tullius vocat figura 332
παρθένια dicti modi frugaliſsimi Laconum 72
Particulas encliticas vnam eſſe dictionem cum antecedente 511
Partium diuiſio 35
Partium ſitus ac diſpoſitio quo in genere conſtituenda 202
Paſcua & Paſcere vnde 44
Paſſer vnde dictus 55
Paſtorale, vetuſtiſsimum poematis genus 15
Paſtoralis carminis inuentum ad Perſarum tempus refertur, ac de eius natalibus variæ fabulæ recitantur 17
Paſtores quàm aratores antiqui magis 15
πεσὸς quid ſit 382
Pecus Latinis vnde dictum 63
Pedi, baculi paſtoralis etymologia 18
Pedum exercitia antiquiſsima 64
Pedum inæqualitas vnde 140
Pegma ex argento in ſcenam productum à C. Principe 90
Pegmata Italis quomodo dicantur hodie ibidem
Pegmata in ſcena cur fierent ibidem
Pelopem verè Lydum fuiſſe 75
Pelopis ſociorum ſepulchra vbi extiterint ib.
Pentachordos Scytharum 127
Pentametrum catalecticum, Theopompeum dictum 167
πένταθλον dicitur de quinque certaminibus ſimul 93
Penthemimeris 140
Pentimeris 178
πεπλασμένοι hymni qui dicti fuerint 413
πέπλοι 61
Peplum, amictus viris & mulieribus communis 52
Percontatio ἐξέτασις interrogationis ſpecies 514
Perculſio, ſiue κατάπληξις figura 335
Perfectio hominis politici in qua conſummetur 228
Perfidiæ exitus qualis 271
περίακτοι machinæ cur dictæ 88
περιαυτολογεῖν propriè quid ſit 409
περικοπαὶ verſuum 46
περιεργία, ſiue inepta affectatio, in omni ſcripto damnatur 414
Periodi genuina definitio 495
Periodicum carmen 197
περιπέτειαι quid Ariſtoteli deſignent 370
Periphraſis, Circumlocutio, figura qualis ſit 346
περιστάσεις, circumſtantiæ Ariſtoteli τὰ κύκλῳ 209
Permiſsio ſiue Conceſsio, ἀνταναγωγῆς pars 324
Perſarum matrimonia non niſi vere ineunte legitima 389
Perſarum rex quomodo quotannis ſaltare conſueuerit 73
Perſephate 23
Perſii abſtruſæ eruditionis oſtentatio perſtringitur 378
Perſona in ſcena quid ſit 49
Perſona quæ nec apparet nec loquitur in proſcenio 53
Perſona Hermonij qualis 54

Perſona à quibus poſſit laudari cir-cunſtantiis 417
Perſona in ſcena quomodo veram imitetur 49
Perſonæ alicuius officium rarum quomodo depingendum 212
Perſonæ fictæ 213
Perſonæ quæ apparent in ſcena, ſed nihil loquuntur 54
Perſonæ vera etymologia 50
Perſonæ paſtorum quales ibid.
Perſonata facies quare nobis dicatur, quæ à Græcis προσωπεῖον *&* προσωπεῖ 51
Perſonam rectè dici habitum fictũ qui veram imitatur 49
Perſonas à figura & colore præcipuè depingi 202
Perſonarum deſcriptiones ex Æneide Virgilij 209
Perſonarum quinque præcipuarum ſua quique tribuuntur officia 46
Perſonarum diſtinctiones Comœdiæ quomodo fiant 49
Perſpicuitas orationis quæ propriè ſit 444
Perſuaſio quid ſit 3
Perſuaſio finis eſt omnis orationis Philoſophicæ, Ciuilis, Theatralis 3
Pes quid 138
Πίσκη *veterib. pelles appellatæ* 63
Peſcia quid 44
Peſcia tergus pecuinum deſignari, quo pro amiculo vterentur antiqui 63
Petitio qualis eſſe debeat 396
Phemonoë primam carmine Heroico eſſe vaticinatam 197
Phœnices gingradis tibiæ inuentores 78
Pheninda vocabulum vnde deducatur 73
Pheninda ludus pilæ ibid.
φαινομηρίδες *Virginum veſtes, quare appellatæ olim & earum origo* 16
Phalanges Latinè quid ſint 44
φαλὶς, *locus quidam ſic in ſcena dictus* 86
φαλλικὰ τὰ, 44
φαλλὸς *quid* 43
φαλλοφόροι *vnde dicti* ibid.
φαλλοφόροι, *mimi Sicyoniis dicti* ibidem
φαλλοφόροι *ab Ithyphallis quid differant* 44
φαλλοφόρων *poema, Bacchodicatum ſimul & celebritas* ibidem
φαλλοφόρων *celebritatis origo* ibidem
Pherecrates 31
Philammon Delphicus primus ad aram patriam in Apollinis honorem choros diſpoſuit 39
Philippi Macedonis intempeſtiua incontinentia 24
Philippi imperatoris ludi ſeculares, quanto apparatu celebrati 110
Philippides 31
Philoctetes & Telephus pannoſi 72
Philoſophi & poetæ cum oratore in materiis tractandis communitas 6
Philoſophos ferreos & naturæ oblatratores inſectatur Scaliger 268
Philoxeno Chori vetuſtiores 39

Philoxenus legem Locricam in tibijs ſtatuit 81
Φοίνιξ 62
Φωνητικοὶ verſus qui 183
Φῶτιγξ tibia Alexandrinorum 79
Φρυατάγειον locus in ſcena, ſeu ſpecula, vnde dicatur 89
Phrygia tibiarum repertrix 77
Phryges tibiarum primi authores dici 75
Phrygia & Lydia, quia acutæ, luctibus adhiberi ſolitae 76
Phrygiæ harmoniæ impetus incitatior ibid.
Phrygijs modis ad inſaniam redactos à tibicina quadam temulentos adoleſcentes ib.
Phrygum tibia & modus extra Græciam 75
Phrynichus 31
Phrynichus imperator Athenienſium quamobrem creatus 64
Φλύακες dicti mimi 43
Phyſiologia, pars prudentiæ poeticæ 286
Phytalmij cognomen Neptuno quare attributum, quandóque fuerit 102
Picardos & Francos in hiſtrionica excellere 53
Πηκτὶς, inſtrumentum muſicum duobus conſtans neruis 126
Pierus Macedo quare Muſarum pater creditus: & iis nomina impoſuiſſe. 9
Pietatis vocis ambigua diuiſio 231
Πήγματα vocarunt Græci aram, quæ in proſcenio conſtituebatur 86
Πῆλυξ inſtrumentum ad pſallendum 127
Πλαγίαυλοι Ariſtoteli 55
Πινακίδες ſaltationis genus ab inſtrumentis 66
Πινακίδας ad tibiam ſaltari ſolitam 71
Pindarum Niobes nuptiis Lydios modos accommodaſſe 76
Pinus Neptuno ſacra quare putetur 102
Pinu Iſthmionicæ quare coronatæ fuerint ibid.
Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ σκαιὰ μέλη inueniſſe 71
Pithoclidem mixolydio grauitatem & incitationem Doricam addidiſſe 75
Pittacus μύλην cur laudarit 133
Pittacus Mitylenæus retiarij & mirmillonis inuentor 108
Plagios ſiue Plagialos tibiæ primùm ab Afris inuenta 79
Plagios ſiue plagialos vnde nomen acceperit ibidem
Plagios olim inflari ſolita quemadmodum nunc Germanica ib.
Planipedes mimi vnde 42
Plato reprehenditur quòd ſolam artem coquinariam medicinæ ſeruam fecit 206
Platonis ſententia de exigendis Poetis è Rep. quomodo intelligenda 10
Platonis in Ione locus περὶ ῥαψῳδῶν 113
Platonis libros ineptiis ac ſpurcitia non carere 11
Platonis error 3
Platoni etiam damnari quòd quiſpiam deum putet noſtri noſtro-

rumue indigentem eſſe 231
Platonici Pythagoreorum libros ex coluere 292
Platonicorum de more & ecſtaſi friuola garrulitas 226
Plautus miſcuit veteris Comœdiæ acerbitatem 32
Plauti licentia qua vſus in ſcribendis ſuis comœdiis 437
Plauti mos nouas res moliri 37
Plautum priſcam acerbitatem fabulis ſuis adhibuiſſe 32
Plectrum à percuſsione, dictus radiolus quo muſica inſtrumenta pulſabant 126
Plenitudinis & vacuitatis in verſib. obſeruationes 516
Pleonaſmi ſpecies περενδιασιφησις, ἔμφασις 504
Plinij locus de tunicis tinctis è vaccinio Seruitiis Gallicis 51
Plinij tempore recitata vetus comœdia, non acta 32
Plutarchi locus de oraculo Argiuæ Teleſillæ dato 10
Plutarchus taxatur, qui totidem dicat Muſas, quot in Mnemoſyne recenſentur literæ 8
Pluto Ariſtophan. exempti potius Chori quàm omiſſi videntur 30
Πόκος Græcis vnde originem trahat 63
Ποδήρεις, veſtes demiſſæ 61
Ποδισμὸς, à pedum motu dicta ſaltatio 68
Podium in theatris Latinorum 89
Podium imperatori & conſulibus aſsignatam poſt Cæſaris dictaturam 86
Ποδώμερεῖς verſus qui 183
Poema eſſe quandam imitationem 201
Poemata inter ſe quot modis differant 13
Poematum nomina multa faſceatim poſita 134
Poeſis & Poema quid differant 13
Poeſis cæteris artibus in rebus tractandis quid præſtet 6
Poeſis quæ nunc inſtituitur qualis ſit 294
Poeſis ſtilus qualis 2
Poeſis quare ſit appellata ibid.
Poeſeos finis medius & vltimus qui ibid.
Poeſeos totam vim duobus capitibus, docendo & delectando, abſolui 285
Poeſim naturæ imitationem eſſe 194
Poeſeos vera materia quæ 13
Poeta quid ab oratore mutuatus ſit 285
Poeta & docet & delectat 2
Poeta rerum imitator 3
Poetæ excellere cupienti quænam imprimis exequenda ſint 285
Poetæ nomen παρὰ τὸ ποιεῖν naturæ prouidentia potius quàm hominem conſenſu impoſitum 6
Poetæ hoc ipſum quod ipſi ſunt, alios quoque eſſe qui faciant 9
Poetæ quare à Platone ἐμμανεῖς καὶ ἐμπνεῖται vocentur 10
Poetæ quare muſas inuocent 11
Poetam non à fingendo ſed à faciendo

ciendo verſu nomen accepiſſe 6
Poetarum modi tres 10
Poetæ ſpiritu diuerſi quomodo à Platone & Ariſtotele dicantur ibid.
Poëtarum à profeſſione genera tria 11
Poetarum lectionem qui damnant, ne in hominum quidem cenſure ponendos In præfat.
Poetica Romæ quo tempore primum cœperit 12
Poeticam velut alterum deum res videri condere, quas cæteræ ſcientiæ, quaſi Hiſtrio, narrant 6
Poeticam rem abſque cantu nihilominus ſtare 7
Poetices definitio 13
Poetriæ & Sibyllæ quo loco habendæ 12
ποιητὴ nomen Muſæ à faciendo, 7
ποιητὴς carminum, ſicut Latinis Factor oleitantùm 42
ποιμενικὰ opilionum propria 16
ποιμὴν, παρὰ τὸ ποίᾳ μένειν omnem cuſtodiam comprehendit ibidem
ποιμὴν pro opilione tantùm 42
πολεμικὸς modus tibiæ in Orthiis 81
Poli, cœli vertices, vnde dicti 420
πολιτείας nomen non rectè Latinè Rempublicam dici 425
Politiæ conſtitutio 261
Politiarum ſpecies 424
πολιτικοὶ verſus qui appellati 180
Pollucem præter cæteros artem ceſtuum calluiſſe 65
Pollux & plerique alij perſtringuntur in voce καλλαβίδες 55
πολυκέφαλος lex tibiæ 77
Polymneſtus Colophonius 80
πολυμνήστεια 81
πολυσύνδετον, Aceruatio quid differat ab συναθροισμῷ 314
Pomona numen Autumni 394
Pompa cum thenſis pro deo cui fierent feria, pars in ludis primaria 104
Pompeius ebur in ſcenam tranſtulit 90
Pompeius aquam deduci per ſedilia theatri curauit ibid.
Pompeius ccc v. leones in ludis Romæ exhibuit 104
πομπεύειν quid ſit 461
Populi appellatione interdum ciues tantùm, interdum plebem ſeparatim deſignari 425
Populus tunicatus, pullatus 51
Popularis qualis eſſe debeat 274
ποιμαντικὸν inuentor Diomus Siculus 20
Porticus additæ theatris ambitioſioribus, ornatus gratia cum columnis & periſtylis ac faſtigiis 89
Porticus theatrorum 83
Portumnus 102
Potentiam quæ ſit penes fœminas intolerabilem eſſe 242
Præciſio figura 344
Præfecti ordinum in theatro Romæ per cuneos diſpoſiti 85
Præficarum cantiones quales fuerint 134
Præmia priſcorum in certami-

nibus cantuum 18
Præſcriptio,interpretatio,ὁρισμὸς, Finitio figura, 133
Prætexta toga, vnde dicta πρόπορφυρος à Græcis 33
Prætextatæ fabulæ origo ibid.
Prætores prætextati præerant ludis Megalenſibus 104
Prandium vnde dictum 24
Pratinæ poetæ Phliaſij hyporchema 124
Praxillæ Sicyoniæ verſiculos duos habes 134
Praxilleum carmen vnde 158
Πρεσβύτης, quartus ſenex 54
Priapeium carmen 162
Primariæ & veræ partes Comœdiæ quatuor 35
Principia rerum omnium duo 207
Principiis perſona & oratio 274
Προαπόδοσις, connexio collationis 322
Προαύλια primus nuptiarum dies, latinè Deſponſalia 383
Προαύλιον Ariſtotelis 77
Προαύλιον τὸ περὶ τῶ αὐλεῖν 354
Proceleumaticus quid, & vnde dictus 143
Προκέφαλοι verſus 188
Προκοίλιοι καὶ προγάστορες verſus qui 189
Προδιόρθωσις 310
Προέκθεσις figuræ qualis 341
Προεδρία, ſedes iudicum in primo ordine 84
Profeſſio cuiuſque quæ ſit 49
Profugus qua ratione rectè deſcribatur 272
Prolepſis ſpecies ſolis poetis peculiaris quæ ſit 364
Προλήψεως, i. præſumptionis vſus duplex 316
Prologus 37
Prologi perſonæ nihil cum fabula commune ibid.
Prometheis feſtiuitatibus quare nocturni ignis vſus 107
Promiſſio figura 335
Προμνήστρια, Latin, Pronuba 385
Προμύθιον & ἐπιμύθιον locis diſtincta, pro fabulæ explicatione ponuntur 352
Pronomus Thebanus tibia primus ad harmoniam cecinit 77
Προῳδὴ ſiue Προῳδὸς in Choris comicis 377
Procœmia & προαύλια poematum 134
Propempticon poema quo modo fieri debeat 397
Propertius quo ſenſu vſus ſit voce Pancratij 93
Προσφθεγκτήρια, dona quæ vir ſponſæ dabat, quòd eam depoſito flammeo alloqueretur 386
Proportio quid ſit 313
Proſcenia & pulpitum oratoribus & legatis prouinciarum & ſociorum aſſignata 86
Προσέληνοι Arcades à vetuſtate appellati 423
Προσευκτικὸν carmen 395
Πρόσφατος puella 61
Προσῳδὴ post ſtrophen cani ſolita 377
Προσῳδία quid ab hymnis differant 412
προσῳδικοὶ καὶ Ἀποστολικοὶ modi Laconum in ſaltando 72
Proſopopœia duplex 319
προσφωνήματα 312
Proſtatica perſona 53

Προτα-

Πρωταγωνιστὴς in fabulis agendis, quis 53
Protaſis non ſemper in primo actu, ſed etiam in ſecundo: ut apud Plautum in Milite 35
προτέλεια, ſacrificij genus nuptiale, & προτελεῖν 384
Proteus verſus qualis 185
πρωτοστάτης quis 84
προτρεπτικὸν Poematis ſpecies 399
προὔργον, πάρεργον, ἀέργον quid ſignificent 414
Prouerbij etymologia 354
Prouerbij definitio, quam pro ſua ponit Eraſm. excutitur, & inepta iudicatur: ſubſtituitur ab ipſo Scaligero melior. 353
Prudentia quid 205
Prudentia Philoſophis quis ſit habitus, & vocis amplior ſignificatio 286
Prudentiæ poetarum tria capita ibid.
Prudentiam inter morales habitus non aſcribi 205
Prudens poeta quis meritò dicatur 286
πρύλις eadem Cypriis quæ Pyrrhicha 68
Pſalterium trigonum 127
Pſalterij & plectri vſus durat hodie in Hiſpania ibid.
Ψόγον τοῦ ἐπαίνου, τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκωμίου ἐναντιοῦσθαι 409
Πτερνοκοπεῖν Græcis vnde ſumptũ 90
Πτέρυγες & πέλεκυς, poematum Simmiæ Rhodij poetæ, nomina 161
Πυστικὸν poema Phrynicho, πισμὸς Nicophroni 135
Ptolemæi milites Teleſiadem ſaltantes, Alexandrum Philippi fratrem interfeciſſe 72
Publius mimus ſalibus & dicacitate vniuerſam facilè Græciam ſuperauit 43
Publius & Laberius in mimis excelluere 42
Publius Mimographus æmulus Laberij, ſub Cæſare dictatore floruit 108
Publium Mimographum in Albano certaſſe falsò dici ibid.
Pudicitia quæ ſit 243
Pudor quid ſit ibid.
Puella quum parit non prodit 54
Puellarum habitus quare ferè peregrinus 52
Pueriles tibiæ 80
Pugillatus quæ fuerit ars præcipua 92
Pugillatus ratio 91
Pugna & pugnus Latinorum vnde dicantur 92
Pugnæ in arena, pars in ludis primaria 104
Pugnis primùm nudis Athletas certaſſe 92
Pulpita vnde dicta 83
Pulpiti altitudo 89
Pulpiti partes duæ 90
Purgationem, ſententiam, quamuis figuram admittant, non tamen per ſe eſſe figuras 363
Pyladis in reprehendendo Hyla elogium 67
Πυλὶς oſtiolum in ſcena, quale fuerit 86
Pyrrhicha lyricorum harmonia 125
Pyrrhicha ἐνόπλιος ſaltatio 68

Pyrrhicha quæ laborioſior erat, quomodo à poſteris facta mitior 68
Pyrrhicha apud cæteras nationes vnà cum reliquis belli artibus deſita, ſolis Lacedæmoniis perpetua fuit 68
Pyrrhicham non à Pyrrho dictam probatur 67
Pyrrhicham aptè ſaltaſſe in fabula Phrynichum 64
Pyrrhicham Scaliger repræſentauit coram Maximiliano Imperatore 68
πυρρικὴ ἀπὸ τῆς πυρᾶς ibid.
Pyrrhichi Spartani fuiſſe inuentum Pyrrhicham, Ariſtoxenum dixiſſe ibid.
πυῤῥίχη ſaltationis nomen ab inuentore 66
πυῤῥιχιακὸν carmen 196
Pyrrhichius quid & vnde dictus 141
Pyrrhichius 148
Pythagoras numerorũ auſpicia vnde deprehenderit 516
Pythagoreos, & Druidas, & Chaldæos non ſcripta edidiſſe, ſed certo ſacramento per ſucceſſiones ἄγραφα 9
Pythagorica diſciplina de Geniis 288
Pythia vetuſtate Olympiis anteibant 94
Pythia ab Amphyctionibus ſub Eurylocho aucta 95
Pythia Apollini dicata eſſe in honorem ceſi Draconis, abſurdum eſſet dicere 94
πυθικὸς νόμος, modi in honorem pugnæ Apollinis contra Pythonem 95
Πυθικοῦ νόμου partes quinque ibid.
Pythiorum origo quæ fuerit ibid.
πυπλίζειν 94
πυτίλισμα apud Iuuenalem quid ſit ibid.
Pythoni, quòd eſſet latro, Draconis cognomen inditum à maleficio 95
πὺξ & πύκτης Græcis, pugil, vnde 92

Q

Quadriſyllabi pedes quare inuenti 142
Quæ præcipuè virtus nos ad cuiuſpiam poetæ admirationem excitet 3
Quæſtio, An Lucanus ſit poeta, ſoluitur 12
Quæſtio Horatij, Comœdia ſítne poema, ſoluitur ibid.
Qualitas vocis in acuto & grauiſono ſita 7
Qualitas hominis poſita in moribus & fortuna 49
Qualitatum ſpecies multæ 202
Quantitas dictionum duplex 516
Quantitatis vera diuiſio 202
Quantitas in temporis tractu poſita eſt 7
Quantitatis vitia duplicia 186
Quatuor certaminum proportio 91
Quatuordecim ordines ſcenæ priores 83
Quinque certaminum primo inuentum quod fuerit 91
Quinque præcipua perſonæ ad peragendam fabulam conſtituuntur 48

Quin-

Quinquertionis vox unde ſumpta 93
Quinquertiones à Latinis dici qui πένταθλον *viciſſent* 93
Quinquagenis vetuſtiorum chorum conſtitiſſe 46
Quirinales ludi, qui & Romani, qui propriè dicti ſint 104
Quintilianus notatur in voce ὑποδυόμενος 5
Quintiliani ſententia falſa, qui ſimulationem χῆμα *diſſimulationem* τρόπον *putarit* 358
Quintiliani locus, feſſis & victis gladiatoribus aliam manum ſubſtitui conſueviſſe 109
Quintiliani ſententia examinatur, quòd putet perſonæ, cui oratio attribuitur, habitum deſcribi oportere 319
Quintiliani ſententia de fine Oratoris, falſa eſſe oſtenditur 4
Quintiliani reprehenſio de Finibus exactius tractatur 5
Quot modis fiat quominus dicendo quis non perſuadeat 3

R

Ratio in mente humana quid ſit 239
Rationem veram, poſſe ſcientiam falſam ex ſe parere 204
Ranoli verſus 189
Reciproci verſus 184
Reges Latini quales in ſcenam introducerentur 61
Regia mediam ſcenæ tragicæ partem occupabat 87
Regias, palatia, & turres ſcenæ in tragœdia tempore acceſſiſſe ibid.
Regibus diadema cum ſceptro in ſcena datum 52
Reginæ qua ornatu in ſcenam inducta 61
Regum diademata ſine ſceptro introducebantur 52
Regum liberi armentorum cuſtodiis apponi ſoliti 23
Reiectio cum deteſtatione 338
Religioſus quis 271
Reminiſcentia à memoratione diſtinguitur 362
Remuria, feſtum à Remo, cui tum parentabant, poſtea Lemuria dictum 389
Remi unde dicantur 477
Repetitio figura 313
Repotia, Latinis unde alter nuptiarum dies dictus ſit 388
Rerum diviſio 213
Rerum naturam in poeſi non tam deſcribi quàm attingi debere 278
Regum ordinem quomodo digeſſerit Plato 136
Rerum quæ in poemate cadunt, diviſio 201
Res brutæ in fabulis perſonæ ineunt rationem 49
ῥαβδωδοὶ *cum ſcipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur, quod ſignum cædium & cruoris* 313
ῥαβδωδοὶ *qui Vlyſſeam profitebantur, croceis prodibant ſcipionibus, quod eiuſmodi colore exules deſignarentur* ibid.
ῥαβδοῦχοι *Græcorum qui Lati-*

nis lictores 85
Ῥαβδοῦχοι interdum nominati fuere Olympicę ἀγωνοθέται 101
Ῥαψῳδεῖν eſſe verſuum ipſam commentationem 112
Rhapſodia officij nomen atque opera 111
Rhapſodię cognomentum an rectè Piſiſtrati inuentum putetur à cantu & ſutura 112
Raphſodię per excellentiam cur Homeri carmina vocentur 113
Rhapſodos nominatos non ſolùm eos qui Homeri, ſed etiam Sophoclis & aliorum recitarent verſus ib.
Ῥαψῳδοὺς eoſdem eſſe ῥαβδούχους nominatos, itémque ῥαβδῳδοὺς & ῥαβδῳδοὺς ibid.
Rhapſodorum illuſtrium nomina ibid.
Rhapſodus actor imitationis 3
Rheſi Tragœdiam vnde fecerit Euripides, ſiue, vt putat Scaliger, Sophocles 112
Ῥίκνωμα fœda ſaltatio 71
Ῥίκνωμα apud Hiſpanos etiamnum abominando ſpectaculo exerceri 71
Ῥικνοῦσθαι Græcis quid ſit 71
Rhodi inſulę ortus 424
Rhodiorum mos in celebrandis nuptiis 384
Rhyntonicę fabulę à Rhyntone 33
Ῥυθμὸς καὶ ἄρρυθμος 139
Rhythmi diuiſio ibidem.
Rhythmus quid ibid.
Rhythmum quomodo Latini exponant 139
Romani in vicinorum mores paulatim abiere 33
Romani & Heluetij olim cornu ad prælia vtebantur 78
Romani ludi dicti, qui nihil haberent peregrini 104
Romani populi altus ſpiritus in libertate vindicanda 86
Romaniſcarum palliolum 62
Roſcia lex 84
Roſcius Gallus hiſtrio apud Latinos maximè perſonam excoluit 51
Rude donati qui propriè olim dicti fuerint 109
Rudis baculus gladiatorius vnde nomen acceperit ibid.
Rugæ aliquot in fronte adoleſcentis, iudicium optimè animi ſtatuunt Phyſiognomones 55

S

Sacadas Argiuus primus choros docuit canere tribus modis 80
Sacerdotis nomine qui omnes comprehendi poſſint 252
Sacerdotum color albus in amictu 52
Seculorum tria genera 15
Salire propriè quis ſit motus 64
Salluſtius hiſtoriæ pater appellatus 492
Salluſtius in hiſtoria quanti faciendus ſit, & quàm rectè de Catilina orſus fuerit 366
Salluſtij locus, Pſallere & ſaltare quàm neceſſe eſt probæ mulieri 64
Saltans perſona 49
Saltare Latinorum vnde originem habeat 64

Saltatio vegeti, acris & exercitati erat hominis ibidem
Saltatio quæ literarum formas referebat 72
Saltatio tacita vetuſtiſſ. 66
Saltationis definitio 64
Saltatio quare in honore fuerit olim 64
Saltationem ad militarem exercitationem plurimum facere ib.
Saltatio ad pilam 73
Saltationis differentia & ſpecies pro argumentis fabularum 6
Saltationum duo genera apud Homerum 65
Saltationes Laconicæ quales pleræque fuerint 69
Saltationum nomina pro locorum temporum ratione 71
Saltationũ varia genera & nomina 66
Saltationis qui meminerunt authores 64
Saltationis diuiſio & vocalis & tacita ibidem
Saltationum nomina varia à regionibus 71
Saltationis genera qui deſcripſerint 64
Saltus à ſaltatione quæ differentia ibidem
Sambas tibicinis nomen barbarum 77
Sannyrio author prioris ætatis Comœdiæ veteris 29
Sapientis ac felicis Principis eſt, prohibere maleficia, quàm patrata potius punire 229
Sapphicum 197
Sapphicum genuinum quale ibid.
Sapphicus vetuſtus qualis fuerit 157
Sapphicus ſuauiſſimus ibi.
Sappho primùm Doricam grauitatem admiſcuiſſe μιξολυδίῳ 75
Sappho plurima in amatoriis cantionibus 117
Sapientiæ pereruditæ definitio 203
Saraina 90
Sarcaſmi militum hoſte interempto 249
Sarcaſmos, ſiue irriſio figura, vnde originem ſumpſerit 357
Σάθυ *ſalacitas veteribus* 47
Saturnalibus quietiora omnia exhibita 107
Saturnici verſus qui 170
Saturnius verſus vnde dictus 171
Saturnum in maleficiis & incommodis cur nominet Virgilius 291
Satyra ex Tragœdia prodiit 45
Satyra Tragœdiæ ſoboles 111
Satyram non à Satyra, vel lege, vel lance dictam 47
Satyræ ſpecies duæ à characteribus 48
Satyræ Latinæ non interſerenda Græca 379
Satyræ qui Tragicorum verſuum leges obtinuerint 47
Satyræ ſpecies à generibus carminum ib.
Satyræ ſpecies tres à ratione poematis ibid.
Satyram non eſſe Latinam totam vt quidam falsò putarunt ib.
Satyrarum ſpecies quot modis agnoſcantur ib.
Satyri vnde nomen acceperint ib.

Satyri quomodo in proſcenium prodierint 47
Satyri quare ſago militari interdum introducti 63
Satyri iidem qui Tityri 47
Satyri comites Bacchi ibid.
Satyri & Tuyri comites Panis, vel Liberi Æliano 20
Satyrum num reprehenſorem eſſe oporteat 30
Satyrorum perſonæ 63
Satyrorum arma ſiue venabula ibid.
Satyrorum ac mimorum propria actio cum ſaltatione 53
Satyrorum nomina, actus, facies 63
Saiyros ſaltantes cur fecerit Virgilius in bucolicis 67
Satyricus ornatus 63
Satyricum poema quale 48
Satyrica carmina ludis addita Apollinaribus & Scenicis 106
Satyrographi inter ſe quo conueniant omnes quóque diſsideant 378
Satyrographi tres, Iuuenalis, Perſius, Horatius, ſtilum habent diuerſum 379
Sbernia quid 62
Sceuola primus leonum pugnas dedit 104
Σκαιὰ μάλα 75
Scalarum vſus additus theatro 83
Scaliger coram imperatore Maximiliano Pyrricham πανόπλιον repræſentauit 68
Scaligeri parodia in Doletum 115
Scaligeri genius 293
Scaligeri conſilium fuit inchoare atque informare poetam perfectum 228
Scamoni Sicinnis, παρὰ τὸ σείεσθαι dicta videtur. addit Scaliger κινεῖσθαι 67
Σκῶπος 38
Scazontes 194
Scazontes Iambici 150
Scena quid ſit 38
Scena argentea 87
Scenæ actuum portiones minores 35
Scenæ comicæ media pars potentiorum ædes inſigniores continebat 87
Scenæ ſatyricæ medius locus erat ſpeluncæ ibid.
Scenæ initium & finis qui fieri ſoleant 38
Scenæ appellatio vnde ſumpta ibid.
Scenæ partes alij aliæ 87
Scenarum facies quomodo tempore aucta ibid.
Scenarum modus priſcus atque etiam militaris 86
Scenici ludi Sibyllæ iuſſu pro bona valetudine reſtaurati 110
Scenici ludi certo nomine libero patri peculiares erant 105
Scenici ludi à Theatralibus quid differant 106
Scenicis ferè reſpondent Athenis Dionyſia ibid.
Scenicorum nomen Megalenſibus ludis communicatum ab vmbraculis 105
Sceptrum quid ſit 52
Σχέσιν καὶ ἕξιν *idem eſſe quo*[illegible] 208

Σχήματα

Σχήματα καὶ τρόποι 305
Σχηματισμοὶ, ſeu modi corporis varij 65
Σχοινίων tibiæ harmonia 81
Σχοινίζεσθαι de poematibus Ionicis dici, πάντα ποιεῖν ἔξω κόσμου 131
Σχοινοῦντα, locus iſthmi à iuncis nomen habens 102
Σκιατροφίαι Galeno qui dicantur 55
Scientia aut verè & ſimpliciter eſt aut laxa notione 3
Scientiæ finis quis 204
Σκίνδαψος, inſtrumentum Lyricum τετράχορδον 126
Σκευωροῦ verbum militare 38
Sciras author fabulæ Italicæ 33
Sciſſio veſtium apud veteres vſitata 245
Σκολιὰ μέλη à Pæanibus niſi materia ſiue argumento differre 117
Σκολιὰ μέλη cum virorum fortium laudatione in conuiuus cani ſolita 117
Scolia in conuiuiis recitandi tres ponuntur modi 121
Scolion de Admeto elegans 122
Scolion neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre 112
Scolii initium quod eſt apud Ariſtophanem in Veſp. habes ib.
Scolii nomen vnde originem habeat variæ ſententiæ ibid.
Σκολιὸν propriè à flexuoſo ordine ſicuti ſerpentum reptatio, quod non à proximo in conuiuiis, ſed vltrò citróque exciperetur ib.
Scolion variis argumentis adaptari 120
Scolion de Aiacis virtute 122
Scolion in nuptiis à diſcumbentibus lauro & myrto coronatis cani ſolitum 121
Scolio μέλει qui viciſſent olim, poculo donabantur, quod à cantu ᾠδὸς dicebatur 120
Σκώψ 65
Σκὼψ qui Latinis Aſio, auis qualis ſit 78
Σκὼψ ſiue σκωπία pro geſtu ib.
Scopulum, παρὰ τὸ σκοπεῖν dici 470
Scytalia, puſilla fuit tibia 86
Scytalia tibiola ab exigui ſurculi ſimilitudine dicta ibid.
Scythis nihil magis laudabile quàm carere mœnibus 402
Seculares ludi quibus & quomodo peragi ſoleant 110
Seculares ludi pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm conſtituti ibid.
Seculi nomine centum annorum ſpatium comprehendi, quo etiam hominis vitam conſtare putabant veteres ib.
Sedendo ſapientiorem animam fieri 229
Sedatiores & ſtatariæ Comœdiæ 34
Segmenta cœli quæ appellentur 421
Σειρίτην è Libye tibiis canendi authorem 75
Semus Delius Phallophorici carminis author 44
Senarius catalecticus dactylorum nobiliſſimus 196
Senatuſconſulto cautum, ne quis Romam Africanos leones portares 104

Senatuſconſultum de ſubſellijs, ne-cui ſedenti ſpectare licitum eſſet 82
Senes in fabulis quales fingeban-tur 54
Senes cur comparationes faciant plurimas 147
Senilis ætas moribus ferè contraria adoleſcentiæ depingitur ibid.
Senium ſiue decrepitam ætatem à Comicis capularem vocari 50
Sententiarum modi duo 368
Sententiæ ſimul cum ſtrophis abſol-uendæ 193
Sententiæ dicaces quando agi cœ-perint 33
Sepulturæ cur adeò proſpiciant mortales 268
Sermo à ſerendo 476
Sermo eſt veluti animi portitor 1
Sermo quorſum datus 13
Sermonis regulæ 1
Sermonis ex amplificatione lex di-cendi orta ib.
Sermonis ornatus ibid.
Sermocinatio quid à Proſopopœia differat 319
Sermocinatio quid ſit 309
Serpentini verſus quales 185
Serranæ tibiæ quales 78
Serui amictus 51
Seruis quare tunicula anguſta & curta pro amictu fuerit ib.
Seruis intereſſe ludis Megal. cur nefas fuerit 305
Seruorum communium nomina 50
Seſquata quid 176
Seuthæ Thracis conuiuium apud Xenophontem, quid de ſaltatio-ne contineat 72
Sibyllæ vatum numero haben-dæ 252
Sicinnis vnde dicta 67
Σικιννὶς laſciua in Satyris ſaltatio 66
Sicinniſtæ qui dicantur apud Gel-lium 67
Σικιννοτύρβην modum tibiæ voca-bant in ridiculis 81
Signa, tabulæ, & imagines in ſce-na conſtitutæ 90
Sileni comites Bacchi 47
Sileni cantus 22
Sileno qualis tunica daretur 63
Silenum longiſſimis verſibus Sca-liger primus cecinit 148
Silenum quare Virgilius canentē finxerit res recondita atque cō-poſitæ ſapientiæ 380
Σιλληνοὶ, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν 47
Σιλλὸς quid ſignificet ib.
Silli Timonis 133
Σίμη ſaltationis nomen 67
Simicum inſtrumentum muſicum 127
Σιμμαίειν carmen quale 354
Simodi 131
Simonides apud Hipparchum ma-ximo in honore habitus 113
Σιμὸς lateralis Galeni quid 41
Simplicitati oppoſita Amplifica-tio 316
Simulatio, & diſſimulatio inter ſe quid differant 356
Singulares tibias impares dictas 79
Singularis tibiæ, eiúſque æneæ a-pud Tyrrhenos varius vſus 78
Siniſtra ſcenæ comicæ pars humil-limam quoque perſonam capie-bat, aut fanum deſertum, aut o-mnium vacua 87

Siniſtrarum tibiarum appellatio, & earundem Ionicâ quare dicatur harmonia. 75
Siſyphus & Athamas Aeolo geniti 102
Siſyphus Iſthmia inſtituit in honorem Melicertæ ib.
Situs loci quis ſit, & quibus affectus conducibus 421
Σπαρτοὶ unde dicti Thebani 423
Species rerum quomodo in animos noſtros ſubeant 304
Σφηνοπώγων 55
Σφηνοπώγων numinius tragicus, qui & in Comicis 61
Σφίγμος Galeno quid ſit 55
Spondæus quid & unde dictus 141
Spondiacæ tibiæ æquè diſtantia fuiſſe foramina 80
Spondiacis tibijs utebantur veteres ad hymnos deorum ib.
Spondiacorum uſus 152
Spurij verſus qui 186
Sobas ſaltationis genus 70
Soccus humilis erat 53
Societatis diuiſio 228
Socios qua ratione vocet ſuos apud Virgilium Æneas ibid.
Socrates ἥρως quare dictus fuerit 356
Socratem duas uxores habuiſſe negatur 390
Socrates ſaltationi dedit operā 73
Socratis genius 292
Sodalitates perueterem eſſe rem 105
Solonis lex, luxuriam celebritatis nuptiarum reprimentis 387
Sontes primùm obiecti feris in Arena quo tempore fuerint 108
Sophoclis in Æſchylum dictum lepidum 11
Σωρίτης 314
Σῶστρα, quæ ſeruatoribus darentur olim dicta 387
Sotadæ Maronitæ verſus, fuga, obitus 131
Sotadeum carmen 184
Σωτήρια ſacrificia 395
Stadium ccxxv. paſſus capiebat 93
Στάσιμα carmina quare dicta 117
Statariæ fabulæ quænam appellentur 34
Stellarum nec pares moles, nec paribus interuallis diſsitæ 257
Stellata Veronis in theatro parapetaſmata 90
Steſichorus inuentor palinodiæ 132
Stilus Satyræ qualis eſſe debeat 379
Stipem cogere nemini licuit, præter Ideæ matris familias, eáſque iuſtis diebus 105
Στοιχεῖα quamobrem vocatæ ſint literæ 70
Stoicorum de qualitatibus falſa opinio 202
Stoicorum ſapientia ferrea exagitatur 239
Strabonis ex Ephori hiſtoria de Pythone ſententia 95
Stratagema quid ſit 237. 251
Στρατηγήματα Græcis quæ dicantur
Strenam, quaſi trenam quare interpretatis ſint priſci Latini 280
Strigilis & ampulla datur Paraſitis apud Plautum 55
Strigoſi verſus 187
Στρόβιλος motus quis 66
Στρόβιλος unde dicta ſaltatio 72

Suaſio finis omnium orationum 5
Suaſoria oratio quibus potiſsimùm nitatur argumentis 277
Summitas ſtili quid à venuſtate differat 465
Subſeuus pro telo in ſpectaculis Romani, dum pugnant de loco rem agebant 82
Suetonij in Tiberio locus exponitur 33
Suidæ interpretatio, vt min⁹ apta de voce Parodiæ reiicitur 114
Superbia ſæpenumerò fortem comitatur 267
Supercilia intenta conſideratum hominem deſignaſſe 55
Supercilia corrugata diiudicantis erant ibid.
Superficies quid apud Iuriſconſ ſignificet 217
Superſtitio quid ſit 271
Συβώπα 17
Συγκεχυμένοι *verſus* 147
Συγκυκλώσις *coniũctio multarum rerum* 317
Σύλληψις *conceptio* 345
Syllogiſmus quid ſit 339
Syluæ quare nominata fuerint quædam Poematia 380
Syluarum cura quare ab Senatu Conſuli iniuncta 21
Σύρματος *mulierum veſtis talaris* 52
Sympoſium & Phædrum Platonis, cenſet Scaliger operæpreciũ futurum eſſe nunquam legiſſe 11
Σύναψις *eadem quibuſdam quæ* συναθροισμὸς 314
Συναθροισμὸς *coagmentatio* ib.
Sypilus, Lydiæ mons 75
Syriacæ tybiæ proprium quid 77
Syrmata 61
Συρτὸς ibid.
Σύστασις, *Tragœdiæ corpus totum fatale dicitur* 370
Σύστημα *in Choris Comicis quod* ἐπῳδὸς *Lyricis* 377
Συζυγία *modorum* 76

T

Tabernariæ fabulæ vnde appellatæ 38
Τὰ διὰ πασῶν *octo tonis conſtare* 8
Talaris veſtis mulierum qualis 52
Τάλαροι, *qui &* τάλασοι, *vnde* ταλασιουργοὶ 383
Talaſsio vnde deducatur variæ adducuntur rationes ibid.
Τὰ περὶ θάλασσαν φοβερὰ, ἐρημίαν ἔσαι 279
Taurij ludi diis inferis conſecrati ſub Tarquinio ſuperbo 107
Taurij ludi vnde nominati ib.
Ταυτόποδες *verſus qui* 184
Ταυτοποδία *quid* 143
Ταυτότης *à palilogia quid differat* 498
Tegumentum duplex 50
Tegumentorum cum ornatu appellationes ib.
Tegumenta ſimplicia ib.
Teleclides 31
Τέλειον *carmen quod* 177
Τέλειος *quare dictus Iupiter* 384
Τέλος *veteribus quamobrem γάμον deſignarit* 384
Τέλδοι *ſacrificium & dies nuptiarum* ib.
Teleſia de ſalto vnde dicta 68

Teleſtes ſaltator Aeſchyli 65
Teleſtæ Selinuntij verſus ſuper harmonia Phrygia lepidiſſimi ponuntur 76
Telus tibicen Alcmani poetæ 76
Temperantia cæterarũ virtutum mater 205
Temporis deſcriptio 219
Temporis qualitates diligenter obſeruandæ 220
Temporibus xxx. longiſſimi verſus tractum cohiberi, falſum eſſe 167
Tenor pro elatione vocis aut depreſſione 516
Terentianæ puritatem orationis & artem ſummam, qui factum ſit vt multorum Comicorum facetijs poſtponerent veteres 375
Terentij locus in Eunucho expoſitus 32
Terentius quàm Plautus cur plurıs à nobis hodie fiat 375
Teretes verſus qui 180
Τερπάνδρειος citharæ modus 126
Terſus ſtilus quis dicatur 460
Τετράκωμος militaris, Herculi ſacra ſaltatio 68
Τετραλογία σατυρική, à quatuor feſtiuitatibus dicta 35
Tetrameter quid 146
Τετραοιδὸς modus citharæ 126
Τετράωροι & τετρίαροι Græcis, quadrigæ Latinis 94
Θάλαμος, cubiculum nuptiale, vnde Græcis deductum 381
Thaletæ Gortynij ſeculum 80
Thaletis ſententia, qui aquam omnium rerum elementum profitebatur 34
Θαυμαςὶς 66
Theatrales leges Romanorum variæ 84
Theatralis ſaltatio dicta ad differentiam vulgaris 66
Theatri partes acceſſoriæ 90
Theatri ambulatorij Theſpis author 82
Theatri partes 83
Theatri Romani, quod M. Scaurus Ædilis faciendum curauit, deſcriptio 82
Theatri figura qualis ibid.
Theatrum vnde dictum 81
Theatrum Athenis è lapide ſtructum, quum antea ſublicium fuiſſet 82
Thebanis aſſignatur inuentum tibiarum ex oſſibus ferarum 79
Theocles, Elegorum author 129
Theodoricus Gotthorum rex, vniuerſum vſum gladiatorum ſuſtulit 109
Θεολογεῖον ſublimis locus in theatro ſine machina, ſi quando numen aliquod introducebatur 89
Theologia prudenti poetæ neceſſaria 286
Theophraſtus ab anicula Athenis agnitus, & appellatus peregrinus 53
Θεοποιδῶν poetarum duo genera 11
Theopompus 31
Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς à machinis ſcenicis ad prouerbium rerum de-

ſperatarum trahitur 88
Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς Tragœdiæ proprius 2
Θερμαύστρὶς 66
Θερμαύστρὶς duplex 67
Theſei ſaltatio quare γέρανος vocata 69
Θέσις ſeni demiſsio 76
Θεσμοφόρια quare acta Cereri 81
Theſmophoria, ſacra Cereris ſine ludis cum pompa 103
Theſpiades Muſæ unde nuncupatæ 9
Theſpijs oppido Bœotiæ primum cecinisse Pierum ibid.
Theſpis penſilium Scenarum in plauſtris circumactarum, repertor 28
Theſſalas mulieres nudas ſaltaſſe cum διαζώσμαις 72
Theſſali Æolenſiū integerrimi 74
Theſſalos à Dorienſib. Aeoli auſpicijs & ductos & dictos eſſe ibid.
Thenſa quid ſit & vnde dicatur 107
Θηβαϊκιος modus tibiarum apud Argolicos 81
Θηρίας αὐλὸς vnde dicta 79
Θύσανοι vnde 476
Thracū mos & dexteritas in ſaltando 72. Threni 426
Threni, lugubres cantus 128
Θυραῖα διονυσιακά 63
Thymelia 74
Thymelici in Orcheſtra, In proſcenio tibicines cum Choro conſtituti 39
Θυμέλη à ſacrificijs vocatur ara theatri, alijs θεωρὶς 86
Θυρεκτικὸς tibiæ modus qualis 81
Thyrſus quid ſit 48
Thyrſi & conti quare Satyris tribuerentur 63
Tibiæ dextræ & ſiniſtræ quare ſint appellatæ 79
Tibia & Sambuco emedullata 79
Tibiæ eburneæ 78
Tibiæ arundineæ qui fierent 78
Tibiæ nuptiales cur bine iunctæ impares 80
Tibiæ Aſtrorum Nomadum in paſcuis equarum vſus, materia & modus 20
Tibiæ ſiniſtræ 79
Tibiæ dextræ ib.
Tibiæ ex aſininis oſsibus atque argento 78
Tibiæ ex aquilarum & vulturum oſsibus apud quos populos vſus fuerit ibid.
Tibiæ nomen apud Latinos vnde 79
Tibiæ ſpondiacæ 78
Tibiam ex hederaceis internodiis multiforem excogitaſſe Oſiridem 79
Tibia ex lauro qualis fuerit in Africa ibid.
Tibiarum ac modorum duplex ratio 74
Tibiarum partitio à ſeculis 80
Tibiarum inuentores plures recenſentur 77
Tibiarum differentiæ ab ætatibus & ſexibus tres 80
Tibiarum genera 77
Tibiarum differentiæ à ſonis 80
Tibiarum nomina varia, à multiplici vſu ipſarum ibid.
Tibicē in Comœdia loco Chori 38
Tibicines, citharœdi cum citharistis

ſtis in Pythia introducti 95
Tibicines verſus qui 179
Timocreontis Rhodij ſcolion in vituperationem Pluti 121
Tireſiæ reticulum quale 62
Titulus & honor idem 37
Titulus quid ſit, & quod ſit eius etymon ib.
Titulum non à tutando, ſed ἀπὸ τοῦ τίειν καὶ τὴν τιμὴν dici 434
Tityrmus, & Tityri vnde dicti 20. Tityrus priſcis Aeolenſibus capella ſonat 47
Tityri Liberi patris ſocij & miniſtri ibid.
Τὸ ἀρχαεὶ καὶ ἀκμὴ in Epiphonematis 457
Togatæ fabulæ 33
Toni veteres cōmunes tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio 80
Torebum quare legatur authorem fuiſſe Lydiorum modorum 75
Trabeatæ fabulæ 33
Trabeatæ comœdiæ ibid.
Τὸ τί ἦν εἶναι quid vocet Ariſtoteles 407
Τραχεῖς in verſus 189
Τραχηλισμὸς 66
Tractatio ſiue διατύπωσις quid ſit 307
Tractatio à Demonſtratione quid differat 309
Τραγὴ ornatus ſatyricus 63
Tragici ornatus veteres 62
Tragœdiæ etymologia 28
Tragœdiæ ſententiis quaſi columnis, ac pilis quibuſdam fabricæ illius fulcienda 368
Tragœdia neque argumētum neque prologum ſeparatum habet, ſed in perſona ad fabulam pertinentem 36
Tragœdia & Comœdia in quibus vnum ſint aut differant 27
Tragœdia non inuenta ſed exculta priùs quàm Comœdia 26
Tragœdiæ primus author quis fuerit pro comperto non habetur 28
Tragœdiæ conficiendæ ratio 368
Tragœdiæ proprium nequaquam eſſe, vt exitus ſit infelix, modò intus ſint res atroces 367
Tragœdiæ vetuſtas 25
Tragœdiæ membra ex Ariſtotele 46
Tragœdiæ quomodo delectent 373
Tragœdiam ſcripſit Callias, nomine Grammaticam 34
Tragœdiam Comœdia vetuſtiorem non eſſe 25
Tragœdiarum ſpecies à loco argumentorum generib. diuerſæ 34
Tranquilli error, qui Troiam ludum Pyrrhicham fuiſſe ſaltationem putet 104
Tranquilli locus de voce præconis, inuitātis populum ad eos ludos quos nemo vidiſſet nec viſurus eſſet 110
Tranſlatio ſiue metaphora quid ſit 321
Tranſlatitium ſtatum ad coniecturalem referri poſſe 6
Trapezitæ nomen 50
Trapezuntius Hermog. imitator traducitur 445
Traſymachum ante omnes numeroſam feciſſe orationem 285

Trebatius auro ſcenam ornauit 90
Tribus unde dictæ 39
Tribrachus quid 142
Τριχορεία *unde conſtet* 41
Τριχορείας *Tyrtæus author* ibid.
Τρίσημος, *dictio quæ dicatur* 76
Tritici & Panis uoces Heroici non eſſe carminis, ſed pro eis Cererem poni à Virgilio 477
Τετροστάτης 46
Τετροστάτης *Chorus* 41
Trochæus quid & unde dictus 141
Τροχαῖος & ὄξυς *modi citharæ, à celeritate temporum dicti* 126
Trochaicus verſus 151
Troia, ludi genus diuerſum à Iuuenalibus 111
Troia ludus 69
Troia & Caſtrenſes ludi quare celebrati fuerint 103
Tropus quid ſit 496
Tunicatæ Comœdiæ 33
Turbulentæ Comœdiæ 34
Turni oratio quo ſit facta artificio 282
Tydeus heroum minimus ſtatura 53
Τυμβαύλοι *Galeno, qui ad tumulos modos facerent* 67
Tyndaris Siciliæ pagus 17
Τόπος *propriè Græcis quid ſit* 307
Tyranni perſona & oratio qualis effici debeat 274
Tyranni & principis boni differentia 229
Tyrtæi carmina quomodo cecinerint priſci Lacedæmonij 69

V

Vafrities quemadmodũ rectè deſignari poßit 269
Valerij Martialis epigramma de Gaditana intelligendum 72
Varietas orationum apud Virgil. 224
Varietas carminum à membris 117
Varietati imprimis ſtudendum Poetæ 226
Varronis error 139
Varronis lapſus in etymo Comœdiæ 25
Vatum obſeruationes 252
Vehementia orationis in quo conſiſtat 489
Venationes Circenſibus ut & Caſtrenſibus ludis edi ſolitas 106
in Venatu loqui neutiquam fauſtum putatur 15
Venetias ex aliarum urbium ruinis conditas eſſe 423
Venus, numen idem gaudiorum atque amorum 16
Venuſtas quæ Græcis χάρις, *quid à pulchritudine differat* 446
Veræ & ſimplicis ſcientiæ definitio 3
Verba alata cur nominet Homerus 9
Verbenas aris Apollinis imponi ſolitas 86
Verborum ornatus duplex 439
Verborum grandium ac ſplendidorum obſeruatio ex Virgilio pag. 468
Verborum prolixitate aut breuitate qua ratione uti deceat Poetam 515

Veritas

Veritas in diuidendo quotuplex, & quæ ſit 3
Verſificatores à Poetis quid diffe rant 7
Verſus quid 145
Verſus συνάρτητοι 148
Verſus συνεζευγμένοι 147
Verſus perfecti qui vocentur 179
Verſus χωλίαμβοι 150
Verſus Cn. Martij 103
Verſuum genera 145
Verſus vnde dictus 144
Verſus conſtans vnica voce 148
Verſus πελωρεσμένοι qui 147
Verſus maximus quare τριακοντάσημος dictus 192
Verſus, qui omnes in ſe orationis partes complectitur 178
Verſus illibati qui à Grammaticis dicti ſint 177
Verſuum nonnullorum apices quare plus marginis occupent 175
Verſuum ſecunda diuiſio à partium genere ſumpta 146
Verſum in verſum poſſe mutari 200
Veſtibulus contra Prætoris tribunal locum in theatro dedit Auguſtus 85
Veſtes prytanicæ 86
Veſtium colores 52
Veteranis emeritis Alexander primus ſedes in ſpectaculis aſſignauit 85
Veteris & nouæ comœdiæ differentia 31
Vetulæ veſtis cæſia, id eſt cinerea 52
Vetuſtas poetices 9
Vinum anima conuiuiorum 81
Virgæ in manus agentium fabulas vnde ſumptæ 51
Virgilius ſolus dignus nomine poeta 208
Virgilius poetarum rex 251
Virgilius in tota ſua Aeneide quam diſponendi rationem ſecutus ſit, docetur 365
Virgilij eruditio non affectata 290
Virgilij ex Catulli Epigrammate parodia 115
Virgilij παρασκευαῖς, quibus auditorem quaſi prægustatione allicit ad epulas, ſumma prudentia 290
Virgilij inſtitutum quod fuerit in tota Æneide 228
Virgilij ornamenta varia in deſcribendis cædibus 225
Virgilianæ poeſeos ἐνέργεια 294
Virtutes quatuor poetæ 286
Virtutem ſibi ipſam & precium & præmium eſſe 229
Virtutum corporis diſpoſitio, quæ cuique certamini apta 93
Vis maxima poetis quæ ſit 83
Vitia verſuum à quantitate 186
Vitia qualitatis duplicia 189
Vitium figuræ 191
Vmbracula pro caſis & locis actorum excitata, ſcenas Græci vocant 83
Vocem vnam in plures pedes poſſe diuidi 138
Voces, notas animi eſſe 140
Voluptas quid ſit 402

Votum

in ui ludi qua occaſione, quóve
V oſtinctu celebrari ſoleant 109
ſuis ludis palmæ datæ victori
bus, itémque populo epulum ab
V Ædilibus 110
V ox, aer eſt motus 7
V rbana multitudo qualis 240
rbem conſtituendam aut iam
[U] conſtitutam quemadmodum de
ſcribi oporteat 259.
V rbem quemadmodum à ſitu & aliis commodis, ſiue in plano ſiue ea in edito ſit loco conſtituta laudare poßis 401
V rbis alicuius ſitus quibus potiſſimùm laudetur cauſis ibid.
V rbis Encomion quibus explere poßis habes 422
V rſum in Numidia nullum reperiri putant quidam 105
V ulcanalibus in ludis quare nocturni ignis vſus 107

Ξ

Ξιφισμὸς 65
Ξύλου παράληψις 66
Ξυστὶς amictus ſpecies 62

Υ

Ὗες ἰακχῶν, loquendi modus apud Græcos unde fluxerit 9
Ὑγρὰ, quare ſaltatio Perſarum propria vocata fuerit 69
Ὑπέρβατον quid ſit, & unde nomen 508
Ὑπερμιξολύδιος ἁρμονία 75
Ὑπερτέλειοι tibiæ dictæ 80
Ὑποβολὴ figura qualis 506
Ὑποκρινόμενοι Græcis quid 11
Ὑπογύπωνες ſaltatores qui 571
Ὑποδώριος modus ac tibia quæ dicta 74
Ὑπόῤῥυθμον quid & quare 192
Ὑπόθεσις quid à θέσει differat Oratoribus 432
Ὑποτύπωσις quid ſit 308

Z

Zelotypiam in fœmina extremum ſupremúmque affectum 242
Ζηλοτυπίας etymologia & definitio 264
Ζυγὰ Chori 39

FINIS.